ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA • MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

M. EMINESCU

O P E R E

XIII

PUBLICISTICĂ

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL” , „ROMANIA LIBERA”, „FINTINA BLANDUZIEI”

CU 64 DE REPRODUCERI

1985
EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
R-79717 BUCUREŞTI, CALEA VICTORIEI 125

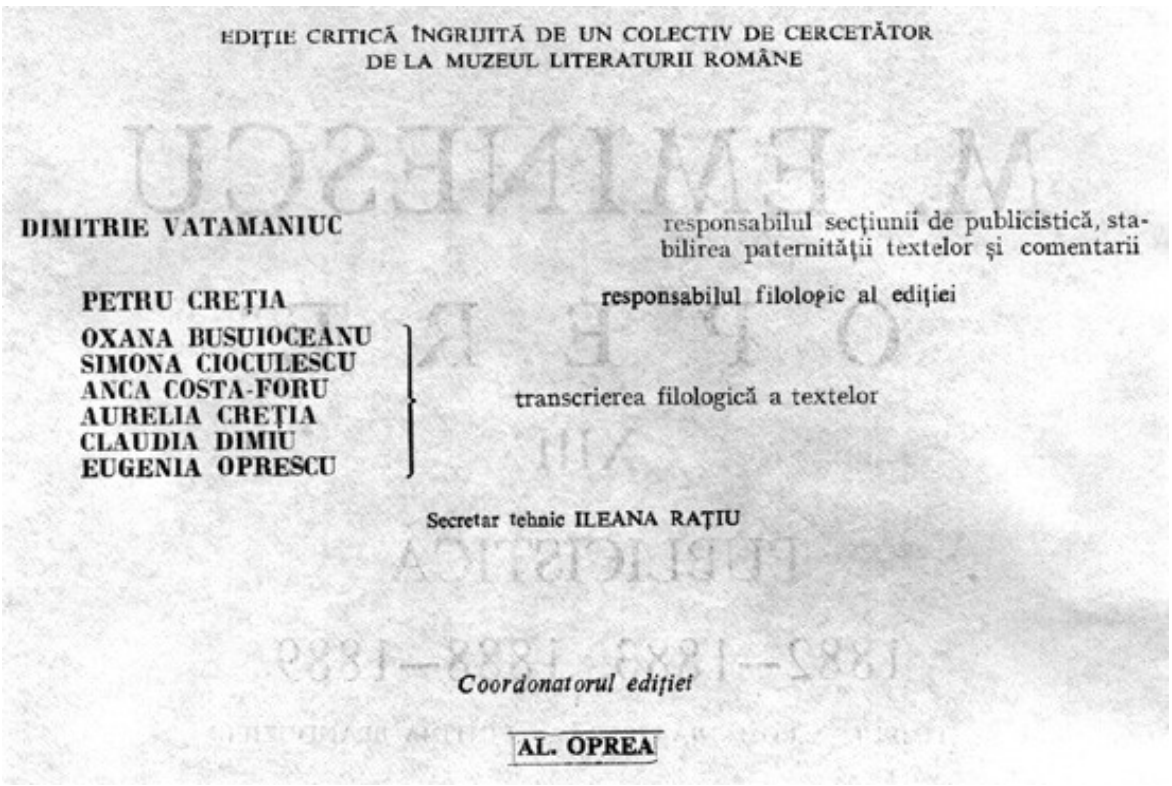
EDIŢIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE UN COLECTIV DE CERCETĂTOR DE LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

DIMITRIE VATAMANIUC — responsabilul secţiunii de publicistică, stabilirea paternităţii textelor şi comentarii

PETRU CREŢIA — responsabilul filologic al ediţiei

OXANA BUSUIOCEANU
SIMONA CIOCULESCU
ANCA COSTA-FORU
AURELIA CREŢIA
CLAUDIA DIMIU
EUGENIA OPRESCU
— transcrierea filologică a textelor

Secretar tehnic ILEANA RAŢIU

Coordonatorul ediţiei

AL. OPREA

LĂMURIRI ASUPRA EDITĂRII PUBLICISTICII DIN 1882— 1883 ŞI

1888- 1889

1. Tipărim în acest volum articolele, notele, traducerile publicate în ,,Timpul" între ianuarie 1882 şi iunie 1883, în ,,România liberă" în noiembrie 1888 şi în „Fântâna Blanduziei" în decembrie 1888 şi ianuarie 1889. Volumul se înscrie în continuarea celor anterioare consacrate publicisticii din 1870—1877(IX), 1877—1880 (X), 1880 (XI), 1881 (XII) şi încheie această secţiune a operei eminesciene.

2. Eminescu conduce ziarul ,,Timpul", ca redactor-şef între februarie 1880 şi decembrie 1881, ca din ianuarie 1882 să-şi asume răspunderea numai pentru partea politică. ,,Telegraful" îşi informează cititorii în 11 noiembrie 1881 că Eminescu urma să fie înlocuit la conducerea cotidianului conservator întrucât îl transformase într-o tribună a opiniilor sale personale. Cotidianul lui I. C. Fundescu, cu care polemizează Eminescu, prezenta schimbările în redacţia „Timpului" numai ca o chestiune personală, ignorând aspectele politice.

Partidul liberal îşi consolidează poziţia politică după proclamarea regatului, în martie 1881, act politic la care conservatorii nu participă, dar îşi dau adeziunea. ,,O întrebare rămâne acum de dezlegat — scrie Maiorescu în editorialul publicat în ,,Timpul" în 21 martie 1881 — : care mai este deosebirea de principii între partidul numit liberal, astăzi la guvern, şi partidul numit conservator, astăzi în opoziţie ?" Maiorescu prevedea orientarea spre Partidul liberal a grupării junimiste din Partidul conservator. P. P. Carp primeşte să reprezinte guvernul liberal, ca ambasador la Viena, P. Mavrogheni trece, în aceeaşi calitate, la Roma, iar T. Rosetti preia preşedinţia Curţii de Casaţie, cel mai înalt for judecătoresc din ţară. Gruparea junimistă este numită, pentru orientarea spre Partidul liberal, ,,opoziţia miluită".

Eminescu conveni să treacă conducerea ,,Timpului" lui Grigore G. Păucescu, ca urmare a acestei orientări a grupării junimiste spre Partidul liberal. Noul ,,director politic" al cotidianului conservator se face cunoscut ca fondator al revistei ,,Dreptul" (1871) şi mai târziu, tot ca ,,director politic", al ziarului ,,Epoca", la care colaborează cele mai de seamă personalităţi ale vremii. Gr. G. Păucescu este şi primul editor al articolelor lui Eminescu. Activitatea la ,,Timpul" ca ,,director politic" şi-o începe cu un lung editorial programatic, pe care îl publică în primul nu-măr din ianuarie 1882. Declară că lupta politică se mărginea la polemica din presă, cu acuzaţii reciproce între cele doua partide politice. Liberalii îi învinuiau pe conservatori că apărau privilegiile boierimii şi favorizau politica expansionistă străină în ţara noastră. "Iar ziarele opoziţiunii — scrie Gr. G. Păucescu — şi mai ales cele conservatoare, exasperate de această îndoită insinuare calomnioasă, exprimau în termeni prea coloraţi dezgustul ce simţeau cu drept cuvânt în faţa acestor manopere. Şi căutau din parte-le idei tot aşa de defăimătoare cu care să vestejească pe defăimătorii lor". Eminescu putea subscrie la această justificare a activităţii ,,Timpului" sub conducerea sa, de nu cumva o introduce chiar el în editorialul programatic. Să mai notăm şi faptul că r. G. Păucescu ţine să semneze editorialul programatic, spre a face cunos-cută şi public schimbarea la conducerea cotidianului conservator. Pregăteşte în acest sens şi o în-ştiinţare către cititori în care îi informează asupra măsurilor sale administrative. Sunt aduşi în redacţie G. arian, ,,destul de cunoscut prin scrierile sale anterioare" şi N. Christescu, considerat ,,tânărul talent". Noul director anunţă şi constituirea unui comitet pe lângă redacţie, format din ,,câţiva din tinerii cei mai distinşi", cu misiunea să vegheze ca ,,ideile susţinute în ziar să fie conforme cu tendinţele partidului". Deşi magistrat, ca şi Gr. G. Păucescu, şi prieten apropiat al acestuia, G. arian se vede silit să părăsească redacţia după două săptămâni pentru a colabora la publicaţiile antijunimiste. N. Christescu, adus de la ,,Dreptul", revista lui Gr. G. Păucescu, ca redactor politic, alături de Eminescu, rămâne în redacţie până în 9 februarie 1883. Se va dovedi deosebit de activ şi va ţine locul lui Eminescu în absenţa sa mai îndelungată din

---

redacţie. Despre tinerii distinşi, cu misiunea să supravegheze orientarea politică a ziarului, nu avem informaţii, însă se poate presupune că lor le aparţin unele din editorialele cu caracter orientativ privind politica internă. Se impun atenţiei îndeosebi acele editoriale în care sunt criticaţi Al. I. Cuza şi M. Kogălniceanu pentru lovitura de stat prin care înfăptuiesc reforma agrară şi se fac rezerve faţă de T. Maiorescu pentru faptul că se desolidariza de ,,opoziţia miluită".

Presa liberală comentează favorabil, cum era şi de aşteptat, schimbările la conducerea cotidianului conservator. ,,Românul" avea numai cuvinte de laudă pentru măsurile administrative luate de Gr. G. Păucescu cu privire la supravegherea materialelor ce se publică şi salută înlăturarea primejdiei care pândea presa românească prin căderea ei pe mâinile ,,junilor" ce se considerau ,,talentaţi şi distinşi". Sunt evidente referirile la redactorii ,,Timpului" din anii 1880— 1881, precum şi la ,,tinerii' de la ,,România liberă" care polemizau cu oficiosul guvernamental. Măsurile lui Gr. G. Păucescu sunt interpretate de ,,Telegraful" ca o mărturisire că pentru ,,Timpul" începea ,,un an de pocăinţă". ,,Poporul" se bucura, la rândul său, că fusese luată condu-cerea ziarului din mâinile ,,unui fanatic". Presa liberală îl făcea vinovat numai pe Eminescu pentru orientarea politică a ,,Timpului", fapt explicabil de vreme ce el se manifesta ca cel mai virulent critic al guvernului instalat la conducerea ţării în 1876.

Conservatorii formează împreună cu ,,liberalii sinceri", gruparea lui G. Vernescu, ,,opoziţia coalizată" în vederea alegerilor din 1883. Discuţiile pentru realizarea acestei înţelegeri se poartă în noiembrie — decembrie 1882 şi în presă apar ştiri despre sistarea apariţiei ,,Timpului" şi scoaterea unui nou ziar, ,,România" organ de presă al ,,opoziţiei coalizate". Cele două grupări politice hotărăsc totuşi să menţină apariţia ,,Timpului" şi a ,,Binelui public", ziarul lui G. Vernescu, pentru toată durata campaniei electorale. Din februarie 1883, ,,Timpul" găzduieşte tot mai multe atacuri la adresa

oamenilor politici liberali şi conservatori care dezaprobau formarea ,,opoziţiei coalizate". Aceasta va ieşi însă înfrântă în alegeri şi atât ,,Timpul" cât şi ,,Binele public" îşi vor înceta apariţia în martie 1884. Maiorescu justifică atacurile din „Timpul" la adresa oamenilor politici care dezaprobau ,,opoziţia coalizată" prin ,,vederi momentane" în orientarea politică. Nu se poate însă opri să nu recunoască faptul că ,,Timpul" foloseşte, după formarea ,,opoziţiei coalizate", un ,,limbagiu" care ilustra nivelul cel mai scăzut din întreaga existenţă a cotidianului conservator.

3. Orientarea politică a ,,Timpului" sub noua conducere determină schimbări şi în statutul lui Eminescu în redacţie. Poetul îşi asumă obligaţia să dea trei articole pe săptămână, fără prezenţa zilnică în redacţie şi să urmărească presa străină, îndeosebi cea germană. Dublarea sa cu N. Christescu, ca al doilea redactor politic, se impune să fie judecată în acest context. Gr. G. Păucescu, care îl preţuia pe poet, îi lăsă în felul acesta deplină libertate să comenteze numai acele evenimente politice care se înscriau în vederile sale. Activitatea lui Eminescu nu mai apare la fel de susţinută ca în epocile anterioare. Schimbarea statutului său în redacţie nu este însă singura explicaţie pentru această constatare. Poetul elaborează în cursul anului 1882, în forma definitivă, poemul *Luceafărul* şi trece pe al doilea plan colaborarea la cotidianul conservator. Munca susţinută la elaborarea poemului se explică prin faptul că i se cerea să răspundă la o ,,comandă socială" a Societăţii ,,România Jună" din Viena care îl număra printre întemeietorii ei. Reţin atenţia, pe de altă parte, absenţele sale mai îndelungate din redacţie. În iunie 1882 pleacă în concediu, la mare, pentru tratament medical. Acum vede prima dată marea, fapt important pentru interpretarea elegiilor sale. Este pentru a doua oară când îşi ia un concediu, după cel din vara anului 1878, când traduce la Floreşti, în Oltenia, primul volum din tratatul lui Eudoxiu Hurmuzaki, *Fragmente din istoria românilor.* În ianuarie 1883 se internează în spital, ca urmare a muncii intelectuale excesive. Când îşi reia colaborarea la ,,Timpul", în februarie 1883, N. Christescu părăseşte redacţia încât îi revine întreaga răspundere pentru partea politică. Acum ia cunoştinţă de colaborarea clandestină a lui N. Basarabescu şi adresează o scrisoare de protest lui Lascăr Catargiu, preşedintele Partidului conservator. ,,Permiteţi-mi a vă de-clara — îi scrie Eminescu în 16 februarie 1883 — că mie unuia nu mi-e mea cu totul indiferent cu cine împărtăşesc onoarea de-a colabora la una şi aceeaşi publicaţiune". Scrisoarea este şi o mărturie a dezacordului lui Eminescu cu orientarea politică ce-o da Gr. G. Păucescu cotidianului conservator. Poetul îi atrage atenţia lui Lascăr Catargiu, fapt semnificativ, că păstra credinţa în ,,principiile conservatoare", cum se putea vedea şi din coloanele ,,Timpului" pe întinderea a ,,şapte ani". De altfel Eminescu activa şi în Societatea ,,Carpaţii", înfiinţată în ianuarie 1882. În notele trimise din Bucureşti Biroului de informaţii vienez şi în rapoartele către Ministerul de Interne al Imperiului austro-ungar se arată că Societatea ,,Carpaţii" urmărea, împreună cu societăţile culturale româneşti din Viena, Budapesta, Cluj şi Cernăuţi, înfăptuirea ,,Daciei Mari". Eminescu figurează şi în lista ,,tinerilor" care militau pentru înfăptuirea idealului nostru de unitate naţională.

4. Eminescu îşi asumă sub noua conducere a cotidianului conservator obligaţii limitate, care îi lasă deplină libertate de acţiune. Opinia potrivit căreia poetul ar fi fost îngrădit în

---

activitatea sa, motiv pentru care ar recurge la pseudonime, nu are nici o bază documentară. Articolele semnate cu pseudonimele *Cenzor, Nemesis* şi *Fantasio,* care i se atribuie, sunt scrise de noii redactori N. Christescu şi ceilalţi ,,tineri" aduşi de Gr. G. Păucescu în redacţie. Îi aparţine lui Eminescu o singură *Cronică bucureşteană* semnate cu pseudonimul din urmă şi două *Răspunsuri,* date lui C. A. Rosetti, pentru care se păstrează concepte şi în manuscrise. Dacă nu se poate susţine că Eminescu ar fi fost îngrădit în activitatea sa la cotidianul conservator — nu era de altfel nici omul care să îngăduie aşa ceva — nu este mai puţin adevărat că nu se ocupă în articolele sale decât de problemele pentru care avea, cum scrie Slavici, o ,,particulară slăbiciune". Se situează în primul plan reforma *Legii tocmelelor agricole,* eligibilitatea magistraturii, introducerea votului universal, chestiunea dunăreană, răscumpărarea căii ferate Cernavoda-Constanţa şi situaţia românilor din afara graniţelor, de atunci, ale ţării.

Eminescu se angajează în dezbaterea publică din 1882 privind reforma *Legii tocmelilor agricole,* propusă de C. A. Rosetti în octombrie 1881, pe când se afla în fruntea Ministerului de Interne. Poetul porneşte de la constatarea că aceasta se număra printre puţinele documente legislative care se întemeiau pe realităţile din ţara noastră şi nu constituia un „produs de import". Promulgată în 1886 şi modificată în 1872, *Legea tocmelilor agricole* acţiona paralel cu Constituţia ţării şi avea, în consecinţă, un regim de excepţie. Eminescu considera că situaţia ţărănimii se agrava pe zi ce trecea prin faptul că intrară în stăpânirea sa prea puţine suprafeţe de pământ şi nu se prevăzură îngrădiri în privinţa fărâmiţării proprietăţilor ţărăneşti prin împărţiri succesive între membrii familiei în curs de două decenii. Legea nu cuprindea, pe de altă parte, nici prevederi prin care să se interzică transformarea izlazurilor în pământ cultivabil, ceea ce duse la îngustarea considerabilă a bazei pentru creşterea animalelor.

Eminescu împărtăşea convingerea, întemeiat şi pe unele documente, că la început tot pământul a fost ,,domnesc" şi că domnitorii îl fac donaţie supuşilor lor pentru fapte de arme sau de altă natură în apărarea independenţei ţării. Poetul se pronunţa în apărarea acestei proprietăţi, cu condiţia ca succesorii vechilor luptători să trăiască pe aceste proprietăţi, să le administreze singuri şi să manifeste purtare de grijă faţă de „cultivatori". Condiţiile pe care le punea se în-scriau, de fapt, ca o critică al adresa moşierilor, membri în cea mai mare parte ai Partidului conservator, care trăiau la oraş sau în străinătate, se îndeletniceau cu politica şi lăsau în seama arendaşilor exploatarea proprietăţilor agrare.

Problema reformei *Legii tocmelilor agricole* provoacă dezbateri aprinse în presă şi se organizează numeroase întruniri, în care se condamnă practica circularelor către prefecţi, folosită de C. A. Rosetti în înfăptuirea acestei măsuri legislative cu implicaţii în viaţa socială şi politică a ţării. Politica reformelor, aşa cum înţelegea C. A. Rosetti să o pună în aplicare, este interpretată ca o propagandă electorală, cu scopul de-a câştiga ţărănimea de partea Partidului liberal. Opinia aceasta nu este lipsită de temei, de vreme ce Partidul liberal guverna încă din 1876 şi aduce în discuţia publică

reforma acestei legi abia în ajunul pregătirilor pentru noile alegeri comunale, orăşeneşti şi parlamentare. Participanţii la întruniri, liberali şi conservatori, se pronunţă pentru modificarea legii, însă propun efectuarea, în prealabil, a unui studiu temeinic, extins în toate judeţele ţării.

Eminescu se raliază la propunerile înscrise în petiţia întrunirii de la Iaşi, prezidată de V. Alecsandri, şi la care participă conservatori ca P. P. Carp şi Lascăr Catargiu şi liberali ca M. Kogălniceanu şi N. Gane. Problema ţărănească, se arată în petiţie, fiind una de interes naţional, nu putea fi rezolvată prin circulări ministeriale şi înaintea unor ,,studii aprofundate şi conştiincioase". Poetul împărtăşea temerea cu privire la introducerea în lege a unor prevederi care să favorizeze transformarea României în colonie a Europei apusene prin dirijarea spre ţara noastră a reprezentanţilor ,,capitalului prădalnic". Fărâmiţarea proprietăţilor ţărăneşti, care crea teren favorabil extinderii ,,capitalului prădalnic" în lumea satelor, putea fi oprită, credea el, prin introducerea în lege fie a maioratului, fie a minoratului şi îndrumarea celorlalţi membri ai familiei spre meserii şi alte îndeletniciri practice. Eminescu pledează, cu o temeinică argumentare, pentru deplina libertate a părţilor contractante în încheierea învoielilor agricole, pentru respectarea cu stricteţe de ambele părţi a obligaţiilor asumate şi pentru scoaterea în afara legii a muncii forţate (manu militari). Prevederea din urmă se introduce în lege în 1872 şi poetul o critică în repetate rânduri când vorbeşte de executarea ţărănimii ,,cu dorobanţii".

Eminescu pleda, în realitate, pentru scoaterea legii de sub regimul de excepţie, ceea ce nu puteau accepta nici liberalii, la guvern, şi nici conservatorii, în opoziţie. Supusă dezbaterilor Adunării deputaţilor şi Senatului, legea este menţinută în regimul de excepţie, dar i se aduc modificări care marchează un progres faţă de prevederile ei anterioare. Legea nu rezolva însă nici după această reformă problema ţărănească. Câţiva ani mai târziu vor izbucni răscoalele ţărăneşti care duc la căderea guvernului liberal.

Eligibilitatea magistraturii şi introducerea votului universal, alte două reforme supuse dezbaterii publice de guvernul liberal, ocupă, de asemenea, un loc important în articolele din acest

---

volum. Eminescu este împotriva eligibilităţii magistraturii pe motiv că aceasta îşi pierdea independenţa faţă de partidele politice şi se deschidea drum pătrunderii în magistratură a unor elemente fără pregătirea corespunzătoare. Articolele lui Eminescu se înscriu în consens cu protestele unor cercuri largi împotriva acestei reforme. Guvernul liberal se vede silit să amâne aduce-rea ei în dezbaterea Corpurilor legiuitoare.

Conservatorii vedeau în desfiinţarea colegiilor electorale şi introducerea sufragiului universal o ameninţare a poziţiilor pe care le deţineau în viaţa politică a ţării. Eminescu se desparte de conservatori şi se declară în favoarea acestei reforme, cu condiţia să se ridice nivelul cultural al corpului electoral. Acest aspect îl considera esenţial în prevenirea transformării alegătorilor în clientelă a partidelor politice. Această previziune a poetului se va confirma în viaţa politică de mai târziu din ţara noastră.

Chestiunea dunăreană intră în 1882—1883 într-o nouă etapă şi Eminescu o discută, cum face şi mai înainte, sub raport economic, politic şi naţional. Imperiul austro-ungar îşi menţinea pretenţia să participe la lucrările Comisiei Dunărene Mixte şi stăruia să i se acorde preşedinţia şi vot preponderent în luarea hotărârilor, deşi nu era ţară riverană de la Porţile de Fier la Marea Neagră. Lucrările Comisiei Europene Dunărene se ţin la Galaţi şi în noua sesiune din mai-iunie 1882 se întocmeşte un *Regulament de navigaţie..., ce* urma să fie aplicat şi de România, ca ţară riverană. *Regulamentul* este primit de Conferinţa de la Londra din martie 1883, care hotărăşte amânarea aplicării lui pentru o perioadă de şase luni. Guvernul liberal este acuzat de M. Kogălniceanu şi de alţi membri marcanţi ai Partidului liberal, cum fac şi cei ai Partidului conservator, de trădarea intereselor naţionale. Criticile cele mai vehemente sunt îndreptate împotriva lui V. Boerescu care, în calitatea sa de ministru de externe, face concesii Curţii din Viena, însă nu le aduce la cunoştinţa Adunării deputaţilor şi Senatului şi nici a opiniei publice româneşti. Eminescu se situează pe această poziţie încă din primele articole pe care le publică în chestiunea dunăreană şi nu se va îndepărta de ea nici în cursul dezbaterilor din anii 1882—1883. Explicaţia stă în faptul că chestiunea dunăreană viza însăşi suveranitatea naţională. Poetul face loc în coloanele ziarului, alături de articolele personale, la un mare număr de traduceri din presa străină spre a informa opinia publică românească asupra demersurilor diplomaţiei austro-ungare pe lângă marile puteri să obţină adeziunea la politica sa de subordonare economică a ţării noastre. Schimbările survenite în politica internaţională determină Imperiul austro-ungar să renunţe la pretenţiile sale. Astfel şi prevederile Tratatului de la Londra, deşi se menţin în teorie, nu se aplică în practică şi România supraveghează navigaţia fluvială de la Porţile de Fier în jos, ca ţară riverană, cum nu era şi aici Imperiul austro-ungar.

Problema răscumpărării căii ferate Cernavodă-Constanţa în condiţii dintre cele mai oneroase pentru statul român este prezentată de Eminescu ca o reeditare a afacerii Strousberg, care formează obiectul a numeroase articole din volumele anterioare. Se alătură la această răscumpărare oneroasă şi diferite construcţii, ca cea a cheiului din Brăila, executate necorespunzător, cu pagube materiale şi fraude din visteria statului. Eminescu este necruţător în denunţarea participării ,,parlamentarilor" liberali la aceste întreprinderi pe care le considera nu numai frauduloase, ci şi ,,scabroase".

Eminescu nu era împotriva înfiinţării de întreprinderi, mai ales industriale, care să aducă schimbări în structura agrară a ţării. Poetul se declară pentru dezvoltarea industriei naţionale şi cere luare de măsuri protecţioniste împotriva concurenţei străine. Muncitorii sunt prezentaţi în articolele din acest volum ca parte constitutivă a ,,claselor pozitive". Munca industrială este privită într-o perspectivă largă, care depăşeşte pe cea a multor economişti, care o judecau cu precădere în funcţie de producţia materială. Poetul atrage atenţia, fapt cu deosebire semnificativ, că erau importante, în egală măsură, şi deprinderile noi care se câştigau în munca industrială. Stăpânirea tehnicilor industriale modifica fundamental, susţine poetul, profilul psihologic şi contribuia la ridicarea nivelului cultural.

Programul lui Maiorescu, de apropiere a României de Imperiul austro-ungar este respins de

Eminescu, cum am văzut din articolele din volumele anterioare, pe motiv că ignora existenţa Pactului dualist prin care se desfiinţa autonomia Transilvaniei. Poetul nu face în această privinţă nici o concesie şi stăruie ca România, situată între trei mari imperii, să păstreze cea mai strictă neutralitate. Poetul invocă împotriva orientării spre Imperiul austro-ungar şi situaţia românilor din graniţele sale şi denunţarea politicii de maghiarizare se sprijină, aici, pe o bogată documentare. Se impun atenţiei şi consideraţiile sale cu privire la consecinţele demagogiei în imperiul vecin şi în ţara noastră. Eminescu îşi informează cititorii şi asupra situaţiei românilor din alte zone geografice ale Europei, însă apelează la studii din publicaţii străine, pe care le dă în traducerea sa.

Înfiinţarea Mitropoliei catolice din Bucureşti în 1883 este prezentată de Eminescu ca o acţiune în sprijinul politicii expansioniste austro-ungare. Poetul iniţiază o campanie de presă în această problemă şi-i consacră articole, cu o bună informaţie istorică. Măsurile administrative, pentru care se pronunţă conducerea bisericii ortodoxe, sînt respinse de Eminescu în termeni fără echivoc, cu argumentarea, pe deplin justificată, că acestea contraveneau spiritului de ospitalitate al poporului român. Măsurile pe care le propune privesc ridicarea morală şi culturală a po-porului, încît să fie inaccesibil propagandei catolice. Biserica ortodoxă este supusă unei critici se-vere pentru înstrăinarea de popor şi decăderea morală a slujitorilor ei. Biroul de informaţii vienez este ţinut la curent prin note trimise din Bucureşti asupra campaniei de presă susţinută de Eminescu cu privire la propaganda catolică în ţara noastră.

Problema ospitalităţii poporului român este pusă în dezbaterea publică şi în alt context şi tot ca urmare a politicii Imperiului austro-ungar în raporturile sale cu poporul român. Mai multe familii româneşti din Banat părăsesc în ianuarie 1882 ţinutul natal din pricina persecuţiilor stă-pînirii austro-ungare şi cer guvernului liberal să fie colonizate în Dobrogea. Băjenarii sînt însă extrădaţi şi măsura aceasta indignează opinia publică românească. M. Kogălniceanu ia cuvîntul în Adunarea deputaţilor şi condamnă guvernul liberal pentru faptul că măsura sa contravenea spiritului de ospitalitate al poporului român. Eminescu merge mult mai departe şi acuză guver-nul liberal că practica o politică antinaţională faţă de românii din provinciile de sub stăpîniri străine şi favoriza, în schimb, scurgerea spre ţara noastră a elementelor improductive din im-periile vecine. Discursul critic anticipează, prin virulenţă, pamfletele politice argheziene.

Evenimentele culturale din aceşti ani sînt marcate de apariţia volumului lui I. Slavici *Novele din popor* care reuneşte cîteva din capodoperele literaturii române. Eminescu este printre cei dintîi comentatori ai prozei lui Slavici şi dă o definiţie, devenită clasică, atît a personali-tăţii cît şi a artei sale. Pledoaria lui Nicu Xenopol pentru o literatură care să înfăţişeze viaţa nrbană se impune să fie bine înţeleasă. Criticul nu face distincţie între clasele producătoare şi cele exploatatoare şi se pronunţă, în realitate, pentru prezentarea în literatură a ,,oraşului para-zitar". Stau mărturie în acest sens şi exemplificările pe care le face din literatura universală. Eminescu stăruie pentru orientarea spre viaţa ,,claselor pozitive", reprezentate în concepţia sa de ţărănime, meseriaşi şi muncitori. Poetul interpretează consideraţiile estetice ale lui N. Xe-nopol ca o pledoarie pentru ,,americanizarea" literaturii noastre naţionale. Polemica ia un curs pe care nu-l putem urma, cu expresii nedorite, de ambele părţi. Eminescu ţinea însă să arate că polemica sa cu cronicarul de la presa liberală survenea ca un ,,accident" în activitatea sa publicistică. Spre a atrage atenţia asupra acestui aspect, îşi semnează articolele, cum nu proce-dează în nici o altă împrejurare pe întreg parcursul activităţii sale la cotidianul bucureştean. De altfel Eminescu îi publică lui N. Xenopol romanul *Brazi şi putregai,* care ocupă în coloanele ,,Timpului" foiletonul a 44 de numere şi tot el atrage atenţia cititorilor asupra importanţei acestei opere în mişcarea noastră literară.

Eminescu se ocupă şi în acest volum de o suită de personalităţi ale vieţii noastre politice din secolul trecut. Se situează pe primul loc C. A. Rosetti împotriva căruia îndreaptă cele mai virulente critici pentru faptul că în propunerile sale de reforme nu ţinea seama de realităţile naţionale. Metodele la care apela în impunerea acestora ţineau de practicile demagogice şi C. A. Rosetti este înfăţişat c.a părintele demagogiei din ţara noastră, iar ,,Românul", organul de presă pus în slujba ei. Poetul este învinuit de C. A. Rosetti că îndrepta atacuri şi împotriva membrilor fami-liei sale şi apelează la conducerea Partidului conservator să-i dea satisfacţie. Eminescu îşi pregă-teşte cu multă grijă răspunsurile, *cum* se vede şi din conceptele din manuscrise, însă ele nu erau de natură să-l satisfacă pe C. A. Rosetti şi apelează la judecata opiniei publice. Va trebui să fie părăsită opinia potrivit căreia C. A. Rosetti se mărginea să citească cu interes articolele poetului îndreptate împotriva sa şi-i admira incisivitatea şi verva polemică.

Mare atenţie acordă Eminescu şi altor doi membri marcanţi ai Partidului liberal. M. Kogăl-niceanu este elogiat pentru apărarea suveranităţii naţionale în chestiunea dunăreană şi-i prezintă în coloanele „Timpului", cărţile în care se ocupă de această problemă. Are cuvinte de laudă şi pentru Dumitru Brătianu, fratele lui I. C. Brătianu, primul ministru. Directorul ,,Naţiunii" critică sever guvernarea liberală, atît în organul său de presă cît şi în şedinţele Corpurilor legiui-toare. Eminescu îl preţuia încă din timpul serbării de la Putna, din 1871, pentru patriotismul său şi lupta împotriva corupţiei şi abuzurilor administraţiei liberale. Eminescu invocă în numeroase articole cuvintele lui Dumitru Brătianu rostite la tribuna Parlamentului, prin care cere ca hoţii să fie trimişi la puşcărie iar cei necinstiţi puşi în carantină.

Eminescu se ocupă şi de alţi oameni politici ca D. A. Sturdza, ,,baronul Hahn", autor de lucrări antidinastice, ministru în slujba monarhiei, Gh. Chiţu, „ministru voiajor" pe la diferite ministere, V. Boerescu, victimă a diplomaţiei Curţii din Viena în chestiunea dunăreană; redactori

---

de ziare ca Emil Costinescu, de la ,,Românul", cu patru clase primare şi un curs de violoncel, I. C. Fundescu, de la ,,Telegraful", găzduitor, în coloanele ziarului său, de pamflete triviale, N. Basarabescu, de la ,,Poporul", colaborator clandestin la „Timpul" cu articole antimaioresciene, militari

şi scriitori ca Al. Candiano-Popescu şi N. T. Orăşanu, antimonarhici deveniţi susţinători ai monarhiei; funcţionari superiori ca Simeon Mihălescu, ,,mucenicul", amestecat în ,,afaceri scabroase". Portretele eminesciene sunt cele întâlnite şi în articolele din volumele anterioare, însă completate cu elemente noi din viaţa politică cotidiană.

Schimbări importante se produc numai în galeria ,,parlamentarilor". Nume cu mare frecvenţă în publicistica anterioară nu mai apar; ne întâmpină în schimb altele, la fel de necunoscute. Explicaţia stă în faptul că o parte din ,,parlamentari" părăsesc scena vieţii politice, odată cu alegerile din 1883, ca să o urce alţi „parlamentari", de a căror existenţă nu aveam cunoştinţă mai înainte. Şi peste aceştia s-ar fi aşternut uitarea dacă nu i-am întâlni în publicistica eminesciană.

Portretele lui Eminescu sunt tot atâtea ilustrări, cu exemple concrete, a tezei sale privind înlocuirea muncii cu alte îndeletniciri în promovarea în ierarhia socială.

Activitatea lui Eminescu la ,,Timpul" se încheie cu polemica cu presa din Imperiul austro-ungar. Poetul participă, ca delegat al cotidianului conservator, la festivitatea dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare, la Iaşi, în iunie 1883. Manifestaţia din capitala Moldovei este interpretată de presa austriacă şi maghiară ca fiind îndreptată împotriva imperiului vecin. Eminescu considera că nu erau pregătite toate condiţiile pentru înfăptuirea idealului nostru de unitate naţională şi aducerea sa în discuţia publică nu depăşea stadiul unor declaraţii demagogice. Poetul era pentru acţiuni practice, ca cele pe care le propunea la Societatea ,,Carpaţii" şi pentru care Biroul de informaţii vienez îl trecea printre cei ce activau pentru înfăptuirea ,,Daciei Mari". Poetul îşi asuma, în tot ce întreprindea, cum se desprinde şi de aici, o înaltă răspundere în faţa istoriei, atât de zbuciumate, a poporului român.

Eminescu îşi începe activitatea cu o polemică cu presa din Imperiul austro-ungar în sprijinul revendicărilor românilor de sub stăpânirea sa şi o încheie la ,,Timpul", în ajunul prăbuşirii sale intelectuale, tot cu o polemică, cu aceeaşi presă, în care condamnă asuprirea naţională şi practicile demagogice în lupta politică.

5. Colaborarea lui Eminescu la ,,România liberă", în noiembrie 1888, marchează reintrarea sa în gazetărie, după o întrerupere de mai bine de cinci ani. Cotidianul ,,tinerilor liberali" se declară, încă din 16 ianuarie 1885, organ de presă al grupării junimiste din Partidul conservator. Foiletonul ziarului este ocupat, aproape număr de număr, de lucrări reproduse din ,,Convorbiri literare", mutată la Bucureşti în aprilie 1885. Redactorii ,,României libere" se numărau, cum se poate vedea şi din volumul de faţă, printre cei mai statornici admiratori ai publicisticii eminesciene. Se explică de ce ţineau să colaboreze la ziarul lor cu articole politice. Eminescu pledează şi aici pentru schimbarea ,,relaţiilor de muncă" spre a veni în sprijinul ,,celor nemulţumiţi". Poetul avea în vedere răscoala ţăranilor din primăvara anului 1888.

Eminescu trece de la ,,România liberă" la ,,Fântâna Blanduziei", scoasă de un grup de transilvăneni cu începere din 4 decembrie 1888. Poetul frecventează cercurile acestora şi cele ale bucovinenilor încă din epoca preuniversitară. Întocmeşte pentru noua publicaţie editorialul programatic şi colaborează în decembrie 1888 şi ianuarie 1889 cu alte câteva articole. Discuţia care se purta în Adunarea deputaţilor şi în Senat în legătură cu o nouă reformă a *Legii tocmelilor agricole* trebuia să ducă, cere el, la luarea unor măsuri grabnice pentru ridicarea ,,stării igienice şi materiale a cultivatorilor". Aceste măsuri nu se vor lua şi, un deceniu mai târziu, izbucnesc noi răscoale ţărăneşti, care se extind în toată ţara şi duc la căderea guvernului conservator.

Exegeţii operei lui Eminescu întâmpină cu rezerve colaborarea la ,,România liberă" şi ,,Fântâna Blanduziei", pe motiv că poetul n-ar fi scris nimic după prăbuşirea sa intelectuală, în iunie 1883. Semnătura sa, cu care sunt însoţite aceste articole — şi numai cu iniţiale — nu ar constitui un argument suficient în atribuirea paternităţii eminesciene. Opinia că poetul nu scrie nimic după îmbolnăvirea sa este infirmată de documente. Acestei epoci aparţine traducerea gramaticii sanscrite, mărturie impresionantă a unui efort intelectual susţinut şi cu totul remarcabil sub raportul stăpânirii mijloacelor de expresie. Nu poate fi trecută cu vederea, pe de altă parte, corespondenţa sa din aceşti ani, de-o perfectă acurateţă şi luciditate. Nu întâlnim însă în aceste articole desfăşurarea amplă a discursului critic şi virulenţa limbajului polemic. Dar colaborarea la ,,România liberă" şi ,,Fântâna Blanduziei" se înscrie ca un epilog în ansamblul publicisticii eminesciene.

6. TEXTUL. CORPUS ŞI ORGANIZARE. Organizarea textelor se face, ca şi în volumele anterioare, strict cronologic, cu includerea în locurile respective şi a traducerilor. Textele din manuscrise le tipărim în succesiunea utilizării lor parţială sau numai ca referinţă. Am întocmit şi câteva grupaje pentru textele aparţinând aceleiaşi problematici. Facem loc, într-o secţiune separată transcrierilor

---

după diferite documente integrate de Eminescu în articolele sale sau la care trimite. Tipărim articolele cu titlurile date de Eminescu şi după sintagma iniţială în toate celelalte cazuri. Sintagma iniţială nu este revelatoare întotdeauna, însă reprezintă un titlu ce aparţine textului eminescian. Evitam în felul acesta şi falsurile săvârşite de editorii anteriori, care induc în eroare. însoţim textele şi cu indicarea datei apariţiei, pentru o mai uşoară urmărire a problemelor puse în discuţie.

7. STABILIRE ŞI TRANSCRIERE. Stabilirea textului şi a variantelor, precum şi transcrierea lor, se fac după principiile anunţate în OPERE, VII (p. 47—69), cu completările din OPERE, IX (p. 55— 56). Textele le tipărim integral, după prima apariţie în ,,Timpul", ,,România liberă" şi ,,Fântâna Blanduziei" şi după manuscrise când le transcriem din caietele sale. Reproducerile din publicaţiile româneşti, integrate de Eminescu în comentariile sale, le tipărim cu corp de literă mai mic, drept, iar traducerile din presa străină, cu acelaşi corp mic, cursiv, spre a face distincţie între textul original şi reproduceri sau traduceri. Notele, culese cu acelaşi corp de literă ca textul lui Eminescu, aparţin poetului. Parantezele drepte [] marchează întregirile introduse de editor iar < >, segmentele necontextuale, pe care editorul nu s-a crezut îndreptăţit să le elimine. Semnul [...] indică omisiunile, ca urmare a deteriorării publicaţiilor respective, încât nu s-a putut stabili textul în întregimea sa.

8. COMENTARIILE. Comentariile cuprind o secţiune bibliografică unde consemnăm prima apariţie în periodice şi facem menţiune dacă articolul este semnat. Consemnăm, pentru primul

editorial, titlul din ,,Timpul” *(Bucureşti, 26 ianuarie 1882, Bucureşti, 16 fevruarie 1883),* facem menţiune pentru editorialele programatice, pentru al doilea şi al treilea editorial, iar pentru articolele din celelalte pagini indicăm rubrica în care se publică *(Bibliografie, Cronică dramatică, Informaţiuni).* Reţinem şi reproducerile în publicaţiile româneşti şi străine, precum şi prima tipărire în volum, fără însă să trimitem şi la titlurile din ediţiile anterioare. Pentru textele transcrise din caietele lui Eminescu indicăm manuscrisul şi paginile. Dăm informaţii despre aşezarea în pagină, grafie, menţiunile poetului, iar când este cazul, prima tipărire în periodice.

Asemenea informaţii sunt importante pentru cunoaşterea statutului articolelor în paginile publicaţiilor respective şi în manuscrise, a circulaţiei lor în presa vremii şi a primei tipăriri a textelor din manuscrise şi în ediţiile anterioare.

Comentariile cuprind, cu puţine excepţii, şi o a doua secţiune în care prezentăm probleme legate de textul respectiv şi dăm informaţii asupra ecoului stârnit în presa românească, precum şi în cea germană şi franceză din ţară. Am crezut important să facem menţiune şi de fragmentele reproduse de aceste publicaţii din articolele eminesciene şi pe care le integrează în comentariile lor. Se situează pe primul loc ,,România liberă” şi ,,Binele public”, iar din presa străină, ,,Bukarester Tagblatt”, care comentează, cu extrase, aproape toate editorialele poetului din aceşti ani.

Eminescu consacră aceleiaşi probleme, ca reforma *Legii tocmelilor agricole* sau chestiunea dunăreană, o suită de articole în care foloseşte, în general, aceeaşi argumentare în susţinerea tezei sale. Expunem problemele principale acolo unde se pun mai întâi în discuţie iar la reluarea lor prezentăm numai chestiunile de istorie literară.

Cele trei publicaţii la care colaborează Eminescu în 1882—1883 şi 1888—1889 folosesc datarea după calendarul iulian, ca de altfel cea mai mare parte a presei noastre din secolul trecut. Respectăm datarea din aceste publicaţii. Să mai precizăm că presa românească folosea datarea anticipativă cu o zi. Pentru publicaţiile străine, care folosesc datarea după calendarul gregorian, dăm în paranteze drepte şi datarea după calendarul iulian, spre a evita confuziile în succesiunea evenimentelor.

Eminescu semnează, cum am arătat şi în *Lămuririle...* la volumele anterioare, numai câteva articole pentru care facem, de altfel, menţiune. Problema stabilirii paternităţii formează principala dificultate întâmpinată de editor. Dacă articolele semnate sunt extrem de puţine într-o activitate publicistică prodigioasă, se păstrează în manuscrise un număr impresionant de ciorne integrale sau fragmentare ale articolelor publicate. Manuscrisul miscelaneu 2264 însumează câteva sute de pagini, cu texte de această natură. Texte cu caracter publicistic se păstrează însă risipite şi în celelalte caiete eminesciene. Stabilirea paternităţii articolelor din această epocă a gazetăriei eminesciene ridică însă dificultăţi şi ca urmare a statutului ce i se creează poetului în redacţie în ianuarie 1882. Acum Eminescu nu mai deţine o rubrică permanentă, în general al doilea editorial, ca în anii 1880—1881. Noua conducere a cotidianului conservator renunţă la ea sau îi face loc în coloanele ziarului sporadic. Editoriale sunt scrise de Grigore G. Păucescu, ori de N. Christescu care îl dublează pe Eminescu pentru partea politică, precum şi de alţi colaboratori. Din februarie 1883 intră în redacţie, după toate probabilităţile, şi un redactor de la ,,Binele public”, organul de presă al ,,liberalilor sinceri”, cu care urma să fuzioneze cotidianul conservator.

Orientarea politică a articolelor nu mai constituie, în absenţa mărturiilor din manuscrise, un criteriu în stabilirea paternităţii eminesciene şi nici expresiile tipice pe care se întemeiază editorii anteriori. Eminescu îşi fixează însă o ortografie a sa, pe care şi-o menţine, cu puţine excepţii, şi în această epocă a publicisticii sale. Gr. G. Păucescu şi N. Christescu vin cu ortografia de la ,,Dreptul”, iar ceilalţi colaboratori cu cea de la ,,Binele public” care nu se deosebea prea mult de a ,,Poporului” şi a altor publicaţii bucureştene. Există însă şi aici primejdia imixtiunilor în articolele poetului de vreme ce nu trecea zilnic pe la redacţie să urmărească tipărirea lor. Aceste posibile imixtiuni explică sporirea neaşteptată, în raport cu volumele anterioare, a textelor cu paternitate incertă.

Comentariile noastre au un caracter orientativ şi informativ. Atragem atenţia, cum facem şi în *Lămuririle...* la volumele anterioare, că ele nu sunt destinate să se substituie studiului publicisticii eminesciene.

9. ANEXELE. Volumul este prevăzut cu o *Listă a siglelor publicaţiilor periodice* întocmită după *Bibliografia Mihai Eminescu (1866—1970) Volumul I Opera* (Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 15—24), cu completarea siglelor făcută de noi în OPERE, VII (p. 72—74), OPERE, IX (p. 59—62), OPERE, XI (p. 13—14) şi OPERE, XII (p. 11). Anexele mai cuprind *Indicele numelor de persoane* şi o *Listă a facsimilelor*. Pentru *Tabloul ediţiilor* trimitem la OPERE, IX (p. 63—75), cu completările din *Bibliografia* la OPERE, XI (p. 605—607) şi OPERE, XII (p. 645—647).

Addenda cuprinde texte din manuscrise identificate în cursul elaborării volumului de faţă. Sunt orânduite în ordinea utilizării lor în volumele anterioare. Facem loc aici şi la trei texte pentru care nu avem indicaţii certe cu privire la data elaborării lor. Ne folosim de elemente exterioare şi de conjunctură şi le repartizăm epocii studiilor vieneze şi berlineze. Dintre cele trei texte, de un interes aparte este articolul polemic cu ,,Neue freie Presse”, redactat de Eminescu în ger-mană, şi în care dezvoltă probleme ce vor sta permanent în activitatea sa publicistică de mai târziu. Articolul a fost descifrat şi tradus de Gerhardt Csejka.

Corrigenda aduce noi informaţii cu privire la izvoarele folosite de Eminescu într-un mare număr de însemnări din manuscrise, tipărite de noi în OPERE, XIV, în secţiunea *Articole şi excepte.* Astfel pe măsură ce se lărgeşte câmpul investigaţiilor ne apropiem tot mai mult de cunoaşterea totală a miracolului eminescian.

Cadrul istoric al publicisticii lui M. Eminescu —Cronologie reprezintă un mijloc de orientare

pentru cititorul întregii publicistici eminesciene (volumele IX—XIII). *Cronologia* acoperă perioada cuprinsă între 1821, data care marchează intrarea României în epoca modernă a istoriei sale, şi 1889, anul morţii lui M. Eminescu, şi urmăreşte, dincolo de simpla datare şi consemnare a evenimentelor, o succintă şi cât mai obiectivă desluşire a relaţiilor lor în desfăşurarea istoriei.

Dubla datare a unui eveniment indică folosirea concomitentă a calendarului iulian, oficial în România până în 1924, şi a celui gregorian, adoptat în Europa occidentală începând cu 1582, calendare între care, în epoca lui Eminescu decalajul era de 12 zile. Când un eveniment este notat cu o singură dată, ea este cea a calendarului gregorian.

Mulţumim istoricilor D. Berindei şi F. Constantiniu pentru competenta lectură a *Cronologiei.*

Adaugăm un grupaj de fotografii ale principalelor persoane care au avut un rol în viaţa politică şi socială a României şi a Europei în perioada publicisticii eminesciene.

10. DIFICULTĂŢI. Colecţia ziarului ,,Timpul" de la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România pe 1882 este incompletă. Lipsesc numerele 3, 68, 85, 97, 99, 101, 113 şi 277 din 5 ianuarie, 28 martie, 18 aprilie, 5, 8, 11 şi 28 mai şi 17 decembrie, iar numărul 56, din 12 martie, este legat greşit la 12 ianuarie. Materialele din numerele 3, 68, 99 şi 277 au fost recuperate din colecţia cărturarului G. T. Kirileanu, intrată în fondurile Bibliotecii Municipale din Piatra Neamţ. Nu se păstrează în bibliotecile noastre în colecţii complete ,,Apărătorul", ,,Armonia", ,,Curierul", ,,Fraternitatea", ,,Gazeta de Bacău", ,,Gazeta de Fălticeni", ,,Legalitatea", ,,Luptătorul", ,,Mesa-gerul de Brăila", ,,Plugarul", ,,Reforma", ,,Resboiul român", „Scrânciobul". „Steaua României", ,,Suceava". Comentariile lui Eminescu privind unele din aceste publicaţii reprezintă, ca şi pentru cele înşirate în *Lămuririle...* la volumele anterioare, texte de referinţă pentru istoricul presei româneşti.

Eminescu face traduceri sau trimite la multe publicaţii străine care nu se păstrează în fondurile bibliotecilor noastre. O parte din aceste publicaţii au fost consultate în Biblioteca Naţională din Viena şi în Biblioteca Naţională din Paris.

Activitatea scriitoricească a lui Eminescu se deschide cu un prolog, poeziile din tinereţe, şi se încheie cu un epilog, publicistica de la ,,România liberă" şi ,,Fântâna Blanduziei". Creaţia sa majoră se circumscrie între 1870, anul debutului în publicistică şi colaborării cu poezii la ,,Con-vorbiri literare", şi 1883, cu publicarea *Luceafărului* şi a ultimelor articole în cotidianul bucureştean. Asistăm însă la o situaţie paradoxală, neîntâlnită, probabil, în nici o altă literatură europeană. Exegeza eminesciană din ultimii ani este orientată aproape exclusiv spre cele sub o sută de poezii şi câteva proze publicate de poet în timpul vieţii şi spre producţia literară, rămasă în manuscrise, poezie, teatru, proză, deşi nu ştim ce forme ar fi îmbrăcat în elaborarea definitivă. Publicistica sa, care însumează sute de articole, apărute sub răspunderea sa, este tratată mai puţin.

Maiorescu atrăgea atenţia încă în 1892 că genialitatea lui Eminescu se ,,vede însă mult mai strălucitoare din articolele lui scrise în proză şi risipite în diferite reviste şi ziare". Şi G. Călinescu apreciază că publicistica nu este cu nimic mai prejos decât poezia. Pentru producţia literară dispunem de ediţii integrale în vreme ce publicistica s-a tipărit fragmentar în ediţii de acum o jumătate de secol şi este judecată cu această optică îngustă, adesea şi viciată prin supra-licitarea de texte fragmentare. Secţiune cu pondere majoră în sensul lui Eminescu, publicistica împlineşte imaginea asupra personalităţii sale titaniene şi va conduce, cum se întrevede de pe acum, la reevaluarea, cu perspectiva integralităţii, şi a creaţiei sale literare.

D. VATAMANIUC

SIGLELE PUBLICAŢIILOR PERIODICE

Siglele sânt preluate din *Bibliografia Mihai Eminescu (1866—1970). Volumul I. Opera,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 15—20; M. Eminescu. *Opere VII. Proza literară,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 72—74; M. Eminescu, *Opere IX. Publicistică 1870—1877,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 59—62; M. Eminescu, *Opere XI. Publicistică 1880,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984, p. 13—14; M. Eminescu. *Opere XII. Publicistică 1881,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985, p. 11. Pentru publicaţiile care nu figurează în aceste lucrări s-au întocmit sigle noi. Anii care însoţesc titlurile privesc perioada cercetată.

Publicaţiile ,,Allgemeine Zeitung", ,,Die Presse", ,,Deutsche Zeitung", „Fremden-Blatt", ,,Neue freie Presse" şi ,,Wiener allgemeine Zeitung" au fost consultate în Biblioteca Naţională (Osterreichische National Bibliothek) din Viena, iar ,,L'Echo de France", ,,L'Europe diplomatique", ,,Figaro", ,,Figaro litteraire", ,,La France", ,,Gaulois", ,,L'Independance belge", ,,Journal des debats", ,,Kolnische Zeitung", ,,La liberte", , .Messager d'Athenes", ,,Le Mot d'ordre", ,,Le Nord", ,,Le Parlament", ,,Die Post", ,,Le Renseignement parisien", ,,La Republique francaise", ,,Le Temps" în Biblioteca Naţională (Bibliotheque Nationale) din Paris.

AAZ „Allgemeine Zeitung", Augsburg, 1880—
ALA 1883
APA ,,Adevărul literar şi artistic", Bucureşti, 1923
BME „Apărătorul", Bucureşti, 1883
BOR „Buletinul Mihai Eminescu", Cernăuţi. 1932-
BP 1939
BSC ,,Biserica ortodoxă română", Bucureşti, 1888
BTAG „Binele public", Bucureşti, 1882—1883
CFIN ,,Biserica şi şcoala", Arad, 1882—1883
CI „Bukarester Tagblatt", Bucureşti, 1882—
CRO-1 1883, 1888—1889
DPR ,,Curierul financiar", Bucureşti, 1883
DREPTU „Curierul de Iaşi", Iaşi. 1876-1877
L ,,Cronica", Iaşi, 1980
DREV „Die Presse", Viena, 1882-1883
DV ,,Dreptul", Bucureşti, 1882
DZ „Deutsche Revue", Berlin, 1879—1880
ECFR ,,Dacia viitoare", Paris, Bruxelles, 1883
ECHINO „Deutsche Zeitung", Viena. 1880— 1883
X ,,L'Echo de France", Paris, 1881
EDIPL „Echinox", Cluj, 1974
EGY ,,L'Europe diplomatique", Paris, 1881
F ,,Egyetertes", Budapesta, 1881
FBL „Familia", Oradea, 1900
FIG „Fântâna Blanduziei", Bucuresti, 1888—
FIGLIT 1889
FRAT „Figaro", Paris, 1880-1883
FREM ,,Figaro litteraire", Paris, 1881
GAUL „Fraternitatea", Bucureşti, 1882
GROM „Fremden-Blatt", Viena, 1882—1883
GT ,,Gaulois", Paris, 1881
INDB „La Gazette de Roumanie", Bucureşti, 1882
INDR-1 —1883
JDEB „Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1882—1883
JL ,,L'Independance belge", Bruxelles, 1880—
KZEIT 1883
LF ,,L'Independance roumaine", Bucureşti,
LFR 1882—1883, 1888—1889
LFRA ,,Journal des debats", Paris, 1880—1883
LIB „Junimea literară", Cernăuţi, 1923
LIT ,,Kolniscne Zeitung", Koln, 1881—1882
LL „Luptătorul", Focşani, 1882
LLIB „Le Francais", Paris, 1883
LMDO „La France", Paris, 1881
LNO „Liberalul", Iaşi. 1882-1883
LPAR „Literatorul", Bucureşti, 1882
LPROM ,,Limbă şi literatură", Bucureşti, 1965
LUC-B ,,La Liberte", Paris, 1880
,,Le Mot d'ordre", Paris, 1880
,,Le Nord", Bruxelles, 1880—1883
,,Le Parlament", Paris, 1880
,,Le peuple roumain", Bucuresti, 1883
„Luceafărul". Bucureşti, 1982-1984

LUM ,,Luminatoriul", Timişoara, 1882 — 1883
MANUSCRIPT ,,Manuscriptum", Bucureşti, 1972—1984
UM ,,Messager d'Athenes", Atena, 1882
MESA „Monitorul oficial", Bucureşti, 1882-
MO 1883
MOA ,,Monitorul oastei", Bucureşti, 1883
MZO ,,Monitorul, ziar oficial al României",
N-l Bucureşti, 1868
NFP „Naţiunea", Bucureşti, 1882--1883,
OBS 1888-1889
ORT ,,Neue freie Presse", Viena, 1880— 1883
PASO ,,Observatoriul", Sibiu, 1881
PEL ,,Ortodoxul", Bucureşti, 1883
POST ,,Pactul social", Iaşi, 1883
REFR „Pester Lloyd", Budapesta, 1880-1883
REPAR ,,Die Post", Berlin, 1880—1883

RESB	,,La Republique francaise", Paris, 1880—
RF	1883
RFR	,,Le Renseignement parisien", Paris,
RITL	1881
RL	„Războiul", Bucureşti, 1882-1883
ROM	,,Revista de filozofie", Bucureşti, 1964
SCRÎN	„Revista Fundaţiilor regale", Bucureşti,
SMIM	1939
ST	,,Revista de istorie şi teorie literară",
T	Bucureşti, 1965
TEL	„România liberă", Bucureşti, 1882—
TELR	1883, 1888-1889
TEMPS	„Românul", Bucureşti, 1882—1883,
TOMIS	1888-1889
TRIB	„Scrânciobul", Bucureşti, 1868, 1879
TRIB-1	,,Studii şi materiale de istorie medie",
ŢN-B	Bucureşti, 195
VA-TM	„Steaua", Cluj, 1964—1985
VE	„Timpul", Bucureşti, 1882-1884
VNAŢ	„Telegraful", Bucureşti, 1882—1883,
VR-2	1888-1889
VRE	„Telegraful român", Sibiu, 1882—1883,
WAZ	1888-1889
	,,Le Temps", Paris, 1880—1883
	,,Tomis", Constanta, 1969
	„Tribuna", Sibiu, 1888-1889
	„Tribuna". Cluj, 1972
	,,Ţara nouă", Bucureşti, 1911
	„Vatra", Târgu Mureş, 1975
	„Viaţa economică", Bucureşti, 1964
	„Voinţa naţională", Bucureşti, 1888—
	1889
	„Viaţa românească". Bucureşti, 1964,
	1983, 1985
	„Vremea", Bucureşti, 1943
	„Wiener allgemeine Zeitung", Viena,
	1882

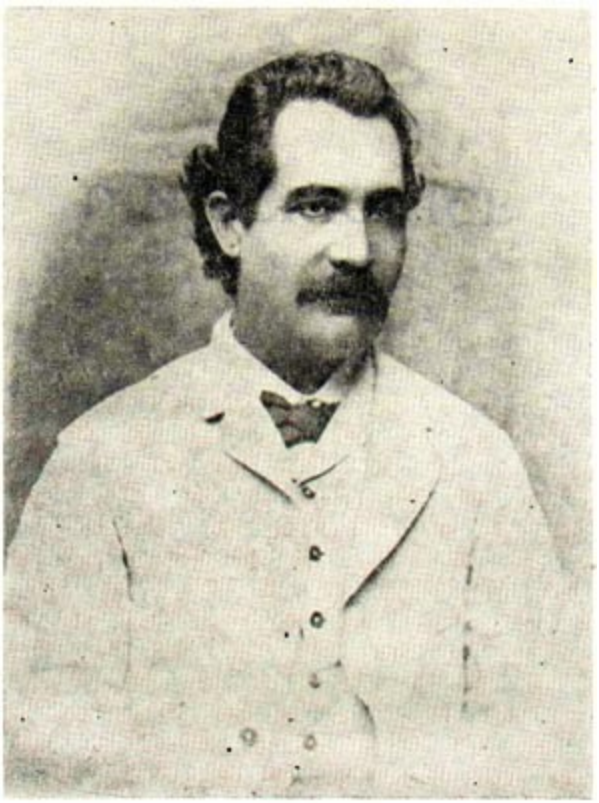

I. Mihai Eminescu
(Muzeul Literaturii Române)

DIN PERIODICE

1882

CRONICA ANULUI 1881

I. ROMÂNIA

Nu putem porunci timpului să stea pe loc, nici putem face ca evenimentele să încremenească pe câteva ceasuri împrejuru-ne, ca să le putem fotografia , căci ele 'şi urmează cursul lor necontenit, puţin păsându-le daca ne dor ori ne bucură. În zadar minutarul ceasornicului ar sta pe loc; timpul curge alături cu el, şi numai omul, având pururea în faţă ziua de azi, eternul prezent, pune pietre de hotar între lucruri ce au trecut pentru totdauna şi fixează pe orizontul negru al viitorului dorinţele sale ca ţinte luminoase, uneori pe de-apururea neajunse .

Şi anul trecut e greu de izolat din cei ce-l preced şi din cei ce-l vor urma, căci din ziua lui întâia ne aruncă *in medias res* , în vârtejul împrejurărilor şi ne 'ncarcă memoria cu reminiscenţele ruşinoase ale răscumpărării drumului de fier, cu cele odioase ale atentatului Pietraru. Spiritul rău al demagogiei române îşi alesese de jertfă pe unul din chiar părinţii demagogiei. Mulţumită lui Dumnezeu şi prezenţei de spirit a victimei alese, atentatul n-a avut nici o urmare fizică gravă, dar a lăsat adânci urme psicologice în spiritul d-lui I. Brătianu şi l-a deziluzionat desigur în privirea simpatiilor sale anterioare pentru demagogie.

La 1 (13) martie sosi în Bucureşti ştirea îngrozitoare despre săvârşirea tragică a împăratului Alexandru II. Voind a vizita în acea zi manejul Mihail din Palatul de Iarnă, la întoarcere două bombe esplosive [î]i cad în cale şi-l rup bucăţi. Camera noastră în momentul întâi uită a lua act de această îngrozitoare ştire. Dar în curând se aude că secta nihilistă din Iaşi, care momise în sânul ei profesori tineri şi studenţi, a dat un banchet în onoarea succesului atentatului. Dr. Russel (recte Sudzilowsky) e arestat, profesorii români sunt daţi în judecata unui juriu şi se descoperă o asociaţiune de vro 20 de studenţi români şi 50 de evrei cari propagau în şcoalele publice ideile de răsturnare. La 9 martie procesul Pietraru ajunge înaintea Curţii cu Juraţi şi, într-o şedinţă care ţine 22 de ore încontinuu , procesul se încheie prin condamnarea lui Pietraru la 20 de ani muncă silnică şi a lui Cârlova la nouă ani de recluziune . În iunie un juriu compus prin profesorii din Iaşi condamnă la pedepse disciplinare pe aciia cari luaseră parte la propaganda nihilistă .

În ianuarie încă, având a se face mai multe alegeri pentru împlinirea vacanţelor din Cameră, candidaţii opoziţiei au avut ocazia de-a supune criticei multe acte ale guvernului, între care vicioasa aplicare a legii recensimântului , care dăduse loc la cele mai vii protestaţii din toate colţurile ţării.

Tot în luna aceasta s-au făcut inaugurarea clubului " Binelui public" printr-un banchet dat în otelul Steiner , cu care ocazie s-a consacrat uniunea dintre grupul Vernescu şi fracţiunea din Moldova.

Cabinetul suferea de-o criză latentă care forma obiectul certelor din adunările de la Herdan şi în cari o parte a partidului căuta să elimineze din ministeriu pe d-nii Boerescu, Conta şi Teriachiu.

Pentru ca anul să se înceapă sub auspiciile lui Mercur, se descopere tot în ianuarie deturnarea a 83000 franci de către un funcţionar fiscal , George Bilcescu.

Din începutul anului mai e de notat învoiala intervenită între guvernul rusesc şi cel român, prin care acest din urmă primeşte drept bani materialul de suprastructură a liniilor construite de ruşi, deşi părerea guvernului nostru fusese că acest material i se cuvine de drept pe baza convenţiei ruso-române.

În fevruarie tribunalul comercial al imperiului la Lipsca pronunţă sentenţa sa în favoarea reclamantului Landau - kaufmann şi anulează urmările convenţiunii de răscumpărare încheiată la 1880 între stat şi Societatea Acţionarilor C.F .R. Pe liniile noastre, ce încep a fi administrate de directori princiari , plătiţi cu enorme lefuri, se 'ntîmplă o serie de accidente; în iunie chiar mai multe dupăolaltă, precum cele dintre Hanu Conachi— Iveşti, Serbeşti — Preval, Severin— Prunişor.

VINERI 1 IANUARIE 1882 — Administrația, Pasajul Român Nr. 7. — ANUL AL VII-LEA—No. 1

TIMPUL

REDACȚIA, CALEA VICTORIEI Nr. 102.

Bucuresci, 31 Decembre 1881

CRONICA ANULUI 1881 I ROMANIA

2. CRONICA ANULUI 1881 I ROMANIA, „Timpul", nr. 1, 1 ianuarie 1882.

În august Adunarea Acţionarilor C.F .R. votează mutarea sediului la Bucureşti; iar în octomvrie tribunalul din Berlin respinge cererea Landau - kaufmann , făcută pe baza sentenţei din Lipsca, pe cuvânt că nu se mai poate restabili starea de lucruri anterioară convenţiunii de răscumpărare, nici se poate opera ştergerea acestei tranzacţiuni din registrele de comerţ. Reclamantul, daca a suferit pagube prin încheiarea acelei convenţii, poate intenta o acţiune de despăgubire pentru daune - interese .

Tot în fevruarie, în vederea evenimentelor care aveau să se petreacă peste câteva săptămâni, d. Brătianu găseşte mijloace de-a sonda atitudinea partidului conservator, căruia-i propune până şi o dreaptă împărţeală a portofoliilor ministeriale. Condiţiile puse de partidul conservator părând prea grele, tratările nu izbutesc .

Tot în fevruarie d. Stolojan cere un credit de 300 000 fr. pentru asigurarea liniştei publice.

Ministeriul Instrucţiunii aprobă aranjamentul pentru săvârşirea dinlăuntru a bisericii de la Curtea de Argeş prin d. Lecomte de Nouy .

D. C.A. Rosetti propune în Camera electivitatea magistraturii şi însărcinarea unei delegaţiuni a Camerei care, împreună cu una a Senatului, să aibă a formula, întrunite într-un fel de *convent naţional,* proiectul privitor la eligibilitate . Membrii acestui preţios convent să fie plătiţi cu câte una mie franci de obraz. Propunerea a rămas în stadiu embrionar pân-în ziua de azi.

La 25 fevruarie doi din oamenii eminenţi ai generaţiei trecute, Aug. Treb . Laurian şi Cezar Bolliac, încetează din viaţă.

Ziarele din Viena încep a vorbi de erigerea României în regat şi pun în vedere primirea anteproiectului ca condiţie a recunoaşterii noului rang al României. ,,Le Nord" menţionează asemenea ştirea ridicării la regat, ne dă însă consiliul de-a nu face nici un sacrificiu real pentru o simplă schimbare de titlu.

Evenimentul tragic din Rusia, mişcarea nihilistă din Iaşi, ramificată prin şcoli, încheiarea procesului

Pietraru, ca tot atâtea fenomene răsărite din demagogia cosmopolită şi internă, motivează din partea d-lui Maiorescu următoarea interpelare:

Am onoarea a întreba pe d. ministru - preşedinte daca, în urma procesului Pietraru şi a manifestărilor socialiste din Iaşi, crede timpul venit de-a imprima politicei interne o direcţiune mai compatibilă cu consolidarea monarhiei constituţionale.

Printr-un discurs memorabil d. Maiorescu sileşte pe guvern de a-şi arăta arama şi de-a o rupe cu tradiţiile demagogice.

Răspunsul guvernului e prompt . A doua zi chiar, la 14 martie, tristul erou al nopţii de la 11 fevruarie, generalul Lecca, propune în Cameră proclamarea regatului, d. Ion Ghica, ministrul considerat ca antidinastic din vremea scandalului Slătineanu, face aceeaşi propunere în Senat, care e primită cu adeziunea formală a opoziţiei şi cu unanimitate de voturi.

Cu ocazia discutării bugetului, după propunerea făcută în Cameră, se sporeşte leafa miniştrilor la îndoit şi se înfiinţează un al optulea ministeriu fără portofoliu pentru prezidentul Consiliului. Între acestea se ivesc în Cameră şi în adunările de la Herdan disensiuni grave între d. Brătianu şi coreligionarii săi politici şi el [î]şi dă demisia, cu dezaprobarea vie a partidului şi a ziarului " Românul"

D. Dumitru Brătianu e chemat din Constantinopole ca să ia moştenirea fratelui său, de unde şi soseşte, iar la 10 aprilie compune cabinetul său nou, care s-ar putea numi cabinetul încoronării. La 25 aprilie d. Dumitru Brătianu dezvoltă în Cameră un curios program ministerial, prin care promite puterilor binevoitorul său concurs şi ameninţă pe-un adversar necunoscut cu figuri retorice foarte energice.

La 10 mai e serbarea în adevăr frumoasă a încoronării şi câteva zile de-a rândul durează festivităţile cu cortejul istoric al breslelor.

Ne vine ştirea despre încetarea din viaţă a generalului Ion Ghica, fiul lui Grigorie Vodă Ghica, ministru plenipotenţiar al României la Petersburg.

În timpul în care d. Dimitrie Brătianu acuză în Cameră pe d. Boerescu că ar fi făcut promisiuni cari au indus pe puteri în eroare, că primim Comisia Mixtă, se ţine un meeting la Galaţi în cestiunea Dunării. D. Al. Lahovary espune printr-un discurs în Cameră toate erorile comise de cabinetul trecut în această cestiune şi d. G. Chiţu confirmă opinia opoziţiei ca împărtăşită fiind şi de partidul roşu. În urma acestora, grave neînţelegeri se ivesc din nou în sânul partidului ; cabinetul e ameninţat de un vot de blam. Îmblânzit de jurămintele de fidelitate ale coreligionarilor săi politici, d. Ion Brătianu se întoarce în capitală, frate - său [î]şi dă demisia la 9 iunie şi e ales prezident al Adunării, iar la 10 iunie se formează actualul cabinet I. Brătianu - C.A. Rosetti.

În Berlin Reichsratul votează tractatul de negoţ cu România. Cu ocazia aceasta partidul conservator german blamează presiunea făcută asupra României în cestiunea evreilor.

D. Dimitrie Brătianu, venind pe scaunul prezidenţiei Adunării, ţine din nou un discurs foarte caracteristic, în care face grave acuzări partidului său. Până şi ziarele din America ţin seamă de acest discurs, care nu lasă nimic de dorit ca sinceritate. Comisiunea Europeană din Galaţi [î]şi încheie sesiunea.

În iunie d. Mancini, ministrul de externe al Italiei, adresează o notă ambasadorului italian de la Londra, prin care oferă serviciile de mediaţiune ale guvernului său în cestiunea Dunării. Corpurile noastre legiuitoare se închid, nu fără scandalul proiectului de răscumpărare a liniei Cernavodă - chiustenge .

D. C.A. Rosetti [î]şi inaugurează ministerul său de interne prin o circulară adresată prefecţilor, prin care cere ca aceştia să-i recomande de subprefecţi tineri cari ar avea licenţa sau doctoratul în drept, ceea ce deosebiţii Chiriţopoli şi Simuleşti nu întârziază a şi face.

În urma lovirii de stat din Bulgaria, şefii liberalilor de acolo, d-nii Slaveicof, Zancov şi Caravelov, au de gând a trece în Bucureşti şi a lucra de aci în senzul ideilor lor. Generalul Ernroth soseşte la Bucureşti cu pretinsa misiune de-a se înţelege cu guvernul român asupra opririi liberalilor de-a înscena din România vo mişcare în contra guvernului bulgar.

În august are loc întrevederea de la Gastein între împăratul Austriei şi al Germaniei. Contele Andrassy soseşte la Sinaia şi e primit în mod foarte simpatic. I se atribuie călătoriei lui intenţia de-a câştiga consentimentul României pentru anteproiect. În acelaşi timp foile ungureşti fac un zgomot infernal asupra unei pretinse încălcări de graniţe ce-ar fi avut loc la Sân-giorgiu din comitatul Trei Scaune din săcuime. Comisia de graniţă constată o eroare de 3500 paşi, rezultată din deosebirea între două documente de graniţă din a. 1792, şi conflictul se aplanează .

În septemvrie are loc întrevederea de la Danzig.

La 27 septemvrie redacţia ,,Românului" serbează aniversarea a douăzeci şi cincea a acestei gazete printr-un banchet dat în onoarea d-lui C.A. Rosetti, la care a luat parte mulţi străini din Bucureşti.

Moartea subită a baronului Haymerle ţine in suspenso tratările în cestiunea Dunării. În octomvrie regele Italiei, împreună cu regina, vizitează pe împăratul Austriei la Viena. D. de Rosny, sinologul , călătoreşte prin România şi prin Dobrogea.

M. Sa Regina publică un apel călduros pentru încurajarea industriei textile de casă a satelor noastre.

La 21 noiemvrie se dezvăluie cu solemnitate statua lui Ion Eliad.

La 15 noiemvrie se deschid Corpurile legiuitoare cu mesajul regal, care coprinde un pasaj energic cu privire la cestiunea Dunării. Austria se crede atinsă prin aceasta şi ordonă (fără notificare oficială) contelui Hoyos, ministrului său plenipotenţiar din Bucureşti, să suspende relaţiunile sale personale cu guvernul român. Ziarele austriace declară că, în cazul cel mai rău, sunt mulţumite cu status quo, dar că România să fie încredinţată că nu se poate face nimic în cestiunea dunăreană nici fără Austro-Ungaria, nici în contra ei. Ele ameninţă cu desfiinţarea Comisiei Europene din Galaţi.

Proiectul de răspuns al majorităţii Camerei reafirmă pasajul privitor la Dunăre, proiectul minorităţii prezentat de d. Carp se mărgineşte a asigura pe Coroană că ţara e gata la orice sacrificiu de câte ori drepturile ori onoarea ei va fi în joc. Cu ocazia discuţiei răspunsului la mesaj, d. Carp declară, fără a angaja responsabilitatea coreligionarilor săi politici, că, în favorul unei comisii europene compuse din delegaţii tuturor puterilor semnatare Tractatului de la Berlin, ar putea să sacrifice în materie de poliţie fluvială unele din drepturile suverane ale ţării, daca prin acest sacrificiu s-ar garanta neutralitatea Dunării şi mediat a ţării. Neputându-se însă obţine o asemenea comisie colectivă a Europei întregi, atunci d-sa nu admite nici un fel de comisie de riverani în care ar intra numai Austria, sau numai Rusia, sau numai ele amândouă. În asemenea caz comisia de riverani ar trebui să primească o a treia putere moderatoare căreia să-i încredinţeze chiar prezidenţia. Dar în favorul unei comisii compuse astfel d-sa crede că ţara nu trebuie să renunţe la nici una din prerogativele suveranităţii sale. D. Carp crede că Tractatul de la Berlin cuprinde o lacună. Guvernul e asemenea de părere că în privirea aplicării regulamentelor nu se poate

face nici o concesie ce ar atinge suveranitatea ţării, dar, în privirea dreptului de supravegheare, maniera de-a vedea a guvernului e foarte laxă .

D. Maiorescu, susţinând proiectul de răspuns al minorităţii, dezvoltă un program întreg de reorganizare conservatoare înlăuntru. D. Lahovary e de opinie că, de vreme ce Tractatul de la Berlin nu zice nimic despre aplicarea şi supraveghearea aplicării regulamentelor, ci numai despre facerea lor, pe care-o atribuie Comisiei Europene din Galaţi, reintrăm în dreptul comun al ginţilor, conform căruia aplicarea se face de fiecare stat ca suveran pe malul său şi supraveghearea de ţările Europei cari au subsemnat tractatul. Din momentul ce această supravegheare nu se face numai de o singură putere în mod separat şi pentru un interes esclusiv, nu poate să atingă nici drepturile , nici interesele noastre. Liberalii independenţi (grupul Vernescu-ionescu) cer de la guvern să

---

declare că nu acceptă nici supraveghearea navigaţiunii din partea Europei. Aceste sânt ideile ce s-au ivit cu privire la cestiunea Dunării în urma conflictului austro - român .

Tot cu ocazia discutării răspunsului d. Brătianu ţine un discurs prin care declară că n-a fost intenţia sa de-a aduce prin mesaj o atingere Austriei. Aceste declaraţii găsindu-se insuficiente în Viena, sânt urmate de scuzele formale ale d-lui Stătescu, după cari incidentul se declară închis şi relaţiile se restabilesc. În urma acestora d. C.A. Rosetti şi-a dat demisiunea din ministeriu.

Mai avem de însemnat că, spre sfârşitul anului, s-a deschis cursurile Facultăţii de Teologie, înfiinţate din iniţiativa episcopatului român şi în favorul căreia P.S.S. Ghenadie de Argeş a făcut o donaţiune de 30 000 lei noi.

II. STRĂINĂTATEA

Multe din cestiunile cari în străinătate au fost la ordinea zilei n-au dispărut încă şi începutul anului trecut e încărcat cu serii de evenimente ce neliniştesc până azi spiritul public.

Pe la începutul anului şi în vederea alegerilor pentru Reichsrat se accentuează în Germania animozitatea publică în contra influenţei economice şi politice a evreilor, ceea ce dă principelui de coroană al Germaniei ocazia de a se rosti, într-o întrunire a Institutului de invalizi, în contra mişcării antisemitice.

D. Barthélemy de Saint Hilaire, ministru de esterne al Franţei, adresează puterilor o circulară prin care esplică înţelesul protocolului no. 13 al Congresului de la Berlin şi cere mijlocirea puterilor pentru înlesnirea negociaţiunilor între Turcia şi Grecia în privirea cesiunilor de teritoriu; adaogă însă că puterile nu au de gând a dispune după voie-le de teritorii ce nu le aparţin. Această propunere de arbitraj e respinsă de către Turcia ca atentând la suveranitatea Porţii şi Franţa şi-o retrage. Ghazi Muctar Paşa e numit comandant al trupelor de observaţie din teritoriile ce sânt a se ceda. Poarta, ameninţată de revolte grave în Siria, în Curdistan şi în Albania, înclină a face rectificările de graniţă faţă cu Grecia şi, sub presiunea puterilor, ea-şi preschimbă la 14 iunie ratificările convenţiei cari dădeau Greciei bucăţi mari din Epir şi din Tesalia. De atunci încoace evacuarea s-au şi realizat.

În ianuarie dura încă războiul dintre Peru şi Chili. Lima, capitala Peru-ului, a fost ocupată în acea lună de trupele chiliene cari au rămas acolo până acum.

Anglia era ocupată şi înlăuntru şi înafară. Înlăuntru cestiunea agrarie din Irlanda se manifestă prin esploziune de dinamită, prin greve, iar deputatul irlandez Parnell declară că cea de întâi arestare va fi semnal pentru suspendarea generală a plăţii arenzilor (18 ian.) ceea ce s-a şi împlinit de atunci încoace. Ministerul, grămădit de aceste neorânduieli, prepară două biluri, unul de esercitiune pentru a putea restabili liniştea în Irlanda, altul pentru a regula raporturile între proprietari şi arendaşi. Fiindcă în Parlamentul englez nu există închiderea discuţiei deputaţii irlandeji aveau de gând a vorbi în infinit în privirea proiectelor guvernului şi a nu le lăsa să ajungă la vot. În fine în fevruarie d. Gladstone obţine un vot de 415 contra 65 ca bilul de constrângere să se voteze imediat. La Cork în Irlanda se sparge o magazie de iarbă de puşcă, se descoper mine de dinamit sub localele diferitelor autorităţi, fratele contelui Montemores, carele fusese asasinat în anul trecut, e asemenea asasinat; la 11 martie se întemniţează 74 membri ai Ligei agrare. De atunci încoace turburările durează într-una, deşi un tribunal agrar instituit în Irlanda, în urma legei agrare, a îndeplinit cererile legitime ale arendaşilor, spre marea nemulţumire a proprietarilor. Guvernul a suprimat Liga, a pus pe şefii ei în închisoare, Liga femeilor a fost asemenea interzisă şi Irlanda e pusă în stare de asediu. Cu toate acestea dezordinele şi crimele urmează, arenzile nu se plătesc, atacurile personale se înnoiesc.

În Afganistan Abdur - rhaman , ieşind în sfârşit învingător, a anunţat pe viceregele Indiilor că o să-l viziteze, ceea ce va contribui a-i întări tronul şi bunele relaţii cu Anglia.

În Africa australă *boerii,* ţăranii olandeji colonizaţi, s-au opus cu arma în mână anexiunii republicei Transval la monarhia engleză şi au repurtat mai multe victorii strălucite. în momentul în care gen. Roberts a fost trămis să-i combată, Anglia a intrat în tratări de pace cu ei, împinsă de opinia publică din Olanda şi le-a conces deplina autonomie locală, păstrându-se însă suzeranitatea Angliei.

Liber - cugetătorul d. Bradlaugh, refuzând a depune jurământ la intrarea în Camera Comunelor, a fost esclus. Reales de colegiul său, i s-a refuzat intrarea în Parlament şi cestiunea aşteaptă încă o soluţiune.

În Germania vederile economice şi financiare ale principelui - cancelar primează orice alte cestiuni. Încă la începutul anului cancelarul convocase un Consiliu economic *(Volkswirthschaftsrath)*

---

spre a-l consulta în privirea măsurilor de luat pentru ridicarea industriei şi îmbunătăţirea sorţii lucrătorilor. C-o fină ironie, cancelarul observă specialiştilor din acest consiliu că e silit să-i consulte în acest chip, de vreme ce ei, nefiind nici advocaţi, nici profesori, nu pot ajunge în Parlament. E drept că Germania nu a dat cancelarului său o majoritate parlamentară favorabilă vederilor sale. Dar el a găsit remediul în contra acestui neajuns făcând pe împăratul - rege să iscălească un rescript prin care aduce aminte că actele guvernului prusian şi ale celui imperial sunt libera emanaţiune a voinţei monarhului şi că, daca există Constituţie şi Parlament, acestea înşile nu sânt pornite decât din libera voinţă şi din iniţiativa regelui: „Nu voi ca o coală de hârtie să se pună între mine şi poporul meu" a zis Frideric Wilhelm IV şi tot acest dicton de tradiţie monarhică [î]l repetă Wilhelm Gloriosul. În urma energicului rescript imperial principele a avut ocazie de a se pronunţa din nou asupra sistemului său de organizare economică şi a accentua interesul ce crede că statul *creştin* e dator a-l avea pentru soarta lucrătorilor.

În sistemul pe care am a-l reprezenta, conform voinţii împăratului, zise principele de Bismarck, mănţin principiul că numărul acelora cari n-au de purtat în stat decât sarcine trebuie să fie cât se poate de redus. Je suis le Roi des gueux , au zis Frideric cel Mare; Frideric Wilhelm III a eliberat ţăranii şi actualul rege se crede fericit că la adânci - bătrâneţe i-a fost dat să inspire clasei celei mai slabe din stat, lucrătorilor, încredere mai multă în puterea statului şi în viitor...Chiar aceia care nu mai cred în revelaţiunea creştinismului trebuie să conceadă că morala lor, cu postulatele ei de iubire a aproapelui, de onoare ş.a.m.d., la cari ţin şi ei, nu sânt decât rămăşiţe fosile ale creştinismului, Credinţa mea că morala e o emanaţiune a doctrinei revelaţiunii, la care ţine şi împăratul, mă face să-i dau o formă şi în legislaţiune.

În Austria ministeriul Taafe se bucură în Parlament de-o majoritate compusă printr-un compromis dintre naţionalităţi şi conservatori. În cabinet însuşi sânt mai mulţi reprezentanţi ai naţionalităţilor, precum cehul Prazak , ministru de justiţie, polonul Dunajewski la finanţe ş.a.m.d. Încă în ianuarie cabinetul Taafe a anunţat o serie de proiecte pentru îmbunătăţirea sorţii populaţiunilor rurale. Întâlnirea de la Gastein şi vizita regelui italian la Viena au întărit relaţiunile esterioare ale monarhiei.

Introducerea serviciului militar obligatoriu în Bosnia şi Herţegovina, provincii cari de nume stau sub suveranitatea Porţii şi a căror administrare timporară a luat-o asupră - şi Austria, a dat ocazie Porţii să proteste în contra acestei măsuri. În Bocche din Cataro muntenii slavi se opun din nou introducerii serviciului militar, de cari fuseseră dispensaţi prin învoieli anterioare cu guvernul central.

În Ungaria şi ţările anexate au avut loc alegerile pentru Dietă, ale căror pregătiri s-au început însă cu mult înainte. Încă de prin iulie 1880 dr. Hodoş şi d. G. Bariţ adresaseră o circulară a atitudinii lor. O a doua circulară s-a adresat de către d-nii N. Popea şi G.Bariţ în noiemvrie 1880, iar în martie 1881 un Comitet electoral central, constituit în Sibiu, a convocat o adunare generală a alegătorilor români din Transilvania în care fiece cerc electoral să fie reprezentat prin doi delegaţi. Obiectul conferinţei era: „stabilirea atitudinii alegătorilor români în faţa alegerilor apropiate pentru Dietă". La 30 aprilie au şi început acea conferinţă electorală, la care a luat parte şi delegaţii cercurilor electorale române din Banat şi din Ţara Ungurească, pe lângă cei ardeleni. Rezoluţia conferenţei a fost ca românii din Ardeal să observe ca până acum politica pasivităţii şi să se abţie de la alegeri, atitudine ce implică nerecunoaşterea *de jure* a întregei legislaţiuni ungureşti de la 1866 (de la dualism) încoace. Românii din cercurile ungurene şi bănăţene să ia însă parte la alegeri, accentuând în Dietă atitudinea ardelenilor. În ajunul alegerilor (prin iunie) doi membri ai episcopatului român, mitropolitul gr[eco]- or[todox] al Ardealului şi episcopul gr[eco]- cat[olic] din Gherla fac — sub presiunea guvernului din Pesta se vede — circulare către preoţi şi credincioşii lor, îndemnându-i să ia parte la alegeri. Episcopul din Gherla le recomandă chiar pe candidaţii guvernamentali. În definitiv naţionalităţile sânt bătute în alegeri, căci tocmai partidul guvernamental e cel care e ales în cercurile electorale ale lor, pe când stânga, partidul uniunii personale şi a politicei dezlipirii de Austria, se alege în cercurile curat maghiare. În octomvrie se adună Congresul bisericii române din Sibiu şi are, între altele, de obiect înfiinţarea a încă două episcopii. În Congres, d. Parteniu Cosma face o propunere în favorul retipăririi cu litere a cărţilor rituale în înţelegere cu episcopatul din România şi cu mitropolitul din Bucovina.

În Bucovina partidul naţional dispune de 2/ 3 a Dietei provinciale. În gimnaziul de la Suceava se introduce limba română ca limbă de propunere în clasa paralelă şi consistoriul îndeamnă prin circulară pe părinţii români de-a se folosi de această ocazie şi de-a popula c-un număr suficient de elevi clasa paralelă.

În Serbia vine, prin influenţă austriacă, un cabinet care-şi plăsmuieşte o majoritate docilă , care votează joncţiunile căilor ferate cu Austria şi tractatul de comerţ.

În Bulgaria anul începe cu ministerul liberal. Aceasta declară puterilor că crearea drumului de fier Rusciuc-varna e o sarcină prea grea pentru Bulgaria şi că nu dispune de fonduri pentru

---

a dărâma cetăţile de pe Dunăre, conform Tractatului de la Berlin. Ministeriul se mai plânge, în fevruarie, în contra imigraţiunii prea numeroase din Macedonia. În aprilie prinţul Alexandru (Battenberg) adresează o proclamaţiune poporului bulgar prin care-i impune condiţii constituţionale pentru rămânerea sa mai departe pe tron. Prin alegeri, ieşite cu totul în senzul guvernului dar după energice presiuni, s-a consumat o lovitură de stat analogă cu cea de la noi de la 2 mai 1864.

O seamă de români din ţinuturile locuite de ei în Bulgaria, atinşi de închiderea şcoalelor şi bisericilor române, reclamă la regele Italiei, la al României, la d. Gambetta şi la papa în contra actului arbitrar al închiderii institutelor lor de cultură.

În Rusia, de la începutul anului încă, prinţul Gorciacof se retrage de la conducerea afacerilor esterioare. Atentatul odios de la 13 martie provoacă indignarea lumii civilizate şi strigăte sălbatice de bucurie din partea nihiliştilor şi a sectelor radicale înrudite. Ţarul Alexandru III se suie pe tron, ameninţat pururea şi până azi, ca şi părintele său. Procesul în contra asasinilor Rysakoff , şeliabov , Perovscaia ş.a. se sfârşi la 7 aprilie cu şapte condamnări la moarte. La 15 aprilie 5 din condamnaţi sunt spânzuraţi în piaţa publică, iar Iessyi Helfmann , însărcinată fiind, i se reduce după facere pedeapsa la munca silnică pe timp nedeterminat . împăratul se retrage la Gacina, unde se iau cele mai minuţioase precauţiuni în contra vizitatorilor . El trăieşte rău cu doi din unchii lui şi *CU* un văr pe cari faima publică [î]i acuză de conivenţă la comploturi.

În mai încep în Rusia de sud răscoalele în contra evreilor, urmate de măsuri administrative pentru depărtarea lor din sate. Loris Melicof demisionează şi generalul Ignatief devine ministru de interne. Prin ucaz imperial s-a anexat teritoriul turcmenilor tekinţi . În noiemvrie se face din nou un atentat asupra prefectului de poliţie Cerevin şi se descoperi un complot din cele mai fabuloase. Un balon cu bombe esplozive era să fie lăsat deasupra Gacinei pentru a arunca castelul în aer. În decemvrie procesul Mrovinski dovedi că corupţiunea se află până şi în cele mai nalte sfere de încredere. În iunie se constată că finanţele Rusiei prezintă un deficit de 125 milioane ruble.

Politica esterioară a Rusiei îşi urmează însă cursul necontenit înainte.

În fevruarie marchizul Ţzeng iscăli la Petersburg un tractat de pace cu Rusia, în virtutea căruia China va plăti 9 milioane de ruble şi cedează Rusiei o bucată de teritoriu în Ili apusean ;

Rusia are dreptul de-a avea în China consulate numeroase; poate avea negoţ nevămuit cu mongolii .

Războiul cu turcmenii tekinţi s-a început încă din anul 1879, când generalul Lomakin fu biruit, cu cei 4 000 de soldaţi, înaintea întăriturilor de la Ghiok-tepe . Dar ruşii durară un drum de fier prin stepă . Douăzeci de mile

departe de lacul Caspic apăru Scobelef înaintea întăriturilor tekinţilor . La 4 ianuarie se făcu o paralelă, la 7 şi 8 o a doua; în fine la 24 asalt general şi luarea întăriturilor. " Totul a trecut sub sabie" telegrafie Scobelef . Acum obiectivul cuceririlor asiatice e cetatea Merv , numită regina lumii.

Întrevederea de la Danzig a avut de obiect de a asigura pe împăratul Germaniei ca Alexandru III nu încurajează panslavismul şi că Rusia va urmări o politică generală conservatoare.

În Italia afacerea Tunisului a făcut mult sânge rău. Expediţia franceză a adus după sine demisia cabinetului Cairoli, care s-a găsit că n-a fost destul de energic în afacerea asta, precum şi demisia gen. Cialdini , ambasador al Italiei la Paris. D. Depretis a constituit un ministeriu nou, cu d. Mancini la Esterne. Dezordini tumultuoase pentru cestiunea Tunisului , atacarea legii garanţiei papei din partea radicalilor , dezordini la transportarea corpului lui Piu IX şi în fine lărgirea dreptului electoral şi reducerea cenzului sunt evenimentele care-şi dispută interesul zilei în Italia. Cauzele întâlnirii regelui cu împăratul Franz Iosif nu sânt tocmai cunoscute, dar urmările sânt în defavorul României în cestiunea Dunării.

Serviciul funebru ţinut în Panteon spre reamintirea anului al patrulea de la moartea lui Victor Emanuil are o însemnătate escepţională prin participarea tuturor partidelor. Serbarea ia un înţeles demonstrativ faţă cu ştirea că Germania ar fi invitând puterile să intervină în favorul restabilirii puterii lumeşti a papei.

În Franţa multă sfară şi mici rezultate. Scrutinul pe liste patronat de d. Gambetta n-a pătruns. Evenimentul cel mai însemnat e că d. Gambetta, dictatorul pe scaunul prezidenţial al Adunării, a fost în fine silit de împrejurări să primească prezidenţia Consiliului de Miniştri. Marele ministeriu, aşteptat cu atâta nerăbdare, s-a dovedit însă un cabinet compus din amici şi oameni credincioşi ai tribunului , fără vro altă însemnătate. Expediţia tuniziană a dat loc la un scandalos proces de calomnie înaintea juraţilor cari au achitat pe Rochefort.

În Spania ministerul Canovas del Castillo au făcut loc unui cabinet Sagasta şi Martinez Campos . S-a votat o conversiune a datoriei publice. Regele Alfons s-a întâlnit cu regele Don Luiz de Portugalia. În Portugalia a venit ministerul conservator de Fontés .

În Statele Unite prezidentul James Garfield a căzut victima unui asasin , anume Guiteau , despre care nu se poate şti daca cauze politice sau dezordine intelectuale l-au împins la această crimă.
[1, 3 ianuarie 1882]

[„ZIARUL «PRESSE» DIN VIENA"]

Ziarul ,,Presse" din Viena care trece de oficios publică, asupra crizei ministeriale din România, şirurile pe care le publicăm mai la vale. Acest articol a format deja obiectul unor controverse polemice în foile noastre şi de aceea [î]l reproducem nu atât pentru ceea ce coprinde, ci mai cu seamă pentru că poate să fi răsfrângând până la un grad oarecare opiniile sferelor guvernamentale din Viena. Aşa pate orice guvern care sacrifică interesele ţării pentru a se ţine la putere. Străinul, după ce-l compromite, [î]i dă cu piciorul. Observăm pentru foaia din Viena că deosebirea ce o face între veche dreaptă şi junâ dreaptă n-a existat şi nu există în realitate şi că această deosebire subtilă e o creaţiune ad-hoc, parte a adversarilor noştri politici de câte ori le convenea, parte a unora cari aşteaptă ca şi în partidul conservator să domnească acea strictă disciplină ca-n partidul roşu care face [cu] neputinţa orice discuţie de idei.

Iată articolul:

În România guvernă de şase ani de zile partidul liberalilor sau al roşiilor. El a avut fericirea de-a fi la cârmă într-un timp în care Rusia a declarat război Turciei şi în care România a putut să devie, prin Tractatul de la Berlin, nu numai neatârnată dar şi regat. Ceea ce s-o mai fi făcut în acest timp pentru ţară e poate mai puţin meritul partidului roşu pe cât a conducătorului Ioan Brătianu, care de la iulie 1876 a purtat aproape fără întrerupere prezidenţia Consiliului. Daca partidul s-a putut mănţine atât de mult timp în Parlament meritul este a i se atribui pe de altă parte influenţei lui Rosetti, carele, ca şef - redactor al ,,Românului" şi ca prezident al Adunării s-a îngrijit de toate de câte Brătianu n-avea dibăcia sau timpul de a se îngriji. Ceea ce stătea îndărătul acestor doi n-a fost nicicând mai mult decât o gloată bine disciplinată, căreia - i lipseau atât talentele cât şi caracterul. Cu atât mai dibaci erau însă membrii acestui partid în esploatarea practică a funcţiilor, demnităţilor şi geşefturilor care le stătură la dispoziţie în decursul atâtor ani. Rosetti, acest Girardin al României, cunoştea bine slăbiciunile omeneşti şi necesităţile partizanilor săi, şi supoziţiunea tăcută ,,de-a trăi şi a lăsa şi pe alţii să trăiască" era cleiul care lipea existenţa şi forma tăria partidului liberal din România. Oameni cu mâni curate şi principii catonice ca Brătianu ori Ionescu erau corbi albi în partidul roşu şi când aceştia — entre eux — condamnau *şi blestemau pe propriii partizani, acestora sau le era ruşine nitel sau nu le era de loc, dar la urma urmelor lucrurile rămâneau în făgaşul lor vechi, căci Rosetti, pe atât de popular pe cât de lipsit de scrupul, prefera domnia partidului său oricării consideraţii morale şi oricării grije pentru binele adevărat al ţării.*

Luând lucrurile un astfel de curs, partidul liberal trebuia să apuce spre criză îndată ce se ivea în faţă-i cerinţa de a face ceva pentru reformele dinlăuntru — ceea ce în România era echivalent cu înlăturarea corupţiunii.

În măsura în care se dezlegau cestiunile esterioare, se prezenta tot mai peremptorie cerinţa aceasta şi, pentru că Brătianu n-a izbutit în vara trecută de a face pe partidul său să taie cu dezinteresare în carne proprie, se retrase, spre a nu fi îngropat şi el sub ruinele partidului său. Atunci intră de dragul partidului al doilea dioscur , Rosetti, în cabinet.

Dar nici intrarea acestuia n-ar fi împiedecat declinarea politică a roşiilor daca cestiunea dunăreană n-ar fi revenit pe tapet şi nu l-ar fi împins din nou în fotoliul de ministru pe Ioan Brătianu, care se bosumflase .

Rosetti şi Brătianu nu sunt însă, numai dioscuri politici de 35 de ani încoace, ci, pân - la un grad oarecare, sunt şi rivali, deci, când cestiunea dunăreană se ivi din nou, unul din ei trebuia să iasă din

ministeriu. De astă dată se duse Rosetti, nu fără oţărire , precum ne spun ştirile din Bucureşti, pentru că refuza de a mai lua prezidenţia Camerei şi preferă a face politică de şef - redactor al ,,Românului" în Parlament şi afară de el. Dar daca Rosetti trece în opoziţie deschisă sau numai periodică în contra guvernului, atunci roşii se desfac în adevăr după cum vedem din foile române în ,,juni" liberali şi ,,bătrâni" liberali şi atunci s-a sfârşit nu numai cu ministerul Brătianu, ci cu chiar domnia partidului liberal din România. Cu toate meritele şi cu toată popularitatea pe care o posedă, Brătianu, el nu se va putea susţine în Parlament faţă cu Rosetti nici pe sine, nici pe colegii săi ministeriali.

Lui Brătianu, omului bătrân şi în adevăr obosit, nu i-ar mai rămânea nimic alt de făcut decât de-a se retrage CU totul de pe arena politică sau de-a încerca să-şi reformeze partidul cu elemente de convingeri mai conservatoare, adecă cu adversari de-ai săi de pân' acum . O poate însă face, este în stare de-a o rupe cu totul cu tradiţiile vechi şi cu partizanii vechi ? Iată un lucru de care cată să ne îndoim. Dar că Brătianu a avut gust să facă o asemenea întoarcere 'mprejur ne-o dovedeşte atitudinea sa în anul trecut, când fratele şi adversarul său, Dimitrie Brătianu, a luat prezidenţia Consiliului.

Această icoană a situaţiei situaţiei politice din România n-ar fi tocmai interesantă, dar ea ne deschide o perspectivă cam vastă la o deplină criză de partizi şi de guvern în România. Deplina dărâmare dinlăuntru a partidului liberal va aduce la cârmă un nou partid, pe cel conservator, şi această împrejurare e destul de însemnată nu numai pentru. România, ci şi pentru relaţiile ei cu străinătatea. E cu putinţă, ba verisimil chiar, ca, după ieşirea lui Rosetti, căruia-i vor urma şi miniştrii Stălescu şi Urechiă, Brătianu să încerce încă o dată a-şi reconstrui ministerul cu mediocrităţi , dar mult nu poate ţinea situaţia. Brătianu, sătul de guvern şi obosit, Rosetti în opoziţie, partidul depravat — iată necesitatea impusă a unei schimbări a sistemului politic.

E adevărat că conservatorii nu formează azi un partid puternic şi strâns organizat. Roşii s-au priceput să neutralizeze pe adversarii lor cei mai talentaţi prin posturi diplomatice şi de alt soi; în fine ştie oricine că partidul boieresc, bătrâna dreaptă — pe cari Rosetti l-ar fi recomandat zilele din urmă ca succesor politic — n-o să-i ajute tocmai mult României. Dar între capacităţile mai tinere ale conservatorilor există bărbaţi patrioţi cu o cultură superioară şi de un caracter

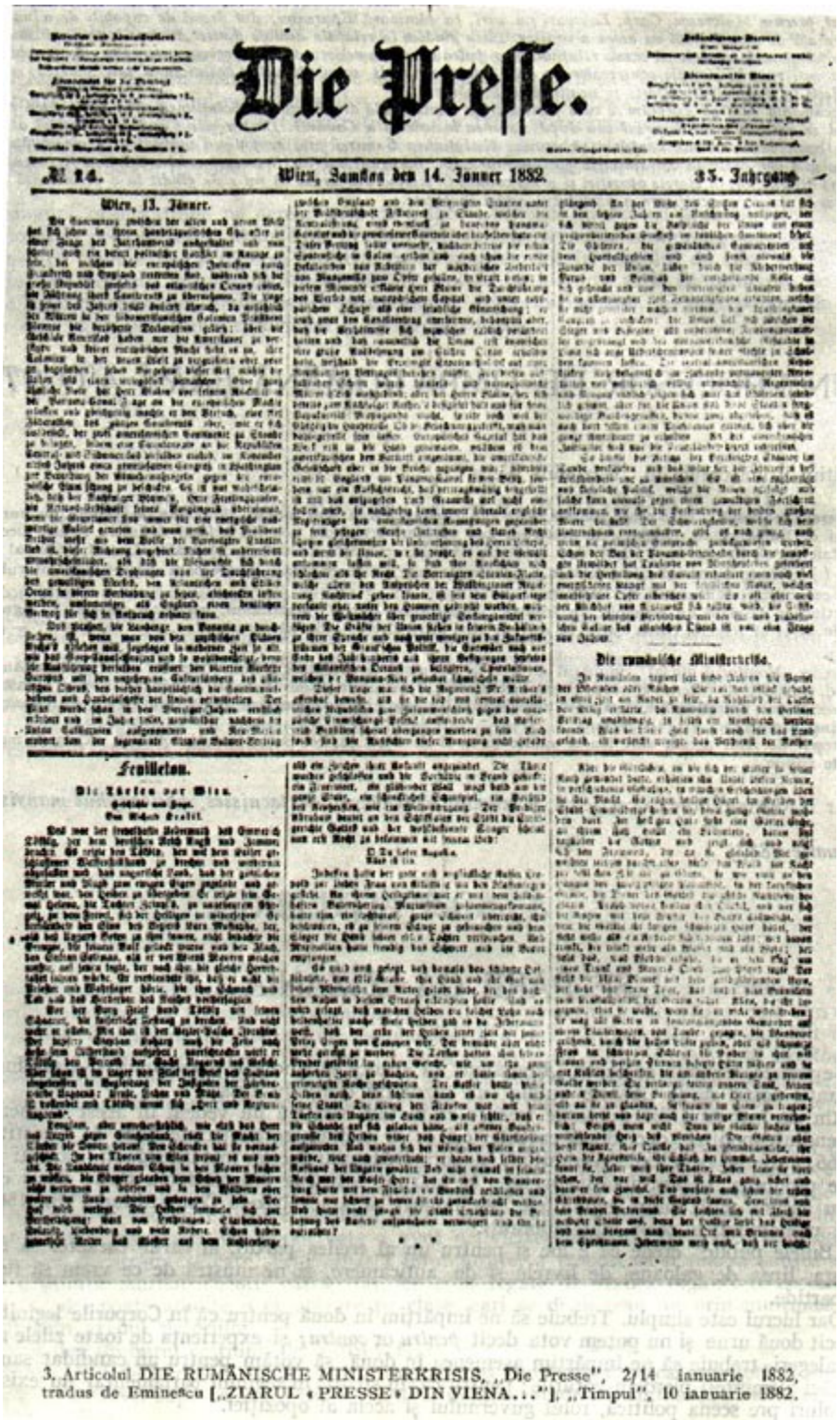

Die Presse.

№ 14. Wien, Samstag den 14. Jänner 1882. 35. Jahrgang.

Wien, 13. Jänner.

Die rumänische Ministerkrisis.

Feuilleton.

3. Articolul DIE RUMÄNISCHE MINISTERKRISIS, „Die Presse", 2/14 ianuarie 1882, tradus de Eminescu [„ZIARUL « PRESSE » DIN VIENA..."], „Timpul", 10 ianuarie 1882.

---

dezinteresat, precum Maiorescu, Carp, Lahovari ş.a., cari, ca odinioară, Epureanu, sunt destul de capabili de a lua asupră-le o moştenire atât de destrăbălată ca aceea a roşiilor. Daca gândim la relaţiile actuale dintre Austro-Ungaria şi România nu e desigur optimism de-a crede că aceste relaţiuni s-ar putea numai ameliora sub un regim conservator. Austrofobii şi rusomanii sunt mai rari în şirurile conservatorilor decât între partizanii unui Rosetti, Cogălniceanu sau Stătescu, ceea ce nu poate fi decât în favorul dezvoltării şi neatârnării României.

Deocamdată cată să aşteptăm ce curs va lua criza ministerială din Bucureşti. Soluţiunea ei va arăta daca pronosticul pus de noi se va realiza în decursul sau după seziunea încurândă a Camerei. Daca regele Carol se va hotărâ a chema un ministeriu conservator, trebuie neapărat să urmeze disoluţiunea Camerei faţă cu puterea cantitativă a majorităţii liberale. Tabloul ce ni-l vor prezenta evenimentele parlamentare din Bucureşti nu vor fi tocmai vesele. Oţărârea şi patima au luat atât de mari dimensiuni în ziarele opoziţiei şi a majorităţii în timpul din urmă că nu e de gândit la o priincioasă campanie parlamentară, nici la o sanificare a partidului astăzi la putere.
[10 ianuarie 1882]

UN PROFESOR DE LIMBA ROMÂNĂ *FĂRĂ A O ŞTI*

Citim următoarele în " Războiul Weiss"

Greşeli de limbă. Mai toate ziarele, atât din capitală cât şi din judeţe, sunt pline de greşeli, nu numai ortografice , ci de limbă chiar. Despre cele dintâi nu mai vorbim; ortografia noastră nefiind definitiv fixată, fiecare scrie cum [î]l taie capul, în câte 5—6 feluri, deşi ar trebui să aibă cel puţin un sistem ortografic. Lucrul principal este că se **comite** (?!?) greşeli gramaticale neiertate şi, ceva mai mult, asemenea greşeli se strecoară chiar în ,,Monitorul oficial" în actele ce poartă iscălitura M. S. Regelui.

Astfel, ca să dăm un exemplu, în fruntea ,,Monitorului oficial" d-alaltăieri; pagina I, coloana I, figurează, un înalt *ordin de zi* al Regelui către oştire, în care se zice între altele: ,,silinţele voastre" *dau* roade noi" — [î]n loc de *dă* (?!?).

Tot în ,,Monitorul oficial" numărul de ieri, la discursul de felicitare adresat Regelui cu ocaziunea Anului Nou de către d. ministru de interne Rosetti, citim: ,,Românii... cu iubire şi cu credinţă *crescânde"* Forma aceasta de *crescândă, crescânde* nu există în limba noastră românească, ea este curat maimuţărie după franţuzeşte, introdusă de oarecari pretinşi literaţi.

Greşeli de felul acesta sunt foarte multe şi ar fi de dorit ca, cel puţin în foaia oficială, să nu se mai repete, căci şeade ruşine.

Ar fi fost mai bine ca cei de la ..Războiul" să fi tăcut! *Si tacuisses , philosophus mansisses !...*
[10 ianuarie 1882]

[„SE PARE CĂ ZÂZANIA "]

Se pare că zâzania ce caută ,,Românul" să arunce în rândurile opoziţiunii şi-a produs efectul şi confraţii noştri de la ,,Binele public" au căzut cei dintâi în cursă.

Am zis într-unul din numerile trecute că ÎN ţara noastră nu vedem în acest moment decât două tendinţe politice, deci două partide: cei ce se mulţămesc cu bazele puse de Constituţiunea din 1866, care, în eserciţiul suveranităţii, asigură predomnirea celor mai inteligenţi, ca mai capabili de a se pronunţa, şi proprietăţii fonciare, ca mai interesată la prosperitatea ţării; şi cei ce, după ce şi-au ascuns mult timp tendinţele, s-a hotărât să atace bazele Constituţiunei din 1866 şi să asigure predominarea celor mai ignoranţi.

" Binele public" crede că e loc şi pentru un al treilea partid, al cărui caracter să fie independenţa, lipsa de galoane , de livrele şi de anticamere , şi ne mustră de ce vrem să fie numai două partide.

Dar lucrul este simplu. Trebuie să ne împărţim în două pentru că în Corpurile legiuitoare nu sunt decât două urne şi nu putem vota decât *pentru* or *contra;* şi experienţa de toate zilele ne arată că, în alegeri, trebuie să ne împărţim asemenea în două, să votăm pentru un candidat sau pentru altul, căci altminteri pierdem voturile; pentru că, în sfârşit, în regimul parlamentar nu există decât două roluri pre scena politică, rolul guvernului şi acela al opoziţiei.

,,Binele public" are mult spirit. Dar în aceste momente în care toate interesele au fost îngrijate de legile propuse de guvern avem ceva mai bine de făcut decât un duel de spirit. Adunarea din laşi ne-a dat un exemplu pe care ar fi în interesul ţării să-l imităm cu toţii.

Ne mărginim dar a mulţumi confraţilor noştri pentru propunerea ce ne fac de-a ne introduce în templul democraţiei ridicat prin Constituţiunea din 1866 şi aceasta pentru că partidul conservator, fiind factorul principal al Constituţiunii, se găsea neapărat într-însul înainte de-a se fi gândit d. Vernescu să proscrie livrelele şi să formeze un partid pe care să-l constituie portar al acelui templu.

O singură observaţiune ne cerem voie de-a face ,,Binelui public" şi aceasta este că, după părerea noastră, prea ţin mult la toaletă. Credem galoanele şi livrelele indiferente, chiar în democraţie : ceea ce trebuie, după părerea noastră, ca să prindem loc în templul de care vorbim, este curajul de-a ne dezbăra de prejudiţii nejustificate , voinţa de a căuta tăria în principii, iar nu în pizma ce inspiră sufletelor slabe casele frumoase şi trăsurile luxoase, şi, mai pe sus de toate, agerimea de-a descoperi omul sub haină şi ideea sub frază.
[13 ianuarie 1882]

[,,«ROMÂNUL» ESTE ŞI MAI NEDREPT"]

,,Românul" este şi mai nedrept cu noi şi, ce n-ai crede, se apucă să ne dea lecţii de logică! Ce logică şi ce profesori!

,,Românul" nu pricepe cum noi, cari credem că liberalismul cere dreptate deopotrivă pentru toţi, nu recunoaştem că suveranitatea trebuie să se exercite deopotrivă de toţi.

Dar nu e vina noastră daca " Românul" care pronunţă de 40 de ani cuvintele de liberalism şi democraţie , nu şi-a dat niciodată osteneala de-a le înţelege. Nu e vina noastră daca el şi astăzi confundă liberalismul cu demagogia şi aplică la exerciţiul suveranităţii ceea ce am zis noi despre respectul cuvenit persoanei.
[13 ianuarie 1882]

[„DISCUŢIA ISCATĂ "]

Discuţia iscată prin observările ce ,,Binele public" le-a făcut la adresa noastră nu e sleită desigur prin întâmpinarea noastră din numărul de ieri. Am avea multe de adaos, mai ales împotriva intenţiilor reacţionare pe cari ziarele au obiceiul de-a ni le atribui, deşi am dovedit de atâtea ori, cu documente şi cu istoria în mâna, că asemenea intenţii sunt cu neputinţă în România, a cărei dezvoltare a fost întreruptă şi ştearsă o sută şi mai bine de ani. Cine mai contestă, în adevăr, libertăţile materiale şi morale garantate prin constituţie, cine îşi poate aroga dreptul de a le contesta?

Nimeni nu-i contestă celui mai sărac şi mai neînsemnat cetăţean al statului nostru dreptul şi putinţa de-a ajunge prin muncă şi înţelegere oricât de sus va vrea pe scara socială şi e o curată invenţie de-a mai crede că există cineva în ţara aceasta care să susţie privilegii de clasă, onori şi prerogative deosebite pentru familiile cutare

ori cutare. Aceste prerogative s-au îngropat şi au trebuit să se îngroape. Un popor care a avut nefericirea de-a fi guvernat o sută douăzeci şi unu de ani de străini şi care, prin această împrejurare, a trebuit să-şi piarză simţul său istoric şi conştiinţa marilor datorii către stat, ce erau legate de vechea organizare socială, nu mai admite, nici poate admite o organizare pe clase, cari se distingeau nu prin mulţimea drepturilor, ci prin gradul datoriilor.

Care e dar sâmburul cestiunii de controversă?

Nici un altul decât de-a se asigura prin organizarea dinlăuntru ridicarea sigură a meritului şi a muncii la un nivel superior şi a răsplăti această muncă, dându-i o influenţă relativ mai mare în afacerile publice.

Cine însă distinge între merit şi demerit , între fondul serios al învăţăturii şi al curajului şi aparenţele lui împrumutate, între autorul original al bunei sale stări, al sorţii, al învăţăturii lui şi între plagiatorul aparenţelor?

,,Românul" răspunde: " poporul" în care toate voturile sunt egale şi unul nu valorează mai mult decât altul.

Noi zicem asemenea ,,poporul" dar aşa cum l-au creat Dumnezeu, nu cum şi-l închipuiesc demagogii c-ar fi făcut după un singur colegiu. Poporul, cu destingerile pe cari natura le-a pus în el când i-a dat unuia mai multă minte, altuia mai mult curaj, unui al treilea un mai vast spirit de întreprindere, armonia c-un cuvânt, nu unisonitatea monotonă. Poporul, da! Dar în acest popor noi credem că d. Vernescu bunăoară, care are talent şi avere, cată să aibă o înrâurire mai mare asupra sorţii lucrului public decât un alt cetăţean, care n-ar avea nici talent, nici avere, nici spirit de muncă. Şi legea 'i dă o sferă mai mare de influenţă, înscriindu-l în colegiul I.

Nu exista în adevăr decât două forme ale tiraniei şi ale decadenţei unui stat omenesc: despotismul şi demagogia. Şi despotismul egalizează pe oameni, supuindu-i unuia singur, lăsând să degenereze cele mai nobile facultăţi ale lor, patimele bune şi inteligenţa; precum demagogia are acelaş fatal efect prin indiferentismul care-l inspiră naturilor deschise şi mari, văzând în faţă-le biruinţa constantă a mediocrităţii şi a şiretlicului.

Aşadar încă o dată: nimeni nu gândeşte, nici poate gândi la restabilirea unor privilegii a căror esenţă medievală , datoriile către stat, au dispărut.

Un boier vechi sub domniile române era aproape sclavul statului. Lui i se tăia capul daca un punct al ţării era călcat de străini, el trebuia să servească fără plată în mai toate funcţiile publice, el trebuia să fie gata la orice chemare a Domnului şi răspunzător cu viaţa pentru dreptatea oricărui din actele sale.

Şi prerogativele? Vro bucată pustie de pământ spre şesul ce mărginea ţara către duşmani, pe cari le vindea... pe-un cal alb, precum dovedesc o sumă de documente, şi dreptul de-a coloniza acea pustietate, daca putea şi în condiţiile în care putea. Aceste condiţii au fost poate originea acelor privilegii.

Din momentul în care esenţa acestor prerogative, datoriile către stat, au încetat, din momentul ce prerogativele politice s-au prefăcut în drepturi *private,* ele au trebuit să cază şi au căzut.

Dar *de facto* mai există familii istorice în România? Cu atât mai bine pentru ele şi pentru ţară. Daca sunt în stare să-şi păstreze averile întregi şi numele vechi curat, e fără îndoială un folos. Dar *de jure* nu mai există; de aceea cel care nu e vrednic a-şi păstra numele sfinţit de istoria acestor ţări va cădea fără îndoială şi se va duce acolo de unde întoarcere nu mai este, în sânul nimicniciei şi al uitării.

Deci nu în ordinea de idei a privilegiilor de clase mai pot consista deosebirile de vederi între partizile din România, ci numai în organizarea luptei pentru existenţă a poporului românesc în contra piedicelor ce i le opune superioritatea străinilor, lipsa lui proprie de cultură şi de prevedere.

În decursul atâtor ani de luptă nu ne-am ţinut numai pe terenul negaţiunii şi al polemicei , ci am susţinut în mod consecuent şi am rezumat în programul nostru: că voim monarhia constituţională, alegerile pe colegii, pentru ca să nu se neutralizeze înrâurirea firească a învăţăturii şi a muncii; conservarea elementului naţional prin conservarea proprietăţii imobiliare în mânile Lui ; conservarea şi dezvoltarea meseriilor ca corespunzătoare cu tot atâtea aptitudini naţionale; mijloace protectoare ca sprijin vremelnic al acestor aptitudini; simplificarea organizării prea costisitoare; crearea unui învăţământ real paralel cu cel clasic; condiţii de admisibilitate pentru funcţionari administrativi; stabilitatea celor judecătoreşti.

Este una din aceste idei cu care liberalii independenţi de la ,,Binele public" să nu se unească? Credem că nu e.

Dar asupra mijloacelor de executare sunt deosebiri? Fie.

Le vom discuta şi nu ne îndoim că onor. confraţi ne cred îndestul de capabili de-a primi pe cele mai bune, fără a invidia sau contesta paternitatea ideilor cuiva. Daca onor. confraţi împărtăşesc asemenea idei şi se intitulează liberali şi democraţi, am putea s-o facem şi noi, deşi nu ne-a fost nicicând ruşine de-a ne intitula conservatori, de vreme ce voim a păstra şi ţara, şi libertăţile, şi avutul, şi aptitudinile poporului românesc; voim să le păstrăm şi să le întindem, prezervându-le de primejdiile despotismului pe de-o parte, ale demagogiei pe de alta.

,,Binele public" afirmă că noi am fi susţinând că nu există decât două tabere: albi şi roşii. Noi nu ştim nimic de afirmarea aceasta.

Ceea ce putem susţine însă de bună credinţă este că două curenturi de idei există numai în ţară, unul conservator, pe care-l împărtăşeşte " Binele public" cu " Timpul" şi unul demagogic, care tinde la republici, la sufraj universal, la lipsa de orice garanţie de onestitate şi învăţătură pentru, demnitarii publici, c-un cuvânt la domnia oarbei întâmplări şi a patimilor oarbe în locul stabilităţii şi a progresului prin merit şi prin muncă.

Repetăm o idee a lui Montesquieu , zicând: primejdiile unui stat liber sunt totdauna înlăuntru, nu în afară. A asigura uzul libertăţii şi a înconjura abuzurile, iată menirea unui partid conservator într-o ţară liberă. Nu Cartago a învins pe romani pe cât timp la ei domnea libertatea disciplinată, care i-a ridicat atât de sus; dar a dărâmat Roma şi a umilit-o demagogia în cele două forme ale ei, a maselor şi a despoţilor .

Dar ni se vorbeşte de emigraţi , de dizidenţi şi aşa mai departe. Nu cerem şi nu putem cere ca cineva să se grupeze decât împrejurul steagului . Aceasta ar fi în contrazicere cu libertatea în discuţia ideilor şi noi căutăm să convingem oamenii, nu să-i siluim . Se convinge mintea, se siluieşte şi se înduplecă voinţa. Motivele de separare între grupuri cu aceleaşi idei sunt adesea atât de adânc personale, atât de determinante numai pentru cel ce se desparte, încât am fi nedrepţi să erigem în vină pururea capitală necesitatea care înduplică voinţa individuală a cutăruia ori cutăruia. Ni se vorbeşte bunăoară de Centru. Ei bine, " Presa" nu ne-a spus nicicând şi credem că nici " Binele public" nu ştie pentru care cuvinte *politice* s-au făcut acea sciziune. Motive practice cari au determinat voinţa acelor domni pot să fi fost multe; cuvinte, raţiuni de stat n-au fost nicicând.

Dar " Binele public" prin ce se deosibeşte de noi? Prin nume, prin etichetă: ,,Liberali independenţi" O serie de idei diametral opuse ideilor noastre, sufrajul în contra colegiilor, republica în contra monarhiei, străinismul în contra naţionalităţii, eligibilitatea demnitarilor statului în contra numirii lor pe temeiul învăţăturii, onestităţii şi stagiului nu am văzut până acum în ,,Binele public"

Să-i spunem noi însă prin ce se deosebeşte: prin temperament. De-un temperament mai energic şi mai

verde, nu ne-am sfiit niciodată de-a numi *conservatoare* ideile de păstrare ale statului român şi a le opune demagogiei cosmopolite, botezate cu numele de ,,liberalism" şi desfrâului naturilor catilinare cari tind să pună mâna pe demnităţile statului fără a compensa suirea lor prin merit, prin muncă, prin talent.

Alţii, speriaţi de calomniile repetate douăzeci şi cinci de ani de-a-rândul de organul demagogiei, s-au sfiit de-a se numi conservatori.

Aceasta ni se pare singura deosebire între conservatori şi celelalte grupuri ale opoziţiei, o deosebire despre care cititorul ne va permite să credem că nu merită o discuţie serioasă.
[14 ianuarie 1882]

[,,«ROMÂNUL» NU ARE CUVÂNT "]

" Românul" nu are cuvânt , ni se pare, când ironizează întrunirile atît de importante ale proprietarilor de la Iaşi. După ce am tradus o sumă de legi din franţuzeşte, am ajuns în fine a ne ocupa şi de organizarea muncii reale şi se 'nţelege că vederi cari ar avea de ţintă modificarea raporturilor vechi cată să turbure în mare grad opinia publică. Numai acele sunt legi adevărate cari modifică o veche sau o greşită ordine de lucruri şi numai ele sunt în stare a agita în adevăr cugetarea şi voinţa unui popor.

Două serii de idei sunt chemate a agita adânc opinia publică din ţară: 1) organizarea muncii agricole; 2) crearea şi apărarea muncii industriale; amândouă de-o valoare egală, chemate a asigura existenţa naţională a statului nostru în contra primejdiilor politice ce pot veni din nord-- ostul Europei, a cotropirii economice ce poate veni din Apus.

Iată idei vrednice de-a agita pe români, dar vrednice şi de-a-i uni, pentru a căuta soluţiunea cea mai practică şi mai patriotică totodată.

Degeaba foaia guvernamentală încearcă a ne face pe noi românii mai rai decum suntem; în fundul inimei, de câte ori e vorba de interesele ţării, ne putem uni, adesea chiar şi roşi cu albi şi albi cu roşi.

Daca pe d-nii ce ne-au guvernat şase ani de-a rândul nu i-ar fi mâncat sărăcia în opoziţie şi nu s-ar fi prea îndulcit de foloasele materiale ale puterii, nici când lupta n-ar fi fost atât de înverşunată precum a fost. Şi, drept mărturisind, nu sărăcia anterioară a roşiilor ne-a supărat vreodată , nici măcar apetiturile lor de avere. Invidie de milioanele Caradalelor n-am simţit niciodată, aşa să ne ajute Dumnezeu! Dar ceea ce am cerut era o compensaţie pentru aceste foloase: munca intelectuală, studiu serios al trebuinţelor ţării, punerea în armonie a marilor interese agricole, crearea muncii industriale. În loc de aceasta ne-am pomenit cu diletantismul economic şi social al d-lui C.A. Rosetti, cari-au ridicat protestări în toată ţara.

Să începem cu cestiunea agrară.

Cestiunea raporturilor între proprietatea mare şi cea mică nu e pur şi simplu economică, ci ameninţă a degenera în cestiune naţională, de existenţă chiar pentru statul nostru şi pentru naţionalitatea română.

Ţăranul, în Moldova mai cu seamă, sărăceşte şi scade la număr, iar urmarea acestei stări de lucruri, ce se putea prevedea cu siguranţă matematică, e că şi proprietarii mari dau îndărăt, că moşiile încap pe mâni străine şi *împreună cu ele influenţa determinantă asupra sorţii istorice a acestei ţări.* Stările de lucruri din Moldova de nord cată să fie înspăimântătoare. În Dorohoi, judeţ puţin populat, au murit într-un singur an (1877) cu 1126 ţărani mai mult decum s-au născut, în Botoşani cu 300, tot astfel în Iaşi, în Suceava, pe când în aproape tot restul ţării populaţia rurală e 'n continuă creştere. Vlaşca , Râmnicu-sărat , Ialomiţa, Ilfovul prezintă chiar foarte însemnate sporiri. Oare nu se va mira orice om aflând că în judeţul Brăila populaţia rurală creşte cu 2500 inşi pe an pe când în învecinatul Covurlui această creştere se urcă abia la 900 ?

E ştiut apoi că suflarea cuceritoare a Miezenopţii e mai tare spre Moldova. Ce sâmbure de rezistenţă ar putea prezenta în contra vreunei călcări o ţară compusă din proletari agricoli, proletari negustoreşti , precum e marea majoritate a evreilor şi o mână de boieri cufundaţi în datorii ?

Cu toate acestea moldovenii sunt mai buni agricultori decât muntenii. Dar ce folos? Raporturile sunt în adâncul lor nesănătoase, între popor şi clasele dirigente s-au întrepus o întreagă rasă sterilă de mijlocitori, care ruinează şi pe unii şi pe alţii, înzestrată cu toate instinctele rapace ale lipsei de patrie şi ale lipsei de tradiţii. Când ne-aducem aminte de starea de odinioară din Moldova, când proprietari şi săteni nu erau oameni deosebiţi, ci vechi prietini neam de neamul lor, cu raporturi întemeiate de amândouă părţile pe-o absolută bună credinţă , şi le comparăm apoi cu procederile vestitului Uhrinovski şi vedem ţara plină de arendaşi şi proprietari evrei, ni se face silă şi... scârbă de-o cădere atât de cumplită. Ajunsese lucrurile că întindeau jidanii oameni bătrâni şi cinstiţi la pământ şi le scuipau în gură !! Aceasta sub un guvern liberal, sub legi liberale, în judeţul cel mai roşu din Moldova, în Dorohoi.

Această stare dinlăuntru nu poate ţinea înainte căci, afară de neajunsul ei în sine, mai cuprinde mari primejdii politice.

Prin ea se agravează primejdiile de dinafară, cari rămân necontenit atârnate asupră-ne. Să nu vorbim de curentul de cotropire politică din partea slavilor, de cari suntem împresuraţi din toate părţile; acesta e cunoscut îndeajuns şi viu în conştiinţa oricui. Un altul, de cotropire economică, vine despre Apus, de care putem vorbi mai liber, pentru că el nu ne poate strivi decât numai cu complicitatea ignoranţei şi a inepţiei noastre, pe când, întâmpinându-l cu puteri organizate, el ar fi mai mult binefăcător decât stricăcios. Acest curent cată să-l caracterizăm asemenea, căci, dacă cel dintâi devine periculos din cauza slăbiciunei noastre, al doilea contribuie a ne slăbi şi mai mult şi a face din poporul nostru un popor inept, incapabil decât de salahorie agricolă.

Nu mai e azi îndoială asupra ţintei a o seamă de politici germani de-a preface Orientul într-un teren de colonizare şi a abate spre el superfluenţa de populaţiune care merge azi să alimenteze puterea de producere a Statelor Unite. Astfel cel mai genial dintre economiştii germani, Friedrich List , în ,,Sistemul său naţional de economie politică" (Cartea IV, cap. 4), după ce propune diferite mijloace pentru a pune mâna pe întinderile meridionale ale Americei, nu uită nici ţările noastre.

Aceeaşi politică, de colonizare, zice List , ar trebui să se urmeze în privirea Orientului, a Turciei europene, a ţărilor Dunării de Jos. Germania are un interes nemărginit de-a vedea domnind în acea regiune siguranţa şi ordinea şi emigraţia

care se va 'ndrepta în acea parte e cea mai lesnicioasă pentru indivizi şi cea mai folositoare pentru naţiunea germană.

Cu de cinci ori mai puţini bani şi timp decum costă transportul pe malurile lacului Erie , un locuitor al Dunării de Sus poate merge în Moldova ori in Ţara Românească sau în Serbia sau pe ţărmul de sud - ost al Mării Negre. Ceea ce-l atrage de preferinţă cătră Statele Unite e marele grad de libertate, de siguranţă şi de ordine care domneşte acolo. Dar în situaţia în care se află Turcia nu va fi cu neputinţă statelor germane ca, în înţelegere cu Austria, să opereze în starea socială a acelor locuri îmbunătăţiri cari să nimicească piedecile colonilor germani, mai cu seamă daca guvernele vor fonda companii de colonizaţie , la cari vor participa ele însele şi cărora le-or da un sprijin stăruitor . E dar în interesul statelor asociate ca Austria să faciliteze cât se poate de mult negoţul de tranzit pe Dunăre, ca navigaţia vapoarelor de pe acest fluviu să ia o mare activitate şi ca spre acest sfârşit să fie susţinută cu vigoare de către guvernele Germaniei.

Tot astfel profesorul Roscher, autorul mai multor volume de economie politică cari servesc de cărţi de studiu la mai toate universităţile Germaniei, zice:

Emigranţii noştri cari se duc în Rusia, America, Australia , Algeria sunt pierduţi pentru patria lor, devin clienţi şi furnizori ai altor popoare, cari sunt adesea rivali şi vrăjmaşi nouă. Altfel s-ar petrece lucrurile daca emigranţii germani s-ar duce să se aşeze către alte colonii germane în localităţi fertile şi mai de tot pustii ale Ungariei, în provinciile poloneze ale Rusiei, în acele regiuni ale Turciei menite de-a fi într-o zi moştenirea Germaniei. Fără îndoială nu s-ar putea să se invite emigranţii ca să Populeze acele regiuni decât când terenul va fi pregătit. Ei trebuie să afle acolo garanţiile legale în toată întregimea: mai cu seamă dreptul de proprietate, libertatea personală, religioasă şi, dacă nu libertatea politică, cel puţin libertatea comunală.

Ar trebui ca nu numai germanii să fie în număr considerabil, dar populaţiunea locală să nu posedeze în acelaşi grad dezvoltarea politică şi sentimentul naţional. Altfel, după puţin timp am vedea că emigranţii se dezgermanizează .

Cititorii noştri îşi vor aduce asemenea aminte că, în iulie 1881, a apărut în ,,Berliner Boersen Courrier" un lung articol, care dădea următoarele curioase amănunte şi sfaturi:

Muncitorul român — zicea foaia berlineză — e de-o lene estraordinară după ideile noastre; îmblă trândăvind îndată ce-a câştigat prin muncă scurtă subsistenţa lui pe mai multe zile... O concentrare a colonizaţiunii germane nu se va putea organiza şi recomanda din partea statului decât atunci când guvernul român s-ar hotărâ mai întâi de-a da coloniştilor germani avantajele corespunzătoare. Între aceste avantaje numărăm mai întâi înlesnirea emigraţiunii spre România prin reducerea cheltuielelor de transport. Guvernul român nu numai c-ar trebui să reducă pe căile sale ferate taxele de călătorie la 1/ 2 sau 2/ 3, ci prin anume convenţiuni cu Austria ar trebui să obţină şi de la ea reducţiuni. Afară de aceste sacrificii financiare sunt de trebuinţă măsuri pentru protecţiunea coloniştilor germani în România. E din nenorocire adevărat că, antipatia instinctivă contra unei inteligenţe superioare ar da loc la escese varii. Contra acestor escese cată a se lua din capul locului garanţii pentru protegerea eficace a coloniilor. Numărul consulilor germani în România cată să se 'nmulţească , în mod considerabil.

Genialul List a scris acum patruzeci şi mai bine de ani. De atunci încoace Societatea de Navigaţiuni îngrijeşte de tranzitul necesar şi colonii numeroase de manufacturieri şi industriaşi au împânzit ţara noastră.

Iată dar situaţia în care ne aflăm. Ne-am modificat legislaţiunea după mintea d-lui Boerescu şi după placul străinilor. Toate garanţiile de inalienabilitate a bunurilor imobiliare s-au dus din obiceiul pământului, ca şi din legile scrise, şi, neavând nici industrie nici negoţ, suntem în pericol a pierde până şi ţărâna cea amestecată cu oasele strămoşilor.

Incidit in Scylam qui vult vitare Charrybdin .

Înghesuiţi între două influenţe egal de puternice şi egal de primejdioase, reazemul nostru nu poate fi decât în ţară, în întărirea ei, în dezvoltarea aptitudinilor ei.

Pentru aceste cuvinte, nemaivorbind de practicitatea imediată a lucrului, toată grija noastră cată să se 'ndrepte spre cele două ordini de idei de-a căror soluţiune salutară atârnă chiar existenţa patriei noastre.

Nu credem că şi opiniile cari s-au ivit în discuţia acestor idei ar putea să servească de pretext în luptele politice. Daca roşii sunt de înlăturat de la regularea lor cauza e nu că ne-am îndoi de patriotismul lor, ci pentru că s-au dovedit cu totul incapabili de-a pricepe o mare idee organică, pentru că, în mare majoritate, sunt prea ignoranţi, prea necunoscători de istoria şi obiceiele ţării pe de-o parte, de ştiinţa vastă a organizării muncii pe de alta.

[15 ianuarie 1882]

[„DIN FRANŢA NE-A VENIT"]

Din Franţa ne-a venit ieri ştirea că d. Gambetta a prezintat prezidentului Republicei demisiunea colectivă a cabinetului său. ,,Marele ministeriu" atât de buciumat de presa republicană, se duce aşadar fără a fi lăsat nici o urmă de însemnat. Dovadă că, cu tot zgomotul, cu toate aparenţele, demagogia e în sâmburele ei sterilă. Faţă cu un demagog, oricât de inteligent ar fi, se iveşte totdauna un altul care-l întrece în exagerări şi făgăduinţe şi pe care patimele vrăjmaşe îl suie numai pentru a fi răsturnat şi el la rândul său de un al treilea. Cine s-a servit o singură dată de arma demagogiei pentru a frânge pedicele legitime ce se opuneau suirii lui să ştie că curentul de patimi, ridicat odată, va respecta cu atât mai puţin pedicele mai mici ce se mai pot opune, şi cel ce evocă acest spirit al adâncimii prin el e osândit a cădea. Daca lucrurile mari s-ar putea compara cu cele mici şi fierberea unei societăţi vechi şi uriaşe s-ar putea asemăna cu turburarea dintr-un moşoroi de furnici, am putea zice că şi la noi astăzi demagogia care-a semănat vânt a început să culeagă furtună.

[17 ianuarie 1882]

[„ÎN SFÂRŞIT «ROMÂNUL» NE-A SPUS"]

În sfârşit ,,Românul" ne-a spus că d. Rosetti s-a retras definitiv de la guvern şi că d. Brătianu s-a însărcinat cu interimul Ministerului de Interne. Astfel omul privilegiat care apasă singur asupra ţării cât 2175 de boieri regulamentari , care în viaţa sa n-a făcut decât să critice, a recunoscut singur că nu este bun decât de critică şi nu

poate decât să răstoarne.
[19 ianuarie 1882]

[„NU MAI E LA MODĂ"]

Nu mai e la modă, precum ar zice d-nul Brătianu, de-a ne îndoi de patriotismul adversarilor noştri politici. Dar avem a ne tângui de chipul strâmt şi hain cu care ,,Românul" tratează până şi cestiunile acelea de-a căror soluţiune atârnă soarta şi existenţa ţării. Avem cuvinte de-a pune [la]- 'ndoială acel patriotism steril care, în loc de-a fi un sentiment adânc ce fiece cetăţean e dator să-l aibă, degenerează într-un fel de negustorie politică, în goană după popularitate, într-un titlu de-a pune mâna pe destinele, dar mai cu seamă pe resursele ţării, fără a compensa aceste foloase prin lucrare intelectuală, prin înţelegerea marilor interese cari atârnă de organizarea muncii.

Proiectul de reformă a legii tocmelelor agricole, atingând tocmai organizarea muncii în ramura de căpetenie şi cea mai productivă a activităţii noastre naţionale, ar fi fost de aşteptat ca espunerea de motive a proiectului să coprindă un studiu al cestiunii în amănuntele ei locale, după diversitatea economiei rurale din ţară. Se pretinde în adevăr că fostul ministru de interne ar fi consultat toate consiliile judeţene din ţară. Care a fost rezultatul acelor consultări? Căci oricât de gingaşă şi de complicată ar fi cestiunea în amănuntele ei, oricât de divergente ar părea interesele la întâia vedere, pentru specialist e de mai nainte sigur că, prin chiar natura lor, ele sunt nu numai armonizabile, ci în originea lor armonice. Crede redactorul - şef al ,,Românului" că, croindu-se legi *a priori,* cari amestecă, fără nici un punct comun de vedere, raporturile din Ţara Românească cu cele din Moldova, se poate ajunge la altceva decât la introducerea dezordinii şi vrajbei între proprietarii mici şi cei mari ?

De ce oare ,,Românul" nu deschide coloanele sale, sporite de la anul nou încoace, oamenilor speciali cari cunosc întreaga însemnătate a cestiunii ?

Când a fost vorba de electivitatea magistraturii ,,Românul" a făcut loc la o sumă de studii privitoare la cestiune, dar aci, unde milioane sunt angajate şi producţiunea agricolă pe ani înainte pusă în rizic, unde pripa unei soluţiuni greşite ar putea duce la o catastrofă economică generală, aci să nu mai încapă discuţiune, aci d. C. A. Rosetti, care n-are un petec de pământ pe toată suprafaţa României ..., să reguleze după cum [î]l taie capul cestiuni cari, la dreptul vorbind, nu-l privesc câtuşi de puţin ?

Acestei imperturbabile suficienţe se opune toată ţara; d. C. A. Rosetti o vede aceasta.

Toţi proprietarii mari din România ar fi în contra unei reforme care ar tinde a nimici chiar raporturile de absolută bună credinţă câte exista pân' acum ; o ţară întreagă de plugari, de la vlădică pîn' la opincă , ar fi în picioare în contra unor reforme nemistuite şi, cu toate acestea, cine s-ar grăbi s-o realizeze în ciuda şi în paguba ţării? D. C. A. Rosetti, care nu numai că nu are o palmă de arătură, dar n-o fi putând distinge meiul de ceapa - ciorii .

Dar care e competenţa, cari cunoştinţele acestor oameni pentru a cuteza să reglementeze ca din senin cestiuni pe cari nu le pricep şi cari nu-i ating ?

Ignoranţa " Românului" merge atât de departe încât compară stările de lucruri din Irlanda cu cele de la noi. Fără a cunoaşte originea proprietăţii din Irlanda, unde un popor cuceritor şi-au aprop[r]iat averea imobiliară a unui popor cucerit, fără a ţinea seamă de împrejurarea că irlandezul , în ţara sa proprie, nu poate deveni nicicând proprietar şi e supus acelui sistem de rentă pe care-a formulat-o cu toată cruzimea ei inerentă David Ricardo; fără a vedea că Irlanda e condamnată a fi săracă, fiind pusă de împrejurări în imposibilitatea de-a avea vrodată industrie şi manufactură, acest corelat necesar al unei dezvoltări agricole sănătoase, " Românul" citează acele raporturi vrăjmaşe ca şi când ele ar fi având a face câtuşi de puţin cu relele de la noi, a căror origine nu este nici cucerirea, nici deprinderile agricole, ci supraîncărcarea ţăranului cu dări ale statului, judeţene şi comunale, constrângerea prin dorobanţi de-a plăti acele dări, necesitatea lui de-a se împrumuta, vânzându-şi munca pe ani înainte. Astfel toată organizarea noastră costisitoare îl sileşte să abuzeze de creditul relativ mare pe care i-l fac proprietarii, căci aceştia îl împrumută în adevăr, întemeiaţi pe cunoscuta onestitate a ţăranului nostru, deşi nu e nici vina proprietarului, nici a ţăranului, daca creditul cerut e cu desăvârşire în disproporţie cu puterea sa de producţiune.

Dar — zice " Românul" — d-nul ministru de interne a voit să rezolve o cestiune de existenţă naţională.

A *voit!* Iată vorba cea mare care se pune înainte. Iadul asemenea e pavat cu bunevoinţe .

Cestiunea e daca a *putut;* daca o viaţă întreagă de demagog rătăcitor şi cosmopolit, preocupat de ameliorarea universului întreg, de revoluţiile comunarde şi de ideile d-lui Blanqui, a *putut* vrodată să conceapă într-un chip dar natura acestor raporturi ce voieşte a le regula. A voi *in abstracto* e lesne, a putea e greu.

Aşadar: cestiunea nu poate fi dezlegată fără serioase studii premergătoare . Aceste raporturi, atârnând de natura brazdei, de deprinderi contractate în timp de sute de ani, altele la munte, altele la şes, într-un chip în Moldova, într-altul în Ţara Românească, au nevoie de un serios studiu analitic şi comparativ. Abia după facerea unei asemenea se poate procede la sinteză , la o reformă generală care să unească raporturile sub puncte de vedere comune şi să le reglementeze în mod echitabil.

Cumcă cei interesaţi, proprietarii mari şi mici, sunt cei mai competenţi în materie nu va tăgădui nici " Românul"

Singura teză ce se poate stabili *a priori* este că orice măsură menită a lovi interesele proprietăţii mari se va traduce în rele incalculabile asupra producţiunii în genere şi a proprietăţii mici îndeosebi, precum şi viceversa. Încolo nu se poate decreta nimic *a priori,* necum ideile nesănătoase ale unei gazetării care-n toată viaţa ei s-a ocupat cu orişice, numai cu condiţiile economice ale producţiunii agricole nu.

De-aceea bine - au făcut proprietarii de peste Milcov cerând anchete compuse din bărbaţi competenţi şi nepărtinitori, căci oricât de competent ar fi fost fiecare din ei, şi desigur fiecine cunoştea materia mai bine decât apologistul lui Blanqui, experienţa regională oarecum a fiecăruia s-a simţit a nu fi îndeajuns pentru regularea

unor cestiuni ce privesc ţara întreagă.

Oricât de răi oameni i-am fi crezut pe redactorii " Românului" atât de răi români nu ne aşteptam să fie încât să ne facă nouă o imputare din recunoaşterea francă şi leală a relelor cari bântuie mai cu seamă unele din ţinuturile de nord ale Moldovei.

Dar [î]i prevenim pe confraţi să nu se prea joace în această privire. Daca am cerceta caz cu caz unde raporturile agricole sunt mai nesănătoase, am afla că mai cu seamă acolo unde proprietarii cei moşneni şi istorici au dispărut şi că, dacă există esploatare neomenoasă, ea se practică mai cu seamă *pe moşiile coreligionarilor politici ai d-lui C. A. Rosetti.* Unde un ateu sau un cosmopolit ca părintele democraţiei noastre va fi proprietar, raporturile iau forma cea mai rea din toate şi, daca venerabilul redactor al ,,Românului" şi-ar da osteneala de-a vedea moşiile pe cari biserica e acoperită cu spini, şcoala cocină , primarul trecut zeci de rânduri pe după zăbrelele mănăstirii Văcăreştilor , să întrebe numai a cui e moşia şi va afla desigur numele vreunui ilustru amic politic al său. Iar satul în care va vedea semnele curăţiei şi averii, biserica frumoasă, şcoala populată şi cârciuma pustie va afla aproape totdauna că e proprietatea vreunui reacţionar, a vreunui Paşcanu, Rosnovanu, Gr. Sturza. Căci degeaba am tăgădui-o : una din cauzele sărăciei ţăranului şi a relelor raporturi este suplantarea vechei şi patriarhalei clase de proprietari mari prin oameni îmbogăţiţi şi suiţi în sus pe alte căi, nu zicem neonorabile , dar desigur mai comune decât caracterul, abnegaţiunea şi curajul acelor strămoşi cărora vechii proprietari datoreau averea lor imobiliară. Afară de-aceea, relaţiile fiind seculare, întemeiate pe obiceie admise de toţi şi necontestate de nimeni, legăturile între marele proprietar şi oamenii aşezaţi pe moşia lui erau prin chiar natura lucrului mult mai intime, mai înrădăcinate şi mai prieteneşti decât cele de acum. Ar trebui cineva să nu cunoască natura omenească pentru a ignora adevărul că obiceiuri statornice, admise pe tăcute şi cu deplină mulţumire de toţi, fac de prisos orice legiuiri artificiale, scornite de minţi teoretice înstrăinate de ţară şi de geniul poporului lor.

[21 ianuarie 1882]

[„CREDINCIOŞI OBICEIULUI"]

Credincioşi obiceiului nostru de-a reproduce din ziarele străine părerile ce privesc ţara, comunicăm articolul de mai la vale, pe care ,,Neue freie Presse" [î]l consacră fazei nouă în care a intrat cestiunea Dunării.

> *Ieri (29 ianuarie) am primit din Berlin informaţiunea telegrafică că Austria a acceptat în cestiunea Dunării* propunerea *Franţei (*Barrčre *) şi au renunţat la votul preponderant în Comisiunea Mixtă. Dacă informaţiunea aceasta e exactă atunci guvernul austriac operează o retragere foarte regretabilă într-o cestiune în care toată populaţiunea monarhiei e unanimă, fiind vorba de un mare şi însemnat interes al statului. Guvernul s-ar fi învoit atunci de-a se mulţumi cu o comedie, vană cu onoarea esterioară a* prezidiului *în loc de a-şi mănţinea cu energie pretenţiile lui primitive şi de a-şi păstra influenţa pe marea cale de comunicaţie a Austriei spre Orient. Am pregetat dar de-a da crezământ acestei ştiri; ne credeam obligaţi la una ca aceasta faţă cu declaraţiunile pe cari le-au făcut guvernul în cea din urmă, şedinţă ordinară a delegaţiunilor.*
>
> *Ci în zadar am aşteptat o dezminţire oficială sau oficioasă măcar. Două zile au trecut fără ca să ne fi liniştit, fără să ni se fi spus: " Nu e adevărat; Austria n-a primit propunerea franceză" Acum speranţa începe a dispărea că ni s-ar*

---

fi relatat o inexactitate şi cată să ne familiarizăm cu ideea că guvernul, descurajat, a renunţat la lupta pentru buna lui dreptate, lucru ce l-am presupus, de care ne-am temut de atâtea ori.

Comparând anteproiectul austriac cu propunerea franceză ne convingem lesne de înţelesul ce-l are primirea acestei propuneri. Deşi am espus de atâtea ori cititorilor noştri stipulaţiunile anteproiectului, totuşi nu credem de prisos a reveni asupră-le pentru a elucida contrastul între ele şi propunerea franceză. Art. 3 şi 4 din anteproiect, care nu corespundeau numai cu punctul de plecare al Austriei, ci erau elaborate de delegatul austriac în unire cu cel german şi cel italian, dispun instituirea unei Comisii Mixte pentru supraveghearea navigaţiunii pe Dunăre în care sunt reprezintate: Austria, Serbia, România şi Bulgaria, Austria având prezidiul, iar în caz de paritate de voturi dând hotărârea. Se ştie peste ce îndărătnică opoziţie au dat aceste articole. Nu numai România, care respingea din principiu Comisia Mixtă şi care apără până azi părerea că instituirea ei e în contrazicere cu Tractatul de la Berlin, ci şi Anglia şi Rusia se opuseră din răsputeri Austriei, iar Franţa, pe al cărei sprijin contaserăm câtva timp, se ţinea neutrală pentru a face, în fine, prin gura d-lui Barrere acea faimoasă propunere care se pretinde o mediaţiune fără a fi. Din această propunere reiese că, sub aparenţa prevenitoare de-a ţinea seamă de rangul de mare putere al Austriei, i se răpesc toate foloasele practice ale anteproiectului; nu se lasă decât coajă şi se pune alt miez în ea.

Propunerea franceză atribuie Austriei prezidiul, [î]i ia însă votul preponderant. E vorba ca monarhia habsburgică să nu aibă mai multă putere şi mai mult drept asupra raporturilor de pe Dunărea de Jos decât micele state ţărmurene, din cari unul nu e nici suveran şi măcar, iar hotărârea în toate cestiunile să fie în mânile delegatului aceluia pe care Comisia Europeană-l va trimite ca pe-al cincilea membru în Comisia Mixtă. Alegerea acestui delegat se va face după alfabetul francez (Allemagne , Autriche etc.), încât ar veni la rând întâi delegatul german, apoi cel austriac şi mai târziu reprezentanţii celorlalte puteri, după cum le ajunge rândul. Daca durata mandatului pentru delegaţii singulari ar fi hotărâtă şi fixată pentr-un timp mai îndelungat, optimiştii ar putea găsi admisibilă propunerea franceză. Dar această propunere nu spune nimic în privirea duratei mandatului, iar unele puteri se zice că tradează înclinarea de-a cere o succesiune repede a delegaţilor Comisiei Europene. Daca va pătrunde maniera aceasta de-a vedea e aproape primejdia ca, chiar în timpul elaborării reglementelor, Austria să rămână în minoritate şi să nu poată opri primirea unor dispoziţiuni cari i-ar prejudiţia negoţul şi ar opune piedeci circulării corăbiilor ei.

Se pretinde că misiunea contelui Wolkenstein la Paris ar fi având scopul de-a înlătura urmările cele mai rele pentru Austria ale propunerii franceze şi de-a determina pe guvernul francez să se învoiască c-o succesiune cât se poate de lentă a reprezentanţilor delegaţi de Comisia Europeană. Misiunea aceasta presupune deja faptul regretabil de care ne îndoim încă. Daca contele Wolkenstein e însărcinat a trata cu cabinetul francez în privirea aceasta, atunci guvernul nostru cată să fi primit deja propunerea franceză; atunci retragerea Austriei s-a

consumat deja şi ea a renunţat de bunăvoie la o poziţie pe care o putea apăra chiar în cazul cel mai rău când nu s-ar fi putut stabili între puteri o înţelegere în favorul ei. Dar atunci nu înţelegem de ce contele Wolkenstein s-a dus întâi la Berlin. Când a plecat într' acolo ni se spunea că e menit de a se asigura din nou de consentimentul Germaniei pentru atitudinea Austriei în cestiunea dunăreană. Daca contele Kalnocky primeşte propunerea Barrere, ocolul contelui Wolkenstein ni se pare cu totul de prisos. Amici îţi trebuie pentru a izbuti cu cererile tale; cine le lasă să cază şi se acomodează o poate face singur şi pe seama sa.

Anevoie înţelegem cum o putere mare ca Austria se poate retrage cu atâta sfială, poate depune armele într-o cestiune care e de cea mai mare însemnătate pentru ea. Ne zbatem contra ideei de a vedea triumfând... România în cestiunea aceasta. Ştim prea bine că datorim insuccesul diplomatic Angliei şi Rusiei, însă folosul practic va fi al celor din Bucureşti. Edificantă misiune pentru cronistul austriac daca va avea de înregistrat evenimentul că monarhia noastră a fost biruită de România în lupta pentru Dunăre !

Perspectiva puţin ademenitoare de-a ne împlini într-o zi datoria aceasta nu ne-ar ameninţa daca politica orientală a Austriei s-ar fi condus pe căile adevărate şi cu limpede cunoştinţă de cauză. Prea des am ridicat plângeri zadarnice asupra erorilor grave ale Ministeriului nostru de Esterne pentru a mai avea gust să repetăm din nou tristul cântec al mustrării . Evenimentele ne dau dreptate din nenorocire şi nu e o întâmplare că tocmai în momentul acela se răspândeşte ştirea despre retragerea Austriei în cestiunea dunăreană, pe când insurecţiunea din Herţegovina duce ad absurdum *politica de ocupaţiune. Daca se confirmă ştirea de mai sus conexitatea e învederată ; am renunţat în acest caz la prerogativele noastre pe Dunăre pentru blidul de linte al cuceririi unor provincii fără valoare, ba chiar ne mănâncă încă bani şi oameni.*
[23 ianuarie 1882]

[„ŞEDINŢA ADUNĂRII DE VINERI"]

Şedinţa adunării de vineri, 22 ianuarie, a avut o însemnătate deosebită, nu numai prin înălţarea de simţire şi vederi a oratorilor opoziţiei, ci şi ca dovadă de căderea morală a guvernului.

Se ştie în adevăr, şi toate organele de publicitate din capitală au înregistrat faptul că, în decemvrie anul trecut, mai multe sute de familii române din Banat sosiră în Bucureşti, pentru a cere pământuri în Dobrogea, că aceste pământuri li s-au refuzat şi că sărmanii emigranţi s-au întors în Banat, ducându-şi morţii în spinare. O privelişte sfâşietoare se prezinta ochilor omeneşti de-a lungul drumurilor ţării. Crivăţul, acest duşman de la nord al şesurilor noastre, îi sufla din urmă ca frunzele, cu toate acestea era mai blând decât oamenii de piatră cărora le ceruse o patrie şi un cămin; iar în locul în care se 'ntorceau îi aşteptau bântuirea străinătăţii, siluirea limbii şi legii, robia sufletească, mai greu de purtat decât robia trupului.

În zadar ţăranii aceia îşi bat cânii în amintire că n-au păzit Capitoliul de galii lui Brennus! Nu galii ameninţă azi Capitoliul naţionalităţii române, ci apologiştii lui Blanqui şi ai nihiliştilor,

---

oamenii cari n-au în memoria lor nici colindele , nici legenda graţioasă a băilor lui Ercul, nici avutul istoric al acestui mare şi nefericit popor care se numeşte poporul românesc.

Cât triumf a avut ministrul de interne al Ungariei când, la 27 decemvrie anul trecut, a adresat o circulară către toate prefecturile din judeţele locuite de români, opt judeţe între Crişuri , în Maramureş şi Banat, treisprezece judeţe în Transilvania, circulară prin care obligă pe prefecţi de-a spune şi moţilor şi mocanilor şi câmpenilor şi pădurenilor şi celor de pe Mureş şi celor dintre Crişuri că... d. ministru de esterne al României a declarat prin anume notă oficială că guvernul din Bucureşti nu *permite nicidecum* colonizarea *străinilor* în Dobrogea. Străinilor!

Trebuia să li se spuie odată aceasta consângenilor noştri din Transilvania şi din Ţara Ungurească, că pentru onor. Stătescu şi pentru d. I. Brătianu ei sunt ... *străini,* şi guvernul din Pesta a fost însărcinat cu aceasta gingaşă şi ironică misiune.

A! dac' ar sosi la Predeal ori la Vârciorova jucători de cărţi de profesie, mironosiţe ale cafenelelor cântătoare , cavaleri de industrie, speculanţi care-şi drapează evreul lor fizic în maniere franţuzeşti, vânători de noroc, întreprinzători fără capitaluri, regele Stroussberg cu suita lui de conţi şi baroni silezieni , c-un cuvânt neagra speculă, feneantismul, străinul în forma lui cea mai amăgitoare , cea mai improductivă, cea mai speculantă ... cu atât mai bine! Largi îi stau porţile ţării deschise, ofiţerii salută, de-a doua zi trăsuri aurite îi duc în sferele cele mai nalte chiar, un democrat îşi va alege cumnatul printre ei, un prinţ de sânge ginerele; dar daca poporul nostru, al nostru de şaisprezece veacuri, bate umilit la poarta ţării şi cere nu ranguri, nu demnităţi, nu întreprinderi, ci ocazia de-a munci onest şi de-a păstra în inima lui neatinsă conştiinţa marii lui origini şi caracterul lui înrădăcinat , poarta e închisă; el nu are bilet de emigrare, n-are acte. Pe d. C. A. Rosetti, pe onor. său cumnat, nu i-a întrebat absolut nimeni daca s-a lepădat de vreo protecţie străină, daca au paşaport de emigrare, de ce origine sunt . Dar ţăranul român, acelaşi pretutindenea între Tisa şi Nistru, e... *străin...* de origine română!

Căci care-i opinia blondei umbre a d-lui Brătianu în această privire? Escelenţa aceasta e atât de rău informată încât nici nu ştie nimic de circulara ministerului unguresc, făcută pe baza notei sale oficiale (cu al cărui număr şi dată îl servim mai sus), iar d. I. Brătianu zice: ,,Ar voi d. Lahovari să populăm Dobrogea *cu supuşi străini de origine română"*

Străini de origine română! Contradictio *in adjecto.* Străini cari nu ştiu altă limbă decât a noastră, cari sub orice regim se simt şi se numesc români, cari au trecut din Oltenia în Banatul Severinului, acea veche posesiune a banilor olteni de unde până azi a rămas vorba *ban.* Bătrânul Mircea, *Dei gratia Fogaras et Omlas Dux, Severini Comes, Terrarum Dobrodicii Despotus,* împreună cu toţi banii Basarabi erau străini de origine română. Străini de origină era, după maniera de-a vedea a d-lui Stătescu, însuşi Bogdan Dragoş, întemeietorul Moldovei, pe care Ludovic I al Ungariei, prin hrisovul de la 2 februarie 1365, îl numeşte, împreună [cu] toată dinastia Dragoşizilor Maramureşului , sperjur şi uitător de datorii, unealtă oarbă a unei neastâmpărate ambiţii, pentru că, părăsind vasalitatea în fruntea poporului său, fondase un stat neatârnat, alături cu Ungaria? Străin de origine română a fost Alexandru Basarab care a înfrânt pe regele Carol Robert şi toţi acei pe care mater parens , muma născătoare a neamului românesc, Transilvania, i-a revărsat în şesul Dunării, pentru a crea cu spada şi plugul moştenirea

istorică a neamului latin de lângă Dunăre? Şi Bogdan şi Radu Negru au ieşit fără paşaport de emigrare de sub dominaţiunea străină, pentru că preferau libertatea lor de conştiinţă onorilor şi siguranţei ce le prezenta dependenţa de coroana Sf. Ştefan, şi străini de origine romană au creat România pe teritorii ce fusese ocupate de Changanii cumanilor şi de oarda nogailor . Dar oare tot şesul acesta, bolnav şi espus fără curmare invaziilor despre miazănoapte şi miazăzi, rămas-ar-fi românesc fără ca din veac în veac să se fi împrospătat populaţia lui istorică cu *străini de origine română* ?

Dar destul despre aceasta. Ar însemna a nu cunoaşte elementele istoriei noastre pentru a ignora fenomenul constant al reîmprospătării etnice a ţării noastre de către elementele vergine ale munţilor noştri şi a celor ardeleni, pentru a nu şti că Basarabii chiar au venit de unde au venit familiile bănăţene, şi Moldova din Maramureş.

Daca pân' acum am făcut puţină vorbă în privirea cazului acestuia este pentru că nu voiam să ni se substituie veleităţi politice, căci popularitatea n-o gonim niciodată cu preţul vexaţiunilor consângenilor noştri. Numai d. Brătianu, când e în opoziţie, încalică şi calul de bătaie al unui ideal politic, nerealizabil în forma lui urmărită pentru a câştiga popularitate şi a face paradă de naţionalism, o paradă care induce atât de lesne în eroare ziarele de peste Carpaţi. Avem prea mare credinţă în vitalitatea poporului românesc de pretutindeni şi o prea geloasă temere de înrăutăţirea stării lui, deja destul de rele, ca să gonim popularitate pe seama nefericirilor lui actuale.

Aci însă nu e vorba de veleităţi politice ori naţionale, ci de ceva cu desăvârşire practic, de bun simţ comun: de colonizarea câtorva sute de familii române în Dobrogea, care ieşiseră din Banat fără pasport de emigrare. În realitate nu există nici un cartel de estradare între Austria şi România, nici măcar pentru dezertori . A rămas până acum la aprecierea judecătorilor de instrucţie

---

şi a procurorilor de a recomanda estradarea oamenilor vinovaţi de crime comune şi nimic mai mult. Oamenii nu aveau nici o vină; pe nici un cuvânt juridic, mai ales pe nici unul constituţional, nu se putea acorda estradarea lor.

D. Cogălniceanu, în discursul său pe cât de elocuent pe atât de adevărat şi în moţiunea propusă, n-a cerut decât ca

> guvernul să păzească cu sfinţenie vechea ospitalitate, vechiul obicei al pământului, de vreme ce România nu are cu statele vecine convenţiuni cari s-o oblige la dureroasa estradare a unor familii de origine română.

Ce-a răspuns Camera prin gura ilustrului său Fleva, nu străin de originea română, ci român de origine oacheşă ?

A respins moţiunea.

Va să zică majoritatea Flevilor cere să nu se respecte ospitalitatea, cere să se estradeze familiile române cari ar trece Carpaţii pentru a se aşeza în ţară.

Iată ceea ce trebuia constatat. Pe d. Fleva, de-o origină cât se poate de îndoielnică şi de-o cetăţenie română şi mai problematică daca se poate, nu-l întreabă nimenea daca are pasport de emigrare din ţara turcului. Familiile cari or avea nefericirea de-a fi române vor fi însă estradate din România.

Iată ceea ce nu înţelegem şi ne pare absurd, dar ceea ce trebuie constatat: că votul de alaltăieri al majorităţii şi respingerea moţiunii Cogălniceanu creează un precedent statornic şi o regulă de drept internaţional pentru înţelepciunea guvernelor roşie. Să fie deci bine ştiut că orice străin, fie speculant, fie colportor, aibe ocupaţii imorale chiar, e primit în România fără restricţie, iar ţăranul care vine să muncească e estrădat fără ca să existe cartel de estradare între noi şi străinătate şi că această teorie a fost erijată în lege prin votul de sâmbătă.

Nu putem sfârşi fără a releva unele cuvinte rostite de d. Cogălniceanu în privinţa însemnătăţii naţionale a proclamării regalităţii. Strănepotul cronicarului Ioan Cogălniceanu zise:

> Regalitatea însemna ridicarea conştiinţei naţionale, afirmarea demnităţii şi independinţei ţării... Când acei ce trebuie să apere drepturile acestei ţări nu au curajul pe care-l aveau acei gospodari, acei Domni regulamentari, acei vasali din trecut, atunci permiteţi-mi să declar că am proclamat un rege, dar nu am făcut un regat român, căci regatul însemnează neumilire.

D. Stătescu se simţi împuns de aceste cuvinte şi răspunse:

> D. Cogălniceanu, după ce-a făcut paralelism între cum se petreceau lucrurile sub Domnii pământeni şi cum se petrec acu, a zis că ţara, proclamând regatul, nu a întemeiat şi regalitatea şi că românii ar fi mai puţin ocrotiţi astăzi în ţară de cum erau sub Domnii regulamentari.
>
> Protestez contra acestor cuvinte.

Nu scrutăm cestiunea de principiu a regalităţii. Ceea ce putem afirma însă, cu istoria în mână, este că Domnii pământeni erau Domnii rasei române, erau duci ai neamului românesc. Ca atari ei erau solidari cu rasa română şi pururea gata a-şi pune capul la mijloc pentru drepturile acestei individualităţi etnice. Nouă ni se pare însă că în otelul actual intitulat „România" espresia etnologică e prea mult deconsiderată în favorul espresiei geografice, fie aceasta locuită de orişicine. Aceasta e atât de adevărat pentru trecut încât pururea se deosibea rasa pământeană de rasele străine, din care unele (bunăoară armenii) erau mai vechi în ţară decât românii înşişi. Nu doar că românii ar fi fost vreodată netoleranţi. Dar ceea ce voiau să păstreze aci era caracterul lor naţional, esprimat în limbă, în datini, în legi. Ni se pare deci că, în această privire, în privirea protectoratului firesc ce Domnii pământeni îl esercitau asupra elementului românesc faţă cu orice alte elemente, d. Stătescu degeaba protestează. Era nouă a României este aceea în care elementele vechi şi naţionale ale ţării au fost în parte suplantate de elemente, nu zicem stricăcioase, dar în orice caz de o ocultă noutate. Nu voim să urmărim până la estrem această problemă, observăm însă că noi am fost cei dentăi cari am relevat-o, statornicind totodată că coroana română cată să fie solidară cu rasa română mai cu seamă. Nu zicem că sub cerul acestei ţări să nu trăiască şi să nu înflorească oricâţi oameni de altă origine. Dar ceea ce credem, întemeiaţi pe vorbele bătrânului Matei Basarab, e că ţara este, în linia întâia, elementul naţional şi că e scris în cartea veacurilor ca acest element

să determineze soarta şi caracterul acestui stat.

Avantaje trecătoare ale producţiunii, cauze economice şi politice pot în adevăr să grămădească înlăuntrul espresiei geografice elemente străine şi cu drept cuvânt împăratul Emanoil Paleologul zice că oameni mai toleranţi, mai primitori de străini ca românii nu mai sunt pe faţa pământului, deci în această privire nici noi nu dorim să fie altfel... dar până aci şi nu mai de-parte. Cel care respectă caracterul propriu şi libertatea de manifestare a oricărui alt geniu naţional

---

contractează prin aceasta el însuşi dreptul de a fi respectat în toate ale sale şi când Vasile Vodă Lupul porunceşte ca ,,Cel ce-şi vicleneşte moşia şi neamul, mai rău decât ucigaşii de părinţi să se certe" el stabileşte prin aceasta solidaritatea între români, făcând din fiecare un ostaş deştept al naţionalităţii sale.

[26 ianuarie 1882]

[„ÎNTR-UN LUNG ARTICOL"]

Într-un lung articol, prin care ni se impută nouă îndeosebi boala morală de care n-am suferit niciodată, reaua credinţă , " Românul" substituie adunării proprietarilor, ţinute la Iaşi, intenţia de-a amâna la calendele grece reforma legei tocmelelor agricole.

Întrebăm cu mirare cine îndreptăţeste pe scriitorii organului oficios de-a presupune o asemenea intenţie unui Vasile Alecsandri, unui Nicolae Roset - rosnovanu , unui Grigorie Sturza? Noi am sfătuit din nou pe confraţi, precum i-am fi sfătuit şi în rândul trecut, să viziteze moşiile acestor bărbaţi şi să constate în ce stare sunt locuitorii de pe ele în asemănare cu cei de pe moşiile coreligionarilor politici ai d-lui C. A. Rosetti. Se vor convinge atunci că interesul pe care o sumă de proprietari îl au pentru soarta ţăranului nu este deloc platonic, nu este un mijloc de-a câştiga popularitate şi pensii reversibile, ci e un interes adânc, înrădăcinat în patriotismul acestor bărbaţi, în conştiinţa de solidaritate naţională şi economică dintre marea proprietate moşneană şi mica proprietate ţărănească.

De ce se acuză însă o clasă de oameni pentru rele a căror izvor n-au fost niciodată ei? De ce " Românul" nu ţine seamă că această spoială franţuzească, această brumă de civilizaţie rău înţeleasă şi copiată de la străini costă mult, disproporţionat de mult, pe poporul nostru şi că cauza de căpetenie a sărăciei lui nu sunt învoielile agricole, pe cari mai n-ar fi avut nevoie să le facă decât pentru a-şi procura lemne şi păşune, ci dările către stat, către comună, către judeţ, cari se traduceau în bani împrumutaţi, iar aceştia în muncă? De ce nu se ţine seamă că pensiile reversibile pentru pretinse merite politice şi naţionale trebuiesc plătite de undeva şi de cineva şi că ele apasă în ultima linie pe producător şi anume pe producătorul de căpetenie, pe ţăran?

Lovitura de stat de la 1864 a avut o generoasă intenţie, dar a fost viciată prin pripă. La 1 mai ţăranul s-a culcat încă clăcaş , neavând de plătit statului într-un an de zile decât faimosul galben găurit şi şase zile de şosele, fără nici o îndatorire către comună, fără nici una către judeţ. La 2 mai — peste douăsprezece ore, fără nici o tranziţie — el s-a trezit om liber, dar cu sarcini înzecit de grele, stăpân absolut pe o bucată de pământ, dar acea bucată grevată cu însemnate anuităţi către stat; cu îndatorirea de-a susţine self - governmentul comunei şi al judeţului, cu sarcina miilor de noi postulanţi, ieşiţi din pământ, din iarba verde, pentru a aplica reformele. Atunci băieţii din băcănii şi ateliere de meseriaşi părăsiră pacinica lor ocupaţie, pentru a se boieri în notari comunali , învăţători rurali, arhivari , paraarhivari — o generaţie nenumărată de logofeţi fără învăţătură şi fără seriozitate morală, cari nu ştiau decât a scârţâi două slove pe hârtie, deveni elementul domnitor în România şi pepiniera actualilor roşii. Astăzi există, după calculele ingenioase ale d-lui A. V. Millu , aproape patruzeci de mii — o armată mai mare decât cea permanentă — de asemenea logofeţi din cari mulţi au ajuns deputaţi, milionari, aspiră a deveni miniştri. Toată armata aceasta a contractat trebuinţe occidentale pe care nu le poate satisface prin producţiune proprie, deci cineva trebuie să le satisfacă. Acest cineva e în ultima linie poporul producător.

Nu raporturile juridice dintre marii şi micii cultivatori sunt cauza sărăciei ţăranului, ci declasarea generală a societăţii vechi, improvizarea a sumedenie de cenuşeri în oameni de stat, încărcarea fără tranziţie a ţăranului cu sarcine publice, enorm de mari în asemănarea cu sarcinile aproape ridicole pe care le purta poporul nostru în vremea Domnilor regulamentari.

Aşadar nu se vorbească de cestiunea agrară la noi, unde ea n-a existat niciodată, unde ţăranul a fost pururea liber, pururea capabil de-a deveni proprietar şi de-a sui, pe cât îl iertau puterile , scara înaintării sociale. Nu se compare Irlanda infeodată cu datinele pe deplin drepte şi echitabile ale vechii noastre ţări. Vechile clase dirigente aveau în grad mare cunostinţă practică a ţării şi un admirabil simţ istoric. Pentru a dovedi cât de adevărat este aceasta, ce drepte, ce întemeiate, ce echitabile erau totodată vederile generaţiei abia trecute în privirea raporturilor agricole, credem oportun a publica un document încă inedit şi de cel mai înalt interes în materie.

Este raportul comisiei numite acum treizeci de ani, în virtutea stipulaţiunilor Tractatului de la Balta - liman , pentru a revizui şi regula relaţiile dintre proprietari şi mici cultivatori, pentru a fixa drepturile şi îndatoririle reciproce şi totodată pentru a pune reformele cari erau judecate necesare în diferitele ramuri a serviciilor publice din Ţara Românească.

Oricine va lua cunoştinţa acestei remarcabile lucrări se va putea convinge că, cu toate că situaţiile sunt diferite, *principiile cari au fost atunci stabilite slujesc încă azi ca bază la raporturile mutuale între proprietari şi săteni,* dovadă nouă că solid şi durabil este numai ceea ce are temelie pe justiţie şi echitate, precum şi pe ceea ce este avantajos părţilor interesate. În urma acestui raport a fost elaborată şi promulgată legea din 23 aprilie 1851 relativă la legăturile şi îndatoririle reciproce dintre proprietari şi lucrători, lege care-a regulat materia până la reforma lui Cuza Vodă. Rezultatele salutare au fost imediate, au restabilit liniştea şi răspândit un trai mai bun în ţară.

Într-adevăr, îşi aduce lumea aminte că, în urma turburărilor revoluţionare din 1848, al cărora cea mai principală unealtă a fost vasta propagandă anarhică şi antisocială întreprinsă în mijlocul sătenilor şi pentru izbutirea căreia toate mijloacele au fost puse în joc spre a seduce şi rătăci pe locuitori, aceştia, dând crezare făgăduielilor mincinoase ce li se făcuse, suspendase orice muncă agricolă, refuzau d' a cultiva pământul şi d' a achita datoriile ce le aveau către proprietari. A rezultat astfel o criză care s-a prelungit vreo doi-trei ani şi care era

să ruineze ţara, după ce răspândise foametea . Credem de prisos a ne mai întinde în această privinţă; ne referim chiar la textul menţionatului raport, constatând în treacăt că este de notorietate publică şi netăgăduit că de la legea din 1851 a început în adevăr să progreseze agricultura, prăsila vitelor, starea săteanului , arendaşului, a proprietarului.

Legea rurală, regulând o mare cestie socială, a pus un capăt şi neobositelor intrigi ale agitatorilor, cari izbutiseră a aduce în ţară o anarhie devenită intolerabilă . Onoarea rezolvării acestei mari cestii revine domniei lui Cuza, sub auspiciile d-lui Cogălniceanu. Aplicarea s-a făcut, lucru extraordinar, fără zguduire . Explicarea acestui fenomen se poate atribui în mare parte legii din 1851, care a fost ca o lege pregătitoare, dovadă că instituţia ei a fost aşa de bună încât *astăzi în practică tot pe aceeaşi tradiţiune urmează agricultura.*

Legea rurală dedese o nouă impulsiune agriculturii şi, daca legiuitorul ei ar fi prevăzut să oblige pe săteni să conserve şi să nu spargă izlazurile vitelor, ar fi fost mult mai avantajos pentru conservarea vitelor, al căror număr a scăzut treptat cu 25 la sută de la 1866 încoace. O cestie mare socială s-a rezolvat, impulsiune nouă s-a dat agriculturii, cu toate acestea arendaşii sunt tot ruinaţi, ţăranii nu stau mai bine, proprietatea funciară este dispreţuită .

Dacă am fost fericiţi să ieşim din legea rurală fără zguduire , să nu provocăm un mare pericol , de-a lăsa să se încerce a se inventa o cestie socială neîntemeiată, care - ar aduce iar foametea ca la 1848 şi la 1866.

Învoiala de bunăvoie sau libertatea tranzacţiunilor a existat totdauna şi trebuie menţinută : săteanul liber şi stăpân pe munca sa, pe vitele sale, proprietarul pe proprietatea sa. Însă trebuie garantată o deplină securitate pentru părţile contractante, ca nici una nici alta să nu fie victima celeilalte. O bună administraţie cinstită, experimentată şi vigilentă ar fi primul, cel mai bun şi folositor remediu.

Aşa, viciul organic al lipsei unei administraţiuni instruite , echitabile şi binevoitoare, a creat starea actuală de lucruri şi a fost izvorul abuzurilor. Ar fi de dorit deci ca să nu se atribuie rezultatele de azi unei cauze factice şi neadevărate, ci să se rapoarte la cauza lor adevărată, la declasarea generală, la lipsa unei administraţii oneste şi capabile. Dacă o lege generală este posibilă în asemenea materie, ca să îmbunătăţească starea actuală şi să nu aducă o perturbaţie îngrozitoare în economia ţării ea va trebui să sancţioneze principiile legilor din trecut şi să nu vizeze la nici un sistem nou. Reforma ar consista aşadar mai cu seamă în măsuri cari ar zădărnici posibilitatea abuzurilor.

Relevăm dar că aceeaşi comisie de acum treizeci de ani a propus acele reforme cari ar fi garantat o sănătoasă dezvoltare a vieţii organice a statului şi cari până-n ziua de azi au rămas deziderate .

Comisiunea, după ce s-a ocupat de cestia agricolă care-i fusese recomandată să fie principalul scop al deliberărilor sale, a indicat într-un mod sumar reformele cari i-au părut cele mai necesare în diferitele ramuri ale administraţiei.

Ne vom mărgini a cita între altele:

regularea modului de numire şi înaintare în funcţiunile publice;

revizuirea legii asupra alegerii membrilor adunării generale;

regularea legii asupra celor şase zile de lucru ce săteanul era dator să facă pentru construirea podurilor şi şoselelor ;

regularea sentenţelor judiciare date definitiv şi în ultimă instanţă.

Este de constatat că aceste reforme, a căror urgenţă era demonstrată în 1849, n-au fost realizate şi a căror importanţă majoră încă astăzi aşteaptă execuţia lor.

Modul de admisibilitate şi înaintare în funcţiunile publice a dat loc, într-adevăr, la câteva regulamente, dar în fapt a rămas literă moartă. Favoarea şi *interesul electoral* singure prezidează la alegerea amploiaţilor statului, cu toate că cine nu ştie că capacitatea, experienţa, integritatea şi probitatea factorilor însărcinaţi d' a aplica legile şi regulamentele sunt condiţiuni esenţiale a mersului regulat al unei bune administraţii, a garanţiei drepturilor şi apărării intereselor fiecăruia şi prin urmare a bunului trai şi liniştei publice? Dar sub regimul actual interesul personal, convenienţele de coterie primează interesul general şi binele public. Necesitatea d' a conserva o majoritate compactă şi devotată în Adunări trece peste oricari alte consideraţii. Pentru a dobândi glasurile deputaţilor trebuie exigenţele lor satisfăcute, se încredinţează funcţiunile delicate de prefecţi şi subprefecţi creaturilor deputaţilor cari, sub numele lor, administrează districtele după plac şi dispun fără nici o responsabilitate de interesele, de averea şi de onoarea cetăţenilor. Funcţiunile publice sunt adesea în mâinile unor oameni stricaţi, loviţi de sentinţe judecătoreşti; astfel anarhia şi dezorganizaţia domnesc pretutindenea, şi muncitorii de pământ sunt supuşi la vexaţiuni, la acte arbitrare, adevărate cauze cari aduc mizeria între arendaşi, proprietari şi săteni.

Cât despre legea electorală, avem tristul şi scandalosul spectacol al necontenitelor violări la care este supusă sub presiunea oficială care se etalează fără pudoare şi sub arbitrariul care domină toate operaţiunile în aplicarea ei.

Aducerea la îndeplinire a sentinţelor definitive şi date în ultimă instanţă este în vecie amânată, încât interesaţii sunt siliţi a aştepta zece ani şi mai bine bunul plac al oamenilor de la putere pentru a intra în posesiunea drepturilor lor, daca nu sunt servii devotaţi ai guvernanţilor, încât justiţia, subordonată politicei, a devenit o ficţiune şi nu mai există nici o garanţie pentru cele mai preţioase interese ale societăţii.

Situaţia ţării devine astfel din zi în zi mai gravă, mai întristătoare; rădăcinile răului devin mai adânci şi criza este de natură a preocupa oamenii bine cugetători. Ar fi vremea ca toate puterile vii ale ţării să se unească strâns pentru a aviza serios la mijloacele d' a preveni pericolele iminente cari ameninţă starea socială, economică şi politică a acestei ţări, încredinţate unei exploatări din cele mai lipsite de pudoare.

[27 ianuarie 1882]

[„UN CABINET NOU"]

Un cabinet nou. Iată un lucru cu care ne-am obicinuit atât de mult sub regimul d-lui Brătianu încât publicul cititor îngăduie lesne, dacă ziarele nu prea fac mare caz de un asemenea eveniment ce se repetă, daca nu c-o

matematică regularitate, dar desigur într-un număr mai mare decât acela al lunilor de când partidul actual e la putere. Nici un motiv parlamentar, nici un vot al Camerei privitor la cutare ori cutare reformă n-a cauzat această remaniere, precum n-au cauzat nici pe celelalte;

oamenii intră şi iese în cabinetul Brătianu fără ca cineva în lume — cu regele începând şi sfârşind cu orice personalitate politică determinantă — să presupuie măcar de ce se schimbă păpuşile în acest teatru de figurine .

Pretutindeni în lume cad miniştrii şi vin alţii în locu-le ; dar pretutindenea o cauză publică determinată e îndărătul acestor schimbări. A căzut d. Gambetta, dar toată lumea ştie pentru ce. Când, în Germania, ministrul cultelor, d. Falk , şi-a dat demisiunea toată lumea ştia că legile din mai privitoare la poziţia clerului catolic din Germania şi mai cu seamă maniera de-a aplica aceste legi făcuse poziţia ministrului cu neputinţă faţă cu faza de reconciliare în care intrase Germania cu Sf. Scaun. Dac-a căzut d. Camphausen cauza a fost că sistemul fiscal al cancelarului nu intra în vederile sale. Când lord Derby şi-a dat demisia din cabinetul englez cauza era că nu se unea cu politica esterioară a cabinetului; când contele Andrassy a căzut motivele retragerii erau a se căuta în atitudinea sa din Congresul de la Berlin şi în urmările politice grave ale acelei atitudini.

De ce vin, de ce se retrag la noi miniştrii ?

Nimeni n-o ştie. Culisele parlamentare singure, ambiţiile personale ale membrilor marelui partid şi, poate, din când în când, perspectiva unei grase afaceri de întreprindere sau de împrumut sunt unicele cauze a acestor permutaţiuni caleidoscopice.

Şi apoi cine vine la minister?

Nu vorbim aci de d. general G. Angelescu, care se bucură de numele unui corect militar şi de la care am dori numai să vedem că e un adevărat ministru şi nu un şef de secţie al d-lui Brătianu.

Dar la finanţe? D. G. Leca. Cine e d. G. Leca, se va întreba lumea cu mirare. Acest senator care s-a distins prin... tăcere în toate cestiunile şi printr-un trecut politic cât se poate de necunoscut... ce însemnează la resortul greu al finanţelor, în care au funcţionat un Mavrogheni, un Strat, un Teodor Rosetti, un G. Cantacuzin? Ce mai însemnează şi improvizarea acestei individualităţi cu totul necunoscute, care n-a dat pân-acum nici o probă de capacitate, în om politic, ba în om de finanţe? Nu sunt oare finanţele o ştiinţă care trebuie învaţată şi care stă în legătură atât cu economia politică cât şi cu ştiinţa administraţiunii generale a statului, pentru ca oricine — un nimenea politic — să poată fi erijat în financiar, în om care judecă asupra gingaşei materii a contribuţiunilor pe de-o parte, a cheltuirii lor productive pe de alta?

Aşadar, înc-odată... ce caută, ce însemnează d. G. Leca la Finanţe? Iată ceea ce am dori să ne spuie ziarele oficioase. Un mare punct de întrebare după o mare nulă, iată figura noului ministru.

[29 ianuarie 1882]

[„D. KOGĂLNICEANU PUBLICĂ..."]

D. Kogălniceanu publică o scriere privitoare la cestiunea Dunării de care suntem obligaţi a ţine seamă, chiar daca dezaprobăm, ca şi în cazul d-lui Kallimah-Catargiu, publicarea prematură de documente în cestiuni esterioare pendente. Lucrarea aceasta se începe prin reproducerea a două memorii pe cari le-a scris fiind ministru plenipotenţiar la Paris. Cel dentâi memoriu, lucrat pre larg şi cuprinzând istoricul cestiunii dunărene precum şi starea ei legală, e adresat ministrului de esterne al României; cel de al doilea e adresat ambasadorului acreditat la Paris al unei mari puteri. Aceste două acte formează cuprinsul fasciculei întâia; în a doua fostul ministru plenipotenţiar va da istoricul neînţelegerii ce au avut cu guvernul d-lui I. C. Brătianu în privinţa modului de-a apăra cestiunea Dunării.

Oricâte imputări ar avea cineva de făcut omului de stat de la 2 mai, un lucru nu i-l poate con-testa nimenea: claritate de vederi, judecată cuprinzătoare, sigură şi fără şovăire; o mare inteligenţă unită cu talentul de-a se manifesta cu toată viociunea în scris şi prin viu grai.

D. Kogălniceanu urăşte fraza, pune pe cititor totdeauna şi fără încungiur *in medias res* sâmburul cestiunii apare clar şi dezbrăcat de subtilităţi. Izvorul său nu e nici limonada dulcie a notelor Stătescu, nici subţietăţile de stil şi logică ale notelor Boerescu; e apă curată şi limpede ca din izvorul de munte. Nicăieri nu se vede dorinţa de-a îndupleca prin motive aparente, pretutindene puterea de-a convinge e luată din chiar natura cestiunii.

Memoriul cu care scrierea se-ncepe e atât de clar şi de deplin încât nu lasă nici o îndoială asupra cestiunii în genere, nici asupra amănuntelor ei.

Pretenţiunea monarhiei vecine de-a avea o poziţie preponderantă pe Dunărea de Jos datează încă de la 1856; începutul ei e formulat în protocolul Conferinţei ţinute la Viena la 2 fevruarie acel an, când se statorniceau preliminăriile păcii între Rusia pe de-o parte, Turcia şi aliaţii ei pe de alta.

Estrase scurte din discursurile ţinute atunci de contele Buol-Schauenstein dovedesc că scopul Austrei era atunci acelaşi ca şi astăzi. Aceste pretenţiuni, respinse atunci, s-au ivit din nou în. Congresul de la Berlin, unde asemenea reprezentaţii puterilor au ştiut să le zădărnicească din nou, căci, după cum d. Kogălniceanu constată prin compararea deosebitelor texte ce privesc cestiunea, starea ei legală, stabilită de Congresul din Berlin, e următoarea:

1) Libertatea navigaţiunii Dunării este deplină şi pusă sub garanţia colectivă a Europei. Drepturile escepţionale pentru state riverane (cabotajul etc.) au fost respinse de întregul Congres;

2) Austro-Ungaria nu are nici o poziţiune escepţională sau privilegiată pe Dunăre între cellalte puteri subscriitoare Tractatului, afară de dreptul ce i s-a dat de-a sparge Porţile de Fier spre înlesnirea navigaţiunii.

3) *Comisiunea specială a Statelor Riverane* (reapărută acum sub numele de Comisiune Mixtă) numai există; ea a fost combătută de chiar plenipotenţiarii Austro-Ungariei şi Congresul s-a unit cu părerea lor;

---

4. Lucrarea lui M. Kogălniceanu CESTIUNEA DUNĂRII prezentată de Eminescu în ["D. KOGĂLNICEANU PUBLICĂ..."], „Timpul", 2 februarie 1882.

---

4) Regulamentele de navigaţiune şi de poliţie fluvială pentru toată întinderea Dunării de la Porţile de Fier până la Galaţi trebuie a fi puse în armonie cu cele cari sunt sau vor fi făcute în privinţa Dunării de la Galaţi până la gurile ei. Elaborarea regulamentelor este încredinţată Comisiunii Europene, asistată de delegaţii statelor riverane. Comisiunea Europeană se recunoaşte permanentă.

5) Modificaţiuni la această stare legală, consacrată printr-un tractat solemn, nu se poate face prin comisiuni speciale, principii nouă putându-se consfinţi numai prin autoritatea unui congres (opinie esprimată de d. dr. Haymerle).

Pe această bază clară s-au şi mişcat apărarea cestiunii Dunării, pe ea s-a ţinut delegatul român din Comisia Europeană, pe ea se bazau instrucţiile date reprezentanţilor din străinătate, când, ca din senin, d. Kogălniceanu primeşte la 21 iulie anul trecut depeşa no. 11623, care-l pune în cea mai mare nedomirire . Prin această depeşă se zice textual ,,că i se atrage atenţiunea asupra cestiunii cabotajului , care este cea mai importantă pentru noi" şi se întreabă ,,daca nu se teme, că, daca Comisiunea Europeană a Dunării va fi să redige regulamentele de navigaţiune până la Porţile de Fier, ea nu va păstra dreptul cabotajului pentru toate naţiunile spre paguba statelor riverane"

Din acest moment d. Kogălniceanu vede limpede că guvernul a intrat cu totul în alte vederi. El răspunde:

Daca d-voastră sunteţi otărât a reclama păstrarea cabotajului numai pentru statele riverane, adecă pentru Austria în detrimentul pavilioanelor statelor neriverane şi în special ale Angliei, Franciei, Germaniei, Greciei, Italiei şi Turciei, cari acestea au întemeiat prosperitatea Dunării de Jos şi prin urmare a porturilor noastre, în asemenea caz noi nu mai suntem în conflict cu Austro-Ungaria, noi suntem în conflict cu Europa. Cu o asemenea teorie noi devenim strânşii aliaţi ai Austro-Ungariei, care de la 1856 se încearcă, deşi pururea respinsă de Europa, de-a păstra pentru dânsa toată mişcarea navigaţiunii pe Dunărea de Jos.

Aşadar cabotajul, privilegiul plutirii pe lângă ţărmuri rezervat riveranilor , era blidul de linte pentru care România ar fi putut renunţa la dreptul ei de primogenitură , la neutralitatea Dunării, această chezăşie a neutralităţii ţării.

Pentru acest blid de linte oferit cu un fel de compensaţie ţărmurenilor , cu iluzia că în acest chip [î] şi vor putea crea o marină naţională, d. Brătianu cu preţiosul său d. Boerescu au intrat în mlaştina făgăduielelor pripite, de cari părându-le rău, au voit să le neutralizeze prin limbajul exagerat al mesajului, ceea ce, în loc de-a ameliora situaţia, au condus din contra la conflict şi umilire.

Dar această abatere a d-lui Brătianu din calea clară a Tractatului de la Berlin ne-au costat mai mult încă: încrederea puterilor.

> Este de datoria postului ce-l ocup , zice d. Kogălniceanu, de-a arăta guvernului ţării mele *clar* şi *esplicit* că ceea ce face grea poziţiunea reprezentanţilor României în străinătate — şi cred că, unii din colegii mei v-au şi spus-o înaintea mea — este ideea eronată, însă *în general stabilită,* că guvernul român *are deja angajamente luate, că de multe* ori *noi ne prefacem că susţinem o cestiune, când această cestiune este demult deja rezolvată în înţeles opus rezoluţiunii ce afectăm a sprijini.*

Într-adevăr, ce patriotism poate fi acel care simulează a apăra interesele ţării pe când în realitate cestiunile s-a pus la cale? Astfel, luându-ne după nenorocita manieră de-a se esprima a mesajului regal, ne vine a crede că şi în cestiunea Basarabiei d. Brătianu poate să fi simulat numai de-a apăra acea provincie, pe când în realitate întrevederea de la Livadia [î]i pusese capăt de mult încă.

[2 februarie 1882]

TEATRUL FRANCEZ

În sala Orfeu o trupă mică însă aleasă de artişti franceji dă reprezentaţiuni în fiece seară, oferind astfel publicului bucureştean câteva ore foarte plăcute de distracţiune.

Efectul binefăcător al acestor reprezentaţii consistă în acea scânteie de artă adevărată prin care se disting oaspeţii noştri teatrali . Jocul lor e natural, caracterele cu grijă studiate şi libere de exagerare sau de parodie; nimic fals, nimic greoi nu întunecă unitatea sigură şi deplină cu care se reprezintă scrierile dramatice. Aceste scrieri pot fi uneori neînsemnate din punct de vedere literar; ceea ce le ridică întotdauna şi le face plăcute este modul de interpretare al artistului dramatic.

De multe ori de-a rândul se dă vodevilul *La Rousotte ,* şi putem zice că reprezentaţiile ar servi de model prin unitatea care domină întreaga reprezentaţie *(l'ensemble)* cât şi prin interpretarea foarte nimerită a rolurilor .

D-nul şi d-na Verneuil , d. Feroumont — artist de mare talent şi multă deprindere —,
d-na Pepito , d-nii Perier şi Galin , c-un cuvânt toţi la un loc şi fiecare în parte se 'ntregesc atât de deplin pentru a reda totalitatea unei piese încât am dori ca artiştii români mai tineri să viziteze aceste reprezentaţiuni, spre a vedea cât respect au francejii pentru piesă şi pentru public, cum nici unul din ei nu caută a ieşi în relief asupra celorlalţi şi a monopoliza oarecum efectul, cum toţi contribuie pentru a produce un singur efect, acela al totalităţii piesei, acel dorit de autor şi de public.

[4 februarie 1882]

[„MULŢI PRESUPUN"]

Mulţi presupun, şi nu hotărâm încă de au ori nu cuvânt, că interesul escesiv pe care d. C.A. Rosetti şi ,,Pseudo - românul " său îl manifestă în timpul din urmă pentru clasa ţăranilor nu este un interes întemeiat pe vederile unei politici de stat, concepute cu siguranţă şi preciziune, ci pe necesitatea ce-o are partidul său demoralizat de - a - şi reîmprospăta popularitatea şi alegătorii mai cu seamă, atrăgând în sfera sterpelor lupte politice o clasă numeroasă de cetăţeni, pe ţărani.

Marfa de fraze a ziarelor roşii s-au învechit, au ieşit din modă; lumea orăşenească s-a cam săturat de ea.

Din zilnica repetare a unei serii de vorbe cu sferă nedeterminată şi lipsite de cuprins a rezultat la început o boală obştească a spiritului public în România: găgăuţia generală în judecarea cestiunilor de interes public, o periculoasă beţie de cuvinte, care a ameţit clasele noastre de mijloc şi le-a făcut a confunda formele goale şi pospăirea pe deasupra ale civilizaţiei cu fondul acesteia, care consistă nu în egalitate, fraternitate şi libertate, ci în muncă şi în adevăr. Încet - încet oraşele şi-au deschis ochii; fiecine înţelege că fără muncă nu există bunăstare materială decât pentru gheşeftari şi cavaleri de industrie; că fără adevăr nu există cultură. Încet, publicul s-au convins că a lua ochii prin discursuri patriotice şi fraze bine lustruite nu va să zică a munci şi că toţi acei cari iau de zece ori pe zi patria, libertatea, naţionalitatea în gură le iau numai ca etichete şi ca pretexte, adevărata lor ţintă fiind îmbogăţirea sau traiul bun de pe spatele altora, din spinarea poporului producător. Cei ce exercită industria patriotismului subliniat, înmulţindu-se peste măsură, îşi fac azi concurenţă între ei, se dau pe faţă unul pe altul; albeaţa care a acoperit ochii spiritului nostru public de la 1858 şi până azi a început a se lua binişor ; nimeni nu mai crede în povestea glumeaţă a unui progres de pe saltea, fără corelatul muncii musculare şi intelectuale.

Asta a început a înţelege Burtă verde cum am zice şi de-aci discreditul mărfii patriotismului subliniat în piaţă, căci nu mai are trecere şi nu se mai ia drept bani buni. Orăşenii s-au convins că nu e nimic, absolut nimic îndărătul înţelepciunii apocaliptice a politicei roşie, că fraza goală care nu esprimă nici o necesitate economică, nici o cerinţă de organizare nu e decât o nadă pentru a prinde şi ameţi pe cei săraci cu duhul. Formulele mistice ale d-lui C. A. Rosetti nu le mai cred nici copiii din şcoală; dicţionarul său politic începe a muri, terminologia sa moare precum a murit aceea a alchimiei şi a astrologiei. Gândirea publică devine în România mai pozitivă şi mai

concretă; oamenii nu se mai mulţumesc cu cuvântul, ci urmăresc înţelesul lui, ba evoluţiunea chiar a acestui înţeles.

Această schimbare a spiritului public a observat-o d. C.A. Rosetti. Ca acei dascăli bătrâni cari repetă în fiece an aceleaşi glume, însă pururea *altor* urechi, mai tinere, astfel ilustrul părinte al demagogiei române caută urechi nouă pentru farsele sale învechite şi crede că le va putea găsi prin demagogizarea acelei clase de oameni care, păstrătoare caracterului naţional al românului, iubitoare de adevăr şi dreaptă, rămăsese pân' acum neatinsă de veninul demagogiei. Această clasă e cea ţărănească.

Un articol de fond al ,,Pseudo-Românului" se citează în Cameră ca espunere de motive printr-un proiect de lege prin care să se hotărască că numai ţărani pot fi delegaţii colegiului [al] Iv-lea , deşi, e învederat că e indiferentă treapta socială a aceluia pe care ţăranul [î]l delegă pentru a-i reprezenta interesele şi că criteriul acestei alegeri ar fi cunoştinţa stării economice şi de cultură a ţăranului, nu împrejurarea că delegatul e sau nu ţăran.

Un alt mijloc pentru a atrage pe ţărani în sfera luptelor politice este esploatarea violentă a neajunsurilor legii tocmelelor agricole.

" Românul" numeşte legea ,,barbară, ilegală, ucizătoare "

Dar cine a propus-o, cine a votat-o?

D. C. A. Rosetti şi I.C. Brătianu, la 7 martie 1866, după căderea lui Vodă Cuza.

Deşi însă legea actuală e în cea mai mare parte creaţiunea partidului pe care-l reprezentă ,,Românul , nu vom numi-o astfel cum o numesc acei cărora li se cuvine paternitatea ei.

E rea, dar ţinta ei a fost bună. Producţiunea agricolă e legată de anume condiţii de *timp.* Un obiect industrial se poate produce şi vara şi iarna, şi noaptea şi ziua, oricând şi oriunde. Cine însă nu ară la vreme, nu prăşeşte la vreme, nu seceră la vreme, acela nu recoltează nimic şi degeaba şi-a băgat capitalul în producţiune. Spiritul legii tocmelilor a fost a asigura termenele deosebite ale muncilor agricole, a căror neţinere ar fi echivalentă cu ruina sigură a producţiunii, deci cu ruina ţării. Orice reformă s-ar face, spiritul acestei legi nu se poate înlătura şi tăgădui daca nu voim ca izvorul de căpetenie al avuţiei publice să cază în totul în părăginire .

Ceea ce rămâne curios e întrebuinţarea acestei legi, făcute mai cu seamă de roşii, în contra altor elemente politice, cari poate să fi contribuit şi ele la facerea ei, dar nu sunt autorii ei de căpetenie. Daca roşii au făcut-o sau au contribuit a o face, ci au creat o lege " barbară, ilegală şi ucizătoare " şi contra lor înşile ar căta să-şi îndrepte armele polemice. Dar precum am zis la început: nu legea tocmelelor e în cestiune pentru roşii. Ei vor să-şi creeze şi din greaua şi gingaşa cestiune a organizării muncii o armă electorală căci polemicele ,,Românului" şi propunerea din Cameră privitoare la delegaţi au amândouă aceeaşi ţintă: demagogizarea locuitorilor săteni.

[5 februarie 1882]

[„DIN ACTELE PUBLICATE"]

Din actele publicate în numărul de ieri cititorul a putut constata că delegaţii comitetului central de iniţiativă din Iaşi şi ai comitetelor din districtele de peste Milcov, rugându-se, după însărcinarea comitenţilor (în număr de 600) de a li se acorda o audienţă la Maiestatea Sa Regele, pentru a solicita înalta Sa protecţiune în favorul intereselor agricole şi economice din Moldova, această audienţă li s-a refuzat.

D. Mareşal al Curţii, luând ordinele M[aiestăţii] Sale, a fost însărcinat de a pune în vederea delegaţiunii nu o lege, nu un text constituţional, nu un drept care se poate opune unui drept, ci regulele stabilite de *ceremonialul şi uzurile Curţii.*

Acel preţios ceremonial şi acele preţioase uzuri , despre care nu putem tăgădui că ar constitui o piedică pentru a se apropia de persoana *privată* a regelui, nu ştiam că se pot invoca şi atunci când ţara vrea să-şi espuie păsurile ei înaintea autorităţii publice a Coroanei.

D. mareşal al Curţii a fost dar însărcinat a comunica că preţiosul regulament al ceremonialului , la puţin cunoscuta sa pagina 75, stabileşte următoarele reguli :

> Audienţe *in corpore* în mod oficial nu se pot acorda de MM . LL . la deputaţiuni, delegaţiuni, comitete etc. decât când aceste fac parte din corpuri şi autorităţi constituite ale statului şi au un mandat regulat, îndeplinit în virtutea unei legi. Cererea şi obiectul audienţei trebuie încunoştiinţat mai întâi în acest caz ministerului respectiv sau autorităţii superioare de cari resortă acele delegaţiuni, deputaţiuni etc. În ceea ce priveşte audienţele *particulare,* d. mareşal face cunoscut că M[aiestatea] Sa binevoieşte a le acorda *individual* la oricine se adresează *cu* cerere.

Audienţe particulare!

Înţelegem să se ceară acestea din partea provincialului curios de-a conversa lucruri indiferente cu persoana regelui, curiozitate pe care nu oricine o poate preţui după valoarea ce i-ar da-o curtezanii şi camarila sau eroii de la 11 fevruarie şi prezidenţii republicei ploieştene, cari se răsfaţă azi pe sofalele statului ce împodobesc palatul. Dar nu, audienţe particulare, nu satisfacerea vanităţii sau curiozităţii de-a sta faţă în faţă cu M[aiestatea] Sa i-a făcut pe proprietarii din Moldova să solicite audienţa, ci nevoile lor, păsurile ţării, cărora pururea Domnii vechi ţineau, urechea deschisă [la] primejdia ce ameninţă moşia şi munca lor, [la] turburarea vârâtă oficial în raporturile de bună credinţă ce le au cu muncitorii. Nu în particular au a şopti ceva, ca îmbunătorii fanarioţi, aceste urechelniţe care se furişează în auzul şi farmecă mintea Domnilor, ci pe faţă şi verde erau să vorbească şi să arate M[aiestăţii]

Sale că " sub pretextul de reformă a legii tocmelelor, un consiliar al M[aiestăţii] Sale au răspândit circulări cari au înlăturat legi în vigoare şi au provocat patimi rele între muncitori în contra agricultorilor mari"

Nu dar cu persoana privată a regelui şi nu în particular veniseră proprietarii din Moldova ca să se puie la

vorbă, ci autorităţii Coroanei se adresau şi aveau dreptul de-a o face, conform art. 28 al Constituţiei, care zice:

> Fiecare are *dreptul* de a se adresa la autorităţile publice prin petiţiuni subscrise de către *una* sau mai *multe* persoane, neputând însă petiţiona decât în numele subscriitorilor.

Nu cumva alineea a doua a acestui articol:

> Numai autorităţile constituite au dreptul de-a adresa petiţiuni în *nume colectiv.*

este originea preţioaselor dispoziţiuni din preţiosul regulament al ceremonialului?

Dar care-i acel nume *colectiv?* Sau nu ştie onor. d. Brătianu, inspiratorul acestei cabale , ce este un nume colectiv? Nisip, grâu, apă, aur, popor, naţiune sunt nume colective. Copiştii ignoranţi ai articolelor noastre constituţionale nici habar n-au ce însemnează, lexical, nume colectiv, întrebuinţat în texte franceze de lege. Pe când Anglia, în petiţii date de unul sau de mulţi, semnăturile individuale erau riguros cerute, Adunarea franceză legislativă de sub Revoluţie, Conventul , primeau petiţii iscălite cu *numele unei comune sau a unui departament întreg,* ba într-o zi Adunarea franceză a angajat o discuţie lungă asupra unei petiţii iscălite *Le Peuple.* Pentru ca nu un anonim să se substituie unei colectivităţi abstracte de oameni şi s-o iscălească se cere ca, oricât de generală ar fi necesitatea invocată, ea să poarte semnături individuale, pe când se 'nţelege că o autoritate constituită cu titulari cunoscuţi nu are nevoie de semnături. Acesta este singurul înţeles pe care constituţia [î]l dă *numelui colectiv.* Obligaţia semnăturilor individuale existând în Anglia, toate reformele s-au făcut acolo printr-o furtună de petiţii. 20 000 de petiţii au cerut abolirea sclavajului , tot prin ele s-a făcut reforma Parlamentului, emanciparea catolicilor , abrogarea legii asupra cerealelor şi a.m.d.

Aşadar: " *fiecare are dreptul* de-a se adresa la autorităţi prin petiţiuni subscrise de una sau mai multe persoane" şi, acest drept corespunzând cu o datorie, autoritatea e datoare de-a primi petiţiunea, autoritatea înaltă a Coroanei ca şi oricare alta. Fiecare are dreptul ?

Nu, ne 'nşelăm . Delegaţiunea izraeliţilor are acest drept şi i se şi recunoaşte. D-nii Rosenthal, Israel Iancu Schonfeld , Dr. Blumenfeld , Alpern , Şapira, Kohn , Wahrmann , Herşcu Schechter , Strul Avram Ringelescu , aceşti d-ni pot prezenta regelui petiţiuni în numele unei colectivităţi fără ca regulamentul preţios al ceremonialului să fie atins. Mai mult, d-nii de mai sus au dreptul de-a se pretinde persecutaţi în România, de-a cere abrogarea legilor existente şi libertatea de-a vinde rachiu, de-a lăţi şi exploata viţiul beţiei în poporul românesc. Pentru nobilul Pherekydes, ambasadorul de la Mazar Paşa pe de-o parte, şi pentru Herşcu şi ştrul Avram pe de alta, pentru crema, cum am zice, a neamului istoric al românilor M[aiestatea] Sa Regele e acasă.

Dar în cazul de faţă nu se prezentaseră viitorii stăpânitori ai expresiei geografice ai României. Nu. Erau *numai* nişte proprietari din Moldova, un Rosnoveanu , un Pogor, un Cogălniceanu, un Ciupercescu, un Catargiu, un Corjescu , un Morţun , deci nu se pot primi *in corpore.*

Se înţelege că acest refuz de a primi delegaţiunea i se datoreşte d-lui ministru prezident I. Brătianu, care, prin şeful poliţiei, au cerut regelui de a n-o primi.

Speciosul regulament al ceremonialului, pag. 75, cată să fie de-o origine foarte recentă şi confecţionat ad-hoc. El nu se aplică nici la foşti colegi ai d-lui Brătianu, cari, trecuţi prin călugăria cuvioasă a Văcăreştilor, cer dispensă de termen, nici la iluştrii copii ai ortalei, cari, aplicând prea cu multă relighie principiile partidului roşu, încap după zăbrele, nici la evreii cari au maltratat preuteasa cu ocazia înmormântării rabinului Şor . Ori de câte ori oameni de-o probată malonestitate din partidul roşu sau evrei, vinovaţi de acte de escrocherie şi de brutalitate, vor cerea să pătrunză la picioarele tronului, precum şi colectivul mazarist Pherekydes, porţile palatului le sunt deschise şi acolo găsesc nu numai o ureche binevoitoare, ci chiar îmblânzirea asprimilor legii în favorul lor.

Dar nişte proprietari ai pământului Moldovei cari cer numai respectul legilor, numai buna credinţă , numai adevăr ? Aceştia nu merită nici o băgare de seamă. Ţara aceasta pare a fi a străinilor şi străini nu mai sunt în ea decât românii înşişi.

[7 februarie 1882]

[„«ROMÂNUL», PROMIŢÂNDU-NE PROGRAMUL NOU"]

,,Românul" promiţându-ne programul nou, revăzut, corijat şi adaos al partidului roşu, nu poate făgădui aceasta făr' a se lega din nou de conservatori.

Ar fi de dorit ca confraţii să-şi modereze condeiul. Când foaia oficioasă zice despre partidul conservator că a căzut în trecut ,,cu tot sprijinul Turciei, Rusiei şi Austriei" atunci ori nu ştie ce zice, ori se face a nu şti. Interesele acestor trei puteri fiind pururea diametral opuse, nu pricepem cum se 'nţelegeau într-un mod atât de spontan asupra *unui singur* lucru: mănţinerea partidului conservator la putere în ţările române. Un partid care convenea Austriei nu mai putea conveni Rusiei sau Turciei şi viceversa. Deja punerea alături a acestor trei nume este absurdă şi ,,Românul" ar fi trebuit să fie măcar atât de prevăzător pentru a alege din trei puteri numai pe una, care - ar fi sprijinit pe boieri la putere.

Dar altă contrazicere.

> Partida care se numeşte boierească şi după 1860 conservatoare, zice ,,Românul" avea averea, proprietatea, guvernul şi deprinderea ţării de a i se supune orbeşte.

Dacă ţara se supunea orbeşte acestui partid, prin deprindere, ce nevoie mai avea el de sprijinul Rusiei, Austriei, ori Turciei ?

Daca venim însă la partidul roşu, lucrurile se schimbă foarte în defavorul lui.

Aci Eliad şi Bălceascu nu văd în d. C. A. Rosetti decât un ,,agent provocator" al unei singure mari puteri, om făcut pentru această meserie, căci n-are patrie, patria lui fiind universul lui Blanqui, n-are naţionalitate, naţionalitatea lui fiind umanitatea întreagă a comunarzilor , n-are trecut şi tradiţii, c-un cuvânt nimic de pierdut, totul de câştigat.

" Pseudo - românul " şi cu el d. C. A. Rosetti se laudă că, la 1848, toată ţara ,,a aclamat stindardul" dumnealor.

Dar ce e 1848 în România îndeosebi ? Ce însemnătate istorică a avut acest an pentru noi ?

Să i-o spunem noi. Toată mişcarea română de la 1848 n-a fost decât *pretextul* căutat pentru ca ruşii să treacă în Transilvania, un pretext pe care d. C. A. Rosetti s-a găsit să li-l dea, în mod dezinteresat se va zice, dar ne îndoim de dezinteresarea acestei personalităţi. *Fecit cui prodest,* zice latinul , a făcut-o acela căruia i-a folosit.

Ce-a urmat pentru ţară din mişcarea al cărei merit şi-l însuşeşte ?

Invazia şi foametea.

La 1875 vedem pe d. C. A. Rosetti agitându-se spasmotic. Ce era în perspectivă ? Războiul ruso-turcesc. Cui era să facă drum d. C. A. Rosetti venind la putere cu creaturile sale ? Ruşilor. *Fecit cui prodest.*

Ce-a urmat din agitaţia al cărei purtător de steag era Pherekydes ? Invazia şi cărăturile peste Balcani.

Acum, la 1882, d. C. A. Rosetti se mişcă. L-a apucat focul reformelor şi dorul de ţărani. El, care nici cunoaşte pe ţărani, nici gândeşte la soarta lor, el care numea maniac pe oricine se ocupa de această cestiune, ajunge a se improviza în promotorul îmbunătăţirii sorţii ţăranului.

Întrebăm: ce e la mijloc ? Ei bine, avem onoare a o repeta din nou d-lui C. A. Rosetti: *fecit cui prodest.* Prea miroase anul 1882 a Scobelef, a Bosnie , a turburare în Orient pentru ca d-lui C. A. Rosetti să nu-i trebuiască o cestiune agrară improvizată, spre a pune ţara în neputinţă de-a lua o atitudine hotărâtă, încât, turburată înăuntru şi neputincioasă în afară, să fie silită a transige cu invazia, precum deja de doua ori a făcut-o, conform intenţiilor d-lui C. A. Rosetti.

Şi ce va urma din această agitaţie ? Invazie şi foamete.

,,Binele public" povestea într-un rând că d. I. C. Brătianu însuşi a declarat despre amicul său politic, d. C. A. Rosetti, că nu cunoaşte istoria ţării, nici are sentiment de naţionalitate.

Lăsăm pe seama d-lui Brătianu aceste cuvinte; vom povesti ceea ce am auzit de la un martor ocular. Într-un rând d. C. A. Rosetti se afla pe vapor, înconjurat de-o curioasă promiscuitate de orientali, greci, turci, bulgari, sârbi, evrei şi alte neamuri. Cam cu chef, ca-n genere după masă, spuse următoarele:

> De la toţi oamenii din ţară ani văzut bine, de la greci, de la bulgari, de la evrei (fratele Rosenthal), numai de la români nu. Să nu mor eu până n-oi aduce pe toţi românii în sapă de lemn.

Au trecut douăzeci de ani de atuncea, dar martorul ocular trăieşte. Ceea ce ni se povesteşte cu ceea ce afirmă d. I. Brătianu despre amicul său se potriveşte de minune una cu alta.

Dar să nu crează că amăgeşte pe cineva. Precum d-sa urăşte pe român, aşa românul [î]l urăşte pe el. ,,Hidoasa pocitură" zice Alecsandri, ,,spirit infernal" zic marginile Bucureştilor, şi, daca ţăranul n-a ajuns să zică nimic, e că nici ştie de existenţa acestei caricaturi.

Crede poate d. C. A. Rosetti că-l urâm pentru aceasta ? Nu, ne-ar fi ruşine să-l urâm. Ura presupune oarecare respect, pe care nu l-am simţit niciodată pentru d-sa. Ne e scârbă şi ruşine. Scârbă a vedea pe un om străin ca origine şi apucături conducând destinele celui mai numeros şi mai cuminte popor de lângă Dunăre, ruşine de noi înşine, de amorţirea noastră naţională, că am putut îngădui unui asemenea panglicar oriental, bun pentru a bate toba înaintea unei menajerii , să se pretindă conducător al spiritului public de la noi. Mai bine, zicem, rob sub vechile Domnii drepte şi sub legile lor creştine, cu conştiinţa că deasupra-ţi se 'ntinde marele arbor al poporului şi al geniului românesc, decât la banchet alături cu gheşeftari ca Carada, cu eroi ca Candiano, cu oameni de onestitatea lui S. Mihălescu. Mai bine rob în ţara drepţilor decât om mare în ţara în care malonestitatea, trădarea nocturnă, vicleşugul şi pehlivănia sunt merite şi titluri de înaintare. Toată mândria noastră de rasă, tot sângele strămoşilor, toată vigoarea şi înţelepciunea lor, naivă şi tânără, buna lor credinţă şi dreptatea lor neclintită protestează în contra pângăririi istoriei noastre naţionale de către un asemenea venetic.

Se va zice însă: ,,Se poate ca un om să minţă viaţa întreagă, să facă zilnic protestaţiuni de patriotism şi naţionalitate în care să nu crează "

Se poate, pentru că vorbele ce le întrebuinţează au alt înţeles în dicţionarul criptografic al său.

Ştim de ex. că espresia " naţiune" însemnează în coloanele foii sale ,,partidul roşu"

Un întreg dicţionar de chei şi ţifre foieşte în ,,Pseudo - românul " pe care nu-l pricepe decât d. C. A. Rosetti şi confidenţii săi. " Vegheaţi , ora a sunat" ,,Ale tale dintru ale tale" ,,Naţiune" ,,Românul" toate acestea au în dicţionarul lor o altă însemnare decât în lexiconul limbii noastre. Precum roşii se 'nţeleg într-o limbă a cărei cuvinte au un sens convenţional, nu, pe cel lexical, tot astfel ei sunt ţinuţi la un loc prin trecutul lor de crime şi de fărădelegi comune. " Vă am pe toţi la mână" le şopteşte d. C. A. Rosetti în Cameră şi feţele rotunde şi grase ale milionarilor improvizaţi devin galbene ca ceara la acest cuvânt. Maffia şi Camorra ? Sunt o jucărie pe lângă acest partid în care nu există om necompromis , a cărui viaţă descrisă clar să nu merite ocna.

Şi acest partid, discreditat în ochii săi proprii, ameninţat de propriile sale căpetenii cu ,,puşcăria şi carantina" ţinut la un loc nu prin comunitate de principii, ci prin complicitate de fapte rele, acest partid şi organul lui îndrăzneşte a zice că ,,conservatorii sunt deconsideraţi prin felurite abuzuri în cari se 'nnomoliră " şi că a fost ,,sprijiniţi de Rusia, Turcia şi Austria" ?

Dar pentru Dumnezeu, unde e Caradaua , unde Candianoul , unde Mihălescul nostru ? Cine dintre noi a călătorit la Livadia ? Cine au făcut milioane cu răscumpărări, cine au prefăcut Parlamentul în local de ruletă şi de joc de bursă ?

Quousque tandem ... ?

[10 februarie 1882]

REFLECŢIUNILE UNUI AGRICULTOR ASUPRA LEGEI TOCMELELOR

AGRICOLE

Ne-am întreţinut în mai multe rânduri şi foarte pe larg cu o persoană care în toată viaţa ei s-a ocupat de agricultură, de un caracter moderat şi foarte imparţial , care niciodată nu s-a ocupat nici preocupat de politică. Este prin urmare un om special şi competent în materie, a căruia opiniune are mare greutate, şi vom încerca, după ce ne-am inspirat de vederile sale asupra materiei la ordinea zilei, d-a-i reproduce ideile în această privinţă.

Există sau nu în realitate o cestie agricolă a căruia soluţiune interesează bunul trai al ţărei? Subt impresiunea agitaţiunei pe care se încearcă unii a o răspândi în ţară, se vor găsi mulţi oameni care, din interes sau luaţi de curent, vor răspunde într-un mod afirmativ. Toţi se pun la lucru şi caută un remediu, şi se văd mulţime de legişti , trăiţi în codice şi în procedură, care n-au văzut niciodată un plug, nu ştiu să deosibească grâul de ovăz sau de porumb, fără nici o cunoştinţă de munca câmpului, nici de obiceiurile ţăranilor, nici de nevoiele şi dorinţele lor, ignorând chiar limba ţăranului, [î]i vedem rezolvând în materie de arătură, de seceră, de prăşilă , de vite, de transporturi, cestii abstracte de drept. Oameni practici şi pricepuţi în materie, desperând d' a înţelege aceste disertaţiuni , le spun în zadar că, înainte d' a propune remediuri , trebuiesc studiate cauzele răului. Aşadar care sunt aceste cauze? Ele nu sunt acolo unde le văd doctorii în drept. Sistemul după care

---

învoielile trebuie să fie libere între proprietari şi cultivatori este bun şi n-am şti să mulţămim îndestul memoriei lui Vodă Ştirbey care, cu perfecta sa cunoştinţă de nevoile ţărei, a consacrat pentru prisoase sistemul cel mai bine adaptat intereselor reciproce şi echităţei , şi care, cu toate transformaţiunile prin cari am trecut, slujaşte şi astăzi de regule comune.

Este incontestabil pentru orice om de bună credinţă că singura şi unica cauză a răului sunt abuzurile şi esacţiunile impiegaţilor administrativi cari nu se tem d' a falsifica spiritul şi d' a viola litera legilor şi regulamentelor. Aceasta este adevărata rană a ţării, acolo trebuie remediu radical.

La ce slujesc legile cele mai bine cântărite şi cele mai echitabile daca agenţii însărcinaţi d' a le aplica nu sunt nici inteligenţi, nici conştiincioşi, nici oneşti şi nu ţintesc decât la interesele partidului de la putere, decât la profitul lor personal?

Citiţi instrucţiunile şi circulările care au urmat promulgarea legii din 1851. Ideea dominantă pe care o veţi găsi la fiecare linie este d' a asigura părţilor interesate cea mai bună garanţie a intereselor lor mutuale, cea mai mare securitate şi un respect scrupulos al drepturilor lor. Ele apărau pe sătean contra aviditătţei unor arendaşi ingenioşi a le proba că ei le datoresc îndoit munca contractată, aviditate ajutată prin conivenţa amploaiaţilor administrativi şi, pe de altă parte, d' a nu lăsa pe proprietari victima nesupunerei ţăranilor cari refuză de a-şi împlini angajamentele lor, nesupunere mai totdauna zgândărită de administraţiune pentru a aduce pe proprietar la discreţiunea guvernului, mai cu seamă în vremea alegerilor sau pentru a-i smulge o sumă de bani.

Aviditatea într-un caz şi intrigele administraţiei în celălalt cheamă necesitatea unei esecuţiuni revoltătoare.

Cu o bună administraţie care ar şti să aleagă agenţi oneşti şi conştiincioşi asemenea abuzuri n-ar fi posibile şi daca, prin excepţiune , s-ar produce câte unul ar trebui să fie sever reprimat . Mă adresez la puternicii zilei şi le spun:

Nu faceţi politică cu pâinea concetăţenilor voştri; loviţi fără milă în toate abuzurile, susţineţi şi încurajaţi munca; veţi avea bunul trai general, veţi obţine progresul, ameliorări în cultură, în loc d' a avea ruina arendaşilor şi deprecierea proprietăţii fonciere care sunt rezultatul sistemului vostru. Destul aţi semănat corupţiunea, aţi excitat ura între diferitele clase ale populaţiunei. Mai puneţi-vă într-un punct de vedere mai înalt decât acela al spiritului de partid, a inspiraţiunilor de coterie, gândiţi-vă la patria voastră a căruia existenţă şi viitor depinde de conduita ce va urma.

România trebuie să se impuie stimei Europei prin ordine şi linişte, să înlăture primejdiile care ar ameninţa-o daca ar deveni o cauză de îngrijiri pentru puternicii noştri vecini.

Agricultorul nostru ne-a pus sub ochi numeroase contracte agricole a cărora analiză o vom publica. Cititorii noştri se vor convinge că aceste contracte ar îndeplini perfect scopul lor daca ar fi executate *ad literam* precum în adevăr o cere interesul reciproc al părţilor. Am expus mai sus că, daca mai adeseori nu se îndeplinesc, vina trebuie atribuită exclusiv administraţiunii.

Care este prin urmare mobilul agitaţiunii pe care unii încearcă prin toate mijloacele a o propaga în toată întinderea României?

Sunt oameni cari nu se pot ridica decât prin dezordine, cari s-au însemnat prin ignoranţă şi incapacitatea lor în afaceri; dar în schimb, printr-o dibăcie nespusă, în intrigi suterane, în manopere perfide, în comploturi şi conspiraţiuni de orice fel. Mijlocul lor cel mai mare, unealta cea mai puternică este d' a excita grija în spirite şi d' a provoca agitaţiunea generală. Numai pescuind în apă turbure pot deveni necesari şi ajunge scopurile lor.

Sunt câteva luni, au pus pe tapet eligibilitatea magistraturei , sistem imposibil şi condemnat de toate spiritele serioase.

După ce au văzut că nu pot pune mâna pe puterea judecătorească, agitatorii noştri s-au, aruncat pe un nou mijloc de agitaţiune, i-a găsit deodată mila de soarta săteanului şi vărsau lacrime de crocodil asupra suferinţelor uneia din clasele muncitoare. În faţa circulărilor guvernului care, sub cuvânt d' a lumina spiritele asupra cestiunei puse pe neaşteptate, provoacă adunări populare, nu se mai poate îndoi nimeni că scopul lor este a întârâta pasiunile puind în luptă interesele.

Bunul simţ şi patriotismul Adunărilor noastre legiuitoare vor trece ele în sfârşit înaintea vederilor interesate şi înaintea cuvântului de ordine ce le dau cei doi sau trei corifei ai partidei care până astăzi au robit voinţele

mandatarilor naţiunii?

Aicea este toată chestia pentru moment, ne spune agricultorul nostru în limbagiul lui.

[12 februarie 1882]

[„PARTURIUNT MONTES... "]

Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus, gem munţii şi se naşte un şoarece.

După vântul care şi-l luase " Pseudo - românul " când făgăduia noul program al partidului său, ne aşteptam la lucruri, de nu mari, dar cel puţin însemnate, la idei organice, care în adevăr să puie dezvoltarea ţării pe o cale mai bună.

Când colo... ce să vezi? Cinci principii — mari şi late — ne înşiră foaia guvernamentală ca program viitor al partidului roşu.

1. Dreptatea *nu* este aşezată pe temelii.
2. Instrucţiunea în sate *nu* este.
3. *Nu* s-au îngrijat nime ca sătenii să nu fie din nou robiţi prin tocmeli agricole.
4. În comune *nu* sunt drumuri, plantaţii , poliţie, spitaluri.
5. Bătaia *nu* e bună.

Ştiam până acum că un program cată înainte de toate să fie pozitiv. Din negaţiunile : ,,*nu* este dreptate" ,,*nu* este instrucţie" ,,nu 'ngrijeşte nime de săteni" ,,*nu* sunt drumuri" nu rezultă nimic. Judiciile negative dovedesc un grozav gol intelectual, prin nedeterminarea lor infinită; se pot înmulţi în infinit fără, ca cineva să ştie ce lipseşte în adevăr. Nu e bun cutare lucru, nu cutare, nu aşa, nu pe dincolo, nu şi iar nu, şi nimeni nu poate şti din şirul de negaţiuni ceea ce ar fi în adevăr bun şi folositor.

Demult am observat lipsa de idei a confraţilor şi adeseori am avut ocazia a ne bate joc de micul bagaj de fraze cosmopolite care garniseşte într-un chip atât de sărăcăcios localităţile strâmte şi cranioscopic curioase în care rezidă creierii lor.

Oare acestea sunt naturi de adevăraţi reformatori ?

Permită-ne confraţii a le-o spune; semnul dumnezeiesc prin care se deosebesc adevăraţii reformatori de panglicarii ce vor să ia ochii mulţimii cu lucruri nouă, steaua în frunte cu care se nasc în lume este iubirea trecutului, simţul istoric. ,,Nu voi să stric legea veche, zise Isus Nazarineanul, voi s-o restabilesc" — " Nu voi să ating biserica, zice Luther, voi s-o fac cum a fost"— " Voim să punem la loc bunele şi bătrânele datini ale ţării" zice Matei Basarab; " Vă cer trecutul ţării mele îndărăt cu Domnia ei, cu legile ei vechi, cu datinele ei" zice Tudor către împăratul Turciei, şi numai în trecut văd toţi rădăcinile regenerării.

" Spitaluri trebuiesc în sate; abia s-au înfiinţat câteva şi nu mai ajungeau paturile" zice " Românul"

Da, într-un spital aţi prefăcut ţara, pe care, prin importul vostru de fraze, aţi îmbolnăvit-o moraliceşte şi fiziceşte. Spitaluri pentru bolnavii morali, temniţe, spitaluri pentru bolnavii fizici! Spitaluri pentru jertfele politicii voastre economice şi sociale, căci poporul întreg e bolnav de hatârul cu care milionarizaţi creaturile voastre, de hatârul cu care cercetaţi crimele cărăturilor peste Balcani, de hatârul cu care faceţi din rebelul din Ploieşti pe adiutantul Maiestăţii Regelui. Da, spitaluri, căci acest popor nu mai crede în merit... Uzanţele principiului " facem treburi" apucăturile viclene s-a substituit meritului. El nu mai crede în onestitate, căci malonestitatea este un titlu de înaintare, şi din oameni vrednici " de puşcărie şi carantină" se compune sfatul legiuitor al ţării. El nu mai crede în eroii săi, după ce eroii nopţii de la 11 fevruarie sunt mari şi tari, după ce trădarea şi infamia s-a botezat în numele eroismului . Aţi războtezat cuvintele, aţi suplantat înţelesul pe care li-l dăduse secolii vieţii noastre istorice, aţi scornit limba păsărească în locul celei româneşti, aţi desfiinţat, Erostraţi străini şi nelegiuiţi , toate vertebrele de drept, de echitate şi de tradiţie ale acestei străvechi şi de Dumnezeu păzite ţări.

Pentru voi n-a preexistat nimic înaintea voastră şi puţin vă pasă de ce va exista după voi. " După voi potopul"

Forme de guvernământ şi principii nu sunt pentru voi decât nişte expediente care oricare altele; le luaţi nu din adâncul inimei voastre proprii, ci de la alţii. Noi — această foaie îndeosebi— am fost cei dentâi care am dat ţipătul de alarmă în privirea stării rele a ţăranului. Dar n-am uitat a cita cauzele. Cauza cea adevărată e că cea mai mare parte a păturii superpuse în aceşti din urmă treizeci de ani nu compensează prin merit şi ştiinţă munca poporului care-i susţine. Aţi înzecit sarcinile acestui popor pentru a hrăni cu birul lui o seamă de plagiatori pe catedre universitare, trădători şi rebeli ca ofiţeri superiori, directori de drum de fier, advocaţi plătiţi cu 30—40 de mii de franci pe an.

Aţi făcut din plagiat, din nulitate, din feneantism un merit, un titlu de înaintare; i-aţi dat poporului formele goale a unei civilizaţii străine, fără umbră din cuprinsul şi bucuriile ei; aţi făcut ca plebea, plebea uliţilor oraşelor, să domnească peste nobilul popor românesc; mai mult, aţi constituit privilegii pentru ca această arhiplebe pururea să rămâi deasupra.

Şi nu e dreptate azi? Dar de unde să fie, când aţi atins-o în sâmburele ei, în dreptul consue tudinar , parte viu, parte cuprins în codicii vechi, şi aţi impus legislaţiuni străine?

Şi azi, când aţi prefăcut dreptul, obiect al datinei şi conştiinţei publice, în ştiinţa vastă a unor legiuiri străine, când judecătorul cată să fie om special, voiţi să îndreptaţi justiţia prin electivitate? Cei ce nu cunosc codicele să ştie pe cei cari şi-au făcut din aplicarea lor o misiunea vieţii?

Nu e instrucţiune azi? Dar de la cine să înveţe poporul? De la declasaţii din cari aţi făcut profesori ce, având înşişi patru clase liceale, devin profesori de liceu sau de facultate?

Stă rău comuna şi judeţul? Şi mijlocul de a le îndrepta starea, consistă în sufrajul universal, în seducerea populaţiunilor prin amăgitori de profesie, prin oameni cari şi-au făcut o meserie din a promite marea cu sarea şi a nu ţinea nimic? Sunt rele tocmelele agricole?

Dar cine l-a silit pe ţăran să se tocmească decât sarcinile impuse de stat, de comună, de judeţele cu selfguvernmentul lor plătit şi compus din simpli postulanţi? Şi azi — spre îndreptare — voiţi să desfiinţaţi

libertatea tranzacţiunilor, stipulând tocmai contrariul unicului principiu de drept care domneşte în materie de când lumea? Principiul tuturor legislaţiunilor de când i-a venit în minte unui legiuitor să dispuie ceva e că absolut libere sunt tocmelele, dar făcute odată, îndeplinirea lor e obligatorie. Voi întoarceţi principiul pe dos şi ziceţi: Tocmelele nu sunt libere, se vor face cum zic eu, iar îndeplinirea lor rămâne la discreţiunea fiecăruia. Cum o vrea şi de-o vrea o face.

Şi acum, după ce toate espedientele şi panglicăriile s-au înfundat, vine ,,Pseudo - românul " şi proclamă că ,,Partida naţională şi liberală culpabilă este" ,,Pentru relele în instrucţiunea publică sunt răspunzători toţi membrii partidei naţionale şi liberale" c-un cuvânt de toate relele economice, sociale, igienice chiar, e răspunzător şi culpabil partidul roşu. Culpabil!

Culpa presupune ştiinţă şi premeditare . Prea sunt ignoranţi, prea neînsemnaţi membrii partidului roşu, pentru a fi culpabili *in publicis* . Singura lor ţintă a fost de a se îmbogăţi, de a-şi crea sinecure şi averi; ei n-au avut nici o însemnătate politică, prin urmare nu culpabili , ci greşiţi sunt. Greşalele însă în politică sunt, după cum zic francejii, crime; căci în urma lor sufăr milioane de oameni nevinovaţi, se 'mpiedică dezvoltarea unei ţări întregi şi se 'ntunecă pentru zecimi de ani înainte viitorul ei.

[13 februarie 1882]

[„CREDEM NECESAR"]

Credem necesar a reveni asupra revistei " Românului" de care am vorbit în numărul de ieri, căci e plină de învăţăminte pentru oricine ştie să descifreze frazele apocaliptice ale acestui ziar.

Confratele nostru, ocupându-se de reformele şi îmbunătăţirile pe care partidul său *trebuia* să le introducă, dar pe cari nu le-a introdus, aruncă această acuzaţie cel puţin neaşteptată:

> Vinovaţi pentru mănţinerea acestei uciderи morale a naţiunei, pentru ceşti şase ani din urmă, sunt senatorii, deputaţii şi guvernul partidei noastre.

Da, puneţi-vă cenuşă pe cap, bateţi-vă pieptul, strigaţi: *Mea culpa,* căci culpabili sunteţi, le zicem şi noi care-i vedem la lucru de atâta vreme. Da, sunteţi culpabili , şi e bine că o recunoaşteţi înşivă în cele din urmă, căci niciodată prestigiul justiţiei n-a fost mai compromis, niciodată administraţiunea n-a fost mai slabă şi mai coruptă, instrucţiunea publică mai părăsită, prevaricaţiunile mai dese, jafurile, tâlhăriile şi omorurile mai numeroase, ţăranul mai sărăcit şi mai mizerabil, nivelul moralităţei publice, în fine, mai scăzut.

Caine , ce ai făcut pe Abel ? suntem în drept a vă întreba. În timp de şase ani de când ţineţi puterea în mână ce aţi făcut cu acest popor pe care l-aţi momit întotdauna cu fraze sforăitoare şi care nu v-a întrebat niciodată de unde aţi venit şi unde vă duceţi? Să v-o spunem noi, căci epoca răfuielei a sosit, o anunţaţi voi înşivă cu spaimă, ca păsările sălbatice ce ţipă speriate de apropierea furtunii.

Apostoli ai unui liberalism înşelător, aţi falsificat simţul naţiunei prin promisiuni irealizabile , considerând negreşit că a promite e nobil, a-şi ţine cuvântul e burghez . Patrioţi făţarnici , v-aţi prefăcut că vărsaţi lacrime pe nenorocirile poporului şi, îndată ce aţi ajuns la guvern, cea dântâi

---

grije a voastră a fost de a arunca sorţii pe cămaşa lui şi de a vă împarţi funcţiunile şi grasele sinecure, căci niciodată nu v-aţi gândit decât la satisfacerea poftelor voastre nesăţioase. Aţi întreit dările săteanului, l-aţi executat cu dorobanţul şi i-aţi vândut cenuşa din vatră, l-aţi bătut şi torturat prin subprefecţii şi agenţii voştri şi astăzi pozaţi în apărătorul lui; căci interesul vostru este să întreţineţi necontenit zizania între proprietar şi sătean. Aroganţi în cuvinte, când a fost vorba de fapte aţi îngenuncheat înaintea străinului şi i-aţi oferit faţa fără să vă gândiţi că palma aplicată pe dânsa o resimţea ţara pe obrazul ei. Cu gura plină de principie mari, n-aţi neglijat niciodată micele voastre interese şi, de şase ani, prezentaţi ţărei spectacolul scandalos ce-l vedem în istoria popoarelor numai în timpuri de decadenţă; îmbuibaţi însă nesatisfăcuţi , vă certaţi unii pe alţii, vă acuzaţi între voi de imoralitate, vă aruncaţi în faţă epitetele de cumularzi şi concesionari — toate acestea în ochii naţiunei uimită de atâtea turpitudini!

Aţi comis păcatul neiertat de care istoria vă va cere un compt sever: acela de a fi zdruncinat cu desăvârşire sentimentul onestităţii între cetăţeni. Ah! răspunderea vă este teribilă, căci o naţiune coruptă este o naţiune pierdută. Lumea v-a văzut cu mirare transformându-vă de azi până mâine în milionari, fără să poată a-şi explica misterul acestei extraordinare schimbări.

Cetăţeanul onest şi-a zis atunci cu descurajare că secretul avuţiei nu e în muncă, ci aiurea: îndoiala s-a introdus în sufletul lui, dezgustat, el a repeţit cuvântul lui Catone : Virtutea e o ficţiune. Exemplul pornind de la cap, contagiunea s-a lăţit, cangrena a coprins parte din corpul social, şi astăzi ameninţă să prăvălească naţiunea în prăpastie.

Vă trebuie satirici ca Juvenal şi ca Barbier spre a vă descrie, cu vii culori, opera voastră, de care singuri vă spăimântaţi . Aţi batjocorit întotdauna libertăţile publice, cari sunt patrimoniul poporului, iar nu al vostru, căci aţi introdus tirania mediocrităţilor patente, aţi înfiinţat o sumă de satrapi în miniatură, cari au căzut ca lăcustele pe spinarea judeţelor, spre a le exploata şi jefui . Aceia din voi cari au rămas oneşti au devenit complicii lor, căci n-au avut niciodată destul curaj patriotic spre a-i denunţa naţiunei indignate.

Acum vă uitaţi fără voie în urma drumului parcurs şi, ca femeia lui Loth , rămâneţi împietriţi de groază. Vă întrebaţi singuri fără să vă gândiţi că întrebarea ce vă faceţi este condemnaţiunea voastră:

,,Dreptatea este ea oare bine aşezată pe puternice temelii"

În loc de a-i aşterne ,,puternicele temelii" de cari vorbiţi aţi voit să-i clădiţi un edificiu pe nisip, spre a o lăsa în voia vânturilor.

,,Instrucţiunea publică în sate stă în faţă şi cea din oraşe bolnavă este" ziceţi acum. A cui e vina? Unde vă sunt socotelile, unde vă este solicitudinea pentru ţăran, ,,temelia casei" solicitudine de care faceţi atâta paradă în cuvinte făr' a o traduce niciodată în fapte? Număraţi printre voi proprietari mari, capitaliştii de frunte, oameni

înavuţiţi din sudoarea poporului: unde le sunt localele de şcoale construite, bisericile reparate , binefacerile răspândite pe seama populaţiunilor rurale? Acestea le lăsaţi pe sarcina ,,conservatorilor" a ,,sincerilor reacţionari" Ciocoi! ciocoi! mai străini în patria voastră decât lepădăturile Fanarului!

,,Îngrijit-au , vă mai întrebaţi, proprietarii cei liberali, prefecţii, subprefecţii, deputaţii şi senatorii, conform art. 8 al legei rurale, despre pământurile celor morţi fără copii şi cari sunt furate de către primari, notari şi notabili răpitori ai dreptăţei sătenilor"

,,Îngrijit-au de dreptul săteanului la pădure, de hotărnicie şi de împietruirea islazurilor " Întrebaţi-vă , căci noi v-am făcut de mult aceste cestiuni. În loc să înţelegeţi însă nevoile săteanului, în loc să-l instruiţi şi să-l luminaţi asupra adevăratelor lui interese, în loc să-l ocrotiţi şi să-l ajutaţi, l-aţi asmuţit , prin circulări perfide, în contra proprietarului, făcându-l să creadă, în naivitatea lui, că nu mai are trebuinţa să muncească pământul, căci d. Ruset îngrijeşte de fericirea lui. Şi, lucrul neauzit: în numele nu ştim căror principie, aţi ameninţat pe funcţionarii publici cu destituire dacă vor continua să aplice legea votată de Corpurile legiuitoare şi sancţionată de capul statului!

Lăsaţi ţăranul în pace, căci progresul nu se improvizează prin comoţiuni violente. El este opera înceată şi înţeleaptă a timpului.

Ţara v-a făcut experienţa în decurs de şase ani şi a văzut că n-aţi învăţat decât a vă rotunji averile pe spinarea ei. În această privinţă dibăcia voastră va fi o tristă lecţiune pentru generaţiunile viitoare.

Dacă vă va face bilanţul, el va fi scurt şi dureros: mizerie înlăuntru! umilinţă în afară!

Duceţi-vă de unde aţi venit!

[14 februarie 1882]

[„ÎN ZIUA OMINOASĂ "]

În ziua ominoasă de 11 fevruarie s-a continuat în Adunare discuţia reformei tocmelelor agricole şi, ca şi când această zi ar fi păstrat pentru de-a pururea însemnătatea ei, a dat naştere unui schimb de idei care, daca nu mai trădează pe alţii, a fost în stare cel puţin a trăda pe deplin cugetările celui mai puternic şef de partid, ale d-lui C.A. Rosetti şi ale coreligionarilor săi politici, ale roşiilor.

Ne permitem deci a face abstracţie deocamdată de la interesantele discursuri ale d-lor Cozadini , Cogălniceanu, Carp şi Vernescu, abstracţie de la cestiunea tocmelelor chiar.

O putem face aceasta cu atât mai mult cu cât de patru ani [1] noi şi numai noi am dat alarma în cestiunea stării ţăranului. De patru ani ilustrăm traiul său rău şi esploatarea neomenoasă căreia este supus, de patru ani am încercat, cu toată puterea şi căldura convingerii, să atragem atenţia sferelor dirigente, fie conservatoare, fie liberale, asupra mizeriei în care trăieşte cea mai numeroasă , cea mai importantă, cea mai conservatoare şi — verde vorbind — cea mai nobilă parte a poporului românesc.

Daca nu întreg poporul e de aceeaşi descendenţă , fără îndoială în el sunt elementele acelea cari au determinat soarta ţării aceştia; în el s-au rescufundat , precum se ştie, până a nu mai fi cunoscute, multe din familiile vechi şi mari ale ţării, în rezăşimea lui aflăm nume cari au stat adesea faţă cu cei mai puternici regi ai pământului, în el există şi azi ceea ce cu sute de ani înainte a fost mare, generos şi viteaz în ţările române. Unul şi acelaşi în limbă, în datini, în dreptul consuetudinar, pretutindenea distingându-se prin o adâncă blândeţe de caracter şi prin multă inteligenţă, acest popor prezintă un mare problem istoricului, etnologului şi linguistului , problemul unui popor în adâncime conservator, care păstrează în caracterul său neatinsă *unitatea originară, preesistentă ramificaţiunilor* şi despărţirii lui. El, care e obiectul studiului şi iubirii noastre, a fost acela de care ne-am ocupat cei dentăi şi cu toată căldura şi daca, în cestiunea tocmelelor, am dat loc în aceste coloane studiilor celor mai diverse a fost pentru a lumina obiectul din toate punctele de vedere, cu supoziţia de sine înţeleasă că orice neajuns care împiedică sau face cu neputinţă prosperitatea ţăranului cată să fie înlăturat. Va să zică nu nouă ni se poate face imputarea de-a nu fi voit din toată inima îmbunătăţirea stării lui.

Deci nu în contra straniilor acuzări ridicate în această privire de d. C. A. Rosetti ne vom ridica, nici vom polemiza cu d-sa în privirea manierei ce are sau afectează a avea în tratarea istoriei de la 1848 încoace. Necunoscător cauzelor economice şi sociale cari determină fenomenele publice ale unei societăţi omeneşti, d-sa face ca istoric ceea ce face şi ca politician, judecă toate cele *a priori,* măsurându-le cu micimea insuficienţei propriilor sale cunoştinţe, ba vede chiar mărire şi înălţare acolo unde decadenţa e invederată şi-şi face un merit din fapte absolut condemnabile .

Ceea ce voim să constatăm astă dată e altceva.

De câte ori afirmam că d. C. A. Rosetti e republican, socialist chiar, ni se contesta aceasta, ni se zicea că e o insinuaţie de rea credinţă . De astădată orice recriminare cată să cază; d. C. A. Rosetti a vorbit însuşi, a declarat-o formal, franc, pe faţă, că aşa este şi aşa va fi pururea.

În *Revista Dunării* declară d-sa c-a scris şi iscălit:

> ...am fost, sunt şi voi fi republican.

Astăzi zice:

> Cât pentru republică, aceasta este treaba *copiilor* mei şi a copiilor lor... Eu mă mulţumesc cu *titlul* de rege şi cu *faptul de republică.*

Aşadar să fie bineânţeles : d. C. A. Rosetti a fost şi este republican; copiii săi şi ai copiilor săi au misiunea de a stabili republica şi ca titlu al statului român; regalitatea de azi nu e decât un titlu fără esenţă şi fără spirit monarhic; în fapt trăim în republică.

Aşadar fostul prezident al republicului ploieştene bine - a făcut c-a proclamat-o ; el n-a proclamat decât înlăturarea unui " titlu" căci *de fapt* republica exista. Bine - au făcut tinerii Rosetti şi Caligari când, în ziua încoronării, au băut, la cafeneaua Procope, în unire cu altă adunătură socialistă, în sănătatea Republicei române.

Cui aveau să închine? Unui simplu titlu, fără însemnătate monarhică?

Mai mult încă. Recompensă chiar s-a dat de statul monarhic - ereditar al României celui ce ,,a fost, este şi va fi republican" iar părţile reversibile ale acestei recompense se vor plăti regulat de acelaşi stat monarhic... pentru a înlesni materialmente treaba acelor cari vor să desfiinţeze până şi titlul monarhic şi să realizeze definitiv republica.

[1] În ziar urmează *de când,* care strică, din inadvertenţă, sintaxa frazei.

Şi... să se ţină bine minte, acest d. a fost ministru, prezident de Cameră, este şef de partid, şi partidul împărtăşeşte şi aplaudă frenetic ideile creatorului său: a fost, este şi va fi republican, se mulţumeşte deocamdată cu titlul de rege, dar în realitate menţine *faptul* republicei.

Daca regele ar voi să uzeze de prerogativele monarhice ale Coroanei, daca ar da sceptrului său acea energie grea şi mântuitoare care e esenţa monarhiei şi scapă statele în decadenţă de pătură ca ale Mihăleştilor şi Caradalelor, daca, în sfârşit, amic şi părinte al poporului său, care va fi şi poporul fiilor şi nepoţilor săi, ar avea îndurare de soarta lui, de necultura lui, de sărăcia lui şi ar alege El — nu altul — elementele acelea cari vor în adevăr " binele şi ridicarea poporului, iar nu faptul republicei cu corolarul esploatării sistematice, ce-ar zice d. C. A. Rosetti atunci?

Ce ar zice?

,,Nu ne mai trebuie titlu de rege, ar zice, căci începe să nege faptul republicei. Jos titlul" Şi ar zice - o pentru că d-sa nu se sfieşte de-a o zice azi, când semnătura *voluntară* a acelui " titlu" l-a făcut om avut pe el şi pe copiii săi.

Închipuiască-şi cineva dacă 'şi poate închipui... că d. de Bismarck, contele Taafe, Gladstone sau Ignatief, sau oricine a fost ori este ministru atotputernic ar declara.. . nu în intimitatea amicilor, ca reminiscenţă şcolară sau ca problem de istoriografie , ci înaintea Parlamentului: ,,Am fost, sunt şi voi fi republican; Regele? Un titlu. Treaba copiilor mei de a-l desfiinţa. Îl îngădui pe acest rege pentru că-mi dă faptul republicei " Pe ce picior ar sta a doua zi acel om de stat şi partidul care-l aplaudă cu Coroana şi cu monarhul?

Va să zică titlul stă numai pentru că-1 *îngăduie* d. C. A. Rosetti, se mulţumeşte cu el de vreme ce avem faptul republicei?

Are şi aceasta înţelesul său. Numai în zilele lui Carol îngăduitorul, adânc îngăduitorul, un panglicar străin, negustor de gazetă, rătăcit într-un popor din vechimea sa monarhic, poate să proclame că, dacă există monarhie, e numai pentru că o îngăduie acest zgârie - hârtie .

[16 februarie 1882]

[„CITIT-A VREODATĂ"]

Citit-a vreodată d. C. A. Rosetti resturile sofiştilor greci, eristica filozofilor din India, scrierea lui Gerard Hamilton asupra sofismelor parlamentare, cartea lui Dumont din Geneva asupra aceleiaşi materii? Nu ştim în adevăr daca are cunoştinţă de lucrurile acestea, dar ceea ce ştim e că un sofist politic mai perfect decât părintele democraţiei române arareori se va găsi. Nu cunoaştem în adevăr apucătură, subţire sau din topor, pe care redactorul ,,Românului" să n-o întrebuinţeze faţă cu noi şi trebuie o minte călită oarecum în toate subţietăţile ce se obicinuiesc de oameni spre a falsifica adevărul pentru a întâmpina curioasele , dar intenţionatele sărituri ale spiritului său.

E prea adevărat că mai nu e om politic care să nu facă sofisme, căci sofistica e logica patimei şi a interesului şi patima e oarbă, iar interesul uită tot, pentru a nu se vedea decât pe sine.

Ne-ar duce prea departe daca am analiza şi clasa după Gerard Hamilton tot ce spune d. C. A. Rosetti, care — un sofist naiv şi convins poate de aceea ce zice — îndrăzneşte a afirma în Cameră şi prin ziarul său că n-a spus niciodată neadevărul. Niciodată! Dar să ne ierte Dumnezeu şi verde vorbind: d. C. A. Rosetti este incapabil de a spune un singur adevăr, precum e incapabil a-l pricepe. Există o boală de ochi numită daltonism . Ochii cuprinşi de ea văd culorile altfel; în loc de roşu văd verde bunăoară. Această boală poate deveni foarte primejdioasă dac-o contractează un conductor de trenuri de drum de fier, căci pricepe semnele ce i se dau cu steaguri sau discuri colorate altfel decum i se dau şi, aplicându-le cum le vede, poate espune pe pasajeri ciocnirilor celor mai dezastroase. Ei bine, [î]i cerem iertare d-lui C. A. Rosetti că ne permitem a-i face diagnoza ochilor săi intelectuali, dar d-sa s-a născut cu daltonismul minţii, e incapabil de-a distinge colorile, pricepe sau se preface a pricepe pe dos ceea ce zicem şi ne atribuie aproape pururea contrariul de ceea ce am afirmat. Dac' ar fi mai tânăr, calea valea , îndreptare ar fi cu putinţă: un bun collegium logicum , cu insistenţa profesorului de-a nu uita punctul controversei, i-ar ajuta mult. Dar bătrân şi atât de deprins cu mânuirea instrumentelor erorii , noi mai nu putem scrie pentru d-sa, ci pentru bunul simţ al publicului, care ne pricepe credem, căci nu vorbim nici chinezeşte, nici apocaliptic.

Astfel ,,Românul" de ieri spune bunăoară cititorilor săi că, după ce d. Maiorescu a susţinut în Cameră necesitatea reformei tocmelelor agricole, alegătorii săi se întruniră , şi-l dezaprobară ; că noi avem tristul curaj de-a *combate astăzi ceea ce am susţinut ieri;* că acuzând pe ministrul ce-a propus reforma, a cărei necesitate nici noi n-o putem nega, facem act de politică cu scopuri nemărturisite şi de răi patrioţi.

Deie-ne voie d. C. A. Rosetti a contesta cu desăvârşire ceea ce zice. Nimeni n-a dezaprobat pe d. Maiorescu pentru că a susţinut necesitatea reformei; nimeni din noi n-a tăgăduit această necesitate; nimeni n-a acuzat pe d. ministru *pentru că* a propus reforma. *Cum* a propus-o, asta a fost cestiunea; asupra modului am insistat şi l-am găsit revoluţionar şi propriu a agrava, nu a uşura situaţia. Dar modul *cum* se face un lucru e în toate celea esenţial. Cântă pe violină Don Pablo de Sarasate şi cântă, pardon de espresie, şi onor. Costinescu. Cum cântă unul şi altul, asta e cestiunea.

D. C.A. Rosetti voieşte reforma magistraturii. Şi noi o voim, dar cum? Noi cerem numirea prin concurs de titluri şi vechime de serviciu, precum şi inamovibilitatea; d. Rosetti voieşte să fie aleasă de garda orăşănească a venerabilului autor de versuri neogreceşti, Serurie. În privinţa necesităţii reformei ne înţelegem deci cu onor. d.

Rosetti, dar în modul cum pricepem unul şi altul lucrurile, ne cam deosibim , n-ar fi cu bănat, şi încă binişor.

Şi noi am voi răul ţăranului?

Dar, dacă, de ani încoace, a fost foaie care-n nenumărate rânduri s-a ocupat cu de - amănuntul şi se va ocupa încă de soarta ţăranului, acea foaie a fost " Timpul" Numai răposatul Bolliac a mai scris poate cu atâta convingere ca şi noi în cestiunea aceasta, şi colecţia din anul trecut şi din cel curent e faţă pentru ca oricine să se convingă că e poate singura cestiune în care am scris cu toată patima de care e capabilă inima noastră, cu toată durerea şi cu toată mila pe care ne-o inspiră tocmai ţăranul, acest unic şi adevărat popor românesc.

El, căruia nu-i dăm nimic în schimb, păstrează prin limbă şi datini unitatea noastră naţională; el e păstrul caracterului nostru în lumea aceasta franţuzită şi nemţită , el e singurul care de zece veacuri n-a desperat de soarta noastră în Orient. Aşa chilos şi greoi cum este, e o putere de rezistenţă în el pe care nimeni n-o poate sfărâma, nimeni îndupleca. Lipit în Basarabia de colosul ucigător de naţii al Rusiei, el, neamul râzător al lui Miron Costin, îşi bate joc de muscali sub nasul lor, parc' a lui ar fi toată împărăţia muscalului. În Ardeal scoate cusur ungurului şi neamţului; pretutindeni acelaşi, pretutindeni întruparea tinereţii etnice, pretutindeni simţindu - se şi fiind superior celor ce-l înconjoară.

Şi noi i-am voi răul?

Dar dovada cea mai vie e istoria recentă chiar. Două din trei părţi a întreg pământului României îl dădea Regulamentul Organic în posesiunea ţăranului în schimbul a 22 zile de lucru pe an. Astăzi? Sub domnia banului cosmopolit şi a posesiunii cosmopolite, d. C.A. Rosetti e silit să prevază în lege ca cel puţin 2 zile pe săptămână să rămână pe seama ţăranului, ca să-şi cultive pământul său propriu. Va să zică nu 22 de zile ale Regulamentului, ci 220 de zile ale erei liberale, înzecit atâta cât muncea înainte, munceşte astăzi, şi e mai sărac decât oricând.

Şi cine e de vină dacă ţăranul nostru nu mai e la largul lui?

Cine, decât reformatorii cari au voit să 'ndrepteze datinele aşezate de Domnii cei vechi şi adunate în această privire în Regulament?

Cine, decât inovatorii cari credeau a putea inventa o altă ţară, cine decât cei ce au introdus trebuinţe străine, legiuiri străine, mode străine, cine decât cei fără ştiinţă de carte şi fără seriozitate morală s-au improvizat în stăpânitori ai acestei vechi şi binecuvântate ţări? Nu ne mai silească d. C.A. Rosetti a repeta crudele adevăruri despre plebea nesăţioasă de străini şi semistăini pe cari i-a înţolit din sudoarea aceluiaşi ţăran pe cari se preface azi a-l compătimi , căci, când ajungem a vorbi de ea, d-sa ştie fără îndoială din esperienţă că tot fanatismul nostru de rasă se dezlănţuie atunci şi că praful se alege din gheşeftarii şi patrioţii de meserie cari-l servesc.

Aşadar încă o dată: voim reforma legii tocmelelor, dar nu cum o voieşte d. Rosetti, căruia nu tocmelele, ci popularitatea şi vrajba socială [î]i îmblă prin cap. O voim cu serioase şi amănunţite studii, cu păstrarea celor două principii necesare în materie: libertatea tranzacţiunii şi obligativitatea strictă a îndeplinirii; o voim de bună credinţă şi întemeiată astfel încât să nu mai poată fi o armă de influenţă electorală în mâinile guvernului.

Şi, fiindcă pe d. C.A. Rosetti nu-l mai putem îndrepta, am dori ca treaba copiilor săi să nu fie a realiza republica, ci aceea de-a se pune serios pe carte şi pe muncă, pentru a compensa prin ele darea ţăranului care-i susţine. Puindu-se pe carte, studiind datinele drepte şi vechi ale ţării lor şi ale altora, se vor convinge că mare mult bine a fost odinioară în această ţară şi mare mult la largul lor şi în dragă voie trăiau oamenii înainte de epoca reformelor şi înnoiturilor ; se vor convinge că statul omenesc nu e rezultatul unui *contract sinalagmatic,* ci un organism produs de natura intimă şi de înclinările unui popor şi că arta politică e ca arta medicului; are să subvină acţiunii şi reacţiunii binefăcătoare a naturii, nu să impuie legi *a priori* unui organism care

---

nu poate trăi decât în conformitate cu legile lui înnăscute. Atunci se vor convinge tinerii că boala imigrării străinilor, boala simplificării muncii naţionale, boala feneantismului sunt toate a se atribui ideilor şi trebuinţelor nesănătoase şi disproporţionate introduse în ţară de minţi semidocte, de barbari pospăiţi.

Şi... mai ştii?... poate vor deveni reacţionari ca şi noi, poate se vor convinge că un popor tânăr nici nu e în stare a fi altceva decât reacţionar şi că demagogia şi republica universală nu sunt decât semne de marasm senil la o rasă învechită în zile rele, ale cărei puteri morale s-au sleit.

[18 februarie 1882]

PABLO DE SARASATE

E greu a descrie impresia adâncă care-o face acest artist. Acoperit de aplauzele zgomotoase ale unui public fermecat de admirabila curăţie şi putere a sunetelor vioarei sale, Sarasate privea cu ochii lui mari şi de-o liniştită energie, netrădând prin nici o mişcare a feţei acea simţire adâncă care inspiră şi dictează o atât de măiastră execuţiune...

Din nefericire numele marelui violonist fiind mai puţin cunoscut în părţile noastre semiorientale, sala teatrului nu era îndestul de plină.

Aceşti artişti executori iau arta lor cu sine şi cine nu se foloseşte de puţinele ocazii ce li se oferă pentru a-i auzi au pierdut pentru totdauna o plăcere artistică fără seamăn, senzaţiuni muzicale pe care numai artistul acesta şi nu altul le poate produce. A auzi de la un altul oricât de celebru aceeaşi piesă muzicală chiar nu echivalează pierderea de-a nu fi ascultat pe acesta, care-şi are feliul lui de-a executa, puterea şi geniul lui individual, cum nu se mai află în altul. Sperăm că, ştiindu-se odată cumcă abia mai există un alt violonist în lume de talentul lui Sarasate , publicul se va grăbi a da semne mai vii de respectul ce-l are pentru arta adevărată şi se va grăbi a asista în număr mai mare la concertele sale.

[18 februarie 1882]

[„ÎN URMA STĂRUITOARELOR INSISTENŢE"]

În urma stăruitoarelor insistenţe a unui public fermecat de sunetele vioarei sale, don Pablo de Sarasate va mai da încă un concert; al doilea şi cel din urmă.

Numai unul? întrebăm cu mâhnire.

Aceşti artişti executori duc cu sine tot farmecul cu care natura i-a înzestrat într-un moment de estraordinară liberalitate. Deodată cu ducerea lor ei ne iau ce ne-a dat, lăsându-ne numai părerea de rău că nu-i mai putem asculta. Ei sunt despoţii în republica artelor! De pe chipurile marmorelor antice putem avea copii în ipsos, de pe tablourile lui Rafael fotografii şi gravure, operele maiştrilor compozitori le putem avea şi ne putem împrieteni cu ei mai bine decât cu cunoscuţii şi cu rudele, dar aceşti artişti al căror geniu consistă în priceperea adâncă şi în execuţiunea măiastră a creaţiunilor muzicale, aceştia ridică înainte-ne o lume proprie numai lor şi, după ce ne-au îngânat un ceas în acea lume, ei o duc cu sine.

La cel dentâi concert publicul n-a fost tocmai numeros, pentru că nu se dăduse, se vede, o publicitate destul de întinsă ştirii despre sosirea artistului. De astă dată nimeni nu mai poate invoca această ignorare nici ca esplicaţie a neasistării sale, necum ca scuză.

Concertul al doilea se dă mâni, vineri, la 19 februarie, în sala Teatrului Mare. Deşi presupunem că succesele ce artistul le-a avut în calea sa nu vor fi suferind nici o asemănare cu ovaţiunile unui oraş de pe marginea Orientului, totuşi publicul bucureştean e dator a se întrece a-i face onoarea cea mai cuvenită unui artist: aceea de a-l asculta în număr mai mare decât în rândul trecut, spre a fi răpit de farmecul puternic al producţiunilor sale.

Programa concetului al doilea e următoarea:

Partea I: 1) Uvertură *;* 2) *Concert pentru vioară* (de Wienawski) cu acompaniament de orchestră — a) Allegro b) *Romanţă* c) *Finale ŕ la Zingara ;* 3) Retraite anglaise *,* executat de orchestră; 4) *Fantasia apassionata* pentru vioară (de Vieuxtemps) cu orchestră.

Partea II: 5) Uvertură *;* 6) *Suite espagnole* pe tema din opera *Carmen,* pentru vioară (de Sarasate); 7) Melodii *ţigane* (de Sarasate) cu acompaniament de piano.

Biletele credem că s-or mai aflând încă la magazinul d-lui Gebauer .

[19 februarie 1882]

[„NEVOIND A FI VICTIMA LEGII"]

Nevoind a fi victima legii *ad-hoc* votate pentru garantarea secretului profesional (!), d. M. Kogălniceanu, în partea a II-a a scrierii asupra *Cestiunii dunărene,* care tratează conflictul său cu guvernul d-lui Brătianu, nu se mai poate servi de alte acte confidenţiale ce relatează convorbirile şi opiniile diplomaţilor străini, ci e mărginit în argumentarea sa de-a se ţine de actele publicate deja de d-sa, de d. Kallimach - catargiu , de d. Boerescu însuşi.

Acte nouă nici nu ni se par de nevoie. D. Kogălniceanu prea cunoaşte cestiunea Dunării în toată începătura şi în toate amănuntele ei pentru ca să nu se întrevază pretutindenea ceea ce ştie d-nialui şi ceea ce nu ne comunică.

Natura şi fazele acestui conflict sunt cunoscute.

Tractatul de la Berlin, art. 55, zice clar:

> Regulamentele de navigaţiune, de poliţie fluvială şi de supravegheare de la Porţile de Fier pân' la Galaţi vor fi elaborate de Comisia Europeană, asistată de delegaţii statelor ţărmurene.

Nicăiri nu e vorba de Comisie Mixtă de riverani, nicăiri de-o preponderanţă a Austro-Ungariei în o asemenea comisie, nicăiri de prezidiul ei perpetuu şi precumpănitor. Soluţiunea indicată prin Tractat pe de o parte, prin dreptul ginţilor pe de alta e că: regulamentele se elaborează , de Comisia Europeană; se aplică de riverani; aplicarea se supraveghează de Comisia Europeană.

Aceasta nu e numai soluţiunea indicată de Tractat; ea este susţinută de chiar baronul Haymerle, în şedinţa de la 2 iulie 1878 a Congresului (Protocol no. 11), în care răposatul cancelar a propus ca

> un comisar delegat de Comisiunea Europeană să privegheze executarea acestor reglemente,

sperând poate că acest comisar va fi pururea cel austriac.

Însă în 1879 încă, pe când d. Kogălniceanu era ministru de interne, prinde de veste că Austro-Ungaria, care urmăreşte de atâta timp supremaţia pe Dunăre, caută a smulge de la puteri concesiuni în privirea aceasta, mai cu seamă dreptul de supravegheare a navigaţiunii. O depeşă vagă şi întunecoasă a d-lui Bălăceanu din Viena dă a înţelege că, daca guvernul român nu se va uni cu vederile guvernului imperial, acesta se va adresa *aiurea...* la Sofia, presupunem, promiţându-se Bulgariei că reşedinţa inspectoratului general de supravegheare va fi la Ruşciuc, în detrimentul Giurgiului.

În decemvrie 1879 Comisia Dunăreană întrunindu-se , stabileşte că , prin art. 55 al Tractatului , are dreptul şi datoria de-a elabora reglementele în cestiune; decide a însărcina un comitet cu elaborarea unui *anteproiect* ca bază a discuţiunii; ca acest anteproiect să fie conform Tractatului de la Paris; ca în comitet să nu ia parte decât **neriverani .**

Aci intervine un incident curios.

D. baron de Haan, delegatul Austro-Ungariei, votează propunerea ca **neriveranii** să elaboreze anteproiectul; intră în calitate de **neriveran** în comitet, şi....?. Şi vine apoi c-un anteproiect în care Austro-Ungaria e prefăcută în riverană, ba în arhiriverană chiar, căci cere prezidiul permanent şi vot preponderant.

În iunie 1880 se respinge anteproiectul, întâi pentru că nu prevede hotărâtor libertatea de navigaţiune, apoi pentru că Austria, nefiind riverană, nu poate face parte dintr-o comisie de riverani şi se admite a se chema delegaţii statelor riverane (Serbia şi Bulgaria) pentru ca, împreună cu Comisia Europeană, să elaboreze reglementele la care-i îndatorează art. 55. În cursul dezbaterilor d. colonel Pencovici, delegatul român din Comisia Europeană, fusese însărcinat a reprezenta,

ca pe nişte idei ale sale *personale,* nu ale guvernului central, următoarele puncte: libertatea completă a navigaţiunii; comisia de supravegheare a aplicării reglementelor să fie compusă numai din riverani (România, Serbia, Bulgaria). Aceste idei sunt susţinute în două memorii pe cari d. Boerescu le comunică, la 23 iunie, miniştrilor plenipotenţiari din străinătate, c-o circulară în care se zic următoarele:

> Vă trimit două memorii... numai pentru uzul d-voastră personal. Şedinţele Comisiunii au să fie la începutul lui noiemvrie. *Numai* dară la acea epocă-au să se pună în discuţiune cestiunile de cari tratează memoriile. Până atunci însă este bine ca terenul să fie preparat...
>
> Căutaţi să susţineţi ideile din aceste memorii sau să le sugeraţi când ele nu se vor produce spontaneu. Se înţelege că ar fi de prisos de-a provoca pe acele cari ştiţi de mai nainte că nu au să fie acceptate .
>
> Cu modul acesta (?) vom şti dacă la timpul oportun vom avea perspectiva de a avea majoritatea în favorul lor în sânul Comisiunii.
>
> Vă voi fi recunoscător dacă 'mi veţi comunica impresiunile d-voastră şi rezultatul practic ce gradat aţi putea obţine.

Aceasta e deci singura instructivă instrucţiune dată de d. Boerescu reprezentanţilor noştri din străinătate: " Sugeraţi ideile colonelului Pencovici"

D. Kogălniceanu, care simte că Austria nu aşteaptă, ca d. Boerescu, începutul lui noiemvrie, că lucrează din răsputeri pentru a obţinea concesiuni în favorul ei, sfătuieşte pe ministrul nostru de externe să se explice franc şi leal cu cabinetul din Viena:

> Nu trebuie să aşteptăm pân' la noiemvrie spre a lua o atitudine pronunţată. Adunarea Comisiunii nu va fi decât o formalitate pentru a regula otărârea europeană pe care Austria caută a o obţine de pe acum... Ar trebui a ne explica cu cabinetul din Viena, a-i spune că România nu poate primi ca Austro-Ungaria să ia parte în Comisia riverană, pentru că nu e riverană. Austria lucrează pe lângă puteri; ea voieşte a câştiga Bulgaria şi Serbia la cauza sa... Trimiteţi instrucţiuni *clare şi pozitive* ! Nu aşteptaţi întrunirea Comisiunii pentru a vă pronunţa, căci *până atunci poate totul să fie regulat între puteri...*
>
> Se cere să spunem *franc* ce voim noi, să ţinem pe lângă toate cabinetele *acelaşi limbaj, aceeaşi atitudine.* România va fi ascultată; *pe proiectul ei se va face discuţiunea.*
>
> Mi-aţi cerut opiniunea mea? Iat-o. *Să facem să triumfe soluţiunea ce-a pus-o înainte Austria însăşi, baronul Haymerle la Berlin.* Tractatul de la Berlin nu prevede comisie riverană... Este mai bine să nu fie deloc comisie de state riverane şi în locul ei să fie însăşi Comisia Europeană care să redige şi să supravegheze regulamentele de navigaţiune până la Porţile de Fier. Astfel fiecare stat riveran ar putea aplica pe teritoriul său regulamentele promulgate de către Comisia Europeană şi-n fiecare an Comisia Europeană ar delega un comisar însărcinat a supraveghea executarea.
>
> Această soluţiune, *v-o mai repet,* a fost prezintată de baronul Haymerle în Congres. Vedeţi protocolul **unsprezece!**

Ce răspunde la aceasta d. Boerescu?
Că d-sa

nu a găsit această opiniune rostită în protocolul unsprezece.

Dar atrage atenţiunea

> asupra cestiunii cabotajului, care e cea mai importantă pentru noi. Oare Comisiunea Europeană nu va păstra cumva dreptul cabotajului pentru toate naţiunile? Nu va lipsi pe statele riverane de el?
>
> Bine, zice d. Kogălniceanu — de cabotaj e vorba? Să zicem aşadar cabinetelor pe lângă cari suntem acreditaţi:
>
> " Rogu-vă interesaţi-vă de chestia Dunării, apăraţi-ne de pretenţiile Austriei, care vrea să fie riverană unde n-are palmac de pământ. Drept recunoştinţă... o să vă escludem pavilioanele voastre de la navigaţiunea pe Dunăre"
>
> Guvernul susţine libertatea navigaţiunii pe Dunăre şi în acelaşi timp rezervă cabotajul pentru statele riverane? Cum se pot concilia aceste două principii contrarii?

întreabă d. Kallimach - catargiu şi adaogă:

> În Londra am pierde toate simpatiile. Presa engleză afirmă deja prea mult că politica noastră este cu totul înfeodată celei germane... Occidentul nu va mai pune nici o bază pe noi.

Ce răspunde d. Boerescu la aceste întâmpinări atât de substanţiale ale ambasadorilor săi?

> Un general, înainte de-a începe bătălia, trebuie să sondeze terenul şi să pregătească apărarea sa. Avem raţiuni numeroase de-a nu procedee pentru moment alminterlea decât v-am indicat. *N-aveţi nevoie de-a lovi pe nimeni, nici pe Austria. Ce spuneţi în privinţa cabotajului este atât de puţin adevărat că Anglia, în tractatul ce a încheiat anume cu noi, a recunoscut dreptul acesta de cabotaj* . Ţineţi-vă dar de instrucţiuni !

De cari instrucţiuni să se ţină? De nota alăturată la memoriile d-lui Pencovici? Aceste memorii erau în contra rezervării cabotajului, pentru libertatea deplină a Dunării?

De aci înainte se încurcă trebile. Miniştrii noştri plenipotenţiari nu mai văd nimic clar; simt numai că

Austria câştigă teren; că pe ei nici-i crede cineva, nici-i ia în serios, că străinătatea presupune cumcă guvernul din Bucureşti e pe sub mână în înţelegere cu Austria.

Sub cuvintele cele mai dulci, zice d. Kogălniceanu, mi se arăta un dureros scepticism în *privinţa otărârii guvernului nostru de-a apăra Dunărea în contra pretenţiunilor cabinetului din Viena.* Suntem încredinţaţi, i se zicea, că ceea ce d-voastră ne spuneţi despre îngrijirea ce se manifestă, în România, de-a vedea Dunărea pusă în sfera unei influenţe esclusive , este o dreaptă preocupaţiune a ţării şi corespunde ideilor şi simţimintelor d-voastră proprii. Dară *guvernul* d-voastre oare *tot aşa* priveşte cestiunea? Limbajul d-voastre nu-l ţin unii din colegii d-voastre! Unde aveţi reprezintanţi i-are şi Franţa; ei bine, miniştrii noştri ne raportează că pe lângă alte cabinete nu se ţine tot limbajul ce-l ţineţi d-voastră.

Ba i se dădea a pricepe că se ştie pozitiv că Viena şi Bucureştii se înţelesese, că existau angajamente şi că, daca aceste se negau , erau spre a linişti şovinismul român. Mai mult. În Comisiunea Mixtă baronul de Haan zicea d-lui Pencovici:

Aceasta e opiniunea d-tale, nu a guvernului d-tale.

Ba la finele anului 1880 i-a zis:

Sunt în poziţiune de-a afirma şi dovedi că guvernul român va primi Comisia Mixtă.

Nu cumva cuvintele baronului de Haan au rămas necunoscute cabinetelor europene? În sfârşit, dintre miniştrii plenipotenţiari români îşi ia unul inima-n dinţi şi întreabă să i se răspunză desluşit:

a) Guvernul *vrea ori nu* Comisia Mixtă?
b) Vrea în comisie, pe lângă, riverani**,** *numai pe Austria* ori şi o altă putere mare?
c) Este pentru dreptul de apel în toate cestiunile, ori numai în unele, şi în cari anume?

Nici un răspuns.

Reprezentantul nostru — răspunde d. Boerescu — nu are nevoie de instrucţii. Pentru ca guvernul să aibă idei definitive trebuia să cunoască mai întâi terenul...

De ce această nehotărâre, această duplicitate, această tăcere? Nu mai relevăm cenzurile aplicate d-lui Kogălniceanu şi d-lui Kallimach - catargiu ; ele sunt descrise în cartea de faţă şi nu apărarea acestor oameni de stat e ţinta dării noastre de seamă. O fac ei înşişi mai bine decât noi.

De ce dar toate întârzierile , toată neclaritatea, tot şiretlicul, toată simularea de a pipăi pulsul puterilor? De ce?

Pentru că — afirmă categoric d. Kogălniceanu — ministerul din Viena păstrează scrisori *autografe* ale d-lui Boerescu, prin care *acesta acceptă Comisiunea Mixtă,* scrisori pe cari nu le publică, pentru că nepublicarea [î]i rapoartă mai mult decât publicarea.

Partea a doua a interesantei scrieri a d-lui Kogălniceanu se 'ncheie cu afirmarea că,

deşi d-sa, ţara, miniştrii [î]şi fac iluzii, Dunărea e pierdută. Comisiunea Mixtă, primită de toate puterile, de România însăşi, este... rezolvarea cestiunii în favorul Austriei. Fie ca toţi membrii Comisiei Mixte să aibă dreptul de-a apela la cea Europeană; fie ca votul *preponderant* să fie înlocuit, (după d. Barrere) prin votul unui delegat al Comisiei Europene; fie acest delegat numit după alfabet ori prin sorţi; schimbe-se acesta din an în an ori tot la şase luni, faptul pozitiv este că Austro-Ungaria a dobândit în apele române poziţia de stat riveran pe care-o urmărea fără succes de douăzeci şi cinci de ani încoace.

Fără îndoială din toate reiese aceasta că, întru cât s-atinge de campania d-lui Kogălniceanu în contra politicei esterioare a guvernului actual, niciodată om politic n-a strivit pe adversarii săi în modul în care-a făcut-o d-sa. Fără îndoială buna dreptate, bunul simţ , claritatea de vederi e în partea sa; nehotărârea , bizantinisimul , *şiretlicul prost,* cum zice autorul foarte nimerit, în partea guvernului, care, preocupat de singura idee de-a se mănţine pe el şi pe capioldaşii săi în buget , se arată pe cum [î]l dovedeşte chipul, viclean, fără idei mari şi organice, oportunist , negustor de espediente, incapabil de-o hotărâre energică şi clară.

Tocmai prin aceasta se şi esplică de ce orice cestiune mare pe care pun mâna cată să se compromită. lată concluzia la care ne îndreptăţeşte rezumatul fidel pe care-l facem operei d-lui Kogălniceanu.

[21 februarie 1882]

[„UN PROIECT DE LEGE"]

Un proiect de lege depus în Camera Ungariei avea de ţintă a introduce în şcoalele secundare ale confesiunilor — deci şi în acele ale bisericii române — limba de propunere maghiară. Învederat că scopul acestei legi era de-a maghiariza cu totul învăţământul secundar şi de-a pune limba naţională a populaţiunilor (pe cea română bunăoară) în linia a doua, a unui obiect abia tratat în mod estraordinar şi cât se poate mai pe deasupra.

În afacerea acestui proiect privitor la şcoalele secundare I.P.S.S. Miron Roman, arhiepiscop şi mitropolit al românilor răsăriteni din Ardeal şi Ţara Ungurească, a adresat Camerei ungare un memoriu din

care ,,Pesther-Lloyd" estrage următoarele:

> Caracterul principal al proiectului de lege relativ la şcoalele secundare consistă -- în aparenţă — în egala îndreptăţire a tuturor confesiunilor; dar acest caracter nu esclude contrazicerea aparentă că proiectul culminează în tendenţa de-a maghiariza pe cetăţenii de altă limbă în detrimentul autonomiei tuturor confesiunilor chiar, voind a supune pe credincioşii confesiunilor de naţionalitate nemaghiară unui sistem de învăţământ care să-i silească a neglija limba lor maternă şi să-i împingă pe căile maghiarizării , rezervându-şi guvernul facultatea de-a aplica gradat rigorile sau favorile sale faţă cu deosebitele confesiuni. Cumcă acesta e scopul proiectului dovedesc stipulaţiunile lui, după cari limba de propunere a institutelor secundare ce s-ar înfiinţa de acum înainte nu va fi pe viitor decât esclusiv cea maghiară (§ 29), iar limbile nemaghiare ale ţării nu vor fi propuse în toate şcoalele secundare — fie ale statului, fie confesionale — decât ca obiecte estraordinare de învăţământ § § *9,* 78). În fine ministrul are dreptul de-a determina programa obiectelor în aşa măsură încât învăţământul sistematic al limbilor nemaghiare ale ţării să fie curat cu neputinţă.
>
> Biserica română a Răsăritului nu are nimic de zis daca legislaţiunea voieşte a stabili minimul materialului de învăţământ pentru şcoalele secundare sau, c-un cuvânt, daca voieşte să reguleze esenţa învăţământului public, nici are ceva de zis daca statul, în virtutea dreptului său de supravegheare, controlează dispoziţia şi succesul şcoalelor secundare confesionale corespunzător cu starea confesiunilor; dar de îndată ce proiectul cearcă a transmite asupra autorităţii statului o mare parte din drepturile şi agendele cari se exercitau şi se exercită pân' acum de către confesiunile autonome — între cari calificarea profesorilor bunăoară — biserica română a Răsăritului, *voind a păstra autonomia ei, garantată prin lege, cată să protesteze cu atât mai tare* cu cât biserica aceasta au ţinut totdauna seamă de interesele statului şi de avantajele unui sistem unitar de învăţământ şi pentru că au căutat şi va căuta a nu rămânea întru nimic îndărătul institutelor statului în privirea rezultatelor învăţământului secundar.
>
> *...Faţă c-un proiect de lege care — ca cel în cestiune — primejduieşte caracterul* naţional *al bisericelor de limbă nemaghiară , cată să relevăm în deosebi împrejurarea că* în naţionalităţile nemaghiare ale patriei conştiinţa propriei lor naţionalităţi e atât de dezvoltată încât nu poate fi înăduşită prin nici un fel de reglementări şi sisteme de învăţământ. Această conştiinţă, nutrită prin respectul de sine însuşi, se bazează pe temelii morale de aşa natură încât din ele poate răsări până şi puterea legitimei apărări. Orice experiment menit a înăduşi conştiinţa naţională a ginţilor de limbă nemaghiară poate degenera într-o eroare politică care ar putea să aibă urmările cele mai stricăcioase pentru liniştea dinlăuntru şi pentru interesele superioare ale statului. *De aceea biserica română a Răsăritului se roagă ca învăţământul secundar să se reguleze, în interesul statului însuşi, pe baza principiilor libertăţii, egalităţii şi fraternităţii, cari nu îngăduie nici supremaţie religioasă, nici* naţională.

Felicităm pe I.P.S.S. pentru acest ton demn şi energic faţa cu încercările pe cât de puerile pe atât de neputincioase ale fraţilor maghiari de-a cufunda într-o singură apă de botez elemente etnice egale ca număr şi cel puţin egale în cultură cu elementul maghiar însuşi. Ceea ce am avea de observat fraţilor maghiari este că, daca elementul lor etnic ar fi avut o putere înnăscută şi firească de asimilare, această maghiarizare atât de mult dorită s-ar fi întâmplat fără nici o îndoială cu sute de ani înainte. Daca de la anul 1000 după Hristos pân-în ziua de astăzi n-au putut s-o facă — în curs de nouă sute de ani aproape, cu toate sângeroasele încercări ale regilor de-a topi într-o religie şi într-o limbă toate naţionalităţile —, vor face-o astăzi în chiar epoca naţionalităţilor, vor face-o astăzi ameninţând cu pumnul cele trei mari grupuri etnice ale Europei, latini, germani şi slavi, a căror creaţiune este Europa însăşi, cu toată cultura şi civilizaţia ei? Oricât de mari oameni ar fi maghiarii — şi desigur vom fi cei din urmă de-a nu recunoaşte calităţile acestui popor, în inima sa drept şi generos —, faţă cu marea mişcare naţională a secolului nostru ne e permis să ne îndoim în mod absolut de succesul tendinţelor de maghiarizare şi — precum orice acţiune trezeşte reacţiunea — maghiarii ni se pare că nu fac, în aceste momente de cumpănă pentru Europa, decât a-şi crea pericole de prisos acolo unde ele nu existaseră şi-a ignora pericolele adevărate, cari vin cu totul din altă parte.
[24 februarie 1882]

MOMENTE DIN VIAŢA LUI CUZA VODĂ

Daca d. Boerescu merită deplină crezare, actul de la 11 fevruarie cată a fi privit dintr-un punct de vedere şi mai rău decum s-a făcut pân' acum . Estragem aci din discursul d-lui Boerescu,

---

ţinut la Ateneu, următoarele pasaje caracteristice, din cari personalitatea fostului Domn răsare clară şi mare, cum a fost în adevăr.
[26 februarie 1882]

[„ÎN SFÂRŞIT, DUPĂ ZECE ZILE"]

În sfârşit, după zece zile de aşteptare a apărut discursul ţinut de d. V. Boerescu la 14 februarie în meetingul roşu din sala Ateneului. A apărut, caracteristic, ca suplement la " Românul" căci d. Boerescu însuşi e un suplement cam târziu, şi de prisos al partidului roşu, care, cu bunul simţ al gardelor lui Serurie, a şi afirmat cu drept cuvânt în acea memorabilă seară: ,,Nu-i d-ai noştri"

Ne pare rău, dar nu mai recunoaştem pe d. Boerescu. Odinioară, şi nu sunt mulţi ani de atuncea, discursurile sale făceau efectul estetic al unei rafinerii logice, al unei fineţe care, deşi nu ajută nimic în lămurirea cestiunilor, produce în auditoriu un fel de senzaţie picantă . Nu era arhitectura clară şi măreaţă a templelor multicolone ale vechimii, în cari orice mutare pe cer a soarelui adevărului produce alte, însă pururea frumoase bătăi de umbră; opera cugetării sale nu era decât filigran subţire şi frumos lucrat. Nu mari erau adevărurile sau neadevărurile pe cari avea a le spune, dar erau atât de îngrijit spuse şi formau o ţesătură atât de fină de argumentări încât asupra cunoscătorului produceau farmecul ce-l are dantela veritabilă pentru femei.

Ei, nu mai e. De astă dată d. Boerescu a vorbit mult şi rău. O jumătate a discursului a fost procesul făcut lui 2 mai, crimei de la 2 mai, cum o numeşte d-sa. O**,** dac' ar fi convins de aceasta! Dac' ar fi în fundul inimei încredinţat că actul de la 2 mai a fost în adevăr o crimă? Cât de caldă şi vie, cât de detunătoare ar fi fost

filipica sa în contra acelei zile? Abstracţie făcând de la împroprietărirea ţăranilor, ţara chiar a fost împroprietărită c-o a cincea parte din teritoriul ei, de pe care Cuza Vodă a alungat acele adunături de bizantini sodomiţi, punerea în luptă cu biserica naţională, oploşiţi aci nu pentru răspândirea creştinătăţii, ci pentru a populariza uzura, adulteriul, concubinajul şi păcatele Gomorei . Acea lepră imorală de greci n-o putea scoate decât Cuza din ţară. Îngăduitorii de mai târziu n-ar fi pătruns niciodată în mizeria morală a acelor sectari ai viţelului de aur. De aceea cu greu se încovoaie d. Boerescu sub sarcina de-a dovedi că 2 mai ar fi fost în toate cele o crimă.

Fără a prejudeca ceea ce Clio va înscrie pentru de-a pururea în tablele ei de bronz şi fără a ne face câtuşi de puţin apologiştii lui 2 mai, l-asigurăm pe d. Boerescu, din intuiţie şi convingere, că incapabil, absolut incapabil, ar fi fost un venetic ca d. C. A. Rosetti, un bizantin ca Brătianu şi toată seria de stârpituri etnice şi intelectuale ce formează partidul lor să rezolve una măcar din cestiunile pe cari le-a rezolvat Vodă Cuza. Le-a rezolvat, e drept, ca Alexandru nodul gordian, dar a curăţit atmosfera de toate sofismele de temporizare şi n-a cumpărat nici o reformă dinlăuntru cu concesiuni în afară. Trebuia un spirit franc şi în mare grad capabil de adevăr, ceea ce roşii nu sunt nici pot fi, trebuia un soldat nedezgroşit , o inimă curajoasă care să intre în colivia inteligenţelor feline şi nebărbate cari se ridicau pe-atunci şi cari azi guvernă România.

Daca actul de la 2 mai a fost o crimă, ea a fost francă şi pe faţă, făcută cu braţele încrucişate.

Actul de la 11 februarie însă, participarea gardei palatului la răsturnarea Domnului e o infamie şi o laşitate.

Vor trece veacuri şi nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de ruşine de câte ori va răsfoi istoria neamului sau la pagina lui 11 februarie şi stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generaţiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn. C-un cuvânt crima de la 2 mai a fost un act de curaj, cea de la 11 fevruarie un act de laşitate şi istoria scuză cinismul, scuză crimele cari au sinceritatea de-a fi cum sunt, scuză oamenii cari au curajul caracterului şi înclinărilor lor, căci ei sunt din lemnul din care se cioplesc oamenii mari, dar ceea ce istoria nici unui popor din lume n-a scuzat vrodată e laşitatea. Şi oamenii cari conduceau pe soldat la ruşine o ştiau aceasta, le era frică de soldatul de rând , le era frică de ţăranul acesta onest care, cu pumnul lui vârtos, i-ar fi strivit să fi ştiut unde-l duce. " Doamna a născut un prinţ" li s-a zis oamenilor şi numai greco - bulgarii ce dezonorau uniforma ofiţerească, ştiau ce e la mijloc.

Dar să lăsăm procesul lui 2 mai, pe care d. Boerescu 'l va pierde împreună cu toţi contimporanii, căci, daca nu tăgăduim greşalele lui Vodă Cuza, cea mai constantă greşeală a lui era pripa, răsărită din silă de temporizare, pe de altă parte orbi am fi şi răi români dacă am tăgădui meritele lui. Am înţelege chiar ca să-i arunce mănuşa oamenii nepărtinitori; am înţelege-o să i-o arunce viitorul. Trecutul n-are acest drept, căci nu e unul din contimporanii săi care să fie vrednic de una ca aceasta.

În partea a doua a discursului său. d. V. Boerescu cearcă a justifica apucăturile demagogice ale d-lui C. A. Rosetti.

D-sa, ca om de legi, e în contra eligibilităţii şi pentru inamovibilitate. ,,De aci ar urma însă să dau cu parul în capul aceluia care ar fi pentru eligibilitate"

Nu zicem cu parul, dar ce caută d. Boerescu alăturea cu susţiitorii eligibilităţii ? Căci propunerea d. C. A. Rosetti nu este, precum binevoieşte a admite d-sa, legitimă, ci subversivă . Azi, când magistraţii sunt numiţi, advocaţii roşii ameninţă a-i destitui pe aciia cari nu i-ar face să câştige toate procesele. E vorba, pentru d. C. A. Rosetti, de-a face din justiţie un monopol al advocaţilor roşii de mâna a treia cari abia ştiu a citi şi a scrie, e vorba ca legea să fie pururea în favorul clienţilor advocaţilor roşii ŞI ca aceştia să vânză justiţia pe bani.

> Mi-e frică a merge pân' la vot universal, zice d. Boerescu, dar, aceasta nu va să zică că cei ce propun votul universal direct sunt nişte anarhişti.

Ba asta va să zică. Acestea nu sunt cestiuni de apreciaţie, precum binevoiţi a admite, ci *realităţi.* Votul universal înseamnă pretutindenea despotismul maselor şi se găseşte sau în state demagogice sau în state monarhice cari vor să aibă pururea în mână *putinţa despotismului.* În orice stat monarhic în care există sufraj universal despotismul personal e în orice moment cu putinţă: acolo guvernul se joacă de-a constituţia.

> *În legi, zice Garat , dar mai cu seamă în principiile fundamentale ale legilor, vorbele sunt lucruri reale şi termenii, improprii cari fac a se naşte idei false pot conduce la calamităţi naţionale.*

D. Boerescu sfârşeşte discursul dând sfaturi binevoitoare partidului conservator. Nu ne-ar permite oare ca în schimb să-i dăm asemenea un sfat? Daca renunţăm la satisfacţia ieftenă de a mai deschide colecţia " Presei" şi a înşira epitetele la adresa roşiilor, nu putem tăgădui pe de altă parte că compararea acelor epitete cu atitudinea de-acum a d-lui Boerescu iese în defavoarea personalităţii sale politice. Spinoza zice cam următoarele: ,,Adevărul există în sine şi pentru sine. Oricât de drepte ar fi argumentările în contra lui, el tot rămâne adevărat; oricât de strâmbă şi stângace apărarea lui, el tot adevăr este" Când vedem dar pe adversarul eligibilităţii magistraturii şi al sufrajului universal alături cu susţiitorii acestora, tot filigranul artei sale retorice nu e în stare a neutraliza impresia rea, întemeiată pe adevăr, pe care ne-o face.

Lucrul pe care l-am sfătui d-lui Boerescu e aşadar: pocăinţa. Dar o pocăinţă adâncă, care să reformeze oarecum modul său de-a fi. Să se convingă că nici un om nu se aliază nepedepsit cu nulităţile catilinare ale ţării sale în contra talentelor şi trecutului ei şi să-i fie silă că a existat o zi în viaţa sa în care-a putut da mâna cu tot ce epoca de tranziţie între fanarioţi şi istoria naţională a putut produce moralicește mai bolnav, intelectual mai sterp şi mai felin .

Iată ce i-ar rămânea de făcut daca mai e în stare s-o facă.

[27 februarie 1882]

[„CA SĂ CUNOASCĂ CINEVA"]

Ca să cunoască cineva din ce elemente nesănătoase e compusă majoritatea roşie din Dealul Mitropoliei

cată să citească şedinţa Adunării de la 24 fevruarie, ocupată aproape toată de interpelarea d-lui Nicorescu .

În ziua de 15 fevruarie, pe când cei mai influenţi deputaţi lipseau, ocupaţi cu proiectul de lege al tocmelelor agricole, pe când în Cameră nu erau decât 58 deputaţi, în lipsa raportorului, se dă citire unui proiect de lege, compus *dintr-un singur* articol — ca să treacă mai repede — şi se votează cu 37 glasuri (adică c-o majoritate reglementară de *un singur* vot) o tranzacţiune între stat şi sindicatul Financiarei , substituit d-lui Eliade, prin care statul e păgubit cu 1780000 lei şi mai renunţă şi la o garanţie de 930000 lei ce o are în mână.

Şi să se observe bine următoarea împrejurare.

În ziua de 15 fevruarie d. Nicorescu, fiind în comisia pentru tocmelele agricole, roagă împreună cu alţi deputaţi pe d. Ion Brătianu ca să propuie Camerei să lucreze în secţiuni, pentru că nu voia ca în lipsa sa să se voteze acea tranzacţie.

D. Ion Brătianu face această invitare Camerei.

Dar abia pleacă şi — ca nişte conspiratori rămaşi singuri în visterie — banda Mărgăriteştilor şi Cârciumăreştilor s-aruncă asupra tranzacţiei, fără chiar ca raportorul să fie faţă şi o votează prin surprindere, cu majoritate de *un* vot, acel vot fiind desigur al d-lui Eliad însuşi.

Fără ca actul să fi fost citit, fără discuţiune, în deplină necunoştinţă de cauză, se votează o tranzacţie care păgubeşte statul cu... 1780000 lei în favorul societăţii falite şi îndeosebi a unui fost negustor de spirtoase care, intrând în compania de esploatare ,,C. A. Rosetti" a adunat prin asemenea afaceri avere.

Dar să dăm pe scurt istoricul acestei afaceri.

În ianuarie 1873 primăria de Brăila încheie contract cu d-nii E. Rosenthal şi Gr. Eliad pentru construirea unui chei în port. (Acest contract rămâne în curând numai asupra d-lui Eliad, Rosenthal retrăgându - se , iar la 1876 Eliad cesionează întreprinderea aceasta Societăţii Financiare care — un an în urmă — cade în faliment.) Lucrările se urcau la valoarea de 2 850 204 lei; iar cheiul avea să înceapă a se lucra în martie 1873 şi să fie sfârşit cu totul în patru ani, adecă în ianuarie 1877. Primăria avea să plătească pe antreprenori, în proporţie cu înaintarea lucrărilor, în obligaţiuni înadins confecţionate ale oraşului Brăila, emise pe cursul de 85 la sută, purtând 8 la sută dobândă şi 4 la sută amortisment.

Lucrările deci încep în 1873.

Din mai încă, colonelul Peiu , care supraveghează lucrarea, propune modificări în construcţiune, recunoscute şi admise şi de consiliul tecnic de cari antreprenorii erau obligaţi a ţine seamă. Ei însă *nu se supun* şi se împrotivesc oricării ameliorări a construcţiunii. Colonelul Peiu respinge o cantitate însemnată de material prost şi nepotrivit cu condiţiile contractului. Cu toate astea antreprenorii nu ţin în seamă respingerea şi *întrebuinţează acel material* de proastă calitate.

La 1875 se constată că, din lungimea totală a cheiului , de 158 metri, o întindere de 30 metri trebuie considerată ca pierdută din cauza adâncelor crăpături, iar restul de 128 metri începuse a crăpa tare. O comisiune de ingineri constată că 50 metri de chei sunt atât de deterioraţi , încât trebuie făcuţi din nou şi... *,,această dezordine e a se atribui proastei calităţi de beton pe care stă zidăria"*

În ianuarie 1877, când espiră termenul contractului şi cheiul trebuia să fie gata, s-a dresat o situaţie care constata lucrări pentru suma de 600722 lei.

În socoteala acestor lucrări antreprenorii luaseră:

Avans , lei.....735000

Anuităţi, conform tabelei de amortizare...1045040

Total.....1780040

Aceasta dar este colosala sumă plătită de Brăila unor antreprenori cari au făcut o lucrare ce s-au surpat numaidecât şi care de nouă ani nămoleşte portul şi aduce cele mai mari pagube negoţului.

În ianuarie 1877 termenul contractului espiră, iar antreprenorul (substituit: Societatea Financiară) cade în faliment.

Construcţia cheiului însuşi, greşită ca plan, detestabilă ca executare, se prăvale frumos în Dunăre şi, împreună cu ea, 1780000 lei ai statului şi ai comunei!

Garanţia care se află actualmente în mâna Ministerului de Lucrări Publice şi din care s-ar putea despăgubi este astfel compusă:

Numerar, lei.....500

Obligaţiuni ale oraşului Brăila, cari au înlocuit pe cele domeniale...99000

Moşia Călugărenii a fraţilor Vartiadi , lei.....838500

Total lei.....938000

Moşia Călugărenii a fost pusă garanţie întâi o jumătate şi a doua oară cealaltă jumătate.

Jumătatea cea dintâi a fost pusă de căpitanul P. Vartiadi pentru două treimi din valoarea estimaţiunii . Ea a fost estimată la 585 mii şi a afectat-o ca garanţie pentru 390000. Partea cealaltă a fost estimată la suma de 897000 şi a fost afectată pe la 1876 pentru 448500.

În ce consistă acum tranzacţiunea trecută cu *un* vot, cu al d-lui Eliad însuşi?

În rezumat tranzacţia cuprinde: reziliarea contractului; descărcarea masei falimentului Societăţii Financiare (substituită lui Gr. Eliad) de orice responsabilitate; ministerul devine proprietar pe toate grămezile de nomol şi imundicii de pe malul Dunării, botezate cu speciosul nume de *lucrări efectuate şi materiale aprovizionate ;* garanţiile depuse de antreprenori (938000 lei) se desfiinţează; ministerul radiază ipoteca ; eliberează 99 obligaţii (99000 lei) de la Casa de Depuneri; obligă

Brăila să plătească obligaţiile *în circulaţie;* dezistă de la orice pretenţie şi ... pentru toate acestea? Primeşte 300 000 lei.

Aşadar: Statul, păgubit cu 1 780 000 lei — asigurat însă pentru această sumă într-o garanţie de 930 000 lei —, renunţă la orice pretenţiuni şi se mulţumeşte cu 300 000 lei.

Dar la ce să se mai rezilieze oare un contract espirat deja, reziliat prin falimentul antreprenorului ? Cari sunt motivele cari au îndemnat pe Ministerul Lucrărilor Publice de-a face pe placul a d-alde Gr. Eliad şi Mărgăritescu ?

D. ministru şi-a spus aceste motive în sânul comitetului delegaţilor că

întreprenorul putea să intenteze proces statului şi să ceară *despăgubire.*

Un râs homeric a cuprins adunarea la citarea acestui motiv. Antreprenorul face lucrări de 600000 — pe cari le preţuieşte cel mult cu 900000 —, primeşte pentru aceste lucrări putrede 1 780 000 lei şi ... şi mai cere şi despăgubire? Că

antreprenorul sau garantul ar putea cere să fie lăsat să continue lucrarea cheiului şi c-ar face astfel un chei rău proiectat...

Şi aci d. ministru se înşală. Art. 35 al contractului zice:

În caz de faliment al antreprenorului , contractul va fi asemenea reziliat *fără judecată, rămânând ministrul liber a primi sau nu* propunerile creditorilor pentru continuarea antreprizei .

Alt argument e:

Antreprenorii ar putea invoca înaintea justiţiei *evenimentele* politice din timpul războiului ca cazuri de forţă majoră şi motive de scuză sau de uşurare a responsabilităţii lor.

Are haz!

Contractul espiră în ... *ianuarie* 1877; războiul se declară în *vara* anului 1877. În ianuarie deja cheiul era surpat, Financiara în filament , iar câteva luni în urmă, vara, se dezgheaţă abia cazurile de forţă majoră, pentru a avea efecte retroactive.

Motivul principal al d-lui ministru e că garanţia n-ar fi valabilă pentru următoarele cuvinte. Întâi, garanţia de 830 000 lei n-ar fi sigură, *pentru că unul din fraţii Vartiadi ar fi fost minor când celalt ar fi constituit întreaga moşie drept garanţie.*

E inexact, după cum probează d. Nicorescu.

În adevăr se zice în dosar că garanţia s-a constituit de către cel mai mare din fraţi, însă acesta a angajat numai partea sa, adică numai o jumătate din moşie; iar cealaltă jumătate s-a constituit mai târziu de al doilea frate, când acesta era major.

E curios, observă d. Nicorescu ironic, că, ori de câte ori e vorba de o garanţie cu statul, totdauna iese înainte câte cu un minor . Şi cu toate acestea nici o garanţie nu se constituie fără să fie supusă şi încuviinţată de *consiliul de advocaţi.* Se vede că este o profesiune nouă, necunoscută de noi, care se exercită la Ministerul Lucrărilor Publice şi la Domenii: *profesiunea minorilor.*

O a doua obiecţiune a d-lui ministru în ceea ce priveşte moşia Călugăreni e că

această moşie, evaluată la 800 000 lei, n-ar valora astăzi nici pe jumătate atât.

D. ministru se înşală asupra evaluaţiunii , căci moşia a fost evaluată la 1 400 000 şi afectată garanţie pentru 830 000. Asupra acestei garanţii sunt la dosar o mulţime de piese care dovedesc grija cu care s-a înscris ipoteca: deci nu se poate zice că s-a procedat cu uşurinţă şi că garanţia ar fi fictivă. Dar, presupunând pentru moment că este fictiv evaluată la 1 400 000 moşia Călugărenii şi n-ar valora decât 800 000, oare competinţa Camerii este să examineze asemenea afaceri? Ce precedent s-ar crea în Parlament când acesta s-ar substitui justiţiei şi ar judeca şi rezolva prin majoritate pretenţiunile şi contestaţiunile dintre stat şi particulari?

D. ministru a mai adaos că garanţia în moşia Călugărenii nu ar fi valabilă şi pentru cuvântul că

acea moşie deşi ar fi fost evaluată 800 000 însă, când s-a luat inscripţiune, nu s-a arătat suma pentru care s-a înscris ipoteca.

Obiecţiunea aceasta ar fi gravă dacă ar fi exactă. Dar nu este exactă. Sunt în dosar dovezile cari statornicesc într-un mod clar şi perfect că moşia a fost evaluată la ţifra precisă de 1 400 000 lei şi înscrisă ca garanţie pentru suma de 838 500 lei.

Tranzacţiunea aceasta este atât de scabroasă încât a scandalizat până şi pe d. Fleva, care desigur nu e sfânt în cestiuni de antrepriză . D-sa a cerut ca legea să nu se promulge :

Are aerul că această cestiune s-a tratat în Cameră, *quasi* de la antreprenor ia antreprenor... Legea s-a votat în majoritate de un vot şi acel vot s-a dat poate tocmai de acel deputat care este şi antreprenor.

Cu toate astea ,,Pseudo - românul " a şi avut un articol prin care — în contra opiniei d-lui Fleva — cere *promulgarea* tranzacţiunii acesteia. În adevăr nu se mai cere decât semnătura M. Sale pentru ca această afacere bună, solidă ca betonul d-lui Gr. Eliad, trainică cum a fost cheiul său, să intre în rândul legilor cari guvernează fericitul popor românesc.

Băuturile pe cari d. Gr. Eliad le administra odinioară muştiriilor săi s-au metamorfozat cu vremea în antreprize, tranzacţiuni, societăţi financiare, beton, cheiuri , căi ferate şi... patria merge bine. Treabă nu se face, căci nu îngăduie Dunărea, dar parale ies.

[2 martie 1882]

[„DĂDUSEM DUPĂ «PESTHER LLOYD» UN ESTRAS"]

Dădusem după ,,Pesther Lloyd" un estras din reprezentaţiunea înaintată de I.P.S.S. Mitropolitul

Ardealului către Camera legiuitoare a Ungariei, reprezentaţiune în care se esprimau rezervele bine accentuate ale bisericii române a răsăritului în contra unui proiect de lege privitor la şcoalele secundare. Prin acest proiect se propunea a se introduce, în contra legii naţionalităţilor, în contra chiar a Constituţiei ungare şi în contra Statutului Organic sancţionat de M. Sa Împăratul, limba maghiară ca limbă de propunere în şcoalele confesiunilor nemaghiare şi degradarea limbii române la rangul de studiu facultativ , de cari autorităţile scolastice să poată până şi dispenza pe elevi, chiar pe cei români.

Acum ,,Telegraful român" din Sibiu ne aduce textul întreg al acestei reprezentaţiuni pe care ne grăbim a-l reproduce în cele următoare:

> Biserica greco - orientală română din " Ungaria şi Transilvania care, în împrejurări vitrege, a fost expusă în curs de secole întregi la grele suferinţi, îndată, ce, din părinteasca îngrijire a Prea înaltei Case domnitoare şi din bună - voinţa legislaţiunii, a fost primită şi ea în rândul bisericelor şi confesiunilor libere şi egal îndreptăţite din patrie, a luat conform cu misiunea ei măreaţă, între primele sale îngrijiri: de-a îmbrăţişa în sfera ei proprie de activitate educaţiunea poporului şi de-a înlesni, după putinţă, acelora dintre credincioşii ei cari tind la o cultură mai înaltă, calea către ştiinţe.
>
> Pe când biserica aceasta priveşte pe de o parte cu bucurie sufletească şi c-un încordat dor de progres la rezultatele ce le-a produs pe terenul culturii cari, în proporţie cu mărginitele ei mijloace materiale, se pot numi îndestulătoare, tot pe atunci vine pe de altă parte o împrejurare care deprimează pe credincioşii acestei biserici şi trezeşte şi în autorităţile ei superioare îngrijiri îndreptăţite; acea împrejurare este că regimul statului a supus prea - onorabilei Case reprezentative un proiect pentru regularea instrucţiunii în gimnazii şi în şcoalele reale, care e astfel întocmit încât tinde a şterbi autonomia bisericii greco - orientale române — baza existenţei sale — şi a lăsa în mare parte în deconsiderare interesele de cultură ale acestei biserici.
>
> Când, în urma reclamaţiunilor stăruitoare din partea tuturor eparhiilor , îmi iau libertatea de-a prezenta prea onorabilei Case reprezentative, din poziţiunea mea oficială, îngrijirile aceste ale bisericii greco - orientale române, fac mai întâi, pentru a determina poziţiunea bisericii mele, observarea următoare: biserica greco - orientală română, după dezvoltarea ei canonică şi după dispoziţiunile clare ale legilor cardinale în vigoare, cuprinde loc în rândul bisericilor *autonome* din patrie şi ca atare ea este în drept ca, în marginea legilor ţării, să conducă şi să reguleze în mod independent afacerile sale, nu numai cele strict bisericeşti, ci şi cele scolastice totdeodată, precum şi cele ce privesc fundaţiunile şi e în drept de-a le administra şi dirige independent prin organele sale proprii, rămânând neatins dreptul de supremă, inspecţiune pe care-l are statul.
>
> Biserica greco - orientală română, — ştiind că chemarea legislaţiunii nu consistă în a restrânge, necum a detrage drepturile acordate şi asigurate prin lege, ci, din contra, în a le da o estensiune tot mai tare în conformitate cu pretenţiunile juste ce se dezvoltă — simte cu îndreptăţită nedumerire că, mai ales pe terenul instrucţiunii publice, s-au introdus deja nişte instituţiuni regnicolare cari, abătându-se de la legile cardinale făcute pentru a asigura confesiile şi naţionalităţile din patrie, zguduie autonomia bisericii şi, în practică, retrogradează interesele ei de cultură; iar în menţionatul proiect de lege ea vede un pas nou în acea direcţiune care-n cele din urmă, răsturnând cu totul autonomia bisericească, poate primejdui chiar existenţa bisericii însăşi.
>
> Având conştiinţă de poziţiunea ei autonomă şi de drepturile ei cari decurg din acea poziţiune, biserica greco - orientală , română, organizată în mod legal pe baza principiului naţionalităţii, nu poate rămânea indiferentă când credincioşii ei învaţă şi se cultivă în nişte institute unde spiritul religios nu se răspândeşte în direcţiunea cerută sau unde *conştiinţa naţională* — baza întregului nostru organism — nu se cultivă îndeajuns; din contra, biserica aceasta caută chiar cu îngrijire specială să-şi ridice şcoli populare şi institute superioare de caracterul ei confesional propriu şi caută a le institui pe cele existente în mod corespunzător, tocmai pentru că lipsa unor asemenea şcoli nu se poate suplini îndeajuns — din punct de vedere al intereselor ei confesionale şi în parte naţionale — nici prin institute de stat, nici prin cele ale altor confesiuni.
>
> Precum însă biserica greco - orientală română ţine pe de-o parte mult la interesele sale religioase şi naţionale ale credincioşilor ei, tot astfel, pe de altă parte, ea-şi dirige pururea îngrijirea ei într' acolo ca să ţină interesele e vitale, atinse mai sus, în cea mai strictă legătură cu interesele statului şi caută îndeosebi să înrădăcineze în inima tinerimii sale studioase patriotismul — suprema virtute cetăţenească — dorind astfel a creşte statului cetăţeni credincioşi şi folositori. Aşadar alipirea fermă a autorităţilor şi a credincioşilor bisericii greco - orientale române către religia şi naţionalitatea lor nu poate fi escepţionată din punct de vedere al intereselor statului şi al patriotismului anume, afară

---

doar daca nu s-ar erige la valoarea unui principiu de stat teoria: că într-un stat în genere nu e permis a se suferi mai multe religiuni sau mai multe naţionalităţi, lucru care, în raporturile noastre speciale, nu se poate susţine.

De vreme ce însă, din nefericire, menţionatul proiect voieşte să smulgă din mânile confesiunilor autonome instrucţiunea şcoalelor secundare; de vreme ce, pentru limba maghiară ca limbă oficială a patriei, el vrea să ocupe teren la toate institutele de învăţământ, peste marginea îndreptăţirii şi cu restrângerea celorlalte limbi ale patriei şi de vreme ce proiectul vrea să întindă dreptul aproape nemărginit de-a dispune al regimului şi asupra şcoalelor secundare confesionale, se vede numaidecât că prin acestea proiectul voieşte să facă servicii — nu dezvoltării în direcţiune naturală a populaţiunii din patrie, de diferite religiuni şi naţionalităţi, nici intereselor ei de cultură temeinică, — ci mai vârtos acelui fatal curent politic care, purcezând din o greşită concepţie a relaţiunilor şi intereselor vitale ale patriei, şi-a propus de scop maghiarizarea popoarelor nemaghiare din patrie.

E adevărat că, proiectul în cestiune tinde a regula în mod uniform pentru toate confesiile afacerile instrucţiunii şi, abstracţie făcând de la o mică escepţie, proiectul nu face deosebire între confesiunile din patrie, fie ele după naţionalitatea lor maghiare sau nemaghiare, ceea ce în aparenţă trece ca argument în contra concepţiei de mai sus; însă tocmai nuanţa aceasta a conservării egalităţii de drept a

confesiunilor face să răsară şi mai bine punctul cardinal al proiectului, carele, combinând toate, se vede a fi consistând în voinţa: ca maghiarizarea compatrioţilor de naţionalitate nemaghiară să se realizeze chiar cu preţul autonomiei tuturor confesiunilor, supunând pe credincioşii bisericilor de naţionalitate nemaghiară unui sistem de instrucţiune publică care să-i silească a-şi neglija propria lor limbă maternă şi să-i atragă prin aceasta pe calea maghiarizării, pe când în celelalte e de atribuţia regimului de-a aplica faţă cu deosebitele confesiuni, după propriile lui vederi, gradurile de rigoare sau de favor ce-i stau la îndemână.

Cumcă în acest punct de plecare se rezumă toată intenţia proiectului în cestiune se vede curat din dispoziţiile ce le cuprinde, conform cărora mai întâi limba de propunere în toate gimnaziile şi şcoalele reale de stat, ce se vor înfiinţa de-acum înainte, nu poate fi alta decât cea maghiară § 39); apoi limba deosebitelor ţinuturi — daca n-o fi cea maghiară — nu se poate propune la toate gimnaziile şi şcoalele reale, deci şi la cele confesionale, decât numai ca studiu extraordinar auditorilor de bună voie, ba încă în aşa chip încât corpul profesoral să poată eventual opri pe cei interesaţi de la învăţarea ei § § 9, 78), iar ministrului i se rezervă dreptul de-a statornici dimensiunea studiilor obligatorii în aşa chip încât propunerea sistematică a limbilor provinciale să devie cu neputinţă § 77); cu toate acestea legea fundamentală despre egala îndreptăţire a naţionalităţilor, anume art. XLIV , § 17 şi 18din 1868, asigură limbilor nemaghiare din patrie un teren mai larg de cultivare şi pune îndeosebi în vedere îngrijirea statului ca cetăţenii patriei de orice naţionalitate, cari conlocuiesc în mase mai mari, să se poată cultiva în apropiarea ţinutului locuit de ei în limba lor maternă până unde se 'ncepe cultura mai naltă academică.

O trăsură caracteristică a menţionatului proiect de lege e: că pune sub pază oarecum poliţienescă toată mişcarea confesiunilor în afacerile şcolare prin aceea că voieşte a înarticula în legile patriei o neîncredere esprimată făţiş în espunerea de motive a ministrului, în contra celor de naţionalitate nemaghiară; pe când confesiunile şi între acestea biserica greco - orientală română, precum în trecut au făcut mari servicii ţării prin îngrijirea şcoalelor lor, tot astfel şi în viitor tot numai statului voiesc la urma urmelor să-i consacre întreg rezultatul interesării şi ostenelelor lor somptuoase în partea învăţământului; aşadar neîncrederea ce respiră din acest proiect de lege şi tinerea sub ochi poliţieneşti a confesiunilor de naţionalitate nemaghiară (daca greutatea principală nu se va fi punând pe maghiarizare) — nu numai că, n-are nici un temei, dar încă neîncrederea producând după natura ei neîncredere reciprocă poate fi stricăcioasă intereselor mai nalte ale statului, mai cu seamă în relaţiunile politice nu tocmai consolidate de astăzi, după a cărora matură cumpănire ar trebui ca, în sânul popoarelor patriei de diferite religiuni şi naţionalităţi, să se cultive alipirea cu conştiinţă către statul bine închegat, adecă patriotismul prin respectarea tuturor pretenţiunilor juste şi echitabile.

O asemenea neîncredere s-a esprimat deja faţă cu biserica greco - orientală română prin împrejurarea că, pe când la compunerea acestui proiect de lege şi în urmă la tratarea lui, începută deja în subcomisiunea de instrucţiune publică a Casei reprezentative, bisericile celelalte au fost invitate de-a dreptul spre acest scop şi au putut interveni, sau intervin în realitate prin reprezentanţii şi bărbaţii lor speciali, tot atunci biserica gr.-or. română din patrie, care numără aproape două milioane de suflete, neamintind pe cea sârbească, s-au înlăturat cu totul de la preparativele acestui obiect însemnat şi de mare importanţă. Nu voi să văz în aceasta o espresie de ură sau de dispreţ, însă în orice caz aceasta este o procedere care nu se poate motiva nici pe egala îndreptăţire de stat a confesiunilor, nici pe relaţiunile proprii bisericii greco - orientale române, ba nici măcar pe bunul tact.

Biserica greco - orientală română, privind afacerea învăţământului din punct de vedre al statului, nu poate avea şi nici are nimic de zis, daca legislaţiunea determină minimul studiilor obligatorii ce sunt a se propune în şcoalele secundare şi daca în genere indică esenţa instrucţiunii publice; de asemenea nu are nimic de zis daca regimul statului, în virtutea dreptului său de supremă inspecţie , controlează, în mod convenabil poziţiei confesiunilor, întocmirea corespunzătoare a institutelor confesionale de învăţământ precum şi rezultatele acestuia. Îndată ce însă proiectul de lege în cestiune are de gând a transmite în competenţa regimului statului partea cea mai mare din drepturile şi agendele acele din sfera şcoalelor secundare pe cari, până acum, le exercitau sau le îndeplineau în mod independent confesiunile autonome înşile, atrăgând în parte 'şi până şi calificarea profesorilor, biserica greco - orientală română se vede silită, în interesul autonomiei sale, asigurate prin lege, să-şi ridice vocea sus şi tare în contra acestora, cu atât mai vârtos cu cât biserica aceasta, când doreşte a-şi regula liberă toate afacerile învăţământului în sfera autonomiei sale, nu vrea să se ascundă nici dinaintea intereselor statului, nici dinaintea exigenţelor unei adevărate culturi ştiinţifice. Din contra, punând mare greutate pe avantajele unui sistem de învăţământ cât se poate de uniform, precum a făcut-o aceasta pân' acum la întocmirea institutelor sale de învăţământ, ea a avut atenţie pentru interesele statului şi pentru sistemele de învăţământ introduse în alte institute de aceeaşi categorie şi tot astfel având toate aceste şi pe viitor în vedere voieşte a emula — în ce priveşte rezultatele instrucţiunii în şcoalele secundare — atât cu institutele secundare ale statului cât şi cu cele ale altora confesiuni, dorind totodată a asigura prin aceasta institutelor sale şi dreptul de publicitate.

Abia mai poate fi îndoială că, dacă în afacerile şcoalelor secundare ale confesiunilor s-ar da regimului statului acel drept de ingerinţă imediată şi de dispunere aproape nemărginită, pe care proiectul de lege intenţionează a-l întinde şi statornici până la cele mai neînsemnate amănunte, pe cât timp la noi subzistă nefericita discordie naţională, a cărei existenţă nu se poate nega şi care se manifestează foarte vie în asuprirea celor mai slabi, urmările triste ale amintitului drept de ingerinţă şi de dispunere ar lovi mai cu seamă bisericile de naţionalitate nemaghiară, urmări pe cari afară de vexaţiuni şi de alte neplăceri ce pot interveni ni le pregăteşte însuşi proiectul de lege ca o sabie a lui Damocle , când pune în perspectivă lipsirea şcoalelor secundare confesionale de dreptul de publicitate, eventual închiderea lor şi — aşa zicând — confiscarea averilor lor; citându-se ca motive suficiente nu numai unele defecte neînsemnate în aranjament, ci la urmă chiar şi zelul confesiunilor pentru propria lor conservare.

Proiectul de lege, în urma motivării ministeriale, presupune despre institutele confesionale de

învăţământ că ele pot deschide teren la rele morale şi la direcţiuni contrarii statului — ce nu s-ar putea vindeca în mod radical decât prin închiderea provizorie sau definitivă a institutelor.

Întrucât priveşte biserica greco - orientală română şi institutele ei, provocându-mă la credinţa acestei biserici documentată în toţi timpii către tron şi stat şi la lealitatea ce n-a părăsit-o niciodată, trebuie să protestez în contra presupunerii de mai sus cu observarea că daca în adevăr s-ar afla la institutele vreunei biserici astfel de rele morale sau tendenţe contrarie statului, în contra cărora ar trebui să se aplice remediile şi represaliile prevăzute în proiectul de lege, atunci nu numai ar trebui închise definitiv cu putere guvernamentală astfel de institute, ci ar trebui totodată înlăturate şi autorităţile bisericeşti superioare, cari nu pot sau nu vreau a vindeca astfel de rele; dar fiindcă, aşa ceva nu se poate presupune despre nici o confesiune din patrie, această dispoziţiune riguroasă a proiectului, transpusă în lege, ar prezenta relaţiile noastre interne într-o coloare, care nicidecum nu răspunde adevărului.

Pe terenul legislaţiunii mai nouă e un fenomen caracteristic acea dispoziţiune a proiectului de lege, după care *gimnaziile şi şcoalele reale confesionale şi preste tot confesiunile şi bisericile nu pot nici cere nici primi ajutoare şi sprijin material de la statele din afară şi de la domnitorii sau guvernele, acelora.* Precum această dispoziţiune, după cum e ştiut, s-a dezvoltat ca material la un proiect de lege dintr-un caz provenit la un gimnaziu greco-oriental român, aşa e afară de îndoială că ascuţişul ei este îndreptat cu deosebire contra învăţământului bisericii greco - orientale române; pentru că pot fi cazuri singulare şi se pot dezvolta din când în când astfel de relaţiuni, cari din punct de vedere al intereselor mai înalte de stat îndreptăţesc pe guvern la astfel de măsuri; dar — a le transpune din cadrele dreptului internaţional într-o lege de instrucţiune publică şi a face tot atunci escepţiune în favorul ordinelor monacale ale unei religiuni, care de secoli s-a împărtăşit în abundanţă de toate favorurile ; aceasta este semnalul intennei : că bisericii greco - orientale romane, care de secoli a fost espusă la lipse deprimătoare , să i se ia toată posibilitatea de [a] putea ţine concurinţă în privirea înfiinţării şi întocmirii institutelor de învăţământ cu celelalte confesii, care parte încă de la opera cea mare a întemeierii patriei se bucură de abundantele donaţiuni ale statului, parte mai târziu, însă totuşi în secoli trecuţi şi[-] au eluptat o poziţiune astfel în stat, care le-a făcut posibilă dezvoltarea şi starea favorabilă materială în care se află; pe când biserica greco - orientală română, care mult mai târziu s-a eliberat şi care din cauze conexe cu tristul ei trecut a rămas şi materialmente îndărăt, întrucât priveşte îngrijirea institutelor sale de învăţământ, fiind lipsită de orice ajutor din partea statului, e avizată esclusiv la dinarii săi proprii.

Biserica greco - orientală română, credincioasă şi devotată statului, totdauna a respectat legile şi conform acestora limbile oficiale ale statului şi îndeosebi pune mare greutate ca tinerimea, ce se pregăteşte pentru ştiinţele mai înalte, să înveţe cu temei limba maghiară, nu numai pentru că aceasta în timpul mai nou a devenit limba oficială de stat, ci şi pentru că, în împrejurările noastre, limba maghiară e un factor însemnat pentru cultura ştiinţifică. Însă acele dispoziţiuni ale proiectului de lege, ca testimoniile de maturitate în institutele confesionale cu limbă de propunere nemaghiară să nu se deie în limba de propunere a institutului, ci în cea maghiară §§ 38, 89), apoi ca rigoroasele candidaţilor la profesură să se facă asemenea în limba maghiară §§ 69, 71) şi ca preste tot să se pretindă de la fiecare profesor confesional, fără privire la specialitatea lui, ca să, cunoască limba şi literatura maghiară, cursul dezvoltării acesteia şi operile scriitorilor mai însemnaţi maghiari § § 60, 62 şi 69): toate acestea sunt pretenţiuni ce trec preste scopul propriu al instrucţiunii publice, cari nu numai taie în drepturile de autonomie ale bisericei, ci încă şi îngreuiază foarte mult calificarea profesorilor confesionali şi dovedesc că la studiarea dispoziţiunilor luate în proiectul de lege în favorul limbei maghiare s-a pierdut din vedere; că şi în cauză de limbă orice pretenţiune exagerată poate produce reacţie şi poate zădărnici şi cea mai bună intenţiune, că aşadar, prin aplicarea unei astfel de sile , limba maghiară poate numai să piardă din puterea sa atractivă , în loc ca să se facă plăcută în cercuri cât mai întinse şi astfel să-şi asigure generalizarea ce se poate ajunge treptat, precum aceasta între alte împrejurări mai că-i succesese limbei germane, care e mai depărtată de noi.

Pe când de o parte proiectul de lege în cestiune îmbrăţişează limba maghiară cu cea mai călduroasă îngrijire şi-i dă avantaje ce trec peste îndreptăţire, tot atunci de altă parte el esclude mai de tot posibilitatea ca, în rândul tinerimii bisericilor de naţionalitate nemaghiară, şcolarii greco - orientali români, şi cu deosebire aceia cari se pregătesc pentru cariera preoţească sau învăţătorească , să poată învăţa din temei propria lor limbă maternă, care, conform legilor în vigoare şi după prescriptele statului organic al bisericei greco - orientale române, premunit cu prea - înalta sancţiune, în administrarea internă şi mare parte şi în corespondenţa cu autorităţile, e singura limbă oficială a bisericei; apoi preste toate aceste şcoalele secundare de naţionalitate română, se aduc prin proiectul de lege în contrastul că limba lor de propunere poate fi cea română § 79), dar şi în acest caz însăşi limba română se poate învăţa numai ca studiu estraordinar , în ore estraordinare §§ 4, 5, 6,7, 9, 77, 78).

Faţă cu un proiect de lege care — după cum e şi cel în cestiune — periclitează caracterul naţional al bisericilor de limbă nemaghiară, trebuie să se ia cu deosebire în băgare de seamă o împrejurare de fapt, de care sferele agitătoare şi cele determinante nu par a înclina să ţie seama, şi această împrejurare este: că în toate clasele naţionalităţilor compacte nemaghiare din patrie e în aşa grad dezvoltată *conştiinţa naţionalităţii lor proprii încât aceasta nu se mai poate sugruma , aplice-se în contră-i orice sistem sau orice măsuri.* O conştiinţă este aceasta care — ca bunăoară şi la naţionalitatea maghiară — fiind nutrită prin stima de sine însuşi, se razimă pe baze morale şi din aceste baze [î]şi ia putere şi pentru apărarea sa. *Orice încercare aşadar, care tinde la suprimarea conştiinţei de naţionalitate, pe lângă că vatămă interesele bisericelor naţionale, poate totdeodată degenera într-o eroare politică,* care, pentru liniştea internă a cetăţenilor şi deopotrivă pentru interesele mai înalte ale statului, poate să nască urmări păgubitoare, ale cărora înlăturare posibilă este o datorie de conştiinţă pentru fiece patriot.

Şi tocmai pentru că aşa este şi pentru că biserica greco - orientală română în credinţa şi alipirea sa, care nimeni nu i-o poate pune în îndoială, voieşte să fie totdauna în serviciul statului şi se sileşte a înainta din toate puterile interesele statului aduse în armonie cu ale sale proprii — ea îşi permite pentru apărarea intereselor sale vitale a înfăţişa în cele de mai sus întemeiatele sale îngrijiri în privirea proiectului de lege pentru instrucţiunea în gimnazii şi şcoale reale şi prin umilita mea reprezentaţiune

de faţă se apropie de preaonorabila Casă reprezentativă cu rugămintea ca, luând de bază principiile fundamentale cari singure pot asigura tăria, puterea şi prosperarea statului, adică sublimele principii de libertate, egalitate şi fraternitate, cari esclud orice supremaţie fie religioasă fie naţională, să binevoiască, înainte de-a tracta în special amintitul proiect de lege pentru gimnazii şi pentru şcoale reale, a-l înapoia domnului ministru de culte şi instrucţiune publică cu avizul ca să-l aducă în armonie cu legile cardinale ale patriei cari asigură autonomia confesiunilor şi drepturile naţionalităţilor şi astfel prelucrat , cu ascultarea confesiunilor şi între acelea şi a bisericei greco - orientale române, să-l supuie într-o redactare nouă.

Cuvintele mele de încheiere le rezum în fierbintea rugăminte: ca atotputernicul îngrijitor al indivizilor şi al popoarelor , spiritul păcii şi al dreptăţii, să se pogoare peste bărbaţii cari conduc destinele naţiunii, să-i lumineze şi să ia sub scutul său scumpa noastră patrie, Ungaria!

Sibiiu, 8 (20) februarie, 1882

În numele bisericei greco - orientale române din Ungaria şi Transilvania:

Miron Românul m.p.
arhiepiscop şi metropolit.

Atât în privirea proiectului de lege menţionat mai sus, precum şi în aceea a reprezentaţiunii Mitropolitului. " Biserica şi Şcoala" foaia intereselor religioase şi educative a diocezei române a Aradului (Ungaria), face următoarele apreciaţiuni nemerite :

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice în Ungaria a depus în Cameră un proiect de lege pentru şcoalele secundare (gimnazii şi şcoale reale) prin care tinde, nu să reformeze învăţământul secundar pe temeiul raţiunii şi al principiilor pedagogice, ci să, introducă mai cu seamă o nouă lege în scopul de-a maghiariza cu totul învăţământul în şcoalele confesionale, ca apoi, prin maghiarizarea învăţământului, să izbutească cu timpul a maghiariza şi a contopi în elementul unguresc toate naţionalităţile din patrie!

Invederat că la noi în Ungaria instrucţiunea nu are de scop, ca în alte state, cultivarea şi luminarea cetăţenilor statului, ci *întunecarea mai ales şi suprimarea conştiinţei şi demnităţii naţionale în tot ce nu e maghiar !* În contra acestei fanatice porniri , care formează, aşa - zicând , esenţa politicei maghiare, noi românii n-avem nici măcar posibilitatea de-a ne apăra şi asigura poziţiunea şi drepturile noastre naţionale, căci în Parlament, unde se tratează soarta popoarelor ţării, românii nu au reprezentanţii lor naţionali şi daca se şi ridică din când în când câte-o voce pentru apărarea intereselor şi a drepturilor poporului român ea este vocea celui ce strigă în pustie!

În astfel de împrejurări, ce e dar de făcut? Daca ca naţiune ni s-a luat exerciţiul drepturilor politice în stat, până şi dreptul de-a ne apăra limba şi cultura naţională, totuşi noi românii formăm încă o societate religioasă, formăm încă o biserică naţională şi, ca societate religioasă, ca biserică ortodoxă română suntem un cor destul de matur şi de compact pentru a ne împotrivi la orice tendinţe, care ar jigni libertatea conştiinţei şi cultura noastră naţională. *Bisericele ortodoxe ale răsăritului toate sunt constituite de la originea lor apostolică pe principiul naţionalităţii,* este dar în natura acestor biserici *ca ele să rămână naţionale,* româna, gre[a]ca ori serba, după cum e naţionalitatea sau poporul credincios.

Ierarhia bisericei noastre, condusă numai de acest principiu măreţ, a ridicat glasul în contra proiectului de lege pentru şcoalele secundare. Căci biserica nu este numai cea dântâi şcoală la oricare popor, dar îndeosebi la noi e singura instituţiune care îngrijeşte de progresul instrucţiunii în poporul românesc. Legea noastră organică (statutul organic) sancţionat de Maiestatea Sa Împăratul şi Regele apostolic , [î]i dă acest drept necondiţionat. ,,Biserica gr.-or. română din Ungaria şi Transilvania, zice statutul, [î]şi regulează, administrează şi conduce independent afacerile sale bisericeşti şi şcolare etc"

De aceea, văzând consistoriile din metropolie că drepturile şi autonomia bisericei noastre sunt atacate, în modul cel mai flagrant prin amintitul proiect de lege, şi consultându-se asupra remediilor posibile, s-au înţeles între sine ca să însărcineze pe Preosânţitul d-nu Arhiepiscop şi Metropolit, *Miron Românul,* d' a face la Dieta ţărei o reprezentaţiune în numele întregei biserici ortodoxe a românilor din Ungaria şi Transilvania.

Înalt Preas . Sa Metropolitul *Miron* a şi împlinit însărcinarea ce i-a dat biserica, cu conştiinţa şi demnitatea ce caracterizează pe iluştrii păstori ai bisericei creştine! " Reprezentaţiunea Escelenţei Sale, zice " Luminatoriul " (din Temişoara în Banat), este un cap d'opera şi o faptă din acele ce vor transmite la nemurire zelul şi bunavoinţă Esc . Sale pentru biserica şi şcoala credincioşilor încrezuţi păstorirei sale"

.....

În faţa unui limbaj atât de clar şi de hotărât nu credem să se afle român care să nu felicite pre demnul prelat pentru solicitudinea şi energia cu care a procedat în apărarea intereselor bisericii sale.

[4 martie 1882]

[„ZILELE ACESTE"]

Zilele aceste s-a produs în sferele didactice din capitală o agitaţiune care poate avea curioase urmări pentru instrucţia noastră publică.

Unul dintre cei mai dăligenţi profesori de la liceul Matei Basarab, d-l Filibiliu , a dat unui băiat insolent o palmă.

Băiatul, repetent şi-o adevărată calamitate pentru clasa I a acelui liceu, n-a îndrăznit să ceară de la direcţie satisfacţiune pentru acest atac la demnitatea lui de om şi de cetăţean liber; părintele lui însă, ştiindu-se om cu trecere în sferele astăzi dominante, a cerut satisfacţie de la ministeriu şi a mai publicat în acelaşi timp prin " Războiul" articole pline de insulte la adresa d-lui Filibiliu , ba nici nu s-a mulţumit cu atâta, ci s-a mai dus şi la cancelaria liceului, ca să " facă gură" Ministeriul, strâmtorat cum se vede şi supus vreunei

porunci de ,,mai sus" în loc de-a privi întreagă această " cauză" ca un bagatel , trimiţându-l pe copil cu tată-său cu tot la

direcţia liceului, cum cereau interesele bunei orânduieli, a dat ordin ca din profesorii de la liceul Sf. Sava să se constituie un juriu care să-l judece pe d. Filibiliu. Juriul informându-se despre cele petrecute şi aflând că băiatul pălmuit nu numai că e repetent, ci totodată unul din cei mai înrăutăţiţi, care strică prin purtarea lui întreaga clasă, şi că părintele lui a făcut o cauză celebră din pălmuirea fiului său, s-a pronunţat pentru primirea concluziunilor raportului dat de revizorul general care anchetase cazul şi exprimase părerea că ar fi destul să i se ceară d-lui Filibiliu declaraţia că nu va mai aplica pe viitor asemenea pedepse.

Suntem de părerea că juriul a mers prea departe.

Înainte de toate a da o palmă cuiva nu va să zică a-i aplica o *pedeapsă corporală ;* cu totul alta trebuie să înţelegem sub ,,pedeapsă corporală " Pălmuirea e o calamitate la care chiar oameni mai puţin nervoşi pot fi adeseori ademeniţi faţă c-o absolută insolenţă sau înrăutăţire . Nu sunt aceştia copii binecrescuţi şi deprinşi la buna cuviinţă , ci în partea lor cea mai mare nişte copii stricaţi, care au mâncat, vorba românului, în viaţa lor mai multă bătaie decât pâne şi sunt aşa de mult deprinşi cu ghionturile încât trebuie să te întrebi dacă mai e cu putinţă ca şcoala să-i lecuiască de deprinderea aceasta. Faţă cu asemenea copii palma nu e o pedeapsă, ci un act de mişcare reflexă ca tusea şi strănutul : i-am dat palma şi ne ducem să ne spălăm pe mâna cu care I-am atins.

Apoi cum rămâne cu spiritul de disciplină când chiar pentr-o palmă dată unui elev ca acela pe care l-a atins d. Filibiliu se face atâta amar de tapaj ? Nu e destul ceea ce-a făcut părintele copilului la ministeriu, în ,,Războiul" şi la cancelaria liceului? Voim să stabilim în mintea copiilor convingerea că profesorii nu sunt decât un fel de slugi plătite? Apoi bine, oricare profesor a avut ocazia să stea de vorbă cu părinţi care-i zic: " Dacă nu învaţă şi dacă nu se poartă bine, bate-l, domnule profesor.'' Aceştia sunt părinţii la care trebuie să ne gândim, iară nu aceia cărora prea puţin le pasă dacă copiii lor vor înainta ori vor rămânea tot atât de zăpăciţi ca dânşii. Un singur copil stricat ţine întreaga clasă în Loc şi încetul cu încetul o strică dacă nu-l vom depărta din ea la timp; cu atât mai stricăcios trebuie să fie dar efectul votului de blam dat unui profesor faţă c-un asemenea elev.

Să zicem că rău a făcut d. Filibiliu. Să-l pedepsim; însă interesul instrucţiei cere ca pedeapsa aceasta să nu fie publică şi să nu se pronunţe în faţa tinerimii, fiindcă astfel ea izbeşte în autoritatea întregului corp profesoral.

Cu toate aceste unul dintre membrii juriului a stăruit pentru o mai aspră pedeapsă. Acesta e d. Frederic Dame.

Nu e destul nici atât; onorabilul Ministeriu al Cultelor şi Instrucţiei Publice, ascultând consiliul permanent, a pus sentenţa juriului *ad acta* şi a dispus, drept pedeapsă, permutarea d-lui Filibiliu la gimnaziul din Focşani.

Iacă ceva şi nou şi nemaipomenit în ţara noastră: amovibilitatea profesorilor cu titlu definitiv. Nu mai rămâne decât ca să se voteze o lege prin care să se stabilească ca de aici înainte copiii să-şi aleagă singuri profesorii, ca să avem şi în instrucţie corelatul celebrei electivităţi a magistraturii.

La examenele ţinute în anul trecut s-au văzut profesori *cari n-au trecut materia prescrisă în program;* alţii au căutat fel de fel de pretexte *spre a nu se prezenta la examene,* pentru ca astfel să scape de controlul comisiunilor de examinare; iar alţii *vând notele pe preţuri curente.* Ni se mai asigură că este la Liceul Sf. Sava un profesor care a lipsit în anul acesta de 54 de ori, altul a lipsit de 40 de ori de la lecţie, petrecându-şi timpul prin berării, unde beau în *socoteala elevilor lor.* Ni se mai asigură că la Liceul Matei Basarab un profesor ar fi fost bătut de către elevi şi alte multe de felul acesta.

Iată dar destulă materie pentru anchete şi procederi viguroase.

Cât pentru cazul cu palma dată insolentului din clasa I, nu era decât o consecuenţă fatală a lipsei de disciplină de care suferă instrucţia noastră. Este un lucru natural ca acolo unde sunt profesori cari demoralizează ei singuri tinerimea profesorii conştiinţioşi să-şi piarză câteodată îndelunga lor răbdare. De aceea măsura luată contra unui profesor care şi-a pierdut pe o clipă răbdarea este nedreaptă şi păgubitoare instrucţiei noastre publice.

Era natural ea ,,Pseudo - românul " să ceară pedepsirea d-lui Filibiliu şi conformarea ministrului cu opinia d-lui Frederic Dame... mai ales pentru că, d. Filibiliu fiind profesor de limba franceză, în caz de permutare s-ar naşte vro vacanţă pe care - ar suplini-o prin cumul celebrul foiletonist al " Românului" care se destinge prin enorma sumă a absenţelor de peste an, corespunzătoare numai cu riguroasa încasare a lefii la sfârşitul lunei.

Apoi mai e un folos. Foiletonistul ,,Românului" e — el zice — francez, însă nu ştie franţuzeşte, pe când d. Filibiliu, numai român fiind, ştie perfect limba aceasta, de vreme ce nu şi-a pierdut vremea prin prăvălii de mărunţişuri şi de pălării de paie. E drept, e o exigenţă a mai bunei instrucţiuni publice ca mărunţuşarul pretins francez, vânzătorul de perii de dinţi, de prafuri

şi de suliman să înlocuiască pe învăţătorul român care-şi înţelege profesiunea. E asemenea firesc lucru ca d. Urechia, a cărui poziţie atârnă de satisfacerea caracudei roşie, să se conforme înţeleptelor sfaturi ale calfei de bărbier care trage perdaf fără săpun limbei noastre şi bunului simţ în foiletoanele ,,Pseudo-Românului"
[5 martie 1882]

[„PROIECTUL DE LEGE"]

Proiectul de lege al tocmelelor venind luni la ordinea zilei, multele idei eronate cari s-au produs în anii din urmă asupra originii proprietăţii precum şi a clăcii în România şi pripa reformelor răsărite din aceste erori ne face să ne întoarcem încă o dată la istoria adevărată a relaţiunilor vechi dintre proprietatea mare de pământ şi muncă, căci ni se pare că o descriere clară a evoluţiunii unor raporturi atât de necesare e adesea esenţială pentru cunoaşterea cestiunii.

Se va zice că reformatorii şi agitatorii, că d. C. A. Rosetti îndeosebi, au voit binele, şi dacă rele sunt, nu sunt a se atribui intenţiilor lui, ci împrejurărilor.

Aceasta — o repetăm de atâtea ori — ar putea fi o scuză pentru un om privat, nu este pentru unul public. Greşelele unui om public se traduc în nenorociri asupra a milioane de oameni nevinovaţi; mai mult încă: d-sa *trebuia* să greşească şi să greşească pururea. Neavând un cui în ţara aceasta, nici cuiul lui Pepelea din poveste, neavând un petic pe toată faţa pământului ţării, străin prin origine, dar şi mai străin prin apucături şi prin idei, pentru d-sa politica este o pură afacere de invenţie şi de combinaţie, de negustorie de idei şi de principii. Din citire de cărţi franţuzeşti şi *a priori* şi-a croit în minte o serie de principii demagogice, o idee de stat cosmopolită, neistorică şi neromânească , un fel de Americă cel puţin, daca nu de-a dreptul Comuna, şi, c-o stăruinţă vrednică de un scop mai bun, au propagat în curs de douăzeci şi cinci de ani tot ce i-a trecut prin minte, indiferent daca stătea sau nu în legătură cu starea de cultură, cu stadiul de evoluţiune a statului român.

Care era starea ţării, dreptul ei, înainte de Regulament, căci fără îndoială Regulamentul Organic, făcut din iniţiativa Imperiului despotic al ţarilor, a trebuit să fie în opoziţie, în unele părţi măcar, cu ,,bătrânele şi bunele datini" ale ţării precum zicea Matei Basarab.

Cronicele amânduror ţărilor ne-o spun limpede: ,,La început tot pământul ţării domnesc era" *ager publicus ,* indiviziunea . Acest pământ se împarte între ostaşii cuceritori, gentes *,* moşneni sau răzeşi, între căpitanii lor — boieri — şi restul rămâne pământ domnesc. Moşiile cari se dau boierilor li se dau cu privilegiul de-a le coloniza cu ce condiţii vor putea; favoarea cea mai mare pentru colonizări era aceea de-a forma " slobozii" *(asylum)* — loc în care oameni robiţi, condamnaţi la pedepse, străini, aşezându-se, scăpau de urmărire. Roma chiar a fost la început o " slobozie" precum se ştie, căci slobozie însemnează " libertate"

Cine se aşeza pe aceste moşii, originea proprietăţii cărora este dania domnească, se aşeza în condiţiile cu cari convenea cu proprietarul şi aceste condiţii, îndealtmintrelea cam uniforme peste tot locul, sunt originea clăcii şi a dijmei. Cu desăvârşire aceleaşi raporturi domneau în Ardeal şi Ungaria. Şi aci pământul românilor: Făgăraşul , Maramureşul , cele opt ţinuturi ale Banatului de Severin, Munţii Apuseni, sunt împărţite între ginţile războinice de români aşezate acolo, sunt inalienabile , sunt proprietatea lor. Celălalt pământ, domnesc sau regal, fusese dăruit parte la nobili unguri, parte saşilor colonizaţi, parte nobililor români. Dar, ginţile libere înmulţindu-se repede în ţinuturile lor, parte intră pe moşiile dăruite nobililor, sub condiţii convenite cu aceştia, parte, nesuferind raporturile bisericeşti din Ardeal şi Ungaria şi mai ales presiunile de convertire ale papei, trec munţii şi întemeiază Ţara Românească şi Moldova. Cu prisoasele ginţilor aşezate în ţările noastre se colonizează moşiile mari, cu prisoasele ginţilor din câteva ţinuturi ale Ardealului şi Ungariei se colonizează moşiile de colo, şi individualitatea etnică a românilor suplantează tot ce întâlneşte în cale şi câştigă, prin muncă, ţări întregi.

Din aceste fapte, dovedite prin sute de documente, se arată, întâi, că românii au fost un popor pururea liber şi că nelibertatea e de-o provenienţă foarte târzie. În Ardeal şi în Ţara Românească *glebae adscriptio* e introdusă, din cauze curat temporare şi de oportunitate, de Mihai Viteazul.

Al doilea, se dovedeşte că era un popor ce respecta dreptul altuia cu sfinţenie. Ieşind din locurile părinteşti, câştigate prin merite războinice, şi aşezându-se pe moşia altuia, câştigată tot prin asemenea merite, el transigea în privirea condiţiilor aşezării, păstrându-şi un singur lucru caracteristic pentru un popor eroic: libertatea personală. Chiar când ia arma în mână n-o face pentru a cuceri proprietatea nobilului, ci pentru *a restabili condiţiile primitive cu care s-a aşezat prin liberă tranzacţie*

---

pe acea proprietate. Crunte şi viteze bătălii au avut ţăranii clăcaşi din Ardeal cu universitatea nobililor şi adeseori izbutesc a-şi revendica condiţiile primitive de aşezare .

Raportul privitor la cestiunea agrară adresată de-o comisie ad-hoc lui Barbu Vodă (Ştirbei) spune identic acelaşi lucru, care rezultă din întreaga istorie a dreptului român. Proprietarul e liber pe proprietate, ţăranul pe munca sa şi pe averea mobiliară . Aşezarea pe moşii s-a făcut prin tranzacţii , păstrându-şi ţăranii deplina libertate personală.

Erau aceste raporturi favorabile ţăranului? Fără îndoială, căci statistica ne-o dovedeşte. De la începutul secolului până la 1864 populaţia română creştea repede, după formula lui Malthus, am putea zice, de la 1864 ea începe a scădea şi scade din ce în ce mai repede.

Daca d. C. A. Rosetti şi - însuşeşte meritul de-a fi reformat ţara, vază cu ce preţ a făcut-o. Cu mortalitatea poporului românesc.

Să venim însă şi la Mihai Viteazul, acest om fenomenal prin vitejie şi prin minte, aceasta jertfă tragică a unui mercenar de rând ca Basta. Mihai decretează pentru Ardeal şi Ţara Românească *glebae adscriptio,* vecinătatea, legarea de pământ. Un act nedrept, se va zice, care ridica libertatea personală. Dar oare ce zicea Matei Basarab despre tendinţa capitalului bănesc de-a suplanta, prin efectul cametelor , pe vechii proprietari prin noi proprietari de origină străină? Noul proprietar— neistoric — putea zice locuitorului: ,,Daca ai dreptul de-a te muta de pe pământul meu, am şi eu dreptul de-a te alunga când voi" Mihai răspunde: ,,Tot pământul ţării acesteia la început domnesc a fost; proprietatea absolută nu există în zilele mele. Noi, Domnul, ţi-am dat acest pământ, dar ţi l-am dat cu rezerva că-l vei exploata în anume condiţiuni. Aceste condiţiuni sunt pozitive după obiceiul pământului : parcelarea în ferme , cu dreptul de dijmă şi o zi de lucru pe săptămână. Ţie-ţi trebuie muncă? Bine. Ţi-o dau. Dar mie-mi trebuie popor, pentru că am de purtat războaie şi nevoie de contribuabili. De aceea 'l leg de pământul tău pe acest popor şi, oricât s-ar înmulţi, tu ai să-i dai pământ"

Ceea ce-i uimitor în documentele noastre vechi şi-ţi umple inima de duioşie şi iubire este profunda naivitate şi bună credinţă de cari sunt dictate. Oamenii, poate unde erau de aceeaşi rasă şi înrudiţi fizic şi moraliceşte, nu erau numai cuminţi ci şi binevoitori. În acest aluat nu intrase încă drojdiile uliţelor Ţarigradului, cari să-l facă să fermenteze . Astfel şi măsura lui Mihai Vodă era de-o mare bună - crediţă . În mai puţin de 40 de ani populaţia Ţării Româneşti ajunge la două milioane pe atunci, veniturile statului la 200 000 de galbeni; Matei Basarab este acela care culege fructele semănate de marele şi nefericitul său predecesor .

Astăzi nu se mai poate o întoarcere la trecut — care la 1848 ar fi fost posibilă poate.

Legea rurală a scos proprietatea de sub vechiul drept public, a şters orice urmă a principiului indiviziunii , precum şi originii de agru public. Proprietatea mare şi cea mică sunt azi *absolute.* Fără îndoială

din punct de vedere social şi politic acesta este un progres, încă de aşa natură încât o retrogradare să nu mai fie cu putinţă.

Ne îndoim însă că acest progres, în momentul în care s-a realizat, a fost potrivit cu stadiul de evoluţiune al societăţii române.

Daca, la 1848, generaţia de agitatori ar fi fost compusă din oameni serioşi, cunoscători ţării, poporului şi datinelor Lui , nu bonjurişti pomadaţi şi frizaţi , daca ar fi fost Tudor şi nu C. A. Rosetti, acesta ar fi căutat îndreptarea în întoarcerea la trecut.

Ars trebuia ,,Regulamentul organic" ş-aşa, dar trebuia ars în favorul vechilor instituţii româneşti, nu în favorul bagajului de idei cosmopolite şi *a priori* ale Revoluţiei Franceze.

Aceasta din urmă a fost o revoluţie a burgheziei, deci cu toate fibrele şi rădăcinile străine de nevoile şi trecutul ţării noastre de plugari şi păstori.

[6 martie 1882]

[„D. MAIOR ARMĂŞESCU "]

D. maior ArmăŞescu s-a crezut atins prin apreciaţiunile cuprinse într-unul din numerile trecute ale ,,Timpului" asupra incidentului d-lui Filibiliu. Ne credem datori a declara că n-am înţeles să atingem prin acest articol susceptibilităţile nimănui şi nici chiar a aproba faptele d-lui Filibiliu, după cum s-au prefăcut a crede unele ziare cum e " Românul" Am crezut numai că faptul imputat d-lui Filibiliu nu merită destituirea deghizată de care a fost izbit.

[11 martie 1882]

[„D. C.A. ROSETTI, VENERABILUL"]

D.C.A. Rosetti, venerabilul părinte al democraţiei, pretinde a fi în genere mai conservator decât conservatorii. În adevăr, judecând după împrejurarea că d-sa singur cumulează c-o reversibilă fatalitate privilegiile a 2175 boieri de sub Regulament, cată să admitem că în predmetul acesta şi întrucât priveşte preţioasa sa persoană, d-sa e nu numai conservator, ci reacţionar chiar, un reacţionar multiplicat cu 2175 de boieri de-ai Regulamentului.

Întrucât priveşte persoana sa zicem, căci acolo unde începe interesul public, d-sa devine foarte liberal. Când e vorba de-un gheşeft de făcut cu străinii, atunci ,,Românul" scutură din mâneci toate argumentele seducătoare ale milioanelor: acolo d. C. A. Rosetti e darnic, e prea darnic chiar cu banii visteriei cari pe d-sa nu-l costă nimic. Când e vorba de răscumpărarea unei linii părăginite ca Cernavoda chiustenge , atunci C. A. Rosetti se oferă a plăti nu numai costul liniei, ci voieşte să mai capitalizeze şi veniturile actuale, pe cari compania le ia tocmai pentru a rambursa acel cost.

Căci în adevăr, iată ce zice ,,Românul"

> Linia a fost evaluată cu 13300000 lei. Atâta face.. . din punct de vedere. .. *românesc.* Dar noi nu cumpărăm numai linia, adaugă c-o prefăcută naivitate organul guvernamental.

Mai cumpărăm dreptul companiei de-a o esploata 90 de ani. Oare acest drept nu face 1300000 ?

Apoi cumpărăm dreptul de-a ne folosi de portul Constanţa, ceea ce asemenea valorează 2000000.

În fine mai cumpărăm dreptul companiei de-a lua lemne de construcţie din pădurile statului. Oare acest drept nu face parale?

Dar bine, onorabililor, oare asta nu-i socoteala lui Nastratin? Ce fel de negustorie e asta?

Apoi dreptul companiei de-a exploata linia 90 de ani şi de-a se folosi de portul Chiustenge nu constituie tocmai *plata* actuală a *costului* construcţiunii? Costul construcţiei pe de-o parte, dreptul de esploatare şi de port pe de alta nu formează două sume ce se pot aduna la un loc, ci două sume în raport. Daca presupunem că costul liniei de 6000000, iar drepturile amintite echivalează cu X**,** atunci avem să plătim, nu 6000000 + X ci 6000000 = X, adecă ori costul, ori echivalentul veniturilor actuale, menite a restitui acel cost.

Se oferă Sir John bunăoară să zidească o casă pe moşia turcului şi-i zice: ,,Bani nu-ţi cer, fiindcă ştiu că turcul n-are parale. Dar îţi zidesc o casă frumoasă şi drept plată cer să am dreptul de-a şedea eu însumi zece ani în casă, să iau lemne din pădurea d-tale de alături şi să prind peşte în lacul d-tale.

— Bine, zice turcul, mă 'nvoiesc . Trece un an, casa e gata, în vremea asta vine proprietar românul, moştenitorul turcului, om cu dare de mână şi fecior de bani gata.

— Ştii ce? zice sir John românului — plăteşte-mi costul casei şi intră în posesiunea ei. Şi eu m-am săturat să mai şed în ea, şi d-ta ai de unde plăti.

Se 'nvoieşte românul, preţuieşte costul construcţiei şi i-l oferă lui sir John.

— Ba nu, zice sir John, nu aşa ne-a fost vorba. Numai costul mi-l plăteşti? D-apoi dreptul meu de-a şedea zece ani în ea, de-a lua lemne şi a pescui, unde-l pui? Şi acela trebuie plătit.

— Apoi ori una, ori alta, sir John. Sau îţi plătesc numai costul construcţiei, sau numai dreptul de-a te folosi zece ani de ea. Amândouă nu se poate, sir John, c-ar fi colac peste pupăză . Căci drept plată a construcţiei, d-ta te bucuri de dreptul de-a şedea în casă. Sau construcţia ţi-o plătesc, sau dreptul de-a şedea în ea.

Ce-am zice asemenea, daca societatea acţionarilor căii ferate Stroussberg ar veni şi ne-ar zice: " Linia costă 260 mil . Suma aceasta ne-aţi plătit-o. Dar acu vă rog să-mi plătiţi şi dreptul ce-l aveam de-a mă folosi 90 de ani de ea. Capitalizaţi-mi venitul ce-l luam în fiece an de la linie"

Dar — ar răspunde toată lumea — acel venit intra în *anuitate.* Cu acel venit se plătea costul construcţiei. Dacă-ţi plătesc acest cost, d-ta 'l plasezi oriunde vrei şi-ţi iei anuitatea dintr-alt loc, dintr - altă întreprindere, nu din aceasta pe care ţi-o răscumpăr .

După mărturisirea " Românului" dreptul companiei de-a esploata linia 90 de ani echivalează cu 1300000, dreptul de-a se folosi de port valorează 2000000. Iată dar că noi am avut cuvânt din capul locului. Atâta face

linia în realitate: 3300000 lei, adică un capital echivalent cu dreptul de esploatare pe 90 de ani şi cu venitul portului. Nici un ban mai mult, nici unul mai puţin.

Dar s-au preţuit lucrările 13 milioane? Să fie preţuitorii sănătoşi, nu de asta e chestia. Cât produc acele preţioase lucrări? Ele produc venitul de la 3300000 lei şi nimic mai mult; deci atâta fac.

Cine-a văzut argumentarea de mai sus a ,,Românului" şi-a adus fără îndoială aminte de vestitul întru ale socotelelor, Nastratin.

Timur - lenk , adică Timur cel Şchip (răsbotezat de apuseni în Tamerlan) era contimporan cu Baiazid I şi cu Mircea cel Mare. Se ştie că biruinţa lui Timur la Angora asupra lui Baiazid a avut

---

efectele cele mai bune pentru Ţara Românească, căci în urma ei, Mircea punea şi scotea pe tronul otomanilor la împăraţi după plac. Timur avea un hoge caraghioz pe care îl chema Nastratin, identic cu acela ale cărui taclale şi cabazuri le-a cules şi le-a pus în versuri răposatul Anton Pann. Oare nu cumva financiarul ,,Românului" în chestia liniei Cernavoda chiustenge să fie un strănepot al vestitului Nastratin, contimporanul caraghioz al unei epoce de mari eroi? În adevăr şi Mircea era *Dominus terrarum Dobrodicii. Dristri despotus.* Nil cumva Timur [î]i va fi trimis în glumă marelui său contimporan, Mircea, pe Nastratin ca pe vremea aceea să-i reguleze Dobrogea? Nu cumva să fi rămas de-atunci o fatalitate istorică ca socotelile ce privesc Dobrogea tot Nastratin să le facă?

[12 martie 1882]

[,,*BABELE* AU TRECUT"]

Babele au trecut. Ca să dezmintă tradiţiunea populară, care le aruncă în spinare toate intemperiile începutului Lui Marte, ele s-au făcut amabile estimp, au cumpărat soarele şi elementele, s-au îmbrăcat în haine de primăvară, şi-au pus ghiocei şi viorele la ureche şi, cu surâsul pe buze, au poftit lumea la plimbare zicându-i: Ia uitaţi-vă cât suntem de frumoase! Lumea, neîncrezătoare la început, a prins curagiul încetul cu încetul şi, în locul blestemelor ce le adresa altădată, le-a acoperit de binecuvântări .

— Giaba, nu mai sunt babe! ne zicea triumfătoare o cucoană bătrână, căreia - i făceam complimente pentru frumuseţe maltenabilă a timpului. Orişicine poate recunoaşte adevărul acestei afirmări, privind mai cu seamă părul negru şi peliţa lucie a Doamnei X ..., care reuşeşte să ascundă aşa de bine, graţie cosmeticurilor , unguentelor şi apelor farmaceutice de tot felul, cei şaptezeci ani ce numără până acum.

•

Cu toată voioşia timpului, cronica are să înregistreze încă un caz de sinucidere, din fericire neizbutită . Un biet servitor anume Tudor Orzaru , hotărâ să părăsească această vale de lacrime, cum zic poeţii, şi-a ales o cracă de arbor într-una din aleile Şoselei şi, punându-şi ştreangul de gât, a încercat să zică: Adio, lume!... El începuse deja să se legene cu melancolie în aer ,,ca o trestie bătută de vânt" cum se exprima un procuror cu idei poetice într-un raport devenit celebru printre camarazii săi, când mâna generoasă a unui grădinar veni să taie firul fatal care-l ţinea suspendat deasupra eternităţei şi-l readuse la viaţă. Văzându-se iar pe pământ, Tudor deschise ochii, se pipăi bine ca să se convingă că trăieşte încă şi, făcându-şi cruce, jură din toată inima că n-are să mai reînceapă. Căci, poetul a zis-o de mult:

Iubesc şi-mi place viaţa,
Deşi 's nefericit!

•

Nu era de ajuns cele două colosale catastrofe de la Nizza şi din Viena; un nou sinistru a venit să sporească numărul incendielor de teatre. Palatul de Cristal din Marsilia a ars cu desăvârşire şi cât p-aci era să-l urmeze şi teatrul imperial din Sant-Petersburg. S-a observat cu drept cuvânt că de aci înainte, oricine se va decide să asiste la vreun spectacol, să-şi facă mai întâi testamentul şi să se grijească , daca va - crede în Christos, ca să fie gata pentru orice întâmplare.

Daca, în străinătate, ard teatrele, la noi, vai! flăcările incendiului consumă oraşe şi târguri întregi. Sute de familii au rămas pe drumuri. Se pare că focul Sodomei şi al Gomorei s-au abătut asupra ţărei spre a o pustii. Târgul Fălciului , Târgul Neamţului, Târgul Cucului, focul din Brăila şi mai ştim noi câte altele! Suntem ispitiţi a crede că aceste sinistre consecutive, cari au răspândit groaza şi mizeria în atâtea localităţi prospere , sunt opera vreunor mâini criminale. E cu neputinţă ca hazardul singur să cauzeze în acelaşi timp atâtea nenorociri.

Oricum ar fi, niciodată caritatea publică n-a avut o ocaziune mai dureroasă de a se manifesta. Să dea şi mic şi mare, căci suferinţa e la culme! Până ce comitetul ,,Presei" deja constituit, va putea să funcţioneze, să se organizeze în grabă liste de subscrieri, căci ajutoarele trebuie să fie grabnice spre a fi de vreun folos.

În ceea ce ne priveşte, redacţiunea ,,Timpului" are deja deschise asemenea liste şi va publica imediat numele oricărui generos donator .

Scenele de jale de cari vorbirăm nu împiedică scandalurile bucureştene de a se produce. Nu putem rezista plăcerei de a comunica cititorilor noştri următoarea întâmplare care face de două zile să râdă cu hohot saloanele capitalei. E vorba de o păruială în regulă între două femei celebre prin luxul lor. Nu vom imprima numele în speranţa că fiecine va ghici despre cine vorbim.

Frumosul Adonis e iubit cu pasiune de Doamna X... al cărei nume sonor poartă bonetul frigian... Însă Adonis are un caracter foarte sburdalnic şi-i place să imiteze fluturul zburând din floare în floare. Doamna X..., simţind că amantul său o înşală cu una din prietenele ei cele mai intime, prietenă foarte cunoscută în Bucureşti prin pieptul său de cauciuc şi prin toaletele-i zgomotoase, s-a decis să-i surprindă în flagrant delict. În acest scop s-a pus la pândă şi a aflat că culpabilii îşi daseră întâlnire alaltăieri într-un otel depărtat din capitală.

La ora indicată, pe când amanţii se pregăteau să-şi dea probe elocvente de amor, doamna X. . ., ca Nemesis, zeitatea răzbunărei, năvăleşte în cameră şi, nici una nici două, apucă de coade pe infidela amică. Vai! coadele erau false şi-i rămân în mâini. Furioasă, vindicativa amantă o apucă de gât spre a o sugruma şi-i zgârie obrazul cu unghiile-i formidabile, cu rizicul de a-i scoate ochii.

În acest timp, Adonisul, profitând de învălmăşeală, o şterge repede din cameră, cu capul gol şi cu îmbrăcămintea în dezordine, se suie într-o birjă şi dispare.

Cu mare greutate servitorii otelului au putut scoate pe infortunata femeie din ghearele teribilei sale antagoniste.

De două zile, această victimă a amorului n-a apărut pe şosea. Gurele rele afirmă că-i va trebui mai bine de o lună pentru ca figura ei să-şi poată lua aspectul obicinuit.

O amor, tu ai pierdut Troia!

Fantasio

[14 martie 1882]

[„NEFIIND DE IERI DE ALALTĂIERI"]

Nefiind de ieri de alaltăieri, e de neînţeles de ce entuziasmul factice şi de paradă nu mai prinde rădăcină, de ce zile a căror însemnătate s-a exagerat acum un an trec azi nesărbătorite ca cele de rând şi de lucru.

Ieri a fost în adevăr aniversara proclamării regatului. Ea a trecut modestă, în vârful picioarelor, ca şi când ar fi voit să nu scoale din somn pe soră - sa , cestiunea Dunării. Şi românii au lăsat-o să treacă ca şi când n-ar fi fost niciodată, ca şi când nu acum un an ar fi fost perindarea alaiului care se 'ncepea cu istoria românilor de la Decebal pân la cei din urmă Basarabi, dar se 'ncheia vai! cu lungul, aproape nesfârşitul şir al societăţilor ovreeşti, într-un mod pe cât de ominos pe atât de puţin cuvenit. Parcă ne-ar fi spus imigraţiunea ,,Treceţi voi înainte, cu Basarabii voştri cu tot, căci aparţineţi trecutului: noi venim în urmă, căci al nostru e viitorul şi... republica. Regişorii Moldovei şi ai Ţării Româneşti? Basarabi şi Muşatini? Ce sunt toţi aceştia pentru noi, ce ne pasă cine au fost sau cum au trăit? Ce ne pasă nouă de sângele vărsat în şiroaie cu care e udat orice palmă a acestui pământ? Moşiile voastre voim s-avem dreptul de-a le cumpăra noi, noii români, românii " Românului" ; restul e o lungă poveste care nu ne priveşte întru nimic .

şi 'ntr-adevăr de ce reamintirea acelei zile să mai fi fost sărbătorită ca-n rândul trecut, când aproape toţi simt ce intimă legătură a fost între ea şi cestiunea, până azi pendentă, a Dunării. De pe atunci se zicea încă că pentru noua poreclă a ţării noastre, îndealtmintrelea vechi şi cinstite, unul din generoşii vecini ceruse o compensaţie reală în concesiuni pe valea Dunării şi că strălucirea purpurei fusese destul de ademenitoare pentru o seamă de oameni politici spre a-i îndupleca să facă făgăduinţi de natură a dezbrăca noua regalitate de drepturi suverane, pentru a o îmbrăca în petece de samur. În adevăr se mai editase într-un rând ,,Arta diplomatică" a marelui om de stat, când pentru *onoarea* de-a încheia o convenţie cu ministrul austriac se sacrificaseră interesele reale, economice ale ţării pe zece ani înainte; a doua ediţie a acelei arte diplomatice apărea *in folio* şi consista în a schimba cu dibăcie suveranitatea pe Dunăre pe-un titlu. N-ar mai rămânea decât să ne proclamăm şi împărăţie, în schimb cu România întreagă, păstrându-ne pentru rezidarea mărimii noastre împărăteşti nemăsuratele întindere ale Fefeleiului.

Fraza ne omoară pe noi, aparenţele în locul fondului, în locul adevărului. Adevărata regalitate ar consista în onestitate politică, căci onestitatea deprinderilor şi vederilor e caracteristică pentru

---

monarhii întemeiate; pe când şiretlicul, amăgirea maselor cu vorbe, malonestitatea politică sunt atribute ale demagogiei pe de-o parte, ale despotismului pe de alta. Sub monarhia adevărată nu se aruncă în apă două milioane pentru un chei ca al Brăilei; nu are nimenea curajul de-a propune răscumpărarea liniei Cernavoda—Chiustenge; nu se fac biurouri de împământenire în Adunare, unde tuns, ras [î]l trece pe ovrei între cetăţenii statului român pentru parale ; nu se jefoaie visteria şi publicul cu lefuri ad-hoc de câte 40 000 fr. create pentru patrioţi improvizaţi din advocaţi fără pricini şi sabiuţe ignorante în directori de bancă şi drum de fier; nu se cumulează câte zece funcţii pe căciulă. lată ceea ce nu se face sub regalitatea adevărată, pentru că nu îngăduie monarhul să se despoaie poporul său fără a i se da în schimb vreo compensaţie materială sau morală din partea cavalerilor de industrie.

Cine are deci dreptate e tot d. C. A. Rosetti care zice în Cameră: ,,Ce-mi pasă de forma monarhică, daca trăim sub republică" Şi sub republică trăim, anume sub cea mai rea din formele republicei, când nu domnesc nici Pisistratizii cei iubitori de adevăr şi de arte, nici medicii cei generoşi şi mari, nici patricii Romei, ai Veneţiei, ai Olandei, ci plebea ... plebea în senzul cel mai rău al cuvântului, adunăturile fără trecut şi fără tradiţie din câteşipatru unghiurile lumii; căci acel care e cu totul înlăturat de la conducerea acestei ţări şi suplantat prin această plebe este poporul românesc însuşi, adevăratul popor românesc de rasă, *gens Quiritium* .

Şi de-aceea lucrurile nu pot merge bine, nici pot provoca entuziasmul popular. Surogatul frazei roşie substituit patriotismului adevărat îşi arată pretutindenea arama; pentru popularitate şi menţinere la putere sacrifică interesele vitale şi lipseşte chiar forma cea mai serioasă de guvernământ, cea monarhică, de încrederea pe care cată s-o inspire unei naţiuni. În adevăr, ce suveranitate se poate numi aceea când contele Wolkenstein cutreieră Europa în dragă voie pentru a pune la cale ţărmurii noştri şi apele noastre — *de nobis sine nobis* — şi nu află în drumul lui decât escelenţe neoplatonice a la Pherekydes sau transparente ca nimicnicia, ca autorul vestitelor scuze, ridicate la patrat? Contele poate în adevăr să urmărească, fără ştirea noastră, realizarea făgăduinţelor făcute în schimbul poreclei regatului. Iluzia serbărilor au trecut de-un an de zile ca efectele unei trecătoare ameţeli; permanentă însă se arată în fundul scenei paguba, se arată cucerirea Dunării pe care puternica vecină o urmăreşte cu stăruinţă.

[16 martie 1882]

[„LA REFLECŢIUNILE NOASTRE"]

La reflecţiunile noastre asupra cazului d-lui Filibiliu, profesorul permutat prin hotărâre a consiliului, la Focşani, pentru că într-un moment de nerăbdare a lovit — desigur *nu* ca pedeapsă corporală — pe un elev repetent, ,,Pseudo - românul " ne-a răspuns cu două articole pline de insinuaţiuni şi, se 'nţelege , ne-a

substituit, ca de obicei, idei pe cari nu le-am enunţat şi nu le-am avut niciodată.

Ceea ce am voit să zicem şi repetăm acum este ca să nu se dea prea mare gravitate unor nimicuri. Voltaire spune într-un loc *,,l'homme est l'animal méchant par excellense* " şi ceea ce omul este, cel păţit, trecut prin suferinţi şi devenit simţitor, e cu atât mai mult copilul care nu are conştiinţă deplină despre necazul ce ni-l poate pricinui . Unii, fără a fi răi, sunt răutăcioşi şi încăpăţânaţi , la mulţi mijloacele de cari dispune pedagogia rămân cu totul nefolositoare şi oricât am admite că profesorii sunt, conform proverbului latin, oameni osândiţi de zei la chinuri, nu putem aştepta de la ei ca, faţă cu îndărătnicia sau cu rezultatele unei rele creşteri de familie, să rămâie totdauna în echilibru.

Nu admitem nici bătaia, nici pălmuirea în şcoale, nu pentru cuvintele democratice sau politice pe cari le citează " Românul" ci pur şi simplu pentru că puţinele noţiuni de psicologie şi de pedagogie câte au ajuns pân - acuma să se formuleze exact ne-au dovedit inutilitatea acestor mijloace de îndreptare. Deci nu ca mijloc pedagogic am considerat ceea ce-a făcut d. Filibiliu, ci ca o eroare care n-are gravitatea ce i-o atribuie ,,Românul"

Am găsit aşadar că pedeapsa disciplinară aplicată profesorului e exagerată, cu totul în dispoporţie cu eroarea comisă, că tot cazul nu merita importanţa ce i se dă din cauze ce le ignorăm, dar cari trebuie să fie străine interesului şcoalei. O admoniţiune verbală din partea autorităţii şcolare ar fi fost, după a noastră părere, îndeajuns.

Din aceste consideraţii ale noastre " Românul" deduce că cerem *ca bătaia să se reguleze în şcoale în mod oficial, că cerem ca învăţătorii să pălmuiască , dar să-şi spele mâna pentru c-a atins pe copilul mojicului .*

,,Românul" îşi permite, cu acea rară doză de aroganţă care-i e proprie, să ne atribuie idei pe cari nu le-am emis niciodată, ba nici nu le-am putut emite.

Copilul mojicului n-are nevoie de bătaie. O ştim din experienţă că nici un elev nu e mai ascultător , mai harnic, mai în bună orânduială în toate ale lui decât copilul ţăranului. Acesta îşi îndrăgeşte învăţătorul şi-i intră în voie. Daca vrounul dintre ei e îndărătnic, departe de-a corumpe el clasa, clasa 'l îndreptează pe el. Profesorul n-ar avea decât să se plângă de-un elev către clasă pentru ca copiii de ţărani, constituiţi în mică republică, să-i dea celui rău şi singuri, din proprie iniţiativă, bani pe miere şi să-l facă om. Aceasta o poate spune oricine din experienţă.

În oraşe e altceva. Aci copiii trăiesc uneori în împrejurări produse de amestecul nostru de pseudo - civilizaţie şi de orientalism , necunoscute în sat, împrejurări ce le viciază instinctele; aci copiii au uneori ocazia de - a - şi număra taţii ori mumele consecutive ca merele; aci se află părinţi cari dau fetelor sfatul să cocheteze , băieţilor sfatul să nu spuie adevărul, sau alte lucruri de aceste cari au— *chic .*

Sunt oameni în oraşe a căror viaţă e un şir de destrăbălări în care sunt atraşi şi copiii; sunt copii cari în viaţă-le n-au fost naivi, cari din părinţi degeneraţi moralicește s-au născut bătrâni. Când te uiţi în ochii clari şi naivi ai copilului de ţăran îţi aduce aminte de ochii celor doi îngeri de sub Madonna Sixtina a lui Rafael; dar în oraşe vezi uneori ochi de copii cu clipirea ascuţită, vicleană şi rea cari dovedesc că sufletele acestor mici şi de plâns fiinţe e pângărit de instincte nepotrivite vârstei lor.

Cine se interesează de deosebirea aceasta n-ar avea decât să viziteze o şcoală normală, populată de copii de ţăran şi s-o compare cu elevii unui liceu, populat de orăşeni.

Aşadar înc-o dată: nu băiaia cerem în şcoală, nici vom cere - o vreodată. Ceea ce trebuie să exigem în interesul disciplinei este însă ca elevi ce, prin proprie vină, sunt în stare a scoate din fire pe un profesor oricât de liniştit, să nu umble reclamând pe la ministeriu şi să nu erige cauza lor în cauză celebră.

Tot de această opinie au fost juriul de profesori cari au judecat cazul d-lui Filibiliu, precum şi corpul profesoral din Bucureşti. O petiţie acoperită de semnăturile a o sumă de profesori, între cari întâmpinăm numele cele mai cunoscute ale corpului didactic din România, precum St. C. Mihăilescu, Angel Dimitrescu, G. Dem. Teodorescu , Dim. Aug. Laurian, Ir . Circa, Dr. Barbu Constantinescu, I. Manliu ş. a., relevă d-lui ministru al instrucţiunii împrejurarea ,,că pentru *întâia dată* se iveşte cazul ca un învăţător pe care judecătorii săi legali (juriul) îl achită , căruia dânşii nu-i dau nici o penalitate , să fie cu toate acestea pedepsit, prin înlăturarea sentenţei, şi pedepsit atât de grav cu o permutare *care e o destituire mascată.* — Când o asemenea permutare se face pentru că zelosul profesor a voit să aducă la ascultare pe un elev neastâmpărat , aceasta însemnează a slăbi cu totul disciplina în şcoală, a anihila prestigiul şi autoritatea oricărui învăţător"

Iată dar de ce e vorba. Degeaba ,,Românul încalică calul de bătaie al demnităţii omeneşti ş.a.m.d. Demnitatea cere ca cineva să aibă conştiinţă de răul ce-l pricinuieşte şi de necazul ce-l face altuia, ceea ce la copii nu se află. Năzbutiile ce le fac uneori le fac fără a cunoaşte importanţa lor şi daca, în această privire, sunt uneori espuşi a purta urmările cam involuntare şi neplăcute ale neascultării sau ale neastâmpărului lor, nu e cuvânt ca să se facă numaidecât gaură în cer, ca cele două virtuţi de iască ale adunărilor, P. G. din Senat şi P. G. din Adunare, să se aprinză, ca presă, ministeriu şi legislaţiune să se 'nfioare ca frunzele codrului la suflare de vânt.

E un nimic, o escitaţie involuntară şi momentană, de care mai totdauna profesorului [î]i pare cu mult mai rău decât elevului, ceva ce se esplică lesne şi trebuie trecut cu vederea, după ce se va fi făcut o remonstrare verbală din partea autorităţii şcolare.

[18 martie 1882]

[„ODATĂ APUCÂND"]

Odată apucând pe clina unor reforme cari nu ţin seamă nici de datina ţării, nici de aptitudinile poporului, nici de trecut, desigur că onor. d. C. A. Rosetti şi compania sa politică nu se vor opri numai la regularea tocmelelor agricole, ci vor încerca să răstoarne totul cu susu 'n jos, pentru a ara pământul istoriei române în toate direcţiunile, să nu rămâie nici sâmbure, nici rădăcină din ideile trecutului, pentru ca brazda să fie îndestul de înfoiată şi moale să primească în ea sămânţa nouălor idei... ale republicei.

Se ştie că toate cele în ţara aceasta sunt pentru onor. tagmă, nu lucruri ce-au raţiunea lor de-a fi în chiar

natura statului şi a poporului, ci afaceri de combinaţii timporare şi de expedient. Chiar coroana Regelui nu este forma consacrată a existenţei politice a poporului românesc din suta a treisprezecea începând, nu este coroana Basarabilor pe fruntea unui dinast european — ci un mijloc de menţinere la putere a partidului roşu, căci d. C. A. Rosetti declară că e— ,,republican" şi că e treaba copiilor săi de-a ,,realiza republica" Coroana există, pentru că onor. părinte ale democraţiei o îngăduie să existe şi o îngăduie pentru că sub eticheta monarhică " trăim în realitate în republică"

Dar dacă însuşi felul nostru de-a fi, chipul de existenţă tradiţional şi monarhic al statului român, e numai o chestie de timp şi oportunitate, cum o fi privind onor. tagmă patriotică celelalte instituţii ale ţării? Magistratura? Cu toate opiniile clare şi esprese ale ţării şi ale organelor ei judecătoreşti, tagma voieşte eligibilitatea ei şi proiectul în cestiune e şi depus pe biroul Camerei. Un proiect voluminos , plin de cârciocuri , menit a face din justiţie unealta de ocară a partidului roşu, o sclavă a patimelor momentane, o îngăduitoare a apetiturilor, o creaţiune a stării timporare de corupţie.

Împărţirea ţării în plaiuri şi ocoale? Un alt proiect de lege şterge cincizeci de plaiuri c-o singură trăsătură de condei. Dar multe din aceste au istoria lor proprie ; unele ascund începuturile legendare ale statului român, unele sunt leagănul vechilor şi nouălor noastre oştiri teritoriale şi a eroilor? Ce 'nsenmează toate acestea în ochii unor oameni pentru care România e numai *din întâmplare o* patrie, cărora formele ei moştenite nu vorbesc în nici o limbă şi nu au nici un înţeles?

Biserica? Creaţiunea aceasta eminamente naţională a unui Iuga Vodă, carele la a. 1399 încă o face neatârnată de orice ierarhie bisericească sau lumească, biserica Lui Mateiu Basarab şi a lui Varlaam, maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei şi unitatea etnică a poporului, ea care domneşte puternică dincolo de graniţele noastre şi e azilul de mântuire naţională în ţări unde românul nu are stat, ce va deveni ea în mâna tagmei patriotice? Un instrument politic. Un alt proiect de lege voieşte a introduce în Sinoade pe onor. Sihleanu, pe liberi cugetători şi pe atei; tinda templului devine un teatru pentru advocaţi fără pricini şi banul roşu al văduvei, o fisă pentru jucători de cărţi.

E asemenea vorba ca în locul votului pe colegii să se introducă în mod clandestin sufrajul universal, vorba ca voturile tuturor să fie egale, indiferent fiind de unde-i, cine-i, ce are ori ce ştie fiecare. În locul teoriei de " român şi român" se erige teoria de ,,om şi om" în materie electorală, care realizându-se va pune majoritatea în mâna imigraţiunii, încât noi înşine să ajungem poate să fim consideraţi ca străini în ţara noastră strămoşească.

Iată pe scurt tendinţele viitoare ale partidului roşu. Patria un otel, poporul o amestecătură, biserica un teatru pentru politiciani, ţara teren de esploatare pentru străini, viaţa noastră publică o ocazie pentru ilustrarea şi ridicarea în sus a imigraţiunii din câteşipatru unghiurile lumii.

Şi toate le îngăduim noi, o ţară de oameni, îngăduim ca un venetic să se atingă de tot ce constituie trecutul nostru ~ de tot ce e menit a mănţine caracterul şi unitatea poporului nostru.
[20 martie 1882]

[„ÎN ŞEDINŢA SENATULUI DE LA 16 MARTIE"]

În şedinţa Senatului de la 16 martie d. ministru de finanţe a adus în discuţiune un proiect care-l autorizează a împrumuta de la Casa de Depuneri un maximum de 2000000 Iei noi pentru a cumpăra porumb şi a veni în ajutorul sătenilor din judeţele unde recolta a fost rea în an agricol 1881.

Aprobăm fără îndoială proiectul, căci aceasta este la urma urmelor esenţa statului: a pune puterea şi sucursul colectivităţii naţionale în serviciul cetăţeanului sau a grupului de cetăţeni, pe cari intemperia , nedreptatea altuia ori alte împrejurări sunt pe cale de a-i nimici.

În privirea aceasta nu încape discuţie şi în contra proiectului de lege îndeosebi nu e nimic de zis. Senatul l-a admis chiar cu unanimitate.

Dar s-a relevat în Senat atât din partea d-nului Teodor Rosetti cât şi din partea d-nului F . Grădişteanu că asemenea proiecte de legi, desigur folositoare pentru moment, sunt numai nişte paliative timporare în contra unor cauze prea generale, prea periodice pentru ca să ajute tocmai mult populaţiunilor noastre din sate.

Ţara noastră, cu pământul ei în mare parte aluvial şi sub o climă nestatornică, e în adevăr de-o rodire fenomenală — însă, ca toate ţările roditoare, ea e supusă unei iregularităţi constante a producţiunii. Hanovera; nisipelniţa sfântului imperiu germanic, Prusia; Polonia au o rodire mare ori de mijloc, însă regulată. Şi ploile torenţiale ori putrede sunt rare şi seceta asemenea. În genere se poate calcula de mai nainte producţiunea şi rizicul semănătorului e mic; Dumnezeu nu-i dă poate mult, însă în orice caz [î]i dă deajuns , [î]i dă cam atât sau ceva peste atât cât prevăzuse el însuşi c-o să culeagă.

Din cauza iregularităţii producţiunii la noi, poporul nostru din vremile vechi încă şi-au ales de hrană nişte plante, a căror rodire e relativ mai sigură decât a grâului; în vechime meiul, în timpul din urmă porumbul. Până azi încă păstrăm indicaţia mierticului de mei ce se împărţea la crucea de voinici în vremea lui Mircea, căci patru voinici de rând formau o cruce, de unde până azi a rămas vorba populară ,,un voinic cât patru ori o cruce de voinic" Hrana originară cată să fi fost grâul, dar a fost suplantat tocmai prin natura climatică a ţării, tocmai prin iregularitatea producţiunii.

Astfel ingeniul poporului s-a luptat în contra climei cu două plante; mai târziu s-a luptat cu pătulele de rezervă cari, la 1864, au fost desfiinţate.

Recoltele rele de porumb sau se repetă peste toată ţara din patru în patru ani, sau sunt locale şi apasă mai cu seamă unele judeţe. Lipsiţi printr-o rea recoltă de hrană zilnică a lor şi a familiei, ţăranii sunt siliţi să se împrumute fie cu bucate, fie cu bani, fie că n-au avut rod, fie pentru că nu le-au ajuns cum zic ei ,,din porumb în porumb " adică de la recolta trecută până la cea viitoare şi, în acest chip, încap adesea în mari nevoi.

Se ştie că românul nu cerşeşte , nici a cerşit vrodată. Chiar ,,breasla cerşetorilor " cunoscută în secolii trecuţi era compusă din ţigani şi din alţi venetici. Prea cu greu se atingea asemenea de lucrul altuia, esceptând — fie spus în parantez — slăbiciunea lui pentru cai; şi chiar daca în timp de rele recolte furturile sunt mai dese, în orice caz n-au a face cu mulţimea crimelor ce se 'ntâmplă la crize analoge în alte ţări. Silit deci să se

împrumute în condiţii uneori foarte oneroase, cari atârnă de natura, adesea de provenienţa creditorului, începe în datorii, cari la rândul lor, întreţesându-se cu nevoi nouă, nasc alte datorii, până ce nu-şi mai vede capul de ele şi se lahămăţeşte , se dezgustă de lucru şi de viaţă, uneori îşi ia lumea-n cap, lăsându-şi Ogorul pârloagă , via paragină şi casa pustie. Nu toţi sunt aşa — dar poate a patra parte a populaţiunii din orice sat cată a fi apărată de-un guvern prevăzător în contra propriei sale neprevederi şi a incuriei economice. Gustul de-a strânge bani albi pentru zile negre asemenea nu se află la toţi ţăranii; incuria, trăirea de pe-o zi pe alta e, din nenorocire, încă un semn caracteristic pentru o seamă de oameni de la ţară. Zicem din nenorocire pentru că urmările sunt adeseori foarte rele. În sine această incurie corespunde c-o calitate a românului, cu caracterul lui senin şi vesel. Dar această calitate, care e pe de altă parte întunecată de propria ei umbră, de neprevederea economică, nu trebuie să devie o piedică constantă pentru dezvoltarea lui, un mijloc de a-l esploata, de a-l face să se înomolească în datorii. Fără a-i dărui ceva şi fără a-i impune prea mari sacrificii, să nu fie oare cu putinţă de-a găsi un mijloc care să-l prezerve în contra propriei lui neprevederi? În adevăr administraţia veche găsise acest mijloc, ea mai cu binele, mai cu zorul , îndemna pe locuitor, când avea recolta bună, să puie ceva la o parte pentru zilele rele. Astfel ţăranul nu era în poziţia de-a face datorii, ci trăia dintr-o economie, făcută cam cu de-a sila, însă anii grei şi zilele negre treceau fără ca să-i micşoreze sau să-i nimicească chiar poziţiunea lui economică. Dar se va 'ndatora cătră stat, dar cătră proprietar sau arendaş, dar cătră consăteni uzurari poate, lucrul rămâne acelaşi: se 'ndatorează şi trebuie neapărat să plătească, ceea ce şi face, adeseori însă în condiţii foarte oneroase.

Va să zică atât introducerea meiului şi a porumbului ca alimente, cât şi magazinele de rezervă au fost mijloace întrebuinţate în contra iregularităţii producţiunii ţării, o iregularitate constantă, periodică ca însăşi natura brazdei şi a climei. Ele au fost asemenea mijloace îndreptate în contra unui rău psicologic, incuria răsărită din aceleaşi cauze climatice. În adevăr o climă care-şi râde de prevederea omului, care promite zâmbind un an bun şi te surprinde c-o recoltă rea, care azi te îmbogăţeşte , mâine te aduce în sapă de lemn, e un mare inamic al prevederii şi al muncii liniştite şi sigure; ea imprimă producţiunii şi câştigului caracterul de incurie şi de uşurinţă pe care-l dă jocul de hazard.

E vorba dar de-a se afla în contra unui rău permanent un remediu permanent, căci subvenirile din partea statului, din buget, ni se par un paliativ de prea mică şi prea locală însemnătate. D. V. Boerescu a propus a se combate seceta prin irigaţiuni. Oricât de amici ai irigaţiunilor am fi, ele sunt rezultatul unei temeinice dezvoltări raţionale ale agriculturii şi nu pot veni decât gradat, cu timpul, şi mai ales ridicându-se cu mult nivelul cunoştinţelor tehnice ale populaţiunilor noastre. Deocamdată suntem avizaţi la cultura tradiţională, deci şi la unele neajunsuri ale ei.

La întâmpinarea d-lui ministru de finanţe că legile s-ar opune la o muncă silită, ca facerea pătulelor de rezervă etc., avem onoare a răspunde acestui improvizat om de stat că nu oamenii se chinuiesc în favorul legilor ci legile se fac pentru oameni, pentru bunul lor trai şi pentru siguranţa lor.

Atâta măcar ar trebui să ştie un creştin care pretinde a da consilii regelui său şi ţării sale.

Ar rămânea în adevăr a se alege între două mijloace: casele de economie şi pătulele de rezervă. Noi credem în superioritatea absolută a celui din urmă mijloc, care nici măcar nu esclude pe cel dentăi, căci se pot şi unele şi altele.

Cu banii din casa de economii nu se pot cumpăra producte decât pe preţul curent — urcat în vreme de lipsă. Pe când din pătule ţăranul îşi ia porumbul cu preţul cel mai mic posibil, cu acela care l-a avut porumbul în anul de bielşug, în care-a fost pus în pătul. Obiecţiunea că s-ar fi comis abuzuri în trecut cu, pătulele nu e de nici o valoare. Abuzuri s-au făcut totdauna în toate celea şi în toate ţările. Daca abuzurile de cari e susceptibilă o reformă ar împiedeca realizarea ei nici o îmbunătăţire nu s-ar mai face pe faţa pământului .
[21 martie 1882]

[„AM DESCRIS PÂN' ACUM "]

Am descris pân' acum noua industrie lucrativă descoperită de patrioţi, industria plenipotenţiarilor însărcinaţi cu mânarea gândacilor la adăpătoare .

O altă industrie foarte periculoasă se răspândeşte însă în ţară, de natură a falsifica şi a viţia toată viaţa noastră publică. Un patriot, bunăoară, n-are nimic, dar absolut nimic decât focul de-a trăi pentru şi *de la* patrie. Căscioara lui ? Stelele privesc de-a dreptul în umbra singurătăţii patriotice şi câte-un câine slab de-l răstoarnă vântul păzeşte ceea ce nimeni n-are de gând să ia. Cu toate acestea consiliul comunal, compus din coreligionari politici, [î]l trece pe patriot în colegiul I. Toate listele electorale din ţară sunt pline de asemenea amăgitori, cari, trecuţi odată în lista colegiului I, îşi *speculează votul* ba cerând slujbe pentru rude, ba locuri în internatele statului. Astfel slujbele se dau la idioţi; stipendiile şi locurile din internate, menite pentru copiii de talent ai poporului, se dau adesea unor stârpituri din care nici dascăl, nici şcoală nu poate alege nimic. Aceşti speculanţi ai unui drept pe care nu-l au sunt numeroşi. Degeaba cetăţenii ar contesta înscrierea lor la primărie. Primăria nu judecă cazurile, lasă să treacă termenele de apel la tribunal şi de recurs în casaţie, patrioţii rămân buni înscrişi în lista colegiului I şi contestatorii avizaţi la calendele grece. Aceşti oameni — între cari dr. Râmniceanu bunăoară, căruia votul în colegiul I [î]i importă cumulul a 5, 6 funcţii plătite — sunt cei mai aprigi agenţi electorali ai guvernului, ba contestă ei la rândul lor înscrierea unor cetăţeni cari au dreptul învederat de-a figura în listele colegiului I. Două cazuri de asemenea natură s-a relevat de către d. Teodor Rosetti în Senat, Ele s-au petrecut cu conivenţa consiliului comunal din Vaslui. D. ministru a promis îndreptare, dar promisiunea aceasta va împlini-o credem la Sfântu - aşteaptă . Ce-ar însemna în adevăr roşii în ţară fără aceşti oameni introduşi pe furiş şi în mod fraudulos în colegiile cele mai importante, de oameni neatârnaţi , cu scopul anume de-a altera şi falsifica opinia şi votul acestor colegii asupra actelor guvernului ?
[24 martie 1882]

[„ÎN SEARA DE 30 MARTIE"]

În seara de 30 martie procurorul general al Consiliului de Război din Chiev a fost ucis pe bulevard c-o descărcătură de revolver. Ucigaşul a fost arestat,

adaogă telegrama. E aproape indiferent a şti daca ucigaşul a fost sau nu arestat, precum e indiferent de-a se şti cum [î]l cheamă. Numele lui, ar zice *Biblia,* e ,,legiune"

De un şir de ani Rusia e frământată de-o mişcare întinsă şi surdă care ameninţă a surpa statul din temelii şi-a pune " nimicul" în locul lui. E în natura statelor despotice ca sa fie totdauna lângă marginea prăpastiei , căci despotismul şi demagogia sunt două vlăstare ale unui şi aceluiaşi

---

principiu, a egalizării condiţiilor sociale. Într-o aglomeraţiune atât de inorganică de popoare şi de regiuni, lipite la un loc de puterea oamenilor, nu de puterea lucrurilor, despotismul, care nu îngăduie alte legături între oameni decât puţinele care-i convin lui, [î]l sileşte pe fiecare de-a se restrânge în el însuşi şi de-a vedea numai de interese materiale. Luându-li-se cetăţenilor orice patimă comună, orice trebuinţă mutuală , orice necesitate de-a se înţelege, orice ocazie de-a lucra împreună, [î]i zideşte oarecum în viaţa privată. În societatea despotică , ca şi în cea demagogică, omul prin sine însuşi nu însemnează nimic, banul e totul. Banul devine semnul distinctiv care clasează şi deosebeşte oamenii între ei şi, fiindcă el are o mobilitate proprie naturii lui, trece din mâini în mâini, transformă condiţiile indivizilor, ridică sau înjoseşte familii, de aceea nu e aproape nimeni care să nu fie obligat a face încercări desperate şi continue pentru a-l păstra sau pentru a-l câştiga. Dorinţa de-a se îmbogăţi cu orice preţ, iubirea câştigului, căutarea bunului trai şi-a plăcerilor materiale, iată pasiunile cari devin comune în state despotice şi în cele demagogice. Ele se răspândesc în toate clasele, pătrund şi în acele cărora le erau străine şi ajung a enerva şi a degrada naţiunea întreagă iar esenţa despotismului consistă în a favoriza şi a întinde aceste instincte.

Aceste pasiuni slăbitoare [î]i vin în ajutor; ele abat şi ocupă imaginaţia oamenilor departe de afacerile publice. Despotismul şi demagogia creează ici secretul şi umbra, dincolo nepăsarea publică, cari pun la adăpost lăcomia şi permit câştiguri maloneste, bravând dezonoarea . Fără despotism aceste patimi sunt tari, cu el ele devin dominante. Aceste nu sunt idei pe cari să le spunem de la noi: maniera de-a judeca evenimentele şi stările de lucruri ale istoriei în chipul acesta se datoreşte lui Tocqueville .

Întâmplarea pare că a pus două exemplare ale unui şi aceluiaşi princip alături: Rusia şi România. Cine cunoaşte hoţiile câte s-au făcut în timpul celui din urmă război în armata imperială, răsărite din dorinţa de-a se 'mbogăţi cu orice preţ, venalitatea funcţionarilor administrativi, adesea şi a celor judecătoreşti, şi compară dezvoltarea acestor instincte sub regimul egalităţii despotice cu dezvoltarea aceloraşi fenomene sub regimul egalităţii demagogice de la noi, cine vede dincolo religia căzută în stare de fetişism ca şi la noi şi formalismul uzanţelor suplantând convingerea morală şi religioasă, cine cunoaşte spiritul cu totul materialist şi vânător de câştig din Rusia şi-l aseamănă cu abjecta goană de bani a advocaţilor de mâna a treia şi a străinilor cari stăpânesc România, acela se convinge că aceleaşi cauze produc pretutindenea aceleaşi efecte, că demagogia unui C. A. Rosetti şi despotismul tradiţional al împărăţiei vecine sunt două surori gemene, având amândouă de bază nu gruparea oamenilor după cultura, inteligenţa şi meritul lor, ci discompunerea lor în indivizi egali, din cari nici unul să nu plătească mai mult decât celălalt .

Despotismul se 'ntemeiază pe lipsa de gândire a maselor, demagogia pe ideile greşite pe cari panglicari politici le inspiră acestora, făcându-le să crează că aceste idei constituie voinţa lor.

De ce de ex. în Austria, care e cuprinsă de-o adâncă fierbere etnică, nu se 'ntâmplă lucruri analoge cu cele din Rusia? Pe când în Rusia suma de ambiţii şi de nevoi individuale, suma dorinţelor de câştig şi de bun trai e aceea care tinde la răsturnarea statului, în Austria vedem colectivităţi etnice luptându-se între ele pentru cele mai înalte bunuri ale omului pe pământ. În Austria nu există socialism nici de nume şi nu va exista poate decât atunci când rasele s-ar asimila şi când interesele morale ale lor ar fi substituite prin meschine interese materiale ale claselor. Cu toată violenţa şi cu tot fanatismul cu care se poartă lupta între naţionalităţi, ea nu degenerează nici în atentate, nici în nihilism. De ce? Pentru că legăturile între grupurile de oameni sunt de natură morală, pentru că fiecine respectă până la un grad oarecare în adversar sentimentele acelea de naţionalitate şi de patriotism pe cari voieşte a le vedea respectându-se în el însuşi. Chiar bochezul învins într-o luptă pentru bunuri nimic mai puţin decât materiale e un om respectabil pe când în statul despotic şi-n cel demagogic puterea despreţuieşte poporul şi poporul despreţuieşte puterea. Despotism şi demagogie nu egalizează numai pe oameni, ci-i animalizează totodată; o libertate însă care înlesneşte gruparea lor după interese publice şi asigură grade de inegalitate socială pe cari oricine să fie liber a le trece prin muncă şi merit stimulează instinctele cele bune ale lui şi-l prefac într-o fiinţa eminamente ideală. Libertatea aceasta adevărată e cea care prezervă statele în contra primejdiei despotismului pe de-o parte, a demagogiei pe de alta.

E drept că monarhia austriacă e departe de-a fi ajuns la idealul ei, la cristalizarea unui sistem federativ care să asigure atât dezvoltarea liniştită a elementelor sale etnice cât şi unitatea şi tăria de acţiune a statului în afară. Mulţi au naivitatea de-a crede că, din cauza discordiei între naţionalităţi, Austria ar fi politiceşte slabă. Aceia nu cunosc dictonul de predilecţie al împăratului Francisc I. *,,Popoarele mele sunt atât de deosebite între dânsele încât niciodată nu vor ajunge a se înţelege ele 'n de ele în contra monarhiei"* Şi-n adevăr înclinăm a crede că nici un stat nu poate fi slab în care oamenii se luptă mai cu seamă pentru interese morale şi de cultură, în care lenea intelectuală şi dezinteresarea pentru viaţa publică se răzbună devenind un pericol pentru existenţa naţională a grupului etnic.

Cu toate acestea monarhii Casei habsburgice au multe şi preţioase prerogative cari înlesnesc iniţiativa şi libertatea lor atât în privirea reformelor dinlăuntru cât şi în aceea a acţiunii în

---

afară. Ei fac ce vor, la dreptul vorbind, fac tot ce le dictează interesul monarhiei şi al Casei, fără ca conştiinţa naţională şi cea religioasă a popoarelor să fie jignită, precum se întâmplă sub sistemul cezaro - papist al d-lui Pobedonoszew .

[25 martie 1882]

UN RĂSPUNS D-LUI C.A. ROSETTI

Sub propria inscălitură a d-lui C. A. Rosetti, ,,Românul" de alaltăieri publică în prima pagină aceste uimitoare rânduri, pe cari le intitulează: *Moralitatea partidei conservatoare.*

,,Timpul" este organul direct şi oficial al acestei partide.

Organul cel mare şi direct al conservatorilor a inventat şi publicat cea mai mare şi murdară calomnie în privinţa a două femei din societate.

Una din aceste două femei, anume arătată, este fia mea.

Eu şi familia mea nu ne apărăm onoarea prin alte mijloace decât prin faptele noastre.

Ne-am răzbunat şi ne răzbunăm de calomniatori mărginindu-ne în a-i denunţa opiniunii publice.

Astfel, ş-acum denunţ opiniunii publice moralitatea şi respectul ce au *pentru adevăr ş' onoarea familiei ş-a femeiei* şefii partidei conservatoare, reprezintată oficial de către ziarul ,,Timpul".

Nu putem lăsa fără un scurt răspuns această neaşteptată întâmpinare din partea bătrânului director al ,,Românului".

Fantasio se va face un moment serios, spre a fi la înălţimea acuzatorului său.

Întâi, n-am inventat nici o calomnie, făcându-ne , după cum este uzul tuturor cronicarilor, ecoul nevinovat al unui zgomot, pe care de altminteri nu-l garantăm, în privinţa unui scandal ce s-ar fi petrecut.

Al doilea, n-am numit nici direct, nici indirect, persoanele despre cari întreţineam pe cititorii noştri şi nu ne costă să afirmăm că n-a fost vorba de fiica d-lui Rosetti.

Daca d. Rosetti voieşte a arunca publicităţei numele fiicei sale nu noi suntem culpabili de lipsă de respect ,,a familiei şi a femeiei", cum se esprimă cu emfază d-sa.

În cele din urmă, prevestim pe toţi că nu numai şefii partidului conservator, dar chiar direcţiunea politică a ziarului este cu totul străină de cronicele noastre. Aceasta o declarăm odată pentru totdauna.

Terminând, nu ne mai rămâne decât a constata că d. Rosetti, spre a lovi cu orice preţ în adversarii săi politici, nu se sfieşte a târî în publicitate nume cari pentru d-lui cel puţin ar trebui să fie sacre. Acest eroism nu-l putem nici înţelege nici aproba.

Fantasio

[27 martie 1882]

NOVELE DIN POPOR DE IOAN SLAVICI

Un volum de 456 pag. Bucureşti 1881. Editura librăriei Socec et comp.

Sub titlul de mai sus d. I. Slavici publică, întrunite în volum, novelele sale: *Popa Tanda, Gura Satului, O viaţă pierdută, La crucea din sat, Scormon , Budulea Taichii* şi *Moara cu noroc*.

Autorul e de mult cunoscut cititorilor „Convorbirilor" şi celor ai „Timpului", mai mult, e cunoscut publicului german şi va fi credem în curând celui francez, deşi se pare că publicul său propriu, pentru care sunt menite, cel românesc, n-a dat atenţia cuvenită activităţii sale literare.

E înainte de toate un autor pe deplin sănătos în concepţie; problemele psihologice pe cari le pune sunt desemnate cu toată fineţea unui cunoscător al naturii omeneşti; fiecare din chipurile cari trăiesc şi se mişcă în novelele sale e nu numai copiat de pe uliţele împodobite cu arbori

---

ale satului, nu seamănă în exterior cu ţăranul român, în port şi în vorbă, ci au fondul sufletesc al poporului, gândesc şi simt ca el.

Poate nu e o idee nouă dacă spunem că orice lucrare literară însemnată cuprinde, pe lângă actul intelectual al observaţiei şi conceperei , o lucrare de resumţiune a unor elemente preexistente din viaţa poporului. Sunt scriitori — şi numărul lor e legiune — cari sugându-şi condeiul în gură, scornesc fel de fel de cai verzi, creaţiuni ale fantaziei pure fără corelaţiune cu realitatea, creaţiuni ce, prin noutatea lor, atrag poate câtva timp publicul şi sunt la modă. Descriind situaţii factice, personaje factice sau manierate , sentimente neadevărate sau simulate , umflând un sentimentalism bolnav — în volume întregi, aceşti autori —- numărul lor în străinătate e foarte mare — au un public mai numeros de cum ar merita şi primejduiesc în mare grad gustul, sentimentul adevărului şi bunului simţ.

Credem că nici o literatură puternică şi sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decât determinată ea însăşi la rândul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului naţional. Aceasta nu e adevărat numai pentru literat, ci se aplică tot atât de bine la legiuitor, la istoric, la omul politic. Nu acel legiuitor va fi însemnat care va plagia legi străine traduse din codicile unor ţări depărtate ce au trăit şi trăiesc în alte împrejurări, ci cel care va şti să codifice datina ţării lui şi soluţiunea pe care poporul în adâncul convingerilor sale o dă problemelor în materie.

Nu acel om politic va fi însemnat, care va inventa şi va combina sisteme nouă, ci acel care va rezuma şi va pune în serviciul unei mari idei organice înclinările, trebuinţele şi aspiraţiunile preexistente ale poporului său.

Nu acel istoric va fi exact, carele în fraze pompoase va lăuda sau va batjocori întâmplările în trista şi searbădа lor conexiune cauzală, ci acela care va căuta raţiunea de-a fi a acelor întâmplări şi va descoperi-o în adâncimea geniului popular. Unul ca acesta ar descoperi că aceleaşi raţiuni cari au făcut pe români să crească i-au făcut să şi cază; aceleaşi calităţi cari au urcat pe osmani la înălţimea de stăpânitori a trei continente au fost rădăcinile pieirii lor; că orice calitate, orice energie, orice e mare şi puternic ca patimă are în consecuenţa cu sine însuşi rădăcinile fericirii şi nefericirii sale. Numai oamenii cari au tăria de-a fi credincioşi caracterului lor propriu fac impresie în adevăr estetică, ei numai au farmecul adevărului, reprezintarea lor zguduie adânc toate simţirile noastre şi numai aceasta e obiectul artei.

Fără îndoială există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pământul, în modul de-a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent. Autorii generaţiei trecute — un Eliad, un Gr. Alexandrescu, sunt cu tot talentul lor natural scriitori cosmopoliţi. Alecsandri numai e în generaţia veche acela care şi-au încuscrit din capul locului talentul său individual cu geniul poporului românesc şi de aceea el, împreună cu Negruzzi, Donici ş.a. e întemeietorul unei literaturi, nu copiate, sau imitate după lord Byron şi

Lamartine , ci în adevăr naţionale. Tot această cale, care rezumă poporul pentru a-l reda ca-ntr-o oglindă şie însuşi o urmează şi Slavici.

Popa Tanda e un mărgăritar de popă românesc, vrednic a figura în orice carte de citire pentru sate, un popă cu gura de lup şi inima de miel, care mai cu bătaia de joc, mai cu sfatul, dar cu pilda proprie mai cu seamă, ridică nivelul moral şi material al unei pustietăţi cum i-a Sărăcenilor .

0 viaţă pierdută descrie traiul unui ţăran ardelean, care, naiv şi onest, vine în mlaştina morală a Bucureştilor, unde pierde tot ce un om are mai scump. Înavuţit în adevăr prin muncă, el dă foc casei şi averei lui şi părăseşte mocirla morală într-acelaşi cărucior , sărac, şezând pe aceeaşi ladă de Braşov, fără să se uite îndărăt, nevoind să ia nimic de la pământul care-i mâncase copilul. El se 'ntoarse în Ardeal, tot atât de vesel precum venise odinioară, lăsând în urmă-i tot, tinereţe, avere şi mormintele familiei.

La crucea din sat şi *Scormon* sunt două gingaşe idile câmpeneşti; iar *Budulea Taichii* — poate nu atât de sobră în formă ca *Popa Tanda* — e de-o adâncime psihologică mai mare încă. Scrisă cu umor , e de-un gen necunoscut pân' acum la autorii români. Adâncimea marii seriozităţi morale a autorului e acoperită cu bruma uşoară a bătăii de joc şi a comicului . S-ar fi crezut că ,,umorul ", întristarea şi patimele îmbrăcate în haina comică a glumei şi a ridicolului e străină geniului nostru popular şi proprie numai englejilor şi germanilor — ,,Budulea" d-lui Slavici e o dovadă învederată de contrariu. Se poate scrie umoristic şi româneşte.

•

Ceea ce face meritul scrierilor unui Slavici, Creangă, Nicu Gane nu este numai talentul autorilor, concepţia lor curat românească, ci şi împrejurarea că într-un mediu pe deplin stricat, cum e pătura superpusă de plebe din România, în mijlocul unei corupţii care împreună în ea viciile orientului turcesc cu ale occidentului, şi-au păstrat sănătatea sufletească, reflectă tinereţea etnică, curăţia de moravuri, seninul neamului românesc. Când vede cineva ce soiu de literatură se prăseşte în România, cum o revistă literară din Bucureşti, care întruneşte într-un snop o adunătură

---

de tineret semistrăin , îşi duce cititorii prin locuri malfamate sub pretextul de-a face poemuri *a la* Alfred de Musset, cum spitalul, balamucul şi cârciuma sunt singurele locuri cari furnizează sujete artistice literatorilor de la ,,Literatorul " şi de la alte întreprinderi scandaloase, acela cată să fie recunoscător puţinelor pene în adevăr româneşti, care ne scapă din atmosfera infectă a spitalurilor , ce se pretind reviste literare. În aceste spitaluri, unde mărginirea intelectuală a pretinşilor autori nu e întrecută decât de malonestitatea lor plagiară şi de obrăznicia cu care ei pe ei înşii se proclamă mari autori, literele române au relaţii, fireşte sterpe, cu nişte catâri intelectuali, ceea ce nu opreşte ca o seamă de aceşti catâri să fie împodobiţi cu medalia *Bene merenti* . Atâta aveam de zis despre mediul mlăştinos şi bolnav, cu care trebuie să lupte literatura sănătoasă pentru a-şi scoate capul la lumina soarelui.

Căci închipuiască-şi cineva — *risum teneatis amici* — până şi gazeta oficioasă a republicei din cafeneaua Procope, ,,Pseudo - românul ", îşi dă părerea asupra novelelor lui Slavici, ba criticul — *non emunctae naris* — spune chiar alb pe negru că autorul nu-i place când face spirit. Ceea ce aştepta criticul spiritual al „Pseudo-Românului" sunt calambururi , proprii autorilor jidani din Germania şi din Franţa, vorbele de şic din romanuri scrise pentru cocotele din Paris, lucruri cari învederat nu se pot găsi în scrierile unui autor român. Ba criticul gazetei cafenelei Procope combate chiar teoria estetică, emisă de d. Maiorescu în ,,Convorbiri", că terenul vieţii naţionale e singurul pe care pot răsări romanuri bune. Citează — *in contrarium* cum s-ar zice — pe Daudet , căci e citit băiatul. Şi noi am avea poate de citat ceva — *in contrarium* — la teoria d-lui Maiorescu: romanurile genealogice ale lui Emil Zola. Ar fi interesant a se constata, bunăoară, ce minţi, dar mai cu seamă ce caractere s-ar naşte din încrucişarea rasei ovreeşti cu cea neogrecească, încrucişare ce se operează uneori în România. Fără îndoială amestecătura între două rase egal de vechi, egal de decrepite fizic şi moraliceşte, ar produce nişte exemplare de caracterologie patologică , cari ar fi o adevărată pepinieră pentru viitorul redacţiunii „Pseudo-Românului". Dar acest roman al viitorului cată, după a noastră părere, să fie amânat până în momentul în care poporul românesc însuşi, ajuns la starea ce i-o pregătesc patrioţii, nu va mai putea fi un obiect destul de estetic pentru romanţieri şi aceştia ar fi siliţi a pescui în promiscuitatea San - franciscului din America dunăreană.

[28 martie 1882]

[„CEEA CE DĂ GUVERNULUI"]

Ceea ce dă guvernului roşu aproape caracterul unui guvern străin, tot atât de vitreg precum ar fi domnia muscalilor sau a turcilor, este atât lipsa de respect pentru tradiţie şi trecut cât şi deplina necunoaştere a naturii statului şi a poporului românesc, pe cari le privesc, pe amândouă, ca pe nişte terene de experimentare .

John Stuart Mill observă deja în scrierea sa asupra guvernului reprezentativ că sunt spirite, „cari privesc arta guvernământului ca o chestie de afacere". O maşină de vapor sau una de treier , o moară, c-un cuvânt orice operă mecanică cu resorturi moarte a cărei activitate şi repaos se regulează după legile staticei şi ale dinamicei e pentru ei ceva asemănător cu statul; maniera lor de-a privi lumea, societatea, poporul e o manieră mecanică. Formulele şi frazele cari umplu programele acestor oameni nu sunt adevăruri în sine, ci numai nişte expediente timporare, pe cari e sau nu oportun de-a le aplica.

Tradiţia ? Nu-i nimic. Vechile datini de drept ori de cuviinţă ale poporului sunt nişte prejudiţii. Modul de-a exista al statului, forma lui monarhică bunăoară, sunt lucruri despre cari e în sine indiferent de există sau nu; valoarea lor e numai relativă şi are numai atâta preţ pe cât contribuie la realizarea ambiţiei personale a unui om sau a unui grup de oameni cari văd în stat un mijloc de-a face avere, de - a - şi câştiga nume, de-a ajunge la ranguri şi la demnităţi.

Dar se ruinează poporul? Le e cu totul indiferent. Dar se alterează dreptatea moştenită a caracterului naţional, dar se viciază bunul simţ, dar se împrăştie ca de vânt comoara de înţelepciune şi de deprinderi pe care neamul a moştenit-o din bătrâni mai vrednici decât generaţia actuală? Ce-i pasă liberalului de toate astea? Toată lumea să piară numai Manea să trăiască! Orice idee *a priori,* răsărită în creierii strâmţi a unui om curios, orice paradox e bun numai să aibă puterea de-a aprinde imaginaţia mulţimii şi de-a o duce pe calea

aceea care n-o conduce *pe ea* spre bun trai, spre muncă şi adevăr, ci care poate ridica o pătură nouă de oameni în sus,

o pătură turbure, despre care să nu ştii bine nici ce voieşte, nici ce tradiţii are, nici daca e capabilă a conduce un stat ori nu.

„Există alţi logiciani politici — continuă John Stuart Mill — cari privesc ştiinţa de-a guverna ca o ramură a ştiinţelor naturale". Nu pe ales aşadar sunt formele de guvern, nu expediente sunt, nu opera unor intenţiuni premeditate, ci un produs organic al naturii, gingaş ca toate produsele de soiul acesta; afacerea noastră e de-a cunoaşte proprietăţile lui naturale şi nu de-a-i dicta noi legi, ci a ne adapta legilor cari - i sunt înnăscute.

Genialul Montesquieu însuşi, întemeietorul cercetării naturaliste în materie de viaţă publică, zice (în cartea *De l'esprit des lois)* că, înainte de-a exista legi, existau raporturi de echitate şi de justiţie. „A zice că nu există nimic just şi nimic injust decât ceea ce ordonă sau opresc legile pozitive este a zice, adaugă el, că înainte de-a se fi construit un cerc razele lui nu erau egale".

Această îndoită manieră de-a vedea am găsi-o petrecând istoria tuturor statelor; ea e istoria paralelă a ideilor conservatoare pe de-o parte, a celor demagogice pe de alta. Deosebirea pătrunde şcoală, justiţie, administraţie, vederi economice, tot.

Pe terenul muncii liberalul, care nu vede decât rezultatele, va zice: scopul economiei politice e producţiunea.

Producţiunea numeroasă, bănoasă , ieftenă, iată singura ţintă ce-o urmărim. De aci apoi o împărţeală a muncii după naţiuni; una să producă numai un lucru şi să fie absolut ineptă şi incapabilă de-a produce altceva; alta alt lucru. În adevăr imens, ieften, bănos . Fiinţa inteligentă a omului, redusă la rolul unui şurub de maşină, e un produs admirabil al liberalismului în materie de economie politică.

Oare nu are mai multă dreptate acela carele zice că obiectul îngrijirii publice e *omul* care produce, nu lucrul căruia-i dă fiinţă? E vorba ca toate aptitudinile fizice şi morale ale omului să se dezvolte prin o muncă inteligentă şi combinată, nu ca să degenereze şi să se închircească în favorul uneia singure. E vorba apoi ca totalitatea aptitudinilor unui popor să se dezvolte, nu să degenereze toate şi să se condamne poporul întreg la un singur soi de muncă care să-l facă unilateral, inept pe toate terenele afară de unul singur.

Natura poporului, instinctele şi înclinările lui moştenite, geniul lui, care adesea, neconştiut, urmăreşte o idee pe când ţese la războiul vremii, acestea să fie determinante în viaţa unui stat, nu maimuţarea legilor şi obiceielor străine. Deci, din acest punct de vedere, arta de-a guverna e ştiinţa de-a ne adapta naturii poporului, a surprinde oarecum stadiul de dezvoltare în care se află şi a-l face să meargă liniştit şi cu mai mare siguranţă pe calea pe care-a apucat. Ideile conservatoare sunt fiziocratice , am putea zice, nu în senzul unilateral dat de d-rul Quesnay, ci în toate direcţiile vieţii publice. Demagogia e, din contra, ideologică şi urmăreşte aproape totdauna realizarea unor paradoxe scornite din mintea omenească.

Legile demagogiei sunt factice, traduse de pe texte străine, supte din deget, pe când ele ar trebui să fie, daca nu codificarea datinei juridice, cel puţin dictate şi născute din necesităţi reale, imperios cerute de spiritul de echitate al poporului; nu reforme introduse în mod clandestin, necerute de nimenea sau vulgarizate ca o marfă nouă sau ca un nou spectacol, ca eligibilitatea magistraturii, pe care nimeni n-o cere. Măsurile economice ale demagogiei sunt o maimuţărie. Îi vezi creând drumuri nouă de fier, tot atâtea canaluri pentru scurgerea industriei şi prisosului de populaţie din străinătate, pe când adevărate măsuri ar fi acelea menite a dezvolta aptitudinile cari sunt în germene în chiar poporul românesc.

Căile ce se deschid concurenţei absolute, departe de-a dezvolta unul din acei germeni , [î]i face să se usuce şi să degenereze, restrângând pe român numai la acel teren mărginit pe care mai poate suporta concurenţa, la agricultură. Dar, nefiind toţi plugari, ce devine restul? Restul caută funcţii şi liberalii esploatează inepţia economică pe care ei au creat-o, deschizând din ce în ce mai multe funcţii pentru miile de nevolnici economici cărora le-a dat naştere tocmai liberalismul în materie de economie politică.

De teapa aceasta sunt toate planurile de reformă şi organizare ale d-lui C. A. Rosetti.

[1 aprilie 1882]

,,COLUMNA LUI TRAIAN"

Fără îndoială unul din meritele d-lui B. P. Hăsdău este de-a fi introdus un nou metod, pozitivist oarecum, în cercetarea istoriei naţionale. Înzestrat c-o memorie imensă şi c-o putere de combinaţie aproape egală cu această memorie, întrunind deci cele două calităţi ce caracterizează inteligenţele

geniale: memoria şi judecata, cunoscând o sumă de limbi vie şi moarte, între cari pe cele slave, d-sa ne-a descoperit cel dentăi izvoarele slavoneşti atingătoare de istoria noastră, cu atât mai preţioase cu cât, fiind înconjuraţi de slavi, aceştia ne cunoşteau poate mai bine decât popoarele apusene. Cronice polone, colecţiuni de documente slavone, poezia poporană a neamurilor balcanice şi a celor de la nord, multe din acestea au fost atrase în cercul cercetărilor sale şi încet-- încet istoria noastră se reconstruieşte piatră cu piatră ca manifestare uniformă a unui singur geniu naţional, al geniului poporului românesc.

La început poate nici d-sa însuşi nu-şi cunoscuse calea şi marginea puterilor. Scriind uneori novele sau drame, alteori economie politică, ba ascuţindu-şi pana chiar în foi umoristice, spiritul său părea a nu se fi înţeles pre sine însuşi. Chiar ,,Columna lui Traian" era la început un ziar politic, mai pe urmă a devenit o revistă în care se publicau şi drame şi poezii de-o valoare problematică. În forma însă în care reapare — cu sfera mărginită la istorie, linguistică şi psicologie poporană — dezbrăcată de sterpe polemici politice şi de alte materii străine, „Columna lui Traian", ale cărei două prime fascicule le avem dinainte-ne, promite a deveni o preţioasă revistă şi a da o nouă impulsiune ştiinţei române. Ştiinţei române, zicem, pentru că, daca ştiinţele naturale şi matematicele sunt prin chiar natura lor cosmopolite, ştiinţa istoriei, a limbei, a manifestărilor artistice ale unui popor, a vieţii lui juridice, a datinelor, este o ştiinţă naţională. Acestea din urmă întăresc vertebrele naţionalităţii, acestea fac pe un popor să se cunoască pe sine însuşi, îl păstrează în originalitatea şi tinereţea lui şi-l mântuie de platitudinea unei culturi cosmopolite.

Dacă luăm aminte la stricăciunele pe cari le-au adus întregimei vieţii noastre naţionale emigraţia tinerimii orăşeneşti în străinătate, care nu ne aduce de-acolo în schimb decât o sumă de trebuinţe costisitoare, uitarea de ţară, stârpiciune intelectuală şi o completă lipsă de interes pentru limba, literatura şi istoria noastră, pentru tot ce ne deosebeşte în bine chiar de străini, cată să recunoaştem că era necesară o reacţie care să ne emancipeze de sub înrâurirea intelectuală a romanurilor lui Daudet şi a comentatorilor Codului Napoleon şi — reacţionari fiind — salutăm reacţia şi în „Columna lui Traian", dorindu - i cea mai deplină izbândă.

,,Columna" va apărea o dată pe lună, abonamentul e minim, numai de 20 lei pe an, ajustarea tipografică destul de îngrijită.

N-rul I cuprinde:

N. Densuşeanu: *Monumente pentru istoria ţării Făgăraşului* .

B. P. Hăsdeu: *Un nou, punct de vedere asupra ramificaţiunilor gramaticei comparative.*

Climescu, Curpăn şi Petrov : *Din obiceiele juridice ale poporului român în districtul Bacău.*

Dr. D**.** Brândză : *Limba botanică a ţăranului român.*

B. P. Hăsdeu: *Manuscriptul românesc din 1574 aflător la London în British Museum .*

E. Băican **:** *Din anecdotele poporului român.*

Mai mult decât interesant este studiul d-lui N. Densuşeanu. Zicem mai mult decât interesant pentru că documentele publicate rezolvă în mare parte cestiunea dreptului public al românilor de sub Coroana Habsburgilor. Pe când opinia maghiarilor era că poporul românesc n-ar fi avut în trecut nici libertate, nici nobilitate , nici drept propriu, d. Densuşeanu citează un vraf de izvoare, dovedind că deja secolul al Xiv-lea al lui Mircea cel Mare e plin dincolo de munţi de Knezii *et seniores Olachales ,* de districte române, de *veri nobiles ,* adevăraţi nobili, între cari întâlnim chiar Basarabi, de possesiones valachales având veche şi aprobată lege proprie, antiquam *et aprobatam legem districtuum valachicalium universarum , jus Wolachie ,* şi autorităţi elective din oameni oneşti şi nobili, *ut certos probos nobiles viros ad id sufficientes iuxta ritum volochie eligant et adoptent .* Ba chiar a înnobila se chema boeronisare *,* a boieri. Din acest studiu se vede mai mult: identitatea instituţiunilor române de pretutindene, o unitate a poporului românesc, preexistentă formaţiunii statelor dunărene, unitate ce cuprinde în unele priviri şi pe românii de peste Dunăre.

O interesantă culegere promite a deveni aceea a răspunsurilor pe cari învăţătorii rurali le dau la cestionarul ce li s-a împărţit în 1877. Încă sub ministrul Maiorescu se împărţise, după cum ştim, un asemenea cestionar privitor la datinele poporului, la naştere, nunţi, înmormântări şi la alte ocazii solemne. La cestionarul întâi a lucrat mai cu seamă Ion Creangă; al doilea cestionar e făcut de d. Hăsdeu şi se mărgineşte la obiceiele juridice ale poporului nostru.

Ca prime specimene se publică răspunsurile a trei învăţători din judeţul Bacău.

D. dr. Brândză începe a publica în ,,Columna" numele ce-l dă poporul plantelor, pururea în alăturare cu numele botanice latine. D. Hasdeu face în aceste două fascicule istoricul extern şi o analiză filologică a manuscrisului românesc din British Museum *,* cel mai vechi daca datează cu certitudine din anul 1574. E un text român al celor patru evanghelii scrise cu frumoase caractere. În catalogul Museului figura ca text slavon. Cartea a fost odinioară proprietatea unui nepot de frate al lui Mihai Viteazul.

În fasciculul II e peste tot continuarea aceloraş materii, plus o notă asupra unei escursiuni făcute de d. Bianu în mănăstirile din Moldova, o poveste de P. Ispirescu şi o traducere — în proză — a Infernului lui Dante, despre care nu ştim tocmai bine ce-o fi căutând în „Columna".

Cercetările istorice, filologice şi de psicologie poporană n-ar prezinta un interes atât de viu dacă am avea o epocă de înaltă civilizaţie în urmă-ne , daca fiinţa noastră naţională s-ar fi păstrat, în haina neîmbătrânirii , în scrierile unor cugetători anteriori. Dar civilizaţia noastră e falsă; străini şi semistrăini născuţi în Bucureşti ori în oraşele de pe Dunăre şi franţuziţi la Paris, aceştia au falsificat şi drept, şi viaţă publică, şi datini, au prefăcut Cuventele *den bătrâni* în limba păsărească a gazetelor şi a pledoariilor dinaintea tribunalelor, încât chiar dicţionarul limbei în circulaţiune trebuie trecut prin depănătoare şi ne vedem nevoiţi a face istoria fiecării vorbe pe care-o întrebuinţăm pentru a-i păstra înţelesul.

Am putea zice că e luptă de toată ziua pentru toate bunurile naţionalităţii noastre. Lucrările acestea nu ar fi atât de însemnate daca n-ar fi prezentat greutăţi la fiece pas, daca nu ar fi un continuu stimul pentru acţiunea intelectuală. Ceea ce se dezgroapă prin aceste documente istorice şi linguistice nu sunt dar numai materialuri de interes arheologic, ci e România însăşi, e geniul poporului românesc de pe care se înlăturează păturile superpuse de ruine şi de barbarie. Fiece pas înainte se face aci în înţelesul reconstruirii naţionalităţii române şi pentru ca ea însăşi să se recunoască pe sine, să-şi vie în fire. Blestemul din Biblie, „în sudoarea frunţii tale îţi vei câştiga hrana", n-a fost un blestem, ci o binecuvântare . „În sudoarea frunţii tale te vei cunoaşte pe tine însuţi" zicem cercetătorilor pe terenul istoriei şi a linguisticei bucuraţi de aceste rezultate ale unei munci naţionale, rezultate greu de câştigat în comparare cu deprinderea mecanică a formelor esterioare ale unei civilizaţii străine.

[1 aprilie 1882]

[„CONTELE WOLKENSTEIN S-A ÎNTORS"]

Contele Wolkenstein s-a întors din Paris la Viena şi, după mărturisirile sale proprii, e foarte mulţumit de rezultatele misiunii lui în cestiunea Dunării.

,,Pester Lloyd" ne spune că aranjamentul pe care contele l-a pus la cale cu d. Camille Barrere, delegatul Franţei în Comisiunea Europeană din Galaţi, e de pe acum sigur de consentimentul Germaniei şi al Franţei, precum pe de altă parte e de asemenea aproape sigur că Austria nu ar tăgădui punerile la cale ale plenipotenţiarului ei. Amănuntele acestor puneri la cale nu sunt cunoscute încă, deci nu se poate aprecia daca Austro-Ungaria are cauze de-a împărtăşi pe deplin satisfacţiunea ce-o simte contele. Daca e adevărat, zice organul oficios al guvernului unguresc, că, precum se exprimă contele, noi am turnat apă în vinul nostru şi că am sacrificat multe din poziţiunile noastre esenţiale chiar, atât ale punctului nostru de plecare, cât şi ale propunerii Barrere, atunci, în dorinţa noastră de-a înlătura

neîncrederea celorlalte puteri şi de-a mântui cu agitaţia politică care fără trebuinţă s-a atârnat de cestiunea aceasta, am mers învederat până la acea margine delicată unde începe însăşi sacrificarea drepturilor noastre, ba poate chiar dincolo de această margine. Cată îndealtmintrelea să aşteptăm indicaţiuni mai exacte asupra compromisului până a fi în stare de-a judeca cu temei în cestiunea aceasta. Altfel desfăşurarea afacerei e departe de a fi ajuns la capăt. Vor trebui silinţe nouă pentru a câştiga şi consentimentul celorlalte puteri şi în urmă abia proiectul se va putea supune aprobării Comisiei Internaţionale a Dunării. Redeschiderea sesiunii acestei Comisii era fixată pentru ziua de 24 aprilie, însă răstimpul scurt care ne desparte de termenul acesta nu credem să ajungă pentru toate preparativele ce sunt a se face, încât e cu putinţă ca începutul sesiunii extraordinare să se amâne pe mai târziu.

Îngrijirile lui „Pester Llloyd " că d. conte ar fi trecut dincolo de marginea delicată unde începe sacrificarea a chiar *drepturilor* Austro-Ungariei sunt îngrijiri ele însile de-o natură foarte delicată şi dovedesc o stare de extremă nervozitate. D. conte n-a putut trece dincolo de acea gingaşe margine de vreme ce Austro-Ungaria nu are în apele Dunării de Jos *nici un drept,* absolut nici unul decât doar acela pe care-l are China şi Japonia şi orice altă putere de pe glob: dreptul liberei navigaţiuni. Interese o fi având, nu tăgăduim, dar drepturi nu are, şi o dovadă că nu le are e că umblă după ele cu lumânarea şi poate că va găsi din nou ceea ce caută: pricină şi ceartă.

Şi sperăm că nici nu le va avea până când Austro-Ungaria se va sili din răsputeri să rămâie străină poporului românesc, până ce acest popor nu va avea dincolo de munţi un teren public de dezvoltare cum îl au celelalte. Până ce domnii maghiari vor pretinde a-l maghiariza cu de-a sila zece milioane de guri şi zece milioane de inimi vor striga în contra Austro-Ungariei, căci politiceşte putem fi despărţiţi, dar unitatea noastră de rasă şi de limbă e o realitate atât de mare şi de energică încât nici ignoranţa, nici sila n-o pot tăgădui. Ei, să nu fi trăit Matei Basarab, nici Teofan al Ardealului, nici Varlaam al Moldovei, să nu fi fost suta a şaptesprezecea cu eroii şi cugetătorii ei, vă puteaţi bate joc de noi încă mult timp, dar astăzi nu se mai poate. Azi limba este una de la Satmar pân-în Cetatea Albă de lângă Nistru, de la Hotin pân-în Graniţa militară, azi datina e una, rasa e una şi etnologic e unul şi acelaşi popor, care nu mai doarme somnul pământului şi a veacurilor.

Ceea ce numesc maghiarii ideea lor de stat e istoriceşte un neadevăr şi, ca realitate etnologică, asemenea un neadevăr. Încă din suta a treisprezecea poporul românesc avea ţinuturile lui proprii, legea lui proprie — *antiquam et aprobatam legem —,* principii proprii, autorităţile proprie elective, fără nici un amestec din partea Coroanei ungureşti. Era un neam de ostaşi, oameni de arme, un popor aliat maghiarilor, nu supus lor, atât de puţin supus încât notarul regelui Bela nu se sfieşte a-şi încuscri pe cei întâi regi de rasă arpadiană cu fiicele Domnilor români anteriori înfiinţării statelor dunărene. Notarul poate fi apocrif , poate fi dintr-un veac mai târziu, dar psicologic şi pentru respectul ce-l are pentru poporul nostru e desigur o probă când lasă să răsară chiar dinastia cea mai veche maghiară din leagănul unei mume române. Dar s-au întins românii, dar au cuprins ţinuturi în cari nu fuseseră, dar dintr-un mic neam de ostaşi a devenit un mare neam de agricultori? Afacerea lor. S-au întins prin dreptul cel mai sfânt din toate, prin dreptul muncii. Cu munca şi-a procurat pământul strămoşesc şi, prin colţurile unde intraseră străini, cu munca-l va şi ţinea. Daca iobăgia a existat, ea a fost un contract de muncă şi această muncă seculară au cucerit Ardealul. Aţi condamnat părţi întregi ale poporului nostru la iobăgie , repetând asupră-i blestemul ce Dumnezeu l-a rostit asupra lui Adam: „În sudoarea frunţii tale îţi vei câştiga hrana de toate zilele"! Dar rasa de stăpânitori fino - tartari a uitat că Dumnezeu nu poate blestema, că blestemul biblic a fost o binecuvântare, căci în acea muncă era viitorul poporului românesc, în acea muncă numărul lui mare, sănătatea [in]extricabilă a sufletului şi a trupului lui. Prin muncă şi-a cucerit ţinuturile, prin muncă a ajuns a se cunoaşte pe sine însuşi, prin muncă a ajuns acolo încât îi e ruşine şi silă de a deveni maghiar.

Daca dar din realitatea că există negoţ austriac pe Dunărea de Jos, şi există pentru că am îngăduit să existe, poate rezulta ceva, din realitatea şi mai mare că o jumătate a poporului românesc trăieşte în statul Habsburgilor — pe cari Dumnezeu să-i aibă în sfânta sa pază — rezultă în mod legitim aşteptarea ca să ne vedem respectată limba, datina, individualitatea noastră etnică,

---

bunurile conştiinţei noastre. Pacea naţională cată să precedeze pacea economică. Când poporul românesc va avea în monarhie drepturi egale cu cele ce le au croaţii, polonii, cehii, Austro-Ungaria va înceta de-a fi un stat străin pentru noi şi puţin ne va păsa daca produsele Ardealului românesc ar inunda pieţele noastre ori viceversa. Poporul românesc, politiceşte despărţit sub doi monarhi, ar forma două zone deosebite de producţiune şi de schimb şi nu ne îndoim că român cu român s-ar înţelege şi că niciodată n-ar mai fi vorba de conflicte economice, nici de aversiuni politice între monarhia habsburgică şi statul latin de lângă Dunăre.

E adevărat că pretutindenea — chiar în statul României — poporul românesc este asuprit , că, precum în Ardeal, şi aci i s-au superpus pături de străini cari falsifică şi împiedică dezvoltarea lor. Lupta în contra rămăşiţelor fanariote de la noi, pentru cari patriotismul şi naţionalitatea sunt nişte mărfuri ce se cumpără la mezat prin pensii reversibile, propuse de fanariotul Giani şi primite de fanariotul C. A. Rosetti, e o luptă foarte grea şi existenţa acestor duşmani ai românimii, predominarea lor în politica statului include pericolul permanent de-a vedea drepturile noastre pe Dunăre trădate străinului. Dar să sperăm că nu vor mai izbuti a pune la mezat decât virtuţile lor casnice prin coloanele „Pseudo-Românului".

[3 aprilie 1882]

[„«ROMÂNUL», DÂND SEAMĂ"]

„Românul", dând seamă de apelul conservatorilor către ţară, zice că din nou am fi început propaganda de „acuzări zădarnice şi false".

> Este timpul — zice în adevăr apelul — ca toate elementele sănătoase din ţară, fără deosebire de nuanţe politice, să se întrunească într-o energică rezistenţă.
>
> Rezistenţă în contra cui şi pentru ce? întreabă „Românul".

Pentru a apăra tronul? Dar cine-l atacă?

Ştim bine că „Românului" [î]i dă acum mâna să întrebe ,,Cine-l atacă?", dar această întrebare , cu toată aparenţa ei de naivitate, nu amăgeşte pe nimeni. Ca azi curg protestările de lealitate de pe buzele patrioţilor; ca mâni le vedem spulberate în vânt de încercări de republică ploieşteană, de ,,Vivatele " aduse la Procope, la vro aniversară a încoronării, republicei universale; ca mâni vedem iar vrun diplomat însărcinat cu gingaşa misiune de-a spune M. Sale ,,să scutească ţara de-o crimă". Toate facerile şi prefacerile acestea ale partidului roşu sunt numai configuraţiunile caleidoscopice ale unor şi aceloraşi apucături demagogice.

Dar cu ocazia dezbaterii legii tocmelelor ce-a zis însuşi d. C. A. Rosetti?

Că în realitate trăim în republică, cu tot titlul de rege, şi că dumnealui nu se 'mpiedică deocamdată de titlu;

Că e treaba copiilor săi de-a înfiinţa republica.

Şi acum ne întreabă: ,,Cine ameninţă?"

Instinctele ameninţă înclinările, poftele nesăţioase de îmbogăţire din averea publică, dorinţa de impunitate a Mihăleştilor, ruleta răscumpărărilor de drum de fier introdusă în Adunări, corupţia adâncă a partidului roşu şi lipsa lui de convingeri politice şi de moralitate. Toate aceste ameninţă şi tron şi ţară. Prin aceea că, numiţi în funcţii înalte militare oameni ce, la 11 fevruarie, şi-au înfrânt *jurământul* şi *onoarea* militară, se ameninţă din fundament toată organizarea statului român, întemeiată şi ea pe jurământ şi pe onoare. Decorând pamfletarii cari au pângărit Coroana încurajaţi acea pângărire , încurajaţi lipsa de respect către autoritatea Coroanei.

Şi să vă spunem cine ameninţă mai cu seamă. Veneticul .

Când d. C.A. Rosetti, la luarea Plevnei, n-a găsit alte vorbe de zis celor adunaţi sub fereastra sa decât că: ,,Mai e o Plevnă de luat, cea internă a reacţiunii", aci, crează-ne , a vorbit din el nu omul de stat, nu gazetarul , nu politicul prudent şi, în genere, n-a vorbit din el omul *in abstracto,* ci ... veneticul . În fundul neconştiut al existenţei sale a încolţit veneticul , pentru a dovedi din nou toată mizeria şi perversitatea acestui caracter, incapabil de-a se înălţa un moment măcar, unul singur, asupra urelor unei inime înrăutăţite , la ideea mai naltă şi mai luminoasă a patriei, care e una pentru toţi, şi a respectului pentru acea reacţiune în ţara căreia trăieşte de ieri alaltăieri şi dumneasa şi din birul căreia 'şi ţine zilele.

De aceea nicicând nu credem afectaţiile de nevinovăţie şi naivitate a redactorului „Pseudo-Românului".

Vicleniei şi perversităţii de caracter datoreşte succesele de pân - acuma ; tot această viclenie şi perversitate [î]l va şi surpa — căci scris este ca din aceeaşi rădăcină să răsară succes şi insucces, suire şi cădere, şi aceasta este esenţa oricării vieţi şi a oricării tragedii. Cu tot aerul de farsă pe care l-a dat vestitul gazetar vieţii sale proprii de la începuturile ei şi pân' acum , sfârşitul nu va fi de farsă, căci legile naturii, realizeze-se în stat, manifeste-se în inima individului, lucrează cu nepăsarea atribuită zeilor anticităţii şi ne răzbună pe toţi.

[4 aprilie 1882]

[,,«NEUE FREIE PRESSE» SPUNE"]

,,Neue freie Presse" spune că, în urma ştirilor ce i-au sosit, nu mai e îndoială că soluţiunea cestiunii dunărene e asigurată. Foaia vieneză primeşte din Paris următoarele informaţiuni:

Guvernul francez n-ar fi încheiat învoiala cu contele Wolkenstein daca nu s-ar fi asigurat de mai 'nainte de consimţimântul guvernului englez, căci guvernul Republicei o ţine una şi bună că ÎN toate cestiunile mari cată să meargă mână 'n mână cu Marea Britanie. Afară de asta aci se pretinde a se şti că, din consideraţie pentru Austria, Italia va consimţi la toate dorinţele cabinetului vienez, încât întrebarea ce se cuvine a se face numitelor două guverne nu va fi decât o simplă formalitate. Ar mai rămânea aşadar România şi Rusia cari ar putea să facă o opoziţie cam izolată propunerii Barrere. Guvernul francez va lua propunerea aceasta în mânile lui şi-o va recomanda puterilor în numele său propriu. În ceea ce priveşte cuprinsul punerilor la cale dintre contele Wolkenstein şi d. de Freycinet două puncte sunt mai cu seamă importante, şi anume: durata Comisiei Mixte, pentru care s-au propus cinci şi zece ani, şi durata mandatului delegatului Comisiei Europene, pentru care s-a propus o sesiune şi un an.

Se crede că în amândouă cazurile se va primi durata mai lungă.

[4 aprilie 1882]

AL DOILEA RĂSPUNS D-LUI C.A. ROSETTI

Cerem iertare cititorilor noştri daca ne vedem siliţi să revenim asupra incidentului bizar provocat de bătrânul director al ,,Românului".

D. Rosetti, printr-o nouă scrisoare pe care o adrezează de astădată d-lor ... Lascar Catargi, general Florescu, Teodor Rosetti, Al. Lahovari, Titu Maiorescu şi Gr. Păucescu, ne declară că răspunsul dat de noi, oricât de categoric şi de precis ar fi el, este cu totul nedemn de adevăr, de moralitate, de aceşti membri ai partidului conservator şi de d-sa. Toate acestea le însoţeşte, conform unui obicei care a devenit a doua natură la ,,Românul", de epitetele graţioase de: ,,crima de calomnie", ,,înfierarea criminalilor " etc.

Mărturisim că, daca n-am ţine seama de dragostea părintească în numele căreia vorbeşte puternicul nostru adversar, ocaziunea ar fi din cele mai nemerite pentru a râde un moment cu lectorii noştri. Vom fi însă serioşi şi acum, ca semn de deferinţă din parte-ne pentru acest respectabil sentiment.

De astădată cel puţin d. Rosetti ne spune lămurit cari - i sunt griefurile în contra noastră: 1. fiindcă am simţit plăcere publicând un fapt „degrădător "; 2. fiindcă am zis: ,,Nu vom imprima numele , *în speranţa* că fiecine va ghici despre cine vorbim" (Această frază constituie, după d-sa, un „subţire gaz"); 3. în fine, pentru că am adăugat în cronică: ,,Doamna **X,** *al cărei nume sonor poartă bonetul frigian".* Şi d. Rosetti binevoieşte a ne spune că fiica d-sale se numeşte Libertatea - sofia *,* de unde deduce că la această persoană am voit să facem aluziune.

Ultimul punct merită singur să fie relevat, căci celelalte sunt atât de anodine încât se combat prin ele însăşi. Ne vedem însă nevoiţi să-i răspundem printr-o întrebare: De când oare *Libertatea* şi *înţelepciunea*

poartă pe cap bonetul frigian care l-a supărat atât de mult? Ştiam până acum că Republica, uneori şi Comuna, de ordinar, sunt coafate în acest mod; niciodată însă Libertatea şi încă mai puţin zeitatea senină a Înţelepciunei.

Şi apoi crede oare acest părinte de familie că nu sunt şi *alte nume* la cari s-ar putea aplica figura retorică de care ne-am servit? ... Nu putem zice mai mult, căci ne e teamă să nu deşteptăm nouă susceptibilităţi ...

N-ar mai trebui, ca o încoronare a acestui "bizar incident, decât ca vreun Făt-frumos de contrabandă să-şi închipuiască că am vorbit de el când am menţionat pe *Adonis* sau că vreo doamnă care din păcate obicinuieşte corsaje de cauciuc să susţie că de însa am înţeles să întreţinem pe cititorii noştri! Tribunalul din Sena a condamnat pe Emile Zola să suprime numele de *Duverdy* dintr-un roman al său, pentru că întâmplarea făcuse să existe în Paris un consilier de Curte cu acest nume. Iată-ne osândiţi [şi] noi să nu putem imprima nici doamna **X,** nici d. Y ! Dară cu aceste abracadabrante pretenţiuni, ilustre confrate, jurnalismul devine ceea ce spune Figaro în faimosu-i monolog şi cel dintâi lucru ce am avea cu toţii de făcut, începând cu ,,Românul", ca cel mai bătrân organ de publicitate, este să ne aruncăm condeiul în Dâmboviţa.

Ceea ce ne cauzează însă o surprindere nemărginită este stăruinţa adversarului nostru de a ne face cu orice preţ să zicem ceea ce n-a fost în intenţiunea noastră: că am voit să vorbim de fiica d-sale! Aceasta ne aduce aminte apostrofa nevestei lui Sganarelle dintr-o comedie a lui Moliere, apostrofă adresată unui trecător care voia s-o scape din mânele bărbatului ei, care o bătea*: Şi dacă eu vreu să fiu bătută?...*

Noi am crezut şi credem că, în urma declaraţiunii precise şi categorice ce am făcut zilele trecute, orice susceptibilitate de părinte nu mai are raţiune de a fi. Este învederat că nu stă în putinţa noastră de a scoate pe bătrânul ziarist din ideea nenorocită ce şi-a format. Treaba d-sale!

Am arătat deja, în primul răspuns, care este convicţiunea noastră în privinţa acestei fenomenale închipuiri. Fiindcă d. Rosetti face apel la opiniunea publică, lăsăm şi noi cu plăcere acestui „tribunal suprem" sarcina de a se pronunţa asupra incidentului ce a născocit şi de a-l califica după cum merită.

Fantasio

[6 aprilie 1882]

CESTIUNEA DUNĂRII
[,,«NEUE FREIE PRESSE» DE LA 15 APRILIE"]

,,Neue freie Presse" de la 15 aprilie, st. nou, publică următorul articol, din care se vede şi mai mult cât de slabe sunt toate argumentele ce ar putea aduce Austria în favoarea pretenţiilor sale. De altminteri noi nu dăm crezământ celor spuse de ,,N[eue] fr[eie] Presse" sau ,,Românul", ci doară numai celor nespuse de asemenea foi:

Ştirea că negoţierile din Paris ale comitelui Wolkenstein cu d. Barrere au avut un rezultat favorabil şi că guvernul francez în curând va ieşi în public, oficial, cu cunoscuta propunere ni se pare că li s-a urcat în cap românilor. Cel puţin aceasta o putem zice de redactorii „Românului", căci numita foaie se zbate ca un smintit. Ea publică un articol pe care l-am înţelege daca s-ar fi format o coaliţie europeană spre a răpi României independenţa şi a-i impune vechea dependenţă de Poartă. Când patria se află într-o poziţie desperată, când poporului nu-i mai rămâne altceva de făcut decât sau să se supuie cu ruşine jugului străin sau să moară cu arma în mână, atunci o foaie poate vorbi astfel cum o face ,,Românul". Când însă nu e vorba de altceva decât de instituirea unei comisiuni mixte pentru elaborarea şi supravegherea regulamentului pe Dunărea inferioară, atunci un asemenea esces de patos este cel puţin foarte de prisos. Singur cuvântul ,,comisiunea" exclude orice element tragic şi ,,Românul", care face gălăgie când tocmai nu e timpul, ne aduce aminte de omul care în casa sa zbiară şi strigă ameninţând că se va împuşca pentru că medicul i-a prescris să înghită un hap amar.

Foaia din Bucureşti asigură că România nu va comite o sinucidere. Aşadar primirea propunerei lui Barrere, prin care votul decisiv în cestiuni controversate se dă delegatului Comisiunei Dunărene Europene, este pentru fantazia aprinsă a românilor atât cât o sinucidere. Ciudat mod de a vedea. Nici chiar adoptarea anteproiectului austriac n-ar fi atins independenţa politică şi demnitatea naţională a României. Nici în Anglia chiar cererea Austriei de a avea preşedinţia şi votul preponderant în Comisia Mixtă nu s-a găsit că ar fi nedreaptă sau că ar viola tânăra independenţă a românilor. Acum regretăm că Austria a lăsat în cestiunea dunăreană atât de mult din primitivele sale pretenţii încât mai că nu i-a rămas decât preşedinţia. Avantagiul că Austria, pentru un timp oarecare, poate avea doi representanţi în Comisia Mixtă şi România [î]l *va câştiga mai târziu şi apoi Dunărea inferioară, al cărei mal sudic este sârbesc şi bulgar, nu aparţine numai României!*

Dacă am voi să luăm în serios articolul ,,Românului" am trebui să conchidem din el că românii ar avea eroica intenţie să opună la trebuinţă o rezistenţă înarmată instituirei Comisiei Mixte şi, deoarece este de prevăzut că propunerea franceză va fi acceptată de toate puterile, ar trebui să mai deducem că cei din Bucureşti vor răspunde declarând război Europei. Aceasta negreşit că ar fi o tentativă de sinucidere, dar să nu ne fie grijă că guvernul român o va comite. ,,Românul" asigură că românii nu se vor lăsa să fie vânduţi sau intimidaţi cu nici un preţ. Dar nu li se cere nici una nici alta. De la ei se aşteaptă numai că vor fi aşa de cu minte ca în fine să înţeleagă că nu numai ei singuri pot decide asupra condiţiilor de navigare pe un fluviu care pentru ei, deşi au câştigat Dobrogea, este numai un râu de graniţă.

Administrația, Calea Victoriei Nr. 102. ANUL al VII-lea Nr. 71

TIMPUL

REDACȚIA, CALEA VICTORIEI Nr. 102.

AVIS

Bucureșt 5 aprilie 1882

6. AL DOILEA RĂSPUNS D-LUI C. A. ROSETTI,
„Timpul", 6 aprilie 1882.

Dacă ,,Românul" se plânge contra acuzărilor şi ameninţărilor unor foi austriace faţă cu România, el întru atâta are dreptate, că unele organe oficioase, mai ales ungare, şi-au vărsat focul cam prea energic pentru atitudinea guvernului din Bucureşti în cestiunea dunăreană. Dar o foaie care ea însăşi se pierde într-o violenţă aşa de inutilă n-ar trebui tocmai să se mire că şi altora li se isprăveşte răbdarea. E destul de neplăcut că cererile primitive ale Austriei, sprijinite de alte două mari puteri, au fost înlăturate prin rezistenţa României şi că bunăvoinţa amicală a guvernului austriac, cu care a recunoscut erigerea la regat a României, este aşa de rău răsplătită. Daca se văd cuvinte aspre în organele austriace ele sunt urmarea naturală a cerbiciei cu care România paralizează dorinţele Austriei. Ideea de-a face prin ameninţarea unei ocupări înarmate pe România să cedeze nu s-a dezbătut Ia noi niciodată serios. Cineva nu se bate pentru o comisie şi guvernul austriac dă mai curând cestiunei dunărene o importanţă prea mică decât prea mare. Ea negoţiază , [î]şi scade pretenţiile, arată toată bunăvoinţa de a se înţelege cu toată lumea; cei din Bucureşti însă copiază pe papa persistând cu încăpăţânare asupra unui infaibil non possumus, *până în momentul când, în faţa voinţei marilor puteri, totuşi va ceda, pentru că nu va putea face altfel.*

Noi suntem departe de a ameninţa pe România, mai curând fiind dispuşi a îndrepta amărăciunea contra politicei austriace, ce n-a ştiut să prevadă lucrurile mai bine. Desigur că pentru comitele Andrassy n-ar fi fost o osteneală supraumană să câştige la Congresul din Berlin o stilizare mai clară şi mai practică pentru art. 55 al Tratatului de pace. Două rânduri ar fi fost de ajuns. Dacă în articolul 55 ar sta expres că navigarea pe Dunărea inferioară să fie supravegheată de o comisie mixtă în care ar trebui să fie reprezentate Austria şi statele riverane, atunci România n-ar avea nici un pretext de a face opoziţie contra Comisiei Mixte. Comitele Andrassy ar fi obţinut fără mare dificultate introducerea

acestui adaus în textul Tratatului de pace însă el poate a crezut că cestiunea dunăreană nici nu merita o atenţiune specială. El şi-a concentrat toate puterile să obţie mandatul pentru ocuparea Bosniei. Aceasta, după opinia sa, era o politică mare. Cestiunea dunăreană a considerat-o de un ce prea subordinat decât să se ocupe cu amănuntele ei. A încheia o convenţie comercială cu România fără să întrebe pe Poarta, atunci încă suzerană, i s-a părut o măiestrie diplomatică, dar nu s-a gândit să puie un zăvor rezistenţei României contra apărărei intereselor austriace pe Dunăre. Articolul mai recent al ,,Românului" reaminteşte iarăşi foarte viu păcatele de omisiune ale politicei externe a Austriei şi de aceea nu-l putem citi cu aceeaşi ilaritate curată pe care desigur o va produce în alţii cari nu sunt interesaţi.

[7 aprilie 1882]

MATERIALURI ETNOLOGICE PRIVIND ÎN PARTE ŞI PE D. NICU XENOPULOS , CRITICUL LITERAR DE LA «PSEUDO - ROMÂNUL »

D. Nicu Xenopulos , criticul literar de la ,,Românul", binevoieşte a se juca de-a baba oarba cu cititorii „Telegrafului - fundescu " în socoteala mea. Se *preface* a se supăra pe un pasaj din darea mea de seamă asupra novelelor lui Slavici; *s-a supărat în realitate pe alt pasaj* şi sfârşeşte prin a mă face bulgar şi a descrie după cum îi place esteriorul şi deprinderile mele.

Ceea ce spune d. N. Xenopulos în privirea mea sunt creaţiunile unei fantazii nervoase, escitate prin lovirea ce i-am aplicat-o în darea mea de seamă. Căci dumnealui nu s-a *supărat pe ceea ce citează ,,Telegraful''* ci pe-un pasaj pe care *nu-l citează* şi care e următorul:

,,Şi noi am avea ceva de citat — *in contrarium* — la teoria d-lui Maiorescu: romanurile genealogice ale lui Emile Zola. Ar fi interesant a se constata ce minţi, dar mai cu seamă ce caractere s-ar naşte din încrucişarea rasei ovreieşti cu cea neogrecească, încrucişare ce se operează uneori în România. Fără îndoială amestecătura între două rase egal de vechi, egal de decrepite fizic şi moralicește, ar produce nişte exemplare de caracterologie patologică care ar fi o adevărată pepinieră pentru viitorul redacţiunii „Pseudo-Românului".»

Asta dar v-a supărat, onorabile, iar nicidecum, după cum vă prefaceţi , aluziile la cafeneaua Procope. Aţi văzut în acest pasaj, ceea ce şi este în el, o aluzie la originea dv., lucru de care mi-a părut că trebuie să v-aduc aminte şi iată de ce.

În critica d-voastră asupra novelelor lui Slavici citesc următoarele:

> Acolo unde d. Slavici voieşte să facă spirit *el devine nesuferit.*
>
> .. Stilul parcă, *merge pe brânci* şi nuvela e atât de lungă încât *chiar nemţii au zis că putea să fie mai scurtă.*
>
> ...Nu era nevoie, pentru a esplica, *să inventăm o teorie ad-hoc, aceea* a romanului ţărănesc, *precum a făcut-o d. Titu Maiorescu* în studiul său *Literatura română* etc.

Astfel toată atitudinea dv. e de sus în jos, ca şi când aţi avea a da seama despre scrierile unor oameni *inferiori* d-voastră; e scrisă cu acea cârnire din nas proprie scriitorilor izraeliţi din toate ţările, cu acea suficienţă care se crede superioară oricui. În acest instinct de suficienţă greco-ovreiască

---

am lovit prin pasajul de mai sus. Dar cine eşti d-ta pentru ca, de la vârsta care-o ai şi cu cunoştinţele ce nu le ai, să-ţi fie permis a-ţi da aere de superioritate?

Cine eşti?

Ceea ce nu puteţi tăgădui a fi, pentru că nu puteţi tăgădui fizionomia, nici o puteţi şterge cu buretele .

De aceea v-aţi şi supărat foc pe spusele mele — căci adevărul doare — pe când eu nu mă supăr deloc de modul cum se reflectă persoana mea în ochii d-tale, căci de la aşa oglindă nici nu mă pot aştepta la alt reflex. Dar acest reflex nu schimbă deloc realitatea; el nu mă opreşte de-a fi dintr-o familie nu numai *română,* ci şi nobilă neam de neamul ei — să nu vă fie cu supărare —, încât vă asigur că între strămoşii din Ţara de Sus a Moldovei, de cari nu mi-e ruşine să vorbesc, s-or fi aflând poate ţărani liberi, dar jidani, greci ori păzitori de temniţă măcar nici unul. Deşi eu însumi nu dau în genere nici o importanţă acestor lucruri, ele sunt reale şi se pot schimba tot atât de puţin ca şi evreul d-voastră fizic şi intelectual.

Actele aceste de flagelare le voi repeta de câte ori voi avea să lovesc în instinctele bastarde ale acelor străini, romanizaţi de ieri de alaltăieri, cari privesc toate în ţara aceasta ,,de sus în jos". Unul abia sfârşeşte liceul, vine să vânză mărunţişuri şi suliman la Bucureşti, îi merge rău o negustorie şi s-apucă de alta: de negustoria literară.

Şi acea fizionomie de frizor nu s-apucă doar să critice ceva de-o seamă cu el; nu, de Alecsandri se leagă.

D. N. Xenopulos învaţă doppia scrittura şi alte lucruri atingătoare de negoţ în străinătate, dar, întors aci, s-apucă de negoţ estetic în coloanele ,,Pseudo-Românului", judecând iar de sus în jos autori de cari nici nu e în stare să-şi deie bine seama.

C-un cuvânt, nu în d. Xenopulos *in abstracto* am lovit, ci în defectele înnăscute rasei, cari nu se pot schimba. Aceste defecte trebuiesc temperate , trebuiesc intimidate prin lovituri dureroase, pentru a nu deveni stricăcioase vieţii noastre publice.

.

Dar această lămurire ce i-o dau d-nului mai sus citat n-ar avea nici o valoare, căci nu credem ca evreul său fizic, pe care-l drapează fără îndoială cu mai multă eleganţă decât eu partea mea muritoare, să intereseze tocmai mult pe cititor. Această lămurire [î]mi dă mie ocazia de-a mă rosti asupra unui adevăr pe care-l cred nestrămutat şi care-mi pare de cea mai mare importanţă pentru dezvoltarea ulterioară a poporului nostru.

Am avut neplăcuta datorie — căci pentru individ poate deveni o continuă neplăcere — de-a constata un adevăr despre care mă mir că nu-l formulaseră alţii înaintea mea, de vreme ce plutea în aer şi se impunea de sine însuşi, de-a constata adecă că tocmai în România poporul românesc n-a ajuns — decât cu rare escepţii — *de-a da espresie fiinţei sale proprii.* În viaţa publică, în şcoli, în literatură chiar s-a superpus o promiscuitate

etnică, din părinţi ce nu vorbeau în casa lor româneşte, şi această pătură superpusă e cuprinsă de-un fel de daltonism intelectual faţă cu calităţile unuia din cele mai inteligente şi din cele mai drepte popoare, poporul românesc.

Întâmplarea m-a făcut ca, din copilărie încă, să cunosc poporul românesc, din apele Nistrului începând, în cruciş şi-n curmeziş , pân-în Tisa şi-n Dunăre, şi am observat că modul de-a fi, caracterul poporului este cu totul altul, absolut altul decât acela al populaţiunilor din oraşe din care se recrutează guvernele, gazetarii, deputaţii ş.a.m.d. Am văzut că românul nu seamănă nicăiri nici a C.A. Rosetti, nici a Giani, nici a Carada, nici a Xenopulos, că acest popor e întâi, fizic, cu mult superior celor numiţi mai sus, intelectual asemenea, căci are o inteligenţă caldă şi deschisă adevărului, iar în privirea onestităţii cugetării şi înclinărilor e incomparabil superior acestor oameni. Am observat şi mai mult: că clasa veche superioară, rea - bună cum o fi fost, seamănă în toate cu mult mai mult poporului; că are mai multă francheţă de caracter şi incomparabil mai multă onestitate, că sunt în ea rămăşiţe de vrednicie dintr-o vreme anterioară epocii fanarioţilor.

Se putea oare să nu conchid că pătura superpusă de roşii nu e nici româna de origine, nici asimilabilă măcar? Dovada cea mai strălucită despre aceasta mi-a dat-o banchetul d-lui C.A. Rosetti, la care mesenii erau într-adevăr de-o stranie, de-o absurdă promiscuitate.

Din citirea izvoarelor istorice m-am convins că în decursul evului mediu, care pentru noi a încetat cu venirea fanarioţilor, n-am avut clasă de mijloc decât ca slabe începuturi şi că această clasă — escepţie făcând de olteni şi ardeleni — e cea mai mare parte de origine străină. De aci abia am putut să-mi explic revoluţia socială petrecută în zilele lui Cuza Vodă, al cărei apogeu e sub domnia lui Carol îngăduitorul. Este în realitate nimic mai mult, nimic mai puţin decât proclamarea perpetuă a predominării elementelor străine asupra poporului istoric, compus încă până azi din ţărani mici şi mari. Odată ajuns la această convingere, totul era hotărât pentru mine; era o datorie de a fi şi de-a rămânea în partea poporului istoric, din care însumi fac parte, şi în contra păturii superpuse de venetici.

M-am convins că acea ură în contra trecutului, acea aruncare în apă a tuturor tradiţiilor, acel abis creat între trecutul de ieri şi prezentul de azi nu e un rezultat organic şi necesar al istoriei române, ci ceva factice şi artificial.

Nu omul *in abstracto* se mişca în d. C.A. Rosetti în contra boiarilor , ci grecul: nu omul *in abstracto,* Fundescu, înjură în „Telegraful", ci ţiganul din el; nu talentul înnăscut al d-lui Xenopulos îşi dă în coloanele ,,Pseudo-Românului" un aer de superioritate, luând cam peste picior novelele lui Slavici sau o teorie a lui Maiorescu, ci ,,jidanul " din el îşi dă aceste aere. Caracterul — din nefericire — se moşteneşte.

Un popor bătrân şi unul tânăr sunt două ramuri din copacul omenirii, dar cari s-au despărţit de mult şi s-au deosebit de mult. Vai de poporul tânăr, cu instincte generoase, cu inteligenţă mlădioasă şi primitoare de adevăr, când vine în atingere cu uscăturile omenirii, cu resturi de popoare vechi cari au trecut prin toate mizeriile unei civilizaţii stinse, cu acele resturi în care vertebre şi cranii sunt osificate şi condamnate la o anume formă, resturi intelectual sterpe, fizic decăzute, moraliceşte slabe şi fără de caracter. Toată viaţa publică a poporului tânăr se viciază, moralitatea lui decade, inteligenţa lui sărăceşte şi se usucă. Nu e nici un pericol pentru români de - a - şi asimila rase tinere de orice origine ar fi, dar un pericol mare de-a asimila rase bătrâne, cari au trecut prin o înaltă civilizaţie şi prin mare corupţie, şi cari în decursul vieţii lor şi-au pierdut pe de-a pururea zestrea sănătăţii fizice şi morale.

Şi cum să nu fie aşa? Plebea aceasta e recrutată din Bizanţ, din împărăţia grecească a Răsăritului. Trebuie să-şi reprezinte cineva istoria acestei împărăţii, mia de ani de crime scârboase, de mizerii, de demagogie, trebuie să-şi aducă aminte că era împărăţia în care taţii îşi desvirginau fiicele, copilul scotea ochii părintelui, părintele copilului, în care căsătoria era o batjocură, în care suflet şi trup erau venale , şi atunci va vedea că nişte cauze cari au durat o mie de ani nu e cu putinţă să nu se fi întrupat, să nu se fi materializat în rasa de oameni ce trăia acolo. Legea cauzalităţii e absolută; ceea ce s-a petrecut ca cauză o mie de ani în Bizanţ şi până azi a trebuit să treacă în organizarea fizică şi morală a acelui neam, s-a încuibat în privirea vicleană, chiorâşă şi mioapă , în fizionomia de capră, în înclinarea de-a avea cocoaşă. Cu viclenia din privire corespunde daltonismul intelectual pentru orice bun moral, fie onoare, fie demnitate, fie adevăr; cu înclinarea cocoaşei fizice corespunde cocoaşa morală. Căci cine nu minte niciodată e natura. Când pune-n două picioare o caricatură, ea ştie foarte bine de ce-a pus-o; şi ceea ce ea fizic condamnă la uriciune e şi moraliceşte urât şi trebuie să culmineze în Tetzis şi în Scarvulis , connaţionali ai celor mai mulţi dintre roşii.

Această opinie nu este numai a mea. Vestitul etnograf francez Lejean contestă acestei rase orice putinţă de onestitate, iar un autor modern vorbeşte astfel despre ea:

> Grecul nu se bucură în România de nume bun. Oamenii avuţi dintre ei sunt aproape fără escepţie jucători de cărţi şi de o completă imoralitate sexuală ; ceea ce le dă oarecare aparenţă de oameni de societate este politeţea lor pospăită. Din clasele de jos ale acestui popor se recrutează în România cei mai mulţi escroci, pungaşi, hoţi şi ucigaşi.
>
> Cât despre *funcţionarul* grec, la el e totul de vânzare pentru bani şi sperjuriul nu e pentru el o faptă condamnabilă . Daca evreilor poloni cată să li se conteste orice morală, grecului trebuie să i se conteste şi mai mult încă, căci nu cred ca neogrecul să afle în dicţionarul său vorba moralitate. Atacuri nocturne şi hoţii la drumul mare se comit mai cu seamă de aceşti oameni şi, fiindcă cei mai mulţi advocaţi sunt asemenea greci, nu se descopere în genere nimic sau, daca se şi descopere, i se dă drumul hoţului să fugă sau se achitează , pretextându-se că nu se poate proba nimic în privire-i .
>
> Grecul începe cu lada de portocale ce le precupeţeşte şi încetează prin a fi dublu şi triplu milionar. În acest timp *conştiinţa nu joacă la el nici un rol;* el devine evlavios abia după ce averea e pusă bine în lada de fier. Pentru a câştiga această avere, el nu se sfieşte de nici un mijloc şi oricare-i permis după opinia lui, moral sau imoral, onest sau malonest, drept sau criminal. (V. R. Henke , *Rumanen ,* pag. 37, 38).

•

Din cele ce preced d. N. Xenopulos se va fi convins cât de puţin mă poate atinge ori supăra ceea ce spune despre mine.

D-sa îmi face onoarea de a-mi batjocori scrierile. [Î]i pot spune că singura insultă gravă ce mi-ar putea-o aduce ar fi de-a mă lăuda în coloanele „Pseudo-Românului". Lauda în acel organ, pentru care însuşi numele

poporului nostru e o marfă ce se vinde pe 20 bani numărul, o asemenea laudă m-ar face să mă îndoiesc de mine însumi şi să cred c-am început a fi de-o teapă intelectuală şi morală cu roşii. Şi aceasta m-ar durea, căci nu ştiu să fi greşit ceva lui Dumnezeu şi oamenilor pentru a merita o atât de amară pedeapsă. Pentru a mă curăţi de vina de a fi lăudat în organul în care a fost lăudaţi şi cei ce şi-au înfrânt până şi jurământul şi onoarea militară la 11 fevruarie ar trebui să intru în sfântul fluviu Gange şi să mă închin, recitând imne ale Vedelor, scrise în sfintele începuturi, când omul era încă adevărat ca natura şi natura adevărată ca omul.

M. Eminescu

[8 aprilie 1882]

DUNĂREA
[,,«NEUE FREIE PRESSE» VINE DIN NOU"]

,,Neue freie Presse" vine din nou să ne deie interesante revelaţiuni. Ea scrie:

Guvernul francez a notificat propunerea lui Barrere tuturor puterilor interesate, de asemenea şi României. Cercurile politice speră că toate guvernele reprezentate în Comisiunea Internaţională vor accepta propunerea. Nici din partea României nu se aşteaptă o opoziţie în principiu. În privinţa aceasta e desigur un ce important că guvernul român, după cum ni se anunţă din Bucureşti, protestează foarte categoric contra ideii că ,,Românul" ar avea vreun mandat să vorbească în numele guvernului regelui Carol. ,,Românul" nu mai e organul cabinetului din Bucureşti şi părerile emise de această foaie sunt a se privi numai ca opiniuni private ale proprietarului ei, d. Rosetti, care, nefiind nici ministru, nici preşedinte al Camerei, poate vorbi numai în numele său şi nu al guvernului sau al reprezentaţiunii naţionale. De aceea România nu este deloc indispusă să accepte atât instituirea Comisiunii Mixte cât şi preşedinţia Austriei într-însa şi delegarea unui membru al Comisiunii Europene în Comisiunea Mixtă. Guvernul român dă acestei Comisiuni şi dreptul celui mai sever control relativ la executarea regulamentului şi a deciziunilor Comisiunii Europene, dar pretinde numai ca, pe teritoriul său riveran, atât regulamentul cât şi deciziunile Comisiunii să se execute de organele sale proprii. Deci guvernul român va prezenta Comisiunii Europene un amandament pentru conservarea dreptului executiv al statelor riverane. După cum se ştie, Comisiunea Europeană se va întruni deja pe la finitul lui aprilie şi, cum se crede, la începutul Lui mai va examina propunerea Barrere. Dar afară de România poate vor prezenta amandamente şi alte puteri.

[9 aprilie 1882]

[„CÂND NE-ADUCEM AMINTE"]

Când ne-aducem aminte de bunul simţ de - odinioară a poporului nostru ne atmosferizăm oarecum c-o altă epocă, plină de senin şi de cuminţie, lipsită de pretenţii, sănătoasă. Poporul citea pe atunci scrierile unui Anton Pann, ale unui Gherasim Gorjan. Azi citeşte *Dramele Parisului, Mizeriile Londrei , Misterele Puşcăriei* . Nu era vrun lucru mare Tilu Buhoglindă , Arghir ori Leonat din Longobarda, dar formau — de bine de rău — o atmosferă intelectuală de-un admirabil bun simţ si adesea cu mult haz. În orice caz nu se corumpea fantazia oamenilor şi nu li se vicia judecata.

Astăzi, dac - am judeca intelectul popular după ceea ce el citeşte, am trebui să rămânem uimiţi de corupţia de fantazie şi judecată care se introduce sistematic în el, dar totodată am înceta de-a ne mira de ce acest ogor al creierului omenesc a devenit atât de primitor pentru orice idee suptă din degete, de ce judecata omului din popor nu mai e în stare de-a rezista nici celei mai comune sofisme făcute de-o gazetă guvernamentală, de ce acest teren e atât de pregătit pentru a primi absurdul în el şi a rămânea indiferent faţă cu cele mai elementare adevăruri.

E desigur ceva elementar ca o reformă, înainte de-a fi introdusă, să fi devenit necesară, să fie cerută de cineva, de grupuri ale populaţiunii sau de populaţiunea întreagă.

Am dori să ştim cine în ţara aceasta cere electivitatea magistraturii, cine sufrajul universal? Nime.

Cu toate acestea zilnic ,,Românul" readuce pe tapet când una, când alta şi aproape totdauna cu acuzarea că partidul conservator se ridică contra drepturilor poporului, contra naţiunii.

Până când aceste fraze banale, lipsite de orice cuprins, mai pot afla urechi crezătoare ?

Dar cine vă cere electivitatea, cine vă cere sufrajul ? Ceea ce vă cere lumea nu e să-i luaţi ochii cu formări , deformări şi reformări ; muncă vă cere. Daca avem nevoie de ceva este mai înainte de toate o administraţie cu ştiinţă de carte şi insuflată de spiritul probităţii ; acelaşi lucru se cere de la judecători, de la profesori, de la orice organe ale statului. În loc de-a restitui poporului prin muncă serioasă ceea ce vă dă ca buget al cheltuielelor, ne veniţi zilnic, cu aerul tragic al *Dramelor Parisului* şi al *Mizeriilor Londrei ,* să cereţi ba reformarea legii electorale, ba electivitatea magistraţilor, ba câte toate.

Toate acestea nu ajută nimic, nu uşurează c-un grăunte măcar sarcina socială, din contra o îngreuie fără de nici un folos şi ţara stă tot pe loc, ţăranul ară tot cu plugul lui Mircea cel Mare, administraţia tot rea, şcoala tot mediocră, justiţia tot înjghebată din oameni ce vor să-şi facă în tribunale practica de advocatură .

După cum ni se pare nouă, legile şi organizarea politică ar fi putut să rămâie cu totul aceleaşi cari erau înainte de 1700;nu l-ar fi durut pe nimenea capul de toate acestea. De ce căutăm

---

în legi, în forme şi în reforme scrise ceea [ce] nu este, nu poate fi cuprins în ele: probitatea aplicării lor şi cunoştinţele tehnice de resort ? Legile cele mai bune nu fac din subprefect un om cu ştiinţă de carte; cea mai bună constituţie din lume nu poate face pe-un Simeon Mihălescu să ştie altceva decât a se iscăli şi a se învoi cu Warszawsky; legi scrise nu pot înlocui munca, nu probitatea, nu cunoştinţele şi practica afacerilor publice.

Acesta este însă blestemul demagogiei, de-a vedea relele acolo unde nu sunt şi de-a nu le recunoaşte acolo unde sunt în adevăr. Ele sunt în ignoranţă, în cele patru clase primare erijate în om de stat; ele sunt în lipsa de probitate, în lipsa de creştere şi de cultură; în contractarea de trebuinţe străine, pe cari inepţia de-a munci nu le poate satisface decât recurgând la mijloace maloneste şi la şarlatanerie politică. Acestea sunt relele ce trebuiesc combătute, nu legea electorală ori numirea magistraţilor de către guvernul regelui. Şi, daca organele roşii ar avea mai multă onestitate de cugetare, s-ar pune să combată asemenea relele reale, nu cele

fictive şi imaginare; ar căuta remedii în contra ignoranţei şi improbităţii , iar nu remedii scrise pe hârtie în contra organizaţiunii actuale.
[10 aprilie 1882]

[„D. N. BASSARABESCU NE ÎNTREABĂ "]

D. N. Bassarabescu ne întreabă dacă din partea redacţiei a fost inserat în „Timpul" articolul privitor la d-sa şi semnat de d. Miulescu , tipograful. Acel articol purtând o semnătură personală e pur şi simplu o inserţiune prin care tipograful se apără în contra acuzărilor ce i se adusese şi nu priveşte deloc redacţia acestei foi.
[10 aprilie 1882]

CESTIUNEA DUNĂRII
[„CORESPONDENTUL DIN BERLIN"]

Corespondentul din Berlin al ziarului ,,Neue freie Presse" scrie următoarele:

Se susţine cu deschiderea Comisiunei Europene, ce era să fie la 24 aprilie, se va amâna poate pentru luna lui mai. Până atunci se speră a ajunge la o înţelegere a tuturor statelor interesate. Nu se poate şti exact dacă această aşteptare se întinde şi asupra rezistenţei ce se bănuieşte că va face România. Din sorginte bună se aude că proiectele României nu se îndreptează contra Comisiunii Mixte ca atare, ci se rapoartă la competenţa ei, între altele la numirea inspectorilor de porturi. România are să propună ca fiecare stat riveran să-şi aibă inspectorii săi, adecă în porturile austriace să fie austriaci, în cele române inspectorii de porturi să fie români. Se zice că propunerea Barrere nu conţine nimic asupra acestui punct.
[11 aprilie 1882]

[„NU EXISTĂ FĂRĂ ÎNDOIALĂ"]

Nu există fără îndoială o mai mare tiranie decât cea demagogică. Nu-i vorba, nici absolutismul unui singur om nu-i vro poamă. Ş-aci te pomeneşti că un individ cu sistemul nervos compromis prin viţii şi desfrânări se constituie în reprezentant absolut al statului şi-i impune ca lege fel de fel de insanităţi cari - i trec prin minte, făr' a ţinea seamă nici de deprinderile abituale ale oamenilor, nici de necesităţile aievea ale statului. Dar la despoţii din mila lui Dumnezeu se întâmplă totuşi că interesul lor propriu şi interesul statului sunt până la un grad oarecare identice;

---

despotul ştie că puterea statului e puterea sa proprie şi deja interesul său [î]i impune mai multă circumspecţiune în dictarea măsurilor sale.

La demagog lucrurile stau cu totul altfel. Şi el dispune de-o putere absolută, căci şi demagogii sunt toţi tirani şi liberalismul lor e-o frază, dar interesul statului nu este identic cu al lor propriu. Ei n-au absolut nici un interes ca maşina guvernamentală să funcţioneze exact şi regulat; din contra, cu cât dezordinea şi neclaritatea de idei va fi mai mare cu atât demagogul e mai sigur de-a rămânea sus. Şi demagogii sunt aproape toţi viţioşi, netrebnici, laşi ca caracter şi nerozi ca minte — dovadă aproape totalitatea partidului roşu de la noi —, lipsiţi cu totul de un complex de idei morale cari să constituie normativul unei vieţi oneste şi serioase, fără stăpânire pe faptele şi cugetul lor, dar pe lângă aceste rele se adaogă şi acela că interesele lor private şi personale sunt departe de-a fi identice cu ale statului, sunt din contra opuse acestora, căci statul, cu natura sa permanentă şi moralizătoare, este cel mai mare adversar al destrăbălării de idei şi de instincte.

De aceea ei caută să-l sape în toate chipurile, să-i sustragă toate elementele de statornicie şi de dreptate de care dispune.

Acum justiţia le stă în cale.

Toate autorităţile consultate până acum s-au pronunţat în contra electivităţii, toate organele presei independente asemenea. Cu toate acestea o mână de demagogi susţine numaidecât izbutirea acestei reforme americane, pe care nimenea nu le-a cerut-o şi care-a fost inventată în coloanele ,,Românului" de unul dintre reformatorii universului din cafeneaua Procope. Nu mai înţelegem până unde o s-ajungă cinismul acestor oameni cari au mereu în gură opinia publică şi naţiunea şi cari ţin mai puţin seamă decât oricine de aversiunea hotărâtă a opiniei şi a naţiunei în contra electivităţii. Fiecine simte că justiţia ar deveni în chipul acesta un instrument, o proprietate privilegiată a unui partid; se simte că advocaţii roşii ar specula-o ca pe o marfă, că clienţii acestor advocaţi, ce sunt şi agenţi electorali, ar avea privilegiul de-a câştiga procesele în contra oricui şi cu toate acestea ne vin mereu cu idei *a priori,* a căror realizare chiar în America se dovedeşte a fi o nenorocire publică.

Relevăm asemenea că prin reformă se tăgăduieşte un drept al Coroanei, acela de-a numi judecători după cunoştinţele ce le posed, după gradul de încredere ce inspiră, precum şi dreptul de-a-i depărta pe cei venali şi ignoranţi, drepturi ce nu se pot lua fără pericol absolut din mânile regelui.

Dar toate acestea nu împiedică pe demagogi. Republicani, după propria lor mărturisire, ei nu îngăduiesc pe rege decât pe cât timp trăiesc în realitate în republică, şi-i ameninţă prin agenţi diplomatici viaţa chiar din momentul în care ar vrea să-şi afirme prerogativele pe cari i le asigură Constituţiunea.
[16 aprilie 1882]

SULTANUL ŞI CHEDIVUL

După cum e informată o foaie din Berlin, *Poarta a dat ordin reprezentanţilor săi din străinătate să pună pe tapet situaţiunea egipteană, deocamdată în mod confidenţial. Totodată ei sunt însărcinaţi să atragă cu tot dinadinsul atenţia puterilor asupra neapăratei necesităţi de a înlocui pe chedivul Tewfik , lipsit de orice autoritate, printr-un prinţ care să*

fie în stare a restabili autoritatea guvernului precum şi totodată să asigure prosperitatea prea ameninţată a ţării, drepturile şi interesele sultanului conform cu tratatele cât şi ale puterilor europene. Reprezentanţii otomani au să mai adauge că sultanul consideră de un ce imperios ca Egipetul să se reîntoarcă la principiul succesiunii conform legii Islamului .

Într - acestea sultanul a şi trimis la Cairo o comisiune, în frunte cu Osman Paşa, apărătorul Plevnei. Zilele chedivului Tewfik par a fi numărate .

Este de remarcat că şi „Norddeutsche Allgemeine Zeitung", organul d-lui Bismark, accentuează asupra necesităţii pentru Egipet, unde a dispărut orice autoritate şi anarhia bate la uşă, de-a avea în frunte o mână de soldat, o mână de fier. Dar nici în Africa lucrurile n-au ajuns aşa departe ca în noul Regat român, unde destrăbălarea oamenilor guvernului, unde jafurile şi omorurile ar trebui să îndemne la o acţiune mai energică pe toţi bărbaţii cu dor de ţară.
[17 aprilie 1882]

[„SENATUL MODIFICÂND ÎN SECŢII"]

Senatul modificând în secţii unele articole ale proiectului tocmelelor agricole, ,,Românul" găseşte ocazie de-a spune:

> Să bage de seamă, cei cari nu vor loviri de stat de sus în jos, ci *de jos în sus !*
> Nu provocaţi noi loviri de stat!

Nu vorbim de modificările introduse de Senat în proiectul Camerei, pentru că legea ni se pare un paliativ neputincios în contra unui rău organic.

Nu sunt de vină nici proprietarii mari, nici cei mici de înrăutăţirea raportului între muncă şi capital, ci de vină este şi rămâne *dezvoltarea liberală,* căreia i-au dat naştere în ţară partidul roşu, ridicarea în sus a unei pături numeroase de feneanţi cari, sub titlurile cele mai diverse şi cele mai specioase, sunt avizaţi a trăi din spinarea claselor producătoare.

Începând cu Crăcănel , saltimbanc caraghioz, fost matelot pe-o corabie grecească de pe Dunăre, care azi ia o pensie de 4 000 franci pe an sub *pretextul* că ar fi fost artist dramatic, un om de care lumea râdea ţinându-se de inimă de câte ori [î]l vedea jucând *tragedie,* şi sfârşind cu saltimbancul politic C. A. Rosetti; punând la mijloc toată seria de cumularzi şi de reputăţii uzurpate câte trăiesc din bugetele statului, comunelor, judeţelor, vom vedea că aceasta este noua aristocraţie care suge măduva poporului, că aceasta este cauza adevărată a relelor economice ce ne bântuie. Şi n-o descoperim noi aceasta, în mod izolat şi individual. Acum douăzeci de ani constata începuturile boalei sociale un Constantin Cretzulescu ş.a. Dac - am număra zecile de mii de feneanţi cari, direct ori indirect, trăiesc, fără nici o muncă musculară sau intelectuală, din sudoarea poporului de jos, am înţelege de ce azi există o cestiune socială şi de ce înainte nu putea să existe. În adevăr de la 1270 şi până în zilele de acum ale roşiilor nu întâlnim în izvoadele ţării nici umbră de cestiune agrară ori socială. Ce cestiune agrară putea exista în adevăr când clase dominante foarte puţin numeroase se întemeiau pe baza largă a unui numeros popor? Piramida avea temeliile largi şi vârful ascuţit, mulţi dedesubt, puţini deasupra, şi de-aceea mergeau bine şi cei mulţi dedesupt şi cei puţini deasupra; de aceea pe atunci boierul număra banii lui cu baniţa , iar ţăranul pe ai lui cu căuşul; şi suflet de om din ţara aceasta nu cunoştea mizeria, decât doar din auzite.

Iată dar cauza adevărată a răului: stricarea proporţiei între clasele consumatoare şi cele producătoare . Azi, în locul a o mână de oameni cari nu-i cereau poporului românesc decât 10 milioane pe an pentru conducerea afacerilor lui publice au venit zeci de mii de postulanţi şi de lefegii cari - i cer aceluiaş popor, acelaş ca număr şi ca putere de producţiune, de douăzeci de ori pe atâta, căci azi şi Giani e boier, şi Carada este, şi mulţi alţii al căror număr nu mai are sfârşit.

Asta e buba, onorabilă tagmă! În generaţia întâia eraţi unde v-a găsit Ypsilant al d-voastră, la coada trăsurilor, şi-n generaţia a doua toţi boieri, toţi scoşi din cutie, toţi rozând pita lui Vodă cum vine vorba, şi toţi nemuncind nimic, nepricepându-vă la nimic, toţi având o singură prăvălie şi un singur negoţ, prăvălia principiilor ponosite şi spălate 'n şapte ape, negoţul vorbelor goale din cari nici paserile n-au cu ce se sătura. Muncă, onorabilă tagmă, iată ce vi se cere, şi atunci nu va mai exista cestiune de tocmeli agricole ori cestiune agrară. Simeon stâlpnicul , cu patru clase primare, la tăiat lemne, nu director de ministeriu; violoncelul, cu patru clase primare, între lăutari, nu director de bancă; Giani la menajerie nu la ministeriu! Munca vi se cere şi poporul nu va mai fi apăsat, căci nu va avea *de cine* să fie apăsat. Fiţi economic şi social ceea ce sunteţi intelectual şi moraliceşte; fiţi plebea care - aţi fost, plebea scursă din câteşipatru unghiurile lumii pe uliţele oraşelor noastre, şi poporul românesc nu ar mai avea a se plânge de apăsare, ci ar deveni tot acela care- a fost mai înainte.

Loviri de stat de jos în sus?

Dar ştie d. C. A. Rosetti în contra cui s-ar îndrepta ele? Ştie d-sa că asemenea loviri ar putea preface grădinile de virtuţi ale partidului său în grădini pendente, dar nu ca ale Semiramidei, ci atârnând de felinare ?

Loviri de stat de jos în sus?

Dar ştie d. C. A. Rosetti că atunci cânepa ar începe a creşte şi pe scama domnii - sale , şi pe seama românilor ,,Românului" în ţara aceasta?

Ei măre, au trecut vremea în care treceaţi de martiri şi patrioţi. Azi lumea vă ştie şi firele de păr din cap şi păcatele mai multe decât acele fire. Nu mai va să daţi vina pe boiari şi iar pe boiari; acu vi s-a arătat şi arama d-voastră şi lumea vede limpede cine sunt adevăraţii esploatatori de ţară, adevăraţii ei apăsători . Nu mai va să facă pacoste caprele şi oile să le tragă ruşinea ; am început a ne cunoaşte, domnilor. Odinioară şi ţara era naivă, şi boierii naivi, şi poporul naiv, naivi cu toţii ca copiii din doi părinţi, crescuţi sub acelaş acoperământ. Dar au venit copii stricaţi între noi, copiii altor popoare, străine, cu limba şi cu obiceiele cele rele, cum ar zice Matei

---

Basarab, şi ne-am deşteptat şi noi. O lovire de stat de *jos în sus* n-ar fi pentru cine se pregăteşte, adică pentru

d-voastră, ci pentru cine se nemereşte , după cum spune povestea vorbei, că mai ştie aiducul nostru ş-altă potecă, nu numai cea bătută de d-voastră.
[18 aprilie 1882]

O ÎNTÂMPINARE
[„ÎN «RĂZBOIUL» D-LUI GR. H . GRANDEA"]

În ,,Războiul" d-lui Gr. H . Grandea citim cu justă mirare următoarele şiruri:

Către cititori

Acest organ, „Războiul" (român), prin neatârnarea şi nepărtinirea cu care a spus şi spune *adevărul* oricăruia , fie alb, fie roşu, *n-a putut să placă nici opoziţiei albe.*

Pentru că n-am voit a ne înfăţişa la Tribunal sau apela la Curte (dorind a ne spăla rufele în familie) a rămas definitivă şi executorie o sentinţă prin care se recunoaşte d-lui Miulescu (fost comisar în poliţia conservatoare, iar acum întreprinzător tipograf) o creanţă discutabilă, dată spre a-i servi la nevoie.

Interesele coteriei cărei serveşte numitul domn cerând compromierea organului nostru a aplicat o urmărire care, prin felul ei, a împiedecat apariţia ziarului.

Acum însă am primit a îndura cheful d-lui Miulescu până la o lămurire judecătorească, ca o deferinţă, către publicul căruia datorau existenţa acestui organ, căci toate cele zise, că cutare şi cutare a contribuit la fundarea şi existenţa lui, sunt cele mai neruşinate calomnii.

Aceasta ca răspuns la publicaţia din ziarul conservator ,,Timpul".

Am ruga pe onor. confrate să nu confunde procesele de datorii ce le are şi sentinţele ce le obţin creditori de-ai săi de la tribunalele civile cu opoziţia albă. Asemenea l-am ruga să nu atribuie redacţiei ,,Timpului" cuprinsul anunţurilor de pe pagina a patra, unde în adevăr între ,,Vinul de Chapoteaut cu peptione de pepsină " şi ,,Pastilele Dethan cu sarea lui Bertholet " întâlnim un aviz al custodelui , ce, conform c-o sentenţă a Tribunalului Ilfov, secţia comercială, încasează în socoteala d-lui N. Miulescu, tipograf, veniturile „Războiului" — Grandea.

Ce au însă a face toate acestea cu opoziţia albă, cu pretinsele interese ale coteriei de-a compromite ziarul d-sale? Opoziţia albă dă sentinţă la tribunalul comercial sau ea pune custode? Avem a împărţi aşa de puţin cu procesul d-lui Grandea ca şi cu vinul Capoteaut sau cu sarea Bertholet . D. Grandea afirmă că spune totdeuna adevărul. Tocmai adevărul ani dori să-l spună totdeuna. Atunci desigur n-am fi avut ocazia a-i da dezminţirea de faţă.
[18 aprilie 1882]

[„UN EXEMPLU IZBITOR"]

Un exemplu izbitor de modul cum prosperă la noi instituţiunile cele mai folositoare este Şcoala de Belle - arte . Creată în 1864, această şcoală atât de necesară a vegetat în părăsire până astăzi şi ameninţă a se pierde cu totul, din cauză că nu i se da[u] mijloacele necesare pentru a trăi şi a da roadele ce are drept să aştepte societatea de la o asemenea instituţiune. Un guvern serios ar face din două lucruri unul: or i-ar da mijloacele necesare, or ar desfiinţa-o cu totul. Guvernul de astăzi, guvern al vorbelor sunătoare şi al frazelor seci, se mulţumeşte a conserva titlul de Şcoala de Belle - arte , fără a-i da mijloacele necesare de a trăi. De aceea on. d. Aman, iubitul nostru pictor, s-a văzut nevoit încă de anul trecut să-şi dea demisiunea ce urmează:

Domnule ministru,

La 1864 s-au creat mai multe şcoale profesionale, între care şi Şcoala de Belle - arte . Necesitatea unei asemenea creaţiuni s-a dovedit îndată prin înscrierea a 40 de elevi. Mulţi dintre ei au părăsit funcţiuni bine retribuite pentru a îmbrăţişa această artă. Profesorii asemenea au arătat mult zel şi satisfacţiune văzându-se înconjuraţi de atâţi juni decişi a lucra.

Trei ani trecuseră şi, Şcoala de Belle - arte nefiind prevăzută în legea Instrucţiunii Publice, putu fi cu inlesnire ştearsă din buget în anul 1867; această supresiune fu făcută sub motiv de echilibrare a bugetului, motiv care se invoacă

întotdauna de câte ori se simte necesitate de economii în prejudiţiul bugetului Instrucţiunii Publice. Să constatăm aci dezinteresarea d-lor profesori ce au continuat cursurile d-lor gratis în timp de 6 luni, până când ministrul succesor d-lui Strat a căutat să repare greşeala făcută de predecesorul său, înfiinţând din nou şcoala. Mulţi din elevi, şi încă din cei mai buni, în intervalul acesta, şi-au pierdut orice iluziune care nutrea speranţele şi viitorul lor şi au părăsit şcoala.

Cu toate peripeţiile şi descurajările de tot felul, şcoala 'şi urmă cursul şi putem lesne constata că rezultatele sale au fost mai presus de aşteptare. Toate catedrele de desemn şi caligrafie, ce erau ocupate în mare parte de străini fără cunoştinţă de ceea ce li se cerea a preda, sunt acum ocupate de tineri ieşiţi din Şcoala dr Belle - arte ; mai mulţi au devenit artiştii cunoscuţi publicului, trăind independinţi în urma profesiunii lor. Espoziţiunile anuale ce s-au putut face în urmă cu opere şi creaţiuni naţionale au dovedit asemenea începutul artei existente la noi. Toate acestea, d-le ministru, d-voastră personal le cunoaşteţi ca unul ce aţi urmat progresele sale, la care nu puteţi decât a vă interesa, fiindcă aţi lucrat pentru instituirea ei ca secretar general al Ministerului al cărui şef suprem sunteţi astăzi. Nu-i mai lipsea acestei şcoale decât o lovitură puternică pentru dezmembrarea ei şi această ultimă lovitură a fost dată de predecesorul d-ei voastre ştergând bursele ce mai rămăseseră elevilor fără mijloace.

Este constatat, domnule ministru, că nu numai la noi, dar în genere, afară de mici escepţiuni, cei ce vin a îmbrăţişa artele frumoase aparţin junimii fără mijloace; de aceea mai la toate naţiunile, chiar în secolii trecuţi, s-au instituit burse pentru întreţinerea elevilor lor. Căci iată ce se întâmplă fără această măsură salutară: elevii se înscriu pe toată ziua şi urmează mai mult sau mai puţin regulat; însă, îndată

ce au putut obţine cel mai mic rezultat, caută a profita pentru întreţinerea lor şi de acolo faceri de portrete după fotografii etc., de la care nu pot trage decât folosul bănesc sau a se înscrie la vro catedră vacanţă a vrunui pensionat şi prin urmare a neglija şcoala. Iată cauza de unde profesorii se văd înconjuraţi necontenit de începători şi, abia 'şi pun speranţele pe unii din ei pentru a obţine un rezultat satisfăcător pentru dânşii şi, când să devie utili ţării, [î]i vede dispărând.

Ce satisfacţiune poate dar avea un profesor al unei asemenea instituţiuni ? Apuntamentele desigur că nu, fiind mai mult decât ridicule, de 200 şi 300 lei maximum. Cum vedeţi, domnule ministru, această şcoală, cu toate rezultatele ce a putut da şi de care mă îndoiesc a le mai obţine în viitor de vom continua pe aceeaşi cale, trebuie să se desfiinţeze ca un ce inutil sau, ceea ce este dorit de toţi, să se reformeze serios, după cum subsemnatul am avut onoarea să cer în repeţite rânduri; rapoartele din 17 septembrie 1879, din 1 decembrie 1879 etc. vorbesc în acest sens.

După o esperienţă de 17 ani la direcţiunea acestei şcoale să-mi permiteţi, domnule ministru, a vă espune vederile mele, spre a putea servi când s-au constatat de domnia voastră că şcoala aceasta, de unde s-au recrutat până acum profesorii pentru şcoalele secundare, are necesitatea să i se prelungească esistenţa.

Propun dar :

1. Zece bursieri cu o subvenţiune de cel puţin 60 lei pe lună pentru fiecare elev.
2. Ca oraşele principale să trimită câte un bursier care, după terminarea studiilor, să stăruiască în comuna ce l-a subvenţionat ca om special pentru tot judeţul.
3. Să se stipuleze prin lege ca şcoala să fie tratată ca şcoalele speciale cu facultăţile de la Universitate, potrivit proiectului de lege alipit la raportul no. 73 din 1 decembrie 1879.
4. înfiinţarea secţiunii de *Arhitectură,* indispensabilă pentru a se învăţa desemnul liniar cerut concurenţilor aspiranţi la catedrele secundare.
5. A se spori apuntamentele profesorilor conform specialităţii ce profesează.
6. Să se prevază o sumă drept recompensă pentru artişti ce vor produce opere de merit şi naţionale.

Până la acordarea celor de mai sus arătate, fără de care nu se poate aştepta nici un rezultat serios, binevoiţi, d-le ministru, a primi demisiunea mea de director al Pinacotecii şi Şcolii de Belle - arte din Bucureşti.

Primiţi vă rog, domnule ministru, încredinţarea prea distinsei mele consideraţiuni.

În urma acelei demisiuni i s-a promis din toate părţile concursul pentru a aşeza şcoala pe baze serioase şi puternice. Şi d-l Aman a consimţit a şi-o retrage. Dar speranţele sale au rămas zadarnice. Şi, după ce l-au trămis câtăva vreme de la comisia bugetară la primul ministru şi de la primul ministru la comisia bugetară, d-l Aman s-a convins că guvernul nu caută să aibă o instituţie folositoare, ci numai un titlu frumos, Şcoala de Belle - arte , şi şi-a dat din nou demisiunea ce urmează, de astă dată definitiv.

Astfel prosperă instituţiile cele mai neapărate sub guvernul liberal!

Astfel se încurajează chiar oamenii cei mai zeloşi pentru a servi ţara lor.

Iacă cea de a doua demisiune:

Domnule ministru,

La 29 septembrie 1881 am avut onoarea a vă adresa un raport asupra situaţiunei Şcoalei de Belle - arte , ce am onoare a dirige, raport în care espuneam îmbunătăţirile indispensabile şcoalei pentru a o face să dea rezultatele ce ţara este în drept a aştepta de la o asemenea instituţiune. Terminam acest raport prin următoarele linii:

,,Până la acordarea celor de mai sus arătate, fără de care nu se poate aştepta nici un rezultat serios, binevoiţi, domnule ministru, a primi demisiunea mea de director al Pinacotecii şi Şcoalei de Belle - arte ".

Atunci aţi binevoit, domnule ministru, a mă ruga să, rămâi la postul meu, făgăduindu-mi a introduce în viitorul buget îmbunătăţirile reclamate de mine şi eu m-am conformat dorinţei domniei voastre.

Acum însă, primind bugetul şi esaminându-l , am dovedit că nu numai nu s-a adus cea mai mică îmbunătăţire, ci, din contră, s-a suprimat şi suma alocată pentru espoziţiunile anuale, singura încurajare pentru artiştii români.

În asemenea condiţiuni cred de prisos a mai stărui la postul meu şi vă rog din nou, d-le ministru, a primi demisiunea mea.

Aşa cum se află Şcoala de Belle - arte din Bucureşti nu poate produce nici un rezultat satisfăcător; o îmbunătăţire este de urgenţă necesară sau, daca aceasta nu se poate, şcoala trebuie suprimată; căci banii ce se cheltuiesc pentru a fi rău întreţinută , după cum se află în momentul acesta, se numesc bani pierduţi.

Primiţi, domnule ministru, încredinţarea distinsei mele consideraţiuni.

[20 aprilie 1882]

[„DE ALALTĂIERI S-A RĂSPÂNDIT"]

De alaltăieri s-a răspândit zgomotul că d. Ioan Brătianu ar fi dat demisiunea sa şi a cabinetului. Daca i-ar fi abătut a face una ca aceasta ca din senin, precum i-abate uneori, lucrul n-ar avea însemnătate specială. Vro ceartă cu majoritatea, observaţii supărăcioase asupra relei purtări a partidului, puţin sânge - rău şi după aceea iar tovărăşie, asta ar fi seria de fenomene pe cari am aştepta să se desfăşure dinainte-ne, pentru a se încheia cu reîmpăcarea deplină în sânul marei tagme patriotice.

Dar lucrul are un cusur.

În adevăr, încă de la 12 ale lunei curente ministrul de externe a fost prevenit din partea ambasadei

austriace că proiectul Barrere privitor la regularea cestiunii Dunării s-a şi espediat din Paris ambasadei franceze din Bucureşti şi că aceasta e însărcinată de-a comunica proiectul numaidecât după sosire-i guvernului român.

Proiectul Barrere se află aşadar deja în mânile guvernului şi sub ochii Parlamentului nostru, în mijlocul căror nu va întârzia a produce o intensivă piroteală.

În ce consistă acest proiect în forma sa cea din urmă?

El coprinde în 14 paragrafi dispoziţiile generale pentru supraveghearea navigaţiunii între Galaţi şi Porţile de Fier, dispoziţiuni din cari estragem următoarele amănunte:

Art. 1 al proiectului stipulează că, pentru supraveghearea navigaţiunii între punctele mai sus arătate, se instituie o *Comisiune Mixtă* (neprevăzută în Tratatul de la Berlin, ba chiar contrară dispoziţiunilor lui), în care comisie delegatul Austriei va avea *prezidiul permanent,* iar celelalte trei state ţărmurene (Serbia, Bulgaria şi România) vor fi reprezentate fiecare prin câte un delegat.

Art. 2 prevede că, pentru a se evita paritatea eventuală de voturi, Comisia Europeană va trimite în fiecare sesiune, adică din şase în şase luni, un delegat al ei în Comisia Mixtă. Trimiterea acestui delegat se va face în ordine alfabetică, deci în chipul următor: Allemagne, Autriche, France, Grande - bretagne , Italie , Roumanie, Russie , Turquie. Propunerea Angliei de-a acorda delegatului Comisiei Europene dreptul de apel nu s-au trecut în propunerea franceză; reprezentantul Comisiei Dunărene rămâne însă liber de-a cere instrucţiuni de la Galaţi.

Art. 3 stipulează că delegatul al cincilea, fiind trimis în Comisia Mixtă din mijlocul celei Europene, cea dentăi nu poate exista fără cea din urmă, deci se admite o conexitate oarecare între amândouă comisiunile .

Celelalte paragrafe ale proiectului tratează despre executarea amănuntelor tehnice şi a regulamentului de navigaţiune şi au fost copiate, cu mici modificări, din anteproiectul austriac. Cestiunea duratei Comisiei Mixte nu e prevăzută în proiect, dar fiindcă în comisia de la Galaţi sunt reprezentate opt puteri şi fiindcă fiecare din ele are a-şi trimite delegatul pe rând pe câte-o sesiune, adecă pe câte şase luni, durata e fixată prin chiar această rotaţiune pe patru ani cel puţin. Guvernul francez însă, precum şi câteva alte cabinete, doresc ca fiecare din puteri să vină măcar de două ori la rând, încât mandatul Comisiei Mixte ar avea atunci o durată de opt ani.

Această perindare — *le roulement des puissances ,* zice proiectul—se va regula încolo - de către chiar Comisia Europeană.

În orice caz, însă, în anul întâi Germania şi Austria (Allemagne et Autriche) sunt chemate a-şi trimite reprezentanţii în Comisia Mixtă, ceea ce constituie un mare avantaj pentru Austria, de vreme ce în anul întâi *se numesc toţi funcţionarii* şi se vor face oarecari modificări reglementului . Aşadar în anul întâi Germania şi Austria, având două voturi în Comisia Mixtă, [î]şi vor putea impune influenţa.

Proiectul a fost comunicat deja tuturor puterilor, dar nici una din ele n-a răspuns pân - acuma , încât e probabil ca comisia din Galaţi să nu poată începe în luna aceasta deja activitatea ei.

Propunerea pe care-o reproducem mai la vale *in extenso* a fost comunicată de două ori pân' acum şi în întruniri la cari au luat parte senatorii şi deputaţii. Ea e însoţită de-o somaţiune oarecum de-a răspunde numaidecât în termen de zece zile. Faţă cu ea d. Brătianu repetă jocul său vechi şi, în loc de-a fi prezident de Consiliu, d-sa se gerează în prezident de republică. Care e opinia d-voastră, [î]i întreabă pe toţi pe rând, ca şi când Adunările ar şti pe ce ne putem sprijini, ca şi când ele ar fi în curentul tratărilor diplomatice, ca şi când în fine Adunările ar fi răspunzătoare de atitudinea şovăitoare a d-lui Brătianu sau a d-lui Boerescu în cestiunea aceasta.

Care e opinia d-tale, d-le ministru prezident? cată să 'ntrebe ţara întreagă. Care e soluţiunea a cărei responsabilitate o iei d-ta? Nu descoperi Parlament şi ţara întreagă înaintea săgeţilor străinătăţii, ci ia odată răspunderea unei propuneri pozitive, căci nu o manieră, ci şase şi mai multe sunt pentru a garanta cu toată învederarea libertatea Dunării, fără preponderanţă austriacă. Această evazivitate, această sfială de-a lua asupră-ţi responsabilitatea unei propuneri, această manieră de-a te ascunde după spatele Parlamentului când cestiunea e pendentă şi a veni apoi c-un *fait accompli,* pe care el să fie silit a-l înregistra, dovedeşte că vei fi având o soluţiune preconceptă,

---

pe care-o vei realiza, în ciuda formalităţii goale a consultării Parlamentului. Pentru realizarea soluţiunii preconcepute dispui de culisele retragerii aparente. Aparente zicem, pentru că demisia ar însemna că vrei să aduci în locu-ţi pe cine 'ţi place şi-ţi convine d-tale pentru a realiza soluţiunea ce-o ai *in petto.*

Iată dar care e însemnătatea actuală a zgomotului răspândit. Nu putem crede în seriozitatea retragerii d-lui Brătianu. Aceste demisiuni şi remisiuni nu sunt decât mijloace de presiune asupra partidului pentru a obţine de la el orice ar voi. Ne-am deprins atât de mult cu falsele ieşiri ale cancelarului nostru încât în calculul politic această mărime a ecuaţiunii nu ne mai este necunoscută. Ceea ce se poate dar întâmpla e ca d. Brătianu să se retragă în adevăr, ci numai spre a se întoarce cu una din persoanele cari, pentru gloria de-a fi miniştri, fac bucuros orice deviaţie de la consecuenţă, fie în ce-i priveşte pe ei, fie în ce priveşte ţara. Astfel bunăoară prinţul Dumitru Ghica, prezidentul tip, prezident în toate şi pretutindenea, s-a ales senator cu majoritatea dovedită conservatoare din colegiul I de Ilfov, a trecut în partea guvernului şi s-a lăsat ales prezident al Senatului roşu, fără umbră de scrupul măcar daca această schimbare la faţă se şi aprobă de alegătorii săi *conservatori.* Tot d-sa credem că nu ar avea asemenea nici un scrupul de-a da sprijinul său şi al d-lui Boerescu pentru a înlesni d-lui Brătianu poziţia sa la darea concesiilor mai sus citate către Austria.

Adevărat că aceste concesii: Comisia Mixtă neprevăzută în Tratatul de la Berlin, ba chiar contrarie lui, prezidenţia permanentă etc., se vor face unei puteri a cărei ţintă constantă pare a fi călcarea în picioare a poporului românesc. Dar ce ştie şi ce înţelege prinţul în chestie de asemenea lucruri, ce înţelege de luptele acelor pe cari în naiva sa ignoranţă [î]i confunda odinioară într-o apă cu creştinii toţi, cu bulgarii bunăoară ori cu alţii, şi cu toate astea o singură neomenie de dincolo ar fi de ajuns a atinge spiritul cel mai liniştit al unui popor care are demnitate şi conştiinţă de sine însuşi. Astfel de ex. în colţul de nord - vest al Transilvaniei

ministrul unguresc a făcut mai multor ţinuturi româneşti ceea ce n-ar fi îndrăznit a face niciunui trib de negri, desigur nu unei comunităţi izraelite măcar: le-a numit cu de-a sila şi fără să întrebe pe nimenea un episcop care vrea să introducă leturghia latină în biserică şi limba ungurească pe amvon . Acest episcop al Gherlei , deşi atârnă în mod ierarhic de mitropolitul Albei-Iulii, în trei ani de când e numit n-a îndrăznit măcar a da ochii cu şeful său bisericesc, ci persistă a rămânea agentul ocult şi introdus pe furiş al unui ministru de culte de altă lege şi de altă limbă. Ei bine, o asemenea neomenie nu se întâmplă niciunei confesii afară de români. Nici evreilor nu li se comandează rabinii, nici unor triburi sălbatice nu li se comandează în afaceri de religie şi de conştiinţă un agent al guvernului unguresc care să-i dreseze ; numai românilor li se contestă până şi libertatea conştiinţei . Şi aceasta este puterea europeană pentru care, de la români tocmai, se cer concesii pe Dunăre.

Dar ce-i doare capul pe cei din Bucureşti de asemenea lucruri? D. Brătianu îşi va face seria sa de false ieşiri pentru a înlesni facerea de concesii către o putere care pân' acum nici nu încearcă a respecta individualitatea naţională şi conştiinţa religioasă a unei jumătăţi a poporului românesc, ba nici nu vrea măcar să respecte drepturi câştigate şi sancţionate de suveranul acelor ţări. Avem a face, dincolo, cu o lipsă de pudoare publică, cu călcarea unor drepturi atât de pozitive, atât de mult exercitate şi atât de întemeiate încât nici un despot măcar nu le-ar putea ignora în chipul în care o face guvernământul inept şi mărginit al maghiarilor. Şi oare de toate acestea să nu se ţină seamă la noi, când e vorba nu de-a recunoaşte drepturi Austro-Ungariei pe Dunăre, de vreme ce n-are nici unul, dar încă de-a i se acorda favori şi preponderanţă în apele noastre şi pe ţărmurii noştri, bineânţeles în detrimentul suveranităţii statului român? Dar destul ne despreţuieşte dincolo, destul tratează peste picior o jumătate a poporului nostru în ţara lui proprie şi strămoşească — să ne mai puie piciorul în piept şi dincoace, să aibă satisfacţiunea de-a trata *întreg* poporul românesc în chipul în care-a fost călcat palidul Stătescu?

Iată ce găsim de cuviinţă a-i observa d-lui Brătianu în evoluţiunea ce-o încearcă către concesii. Teamă ne e că nu face decât a căuta ocazie ca să dea o flagrantă dezminţire aureolei de mare naţionalist pe care crede a o avea.

[22 aprilie 1882]

[„CEEA CE ÎNLĂTURĂ"]

Ceea ce înlătură şi nimiceşte principiul responsabilităţii, încât, orice s-ar întâmpla, opinia publică şi lumea alegătorilor să nu ştie, la dreptul vorbind, pe cine să arunce răspunderea, este obiceiul d-lui I. Brătianu de-a nu avea nici o opinie în nici o chestiune din lume, de-a nu lua

---

în numele său şi al guvernului nici o atitudine faţă cu propunerile nesănătoase şi nemistuite ale coreligionarilor săi politici.

Se prezintă bunăoară legea tocmelelor agricole, din iniţiativa unui ministru căzut de la guvern tocmai fiindcă se făcuse imposibil prin circulări, prin tendenţa de-a semăna discordia între clasele societăţii române, prin anarhia ce-o răspândise în timpul cât a ocupat fotoliul ministerial. Căzând tocmai din această cauză şi în urma unei învederate nemulţumiri a ţării, proiectul său totuşi se mănţine, se votează în Cameră, ajunge în Senat.

Dar care-i opinia guvernului în cestiunea asta?

Nici una.

Unui adept al republicei din cafeneaua Procope i-abate a propune electivitatea magistraturii. Pentru a da vânt cestiunii, toată ţara se pune în mişcare, se consultă Facultăţi, Curţi, corpuri de advocaţi, şi toate fără deosebire se pronunţă în contra electivităţii. Cu toate acestea electivitatea se cuibăreşte şi face pui sub pălăria onor. Giani şi se prezintă în Cameră sub formă de proiect de lege.

Care e opinia guvernului, întreabă toată lumea, îngrijită deja de starea sănătăţii a d-alde Giani, de vreme ce un asemenea nimenea poate dezorganiza justiţia unui popor întreg?

Nici una.

D. Brătianu, şeful guvernului ţării, persoana determinantă în cestiunile acestea, nu are nici o opinie în cestiunea electivităţii.

În toate ţările pot veni în adevăr propuneri din iniţiativa parlamentului, la noi chiar din iniţiativa muşteriilor cafenelei Procope; dar guvernul cată să ia o *atitudine* faţă cu ele, trebuie să şi le însuşească sau să le respingă, trebuie să declare a putea sau a nu putea primi responsabilitatea unor asemenea reforme.

La noi nimic. Poate ţara să tragă la răspundere cafeneaua Procope pentru ideile ei socialiste sau să comande cură de apă rece onor. Giani? Singurul organ care, prin chiar natura lucrului, e chemat a purta răspunderea acestor afaceri este guvernul. Din momentul ce respinge, declină solidaritatea cu propunerile nesănătoase ale demagogilor, răspunderea sa e se 'nţelege degajată şi cafeneaua Procope poate fermenta în ungherul ei fără ca cineva s-o bage 'n seamă. Din momentul asemenea în care guvernul se afirmă în cestiunile acestea, îşi însuşeşte propunerile, se declară solidar cu ele, ţara ştie ce să crează despre intenţiile guvernului şi le poate primi sau respinge, în orice caz are putinţa de-a le controla.

Rolul pe care d. I. Brătianu şi-l atribuie nu este acela al unui prezident de consiliu, ci al unui prezident de republică. Acest din urmă are să consulte partidele şi oamenii politici din ţară ce opinie au în cutare ori cutare cestiune; guvernul trebuie să-şi aibă o opinie a sa formată şi constantă; guvernul reprezintă un sistem şi în direcţia acestui sistem se asociază şi se declară solidar cu propunerile cari - i convin, respinge solidaritatea cu cele ce nu-i convin şi le renegă.

D. Ioan Brătianu nu afirmă nimic şi nu negă nimic ; d-sa n-are nici o idee a guvernului său în cestiunile cele mai vitale şi mai arzătoare chiar; ci pipăie în întunerec când pulsul unuia, când al altuia; nu om de sistem, nu reprezentant de partid, nu şef al unui guvern liberal, ci cancelar, prezident de republică, suveran care alege între opiniile supuşilor lui, făcându-i pe ei responsabili de ele, iar el rămânând de-o parte, sacrosanct , inviolabil, Dalai - lama .

Ia să fim niţel mai muritori, d-le ministru prezident. Mai ia-o pe mânecă singur, mai dă la lumină adâncimile spiritului de administraţie şi de stat despre care mitologii susţin că l-ai fi având. Care e opinia guvernului în cestiunea tocmelelor, care în cestiunea electivităţii, care, în fine, în cestiunea cea mai arzătoare,

a Dunării? Călcările pe cari le mănâncă blonda umbră în seama d-tale, dar reflectându-le şi asupra ţării, nu ne dau nouă nici o idee clară despre soluţiunea ce-o crezi admisibilă în cestiunea Dunării şi a cărei răspundere istorică şi parlamentară ai fi în stare a o lua asupră-ţi.

Guvernul nu poate pretexta măcar că-i lipsesc ideile în cestiunea Dunării, căci d. Dim. Sturza s-a însărcinat a-i furniza o serie întreagă de soluţiuni.

Afară de Comisiunea Mixtă, propusă pieziş de Austria prin mijlocirea Franţii , mai sunt după opinia d-lui Sturza următoarele alternative .

O comisiune riverană, care să gereze interesele navigaţiunii, în felul aceleia a Rinului , la care să participe toate statele de la Linz şi până la gurile Dunării, adică toate statele de pe parcursul navigabil;

întinderea autorităţii Comisiunii Dunărene, de la Mare şi până la Porţile de Fier, cu condiţiunea ca fiecare stat să aplice deciziunile acelei comisiuni pe teritoriul său, sub privegherea europeană;

executarea întocmai a Tractatului de Berlin, înfiinţându-se o comisiune riverană, fără amestecul niciunui stat străin şi care comisiune să garanteze Europii libertatea Dunării şi apărarea imparţială a intereselor ei de tot felul;

în fine, amânarea soluţiunii până la 1883, când Europa este chemată, după Tractatul de la Berlin, a se pronunţa asupra comisiunii de la Galaţi, cerând a se fixa atunci un singur regim fluvial , de la Mare şi până la Porţile de Fier.

Desigur e legitimă aşteptarea ţării de-a şti care din aceste soluţiuni şi-o însuşeşte guvernul, pe care o apără în mod solidar şi, daca nu-i convine nici una şi are în vedere o alta mai bună, care-i acea alta? Să nu ne pomenim că din toate soluţiunile posibile se admite în mod clandestin tocmai cea mai rea, că iar se introduce pe furiş în cabinet vrun om al promisiunilor pripite, care să compromiţă din nou un teren de drept luat cu asalt de opinia publică şi manţinut de ea cu toată puterea convingerii.

[23 aprilie 1882]

VASILE CONTA

Miercuri, 21 aprilie seara, s-a săvârşit din viaţă fostul ministru de culte şi instrucţiune publică, Vasile Conta. Răposatul, fiul unui bătrân preot din Iaşi, dup-o copilărie bântuită şi-a completat studiile juridice în Belgia şi a fost numit, după un concurs susţinut cu mult talent, profesor de dreptul civil la Facultatea din Iaşi.

Ca profesor avea fraza limpede şi elocuentă , dicţiunea simpatică.

Din tinereţe însă l-au fost atras problemele metafizicei şi, în timpul liber pe cari i-l lăsa catedra de drept, se ocupa cu citirea scrierilor de filozofie pozitivistă apărute în Anglia, Franţa şi America. Mulţi ani membru al societăţii literare Junimea, el publică în ,,Convorbiri" *Teoria fatalismului,* pe care-o traduse singur în franţuzeşte, şi *Teoria ondolaţiunii universale,* o încercare metafizică materialistă. După convingerile sale politice Conta era socialist, credea însă că nu e timpul venit, mai cu seamă nu în România, de-a încerca realizarea unor asemenea idei.

Ci chiar teoriile acestea el nu le privea ca adevăruri sociologice permanente şi absolute, ci se esplica adeseori, întemeiat pe teoria fundamentală a ondolaţiunii universale, că: ideea sociabilităţii e în popoare pe curba *suitoare,* că va culmina în socialism şi că., după aceea, va începe a declina pe curba *coborâtoare,* pentru a se stinge şi a face loc altor idei, cari 'şi vor începe traiul atunci când cele socialiste vor fi învechite. Teoria ondolaţiunii universale, concepută cu atâta predilecţie de inteligenţa lui, nu e nouă nici în aplicarea la ordinea mecanică a lumii, căci este ideea fundamentală a filozofiei lui Eraclit din Efes , nici în aplicarea la ordinea morală, căci se regăseşte în fragmentele lui Protagoras din Abdera , care-a aplicat doctrina lui Eraclit despre ,,eterna curgere a tuturor lucrurilor" şi la lumea intelectuală. Plato, în anticitate încă, combătea amândouă teoriile, numindu-le ,,o generalizare nejustificată a teoriei relativităţii ".

Cumcă socialismul nu e decât forma în care organismul unui stat moare, spre a face loc barbariei sau cuceririi prin popoare mai tinere, era o întâmpinare ce i s-a spus ades, dar pe care n-a admis-o.

Ales deputat în Camera revizionistă ca reprezentant al liberalilor moderaţi din Iaşi, Conta se distinse prin atitudinea sa în cestiunea izraelită. În adevăr, era un om îndestul de citit pentru a nu înţelege că aci era o cestiune de rasă, iar nu de religie şi ca însuşirile contractate în decurs de veacuri de către rasa veche a izraeliţilor făceau din admiterea ei la cetăţenie un pericol pentru exitenţa unui popor tânăr şi neesperimentat ca cel românesc. Prin atitudinea sa în această cestiune îşi atrase atenţia a d-lui Ion Brătianu, un fin cunoscător de oameni, care nu-l mai slăbea de atunci cu invitările la via Măgura, până ce în sfârşit îl atrase în cabinet c-un portofoliu ministerial, unde intră asemenea ca reprezentant al liberalilor moderaţi din Iaşi. Dar moderaţii erau o piedică pentru d. Ion Brătianu în calea de-a forma un partid roşu în Moldova. Şi într-adevăr paralel cu aceştia se formă în Iaşi un grup compus din d-alde Gheorghian, Verussi etc., cari începură a-şi propaga ideile lor în foaia „Ştafeta". Răposatul, fiind ministru, a părut a voi să atragă grupul liberalilor moderaţi către noua grupare Herşcu -gheorghian şi a le contopi astfel în partid guvernamental, în sucursală ieşană a roşiilor.

Dar moderaţii nu se lăsau nici convinşi, nici înduplicaţi prin făgăduinţe, şi Conta nu îndrăznea s-o rupă pe faţă cu ei, de vreme ce acel grup forma îndreptăţirea sa politică şi parlamentară de-a figura în cabinetul Brătianu. Noii săi amici politici voiau însă să-l rupă cu totul de liberalii moderaţi. Aceasta era opinia sa proprie în cestiune şi prin aceasta el îşi esplica misterioasa trimitere prin poştă către ,,Timpul" a unei scrisori confidenţiale, adresate către Guţă Panu, care văzu lumina zilei în coloanele ziarului nostru şi avu în adevăr de rezultat ruperea definitivă de partizanii

---

săi de la ,,Steaua României". Pentru noi publicarea avea importanţă numai pe atât pe cât dovedea încercările de formare ale unui grup roşu la laşi şi că aceste încercări—precum nici nu se poate altfel la roşii — erau alimentate în focul lor patriotic de sume administrate pe sub mână din fonduri publice. Aceste sume au întemeiat existenţa ,,Liberalului", apărut în locul ,,Stafetei ". Intriga, pe care pretinşii săi amici politici o îndreptară în contra lui, nu ne privea, se 'nţelege , precum am şi avut ocazia a i-o spune.

Dar de aci înainte poziţia sa în ministeriu trebuia să devie nesigură. În genere poziţia sa între roşii, a

căror privilegiu e de-a fi cu totul ignoranţi şi de-a se căţăra în demnităţile publice cu câte patru clase primare, c-un curs de violoncel sau cu o doză minimă din Codul Boerescu, era precară şi îndoielnică. Rupt de liberalii moderaţi, cari, de bine de rău, erau cel puţin în stare de a-l înţelege, şi rămas izolat în tagma celor săraci cu duhul, conduşi în materie metafizică de Serurie şi Mihălescu, Conta simţi în ce mediu intelectual şi politic încăpuse şi preferă în cele din urmă un post de membru la Casaţie.

Dar de 10 ani deja era bolnav de plămâni , de-o mare iritabilitate nervoasă tocmai din cauza acestei boale, încât portofoliul ministerial trebuie să fi agravat starea sănătăţii lui în loc de-a fi fost o favoare a sorţii.

Îndealtmintrelea fondul caracterului lui era blând şi inteligenţa sa caldă: nici nu se putea altfel, căci era originar din ţinutul Neamţului, din acea rasă arhiromână de munteni care vorbeşte şi cugetă încă şi astăzi precum se scria în secolul al şaptesprezecelea. De aceea s-o fi şi ocupat cu metafizica şi nu cu tripotajul de bursă; cu căutarea adevărului după putinţele lui, nu cu sofisme în favorul răscumpărării liniei Cernavoda chiustenge , căci, cu tot pasul său greşit cu liberalii moderaţi, Conta era român get - beget şi ca atare onest în fundul inimei lui şi iubitor de adevăr. Ce-o fi căutat alături cu Giani, Carada, Mihălescu e un mister pentru noi şi pentru mulţi din câţi l-au cunoscut, căci desigur că locul lui nu era alături cu acele bipede pentru cari adevărul e o farsă şi onestitatea o nerozie.

Dar... *de mortuis nil nisi bene.* Erorile legate de-o mână de pământ se desfac deodată cu ea, şi e destul dacă, în urma unei existenţe atât de chinuite precum este aceea a omului ce cugetă şi simte, avem a constata o urmă de bine şi de adevăr, un gol. Desigur după moartea Gianiilor şi Caradalelor nu va mai rămânea nimic de constatat şi nici un gol în urmă-le, căci aceştia sunt dintre cei ce se nasc spre a muri şi mor spre a se naşte şi despre a căror existenţă e cu totul indiferent dacă a fost sau n-a fost.

[25 aprilie 1882]

[„DINTRE DEOSEBITELE SOLUŢIUNI"]

Dintre deosebitele soluţiuni posibile, după d. Dimitrie Sturza, în cestiunea Dunării, aceea care pare a răsări mai mult din spiritul Tratatului de la Berlin, fiind conformă cu interesul european al libertăţii de navigaţiune pe Dunăre, este: ,,Întinderea autorităţii Comisiunii Europene de la Marea Neagră până la Porţile de Fier, cu condiţia ca fiecare stat să aplice deciziunile comisiunii pe teritoriul ei, sub priveghere europeană".

Astfel execuţiunea reglementelor de navigaţie ar fi pe seama fiecărui dintre state, conform dreptului lor de suveranitate, iar comisiunea din Galaţi ar fi instanţa de apel în contra iregularităţilor sau abuzurilor de cari fiecare dintre state s-ar putea face vinovat.

Întinderea autorităţii comisiunii până la Porţile de Fier acoperă interesele tuturor puterilor laolaltă şi a fiecăreia în parte. Nu vedem aci umbră de nedreptăţire pentru nici una din ele şi nici suveranitatea statelor ţărmurene nu se atinge. Fiecare stăpân pe apele şi ţărmurii săi: nu un funcţionar român inspectând ţărmurii bulgari ori viceversa; iar stăpânirea aceasta având drept margine interesul comun al Europei, interesul navigaţiunii libere şi neîmpiedecate.

Dincolo de această margine nu vedem nici un cuvânt pentru a acorda uneia din puteri o poziţie privilegiată; nu vedem motive de-a pune Dunărea în mâna ţărmurenilor numai, prezidaţi în perpetuitate de-un neţărmurean care-i mai puternic decât ei toţi împreună. Având-u-i pe toţi în mână, putând instiga pe unul în contra celuilalt, i-ar putea lesne dezbina pentru a-i stăpâni.

Chiar daca Europa întreagă ar găsi propunerea Barrere admisibilă, totuşi rămâne întrebarea până unde Europa are dreptul de-a mărgini suveranitatea unui stat independent şi din ce precedente poate deduce îndreptăţirea de-a crea *uneia* dintre puteri o poziţie precumpănitoare.

Propunerea Barrčre, accentuată din partea Franţei prin titlul de ministru ce i s-a conferit delegatului ei şi prin termenul de zece zile, păcătuieşte în prima linie prin a nu reprezenta un punct de vedere *colectiv* european, ci unul *singular* austriac. Ne permitem a ne îndoi daca Franţa ori altă putere e competentă a reprezenta interese *austriace* pe Dunărea română. Raporturile noastre cu Viena sunt, credem, încă îndestul de deschise ca să putem trata noi înşine, în numele nostru, pentru concesiile ce ar fi a se face statului vecin, daca am fi dispuşi a le face, şi e greu de înţeles cum interesele austriace ne-ar putea deveni mai plăcute recomandate prin mijlocirea Franţei decum nu ne sunt recomandate de către cel interesat. Aci se naşte următoarea dilemă: sau Franţa vine în numele Europei, dar interesul Europei e întinderea autorităţii comisiei sale de la Galaţi până la Porţile de Fier, încât propunerea Barrere e contrarie acestui interes; sau vine în numele Austriei, şi atunci s-ar putea recuza mijlocitorul , de vreme ce cu Austria ne-am înţeles mai de mult, adecă ne-am înţeles a nu îngădui nimic ca privilegiu unilateral, rugând-o să binevoiască a rămânea în sfera de drepturi de cari se bucură toate celelalte puteri mari ale Europei, dreptul liberei navigaţiuni.

Toate foile austriace — până şi „Bucarester Tagblatt" — citează ca motiv principal în favorul propunerii Barrere că Austria are *mari interese* pe Dunărea de Jos!

Le-o fi având, n-o tăgăduim, dar nicicând un *interes* nu e un *titlu de drept.* Daca s-ar admite teoria că un *interes e* totodată un *drept* am putea susţine că noi românii avem cele mai mari interese în Ardeal. O jumătate a poporului românesc e ţinută în condiţii de inferioritate naţională de către maghiari; la Gherla s-a numit un agent guvernamental episcop; guvernul face cele mai nepomenite presiuni pentru a introduce un idiom finotartaric în şcoalele primare şi secundare, precum şi în biserici; se ameninţă zilnic cu stingerea intelectuală şi etnică milioane de români în ţara lor proprie şi strămoşească, în judeţele lor, româneşti *ab antiquo;* se introduce limba maghiară până şi în ţinutul Făgăraşului, până mai ieri al Ţării Româneşti. Ei şi? Din aceste interese naţionale ale noastre rezultă un drept pentru noi de-a ne amesteca în lucruri ce se petrec pe teritoriu austriac? Nici unul. Privim cu durere dincolo de munţi; principiul chiar al existenţei noastre e zilnic batjocorit şi călcat în picioare de-o rasă străină, fără instincte de dreptate şi fără sentiment de stat, şi cu toate acestea nu numai că nu putem reclama un drept de amestec pe teritoriu austriac, dar chiar drepturile noastre vechi ce le aveam în Ardeal au căzut [în] desuetudine şi nu le mai putem exercita. În adevăr, aveam dreptul de-a sfinţi în Bucureşti pe mitropolitul arhidiecezei Ardealului şi a-l delega pe el ca să sfinţească episcopii sufragani îţi erau de trebuinţă. Aceasta pretutindenea sub coroana Sf. Ştefan, unde trăiau români. Oare dac - am îndrăzni să. facem una ca aceasta, conform şi intereselor şi dreptului nostru, constatat prin zeci de acte publice, cine ne-ar

îngădui? Domnii Ţării Româneşti au dreptul suveran, nedesfiinţat niciodată, de-a confirma alegerea magistraţilor publici în ţinutul Făgăraşului. Daca, conform interesului, am pretinde să executăm acest drept, ne-ar îngădui cineva?

Daca dar nici interese, nici drepturi căzute în desuetudine nu justifică nici o pretenţie a noastră pentru modificarea stării de lucruri dincolo de munţi — ce rezultă din marile interese ce Austria le are pe Dunărea de Jos?

Nimic; nimic până atunci până când dreptul e un titlu cu care se rezistă puterii; nimic pe cât timp un stat oricât de mic se razimă pe drepturile ce decurg din suveranitatea sa.

Se pot în adevăr cere sacrificii României; dar sacrificii făcute *colectivităţii* puterilor europene, nu uneia din ele. Numai *colectivitatea* lor prezintă României oarecari siguranţe de neutralitate şi de neatârnare; preponderanţa cât de neînsemnată a *uneia* din ele înseamnă începutul atârnării şi a robiei. Şi am înţelege încă un raport de dependenţă de un stat binevoitor, care ar respecta individualitatea noastră etnică. Dar să atârnăm de cine? De Austro-Ungaria, în care maghiarii pot zilnic călca în picioare o jumătate a poporului românesc!

[27 aprilie 1882]

[„NU NUMAI MOTIVE"]

Nu numai motive politice ne comandă o precauţiune deosebită în cestiunea Dunării, ci şi cauze economice şi naţionale.

Interesele cele mari pe cari Austro-Ungaria le invoacă ca un fel de titlu de drept împrotiva noastră nu sunt toate şi în complexul lor armonice cu interesele poporului nostru propriu. Asupra

---

acestor din urmă avem a decide noi şi numai noi, căci, politiceşte independenţi, nu credem ca cineva să ne poată contesta dreptul de-a regula prin tratate nouă de negoţ politica noastră economică aşa cum vom crede de cuviinţă şi a apăra, pe cât putinţă este şi întrucât e practic şi folositor, propria noastră activitate industrială.

Axiomul cumcă am fi o ţară esclusiv agricolă şi condamnată de-a rămânea agricolă s-a învechit în vederea tuturor. Nu e nimeni în ţară — afară doar de d. Boerescu şi de câţiva liber schimbişti plătiţi cu lefi din buget ca să înveţe pe popor cum să se ruineze la sigur — care să nu se fi convins că importanţa producţiunii industriale nu consistă în scumpetea sau ieftinătatea articolelor, ci în partea ei *educativă.* Un popor se creşte prin industrie proprie. Toate calităţile lui, toate predispoziţiile de gust, de arte, toate resorturile lui intelectuale şi morale se pun în mişcare prin munca industrială; el îşi deprinde mânile la o sumă de lucrări ce pân-atunci i - erau necunoscute şi toate deprinderile acestea sunt aptitudini nouă, talente nouă, activităţi nouă, a căror sumă constituie puterea colectivă a poporului.

Liberul schimb absolut e atât de periculos pentru calităţile unui popor, le tâmpeşte atât de mult pe toate încât genialul List poate spune cu drept cuvânt: cel mai mare rău ce ne-ar putea face duşmanul e ca să ne dea marfa lui nu ieften, ci *gratis.* Toate puterile şi toate instinctele naţionale ar amorţi şi ar degenera; o naţie de matufi pe care cineva ar răsturna-o c-o lovitură de picior. În dar de ne-ar da toate bunurile, acest dar ar fi ca pescheşul frânghiei de mătasă pe care Sultanul [î]l trimitea demnitarilor Porţii de cari voia să se cureţe.

Şi-n adevăr nu vedem urmările fatale ale liberului schimb în ţara noastră proprie? De-o parte ţăranii, munca agricolă fiind singura în stare a mai ţine concurenţă pe piaţa cosmopolită a universului, pe de altă parte zeci de mii de aspiranţi la funcţii publice, pepiniera nesfârşită a partidelor demagogice, elemente pururea nemulţumite, a căror conştiinţă şi onestitate are o tarifă foarte redusă de preţuri.

Boala economică esplică fără nici o îndoială existenţa partidului roşu în ţară. Sub domnia altor vederi economice decât acelea ale absolutului liber-schimb fiecare şi-ar fi găsit o ocupaţie conformă cu teapa lui intelectuală, şi erau toţi oameni onorabili în loc de-a fi şarlatani politici. Boala economică e aşadar în mare parte genitoarea păturei de paraziţi sociali avizaţi la banul public; prin lipsa unei pieţe în care să-şi ofere braţele aceşti oameni au fost siliţi a se constitui în societate de esploatare a bugetului şi, nefiind în stare de-a produce altă marfă, produc fraze patriotice, plătite însă prin realitatea muncii grele şi puţin producătoare a ţăranului.

Aşadar, din punctul de vedere al dezvoltării noastre proprii, marile interese ale Austriei, departe de a fi identice cu ale noastre, sunt cel mult armonizabile, şi mânile cată să ne rămâie libere pentru a le putea pune în armonie, pentru a îngădui introducerea acelor articole pe cari ar fi nepractic de-a le produce noi înşine, dar a mărgini concurenţa pentru acele articole a căror producere se poate opera în condiţii bune în ţara noastră proprie.

A concede o poziţie preponderantă pe marea arteră de import a Dunării tocmai puterii care e în stare a paraliza toată activitatea noastră în această direcţie ar fi cea mai gravă eroare ce am putea-o comite pentru viitorul nostru. Libertatea de navigaţiune pentru toate puterile neutralizează cel puţin pân-la un grad oarecare preponderanţa uneia singure dintre ele şi acest echilibru ne dă libertatea de-a lua măsurile ce le vom crede de cuviinţă pentru a da viaţă propriei noastre activităţi industriale.

Acest punct de vedere al absolutei necesităţi de-a da dezvoltare tuturor facultăţilor poporului nostru propriu, ţinând piept concurenţei străine fie prin război de tarife, fie prin alte restricţiuni, s-ar putea modifica, precum am zis-o, numai prin o împrejurare care nu atârnă de la noi, prin schimbarea situaţiei politice a poporului românesc din Ardeal şi Ţara Ungurească.

Ceea ce ar fi de dorit dar e ca raporturile între România şi Ardeal să fie cele din trecut. În adevăr trebuinţele economice ale poporului nostru sunt unele şi aceleaşi pretutindenea: acelaşi port la Sătmar ca şi-n Moldova. De aci se esplică de ce în toate oraşele din România există câte o anume stradă de Braşoveni , de oameni ce debitau marfă ardelenească pentru ţăranul român. Articole produse de români de dincolo, vândute de negustori români ţăranilor noştri, făcuse din aceste ţări două zone deosebite de producţiune ale unui şi aceluiaşi popor. Daca Ardealul ar avea astăzi numai atâta autonomie încât să-şi poată pune în legături constante producţiunea lui industrială cu cea agricolă de la noi; daca ţăranul de dincolo ar fi pus în poziţia de-a schimba industria sa de casă pe grâul cestui de dincoace situaţia ar deveni cu totul alta.

Când raporturile noastre economice ar fi regulate după consideraţia ce am avea-o pentru munca celeilalte jumătăţi a poporului românesc Austria ar înceta a fi o putere străină pentru noi, căci am pierde teama că despre apus ne-ar ameninţa un pericol naţional. Veleităţi de cucerire nu există nici dintr-o parte, nici dintr-alta. Dar ceea ce e legitim în tendenţa noastră e de-a vedea emancipându-se , pe terenul intelectual ca şi pe cel economic, întreg poporul românesc şi, oricât e despărţit prin politică, istorie şi configuraţia brazdei ce-o locuieşte, să aibă libertatea de-a se dezvolta în

---

direcţia ce i-a prescris-o Dumnezeu, dându-i aceeaşi limbă, aceleaşi datine, acelaşi port, aceleaşi trebuinţe fizice şi morale c-un cuvânt.

Poate că spiritelor conducătoare din Viena le-ar zâmbi o asemenea perspectivă. A ne cuceri prin propria noastră naţionalitate, prin propriul nostru principiu de existenţă, a face din ţăranul Dunării tributarul ţăranului din Carpaţi, a stinge veleităţile politice prin satisfacerea instinctului adânc de dezvoltare sădit în poporul nostru ar fi o idee demnă de omul de stat al unei monarhii poliglote .

Dar, din nenorocire, oricâtă simpatie ar avea pentr-o asemenea idee sferele domnitoare din Viena, ea devine neputincioasă faţă cu purtarea consecuent fanatică a guvernului maghiar. Singurele două popoare cari sunt puse de-a curmezişul oceanului slav au atâta tact politic încât se urăsc de moarte şi nu urăşte românul pe maghiar ca maghiarul pe român. Deşi cazurile în care un român s-ar fi maghiarizat sau un maghiar s-ar fi romanizat sunt estrem de rare, totuşi d-nii din Buda-Pesta persistă a crede că ceea ce n-au putut face de la Ştefan cel Sfânt încoace vor putea face acum, când spiritul naţional e deştept, acum când rasa lor proprie constituie abia a treia parte din populaţia Regatului. În loc de-a cerceta cu scumpătate natura etnologică a patriei lor şi a se convinge că Ungaria e un stat poliglot, deci trebuie tratat ca atare, trebuie ca dezvoltarea statului să consiste în dezvoltarea paralelă a tuturor elementelor sale aliate prin istorie, maghiarii persistă a impune la zece milioane de oameni de alte limbi, altă origine şi altă lege preţiosul lor idiom tartaric . Cine cunoaşte în mod cât de elementar ce va să zică *limba,* cine ştie că ea acopere pe deplin spiritul şi că dezvoltarea limbei e chiar dezvoltarea inteligenţei, iar această din urmă e laboratorul întregei activităţi musculare şi cerebrale , acela va înţelege că *a sili* pe un popor să înveţe altă limbă înseamnă a-l tâmpi , a-l face intelectual inept, deci şi economic şi politic inept.

Arareori se va găsi un stat care să urmărească cu mai multă stăruinţă politica degenerescenţii decât statul maghiar.

Această ideocraţie care supune vertebrele şi craniile vii a milioane de oameni sub şurubul unor nerozii scornite de căpăţinile brahicefale a unei rase mongolice cată să înceteze pentru ca o înţelegere temeinică şi pe de-a pururea cu monarhia vecină să fie cu putinţă. O asemenea înţelegere ar avea însă după noi o influenţă determinantă asupra întregei situaţii din Orient şi numai maghiarii cu impotenta lor sete de absorbire i-opun o piedecă constantă. Ei ar bea marea şi totuşi stomacul lor e atât de slab încât nu suferă nici câteva picături, ci le varsă îndărăt sub forma pocită de pretinşi maghiari ce vorbesc nemţeşte şi pentru cari patria e stomacul.

Această ideocraţie , această domnie a unor abstracţiuni fără realitate ar trebui să facă loc unor vederi mai sănătoase, întemeiate pe împărţirea reală şi aievea a populaţiunii după naţionalităţi din cari fiecare are, în marginile unităţii statului, dreptul de a-şi determina singură viaţa ei intelectuală. O asemenea schimbare de vederi ar însemna şi pentru români emanciparea de sub predominaţiunea unei rase radical străine de ei. Monarhia vecină ar înceta a fi faţă cu noi un element de absorbire şi, în locul antagonismului de interese politice şi economice, ar începe epoca armoniei acestora.

[29 aprilie 1882]

[„AVÂND A DA SEAMĂ"]

Având a da seamă de discuţia urmată în Senat cu ocazia proiectului privitor la tocmelele agricole, ne-am adus fără voie aminte de-o istorioară autentică, pe care credem că nu trebuie s-o tăinuim publicului, întru cât ne ajută memoria.

Regele convorbea într-una din zile c-un proprietar din Moldova, dar cu unul din cei băştinaşi , de pe unde şi-a înţărcat dracul copiii, cum ar zice românul, c-un om în sfârşit care reprezintă proprietatea istorică, nu cea cumpărată cu bani, de prin locuri ca acelea unde Ştefan Vodă era ca acasă, de vorbesc oamenii de el ca şi când ar fi trăit ieri între ei.

Maiestatea Sa binevoia a avea o idee priincioasă şi măgulitoare despre o seamă din pretinşii noştri oameni de stat, despre d-alde Boerescu, C. A. Rosetti bunăoară şi alţii; îi credea chiar destoinici de-a realiza o înaintare aievea în ale ţării.

Proprietarul nostru răspunse foarte serios: ,,Pare-mi-se că Măria Ta dă greş cu gândul. Nimic mare, nimic bun, nimic frumos nu se va produce în ţara aceasta nici de-un om străin neamului românesc şi român numai din întâmplare, nici de-un advocat de profesie".

Daca aţinem urechea la ceea ce se vorbeşte în Adunări ne încredinţăm pe zi ce merge mai mult de adâncimea acestui adevăr.

Bine, mare şi frumos natura nu îl dă individului *x* sau y ca pe-un lucru ce l-ar găsi din întâmplare pe uliţa sau în cafeneaua Procope; din contra, individul dat e un rezultat al principiului conservator al moşteniri; el moşteneşte calităţile acelea care au asigurat în lume existenţa şi puterea strămoşilor săi. Aceste calităţi constituie caracterul individului; ele corespund c-un complex de idei abituale cu cari el măsură, coordonează, judecă cursul pururea nestatornic al împrejurărilor şi al lucrurilor. Oriunde am sta, cerul ne pare o boltă deasupra, o jumătate dinlăuntrul unui glob, dar bolta pare a se învârti împrejurul pământului de la răsărit spre apus; unele stele descriu împrejurul Lui cercuri mari, altele cercuri mici; numai două locuri ale cerului par a sta în nemişcare, două puncte: cele două poluri ale globului sideral . Împrejurul osiei statornice dintre aceste două poluri statornice se 'nvârte în mişcare aparentă universul *(motus communis)* şi după aceste puncte stabile putem număra curgerea veacurilor cu exactitate matematică.

Astfel şi în universul intelectual şi moral al fiecăruia trebuie să existe poluri, idei dominante împrejurul

axei cărora să se opereze mişcarea celorlalte gândiri. Aceste idei sunt vertebrele caracterului individual şi, când ele aparţin unui popor întreg, ele constituie caracterul naţional. Însă aceste idei dominante nu sunt invenţiuni *a priori,* nu sunt culese de prin gazete franţuzeşti şi parastisite ca marfă nouă pe malurile Dâmboviţei . Ele cată să răsară din elemente statornice ca şi dânsele, din natura pământului de sub picioare, a cerului de deasupra, a statornicilor datini şi gândiri ale rasei naţionale demprejur . Aceste idei se moştenesc în bunul simţ comun al poporului , în aptitudini şi înclinări de caracter pe cari le lasă părinţii din părinţi strănepoţilor lor; ele sunt însă lucruri pe cari străinii nu le pot înţelege chiar dac' ar vorbi cu sunete româneşti. Degeaba Giani, Carada ş.a. ar încerca, cu toată bunăvoinţa, să fie români. Nu pot să fie, cu toate silinţele, căci înlăuntrul organismului lor nu există nici o urmă fosilă de vrednicia poporului românesc preexistentă epocii fanarioţilor, pentru că partea fosilă din ei e vicleşugul şi pehlivănia din Bizanţ, e malonestitatea şi meschinăria de caracter, e tertipul ca cocoaşă intelectuală, corespunzător cu cocoaşa fizică. Prea bătrâni ca rasă ca să se poată adapta poporului şi pământului pe carele furtuna istoriei orientale i-a aruncat cum vântul aruncă frunzele veştede de pe-un copac uscat, ei încearcă nu a se adapta, ci a modifica mediul social în care au picat, după natura lor proprie, a demagogiza poporul românesc, cel tânăr, cel cu bun simţ , cel lipsit de invidie. Cu indivia , comună veneticilor din toate ţările, cu veninul dizolvant al scepticismului şi al calomniei, cu egalitarismul celor ce n-au nimic de pierdut ei au târât în mlaştină lor morală poporul crescut puternic în umbra Basarabilor şi a neamului Muşatin, i-au împestriţat limba, i-au sustras istoria şi datinele, i-au escamotat şira spinării, comoara de idei şi înclinări abituale cari făceau ca poporul nostru să semene în toate cu strămoşii lui.

Dar în zadar le fu: ceea ce este este şi nu se poate tăgădui. La toate ocaziile reapare deosebirea între breasla cârciocărească a stârpiturilor intelectuale, între produsul străin, corcit cu pseudocivilizaţie occidentală şi între caracterele şi minţile ce constituie eflorescenţa organică a chiar poporului nostru. Şi cu ocazia dezbaterii legii tocmelelor agricole am avut a înregistra discursuri bune, idei sănătoase şi temeinice, vederi organice răsărite din capete organizate, dar nu de la advocaţii de profesie, nu de la cei ce au perindat toate partidele pentru a se pripăşi acum, pentru cine ştie ce interese, în partidul roşu, ci de la oameni neschimbaţi în ideile lor, de la bărbaţi a căror purtare şi cuget sunt regulate de-un complex de convingeri stabilite prin cunoaşterea poporului românesc şi prin experienţa de toate zilele a unei vieţi lungi, răsărită şi petrecută în mijlocul acestui popor.

Reproducem deci, în ordinea în care au fost rostite, discursurile cari au dovedit esperienţă, claritate de vederi, cunoaştere de ţară. Între acestea citäm întâi pe al d-lui Pera Opran , în care bătrânul liberal se arată a fi nimic mai puţin decât roşu în vederile lui; însă lauda zilei i se cuvine fără îndoială prinţului Grigorie Mihail Sturza. Arareori Parlamentul a avut a auzi un complex de idei atât de statornice, atât de limpezi şi totodată atât de conciliante pentru toate interesele ca acelea rostite de fiul lui Mihai Vodă Sturza. Ne întoarcem iar la teoria moştenirii. Cine dintre contimporani nu va recunoaşte în fiu cuminţia caldă şi vastă, memoria cea în adevăr miraculoasă şi caracterul părintelui? Nu mai pomenim de un merit esenţial al discursului: prinţul vorbeşte o limbă românească atât de curată şi de frumoasă precum arareori se aude şi care contrastează, spre lauda ei fără îndoială, cu păsăreasca lustruită şi pe sponci a d-nilor Boerescu ori Grădişteanu.

Vom reproduce asemenea cuvintele rostite de d. Lascar Catargiu, inspirate de-o deplină cunoştinţă a ţării, precum şi cele importante ale d-lui Teodor Rosetti.

Ceea ce ne pare un semn caracteristic al vremii este că în Senat se vorbeşte româneşte; bine, de-a dreptul, fără înconjur şi fără frază. Cine ştie însă ce însemnătate mare are limba asupra spiritului, cum ea-l acopere şi îl pătrunde, cum limba noastră veche trezeşte în suflet patimele vechi şi energia veche, acela va înţelege de ce ne pare bine de lucrul acesta. Fie cineva

---

ateu şi păgân, când va auzi muzică de Palestrina sentimentul întunecos, neconştient al creştinătăţii îl va pătrunde şi păgânul sau ateul va fi, pe cât ţine impresia muzicii, creştin pân-în adâncimile sufletului. Şi limba strămoşească e o muzică; şi ea ne atmosferizează cu alte timpuri, mai vrednice şi mai mari decât ticăloşia de azi, cu timpuri în care unul s-au făcut poporul şi una limba.

Suta a şaptesprezecea e purtată de ţinta de-a da unitate limbei şi poporului şi ne pare bine că în Senat se începe a se vorbi româneşte, pentru a restatornici de sus unitatea compromisă prin experimente filologice şi prin înrâurirea dicţionarului franţuzit al breslei advocaţilor.

[1 mai 1882]

[„ÎN ŞEDINŢA CAMEREI DE LA 30 APRILIE"]

În şedinţa Camerei de la 30 aprilie d. Teodor Boldur Lăţescu a relevat cu drept cuvânt scandalul listei civile a directorului general al căilor ferate.

Listă civilă constituie în adevăr cei 36 000 de franci, plătiţi la noi în ţară săracă, la om care n-a dovedit prin nimic a fi superior oricărui absolvent al unei şcoale politehnice. În adevăr, imediat sub leafa directorului, de 36000, vedem urmând aceea a inginerului şef de numai 18 000, a inspectorului cu 7 000, a inginerilor de tracţiune cu 3 000 pe an, şi cu toate acestea nimeni nu poate contesta că personalităţile următoare trebuie să ştie, ba vor fi ştiind, tot atâta carte în ale drumului de fier, daca nu mai multă, decât polcovnicul Săbiuţă.

Trăim în ţara aceasta ca-n Halima. Oameni ca Cogălniceanu, ca C. A. Rosetti ne vorbesc cu tonul cel mai serios de necesitatea de-a răsplăti adecuat cu meritele lor specialităţile în mecanică, se zice că leafa de 36 000 franci e chiar prea mică pentru o ilustraţiune şi te - aştepţi , după tiradele acestea, să ţi se indice acel Lesseps al României, acel mare geniu în mecanică pe care ţara săracă să se simtă onorată a-l plăti atât de splendid — şi? Ce ţi s-aduce înainte? — Polcovnicul Săbiuţă, inventorul unui cot pentru măsurătoarea cuprinsului cubic al buţilor cu băuturi spirtoase, un om ce până mai ieri se mulţumea pe leafa de polcovnic şi pe care — slavă Domnului — nici una din puterile mari ale Europei n-a cercat să ni-l momească până acum la marile întreprinderi de comunicaţie ce le au în vedere.

Nu ne mirăm de d. C. A. Rosetti. E un om cu desăvârşire stricat şi cinic, care n-are întru nimic a declara într-o Adunare ce se pretinde serioasă că acei cari sunt în contra lefei polcovnicului sunt ,,inamicii poporului, inamicii libertăţii şi ai naţiunii române democrate" *(ipsissima verba!* Cititorul curios ne poate controla prin

„Monitor").

Ba d. C. A. Rosetti ne mai spune că o leafă aşa de mare trebuie, pentru ca ilustrul om să „rămâie la noi, să nu se ducă în ţările străine, cum auzirăm că se duc toţi aciia cari sunt Gianii, Cantilii, Naci[i] pe terenul de ingineri!".

Călătorie sprâncenată! Ducă-se unde a dus surdul roata şi mutul iapa toţi Gianii şi toţi cei asemenea lor. Atâta pagubă şi dobândă pe neamul românesc cât ar pierde din emigraţiunea tuturor reputaţiilor improvizate sau uzurpate. Pare că, dacă s-ar duce polcovnicul, orice absolvent al unei şcoale politehnice nu i-ar putea ţine locul în tot bunul? Ba încă cum! Fără a fi favoritul politic al nimănui, căutându-şi în conştiinţă de treabă, neavând câte şase ciocniri de trenuri pe săptămână, necomandând traverse metalice prea lungi ori prea strâmte şi având sfială de superiorii lui ierarhici şi teamă de răspundere, pe când aceşti oameni, ce fac şi politică şi inginerie , nu au sfială de nimic şi se furişează, prin conivenţa bandei de esploatare, alături cu răspunderea.

Crede în adevăr d. C. A. Rosetti că, daca d-sa ori polcovnicul ar fi fost nişte giuvaieruri atât de rare, nu-i ademeneau alte ţări, ce le-ar fi oferit câştiguri mai mari decât a noastră ?

Vedem de ex. un ambasador rusesc, d. Onu, care nu e decât fiu de moşnean român din satul Oancea, în care pe toţi [î]i cheamă Onu. A avut omul talent şi probitate; s-au înălţat în mijlocul numeroasei aristocraţii şi biurocraţii ruseşti şi azi e un personaj însemnat. Dar a trebuit să aibă capacitate şi merit. D-alde C. A. Rosetti şi Sabiuţă vor căuta din contra un mediu în care să poată ajunge la pensii reversibile şi la retribuţiuni grase fără muncă, fără merit şi c-o capacitate de mâna a treia.

Dar ne prinde în adevăr mirare când vedem pe un om cu minte în puterea cuvântul[ui] cum e d. Cogălniceanu susţinând acelaşi punct de vedere ca bătrânul şi stricatul demagog. D-sa vorbeşte de directori generali din ţări străine şi bogate, vorbeşte de lefile ce şi le creaseră inginerii străini de sub regele Stroussberg.. .

Dar sunt aceştia termeni de comparaţie cu polcovnicul Săbiuţă, ca gen şi ca specie? Şi cu toate acestea d. Cogălniceanu cunoaşte ţara, ba a citat chiar cazul inspectorului liniei Lemberg - cernăuţi-iaşi -Roman, care are o mie de fiorini pe lună. Iată în adevăr cazul ce se potriveşte cu noi într-o singură privire. Şi acea linie trece prin ţări sărace, pline de jidani, cu populaţia rurală istovită de camete şi de beţie, reduse la producere agricolă şi lipsite de industrie. Ei bine, o mie de fiorini hârtie sunt cam 2 000 de franci, ceea ce-a propus d. Lăţescu pentru directorul nostru general. Să nu uităm însă că chiar aci e o deosebire. Inspectorul nu e numit de stat, care-n Austria plăteşte lefuri neînsemnate, ci de-o societate de acţionari care n-are a ţine seamă de pe spatele cui se plăteşte acea leafă. Statul însă. . . statul are a face calculul că 36 000 franci sunt 36 000 zile de muncă într-o ţară săracă, sunt 36 000 de oameni ce ar lucra din zori de ziuă până-n asfinţit de soare, că un om simplu ar trebui să muncească 100 de ani de-a rândul şi ne - întrerupt că să plătească leafa pe un an a polcovnicului. O societate privată ce are-n vedere câştigul ei propriu judecă şi plăteşte altfel decât statul, care are în vedere grăutăţile mulţimii. Statul modern e prea sărac pentru a plăti lefuri mari. El n-are ca statul antic un imens agru public, el n-are populaţiunea de sclavi care forma instrumentul producător averii: statul modern e stat creştin şi ca atare e sărac. El plăteşte cu panglicuţe şi cu titluri, cu recunoaşterea publică că cineva şi-a îndeplinit datoria, iar individul se plăteşte cu conştiinţa de-a fi uşurat prin muncă compensatorie , prin sacrificii personale chiar un grăunte din mizeria la care neamul omenesc pare de-apururea condamnat. Pentru a-şi permite cineva lefile proconsulare ale anticităţii şi mesele ce costau milioane de sesterţii ale unui Lucullus ar trebui să existe sclavia anticităţii, robia maselor. Şi iată ceea ce nu voieşte statul modern, a cărui ţintă este a nu lăsa ca poporul muncitor să fie măcinat şi să degenereze sub pături superpuse de feneanţi, de reputaţii uzurpate, de săbiuţe ce gonesc liste civile regale cu cotul de măsurat butoaiele.

Leafa dar e un echivalent al muncii *reale,* al cheltuielii de forţă nervoasă sau musculară; arareori ea poate fi o compensare a meritului, adecă a superiorităţii organice. Care e munca colosală a polcovnicului care să compenseze munca musculară a 36000 de oameni, iată o cestiune la care d. Cogălniceanu n-ar putea răspunde; căci nu este vorba nici de-un Ercul al inteligenţei, nici de unul al musculaturii .

În realitate nu este vorba nici de merit, nici de muncă. E vorba de favori politice, e vorba că cineva e *persona grata* sau nu în ochii guvernanţilor, e vorba de ceea ce zice cu sfială un membru al majorităţii docile, de *protecţiune şi favoritism.*

Acesta e răul care ridică nulităţile în sus, care preface spirite de mâna a doua ce, plătite conform muncii lor, ar rămânea oneste şi folositoare, în tripotori politici, în reputaţii uzurpate, în ambiţii nejustificate prin nimic, acesta e răul care ridică patru clase primare la directorate de bancă.

Răposatul Strat avea dreptate admirând natura democraţiei române. Democrată la dări, arhiaristocratică la lefuri. Aci unul ia drept leafă de la naţiune, numai pentru că aplică abecedarul , ceea ce Filipescu - vulpe abia o fi avut ca venit de pe moşiile sale strămoşeşti; iar noua aristocraţie are trebuinţe înzecit de mari, pe cari le împlineşte din banul public, decât aristocraţia veche, ale cării trebuinţe apelau la averea proprie, iar nu la buget.

[6 mai 1882]

[„ÎN ŞEDINŢA DE VINERI A CAMEREI"]

În şedinţa de vineri a Camerei d. M. Cogălniceanu a prezentat petiţiunile mai multor sate din judeţele Ilfov şi Vlaşca, prin cari acestea cer a li se da pământ pe moşiile statului.

Dar nu numai petiţiuni au dat ţăranii. Daca la barierile Bucureştilor nu se posta jandarmerie, însărcinată a respinge cu sila pe ţărani ce ar fi venit, daca zilele acestea nu i-ar fi oprit pe unii pe uliţă pentru a fi duşi şi interogaţi de poliţie; aveau de gând să vie în număr de mai multe mii la Bucureşti şi să stăruiască în persoană pentru împlinirea cererii lor.

Daca am fi la începutul sutei acesteia, la 1821 bunăoară, mişcarea ar fi avut poate un caracter mai pronunţat. Domnul Tudor n-a început-o pe a lui decât cu 25 de inşi; pe drumul la Piteşti s-au făcut 36, la

Padişte , în plaiul Cloşani, 150 şi de atunci încolo au prins a se înglota lume sub steagurile lui. De aceea, faţă cu acest zgomot au cam sfeclit-o pseudoromânii de la foaia guvernamentală, am putea zice că au simţit fiorii funiei trecându-le prin şira spinării.

,,Românul" zice: o dată ce conspiraţiunea a fost denunţată *naţiunii,* ea este şi rămâne spulberată .

Care naţiune, onorabilă tagmă? Oare nici ţăranul nu mai e *naţiune* în ochii voştri de venetic şi a rămas redusă naţia la voi? Oare nici opt mii de ţărani nu mai fac parte din naţiune şi ea se compune numai din promiscuitatea banchetului C. A. Rosetti?

Învederat este că faptul nu este *românesc,* adaugă „Pseudo - românul ".

Cum aşa? Opt mii de oameni cari nu ştiu altă vorbă decât cea românească să fie destoinici de alte fapte decât româneşti?

Asta însemnează a vorbi 'ntr-aiurea şi în dodii şi a nu şti ce înţeles au cuvintele. Oare românesc să fie numai ceea ce vă convine d-voastră, numai afacerile Warszawsky, numai contabilitatea Slăniceanu, numai pensia reversibilă, numai pantahuza Brătianu, şi *neromânesc* tot ce nu vă convine?

Ba e foarte românesc ceea ce fac ţăranii şi nici nu poate fi altfel, căci ei sunt, la dreptul vorbind, singurii cari au rămas *numai* români în această ţară; dar pentru asta nu trebuie să fie bine ceea ce fac, căci nu tot ce e românesc e şi bine totodată.

Şi, dacă nu e bine, nu ei sunt de vină.

Ei sunt un popor cu mult bun simţ care, din ceea ce se 'ntâmplă , trage o concluzie repede şi exactă. Au văzut fel de fel de Campinii înjghebându-şi moşii sub pretextul că ar fi însurăţei , au văzut o sumă de oameni împroprietăriţi fără drept, fără să fie coborâtori de clăcaşi, au auzit făgăduinţele ce le făceau roşii pe când îmblau după deputăţie, or fi auzit citindu-li-se circularele Rosetti, au fost frământaţi de agenţii administrativi, cari după cum mărturiseşte d. Nic . Ionescu, fac propagande , şi din toate acestea au tras concluzia că toţi au dreptul de-a avea pământ şi s-au pornit spre Bucureşti ca să ceară împlinirea făgăduinţelor pe cari d-alde Pătărlăgeni, Fundeşti , Caradale le făceau populaţiilor din sate când umblau cu lumânarea după deputăţie şi după foloasele ei.

Tocmai daca n-ar face ceea ce fac, daca n-ar stărui a li se 'mplini făgăduinţele nesăbuite ce li s-au făcut am zice c-ar fi neromânesc , căci românul nu-i târziu la minte şi nu-l duci de nas numai cu vorbe.

„Ale tale dintru ale tale", d-le Rosetti.

Ştim prea bine că o administraţie onestă l-ar aduce pe român la alte gânduri, dar aceasta nu e administraţia roşie.

Apoi tot paradă cu ţăranii; paradă azi, paradă mâni, se înfundă odată.

Când e vorba ca, la serbări ca aceea de 10 mai, să se facă Vifleim cu ţăranii, s' aduc în adevăr din toate unghiurile ţării o sumă de oameni cari să dea reprezentaţii teatrale în ochii aristocratizatului Giani, căci de comedie şi de hazul păturii superpuse sunt buni oamenii. Dar când vin cu cereri de ale lor proprii, cu cereri substanţiale şi de bună - voie la Bucureşti, atunci violoncelele şi abecedarele aristocratizate se fac la faţă vinete ca măslinele şi... faptul nu mai e românesc şi se denunţă *naţiunii* că ţăranii conspiră.

Ei măi, tagmă patriotică, nu cunoaşteţi pe român, nu l-aţi cunoscut nicicând şi, prieteneşte vorbind, să vă păzească sfântul ca să-l cunoaşteţi vreodată. Rar şi arată arama, dar când şi-o arată atunci s-a sfârşit cu d-alde voi. Românului dacă-i dai un pumn, îţi zice: „Rogu-te mai dă-mi unul, să fie doi, s-avem pentru ce ne socoti", dar după aceea las-pe el.

Din paradă în paradă, din circulară 'n circulară, din Carada 'n Carada, teamă ni-i că veţi trezi lupul din el şi că-şi va întoarce cojocul pe dos şi - atunci ţine-te pânză să nu te rupi!

Constatat rămâne însă că dăinuirea la guvern a roşiilor începe a deveni un pericol social pentru ţară. Când ideile cafenelei Procope vor intra în capetele ţăranilor, nu ştiu zău unde ajungem , căci ele se combină cu caracterul pilos şi cumpătăreţ al rasei române, care e cumplit de îndărătnic în felul lui. În capul lui Fluieră - vânt şi-a lui Împuşcă 'n - lună ideile socialiste nu înseamnă decât solicitare de pensii reversibile ori de posturi, în capetele ţăranilor însă ele ar căpăta o însemnătate atât de gravă încât urmările nu sunt de prevăzut.

[12 mai 1882]

[„OARE NU SE PREGĂTEŞTE"]

Oare nu se pregăteşte cumva o a doua ediţie augmentată a afacerii Stroussberg? De la un timp încoace, mai cu seamă de când d. Dabija conduce resortul Lucrărilor Publice, vedem manifestându-se , prin o sumă de proiecte de legi, o sete de construcţii de drum de fier, de gări, de docuri ş.a., care, drept vorbind, nu ni se pare deloc sănătoasă, nici dictată de prisosul de puteri tehnice ori financiare de cari ar dispune ţara.

Astfel Adunările au votat crearea unor ramuri nouă de căi ferate, şi anume nu mai puţin de 11 linii.

Nu discutăm utilitatea acestor lucrări.

Orice lucrare de comunicaţie e utilă pentru *cineva,* dar prea adeseori nu pentru poporul care-o face, ci pentru altul; nu pentru cine se găteşte, ci pentru cine se nimereşte.

Chiar marea reţea de căi ferate care s-a construit pân' acum e departe de a fi fost de-un folos absolut pentru ţară. Daca ea înlesneşte esportul productelor noastre brute, nu e îndoială că înlesneşte şi mai mult importul de mărfuri străine şi de marfă vie, de oameni străini cari pe zi ce merge ne inundează. Aceasta este atât de adevărat încât balanţa comercială a României arată, an cu an şi c-o fatală regularitate, că esportul nostru reprezintă o valoare mai mică decât importul de mărfuri străine şi că proporţia între producţiunea şi consumaţiunea ţării e pururea în defavorul nostru. Aceste drumuri de fier ne mai aduc câte 20 000 de străini pe fiece an, câte-un oraş întreg, care însă nu se adaugă în genere claselor producătoare, ci celor consumatoare, a căror ocupaţie nu e munca, ci mediaţiunea şi specula.

Ar fi fost mai firesc şi mai cuminte de-a urma — în materie de comunicaţie — căile ce le urma plutaşul român de la munte, când transporta pe bârne, puse una lângă alta, lemne şi grâne la porturile Dunării; ar fi fost mai folositor şi mai ieften de-a canaliza râurile noastre şi de-a construi drumuri de fier numai în măsura în care cunoştinţele tehnice proprii şi mijloacele băneşti proprii ne-ar fi permis.

Dar generaţia actuală n-a făcut nicicând ceea ce ar fi fost mai bine, ci în genere ceea ce convenea mai mult intereselor străine. Asta a fost şi va rămânea, ne temem, linia de purtare a acestor oameni, până se vor

stinge şi până va veni în locu-le o altă generaţie, mai vrednică şi mai bărbată, dacă România mai e în stare a o produce şi daca canalele de scurgere ce înşine le-am creat supraproducerii şi suprapopulaţiei străine nu vor ajunge a ne înmlăştina şi a ne nimici cu totul. Drumurile de fier, făcute cu deridicata au fost mijlocul principal pentru prefacerea României în Americă dunăreană, în o ţară a nimănui şi a tuturor.

Mijloacele de comunicaţie au însă două efecte cu totul deosebite, după cum străbat o ţară civilizată sau una necivilizată.

Dacă poporul e civilizat şi poate concura cu toată lumea cu articolele sale, comunicaţia 'l pune în contact cu toată lumea; dacă el e necivilizat şi nu poate concura, atunci se sting, prin introducerea de mărfuri străine, toate ramurile sale proprii de producţiune şi el e redus la singura ramură capabilă a se susţine pe piaţa universului, precum noi la agricultură.

Producţiunea devine unilaterală, naţia lucrează cu un singur braţ, iar celalt i se taie ; o singură clasă e condamnată la muncă, celelalte sunt avizate a se hrăni în mod cu totul improductiv prin speculă, tertipuri şi şarlatanerie politică. Astfel s-au stins meseriile la noi în ţară şi ne-am ales c-o pătură de oameni cari fac gazetărie, politică şi literatură, pătură bună poate de rotărie ori tăbăcărie, dar absolut incapabilă de orice activitate intelectuală.

Omul, economic vorbind, este o maşină care ş-aşa trebuie hrănită şi ale cărei aptitudini SE dezvoltă prin exerciţiu, se tâmpesc şi se pierd prin neexercitare. Dacă guvernul are destulă ştiinţă şi prevedere economică pentru ca măsurile lui să ţie aceste maşini vii în execiţiul puterilor lor, ele vor produce şi vor fi folositoare; dacă însă măsurile sale tind la punerea în repaus a acestor maşini, ele devin netrebnice şi ne dau Gianii, Caradale şi Costineşti, oameni ce, cu patru clase primare, în loc de-a se ocupa de cizmărie , se ocupă de politică şi trăiesc ca nişte adevăraţi paraziţi din sudoarea semenilor lor.

Ei bine, politica noastră în crearea căilor ferate rezultatul acesta l-a avut. Ea a pus în şah mat aproape toate meseriile din oraşe, precum şi iarna ţăranului. Industria oraşelor şi ramificata industrie de casă a satelor noastre s-au strivit sub roţile regelui Stroussberg şi această strivire o plătim noi înşine prin anuităţi; noi plătim posibilitatea pentru mărfurile străine şi pentru oamenii străini de-a veni la noi şi de-a aduce poporul nostru întreg la sapă de lemn.

Dar dacă politica noastră generală în materie de comunicaţiuni şi de economie se 'ncheie prin o condamnare, dacă nu a intenţiilor, desigur a ignoranţei generaţiei de la 1848, amănuntele sub domnia cărora se fac la noi lucrări publice ne conving că nici intenţiile nu sunt respectabile,

---

că nu interesul real, ba nici chiar cel imaginar al ţării e consultat în asemenea afaceri, ci prea adeseori apetiturile de câştig a o seamă de politiciani, precum şi a pletorii de cavaleri de industrie străini cari ne-au inundat.

Auzim bunăoară că se proiectează construirea unei gare *centrale* în Bucureşti. De ce folos, de ce însemnătate poate fi o asemenea lucrare de lux, când cele două gări ale Bucureştilor, cari ne pun în comunicaţie cu toată reţeaua noastră, stau în legătură întreolaltă.

De ce folos? De nici unul. Însă există o societate care nu-şi poate desface acţiile. Societatea de construcţiune, pretinsă română, ce-ar vrea să puie mâna pe vro afacere grasă, care să-i urce creditul ei şi al Mobiliarei corespunzătoare.

şi 'nainte de toate, ce urgenţă are lucrarea aceasta? Niciuna. D. ministru ştie că podurile de peste Argeş (Cosmeşti , Bistriţa, Griva) sunt unele provizorii de lemn, iar celelalte de fier sunt parte stricate, parte susţinute prin şchele de lemn de mai mulţi ani, iar unele chiar ameninţă a cădea. Oare aceste lucrări de mare însemnătate, cari garantează traficul liniilor întregi şi siguranţa călătorilor, nu sunt mai urgente decât gara centrală, care mai poate aştepta fără pagubă încă cincizeci de ani? Podurile de pe linie să se ţie cu proptele, iar Bucureştii să aibă un fumatoriu central, fără nici o însemnătate pentru traficul liniilor ?

Să luăm un alt caz.

Se ştie că pentru realizarea lucrărilor tehnice necesare porturilor se percepe în toate oraşele de pe Dunăre taxa de 1/ 2%.

Concentrarea acestor bani sau sistematizarea cheltuirii lor ar fi făcut cu putinţă ca cheiurile să se construiască, fie pe rând, fie deodată, din piatră şi solid lucrate.

După cum aflăm însă, banii se vor arunca în Dunăre pe cheiuri de *lemn* şi tot Societatea, pretinsă română, de construcţie le va face şi pe acestea.

Astfel, oriunde se cer lucrări de o utilitate permanentă şi cari se impun de la sine, pentru că vecinic Dunărea are să curgă lângă ţărmii noştri şi râurile de munte vecinic vor străbate România, acolo ne mulţumim cu proptele de lemn, cu cheiuri de lemn, cu înjghebături provizorii de cari 'şi bat joc puternicele noastre ape.

Iar daca e vorba ca feneanţii Bucureştilor să plece la Sinaia să se aerisească , atunci, pentru a le economisi banii de birjă sau de *tramway* pân-la gara Târgovişţii , le durăm un falnic palat în mijlocul capitalei, lângă bulevardul Elisabeta, palat plătit în ultima linie din banul ţăranului din Rucăr şi din Vrancea.

Am dori ca în instinctele noilor noştri Apollodori să predomine mai mult cumpăt şi mai multă echitate pentru banul românului. La orice întreprindere să se judece nu cu ce se folosesc cavalerii cu beţişoare cari tocesc păvelele oraşului, ci cu ce se alege poporul românesc. Mai multă sănătate şi mai multă trezvie intelectuală ar trebui în materia aceasta, căci altfel totul degenerează într-o scabroasă goană de întreprinderi superflue.

[14 mai 1882]

[„«PSEUDO - ROMÂNUL » NE CERE"]

,,Pseudo - românul " ne cere un mic curs de istorie naţională, lucru pe care cu dragă voie îl facem.

Dar buni, dulci şi nobili protivnici — zice foaia guvernamentală de ieri — contra alor noştri s-au ridicat Domnul Tudor cu sătenii săi ?

Contra a lor voştri, v-am spus-o o dată şi v-o repetăm ş' acum .
La 18 martie 1821 Tudor intră în Bucureşti cu 3000 de panduri olteni şi trase la Emanuel Brâncoveanul.
Iată ce zice în proclamaţia de la 20 martie acelaşi an:

Aşadar, ajungând şi în Bucureşti, care este capitala ţării, şi unde am găsit *mulţi boieri patrioţi cari s-au găsit şi se găsesc de aceleaşi simţiri cu mine, pentru fericirea ţării, cu cari împreună chibzuindu-ne pentru împlinirea greutăţilor ce se cere de împrejurările de astăzi*, s-a găsit de cuviinţă ca *prin mine* să se împlinească contribuţie obştească de la *fiecare fără deosebire*.

Aşadar la întrebarea ,,Pseudo-Românului" răspunde chiar Tudor; căci aceste vorbe scrise şi iscălite de el sunt autentice. El au găsit *mulţi* boieri patrioţi de *aceleaşi simţiri cu dânsul* cari,

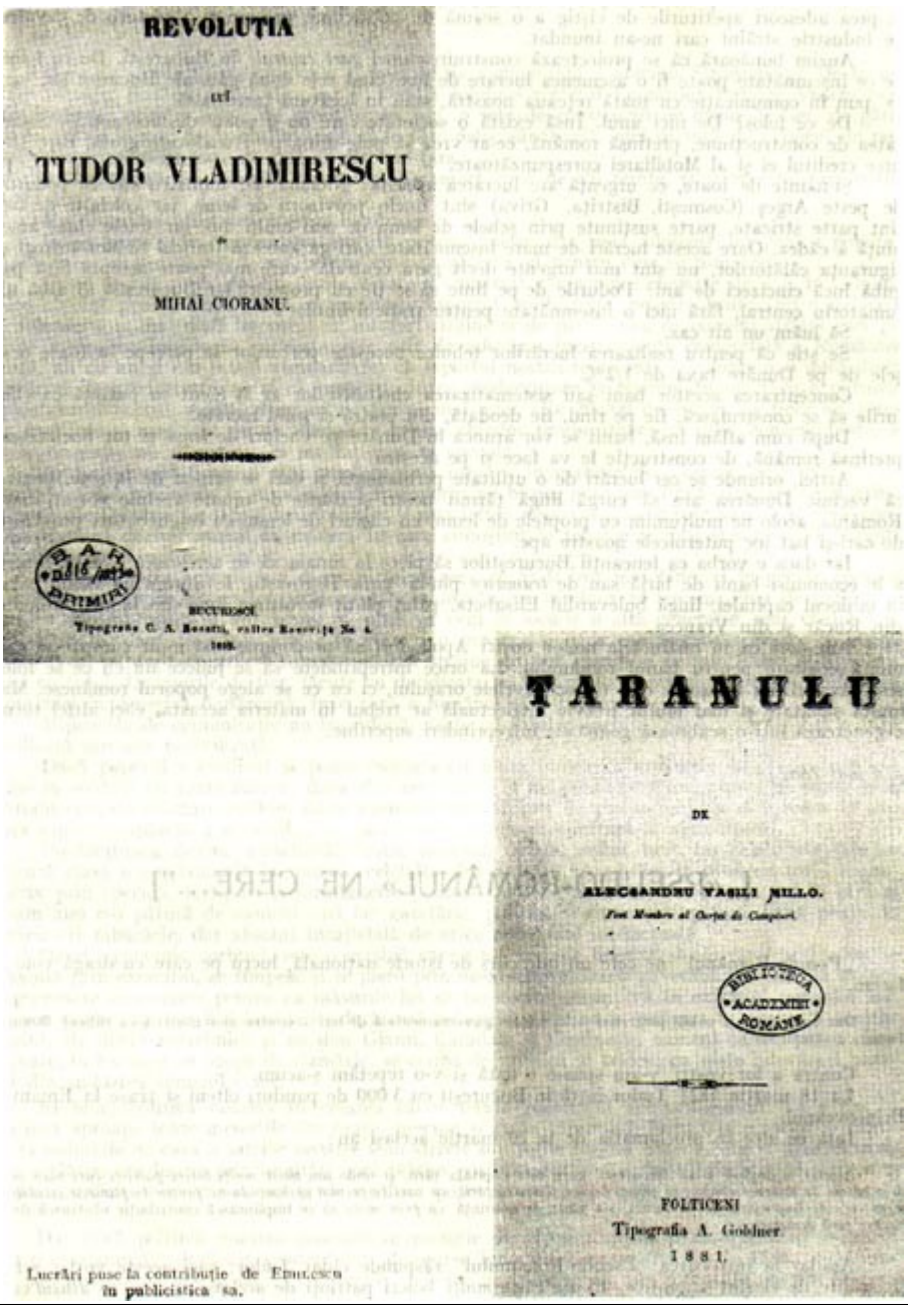

constituiţi în sfat, l-au autorizat să perceapă dări de la toţi *fără deosebire,* sancţionând astfel prin votul şi adeziunea lor puterea pe care moşneanul din Gorj şi-o asumase.
Şi pentru ce scop s-au ridicat Tudor?
Aci îl punem tot pe el să răspunză.

Nu pentru alt scop decât pentru întoarcerea drepturilor acestei de Dumnezeu păzite ţări, cari din vechime le-a avut şi niciodată de nimeni cu sabia nu i s-au luat, ci mai vârtos cu sabia şi cu sângele strămoşilor şi a celor vrednici de toată slava cu sfinţenie s-au păzit.

Dar în sfârşit în petiţia către Poartă Tudor vorbeşte foarte clar :

Cătră prea strălucita Poartă alergăm noi *tot* poporul Ţării Româneşti, spuind cu mare jale necontenitele şi neauzitele patimi şi chinuri ce suferim neîncetat de la *Domnii greci,* cum şi de la *suita* ce aduc cu dânşii *şi de la toţi*

grecii, neamul lor, ce s-au încuibat în pământul nostru.

Oare nu-i asta destul de clar pentru d-nii Giani, Cariagdi, Carada, Pherechydes , C. A. Rosetti etc. etc.? Oare gura lui Tudor, pana lui, nu sunt destule dovezi pentru a se şti în contra cui era îndreptată mişcarea ?

Lecţie de istorie voiţi, onorabililor ? Lecţie de istorie vă dăm.

Teoria despre pătura superpusă de străini cari formează partidul roşu în ţară, fără tradiţii şi fără moralitate, este din nenorocire o teorie exactă şi stârpiturile din cafeneaua Procope nu sunt decât urmaşii străinilor în contra cărora Domnul Tudor s-a ridicat.

Dar, se 'nţelege , s-au înălţat ca pluta pe apă. Ypsilant i-a găsit,

îndărătul trăsurilor boierilor pământeni, batjocură şi ruşine încă neauzită de locuitorii Eladei

precum zice în proclamaţia ce le-o adresează; iar azi sunt membri la Curţi, ambasadori şi nu mai ştim ce. Au ştiut chiar să suplanteze aristocraţia străveche şi istorică a ţării; dar nu face nimic, onorabililor, adversus hostem aeterna auctoritas esto *!* zice fragmentul din legea Duodecim Tabularum şi nu ne îndoim că poporul român va şti, într-un secol poate, să şteargă până şi urmele ruşinii sociale de-a fi fost stăpânit de greci şi de jidani. Mulţi ochi ce strălucesc încă nu se vor închide până nu vor fi văzut rasa română, care se destinge de promiscuitatea radicală, învingând în această ţară şi impuindu-şi , îndărătnică şi mare cum a fost odinioară, modul ei de-a fi, dreptul ei, seriozitatea ei morală regimului de sustractori şi de hetere care ne stăpâneşte acum.

Ei, când cineva îşi dă osteneala a răsfoi istoria acestui pământ, acela e de mai nainte sigur cine va stărui pe el şi cari sunt elementele efemere. La 300 goţii , la 375 hunii , la 500 gepizii , la 567 longobarzii şi avarii , la 700 francii şi moravii , la 800 ungurii, la 900 pecenegii , la 1 000 cumanii , apoi tătarii şi slavii! Ei, ce s-au ales de toţi ? Ceea ce se va alege de d. C. A. Rosetti, de Giani şi de Carada. Nimic. Rasa română e cea istorică în aceste ţări, e cea care îşi impune caracterul, limba şi datina, şi să nu se crează că acest caracter energic şi drept, această minte de-o înnăscută claritate şi iubire de adevăr, vor putea fi pe mult timp întunecate de tertipurile, apucăturile sofistice şi mizeria de caracter a stârpiturilor bizantine ce ne guvernă azi. Domnia acestor oameni e o domnie a străinilor cari şi-au romanizat numai pielea — dovadă banchetul C.A. Rosetti —, dar nu e în natura lucrurilor ca aceste elemente debile , intelectual sterpe şi fizic degenerate, să rămâie în perpetuitate deasupra unui popor tânăr şi îndărătnic, al cărui spirit de dreptate a fost atât de viu încât de la 1300 şi până în secolul al XIX-lea n-a avut nevoie nici de cod pentru a se judeca, nici de recrutaţie pentru a se bate, nici de şcoală pentru a fi mai cu minte decât toţi vecinii lui.

Dar ca un merit pentru popor citaţi că aţi cerut împroprietărirea ?

Nu împroprietărirea ar fi cerut-o un român cuminte, ci ceea ce era *înainte* de Regulament: *posesiunea ereditară* în condiţiile vechi, istorice. Prin împroprietărire s-au atomizat societatea şi s-au rupt legăturile străvechi dintre cultivatorul mare şi cel mic. Ba, sub regimul actual al ereditătii, poporul e ameninţat de diviziune în infinit a pământurilor şi de proletarizarea tuturor.

Cu toate acestea nu acesta e răul mare ce l-aţi introdus în ţară, căci orice rău ce derivă din regim prin regim se poate îndrepta. Răul esenţial care ameninţă vitalitatea poporului nostru este moral, e demagogia. Din începutul istoriei române şi până în suta noastră n-au existat mişcări demagogice în ţară, nu i-au venit în minte măcar românului că, fără muncă şi fără merit, omul poate ajunge la ceva. Din Purice Ştefan Vodă a făcut Movilă şi Movileşti , dar pentru un merit oarecare. Domnul au dat caracterului acelui aprod locul ce i se cuvenea şi pe care Movileştii au dovedit că-l meritau.

Numai în zilele voastre individualităţi fără talent, fără caracter, fără muncă ajung miniştri şi oameni mari; numai voi daţi zilnic poporului învăţământul că nu trebuie decât vicleşug şi mizerie de caracter pentru a ajunge oriunde. Voi aţi făcut din felonia nocturnă de la 11 fevruarie un merit, voi arătaţi prin zilnică pildă că corupţia e mijlocul cel mai lesnicios de trai în România. Acesta

---

este spiritul cel rău care desface societăţile omeneşti şi le nimiceşte pân-în sfârşit; acesta e veninul care dă loc la mişcări sociale şi la nemulţumire. Orice om ce are patru clase primare în ţara aceasta e blesat că unul, în condiţii egale cu el, e director de bancă. Orice om ce ştie numai paragrafii Codului şi nimic încolo e atins când vede pe omul ce nu ştie mai mult decât el director de drum de fier. Decorarea feloniei nocturne este o insultă pentru orişice soldat onest; canonizarea afacerilor Warszawsky — o injurie adusă justiţiei. Toate acestea contribuie a deströma spiritul public, a-l face să nu mai crează nici în drept, nici în bine, a nu mai aştepta nimic de la muncă, totul de la tertip şi de la apucături. Ce să munceşti când e destul să aperi afacerea Cernavoda chiustenge ca să faci parale ? Ce să-ţi pui osul ori creierul la jug când cu negustorie de vorbe capeţi pensie reversibilă? Ce să te ocupi de meserii când poţi, actor caraghioz, scuipând pe un senator în faţă, să aibi mii de franci pe an din Casa Pensiilor?

Când dar toate acestea se 'ntâmplă , când un popor întreg asistă la priveliştea de-a vedea risipindu-se banul public între feneanţi, cumularzi, reputaţii uzurpate, caraghioşi, plagiatori şi abecedare aristocratizate, de ce să nu pretindă şi ţăranul ca un stat care hrăneşte pe nulităţi cu câte zeci de mii de franci pe an şi pe C. A. Rosetti cu câteva mii de galbeni să-l hrănească şi pe el, dându-i moşiile statului fără bani?

Acesta e dar răul ce l-aţi introdus în poporul românesc. Adevărat că e popor tânăr, care are puterea de a rezista acestui venin social, dar tinereţea nu e o garanţie absolută în contra boalei. Demagogia la un popor bătrân îl descompune repede, dar unuia tânăr îi ia pentru câtva timp minţile. Căci, în adevăr, ce e mai periculos decât iluzia la care dă naştere Costinescu, Carada, Stolojan *e tutti quanti,* că fără muncă, fără merit, fără un dram de creieri sănătoşi poţi ajunge milionar ? Este visul moleşitor al minelor de aur câştigate prin astuţie care întunecă mintea poporului românesc, încât nu vede că singura cale a avuţiei e munca, singura a înălţării sociale meritul.

[16 mai 1882]

[„SE ZICE CĂ PREA DĂM"]

Se zice că prea dăm gură de lup onorabililor adversari şi că în scrierea noastră nu se observă acele dresuri si cochetării stilistice prin cari strălucesc învăţaţii „Românului".

Gura păcătoşilor adevăr grăieşte. Nu alegem vorbele după cum îndulcesc sau înăspresc lucrul, ci după cum acopăr mai exact ideea noastră. Vorba nu e decât o unealtă pentru a esprima o gândire , un signal pe care-l dă unul pentru a trezi în capul celuilalt, identic, aceeaşi idee, şi când suntem aspri nu vorbele, ci adevărul ce voim a-l spune e aspru. De aceea nu prea întrebuinţăm eufemismi . Oricât de împodobit cu titluri şi ranguri ar fi un cumulard ori o nulitate, în ochii şi sub pana noastră rămâne ceea ce este, iar luxul orbitor al unei virtuţi problematice nu ne va îndupleca să-i dăm un atestat de moralitate. Ne pare rău că în ţara aceasta nu s-au aflat pururea destui oameni cari să aibă curajul de-a numi lucrurile cu numele lor propriu, NU cu cel figurat.

Citäm, exempli *gratia,* pe eroii nocturni de la 11 fevruarie. În lexiconul oricărei limbi din lume purtarea gardei şi-a ofiţerilor se numeşte frângere de jurământ şi de onoare militară, felonie .

La noi s-a botezat treaba aceasta „contract sinalagmatic" şi cei ce au comis asemenea acte de virtute au fost răsplătiţi nu cu cordonul ce li se cuvenea, ci cu cordoanele ,,Stelei României". Şi, de câte ori citäm acest caz monstruos, ,,Pseudo - românul " vine cu argumentarea a*d hominem* că şi conservatorii ar fi conspirat în contra lui Vodă Cuza. Dar de la a conspira cu pericolul vieţii şi averii până la a-şi frânge jurământul militar e deosebire cât cerul de pământ. Niciunul din oamenii pe cari - i citează ,,Românul" nu şi-ar fi frânt jurământul îndoit dacă suveranul l-ar fi însărcinat cu paza persoanei sale. Militarii în cestiune, dacă au crezut în adevăr că participarea lor la conspiraţie e necesară, trebuiau să înţeleagă că n-o puteau face decât cu sacrificiul numelui, carierei , vieţii lor morale. Dacă cineva crede că trebuie să moară pentru o idee să se hotărască a primi moartea, care-n cazul acesta nu era fizică, ci *civilă.* Unul singur din acei oameni a avut destul sentiment de soldat pentru a înţelege aceasta. El a simţit că trebuie să scutească tânära armată de priveliştea odioasă a rămânerii în rangurile ei, a simţit că existenţa sa e imposibilă într-un corp constituit pe baza fidelităţii şi onorii ostăşeşti ; s-a ascuns şi s-a izolat, s-a sinucis cetăţeneşte . Pe ceilalţi i-am văzut grămădindu-se înainte, ba şezând în cupeaua suveranului; alături de el, chiar în urma recidivei de la Ploieşti.

Dar „Românul" insistă asupra împrejurării că partidele politice s-au folosit de faptul trădării .

Da, de trădare, nu de trădători.

O armată în campanie se foloseşte de spioni, dar nu-i decorează, nu face din ei demnitari publici. I-o fi plătind poate, dar îi plăteşte din fonduri nemărturisite, căci *conştiinţa niciunui popor nu suportă remunerarea publică a trădării şi a feloniei.*

Acestea le ştie „Românul" tot aşa de bine ca şi noi, ştie prea bine că o crimă politică comisă de un om privat încetează a fi o crimă când e purtată de vederi mai înalte şi dictată de cugetul curat, fie chiar greşit, de-a mântui statul, pe când frângerea unui jurământ de două ori depus nu încetează de a fi o crimă, nu politică, ci *comună.* Dar simularea de a nu putea distinge lucrurile nu ne obligă deloc pe noi de-a boteza faptele altfel decât cu numele ce li se cuvine.

Şi dacă le dăm acest botez n-o facem din ură pentru adversari ci pentru că exemplele de felonie, decorate şi răsplătite, corup spiritul public. Un popor cată a fi convins de vorbele pe cari Franklin le-a rostit: ,,Când cineva îşi propune câştig şi onori, fără muncă şi merit, e un otrăvitor . Ridică piatra şi aruncă în el". Acest venin însă l-a semänat demagogia roşie. Ceea ce, în orice ţară şi după conştiinţa publică a oricărui popor, e absolut condamnabil , absolut rău, absolut înjosit, a fost la noi .. . recompensat, înaintat, împodobit cu decoraţii. Va să zică nu muncă-i trebuie românului, nu sobrietate, nu merit, nu inteligenţă pentru a se ridica şi a face avere, ci trădare, vânzarea celui care te plăteşte pentru a-i păzi viaţa; specularea credulităţii publice; trezirea patimilor rele din sufletul omenesc. Puţin îţi pasă dacă un popor întreg pierde printr - asta deosebirea eternă ce există între bine şi rău, între läudabil şi condamnabil ; că moralitatea unei naţii întregi degenerează; că copilul dă în tată şi tata 'n copil, că e ca în ziua de apoi, cum zice Scriptura, tu cu acest preţ te ridici deasupra tuturor, demoralizarea şi mizeria generală sunt condiţia şi izvorul bunei tale stări private.

Ei, aceste trebuie să înceteze odată daca e vorba ca statul român să nu fie coprins în mod epidemic de boala imoralităţii şi a feloniei, daca e vorba ca spiritul public să rămâie sănätos şi pururea în stare a condamna ceea ce e rău şi a aproba tendinţile oneste şi munca onestă.

Nu devenim prin aceasta apologiştii fostului Domn, precum nu ne facem nici judecătorii lui.

Cu tendenţele sale absolutiste , el n-a făcut decât ceea ce orice absolutist face, el a lovit în puterile istorice ale ţării şi a ridicat din noroi tocmai pe aceia cari în noaptea de la 11 fevruarie i-au păstrat — recunoscători — atâta credinţă. Soarta oamenilor e tragică.

Creaturile ignorante şi nule pe cari a avut generozitatea a le ridica, acelea i-au pus revolverul în piept; plebe semistrăină au ridicat din întunerecul făclieriei şi a birturilor, plebea aceasta semistrăină l-au dat pe mâna inamicilor săi. Oamenii politici ce-au conspirat în contră-i îi erau adversari, inamici, oameni loviţi şi umiliţi poate de fostul Domn; prietenii uniformaţi , juraţi şi plătiţi pentru a-l păzi, erau trădători. Între inamiciţie leală şi trădare e o substanţială deosebire, învederată pentru orice spirit onest şi asupra căreia insistäm pentru atâta oară spre a invalida insinuaţiunile foii guvernamentale.

[21 mai 1882]

[„O OBSERVAŢIE ÎN TREACĂT"]

O observaţie în treacät. ,,Românul", strivit de vorbele autentice ale lui Tudor, ne acuză în n-rul de miercuri c-am fi citat *fals* pasajul din arzmazarul cätră Poartă.

Îi dăm foii guvernamentale cea mai formală dezminţire în privirea aceasta.

Noi am citat *exact* după cartea *tipărită* de chiar adiutantul lui Tudor, carte asupra veracităţii căreia n-am avut nici o cauză de-a ne îndoi. O luptă pentru autenticitatea izvoarelor e o luptă de vorbe. Însemnările autentice ale unui contimporan şi confident de toate zilele a lui Tudor ni se par îndestul de vrednice de crezare pentru a nu putea fi învalidate decât prin opunerea unui document asemenea autentic. Precum ,,Românul" afirmă că noi am fi citat fals, din parte-ne putem afirma acelaşi lucru despre el, cu mai mult cuvânt încă, pentru că foaia guvernamentală s-a dovedit în atâtea înduri măiastră în falsificări . Numai producerea unui

document autentic ne-ar putea convinge că nu noi, ci adiutantul lui Tudor însuşi a înregistrat în cartea sa arzmazarul către Poartă cu erori de text.
[21 mai 1882]

[„ «ROMÂNUL» REPRODUCE"]

,,Românul" reproduce din ,,La Riforma " din Roma următoarele:

D. I. C. Fundescu, unul din bărbaţii *notabili* (!)din România, *poet de talent* (?),director al ziarului politic din Bucureşti ,,Telegraful" şi reprezintante al ţării în Camera Deputaţilor României, se află printre noi ca reprezintante al României la Congresul internaţional.

D.I. C. Fundescu, mulţămită stăruitoarei sale munci pentru binele ţărei, *a ajuns a ocupa UN loc însemnat în lumea politică* (!) ş-a presei din România. D-sa face parte din partida liberală condusă de d-nii Brătianu şi Rosetti *se bucură de stima şi consideraţiunea tuturor concetăţenilor săi* (! !)

Urăm o bună venire colegului nostru din Bucureşti şi prin mijlocirea sa trămitem o salutare din inimă presei din România.

(Merci)

[21 mai 1882]

[„ DAR DULCI, NOBILI ŞI POLITICOŞI"]

Dar dulci, nobili şi politicoşi adversari — ne întreabă ,,Românul" — contra alor noştri s-a sculat Domnul Tudor?

Contra alor voştri, am răspuns noi!

Şi am citat cuvintele autentice ale acestui boier român care declara că, în unire cu mulţi boieri iubitori de ţară, s-a sculat în contra Domnilor greci şi contra străinilor cari s-au încuibat în ţară.

Contra alor voştri prin urmare s-a sculat românii la 1821, căci s-a sculat contra elementelor străine după vremea aceea, şi voi reprezentaţi astăzi acele elemente străine, am adăogat noi, făcând aluziune nu atât la sângele care curge în vinele fiecăruia cât la simţirile ce-l însufleţesc şi la faptele ce săvârşeşte.

Şi amândouă aceste afirmaţii ale noastre sunt adevărate.

„Românul" însuşi nu poate să tăgăduiască că ceea ce a supărat mai mult pe români sunt tendinţele străine, apucăturile străine ale Domnilor greci, înrâurirea străină şi dispreţul a tot ce era românesc: al tradiţiunilor, al gloriilor , al deprinderilor româneşti.

Şi oricine va voi să cugete un moment la mijloacele prin care roşii s-au ridicat şi prin cari se ţin la putere va vedea că ceea ce-i caracterizează sunt tocmai apucăturile străine, şi ideile străine şi înrâurirea străină.

Pseudo - liberalii noştri nu s-au ridicat în adevăr decât hulind tot ce este românesc, mai ales pre Domnii români şi pre boierii români, adică toată gloria şi tot trecutul acestui popor. Căci cine, mă rog, a făcut trecutul glorios al acestei ţări daca nu Domnii şi boierii ţării?

Chiar mai deunăzi n-am auzit oare pe d. Stătescu, după banca ministerială, şi pre domnul Brătianu, după tribuna Camerei, zicând că coroana României şi a Moldovei au fost coroane de cositor?

Nu sunt acestea simţirile unor străini necunoscători de istoria ţării?

Nu s-au mulţumit a batjocori gloriile noastre naţionale, au dispreţuit apucăturile, deprinderile, tradiţiunile, adică tot ce face dintr-un popor să fie el iar nu altul. Şi au venit cu idei noi, cu apucături străine, cu tendinţe cosmopolite. După capul lor tot ce a fost în ţară a fost rău; numai ce au făcut ei este bine.

Până la venirea lor poporul român nu avea nici o lege, era o turmă de sclavi şi ţara aceasta a creat-o dd . Rosetti şi Brătianu din nimic!

Chiar mai deunăzi d. Stătescu, linguşitor de rând, striga că acest bătrân, d. Brătianu, ne-a dat o ţară mare şi liberă!

Toate legile ce propun, toate măsurile ce iau nu sunt decât ideile demagogiei franceze, îndulcite şi aurite ca să le primim noi.

Niciodată n-a ţinut seamă de felul de a fi al poporului român, de deprinderile lui, de tradiţiile lui.

Astfel s-au ridicat liberalii, hulind trecutul glorios al acestei ţări şi despreţuind tot ce era românesc şi căutând să puie în loc idei străine, ca nişte adevăraţi străini.

Şi, după ce s-au ridicat, se ţin la putere numai prin înrâurirea străină, prin apăsarea străină, căreia servesc de instrumente.

Oricine caută să-şi dea seama de faptele guvernului liberal, de la venirea lui la putere şi până azi, nu e cu putinţă să nu dobândească această convicţiune: că d-lui Brătianu puţin [î]i pasă de ce vrea ţara, de ce sufere ţara, de ce zice ţara; destul să menajeze interesele străine şi să împlinească dorinţele străinilor. Numai astfel se poate explica purtarea d-lui Brătianu în cestiunea Stroussberg şi în cestiunea răscumpărării, în cestiunea ovreilor şi în a Basarabiei, în cestiunea Cernavoda - constanţa şi Arab Tabia!

Preste tot aceeaşi idee: să dau străinilor ce-mi cer; cât pentru români, puţin [î]mi pasă!

Partidul liberal reprezintă dar în această ţară, de-o parte, ura a tot ce e românesc şi apucături străine şi, de alta, înrâurirea apăsătoare a străinilor.

Apoi contra acestor două lucruri s-a ridicat Domnul Tudor. Deci contra alor voştri s-a ridicat!

Aceasta am zis, şi aceasta este adevărat!

,,Românul" însă ne spune că, după proclamaţiile lui Tudor, cum le ştie el, Domnul Tudor, cu pandurii lui, s-ar fi ridicat şi contra apăsării boierilor pământeni şi ne acuză că falsificăm textul ca să ascundem aceasta.

Dar acest adevăr nu se poate ascunde. Chiar daca n-am fi ştiut nimic sigur, tot am fi bănuit că, şi pe vremea aceea, se găseau boieri pământeni rătăciţi cari serveau de instrumente prin cari străinii despuiau şi apăsau pe români, precum se găseşte astăzi un partid întreg care serveşte de unelte ca să apese ţara.

Am fi bănuit aceasta chiar daca n-am fi ştiut nimic; dar din nenorocire avem şi documente istorice cari adeveresc acest prepus. Astfel cunoaştem, din întâmplare, o anaforă a veliţilor boieri şi un ofis al lui Grigore

Vodă Ghica cari veştejesc purtarea unui oarecare boiernaş dinspre Piteşti, un vătaf de plai, care, împreună cu un altul, au siluit prin mâglisiri , cum zice anaforaua , şi mai ales prin îngroziri , pe moşnenii Caineni să vânză moşia lor moştenească prinţesei Frusina Şuţu, adică:

> Întâi au cumpărat printr' ascuns părţile celor mai săraci, apoi, văzând că află şi cei mai aleşi, pre care nu-i pot îndupleca, au început a-i îngrozi , cu mari înfricoşări , zicându-le, de o parte, că niciodată nu vor putea stăpâni părţile lor de-a valma cu un Domn şi că poate să cadă vreunii şi în urgia domnească cum şi în pedeapsa ocnii , arătându-se cu împotrivire etc.. . .[1]

Şi ca aceşti doi rătăciţi vor fi fost desigur mulţi alţii cari, pentru slujbe şi ranguri, să primească a servi de instrument de apăsare a neamului lor în mânele străinilor.

Şi, dacă este adevărat, după cum spuneţi, că şi din cauza împilărilor acelor pământeni s-a sculat Domnul Tudor, atunci tot contră alor voştri s-a sculat; căci cine dacă nu voi reprezentă astăzi în această ţară elementul împilator , elementul care se îmbogăţeşte din politică, din sudoarea tuturor fără muncă şi fără merit?

Dar pre vremea aceea oamenii ca acel vătaf de plai şi ca acel vameş erau înfrânaţi şi dojeniţi de adevăraţii boieri ai ţărei.

Ştirbey, Creţuleştii , Grădiştenii, Fălcoienii , Raleţii cu mitropolitul şi arhierei în cap, înfri-n [au] prin judecăţile lor alunecările unor astfel de nenorociţi şi Domnul ţării scăpa pre români de apăsările nelegiuite.

Astăzi fapte mult mai mişeleşti se săvârşesc pre o scară întinsă.

Concesii peste concesii, întreprinderi peste întreprinderi, abuzuri peste abuzuri se grămădesc. Oamenii de meserie devin milionari în clipă!

Moştenitorii şi semenii acelor mijlocitori ascunşi cari atunci mărturiseau tremurând înaintea arhiereilor şi a boierilor păcatul lor şi se pocăiau acum domină ţara şi-i dau legi.

Şi ţara, legată de mâini şi de picioare, spumează de mânie, căci n-are cui se plânge: mitropolitul şi arhiereii ţării nu mai au milă de dânsa sau nu îndrăznesc să ridice glasul în favoarea celor asupriţi !

Boierii ţării, unii şi-au dat mâna cu împilatorii , iar ceilalţi sunt asupriţi şi huliţi !

Şi Domnul ţării are urechile astupate de strigătele de ură ale oamenilor politici şi de gălăgia sărbătorilor.

Ce poate să iasă dintr-o asemenea stare de lucruri? Nemulţumirile sunt generale, indignaţia oamenilor este ajunsă la culme şi toate caută să izbucnească. Aşa încât nimeni nu ştie ce poate să aducă ziua de mâne!

---

[1] Vezi Condica *de anaforale ale lui Grigore Ghica,* volumul III, anul 1824—1825, filele 266 urm .

Iacă unde aţi adus ţara în 6 ani de guvernare: este mai rău decât în momentul în care Lascar Catargiu a venit în 1871 să scape tronul şi instituţiunile din valurile de nemulţumiri grămădite ce stau să le potopească .

Iacă răspunsul nostru la întrebarea ,,Românului": Cine provoacă răsturnările ?

[23 mai 1882]

CERNAVODA CHIUSTENGE

Am espus în atâtea rânduri viciile răscumpărării liniei. Cernavoda chiustenge , am arătat atât de limpede că lucrul ce se proiectează a se cumpăra cu 16 milioane nu face în realitate decât şase, încât credem de prisos a repeta din nou cele zise. Drepturile asupra portului, terenuri etc., de folosirea cărora se bucură societatea, nu sunt decât un *echivalent al anuităţii ce i se cuvenea pentru capitalul pus în construirea drumului de fier,* încât prin restituirea acelui capital, prin răscumpărarea drumului *numai,* se răscumpără de sine şi fără o plată deosebită drepturile mai sus citate. E o adevărată sofismă a pretinde să plătim şi drumul şi veniturile pe cari el le aduce. Ar însemna a plăti o moşie de două ori, o dată preţul ei, apoi un capital reprezentând veniturile ei, sau a plăti o casă de două ori, o dată preţul cât a costat zidirea din temelie pân-la acoperământ , apoi o capitalizare a chiriei anuale ce-o aduce. Sau una sau alta se plăteşte, sau costul construirii sau capitalizarea venitului. A plăti amândouă la un loc e absurd. Presa capitalei e unanimă în condamnarea acestei răscumpărări, esceptând se 'nţelege pe Don Quixotte al ,,Românului" şi pe Sancho Pansa a ,,Telegrafului".

Reproducem deci articolele scrise în ,,România liberă" şi în ,,Binele public" asupra acestei afaceri.

[23 mai 1882]

[„AM ARĂTAT ÎN MAI MULTE RÂNDURI"]

Am arătat în mai multe rânduri că rămânerea la putere a roşiilor va degenera într-un pericol social. Nimic nu e mai periculos pentru conştiinţa unui popor decât priveliştea corupţiei şi a nulităţii recompensate , decât ridicarea în sus a demeritului . Această privelişte îi ia poporului încrederea în valoarea muncii şi în siguranţa înaintării prin merit. Dându-i-se zilnic exemplu că, fără a şti ceva şi fără a fi muncit, cineva poate ajunge bogat şi om cu vază, arătându-i-se zilnic împroprietăriri de oameni ce n-aveau alt drept decât favorile oamenilor zilei, contagiul intelectual şi moral devine din endemic epidemic, trece de la restrânsul grup al Campiniilor la grupuri din ce în ce mai numeroase de cetăţeni, cărora le vine asemenea în minte ceea ce nu le-ar fi venit niciodată fără molipsirea prin exemplul celor împroprietăriţi fără drept şi a celor ce, prin esplicări sofistice a legii, au ştiut să-şi înjghebe moşii sub pretextul c-ar fi însurăţei.

Am constatat asemenea că nicicând în România n-a existat cestiunea agrară. De la începuturile acestor ţări şi până la împroprietărire regimul moşiilor era proprietatea mare şi cea mică pe de-o parte, posesiunea ereditară în anume condiţii, stabilite prin tranzacţie liberă, pe de alta. Niciodată nu i-a venit românului în minte de-a pretinde ceea ce nu este al lui, tot precum, pe de altă parte, simţul de drept era atât de puternic în el şi iubirea ogorului atât de înrădăcinată încât pentr-un petec cât de neînsemnat de pământ se judeca pân-în pânzele albe.

În decursul unei vieţi de sine stătătoare de câteva sute de ani poporul nostru n-a avut nevoie nici de Cod civil, nici de Cod penal pentru a avea un adânc sentiment de drept şi, precum roiul de albine nu are lipsă de

legi şi regulamente scrise, de recrutări etc., tot aşa şi la poporul nostru toate lucrurile mergeau strună printr-un înnăscut spirit de echitate şi de solidaritate.

Fără recrutaţie Mircea şi Ştefan-Vodă ridicau ţara în picioare, ba adesea nici nu puteau s-o înfrâne şi s-o domolească când era vorba de năvăliri în afară. În tot decursul acestei lungi epopee nu găsim însemnându-se de niciunul din cronicarii noştri o mişcare agrară; nicicând acest popor

---

îndărătnic şi viteaz nu atinge nici în clin nici în mânecă averea sau dreptul altuia; din contra, vedem o energică statornicie în păstrarea şi moştenirea proprietăţii. A înstrăina un petec de moşie în vremea veche era o afacere de stat şi avea nevoie de sancţiunea Domnului şi a sfatului suprem.

Astfel istoria s-a însărcinat, prin mersul ei organic, să dea creştere poporului românesc, o creştere ale cărei principii conservatoare deveniseră atât de abituale, atât de constitutive pentru chipul de a vedea a fiecăruia, încât un om nici-şi putea închipui măcar că poate să-şi arunce ochii asupra lucrului altuia.

Dar, pe cât educaţia unui popor se câştigă şi se păstrează cu anevoie, tot atât de lesne se pierde şi se compromite o asemenea moştenire când se dau de sus exemple de neorânduială , de nedreptate, de incoerenţă . A fost destul ca, în curs de câteva luni, un demagog cosmopolit să stea ministru, pentru ca conştiinţa de drept a poporului să înceapă a se întuneca, pentru ca să se nască în el dorinţi nelegitime, cari înainte nici prin vis nu i-ar fi trecut, pentru ca să se zdruncine în el complexul de idei abituale cari, din neam în neam, constituiseră vederile sale juridice şi morale.

Dar şi mai odios în toate acestea e că guvernul, în loc de-a izola ceea ce s-a întâmplat în mod izolat în Ilfov şi Vlaşca, se servă de evenimentul petiţiei colective din aceste judeţe pentru a imprima chiar cererilor drepte ale ţăranilor caracterul neliniştitor al unei mişcări agrare; că, nevrând să facă dreptate sătenilor de pe moşia arendată de un Pişca, i-acuză fără cuvânt şi fără umbră de adevăr că ar fi cerând acelaşi lucru ca şi ţăranii din Vlaşca şi Ilfov.

Iată dar o mişcare nelegitimă şi neîndreptăţită devenind un pretext pentru persecutarea şi maltratarea acelora cari au cereri drepte; iată un Chiriţescu, fost camardiner, servindu - se de poziţia de prefect pentru a caracteriza de mişcare agrară reclamaţii făcute în contra unor măsurători strâmbe şi asupritoare ale ogoarelor ce oamenii s-au obligat a le munci arendaşului. Pe de o parte dar se înscenează mişcarea, pe de alta ea servă de pretext de persecuţiune în contra oamenilor fără vină şi a căror reclamaţii sunt drepte.

Toate acestea nimicesc influenţa educativă pe care statul îl exercită în alte ţări, prin corectitudinea actelor sale, asupra conştiinţei cetăţenilor. Vechi şi drepte vederi de cuviinţă şi de echitate se discompun în această atmosferă, poporul—o fiinţă organizată prin nestrămutate vederi intelectuale şi morale — devine o adunătură inorganică de indivizi, predispusă spre anarhie atât în urma instigaţiunilor vinovate ale agenţilor demagogi ai partidului cât şi prin lipsa de dreptate şi prin pierderea încrederii în stat.

Oare să fim un popor atât de bătrân încât să fi pierdut memoria trecutului? Să nu ştim că numai în păstrarea bunurilor morale cu greu câştigate în trecut, în păstrarea elementelor educative ale istoriei române e rădăcina spornică a viitorului? Să nu vedem limpede că instinctele demagogice nu sunt decât rămăşiţele invidiei venetice , care duşmănea tot în această ţară : şi familie, şi biserică, şi limbă, şi datină? Oare noi să nu ştim că vrajba socială şi politică n-a avut altă ţintă decât a altera caracterul şi inima dreaptă pe care părinţii din părinţi au lăsat-o moştenire poporului nostru, pentru a le asimila instinctelor bastarde şi veninoase ale rămăşiţelor de venetici?

Zilnicele atentate ale guvernanţilor asupra principiilor ce asigură dezvoltarea liniştită a unui popor să nu fie în stare a trezi rezistenţa tuturor elementelor sănătoase din ţară? Coroana poate rămânea îngăduitoare faţă cu tentative capabile a săpa şi dezrădăcina orice societate din lume, necum una şubrezită prin o lungă şi sterilă epocă de tranziţie?

Iată întrebări cari se impun de la sine în situaţia grea ce se creează ţării prin rămânerea la putere a partidului roşu, putrezit moraliceşte de variile afaceri impure începute cu cărăturile Warszawsky şi încheiate cu Cernavodă - chiustenge .

Numai un guvern onest şi o administraţie onestă sunt în stare a readuce poporul la ideile sale de drept, a-i reda creşterea şi maniera de-a vedea pe care i-o dăduse în trecut statornicia datinei sale juridice şi simţul său de echitate, nutrit de biserică şi de lege. Astfel, din destrăbălare în destrăbălare , am ajunge a se şterge cu totul din conştiinţa publică deosebirea între bine şi rău, între drept şi nedrept; anarhia de idei ar da naştere anarhiei ordinii materiale.

Dar, în caosul acesta, ce-ar mai fi statornic, ce-ar mai fi sigur? Daca am trăi încai izolaţi în Peninsula Iberică sau în grupul Insulelor Britanice, discompunerea ar fi foarte păgubitoare progresului, dar nu ar nimici statul. Dar, încleştaţi între mari şi puternice monarhii, mişcările nesănătoase dinlăuntru s-ar preface oricând într-un pericol pentru chiar existenţa statului şi caosul stingerii ar ameninţa însăşi individualitatea etnică şi istorică a poporului românesc. Oare roşii să nu înţeleagă că acel caos i-ar înghiţi şi pe ei împreună cu ţara ntreagă ? Să nu înţeleagă că-n urma repetatelor greşeli de guvernământ e o datorie pentru ei de-a suporta discreditul ce şi l-au grămădit asupră-le şi de-a se curăţi de el? Iată O cestiune pe care n-o punem, se 'nţelege , masei interesate a partidului, dar care merită fără îndoială atenţia oamenilor lui conducători.

[26 mai 1882]

[„CE ŢI-E CU OMUL ISCUSIT"]

Ce ţi-e cu omul iscusit! Cum află el, aşa ca din senin, vindecare la toate relele, cum află oricărui sac petecul ca şi care nu se mai poate! Aşa bunăoară vestitul Nastratin [î]şi cârpea într-o zi giubeaua, fără nod la aţă. Dar, fiind aţa răsucită tare, s-a 'nnodat de la sine şi Nastratin a cunoscut numaidecât că-i vine mai bine astfel şi, îngâmfat de născocirea sa cu totul nouă, a pus crainic prin oraş să strige, ca să afle cu toţii, mic şi mare, că după moda scoasă de el aţa se 'nnoadă întâi la căpătâi. Un turc luă un pumn de sare şi veni foarte serios lângă Nastratin: ,,Hogeo , zise turcul, cască gura să-ţi sar vorba!"

Aşa şi cu liberalii noştri.

Ei şi numai ei au aflat cum se 'nnoadă aţa, ei şi numai ei fac legile cele mai bune şi mai înţelepte, ei

numai înţeleg nevoile poporului. Crainicul gazetar din Strada Doamnei bate toba cea mare, propuind bunăoară. o nouă lege de tocmeli agricole. Pentru care cuvânt? Pentru că se comiteau abuzuri. Dar, daca se comiteau , nu legea trebuia modificată, ci abuzurile trebuiau să 'nceteze prin aplicarea strictă şi exactă a ei. Altădată crainicul propune o lege nouă pentru neînstrăinarea pământurilor ţărăneşti. Această neînstrăinare e prevăzută atât prin legea rurală cât şi prin Constituţie, dar sub administraţia roşie dispoziţiile se calcă şi se comit abuzuri. Ei bine, în loc de-a stărui pentru aplicarea strictă a textelor existente şi pozitive, Nastratin [î]şi dă aerul de-a descoperi el cel dintâi că aţa trebuie 'nnodată şi vine c-un proiect de lege.

De astădată se face iar sfară 'n ţară cu ştergerea rămăşiţelor de dări din trecut.

> Dăruite vă fie rămăşiţele pentru şapte neamuri suitoare, zice ,,Pseudo - românul ", spre mai marea landă a tagmei noastre patriotice. Nu mai luăm dări decât de la cei de faţă şi viitori. Altfel conservatorii ar fi în stare de-a pretinde aceste restanţe şi a echilibra bugetele cu ele.

Şi toate astea ,,Pseudo - românul " le spune cu aerul cel mai serios din lume, lăudând cu îngâmfare o nouă lege votată, cu totul de prisos, de vreme ce legea percepţiei din 26 mai 1868, şi azi în vigoare, e foarte clară în privirea aceasta.

Iată în adevăr ce zice art. 25 al. 4 a acelei legi:

> Dreptul agenţilor fiscali de-a urmări contribuţiunile datorite statului, împreună cu zecimile adiţionale, *încetează la finele anului al treilea de la începutul fiecărui exerciţiu.*

Dar asta ce e decât tot dispoziţiile legii celei nouă? Însă, în loc de-a aplica cu stricteţă legea veche, se face una nouă, pentru două cuvinte. Una pentru a face să se crează că pân' acum n-a existat nod la aţă şi că numai patrioţii au făcut descoperirea, alta pentru că o nouă lege sună în coloanele „Românului" şi dă a înţelege naţiunii ce grijă au patrioţii de ea, pe când o simplă circulară de admoniţiune către agenţii fiscali de-a aplica strict art. 25 ar fi intrat, fără sunete de tobă şi trâmbiţi , în memoria şi deprinderile agenţilor respectivi.

Astfel liberalii noştri sunt extraordinari în descoperirea unor lucruri pe cari toată lumea le ştia înaintea lor şi confundă neştiinţa lor proprie de legile pozitive ale ţării în care trăiesc cu absenţa acestor legi. Fiindcă toate lucrurile merg în lumea asta *crescendo,* ne vom pomeni într-una din zile că unul dintre patrioţi descoperă tabla pitagoreică ca un lucru cu totul nou şi că alt onorabil cere patent de invenţiune pentru descoperirea, asemenea nouă, că de la Galaţi la Bucureşti sunt exact atâţia chilometri cât şi de la Bucureşti la Galaţi şi că zero e egal cu zero. La multe descoperiri de soiul acesta ne putem aştepta din partea unor bărbaţi atât de iscusiţi şi atât de învăţaţi, precum sunt confraţii noştri.

[29 mai 1882]

[„AUZIM CĂ D. POPULEANU "]

Auzim că d. Populeanu , procuror al Curţii, ar fi fost trimis să cerceteze la faţa locului CAZUL d-lui G. Alexescu din Teleorman. Nu punem la îndoială caracterul magistratului delegat, dar ne VINE a ne îndoi, pentru multe cuvinte, de eficacitatea deplină a misiunii sale. Deşi ministrul de interne e convins că acuzarea adusă d-lui Alexescu e o mişelie a d-lui Kiriţescu , prefectul fără scrupule şi fără ruşine a judeţului Teleorman, totuşi [î]l mănţine în funcţie, Acuzarea nu e făcută decât cu scopul de-a masca mâncătoriile unui arendaş al statului şi de-a boteza de mişcare agrară reclamaţiile

---

drepte în contra unor măsurători strâmbe de ogoare , făcute nu cu stânjenul Şerban Vodă, ci cu cel fraudulos, al onor. Pişca. Mănţinând pe prefect în funcţie, împreună cu toată droaia sa de agenţi, d. Populeanu va fi, ni se pare, menit a face cercetări sub auspiciile şi cu ajutorul administrativ al acestui om şi astfel toată acţiunea sa poate să n-aibă alt rezultat decât acela de-a spăla pe funcţionarul abuziv şi de-a legitima strâmbătăţile comise, de-a lungul ogoarelor, de faimosul stânjen Pişca.

[29 mai 1882]

[„DE LA UN TIMP ÎNCOACE SE OBSERVĂ...”]

De la un timp încoace se observă o disproporţie mare între numărul fictiv al deputaţilor înscrişi ca prezenţi în Adunare şi între numărul cel real al celor ce sunt în adevăr faţă la dezbatere. O mulţime de voturi s-au dat, o sumă de legi s-au votat fără ca să fie faţă numărul cerut de regulament şi, cu toate acestea, lucrurile merg strună şi voturile nu sunt lovite de nulitate, ci rămân legale şi date de-a binele, pentru că cei cari în realitate absentează nu tăgăduiesc nicicând de-a fi dat un vot ce nu l-au dat şi pentru că biuroul Adunării pare a trăi în acelaşi cerc vicios în care se 'nvârteşte majoritatea. S-a întâmplat într-un rând cazul ca un deputat înscris ca prezent în procesul-verbal al Adunării să fie, chiar în vremea în care votul său se număra în Adunare, într-un oraş de provincie, unde pleda un proces. În Bucureşti răspundea la apelul nominal şi în aceeaşi clipă, dincolo de Olt, pleda.

Dar.. . ce nu se 'ntâmplă în această Adunare?

În timpul în care reforma legii tocmelelor agricole intrase în sfera de discuţiune a Adunării, s-a ales, precum se ştie, o comisie de 21 care să revază proiectul de lege. Pe când aceşti 21 de inşi — dintre deputaţii cei mai inteligenţi, unii chiar dintre cei mai oneşti — lipseau din Adunare şi după ce rugaseră pe ministrul - prezident să nu pună în dezbaterea Adunării nici un proiect important , grupul Eliad - cârciumărescu se foloseşte de absenţa colegilor şi, fără discuţie, fără a se citi sau a se fi împărţit raportul, se votează prin surprindere tranzacţia privitoare la cheiul Brăila, prin care statul aruncă în Dunăre un milion şi mai bine de franci pentru lucrări înecate, făcute în condiţii reprobate de inginerii statului şi de comisiile de anchetă trimise la faţa locului.

D. Nicorescu a arătat atunci cu toată claritatea că votul era viciat prin împrejurarea că o mare parte

dintre deputaţi fuseseră opriţi, prin lucrări legislative, de-a lua parte la şedinţă şi obţinu de la Adunare ca să se cerceteze cazul din nou şi să se oprească promulgarea. Motivele materiale aduse în contra tranzacţiunii erau zdrobitoare şi Camera, văzând că votul i se escamotase prin subrepţiune şi surprindere, putea în adevăr să revie asupră-i.

Proiectul, votat gata, a reintrat deci în comitetul de delegaţi al secţiunilor .

Dar ce s-a întâmplat în acel *onorabil* comitet?

La început majoritatea era pentru moţiunea d-lui Nicorescu, deci în contra promulgării tranzacţiei. Dar, în timpul sărbătorilor Paştilor, doi din membri se numesc *prefecţi* şi li se substituie alţii. Altul e trimis în Moldova să cumpere porumb. Noul comitet, suplantat celui vechi, nu mai cercetează deloc tranzacţiunea în fond, ci prin gura raportorului său, d. V. Maniu, are îndrăzneala de-a spune că e *neconstituţional* de-a reveni asupra unui vot... escamotat prin surprindere de către partizanii lui Cârciumărescu.

Adăugăm că d. C. A. Rosetti e asemenea de opinia d-lui Maniu şi nici nu ne-am fi aşteptat la altceva de la un panglicar venetic care, în opunere cu chiar elementele mai curăţele şi mai româneşti ale partidului, s-a constituit în apărătorul absolut al tuturor veneticilor maloneşti din partidul roşu.

Filozofia pozitivistă a descoperit că moralitatea publică şi privată nu este decât *simţul colectiv de conservare al rasei,* pentru că imoralitatea şi malonestitatea poate înainta pe un individ, dar pentru colectivitatea rasei ele însemnează disoluţiune şi moarte. Un străin nu e părtaş acelui simţ, nu-i este înnăscut, iar efectul său asupra moralităţii publice va fi dizolvant. În adevăr, ce simţ colectiv de conservare a rasei române poate fi în nişte venetici ca C. A. Rosetti, Eliad, Cârciumărescu, Simeon Mihălescu, cari nu sunt destul de vechi în ţară pentru a se fi adaptat şi împărtăşit din acel simţ colectiv de conservare a rasei, ci sunt nişte simpli cavaleri de industrie pripăşiţi aci ca să se hrănească şi să câştige prin orice mijloc, indiferent de e moral sau imoral, onest sau malonest ?

D. C. A. Rosetti s-a supărat deci foc asupra d-lui Nicorescu şi rezultatul acestei supărări a fost că Adunarea a trecut la ordinea zilei asupra moţiunii. Numai sancţiunea M. Sale mai e necesară şi una din cele mai scabroase afaceri va deveni *lege,* lege sfântă, fericitoare poporului românesc.

[1 iunie 1882]

[„ALEXANDRIA, ODINIOARĂ...”]

Alexandria, odinioară al doilea oraş după Roma şi numărând în vremea lui Cezar 900 000 de locuitori, e astăzi teatrul întristător al acelui din urmă eveniment războinic. Lordul Seymour comandează bombardarea forturilor lui, pentru...? Pentru că egiptenii actuali au îndrăznit să pretindă a fi stăpâni în ţara lor proprie.

Nu vom face reflecţiuni sentimentale asupra intervenţiunii armate a Angliei, care are deja aprobarea mai multora dintre puterile mari. Cuvânt au egiptenii, dacă vor ca ţara să fie a lor, cuvânt pe de alta şi Europa, daca voieşte a-şi mănţine influenţa ce au câştigat-o cu timpul acolo. Consideraţiunea însă ce i se poate opune lui Arabi Paşa şi partidului său naţional e că târziu, prea târziu s-a trezit şi că neatârnarea Egiptului nu se pierde azi, ci s-a pierdut din acel moment în care ţara a devenit terenul de colonizare şi de imigraţiune a tuturor popoarelor.

Un popor, ca şi un copac şi ca oricare altă fiinţă organică, nu poate înainta decât din sine însuşi, decât dezvoltându-şi treptat aptitudinile şi puterile sale înnăscute. A trăi în iluzia că, introducând în Egipet muzică de Offenbach şi farse de Meilhac şi Halevy , ţara se civilizează conduce la rezultatul la care Egipetul a ajuns.

În genere când într-o ţară, agricolă mai cu seamă, vedem grămădindu-se oamenii în centre comerciale, vedem că preferă a trăi din mijlociri negustoreşti decât din producţiune, putem deduce cu lesniciune că numărul producătorilor scade, că ocupaţiunea lor se simplifică din ce în ce şi devine mai grea, pe când pe de altă parte numărul consumatorilor improductivi creşte. Şi numărul acestora creşte totdeuna repede, căci globul întreg se 'nsărcinează a-l furniza nefericitului popor care-a ajuns a fi redus numai şi numai la munca câmpului.

Precum vedem România devenită un teren de imigraţiune pentru prisoasele de populaţie ale statelor învecinate, precum aci oameni de ieri alaltăieri se urcă cu repejune pe scara socială, fără scrupul de mijloacele ce le 'ntrebuinţează pentru a se urca, tot astfel ni se descrie că s-au petrecut lucrurile în Egipet. Din câteşi patru unghiurile lumii curgeau baroni şi conţi ruinaţi, roind ca fluturii în strălucirea seraiului chedivilor şi având atâta analogie cu suita de numiri sunătoare a regelui Stroussberg. Un popor de feneanţi, recrutat din toate naţiile Europei, s-a grămădit pe umerii acelui sărac şi nefericit felah şi Alexandria însăşi, având la începutul secolului şi sub Mehmed-Ali abia 30 000 de locuitori, ajunsese în câteva decenii la sute de mii, toţi aproape trăind din negoţ, adecă din o meserie care nu sporeşte întru nimic masa producţiunii, ci are cel mult efectul de-a o scumpi şi de-a stinge prin concurenţă producţiunea indigenă pe cât existase . Sute de funcţii ad-hoc s-au creat pentru toţi nobilii venetici şi feneantismul, adesea malonestitatea, era privită ca un titlu de-a aspira la retribuţiuni din casa statului. Îndată însă ce, prin introducerea de trebuinţe străine şi prin concurenţa negoţului, se stinge *varietatea ocupaţiunilor* la un popor cât de primitiv, el e redus întreg la rolul de salahor, de lucrător cu ziua, care trăieşte de la mână la gură.

Aceasta a fost cauza nemulţumirilor populaţiei, a formării partidului naţional şi a popularităţii lui imediate, a hotărârii târzie de-a înlătura influenţa străină.

Cu toate acestea robia economică a populaţiei a devenit deja atât de mare încât, deşi voieşte a alunga pe străin, nu poate trăi fără el.

De aceea, cu fuga europenilor , foametea ameninţă populaţiunile orăşeneşti.

Astfel, războiul din afară, mizeria şi foametea înlăuntru sunt epilogul acelei spoieli egiptene, al acelui pospai de pseudocivilizaţiune , atât de costisitor şi atât de netrebnic ca şi al nostru.

Şi la noi străinii se înmulţesc pe zi ce merge; ba toate reformele şi îmbunătăţirile, câte ne vine-n minte să le facem, au mai cu seamă de obiect dezvoltarea negoţului, nu însă diversificarea ocupaţiunilor economice. Şi la noi negoţul a desfiinţat toate breslele din trecut şi a substituit vechei noastre clase de mijloc o clasă de străini mijlocitori cari nu adaugă nimic nici la masa producţiunii noastre, nici la aceea a producţiunii ce-o

importă. Şi noi suntem în multe priviri pe calea Egiptului .

Idolatri moderni, închinători nu de pietre şi de lemne săpate, ci de cuvinte goale şi de fraze sunătoare, am îngăduit ca negustorii de vorbe dinlăuntru, aliaţi cu cavalerii de industrie din afară, să escamoteze una câte una toate vertebrele societăţii şi să i se substituie românului în toate celea şi oriunde. Prevestitorii decadenţei bat în zădar la poarta luării noastre aminte. În zadar medicul recrutor constată degenerarea rasei române, perceptorul sărăcia ei, învăţătorul ignoranţa, economistul inepţia ei produsă în mod artificial — noi urmăm, ca bizantinii decăzuţi , a tăia înţelesul cuvintelor în două şi, cum pentru aceştia vorba filioque era pretextul de război civil şi de împărecheri, tot astfel la noi vorba *liberalism* constituie pretextul sub care o ceată de negustori de principii monopolizează şi nimicesc puterile întregei ţări.
[2 iulie 1882]

[„«NAŢIUNEA», PERINDÂND ACUZĂRILE...”]

,,Naţiunea", perindând acuzările ce se fac administraţiei liberale de către foile de orice nuanţă, deşi nu contestă adevărul acestor acuzaţiuni, crede însă a putea afirma că faptele şi apreciaţiunile sunt, şi într-o parte şi într-alta, pline de exageraţie .

N-am voi în adevăr să facem o cercetare lexicală asupra vorbei exageraţie , care însemnează a face din ţânţar armăsar, a da lucrurilor proporţiuni ce nu le au. Cu toate acestea nu o convingere preconcepută, ci experienţa de toate zilele ne dovedeşte că foile române, departe de-a exagera, sunt, din contra, mărginite prin numărul cuvintelor din dicţionar de-a putea zugrăvi cum se cuvine tot ce se petrece în România ca viaţă politică şi ca viaţă de stat. Ne-ar părea bine dacă s-ar mai putea exagera; din nenorocire însă o descriere cât de pesimistă a stării de lucruri e departe de-a ajunge umbra măcar a mizeriei morale care bântuie ţara, o mizerie mai adâncă, daca se poate, decât cea materială.

> Un rău există, zice ,,Naţiunea", nimeni nu poate tăgădui acest fapt. Avem nevoie de ameliorаţii . Ele nu se pot efectua cu *personalul* ce-l avem. El s-a obicinuit a se ocupa mai mult de discuţiuni politice decât de sarcina ce e chemat a îndeplini.

Dar oare de ce se ocupă cu discuţiuni politice, adecă cu negustorie de vorbe, decât cu îndeplinirea serviciului pentru care e plătit şi pe care-l datoreşte?

> Cauza care a produs aceste triste rezultate este, după opiniunea generală, că oamenii cari conduc partidul s-au depărtat de principiile adevărat liberale.

Cum? Asta-i tot? Cauza tuturor relelor să nu fie alta decât că oamenii s-au depărtat de la principii? Oare daca un om e sărac cauza e că s-a depărtat de la principiul cutare? Daca e bolnav, daca e incult, daca degenerează cauza e că nu se închină la o definiţie politică? Oare orbul e orb pentru că nu cunoaşte formulele opticei , săracul sărac pentru că nu ştie economia politică, bolnavul bolnav pentru că nu ştie anatomie şi fiziologie?

Nu, onorabili confraţi, n-au a face principiile nimic cu relele ce ne bântuie; omul cel mai bun şi mai de treabă din lume poate avea principii eronate cu totul, omul cel mai mizerabil le poate avea pe cele mai bune; ei rămân cum sunt din alte împrejurări, căci deja Seneca , învăţătorul lui Nero , care-a avut obiectul sub mâna lui şi a putut constata adevărul, zice: Velle *non discitur* — a voi nu se învaţă, precum nu se 'nvaţă a naşte sau a fi născut, precum nu se 'nvaţă a fi bun ori rău.

Nu dar în principii ori în abatere de la ele consistă răul. El e mai adânc; e social înainte de toate; din răul social a rezultat declasarea şi relele economice, din acestea demoralizarea deplină a societăţii române.

Răul social consistă în ridicarea unei pături nenumărate de oameni ignoranţi, de vânzători de abecedar.

Daca vom lua lista prefecţilor şi subprefecţilor din ţară şi în genere personalul administrativ, vom afla că aproape toată generaţia consistă din cenuşeri, din oameni cu patru clase primare cari în viaţă-le n-au muncit nimic şi cari nu ştiu a administra, pentru că n-au învăţat nimic.

Acest *personal* se ocupă deci cu discuţiuni politice, pentru că nimic nu ştie încolo decât ceea ce citeşte prin gazete si pentru că golul intelectual, lipsa de cultură cată a se umplea cu ceva.

Cei însă ce-i dau nutrimentul zilnic al inteligenţei sunt tot atât de ignoranţi. Redactorii faimoşi ai celei mai mari foi din ţară n-au în sacul lor de grăunţe intelectuale decât patru clase primare şi vorbe, vorbe goale culese din gazete străine. O logomahie stearpă, iată tonul tuturor foilor aproape, o ceartă pentru abstracţiuni fără sferă determinată şi fără cuprins determinat, iar sub pretextul subţire al acestei certe de vorbe, animalul organic îşi caută hrana zilnică, fără nici un scrupul pentru binele aproapelui său.

Organizaţiunea noastră liberală n-a făcut-o nimeni în serios, nici n-a luat-o nimeni ca atare.

Nu libertarea materială s-a cerut, nu libertatea muncii, ci libertatea ignoranţei de-a acapara funcţiile publice. Bugetul nostru este piaţa în care se vând scump cele patru clase primare, ce, în locul unei meserii onorabile, scârţie slove negre pe hârtie albă.

Clasa aceasta a feneanţilor avizată la buget e nenorocirea noastră socială. ,,Naţiunea" va concede că tot ce e deasupra în societatea română e o pătură nenumărată de *mijlocitori,* nu de producători. Nici prefecţi, nici subprefecţi, nici advocaţi, nici negustori nu sporesc c-un fir de grâu măcar producţiunea ţării, nu dau materiei o schimbare de *formă,* singura ce dă valoare adevărată muncii omeneşti. Advocaţi, negustori, amploiaţi etc. nu mjilocesc decât schimbul de posesiune a lucrurilor, fără a spori masa lor, fără a le da o valoare superioară prin schimbarea formei. Mulţimea nenumărată de ovrei nu are altă ocupaţie decât aceea ce face toată clasa imediat superpusă ţăranului, a transmite de la o mână la alta posesiunea lucrurilor, dar a opri pe această cale cea mai mare parte drept recompensă a acestui serviciu de mijlocitor. Deci există două naţiuni deosebite în această ţară, una stoarsă şi sărăcită de producători, alta îmbuibată de mijlocitori: poporul şi plebea.

A afirma că „liberalism" sau ,,conservatism" de principii poate lecui o asemenea stare de lucruri este,

ierte-ni-se, o credinţă uşoară. Orice principii am pretexta că avem şi unii şi alţii, mizeria şi lipsa de cultură vor fi umbra pseudocivilizaţiei noastre. Numai o organizare strictă care ar sili pe poporul de mijlocitori la muncă şi la producţiune, o organizare care ar îngreuia parvenirea la funcţii publice, dar care le-ar deschide, prin alt regim economic, o piaţă în care să-şi deprindă şi să-şi ofere braţele la muncă reală, ar putea să vindece relele de cari suferim.

În loc de principii *politice* ar trebui să pătrunză în societatea noastră ştiinţa exactă, putinţa de-a aplica principii *mecanice.* Gradul de civilizaţie al unui popor nu se măsură după numărul botinelor lustruite, a frazelor franţuzeşti şi a gazetelor, ci după aptitudinea lui de a supune puterile oarbe ale naturii scopurilor omului. Cu cât omul e stăpân pe vânt, pe apă, pe abur, şi-şi face din ele slugi muncitoare, cu atât civilizaţia e mai înaltă, cu cât omul stăpâneşte mai mult asupra omului, cu atât barbaria este mai mare.

Înmulţirea clasei de mijlocitori a produs răul social al împuţinării şi sărăcirii claselor producătoare ; iar mizeria are de efect imediat demoralizarea. Aceasta apoi merge mână 'n mână cu degenerarea rasei chiar. Un popor sărac, dar sănătos, are tot lungul viitorului înaintea lui; dar un popor fizic degenerat, un popor compus din stârpituri, e condamnat a pieri pentru totdeuna. Medicul recrutor ce constată degenerarea fizică a rasei, cel igienist care constată morbiditatea şi mortalitatea ei, iată cei ce ne arată în adevăr rezultatele negustoriei de vorbe cu care ne 'ndeletnicim toţi, din nenorocire, de la 1848 până astăzi. Aciia însă cari faţă cu faptul decăderii fizice sunt în stare să admită un progres *real* în ţară sunt sau amăgiţi sau amăgitori.

[„CORESPONDENTUL DIN BUCUREŞTI...”]

Corespondentul din Bucureşti al ,,Gazetei generale" din Augsburg, printr-un articol intitulat *Progresele Rusiei la Dunărea de Jos,* se face organul acelor amănunte curioase cari ar fi circulând asupra sciziunilor din partidul roşu. Reproducem acea corespondenţă, deşi ni se pare a cuprinde multe apreciaţii eronate, pentru cuvântul că scriitorul în cestiune s-a dovedit în curs de mulţi ani statornic amic al partidului şi guvernului roşu. Deci, oricât de numeroase ar fi ingredientele erorii în descrierea sa, întru cât priveşte încordarea dintre vechii amici politici, Rosetti şi Brătianu, ea poate să ne fi dând câteva desluşiri exacte.

Iată acea corespondenţă:

Văzând maniera naivă cu care ziarul ,,Russ", redijat de Aksakoff, încearcă a tăgădui orice complicitate morală a guvernului din San Petersburg cu agitaţiunile de înaltă trădare propagate între rutenii din Galiţia şi descoperite cu ocazia procesului din Liov, e îndoit de interesant a urmări căile ascunse cu care s-a silit Rusia să combată, nu fără succes, influenţa

---

austriacă la Dunărea de Jos. Fiindcă în Petersburg exista convingerea că, după esperienţele asupra gratitudinii ruseşti pe cari le-a făcut România imediat după războiul oriental, ea va trata c-o justă neîncredere orice propunere directă de amicie, s-a crezut că influenţa pierdută în urma anexiunii Basarabiei şi a cestiunei Arab - tabia s-ar putea recâştiga pe cale indirectă. Acest sistem era în adevăr mai circumstanţial şi mai migălos , dar, cunoscându-se stăruinţa şi răbdarea diplomaţiei ruseşti, metodul promitea un succes ce părea sigur, din cauză cu atitudinea Austro- Ungariei în cestiunea dunăreană şi multicolorele împrejurări de partid din România prezintă puncte de razim pentru a submina relaţiunile dintre România şi Austro-Ungaria. Înainte de toate era important de-a scoate din cabinetul Brătianu pe acel membru carele, ca conducător al politicei esterioare, avuse ocazia de-a încerca mai mult dezinteresarea Rusiei faţă cu tânărul stat de la Dunărea de Jos. Se ştie că ministrul Boerescu era suspectat ca partizan mascat, ba chiar mituit, al politicei orientale vieneze. Cea mai nejustificată imputare ce se putea face. Din contra, Boerescu, care compusese memorandul tipărit în Paris asupra anteproiectului, întâia şi cea mai însemnată scriere polemică în contra pretenţiunilor austriace, consideră influinţa Austro-Ungariei ca răul cel mai mic dintre două rele. Ba părerea aceasta a sa concorda atât de mult cu vederile primului ministru , Brătianu, încât ştirile aduse de ziarele din Viena, că înlăturarea ulterioară a lui Boerescu avea de cauză divergenţa de opinii în politica esterioară, cată să le numim scornite din nimic. Ceea ce-a adus căderea lui Boerescu n-a fost nimic alt decât isteţia cu care Rusia a ştiut să esploateze în favorul său şi al influenţei sale neîncrederea României, pricinuită prin atitudinea Austriei, arătându-se pe neaşteptate concesivă în cestiunea despăgubirilor de război.

Brătianu n-a dispărut împreună cu Boerescu pentru mai mult timp de pe arena puterii, dar aceasta are a o mulţumi întâi inepţiei frăţâne-său , chemat ca urmaş la prezidenţia Consiliului şi mai cu seamă marei sale popularităţi . El nu datoreşte Rusiei rămânerea sa la putere şi-n genere cată să blamăm uşurinţa cu care Viena 'l acuză pe Brătianu c-ar fi având dispoziţii rusofile numai şi numai pentru că n-a putut ocroti pe colegul său mai puţin popular, Boerescu, în contra influinţei crescânde a Rusiei.

Altceva însă nu s-a relevat pân' acum după cât ştiu: chipul în care Rusia, în timp atât de scurt, a câştigat o atingere atât de intimă cu partidele politice din România încât acestea, cu toate protestele lor în contra retrocesiunii Basarabiei, au ajuns totuşi a face servicii de salahor politicei ruseşti. Cei iniţiaţi însă cunosc faptul învederat că principele Obolensky , comisar în cestiunea despăgubirilor de război ruso-române, avea, pe lângă însărcinarea sa oficială, şi aceea a unui comisar politic şi a exercitat această din urmă profesie c-un succes destul de mare, pentru că cercetările sale oficiale în privirea mărimii despăgubirilor de războ l-a pus în contact cu cei mai influenţi dintre marii proprietari. Mai cu seamă în Moldova rămăşiţele fostei fracţiuni, din care făcea parte şi pensionariul statului rusesc, Cogălniceanu (?!), *s-au folosit de orice putea servi ca armă în contra regimului valahian al lui Brătianu. Făcând în mai multe rânduri drumul dintre Bucureşti şi S. Petersburg, lui Obolensky i-a trebuit un an şi jumătate pentru afacerea, desigur nu grea, a despăgubirilor şi-n acelaşi timp a aplanat calea pe care Brătianu să fie silit, prin marii proprietari din partidul său propriu, ca sau să-şi părăsească poziţia sau să intre 'n apele rusofililor din Moldova* (?). *Aceasta s-ar fi întâmplat deja cu ocazia revizuirii reformei agrare, daca, în această cestiune, Brătianu n-ar fi avut sprijinul amicului său politic, Rosetti, părintelui proiectului de reformă agrară. Dar ceea ce iar nu s-a relevat îndestul este că între cei doi vechi coreligionari politici exista o divergenţă de opinii în privirea politicei esterioare, şi îndeosebi a cestiunii Dunării, încă de pe*

timpul pe când Rosetti era alături cu Brătianu ministru de interne.

Pentru direcţiunea pe care de pe atunci încă o apucase Rosetti e semnificativă împrejurarea că spiritualul jurnalist Ventura, care, prin mijlocirea lui Cogălniceanu, dăduse publicităţii anteproiectul şi făcuse din el obiectul unei agitaţii, evident contrare Austriei, a fost numit în toamna anului trecut şef al unui biurou de presă ce se pretindea că atârnă de Ministerul de Esterne, dar în realitate era inspirat de Rosetti. Nu se ştie nici pân' acum cât de mari deveniră divergenţele de opinii între Rosetti şi Brătianu când, acum o jumătate de an, cel dintâi s-a retras din capul Ministerului de Interne. Numai un lucru e de observat: că, deodată cu retragerea sa, s-a desfiinţat şi biuroul de presă şi Ventura a fost demis , fără de-a i se fi denunţat angajamentul de mai nainte. E cunoscut apoi că şi pe urmă, Rosetti au sprijinit politica Rusiei în cestiunea Dunării, opusă Austro-Ungariei şi Germaniei, pre când Brătianu crede, din contra, că trebuie a se evita atât o atitudine prea accentuată împotriva vecinului stat habsburgic cât şi o concesivitate care ar atinge demnitatea României. Nu mai e îndoială că neînţelegerea dintre cei mai de căpetenie, ba chiar unicii conducători eminenţi ai partidului liberal, au contribuit a aduce o discompunere totală a actualei majorităţi parlamentare, iar că împrejurările stau astfel nu se poate atribui decât agitaţiunii partidului rusesc. Rosetti, a cărui ambiţie de şef de partid merge adesea mai departe decât chiar idealismul său, pare a trece cu totul cu vederea că deocamdată vecinul de la nord vrea înlăturarea lui Brătianu (?) *şi că, în caz dacă acest om eminent ar cădea jertfă intrigelor aripei stânge a naţionalilor liberali, ce ţine cu Rosetti, şi atacurilor amicilor Rusiei din Moldova, strălucirea guvernamentală a liberalilor ar ajunge curând la capăt şi s-ar face loc unui cabinet care ar sta în solda Rusiei* (?). *Brătianu vede mai departe decât coreligionarul său politic de odinioară şi —putem fi convinşi — ca mai degrabă ar avea recurs la dizolvarea Camerilor decât să înainteze poftele de supremaţie ale Rusiei prin mănţinerea actualei stări a partidului. Dar chiar în acest caz persistă pericolul ca, la nouăle alegeri, influenţa Rusiei să fie mai tare decât creditul omului de stat în contra căruia, cu toate numeroasele merite pentru ridicarea patriei sale, se poate ridica imputarea c-a îngăduit atât de mult timp corupţiunea înlăuntrul propriului său partid şi mai cu seamă în şirurile partizanilor mai de aproape ai lui Rosetti.*

[4 iulie 1882]

[„LOCKE, FILOZOFUL ENGLEZ...”]

Locke, filozoful englez care, cu un spirit de critică neobicinuit pe vremea lui, a analizat cugetarea omenească în elementele ei oarecum ne dă în câteva şiruri o descriere exactă a manierei de-a cugeta şi de-a se purta a partidelor, fie politice, fie religioase, încât din citirea acelor şiruri cineva vede bine ce rol cu desăvârşire secundar joacă aşa-numitele principii în viaţa partidelor.

Iată ce zice scriitorul englez:

Oricât de mare ar fi zgomotul ce se face în lume asupra erorilor sau opiniilor, totuşi trebuie să fiu atât de drept cu omenirea şi să constat că cei pătrunşi de erori şi de opinii false nu sunt atât de numeroşi precum ar crede cineva la întâia vedere. Nu doar c-ar fi cunoscând adevărul, *ci pentru că în privirea acelor doctrine , cu care-şi fac de lucru şie şi altora, ei în realitate* nu au nici o părere şi nici o opinie. *Daca am catehiza puţin partea cea mai numeroasă a coreligionarilor celor mai multe secte din lume am găsi că, în privirea lucrurilor pentru cari ei s' aprind atât de tare, nu au nici o părere, ba, vom vedea că n-avem nici o cauză de-a crede că ei ar fi admis o părere oarecare în urma unei cercetări a raţiunilor ei sau a unei aparenţe de adevăr. Ei sunt hotărâţi de-a ţinea morţiş la partidul la care i-a angajat* creşterea *sau* interesul *lor şi, asemenea soldatului de rând în război, [î]şi manifestă curajul şi zelul după comanda şefilor, fără* de-a examina sau a cunoaşte măcar *lucrul pentru carele se luptă. Când viaţa de toate zilele a unui om ne dovedeşte că nu prea ţine seama cu seriozitate de religie, cum şi de unde am avea dreptul de-a deduce că-şi va sfărâma capul cu postulatele bisericii şi va cerceta cuvintele* pro şi contra *a doctrinei cutăreia sau cutăreia pentru care se lupta? Lui i-ajunge daca, ascultător capilor lui, are mâna şi limba pururea gata pentru a sprijini cauza comună, pentru a se recomanda în ochii acelora cari pot să-i procure consideraţia, înaintare şi protecţie în societate. Astfel oamenii se fac mărturisitorii şi anteluptătorii unor opinii de cari n-au fost niciodată convinşi, ai căror prozeliţi n-au fost nicicând, ba cari poate nici nu le-a îmblat vrodată prin cap. Aşadar, deşi nu se poate zice că numărul opiniilor neverisimile sau eronate e mai mic în lume decum se arată în adevăr, totuşi e sigur că sunt cu mult mai puţini aciia cari se ţin în realitate de ele şi greşesc , crezându-le adevărate, decum avem obiceiul a ne 'nchipui .*

Unul din ziarele bucureştene, ,,Naţiunea", şi-a luat sarcina a face din când în când câte-o analiză — îndealtmintrelea elegant şi neted scrisă — a principiilor ce le atribuie conservatorilor şi liberalilor. Noi am ruga pe confraţi să citească pasajul de mai sus al lui Locke şi să ia apoi, nu pe liberalii de-a doua mână, ci pe şefi chiar, pe cei mai însemnaţi şi mai inteligenţi dintre ei, să-i catehiseze asupra principiilor ce pretind că le profesează. [Î]l asigurăm de mai nainte că nici unul nu va avea o idee exactă de ceea ce gândeşte în materie politică şi că, dedesuptul ideilor ce pretextează a le avea, adevăratul motor al acţiunii lor e interesul personal imediat, interesul partidului mediat.

Daca aşadar partidul roşu e numeros, s-ar înşela cumplit cine ar crede că oamenii cari-l compun au aceleaşi principii. Poate unul dintre o mie şi-a bătut capul cu analiza ideilor ce pretinde a le avea: restul ascultă de comandă, căci comandanţii la rândul lor [î]i căpătuiesc . Ca să se mănţie la putere, aceştia au înmulţit peste măsură numărul funcţiilor plătite de stat, au abătut curentul dorului de câştig de pe piaţa firească a producţiunii pe piaţa postulantismului. Locke are deci dreptate. Cine oferă leafă bună şi tain află oricând o armată numeroasă de mercenari politici, fie cauza lui cea mai nedreaptă din lume.

Daca dar ne-ar întreba cineva cari sunt progresele realizate prin fiinţa roşiilor la putere, am răspunde : Înmulţirea funcţiilor publice, imposibilitatea din ce în ce mai mare de - a - şi câştiga subzistenţa independent

de bugetul statului, dependenţa din ce în ce mai mare a claselor conducătoare de puterea centrală şi de oameni ce-o ţin în mână. Daca guvernul ar şti să ne - nţeleagă , i-am repeta sfatul pe care Montalembert [î]l dădea odinioară oamenilor de stat din Anglia:

Să ajungă la cunoştinţa că pofta generală şi nemăsurată după funcţii de-ale statului e cea mai rea dintre boalele sociale. Ea răspândeşte în tot corpul naţiunii un spirit servil şi venal, *ceea ce nu esclude, chiar la cei bine căpătuiţi , spiritul de partid şi de anarhie.*

Acest sistem creează o armată de muritori de foame, capabili de orice descreierare , când cred că prin aceasta se va stâmpăra apetitul lor şi apţi pentru actele cele mai de rând şi mai înjositoare , îndată ce foamea le-a fost stâmpărată . O naţiune de vânători de funcţii e cea mai înjosită din toate naţiunile; nu există umilire în lume pe care să nu fie 'n stare s-o suporte. (De l'avenir politique de l'angleterre)

[6 iulie 1882]

[„DACĂ ÎN TIMPUL ADUNĂRILOR...”]

Dacă în timpul adunărilor de la Mazar Paşa, când ni se promitea domnia virtuţii, cineva ar fi prezis ceea ce are să se întâmple peste câţiva ani, desigur ar fi fost declarat proroc mincinos.

Să fi zis cineva că-n nu mai mult de şase ani cei ce promiteau economii vor spori bugetul cheltuielilor cu 40%;

că cei ce protestau contra convenţiei comerciale vor supune-o iscăliturei Capului statului şi vor sancţiona-o ;

că cei ce combat funcţionarismul vor spori numărul posturilor cu sutele;

---

că cei ce sunt pentru independenţa alegătorilor vor face pe funcţionar să atârne atât de mult de autorităţile supreme încât aceste mii de oameni să voteze conform comandei din Bucureşti;

că cei ce-au trădat se vor decora !

că cei ce-au hulit prin pasquiluri Coroane vor fi decoraţi cu *Bene-merenti;*

că se va specula averea statului la bursă, că se vor cumpăra de stat cu 60% hârtii ce valorau în piaţa de efecte 20% şi că, prin această haiducie parlamentară, o sumă dintre roşii vor deveni milionari;

că se vor da 17 milioane pe drumul de fier Cernavoda chiustenge , care nu face nici cinci, şi că 4 milioane din preţul de cumpărătură se va împărţi între membrii Adunărilor;

că se va constata prin dezbateri publice într-un stat vecin cumcă o seamă de judecători şi de administratori în România sunt tovarăşi la câştig ca bandiţii din codru;

că administraţia va ajunge la halul de-a prinde cetăţenii ce-i displac pe uliţe şi a-i trimite sub escortă la Bucureşti, pretextând că sunt nebuni.

Daca cineva ar fi prezis toate acestea lumea ar fi râs de dânsul şi totuşi nu numai acestea, ci multe altele s-au întâmplat şi se întâmplă zilnic, fără ca opiniunea publică să se mai poată irita măcar. Ca-n vremea cezarilor din Roma, opinia publică e ostenită şi moleşită ; ea nu mai are putere de reacţiune. Un fel de eres orb că aşa trebuie să fie, că ,,lumea moştenire tâlharilor s-a dat", precum zice Gr. M. Alecsandrescu, a cuprins toate spiritele şi le-a umplut de apatie faţă cu interesele publice.

Noi credem că-n orice altă ţară singur cazul Simeon Mihălescu, faptul că un om asupra căruia se fac cercetări de natură criminală e mănţinut în funcţie şi conduce singur cercetarea făcută în contra sa şi — după ce judecătorul declară că nu e caz de urmărire — îşi numeşte pe judecătorul său propriu într-o funcţie bine plătită din administraţia spitalelor, această protecţie reciprocă dintre prevenitul atotputernic şi judecătorul amovibil ar fi fost îndeajuns pentru a răsturna guvernul celor ce protejează asemenea oameni.

La noi însă nu numai că lucrul nu mai face nici un efect, ci, din contra, ostentativ acest om a fost ales senator şi majoritatea comandată să-l spele în public. Acolo — în maturul Corp — onorabilul stâlpnic *nu a contestat doar adevărul denunţărilor* d-lui Moldoveanu, nu, *le-a confirmat,* ridicând un colţuleţ al vălului de pe scabroasa afacere, voind însă a arunca vina pe altul. Senatului puţin i-a păsat că *vină există,* a lăsat pe unul numai s-o descarce pe umerele altuia, a luat drept bani buni declararea unui om în contra căruia cercetarea era viciată din capul locului şi a trecut la ordinea zilei.

Aci ne aducem aminte de [o] istorioară povestită de un ziar american:

Onorabilul Josua Quiney spunea, într-o prelecţiune ţinută la Boston , că a văzut pe cineva în New-York dând, cu ocazia alegerii de deputat în Congres, 25 de dolari pentr-un singur vot şi, mirându-se onorabilul că un om poate da *atâta* pentru un singur vot, i s-a dat asigurarea că, daca acel candidat va fi ales, va şti să câştige însutit cât a dat. În sesiunea din urmă primise 30 000 dolari pentru că izbutise a trece un bill , deci poate plăti preţ bun. Există oameni, zice foaia americană , cari, printr-un serviciu de 5—6 ani în Congres, de unde n-aveau cinci dolari au ieşit c-o jumătate de milion de dolari din Parlament.

Noi găsim că sistemul roşu ar trebui completat şi, fiindcă ţara pare osândită a fi guvernată de deputaţi identici cu cel din New-York, alegătorii să-şi facă un tarif de preţuri pentru vot. Ei ar fi mai folosiţi ; şi ţara? — tot aşa de bine ar merge. Putem asigura că mulţi dintre candidaţii viitori au ajuns la aşa stare încât ar putea răsplăti acest uşor serviciu al unei dări de vot în mod foarte generos.

Căci să nu se uite. După răscumpărarea Cernavoda chiustenge a mai rămas poduri peste Dunăre de construit şi aceste poduri, împreună cu reţelele corespunzătoare de căi ferate, promit a fi bune de muls.

[7 iulie 1882]

[„MAI MULTE FOI...”]

Mai multe foi din capitală încep a face ,,Naţiunii" întrebarea pe care noi i-am pus-o din capul locului: Ce vrea şi la ce tinde.

Drept vorbind, noi n-am şti ce răspuns s-ar putea da la o asemenea întrebare.

Fiecare-şi aduce aminte că, la suirea d-lui Dimitrie Brătianu pe jeţul prezidenţiei Consiliului de Miniştri,

---

d-sa rostise cuvinte de o escepţională gravitate la adresa coreligionarilor săi politici.

Pentru a realiza îmbunătăţiri, zicea d-sa, fiecine trebuie să fie la locul său : *hoţii la puşcărie,* cei ce *speculă interesele publice* la carantină, omul onest la muncă. Mulţi oameni cu cari d. Dumitru Brătianu vorbise [î]l asiguraseră că nu va găsi pe nimeni care să-l sprijine, *pentru că nu mai sunt oameni oneşti în această ţară.* Dar dumnealui nu e atât de sceptic, crede că există încă oameni oneşti şi, admiţând chiar că n-ar fi, [î]i putem face oneşti, pentru că românul lesne se schimbă din bun în rău şi din rău în bun. C-o justiţie nepărtinitoare şi c-o voinţă energică mulţi cari pân' acum treceau de corupţi s-ar îndrepta şi ar deveni folositori ţării: ba ei singuri s-ar simţi fericiţi *când ar avea conştiinţa liniştită.*

Ei bine, acelaşi d. D. Brătianu, trecând de la prezidenţia Consiliului la a Camerei, îngăduie în această din urmă calitate răscumpărarea liniei Cernavoda chiustenge şi multe alte mai mărunte, dar de aceeaşi valoare morală.

Cum rămâne aşadar cu aprecierile sale de mai sus şi ce voieşte acum?

Noi încai nu ne-am făcut nici când iluziile ce şi le făcea d. Dumitru Brătianu... la bătrâneţe, după ce-a cunoscut în curs de zeci de ani ţara. Prin studii xenoscopice am arătat că roşii nici nu sunt măcar români, ci străini pripăşiţi din câteşipatru unghiurile lumii în decursul secolului trecut şi a celui actual şi că lor li-i de ţară cum ni-i nouă de mere acre. Imorali în gradul cel mai mare, fără umbră de sentiment de patrie sau naţionalitate, ei n-au avut nicicând naivitatea de-a crede câtuşi de puţin în principiile ce pretind a le profesa. Născuţi bătrâni, stricaţi şi panglicari, guvernământul lor nu este numai o xenocraţie destrăbălată, o domnie a tot ce Orientul a avut mai putred, dar, privind la conştiinţele lor venale, la înclinările lor constante de trădare şi de rea credinţă , la apucăturile lor de linguşire şi de malonestitate, la stupiditatea lor intelectuală, unită c-o mare doză de şiretlic comun, am putea zice că ei au introdus un fel de pornocraţie morală în ţară.

Când d. Dimitrie Brătianu, amicul şi prezidentul lor, declară că nu mai sunt oameni oneşti în ţară cată din parte-ne să constatăm ceea ce şi dumnealui ştie : că odinioară existau oameni oneşti, şi încă mulţi, şi că maturitatea pentru puşcărie şi carantină datează de la formarea partidului roşu încoace.

Ceea ce fac uneori deputaţii roşii rezistă descrierei oricărui condei. Şi cu toate acestea d. Brătianu crede că se pot îndrepta, pot deveni folositori, pot fi fericiţi, având conştiinţa împăcată?

Dar au ei *conştiinţă?*

O seamă din enciclopedişti făcuseră o analiză a acestei funcţiuni a sufletului şi au constatat că cele mai multe elemente din ea sunt un rezultat al creşterii naţionale îndelungate, un rezultat al principiului conservator al istoriei, lucru ce cată să le lipsească acestor indivizi de vreme ce ei n-au naţionalitate hotărâtă. Dar nici măcar baza conştiinţei, aversiunea în contra trădării, n-o au. Ucigaşii de rând, eroii de codru sunt oameni onorabili pe lângă trădători. Banditul nu i-a jurat nimănui că-l va apăra: liber, cu riscul vieţii lui, de-a ataca alt om, a comis o crimă de bună credinţă oarecum, care să poată espia . Eroii de la 11 fevruarie, azi adiutanţi regali şi generali, au *jurat* a-l apăra pe omul pe care l-au trădat. Crima e îndoită: scriitorii vechi zic că înaintea trădării chiar zeii îşi acopereau feţele. Dante le dă fundul cel mai adânc al infernului, locul unde nici ochiul lui Dumnezeu nu mai străbate.

Ei bine, ura şi aversiunea în contra trădării, iată un instinct fundamental, comun conştiinţei întregului neam omenesc. Numai aceste gunoaie etnice nu au nici acest instinct măcar.

Ei disting trădarea, ei o înalţă în societate şi o decorează, ei n-au nici atâta conştiinţă câtă au sălbatecii .

Şi d. Dumitru Brătianu putea să aibă naivitatea de-a crede că, cu asemenea oameni, din asemenea materie putredă, din aceste scârbe ale omenirii se poate face ceva de-acum înainte prin morală teoretică? Cânepa, iată mijlocul cu care ţara s-ar putea scăpa de aceste stârpituri morale şi intelectuale.

Nu vorbim aci de principii politice, facem chiar abstracţie de ele. Roşii ar fi ceea ce sunt chiar având principii diametral opuse celor ce au astăzi, căci organisme degradate rămân degradate în toate împrejurările. Oricari ar fi credinţele lor, la apucături şi la fapte ne uităm.

Ce testimoniu de sărăcie intelectuală şi de cădere ne-am da găsind că milionarii răscumpărării şi confratele lor Simeon sunt oameni oneşti, că administraţia Chiriţopolilor e bună, că plagiatorii sunt genii şi escrochii martiri?

Nimic nu degradează mai mult decât admirarea sau lauda răului. Helvetius zice: ,,Le degré d'esprit nécessaire pour nous plaire est une mesure assez exacte du degré d'esprit que nous avons ".

Daca n-am fi în stare a cunoaşte sau a preţui binele, calea-vale; binele e în genere mai greu de cunoscut. Dar a lăuda sau a îngădui chiar cele rele, false, stupide nu are nici o scuză; aceasta ar fi o probă de slăbiciune nevindecată a judecăţii.

Ceea ce-ar fi necesar e ca d. D. Brătianu să se convingă că îndreptare a roşiilor nu e cu putinţă, precum nu se poate ca mătrăguna prin botez să devie stejar. Ţara Românească a fost

---

şi este încă ventilul de siguranţă al relelor sociale din statele vecine; roşii sunt în mare parte elementele rele şi decrepite de cari împărăţia turcului s-a curăţit prin acest ventil. Ei sunt pentru generaţia trecută ceea ce jidanii sunt pentru cea actuală: necurăţenia socială a unor state străine. Oare nu e mirare că toţi jidanii sunt liberali, tot aşa precum toţi roşii sunt liberali? Cu toate acestea lucrul e foarte firesc; aceeaşi cauză, aceleaşi efecte. Străini şi unii şi alţii, liberali şi unii şi alţii.

[8 iulie 1882]

[„CINE-AR CITI FOILE...”]

Cine-ar citi foile din Capitală ar constata un fenomen ciudat, care se repetă, nu cu regularitatea lumii siderale , dar ca din senin şi în genere în epoce în care Adunările nu pun ţara la cale în Dealul Mitropoliei şi răscumpărările nu sunt la ordinea zilei. Acel fenomen e : discutarea de principii, dar o discuţie de-o generalitate şi de-o abstracţiune estremă. E o jucărie ca oricare alta, ca de ex. a căuta rădăcina patrată a numărului 7. Poţi să tot socoteşti mereu şi să baţi apă 'n piuă; aproximaţia va deveni din ce în ce mai mare, dar o rădăcină care, multiplicată cu ea însuşi, să dea exact 7 nu se va găsi. Ş-aci se operează cu două abstracţiuni

de-un cuprins empiric cu totul neînsemnat şi poţi vorbi şi socoti zile întregi fără a fi făcut o treabă de seamă.

Aşa de ex. ,,Românul" discută în multe coloane principiul că roşii au credinţă în viitorul naţiunii şi opoziţia n-ar fi având-o şi că-n aceasta consistă superioritatea celor dentăi asupra celor din urmă. Pe temeiul a trei abstracţiuni: *credinţă, viitor, naţiune,* se durează un articol de fond de trei coloane, care nu zice absolut nimic şi care e 'ndreptat , ca totdauna, în contra opoziţiei .

Aceste trei vorbe, abstracte ca şi nişte numere, se pot permuta după voie şi ar da alte teme, tot atât de bogate în vorbe : de ex. ,,Românul", care azi a discutat credinţa în viitorul naţiunii, poate discuta mâni viitorul din credinţa naţiunii sau naţiunea viitorului prin credinţă, viitorul credinţei în naţiune sau credinţa naţiunii în viitor şi are să - ajungă tot la rezultatele fenomenale la care a ajuns în numărul său de azi.

E o şcoală privată în Bucureşti care poartă deviza : ,,Şcoala e altarul civilizaţiunii". S-ar putea zice : Altarul e şcoala civilizaţiunii, civilizaţiunea altarul şcoalei ş.a.m.d.; fraza nu câştigă mai mult înţeles decât are, adecă nici unul. Asta se numeşte o frază goală.

Altfel, acesta este semnul caracteristic al unei totale lipse de cultură, precum şi a lipsei de gândire proprie.

Tot secretul intelectual al demagogiei consistă însă tocmai în negustoria cu asemenea fraze de-o goală şi tristă universalitate , fraze cari n-au conţinut, nu spun nimic aievea şi cari, se 'nţelege , ameţesc capul bietului om din popor, care, ştiind ca peşte, pâne, carne sunt vorbe ce însemnează ceva, crede că şi abstracţiunile de mai sus cată să fi însemnând ceva şi mult încă, numai el nu e 'n stare să le priceapă. Asta se cheamă pe românie: ,,A îmbăta pe cineva cu apă rece".

Orice abstracţie, cât de subtilă, pentru a însemna ceva aievea, pentru a avea înţeles, trebuie să poată fi redusă la un echivalent *material.* Daca i-am întreba pe acei onorabili ce molecul material coprind cele trei abstracţiuni ce le întrebuinţează, cu ce echivalent aievea corespund, ar sta ca viţeii înaintea porţii nouă şi nu ne-ar putea da nici un răspuns.

Tot în acel articol fenomenal se vorbeşte şi de război.

Despre participarea noastră — de voie de nevoie — la el „Românul" vorbeşte iar în termenii cei mai emfatici .

> Naţiunea triumfă din nou cum a ştiut să triumfe întotdauna... făcu un războel glorios... şi-a câştigat pintenii...

Da, a câştigat pinteni, dar a pierdut Basarabia: iată reagentul chimic pe care foaia guvernamentală uită să-l toarne în vinul său glorios, căci atuncea el ar fi, se 'nţelege , pe drojdii.

Real în toate aceste tirade e : că trupele române, considerate ca trupe tinere, s-au bătut bine, adică s-au lăsat ucise cu mult curaj. Iată un lucru însă pe care oricine, nu numai în România dar şi aiurea, o putea şti de mai nainte, afară de roşii.

Aceştia judecau armata după ei înşişi: presupuneau că ea consistă din băieţi de jidan, ca redacţia ,,Pseudo-Românului", şi de aceea au rămas uimiţi de ceva ce pe român nu l-ar fi ui-mit nicidecum.

Daca, înainte de război, ar fi întrebat cineva pe I.S.I. Arhiducele Albrecht cum e soldatul român, ar fi răspuns că e un foarte bun soldat, că-n cele mai grele împrejurări nu se descurajează. Rasa este însă una ş' aceeaşi dincoace şi dincolo, din evul mediu cunoscută ca rasă războinică; şi, desigur, calităţi contractate în cursul sutelor de ani ai Domniilor române nu se puteau pierde numai în câteva generaţii ale domniei răpitoare a fanarioţilor. În genere vechii fanarioţi asupreau poporul, dar nu-l corupeau. Cu această misiune s-a însărcinat abia copiii şi nepoţii lor, actualii roşii.

Dar care-a fost roadele culese de guvern din sacrificiul de sânge al omului din popor?

Au câştigat independenţa. Cum? Au *silit* pe turc s-o recunoască ? Nici n-a fost primiţi măcar la tratativele de pace şi *alţii* au dictat condiţiile oneroase ale acestei independenţe.

Le-am da un sfat roşiilor, dar ştim că nu-l vor urma, pentru că nu-i în folosul lor: Vorbiţi ca oamenii şi nu 'mbătaţi lumea cu apă rece. Spuneţi ce aveţi de spus concret şi nu vindeţi zilnic mâţa-n sac cu vorbe goale.

Dar negustoria de vorbe ce s-ar face atunci daca şi ei ar vorbi ca lumea? Asta-i marfa pe care-o produc zilnic. Chinejii umflă puii tăiaţi pe care-i vând în piaţă injectându-le apă caldă sub piele, ca s-arate graşi.

,,Românul" vinde puţinul ce are de zis injectându-i câte-o abstracţie goală. Lucrul arată mare, dar nu-i nimic de el.

[9 iulie 1882]

[„ZIARELE VESTESC...”]

Ziarele vestesc că partidul german, democratic din Austria înclină a atrage elementele mai conciliabile din partidele naţionalităţilor în sânul său; aşadar un partid liberal imitează astăzi, deşi nu ştim cu ce succes, încercările actualului ministru prezident, contele Taafe, al cărui sprijin parlamentar [î]l constituie partidul conservator şi naţionalităţile.

Un semn caracteristic al timpului. În adevăr monarhia habsburgică se compune toată din naţionalităţi din cari nici una nu e îndestul de mare pentru a fi în stare să absoarbă pe celelalte. Francisc I, un monarh foarte inteligent, zicea că o singură grijă n-are: a existenţei Austriei. Popoarele sunt atât de deosebite între ele încât nu se vor înţelege niciodată în contra monarhiei; când unul se ridică, celelalte fac numaidecât act de fidelitate şi aleargă în ajutorul tronului. Când în unul se dezvoltă puterea centrifugală, în celelalte se manifestă, ca printr-o lege fizică, cea centripetală.

A crede că atâtea naţionalităţi, dintre cari cea mai mică chiar îşi are biserica şi şcoala ei naţională, gazetele ei, literatura ei, mică mare cum dă Dumezeu , şi istoria ei, chiar dacă aceasta ar încăpea într-o monografie de-o coală, a crede că le poţi contopi pe toate a fost o naivitate. Aceste nu sunt grupuri de materie brută cu care cineva poate face orice vrea: sunt grupuri organice, din cari fiecare are rădăcinele sale în pământ şi propriul său principiu de existenţă. Rasele din Austria sunt în genere foarte puţin amestecate şi, unde or fi deosebiri de religie la mijloc, ele nu sunt aproape deloc amestecate. Numai identitatea religiei înlesneşte la unele apropiarea, şi nici acolo în mare grad.

Fiecare grup organic e o lume pentru sine, c-o limbă vie pe care clasele dominante n-o cunosc şi n-o vorbesc, adesea c-un drept consuetudinar propriu, cu datine şi tradiţii proprie.

La un asemenea stat decentralizarea e cea mai firească formă de viaţă publică, pe când centralizarea trebuie să degenereze în domnia elementelor necaracterizate , a mijlocitorului şi a advocatului . Şi-n adevăr, centralizarea şi liberalismul austriac au şi avut drept rezultat ridicarea unei rase de mijlocitori, a evreilor, şi milionarizarea advocaţilor din partidul numit constituţional. De la 1866 până mai alaltăieri Austria era ţara făgăduinţei pentru evrei şi scena politică pentru glorii advocăţeşti; adică pentru oameni cari, prin dialectica continuă ce-o cere profesiunea lor, sunt mai puţin decât oricine în stare de-a avea convingeri puternice şi de-a voi binele altuia. În Ungaria se observă acelaşi lucru: pretinsa domnie a elementului maghiar se traduce în realitate într-o domnie de postulanţi, advocaţi şi evrei, pentru cari a fi ungur e o negustorie lucrativă ca oricare alta. Daca China ar cuceri Ungaria cei dintâi cari s-ar pretinde chineji ar fi evreii şi advocaţii, credem.

E o privelişte curioasă aceasta. Vedem o sumă de popoare cu vertebrele bine închegate şi tari esploatate de elemente fără vertebre morale, fără caracter propriu.

Aceste elemente sunt însă prin natura lor dizolvante .

Daca mereu se 'nmulţesc , se 'ntâmplă nu ceea ce se intenţiona poate, dizolvarea şi contopirea naţionalităţilor, ci tendenţe de dizolvare a statului.

Deşi nu împărtăşim pe deplin ideile d-lui E. Renan în privirea naţionalităţilor, deşi nu admitem că unitatea de idei e un *premis,* iar consistenţa unui stat urmarea, totuşi, intervertind termenii, lucrul devine adevărat. Unitatea de rasă produce ca rezultat firesc unitatea de tendinţe, iar unde rasa dominantă e cu mult mai numeroasă sau cu mult mai cultă decât cea supusă, cea dentăi impune acea tendinţă. Privită în afară, unitatea statului corespunde în adevăr c-o unitate de tendinţe şi de idei.

Ceea ce însă e comun în toate naţionalităţile Austriei (neesceptând pe germani ori pe unguri) este tendinţa de a-şi mănţine naţionalitatea cu orice preţ. Iată dar punctul comun de atingere, iată ideea organică. Când toţi vor acelaşi lucru, când pentru cei mai mulţi existenţa Austriei e singura garanţie că individualitatea lor etnică va putea exista şi ea, ni se pare că singura idee organică e aceasta. La realizarea acestei idei se împotrivesc însă elementele superpuse (germanii şi ungurii), ei persecută în alţii ideea naţionalităţii, care cu toate acestea e propriul lor principiu de existenţă, ei crucifică pe altul pentr-o religiune care este a lor proprie. Împăcarea între naţionalităţi nu va izbuti dar fără a se înlocui subordonarea cu coordonarea, recunoscându-se adică că şi la altul e o virtute civică ceea *[ce]* în ungur sau în german e o virtute: iubirea de naţionalitatea sa proprie.

O decentralizare bazată pe coordonarea naţionalităţilor în grupuri administrative autonome şi în marginele exigenţelor unităţii de acţiune în afară şi înlăuntru ale statului ar însemna însă o nouă epocă de înflorire pentru monarhia vecină. Fiecare din aceste centre locale ar avea o viaţă proprie, o producţiune proprie, un caracter propriu şi, cu cât diversitatea e mai mare, cu atâta e mai mare putinţa combinaţiunilor de orice natură, singurele cari produc în lume mişcare şi putere, iar mişcarea e viaţa.

Ceea ce în natură e adevărat e şi în stat, căci acesta e la urma urmelor un produs al naturei . Oxigen cu oxigen, idrogen cu idrogen nu produc nici o mişcare. Dar elemente deosebite, puse în contact, se atrag şi produc cantităţi de putere. A ţine naţionalităţile apăsate, a ţine puterile lor latente va să zică a le condamna la somnul plantelor: a elibera puterile lor latente ca să se combine între ele ar însemna a deschide calea unei mari şi neprevăzute dezvoltări.

[10 iulie 1882]

[„LA 15 IULIE CONFERENŢA DIN CONSTANTINOPOL...”]

La 15 iulie conferenţa din Constantinopol a celor şase puteri a hotărât în fine a invita pe Turcia prin notă colectivă să trimeaţă trupe în Egipet. Această notă proclamă în principiu oportunitatea unei interveniri otomane, arată cât ar fi urgent de-a pune capăt unei crize dezastroase pentru populaţiunile din valea Nilului, pline de pericole pentru Europa, şi propune sultanului de-a se 'nţelege cu Conferenţa asupra restricţiunilor cărora ar avea a se supune guvernul turcesc în împlinirea mandatului său.

Suveranitatea Turciei asupra Egipetului e mai mult nominală, e un titlu cu pagubă, ale cărui cheltuieli întrec foloasele. Deci nota aceasta, care e 'n stare a-l pune pe sultan la cheltuieli, ba, în cazul de complicaţiuni internaţionale, poate provoca chiar primejdii nouă pentru Imperiul lui, a fost primită fără îndoială cu oarecare ezitaţiune. Ezitaţiunea s-a tradus, ca de obicei, prin o schimbare de cabinet şi în locul lui Abdurraman s-a chemat Said Paşa la ministeriu. Said a convocat un fel de Divan estraordinar, la care-au fost invitaţi toţi foştii miniştri aflători la Constantinopol, obicei turcesc ce se 'ntrodusese şi la noi în vremea fanarioţilor şi, în fine, în zilele lui Carol îngăduitorul. Nu ştim atât de bine ce or fi hotărât divaniţii musulmani; la noi ştim însă că una a sfătuit ei, alta a făcut d. C.A. Rosetti, încât acest domn a avut plăcerea dublă de-a purta oamenii pe la icoane spre a-şi bate mai pe urmă joc de sfaturile lor şi de-a face tot după bunul său plac ceea ce i-a venit în minte.

Ţinutu-s-au Said de sfaturile Divanului ori nu, e indiferent; destul că o depeşă de ieri ne comunică răspunsul Porţii, semnat ieri, la nota colectivă.

El certifică primirea notei de la 15 iulie, prin care i se cere trămiterea de trupe în Egipet, devenită necesară prin situaţiunea acelei ţări.

Răspunsul mai declară că, dacă guvernul otoman nu s-a otărât din proprie iniţiativă a espedia trupe, cauza e că avea, cu drept, cuvânt, convingerea că măsuri de rigoare puteau fi

---

înlăturate. Având însă încredere în solicitudinea puterilor pentru restabilirea ordinei în Egipet şi luând act şi d' astădată , cu satisfacţiune, de deferinţa ce ele au binevoita-i arăta într-un mod solemn şi-n mai multe rânduri pentru drepturile de suveranitate de netăgăduit şi netăgăduite ale sultanului asupra Egipetului, Poarta informează pe d-nii ambasadori că ea consimte a lua parte la Conferinţa întrunită, însă numai pentru afacerile din Egipet, spre a discuta şi decide măsurile necesare pentru a asigura reîntoarcerea unei stări de lucruri normale şi regulate.

Puterile au obţinut dar consimţirea Porţii de-a participa la Conferinţă: o promisiune pozitivă de-a trimite trupe nu e în răspuns.

Anglia pe de altă parte nu ştia ce să facă de-acum înainte, căci celelalte puteri o ţin în nesiguranţă asupra intenţiunilor lor. Secretarul de stat, Dilke , declarase în Parlament că intervenirea Angliei se făcuse cu consimţirea Austriei şi a Germaniei.

Foile oficioase din amândouă imperiile însă au contestat declaraţiunea d-lui Dilke . Întrebat în Parlament dac-a văzut dezminţirea pe care-a dat-o foile germane afirmaţiunii sale că Austria şi Germania ar fi recunoscut de perfect legitimă acţiunea Engliterii în Alexandria, d. Dilke a spus că ,,n-are cuvinte pentru a-şi modifica declaraţiunea". În acelaşi timp însă oficiosul ,,Fremdenblatt" din Viena pretinde că guvernul austriac n-a avut nici un motiv spre a-şi da părerea asupra legitimităţii bombardamentului şi asigură că e inexact că ambasadorul austriac din Londra ar fi aprobat măsura. Măsurile luate de amiralul Seymour au fost privite ca un fel de incident, din nenorocire inevitabil, deşi esplicabil , însă cabinetul din Viena nici le-a apreciat , nici le-a aprobat.

În fine o depeşă oficioasă, trimisă din Berlin „Gazetei de Colonia", afirmă cam aceeaşi atitudine din partea Germaniei.

> Relaţiile noastre cu sultanul, zice depeşa, sunt şi devin escelente. *Noi n-am recunoscut legitimitatea unui act* care-a atins drepturile de suveranitate ale unui monarh care e amicul nostru; dar pe d' altă parte nici nu-l putem sprijini cu efect în politica sa de inacţiune, prin care s-a pus în opoziţie cu toată Europa. Apoi nu e treaba noastră de-a da guvernului englez *un sfat pe care nu ni-l cere* şi de-a esprima o opinie care - ar putea *să displacă* la Londra. În definitiv, daca puterile occidentale, după ce se vor fi înţeles, vor avea trebuinţă de adeziunea Europei pentru a stabili o situaţie normală în Egipet şi a aduce un acord durabil între puteri, atunci, însă numai atunci, cestiunea va putea fi tranşată de Germania.

C-un cuvânt: faceţi voi ce vă place, nu zic nici da, nici ba. Urma alege.

Cântărind tonul cam perfid al celor zise mai sus, se poate deduce că, daca Turcia ar consimţi să intervie în Egipet, Anglia s-ar simţi uşurată de multe nedumeriri .

[11 iulie 1882]

[„UN SEMN AL DECLASĂRII...”]

Un semn al declasării şi al înmulţirii oamenilor cari nu lucrează nimic şi trebuiesc hrăniţi din bugete este fără îndoială sporirea dărilor directe şi indirecte şi greutatea extremă cu care oamenii le plătesc. Dări se grămădesc pe dări, de ajung orice articol ce intră-n gură sau acopere trupul, dare pe căldură şi dare pe lumină, dare pe mişcarea din loc în loc, pe tot ce trăieşte pe pământ ori în apă.

Cine cunoaşte stările de lucruri de acum douăzeci şi cinci de ani în materie fiscală ştie că deosebirea e cât cerul de pământ. Darea era directă: statul se adresa sincer către omul care, posedând ceva, avea nevoie de apărarea lui. Statul modern se adresează într-o sumă de cazuri indirect, escamotând din buzunările oamenilor suma ce-i trebuieşte. E însă evident că orice dare, sub orice formă s-ar percepe şi oricum s-ar chema, e plătită la urma urmelor de către pământ şi de către producţiunea reală.

O dovadă oarecum elementară despre aceasta este bunăoară regia tutunurilor. Desigur tot mecanismul sutelor şi parasutelor de funcţionari, apoi toţi acei cari trăiesc din milioanele ce le produce această dare nu *produc* ei înşii un fir de tutun, nu adaugă o centimă la valoarea lui. Toţi sunt mijlocitori între producător şi consumator, dar în calea acestei mijlociri producătorul capătă preţul cel mai mic posibil, consumatorului i se cere cel mai mare posibil, şi din această diferenţă din care cel doi membri de căpetenie ai tranzacţiunii economice nu au nici un folos, ci pierdere, mii şi iarăşi mii de paraziţi sociali trăiesc.

Acest exemplu îl dăm pentru că, de o elementară claritate, ne dovedeşte printr-un caz produs în mod artificial netrebnicia marelui număr al claselor de mijlocitori. Precum agenţii regiei, în întrepunerea lor între producător şi consumator, nu produc în realitate nimic, ci trăiesc din diferenţa

---

impusă între preţul obţinut de unul şi cel plătit de celalt, tot aşa trăiesc toţi mijlocitorii din acea artificială şi ruinătoare diferenţă.

Darea directă ar fi deci singura dreaptă şi singura care are un element de moralitate în ea. Cerută direct de la oameni, ei sunt în stare a simţi când marginea impozabilităţii s-au ajuns pe deplin şi statul nu-şi poate permite a face înnoituri de prisos, când, de unde n-ai ce lua, nici Dumnezeu nu poate lua. Dar prin dări indirecte se esploatează pe nesimţite un popor întreg, de ajunge că nu mai ştie ce poate ori nu poate.

Se simte numai că puterea impozabilă e sleită cu desăvârşire şi atunci zbiri guvernamentali acopăr ţara ca lăcustele ori ca o armată de invazie şi se dezvoltă, sub protecţia guvernului, un fel de brigandaj oficial.

Ş-apoi se mai zice că la toate relele din ţară reacţiunea e de vină. E în adevăr regretabil că lipseşte un partid reacţionar; un partid adecă cu destule mijloace şi destulă înrâurire ca să readucă trecutul, cam necioplit în felul lui, dar sănătos şi vrednic.

Spună oricine dintre contimporanii ce ţin minte ziua de alaltăieri daca, în timpul adevăratei reacţiuni, s-a vândut vreunui om averea pentru neplată de bir sau daca era cu putinţă măcar una ca aceasta?

Altfel acum. Pe lângă sechestre , se 'ntâmplă omoruri chiar cu ocazia împlinirilor .

O foaie din Târgovişte ne spune că o biată femeie, pentru o dare de 10 franci pretinsă cine ştie sub ce titlu, a fost bătută de un perceptor şi că a murit din acea bătaie. În Bucureşti, o altă femeie, scutită de-o amendă comunală de 5 franci, a fost bătută de perceptor pentru ea. De la birjari se sechestrează trăsurile, adecă instrumentul lor de muncă, scutit de lege. Înainte-ne avem 8 chitanţe de dări împlinite, tăiate dintr-un registru *a souche ,* fără nici o *iscălitură* şi fără ca numărul din roluri să fie trecut.

Şi-n acelaşi timp în care agenţi fiscali ucid oamenii şi lumea ţipă de sărăcie, de neputinţa de-a suporta atâtea misiuni în străinătate, atâtea pensii reversibile, atâtea răscumpărări, atâta lux guvernamental şi atâta brigandaj parlamentar, în acelaşi moment foile oficioase ne spun că finanţele merg bine, că mai trebuiesc câteva zeci de milioane pentru poduri peste Dunăre şi pentru nouă linii de căi ferate şi o gară centrală la

Bucureşti, pentru tinerimea elegantă, ce vrea să economiseze banii de birjă pân-la gara Târgovişteі .

Apoi — deie-ni-se voie — sub vestita reacţiune, în trecutul cel odios, omul cu car, cu boi, cu pământ plătea un galben pe an şi atâta tot. Nici chiar darea aceasta, cât de mică, nu se repărţea în mod nedrept. Satul se aduna, făcea cislă , plătea fiecare după averea lui, vornicul aduna banii şi — fără leafă şi fără remiză — îi ducea cinstit la sămeşie .

Nici hoţii, nici bilete *a souche* fără iscălituri, nici perceptori, nici nimic.

Văzând oare mizeriile de acum, nu avem cuvânt să spunem că e epoca noilor fanarioţi?

Zi cu zi se adaugă greutăţile asupra ţării şi, cu toate acestea, populaţia lui producătoare n-a primit *nimic în schimb* cu aceste greutăţi. Tot plugul lui Mircea Vodă brăzdează acest nefericit pământ şi, pe când, după vechile aşezăminte, ţăranul nu datorea pentru pământ şi păşune decât 12 zile pe an şi aducerea unui car de lemne de Crăciun, astăzi guvernul decretează ca măcar 2 zile pe săptămână să fie ale ţăranului. Toată diferenţa între munca celor 12 zile ale codului consuetudinar şi munca actuală a ţăranilor o înghit clasele de mijlocitori, căci ţăranul acum stă mai rău decât înainte.

Şi-n asemenea condiţii detestabile , când vedem producătorul tot atât de incult, însă cu mult mai sărac decât sub regimul vechi, când se constată că însăşi constituţia fizică a poporului nostru degenerează, că nu numai nu mergem înainte, dar, prin degenerare, pierdem şi *posibilitatea* progresului, tot atunci limbuţi lustruiţi, închinători de vorbe, ne spun zilnic pe zeci de coloane ce imense progrese ar fi făcut România.

[13 iulie 1882]

[„«NAŢIUNEA» PROPUNE GUVERNULUI...”]

„Naţiunea" propune guvernului înfiinţarea cadastrului , adecă al acelui soi de registru în care să fie trecută cantitatea, calitatea şi valoarea tuturor bunurilor imobiliare din ţară.

Acum câteva luni a apărut o broşură a d-lui Mihail Balş , scrisă tot asupra acestei materii, în care se arată atât greutăţile permanente pe care facerea unei asemenea cărţi le opune, mai cu seamă în privirea exactităţii, precum şi un non metod de-a se apropia de evaluări pe cât se poate de exacte şi de lesne de stabilit.

Fără îndoială cuvinte de regularitate şi mai ales de echitate în repartiţia unei şi aceleiaşi dări funciare recomandă înfiinţarea unui asemenea registru, însă totuşi adevărata bază a unui impozit nu este şi nu poate fi întinderea suprafeţei proprietăţii nemişcătoare, ci venitul pe care ea-l aduce. Pământ e şi Bărăganul şi Dobrogea, chiar bun pământ, însă unde nu sunt oameni şi muncă nu există valoare. Facultatea de-a preface brazda într-o maşină prin care materie anorganică se transformă în materie organică, iată cine plăteşte dările, nu însă numărul kilometrilor pătraţi .

Ni se pare atât de elementar lucrul acesta încât nu l-am fi relevat daca în ,,Naţiunea" n-am afla esprimată mirarea

că impozitul funciar figurează în buget numai pentru suma de 7 milioane şi câteva sutimi de mii.

Dar, daţi-ne voie, pentru cât să figureze?

„Naţiunea" pare a uita adevărul că toate dările câte împlinesc cele 120 de milioane ale venitului anual al statului se plătesc de către *acelaş* pământ şi de către *aceeaşi* muncă. Şi nu numai dările. Literile aşezate în şir de zăţarul foii liberale sunt plătite cu fire de grâu; hârtia pe care se tipăreşte, condeiul cu care se scriu articolele asemenea. Cine plăteşte în ultima linie toate acestea decât producţiunea, adecă ţăranul şi proprietarul? Oare samsarul care caută grâu, grânarul care-l cumpără, corabia care-l transportă, comisionarul care-l primeşte, toţi aceştia, cari plătesc ei înşişi dări, le plătesc de la ei, sau venitul, precum şi darea, nu consistă decât din câtimi pe care le iau din acelaş grâu, pe drumul de la mâna celui ce-l produce pân-la gura consumatorului?

Daca valoarea reală a unei baniţe ar fi însemnată cu litera *V,* toate actele de mijlocire, până ce ajunge la Marsilia, sunt reprezentate prin valori negative *(V-a-b -c -x).*

Această serie de transmisiuni şi mijlociri poate fi atât de lungă încât suma reprezintată prin ele să mistuie aproape valoarea întreagă a produsului, iar producătorul să nu capete aproape nimic, adică un preţ de batjocură pe munca sa. Cine dar plăteşte dările şi din ce se plătesc ele, mai ales într-o ţară în care numai ţăranul munceşte, iar ceilalţi trăiesc din mijlociri ?

Cine alt decât munca ce se 'ntrebuinţează pentru producerea grâului, lânei ş.a. pe de o parte, munca pe de alta, care le dă o schimbare de formă şi preface lâna în postav, bumbacul în pânză bunăoară? La noi, unde nu se operează mai nici un fel de schimbare de formă decât cea mai primitivă, aceea de-a prepara pământul pentru ca, din carbon, oxigen, azot, idrogen şi alte câteva substanţe , să se producă grâne, cine să plătească dările decât cel care le produce pe aceste? Samsarul nu produce nimic; negustorul nu adaogă absolut nimic nici la calitatea, nici la cantitatea produsului , perceptorul nu dă ajutor pământului în activitatea lui chimică . Daca perceptorii, advocaţii, negustorii ar şti să facă din carbon, idrogen, oxigen şi azot ceea ce planta face din ele, adică făină şi albumină , admirabili oameni ar fi toţi. Dar pentr-un asemenea lucru toate seriile de oameni de mai sus sunt absolut netrebnice; cu aceasta se 'nsărcinează săruri acido - fosforice şi alcaline , cari fac serviciul gratis, fără remiză şi fără dobânzi la dobânzi, şi-l fac de-ar esista perceptori ori nu, de-ar fi ori n-ar fi politiciani, gazetari, proroci şi alte soiuri de creştini. Ţăranul este singurul care contribuie la această producţiune, căci arând pământul, [î]l face capabil de-a absorbi dementele ce-i trebuiesc din aer şi din apă şi de a le combina în materia organică a plantei nutritoare .

Aşadar pământul şi munca lui plătesc la urma urmelor toate dările, oricum s-ar percepe ele şi oricum s-ar numi; ba încă ele hrănesc toate clasele de mijlocitori. Secretul unei sănătoase dezvoltări economice ar fi aşadar de-a elimina pe cât se poate termenii mijlocirii şi a face ca valoarea oferită de producător să ajungă întreagă sau aproape întreagă în mâna consumatorului. Cu cât mai numeroase vor fi mâinele prin cari trece un obiect de consumaţiune, fără a i se fi modificat forma, cu atât mai multe ocazii sunt de a-l impune *indirect;* dările indirecte sunt dar aşa cu toate escamotate asupra aceluiaş obiect, asupra aceluiaş producător. Prin mijlociri şi remijlociri ţăranul ce produce grâul e sărac şi lucrătorul care-l mănâncă în Marsilia asemenea.

E evident prin urmare că darea plătită pur şi simplu pentru instrumentul de muncă, căci pământul nu e alt decât un instrument, e destul de mare de vreme ce toate celelalte dări sunt plătite asemenea de el. Cadastrul ar fi să contribuie numai la o repartiţie echitabilă a sumei, nu însă la o sporire a ei.

Lucrul se pare atât de elementar încât e greu de înţeles cum cineva nu l-ar înţelege.

Accize şi patente nu plăteşte cârciumarul , ci acela ce produce băuturile. Venitul tutunurilor nu l-o fi

plătind doar directorul, funcţionarii şi agenţii; din contra, ei iau cu toţii; ci consumatorul şi producătorul.

Îndemnăm pe confraţi să nu se facă cumva jertfa unei erori economice şi să crează că darea fonciară e prea mică, ca şi când celelalte dări n-ar fi plătite tot de acelaşi pământ. Cea fonciară îndeosebi nu e decât începutul direct al tuturor greutăţilor indirecte.

Tot ce se percepe indirect asupra produsului se scade din preţul pe care acesta l-ar fi avut prin schimb direct şi fără mijlocitori.

[14 iulie 1882]

[„ŢI-AI GĂSIT...”]

Ţi-ai găsit să 'nţeleagă învăţaţii „Pseudo-Românului" un adevăr cât de simplu.

Am arătat în unul din numerele trecute că darea directă e cea mai dreaptă şi cea mai morală dintre toate. Bucurie pe confraţi acum că susţinem şi noi ceea ce dumnealor susţin şi că dumnealor sunt demult pentru *substituirea impozitelor indirecte prin cele directe.*

Asta va să zică a nu se pricepe defel în materie de economic politică. În adevăr dările directe sunt cele morale; în adevăr ele sunt direct simţite de popor şi opinia lui se formulează mai lesne pentru sau contra unui guvern când darea e directă şi nu i se escamotează pe nesimţite din buzunar. Dar politica impozitelor nu e un act de liber arbitru. Un financiar nu poate alege sistemul care e mai bun, ci acel care e mai aplicabil şi dă rezultate practice mai imediate.

Dările directe sunt idealul politicii financiare, însă acest ideal nu se poate 'ntroduce *a priori,* ci e rezultatul dezvoltării şi stării economice a unui popor.

Daca privim mai de aproape în ce consistă viaţa economică a societăţii vom constata următoarele:

Omul nu poate scădea sau adăoga la materia existentă un atom măcar. Eternă, pururea tot în aceeaşi cantitate ca-n ziua cea dentăi a creaţiunii, natura ne-o împrumută să putem opera schimbări asupra ei; a o spori sau împuţina nu putem.

Schimbările deci pe cari le operăm asupra ei sunt numai de trei feluri:

Întâi, schimbări de formă. Aceasta este adevărata producţiune, aceea care hrăneşte pe toţi, îmbracă şi încalţă pe toţi, aceea care în definitiv plăteşte toate dările. A produce cereale nu va să zică decât a da materiei o schimbare de formă, a ajuta adecă combinarea unor materii anorganice în materie organică. A creşte turme e o schimbare de formă. Cu planta produsă se hrăneşte animalul şi astfel aceleaşi elemente anorganice se prefac, prin schimbare de formă, în lapte, în lână, în carne. A toarce e o schimbare de formă. Lâna brută se 'ntinde 'n fire, apoi se ţese şi aşa mai departe.

Vin acum schimbările de loc. Drumuri de fier, canaluri, poduri, trăsuri, hamali , sacagii , birjari nu înaintează decât schimbări de loc. Schimbările de loc sunt improductive şi, cu cât mai puţine se fac, cu atât mai mult folos are şi producătorul şi consumatorul. Ele devin cu atât mai mici şi mai puţin costisitoare cu cât producătorul e mai aproape de consumator şi se pot întâlni în aceeaşi piaţă, fără mijlocire negustorească sau cu cât mai puţină mijlocire se poate.

În fine vin schimbările de posesiune, actele de transmisiune , în adevăr cele mai improductive din toate şi cu toate aceste cele mai bănoase . Reprezentanţii acestora sunt samsarii de tot soiul, neuitând se 'nţelege pe advocaţi.

În realitate toate, absolut toate dările sunt plătite la urma urmelor de schimbările de formă, de adevărata producţiune. Şi-n adevăr, daca ne-am închipui că-n ţara noastră se produce tot ce ne trebuie: şi grâu, şi maşini, şi ţesături de toată mâna, că aceste nu pierd nimic prin transporturi îndelungate, prin comisiuni etc., că cel mult a treia mână este deja a consumatorului şi că nu trec din mână 'n mână spre a se scumpi în mod artificial, ce dare mai dreaptă, mai morală s-ar putea imagina decât cea directă? Oricare factor economic ar fi un *producător* real şi el însuşi ar hotărâ cât din puterea sa de producţiune are să dea statului.

Cu cât dar diversitatea de ocupaţiuni productive e mai mare într-o ţară, cu cât preţul alimentelor se apropie mai mult de preţul fabricatelor, cu cât necesitatea de negustori şi alte soiuri de mijlocitori e mai mică cu atât un popor e mai liber, mai avut, mai sănătos, cu atât darea directă cată a se recomanda mai mult.

Aşadar regimul economic al unui popor hotărăşte regimul lui financiar. Producţiunea omni-[la]terală corespunde cu darea directă.

Ce vedem însă la noi?

Afară de activitatea ţăranului şi a brumei de câţiva meseriaşi cari - i avem şi noi, o sumă de lume, dacă nu toată, trăieşte nu din schimbări de formă, ci parte din schimbări de loc, parte din transmisiuni cari amândouă se şi confundă uneori. În locul seriei fireşti de schimbări de formă, singurele producătoare, vine seria de schimbări de loc şi nesfârşite schimbări de posesiune. Tot costul acestor nenumărate mediaţiuni se scade din valoarea naturală a produsului; producătorul dă mult pentru a primi puţin în schimb, consumatorul asemenea. Factorii de căpetenie ai tranzacţiei economice sunt atât de despărţiţi prin o lume întreagă de intermediatori încât nu se simt reciproc; producţiunea s-aruncă în rangul al doilea şi în rangul întâi intră mijlocirea şi clasele mijlocitoare, negustori, advocaţi, funcţionari etc.

Se 'nţelege că actul economic nemaifiind producţiunea în locul întâi, ci transmisiunea , *asupra actelor de transmisiune încep a se plăti dările.* Ca exemplu clar şi elementar citäm Regia Tutunurilor. Cine-şi cunoaşte producătorul, pe omul al cărui tutun îl fumează ? Un aparat întreg de mijlocitori — Regia — s-a întrepus între noi şi el, Regia, care ne vinde c-un franc ceea ce ea a cumpărat cu 5 parale. Va să zică 95 la sută se iau asupra actului de transmisiune dintre producător şi consumator.

Fiindcă în ţara noastră actele de transmisiune constituie imensa majoritate a actelor economice, asupra lor, fără îndoială, se percep dările indirecte. În ultima linie e drept că se răsfrâng întregi asupra producţiunii, e drept că tot producătorul le plăteşte, dar le plăteşte mai pe nesimţite decât pe cele directe.

Aşadar înc' odată : regimul economic al unui popor hotărăşte regimul lui financiar. Producţiunea unilaterală şi preponderarea actelor de transmisiune corespunde cu darea indirectă.

În două cuvinte lucrul s-ar esprima astfel: regim comercial, dare indirectă; regim industrial, dare directă.

Aşadar un partid politic, oricât de reacţionar ar fi, — şi ne pare rău că nu există un fel de arhireacţiune — nu-şi poate alege politica sa financiară. În momentul dentăi starea economică a ţării îi impune regimul financiar. Încercările lui cată să se îndrepte înainte de toate la schimbarea regimului *economic* şi a celui social, la sporirea şi diversificarea muncii, la eliberarea ei de sub robia cheltuielelor de transport şi de transmisiune, la deprinderea fiecăruia individ cu munca productivă la care e predispus, la încurajarea acesteia, la descurajarea ocupaţiunilor improductive. El nu poate substitui dărilor indirecte pe cele directe fără ca societatea însăşi să fi ajuns a suprima enormele sume ce le mistuie mijlocirile de tot feliul. Numai când aceste

sume enorme se economisează de către producători şi consumatori se poate procede la darea directă.

O ultimă observaţiune.

Capitaţia , bună rea cum o fi fost, era o dare directă; acest caracter nu-l pot lua nici învăţaţii „Românului". E neîndoios că ea nu era absolut echitabilă la origine, dar echitatea o 'ntroduceau ţăranii din sat. Satul avea de ex. 100 de gospodari, plata totală către stat era deci de 1 175 franci. Însă nu fiecare gospodar plătea un galben deplin, căci repartiţia acestei sume se făcea de satul întreg, adunat în comiţiu , încât cel sărac nu plătea nimic aproape, cel avut mai mult, adecă în proporţie cu averea lui. E o falsificare conştientă şi intenţionată a istoriei de a pretinde, ceea ce face zilnic ,,Pseudo - românul ", că ţăranul stă azi mai bine decât înainte de Regulament. Averea lor mobiliară, mai ales în vite, e cunoscut că era foarte însemnată, căci locurile erau largi şi păşunea aproape *gratis.* Codul Caragea prevede un *miel* pentru păşunea unei turme întregi de oi; de la produsele agricole una din zece (dijma adevărată, decima *),* afară de astă 12 zile de lucru pe an şi căratul unui car de lemne de Crăciun. Asta era tot. Cine apăsa şi asuprea nu era regimul economic consuetudinar al ţării, ci pătura de pungaşi ţarigrădeni cari umpluseră ţara cu miile şi jefuiau lumea, mai ales de la 1808—1821, timpul în care s-a pripăşit în ţară părinţii celor mai mulţi dintre roşii. Se pretinde că la această invazie elementară trebuiau să reziste boierii şi lipsa lor de rezistenţă e şi cauza pentru care Tudor [î]i învinuieşte. El [î]i face pururea pe greci tâlhari, pe boierii români [î]i numeşte ticăloşi . Tudor avea cuvânt să le facă asemenea imputări şi să aştepte mai mult de la aristocraţia ţării lui. Dar, la dreptul vorbind, ce influenţă mai avea ea, ce putere politică în vremea fanarioţilor?

Aproape niciuna. Un Brâncoveanu, un Ştirbei, un Bălean, vro trei Golesti, vro patru Filipeşti, vro doi Creţuleşti, peste tot cincisprezece - douăzeci de inşi — la acest număr se redusese boierii de rangul I în vremea fanarioţilor; restul în funcţiile mari erau greci. A pretinde de la 20 de inşi să oprească acea invazie de străini care veneau ca stolurile de corbi într-o ţară părăduită de război şi uitată de Dumnezeu e a pretinde ca cineva să stăvilească c-un băţ apele Dunării. Nu dar regimul vechi economic, grecii asupreau ţara. Glasul şi puterea boierilor pământeni se 'necau în acea inundaţie de pungaşi şi de bandiţi.

Dar daca Tudor a putut imputa boierilor de un neam cu dânsul ticăloşia, adecă lipsa de energie, acest drept nu-l are foaia redijată de un grec, foaia d-lui C.A. Rosetti. *Quod licet Jovi, non licet bovi.* Ca Tudor s-o facă, înţelegem; ca urmaşii acelor venetici nemernici să facă asemenea imputări nu se cuvine. De câte ori ,,Românul" vorbeşte de fanarioţi, de C.A. Rosetti vorbeşte, de Carada, de Pherekydes, de Fleva şi de toată ortaua roşie, căci toţi aceştia nu sunt decât fiii păturei de străini pripăşită în ţară între anii 1808 şi 1821.

Dar cestiunea aceasta nu suportă cadrul unui articol. E istoria epocei de tină şi degradare a acestei ţări, e timpul în care patria aceasta s-a schimbat în otel pentru tot soiul de venetici.

[15 iulie 1882]

[„«GAZETA GENERALĂ DE AUGSBURG» PRIMEŞTE...”]

,,Gazeta generală de Augsburg" primeşte din Bucureşti ştirea că s-a hotărât dizolvarea Camerelor române pe la finea lui septemvrie şi că imediat se vor decreta alegeri nouă pentru o *Constituantă.* Motivarea formală a acestei măsuri va fi schimbarea titlului de ,,Domn" în ,,Rege", care face

---

necesară o revizie a Constituţiei, căci în textul acesteia e vorba de Domn, nu de Rege. Dar corespondentul observă:

> *E cunoscut că soluţiunea cestiunii Dunării nu mai suferă întârziere, pentru că espira mandatul Comisiei Europene, pe când pe de altă, parte iar nu e un secret că, aşa cum Adunarea e compusă, guvernul ar întâmpina cele mai mari greutăţi parlamentare dac' ar voi să se primească propunerea Barrčre, care apropie pe România de puterile garante ale Tractatului de la Berlin şi evită izolarea ei.*

Astea deci sunt, după cum se pare, cuvintele adevărate pentru dizolvarea la toamnă a Corpurilor legiuitoare.

[16 iulie 1882]

[„«GAZETA GENERALĂ DE AUGSBURG» ARE ÎN BUCUREŞTI...”]

,,Gazeta generală de Augsburg" are în Bucureşti un corespondent care, în toate dările de seamă pe care le-a făcut acestei foi, s-a dovedit amic partidului roşu. În adevăr, n-am cunoscut opinie rea exprimată de roşii în privirea partidului conservator de ex. sau a altora al căreia răsunet să nu se fi făcut corespondentul. Având dar, în ce priveşte informaţiunile sale anterioare, pururea de sorginte sferele guvernamentale, sprijinindu-le şi făcându-se organ al inspiraţiunilor lor, e probabil că şi informaţiunea ce-am dat-o ieri şi pe care o repetăm azi să fie luată din aceleaşi sorginţi.

Foaia germană din Augsburg zice aşadar: că dizolvarea Camerelor e hotărâtă pentru finele lui septemvrie şi că imediat se vor escrie alegeri pentru o Constituantă sau, mai bine zis, pentru o Adunare de revizuire. Pro forma sau ca pretext al acestei dizolvări va servi necesitatea de-a se introduce în textul Constituţiei vorba ,,Rege" în locul vorbei ,,Domn", căci aceasta vorbeşte pururea de ,,Domn" nu de ,,Rege". Cauza adevărată însă a dizolvării este atitudinea Adunării în cestiunea Dunării. Majoritatea neprimind propunerea Barrčre, România ar fi cu totul izolată; guvernul deci voieşte ca ea să se primească de viitoarea Adunare, subînţelegându-se că evenimentele ce ameninţă pacea Europei [î]i dictează României necesitatea de-a evita izolarea şi de-a se alipi la un grup sau la altul de puteri.

,,L'Independance belge" se face asemenea organul acestei ştiri. Ea zice:

> *Situaţia parlamentară în România e de mult timp turburată şi dificilă. Se vorbeşte de-o apropiată dizolvare a Camerei deputaţilor. Aceasta este în maioritate defavorabilă propunerii Barrčre privitoare la cestiunea Dunării, propunere pe care guvernul — în lipsă de altceva mai bun — se vede în ajun de-a fi dator s-o apere, pentru a nu lăsa România cu totul izolată între puterile europene. Pe de altă parte, cată a se proceda la revizuirea Constituţiei pentru a modifica, titlul de Principe, care se dă încă regelui Carol, deşi România a fost proclamată Regat. Ar trebui dar să se întrunească o Constituantă. Acestea sunt*

cuvintele ce se invoacă în favoarea dizolvării , care de altfel nu este încă decât în stare de proiect.

„Românul"— despre care nu mai ştim până la ce grad e oficios—dezminte aceste ştiri în chipul următor:

Judecând după cele ce toţi ştiu, credem că ,,l'Independance belge" e rău informată.

Într-adevăr, nu e nici o deosebire între vederile maiorităţii Camerei şi, putem adauge, ale naţiunii, şi vederile guvernului în cestiunea propunerii Barrčre.

Toţi, fără osebire de păreri, consideră acea propunere nu numai ca atingătoare drepturilor de suveranitate ale ţării, ci şi ca jicnitoare libertăţii Dunării şi deci comerciului puterilor occidentale.

Deosebire în această privinţă nu e şi nu poate fi.

Cât pentru revizuirea Constituţiunii în vedere d' a schimba titlul ce se dă suveranului, toată ţara ştie că nici o trebuinţă nu este.

Cuvântul ,,Domn", cum s-a explicat în Parlamentul român, însemnează suveran, deci nu numai principe, ci şi rege şi împărat.

Deci întru nimic proclamarea Regatului român nu motivează o revizuire a Constituţiunii.

Într-un cuvânt, nu e pân' acum cunoscută nici o raţiune pentru dizolvarea Parlamentului, care acum nu este nici întrunit şi care nu mai are a trăi, după lege, decât numai până la 15 februarie 1883. Astfel invederat ne pare că ziarul belgian a fost indus în eroare.

Lăsăm cu totul de-o parte sofisma „Românului" că, după esplicările date în Parlament de oameni ignoranţi, ,,Domn" ar fi însemnând şi ,,Rege", şi ,,Împărat" chiar. Domn nu poate avea decât înţelesul pe care-l dădeau Domnii români înşii: Dux, Magnus Dux, Princeps (transalpinus).

Constituţia, întrebuinţând acelaşi nume, nu-i dă decât acelaşi înţeles. E cu desăvârşire nedemn de-a substitui prin sofisme şi jucării de cuvinte unui termen din Constituţie alt înţeles decât acela pe care-l are.

Pe de altă parte, pe cât ne-a fost de indiferentă modificarea titlului, în schimbul recunoaşterii căruia se făcuseră promisiuni lunecoase în cestiunea Dunării, tot atât de indiferentă ni se pare schimbarea cuvintelor în text. În realitate nu trăim în monarhie, precum bine - a zis-o d. C. A. Rosetti, ci în republică. Republică având şi încă în cea mai rea formă a ei, consistând din dominaţiunea străinilor, postulanţilor şi samsarilor , e cu totul indiferent care e eticheta acestui regim republican. Ce-i pasă turmei în veci nenorocite ce nume colectiv au apăsătorii ei, zicem, schimbând un vers al lui Alexandrescu.

Prin urmare deie-se orice echivalent lexical vorbei ,,Domn". Fie Dalai - lama , fie taikun , fie şahinşah , papă ori împărat, esenţa monarhică a cuvântului a căzut şi nu mai însemnează nimic; nici una din prerogativele monarhice nu se exercită pentru a pune frâu viciilor şi turpitudinelor unui partid ignorant şi corupt; trădarea e recompensată şi felonia decorată; academia Văcăreştilor a devenit pepinieră pentru recrutarea de prefecţi şi financiari, bugetul e falansteriul nevolniciei intelectuale şi morale: indiferent ce titlu o mai fi când esenţa nu mai este. De aceea e şi firesc ca schimbarea unui lucru atât de indiferent precum e titulatura să fie numai *pretextul* pentru înaintarea unui interes străin, pentru concesiuni reale în cestiunea Dunării.

Dezminţirii ,,Românului" nu i se cuvine decât crezarea pe care o merită o foaie care-a spus de-atâtea ori neadevărul.

Proiectul de-a dizolva Adunarea trebuie să fi existând sau să fi existat cel puţin. El va exista, ca efect necesar al unei cauze fatale, de câte ori un interes al ţării va fi de pus la mezat. Nu doar că Adunarea actuală ar fi absolut intratabilă ; dar s-au îmbogăţit aproape toţi şi vor fi urcat tarifa conştiinţelor lor. Se vede că d-lui Brătianu [î]i trebuie una cu tarifele mai scăzute ca să meargă lucrurile strună.

[17 iulie 1882]

INFORMAŢIUNI
[„ESTE MULT TIMP...”]

Este mult timp de când am dat, sub toate rezervele, ştirea că guvernul ar fi având de gând să convoace pe toamnă Corpurile leguitoare spre a le dizolva apoi îndată. Această ştire a fost anunţată şi de alte ziare locale, precum şi de unele din străinătate, din cele mai autorizate, ca „Gazeta generală de Augsburg" şi ,,L'independence belge". Acum vine ,,Românul", după trecere de o lună, şi dezminte această noutate, spunându-ne încă că actualele Corpuri nu au viaţă decât până la 15 februarie anul viitor. Luăm act de această dezminţire oficioasă.

[17 iulie 1882]

[„«NAŢIUNEA» CONSTATĂ...”]

,,Naţiunea" constată în fine şi ea că starea noastră economică e primejdioasă. Agricultura lâncezeşte ; nici cantitatea, nici calitatea produselor nu mai atrage cumpărători; concurenţa ne omoară; comerţul român dispare şi străinul îl înlocuieşte; balanţa comercială arată că-n fiece an România jertfeşte milioane pe altarul civilizaţiei străine. Mergând astfel ajungem la inaniţiune , la sleirea puterilor.

Iată lucruri pe cari noi le spunem, de patru ani de zile, fără ca nimeni să fi voit să ne asculte. Credem necesar a observa aceasta, căci „Naţiunea" face apel la presă, ca să-şi îndrepte activitatea în acest senz şi să caute mijloace de vindecare.

În adevăr, vindecarea ar fi lesnicioasă, calea sanificării economice e teoretic lesne de indicat; dar de la teorie pân-la aplicaţiune asupra oamenilor, şi mai ales asupra unei generaţii cu desăvârşire corupte, e o deosebire mare.

Reţeta cea mai simplă în contra sărăciei ar fi următoarea:

Fiece organism omenesc, prin inspirare de oxigen şi prin combinarea acestuia cu carbonul în acid carbonic , dezvoltă căldură. Căldura produce putere musculară şi intelectuală sau ceea ce c-un termen din fizică se numeşte: echivalentul mecanic al căldurii . Acest echivalent omul îl poate întrebuinţa spre a produce lucruri utile sau îl poate cheltui dormind la umbră. Deci fiecine să mişte numai din mâni, să producă obiecte de utilitate şi nu va exista sărăcie. Acest sfat însă îl poţi da unui om în toată firea şi nestricat. Pungaşul care trăieşte înşelând pe alţii, desfrânatul care fuge de lucru ca dracul de tămâie vor râde de tine daca le vei da sfatul să muncească, să întrebuinţeze într-un mod util echivalentul de putere mecanică pe care îl produce organismul lor viu.

Ţăranul întrebuinţează acest echivalent mecanic pentru a ara, a semăna, a secera; adică pentru a da materiei o formă nouă, aceea a grânelor, de o utilitate incontestabilă.

Ce fac însă ceilalţi cu acel echivalent, la ce întrebuinţează mecanismul fizicului lor preţios ? Spre a produce lucruri de utilitate ? Ferească Dumnezeu. Unii, nefăcând nimic, îl pierd pur şi simplu, unii joacă cărţi, alţii scriu articole insipide de gazete, alţii precupeţesc lucruri ce nu sunt produse de ei, scumpindu-le artificial, c-un cuvânt: secături, pierde-vară, şi cum [î]i mai cheamă, nu fac decât o întrebuinţare inutilă de mecanismul de muncă cu care i-a înzestrat natura. Echivalentul mecanic se pierde pe nimicuri şi pe zădărnicii .

Daca consideram pe om ca pe-o maşină care trebuie alimentată cu material combustibil , a cărui ardere se preface în putere şi care putere cată a se 'ntrebuinţa la producţiune, daca e să nu se prefacă fără nici un folos în acid carbonic şi dac - am face bilanţul celor mai mulţi, punând de-o parte suma de bunuri ce o consumă şi de altă parte ceea ce în schimb produc, am rămânea uimiţi de risipa, de irosirea de puteri vii ce se face în această ţară. Mii de franci, reprezentând zeci de mii de kilograme metrici de putere vie, i se dau ca pensie reversibilă unui om ce nu e 'n stare a scrie decât nerozii; mii de franci se dau pentru a plăti venalitatea cutărui deputat, ignoranţa cutărui profesor, corupţiunea cutărui funcţionar, trădarea şi felonia cutărui ofiţer superior, negustoria de vorbe a cutărui advocat. Milioane de kilogrammetri de putere se cheltuiesc pentru a întreţine mii de maşini omeneşti cari nu sunt bune de nimica şi nu sunt în stare a produce nimic.

Căci, când e vorba de producţiune, nu trebuie s-o luăm după cum o ia limbajul ordinar, care nu ţine seamă nici de *utilitatea* lucrului produs, nici de cheltuielele ce le exige actul producţiunii. Producţiune nu poate fi numită decât opera din care rezultă un produs *superior* serviciilor de tot felul pe cari le-a absorbit operaţiunea. Numai obţinându-se acest bilanţ poate fi vorba în adevăr de producţiune. Cât costă însă tăcerea unui deputat ? Mii de franci. Cât produce ? Nimic. Cât costă pledoariile ? Milioane. Ce produc ? Absolut nimic. Cât costă plagiatorii intelectual sterpi cari uzurpează catedre universitare şi secundare ? Sute de mii. Ce produce însă un om care însuşi nu ştie nimic ? Nimic, fără îndoială.

Însă cine-a introdus mizeria aceasta economică şi intelectuală, domnia inepţiei şi a ignoranţei, daca nu liberalismul ? Liberalismul a scos din gunoi oameni ignoranţi şi netrebnici cari, în loc de a fi avizaţi să se hrănească din muncă proprie, li se 'nlesneşte a trăi din munca altora. Liberalismul a înmulţit clasa consumatorilor improductivi, cari nu adaugă, prin toată negustoria lor de vorbe, un centigram la greutatea grâului nostru, liberalismul înmulţeşte funcţiile, atrăgând din ce în ce mai mulţi incapabili în serviciile publice; liberalismul, care-a ameţit capetele oamenilor, care nu i-a lăsat la teapa lor, în sfera lor de activitate materială, ci i-a declasat, ridicând la demnităţi înalte bulgari cu 2—3 clase primare, buni de grădinărie poate, dar netrebnici pentru a administra ministerii şi servicii ca al Domeniilor.

Căci o laudă adesea făcută partidului liberal, dar pe care nimeni nu îndrăzneşte a o mărturisi în public, e că-şi căpătuieşte oamenii, că hrăneşte o sumă de lume care-n dealtmintrelea n-ar avea mijloace de trai. Rolul partidului e de a declasa indivizii şi-n acest rol mulţi găsesc superioritatea partidului roşu asupra celorlalte.

Alte partide — ni se zicea — au nainte de toate [în vedere] necesităţile reale ale ţării, pe cari nu le sporesc în mod factice, ci caută a le acoperi, de bine de rău, din veniturile existente . Roşii au alt principiu: primum vivere , mai întâi să trăim noi şi ai noştri cu toţii; veniturile necesare se vor găsi ele, căci pentru asta suntem la putere, ca să le scoatem din piatră seacă.

Deci asta e grija lor cea dentăi: căpătuirea numărului nesfârşit de nulităţi, de oameni absolut improductivi din cari se compune partidul. Şi în adevăr, nu e unul, cât de mic, cât de ignorant, cât de inept, cât de leneş, care să nu fie încuibat undeva la un loc sigur şi cu bune retribuţiuni. Dar patru clase primare aibă, dar să nu ştie absolut nimic din resortul a cărui administrare

---

i-a fost încredinţată, lucrul e indiferent. Dar mire-se el singur de ce l-a găsit si cum a ajuns să dispuie de interese pe care nu le pricepe? Puţin le pasă conducătorilor. *Primum vivere.* Dar s-o potrivi, nu s-o potrivi; dar o şti ceva, n-o şti nimic. A fi roşu e un privilegiu de a trăi din munca altora, fără a se cerceta daca ai vrun merit, vro capacitate, vro aptitudine.

Pentru a căpătui suma aceasta de bulgari tâmpi şi de grecotei pornoscopi şi netrebnici, cari n-au nici posibilitatea de a se ocupa cu o muncă productivă, se creează din ce în ce mai multe funcţiuni cari să atârne direct de stat. Astfel Regia Monopolului Tutunurilor, răscumpărarea drumurilor de fier şi multe alte creaţiuni nouă au dat ocazia să se înmulţească din ce în ce numărul semistrăinilor avizaţi la buget, deci la munca altora. E din ce în ce mai greu de-a agonisi mijloace de subzistenţă în neatârnare de guvern şi sporirea funcţiilor sporeşte numărul celor ce aleargă după ele, înzecind servilismul şi baseţa acestora către cei cari dispun de distribuirea posturilor.

Prin distragerea oamenilor de la ocupaţiuni productive, prin aruncarea pe terenul politicei, prin avizarea lor de a trăi speculându-şi drepturile politice şi votul, populaţia întreagă a oraşelor va ajunge la ideea fatală că e mai lesne şi mai bine de a trăi din munca altora decât din a sa proprie şi urmările unei asemenea maniere de a vedea sunt cunoscute de toţi.

Astfel, atenianii în decadenţă se prefăcuseră toţi în samsari, în advocaţi, în aspiranţi de funcţii, în oameni politici; din buget începu a se plăti mulţimea care asista la întruniri publice; se plăteau mărturiile false înaintea judecăţii, se plăteau membrii juriilor judecătoreşti. Un popor care întreg îşi consuma vremea în afaceri de-ale statului căta să şi fie plătit întreg din buget. Sărăcia ajunsese atât de generală încât oamenii alergau cu lăcomie după un obolus (10 bani) ca recompensă pentru o şedinţă în tribunale, corupţia şi desfrânarea deveniseră din ce în ce mai mari. Filip al Macedoniei şi Alexandru cel Mare aveau oricând în mână tarifa conştiinţelor cetăţenilor ateniani şi n' avură decât să dea cu piciorul pentru a nimici acea comunitate

politică putredă prin demagogie.

Aşadar, dacă economic stăm rău, nici meritäm să stăm altfel. Echivalentul mecanic al vieţii celor mai mulţi oameni nu se întrebuinţează în producţiune, în imprimarea de forme utile materiei, ci se pierde pe mijlociri, pe negustorie de vorbe şi în exerciţiul viciilor. Unde însă nu produce nimenea se 'nţelege că sărăcia trebuie să sporească. Capitalul acumulat de strămoşi prin lupta cu arma şi prin lupta cu plugul trece în mâni străine; ziua nu e aproape, ci a sosit, în care românul e străin în ţara sa proprie şi străinul stăpân. Şi aceasta va merge mereu înainte, până ce nu vom mai avea nimic de vândut decât votul şi drepturile politice. Dar chiar acestea au început a fi un obiect de cumpărătură, despre cari tainicile biurouri de împământenire ne-ar putea spune multe.

Un singur remediu există în adevăr în contra acestor rele, dar trebuie aplicat cu toată rigoarea, cu tot esclusivismul: munca, acest corelat mecanic al adevărului; adevărul, acest corelat intelectual al muncii. Dar muncă, nu nimicuri, nu mânare de muşti la apă; si adevăr, nu fraze lustruite şi negustorie de vorbe.

[22 iulie 1882]

[„BANCHETUL DIN SEVERIN...”]

Banchetul din Severin, dat în onoarea scriitorilor maghiari inspiră lui ,,Pesther Lloyd" o serie de reflecţii cari merită a fi cunoscute şi de cititorii noştri, nu pentru c-ar fi cuprinzând adevăruri, ci pentru că dovedesc oarecum neputinţa înnăscută a maghiarilor de-a se dezbăra de prejudiţiile lor politice.

Dar o fi împăcare, dar n-o fi, ei să rămâie tot aşa cum sunt: ideea de stat maghiară, adecă aceea de-a maghiariza prin 4 1/ 2 milioane de maghiari unsprezece milioane şi mai bine de populaţiuni eterogene, nu le iese din minte la nici o ocazie. Nicicând nu vedem răsărind convingerea limpede că acest lucru e peste putinţă, că ideea de stat trebuie să fie rezultatul naturii ţărei, a factorilor etnici reali şi în viaţă, nu o idee *a priori* inventată de vrun baron la ţară. Nicicând nu vedem ideea că Ungaria este şi cată să rămâie un stat poliglot cu naţionalităţi coordonate, nu superpuse, şi că egemonia politică a maghiarilor nu le-o contestă nimeni, dar ceea ce vor toţi e egalitatea naţională. Până ce această convingere însă [î]şi va face loc, nu speră în nici o apropiere serioasă dintre naţionalităţi. Cu această lipsă de speranţă reproducem şirurile de mai la vale.

Au amuţit sunetele serbărilor cu cari scriitorii şi artiştii maghiari au fost întâmpinaţi în călătoria lor prin Ungaria de sud; au amuţit discursurile patriotice cari s-au preschimbat în curs de-o săptămână şi mai bine între voioşii călători şi ospitalierii lor amici din deosebite locuri şi, după sărbători de entuziasm naţional, se-ntoarce ziua de lucru cu privirea ei sobră şi cu datoriile ei prozaice. Acesta ni se pare momentul cel mai potrivit pentru a preţui fără amăgire de sine însămnătatea serbării şi a trage bilanţul bucuriei de înfrăţire care-a unit, de mult timp pentru întâia oară, pe maghiari, pe sârbi şi pe români.

Cine se poate îndoi de însemnătatea faptului când naţiuni cari stau departe una de alta, ba de multe ori cu animozitate , îşi întind de buna lor voie mâna şi cine e orb de-a nu vedea geniul înalt al umanităţii în încercările de-a se apropia a unor popoare deosebite prin origine şi religiune ? Legăturile de simpatie cari UNESC un popor cu celălalt sunt dintre fenomenele cele mai frumoase ale timpului nostru, fenomene ce durează poduri peste multe prăpăstii ce s' adâncea de mult între popor şi popor. Dar am comite o greşeală dacă, din punctul de vedere al relaţiunilor internaţionale, am atribui un caracter mai mult decât modest acestor apropieri sociale dintre două naţiuni. Evenimentele celor din urmă doi lustri au fost îndestul de învederate pentru a ne inspira o doză de scepticism în privirea aceasta. Eram în mijlocul unui flux naţional de entuziasm pentru cauza turcească: tinerii noştri fură sărbătoriţi în Stambul ca crainicii unei alianţe, ca din basm, între Semilună şi Crucea apostolică şi intrarea triumfală a softalelor în capitala noastră e încă vie în memoria tuturor. Nu mai cercetăm cu ocazia aceasta ce parte aveau simpatiile spontanee, ura comună contra ruşilor şi agitaţiile abile în acea demonstraţie, unică în felul ei; constatăm numai că toată bucuria entuziastă au cântărit cât fulgii în cumpăna politicei noastre esterioare, că, cu toate aceste, am intrat în Bosnia şi că maghiari au fost aciia cari au fost ucişi de osmani, din dosurile de la Maglai . Numai comunitatea de interese *leagă în mod durabil popoare şi state şi, dacă nu ne va succede de-a atrage Serbia şi România în sfera intereselor noastre şi a aduce pe aceste două regate ale Peninsulei Balcanice la convingerea că interesele lor nu colidează cu ale monarhiei austro-ungare, atunci vizita făcută de voiajorii noştri la Belgrad şi Severin nu are mai multă însămnătate decât aceea pe care opinia democratică o dă schimbului de politeţe diplomatice. Ne 'ndoim cumcă partidele estreme din România şi din Serbia, numai de dragul ochilor noştri frumoşi ori a vorbelor noastre frumoase, se vor simţi înclinate a renunţa la acele aspiraţiuni cari, în Belgrad, au de ţintă formarea unui mare regat sârbesc, în Bucureşti formarea unui mare regat dacic. Ei însă îşi vor năduşi aspiraţiunile dacă ne vor şti pe de-o parte îndestul de tari pentru a putea respinge verde orice pretenţiuni neîndreptăţite şi când, pe de altă parte, vor recunoaşte în noi o mare putere, care e dispusă de-a nu-şi urmări interesele în socoteala condiţiilor de existenţă a vecinilor mai slabi.*

E aşadar afacerea serviciului nostru de esterne de-a da o sancţiune proprie politică relaţiunilor de bună vecinătate cari s-ar fi născut prin această vizită, presupunând, se 'nţelege , că vecinii noştri doresc tot atât de mult să trăiască în pace şi amiciţie ca şi noi.

O mai mare însemnătate [î]i atribuim însă părţii aceleia a călătoriei scriitorilor şi artiştilor noştri care i-a dus prin regiuni cu populaţiune amestecată. Căci prin comunicaţia dintre naţiunea dominantă *şi celelalte naţionalităţi, cari au o atitudine atât de îndărătnică şi de puţin amicală faţă cu ideea maghiară de stat, apropiarea socială este cel dentăi şi cel mai hotărâtor pas către o mai intimă unire politică. A se cunoaşte întreolaltă însemnează a se înţelege şi cunoştinţa reciprocă şi intimă pare cea mai proprie pentru a face să dispară prejudiţii şi pentru a şterge antipatii cari, în cea mai mare parte, sunt opera odioasă a unor instigatori egoişti. Şi de-aceea aşteptăm mult de la asemenea încercări de apropiare, cari vor lipi într-o intimă înfrăţire rasele deosebite de sub coroana Sf. Ştefan. Călătoria voiajorilor noştri atinse în mai multe puncte regiuni cari nu demult au fost incorporate în constituţia statului nostru, de unde până acum stătuseră sub un strict regim militar care nu era chemat a nutri simpatii pentru ideea de stat maghiară. A face regiunile aceste primitoare pentru semănătura patriotismului maghiar, a*

câştiga în aceste regiuni pentru ideea naţională preponderanţa asupra ideei naţionalilăţilor , a pune în circulaţie sângele patriotic între inima ţării şi membrele depărtate până acum, iată marea şi frumoasa ţintă care-a putut fi favorizată pe calea care-a luat-o Societatea scriitorilor şi artiştilor maghiari. Poate că fără nici o intenţie espresă scriitorii şi artiştii maghiari au recurs de la naţionalităţile rău informate la naţionalităţile ce sunt a se informa mai bine. Compatrioţii noştri de altă limbă se vor convinge în curând că e onorabil şi cu totul demn de-a se alipi de-o naţiune, *care, nu numai pe terenul politicei şi a puterii politice, dar şi pe acela al ştiinţei şi al tuturor ramurilor artei, are rolul conducător în ţară şi că egemonia naţiunii dominante nu este numai politică şi istorică,* ci e îndreptăţită şi prin cultura ei precumpănitoare (?)

Dar şi la naţionalităţile noastre propaganda socială nu poate face totul, mai cu seamă nu la acele cari se află de puţin timp în posesiunea deplină a drepturilor constituţionale şi cari n-au încă o idee exactă despre valoarea ce-o are cetăţenia maghiară. Î*n comitatele ce s-au ţinut de graniţa militară lipseşte factorul însemnat vulgar care, în alte comitate, cu limbi amestecate, e purtătoarea nestrămutată a ideei naţionale. Ar fi afacerea administraţiei ungare din nou introduse de-a face, prin activitate spornică şi dezinteresată, ca nouăle relaţiuni să devie preţioase şi plăcute oamenilor, de-a le arăta că soarele Constituţiei, care le luminează şi lor, nu este numai o iluzie, ci un astru ceresc care priieşte terenului întreg al activităţii civile. Tocmai în aceste comitate cată a se dezrădăcina arborul veninos al corupţiunii, căci ar fi a lucra în folosul adversarilor noştri daca comparaţia dintre regimul de mai nainte şi cel actual ar ieşi în defavorul nostru.*

Societatea scriitorilor maghiari poate arăta la Dunărea de Jos, în regiunea Timişului şi a Cernei , cât de sus am ajuns pe scara culturii; *dar numai o bună administraţie poate dovedi că meritäm rolul de conducători* pentru că ştim a guverna mai bine.

[23 iulie 1882]

[„ŞCOALELE NOASTRE SUNT RELE ...”]

Şcoalele noastre sunt rele — iată o temă adeseori repetată de ziare politice şi literare; cu toate acestea puţini au aflat cauzele adevărate ale decadenţei învăţământului nostru public si cei mai mulţi sunt predispuşi a atribui starea de lucruri unor cauze imaginare sau cel mult unor fenomene cari nu sunt ele înşile decât urmarea unei cauze generale şi mai adânci.

Şi ,,Românul" constată că şcoalele noastre

> sunt încă departe de a răspunde la cerinţele unui stat care voieşte a fi şi trebuie să devie un focar de civilizaţiune şi de progres în *Oriinte .*

Cauzele, după ziarul oficios, sunt a se căuta în organizaţiunea generală a învăţământului. Mulţi profesori se dedau la diferite ocupaţiuni incompatibile cu exercitarea apostolatului lor; dar şi acest rău e rezultatul unui viciu de organizaţiune. Trebuie să facem ca existenţa profesorului ş-a familiei lui să fie asigurată în limitele unui trai modest dar îndestulător, pentru a-i permite să nu caute alte mijloace de vieţuire. „Românul" nu cere abnegaţiune de la profesori; căci nu se poate cere de la cetăţean în orice profesiune decât îndeplinirea datoriei lui în *schimbul unui echivalent moral şi material* în raport cu munca sa. Foaia oficioasă cere dar sporirea lefilor şi reînfiinţarea... răposatei Eforii a şcoalelor.

Ia să 'ntoarcem odată chestiunea cum stă în adevăr.

Pentru a fi profesor de gimnaziu ori de liceu se cer studii academice — cel puţin acum; deci 18—20 de ani de învăţătură continuă. E în adevăr singura ramură a serviciului public unde, în schimbul unei retribuţiuni neînsemnate, a unui *echivalent material* mic, se cer garanţii de capacitate.

Acest lucru e nemaiauzit şi foarte nedrept într-o ţară în care asemenea garanţii nu se mai cer de la nimenea şi nicăiri. Căci ce se cere bunăoară pentru a fi redactor al „Românului"? Patru clase primare, plus un curs de violoncel. Care e *echivalentul material* al acestei mari capacităţi? Deputăţie, delegaţiune pentru a răscumpăra valori de un sfert de miliard, directorat de bancă — *milioane.* Va să zică pentru a îmbuzunări un *echivalent material* de milioane nu se cer în România decât patru clase primare, violoncel — şi negustorie de vorbe. Dac - am întreba ce se cere pentru a fi director la Ministerul de Interne ne-am aduce numaidecât aminte de omul care a ocupat acest post cu oarecare virtuozitate, de mucenicul Simeon. Ce s-a cerut de la el? Patru clase primare şi poate meritul de-a fi bulgar. Care e echivalentul material al colosalei munce de-a fi pătruns misterele abecedarului şi a celor patru operaţii? Mii de galbeni, mobilier din Paris etc. etc.

Cum? Pentru un echivalent de 300 de franci profesorul să fie obligat a şti atât de mult şi a munci atât de mult şi celălalt , pentru mii de franci, să nu fie obligat a şti nimic? Ce se cere la noi pentru a fi general, locotenent - colonel , adiutant regal? Patru clase primare — întrebând pe generalul de la Bacău — plus poate o teşcherea de drept de prin Italia, plus unul sau două acte de înaltă trădare. Care e echivalentul material al feloniei şi trădării? Lefuri de mii de franci.

Teoria echivalenţilor este, onorabili confraţi, împumutată din ştiinţele exacte. În aceste ştiinţi nu se 'ncap mofturi şi negustorie de vorbe. Când lipsă de ştiinţă, cursuri de violoncel, tâlharii, cumul, malonestitate sunt titluri pentru *mari,* pentru milionare echivalente materiale, nu i se poate cere profesorului de-a fi altfel decât toată lumea, de-a nu vâna câştiguri ilegitime într-o ţară în care toţi le vânează, de-a nu căuta bun trai şi avere fără muncă ca toţi ceilalţi.

Cauza decadenţei şcoalelor e dar declasarea generală care se răsfrânge asupra corpului profesoral ca asupra ţării întregi. Răul trebuie scos din rădăcină; trebuie ca fiecăruia, fie director de bancă, fie amploiat la Regie, la Domenii, la drumul de fier, să i se ceară în schimbul echivalentului material probe că posedă un capital intelectual de resort, probe că a 'nvăţat carte, că pricepe treaba la care e pus. Dar când măsura generală de cultură ce li se cere Mihăleştilor, Costineştilor şi Caradalelor sunt patru clase primare, iar echivalentul material, plătit din munca altora în schimbul acelei preţioase culturi, se suie la milioane, nu se poate pretinde nici de la profesori să fie altfel decum sunt, să nu fie gonitori de funcţii ca toţi, cumularzi ca

toţi, şi să lege de gard o carte care-n România nu-ţi ajută nimic daca n-ai doza necesară de viclenie pentru a te 'ntrece cu semistrăinii la pescuit în apă turbure.

Mai mult; pentru ca asemănarea să fie şi mai mare, căci natura e unitară în fenomenul ei, observăm că, precum sustractorii şi trădătorii ajung departe în celelalte ramuri, tot astfel în sfera instrucţiunii, corelatul hoţilor materiali , hoţii intelectuali, plagiatorii cumulează ei cele mai multe funcţii, trec ei cei mai învăţaţi oameni, sunt ei cei mai influenţi profesori. Ei, iată ce va să zică consecuenţă şi artă de-a trăi. Această artă consistă din timpii cei mai vechi încă în a te adapta cu mediul social în care trăieşti. Când nu se mai află oameni oneşti în ţară, cum zice d. Dumitru Brătianu, nu e nebun acela care, în ciuda lumii şi pentru ca să râză toţi de el, încearcă a fi onest? Când cu patru clase primare şi violoncel ajungi prim redactor , deputat, director de bancă, răscumpărător de drum de fier, milionar — apoi nu e nebun acela care 'nvaţă însuşi şi 'nvaţă şi pe alţii, pentru ce? Pentru 200—300 de franci pe lună?

Nu, să fim drepţi. Ceea ce nu se cere de la nimeni nu se ceară nici de la profesori. Şi ei sunt oameni ca toţi oamenii; când unul plagiază nu face decât să urmeze exemplul ministrului său; când e neglijent urmează pe cei mai iluştri dintre concetăţenii săi, c-un cuvânt ei sunt ca

---

toţi şi toţi sunt ca dânşii. Daca există escepţii lucrul să nu ne mire. E câte unul care a prins dragoste de ştiinţa lui, care, în sfera ei senină, găseşte un adevărat liman de scapare din putrezirea şi mizeria ce-l înconjură; pentru care iubirea adevărului pentru el însuşi e un echivalent moral suficient al muncii lui.

Dar... ,,Românul" singur o zice... „asta nu se poate cere". Asta e. . . virtutea sufletelor alese, pe care le salutăm cu respect şi... atâta tot. Directori de bancă, răscumpărători de drum de fier, deputaţi, miniştri nu vom face din ei. Îi salutăm cu respect, pe cât ne stau în faţă, iar când ne 'ntorc spatele, le dăm cu tifla: Amŕ !
[24 iulie 1882]

[„ÎN URMA DEZMINŢIRII...”]

În urma dezminţirii pe care foile noastre oficioase au dat-o ştirii despre dizolvarea Adunărilor, ,,Gazeta generală" din Augsburg primeşte din Bucureşti următoarea corespondenţă în privirea aceasta:

Afară de divergînţele de opinii mai vechi dintre cei doi conducători ai liberalilor naţionali, par a exista diferenţe însemnate între Rosetti şi I. Brătianu şi în privirea dizolvării Parlamentului pe care-o plănuieşte ministrul prezident. Numai astfel ne putem esplica cum ,,Românul" lui C.A. Rosetti, în acord cu informaţiunea mea, spune că regularea titulaturii nu e un cuvânt îndeajuns pentru convocarea unei Constituante , afirmând afară de asta că, în privirea cestiunii Dunării şi a atitudinii României faţă cu propunerea Barrere, nu există între guvern şi majoritatea parlamentară o divergenţă de opinii atât de mare încât să se poată deduce din ea necesitatea dizolvării Parlamentului. Îndealmintrelea ,,Românul" evită cu precauţiune de-a da o dezminţire formală ştirii ce-am adus-o eu că în septemvrie se vor dizolva Camerele pentru a câştiga ocazia de-a convoca numaidecât o Constituantă, o ştire pe care-a confirmat-o atât corespondentul oficios al lui Ioan Brătianu, care informează pe ,,Noua presă liberă", cât şi corespondentul ,,Independenţei belgice" care, după toată aparenţa, se inspiră asemenea din sorginţi oficioase. Asemenea se lasă cu totul nerelevat faptul că discordia internă în tabăra liberalilor naţionali şi prestigiul moral în decadenţă a actualei majorităţi parlamentare nu-i permit unui bărbat de dezinteresarea patriotică a lui Ioan Brătianu decât alegerea între retragerea sa şi o regenerare fundamentală a majorităţii parlamentare. Dar fie cum o fi — destul că ,,Românul" nu întâmpină cu simpatie intenţiunea Brătianului de-a trimite la primblare actualele Corpuri legislative înainte de espirarea mandatului lor. Şi mai puţin o mistuie aceasta ,,Telegraful", care, pentru relele cele mai strigătoare din viaţa publică, află pururea o scuză, numai daca sunt acoperite de bandiera liberală - naţională . Pentru opiniile acestei foi, pretinse liberale, care-şi nutreşte existenţa într-un mod sărăcăcios din beneficiile ce i se avizează de către partidul dominant, e caracteristică furia comică în care-a căzut prin articolul strict obiectiv al corespondentului d-voastră asupra progreselor ruseşti la Dunărea de Jos. E adevărat că acest articol a fost reprodus de-o parte a presei române: dar asta desigur nu e un motiv de a cere ca corespondentul ,,Gazetei generale" să fie lovit peste mâni pentru descoperirea a o seamă de adevăruri fără îndoială neplăcute gloatei poftitoare de pradă a partidului dominant. Recunoaşterea pe care corespondentul, în relaţiile sale anterioare, a făcut-o meritelor netăgăduite ale sistemului liberal pentru ridicarea prestigiului României faţă cu străinătatea era plăcută negreşit: dar îndată ce acel corespondent aduce vorba asupra stării deplorabile dinlăuntrul partidului, care face cu neputinţă o consolidare a stărilor de lucruri dinlăuntru în România, atunci, cu tot radicalismul , am fi mulţumiţi daca incomodul observator imparţial s-ar da afară din ţară, prin întrebuinţare de mijloace silnice ale poliţiei ! Esplicabilă, deşi nu de scuzat, e această procedare numai prin faptul că orice reorganizare serioasă de partid s-ar îndrepta mai cu seamă în contra trântorilor liberalismului naţional cari, asemenea ,, Telegrafului", consideră statul ca pe-o vacă bună de muls, la dispoziţia necondiţionată a partidului dominant. Până şi ,,Naţiunea", foaie ce apare sub patronatul lui Dimitrie Brătianu, fratele ministrului prezident, spune că vânătoarea după portofolii ministeriale şi după funcţii administrative face cu neputinţă consolidarea stărilor de lucruri dinlăuntrul României şi pune în neorânduială aparatul administrativ. Oricât de aspre ar fi cuvintele pe cari ,,Binele public", organul marilor proprietari liberali independenţi, le aruncă în faţa naţionalilor liberali, totuşi e exact că mulţi dintre partizanii actualei majorităţi parlamentare, cari, acum şase ani, n-aveau ce mânca şi trebuiau să-şi cârpească singuri pantalonii, au devenit milionari prin esploatarea speculativă, a situaţiunii politice şi în socoteala contribuabililor. N-avem a ne mira de asemenea, metamorfoze financiare într-o ţară unde esploatarea influenţei politice în favorul întreprinderilor se face într-un mod atât de dezgheţat ca-n România. Dar ar trebui să fie cineva orb daca ar ignora efectele triste pe cari le exercită asupra viitorului situaţiei economice şi financiare a asemenea manieră de - a - şi fructifica profesiunea sa politică de credinţă.

Deja azi, în urma supraspeculaţiei , din care trag foloase materiale numai câţiva faiseurs *şi întreprinzători, se simte o mare lipsă de bani. O criza care ar fi păgubit pe mulţi ani înainte bunăstarea*

României ar fi fost inevitabilă daca recolta bună a anului acestuia n-ar fi preîntâmpinat ameninţătoarea catastrofă. E posibil ca această întâmplare fericită să mai ţie câtva timp deasupra apei acest sistem de esploatare speculativă. Dar mult timp nu poate ţinea căci, cu toate perspectivele bune de recoltă, bursa de Bucureşti nu poate realiza nici cele mai mici avansuri asupra hârtiilor indigene, o împrejurare al cărei înţeles o pricepe aşa de bine toată lumea, încât comentariile ni se par de prisos.

[25 iulie 1882]

[„NU SE POATE RIDICA MOVILĂ...”]

Nu se poate ridica movilă fără ca alături să [nu] se facă groapă; nu putem spune un adevăr fără ca ,,Românul" să nu producă o platitudine .

Espusesem în unul din numerile trecute un adevăr din cele mai elementare: ca cheltuielile de transport, transmisiune şi repartiţie ale productelor scad valoarea acestora, că această scădere se traduce 'n pagubă pentru cei doi membri de căpetenie ai tranzacţiei economice, producătorul şi consumatorul, că în fine, cu cât aceste cheltuieli mijlocitoare se suprimă, cu atât folosul amânduror părţilor e mai mare.

Nimeni în lume nu se plânge că are prea mult grâu, lână sau bumbac. Fiecine se bucură să aibă cât de mult. Daca transportul ar produce, ar trebui ca omul să se bucure cu atât mai mult cu cât productele sale vor fi transportate mai departe şi mai mult. Dar tocmai contrariul e adevărat. Cu cât piaţa e mai aproape şi transportul mai puţin costisitor cu atât ne bucurăm; cu cât necesitatea de-a face transporturi e mai mare cu atât valoarea productului se absoarbe de către cheltuielele de schimbare de loc, cu atât păgubim .

A-[n]mulţi grâu, bani, lână ne bucură, căci e o înmulţire a averii, a înmulţi transport se consideră ca o pagubă, şi ceea ce transportul consumă e pierdut.

Daca transportul e o producţie, atunci cată să constituie o *îmbunătăţire* a obiectului; cu cât mai mare şi mai multă îmbunătăţire cu atât mai mare valoarea. Dar aici e invederat contrariul: cu cât mai mare şi mai mult transport cu atât mai depreciat obiectul. În orice caz ciudat soi de producţiune cată să fie acesta. La toate celelalte producţiuni, cu cât sunt mai copioase , cu atât mai bine: la transport cu cât e mai puţin necesar, mai mic, mai suprimat prin schimb direct, cu atât mai bine. Cu cât mai multe chile produci e şi folosul mai mare, cu cât mai numeroşi sunt chilometrii de-a lungul cărora cată să le transporţi cu atât paguba e mai însemnată.

Cu toate acestea ,,Românul" susţine că transportul produce.

Cu tonul lui fastidios ne spune că aceste idei sunt ale fiziocraţilor şi am rămas foarte îndărăt cu vederile economice. *Valoarea* transportului este foarte mare pentru producere. În secolul trecut chila mare se vindea cu 5 lei vechi şi azi se vinde cu 100 lei noi, şi aceasta se datoreşte *valorii* transportului .

Iată ceea ce va să zică să nu ştie cineva ce vorbeşte.

Valoarea transportului *a scăzut* şi tocmai de aceea grâul s-a *urcat.* Prin suprimare de cheltuieli de transport şi mijlocire s-a urcat produsul, încât exemplul „Românului", departe de-a fi o tăgăduire , e o confirmare a teoriei noastre, şi cei ce-l dau ajung a proba contrariul de ceea ce voiau să ne probeze.

Căci să ne 'nchipuim bunăoară că în secolul trecut cineva ar fi avut fantazia să trimiţă 50 de chile la Paris cu carul cu boi. Deja după o mie de kilometri de cale *valoarea transportului* ar fi fost mai mare decât a grâului; la Paris în fine s-ar fi vândut c-o pagubă enormă, căci valoarea mutării din loc în loc ar fi fost de zeci de ori mai mare decât aceea a produsului transportat.

Se face însă drum de fier.

Ce se operează prin el decât suprimarea unei lungi serii de cheltuieli de transport printr-o maşină făcută cu scopul anume de a le reduce?

Dar cu toate că seria e redusă, încât producţiunea de grâu a devenit mai rentabilă decât în secolul trecut, totuşi cheltuielele nu sunt deloc atât de mici precum ar vrea să ne facă să credem ,,Românul".

În ce chip primitiv voieşte să-şi inducă cititorii în eroare când încearcă a-i convinge că cheltuiala de transport a grânelor e reprezentată numai prin taxa ce-o plătesc după tarifă?

Dar oare ceea ce li se dă ca înlesnire de transport nu li se ia, în calitate de contribuabili, pentru plata anuităţilor datoriei publice exorbitante pe care-o reprezintă căile noastre ferate? Oare aceste anuităţi corespunzătoare c-un capital de sute de milioane nu sunt cheltuieli de transport? Fără nici o îndoială.

Nu credem că ieftinătatea aparentă a tarifului să înşele pe cineva asupra faptului că ceea ce economisează ici i se ia dincolo sub forma de dare indirectă sau directă menită a acoperi anuitatea. Şi aceste dări se iau — se 'nţelege — de la cel ce n-are nimic de transportat, pentru a se iefteni transportul celui ce are ce trimite în străinătate, precum ţăranul din Vrancea plăteşte anuităţi pentru ca redactorii ,,Românului" şi ai „Telegrafului" să se poată preumbla *gratis* pe la băi .

Dar, pe lângă aceste cheltuieli, combinarea înlesnirilor de transport cu regimul liberului schimb produce pierderi de-o însemnătate şi mai mare.

Daca înlesnirile de transport favorizează pân-la un punct oarecare esportul, ele favorizează şi mai mult importul: dovadă balanţa noastră comercială.

E drept că pentru ţări industriale balanţa comercială nu are însemnătate. A introduce lână brută de-o sută de franci şi a esporta lână fabricată numai de 50 însemnează că cea mai mare [parte] a materiei introduse au fost fabricată pentru necesităţile dinlăuntru, că, prin fabricare , ea a primit o valoare încincită sau înzecită, că cu atât s-au sporit înlăuntru avuţia publică şi că numai un prisos netrebuitor se esportează .

În ţara agricolă se introduc însă fabricate şi se esportă din ea materii brute. Aci lucrul stă cu totul altfel. Locuitorul Indiei orientale vinde bumbacul brut cu 35 bani funtul , din cari guvernul ia jumătate sub formă de bir, cămătarul altă jumătate şi când, după ani de zile, acelaşi bumbac se-ntoarce în formă de materie ţesută, el plăteşte 120, 150, 200 de bani funtul , adică de 10, de 20 de ori atâta cât primise el însuşi pentru acelaşi bumbac. Ce se face toată diferenţa aceasta şi cine-o înghite? Ea se absoarbe pe drumul de la locul pe care bumbacul se produce până la coliba, în acelaşi câmp, în care locuiesc cei ce au să-l poarte. Dar ce ocol a făcut? Din fundul Indiei la Bombay şi Calcutta , de-acolo la Manchester şi 'ndărăt . Ocolul lumii, pentru a ajunge de la câmpul muncitorului pân-la coliba lui.

Tot acest lucru se 'ntâmplă cu lâna pe care-o plătim înzecit când se 'ntoarce 'ndărăt sub forma de postav.

O mică parte din această plată o ia producătorul lânii , una mică ţesătorul de postav — diferenţa o înghite transportul şi transmisiunile .

Daca deci am calcula diferenţa între preţul articolului brut ce-l esportăm şi preţul lui când ni se-ntoarce sub formă de fabricat ar rezulta sume de milioane, din care cel puţin 90 la sută s-ar dovedi c-au fost consumate de transport.

Unde mai punem că înlesnirea de a introduce articole străine de lux naşte într-o societate primitivă cum e a noastră pofte şi trebuinţe cu totul disproporţionate cu puterea ei [de] producere şi că, atunci când această din urmă nu ajunge pentru a acoperi trebuinţele nouă, se atacă capitalul strămoşesc, trec moşiile în mâna străinilor sau se încarcă cu sarcini ipotecare, scăzându-se astfel însuşi capitalul fix al poporului.

Dacă însă produsele importate sunt în stare a altera atât de mult gusturile şi trebuinţele oamenilor încât toţi acei industriaşi cari le satisfăceau în trecut să nu mai fie în stare a concura cu marfa străină, să nu aibă timpul necesar a se deprinde cu satisfacerea noualor trebuinţe şi să fie reduşi a nu mai avea de lucru — atunci serii întregi de industriaşi cu meserii anticuate ajung la sărăcie şi sarcina socială de-a suporta clase devenite fără vina lor improductive se numără asemenea între *pagube.* Nu mai vorbim de inepţia intelectuală şi economică în care lipsa de muncă şi de varietate de ocupaţii aruncă pe-un popor şi care e desigur o pagubă atât de mare încât nu se află echivalent bănesc care s-o reprezinte.

Deci toate întâmpinările ni se par zadarnice. Pentru o ţară agricolă cheltuielele de transport rămân darea cea mai oneroasă şi au efectul de-a secătui din ce-n ce productivitatea brazdei, a reduce pe om la rolul de salahor agricol, a înmulţi castele improductive, a spori trebuinţele în disproporţie cu puterea de producere, a răspândi inepţia economică şi intelectuală, a mări sărăcia şi corupţiunea.

Înfiinţarea treptată a industriei suprimă de sine cheltuielile de transport sau le reduce la puţin. Industria dă totodată ocazia fiecărui individ de-a se aplica în ramura ce convine aptitudinilor lui, de-a se specializa , de-a deveni un caracter şi un talent. Braţul care munceşte nu dă timp capului să gândească la nimicuri. Munca moralizează ; şi daca există atâta imoralitate, atâta cinism, atâta malonestitate în societatea noastră, cauza e în mare parte lipsa de ocupaţie, lipsa de muncă veritabilă.

E pură naivitate din partea ,,Românului" de - a - şi închipui că nouă ne sunt necunoscute definiţiunile ce le copiază dumnealor din Dunoyer sau J. B. Say.

Dacă restrângem înţelesul acelor definiţiuni e pentru că nu ne prezintă cuvinte suficiente spre a esplica o sumă de fenomene economice.

Fără îndoială şi atunci *când nu existau drumuri de fier* definiţiunea că negoţul ridică valoarea unui produs prin transportul dintr-un loc într-altul era aceeaşi.

Existau şi atunci negustori şi transportori şi cu toate acestea grâul era tot 5 lei vechi chila.

Nu transportul ca atare, nici mijlocirea ca atare au produs urcarea, ci o putere mecanică supusă intenţiilor omului care înlesneşte comunicaţia. Scânteia electrică nu face negoţ, dar prin reacţiuni operate de un acid asupra unui metal, deci prin o schimbare de formă, înlesneşte comunicaţia. Prin apropierea consumatorului de producător, prin contactul lor direct în aceeaşi piaţă se 'nţelege că comunicaţia între ei e mai înlesnită şi se suprimă aproape toţi termenii de mijlocire. Lucrul ni se pare îndestul de clar pentru a justifica critica ce-o facem definiţiei vulgare a productivităţii actelor de mijlocire.

[27 iulie 1882]

[„DE MAI MULT TIMP...”]

De mai mult timp se vorbeşte că neînţelegeri ar fi subsistând între şefii de căpetenie ai partidului roşu, d-nii I. Brătianu şi C. A. Rosetti. Ce caracter or fi având însă neînţelegerile n-a putut spune nimeni într-un mod pozitiv. D. Brătianu, întorcându-se alaltăieri în capitală, a făcut o lungă vizită amicului său politic din Strada Doamnei, încât relaţiile dintre dioscurii politici nu par a avea caracterul atât de acut cum se înfăţişa imaginaţiei cuprinse de panică a partidului. Căci nu mai e nici o îndoială că o neînţelegere serioasă între aceşti doi oameni ar însemna dizolvarea partidului roşu, precum încetarea din viaţă a unuia dintre ei sau a amândurora ar coincide cu înlăturarea definitivă din viaţa publică a tuturor elementelor din care partidul demagogic se compune.

De la 1866 până azi se manifestă existenţa unei generaţii nouă, care-a învăţat incomparabil mai mult decât cea veche şi pentru care existenţa acelei adunături ignorante şi străine ce guvernează ţara e un adevărat scandal.

E aproape de neînţeles cum într-o ţară în care există în realitate şi cultură adevărată, deşi într-o măsură mult mai mică, unde există o sumă de capete de-o inteligenţă luminată şi solid disciplinate , tocmai acestea să fie aproape cu totul înlăturate din avanscena vieţii publice, pentru ca pe ea să se desfăşure comedia bizară a unui guvern şi a unui partid dominant ai cărui membri în genere abia ştiu scrie şi citi. E curios a vedea directori de bancă cari n-au decât abecedarul şi cari, prin ignoranţa lor în materie de finanţe, au prefăcut acest institut de-o înaltă însemnătate pentru creditul şi munca naţională într-un institut de joc de bursă şi de speculaţiune. E curios asemenea a vedea administrându-se domeniile , al căror capital fix reprezintă miliarde, de oameni cari n-au nici cunoştinţe agricole, nici altfel de cunoştinţe tecnice şi cari, după un tipic cenuşăresc cu totul netrebnic, dirijează în acelaşi mod primitiv de acum 250 de ani esploatarea unor averi imense. Daca acestea s-ar fi esploatat în mod raţional, demult ar fi servit de model ţării întregi, ar fi ridicat nivelul intelectual al cultivatorilor , s-ar fi regenerat şi îmbunătăţit rasa vitelor de muncă, s-ar fi ajuns la eliberarea claselor muncitoare de sub robia sistemului învechit şi greu de cultură.

E curios asemenea a vedea pe-un plagiator de-o rară şi demult dovedită ignoranţă administrând instrucţiunea şi biserica naţională. De aci se văzu bunăoară trimiţându-se un Pantazi Ghica, acea chintesenţă de crapulozitate şi de neştiinţă, să viziteze mănăstirile pentru a face dări de seamă asupra istoriei şi asupra valorii arhitectonice a monumentelor şi cu aceasta s-a început misiunile ştiinţifice şi literare, continuate de d-alde Fundescu, Macedonski, Pătărlăgeanu ş.a. Se pare deci că ministrul acesta al imoralităţii publice a însărcinat anume tot ce era mai ignorant şi mai pornograf în ţară cu cercetarea monumentelor bisericeşti, cu

vizitarea congreselor literare şi institutelor şcolare.

E învederat că asemenea lucruri ar fi absolut cu neputinţă din momentul în care partidul roşu, sprijinul de căpetenie al neştiinţei şi imoralităţii, s-ar dizolva; precum e pe de altă parte învederat că această disoluţiune s-ar fi întâmplat demult daca între capii acestui partid n-ar fi existat această lungă solidaritate, sau mai bine zis lungă complicitate.

Din momentul în care s' auzise că această complicitate va înceta panica intrase între roşii, deşi fără cuvânt precum se vede. E mai probabil că pretinsele neînţelegeri nu sunt decât un mijloc pentru a abate atenţia publică de la turpitudinile partidului. Lucrurile au ajuns în adevăr atât de departe încât nimeni nu mai e 'n stare a le tăgădui. Îmbogăţirea speculanţilor intereselor publice, decorarea trădătorilor, trimiterea în misiuni ştiinţifice a unor ignoranţi cunoscuţi ca atari de toată lumea, corupţia adâncă a administraţiei, specula pretutindeni, munca şi adevărul nicăieri, toate aceste nu le mai tăgăduieşte nici d. Dumitru Brătianu, nici fratele său, ministrul - prezident , nici chiar d. C. A. Rosetti. Unul zice că ,,nu mai sunt oameni oneşti în ţară" şi-şi trimite partizanii la puşcărie şi carantină, altul că n-a venit încă vremea de-a se despărţi de hoţi, al treilea ameninţă pe cei rebeli cu descoperirea trecutului lor. A intrat neînţelegerea între complici şi învinovăţirile curg reciproc. E cu toate astea probabil ca discordia pretinsă între cei doi capi să nu fie decât un pretext pentru a le aduce aminte celorlalţi că din momentul în care nu vor mai fi uniţi la rele precum au fost în trecut ei trebuie să cază.

Astfel, pentru a amăgi nemulţumirea ţării, se prefac capii că s-au revoltat în contra corupţiei ciracilor lor politici, doar - doar ar putea să întâmpine discreditul în care au căzut cu toţi împreună. Această pretinsă discordie ar mai avea însă şi efectul de a reintroduce vechea complicitate solidară care unea în vremea lui Mazar Paşa pe toţi membrii societăţii de esploatare.

[28 iulie 1882]

[„O NEFĂŢARNICĂ PĂRERE DE RĂU...”]

O nefăţarnică părere de rău pătrunde presa europeană, chiar pe aceea a adversarilor Franţei, la priveliştea mizeriei parlamentare din acea veche şi vestită ţară. Din nenorocire Franţa e prada demagogiei. Nu e greu a descrie această stare de discompunere socială, care s-a repetat atât de des în istorie şi care s-a sfârşit aproape totdauna cu slăbirea continuă şi cu pieirea statului. Deja atitudinea cabinetului Freycinet, ezitaţiunile lui şi lipsa lui de voinţă energică şi colectivă era un semn că guvernul trăieşte de pe-o zi pe alta cu tranzacţiuni şi expediente, că trebuie să ţie pururea seamă de nemulţumirile şi ambiţiile fiecărui partizan al republicei şi că aceste nemulţumiri, opuse între ele şi eschizându-se una pe alta, se sumau orişicând în tendenţa negativă de-a răsturna guvernul. În fine, ca din senin, i se refuză cabinetului creditul cerut pentru o cooperare eventuală în Egipet, guvernul se retrage şi trecură zile până ce unii din membrii Parlamentului să poată fi mişcaţi a primi onoarea de-a dirige afacerile republicei.

E lesne de prevăzut că acest cabinet nu va avea o soartă mai bună decât cel ce l-a preces.

Nu trebuie să ne mai amăgim în privirea aceasta. Franţa nu mai are tradiţii, nu mai are simţ istoric. Activitatea politică, militară, diplomatică a unui popor se cristalizează împrejurul unor tradiţii statornice. Dacă ar urmări cineva istoria Germaniei, ar constata că deja din timpul războiului de 30 de ani, epoca celei mai mari şi mai complete disoluţiuni , se născuse mişcarea unionistă. Nu se poate escita într-un corp electricitate negativă fără ca la celalt capăt să se escite în acelaşi timp una pozitivă corespunzătoare: nu se poate ca discompunerea să se opereze fără ca paralel să nu fie începuturi de recompunere . Puţinii publicişti cari vedeau clar în haosul războiului de 30 de ani prevedeau că neînsemnatul marchionat al Brandenburgului , cu spiritul său de ordine, de dreptate, de disciplină, va fi sâmburul împrejurul căruia se va coordona viitorul imperiu. În politica Austriei constatăm asemenea o strictă continuitate. Chiar în numele monarhiei (Împărăţie a Răsăritului) se adună ca-ntr-un monogram tendinţele şi tradiţia ei politică seculară. Spre răsărit a tins , spre răsărit tinde şi naţionalităţile ei sunt puncte de razim pentru a cuprinde alte fragmente de naţionalităţi. În Rusia vedem de la începuturi o tendenţă de cucerire spre fostul Imperiu bizantin: a pune crucea pe biserica Sf. Sofii e fantasma istorică pe care-o urmăreşte un popor de optzeci şi atâtea de milioane.

Ce tradiţii mai are Franţa? Şi cine le reprezintă?

Vedem aci apărând un nou cabinet, al cărui prezident e un fost corector de gazetă liberală, devenit director de Credit Mobiliar în Spania; apoi doi advocaţi, un doctor în medicină, nu profesor de liceu. Oameni inteligenţi fără îndoială, buni advocaţi, buni doftori , buni corectori de gazetă dar, desigur. .. răi muzicanţi.

Asemenea oameni par a avea un destin fatal: nu acela de-a rezuma în ei încrederea unei ţări, ci de-a escita invidia tuturor foştilor lor colegi, tuturor egalilor lor. Fiece medic, fiece advocat, fiece gazetar [î]şi zice în fundul inimei lui: De ce el şi nu eu? Iată un sentiment pe care nimeni nu l-ar concepe faţă c-un Bismarck, faţă c-un Moltke, faţă cu Gorciacof. Toţi aceşti oameni au trecut, au tradiţii. O ţară întreagă poate fi în contra opiniilor lor, dar va fi în contra cu oare-care sfială. Aceşti oameni au dovedit în curs de decenii că judecata lor era justă, că combinările lor erau roditoare. Iată o dovadă pe care ne-o datoresc toţi oamenii noi, toţi cei ce n-au un trecut public îndărătul lor. Orice ar face un asemenea *homo novus* fiecare zice: ceea ce face el aş fi putut face şi eu. Despreţuit înainte de-a apărea şi înainte de-a lucra, inspirând ură adversarilor, invidie amicilor politici, inspirând , prin neânsemnătatea lor, fiecăruia dreptul de a-i controla faptele şi de-a le critica, escitând prin energie indignarea adversarilor şi amicilor, prin modestie persiflajul şi ironia lor, ei sunt pururea între cele două stânci de cari Machiavelli sfătuieşte pe guvernanţi de-a se păzi: ură şi dispreţ.

Dar alte lucruri se vor descoperi încă în urma acestor guverne slabe şi neînsemnate. Se va constata bunăoară, precum ne previn unele foi, că starea financiară a Franţei e departe de-a fi înfloritoare, că bugetele au fost echilibrate în mod *fictiv,* ca prin neadevăr s-au mănţinut încrederea publicului.

Discreditul financiar unit cu cel politic e fără îndoială o stare de faliment, precum o şi numeşte ,,Le Temps".

Deja se simte în consiliile europene lipsa de influenţă a Franţei şi nu e foaie de orice nuanţă, fie republicană, fie monarhică, care să nu recunoască că niciodată ţara n-a fost politiceşte mai paralizată în afară decât în vremea de-acum.

Şi la noi starea de lucruri prezintă analogii, deşi, se 'nţelege , treapta noastră de cultură nu se poate compara cu cea franceză, încât ceea ce acolo e ridicol şi neînsemnat, la noi e grotesc şi scârbos. Şi la noi nulitate demagogică suplantează nulitatate ; dar ceea ce în Franţa e încă o comedie la noi e o farsă de paiaţe . Fiecare din paiaţele inculte, adeseori din natură stupide, râvneşte

---

la cârma statului, voieşte a fi ministru, director de serviciu, deputat, om mare, şi d. Brătianu are strania plăcere de-a permuta în diferite chipuri aceste figurine de patruzeci şi mai bine de ori în câţiva ani, lăsându-le să răsară pentr-un moment pe scenă şi reafundându-le în nimicnicia lor, spre marea veselie a publicului.

Şi la noi, sub aparenţa bugetelor echilibrate, se ascunde ruina financiară pe care moştenitorii acestui regim vor avea a o constata. Numai de la anul 1880 încoace s-au emis titluri nouă pentru 466 de milioane, o sumă în adevăr fabuloasă când se compară cu sărăcia generală a ţării, cu producţiunea ei unilaterală şi grea, espusă concurenţei americane şi ruseşti, ce lucrează în condiţii mult mai favorabile. Şi, daca acest guvern va mai dura, nu e îndoială că-n fiece an sarcinele publice se vor spori cu zeci şi cu sute de milioane, până ce nimeni nu va mai putea opri ruina, precum nimeni n-a putut-o opri în Egipet ori în Turcia.
[29 iulie 1882]

[,,*ALEXANDRIA,* POVESTEA...”]

Alexandria, povestea despre viaţa şi vitejiile lui Alexandru - împărat , spune că Nevtinav al Egipetului n-avea nevoie să se bată cu oştirile străine ce năvăleau asupra împărăţiei lui. El făcea o sumă de chipuri de ceară, sufla asupra lor c-o circulară ministerială şi numaidecât se topea oştirea persană a lui Darie . Se vede că o seamă din oamenii noştri de stat cred asemenea că cu vrăji, cu circulare frumoase vor descânta decăderea industriei de casă la români şi că de dragul spuselor dumnealor, războiul şi fusul, raghila şi depănătoarea se vor pune din nou în mişcare.

După o seamă de vorbe pornite de mai sus, vedem acum şi pe d. ministru al instrucţiunii adresându-se către învăţători. D-sa le aduce aminte că 'nainte războiul făcea toată îmbrăcămintea trebuitoare ţăranului, iar azi toată lumea poartă americă şi madipolon . D. ministru vrea să redeştepte în locuitori vechile lor deprinderi de a se îmbrăca româneşte cu produse de-ale industriei casnice; exemplul, cuvântul şi sfatul învăţătorilor or să facă mare treabă în privirea asta.

Asta vrea să zică a bate apa-n piuă şi a aştepta să iasă unt.

Dar de când o industrie s-au născut prin sfaturi şi de când au dispărut prin vorbe?

Necesitatea a creat-o, necesitatea a stins-o . Grâul sămănat în zonele tropice nu produce spice. De ce? Pentru că-n acele locuri, nefiind iarnă, grâul se reproduce prin rădăcinile sale proprii, ca la noi o seamă de ierburi; fără sila climei el nu are necesitatea şi nu-şi ia osteneala de-a produce spice şi de a-şi granula fructul. În clima de mijloc, unde iarna-i nimiceşte rădăcinile, el produce seminţe silit de climă.

Tot astfel, când tot ce-i trebuie ţăranului se introduce din străinătate, fie chiar de o calitate proastă, dar ieftenă, el nu-şi ia osteneala de-a mai semăna in şi cânepă, de-a le supune variilor operaţiuni ale topirii , meliţării , curăţitului , torsului , adecă a întrebuinţa zile de muncă pentru a produce o substanţă textilă care-i vine mult mai ieftenă din străinătate. El nu mai simte necesitatea aceasta. Dar el pierde acele zile fără nici un folos? Le pierde în adevăr, dar nici un sfat nu-l poate face să judece faptele economice altfel decum le judecă orice om din lume. O ţesătură ieftenă reprezintă pentru el o economie de timp şi de muncă şi de aceea o cumpără, chiar daca el însuşi ar risipi, nefăcând nimic, timpul economizat. Sub regimul libertăţii comerţului omul numai munceşte decât ceea ce poate concura pe piaţa universului întreg şi de aceea această libertate însemnează ruină pentr-un popor rămas îndărăt.

Aşadar cum s-ar putea introduce industria de casă?

Prin circulare ministeriale, prin vrăji şi descântece? Niciodată.

Chiar la noi ţăranii cari se mai ocupă cu industria de casă sunt cei săraci, aceia cărora nu le e cu putinţă de-a cumpăra nici ţesătura ieftenă străină, ţăranii despre munte, cei cari mai simt această necesitate. Cei de la şes, a căror locuri sunt mai roditoare şi mai largi, cumpără industrie străină.

Mijlocul de a reintroduce industria de casă este deci: de a crea *din nou necesitatea ei;* de a o crea în mod artificial, prin introducerea de taxe mari asupra similarelor străine. La început fără îndoială produsele industriei de casă s-ar scumpi, dar cu cât, prin înlesnirea crescândă de-a le reproduce, ele s-ar înmulţi, s-ar şi iefteni totodată. E singurul chip de a încărca momentan prezentul pentru a descărca viitorul.

Ni-i teamă că aceste circulare vor avea un efect contrar până şi pentru, restul de industrie de casă pe care-l mai posedem . Daca prin aceste circulări şi prin iniţiativa mai înaltă se va reintroduce gustul portului naţional, fără a i se da condiţiile neapărate pentru producerea lui, industria străină va constata lesne curentul de modă creat în ţară şi ne va produce ea tot soiul de obiecte care să semene absolut cu cele făcute la munte, încât am avea în adevăr portul naţional, dar introdus din străinătate. Ni s-ar întâmpla în industrie ceea ce s-a 'ntâmplat cu nişte tragedii. Teatrul Naţional manifestând dorinţa de-a avea piese originale, cineva a îmbrăcat pe spanioli bulgăreşte şi toată lumea i-a luat drept produs dunărean. De dunărean nu mai au încotro.

Producţiunea naţională nu se poate nici mănţine, nici naşte chiar, fără măsuri protecţioniste. O dovadă despre asta ne-o dau toate statele. Anglia şi America, Franţa şi Germania, Rusia, Austria, toate au protejat industria lor pentru a o avea, l-au crescut pe copil cu cheltuială şi, după ce a devenit bărbat, i-a dat voie să se ia la trântă cu toată lumea. Şi copilul industriei naţionale trebuie crescut întâi, ferit de lupta cu industria barbată a străinătăţii şi abia când se va împuternici şi va ajunge egal în tărie [î]l putem lăsa să concureze sub regimul libertăţii comerţului.

Ne pare rău a constata acest diletantism curios, aceste bune intenţii lipsite de ştiinţă guvernând statul român. Poate că la urma urmelor nici bune intenţii nu sunt, ci un chip comun de - a - şi face popularitate, bătând în struna celor ce văd necesitatea unei industrii naţionale.

Cu vorbe însă nu s-a făcut de când lumea nimic decât negustorie de vorbe, nefolositoare nimărui, ci numai celui ce le debitează. E în adevăr o nenorocire pentru România de-a vedea cum convingerile altora,

bazate pe ştiinţă şi pe cunoştinţă de cauză, sunt escamotate de şarlatani incapabili de-a le pricepe, numai pentru a goni popularitate. S-a vorbit de starea mizerabilă a ţăranului şi există în adevăr capete în ţară cari au combinat un sistem întreg de măsuri de reformă socială pentru a ridica nivelul economic şi cel intelectual al ţăranului. După ce noi înşine am lucrat ani întregi în această direcţie, vine un şarlatan de rând, d. C. A. Rosetti, şi se-ncearcă a realiza, prin circulare demagogice, lucruri pe cari nu e în stare nici a le pricepe. De ani întregi vorbim în contra sistemului de liber-schimb absolut, această cauză unică a decăderii industriei şi meseriilor, şi alţi şarlatani, neînţelegând nici cauzele, nici natura lucrului, se leagă de nişte simptome exterioare ale răului şi vor să le lecuiască prin cataplasme de circulare platonice.

Oameni pe cari nu-i durea nici capul de soarta ţăranului, de soarta meseriilor sau. a industriei, văzând că alţii se ocupă cu asemenea lucruri fără nici un folos personal oblicesc momentul în care ideile devin populare, le escamotează fără a le pricepe şi le esploatează în favorul lor. Am vorbit bunăoară de dreptatea sistemului dărilor directe. Numaidecât ,,Românul" s-a agăţat de această idee, apropriidu-şi-o şi neînţelegând deloc că acest sistem preconizat de noi stă în legătură c-o întreagă reformă a vieţii noastre economice. Vorbim de industria naţională? Numaidecât trezim circularomania cuiva, care nici habar n-are de condiţiile de existenţă ale unei asemenea industrii şi care crede a spune acelaşi lucru pe care l-am spus noi, înşirând sfaturi platonice pe hârtie.

Non idem est si duo dicunt idem. Altfel înţelegem noi un lucru pe care-l pricepem şi altfel cei ce aud numai vorba, fără a avea idee de ceea ce ea însemnează.

[30 iulie 1882]

[„ANTON PANN NE SPUNE...”]

Anton Pann ne spune povestea despre un bărbat gelos care-n ruptul capului n-ar fi poftit pe vreun prieten la masă ori la petrecere, numai pentru că-şi temea femeia. În sfârşit, se pune femeia pe capul lui, şi azi una, mâne alta, [î]l înduplecă şi pe el de-a pofti mosafiri. Bărbatul, cam cocoşat şi nu tocmai drăgălaş, se duce-n piaţă şi caută în mulţimea de oameni câţiva cocoşaţi ca el, c-un ochi la făină cu altul la găină, apoi umblă cu ei pe la negustorii de vechituri de le cumpără antereie întocmai ca ale lui, pentru ca niciunul să n-aibă nuri deosebiţi de-ai lui. El şi cu mosafirii păreau una ş' aceeaşi caricatură, şchiopătând în şapte chipuri, încât, când porniră din piaţă, se luară cânii după ei, iar lumea râdea ţiindu-se de inimă. Femeia, când [î]i vede, i se păru că visează, că i se năzare bărbatu-tău de şapte ori înaintea ochilor.

Aşa şi d. Brătianu cu noul cabinet. Ar da mult cineva să afle deosebirea între d. Aurelian şi d. Ureche, între foştii membri şi cei actuali ai cabinetului: aceleaşi antereie , aceleaşi fizionomii, iar d. I. Brătianu prototipul tuturor figurinelor rânduite pe banca ministerială. D. I. Brătianu,

---

care preferă atât de mult pe miniştrii necaracterizaţi , pe cei cari nu răsar c-un lat de deget asupra lui, ar trebui să-şi procure şase mumii din Egipet — trebuie să fie ieftene de la arabi încoace — şi să le numească miniştri. Ar avea folosul unei mai mari stabilităţi a cabinetelor. O maşină de iscălituri pusă în mişcare de un curent electromagnetic ar furniza zilnic cele câteva sute de scârţiituri oficiale cari se numeau de bătrâni ,,laba gâştei " şi mecanismul guvernamental ar merge tot atât de bine , daca nu mai bine decât azi.

Căci, în adevăr, ce 'nsemnează această nouă configurare ; care e cauza parlamentară, care deosebirea de sistem prin care să ni se esplice înlocuirea d-lui Urechie prin d. Aurelian, a d-lui Stătescu prin d. Dimitrie Sturza, a d-lui Chiţu prin d. Stătescu şi viceversa? Toate aceste personaje s-au perindat la ministeriu în cele patruzeci şi atâtea de combinaţiuni ministeriale cu care-a petrecut d. Brătianu anii săi de guvernământ; fantele de cupă a urmat craiului de treflă ; ca-ntr-un joc de cărţi s-au mutat şi permutat acest personal în mânile abilului cancelar de la Florica, fără ca ţara să fi observat o schimbare de sistem, o schimbare în vederile organizatorii sau administrative ale guvernului. Ce avem de aşteptat de la noua combinaţiune ? Nimic fără îndoială, pentru că nu-nsemnează nimic, pentru că valori negative au fost înlocuite prin valori negative, pentru că nici o idee nouă, nici o necesitate nouă, nici o vedere fecundă nu constituie sprijinul acestei configuraţiuni caleidoscopice.

Singurul lucru căruia i se dă oarecare importanţă este trecerea d-lui Brătianu la Război. E prea adevărat că preţiosul nostru cancelar nu se prea pricepe în treburile milităreşti , unde se cer o sumă de cunoştinţe tecnice, încât, daca l-am întreba câţi metri cubici de pământ trebuiesc lucraţi pentru a face o întăritură în care să 'ncapă o companie de infanterie şi două tunuri sau daca l-am întreba de câte grade trebuie să fie unghiul format de orizontul unei întărituri şi de parapetele ei pentru ca focul să fie razant , d. Brătianu n-ar prea şti ce să ne răspunză. Dar asta nu face nimic. Dumnealui tot cel mai mare şi mai ilustru ministru de război rămâne şi venirea sa la hătmănie însemnează totdauna ceva — deşi nu ştim ce.

Oarecare însemnătate i se atribuie şi venirii d-lui Dimitrie Sturza la Esterne. D. baron de Hahn simpatizează cu germanii şi, ca pretins descendent din o familie maghiară, simpatizează poate şi cu maghiarii. Se vorbeşte totodată despre o încurândă călătorie a cancelarului nostru la Ischl, unde se - ntâmpinară deja împăratul Germaniei cu al Austriei si cu M. Sa Regele Serbiei. Ar fi păcat ca un om atât de însemnat pentru politica ,,Oriintelui " să nu fie faţă unde se adună atâtea feţe cinstite de împăraţi şi de crai.

Astea se vorbesc: de prin lume adunate şi iarăşi la lume date — *relata referrentes* — le dăm şi noi oricui o pofti să le povestească mai departe, ca să treacă ca căscatul din om în om. Nouă înşine schimbarea nu ne pare a avea nici o însemnătate deosebită şi nici va avea până ce d. Brătianu nu va avea bunătatea să schimbe sistemul, să introducă un spirit de ordine, de muncă şi de adevăr în guvernul său, în loc de-a reintroduce figuri cari au apărut şi dispărut de atâtea ori de pe scena politică făr nici un folos pentru mersul deplorabil al afacerilor publice.

[31 iulie 1882]

[„«LUPTĂTORUL » DIN FOCŞANI...”]

,,Luptătorul " din Focşani, în numărul său de la 30 iulie, comunică următoarea publicaţiune a

perceptorului din comuna Odobeasca , plasa Marginea de Sus, jud . R. Sărat .

Subsemnatul, agent de urmărire perceptor, conform art. 12 din legea de urmărire, fac cunoscut printr' aceasta că în ziua de 25 iulie până la 2 august 1882, la ora 10 de dimineaţă, se va vinde prin licitaţie la primăria comunei Odobeasca , din plasa Marginea de Sus, judeţul R. Sărat , obiectele ce s-au sechestrat pentru neplata dărilor datorite din *contribuţiuni directe, răscumpărarea clăcii, prestaţiuni judeţene* şi altele. Obiectele sechestrate sunt:

51 vaci, 8 boi, 88 mânzaţi cu mânzate , 2 cai, 15 iepe, 5 noateni , 13 capre, 5 iezi , 83 oi, 12 miei, 3 berbeci, 5 râmători, una căruţă de boi nouă, 1 sucman , 3 căzi , 2 antale, 1 claie cu fân , **28 locuitori cu braţele, cari se vor da cu luna sau cu ziua până la acoperirea datoriei ce debiteză către stat,** şi 455 pogoane pământ după legea rurală, în care pământ sunt diferite roade, adică vii, livezi de pruni , meri, peri şi fân .

Semnat agent A. Comănescu

(No. 26 din 13 iulie 1882)

Toate foile din Capitală au publicat şi comentat actul de mai sus, esprimându-şi indignarea şi mirându-se de acest lucru, la întâia vedere neauzit.

Vedem aci o scoatere în vânzare din partea fiscului cu totul egală cu cele din vremea fanarioţilor: vacă, bou, mânzat, cal, mânz, capră şi ied , oaie şi miel, sucmanul de pe om, carul şi căruţa, cada şi butea, totul se vinde şi, când toate aceste nu mai ajung, se scoate în vânzare... ce ?

Locuitorul, care va fi închiriat de cătră stat ca vita, cu luna sau cu ziua, până la acoperirea datoriei. Peste aceasta se scot în vânzare pogoanele de pământ a căror inalienabilitate e garantată de Constituţie şi de legea de împroprietărire.

Ce zice „Românul" la acest specimen de percepţie liberală?

Ce zice? Băieţii cari-l redijează n-au ochi să citească. În loc de-a constata de ce natură sunt dările neplătite: contribuţiuni directe, răscumpărarea clăcii, prestaţiuni judeţene şi *altele,* se leagă de capitaţie. Capitaţia nu este *justificată.* Capitaţia amânduror ţărilor, pe când nu exista nici o altă dare, constituia abia a douăsprezecea parte a bugetului actual de venituri şi nu se va găsi un singur caz, de la gonirea fanarioţilor până la reabilitarea lor de acum pe cale piezişă, în care un om să fi fost vândut rob pentru capitaţie. A pune aceste vânzări monstruoase în socoteala capitaţiei , a dării celei mai mici şi mai neînsemnate, este un act de estraordinară rea credinţă şi o apucătură pentru a ascunde adevăratul izvor al răului şi a-i substitui o cauză fictivă.

Deşi caută să fim mulţămitori presei întregi pentru că în sfârşit au început a da alarmă în privirea aceasta, constatăm pe de altă parte cu părere de rău că, mirându-se în mod atât de estraordinar de acest act, dovedeşte că puţin cunoaşte ţara.

În realitate, de când bugetul nostru au ajuns la cheltuieli de 110 şi 120 de milioane, dările nu se mai percep nicăiri decât în modul arătat mai sus, căci acest mod e introdus de roşii încă de la venirea lor la guvern, în anul 1866. De atunci deja s-au introdus practica de a mâna satul ca pe o turmă la arendaşul protejat de guvern şi de a angaja *cu de-a sila* pe fiece locuitor în socoteala dărilor pe cari le avansa arendaşul. Căci cine nu poate rămânea dator nici în daraverile sale private, nici ca datornic al statului este românul. Daca un grec sau un jidan nu-şi poate plăti datoriile dă faliment şi s-a încheiat. Daca nu-şi poate plăti dările, i se constată insolvabilitatea şi s-a încheiat asemenea. Ţăranul trebuie să plătească. Un om poate fi oricât de necinstit în ţara aceasta, el poate lua o moşie a statului fără a plăti arenda pe ani de zile: statul va pierde pur şi simplu suma ce i se datoreşte. Dar ceea ce ţăranul ar fi datorind acestui om se împlineşte cu cea mai mare rigoare.

Dura lex, sed lex zice ,,Românul"? NU legile sunt însă de vină la toate acestea, ci starea societăţii. Când vedem deasupra unui popor sărac, incult şi nenorocit, superpuindu-se milioane de mijlocitori şi de cocote, când vedem luxul şi desfrânarea unei clase întregi, a cărei singură cunoştinţă constă în a scrie neortografic şi a citi, când socotim sutele de milioane cu care se întreţin clase improductive şi netrebnice cată să deducem neapărat că pensii reversibile, câştiguri din răscumpărări, misiuni, diurne, cumul, toate trebuiesc plătite în ultima linie prin sudoarea omenească, prin muncă omenească. Şi fiindcă producţiunea actuală nu mai ajunge spre a acoperi bugetul Sodomei şi Gomorei, spre a întreţine lenociniile stăpânitorilor , de aceea se scoate la mezat până şi persoana ţăranului.

Şi-n acest popor nenorocit nu se mai află destulă energie morală pentru a ridica securea şi a se scăpa de asupritori . În toate provinciile Daciei lui Traian poporul autohton e o vită menită a ţine în spate populaţii străine. În Ardeal munceşte pentru ungur, în România pentru greco-bulgar şi pentru jidan, căci zeci de mii de zile de lucru abia acopăr pensia reversibilă a unui grecotei.

şampania băută cu comunarzii din Paris, mătasa ce îmbracă cocotele capitalei, monoclele ce armează ochii pornoscopilor , toată mlaştina aceasta etnică şi morală, toată adunătura asta scursă din câteşipatru unghiurile lumii trăieşte în ultima linie din vânzarea de braţe omeneşti cu luna şi cu ziua, căci orice braţ care nu produce nimic trăieşte de la braţul ce produce ceva.

Iată în adevăr încă o frunză de laur în coroana lui Carol Îngăduitorul.

Despotismul, oricât de odios ar fi, totuşi are mai multă îngrijire de popor decât republica străinilor din România, cu eticheta ei monarhică. Căci această republică nu are şi nu a avut o altă menire decât a constitui din străini clase privilegiate, din român un sclav al lor. Adunături de rase degenerate, cari coboară zi cu zi mai jos pe scara organică, până ajung a se îngropa ca cânii şi ca maimuţele, acestea domnesc asupra poporului românesc; pentru a plăti trebuinţele lor, lenea, inepţia economică şi sterilitatea lor intelectuală, poporul românesc se scoate la mezat şi se închiriază , asemenea catârilor şi cailor de birjă, cu luna şi cu ziua.

[3 august 1882]

[„D. C.A. ROSETTI E, SE VEDE...”]

D. C. A. Rosetti e, se vede, în ajunul de-a pleca la Paris şi de-aceea adresează un fel de enciclică de adio d-lor săi alegători şi iubiţilor săi concetăţeni .

În această scrisoare găseşte ocazie a recapitula anume o seamă de lucruri pe cari le-a zis în trecut, a căror repetare în momente atât de solemne cată fără îndoială să fi având un înţeles escepţional.

D-sa zice că propaganda ce-a făcut-o e cuprinsă în programul de la 9 august 1857.

A trecut cam mult de-atunci, multe conştiinţe şi-au format şi reformat profesiile de credinţă, încât ar fi fost interesant, pentru cititorul ,,Românului" chiar, ca acel program vestit, pe care nimeni nu-l cunoaşte, să vază din nou lumina zilei. D. C. A. Rosetti nu ni-l comunică însă, dar ne dă câteva pasaje din el, precum şi din vestitele sale enciclice , tipărite acum un an şi ceva.

D-sa a zis aşadar:

> Toţi oamenii sunt egali dar nu şi *semeni;* fiecare om trebuie să se lumineze necurmat şi să 'nţeleagă că binele nu se dobândeşte printr-un om, printr-un *guvern,* printr-un *dictator,* ci prin unirea tuturor.

Ţinta d-lui C. A. Rosetti va fi *omul;*
Fiindcă d-sa e pentru luminarea omului şi a *naţiunii,* se va sili a

> smulge din mintea oamenilor închinarea la *stăpân, sub toate formele şi orişice fel de stăpân.*

Astfel vorbeşte d-sa,

> în această epocă în *care naţiunea este în toate atât de sus urcată încât căderea ei ar fi zdrobitoare.*

Trebuie mai cu seamă ca ţara să fie pătrunsă de un mare principiu pe cari foarte puţini îl înţeleg; acela că

> o naţiune *salvată de* un *singur om* se deprinde a nu mai cugeta, a nu mai lucra ea însăşi. Ea cade sub jugul despotismului.

În fine d. C. A. Rosetti îşi încheie scrisoarea zicând că,

> până ce nu ne vom face singuri afacerile, până ce n-om sili pe deputaţi să-şi dea seama de actele lor, până nu vom preface legea electorală etc., nu vom merge bine.

Acestea le zice d-sa

> în momentele cele mai zdrobitoare ale vieţii şi pe la sfârşitul ei.

Curios e în adevăr de-a vedea pe un om bătrân care-n viaţa lui a făcut numai politică găsind relele sociale acolo unde nu sunt şi fiind cu totul orb pentru izvorul lor adevărat. D. C. A. Rosetti îşi ia adio de la alegători, le strânge mâna, poate a renunţat la mărire şi deşertăciuni şi cu toate astea nu se - ndură să-şi calce pe inimă să spuie odată verde care e cauza răului, pe care trebuie s-o fi cunoscând.

Daca d. C. A. Rosetti ar iubi această ţară şi acest popor măcar câtu-i negru sub unghie le-ar zice alegătorilor următoarele: „Oameni buni ! Ce-aţi zice voi daca pe cancelarul Germaniei l-ar chema Pherekydes, pe miniştri Carada, Fleva şi Chiriţopol, pe ambasadori Pandrav ori Giani, ce aţi zice, c-un cuvânt, daca într-o ţară în care pe toată lumea o cheamă Meyer şi Muller, tot ce e deasupra sa clasă guvernantă, ar fi străin? Ce-aţi zice? Ticălos popor, aţi zice, osândit a munci ca vita pentru a hrăni străini, străini şi iarăşi străini".

Dar oare ce e de zis pentru o ţară în care pe oameni îi cheamă Bucur, Bodea , Codrea şi Florea , Păun şi Catalin , Terinte şi Pârvul , Ursu şi Balaur, Lupu şi Bărcan şi unde pe clasele superpuse le cheamă Pehlivanidis şi Zevzocopol , unde din grec dai în bulgar şi din bulgar în grec ?

Ce să se zică decât că ticăloasă ţară şi ticălos popor !

> Şi aceasta este epoca în care după d. C. A. Rosetti naţiunea este în toate atât de sus urcată încât căderea ei ar fi zdrobitoare ?

În adevăr sus urcată trebuie să fie o naţiune ai cărei membri se vând ca vitele, cu ziua şi cu luna!

D. C. A. Rosetti zice că ţinta d-sale e *omul* ? Da, orice om din lume, căci e cosmopolit în privirea tuturor; o singură rasă de oameni s-au bucurat de ura d-sale specială şi de persecuţiune — rasa română. Între oamenii pe cari, cu patru clase primare, ba şi mai cu puţin, i-a

---

ridicat de la rachierie ori de la făclierie , din subcomisariate de poliţie şi de la corectura gazetei sale vom găsi tot soiul de străini, egali ca nulităţi, dar nu vom găsi un singur român.

D. C. A. Rosetti se teme de despotism, de salvarea printr-un singur om ?

Doamne al veacurilor, unde e acel *singur* om ?

Îl asigurăm de mai înainte că acel om nu va fi străin.

Unde e acel singur om să preţuiască plebea aristocratizată a d-lui C. A. Rosetti cu cât face, cu câte un capăt de funie de fiecare ? Unde e acel singur om care să puie pe străini la locul lor, să cureţe România de tot ce-a fost mai decrepit , mai ocolitor de muncă, mai stricat dincolo de Dunăre, de ciuma asta orientală ? Unde e acel singur om, ca să nu mai vedem Pandravi şi Caradale, Mihăleşti şi Chiriţopoli figurând în societatea română, ca să nu li se mai pară ţara asta o colonie greco bulgară , o societate străină de esploatare, condusă de cel mai străin dintre ei, de d. C. A. Rosetti ?

Dar să i-o spunem, spre mângâierea d-sale şi a partizanilor, nu mai sperăm în venirea unui asemenea om. Acest popor românesc e atât de sărăcit, atât de ameţit prin fraze, atât de căzut încât un asemenea om ar muri sub garduri, ca Şincai ori ca Avram Iancu, sau s-ar găsi cineva să-l vânză, precum pe Tudor l-a vândut sârbul Macedonski, şi, în acelaş timp în care acel singur om ar zăcea în puşcărie sau la ocnă, tot unui C. A. Rosetti sau unei Caradale i s-ar vota pensie reversibilă, pentru c-ar fi scăpat ţara de acel om. Glontele care a lovit în Barbu Catargiu trebuie să fi având pensie şi decoraţie căci, din neam în neam, cei ce au vândut ţările

acestea, cei ce au trădat acest popor, aceia au fost destinşi , aplaudaţi şi populari.

Da, naţiunea este în toate atât de sus urcată ! Atât de sus încât statura oamenilor scade, că ei degenerează în maimuţe şi încep a semăna cu Pantazi - ghica ; atât de sus precum nu putea fi nici în epoca fanarioţilor şi cum n-a putut ajunge decât sub fiii Pazvangiilor şi Cârjaliilor , sub urmaşii bandelor lui Caragea ş' ale lui Ypsilant.

În mod general am spus demult că înmulţirea disproporţionată a claselor improductive şi împuţinarea celor producătoare este răul de căpetenie, care devine şi mai grav prin împrejurarea că consumatorii improductivi sunt aproape toţi străini. Fără îndoială toţi liberali, căci liberi de a esploata vor să fie; fără îndoială egalitari, căci egali vor să fie, ei pripăşiţi de ieri alaltăieri , cu toţi acei ale căror nume s' amestecă cu începuturile ţării: Egali da ! dar semenii noştri nu sunt, precum bine observă d. C. A. Rosetti.

Aşa de puţin încât e preferabil să fim tiranizaţi de un român decât egali şi liberi alături cu aceste stârpituri orientale; aşa de puţin încât singurul bine veritabil ce-ar putea să ne facă d. C. A. Rosetti şi conaţionalii săi transdanubiani ar fi să ne slăbească cu dragostea şi să nu se mai intereseze nici de-o ţară care nu-i a lor, nici de-un popor din care nu fac parte.

[4 august 1882]

[„CREDEM A FI DEMONSTRAT...”]

Credem a fi demonstrat destul de limpede că d. C. A. Rosetti sau ignorează starea ţării, sau se preface a o ignora.

Programa sa din 1857 n-a avut decât un singur rezultat: de-a înlesni tuturor străinilor din ţară libertatea de-a *esploata,* căci libertatea de-a munci n-a cerut-o nimeni, de vreme ce-a existat totdauna. Nici una din legile vechi n-a oprit pe stâlpnicul Simeon de-a căputa cizme sau de-a cultiva dovleci ; dar piedici pentru a deveni esploatatorul acestui popor, neavând alte cunoştinţe decum le are un cârpaci , asemenea piedici vor fi existat în adevăr.

Asta e însemnătatea întregei revoluţii sociale, patronată de d. C. A. Rosetti şi de naturile catilinare adunate împrejuru-i. Trebuia să se creeze un mijloc pentru a face din ignoranţi, din străini, din oameni fără trecut, fără patrie proprie şi fără naţionalitate proprie o pătură de esploatatori în România. Acest mijloc au fost reformele liberale, egalitatea politică a acestor oameni fără documente de împământenire cu populaţia proprie a ţării.

Pe când ţăranului din Ardeal i se cer documente că s-au împământenit, precum i se cere aceasta şi unui german, unui francez sau italian, precum li se cere acelor evrei care sunt de sute de ani în ţara noastră, nimeni pân' acum n-a întrebat pe d. C. A. Rosetti când, din supus turcesc,

---

a devenit cetăţean român, precum în genere cererea aceasta i se face omului ce vine din Apus niciodată celui pripăşit de peste Dunăre. Astfel Laurian bunăoară, Bărnuţ, Maiorescu erau străini şi trebuiau împământeniţi. Fleva şi Cariagdi, Carada şi C. A. Rosetti n-aveau nevoie să fie împământeniţi, căci erau consideraţi ca pământeni.

Ei bine, aceşti oameni de peste Dunăre, *de jure* supuşi străini până azi, s-au constituit în societate politică la noi, au scos gazeta ,,Românul", ba au jucat chiar frumoasa farsă de-a se da de mai români decât românii, făcând din naţionalitate şi patriotism o marfă pe care-o debitează de 25 de ani.

De-atunci păcurarul din Rucăr şi rotarul din Vrancea au crezut că aceşti oameni sunt în adevăr ce pretind a fi şi le-a cumpărat marfa de fraze patriotice de o plăteşte an cu an. De atunci elementele cele mai decrepite ale Orientului au devenit elemente politice la noi în ţară, au pus mâna pe Adunări, pe funcţii, pe buget.

De atunci a fost cu putinţă de-a vedea pe mucenicul Simeon, armat cu cunoştinţa deplină a abecedarului, devenind director de Interne, alt bulgar director de Domenii ş.a.m.d. *in infinitum.* Orice demnitate publică e în România apanajul ignoranţei şi al străinătăţii.

,,Gazeta de San - petersburg ", dând seamă despre cartea d-lui Martens asupra Egipetului, zice că egiptenii nu sunt o naţie, ci o adunătură de naţionalităţi, că nu pot fi independenţi, căci o sumă de interese europene sunt angajate acolo, că pseudoautonomia ţării e un rezultat al rivalităţii puterilor care-şi ţin cumpăna şi că soluţiunea cea mai bună e de-a menţine *statu-quo* şi a face ca Canalul de Suez să nu încapă sub predominarea escluzivă a unei singure puteri.

Puneţi în loc de egipteni români, în loc de Suez Dunărea şi e exact starea României în care-a adus-o partidul liberal şi d. C. A. Rosetti.

Românii nu mai sunt o naţiune, ci o adunătură de naţionalităţi. Negoţ, funcţii publice, proprietate fonciară - toate foiesc de numiri străine, cărora li-i de România cum ni-i nouă de China. Şi asta merge *crescendo.* În fiece an, de la venirea lui Carol Îngăduitorul încoace, intră câte 20 000 de străini în ţară, un oraş întreg de esploatatori. Între aceşti 20 000 abia vor fi cinci sute de români din alte provincii şi poate abia 1 000 de oameni dispuşi a munci. Restul sunt oameni incapabili de muncă, speculanţi, mijlocitori, rase neuropatice , fără musculatură , cari fug de muncă ca dracul de tămâie. Grec plugar sau meseriaş mai nu se va găsi în România; funcţionari şi speculanţi cât păr [î]n cap.

Când vede cineva suma imensă de pierde-vară care populează oraşele, sutele de mii de oameni cari se ocupă cu treburi fără de nici o *utilitate,* e silit a admite că întreţinerea acestor oameni cată să se traducă undeva, într-un punct al ţării, în muncă veritabilă, căci numai munca produce bunuri. Când vedem dar că se vând ţăranii cu ziua şi cu luna, lucru care se 'ntâmplă an cu an, de la 1866 încoace, am ajuns la punctul în care pensii reversibile, pomenele bugetare, mătasa care-o îmbracă cocotele, misiunile pretinse ştiinţifice, plagiatele ignoranţilor , discursurile insipide, enciclicele d-lui C. A. Rosetti se traduc în muncă veritabilă, în muncă vândută de administraţie pentru a întreţine aceste pături superpuse.

D. C.A. Rosetti spune că reformele sale sunt luate în mare parte după opiniunile emise de-un bărbat dintre cei mai conservatori, d. Carp.

Ne îndoim daca d. Carp l-au autorizat pe redactorul „Românului" de-a face o asemenea declaraţie. Afară de-aceea, după cât ştim, opiniunile d-lui P. Carp nu se iau nici în *mare* parte, nici în *mică* parte. Sau se admite

întregul său sistem de reorganizare socială, şi atunci în adevăr proiectele sale speciale, ca părţi ale acelui întreg, sunt necesare, sau, daca nu se admite întregul, părţile truncheate nu mai au însemnătate organică.

Întoarcerea la trecut mai nu mai e cu putinţă. În vremea Basarabilor mai exista încă o naţiune română; ea exista încă la 1830 şi a existat până la căile ferate ale regelui Stroussberg. De atuncea încoace naţiunii române i se substituie din ce în ce o adunătură de naţionalităţi, precum s-a întâmplat în Egipt de la deschiderea Canalului de Suez încoace.

Cu cât ţara se saturează cu elemente străine cu atât ea decade economic, intelectual şi moral.

Încă cinzeci de ani de domnie liberală şi România nu va mai fi decât o espresie geografică, în care elementul istoric va fi substituit cu totul prin Ginii, Caradale, Pherekyzi, Pandravi; o ţară care numai românească nu va mai fi, precum nu mai este azi în mare parte.

Acesta va fi rezultatul final al xenocraţiei şi, departe de-a se supăra, d. C. A. Rosetti se poate duce la Paris în ticnă; scopul întregei sale vieţi, înstrăinarea totală a României din vârf pân-în temelii e asigurat pe generaţii înainte.

Peste-o sută de ani poporul latin de lângă Dunăre nu va mai fi decât o legendă cântată în limba Fanarului.

[5 august 1882]

[„PRECUM PREVĂZUSEM...”]

Precum prevăzusem la înregistrarea schimbării ministeriale, numirea d-lui Dim. Sturza face cel mai bun efect asupra foilor austriace şi ungureşti. „Pesther-Lloyd" scrie de ex.:

> *Numirea d-lui D. Sturza ca ministru de externe se consideră ca un act de apropiere către politica Germaniei şi Austriei. Dacă se va adeveri aceasta, atunci negreşit că trebuie să fim mulţumiţi cu această schimbare. Nu dorim altceva decât să putem întreţine* relaţii amicale *cu România. Monarhia noastră a făcut ce a fost necesar spre a întemeia solid acea posibilitate. Însă cei din România au ignorat toate acestea. Tocmai faţă cu Austro-Ungaria, adică în raporturile cu acea putere cu care România are o* naturală solidaritate de interese, *cei din Bucureşti au avut gustul să-şi arate prisosul de prezumpţiune naţională şi politică. Nu s-a ivit cestiune la a cărei soluţie avea să coopereze şi România fără ca România să nu se fi pus în cel mai brusc antagonism cu Austro-Ungaria. Istoricul cestiunei dunărene, care a ajuns în stare de stagnaţie prin obstinenţa României, ne vorbeşte destul de elocuent. Negreşit că aci noul regat şi-a periclitat propriele sale interese. În cazul cel mai rău monarhia noastră poate isprăvi cu opoziţia României într-o formă sau în alta; ea e destul de tare şi dispune de conexiuni destul de puternice spre a nu-şi pierde cumpătul daca cei din Bucureşti vor păstra cu orice preţ o atitudine ostilă. Din contra, România se află într-o poziţie oarecum mai nefavorabilă şi o politică de necontenite provocaţiuni contra monarhiei noastre i-ar fi în cele din urmă fatală. Poate că în fine cei din România vor fi recunoscut aceasta, şi într-adevăr numirea lui Dimitrie Sturza semnifică o schimbare spre bine.*

,,Bukarester Tagblatt" spune asemenea că numirea d-lui Dimitrie Sturza a făcut o bună impresie atât la Viena cât şi la Berlin. Lucrul prin care se distinge spre lauda sa noul ministru e atitudinea sa moderată etc.

Cată să constatăm că, mai cu seamă în momentele actuale, o mai rea laudă nu i se poate face unui ministru român decât aceea de a-l proclama amic al Austriei şi al părţii ei de dincoace de Leita, a Ungariei.

În săptămânile din urmă ungurii au umplut cupa amărăciunilor pentru o jumătate a poporului românesc. Nu mai vorbim de călătoria arhiducelui moştenitor în Ardeal. Ziarele ungureşti au falsificat până şi numele localităţilor din Unedoara ; numele munţilor, ca Retezatu şi ca Negru, au fost transcrise fals în ziarele ungureşti; s-au maghiarizat nume de râuri şi de sate — toată descrierea vânătorii seamănă a se fi petrecut în Tartaria sau în Turkestan, nu în ţinutul Corvinilor , a acelei familii române care le-a dat ungurilor pe cel mai bun rege al lor.

Episcopii români au fost prezentaţi arhiducelui nu de-un om superior în rang, bunăoară de mareşalul Principelui, ci... de-un subprefect. După asemenea formalitate ierarhică credem că subprefecţii maghiari trebuie să fie prezentaţi de călău, spre a se păstra unitatea de principiu în eticheta maghiară de Curte.

Spre caracterizarea furiei de persecuţiune ce-a cuprins pe maghiari în contra naţionalităţilor şi în contra românilor îndeosebi, cari sunt naţionalitatea cea mai numeroasă, reproducem următoarele după ,,Telegraful român" din Sibiiu:

> Ziarul ,,Egyetertes", organul principal al unei partide cu popularitate în Ungaria, al revoluţionarilor Kossuthiani , salută cu bucurie hotărârea adunării protopresbiteratului de confesia augsburgică din Hont .
>
> Protopresbiteratul numit a ţinut în zilele din urmă o adunare în care s-a decis cu unanimitate:
>
> 1. *Numai acela poate fi preot şi învăţător care are simţăminte patriotice şi ştie perfect ungureşte. Nu poate fi prin urmare preot cine nu ştie ungureşte şi despre care se va dovedi prin fapte că este panslavist.*
> 2. *Numai cine şi-a făcut studiile în institut unguresc poate fi preot sau învăţător.*
> 3. *Preotul şi învăţătorul despre care se va dovedi că are simţăminte panslaviste se va destitui din post.*
> 4. *Autonomia bisericească nu poate servi de manta a agitaţiilor panslavistice şi cine va face aşa să se estradă oficielor politice.*
> 5. *Guvernul va fi rugat să oprească broşurile nepatriotice panslavistice .*
> 6. *Limba adunărilor protopresbiterale pe viitor va fi esclusiv numai cea ungurească.*
>
> Cititorii noştri ştiu ce înţeleg ungurii politici sub „patriotism" şi „simţiminte patriotice". Ştiu cu câtă furie s-au pus ungurii politici pe maghiarizare. Ne simţim dispensaţi de la comentarea concluziilor reproduse mai sus şi, ca o curiozitate, reproducem comentariul ziarului din care le-am estras.

Era timpul suprem să se facă pasul acesta. Ţara aceasta trebuie să fie ungurească şi totodată liberă. Îndată ce se pierde maghiarismul şi se oprimă libertatea înceată de a mai fi Ungaria.

E sfânt în ochii noştri interesul libertăţii, însă şi mai sfânt este cel al maghiarismului. Nu ne putem închipui că ele vor veni vreodată în coleziune şi, daca se va întâmpla vreodată, nu vom ezita nici un moment de a sacrifica libertatea pentru maghiarism , în măsura care se va cere, ca să salvăm şi să întărim **maghiarismul.**

După aceste, trece ,,Egyetertes" la autonomia confesiunilor şi se pune pe coarda insinuărilor ; după el toate bisericele se folosesc de autonomie spre agitaţiuni. Protestanţii de confesia augustină sunt panslavişti. Românii greco - orientali , nota bene, numai cei gr.-orientali, sunt daco-romanişti , iar serbii gr.-orientali panslavişti, saşii din Transilvania pangermanişti . Şi, stând lucrurile astfel, li se mai poate lăsa oare libertatea, li se mai poate lăsa autonomia?

Şi mai departe:

Amvonul , şcoala elementară, şcoalele medie, reuniunile şcolare şi literare, reuniunile preoţeşti, învăţătoreşti şi ale şcolarilor, toate au făcut conjuraţiuni zi cu zi în contra Ungariei.

Starea aceasta nu mai era de suferit. ,,Naţiunea" a venit la convingerea că trebuie suprimată autonomia bisericilor, căci ea e periclul permanent pentru maghiarism .

Asta va să zică după ,,Pester-lloyd'' :

Solidaritate naturală de interese;

Dorinţa de a întreţine relaţii amicale.

Ungurii sunt cuprinşi de turbarea comună în contra românilor şi se pretinde ca statul naţional al românilor să le facă concesii în cestiunea Dunării şi să fie cel mai bun amic al maghiarilor. Absurditate fără pereche!

[6 august 1882]

[„ÎN NUMĂRUL DE IERI AL «ROMÂNULUI»...”]

În numărul de ieri al „Românului" citim şirurile următoare într-un articol de fond:

Eram obicinuiţi ca:

stăpânul să înveţe pentru noi, stăpânul să cugete, stăpânul să ne boteze, să ne căsătorească , să ne hrănească, stăpânul să facă tot, el să fie tot şi noi să, ne supunem numai şi să ne închinăm lui. ş' această stingere, această sinucidere a omului se înfipsese în noi atât de adânc încât, de vom cerceta, vom găsi c' adesea *mulţi din cei cari strigau contra stăpânilor strigau nu fiindcă voiau a fi oameni, ci fiindcă credeau că le-a venit rândul a fi şi ei stăpâni.*

Adevărul de la 1857 este şi *adevărul de azi;* putem chiar prevedea momentul în care vom da voie stăpânilor noştri să ne şi îmbrace după placul lor.

Dar stăpânul de azi nu e acelaşi de la 1857. *Altă dată erau boierii, astăzi avem guvernul nostru; lui ne supunem, lui ne închinăm, lui sacrificăm.*

Osebirea este în formă însă, dar nu şi în mintea noastră.

E destul ca unul din noi să aibă la visterie o funcţiune cât de mică pentru ca numaidecât să capete o însemnătate capitală. Lumea zice: ,,Iacă un funcţionar, un membru al guvernului!" şi capetele se pleacă droaie înaintea lui.

Nu ca să criticăm, ci ca să ne luminăm şi să creştem ca naţiune *ne espunem s' atingem o atare cestiune.*

Am spus d' atâtea ori lumii întregi că suntem poporul cel mai liberal; că moravurile, Constituţiunea şi legile noastre sunt cele mai democratice din lume, *încât ar fi vreme, daca nu dorim să devenim ridiculi , să începem odată a pune faptele în acord cu zisele.*

În adevăr avem o Constituţiune liberală, legile noastre sunt în bună parte ca şi cele din Europa; nu e însă mai puţin adevărat c' avem obiceiul d' a ne ntreba totdauna, până nu săvârşim un act, ce va zice guvernul?

După mari lupte *stăpânii au devenit slugi, dar cei plătiţi ca să ne slujească sunt în fapt adevăraţii stăpâni;* se poate zice că *viaţa politică nu esistă în ţara noastră,* căci toţi am luat în astfel de grad obiceiul indiferinţei încât acum, ca şi-n timpii sclaviei , nu ne dăm măcar osteneala de-a cugeta; evenimentele cele mai însemnate ne lasă reci; aşteptăm să vedem ce va zice, ce va face guvernul şi, rău sau bine, mai că nu ştim nici aproba nici dezaproba.

Va să zică:

Cei ce strigau contra stăpânilor strigau nu fiindcă voiau să fie oameni, ci fiindcă credeau că le-a venit rândul să fie stăpâni.

Ceea ce noi pururea am zis.

Invidia celor cari credeau că le-a venit rândul să fie stăpâni este cauza liberalismului în România. *Fecit cui prodest,* au făcut-o cui [î]i foloseşte şi, daca vom cerceta numele celor ce au fost folosiţi prin reformele liberale, străini vom găsi.

Altă dată erau boieri, azi guvern.

Quod erat demonstrandum.

În locul boierilor s-au introdus sute de postulanţi şi vânători de buget, cari costă de zece ori mai mult decât odiosul guvern al boierilor.

Stăpânii au devenit slugi, iar cei plătiţi ca să ne slujească sunt în fapt adevăraţii stăpâni.

Aşa e! Slugi, intelectual şi moral vorbind, au devenit stăpâni în România. *Vide* valetul Chiriţopol!

Se poate zice că viaţa politică nu există în ţară !

Iată ceea ce spunem de mult. Nu există viaţă politică, pentru că adunătura de naţionalităţi nu e o naţiune şi o asemenea adunătură a biruit România, fără arme, numai prin demagogie şi prin amăgire.

Toate acestea le constată ,,Românul" pe baza unor enunţări ale d-lui C. A. Rosetti.

[Î]i mulţumim că spune o dată adevărul. Dar oare d. C. A. Rosetti azi le vede astea? Oare nu ştia că acestea vor fi rezultatele politicei sale care încuraja pe oameni de-a fugi de muncă onestă şi de-a deveni stăpâni salariaţi ? Oare când face gardă naţională, în care cel mai cocoşat devine locotenent - colonel nu creează aci stăpâni din oameni fără merit, cari abia ştiu citi şi scrie? Oare d. C. A. Rosetti s-a informat când a făcut din Mihăleşti stăpâni cu câte patru clase primare? Oare toată viaţa d-sale politică, de la început până azi, a fost altceva decât tendenţa nu de-a face oameni, ci de-a crea stăpâni din slugi pe spatele poporului nostru?

Pe de - altă parte însă nu se poate aştepta ca aceste rele, introduse odată, să înceteze prin alegeri. Aceiaşi oameni ar alege pe aceiaşi oameni, răul ar rămânea identic, tocmai pentru că nu există viaţă politică, tocmai fiindcă fiecine crede că i-a venit rândul să fie stăpân, tocmai pentru că slugile au devenit stăpâni. Asemenea rele nu se pot repara printr-o voinţă spontană , pentru că actele de voinţă sunt şi ele determinate de corupţiunea epocei, de apucăturile care-a prins rădăcină şi au întunecat opinia publică.

E o curată absurditate de-a aştepta de la [o] colectivitate ignorantă altceva decât o reprezentaţiune şi un guvern ignorant; e absurd de-a spera ca alesul unui om să nu fie chipul şi asemănarea lui. Nici un om nu poate vedea lucrurile decât cu ochii săi proprii, nu le poate judeca decât cu mintea sa proprie, le automorfizează , precum ar zice Herbert Spencer , adică le dă forma pe care-o pricepe el. E cu neputinţă ca o generaţie stricată de demagogi în cap cu d. C. A. Rosetti să mai judece clar trebuinţele obşteşti .

Singurul rezultat este convingerea că întregul sistem demagogic e cu totul steril; o altă convingere, că deosebirea dintre oameni cată a se stabili pe grade, capacitate de muncă şi de adevăr, trebuie să prinză rădăcini pentru a sanifica spiritul public.

Relevăm în fine următoarele mărturisiri:

Adevărul de la 1857 este şi adevărul de azi.

Avem moravuri, Constituţiune şi legi democratice, dar suntem ridicoli , căci n-am pus faptele în raport cu zisele.

Una am zis, alta am făcut.

„Românul" adaugă că ,,se *espune"* atingând o atare cestiune.

În adevăr se espune. Mărturisiri mai preţioase şi mai adevărate totodată ca cele [de] mai sus arareori se găsesc în foaia roşie.

[6 august 1882]

[„D. DIMITRIE STURZA NU ÎNCETEAZĂ"]

D. Dimitrie Sturza nu încetează a fi obiectul unor apreţiări măgulitoare din partea presei germane. ,,Berliner Tagblatt" şi-a comandat la ,,unul dintre corespondenţii ei" până un fel de schiţă biografică a d-lui ministru de esterne, pe care nu ne putem opri de-a o comunica:

> Schimbarea în Ministerul Afacerilor Străine din România pe care o aduse cu sine formaţiunea noului cabinet — zice foaia berlineză — nu e fără însemnătate pentru o pacinică aplanare a diferinţelor austro - române în cestiunea dunăreană şi pentru atitudinea României în complicaţiunile eventuale ale Orientului. Antecedentele, precum şi opiniile politice ale noului ministru, bine caracterizate şi cunoscute, ne indică limpede direcţiunea ce are de gând a o observa cabinetul Ion Brătianu - sturza , o direcţiune care nu va întârzia a produce satisfacţiune în Germania, dar şi mai mult încă în învecinata Austro - ungarie , între amicii păcii şi partizanii sinceri ai alipirii României la alianţa austro-germană, de vreme ce, după cât ştim, nu există un singur om de stat român care - ar putea să justifice mai mult această supoziţie decât d. Dimitrie Sturza. E cel mai germanofil şi tot ce e german poate fi sigur de protecţia sa.
>
> Să nu se zică că, în cabinetul român, nu se prea ţine seamă de ceea ce zice ministrul de resort, că primul ministru Brătianu e atotputernic. Cu d. Sturza nu stă tot astfel. Daca el se va şi conforma uneori cu opinia ce va predomina în cabinet, în cestiuni principale Sturza nu numai cu nu-şi va sacrifica opinia sa politică, dar va face-o să străbată. Pentru asta ne garantează întreaga sa individualitate, tăria şi neatârnarea vederilor sale politice, căci daca acestea ar fi mai puţin tari şi mai puţin neatârnate desigur că multilateralul şi genialul Sturza ar fi mai plăcut şi mai dorit de către partizanii săi proprii. Această neatârnare a fost cauza pentru care ministrul - prezident a ezitat mai multe săptămâni până a alege pe Sturza. Dar, după ce primul ministru totuşi s-a hotărât în fine pentru el, nu se poate admite altceva decât că d. Brătianu însuşi s-a hotărât pentru o politică care cel puţin nu e opusă direcţiunii ce-o urmează d. Sturza.
>
> Din contra, credem a putea deduce din mai multe semne ce le-am observat de două luni încoace că d. Brătianu cugetă foarte serios la aplanarea diferenţelor cu puternica monarhie vecină, presupunere ce se poate numai confirma prin intrarea d-lui Sturza în cabinet la Ministeriul de Esterne. Credem că în curând se va pune la cale *o înţelegere directă între România şi Austro-Ungaria în privirea cestiunei dunărene* şi cine ştie dacă o asemenea înţelegere n-ar fi mai profitabilă pentru amândouă părţile interesate decât intervenţiunea Europei ? Oare nu zic românii înşişi că propunerea franceză a d-lui

---

Barrčre e mai pernicioasă pentru România decât anteproiectul austriac?... Deci numai înţelesul acesta 'l poate avea numirea, şi în Berlin, unde d. Sturza e persona grata *pentru cunoscuta sa germanofilie , ea desigur va fi primită, cu satisfacţiune. La Curtea din Viena lucrul va fi tot astfel, de vreme ce un Sturza ca ministru de esterne nu poate fi decât plăcut pentru Austro-Ungaria.*

Pentru cabinetul Brătianu, Sturza e fără îndoială o achiziţiune eminentă, care va satisface şi ţara, în care meritele sale sunt cunoscute şi apreciate, Fiind în alt rând ministru de finanţe, el s-a dovedit foarte folositor, mai cu seamă pe terenul economic, şi n-a încetat nicicând a-şi pune talentele în serviciul binelui ţării sale. El a fost acel care-a luat iniţiativa răscumpărării căilor ferate şi a executat-o dimpreună cu comisarul român din Berlin, d. Calinderu . Prin răscumpărarea acestor căi el a pus ţara sa în posesiunea celei mai importante reţele de căi ferate române.

Următoarea întâmplare ne va servi ca mic exemplu spre a dovedi ce germanofil e Sturza. Acum trei luni luă direcţiunea unui institut de credit, a Creditului Funciar. Predecesorul său comandase nişte rechizite la Paris, a căror modeluri se aflau faţă. Numaidecât Sturza revocă comanda, pentru că nu-i conveneau modelurile , şi insistă ca obiectele să se comande la Berlin ! Ceea ce se şi întâmplă, deşi nu fără greutăţi, pentru că ,,obiectele" erau un soi de fabricat francez *cari nu se aflau la Berlin, încât au trebuit anume fabricate de-un mare industrial de aci. Dar noul director al Creditului Funciar îşi făcu gustul — avu „marfa sa germană".*

Studiile sale şi le-a făcut la Berlin şi oricine s-ar preumbla cu el poate fi sigur că Sturza [î]i va arăta o casă în colţul format de Jagerstrasse şi Friedrichstrasse cu cuvintele: „Aici am locuit când eram student !"

Precum vedem, foile germane nu sunt parcimonioase în relaţiuni asupra germanofiliei noului ministru de esterne şi admirăm numai naivitatea cu care ele nu se tem a discredita în ochii poporului său propriu pe omul pe care-l laudă.
[8 august 1882]

[„«GAZETTE DE ROUMANIE» NE DĂ LECŢII...”]

,,Gazette de Roumanie" ne dă lecţii de tact în privirea articolelor noastre etnografice. Ne pare rău, dar lecţii de la foi subvenţionate din fondurile reptilelor nu primim, pentru că asemenea lecţii se comandă ca ori şi care altă marfă politică şi nu ne vine nici în minte de-a discuta opinii atât de ieftene. Când opinia politică e o marfă, care poate fi şi conservatoare şi liberală, după cum dictează interesul momentan, când cineva se oferă cu aceeaşi lesniciune a fi redactorul unei foi conservatoare, cu care devine al unei foi guvernamentale, ni se pare că aceluia i-am putea da noi lecţii de onestitate politică şi să ne dispensăm de lecţiile sale de tact. Adevărul etnologic pe care-l repetăm adeseori îşi are înţelesul lui şi nu atinge ,,oameni de înaltă onorabilitate, care în orice ocazii au dovedit că sunt buni români", pentru că nu de aceştia vorbim. Când vedem însă înfiinţându-se o foaie cu scopul anume de-a începe prin opoziţie şi de-a se pune apoi la dispoziţia guvernului pentru o funcţie şi o subvenţie, atunci adevărul nostru etnologic devine foarte substanţial şi dovedeşte că nu de ,,oameni de-o înaltă onorabilitate" vorbim, nu de acei cari prin caracter şi fapte s-au asimilat şi cu spiritul şi cu caracterul acestei ţări, ci de aceia pentru cari patriotismul şi naţionalitatea, precum şi principiile politice sunt o simplă marfă, când albă când roşie, după plac şi după darea de mână a cumpărătorului.

Iată dar ceea ce combatem în pretinşii români şi e foarte indiferent daca cel ce anunţă acest adevăr e bulgar sau turc, armean sau arnăut . Ce vă pasă cine trage clopotul, dacă acest clopot sună adevărul.
[8 august 1882]

[„DE MAI MULTE ORI AM OBSERVAT...”]

De mai multe ori am observat tendinţa foilor greceşti de-a tăgădui existenţa până şi a acelor resturi de populaţiune traco - romană care-n evul mediu, mult mai răspândită decât astăzi, îşi întindea insulele sale etnice în toate teritoriile împărăţiei Răsăritului.

În adevăr Peninsula Balcanică era în anticitate o peninsulă tracică şi numai vârful ei estrem era populat de greci. În comediile lui Aristofan — în *Paserile* de ex. — intră în scenă un zeu tracic şi o dovadă că încă în vremile acelea grecii nu cunoşteau limba populaţiei autohtone a peninsulei e că acest zeu pronunţă sunete fără de nici un înţeles. Asemenea e ştiut azi că dacii

---

erau traci care trecuseră Dunărea două sute de ani înaintea vremei lui Traian şi că statul lor, în momentul în care l-au subjugat Imperiul, nu avea decât vârsta de douăzeci de decenii. În contact cu romanii populaţiunile tracice — cele mai vechi după Herodot, deci autohtonii Peninsulei Balcanice — s-au romanizat, au devenit români. Spre a întrebuinţa un termen din chemie, tracii Peninsulei şi cei din Dacia erau izomorfi cu romanii şi s-au contopit pretutindenea în popor românesc, care-n evul mediu era mult mai numeros decât azi, după cum ne dovedesc o sumă de izvoare. Filip II şi Alexandru cel Mare au fost traci. E prea adevărat că acesta cucerind ţările Asiei şi ale Africei grecii i s-au substituit pretutindenea, dar tot ei li s-au substituit şi romanilor în împărăţia Răsăritului, încât calitatea grecilor de-a escamota în folosul lor cuceriri făcute de alţii şi de-a intra pe furiş în moştenirea istorică a altor popoare este proverbială. Oare în România nu ne-am pomenit într-o bună dimineaţă cu sute de moşii mănăstireşti escamotate prin subrepţiuni testamentare şi-n secolul trecut România nu părea o ţară aproape grecească?

Ca dovadă a acelei tendenţe de tăgăduire lăsăm să urmeze un articol din ,,Messager d'athenes " privitor la românii din Macedonia, scris cu ocazia unei pretinse misiuni a d-lui Pencovici şi a unui pretins raport al său.

Iată ce zice foaia din Atena:

Am aruncat o privire asupra raportului unui d. Pencovici trimis de guvernul român pentru a inspecta şcoalele pe cari guvernul din Bucureşti le-a stabilit cu mari cheltuieli în Macedonia. Acest inspector surd şi miop n-a văzut decât români şi câţiva bulgari în patria lui Alexandru cel Mare. Nu există un singur grec, cu toate astea ideea greacă e dominantă, pentru c-au îmbrăţişat-o românii. E vorba acum de-a readuce aceste oi rătăcite la turma naţionalităţii române. Aceasta este fără nici o îndoială opera pe care o urmăreşte propaganda cu mai multă ardoare decât succes şi al cărei pontif e d. Urechia.

Se 'nţelege că elementul grec a dispărut cu totul din Macedonia. E drept că se vorbeşte greceşte, dar numai pentru că grecii dispun de biserică şi de şcoală. Ar fi de ajuns să se închiză aceste şcoli şi aceste biserici pentru a reduce la nimic elementul grec şi a-l vedea contopit şi absorbit de elementul român, care constituie fondul populaţiunii macedonene .

Pentru d. Pencovici elementul grec, care e elementul indigen, *nu are dreptul de-a exista în ţara sa natală sau nu trebuie să existe decât pentru a augmenta, prin superioritatea civilizaţiei lui, prestigiul şi gloria numelui român. Nu e destul pentru cea mai veche şi mai ilustră din rasele europene ?*

Loc tinerilor, va striga desigur d. Pencovici. Viitorul e al lor. Cât despre acele rase vechi cari au creat lumea după asemănarea lor, turnând-o oarecum în forma civilizaţiunii lor, trebuie să dispară ca acele vechi triburi ale lumii nouă cari n-au lăsat în urmă-le nici o urmă de existenţă.

S-ar părea că numai pentru a face 'n ciuda visătorilor de la Dunărea de Jos grecii nu vor să fie absorbiţi de coloniile de cuţovlahi stabilite în mijlocul lor. *Cată îndealtmintrelea să fim drepţi faţă cu spiritul ce animă aceste colonii. Nu numai că n-au avut niciodată de gând să constituie un grup etnic independent, dar totdauna s-au asimilat puţin câte puţin cu grecii, ale căror aspiraţiuni naţionale le împărtăşesc. Ceea ce d. Pencovici constată c-o tristeţe în stare de a stoarce lacrimi tuturor patrioţilor români.*

Tot aceasta am constatat-o şi noi adeseori înaintea lui, înaintea tuturor acestor apostoli ai urei, acestor misionari ai discordiei pe cari bunii noştri fraţi de la Dunărea de Jos i-au dezlănţuit asupra patrioticelor noastre populaţiuni din Macedonia. Fac un trist oficiu, o rea faptă. Naţiunile ce vor cucerirea orientului le sunt mulţumitoare. N-avem decât să citim, pentru a ne convinge, articolele de laudă pe cari foile austriace şi cele panslaviste le consacră din când în când propagandei române în ţările de limbă greacă.

Prin acţiunea timpului, prin comunitate de interese şi afinitate de rasă, colonii romani, *iar nu românii stabiliţi în Macedonia, s-au contopit şi asimilat cu grecii,* elementul autohton al ţării, *după ce aceste ţări au fost cucerite de romani . Cu toate acestea ei au continuat a vorbi un* patois care s-apropie mult mai mult de limba provensală decât de cea română, *ceea ce dovedeşte într-un mod* victorios *că cuţovlahii , de rasă greco - latină , veniţi din Occident, nu sunt deloc,* precum se pretinde în Bucureşti, coloni veniţi de pe malurile Dunării. *Numai daca românii s-ar pretinde moştenitori ai vechilor romani — ceea ce-ar fi absurd, de vreme ce marile naţiuni neolatine ale Occidentului au mai mare drept la aceasta — ar putea să pretinză drepturi de proiecţie asupra cuţovlahilor din Imperiul otoman. Francejii, italienii şi spaniolii ar fi mult mai întemeiaţi să pretindă protectoratul acesta, pentru că acel* patois *pe care-l vorbesc pretinşii compatrioţi ai d-lui Urechia se apropie, precum am zis,* mult mai mult de diferitele idiome ce se vorbesc până azi la ei *decât de limba română. Ca sprijin al celor ce zicem e de ajuns a spune că d. Pencovici şi toţi compatrioţii săi nu se pot înţelege cu cuţovlahii decât prin interpret.*

Îşi fac iluzii la Bucureşti când şi 'nchipuie că prin emisari şi institutori români vor separa pe cuţovlahi de naţionalitatea greacă. Admiţând chiar cu d. Pencovici că-n Macedonia nu sunt decât români grecizaţi , e sigur că aceştia, mândri cum sunt de numele de grec, nu se vor lăsa duşi de intriganţi pe o cale care - ar izbuti fatalmente la lupte intestine cu grecii, pe cari pururea i-au considerat ca pe singurii lor compatrioţi . Daca aceste lupte ar veni, ceea ce nu credem, ele n-ar ajuta decât inamicilor declaraţi ai grecilor şi ai românilor. Oare asta se caută în Bucureşti ? D-nii Urechia şi compania, cari poartă ură numelui grec, cari recomandă trimişilor lor de război civil, precum am demonstrat-o , cea mai mare animozitate contra grecilor, au intrat cu îndrăzneală pe această cale. Daca s-ar realiza vreodinioară odioasele lor proiecte se va putea zice cu poetul italian: Messena piange , Sparta non ride .

Puţinul succes ce l-a obţinut d. Dimitrie Brătianu pe lângă cuţovlahii de lângă Olimp, nedezrădăcinata lor alipire, când au fost lucraţi de-o sumă de agenţi trimişi din Bucureşti şi Constantinopol cu instrucţii de-ale fostului ministru al României pe lângă Înalta Poartă, patriotecele lor protestări faţă cu intrigile acestor agenţi, pe cari i-au alungat cu lovituri de picior, ar fi trebuit să deschiză ochii ultrapatrioţilor din Bucureşti, cari dau încă crezare minciunilor îndrăzneţe ale unui Mărgărit şi raporturilor nesăbuite ale unui Pencovici. După Margaritis şi alţi oameni ejusdem farinae *locuitorii Olimpului ar fi trebuit să se ridice în masă la apropiarea trupelor greceşti, pentru a afirma naţionalitatea lor română fie chiar vărsându-şi sângele. La apropiarea trupelor noastre ei au mers în masă spre întâmpinare şi şi-au plecat stindardul, ceea ce pentru ei era un semn invederat de supunere naţională. Acestea erau sentimentele acestor români pe cari d. Brătianu întreprinsese , într-un voiaj ce l-a făcut anume la Londra şi la Paris, de a-i reprezenta ca inamici incarnaţi ai naţionalităţii greceşti. Cei din Macedonia nu se vor purta altfel în ziua în care vor vedea desfăşurându-se în mijlocul lor mândrele noastre colori naţionale.*

Nu vom insista asupra opiniilor politice din articolul de mai sus, ci vom releva numai erorile istorice şi filologice.

Deja Theophylact , sub anul 579, şi Theophan sub acelaşi an pomenesc de români în oastea trimisă în contra avarilor; sub anul 976 Cedrenus povesteşte că între Prespa şi Castoria călători români au ucis pe David, fratele ţarului bulgar Simeon. De aci înainte existenţa românilor balcanici nu mai e tăgăduită de nimeni. Anna Comnena [î]i citează în jumătatea a doua a secolului al Xi-lea lângă Exeva . În jumătatea a doua a secolului al doisprezecelea călătorul evreu Benjamin de Tudela [î]i găseşte în munţii Tesaliei, nesupuşi de nimeni, cu totul neatârnaţi şi o spaimă a grecilor. Nicetas Choniates în fine numeşte munţii Tesaliei Valahia Mare. În toată suta a treisprezecea numirea veche de Tesalia ieşise din uz şi se 'ntrebuinţa numai numirea de Valahia. George Acropolita , G. Phrantzes , catalanul Ramon de Muntaner , Henry de Valenciennes , apoi chiar hrisoavele împăraţilor bizantini numesc ţara Vlahia Mare, Blaquie la Grant. Etolia şi Acarnania se numesc Vlahia Mică (Phrantzes), partea de sudost a Epirului , vechea Dolopie , se numea Vlahia Superioară.

Teodor Angelos Comnenos Ducă domneşte în suta a Xiii-a peste Epir, Tesalia, Albania şi Macedonia, cari toate la un loc se numesc Vlahia , atât de cătră scriitorii bizantini cât şi de cei occidentali .

Departe dar de-a fi numai o mână de coloni romani, românii erau în evul mediu unul din popoarele cele mai numeroase ale Peninsulei, după toată probabilitatea traci romanizaţi, ca şi cei din Dacia. Rolul cel mai însemnat [î]l joacă sub asanizi , dintre cari Ioaniţiu , în răspunsul dat papei Inocenţiu III, se declară a fi el,

împreună cu poporul, de origine romană, mulţumind papei că l-a adus la această cunoştinţă. Poporul românesc al Peninsulei a fost aşadar absorbit de greci şi de bulgari şi din el n-au rămas decât aceste puţine fragmente ce le vedem azi, dar despre cari nu e nici o îndoială că ei sunt autohtoni, şi grecii — coloni ce locuiesc între ei. Nici nu se poate altfel, de vreme ce grecii sunt pretutindenea coloni, în Asia Mică, pe ţărmii Mării Negre şi-n alte locuri.

Cât despre limba macedoromânilor, e azi un adevăr cunoscut de toţi că e numai un dialect al limbei dacoromâne şi că n-are a face deloc cu limbile neolatine ale Occidentului. Studiile recente ale lui Miklosich au dovedit-o cu toată evidenţa. Atât dialectul din Istria cât şi cel macedoromân sunt varietăţi a limbei dacoromâne , cu mici deosebiri fonologice şi cu mari şi hotărâtoare asemănări.

Ne rămâne numai să admirăm ignoranţa grecilor moderni în privirea istoriei şi etnografiei unor ţări asupra cărora pretind a avea drepturi.

Dacă se află români în Macedonia cari vor redeşteptarea poporului lor şi readucerea lui la conştiinţa naţională ei au cuvânt să lucreze în acest senz şi nu injuriile foilor greceşti [î]i vor opri. În mozaicul de popoare orientale credem că e loc şi pentru români şi că nu există nici o necesitate ca ei să fie anexaţi la Grecia. Gazete însă cari combat un raport *ce nu există,* a unei misiuni *ce n-a fost trimisă,* luând de sprijin fantaziile etnocratice ale d-lui Paparigopolu în locul adevărului etnologic aievea şi făcând analogii filologice din lună dovedesc pe de o parte o deplină ignoranţă în materia ce-o tratează, pe de alta că o rea cauză susţin daca, în favorul ei, au nevoie de-a înainta neadevăruri.

[11 august 1882]

[„«ROMÂNUL» ŞI «NAŢIUNEA» SE PLÂNG...”]

„Românul" şi „Naţiunea" se plâng de slabele rezultate ce le dă şcoala noastră rurală. În adevăr, chiar în judeţul Ilfov, în care e situată capitala şi unde influenţa acesteia asupra populaţiunii rurale e vădită, abia 15% dintre copiii obligaţi a umbla la şcoală o şi vizitează în adevăr; 85% continuă vara a paşte gâştele, iarna a nu face nimic.

Se citează o sumă de cauze pentru a esplica această înapoiare : unii zic că administraţia e rea, alţii că învăţătorii sunt neglijenţi, alţii acuză aversiunea ţăranului în contra şcoalei şi numai cauza adevărată n-o spune nimeni.

E prea adevărat că administraţia vede în şcoli o sarcină odioasă. Învăţătorul şi şcoala sunt concurenţii postulanţilor la bugetul comunei; adesea primarul e [un] om trecut prin puşcărie, notarul de chipul şi asemănarea lui, perceptorul un bandit, toţi numiţi de subprefect şi constituiţi

---

în comitet de esploatare a comunei rurale. Dispreţ pentru biserică şi ură pentru şcoală este signatura aşa numitei administraţii comunale.

Adesea învăţătorii sunt ignoranţi şi vicioşi. Pentru ca şi şcoala să rămâie 'n familie, prea adeseori o rudă a primarului ocupă postul, care-n acelaşi timp când e învăţător e totodată şi perceptor sau îngrijeşte de interesele private ale primarului. Nu e o raritate ca revizorul, sosind pe neaşteptate în comună, să afle şcoala prefăcută în coteţ sau în staul pentru vitele de ispas şi pe d. învăţător cale de două poşte, făcând pe vătejelul primarului. Cu toate acestea se trimit raporturi regulate, ba chiar dări de seamă despre examene făcute, contrasemnate de primar şi întărite cu sigiliul comunei, asupra unor lucruri cari n-au existat deloc, asupra unor şcoli cari n-au fost nicicând deschise.

Aversiunea ţăranului în contra şcoalei e asemenea esplicabilă. El vede zilnic că această şcoală nu-i produce decât duşmani şi esploatatori. Abia unul a ajuns a înşira două slove pe hârtie şi aspiră a se face sau notar sau ajutor de notar sau arhivar în comună. Boala funcţionarismului a intrat din nefericire şi în sate; o sumă de oameni fără ştiinţă de carte şi corupţi de administraţia noastră imorală s-a întins ca lăcustele asupra ţării întregi. Aceşti tirani direcţi ai ţăranului, aceşti zilnici spoliatori , cărora le e ruşine de muncă şi cari introduc viţiul în comuna rurală, sunt din nenorocire ieşiţi ei înşii din şcoala rurală. Oricare a absolvit două clase primare nu mai vrea să ştie de plug ori de coasă. E mai comod pentru el a fi demnitar public, funcţionar.

Dar totuşi cauzele de căpetenie a relelor rezultate nu sunt acestea, ci una mai generală şi mai apăsătoare: sărăcia. D. A. V. Millo a dovedit condei cu condei că până şi bugetul de venituri al unui ţăran fruntaş e întrecut de bugetul sarcinelor pe cari trebuie să le poarte. Vara ţăranul are nevoie de munca, oricât de neînsemnată, a copilului — măcar de coarnele plugului trebuie să ţie, măcar vitele să i le pască . Iarna nu are cu ce-l îmbrăca şi nu-l poate trimite la şcoală. Cine-a vizitat o şcoală rurală se va fi mirat de aerul bolnăvicios al bieţilor copii cari, goi, galbeni şi ca vai de capul lor, tot mai vizitează şcoala. E un tablou de adâncă mizerie acesta — aşa trebuie să fi arătând copiii irlandejilor şi lucrătorilor din Londra. Mortalitatea întrece în cele mai multe judeţe din România naşterile. Cine cunoştea fizionomiile vesele ale copiilor de ţăran pe la 1850 şi înainte nu le mai recunoaşte azi. Mizeria părinţilor e deci cauza determinantă a pustietăţii şcoalelor rurale şi a slabelor rezultate ce ele dau. Peste aversiune ţăranul ar trece, ba a trecut în realitate în Ardeal, a trecut în satele noastre de moşneni, cari, cu toate că n-au pământ, au deprins câte un meşteşug, mai cu seamă lemnăria şi rotăria , şi a căror stare economică e ceva mai bună. Fără a desfiinţa cauza aceasta — mizeria — şcoala nu se va popula şi orice măsuri administrative, departe de-a fi folositoare, vor fi numai o vexaţiune mai mult asupra unui popor stors cu desăvârşire de demagogia superpusă.

Învăţământul e obligatoriu, dar această obligativitate e o ironie. A-l obliga pe ţăran să-şi trimită iarna copilul rău îmbrăcat la şcoală înseamnă a i-l ucide. Există sate pustii de copii, unde generaţia viitoare doarme în cimitir; pământurile date de legea din 1864 rămân pustii, casele — vizuine părăsite, moartea e aliatul promiscuităţii etnice din oraşe, un aliat sigur al Caradalelor şi Mihăleştilor pentru stingerea poporului românesc.

Aceste sunt lucruri nu imaginate , ci văzute cu ochii, constatate zi cu zi şi pas cu pas. Există fără îndoială — adesea unde nici nu te aştepţi — câte un învăţător bun şi harnic care-şi pune toate silinţele, care ar vrea să facă uneori mai mult decât poate. Există, rari dar cu atât mai meritoşi , asemenea oameni, dar starea de care se sparg toate silinţele lor e mizeria populaţiei.

Comunele sunt compuse din mai multe cătune depărtate una de alta, adesea cale de-un ceas şi două.

Câţi copii se află împrejurul şcoalei, în apropierea ei imediată, pot suporta frigul şi vin, cei mai din depărtare rămân acasă.

Mizeria, în forma crudă în care există la noi, e duşmana şcolii. În Anglia sunt destule şi bune şcoli, cu toate acestea o a cincea parte a populaţiei nu ştie a citi şi scrie — şi tocmai această a cincea parte e clasa muncitoare care poartă Anglia pe umerele ei. Astfel, chiar în state vechi şi ipercivilizate mizeria e duşmana şcoalei elementare. Şi această mizerie, departe de-a înceta, merge şi va merge crescând. În fiece an bugetul se încarcă cu sarcini nouă în favorul negoţului străin, cari sarcini în ultima linie cată a se plăti din munca producătorului. Daca am întreba la ţăranii vânduţi robi pentru dări câte procente din datoria lor sunt destinate a acoperi anuităţile drumului de fier, câte pentru plata unor funcţionari de prisos, câte pentru cheltuieli de lux am vedea clar că, cu asemenea organizare, unde predomină decorarea trădării şi pensionarea negustorilor de vorbă, ţăranul nostru rămâne condamnat la ignoranţă şi la mizerie.

[13 august 1882]

[„DE CÂTE ORI «ROMÂNUL» ERA ÎN OPOZIŢIE...”]

De câte ori ,,Românu" era în opoziţie se ocupa cu oarecare stăruinţă de starea conaţionalilor noştri din Ardeal şi Ţara Ungurească. De când însă roşii veniră la putere ,,Românul" părea a se feri de-a mai rosti chiar numele Transilvaniei.

Această dezinteresare deplină forma un contrast cu restul presei române.

Nu e vorba de *România irredenta,* care nu există decât în imaginaţia maghiarilor, nu de ,,Daco - românia ", o invenţiune austro - rusească , făcută pentru a fi opusă de-o putere celeilalte, ci de-un adevăr, de-o realitate etnologică.

Deşi munţii despart poporul românesc în bucăţi, deşi aceşti munţi, care le-a păstrat naţionalitatea în evul mediu, constituie azi o piedică statornică pentru unirea politică a lor, totuşi, din suta a şaptesprezecea începând, au prins a se naşte un contact intelectual între diferitele provincii în care acest popor locuieşte. Faptul cel mai curios şi mai important din toate este unitatea de limbă, de datine juridice, religioase şi de viaţă familiară. Miron Costin este cel dentăi care-n suta a şaptesprezecea constată această unitate vrednică a inspira mirare.

El descrie curăţia şi frumuseţea limbei vorbite în Maramureş şi viaţa neatârnată a românilor de acolo, ne dă legenda fondării Moldovei şi a Ţării Româneşti, constată iden [ti]tatea de origine şi limbă a poporului. În acelaşi timp cărţile bisericeşti, tipărite în Ardeal, în Moldova, în Ţara Românească, opresc procesul de diversificare şi de dialectizare a graiului viu; acesta primeşte prin cărţi o normă unitară în rostire şi în scriere, căci, printr-un instinct fericit, traducătorii şi scriitorii originali aleg ca model dialectul cel mai arhaic al românilor, cel vorbit în Ţara Românească şi-n o parte a Ardealului, căci la cel mai vechi din toate se puteau reduce, ca la un prototip, dialectele ce încercau a se forma pe atunci. Poate să fi fost un instinct de adevăr, poate c-a fost însă chiar cunoştinţa limbei latine care i-a îndemnat la aceasta. Alături cu limba exista ca element de unitate literatura populară, a cărei răspândire uniformă nu e de tăgăduit. Aceleaşi balade ce s-au cules în munţii Moldovei sau ai Ardealului s-au aflat, în variante, în Dobrogea, încât se constată că piesele nemerite de literatură populară aveau tendenţa de-a se răspândi la toţi românii.

Pe lângă acestea aflăm în decursul evului mediu unitatea datinei juridice. În Ungaria, în Banat, în Ardeal, la noi, în Polonia chiar, oriunde românii ar fi fost aşezaţi din vechi sau veniţi din nou, ei cer cu stăruinţă să se judece după dreptul românesc, *jus olachale,* care va fi corespuns pretutindenea cu ceea ce la noi se numea „obiceiul pământului". Dar o trăsură de unitate şi mai caracteristică întâlnim la poporul întreg. În evul mediu românii erau în Peninsula Balcanică şi în Ardeal castrenses , ziditori şi apărători de cetăţi, sub orice Coroană ar fi trăit. Ei bine, aflăm la domnii din epoca noastră eroică o adevărată manie de-a zidi mănăstiri întărite; numai Ştefan cel Mare a ridicat vro patruzeci. Toate aceste asemănări, anterioare chiar formaţiunii statelor române, am numit-o într-un cuvânt - unitatea preexistentă a rasei.

Precum Italia evului mediu, cu toată bucătăţirea ei politică, îşi păstrase unitatea intelectuală, precum şi-a păstrat-o Germania după războiul de treizeci de ani, tot astfel ar fi fost bine ca românii să fie pretutindenea atât de conservatori ca să păstreze în viaţa lor publică şi-n cea privată elementele de unitate dintre ei.

Din nenorocire nu s-a întâmplat astfel.

Orice zgârie - hârtie care n-avea idei nouă a crezut că poate înlocui această lipsă prin vorbe nouă, de-aci în România mania generală a neologismelor.

Deşi rostirea normală a limbei româneşti e indicată fără abatere prin scrierile din veacurile trecute, totuşi românii moderni n-au găsit încă mijlocul de a o scrie în mod unitar. Câte capete, atâtea ortografii. Literatura populară stagnează, căci afară de doi-trei scriitori nimeni din noi nu mai e 'n stare a reproduce graiul viu al poporului. Limba săracă a gazetelor a scos din uz miile de locuţiuni frumoase şi caracteristice cari formau avuţia lexicală a limbei. Cât despre legi, e aproape de prisos să vorbim. Nimeni nu ştie în ce consistă obiceiul pământului. Peste noapte şi prin surprindere s-au introdus codici, traduşi rău din franţuzeşte, o organizare comunală tradusă, regulamente traduse; toate formele esterioare ale unei civilizaţii străine s-au introdus la noi: scumpe, sterpe, ultraliberale , neavând alt rezultat decât favorizarea străinilor în toate afacerile lor din România. Astfel statul român nu este un produs al geniului rasei române, ei un text franţuzesc aplicat asupra unui popor ce nu-l înţelege şi nu-l va înţelege niciodată. Unitatea ideală ce exista între români se nimiceşte zi cu zi; în loc de-a sămăna în toate cele, începem a ne deosebi. Nu mai vorbim de nepăsarea noastră naţională, care-a făcut cu putinţă ca o promiscuitate etnică din cele mai curioase să formeze clasele culte şi consumatoare din România. Destul numai că limba e gonită de păsărească gazetelor, muzica de-o admirabilă adâncime e gonită de cântece nemţeşti şi franţuzeşti sau trasă pe calapodul celei străine, încât îşi pierde caracterul

---

şi naivitatea; literatura — o reproducere rea a celor străine; legile — o traducere; organizaţia — o maimuţare.

Iată ceea ce înţelegem noi sub tradiţie: păstrarea elementelor caracteristice şi naţionale ale unui popor. Pentru noi nu e îndoială că, daca s-ar fi putut păstra prerogativele politice ale familiilor noastre vechi, ţara

aceasta ar fi fost cu mult mai românească decum e azi — şi că d-nii C. A. Rosetti şi Giani, oameni cari, fără vina lor, nu tăgăduim, sunt noi în România, nici au înţeles vreodată importanţa tradiţiei, nici au crezut în necesitatea păstrării ei.

Am spus că, pe când ,,Românul" era în opoziţie, se ocupa mai des de stările de lucruri de peste munţi. O făcea în modul său superficial, nu pentru că l-ar fi interesat soarta românilor de acolo, ci pentru a câştiga popularitate. E de ex. un fapt constant pentru foile din România că, în descrierile ce le plagiază cine ştie din ce foi străine asupra provinciilor române din Austria, numele de localităţi citate nu sunt cele româneşti, ci cele ungureşti sau nemţeşti. Chiar „Monitorul" scrie Cronstadt şi Hermannstadt , când e vorba de Braşov ori de Sibiiu. De când însă roşii au venit la putere, relaţiile lor gingaşe cu Austro-Ungaria [î]i făcea să nu mai zică o vorbă măcar de câte se petrec dincolo.

Şi-n adevăr curioase lucruri se petrec. Pe când presa germană şi maghiară [î]i dă zilnic zor cu identitatea de interese între România şi Austro-Ungaria, o jumătate a poporului nostru e supus unui tratament cu totul escepţional. Naţionalităţi egale la număr cu românii au de mult o poziţie politică. Cehii discută în Dieta Boemiei, au şcoli şi o universitate plătită de stat; în Galiţia limba polonă e oficială, atât la autorităţi cât şi în învăţământ. Croaţii au Dieta proprie şi guvern propriu; românilor, nu numai că n-au o reprezentaţiune politică ori un teren de viaţă publică, dar li se tăgăduieşte până şi dreptul de - a - şi face şcoli cu banii lor proprii.

Ziarele române de peste munţi începuseră a se mira cum „Românul" tace în privirea aceasta. Noi nu ne-am mirat de aceasta. Oamenii politici ai roşilor nu au nici o pricepere pentru cestiuni naţionale, n-au avut-o înlăuntru, n-o au în afară: Fraza au repetat-o pururea: *vorba* naţionalitate au fost înscris-o pe drapelul lor; *esenţa* însă n-au înţeles-o nicicând. De *vorbă* s-au servit gonind popularitate, dar în faptă s-au dovedit a fi intelectual străini, a nu pricepe nimic din tot ce constituie viaţa proprie a unei naţionalităţi. Despreţuind biserica noastră naţională şi înjosind-o , atei şi francmasoni cum sunt toţi, ei ne-au lipsit de arma cea mai puternică în lupta naţională; dispreţuind limba prin împestriţări şi prin frazeologie străină, au lovit un al doilea element de unitate; despreţuind datinele drepte şi vechi şi introducând la noi moravurile statelor în decadenţă, ei au modificat toată viaţa noastră publică şi privată în aşa grad încât românul ajunge a se simţi străin în ţara sa proprie.

Ne temem deci că interesul pe care din nou şi pe neaşteptate îl arată ,,Românul" pentru stările de lucruri de dincolo de munţi va avea un caracter cu totul platonic, de vreme ce toată viaţa politică a roşiilor ne dovedeşte incapacitatea lor înnăscută de-a înţelege ideea naţionalităţii şi lipsa de pietate pentru toate elementele câte-o constituie.

[14 august 1882]

[„«NAŢIUNEA» NE CAM IA...”]

„Naţiunea" ne cam ia a nume de rău că am reprodus din ziarele germane impresia pe care actualul ministru de esterne o face asupra sferelor dominante din Viena, Pesta şi Berlin. În realitate însă vina noastră e? Cine-i pune pe prietini să scrie atât de lăudăros despre noua noastră Escelenţă? Sau crede „Naţiunea" că e de prisos de-a cunoaşte opiniile unei străinătăţi direct interesate în privirea schimbării noastre ministeriale? Dimpotrivă, în loc de-a fi pricină de supărare, credem că am făcut foarte bine a reproduce acele impresii, pentru a da ocazie presei guvernamentale de a-şi reafirma credinţele şi programa în cestiunea dunăreană. Noi nu luăm responsabilitatea celor produse de ziare străine: *relata referimus* , cele scrise le copiem şi noi pe româneşte, şi rămâne cu totul la apreciaţia cititorului din ţară daca le găseşte conforme cu adevărul local au ba. Câteodată asemenea corespondenţe ne descopăr în adevăr lucruri cari ar fi păcat să se piarză pentru posteritate , căci uneori ,,ştie satul ce nu ştie bărbatul", află corespondentul mai mult decât aflăm noi. Apăruse odinioară o broşură în Germania, picantă, plină de interes dramatic şi de maliţie . N-ar fi fost păcat ca foile române să nu ia notiţă despre broşura d-lui Erdmann baron de Hahn? Tot aşa precum „Românul" reproducea atunci pasaje

---

scrise de un străin, ne luăm şi noi permisiunea de-a reproduce impresiunile foilor germane, ba le dăm o importanţă chiar mai mică de cum l[e] dădea ,,Românul" citaţiunilor din acea broşură. Noi nu comentăm ; tale - quale , cu istoria cam naivă despre rechizitele de la Creditul funciar, aşa prietinoase şi cam nătânge cum sunt, le redăm şi noi cititorilor noştri.

,,Românul" face mai mult; el dezminte foile germane prin citate autentice ale ministrului nostru de esterne, care fără îndoială sfărâmă în mod victorios aserţiunile foilor germane. Noul nostru ministru e cunoscut în toate ca un om de o rară consecuenţă, care nu se abate nici câtu-i negru sub unghie de la ceea ce-a statuat ; prin urmare ne putem întemeia pe deplin pe ceea ce-a zis odată.

Fără voie ne aducem aminte însă de o serie de incidente, foarte comune în ţara noastră. Există un om care scrisese pascuiluri în contra Coroanei. A fost decorat cu Bene-merenti. Un altul vedea o prăpastie între tron şi ţară; prăpastia e acoperită cu desăvârşire de-un portofoliu ministerial şi de-un directorat de bancă. E ciudat — dar consecuenţele şi principiile sunt cam fragile în ţara noastră.

Spre a nu trece de părtinitori reproducem tot aci unele informaţiuni cari i se trimit ,,Gazetei generale" din Augsburg, tot în privirea noului cabinet. Se poate că tema, tratată cum e mai jos, să convie mai mult confraţilor noştri.

Iată acele informaţiuni:

> *Numirea d-lui Dimitrie Sturza la Ministeriul de Esterne se tratează de presa austro-ungară într-un mod care are nevoie de-o rectificare, cel puţin întru cât priveşte aserţiunea foilor din Pesta şi Viena, că chemarea sa la ministeriu ar fi semnalând o întoarcere a României în cestiunea dunăreană. Căci, deşi nu se poate contesta că simpatiile personale ale lui Dimitrie Sturza pentru Germania şi Austro-Ungaria ne dau o garanţie că noul ministru de esterne [î]şi va pune silinţele de-a favoriza cu toată puterea bunele relaţiuni cu marile puteri ale Europei centrale, totuşi am exagera influenţa unui singur om daca am admite că poate avea o influenţă determinantă asupra atitudinei guvernului într-o cestiune de principiu,*

la a cărei tratare ministeriul Brătianu a făcut majorităţii parlamentare toate concesiile cerute. Dar totuşi e un mare avantaj ca astăzi portofoliul Esternelor să fie în mâinile unui om politic carele, fiind o capacitate eminentă pe terenul economic şi financiar, posedă o judecată îndestul de nepreconcepută pentru a dezaproba părerile acelei direcţiuni şoviniste care uită cu totul, asupra cestiunii politice a Dunării, puse în avanscenă, valoarea reciprocităţii de politică comercială dintre România şi învecinata Austrie. Afară de asta, Dimitrie Sturza, care şi-a 'nceput cariera politică în rândurile conservatorilor, face parte, ca şi Aurelian, ministrul Instrucţiunii, din aripa moderată a naţionalilor liberali, încât mirarea acestor doi în cabinet se poate considera ca un progres spre bine. Chiţu, care fusese viceprezident al Camerei înainte de-a fi numit ministru, e dintre amicii intimi ai lui C. A. Rosetti şi de aceea e de aşteptat că va face tot ce-i va sta prin putinţă pentru ca să favorizeze, în noua sa poziţie, planurile de reformă ale vechiului său protector. Cât despre Rosetti, se pare că s-ar fi restabilit între el şi Brătianu, cel puţin în parte, vechea înţelegere. Aceasta o deduc din textul proclamaţiei pe care Rosetti o adresează alegătorilor şi prin care conducătorul parlamentar al naţionalilor liberali arată că retragerea sa de la Ministeriul de Interne, la începutul Lui ianuarie, precum şi depunerea mandatului său de deputat e motivată prin opoziţiunea ce s-a făcut planurilor sale de reformă. Despre o retragere din viaţa politică nu e nici vorba în manifestul publicat în ,,Românul". Nu se ştie daca restabilirea, concordiei între cei doi .mai eminenţi oameni ai partidului guvernamental se întinde şi asupra proiectului patronat de Brătianu, combătut de Rosetti, de-a disolva Camerele.

După cât se vede, ceea ce unii strică alţii dreg .

[15 august 1882]

[„NI SE PARE CĂ VORBIM...”]

Ni se pare că vorbim destul de limpede pentru oameni cu mintea normală ca să fim înţeleşi şi să nu se substituie cuvintelor noastre alt senz decât acela pe care li-l dă lexiconul, graiul viu şi convenţia mutual stabilită între oamenii ce vorbesc aceeaşi limbă.

Cu toate acestea ,,Românul" nu se sfieşte a ne atribui următoarea idee:

> Partida conservatoare voieşte mai presus de orice o stare de lucruri în care mulţimea să fie dedesupt şi puţinii deasupra; ea doreşte ca clasele de jos să nu se ridice la o viaţă mai largă şi mai deplină şi privirile ei se întorc cu iubire la starea de lucruri ce domnea în trecut.

E adevărat că am afirmat şi afirmăm că o societate bine constituită şi sănătoasă cată să aibă forma unei piramide. O lopată de grâu aruncată în vânt, când recade la pământ, ia această formă, cea mai sigură pentru durata ei. Daca ar lua forma unui cub sau al unui cilindru ar cădea la cea întâi suflare de vânt. Astfel şi cu un popor şi cu un stat. Pe cât timp Roma era înconjurată de sate cuprinse de ţărani, pe cât timp baza ce purta această cetate era largă, Roma a cucerit pământul; când însă Laţiul şi Italia s-au pustiit, când întreg poporul s-a prefăcut în politiciani care cereau panem et circenses de la guvern, subzistenţa din banul public, piramida era întoarsă cu vârful în jos, toţi domneau şi nimeni nu muncea, şi Imperiul a căzut în faţa unor

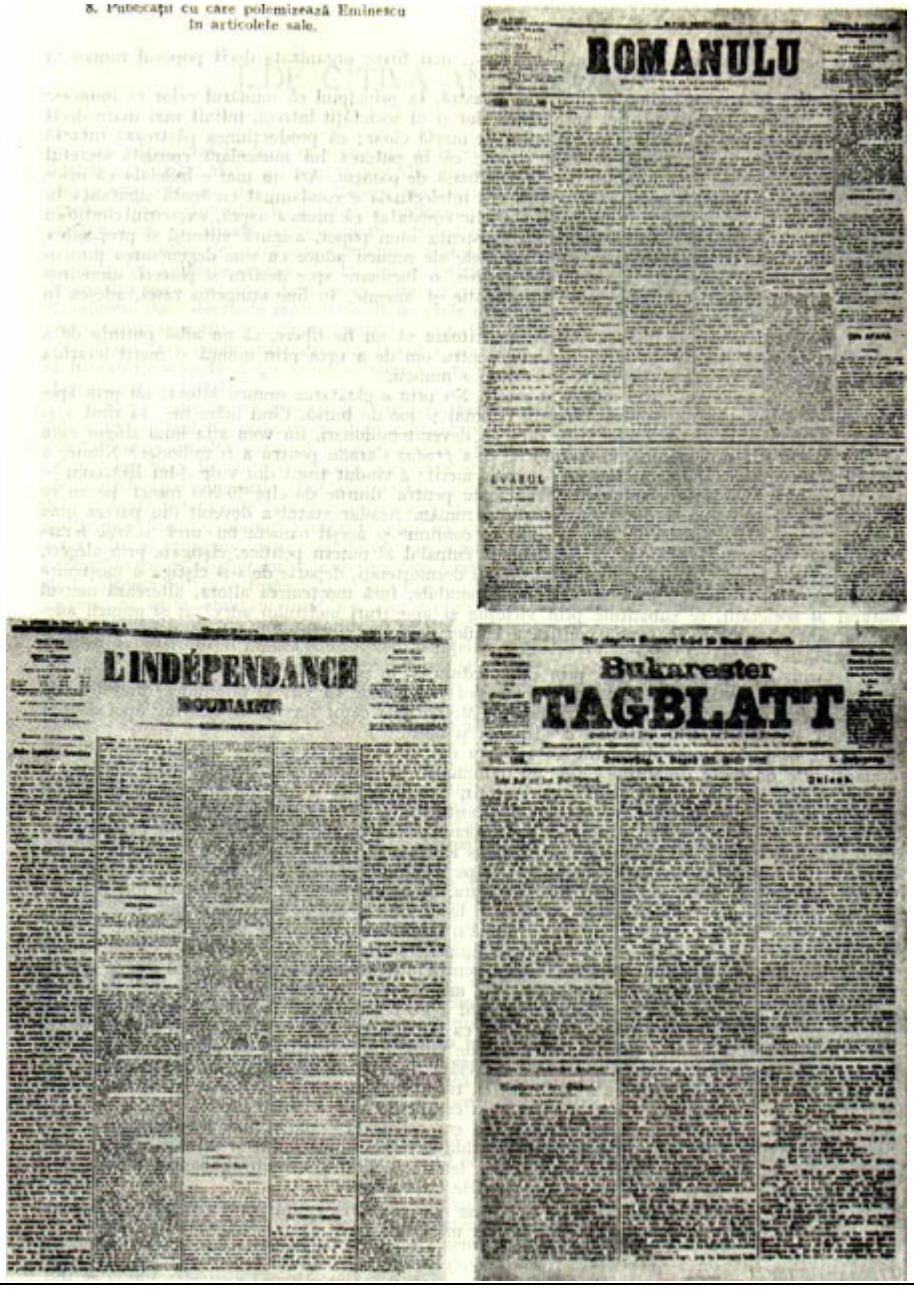
8. Publicaţii cu care polemizează Eminescu în articolele sale.
ROMANULU
L'INDÉPENDANCE
ROUMAINE
Bukarester
TAGBLATT

popoare barbare, dar mai drepte, mai sănătoase, mai firesc organizate decât poporul roman în decadenţă.

La atâta însă se mărgineşte afirmarea noastră, la principiul că numărul celor ce muncesc pentru a produce trebuie să fie, spre binele lor şi al societăţii întregi, infinit mai mare decât numărul negustorilor de vorbe şi negustorilor de marfă chiar; că producţiunea păstrează intactă sănătatea şi puterea musculară a unui popor; că în puterea lui musculară consistă secretul tinereţii lui, siguranţa de-a rămânea o rasă sănătoasă de oameni. Azi nu mai e îndoială că orice om care părăseşte munca musculară pentru cea intelectuală e condamnat cu toată siguranţa în coborâtorii săi la degenerare şi la pieire. E statistic constatat că munca aspră, exerciţiul continuu al puterilor fizice asigură pentru totdauna existenţa unui popor, asigură viitorul şi propăşirea lui, pe când fuga de plug, ocolirea soiurilor grele ale muncii aduce cu sine degenerarea musculaturii , dezvoltarea anormală a sistemului nervos, o înclinare spre desfrâu şi plăceri, nimicirea gradată a puterilor de reproducţiune, neuropatie şi anemie , în fine stingerea rasei, adesea în condiţiile cele mai ruşinoase.

Cu aceasta n-am zis însă ca clasele muncitoare să nu fie libere, să nu aibă putinţa de a se ridica. Oricând trebuie să existe putinţa pentru om de a urca prin muncă şi merit ierarhia socială, care n-ar trebui să fie decât o ierarhie a muncii.

Dar să ne-nţelegem: prin muncă şi merit. Nu prin esploatarea muncii altora, nu prin speculă, nu prin şarlatanerie politică, nu prin tripotaj şi joc de bursă. Când luăm însă la rând aşa numiţii dezmoşteniţi ai partidului roşu cari au devenit milionari, nu vom afla unul singur care să se fi îmbogăţit prin muncă. Ce-a muncit, ce-a *produs* Carada pentru a fi milionar? Nimic, a fost copil de casă al d-lui C. A. Rosetti — unicul merit; a vândut ţuică din viile d-lui Brătianu — singura muncă. Acestea nu sunt titluri suficiente pentru diurne de câte 70000 franci pe an ce le primeşte acest onorabil din partea statului român. Aşadar statul a devenit din partea unei societăţi de esploatare obiectul unei spoliaţiuni continue şi aceşti oameni nu urcă scările ierarhiei sociale prin muncă şi merit, ci prin abuzul culpabil al puterii politice, câştigate prin alegeri, prin frustrarea statului cu sume însemnate. Aceşti dezmoşteniţi, departe de - a - şi câştiga o moştenire proprie pe pământ pe singura cale a muncii onorabile, fură moştenirea altora, alterează mersul natural al societăţii, se substituie prin vicleşug şi apucături meritului adevărat şi muncii adevărate, sunt o reeditare în formă politică a hoţilor de

codru, instituind codri guvernamentali şi parlamentari.

Ierarhia muncii se constituie, prin chiar natura ei, în piramidă. La zece mii de oameni învăţaţi pe toate terenele se naşte un Darwin sau nu Buckle ca vârf al piramidei; din sutele de mii de soldaţi ale unei armii mari se alege un Moltke, ale căror servicii se răsfrâng apoi asupra întregului. Această ierarhie firească o susţinem şi noi.

Ceea ce însă numiţi d-voastră ,,o ridicare din ce în ce mai mare a claselor care au fost dezmoştenite de toate drepturile" este nu o înmulţire a cunoştinţelor şi a puterii de muncă a acestor clase, ci, din contră, amăgirea lor prin fraze politice şi ,,o ridicare din ce în ce mai mare" a unor panglicari cari nu fuseseră dezmoşteniţi de nimic, pentru că de moştenirea ce-a adus-o din ţara turcească au căutat să se dezbere, prin săpun şi pieptene, nu s-o păstreze. În locul ierarhiei muncii ş-a meritului s-a introdus ierarhia vicleniei stupide şi a apucăturilor maloneste . Un bandit ca cuviosul Simion, o vulpe vânătoare de diurne şi afaceri tăinuite cum e Carada, jucători de bursă şi nulităţi cărora natura, drept compensaţie a stupidităţii lor, le-a dat perfidia şi instinctul necinstei , iată clasele ce le-aţi ridicat din ce în ce mai sus.

A existat în lume un stat care-a apus după o viaţă de şapte mii de ani — Egipetul. Înlăuntrul anticităţii deja Egipetul era o anticitate proprie, şi Homer putea vorbi de ea cum noi azi vorbim de Homer. Egiptenii erau cunoscuţi pentru înţelepciunea, pentru spiritul lor de adevăr şi de dreptate. Unui popor care-a existat şapte mii de ani d' a rândul nu i se poate tăgădui o calitate: arta de-a guverna. Cel puţin ar fi absurd a i-o tăgădui după o probă continuă de atâtea mii de ani. Egiptenii erau asemenea cunoscuţi ca poporul cel mai conservator al anticităţii. Ei au voit să eternizeze pentru urmaşii din veacurile viitoare într-o icoană de piatră secretul lungii lor vieţi pe pământ şi au zidit — piramidele. Viaţa altor state comparată cu a Egipetului este ca viaţa unei muşti comparate cu a unui om, ca traiul unei buruieni comparat cu a unui stejar. Statul egiptean era ierarhic. Nu este exact ceea ce afirmă unii, că oamenii nu puteau trece din castă în castă. Din contra, putinţa de-a trece era asigurată — dar numai meritului şi muncii. State demagogice, cari nu ţin seamă de ierarhia naturală a meritului şi a muncii şi cari, din contra, află mijloace de-a privilegia înaintarea feneantismului şi sterilităţii oamenilor vicleni şi maloneşti, răsar şi pier, fără înflorire, ca plantele criptogame .

Daca dar secretul pentru existenţa unei rase este păstrarea calităţilor ei musculare, secretul vieţii lungi a unui stat este păstrarea ierarhiei meritului.

[17 august 1882]

[„DE CÂŢIVA ANI ÎNCOACE...”]

De câţiva ani încoace se manifestă şi la noi o tendenţă învederată pentru crearea unei industrii naţionale. Mai cu seamă Concordia Română din Bucureşti au ştiut să adune în sânul ei mai mulţi bărbaţi din deosebitele clase ale societăţii cari, deplorând părăginirea în care zac aproape toate ramurile de activitate naţională, au simţit în ei îndemnul de-a trezi la o nouă viaţă munca, paralizată de concurenţa străină şi de lipsa unui învăţământ special.

Ca o probă de activitate Concordia Română a deschis espoziţia ei, fără concurs guvernamental , din mijloace proprii, în localul ei restrâns. Daca acea espoziţie de obiecte confecţionate de români n-au fost splendidă ca să uimească ochii lumii, a dovedit pentru cine ştie a vedea că talentul de-a deprinde meserii oricât de grele nu-i lipseşte românului, ci ocazia şi putinţa de-a dezvolta acele aptitudini, de - a - şi exercita puterile.

Daca vrea cineva să judece un popor n-are decât să ia nu legile lui scrise, nici trecutul lui, ci literatura actuală şi guvernul actual. Aceste sunt semne sigure, cari arată ca un termometru starea unei societăţi.

Când constatăm că guvern şi Camere consistă, după mărturisirea d-lui Dimitrie Brătianu, din indivizi buni de puşcărie şi din ,,speculanţi ai intereselor publice" buni de carantină, când constatăm pe de altă parte că băieţii de ieri alaltăieri scot gazete literare şi ştiinţifice, oameni ce nu sunt încă în stare a pricepe nici ce e ştiinţă, nici ce e literatură, e evident că, daca în sfera intelectuală lucrurile stau atât de rău, nici în sfera muncii materiale ele nu pot sta sus. Nu se poate aştepta de la o generaţie care, cu abecedarul în buzunar, administrează, scrie tragedii, face finanţe, planuri strategice etc., ca ea să aibă un interes serios pentru lucruri cari cer studiu şi pricepere, cum e activitatea economică, atât de multilaterală şi de varie. Cu spirite conducătoare ca tejghetarul Carada, cu financiari ca Eliade Cârciumărescu, cu redactorul Adonis de la ,,Românul" care, însărcinat al statului în cestiunea răscumpărării, a confundat interesele reciproce cu atâta abilitate încât s-a ales cu milioane, cu asemenea oameni în capul ţării nu se poate cere ca industria sau meseriile să se fi bucurat de cea mai mică atenţie din partea plebei dominante. A trăi din munca altora, asta o înţeleg ei; a încuraja această muncă, a o diversifica, a o crea unde nu există, a da aptitudinilor naţionale libertatea de-a se aplica după soiul lor la ramuri diverse de producţiune, a aduce prin măsuri combinate înţelepţeşte poporul, până azi agricol, la diviziunea muncii, a-i da ocazia de a-şi întrebuinţa timpul iernei, pe care-l pierde în zădar — aşa ceva nici nu le-a trecut prin minte acestor oameni, pe cât de vicleni pe atât de sterpi şi neputincioşi pe terenul adevărului.

Concordia Română era deci creată într-un mediu social cât se poate de nefavorabil. Cea dentăi piedecă a propăşirii , sub presiunea căreia se resimte orice meserie şi orice început de industrie, este concurenţa străină, condusă cu abilitate, încurajată adeseori prin premii de către guvernele străine. A doua piedecă e lipsa de capital. În adevăr, munca e sterilă fără concursul capitalului şi, cu cât capitalurile puse la dispoziţia muncii vor fi mai numeroase, aceasta va fi mai bine retribuită şi va prospera mai repede.

Însă aci se 'ntreabă totdauna a câta parte din capitalul ce există într-o ţară se pune la dispoziţia muncii, a câta se risipeşte pe plăceri şi în mod cu totul neproductiv . Daca vom cerceta acest punct important vom observa că aproape toate capitaliile câte le produce agricultura se cheltuiesc pentru mărfuri introduse din străinătate, adecă pentru servicii făcute de străini; că ele se risipesc pe lux şi în mod improductiv, că la dispoziţia muncii din ţară nu rămâne aproape nimic. A treia piedecă, cea mai grea din toate, e lipsa de aptitudini, de forţe productive. Braţe şi creieri au toţi, dar nimeni nu i-a învăţat cum să le întrebuinţeze în modul cel mai folositor. De aceea românul e redus la cele mai grele şi mai puţin productive soiuri de muncă.: o clasă de mijloc în care munca să consiste în combinarea forţei musculare cu cea nervoasă NU există la noi decât în începuturile unei industrii nouă, în resturile anticuate ale unei industrii vechi.

Iată dar mediul asfixiant în care se mişcă începuturile de industrie naţională, şi desigur e un merit cu atât mai mare de-a lupta în asemenea grele împrejurări, un merit pe care cu dragă inimă îl recunoaştem şi-l preţuim.

Acum societatea ,,Concordia" şi Clubul comercianţilor şi meseriaşilor din Iaşi se unesc pentru a convoca un congres pentru ziua de 10 octomvrie, la Iaşi, unde se va discuta starea economică a ţării.

Deşi felicităm societatea Concordia pentru iniţiativa luată, mărturisim că Clubul comercianţilor şi meseriaşilor din Iaşi ne inspiră oarecare neîncredere. Acest din urmă club este eminamente politic după cât ştim, constituit nu pentru a încuraja comerţul şi industria, ci pentru a da materialul trebuincios de agenţi electorali guvernului roşu. În acest Club sunt şi mulţi negustori de vorbe cari nu s-ar sfii a se folosi de concursul Concordiei, ce pân' acum s-a ferit de veleităţi

---

politice, pentru scopuri electorale de-o importanţă apreciată numai de trinitatea Gheorghian - guţă Panu - verussi .

Iată punctul asupra căruia credeam de datorie a atrage atenţia membrilor Concordiei. Această societate n-a făcut nicicând politică militantă, din contra, ea a căutat să atragă în cercul ei oameni de cele mai diferite vederi, al căror scop e încurajarea muncii naţionale. Asociindu-se cu un club eminamente politic, [î]i dă acestuia o importanţă pe care n-o merită, dă un lustru firmei Herşcu Goldner et Comp., de care aceasta - ar fi onorată, dar care n-are a face câtuşi de puţin nici cu negoţul, nici cu industria naţională. *Caveant consules.* Să nu se 'ntâmple ca toată iniţiativa Concordiei să degenereze într-un fel de manipul electoral, pentru a vedea la alegerile viitoare ieşind din urnă pseudozugravul chefalonit Verussi, scandalosul dascăl Guţă Panu şi evreofilul Gheorghian.

Ar fi păcat de scopurile eminent naţionale ale Concordiei de-a le vedea puse în serviciul personal al vânătorilor de funcţii, de diurne şi de subvenţii oculte cari au inundat de la un timp încoace Iaşii.

[18 august 1882]

[„DUPĂ CUM NE ASIGURĂ...”]

După cum ne asigură ziarele iniţiate în tainele guvernului Camerele se vor convoca în octombrie, c-o lună înainte de termenul reglementar, pentru?... pentru a rezolva unele cestiuni cari nu mai sufăr nici o întârziere.

Se ştie înţelesul acestei diplomatice parafraze . De câte ori am auzit-o ne-am închipuit, în naivitatea noastră, următorul lucru: muncim pământul cu acelaşi plug cu care-l munceam la anul o mie două sute după Hristos, în vremea voievodului Bărbat şi a Radului din Făgăraş; se vede că Adunările s-au convins că, după o întârziere agronomică de aproape şapte sute de ani, azi nu e timp de pierdut; cată să modificăm sistemul nostru de cultură, ca să putem ţine pas cu alte ţări. Cel puţin aşa ne închipuiam . Când colo, care era lucrul ce nu suferea întârziere? Vro pensie reversibilă, vro răscumpărare de drum de fier cu câştiguri pentru deputaţi ş.a.m.d.

Curioşi copii suntem noi românii!

Cel mai simplu om care-a observat că albina adună miere şi ceară, iar cuca îşi pune ouăle în cuiburi străine deduce că aşa va face albina în veci de veci, că tot astfel va rămânea şi nevasta cucului, care, ca femeile cele stricate, îşi leapădă copiii pe mâni străine. În toate cele recunoaştem necesitatea absolută a legilor naturii, ştim că o piatră aruncată va cădea în jos după o anume lege, că repezimea ei va creşte succesiv în patrat, ştim că apa nu curge la deal, ştim că soarele cată să iasă la răsărit şi să se cufunde la apus în noapte ; numai despre oameni ne facem iluzii. De la oameni pe care prezidentul lor [î]i numeşte ,,buni de puşcărie şi de carantină", pe care d. C. A. Rosetti [î]i numeşte ,,soitarii ", de la oameni cari au dovedit că sunt moralicește putrezi, intelectual sterpi, mai putem aştepta îmbunătăţiri? Pretextează cineva de a-l fi cuprins iluzia că din aceşti oameni poate răsări lumină şi libertate?

Caracterul empiric al oamenilor e aşa de fix, rămâne aşa de unul şi - acelaşi precum e una şi - aceeaşi forma şi sămânţa plantelor, forma lupului şi a maimuţei . De la lup nu poţi aştepta fapte de miel, de la pisici nu apucături de căprioară — numai de la oameni, a căror natură e constatat rea şi netrebnică, suntem încă în stare a aştepta lucruri bune, cu totul neconforme cu natura şi cu inteligenţa lor? Nimeni nu aşteaptă de la lemn calităţile fierului, de la lut calităţile aurului şi totuşi sunt oameni cari de la soitarii , maturităţi pentru Văcăreşti şi carantină, pretextează a aştepta fapte mari.

Iată în ce consistă iluzia. Suntem dar siguri că cestiunile cari nu mai sufăr întârziere s-ar putea amâna tot aşa de bine precum amânăm reforma plugăriei noastre de la 1 200 şi până azi. Altceva e la mijloc, iar interesele ţării numai un pretext sub vălul căruia se pregătesc nu reforme, ci nouă grupări de persoane şi de ambiţii.

Să vedem cari sunt lucrurile ce se petrec?

Căpeteniile roşii, văzând că în adevăr nu mai merge, că ţara e uimită de corupţia adâncă şi de ignoranţa neagră a partidului roşu, s-au sfătuit între ei să pară că se dezbină . Ei să-şi facă loruşi opoziţie — asta-i cestiunea. ,,Românul" să facă opoziţie guvernului, ,,Naţiunea" asemenea — să crează lumea că există sciziuni profunde în sânul partidului. Se ştie că Corpul nostru

---

electoral nu prea face deosebiri de nuanţe; opoziţia e opoziţie orişice-ar gândi, guvernul, guvern. Ca la manevre, unde o parte a armatei joacă pe inamic, astfel o parte a roşiilor au început să joace opoziţia şi să reprezinte partidul virtuţii. Oricât voturile alegătorilor s-ar împărţi, tot unul de ai lor cată să iasă din urnă. Când manevra va fi sfârşită pe câmpul electoral, în Cameră se vor împreuna rangurile în aceeaşi armată de esploatare şi de băieţi de procopseală care-a existat şi pân' acum .

N-ar fi minune ca aceste mari manevre electorale să izbutească şi să vedem că pretinsa opoziţie şi pretinşii guvernamentali, odată adunaţi în Dealul Mitropoliei, se arată a fi de un chip şi de-o asemănare, unii lupi goi, alţii îmbrăcaţi pe timpul alegerilor în piei de oaie, dar aruncând în lupăria din Deal, în codrul parlamentar, o deghizare devenită de prisos.

Se vorbeşte asemenea de-o intrare a grupului ,,Binelui public" în rangurile roşii. În adevăr, pretinsa reorganizare a partidului liberal ar fi o admirabilă ocazie pentru a se opera o accesiune mai pronunţată către putere. Poate că cine citeşte ,,Binele public" n-ar crede una ca aceasta — dar la Dumnezeu şi-n ţara românească toate sunt cu putinţă.

Se poate asemenea ca-n toamna aceasta Camerele sau să lucreze înainte, sau să fie dizolvate. Daca s-ar dizolva, tot planul acesta de operaţiune va fi norma de conducere a roşiilor. Vor juca unii pe opozanţi , alţii pe guvernamentali şi, daca ţara va fi dispusă a vota pentru opoziţie, are să cumpere pisica 'n sac şi se va deştepta prea târziu că oaia din urnă s-a transfigurat , în Cameră, în lup.

A 'ntroduce acest joc pare a fi misiunea ,,Naţiunii". În adevăr, pielea de oaie e blândeţea cu care se face opoziţie; o blândeţe care-a prezidat de-atâtea ori actele din Dealul Mitropoliei şi le-a îngăduit intră în cadrul comparaţiunii noastre. Statul major al unei şi aceleiaşi armate s-a despărţit deci în două: unul din fraţii generali conduce pe pretinşii inamici ai partidului roşu, pe cei travestiţi, celălalt frate conduce partea netravestită a turmei. Lupta aparentă va începe; se vor auzi împuşcături, dar oarbe, fără glonţi , vor bubui tunuri, dar fără ghiulele. Şi de-o parte şi de alta soldaţii se vor da prinşi fără a fi încercat să se apere cu baioneta şi, când lupta aparentă se va fi sfârşit, toţi vor vedea că n-a fost decât o manevră. Glonţii purtători de moarte nu vor fi fost decât pe hârtie, uciderile nu se vor fi întâmplat decât în coloanele gazetelor; toţi îşi vor depune lăncile şi coifurile de carton în bufetul Camerelor şi un vesel banchet va încheia duşmăniile teatrale, banchet făcut în intimitate , pentru a râde de ţară şi a se admira reciproc cum au fost în stare eroii să tragă atât de bine pe sfoară opinia publică.

Comedie, comedie !

Tragic e lucrul numai pentru ţară, pentru poporul nostru, sărmanul. Acesta va continua a purta în spate o pătură întreagă de feneanţi şi de ignoranţi, de oameni incapabili de-a se hrăni prin muncă onestă şi avizaţi la banul public; administraţia va continua a fi o bandă de hoţi şi mizeria va creşte din ce în ce, până ce vrun popor mai tânăr şi mai drept se va îndura să puie capăt noului Bizanţ. Sub un guvern cu limbă străină ţăranul nostru va începe a răsufla, precum răsuflă azi în Basarabia rusească. Am vorbit adesea cu ţărani de lângă Cetatea Albă, ba chiar de la Movilău de dincolo de Nistru şi toţi, văzând starea ticăloasă a fraţilor lor din România pretinsă liberă, ziceau că ,,bun şi mare e Dumnezeu" de i-a scăpat de stăpânirea română. E trist a constata acest adevăr; e trist a constata că faimoasa noastră psendocivilizaţie nu s-a tradus decât într-o cumplită apăsare a poporului nostru. La urma urmelor însă nici un popor nu e osândit de Dumnezeu de a fi vecinic robul invaziunei stârpiturilor orientale şi când, fără nici un bine pe pământ şi fără rază de speranţă în inima sa amărâtă, cade ostenit în umbra străinătăţii, el a murit pentru istorie, dar moartea va fi fost o binefacere supremă şi o mântuire pentru el.

[19 august 1882]

[,,«LUPTĂTORUL» DIN FOCŞANI CONTINUĂ...”]

,,Luptătorul" din Focşani continuă a ne da tabloul stării economice a ţării, descoperind vânzări silnice de obiecte scutite de lege pentru plata dărilor. Ziarul comunică de astă dată două publicaţiuni de vânzare ale perceptorilor din comunele Bonţeşti - cârligele şi Măicăneşti , jud. R. Sărat:

> Obiectele secuestrate locuitorilor din Bonţeşti sunt: 600 scânduri de câte 16 palme una lungimea; 10 dulapi ; una scurteică femeiască de atlas de lână gri , blănită cu blană neagră şi vulpe; două aşternuturi , unul verde şi altul conabiu ; 198 vedre vin alb, recolta anului curent; 14 oi; rodul de la 98 pogoane vie; precum şi, de la 22 „pogoane porumb", recolta anului 1882; 2 iepe; 3 cai; o jumătate pogon fâneaţă , livadă ; 100 doage ; un râmător ; 1 zăbun ; 1 ferăstrău cu coardă; arendarea pre doi ani a două pogoane vie; un junc ; 18 bucăţi lemne de construcţie de case; 10
>
> ---
>
> căzi; 1 curătoare; 1 butie; 1 mânzată ; 1 boloboc ; 1 oglindă de perete. Licitaţia s-a ţinut în ziua de la 24—26 iulie expirat , 1882. Iscălit p. agent Zoicărescu (originalul se află la redacţiunea ,,Luptătorului ").
>
> La comuna Măicăneşti s-au secuestrat : 6 oi ; 1 gonitor ; 3 iepe; 90 coţi velinţe ; 2 vaci; 1 pereche foi; 23 coţi aşternut; 3 ţoale de car; 1 aşternut; 20 baniţe porumb; 2 cai şi 3 butoaie . Vânzarea acestor obiecte va avea loc de la 15—25 august. Agent Ionescu — No. 139.

Aşternut, haine, instrumente de muncă, recoltă — totul i se vinde ţăranului pentru a hrăni nesăţiosul buget. Şi în acelaşi timp în care vie, vite, grădini, animale de muncă, vasele pentru fabricarea vinului, c-un cuvânt tot ce susţine viaţa ţăranului de pe-o zi pe alta se vinde la mezat pentru neplată de dări, în momentul în care starea poporului nostru e mai rea decum a fost vrodată şi puterea lui impozabilă istovită după probele de mai sus, ilustrul Carada e trimis la Berlin ca să contracteze o nouă datorie publică de 134 de milioane. Pentru ce? Pentru a construi nouă drumuri de fier, pentru a transporta un grâu ce nu se vinde, o producţiune brută care nu mai află cumpărători.

,,Românul" însuşi constată în numărul său de azi că nimic din banii realizaţi cu toba pe aşternuturi, zăbune , ferestraie nu se restituie sub nici un chip contribuabilului muncitor.

Debitanţii de tutun în loc de-a fi români, după cum prescrie legea, sunt, sub ochii directorului, în capitală chiar, străini. Dispoziţia legii nu e respectată nici de stat, care administrează el însuşi monopolul. Prin legea de la 1864 se prescrie ca cârciumarii din sate să fie români; nu sunt. Primăria cheltuieşte cinsprezece milioane, dar nici măcar lucrătorii cu mâna nu sunt români. La căile ferate, după dispoziţiile contractului de înterprindere , jumătate din funcţionari ar trebui să fie români. Nu sunt. Şi aşa în toate. Capitaluri de sute de milioane se iau an cu an din punga contribuabi [li]lor şi nimic, absolut nimic nu li se restituie. Pe când datoria publică s' adaogă cu sute de milioane şi acestea se cheltuiesc pentru a plăti servicii străine, ,,Monitorul" publică în toate zilele vânzări de case de-ale muncitorilor, pentru sume neînsemnate. Efectele sunt? ,,Românul" recunoaşte în fine ceea ce de şase ani [î]i spunem necurmat — recunoaşte că ipocrizia şi nepăsarea guvernamentală conduce la sărăcia muncitorilor, la mortalitatea lor, la degenerarea lor *fizică şi morală.*

Iată ceea ce-am zis şi am repetat de atâţia ani de când ,,Românul" face mereu apologia îmbunătăţirilor introduse de partidul liberal. Foaia guvernamentală ne dă chiar azi o serie lungă de pretinse îmbunătăţiri în favorul negoţului şi se laudă cu ele. Fără cuvânt. Prin aceste îmbunătăţiri aţi făcut ca ţara să atârne din ce în ce mai mult de-un negoţ străin, dovadă umplerea până la superfluenţă a oraşelor noastre cu negustori din câteşipatru colţurile lumii, cari, introducându-ne până şi făina din străinătate, paralizează în germene orice activitate proprie. Fără cultură, fără bani, fără aptitudini, negoţul ne-a prefăcut—copii economici — în concurenţi ai naţiunilor celor mai înaintate. Meseriaşul nostru este silit de negoţul ce-i introduce similarele străine să concureze cu acestea sau să lucreze cu pagubă. Ş-aşa în toate cele.

Până azi liberalii nu văd că interesele negoţului internaţional pe de-o parte, şi acele ale educaţiei noastre industriale pe de alta nu sunt identice, ci *opuse.* Până azi nu s-au convins că nu e permis a confunda, negoţul *dinlăuntrul* ţării, menit a introduce diviziunea muncii după condiţii climatice şi după repărţirea materiilor brute, cu comerţul *internaţional,* menit din contra, nu a diviza munca, ci a o reduce la un singur soi, la cel mai ingrat din toate.

Şi, cu toate acestea, în folosul comerţului internaţional Carada contractează o nouă datorie publică de 134 de milioane.

Puţin trebuie ca populaţiunile noastre să întreacă în degenerare fizică şi morală populaţiunele Indiei, supuse guvernului britanic, şi pe foştii sclavi negri din statele de sud ale Americei. Şi cu toate că mizeria crescândă produsă prin sarcini publice împiedică pe muncitor de-a se hrăni bine, de-a locui bine, de - a - şi trimite copiii la şcoală şi-l face să retrogradeze în toate cele, suma deja enormă a datoriilor publice se sporeşte din nou cu sute de milioane şi universalul Carada e trimis să menajeze aceste lucruri, cu cele mai mari foloase private pentru complicii săi din partidul roşu.

[20 august 1882]

[„CONFRAŢII NOŞTRI DE LA «BINELE PUBLIC»...”]

Confraţii noştri de la ,,Binele public" s-au găsit cu drept cuvânt atinşi prin câteva linii ce a apărut într-unul din cele din urmă numere ale „Timpului" şi care făcea aluziune la nişte zgomote după cari s-ar fi căutând o apropiere între partidul ,,Binelui public" şi partidul de la guvern.

Confratele nostru declară în modul cel mai formal că acele zgomote sunt neîntemeiate:

> Nici faptele petrecute până astăzi, nici conduita noastră corectă şi sinceră nu autoriza pe cei de la „Timpul" ca să ne presupună măcar că cochetăm cu un guvern care s-a ilustrat numai prin fărădelegi sau că facem cauză comună cu o ceată de jefuitori ai averei publice.
>
> Avem mult de luptat împotriva răului comun şi este de dorit ca asemenea bănuieli, vătămătoare din toate punctele de vedere, să dispară pentru totdauna.

Rugăm pe confraţii noştri să crează că în intenţiunea noastră nu a fost de a da vreun crezământ acelor ştiri, ci numai de a le denunţa, pentru ca să poată fi dezminţite, cum au şi fost în modul cel mai categoric.

Confraţii noştri mai observă că s-ar putea mai cu drept cuvânt să ni se atribuie nouă intenţiunea de a ne apropia de guvern, deoarece chiar de curând dd . Mavrogheni şi T. Rosetti au primit funcţiuni de la guvernul actual. Dar credem că la rândul lor sunt şi ei nedrepţi şi cu aceşti bărbaţi şi cu partidul conservator.

În ce priveşte pe d. Mavrogheni, vom observa că în toate ţările civilizate funcţiunile diplomatice sunt considerate ca afară din luptele de partide.

Şi tocmai de aceea, daca între noi şi în ţară putem să ne împărţim în mai multe partide, conservator, liberal, liberal sincer, independent etc., în faţa străinilor nu putem fi decât români şi constituim toţi un singur partid, partidul naţional.

În Anglia, de exemplu, miniştrii plenipotenţiari rămân la posturile lor deşi guvernele se schimbă, afară numai de cazurile rare în cari e vorba de a se schimba cu totul atitudinea politică a guvernului faţă cu una din puteri.

Astfel fiind, d. Mavrogheni, care şi-a servit ţara în timp de 30 ani pe terenul politic şi a cărui sănătate nu-i mai permitea să rămână în Parlament, a putut primi să şi-o servească şi de acum înainte într-o funcţiune care este afară din luptele politice şi pe care putea să o îndeplinească mai bine decât oricare altul, fără ca să-şi schimbe convicţiunile sale politici şi fără ca să aibe dreptul cineva de-a califica purtarea sa de defecţiune .

În ce priveşte pe d. T. Rosetti, unul din cei mai demni reprezentanţi ai principiilor partidului conservator, caracterul său cumpătat şi pacinic, temperamentul său liniştit şi blând [î]l destina natural la magistratură şi-i impunea, ca să zicem aşa, funcţiunea pe care a exercitat-o cu atâta succes şi pre care va împlini-o şi de acum înainte cu acelaşi succes pentru binele ţării şi onoarea justiţiei. Şi, oricare ar fi părerea noastră de rău că în luptele politicei active vom avea un luptător mai puţin, partidul conservator o uită gândind ce bun şi demn magistrat a câştigat ţara.

Altele sunt faptele cari se pot numi defecţiuni şi cari ne-au făcut bănuitori, după cum observă, cu multă dreptate, confraţii noştri de la ,,Binele public".

[22 august 1882]

[„«PRIN NATURA PRINCIPIILOR LOR...»”]

,,Prin natura principiilor lor, Conservatorii văd cu ochi răi deşteptarea economică" aceasta e cea mai nouă frază ce-o debitează „Românul" şi, ca s-o probeze, citează deviza ,,mulţi dedesupt puţini deasupra". Ne impută asemenea că noi, vorbind de congresul economic, ne-am esprimat neîncrederea faţă cu Clubul comercianţilor din Iaşi.

Dar oare nu contrariul e adevărat? Prin natura principiilor lor, roşii ar trebui să fie adversari ai deşteptării economice.

Întâi, daca sunt consecuenţi în liberalismul lor, cată să fie partizani ai liberului schimb . Din punct de

vedere *liberal* e nedrept de a-l pune pe consumator să plătească mai scump articolele ce-i trebuiesc când le poate avea mult mai ieftine din străinătate căci, conform teoriei liberalismului, fiece om cată să fie absolut liber de a cumpăra în piaţa care-i convine şi de-a vinde asemenea.

E fără îndoială neliberal şi neegalitar de-a scumpi prin măsuri protecţioniste, chiar pentr-un timp mărginit, obiectele industriale, căci prin scumpire ele devin accesibile numai numărului mic al acelor bogaţi şi neaccesibile oamenilor mai săraci. Iată dar că protecţiunea favorizează inegalitatea şi restrânge libertatea omului sărac de - a - şi satisface cu banii munciţi de el necesităţile

---

sale, de-a cumpăra obiectele pe piaţa cea mai favorabilă lui, pe cea mai ieftină, pe cea străină.

Afară de asta un sistem care încurajează industria naţională constituie privilegii cari se răsfrâng asupra industrialilor şi le asigură câştiguri. Nimic mai neliberal, mai reacţionar decât privilegiul.

Introducerea industriilor favorizează totodată inegalitatea. În măsura în care într-o industrie intervine concursul inteligenţei, se introduce între oamenii ce o profesează o ierarhie a muncii contrarie egalităţii. Idealul liberalismului e o societate în care toţi să fie egal de inculţi, egal de săraci, egal de guvernabili prin frazele d-lui C. A. Rosetti.

În realitate liberalii şi sunt în toate ţările partizani ai liberului schimb şi nu se sfiesc de-a stigmatiza cu porecla de ,,reacţionară'' orice măsură de protecţie; pentru că în alte ţări liberalii ştiu ce vorbesc, se 'ntemeiază pe principii şi 'nţeleg foarte bine că, sub firma liberalismului, nu pot debita idei reacţionare.

Numai la noi e altfel. Înclină ţara în favorul ideilor conservatoare? Numaidecât se află oameni abili cari să le escamoteze şi să le boteze liberale.

Când cei ce pretind a împărtăşi vederile liberalilor din ţările apusene adoptează idei protecţioniste nu dovedesc alt decât că nu şi-au dat seama de sistemul ce pretind a-l profesa, că n-au avut nicicând idei veritabile şi că, vorbe nedefinite umplându-le capul, cu vorbe şi pentru vorbe s-au luptat.

Coloanele acestei foi sunt de ani încoace marture că, în margini practice şi dictate de esperienţă, am fost pentru încurajarea, pentru protegerea industriei naţionale. Inconvenientele măsurilor protecţioniste le-am considerat ca o dare plătită în favorul educaţiunii noastre industriale şi am sperat că dintr-un regim de protecţie şi educaţiune va rezulta diviziunea muncii. Pururea am văzut în diviziunea muncii principalul mijloc în contra mizeriei actuale, dar am constatat că această diviziune nu se poate întâmpla pe cât timp meseriile vor fi paralizate prin concurenţa fabricatelor străine şi în fine că *educaţia noastră industrială* este cea care cere sacrificii şi că le merită mai mult decât acea educaţie stearpă care produce zecile de mii de aspiranţi la funcţiuni.

,,Românul" ne-a escamotat ideile şi nu e minune ca azi să pretinză că sunt ale sale. Plagiarea e un obicei atât de înrădăcinat în România încât nu suntem nici cei dentăi nici cei din urmă cari au fost obiectul unei asemenea spoliaţiuni. Meşteri de a-şi apropria lucru străin, confraţii se mândresc azi cu bunul altuia şi pretind că nişte idei, poreclite reacţionare sau conservatoare în toate ţările celelalte, devin liberale la noi din momentul ce dumnealor vor binevoi a le lua de la alţii.

Credem că în privinţa controversei e destul de lămurit că ideile protecţioniste nu sunt, nici pot fi liberale şi trecem la cazul cu Clubul din Iaşi.

În afară de ordinea de gândiri pe cari le susţinem, am afirmat că Clubul comercianţilor din Iaşi e — din nenorocire — un club eminamente politic.

Am fi dorit aşadar ca o societate ca Concordia, care s-a ferit cu îngrijire de veleităţi politice şi electorale, să nu se amestece în activitate c-un club ca cel din Iaşi, a cărui *unică* ţintă pân' acum a fost de-a influenţa alegerile. Iată ceea ce am zis: nimic mai mult, nimic mai puţin. Societatea Concordia, care a dat probe de activitate neobosită , ai cărei membri s-au distins prin zel, inteligenţă şi nepărtinire, care s-a ferit cu nestrămutare de orice mişcare politică, fie opoziţională , fie guvernamentală, şi-ar ignora ţinta din momentul în care - ar intra în comunitate c-un club condus, după cum toată lumea ştie, de agenţi electorali subvenţionaţi de guvernul central din fonduri secrete. Menirea acelui club n-a fost pân' acum cel puţin nici negoţ, nici industrie, ci chip de-a pune cerul şi pământul în mişcare pentru ca deputaţi roşii să iasă din urnele Moldovei. A dat deci concurs în alegeri oamenilor adunaţi sub firma d-lui Herşcu Goldner, cari nici trecut au în Moldova, nici amici politici, nici măcar un nume respectabil, şi pentru cari orice idee, fie politică, fie economică, e bună să serve de pretext la vânătoarea de voturi, diurne şi funcţii.

Aşa a fost pân' acum cel puţin şi nu credem că acea asociaţie viciată de veninul politicei în chiar originile ei, să poată da alte rezultate decât acele pentru cari au fost făcută. Dar poate că suntem prea pesimişti! Cu atât mai bine. Daca Clubul ar fi în stare a împlini misiunea economică pe care 'ncearcă a şi-o atribui, va rămânea vorba noastră jos şi fapta dumnealor sus. Dar, până la dovadă, insistăm a crede că Congresul economic, întru cât s-atinge de Clubul din Iaşi, e un mijloc din cele multe pentru a câştiga popularitate şi voturi sectei politicianilor roşii cari au început a se cuibări şi în Moldova.

[26 august 1882]

MACEDOROMÂNII

D. Alexandru Pencovici ne trimite câteva notiţe pe cari le publicăm mai la vale, culese cu ocazia călătoriei făcute între românii balcanici. Din aceste notiţe se va vedea că un popor întreg, aproape egal la număr cu grecii, e supus unui sistem de deznaţionalizare din cele mai odioase , prin presiunea unei biserici străine şi a unor societăţi de agitatori străini al căror scop e dezmembrarea Imperiului otoman şi substituirea etnocraţiei turceşti prin etnocraţia grecească, pentru a ne servi de termenul consacrat de d. Paparrigopulo .

Ca fost director al serviciului statisticei în România, ca participator la congresele de statistică câte s-au ţinut în Europa pân - acuma , ca amic al celor mai cunoscuţi bărbaţi de ştiinţă în materie de statistică, notiţele d-lui Pencovici merită desigur crezare. Ele confirmă, prin intuiţiune proprie, ceea ce au constatat deja geografii şi istoriografii Peninsulei şi probează că, de la venirea turcilor în Europa, elementul latin, odinioară cel mai numeros al Peninsulei, au fost absorbit în cea mai mare parte de către popoarele conlocuitoare şi că grecii moderni se silesc acum a asimila până şi resturile, încă destul de însemnate, câte şi-au păstrat limba

naţională.

Ni se pare că mijlocul cel mai eficace pentru a emancipa această populaţie latină de influenţa bizantină ar fi despărţirea ei bisericească de greci, ceea ce-au făcut bulgarii, ceea ce au făcut românii din Banat şi graniţa militară. Biserica răsăriteană e naţională; ea nu numai admite, comandă chiar ca serviciul în biserică să se facă în limba grăită de popor. E, o constatăm cu durere, o ruşine ca în suta a nouăsprezecea membrii unui popor de douăsprezece milioane aproape să fie siliţi, sub un guvern negrecesc , de-a întrebuinţa în şcoală şi biserică limba unui stat străin şi lor şi poporului dominant al osmanilor, şi să fie prada unor agitaţii îndreptate în contra existenţei Imperiului otoman şi a înşişi existenţei lor.

Iată şi scrisoarea în cestiune.

[27 august 1882]

[„ÎNTRE MULTELE ÎMBUNĂTĂŢIRI...”]

Între multele îmbunătăţiri economice pe cari, cu şi fără cale, le propun onorabilii confraţi din Strada Doamnei, este una — şi anume cea din urmă — care nu e lipsită de originalitate. Organul d-lui C. A. Rosetti crede că se pot realiza capitalurile necesare pentru a crea o societate de navigaţiune româno - bulgară , unită cu una franco - engleză care, făcând concurenţă societăţii austriace, să împiedece *înstrăinarea* definitivă a Dunării de Jos.

Ideea aceasta nu e cu totul nouă; noi înşine am susţinut în diferite rânduri că e cu putinţă a se face concurenţă Societăţii de Navigaţiune, că drumurile noastre de fier i-o şi fac chiar în mod considerabil şi că antreprenori străini cari ar împodobi vasele lor cu colorile noastre ar putea să constituie un surogat, nu tocmai esenţial, al unei navigaţiuni naţionale. E aproape sigur că Domnii vechi, stăpânitori[i] Dunării şi Mării Negre, cum erau Alexandru cel Bun şi Mircea I, posedau în statele lor o navigaţiune exercitată de genoveji şi veneţiani , care, fără a fi naţională şi în mâna poporului muntean al românilor, a înflorit pe ţărmurii noştri până-n vremea lui Mohamet II. Dar fost-au aceasta o navigaţiune proprie a noastră? Dezvoltat-au românul aptitudinile sale nautice , dacă le are? Daca poporul nostru ar fi contractat deprinderile navigaţiunii din epoca aceea încă, ea ar fi subzistat şi în vremea predominaţiunii turceşti şi altă faţă ar fi avut Dunărea. Din nenorocire, ea nu era decât un copil adoptiv care-a fugit îndată ce l-au alungat turcii; o educaţie anume în această direcţie a chiar poporului nostru n-a avut nicicând loc şi, cu toate că ţărmii amândoi ai Dunării sunt ocupaţi de populaţiuni de limbă şi rasă română , român corăbier abia se va găsi. Numai oamenii de munte coboară pe plute cu repejunea săgeţii apele Bistriţei ş-a altor râuri, pentru ca, ajunşi la port, să se 'ntoarcă acasă pedeştri.

E dar cam bizară forma în care foaia guvernamentală gândeşte a se realiza dezvoltarea navigaţiunii române, căci o societate bulgaro - franco - engleză , în parentez şi română, e măcar pe trei sferturi tot atât de puţin română ca cea austriacă — căci ce-mi sunt franco - bulgaro -englejii , ce-mi sunt austriacii? Ce-mi e unul, ce altul? Deşi înşine am formulat o asemenea idee, când era vorba de-a preântâmpina preponderanţa marei monarhii vecine pe Dunăre, cată să recunoaştem

---

că, substituind unui termen străin un altul tot atât de străin, poate fi un expedient minunat de-o însemnată valoare momentană, dar rămâne un expedient, o măsură preventivă care nu va folosi tocmai mult răspândirii gustului de navigaţiune între români.

Ar fi dar practic ca confraţii să ne spuie ce cred în privirea aceasta. Am făcut drumuri de fier cari, după lege şi natura lucrului, au să fie odată administrate numai de români. Cu toate acestea pân-în ziua de azi n-a gândit nimeni la înfiinţarea unei şcoli politehnice din a cărei elevi buni să se recruteze inginerii şi administratorii viitori ai reţelei noastre de căi ferate. E adevărat că o sumă de români se aplică în străinătate la studii tehnice, ba par a avea chiar o înclinare şi un talent deosebit pentru ştiinţe pozitive; e adevărat asemenea că la o şcoală înfiinţată imediat, funcţiile s-ar ocupa, ca după obicei, nu după merite, ci după protecţiile de cari se bucură concurenţii; cu toate astea nu credem ca, pentr-un timp îndelungat, să ne putem dispensa de o asemenea şcoală înaltă. În toate zilele aproape coloanele optimiste ale ziarelor guvernamentale ne vorbesc de dezvoltarea agriculturii noastre, de întrebuinţarea maşinelor în locul braţelor, de sute de alte îmbunătăţiri. Cu toate acestea, într-o ţară a cărei producţiune se 'ntemeiază aproape esclusiv pe plugărie, se află o singură, zi *una,* şcoală de agronomie, şi chiar despre acest institut unic nu se poate afirma că ar putea servi de model. Dar oricine pronunţă vorba ,,maşină" spune totodată că aceste instrumente, daca înlocuiesc puterea braţelor, cer pe de altă parte concursul inteligenţei omeneşti. Deşi românul e din natură inteligent, proroc nu e şi nu putem aştepta de la el, ca fără cunoştinţe mecanice, să poată conduce o maşină. Dovada? Aproape toţi maşiniştii sunt străini. Se vorbeşte în acelaşi ton de dezvoltarea industriei şi a meseriilor. Dar cum se pot aceste fără educaţie profesională, fără ca încercările şi începuturile să fie încurajate şi sprijinite. Dovadă că nu se poate e că unul dintre magnaţii noştri, carele s-a 'ncercat a fonda o fabrică, e azi aproape ruinat după cât auzim, cu toată activitatea şi cu toată cunoştinţa sa de cauză. El nu poate lupta cu primele de export ale statelor vecine.

Tot astfel foaia guvernamentală vorbeşte azi de navigaţiune naţională ,,bulgaro - franco - engleză ". Cum îşi închipuiesc confraţii istoria aceasta?

Cred că, substituindu-se unei companii străine o altă companie străină, aptitudinile nautice ale poporului românesc se vor dezvolta mult? Fără îndoială, multe şi curioase abateri s-au comis de către Societatea de Navigaţie, mai cu seamă multe uzurpaţiuni şi, pentru a reafirma dreptul ţării şi a nu-l lăsa să cază în desuetudine — deşi în asemenea cazuri nu există prescripţiune — , poate fi, precum am zis, un espedient practic de-a opune pe-o altă societate celei existente . Dar e un espedient; să nu ne 'nchipuim că fără muncă proprie, fără ca populaţiuni proprii ale noastre să deprinză arta navigaţiunii, vom avea vreodinioară vase şi marinari . Oriunde intervine concursul inteligenţei, deprindere şi o educaţie specială se cere, căci e mare deosebire între a ridica o sarcină în spate numai cu putere musculară şi între a dirige un vas.

Acestea am avea de observat la istoriile pe apă ce ni le zugrăveşte foaia guvernamentală. Nimic nu se câştigă în mod durabil fără muncă proprie, fără deprindere proprie. A substitui pe unul altuia poate fi necesar pentru cuvinte de drept; dar cu dezvoltarea ca atare a navigaţiunii o asemenea măsură nu are a face.

[28 august 1882]

[„DACĂ VOR MAI FI EXISTÂND...”]

Dacă vor mai fi existând încă, din păcate, oameni nărăviţi, cu sufletul şi cu tendinţele reacţionare, cari să se îndoiască de propăşirea noastră socială şi de omenia guvernului actual, le recomandăm cu stăruinţă următorul anunţ, al cărui original redacţiunea „Luptătorului", din Focşani, de pe care-l reproducem, declară că-l are în birourile sale:

> De vânzare sunt: 38 ţoale, 1 vacă, 2 *cămăşi bărbăteşti,* 3 *cămăşi femeieşti,* 3 scurteici *femeieşti, 2* feţe de ghete , 8 *aşternuturi,* 1 iapă, 3 scoarţe de lână, 3 *perne,* 95 pogoane porumb **a se arenda,** 8 flanele , 4 *rochii,* 1 şervet , 49 pogoane fân a se arenda, 3 *zăbune femeieşti,* 1 *zăbun bărbătesc,* 3 vase deşerte pentru vin, 2 *pieptare de postav,* 1 *pereche pantaloni femeieşti,* 4 1/ 2 pogoane pârloagă, a se vinde rodul, 2 brâie roşie, 1 pereche cioareci , 3 plapome, 1 mintean, 1 polcă *femeiască,* 1 manta şi 6 coţi materie.
>
> P. Agent: *M. Cursarie*

Toate aceste obiecte, ne spun confraţii noştri, au fost secuestrate locuitorilor din comuna Risipiţii , plasa Marginea de Jos, judeţul Râmnicul Sărat; iar vânzarea s-a şi efectuat în zilele de 24, 25 şi 26 iunie expirat.

,,Luptătorul" mai înşiră o mulţime de alte fapte gingaşe de felul acesta, căci pomelnicul e lung şi fericirea sătenilor desăvârşită.

Desculţi ne-a făcut Dumnezeu; se pare că desculţi voieşte să ne lase şi d. Brătianu. Zicem *desculţi* prin eufemism, căci în realitate e vorba de o adevărată despuiare .

De altminteri, căutând bine, aceste procedări sumare ale perceptorilor regimului fac parte dintr-un întreg sistem de guvernământ. Daca ar fi izolate, am fi dispuşi să credem că ele sunt dictate de interes, sau pornite dintr-un exces de zel condemnabil ; din nenorocire ele sunt generale, se petrec pretutindeni şi pe fiecare zi şi, putem adăuga fără teamă de a fi dezminţiţi, că ţara ,,pradă perceptorilor s-a dat", dacă ne este permis să schimbăm un vers celebru. Mezatul a devenit o adevărată maximă de guvernământ, căci d. Brătianu ţine cu orice preţ să dovedească, lumii că situaţiunea noastră finanţiară este din cele mai înfloritoare.

Astfel, pe când lăzile vistieriei se umplu de bani, sărăcia rămâne lucie prin sate, căci totul a fost vândut cu toba de perceptor. Nimic nu scapă acestui teribil agent administrativ.

Se vinde omului până şi cele mai neapărate obiecte de îmbrăcăminte pentru dânsul, pentru femeie şi pentru copiii lui! Şi setea de urmărire a mers aşa de departe încât ne-a fost dat să vedem zilele trecute chiar braţele sătenilor scoase la licitaţiune. Bietul ţăran, văzându-şi casa pustie, vitele vândute, femeie şi copii goi şi nemâncaţi, îşi ia câmpii de disperare şi trece graniţa— doar va da de un cer mai ospitalier!

Această ticăloşie adâncă în care zace ţara de atâta vreme nu împiedică întru nimic pe miniştrii Maiestăţii Sale de a se duce pe la băi sau prin vilegiaturi de luni întregi. Preţioasa d-lor sănătate are trebuinţa de cele mai mari îngrijiri. Daca perceptorii esecută fără milă şi fără lege, atât mai rău pentru aceia cari nu-şi plătesc dările ! Regatul se ţine cu cheltuială; trebuiesc lefuri mari şi diurne încă şi mai mari miniştrilor şi deputaţilor; trebuiesc mai cu seamă sinecure şi pensiuni droaiei nesfârşite a favoriţilor acestora. Daca ţăranul nu va munci ca să plătească birul cine oare va îngriji de soarta lefegiilor ce se hrănesc din buget?

Nu ştim câtă vreme încă ţăranul se va supune acestei barbare şi stupide exploatări din partea guvernanţilor săi. Căci răbdarea are şi marginile ei, răbdare îndelungă, de şapte ani de când strigoii administrativi [î]i sug sângele şi-l schingiuiesc !

De câte ori a fost vorba de soarta lui pe hârtie s-au ridicat sute şi mii de voci din tabăra zisă liberală ca să protesteze de devotamentul şi de solicitudinea lor pentru temelia casei şi a naţionalităţii române...

Fiecare s-a grăbit a recunoaşte că condiţiunea eroului de la Plevna este din cele mai mizerabile şi că trebuie să se aducă o îndreptare relelor de cari sufere, sub pedeapsă de a fi trataţi de barbari şi de a pierde stima lumii civilizate.

Toate vorbele frumoase ce s-au spus necontenit prin ziarele oficioase, toate făgăduielele ce s-au făcut s-au tradus întotdauna prin cea mai odioasă împilare de fapt.

Probă sunt nenumăratele scandaluri şi nelegiuiri în contra cărora ţipă districte întregi, fără ca nimeni să le audă plângerile. Probă sunt aceste mezaturi neomenoase şi infame, cari ne umple sufletul de scârbă şi de ruşine şi ne face uneori să disperăm de viitorul acestei ţări.

[1 septembrie 1882]

[,,«ROMÂNUL» DE LA 29 AUGUST...”]

,,Românul" de la 29 august înserează următoarele rânduri, sub rubrica *Abuzuri:*

> Multe ziare publică un număr de mari abuzuri ce s-ar fi făcând la proprietatea de la Ungureni a d-lui G. Lecca.
>
> Nu vedem anunţată nici o cercetare şi nici o întâmpinare făcută în această privinţă.
>
> Suntem deprinşi a avea multă stimă pentru familia Lecca.
>
> Avem însă o datorie mai mare; aceea d' a cere dreptate şi legalitate pentru toţi.
>
> Astfel fiind, suntem datori a reproduce şi noi, ca extras, următoarele linii ce sunt în fruntea „Gazetei de Bacău" de la 26 august:
>
> ,,Aici, de ani întregi, săteanul munceşte câte cu 6 fr. falcea de arătură; aici li se vând vitele şi cenuşa din vatră pentru aşa numitele datorii ale boierului; aici se omoară oamenii între ei provocaţi de feciorii boiereşti; aici se torturează ; aici se ia cu forţa dreptul altuia; aici legea nu poate intra; aici sătenii au ajuns la sapă de lemn".

Ne aducem aminte că ţăranii de pe moşia Neaga sau Socetul din Teleorman au reclamat în nenumărate rânduri în contra abuzurilor neomenoase ale liberalului senator Pişca. Ei au mers chiar cu jalbă la rege spre a-şi expune păsurile.

Toate plângerile lor au rămas zadarnice până astăzi. De ce oare ,,Românul" n-a cerut dreptate şi pentru ei ?

[3 septembrie 1882]

[„CE IMPERTURBABILI SUNT CONFRAŢII...”]

Ce imperturbabili sunt confraţii de la ,,Românul" ! Se vede c-au uitat cu desăvârşire catehismul liberalismului când [î]i prinde gustul a spune că sistemul protecţionist nu are a face şi nu stă în legătură cu seria de idei politice pe care un partid le profesează.

,,Românul" nu se sfieşte chiar a parafraza o metaforă întrebuinţată de noi tocmai în favorul educaţiunii industriale:

> E ceva firesc ca un *copil* să nu se poată lupta în contra unui bărbat; el are nevoie de protecţiune până ce să ajungă bărbat, ca să se lupte cu bărbaţii. Aruncându-l deodată în luptă [î]l vom ucide.

Aceştia sunt termeni întrebuinţaţi de noi în aceeaşi materie pe care o discută ,,Românul" în polemica sa actuală.

Daca însă din punct de vedere economic un popor e copil, e tot aşa în privire politică. De când lumea nu s-a văzut ca un popor să stea politiceşte sus şi economic jos; amândouă ordinele de lucruri stau într-o legătură strânsă; civilizaţia economică e muma celei politice. Când cineva e conservator în principiile economice ar fi obligat a fi şi în principiile politice. A cita America ca exemplu de protecţionism însemnează a nu ţine seamă de istoria acestei ţări şi a confunda etichetele cu realitatea. Şi-n America ideile protecţioniste sunt conservatoare, deşi formula pe care ele < le> [o] iau într-o republică va fi nominal alta decât într-o monarhie. Căci ideile conservatoare şi cele liberale există pretutindenea ca predispoziţie a spiritului public şi indiferent daca forma generală a organizaţiunii statului le impune numiri improprii. Ideile protecţioniste au fost şi sunt combătute în Franţa, în Germania, pretutindenea, în numele libertăţii negoţului şi a muncii. În Europa continentală cel puţin, de-al cărei dicţionar politic ne servim, ele sunt taxate de idei reacţionare şi un exemplu zilnic despre aceasta ne-o dă presa liberală din Germania. Reproducem mai la vale câteva pasaje din declaraţiunea liber - schimbiştilor franceji, compusă de Bastiat; din ele se va vedea în numele căror *idei politice* se cere liberul - schimb .

> Schimbul e un *drept natural* ca şi proprietatea. *Orice cetăţean* care-a creat un produs trebuie să aibă opţiunea sau de a-l aplica imediat să trebuinţă sa sau de a-l ceda *oricui de pe suprafaţa pământului* care consimte a-i da în schimb obiectul dorinţelor sale; a-l priva de această facultate când nu face un uz contrar ordinei publice şi bunelor moravuri, numai pentru a satisface convenienţele unui alt cetăţean, înseamnă a Legitima o *spoliaţiune ,* a atinge *legea justiţiei.*
>
> Se violează *condiţiile ordinei,* căci ce ordine poate exista în sânul unei societăţi unde orice industrie sprijinită de lege şi puterea publică îşi caută succesele *în opresiunea* tuturor celorlalte.
>
> Se ignorează *cugetarea providenţială* care prezidă la destinele oamenilor, manifestată prin infinita varietate a climatelor , anotimpilor , puterilor naturale şi aptitudinilor, bunuri pe cari Dumnezeu nu le-a împărţit atât de inegal între oameni decât pentru a-i uni prin schimb, cu legămintele unei *frăţii universale.*
>
> Se contrariază *dezvoltarea prosperităţii publice,* pentru că cel *ce nu-i liber a schimba nu-i liber nici a-şi alege munca* şi se vede constrâns a da o direcţie falsă silinţelor, facultăţilor, capitalurilor şi agenţilor pe cari natura i-a pus la dispoziţia sa.
>
> Se compromite *pacea* între popoare, căci înseamnă a sfărma relaţiunile cari le unesc şi cari vor face războaiele imposibile , pentru cu le vor face oneroase.

Şi într-adevăr cum s-ar putea ca protecţionismul să nu fie reacţionar când el constituie o mărginire considerabilă a libertăţii individuale în favorul educaţiunii economice. După teoria liberalismului orice om e absolut liber de a-şi întrebuinţa banii şi munca oricum voieşte. E fără îndoială în folosul lui individual şi o sporire a libertăţii sale individuale ca cu banii săi să-şi procure suma cea mai mare de bunuri, pe cari nu le poate afla cu preţul cel mai redus decât în piaţa universului. A-l sili, prin măsuri de intervenţiune din partea statului, ca să producă singur ceea ce-i trebuie, însemnează a-i cauza o pagubă de timp şi de bani, a-l lipsi de-o sumă de bunuri pe cari ar fi fost în stare a şi le procura sub regimul liberului schimb , a-l face să plătească mai scump ceea ce-i trebuie, c-un cuvânt a-i pune restricţiuni — ca la un copil — folositoare după mintea celor ce joacă rolul de *epitropi,* dar desigur epitropia economică ca şi cea politică nu este *liberală.* Fără îndoială puterea lui de-a produce va creşte şi această putere e cel mai însemnat rezultat ce-l poate obţine colectivitatea. El se va deprinde a face ceea ce nu mai

9. Tratate puse la contribuţie de Eminescu în publicistica sa.

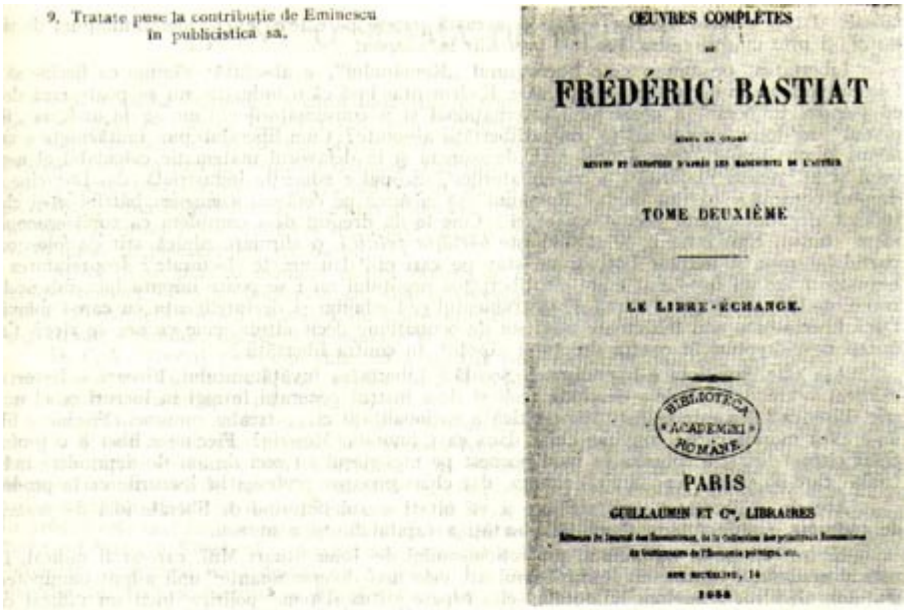

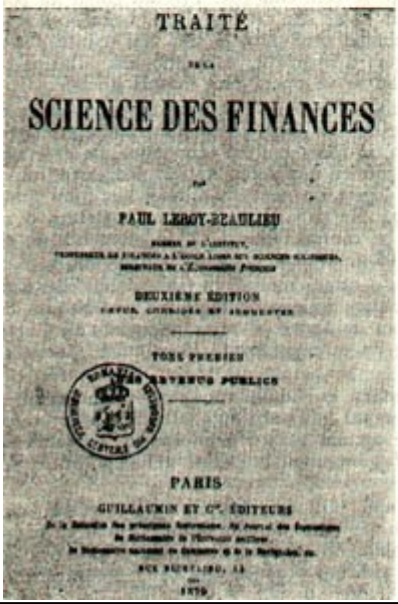

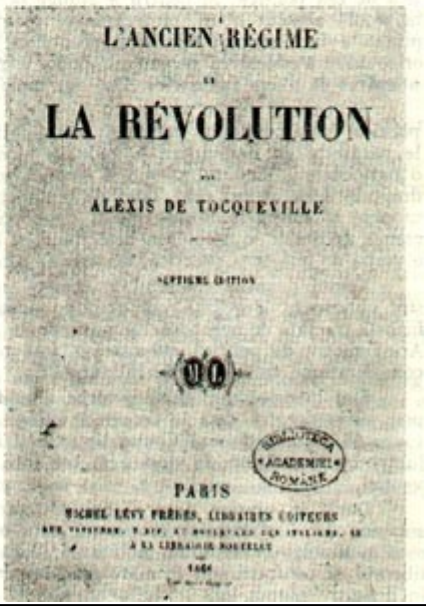

---

făcuse; dar e evident că n-a ajuns la această putere pe cale[a] liberei determinaţiuni de sine însuşi, ci prin măsuri restrictive cari l-au silit la aceasta.

Libertatea, precum o cere liberalismul ,,Românului", e absolută; rămâne ca fiecine să se folosească de ea în marginile putinţei sale. E elementar însă că o industrie nu se poate crea decât cu paguba timporară a comerţului internaţional şi a consumatorilor. Cum şi de unde ia ,,Românul" un drept escepţional în contra libertăţii absolute? Cum liberalul pur îndrăzneşte a crea favori şi privilegii în folosul unei serii de oameni şi în defavorul matematic calculabil al negoţului şi al imensei majorităţi a consumatorilor ? Scopul e educaţia industrială, da. Dar cine dă dreptul oamenilor bătrâni de la ,,Românul" să silească pe cetăţeni asemenea bătrâni să-şi cheltuiască altundeva banii decum voiesc ei ? Cine le dă dreptul de-a considera ca copii economici nişte oameni cărora nu li se tăgăduieşte *bărbăţia politică,* o afirmare zilnică atât de folositoare partidului roşu şi marilor bărbaţi de stat pe cari ni-i dau urnele electorale ? Împrejurarea că negustorul are un folos mai mare din libertatea negoţului nu i se poate imputa lui; sub acelaşi regim, mulţimea câştigului atârnă de instrumentul ce-l mânuim şi de inteligenţa cu care-l mânuim . Dacă libertatea e mai folositoare unui soi de ocupaţiune decât altuia, cine ce are ce zice? Cum puteţi crea drepturi în contra dreptului absolut, în contra libertăţii ?

Aşa este, şi acesta e liberalismul. Şcoală ? Libertatea învăţământului. Fiecare — fie ori nu calificat — are dreptul de-a deschide şcoli şi de-a instrui generaţii întregi în lucruri ce el nu le ştie. Biserica ? Nu este o instituţie istorică a naţionalităţii ci... treaba comunei. Fiecine e liber de-a avea morala care-i convine, chiar daca ea e imorală. Meserie? Fiecine e liber a o profesa, chiar cârpaci fie, şi a concura în mod neonest pe meseriaşul cu zeci de ani de deprindere industrială care-şi pune nu numai munca, dar chiar onoarea profesiei în lucrurile ce le produce.

Aceasta e libertatea, onorabililor, şi vă uitaţi crezul botezând de liberale idei de *protecţie,* de *epitropie,* restrângătoare absolutei libertăţi a capitalului şi a muncii.

Ne vorbiţi ca de un amic al protecţionismului de John Stuart Mill, care - ar fi radical. Dar radicalismul nu e liberalism. Radicalismul are cele mai diverse nuanţe; unii admit omnipotenţa statului, alţii vor nimicirea lui totală; câte capete atâtea sisteme politice, încât un radical care propune măsuri protecţioniste dovedeşte numai că nu e *liberal* şi că puterile pe cari i le rezervă statului trec dincolo de jocul absolut liber al

tranzacţiunilor economice.

Pentru a rezuma din nou ideile noastre zicem: nematuritatea economică e totdeuna însoţită de cea politică. Şi pentru a ajunge la maturitate se cere educaţie. Precum copiii nu pot fi în şcoală absolut liberi, ci trebuie să înveţe, trebuie să se supuie disciplinei, trebuie să se deprinză a face singuri temele şi socotelele pe cari numai profesorul le ştia mai nainte, tot aşa orice măsură educativă pentru un popor e o restrângere a libertăţii, e reacţionară. Dar se cere neapărat să avem industrie? Da, dar niciodată ea nu se va opera prin măsuri liberale.

Şi cumcă nu se va opera ne-o dovedeşte chiar ,,Românul". Atât de liberală în materie politică, foaia partidului dominant simte că ideile sale sunt cu totul sterpe în materie economică, le părăseşte cu desăvârşire şi vede în ideea de stat, în ideea poliţiei economice, pe care zilnic o batjocureşte , singurul sprijin şi singura scăpare a muncii naţionale. Astfel ,,Românul" nu are dreptate decât atunci când, izbit de bunul simţ şi de logica imanentă a ordinei lucrurilor, aruncă utopiile şi sofismele liberalismului cosmopolit în apă. Ne pare bine că putem constata o asemenea apostazie, o asemenea defecţiune, şi felicităm pe confraţii noştri că, în momentul în care e vorba de misiunea practică, materială, administrativă a statului, ei devin reacţionari.

Venim acum la tractatul de comerţ, nu pentru a aduce motive în favorul lui, căci aceste sunt cunoscute. Tendinţa era precum se ştie de-a câştiga în genere libertatea pentru ţară, de-a încheia tractate de negoţ, căci pân-atunci ele se încheiau de Turcia şi ni se impuneau de Europa. Acest motiv de politică *esterioară* a fost terenul de pe care, conform ,,Românului", ,,orice altă consideraţiune trebuie să fie înlăturată".

Dar în orice caz, dacă e vorba a se face imputări partidului conservator, nimeni nu are mai puţin dreptul de-a le face decât ,,Românul". Mergând la Domn cu ,,jalba 'n proţap" ca să-l roage să nu sancţioneze Convenţia, veniţi la putere tocmai pentru a împiedeca pe Domn de-a întări cu semnătura sa acel act, cel întâi decret *după* venirea la putere a fost întărirea Convenţiei.

Dacă, în preziua unui război, afirmarea dreptului ţării de-a încheia tratate era un câştig superior consideraţiunilor economice este o cestiune pe care n-o discutăm, pentru că nici nu este în discuţie. Constatăm numai că, dacă vină există, cei ce au consumat-o definitiv au fost liberalii, şi confraţii sunt în mare grad imperturbabili ridicând o acuzaţie a cărei greutate recade în definitiv asupra lor.

[4 septembrie 1882]

[„SUNT O SEAMĂ DE MEDICI...”]

Sunt o seamă de medici a căror îndărătnicie teoretică este atât de mare încât puţin le pasă daca bolnavul lor merge bine ori rău: odată diagnoza făcută, acest din urmă e condamnat să beie seria întreagă de decocturi prescrise de discipolul lui Ipocrat . Zvârcoleaască-se cât o pofti, meargă-i cum i-o merge, hapurile trebuiesc înghiţite , fumurile trebuiesc inhalate , pentru că aşa scrie la carte. Dar s-o potrivi starea bolnavului ori nu cu cele spuse în carte, asta nu-l priveşte pe medic; e vina bolnavului daca, tratat sistematic, după idei preconcepute şi *a priori,* a dat ortul popii. Fost-au tratat conform regulelor? Asta-i cestiunea. Daca şi-a zvârlit potcoavele şi ni s-a închinat cu plecăciune e treaba lui.

Astfel ni se pare şi medicul nostru politic, d. C. A. Rosetti. Legea electorală, iată cauza tuturor relelor; sufrajul universal sau măcar apropiarea de el, iată medicamentul sigur care, aplicat României, are s-o lecuiască de toate urmările domniei fanarioţilor, invaziunilor ruseşti, imigraţiunii străinilor, decăderii economice şi politice.

D. C.A. Rosetti ne spune chiar că a studiat istoria în curs de atâţia ani de zile şi că la aceste rezultate teoretice a ajuns; aşadar nu mai rămâne îndoială că, cu câţiva paragrafi noi de lege, starea se va 'ndrepta numaidecât.

Permită-ne d. C. A. Rosetti a-i face o mărturisire modestă, căreia va binevoi a-i da puţină crezare. Şi noi am studiat istoria. Din această istorie, scrisă de oameni nepărtinitori, am constatat cu mirare că starea bună sau rea a unei societăţi nu atârnă mai niciodată nici de forma de guvernământ, nici de legi, ci cu totul de alte împrejurări. Am constatat cu mirare cum despoţi cari considerau statul ca o proprietate a lor şi legile ca pe nişte acte de bunăvoinţă personală au produs cele mai fericite rezultate în ţările supuse lor. Un Frederic II, un Iosif al II[-lea], un Petru cel Mare, o Elisabetă a Angliei au întemeiat cultura, buna stare economică, dreptatea în statele lor; guvernul unui despot ca Napoleon I a făcut mai mult pentru bunăstarea şi administraţia regulată şi îngrijită a Franţei decât tot şirul de regi dinaintea lui. Pe de altă parte, state cari au avut sufrajul universal, ca Roma sau ca republicile Greciei, au decăzut până unde numai o colectivitate omenească poate cădea şi tocmai medicamentul prescris de d. C. A. Rosetti au fost unealta cea mai puternică a unei tiranii cumplite, adeseori bestiale.

Aşadar, daca nu tăgăduim că multe din cele [ce] se petrec în vremea alegerilor sunt conforme adevărului, nu e pentru că am crede că prin reforme s-ar putea aduce vrun bine. Suntem siguri că o altă stare de cultură, că mai multă ştiinţă, o mai îngrijită educaţie, o accesibilitate mai reglementată la demnităţile publice, după măsura meritului şi învăţăturii, ar da rezultate mai bune, oricare ar fi forma de guvernământ în România; şi că, din contra, cele mai escelente legi scrise pe hârtie nu vor avea nici un efect într-o ţară unde munca agricolă se face cu aceleaşi instrumente primitive şi cu aceeaşi risipă de putere musculară ca acum cinci sute de ani, unde muncă industrială nu există, unde învăţământul de la bază pân-în vârf e mediocru .

De-aceea am zis: ,,Corupţiunea este generală, e espresiunea culturii vicioase a românilor".

D-sa ne răspunde că aceasta-i o credinţă a conservatorilor, pe care-o respectă, dar o combate, fiind cu totul *greşită* şi foarte *periculoasă* pentru viitor.

Greşită ? D. C. A. Rosetti ne datoreşte proba în contrariu. Oare doreşte o listă de toate nulităţile cari joacă cel întâi rol în ţara noastră, de toate inepţiile administrative răsărite din pură ignoranţă, un album de portrete al partidului dominant ? Ni s-ar zice că insultăm şi facem personalităţi, cu toate acestea unui asemenea album nu i-ar putea contesta nimeni veracitatea .

Periculoasă e maniera noastră de-a vedea ? Pericolul nu consistă însă în ceea ce afirmăm noi, ci în realitate. Oricât de întunecos ar fi tabloul ce l-am face stării nostre de cultură, realitatea aievea 'l întrece, şi-n această realitate rezidă în adevăr periclitarea viitorului nostru.

Noi vedem aşadar în starea de cultură răul acela care nu poate fi vindecat prin o lege, ci numai prin

muncă constantă şi afirmăm că oricine crede a putea înlătura relele printr-un text paragrafat se înşeală pe sine, daca nu vrea poate să înşele pe alţii. Din acest punct de vedere orice reformă e sterilă, daca nu stricăcioasă, şi acest punct de vedere critic l-am opus proiectului de reformă. Venind însă la proiect în sine, am cerut un singur lucru d-lui C. A. Rosetti, abstracţie făcând de eficacitatea problematică a propunerii sale: să fie consecuent cu sine însuşi.

D-sa nu e consecuent.

Nu se uneşte când zice că ,,numărul nu este nicicând o cauză de lumină". . . ,,În mulţime, din contra, domneşte totdauna moralitatea." ,,Între 20 de răi se găsesc tovarăşi la păcătuire , între o sută mai cu greu, între o mie se vor găsi cenzori ".

Care-i consecuenţa firească a acestei enunţări ? Votul universal.

Cu toate astea d-sa nu-l cere.

Supremul *număr* fiind suprema moralitate, virtute, lumină, de unde ia d. C. A. Rosetti dreptul de-a esclude de la o egală participare a votului toată suflarea câtă exista in ţară? De

---

ce toţi alegătorii din comune urbane, ştiu ori nu a citi, să voteze direct, iar ţăranii numai prin delegaţie ? Cu cât mai mulţi vor fi cu atât mai multă lumină şi moralitate.

Ştim bine că mulţi vor fi zâmbind la teoria cu totul nouă că numărul, nu calitatea şi cultura, ar fi determinând lumina unei adunări de oameni. D. C. A. Rosetti o crede însă şi această credinţă o respectăm. Dar ar fi bine s-o respecte d-sa însuşi.

N-o face însă ; căci ,,domnia fiind numai în mânele claselor dirigente, ele vor respinge desigur astăzi votul universal", de aceea d-sa ,,propune numai ce s-ar putea face în epoca, în zilele în care vorbeşte".

Această concesiune preţioasă, însă timporară, pe care-o face claselor dirigente e o abatere serioasă de la principiul absolut, o apostazie a credinţelor proprii în favorul credinţelor politice a adversarilor. Din momentul în care, incidental chiar, se recunoaşte raţiunea de-a fi a claselor dirigente, ba chiar li se fac concesii foarte vătămătoare ortodoxiei ,,sufrajului universal", am intrat cu totul în apele acelor clase dirigente cari, consistând ele înşile din grupuri deosebite prin cultură şi avere, au recunoscut între ele această inegalitate firească care le stăpâneşte şi au admis împărţirea pe grupuri, pe colegii. Votul claselor dirigente e dat în privirea aceasta; ele, precum însuşi d. C. A. Rosetti mărturiseşte, ar respinge desigur votul universal. Dacă l-ar respinge tale - quale , în întregul lui, oare nu l-ar respinge şi ca măsură prealabilă, şi ca reformă care tinde, într' acolo ? Cine nu vrea scopul nu vrea nici mijloacele ce tind a-l realiza; cine nu vrea votul universal nu vrea fără îndoială nici o reformă care s-apropie de el.

[7 septembrie 1882]

[„SUB TITLUL «SITUAŢIA POLITICĂ DIN ROMÂNIA»...”]

Sub titlul ,,Situaţia politică din România" ,,Gazeta generală" din Augsburg publică următorul articol ce i se trimite din Bucureşti, cu data de 11 septemvrie.

Astăzi românii serbează aniversara celei dentăi lupte victorioase după sute de ani de apăsare a naţionalităţii lor Luarea redutei de la Griviţa, care constituia o parte din formidabila întărire de pământ de la Plevna, li se reaminteşte azi tuturor locuitorilor tării printr-un Te Deum *oficial în toate bisericele. La Sinaia, reşedinţa de vară a regelui, serviciul divin se celebrează de mitropolitul Moldovei, cel primat lipsind din ţară.*

Au trecut cinci ani de când principele Carol de Hohenzollern comanda dinaintea Plevnei armata ruso-română de împresurare care, la 12 septemvrie, au întreprins asaltul asupra întăririlor turceşti. Primite din toate părţile de un cumplit foc de artilerie şi de puşti, dat din poziţiuni cu totul acoperite, trupele năvălitoare dădeau înapoi pe toată linia, când principele Carol se aruncă în faţa batalioanelor române cu cuvintele ,,Scăpaţi onoarea zilei şi a naţiunii". El le făcu să se 'ntoarcă , să repete asaltul asupra şanţurilor Griviţei, pe a cărei înălţimi fâlfâi o oră mai târziu tricolorul român. Din ziua aceea mersul răsboiului se schimbă, în decursul căruia mica armată română se mai distinse prin multe lupte viteze. Ruşii aveau aşadar toate cuvintele pentru a fi mulţumiţi de aliaţii lor.

Dar alianţa era nenaturală şi nu se făcuse decât prin puterea împrejurărilor. E cunoscut că, la începutul răsboiului , Rusia respinsese alianţa României. Rusia singură voia să învingă pe turci şi să libereze naţiunile oprimate, pentru ca, după război, să poată dicta legile ei atât celui învins cât şi celor eliberaţi. Când însă opunerea neaşteptată a unei armate turceşti sub Osman Paşa nu opri numai oştirea rusească în loc, ci o ameninţa cu nimicirea, comandantul suprem rus se văzu silit a se adresa României cu rugămintea de a-l sprijini şi depeşa Marelui Duce Nicolae către principele Carol ,,Au nom de Dicu , venez vite!" *e înscrisă în cartea istoriei tot astfel ca şi gratitudinea cu care Rusia a răsplătit României după încheiarea campaniei. E cunoscut pe de altă parte că, la deschiderea războiului, românii se temeau mult mai mult de liberatorul rus decât de opresorul musulman; că —în zadar — s-au adresat puterilor garante cerând sfat şi ajutor, că au protestat în contra intrării ruşilor ; că s-au văzut siliţi a încheia o convenţie cu Rusia pentru a nu fi trataţi ca inamici de armia ei supraputernică şi că, la urma - urmelor , românii fură siliţi să dea ajutor Rusiei, pe de-o parte pentru a opri pe turci de-a intra pustiind în România în urma unei oştiri ruseşti bătute şi a preface ţara în teatrul războiului, pe de altă parte pentru ca, în caz de victorie, să nu fie cu totul daţi pe mâna aşa numiţilor liberatori .*

Şi-n adevăr ajutorul României i-a costat mult mai scump pe ruşi decum se admite în genere. E drept că alianţa cu România n-a oprit pe Imperiul ţarilor să-i ia aliatului, cu toate protestele, ţinuturile din Basarabia; dar Imperiul a fost silit a ţinea seamă de activitatea proprie a naţiunii române şi de atitudinea bărbătească, eroică chiar, a armatei ei; au trebuit să-i lase acesteia deplina neatârnare şi prin aceasta Rusia a pierdut roadele victoriilor sale. Scopul războiului întreprins nu era desigur eliberarea bulgarilor de sub jugul turcesc, ei crearea unui stat sau a unei confederaţiuni de state care să atârne cu totul de Rusia şi să se prefacă cu timpul într-o secundogenitură rusească. Acest stat sau această confederaţiune de state avea să cuprinză Bulgaria, Muntenegrul, Serbia şi România şi să serve pe de o parte de

staţiune spre Constantinopol, pe de alta să fie un zăvor în contra unei înaintări eventuale a monarhiei austro-ungare cătră Orient, în cazul dărîmării Imperiului otoman.

Să nu ni se observe că acest plan s-a împiedecat, nu prin atitudinea României, ci prin aceea a Congresului din Berlin; nu ignorăm deloc puterea areopagului european şi suntem departe de-a-i opune greutatea relativ mică a naţiunii române; dar atitudinea României în timpul războiului ruso-turcesc a fost un factor în mâna Congresului. Situaţia Rusiei în faţa Congresului ar fi fost cu totul alta daca reprezentanţii ei s-ar fi putut înfăţişa ca cuceritori sau liberatori ai tuturor statelor balcanice. Afară de - asta cabinetul din San - petersburg n-a renunţat la dorinţa şi la scopul de-a forma un stat federativ

---

din ţările balcanice, ci urmăreşte şi acum acest scop cu toate mijloacele ce-i stau la 'ndemână , prin ambasadorii şi agenţii săi din Bucureşti. Ştirea răspândită acum câteva zile de către un agent rusesc despre o întâlnire încurândă a regelui României şi al Serbiei cu principele Bulgariei la Rusciuc cată a se considera ca un ballon d'essai *pentru a afla pe de-o parte ce-ar zice puterile europene despre o asemenea întâlnire a principilor statelor balcanice şi a trezi pe de altă parte neîncrederea Austriei şi Germaniei în contra României şi Serbiei. Daca s-au zădărnicit pân' acum toate silinţele şi 'ncercările agenţilor ruşi de-a realiza o confederaţie a popoarelor balcanice cauza e că în Bucureşti au pătruns demult convingerea că interesele României nu se pot uni defel cu acelea ale statelor slave din vecinătatea ei şi apoi instinctul de neatârnare al naţiunii care nu îngăduie ca România să cedeze ceva din independenţa sa, pentru care s-a luptat atât de mult; în fine —* last not least *— pentru că România posedă un rege din Casa Hohenzollern, care în nici o împrejurare nu s-ar hotărâ a se degrada devenind vasalul Coroanei ruseşti.*

Daca instinctul de neatârnare şi de libertate al românilor, care se manifestă atât în politica lor esterioară cât şi în cea interioară, i-a ferit pân' acum de-a ajunge să atârne de Rusia, el pe de altă parte a creat un conflict cu monarhia austro-ungară şi i-a pus în opoziţie cu toate puterile europene, căci în cestiunea dunăreană ei au insistat cu prea multă îndărătnicie asupra punctului lor de vedere, care e, blând vorbind, unilateral, iar inamicii guvernului român — interiori şi esteriori — n-au întârziat a făuri din cestiunea dunăreană o armă în contra guvernului, a dinastiei şi a ţârii .

Spaţiul nu ne permite de-a cerceta cestiunea aceasta complicată; mă mărginesc dar numai la observaţiunea că fiece, naţiune, mare ori mică fie, are misiunea deplină de a-şi apăra drepturile şi interesele ei, dar că nu trebuie să meargă atât de departe ca să ignoreze sau să atingă interesele şi drepturile unei alte naţiuni, mai ales când aceasta e un stat vecin cu mult mai puternic. Dreptul, strict în multe cazuri nu se poate, aplica fără pagubă nici măcar într-un litigiu între două persoane private; cu atât mai puţin între două state învecinate a căror interese se întreţes în mii de direcţii şi sunt atât de varii încât prudenţa impune fiecărei din părţi concesiuni în unele cazuri, pentru ca şi partea cealaltă să încline a face concesiuni în alte cazuri. Chiar un stat mai mare şi mai puternic decât România s-ar măcina cu timpul prin conflicte continue cu toţi vecinii săi; afară doar dac' ar avea un protector foarte tare într-una din puterile mari şi dominante în Europa. Un asemenea protector România 'l poseda odinioară în Franţa, sub Napoleon III; dar azi nu mai există în Europa nici o putere care să exercite o influenţă dominantă, căci singura care ar putea-o nu voieşte s-o exercite.

Nu e îndoială că România se bucură în prezent de mare bunăvoinţă din partea Germaniei: nu numai pentru că regele e un Hohenzollern, ci pentru că conducătorul politicei germane a recunoscut marea vitalitate a poporului românesc, pentru că ştie a apreţia importanţa situaţiei geografice a ţării şi o serie de alte împrejurări cari crează României pentru viitor o misiune politică şi militară la porţile Orientului.

Dar, oricât de mare ar fi părtinirea cancelarului german pentru România, ea nu e îndestul de mare pentru a o favoriza în socoteala Austro-Ungariei, care e şi mai importantă pentru el. Se pare aşadar că din Berlin i s-a dat regelui României sau guvernului său sfatul urgent de-a aplana cât se poate de curând diferenţele pendente între Austro-Ungaria şi România cu privire la cestiunea Dunării, într-un mod cât se poate de echitabil pentru amândouă părţile.

E sigur însă că, după ce s-a făcut o schimbare în direcţiunea Afacerilor Esterioare ale României şi după ce d. Dimitrie Sturza a luat portofoliul Esternelor, România va renunţa la punctul ei vechi de vedere, la non possumus, *în cestiunea dunăreană. Deşi nu s-a aflat încă modul de învoială cu Austria, totuşi se caută şi, daca se va fi aflat, putem aştepta cu siguranţă că în România se va fi creat un nou element puternic pentru garantarea păcii europene.*

Aceste sunt apreţierile corespondentului ,,Gazetei generale." Din parte-ne observăm că concesiile de natura celor cerute în cestiunea dunăreană nu numai că ating autonomia şi suveranitatea României, dar creează totodată un precedent pentru ca alte puteri rivale să pretinză concesii analoge. Este însă interesul bine înţeles al României de-a evita până şi părerea că ar nutri vro preferenţă fie pentru Austro-Ungaria, fie pentru Rusia. Nu voim şi nu e de nici un folos pentru autonomia noastră de-a înclina într-o parte ori într-alta şi de-a ne preface de bună - voie în mărul de ceartă între cei doi puternici vecini. O mănţinere strictă a autonomiei noastre în politica esterioară, o egală evitare a influenţei fie a uneia, fie a celeilalte dintre puteri, e o garanţie mai sigură pentru mănţinerea păcii decât concesii unilaterale, menite a ne câştiga poate simpatiile unuia, dar cu atât mai proprii pentru a stârni rivalitatea celuilalt.

[10 septembrie 1882]

[,,«ROMÂNUL» COMENTEAZĂ ASEMENEA...”]

,,Românul" comentează asemenea unul din pasajele noastre, care făcuse deliciile ,,Telegrafului" în curs de o săptămână, un pasaj pesimist, n-o tăgăduim, prin care arătăm că toată pseudocivilizaţiunea noastră, stearpă economic şi intelectual, s-a tradus în o cumplită apăsare fiscală şi administrativă a ţăranului şi că sub statul naţional el nu poate înţelege azi decât stăpânirea privilegiată a unui milion şi mai bine de oameni pe care-i consideră ca străini, străini poate nu cu limba, dar cu inima, cu caracterul şi cu înţelegerea pentru lucrurile ţării. Nu era îndoială că ,,Românul" va striga numaidecât că e o provocaţiune la străini etc., deşi în fond nu e decât un crud adevăr. Un sistem a cărui esenţă e spoliaţia [î]l face indiferent pe omul din popor pentru ţara şi naţionalitatea lui; purtând numai sarcini fără nici o compensaţie, un asemenea sistem face asupra lui efectul unei dominaţiuni mai odioase decât cea în adevăr străină.

Poate ca acest pesimism să nu fie îndreptăţit; poate chiar ca esprimarea lui să nu fie politiceşte practică; dar nu aceasta e în cestiune. Supere-se marii patrioţi pe faptele ce ne inspiră un asemenea raţionament, supere-se pe *realitate* înainte de toate, nu pe concluziile pe cari, cu ori fără cuvânt, le tragem din asemenea fapte.

Oare nu e caracteristic pentru tratamentul de care se bucură populaţiile noastre din partea administraţiei ŞI a fiscului când constatăm că, în acelaşi timp în care zeci de mii de străini imigrează în fiece an, românii, din contră, părăsesc ţara lor, ca şoarecii o corabie care arde, şi că emigrează? D. G. Obedenaru constată în opera sa *La Roumanie economique* că tocmai în secolul acesta, al liberalismului, o sumă de români, poate o jumătate de milion, au trecut în Dobrogea pe când era turcească, în Bulgaria, în Serbia.

D. Ioan Ghica constată în *Convorbiri economice* acelaşi lucru:

> Sunt localităţi unde plugari *împroprietăriţi,* după ce-au plătit anuitatea şapte - opt ani, au părăsit pământul, s-au făcut servitori şi argaţi sau au *trecut* Dunărea.

Din Moldova ţăranii îşi părăsesc căminele şi trec în Basarabia rusească.

Toate aceste sunt fapte.

Aceste fapte dovedesc decadenţa statului, căci nu sunt unice în istorie, ci se repetă ori de câte ori decadenţa intervine şi mai curios este desigur că, pe când oamenii care se complac în decadenţă se bucură şi se veselesc, tot atuncea spiritele mai bune înclină a vedea lucrurile în culori negre şi sunt atinse de pesimism.

Salvianus , un preot din Marsilia născut pe la 390, care a scris tractatul, ce se păstrează încă, *De Gubernatione Dei,* toată viaţa sa a afirmat cu multă elocuenţă teza că „barbarii cuceritori sunt însărcinaţi de Dumnezeu să pedepesască viciile şi nedreptăţile lumii romane". Acest pesimist al timpului său observă în cartea sa (V, 8) că romanii fug la goţi şi că nu se tem de nimic mai mult decât *ca să redevie romani.* Ba chiar toţi oamenii din popor ar căuta refugiu la goţi dac' ar putea lua cu sine puţina avere ce-o posedă; căci acolo nu li-i permis celor mari, ca la romani, de-a asupri nepedepsiţi pe cei mici

> *(Una et consentiens illic Romanae plebis oratio,* ut liceat eis vitam, quam agunt , agere cum barbaris . Et miramur , si non vincuntur a nostris patribus Gothi , *cum malint apud eos esse quam apud nos Romani? Itaque* non solum transfugere ab eis ad nos fratres nostri omnino nolunt *sed ut ad cos confugiant , nos relinquunt).*

Nimeni n-a numit pe acest călugăr trădător sau nebun pentru că constata că starea de nedreptate în Imperiu făcea pe poporul roman să prefere domnia barbarilor.

Bizantinul Priscos fu trimis în solie, la anul 448, la Curtea lui Attila , regele hunilor , unde află o sumă de romani. Ce-i spuse unul din ei, spre marea mirare a lui Priscos ? Că

> sub aceşti barbari oamenii nu sunt pururea şicanaţi ca în Imperiu, că judecăţile sunt drepte, că judecătorii nu sunt venali, că dările nu sunt, ca-n Imperiu, în *permanenţă insuportabile* . Ceea ce cineva câştigă cu muncă onestă poate să şi folosească în linişte, cu totul opus stărilor de lucruri în Imperiu.

Acesta e chiar secretul tuturor cuceririlor uimitoare. Când Alexandru a cucerit Persia , desigur stările de lucruri fuseseră pentru popor atât de rele încât acesta nu i s-a opus; cu satrapii lesne a putut s-o scoaţă la capăt. Norocul lui Napoleon în Germania se esplică în acelaşi mod. El purta în raniţa sa o îndreptare a stării sociale a Germaniei, care era insuportabilă în cele mai multe din statele mici. A trebuit mari îmbunătăţiri înlăuntru, a trebuit o generaţie crescută în universităţi cu totul în alt spirit, adânc naţional, pentru ca Napoleon să poată fi învins.

Iată lucruri clare şi învederate.

Când vedem zilnic că perceptorii nu iau darea de la ţăran din *prisosul* producţiunii lui precum se 'ntâmplă în toate ţările din lume, ci din vânzarea instrumentelor lui de muncă, scutite de lege, din haina de pe el, din pânea de toate zilele, când constatăm, din raportul asupra portăreilor , cum se aplică împlinirile judecătoreşti, când adăogăm peste acestea spoliaţiunile administrative, ne mai rămâne oare cuvânt de-a ne mira de vorba ţăranului de la Cetatea Albă, care găseşte starea lui preferabilă celui din România liberă ?

Dar să zicem că, daca ţăranul nostru stă rău, are cel puţin satisfacţiunea de a-şi vedea respectat sentimentul lui naţional, că acesta rămâne izvorul lui de speranţă în viitor, steaua care-l conduce şi-l mângâie în căderea sa materială.

Să vedem ce se face în privirea aceasta.

Cozia, unde e înmormântat Mircea I, cel mai mare Domn al Ţării Româneşti, acela sub care ţara cuprindea amândouă malurile Dunării până-n mare, Cozia unde e înmormântată familia lui Mihai Vodă Viteazul, un monument istoric aproape egal în vechime cu ţara - ce-a devenit acesta ? Puşcărie !

Turci şi austriaci au ocupat ţările, dar puşcărie tocmai din această mănăstire n-a făcut. A

trebuit ,,roşii", ,,naţionalii" să vie, cu ilustrul lor Simulescu, ca s-o facă şi asta.

Dar oare Carol Îngăduitorul nu va înceta din viaţa când va sosi sfârşitul prescris de Dumnezeu şi regilor şi oamenilor de rând ? Oare puşcărie se va face deasupra mormântului său? Oare nu există nici o solidaritate istorică între cel ce poartă azi coroana Ţării Româneşti şi cel ce a purtat-o acum cinci sute de ani ?

Iată panteonul care se pregăteşte eroilor şi regilor poporului românesc — puşcăria. Nu suntem siliţi să-l sfătuim pe primul nostru ministru să treacă graniţa la Putna, să vază cum străinii respectă mormântul lui Ştefan cel Mare, cum şi azi, ca acum o sută şi două sute de ani, o candelă pururea aprinsă luminează la capul marelui Domn român, că poporul vorbeşte de el ca şi când ieri ar fi trăit ?

Când dar vedem un popor atât de maltratat în privirea stării sale materiale şi maltratat şi mai rău în privirea tuturor amintirilor mari şi sfinte pe care le-a avut, mira - ne - vom de mărturisirea publiciştilor că românii emigrează, mira - ne - vom că preferă o domnie străină barbară în locul celei pseudocivilizate ce se pretinde a fi a lor ? *,,Non solum transfugere ad nos omnino nolunt , sed ut ad eos confugiant, nos relinquunt",* zice Salvian şi acelaşi cuvânt se aplică şi la noi.

Nu vă prefaceţi a vă supăra pe ceea ce zicem, supăraţi-vă mai bine pe ceea ce se 'ntâmplă , *pe realitate.* Ceea ce se 'ntâmplă în viaţa materială şi morală e trist, nu icoana slabă pe care noi o dăm în scris despre această realitate.

Poate cineva comenta oricum voieşte ceea ce zicem; nu de comentarii e vorba, nu de intenţiile ce ni se atribuie sau ni se tăgăduiesc, ci de realitate. Realitatea aparţine ordinei materiale a lucrurilor, unde totul e pipăit, învederat, capabil a fi măsurat. Oricât de crudă ar fi forma în care ne esprimăm impresia, ceea ce e mai crud şi mai odios e realitatea însăşi.

Toate protestările de patriotism nu modifică întru nimic realitatea, precum procesele intentate lui Galilei nu opreau ca în realitate soarele să fie centrul sistemului şi pământul să se 'nvârtă împrejurul lui. A modifica realitatea, nu a parafraza vorbele noastre, iată ce-aţi trebui să faceţi.

[12 septembrie 1882]

[„FRIGURI DE REFORME...”]

Friguri de reforme au cuprins capetele, pân' acum destul de pozitive, ale oamenilor noştri de stat, cari pregătesc viitorul în coloanele gazetelor.

În unele foi din străinătate apare pe pagina a treia, după anecdote şi diverse, câte-un ,,sfat pe zi", care cuprinde când reţete pentru a obţine o mai bună recoltă de sparanghel , când un leac în contra boalelor de ochi, când prepararea unui nou fel de şoricească . Foaia de căpetenie a partidului dominant ne fericeşte asemenea aproape zilnic cu câte-o reţetă de reformă: azi se reformează justiţia, mâine agronomia , apoi biserica, şcoala, regimul economic, administraţia comunală şi judeţeană — c-un cuvânt totul. Se ştie că noi românii suntem oameni lesne crezători. Nu ne-am îndoit nicicând că un text de lege, votat făr' a fi fost citit, e în stare să schimbe obiceiele rele ale administraţiei şi ignoranţa tuturor. Un şir de paragrafi traduşi repede din franţuzeşte de vrun şef de biurou e după părerea noastră în stare a schimba brazda ţării şi caracterul populaţiunilor, încât din ziua promulgării şi până mai apoi să ne trezim atât de departe în privirea tuturor progreselor realizabile încât să ne mirăm noi înşine de ceea ce ne-a găsit.

Cu toate acestea observatorul chiar superficial al maniei de reforme va vedea lesne că boala aceasta devine acută mai cu seamă în unele momente — asupra alegerilor. Când alegerile sunt aproape totul e rău, totul trebuie reformat. Atunci în istoria monotonă a unei mizerii permanente, în contra cărei nu există alte remedii reale decât munca şi cultura, intervine epizodul vesel al bunelor intenţiuni, al propunerilor de reformă radicală, cari, ca varga magică a vrăjitorilor , să preschimbe ca din senin pustietatea în grădină, colibele în palate şi un popor sărac într-o turmă de regi. Aceste planuri de reforme ne dau în adevăr ocazia de-a făgădui, de-a deschide pentru câteva săptămâni cutia vestită a Pandorei şi a lăsa să fluture pe dinaintea oamenilor iluziile transparente ale tuturor bunurilor din lume. Odată alegerile făcute, marii reformatori de ieri recâştigă temperamentul lor apatic şi oriental şi ţara...? merge mereu cum a mers sute de ani, sub auspiciile singurei divinităţi care-a mai rămas în fundul cutiei Pandorei — a mizeriei...

În România mai avem a lupta c-un incovenient statornic în viaţa noastră publică. Din ceea ce oamenii scriu şi zic nu poţi deduce ceea ce ei vor. În cele mai multe cazuri trebuie să

laşi tot vravul de vorbe de-o parte şi să ghiceşti intenţia lăudabilă a reformatorului, care e în genere cu totul alta decât aceea pe care marele om o pretextează.

Astfel ni se 'ntâmplă şi cu reforma electorală propusă de d. C. A. Rosetti. Teoretic o discutăm destul de bine şi arătăm în destul de învederat că zadarnică e orice reformă pe cât timp oamenii asupra cărora se aplică nu ştiu nici a citi şi a scrie, neavând posilibitatea de-a judeca interesele publice. Aceste cuvinte, cari ar fi în stare a convinge pe omul ce caută adevărul şi care nu se fereşte de-a fi convins, nu vor avea nici un efect asupra omului care ştie prea bine unde tinde şi a cărui ţintă e mai mică decât cea pretextată -— paralizarea corupţiunii în alegeri — însă e cu mult mai practică şi mai pozitivă.

Această ţintă este de-a se perpetua la putere.

Se ştie că, dac-a fost vrodată cu putinţă a răsturna un guvern la noi prin opinia publică, iniţiativa a plecat de la colegiul I şi al II[-lea]. Colegiul al Iv-lea votează aproape totdeuna cu guvernul şi după comanda administraţiei; colegiul al III-lea, mai ales în oraşele din provincie, unde clasă de mijloc mai nu există, e asemenea guvernamental.

Daca vom enumera pe membrii opoziţiei conservatoare şi liberale vom vedea lesne că cei mai mulţi deputaţi opoziţionali îşi datoresc mandatele lor acestor două colegii, unde, cu toată corupţiunea, tot mai există neatârnare materială şi morală. Ce voieşte dar d. C. A. Rosetti ? Să nimicească cu totul influenţa acestor colegii, băgând în ele pe delegaţii ţăranilor, cari, struniţi de subprefecţi şi perceptori, vor vota pururea cu guvernul. Pentru a ajunge la acest scop dumnealui nu se dă 'ndărăt nici înaintea celei mai reacţionare idei; propune restrângerea dreptului politic al ţăranilor. Ţăranii vor alege numai pe jumătate

atâţi delegaţi, decum aleg astăzi. Va să zică când e vorba de-a paraliza colegiul I şi al Il[-lea] prin delegaţi ţărani, pururea guvernamentali, d-sa devine chiar neliberal şi restrânge capacitatea politică a trei din patru părţi a populaţiunilor României.

Reforma fiind constituţională are nevoie de votul unei Camere de revizuire. Precum Victor Hugo propune pacea eternă, cu condiţia ca un ultim şi mare război să înlăture toate nedreptăţile de pe pământ, marele nostru reformator [î]şi promite ca, prin o ultimă presiune electorală, să obţie o asemenea Cameră şi o asemenea reformă de la colegiile actuale. După ce acestea se vor desfiinţa presiunea nu va mai fi necesară. Colegiul I, II şi al IV[-lea] întrunite vor cuprinde pretutindenea o majoritate guvernamentală în mâna prefectului, compusă din delegaţii ţăranilor. Minoritatea proprietarilor mari va rămânea pururea, prin natura lucrurilor, învinsă de-o majoritate inconştientă , fără pricepere pentru interesele publice şi mânuită de guvern ca o unealtă mecanică.

Care este deci rezultatul ce caută a se obţine ? Punerea întregului corp electoral sub puterea discreţionară a guvernului, asimilarea tuturor cu delegaţii ţăranilor ce votează cum li se porunceşte. E evident că atunci parlamentarismul ar fi o minciună, o aparenţă manţinută de ochii lumii şi că, în fond, guvernul autocritic ar putea face orice - ar voi.

Absolutismul nu este pururea şi pretutindenea o nenorocire. Adeseori el e necesar şi mari creaţiuni istorice îi se datoresc. Dar.. . absolutismul *sincer,* întemeiat ca atare pe dreptul public al poporului, absolutismul care nu se ruşinează de sine însuşi şi care crede că, prin o biurocraţie energică, cu învăţătură de carte şi incoruptibilă, se poate produce mai mult bine decât prin discuţiile adese sterpe ale unor parlamente inculte. Dar a avea un absolutism bazat pe minciuna parlamentară însemnează a avea o companie de esploatare în capul ţării, care, păzind cu ipocrizie formele esterioare ale parlamentarismului, e despotică nu în folosul statului şi al populaţiunilor, ci în folosul [a] o mână de oameni lacomi de avere şi moraliceşte putrezi.

[17 septembrie 1882]

[„D-LUI COLONEL CANDIANO - POPESCU ...”]

D-lui colonel Candiano - popescu s-a conferit medalia *Bene-merenti* clasa I, pentru scrierile sale poetice - militare (?!). În adevăr că şi merita; ne mirăm numai cum de nu a primit această medalie mai înainte. Săracă ţară!...

[18 septembrie 1882]

[„«ROMÂNUL», ÎN NUMĂRUL SĂU...”]

,,Românul", în numărul său de duminică, ne dă un frumos exemplu de confuzie.

De câte ori ziarul guvernamental se prezintă dinaintea alegătorilor nu e nimic bun în ţară care să nu se datorească ideilor liberale; când e însă vorba de relele economice şi sociale, atunci — conservatorii au guvernat ţara, ei sunt de vină la toate.

Cu toate acestea lucrul trebuie judecat cum este; ideile liberale în aplicarea lor trebuiesc luate cu rezultatele cele bune şi cele rele şi să li se facă bilanţul, ca să vedem cui i-au folosit şi cui i-au stricat.

Să zicem — *posito sed non concesso* — că înaintea erei liberale nu era nimic în ţară. Averi mari nu erau, dar nici mizeria nu era cunoscută. Cu ocazia discutării legii rurale în cel întâi Parlament al României unite d. Cogălniceanu citea documente prin cari arăta că pământul era atât de larg încât ţăranul putea să-şi înfigă plugul Oriunde i-ar fi plăcut, fără să 'ntrebe al cui e locul, şi că n-avea să dea decât una din zece a produsului. Codul Caragea prevede tot una din zece. În fine proiectul de 'mproprietărire de la 1848, prezentat de proprietari, dă ţăranilor oricât pământ ar dori şi oriunde l-ar dori, în posesiune ereditară, dând una din cinci la arături şi una din trei la fânaţe (nefiind aci altă muncă decât coasa şi strânsul). Ţăranii erau săraci atunci, dar nimenea nu era bogat. Meseriile erau şi ele ocrotite . Cineva trebuia să-şi fi învăţat meşteşugul bine pentru a-l putea exercita. Libertatea de comerţ nu exista pentru obiectele de prima necesitate. Se socotea preţul grâului şi al vitelor, se adăuga câştigul legitim al negustorului, încât pâine, carne, lumânări aveau preţuri taxate şi cât se poate de reduse. Nu erau atâtea case frumoase în Bucureşti, nu atâtea trăsuri strălucite, nu erau strade pavate cu pietre aduse din Scoţia şi din Belgia; bugetul amânduror ţările nu era decât de vro 20 de milioane; o mie de oameni — boieri li se zicea, cu şi fără cuvânt — guvernau ţara, bine - rău cum o fi fost, însă foarte ieftin.

Iată că, deodată cu Unirea, vine la ordinea zilei era liberală. Nu se poate tăgădui că Vodă Cuza era liberal; autoritar da, însă democrat autoritar , liberal autoritar . Daca ne aducem aminte de elementele numeroase pe cari Vodă Cuza le-a ridicat pentru a le opune boierilor şi ne uităm azi împrejuru-ne, le vedem pe toate foarte sus, le vedem constituind . . . partidul roşu, escepţie făcând poate de capi. Abia doi ani trec de la Unire şi bugetul cheltuielilor se ridică de la 20 la 40, 48, 50 de milioane. E drept că poporul primeşte o sumă de libertăţi; dar orice libertate nouă, de care până în ziua de azi încă nu e în stare a se folosi, corespundea cu cheltuială căci libertatea, chiar daca n-o ştii s-o întrebuinţezi , e scumpă. Înainte boieri, adică funcţionari mari şi mici, plătiţi şi gratuiţi , erau o mie de toţi. Vodă Cuza introduce autonomia comunală şi judeţeană; în fiece comună câte un primar, ajutor, notar, vătăşei , toţi plătiţi; în locul a o mie de boieri de ai Regulamentului se nasc în ţară, ca iarba din pământ, 40 pân-la 50 de mii de boieri noi, săraci dar fudui şi pretenţioşi , aşteptând să fie slujiţi de alţii, văzând în poziţia lor improvizată un mijloc de-a trăi din munca altora. Toată această aristocraţie nouă ţine bani. Pârcălabii şi vornicii cei vechi, vatamanii şi bătrânii satului nu ţineau nimic. Pe lângă aceea că bugetul general al statului era de două ori şi jumătate mai mare, fiece centru mic de populaţie era încărcat cu cheltuieli comunale de zeci de mii de franci pe an. Aproape tot CE câştigă ţăranul i se escamotează sub titlurile cele mai diverse de către organele politice: statul, judeţul, comuna. Mai intervine o foamete generală; ţăranul se împrumută ca să poată trăi de pe-o zi pe alta; cu toate acestea perceptorul vindea căldările de pe foc.

În fine regimul percepţiei, precum şi regimul în genere, se discreditează şi o conspiraţie aduce, în locul

liberalismului autoritar , liberalismul pur. Se durează o Constituţie — cea mai liberală din Europa — în care se stipulează: egalitatea deplină a străinului cu românul în ţara acestuia, fără a se ţinea seamă că superioritatea economică şi de cultură a străinului [î]l face pe acesta, prin natura lucrurilor, stăpân românului. În toate opera aceasta de liberalism cosmopolit nu e un articol de incolat, care să mărginească relaţiile dintre străinul cult, abil, cu deprinderi economice fixate, şi între românul incult, naiv şi deprins numai cu munca grea a câmpului. Din cauza aceasta până-n ziua de azi ţăranul îşi vinde grâul cu 30—40 la sută mai ieftin decât proprietarul, arendaşul sau alţii. Fiecare 'l înşeală şi nimeni nu-i deschide ochii. Imediat vine şi era drumurilor de fier. E drept că ele încărcau o ţară săracă cu o datorie de sute de milioane pe 90 de ani înainte — dar articolele de lux veneau mai grabnic din străinătate, noua aristocraţie se putea înţoli mai cu înlesnire. Şi pe când fiece sezon arunca petecăriile de dincolo de graniţă pe umerii românului, străini ce le introduceau îşi fixau frumuşel capitalul realizat din aceste petece, ridicând prăvălie după prăvălie, palat după palat în Bucureşti. Într-adevăr imens progres ! În sfârşit, cu mila Domnului, d. Brătianu mai vine un al doilea rând la putere, înmulţeşte iar funcţiile, ridică bugetul cheltuielilor în şase ani cu 40%, mai face drumuri de fier, se mai ridică palate la Bucureşti, în acelaşi timp în care se vinde cămaşa de pe ţăran, ba se vinde el însuşi rob cu braţele.

Daca toate acestea nu s-or fi chemând progres, apoi nu mai ştim ce e progresul.

,,Românul" se preface a fi atât de naiv pentru a număra anii câţi au fost conservatorii la putere şi găseşte că sunt mai mulţi decum ar fi stat liberalii. Da ! asta vrea să zică a confunda ,,cauza" cu ,,timpul", lucruri cari n-au a face una cu alta. Cauza marei datorii publice sunt drumurile de fier şi înmulţirea funcţiilor şi această cauză li se datoreşte liberalilor de toată mâna. Cincizeci de ani ar fi putut sta conservatorii după votarea concesiei Stroussberg şi anuitatea tot ar fi avut s-o plătească. Prezenţa lor la putere nu desfiinţa întru nimic angajamentele luate în numele ţării de roşii, prezenţa lor la putere nu putea reduce capitalul unei datorii contractate de alţii, tot aşa precum ea nu putea lua legilor organice caracterul lor liberal - cosmopolit care li s-a imprimat [de] roşii.

Nu 'ntrebaţi câţi ani au stat unul şi celălalt la putere, ci ce-au făcut fiecine în aceşti ani. Conservatorii n-au făcut nimic — să zicem — s-au opus numai cu îndărătnicie la binele ce voiaţi a-l realiza. Dumneavoastră aţi făcut totdeuna ceva, şi ceva rău. De câte ori partidul liberal a fost în fruntea ţării, el a creat câte-o cauză *permanentă* de mizerie, pe care urmaşii lui n-au mai putut-o desfiinţa. Şi încă — de-aţi putea face tot ce voiţi ! De aţi putea introduce eligibilitatea magistraturii, şi cu ea împreună venalitatea ei şi nesiguranţa averii; dac-aţi putea desfiinţa colegiul I, înecându-l într-al patrulea, pentru ca să nu mai fie cu putinţă de-a alege un singur deputat independent — atunci opera ar fi încoronată. Atunci în adevăr ţara, avere publică şi averi particulare, ar deveni proprietatea esclusivă a unei coterii lacome de aur câştigat făr-de muncă şi de demnităţi acaparate fără ştiinţă şi merit.

Să nu confunde ,,Românul" timpul în care efectele unei cauze durează cu cauza însăşi. În acest timp, şi după ce veninul liberalismului cosmopolit a pătruns în România, fără îndoială şi conservatorii au trecut pe la putere. Dar în contra unor rele organice, infiltrate de alţii, ei n-au dispus de mijloace destul de energice şi n-au dispus de ele pentru că ar fi compromis poate şi mai mult starea socială. Machiavelli zice: un rău politic se poate vindeca pe cât timp puţini-l văd; când [î]l vede toată lumea, el nu mai e vindecat. Putrejunea moravurilor private produsă prin declasarea generală îşi are reversul în putrejunea şi libertinajul moravurilor publice; într-o ţară de oameni declasaţi şi moraliceşte căzuţi statul nu poate fi decât icoana lor; el nu va fi un sanctuar ci un lenociniu . Nu se poate aştepta de la un partid, oricât de onest şi de energic ar fi, de-a schimba ca prin minune rolele organice pe cari alţii le-au introdus. Căci răul se 'ntroduce lesne.

Roma a putut fi arsă într-o zi, pe când pentru zidirea ei s-a cerut o mie de ani.

[21 septembrie 1882]

[„CÂTEODATĂ NE CUPRINDE...”]

Câteodată ne cuprinde o adevărată admiraţie de modul în care confraţii de la ,,Românul" binevoiesc a ne combate.

Nu există stat pe faţa pământului în care bugetul cheltuielelor să se fi făcut, în douăzeci şi patru de ani, într-o generaţie de şase ori mai mare decum fusese, ca în România, şi cu toate acestea se crede că un citat din Leroy - beaulieu despre tendinţa ce-au cheltuielele de-a creşte poate acoperi monstruozitatea de la noi.

Ne permitem şi noi a cita pe acelaşi autor:

> *Daca examinăm , zice, curentul general al civilizaţiei noastre, de două secole încoace mai cu seamă, suntem izbiţi în mod singular de progresiunea cheltuielelor statului. Cei mai mulţi contimporani sunt spăimântaţi de acest fenomen, pe cari sunt ispitiţi a-l atribui relei adminstraţii şi neprevederii guvernanţilor. Cumcă această neprevedere şi dezordine figurează asemenea între cauzele dezvoltării cheltuielelor publice n-o poate contesta nici un om cu minte; însă dezvoltarea aceasta e un fenomen prea universal pentru a nu-i recunoaşte cauze mai adânci şi cum am zice mai independente de voinţa oamenilor.. . Lăsând de-o parte războaiele, cari se pot considera ca imputabile viciilor oamenilor şi guvernelor, trebuinţele statului augmentează din două cauze: sporirea serviciilor pe cari o populaţie mai rafinată le exige de la stat, apoi augmentarea preţurilor, fie a salarelor , fie a subsistenţelor .. . Daca de la 1818 pân la 1877 (59 de ani) bugetul Franţei s-au întreit nu trebuie să uităm că moneta însăşi şi-a schimbat valoarea reală în acest interval, aşa încât deosebirea între cheltuielele efective d' atunci şi cele d' acum e mai mică în fond decât în aparenţă.*

Facem acest citat pentru a completa şirurile reproduse de ,,Românul" şi pentru ca să nu i se substituie scriitorului francez maniera uşoară de-a vedea a foii noastre liberale.

Autorul francez n' arată alt decât că membrii proporţiei cresc, dar proporţia rămâne în fond aceeaşi.

Daca în Franţa s-au întreit cheltuielile, cauza e, una, că, în proporţie directă, populaţia s-a îmbogăţit în 60 de ani, al doilea, că banul şi-a schimbat valoarea sa în proporţie inversă.

Dar în nici o ţară din lume cheltuielile n-au devenit, în douăzeci şi cinci de ani, de *şase* ori mai mari. S-au îndoit, s-au întreit (ca-n Olanda, pe care o citează ,,Românul)", însă paralel cu o dezvoltare imensă a bogăţiei naţionale: nicăiri bugetul n-au devenit de *şase* ori mai mare, rămânând populaţia *aceeaşi* la număr şi fiind tot atât de săracă ca mai nainte.

Populaţia noastră cea rafinată, care exige de la stat o sumă de servicii nouă, consistă, precum „Românul" bine ştie, din milioane de oameni cari se hrănesc aproape esclusiv cu mălai, cari nu ştiu scrie şi citi, cărora pentru dări li se vând hainele de pe ei şi instrumentele de muncă, a căror persoane chiar se scot la mezat pentru a fi închiriate ca vitele. În favorul acestei populaţii *rafinate* s-au înşesit bugetul cheltuielelor ?

Dar, în genere, ce comparaţie se poate face între noi, popor agricol, rămas îndărăt în toate privirile, cu Olanda bunăoară, care nu e — cum zice „Românul" — ţară *mică,* ci un stat vechi, ce-n decursul secolelor trecute a dominat mările şi a jucat rolul de putere mare ? Ce comparaţie între noi şi Franţa ori Anglia ? E o adevărată ironie, e o batjocură a celui mai de rând bun simţ de-a compara mărimi incomensurabile şi de-a vorbi de augmentarea bugetului Olandei pentru a esplica neprevederea şi dezordinea de la noi.

Suntem departe de-a voi trecutul, pentru că această voinţă ar fi în deşert. Orice pripă în dezvoltarea organică nu se poate face nefăcută; odată porniţi pe această clină, întoarcere nu mai e cu putinţă.

Nu contestăm asemenea că averile s-au înmulţit în România — numai nu în mâinile românilor; nu că esistă mai multe palate şi zidiri mari în oraşele noastre, numai nu sunt ale indigenilor; nu contestăm că suma averilor existente pe acest pământ e mai mare decât acum douăzeci şi cinci de ani, dar e aşa repărţită încât prea puţin din ea e 'n mâini indigene. Daca însă acest lucru e indiferent, daca *prosperitatea pe espresia geografică* e totul, iar espresia etnologică a naţionalităţii nu 'nseamnă nimic, atunci fără îndoială e mare progres şi ne-am mira de-un singur lucru, de ce ,,Românul" n-ar propune mijloace pentru ca acest progres să fie şi mai mare ? Există oameni cari susţin cu toată seriozitatea că colonizarea ţării c-un popor străin i-ar schimba cu desăvârşire faţa, că *ţara* ar merge înainte chiar daca poporul românesc ar pieri.

Ca să venim dar de unde am plecat, susţinem din nou că starea veche de lucruri — care nu se mai poate reintroduce în nici un chip, să fie bine înţeles — era mai favorabilă existenţei şi dezvoltării normale a poporului nostru. Atât am zis şi nimic mai mult. Poporul poate era sărac, dar nu era mizer, nu sleit. Sunt fără îndoială oameni cărora dezvoltarea aceasta le-au folosit, pe cari i-au ridicat din nimic, i-au făcut bogaţi şi puternici; dar acei oameni nu sunt poporul românesc.

Nu e om cu oarecari cunoştinţe cari să conteste faptul că un popor relativ înapoiat, adus prea repede în contact c-o civilizaţie străină superioară, e în pericol de-a pieri. Degeaba ne-am zbate împotriva acestui dureros adevăr. Din momentul în care românul a intrat în contact cu mii din oameni cu deprinderi economice mai energice, de-un egoism mai pronunţat, de o cultură mai mare, desigur acei oameni au devenit vânătorii lui şi el vânatul.

Nu le luăm confraţilor plăcerea ieftenă de-a se uimi de progresele ce pretind a le fi realizat, dar, de un temperament mai puţin fericit decât ei, nu împărtăşim iluziile lor şi vedem lucrurile cum sunt.

Nicicând, în decursul istoriei, elementul român de lângă Dunăre n-a fost într-o stare mai rea şi mai periculoasă. Nu există vecin, mic sau mare, care să nu aibă sub stăpânire-i câte un fragment al acestui popor, pe care caută a-l absorbi; nu există unul deci ale cărui interese să nu ne fie opuse pân-la un grad oarecare. Străbătuţi în cruciş şi-n curmeziş de curente politice şi economice străine, în loc de-a strânge cu mână rezăşească petecul acesta de pământ, am făcut din el patria tuturor popoarelor, un otel pentru oricine şi pentru orice; în loc de-a ţine morţiş la dreptul vechi, la tradiţii şi lege, am crezut a putea uimi lumea prin aparenţele unei civilizaţii ce nu există şi, paralel cu importul de marfă străină, ne-am îmbolnăvit sufletul cu importul unor instituţii şi idei, potrivite poate cu stările de lucruri din Apus, dar nepotrivite c-un popor sărac şi unilateral în ocupaţiunile lui.

Acum douăzeci şi cinci de ani condiţiile unei dezvoltări normale şi sănătoase existau intacte aproape. Dar politica economică cât şi cea socială insuflată pururea din vederi liberale au nimicit mare parte din ele. La toate laudele câte şi le - aduce partidul în privirea acestui progres, răsărit din ruina poporului nostru propriu, am zice o vorbă veche populară: Doamne, fă să fie cum zic ei, nu cum ştim noi că este.

[25 septembrie 1882]

[„DACA SE VA ADEVERI...”]

Daca se va adeveri că pe la 'nceputul lui octomvrie or să se deschidă Adunările şi vom avea iarăşi fericirea de-a perinda fizionomiile interesante ale acelor bărbaţi cari îngrijesc atât de mult de binele ţării şi de-al lor va rămânea să ne 'ntrebăm în ce raport reciproc vor fi grupurile în cari majoritatea de pân' acum se preface a fi despărţită.

Pân' acum majoritatea era compactă. Cum era, bună — rea, îşi făceau treaba cu ea, zice - o vorbă, şi lucrurile mergeau strună. Rău mergeau fără îndoială, pentru că legiferomania pe de-o parte, lăcomia de averi pe de alta, sărăcia de minte pe deasupra, au făcut în adevăr ca ţara întreagă să se sature demult de aceşti pretinşi aleşi ai ei. Nu se poate tăgădui că nemulţumirea generală e mai mare decât oricând, că nu e om — nu cu vro minte deosebită sau pretenţios, ci oricum l-ar fi lăsat Dumnezeu — care să nu simţă că Parlamentul e în mare parte compus din farsori şi că administraţia maltratează lumea şi o despoaie. Daca până şi tatarii au început a părăsi Dobrogea, oameni fără nici un fel de necesităţi şi mulţumiţi cu orice soi de guvern din lume, necum să n-o simtă altcineva.

Dar, aşa cum era, majoritatea stătea compactă şi statornică în mijlocul mişcării continue de funcţionari administrativi, judecătoreşti şi fiscali cari se ridică şi se cufundă în graţia ministerială ca stolurile de umbre în infernul lui Dante. De cincizeci de ori s-a schimbat ministerul sub prezidenţa d-lui Brătianu: d-sa pare a fi avut atâtea cabinete în şase ani câte au avut toţi Domnii pământeni de la întemeierea ţărilor până azi; dar două poluri rămâneau neclintite în această necontenită rotaţiune: d. Ioan Brătianu pe de o parte, majoritatea

sa parlamentară pe de alta.

De la un timp lucrul au început a se cam turbura. Fie că prea mulţi şi-or fi zis ,,omul face banii şi banii pe om", fie că unii prinsese cheag la inimă, alţii nu; că unii sunt stupi neretezaţi , alţii nu prea au de moară; destul că dihonia şi pizma reciprocă dintre cei mici pare a fi înrâurit asupra celor mari, încât azi foasta majoritate, atât de strânsă prin apetituri, seamănă a se despărţi în trei, ca râul fericit ce curgea în mijlocul raiului. Ordinea logică a acestei împărţiri nu prea e clară, e chiar enigmatică pentru public; cea cronologică însă se poate urmări.

Întâi s-a supărat d. Dumitru Brătianu pe majoritate. I-a trimis pe unii la puşcărie, pe alţii la carantină şi, în intervalul de când Adunările sunt închise, s-au înjghebat un nou partid ,,al virtuţii". A răsărit unde nu-l sameni, ar zice vorba, dar a răsărit. Deşi membrii partidului virtuţii nu prea sunt cunoscuţi publicului, despre existenţa lor reală nu se poate îndoi nimenea; iar îndoielele asupra virtuţii lor ar fi, se zice, şi mai neîntemeiate. Am scris-o deci şi noi pe lumânare pentru neuitare şi ne rugăm lui D-zeu ca aşa [să] fie.

Apoi s-a supărat d. C. A. Rosetti. Şi-a dat demisia din Adunare, a depus mandatul său în mâna alegătorilor şi, cu inima plină de amărăciune, a părăsit ţara, pentru a mânca din nou pânea neagră a exilului, udată cu lacrimi. Un alai de jalnici patrioţi l-au petrecut până la marginea târgului, unde, luându-şi toiagul în mână şi scuturând de pe încălţăminte praful unei patrii ingrate , au plecat spre depărtatele deşerturi ale Galiei , unde cu post şi în pustnicie să-şi petreacă rămăşiţa zilelor, scârbită de răutatea oamenilor.

Ci 'nainte de-a pleca a spus de ce. Majoritatea n-a voit să-i primească reformele. Aceste sunt: decentralizarea, reforma legii electorale, electivitatea magistraturii, libertatea învăţământului cu dezgroparea răposatei Eforii şi -— ca ton fundamental al muzicei — scăparea ţăranului de asuprire. Cum şi ce fel nu se spune, dar în sfârşit scăparea lui. Acesta e drapelul lăsat în mânile viguroase ale onor. Costinescu care, cu inima în dinţi şi cu funia 'n traistă, [î]l va apăra. Iată dar un alt fragment al majorităţii grupat pe lângă acest drapel, fragment care n-are ridicola pretenţie de-a fi virtuos. Din contra, unde găseşte ceva pus rău, el pune bine.

Iată deci două centre de atracţiune dintre cari unul virtuos, ,,feţişoara mărită fetişoara"; altul mai puţin virtuos dar ,,sutele mărită slutele". Atât virtutea de zile mari a unora cât şi cea mai de zile de lucru a celorlalţi arată opoziţie în contra Vizirului. Nu e îndoială nici pentru unii nici pentru alţii că d. Ioan Brătianu e un vizir, că guvernul său e o maşină pneumatică care absoarbe toate puterile vii ale ţării.

Cine dar mai rămâne sincer şi necondiţionat sub drapelul marelui nostru cancelar ? Iată o întrebare pe care oricine şi-o face cu curiozitate. Altfel, de partizani să nu te plângi când ţii sacul cu grăunţe 'n mână. Vor veni ei, chiar prea mulţi, chiar peste voie; dar, în aparenţă măcar, o majoritate care să voteze bugetele înţeleptului Sihleanu şi răscumpărările cu toată supunerea datorită pare a nu mai exista.

Oare unul din ziarele inspirate n-ar putea lămuri publicul ? Pare c-am fi rămas fără umbră de ziar guvernamental care să ne spuie, bunăoară, ce gândeşte d. Brătianu în privirea acestor nouă grupări a majorităţii sale, precum şi în privirea -reformelor propuse de d. C. A. Rosetti.

Căci, deşi acele reforme a fost întâi prezintate în numele personal al redactorului ,,Românului", prin scrisoarea de adio ele au devenit un program. Făcut pentru a forma obiectul de căpetenie al sesiunii Parlamentului — de vreme ce atinge cestiuni constituţionale — , propriu a servi de drapel în vederea nouălor alegeri, acest program e dezaprobat de marea parte a ţării, ca să nu zicem de toată, din cauza înnoiturilor şi a improvizaţiunilor ce cuprinde.

Cine din majoritate se uneşte cu ele, cine nu, şi mai cu seamă ce cugetă guvernul în privirea lui? Oare nu e dator a linişti ţara măcar în mod oficios în privirea intenţiilor sale ?

Respinge-va majoritatea acele reforme, precum părea dispusă în trecut ? Aproba - le - vor unii, nu le vor aproba alţii ? Iată auspicii de deschidere cari par încărcate de furtună, dacă dăm crezământ semnelor de dezbinare de pân' acum .

Mulţi însă înclină a admite că această dezbinare nu este decât o farsă, cu totul neserioasă în esenţă, de vreme ce nici pe unii nici pe alţii nu-i doare capul de îmbunătăţirile şi reformele ce le promit. În ajunul alegerilor însă e practic de-a se despărţi în două; de-a juca unii pe guvernamentali, alţii pe opoziţie, încât oricare ar fi rezultatul, tot în favorul lor să iasă. Deprinşi de ani încoace de-a urmări această politică stearpă de panglicării, care face cu neputinţă orice îmbunătăţire serioasă, oamenii cred că, cu toată furtuna într-un pahar de apă, cu toate indignările partidului virtuţii pe de-o parte, cu toată setea de reforme a grupului celor nevirtuoşi , ceea ce va rămânea neschimbat în sesiunea viitoare sunt iarăşi cele două poluri statornice: d. Ioan Brătianu şi majoritatea sa parlamentară.

[28 septembrie 1882]

[,,«ROMÂNUL» ÎNŞIRĂ...”]

,,Românul" înşiră cu înlesnire îmbunătăţirile pe hârtie pe cari guvernul liberal le-a decretat în favorul ţăranilor. Nu-i luăm această plăcere. În loc de-a aplica pur şi simplu texte de legi existente, au creat legi nouă pentru a stipula neînstrăinarea pământurilor ţărăneşti, trecută până şi-n Constituţie, şi împroprietărirea însurăţeilor , cuprinsă asemenea în legea primitivă. Nu ne-am opus la această substituţie, la acest nou *cachet* dat unor legiuiri pe cari dumnealor înşii nu le aplicaseră decât din momentul în care li s-a părut practic.

Dar de altceva e vorba.

Aceste pretinse reforme, reîmprospătări a unor legi existente, îndreptat-au starea ţăranului îndeosebi, a ţării în genere ? Nu. Scoaterile în vânzare a chiar persoanelor, necum a vitelor şi a instrumentelor de muncă, dovedeşte că aceste reforme n-au folosit nimic, pentru că nu sunt făcute decât de ochii lumii. A da c-o mână, a lua întreit cu cealaltă nu va să zică a face cuiva bine. Paralel cu aceste pretinse îmbunătăţiri s-au atomizat din nou ţara în comune mici, din mari ce erau. În locul unui primar sunt azi trei, încât s-au întreit numărul personalului plătit din bugetul comunal, deci s-au întreit fără nici un folos cheltuielele, numai pentru a hrăni nouă pătură de absolvenţi a patru clase primare. În acelaşi timp bugetul cheltuielelor statului s-au sporit cu 40%. Funcţiile dependente de ministerii s-au [î]ndoit . Atârnarea acestora de autorităţile supreme e atât de mare încât, pân-la ajutorul de scriitor, li se poate comanda acestor zeci de mii de oameni

voinţa puternicilor zilei.

Cu ce s-au ales deci populaţiunile daca, paralel cu orice îmbunătăţire, se introduce o cauză permanentă şi mai grea de înrăutăţire şi de mizerie ? Cu nimic fără îndoială, precum o dovedesc procedările zilnice ale administraţiei şi fiscului, precum o dovedeşte emigrarea oamenilor din ţara noastră — până chiar şi din pustia Dobroge .

Pururea se zice: ,,Conservatorii n-au făcut nimic". Chiar aşa fie. A nu face nimic e mai bine decât a face rău. Ceea ce-au făcut însă conservatorii ştim bine. Ei au avut sarcina ingrată şi odioasă a impune dări pentru a plăti anuităţile Stroussberg şi datoriile flotante moştenite: au avut asemenea rolul ingrat de-a privi la ruina crescândă a populaţiunilor, în neputinţă de-a dezrădăcina rele adânci şi organice introduse în ţară de liberalism în genere, de guvernele oricât de scurte ale roşiilor îndeosebi.

Nu ne facem nici o iluzie în privirea aceasta. Evoluţiunea ideilor conservatoare e împiedecată prin căderea societăţii. Spre a conduce statul după idei conservatoare, s-ar cere o altă generaţie decât cea actuală, compusă din aspiranţi la funcţii; s-ar cere o biserică puternică c-o înrâurire permanentă şi determinată asupra creşterii şi a tăriei de caracter a oamenilor; s-ar

---

cere gratuitatea demnităţilor publice; s-ar cere o monarhie cu mai multe tradiţii, c-un cuvânt ceea ce în România nu mai e de la 1700 încoace. Improvizaţia actuală nu mai e un stat organic; e o adunătură.

Daca liberalismul pretinde a fi introdus toate reformele în ţară, [î]i concedem bucuros paternitarea aceasta. Conservatorii pot fi învinovăţiţi însă că rezultatul acelor reforme e rău în toate ?

Să zicem că liberalismului i se datoreşte împroprietărirea. Cine nu ştie că această reformă — departe de-a îmbogăţi pe ţăran, departe de a-l face mai neatârnat — i-au îngreuiat sarcinele. Cele douăsprezece zile pe an datorite pentru pământ şi păşune s-au înmulţit azi într-atâta încât o lege anume trebuie să stipuleze că două zile pe săptămână i se rezervă lui.

Să zicem că tot liberalismului i se datoreşte guvernul parlamentar. Ce-au devenit însă acest Parlament decât o unealtă pentru a spori, pentru a încinci şi a înşesi cheltuielele în douăzeci de ani, pentru a contracta datorii în disproporţie absolută cu puterea de producere a ţării, pentru a urca zilnic dările către stat, către judeţe, către comune ? O unealtă în care cavalerii de industrie, prin speculaţiuni asupra tranzacţiilor statului, devin milionari, o adunare de oameni în cea mai mare parte imorali şi cinici , compusă de tot ce noul Bizanţ a putut produce mai pornoscop şi mai venal ?

Să zicem că tot liberalismul a introdus învăţământul.

S-au decretat într-o zi înfiinţarea a mii de şcoale în toate comunele rurale. A doua zi s-a recrutat învăţătorii din băieţi de prăvălie ce nu ştiau scrie şi citi şi s-au umplut comunele c-un corp didactic improvizat din senin.

Cum s-au înfiinţat şcoalele secundare ? S-au decretat asemenea ridicarea lor, s-au luat absolvenţi de liceu cu cunoştinţe filologice şi exacte elementare, s-au improvizat din ei un corp didactic care, în parte, stă până azi pe picior de război cu gramatica românească, necum cu alta, şi iată că ne trezim c-o generaţie de tineri crescută sub auspiciile unei ignoranţe patente.

Universităţile s-au înfiinţat în acelaşi chip. Buni profesori de liceu s-au prefăcut în mediocri profesori de universitate.

Să zicem că liberalismului i se datoreşte autonomia comunală. S-a întins o reţea întreagă administrativă şi fiscală asupra ţării, c-un personal care nu era deloc pregătit pentru misiunea ce i se 'ncredinţa . O generaţie de oameni cari ar fi putut deveni folositori s-au distras de la orice ocupaţiune serioasă şi s-au aruncat în viaţa publică a statului. Legi peste legi, regulamente peste regulamente se traduceau din franţuzeşte, încât numai cele privitoare la comunele rurale, adunate de Epureanu, formează un volum de-o mie şi mai bine de pagine. Tot vravul acesta de legi era să se aplice de primari ce nu ştiau citi, de notari cari abia ţineau condeiul în mână.

Daca toate acestea s-ar fi petrecut gratis ne-ar fi părut rău de colosala risipă de puteri vii în decursul atâtor ani; dar, din nenorocire, toate ţineau bani. Tot personalul acesta imens de oameni ignoranţi şi stricaţi e plătit din bugetul comunei, al judeţului, al statului. Astfel s-a înmulţit, într-o disproporţie strigătoare la ceriu, numărul oamenilor trăitori din buget, numărul celor improductivi.

Daca în sfârşit se vor realiza şi cele din urmă propuneri de reformă ale d-lui C. A. Rosetti — eligibilitatea magistraturii şi schimbarea legii electorale — efectele vor fi, daca se poate, şi mai dezastroase. Închipuiască-şi cineva o justiţie aleasă de agenţii electorali ai guvernului, un Parlament în care, prin desfiinţarea de fapt a colegiului I şi II, ar intra numai partizani ai guvernului ! Iată absolutismul, cel mai rău absolutism din toate. Nu absolutismul monarhic, în care interesele dinastiei şi ale Coroanei sunt pân-la un grad oarecare o garanţie pentru interesele populaţiunilor, ci absolutismul unei coterii fără trecut şi fără viitor, dominată de lăcomia câştigului fără muncă, de poftele şi de răzbunările momentului.

Daca dar „Românul" pretinde a fi introdus toate reformele în ţară, tăgădui-va că rezultatul aproape al tuturor acestor reforme e absolut rău ? Ce rol a putut avea conservatorii de la Unire încoace decât a întâmpina cu paliative veninul organic pe care liberalismul cosmopolit l-au introdus în ţară, un liberalism care-a folosit numai străinilor şi a ruinat cu totul poporul nostru propriu ?

A fost în adevăr marea operă a maestrului din Strada Doamnei de-a face pe lume să crează că interesele naţionale sunt identice cu acelea ale liberalismului cosmopolit, de-a combina în unitate liberalismul cu naţionalitatea şi de-a sacrifica pe nesimţite pe cea din urmă celui dentăi. Ei bine, lumea l-a crezut şi orice reformă în senzul său rupea bucăţi câte unul din elementele vieţii naţionale; azi prerogativele politice ale proprietăţii istorice, mâni biserica, poimâni breslele, până ce toată combinarea organică, datorită veacurilor, s-au prefăcut într-o grămadă de indivizi fără nici un fel de legături între ei decât acelea ale unui interes momentan. Dar o grămadă de indivizi nu e un popor, precum o movilă de frunze şi rădăcini uscate nu e pădure.

Acest rezultat l-a avut în România lepădarea tradiţiei, lipsa de simţ istoric, pripa de-a ajunge, fără cultură şi fără avere suficientă, la rezultatele civilizaţiei apusene.

Un copac nu poate creşte decât din rădăcinele sale proprii, nu poate da decât frunzele şi fructele sale proprii. Tot astfel şi un popor. Frunzele şi fructele de carton, atârnate pe arborul dezrădăcinat al naţionalităţii nu sunt un produs organic, ci un artefact sterp, incapabil de-a se regenera.

[30 septembrie 1882]

[„NU-NŢELEGEM CE FOLOS...”]

Nu-nţelegem ce folos poate să aibă ,,Românul" din falsificarea şi esplicarea strâmbă a statisticei ? În dorinţa ce are de-a ne combate şi de-a lăuda progresul imens realizat în ţară prin sistemul ideilor liberale, cifrele statisticei trebuie să i se închine, vrând-nevrând, ca şi când plăcerea copilăroasă de-a părea că ne dovedeşte nouă contrariul ar schimba ceva din realitatea lucrurilor.

D. Aurelian, actual ministru al instrucţiunii, autoritate pe care confraţii de la „Românul" credem că nu vor contesta-o în cât [î]i priveşte, ne spune în opera Ţara noastră următoarele:

> *Nu trebuie să ne scape din vedere că, de la 1859, adecă de când am intrat într-o eră nouă (liberală) politică şi socială, cheltuielele şi veniturile noastre s-au urcat într-un mod foarte simţitor. În adevăr veniturile statului erau de 29388614 lei în anul 1859, iar în 1876 se urcaseră la 90354614 l[ei], adecă se întreiseră. Cheltuielele la 1859 se suiau la 28 911844 l[ei], iar la 1876 ajunseseră la suma de 110 423 904 lei, adecă se împătriseră.*
>
> *În acelaşi interval datoria statului s-a sporit cu una sută şasezeci şi şase de ori. Statul datora 2 820 117 lei, iar în 1876 suma datorită se suia la 468 677 730 lei.*

Se ştie că de la 1876 încoace datoria publică s-a sporit cu mult, bugetul cheltuielelor asemenea.

Ţinut-au pas înmulţirea populaţiei şi a averii generale cu această colosală sporire a cheltuielelor şi a datoriei publice ?

Fără-ndoială nu.

Nu-l credem capabil nici pe „Românul" de-a afirma că sutele de milioane ale datori[e]i publice şi zecile de milioane ale bugetelor s-au cheltuit în mod productiv. Reorganizarea dinlăuntrul ţării făcându-se cu oameni de aceeaşi calificaţiune ca ale guvernelor trecute, nu s-au făcut decât a se spori personalul şi a se plăti îndoit şi-ntreit Mihăleştii şi Chiriţopolii, Ciocârlanii şi Ciocârliile moştenite din trecut. Sporul deci, făcut în favorul acestui personal, a fost aruncat în apă. Improductive au fost cheltuielele pentru armată, pentru o sumă de şcoli cari există *pro forma* sau cari au dat rezultate rele ş.a.m.d. C-un cuvânt: nivelul cheltuielelor s-a înzecit, nivelul culturii şi averii generale a rămas acelaşi, ba pentru marea majoritate a poporului acest nivel e chiar scăzut.

La 1859 ţara număra 4 425 000 locuitori: azi numără 5 200 000 după datele d-lui Bibicescu, va să zică cu 775 000 mai mult. Nu trebuie însă să uităm că de la 1864 încoace intră peste 20 000 de străini pe an în ţară, cari s-aşează la noi, încât sporirea populaţiei noastre proprie nu intră pentru nimic în cifra totală a înmulţirii.

Cea din urmă dare de seamă statistică a Ministerului de Interne asupra mişcării populaţiei e pentru anul 1877.

Din acea lucrare constatăm că creşterea populaţiei române e în douăzeci de judeţe cu totul neînsemnată. Dacă-n Tutova populaţiunea rurală se-nmulţeşte într-un an cu 20 suflete, în Roman cu 47, oare asta se poate numi spor ? E stagnaţiune, e regres chiar. În alte judeţe, precum Dorohoi, Suceava, Botoşani, Gorj, Râmnicul-Vâlcii, populaţiunea scade; la Dorohoi într-un mod înspăimântător: într-un singur an au murit 1 126 de ţărani mai mult decum s-au născut. Zece judeţe numai sunt în cari populaţiunea sporeşte întrucâtva, şi anume Ialomiţa, Buzăul, Prahova, Ilfov, Vlaşca, Brăila, Dolj, Dîmboviţa, R. Sărat şi Teleorman; în toate celelalte, adecă în două treimi ale ţării, populaţiunea scade. Pe ici pe colo există în adevăr un escedent de naşteri asupra deceselor, dar acest escedent e ridicol şi dovedeşte în realitate stagnaţiune şi regres. Totalul naşterilor, comparat cu al deceselor, e din an în an mai mic, natalitatea scade în progresiune, încât se poate să fie în curând întrecută de cifra mortalităţii. La 1859 mureau 57 de oameni şi se năşteau 100; de atunci încoace mortalitatea s-a suit la 79, la 95, la 100, la 121 procente chiar. Aceste sunt lucruri cunoscute de toată lumea, tipărite în cărţi şi gazete; numai „Românul" găseşte că populaţia s-a-nmulţit şi s-a îmbogăţit.

S-a îmbogăţit într-un mod curios. Ne aducem aminte de ,,expunerea situaţiunii" pe 1879 publicată de prefectul de Bacău, d. A. Vidraşcu.

> La 1864 locuitorii din acel judeţ posedau numai boi de jug 22 428. Acest număr de vite a scăzut foarte, locuitorii nu mai au *nici pe jumătate* din vitele câte au avut înainte. Fiziceşte vorbind, populaţiunile au fost şi sunt bântuite de boale contagioase. Anghina difterică a distrus o mare parte din generaţiunea viitoare. Moraliceşte vorbind, ele nu au făcut nici un progres în cultură, mulţi din ei nu au idee de morală. Produsul muncii lor [î]l consumă la cârciumă. Alţii petrec timpul cu furturi şi desfrânări. Căsătoria nu este respectată; clerul de la ţară se află pe-o scară de cultură inferioară; copiii mici n-ascultă decât vorbe rele, sudălmi şi bătăi li se aplică lor şi mumelor lor; bărbaţii se bat foarte des între dânşii. Bătăliile lor sunt foarte violente, ca la nişte adevăraţi sălbateci europeni; se rănesc grav, adeseori se ucid. Această generaţiune *neomenoasă, ruşinea unui stat civilizat,* aceşti oameni perverşi şi fertili în crime, delicte şi contravenţiuni de tot soiul se ruinează prin mişelii şi rea viaţă.

Iată tabloul pe care nu noi, ci un prefect al guvernului actual [î]l face despre populaţiunile noastre.

Acesta e un tablou care se potriveşte cu toată Moldova şi cu multe judeţe de munte din Ţara

Românească. Gorjul , Râmnicul - vâlcea , Argeşul, Muscelul , Oltul sunt în aceeaşi stare de decreştere în care se află Tutova , Putna, Romanul, c-un cuvânt douăzeci de judeţe, două din trei părţi ale României.

Ce ajută dar întâmpinarea că producţiunea şi esportul au crescut când toate acestea nu se răsfrâng asupra populaţiunii decât sub forma de cădere economică şi morală ?

Dar au crescut suma bunurilor existente în România ? Acesta ar fi un rezultat fericit pentru adepţii şcoalei din Manchester, pentru cari bunurile sunt totul, omul nimic; dar când acest rezultat au fost obţinut cu sacrificarea imensei majorităţi a populaţiunii indigene un român nu se poate felicita. S-ar putea felicita oameni pentru cari ţara însemnează totalul chilometrilor pătraţi, indiferent fiindu-i cine trăieşte pe ei, dar nu omul pentru care ţară şi naţionalitate sunt noţiuni identice.

S-au zidit fără îndoială multe palate în Bucureşti, s-au înmulţit numărul acelora cari trăiesc numai în capitală sau numai în străinătate, ţara munceşte înzecit pentru a întreţine absenteismul şi luxul, precum şi pătura numeroasă de oameni cari şi-au făcut din politică o profesie lucrativă; dar tot acest lustru occidental e urmat de umbra viţiului şi a unei mizerii care, orice s-ar zice, acum douăzeci şi cinci de ani nu exista în ţară, nu era cu putinţă să existe.

„Românul" are naivitatea de-a spune că bugetul de 30 milioane de acum 25 de ani era relativ mai oneros decât cel actual ? Ca dovadă de inanitatea acestei aserţiuni pomenim ceea ce toată lumea contimporană ştie : fiece buget se 'ncheia c-un escedent însemnat la venituri, o dovadă că oamenilor nu le trebuia nici măcar atât cât luau. Nu numai bugetele statului, ci toate, ale comunelor rurale, ale institutelor de binefacere, se ncheiau cu escedente , o dovadă că pretutindenea se cumpăneau exact trebuinţele cu mijloacele disponibile. În zilele lui Ştirbei Vodă escedentul anual al cutiilor satelor era de câteva milioane de franci. Se ştie că aceşti bani nu se datorau unor dări comunale deosebite, ci erau o parte a dărilor către stat ce rămânea în folosul comunei. Prin urmare nu existau resturile de dări, nu împrumuturi cămătăreşti spre a le plăti, nu dorobanţi împlinitori , nu biletele galbene ale perceptorilor, c-un cuvânt nimic din câte azi [î] aduc pe locuitor de-a i se face negru dinaintea ochilor.

Ce-i foloseşte ,,Românului" spoirea cu colori trandafirii a acestei realităţi ? El nu poate amăgi pe nimeni decât doar pe sine însuşi şi face ca struţul , care, băgându-şi capul sub aripă, crede că, daca el nu vede pe nimeni, nimeni nu-l vede pe el. Repetăm: acum douăzeci şi cinci [de ani] condiţiile unei dezvoltări normale existau intacte; astăzi dezvoltarea e compromisă prin acea era nouă (liberală fără 'ndoială) de care pomeneşte d. Aurelian.

[2 octombrie 1882]

[„«GAZETA GENERALĂ» (PRONUMITĂ DE AUGSBURG)...”]

,,Gazeta generală" (pronumită de Augsburg), cunoscută pentru nepărtinirea ei, primeşte din Ungaria o dare de seamă mai lungă asupra ,,cestiunii izraelite" care merită a fi reprodusă, de vreme ce situaţia economică, astfel precum se descrie, prezintă multe analogii cu cea din Moldova. În orice caz, după atâtea denigrări repetate de Alianţa izraelită şi de presa apuseană, care-n mare parte e 'n mâni evreieşti, începe a se face lumină şi în această cestiune. Ştim prea bine că există mulţi publicişti pentru cari evenimentele din Ungaria vor fi o oroare , însă nu de indignarea

lor poate fi vorba, nici de umanitarismul ideologic , ci de realitatea economică şi de neajunsurile ei, produse prin activitatea singulară a izraeliţilor.

Se va observa din cele mai de jos că evreii exercită o acţiune dizolvantă atât asupra moravurilor cât şi asupra echilibrului economic al populaţiunilor rurale. Ţăranul şi proprietarul, oameni ocupaţi cu producţiunea brută, fără aptitudini negustoreşti, cad în genere jertfă rafineriei speculanţilor. Cu toate acestea bunăstarea claselor ce se ocupă cu înmulţirea obiectelor de primă necesitate e mai importantă pentru societate decât starea acelor ce nu se ocupă decât cu traficul acestor obiecte. În fine clasele rurale mai au pentru un stat şi altă însemnătate. Ele nu sunt numai păstrătoarele cele mai credincioase ale acelor formaţiuni istorice pe cari le numim naţiune şi stat, ci totodată apărătoarele lor în vreme de război; ele reprezintă principiul conservator al istoriei. Nu e azi pentru nimeni o îndoială că proletarizarea claselor rurale are drept efect nimicirea statului.

Aceste zise, lăsăm să urmeze articolul în cestiune.

> *Circulara în termeni aspri şi energici, pe care ministrul - prezident a adresat-o tuturor municipiilor din ţară, e o dovadă mai mare decât goana din Pojon că există* optima forma *o cestiune izraelită în Ungaria.*
>
> *D. Tisza ordonă capilor municipiilor să fie cu băgare de seamă la agitaţiunile ce pornesc din partea aşa numiţilor antisemiţi în contra populaţiunii evreieşti şi să intervie numaidecât la orice turburare a ordinei publice, pentru ca viaţa şi averea izraeliţilor să nu sufere neajunsuri. Antisemitismul e aşadar în floare şi antisemiţii formează în ţară un partid puternic, cu multe ramificări . S-ar putea zice că partidul numără membri pe faţă, activi, şi afiliaţi pasivi şi secreţi . Numărul celor din urmă ni se pare mult mai considerabil decât al celor dentăi şi tăria partidului consistă mai cu seamă în împrejurarea că posedă o sumă de aliaţi secreţi în toate sferele populaţiunii, până sus în birourile guvernului şi în cancelariile autorităţilor militare. Aci se 'ngăduie multe, se 'nchid ochii asupra multor lucruri, multe nu se observă deloc; în cazuri serioase intervin, însă nu se prea grăbesc, asta s-a putut vedea şi cu ocazia turburărilor din Pojon . Agitatorii îşi făcură treburile în linişte, se 'ngăduiră chiar adunăturile plebei şi, când*

autoritatea a intervenit, a făcut-o cu mijloace insuficiente, cu blândeţe, încât a trebuit să vie din capitală un anume comisar regal pentru a insufla plan şi energie în măsurile luate spre năbuşirea turburărilor. Pe afiliaţii secreţi ai ligei antisemitice [î]li caracterizează vorba următoare ce s-aude rostindu-se des: ,,Nu strică să-i ciupe niţel pe ovrei". Aşadar foarte mulţi sunt de părere ca evreii, ce nu le sunt simpatici, să fie ciupiţi niţel, ca să-şi mai domolească aspiraţiunile, să fie mai puţin fudui şi fastidioşi , să mai puie margini lăcomiei lor de bani, să nu mai esploateze şi mai mult populaţia prin apucături negustoreşti, prin manopere rafinate, prin specule asupra prostiei şi onestităţii oamenilor. Nu e fum fără foc. Antisemitismul , care s-a dezvoltat din începuturi modeste, dac-a putut ajunge atât de departe cată să fi având cuvântul lui de-a fi. Pentru ca agitaţiunea antisemită să aibă izbândă, precum a avut-o în realitate, sămânţa aruncată a trebuit să cază în pământ priincios, trebuiau să existe condiţiile sub cari să se dezvoltate o cestiune izraelită în Ungaria.

Cestiunea izraelită nu e confesională ori religioasă. Nimărui nu-i abate a crea legi escepţionale relative la exerciţiul religiunii lor; nimeni nu vrea să-i împiedice în obiceiele lor rituale. În vremea turburărilor, poporul s-aruncă asupra prăvăliilor negustorilor evrei, nu asupra sinagogelor comunităţii religioase. Afacerea Tisza - eszlar , menită a aprinde fanatismul acestora, precum unii din agitatorii antisemiţi au şi ştiut s-o utilizeze , n-a făcut nici un efect în ţară, lucru de care au a se felicita atât ţara cât şi evreii. Cestiunea evreilor nu e nici politică sau naţională, căci locuitorii evrei au convingeri maghiare; în ţinuturile slovace sau sârbeşti ei nu iau parte la demonstraţiuni antimaghiare , ci sunt şi acolo partizani ai sistemului actual. Junimea evreiască din clasele mai bune exagerează chiar în unele priviri, voieşte să s-arate, în vorbă şi port, mai maghiară decât maghiarul însuşi. Mulţi s-au făcut ridicoli lepădând numele lor vechi, cari poate nu sunau tocmai bine, şi primind nume cari sună curat ungureşte. Trăsătura caracteristică speculativă a acestui neam s-a manifestat chiar şi în privirea aceasta: evreii, oriunde au putut numai, au uzurpat numele unor vechi familii nobile existente, schimbând cel mult o literă în ele. Nu dăm mult pe sentimentele naţionale - maghiare ale evreilor, căci ei ţin pretutindenea cu puterea dominantă. Ei au ţinut tot astfel cu Bach şi cu sistemul lui; simţind însă de cu vreme schimbarea situaţiei, părăsiră repede corabia ce se cufunda, rămaseră câţiva ani în espectativă, apoi intrară cu pânzele pline în curentul mişcării naţionale când prevăzură că acest curent are să învingă. Apoi ţinură cu Deak şi cu partidul lui; acuma sunt partizanii cei mai zeloşi ai regimului Tisza, încât acesta nu-şi face numai datoria, ca şef al administraţiei, ci împlineşte totodată un act de recunoştinţă, apărând energic pe evrei, după ce ei au votat de atâtea ori pentru el şi pentru candidaţii săi electorali.

Cestiunea izraelită e în Ungaria curat economică, fără nici un fel de amestec confesional sau politic. Am ajunge prea departe dac - am discuta toate împrejurările în cestiune; dar în Ungaria nu e cestiune nici de liber-schimb, nici de şcoala Manchester, ci de lucruri cu mult mai simple. Mai cu seamă în părţile sale de miază-noapte ţara e populată de mulţi evrei; fiece orăşel, fiece sat, fiece localitate, oricât de mică, are câteva familii evreieşti. Toţi se ocupă cu speculaţia şi cu negoţul; ei ţin cârciumele , iau în licitaţie accizele şi în arendă ogoarele, deşi nu se ocupă mult cu agricultura. Arenda ogoarelor servă mai cu seamă ca pretext pentru a putea specula cu grâne, rachiu şi lână. Asta o fac cei mici ca şi cei mari. Cei mici sunt cămătarii şi precupeţii ţăranilor. Un negustoraş sau un cârciumar evreu are într-un sat o poziţie analogă cu Rothschild între puterile mari ale Europei. Toţi ţăranii [î]li sunt datori; el se 'mbogăţeşte din dobânzile ce, i se plătesc. Dobânda ordinară e de 52 la sută: adecă, pentru fiece fiorin împrumutat, ţăranul plăteşte un creiţar pe săptămână. Însă ţăranul care 'mprumută în asemenea condiţii trebuie să fie om sigur, să n-aibă multe datorii, căci altfel dobânzile se 'ndoiesc şi se 'ntreiesc . Tot ce câştigă ţăranul prin muncă trece în mâna evreului, care l-a ajutat cândva la nevoie c-un mic împrumut şi care şi în alte ocazii e gata să-l ajute — c-o dobândă de sută la sută. E lesne de 'nţeles că, prin asemenea lucruri, nu se poate naşte vro inclinaţiune amicabilă a populaţiei faţă cu evreii. Daca mai vin şi agitatori cari-l lămuresc pe ţăran că e stors, antipatia se schimbă lesne în ură. În districtele mai sărace din nordul Ungariei jidovimea de jos joacă, cu speculaţiunile şi camăta ei, un rol mai mare decât în districtele mai bogate, populate de maghiari; dar şi în acestea întâlnim alt tip: marele arendaş evreu care s-a făcut stăpân boierănaşilor după ce, au fost împrumutătorul lor. Boierănaşii , mica nobilime maghiară dispare — nu cercetăm cauzele, ci constatăm numai faptul — iar în posesiunea moşiilor ei intră evreul, adecă un arendaş evreu, negustor din Pesta sau bancher din Viena. Se 'nţelege aşadar că şi pătura de mijloc a ţării, din care se recrutează amploiaţii municipali şi guvernamentali, are mai multe antipatii decât simpatii pentru evrei şi că nu prea pune piedici agitaţiei antisemitismului . În micele oraşe din provincie negustorii creştini, deci burghezia e aceea care 'ntâmpină c-o ură intensivă neamul evreiesc. Evreul îmbogăţit în sat emigrează, la oraş, deschide prăvălia şi, în armonie cu coreligionarii săi, precum şi sprijinit de ei, izbuteşte a învinge pe negustorul creştin. Cunoaştem localităţi unde acum treizeci de ani nu exista nici o prăvălie evreiască, iar azi nu mai e nici una creştină. Negustorii neevrei luptă pentru existenţa

---

lor, dar lupta nu e lesnicioasă, pentru că negustorii evrei combat pururea cu puteri unite. Chiar dacă oricine ar fi convins că evreii datoresc poziţia lor preponderantă în viaţa economică a Ungariei numai desterităţii , zelului şi mulţumirii pe puţin, totuşi ar fi esplicabilă antipatia cu care sunt întâmpinaţi, căci nimărui nu-i place ca altul să se puie deasupra Lui , chiar daca el ar fi de vină; dar încă unde o asemenea convingere nu există! Cestiunea izraelită izvorăşte din starea de lucruri economică a ţării şi-n

ea agitaţiunea antisemitică află pururea nutriment.
[7 octombrie 1882]

[„DE CE VICLEŞUGURI ...”]

De ce vicleŞuguri de iarmaroc mai sunt capabili şi nepreţuiţii confraţi de la ,,Românul" ?

Într-un număr foaia liberală dădea seamă despre intenţia Rusiei de-a ne face navigabil braţul Chiliei, făcea imputări Comisiunii europene că e neglijentă şi zicea între altele:

> Odată acest braţ (al Chiliei) devenit mai favorabil navigaţiunii, Comisiunea va putea privi din splendidul său palat de la Sulina cum comerţul [î]l ocoleşte spre a trece pe la Chilia. . .
>
> Altfel, după cum Rusia se gândeşte azi a face braţul Chiliei navigabil, mâni desigur se va gândi şi România a-şi face navigabil braţul Sf. Gheorghe. Atunci, pentru marea părere de rău a însuşi românilor, Comisiunea dunăreană va pierde fatalmente toată însemnătatea sa.

Întreg articolul e ţinut pe tonul acesta, pe coarda, cum am zis, a presei ruseşti.

„Românul" azi binevoieşte a ne spune c-a mai avut un articol. Ştim şi l-am citit, dar *posterior derogat priori.*

Prin şirurile de mai sus „Românul" dă dreptate presei ruseşti şi prevede momentul când Comisiunea, mărginită la gura Sulinei, va fi redusă la rolul chietist de-a privi cele ce se petrec din splendidul său palat. Ba i se dă României sfatul de-a face acelaş lucru ca Rusia, pentru ca Comisiunea dunăreană să piardă (spre platonica noastră părere de rău) toată însemnătatea.

Ne pare îndealtmintrelea bine că, prin observaţiunile noastre, am făcut pe foaia liberală să se 'ntoarcă de pe calea pe care pornise. Apucătura de-a zice că noi ne-am înşelat asupra celor enunţate de „Românul" e, cum am zis, un tertip de iarmaroc . Articolul pe care l-am relevat e inspirat de vederi ruseşti; daca foaia l retrage, să-i fie de bine, şi să nu mai fie vorbă.
[8 octombrie 1882]

[„DE CÂTE ORI CONTESTĂM...”]

De câte ori contestăm realitatea progresului ce se pretinde că România l-ar fi făcut în decursul celor din urmă treizeci de ani avem fericirea a vedea pe confraţii de la ,,Românul" înmulţind în mod considerabil numărul frazelor durate în favorul partidului roşu, calificându-se rezultatele pseudocivilizaţiei cu fel de fel de epitete mari, dându-ni-se nouă numele de reacţionari, legitimişti etc. E ţara poreclelor .

Rolul confraţilor e comod, al nostru cam ingrat: ei se adresează suficienţei oamenilor, căci aceştia sunt pururea predispuşi a crede tot ce li se spune de bine de ei, pe când noi nu măgulim pe nimeni, ci facem apel la spiritul lor de adevăr.

Daca se găsesc instrumente pentru a măsura fenomene atât de simple cum e urcarea şi scăderea căldurii, să nu se fi aflând nici un chip pentru a măsura gradul de cultură a unui popor? Am dori în simplitatea noastră să ni se enumere marii oameni cari ar fi făcut la noi descoperiri în mecanică ori în chimie, ori în genere pe terenul ştiinţelor naturale, pe care descoperirile sunt lesne de făcut din cauza vastităţii domeniului lor. Am dori să ni se enumere operele de fond apărute în ţară de 30 de ani încoace, ca să vedem gradul de cultură. Nimic din toate acestea. Buni bucuroşi dacă apare câte-o carte *elementară,* în care autorul a ştiut cel puţin să traducă bine, să-şi aproprieze într-un mod cuviincios ştiinţa altora. Chiar cazul acesta e estrem de rar

---

şi constituie aproape un merit. Cele mai multe cărţi, chiar elementare, dovedesc din contra că autorii lor nu sunt în stare nici să înţeleagă texte străine, necum să producă ceva de la dânşii.

O a doua măsurătoare a gradului de cultură este dibăcia unui popor de-a substitui forţei musculare agenţi naturali, de-a crea şi întrebuinţa maşini. Şi aci vom constata că maşinele introduse sunt în genere puse în mişcare de mecaniciani străini şi că românul e întrebuinţat ca lucrător cu braţul.

Acest nivel de cultură scăzut şi sus şi jos n-ar fi o nenorocire absolută. Un popor incult care tinde cu stăruinţă, însă gradat, de-a ajunge la civilizaţie, care se deprinde el însuşi zi cu zi a-şi apropria îndemnările şi cunoştinţele altora, ajunge în adevăr să egaleze pe ceilalţi. Dar la aceasta nu gândeşte nimenea. Lucrul la care aspiră toţi este a se folosi numai de avantajele civilizaţiei străine, nu însă a introduce în ţară condiţiile de cultură sub cari asemenea rezultate să se producă de sine.

Natura omenească şi natura organică însă îşi au economia lor, care nu se poate ignora decât în detrimentul vitalităţii. Când o societate contractează necesităţi nouă ca a noastră ea trebuie să contracteze totodată şi aptitudini nouă. Un organism e rezultanta a două puteri opuse: a ereditătii, principiul conservator, prin care rasa şi individul păstrează şi transmite la urmaşi calităţile cari i-au fost favorabile în lupta pentru existenţă, şi a adaptabilităţii, principiul progresiv, prin care rasa caută a-şi apropria aptitudini nouă, ce i le impune noul mediu înconjurător .

Dar pentru ca adaptabilitatea să câştige calităţile nouă se cere timp. Mediul social şi economic în care un popor trăieşte nu trebuie schimbat peste noapte, ci încet, pentru ca oamenii să aibă timpul necesar să se adapteze condiţiunilor nouă. Daca reforme şi schimbări vin peste noapte, ca la noi, cu aruncarea în apă a oricării tradiţii, se ajunge unde am ajuns noi. Calităţile din trecut devin insuficiente pentru a susţine exigenţele prezentului, bilanţul puterilor risipite întrece pururea pe-al celor puse la loc, organismul îşi încheie socoteala sa zilnică cu deficite cari se traduc în morbiditate

şi în mizerie.

A sconta viitorul e lesne, şi cămătarul cel mai facil e timpul. Un copil poate avea plăcerile bărbatului, o naţie incultă rezultatele civilizaţiei, dar cu ce preţ ? Cu acela al degenerării şi al stingerii timpurie, căci scontul pe care-l face timpul e mai scump decât oricare altul.

Din cauza acestui punct de vedere, adevărat pentru totalitatea fiinţelor organice, suntem numiţi reacţionari. E matematic sigur cu toate astea că tot ce se face fără o dezvoltare paralelă a culturii în zadar se face, că orice progres real se operează nu în afară, ci înlăuntrul oamenilor şi că, cu cât aparenţele nejustificate ale progresului sunt mai mari, cu atât regresul real cată să fie şi el mai simţitor.

Şi acest regres e foarte mare, orice s-ar zice; e un regres organic care atinge sănătatea, făptura fizică, bunul trai, bunele moravuri, c-un cuvânt întreaga constituţiune fizică şi morală a populaţiunilor noastre.

Ceea ce ne dă dreptate nu sunt fără îndoială lungile articole de fond ale ,,Românului', în care se vorbeşte de civilizaţiune, de libertate, ca de bunuri câştigate de liberalism pentru poporul nostru, ceea ce ne dă dreptate — în contra voinţei noastre şi din nenorocire — e realitatea. Chiar de - am voi să calomniem, nu putem. De - am voi să zugrăvim lucrurile mai rele decum sunt condeiul nostru abia e 'n stare a atinge umbra realităţii. Pentru a putea exagera ceea ce se 'ntâmplă în ţară, în Parlament, în administraţie, în viaţa economică şi morală a imensei majorităţi a poporului, ar trebui cineva să 'mprumute colorile negre din *Infernul* lui Dante.

Şi oare nu este această Românie pentru poporul ei propriu un adevărat infern ? Am dori să treceţi graniţa pe oriunde poftiţi, să ne spuneţi unde veţi găsi atâta boală, atâta mizerie, atâta rău trai şi totodată atâta gol sufletesc ca la populaţiunile din ţara noastră. Un corespondent al ,,Românului' compara, pe la Slănic , pe grănicerii noştri cu cei austriaci, români şi unii, români şi alţii; cei din urmă însă rumeni şi sănătoşi, cei dentăi — tipuri clasice de morbiditate şi mizerie. Astfel stă cu toată populaţia. E lesne a înfrumuseţa lucrurile, dar ceea ce nu se schimbă prin teorii şi tirade e realitatea. Se vede că redactorii ,,Românului" n-au ochi de văzut, n-au oglindă în care să se uite.

În unele judeţe populaţia scade, în cele mai multe stagnează şi s-apropie de scăderea absolută, numai în câteva de-a lungul Dunării, prin locuri mai puţin populate, sporeşte. E verisimil că nici şcoala nu ajută în contra mizeriei. Ea poate ridica un popor sărac, dar sărăcia dispune de condiţii de existenţă; unde e mizerie acolo condiţiile de existenţă sunt nefavorabile, cel mizer se zbate în zadar, puterile cheltuite sunt pururea superioare celor reproduse, el sfârşeşte prin a se istovi , prin a-şi slei viaţa în silinţe zădarnice.

Şi de ce aceste condiţii de existenţă lipsesc ? Pentru că poporul are un guvern cu mult prea scump pentru nivelul lui de cultură; pentru că trebuinţele claselor lui superioare sunt cu mult prea numeroase ca munca lui să le poată satisface, pentru că e un popor incult, agricol, ce fusese menit a trăi poate o sută de ani încă, în condiţii mai primitive pentru a ajunge numai

---

la dezvoltarea agriculturii, pe când trebuinţele statului şi ale societăţii sunt moderne, ultramoderne chiar: sunt ale unui stat industrial; pentru că în locul vechei organizări, care nu costa aproape nimic, avem azi o nouă aristocraţie, cu totul improductivă, de sute de mii de oameni cu aspiraţiuni imense, cu capacităţi nule.

E acum vina noastră dacă această pseudocivilizaţie, această înmulţire a trebuinţelor făr - o sporire paralelă a aptitudinelor economice şi intelectuale, s-a îmbrăcat sub forma liberalismului, s-a numit liberalismul din România ? Arătăm atât rezultatele cât şi cauza; o facem după îndreptarul unui adevăr valabil pentru lumea organică. Daca rezultatele sunt de netăgăduit, daca cauza e asemenea stabilită, de puţin interes e de-a ne da porecla de reacţionari sau legitimişti. Lucrurile rămân din nefericire aşa cum sunt, chiar daca cerul ar fi o hârtie şi marea o cerneală, pentru a dovedi contrariul în contra evidenţei probe nu există.

[12 octombrie 1882]

[„ERA GREU DE ADMIS..."]

Era greu de admis să mai existe vro grădină de guvern undeva pe faţa pământului care s' aducă cu-al nostru. Cu toate acestea el are pereche în guvernul unguresc. Nu se putea altfel. În Ungaria, ca şi la noi, cine nu se pricepe la nimic se ocupă de politică. Şi acolo, ,,maghiarism", „patrie maghiară" etc. sunt o marfă politică, a fi maghiar — de orice origine — este, nu o cestiune de rasă, ci o industrie, un negoţ adesea foarte lucrativ, întocmai precum la noi e o breaslă anume a fi patriot — orideunde ai fi. Poziţia sectei patriotismului cu degete lungi e aproape mai favorabilă dincolo decât dincoace de Carpaţi, căci imensa majoritate a populaţiunii, adecă 2/ 3, neştiind ungureşte, îşi poate închipui oricine că a şti acest preţios idiom constitue un privilegiu pentru a ferici ţara.

,,Gazeta generală" cuprinde o descriere a Banatului Timişorii , provincie locuită în cea mai mare parte de români. Ea prezinta un îndoit interes, întâi asemănările cu starea de lucruri de la noi, apoi tabloul unei populaţiuni române guvernate de maghiari.

> *Era un timp — zice autorul — în care Banatul Temişorii se numea grânarul monarhiei austriace pentru că aci se cultivau aproape esclusiv grâu şi porumb, iar recoltele rele erau necunoscute până-n anul 1863. Înaintea acelei cumplite veri, fusese treizeci de ani de-a rândul recolte bune. O singură recoltă rea a fost îndeajuns pentru a da loc la mare foamete. Statul a trebuit să intervie în ajutorul oamenilor cu grâne, făină şi alte mijloace de subzistenţă. Cu toate acestea Banatul fusese considerat ca ţară bogată, ca grânar al monarhiei. Iluzia se*

pierdu numaidecât. Ceea ce oameni cuminţi prevăzuseră demult, s-a invederat pentru toată lumea; populaţia Banatului trăia — afară poate de-o seamă de ţărani bogaţi —de la mână la gură. Puţini câştigau de cu vară mai mult decum le trebuia iarna. La vremea secerii ne şi lipseşte pâinea. Cel întâi grâu ce secerăm se preface literalmente în pâine, celălalt e vândut de pe câmp, fiind încă în spice, sau se duce numaidecât în piaţă — pentru a împăca pe perceptor.

Sarcinele ce-i se impun populaţiunii de aci sunt neauzite şi sute de mii de oameni muncesc zi şi noapte pentru nimic alt decât pentru a-şi ţinea sufletul, căci ceea ce nu le ia statul pe cale legală le mănâncă funcţionarii cei corupţi şi advocăţimea cumplit de cârciocărească şi sugătoare de sânge. Mania de-a SE judeca a fost cultivată în mod sistematic aci şi nu e casă să n-aibă procesul ei care-o stinge pân-în sfârşit. Toată populaţia s-a abrutizat în nesfârşita luptă pentru existenţă; muncesc ca animalele şi nu se poate să aibă altfel de simţiri decât acestea.

Deasupra acestei situaţii deplorabile din inima populaţiei chiar, faimoasa artă de guvernământ a maghiarilor [î]şi ridică biciul, un stat, care în teorie şi în faţa străinătăţii pretinde a trece de stat civilizat, pentru ca în practică să se poată resfăţa în bună voie în maximele lui asiatice. În teorie de ex. cestiunea limbilor s-a rezolvat în modul cel mai minuţios; regimul Taafe ar putea învăţa de la maghiari. Fiece condicuţă de dări are bunăoară trei rubrici, una maghiară, una germană , una romană; funcţionarul e obligat în aparenţă de-a umplea contribuabilului maghiar rubrica întâia, celui german a doua, românului a treia. Departe una ca asta ! Deşi în tot Banatul nu sunt la ţară nici o sută de contribuabili maghiari, deşi în cele mai multe locuri nici rândaşii nu ştiu acest idiom, totuşi autorităţile nu cunosc, ÎN relaţiile lor cu germanii , românii, serbii ori bulgarii, altă limbă decât pe cea maghiară.

Cine n-a trăit pe aci nu-şi poate face o închipuire de încurcătura fără capăt, de mizeriile ce nasc din această singură împrejurare. Poporul neştiutor e dat cu totul pe mâna cavalerilor de industrie cari ştiu ungureşte, căci există localităţi unde, dintre patru mii şi mai bine de suflete, nici unul nu ştie boabă ungureşte. În asemenea localităţi persoane problematice îşi câştigă existenţa tălmăcind ţăranilor în limba lor pe acea a autorităţilor. Aceşti paraziţi de advocaţi de a treia mână şi de scriitoraşi existau cu de prisos şi înainte, dar acum sporesc ca buruiana cea rea, căci au o sferă de activitate determinată. Această canalie traduce actele şi adresele autorităţilor, sfătuieşte pe ţăran, [î]l instigă, îşi dă aerul că ar fi având trecere în sferele politice, caută a trage pe sfoară pe cel necunoscător, i se plătesc bine serviciile de interpret, ia avansuri în procese pendente ş.a.m.d.

Însă toate lipitorile astea mari şi mici n-ar fi încă în stare de-a ruina ţara şi de-a aduce populaţia la sărăcie deplină, daca o legislaţiune defectuoasă şi o administraţie care-şi bate joc de orice idee de dreptate n-ar merge mână 'n mână cu toate acestea.

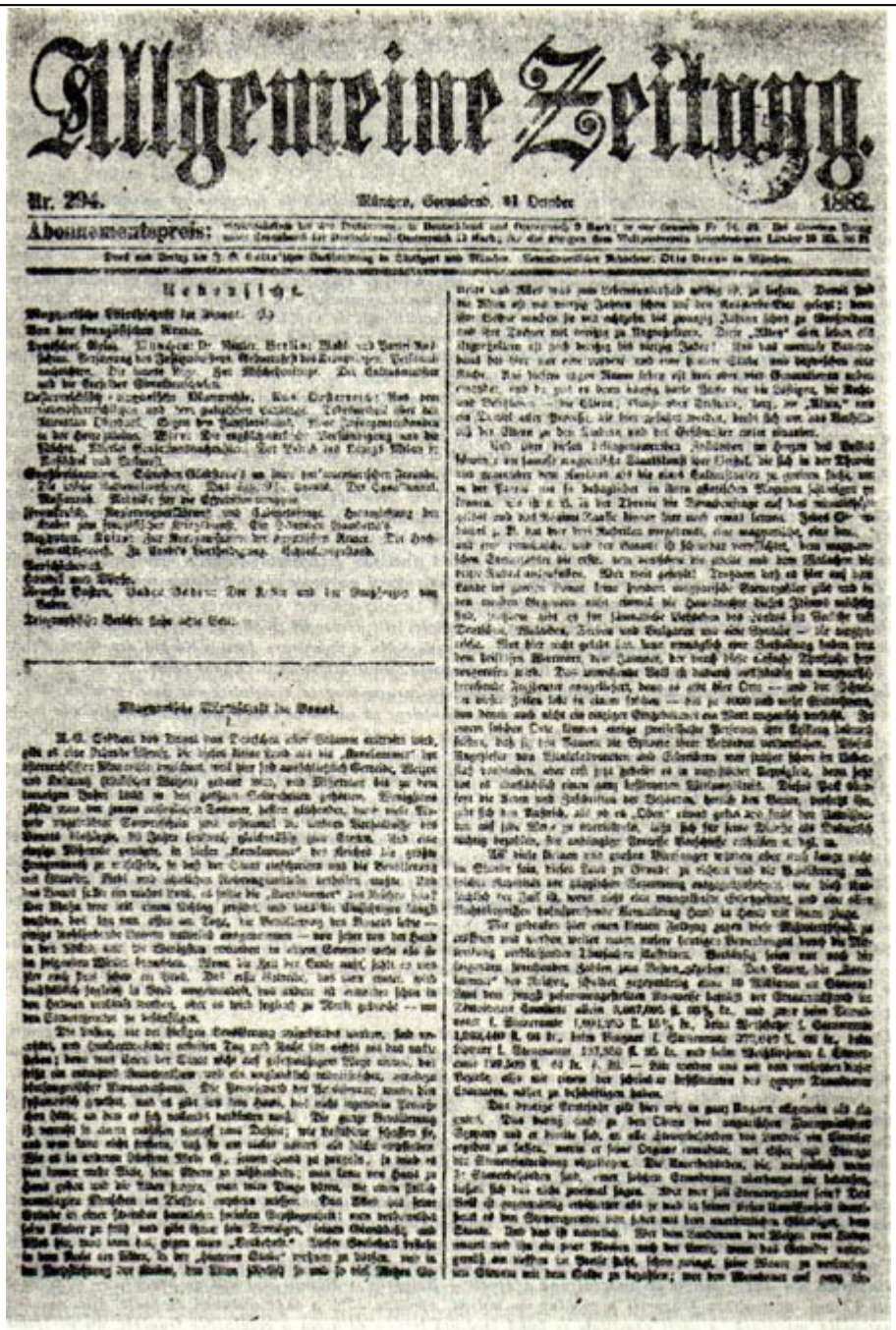

Allgemeine Zeitung.

Nr. 294. München, Samstag, 21 October 1882.

Abonnementspreis:

Redaktion

Magyarische Wirthschaft im Banat.

10. Editorialul MAGHIARISCHE WIRTSCHAFT IM BANAT, publicat în „Allgemeine Zeitung" în 9/21 octombrie 1882 şi tradus de Eminescu [„ERA GREU DE ADMIS..."]. „Timpul", 14 octombrie 1882.

Deocamdată vom da următoarele cifre cari vorbesc de sine. Banatul, aşa numitul grânar al imperiului, datoreşte 10 milioane de fiorini rămăşiţă din dări. După darea de seamă, publicată de curând, comitatul Temişorii numai datoreşte 3667095 fiorini reparţiţi asupra plaselor Temişoara, Verşeţ , Vinga , Lipova şi Biserica Albă. Ne vom ocupa cu Lipova , care în aparenţă e plasa cea mai bine situată în tot judeţul Temişorii.

Recolta anului acestuia se consideră bună ca-n toată Ungaria, asta a ajuns la auzul ministrului unguresc de finanţe, Seapary , care s-a grăbit a adresa o circulară către toate autorităţile fiscale din Ungaria, prin care comandă organelor sale de-a căuta cu zel şi asprime să încaseze dările. Organele subalterne , ce n-au nevoie de-o asemenea admoniţiune, n-au aşteptat să li-o spună de două ori.

Cine să execute însă?

Poporul e mai iritat decât oricând şi în adânca sa ignoranţă identifică pe perceptor cu neîngăduitorul creditor, cu statul. Fireşte. Cel ce ia grâul de pe ogorul ţăranului şi-l sileşte a-şi vinde marfa câteva săptămâni după secere, când e naturalmente mai ieftenă pentru a plăti dări cu banii; cine-l face pe ţăranul viier să-şi piarză recolta în acelaşi chip; cine-i ia pălmaşului

vaca, care-i hrăneşte copiii, pentru a o da pe nimic celui întâi venit — acela e vrăjmaşul de moarte.

Toate aceste le face însă în Ungaria un perceptor, un executor. Plânsete şi vaiete domnesc pretutindenea unde s-arată. De aceea niciodată un om care simte omeneşte sau un funcţionar cumsecade nu se oferă a fi perceptor. Numai oameni cu totul depravaţi , ce n-au nici un fel de căpătâi, se oferă la funcţii atât de neplăcute, primejdioase chiar, care se dau oarecum cu licitaţie. E foarte caracteristic că există sute de inşi cari se prezintă spre a ocupa asemenea funcţii de călăi ; existenţele problematice foiesc în Ungaria cu de prisos şi un astfel domn, care-şi pricepe treaba, ştie să-şi facă avere, în poziţia aceasta, în timp de câţiva ani.

Cu revolverul în buzunar călătoreşte acest ,,domn", în numele guvernului şi pe cheltuiala comunelor, în plasa sa din loc în loc şi o spaimă ce paralizează, [î]l precede . Înainte de a sosi, averea tuturor locuitorilor cari sunt în restanţă cu darea se trece într-un proces verbal; un scriitor şi un om al autorităţii (în genere un ţăran) merg din casă'n casă. Deja scriitorul acesta e pungaş , de mituit în orice caz, pentru că aci, în ţara aceasta, toţi se pot mitui .

Încruntând sprincenele întreabă pe o biată văduvă: ,,D-ta ai o vacă?" Tremurând, femeia-i pune-n mână un biet fiorin — poate cel din urmă pe care-l are — şi zice nu. El scrie ,,Nu" şi apoi continuă cu blândeţe: ,,Nu-i aşa că n-ai nici vin?" Apoi [î]i lasă o hârtie goală pe care ea are s-o iscălească. C-o clipire de ochi semnificativă, el părăseşte casa şi biata femeie crede c-a scăpat cu puţin. Cum s-a înşelat. Executorul vine-n ziua viitoare în persoană, o ameninţă cu temniţa pentru indicaţiunea ei mincinoasă şi daca acum nu dă cinci sau zece fiorini pentr-o manipulaţiune analogă, se execută fără de milă. Adesea nici mituirile nu folosesc, căci executorul nu poate gândi totdeuna numai la sine, ci trebuie să gândească şi la ministrul de finanţe care-i cere bani.

Oare un popor care vede guvernul reprezentat de indivizi atât de venali şi atât de mojici poate să mai aibă conştiinţă de stat şi respect de legi, în existenţa cărora nici nu crede ? Nu e de. mirare daca 'n timpul din urmă au fost ucişi în curs de opt zile doi executori şi un consilier fiscal în Ungaria, unul dintre ei în Banat chiar.

În modul cel mai brutal paraziţii aceştia scormolesc în carnea proprie a statului unguresc, prădând ţara, ruinând în fiece an sute de oameni, adecă tot atâţi contribuabili. Se 'nţelege că numărul contribuabililor împuţinându-se, sarcinele celor ce mai sunt în stare a plăti devin din ce în ce mai grele. Această împuţinare creşte prin emigraţiunea în mase spre America, care ia dimensiuni din ce în [ce] mai mari, încât ministrul de interne al Ungariei s-a văzut silit a convoca o anchetă pentru oprirea ,,emigraţiunii în mase". S-au cerut expertize de la comune şi de la societăţile agricole asupra acestui fenomen înspăimântător şi din toate părţile s-a răspuns că, principala cauză e mărimea dărilor şi asprimea încasării . Aşadar fugă generală înaintea executorului ! Nu ştiu ce va decide ancheta , un lucru însă e sigur: nu există alt mijloc de îndreptare decât scăderea dărilor şi o purificare fundamentală a personalului adminstrativ . Dar e sigur de mai înainte că acest mijloc n-o să se aplice. Farsorii se vor tăvăli înainte până când s-o putea.

,,Ungaria e o ţară bogată, binecuvântată şi popoarele ei sunt dintre cele mai fericite ale pământului" — aşa stă scris în fiece carte de şcoală, în care învaţă a citi copilul ţăranului, care nici de nume nu ştie ce-i fericirea. Da! e bogată ţara dar locuitorii sunt săraci.

Săraci, pentru că prea multe lipitori [î]i sug, pentru că statul întreg trăieşte pe-un picior prea mare, pentru că numai o idee, numai o tendenţă a cuprins puterile intelectuale din această ţară şi le absoarbe pe toate: ideea statului pur maghiar, tendenţa de-a impune ţării întregi, tuturor popoarelor, fiecărui cătun , fiecărei table de cârciumă sigiliul maghiarismului.

Deocamdată fenomenul emigraţiunii în mase se observă mai mult în Ungaria de nord. Comisarii şi agenţii preced cu temei şi n-au pătruns încă pân-aci; poate că unii nu presupun că vorbele şi momelele lor ar da de urechi ascultătoare şi de inimi deschise; căci populaţia din Bănat nu e numai săracă şi nemulţumită, ci chiar prea multă la un loc, şi tendenţa de-a emigra e vie în toţi. Deocamdată lipseşte ţinta ademenitoare şi mulţi nu emigrează decât în alte părţi ale Ungariei sau în Bulgaria, căci aci numai e loc pentru ei.

Cum vine însă că Ungaria, aci populată, dar în mare parte pustie, retrogradează din deceniu în deceniu în privirea populaţiei sale, că întreaga ei prosperitate economică e lovită de regres ? Cifrele ce pătrund penibil în publicitate sunt spăimântătoare, nici acum, în anul cel bun, nu se vede o scădere a răului. Această împrejurare ne spune îndeajuns că n-avem a face cu neajunsuri trecătoare, ci cu rele sociale şi economice adânci, a căror înlăturare, în actualele împrejurări politice, li s-au părut cu neputinţă celor ce-au rupt-o de fugă. Recensimântul din 1870 spunea că în Ungaria sunt 4 417 574 persoane cari trăiesc din agricultură; pe când recensimântul ultim, făcut asupra popoarelor în anul 1880, dete un minus de 784 457 persoane, căci numărul acelora cari, în 1880, se mai ocupau cu agricultura e numai de 3699117 inşi. Fiindcă în cei din urmă doi ani tendenţa de emigraţiune a sporit — Bulgaria şi Bosnia sunt atât de aproape — se poate zice că, în ultimii 12 ani, agricultura Ungariei a pierdut un milion, aproape 25% *a capitalului ci de braţe. Din nenorocire statistica naţională maghiară, a cărei exactitate şi bună credinţă întrece pe aceea a geografilor franceji, nu ne spune nimic pozitiv despre proporţia diferitelor naţionalităţi în aceste pierderi colosale. Ar fi interesant şi ar lămuri problema dintr-un punct de vedere care ar contribui a dezlega cu siguranţă cestiunea anchetei ministeriale.*

[14 octombrie 1882]

[„ADUNĂRILE SE REDESCHID ...”]

Adunările se redeschid în sesiune estraordinară şi o sumă de cestiuni importante, mai cu seamă unele de caracter internaţional, vor ocupa atenţia lor.

Nu se poate tăgădui cu toate acestea că un fel de apatie generală a cuprins ţara, că ea nu mai posedă nici un fel de elasticitate a puterilor ei în faţa complicaţiunilor, că ceea ce se observă în genere e un fel de nepăsare, de dezinteres în cestiuni politice, încât chiar încercările de galvanizare făcute prin proiectele de reformă ale d-lui C. A. Rosetti nu produc efect asupra publicului.

Sunt o sumă de oameni — desigur nu proşti— capabili din contra de-a se interesa de orice manifestaţiune a activităţii omeneşti afară de una singură, de politică. Naufragiul pe care l-au suferit aproape toţi în iluziile lor politice [î] împinge să caute un refugiu, un liman asigurat înlăuntrul egoismului lor chiar. Nimic n-a putut să cauzeze atâtea decepţiuni decât acea himeră care se pretinde arta de-a guverna şi care nu însemnează la urma urmelor decât triumful limbuţiei şi a şiretlicului, triumful inteligenţelor sterpe asupra celor adevărate.

Orice - ar face cineva în lume, orice ocupaţiune cu care s-ar deda de gust ori de nevoie, care e scopul ce urmăreşte ? O sporire morală a persoanei sale însăşi, a augmentaţiune a fiinţei sale. Această augmentare se găseşte pretutindeni, în toate ramurile de muncă, de aspiraţiuni: meserie proastă — afară de meseria politică — nu există.

La ce serveşte politica ? Câtă înjosire, câtă umilire, câtă împuţinare a omului nu cuprind acele esplicaţiuni mai mult ori mai puţin întortocheate , acele precauţiuni oratorii , acele vorbe cu două înţelesuri, reticenţele neleale, scuzele, făgăduinţele de-a nu mai face pe viitor ceea ce s-a făcut în trecut, programele propuse ş.c.l. Niciodată ştrengar n-a tremurat aşa înaintea dascălului, niciodată lacheu parvenit nu s-a plecat înaintea stăpânului său ca lacheii politici înaintea pretinselor suveranităţi politice. Nu e unul care să-şi spuie vrodată gândirea de-a dreptul şi întreagă, nu e unul să n-aibă recurs la circumlocuţiuni şi cârciocarii , unul care, vorbind, să nu fi ascuns sau să nu fi exagerat ideea sa, unul care să nu fi justificat într-o măsură oarecare portretul ce Sallust [î]l face de Catilina ... *simulator ac dissimulator* — dibaci a simula ceea ce nu e şi a disimula ceea ce este.

Mai cu seamă sesiunea aceasta promite a ne prezenta spectacolul unor discuţiuni şi unor intrigi pe cât de absorbatoare pe atât de sterpe. Foasta majoritate prezintă deja trei grupuri deosebite, al virtuţii, al d-lui C. A. Rosetti şi al d-lui I. Brătianu, plus numărul celor mediatori , gata a combate orice guvern şi a se alătura oricăruia.

Mai la vale publicăm un articol pe care *Delfinul* ni-l trimite din Galaţi şi în care cauza adevărată şi profund personală a acestor sciziuni e zugrăvită cu cunoscuta vigoare a penei autorului. Se poate ca în privirea planurilor politicei esterioare autorul să fi atribuind d-lui I. Brătianu un rol pe care acesta nu-l merită; în privirea însă a stărilor de lucruri dinlăuntru descrierea e de-o plastică fidelitate, proprie a atrage atenţia deosebită a cititorului.

[17 octombrie 1882]

[„DE CÂTE ORI GÂNDIM...”]

De câte ori gândim la dezvoltarea vieţii economice în România ne vine-n minte ideea, în aparenţă paradoxală dar cu atât mai adevărată, pe care o afirmă un economist american: pentru o ţară rămasă îndărăt în cultură comunicaţia cu străinătatea e pernicioasă.

În adevăr, un popor primitiv se distinge mai cu seamă prin lipsa sa de trebuinţe, prin modestia proverbială a exigenţelor sale materiale. Nu e bine, fără 'ndoială , ca aceste trebuinţe să rămâie staţionare , căci atunci ar lipsi impulsul pentru o activitate mai mare, ar lipsi principiul progresiv; dar pe de altă parte e şi mai rău ca aceste trebuinţe să se înmulţească ca din senin, fără ca înlăuntrul poporului să fi pătruns diviziunea muncii; aptitudinea multilaterală de-a satisface el însuşi prin activitate proprie trebuinţele sale.

Din momentul în care Dunărea a fost deschisă pentru esportul nostru, mijloacele claselor relativ luminate s-au înmulţit în adevăr, dar şi trebuinţele lor au crescut cu totul în disproporţie

---

cu aceste mijloace. Aproape toate trebuinţele s-au schimbat. Din creştet pân-în tălpi orice obiect de îmbrăcăminte au început a se introduce din străinătate: vechile clase de meseriaşi, având deprinderea a lucra pentru alte vremi şi pentru alte gusturi, neavând timpul necesar şi nici conducători de la cari să înveţe a lucra europieneşte , au început să dea îndărăt şi azi nu mai există. Negustorul care 'ntroducea din străinătate obiectele necesare deveni factorul de căpetenie al pieţei şi era mai lesne ca acest negustor să fie străin decât indigen. Pe de altă parte braţele şi inteligenţele indigenilor neaflând o altă piaţă, nici o altă ocupaţiune decât aceea ce le-o oferea statul, s-au născut în ţară acea nefastă tendenţă de-a privi funcţiunile ca singurele ocupaţiuni onorabile, o tendenţă constatată demult în contra căreia, din nefericire, nu s-au opus aproape nici un guvern.

Nu avem nici scuza că răul nu s-ar fi constatat demult. Încă la 1863 Camera de pe atunci a admis a se trece, în răspunsul la adresa tronului, amendamentul următor:

> Este drept a recunoaşte că obiceiul înrădăcinat în clasele cele comparativ luminate ale societăţii noastre de-a dispreţui orice altă profesiune şi de-a se îmbulzi în aceea a serviciului public au adus coucurenţa ce-şi fac cetăţenii într - această carieră la un *grad funest moravurile noastre publice,* astfel încât s-ar putea zădărnici orice încercare de serioasă îmbunătăţire din partea unui guvern luminat, cu intenţiune sinceră. Totuşi *Adunarea deplânge* că guvernele Măriei Tale, nu mai puţin decât acelea ale

predecesorilor Măriei Tale, *departe de-a cerca a combate acest defect al moravurilor noastre, care este una din cauzele principale ale paraliziei societăţii noastre, v-a făcut decât a-i favora dezvoltarea, întorcând-o în folosul lor ca un mijloc legitim de conservaţiune.*

Acest amendament, propus de C. Creţulescu, s-a votat în unanimitate -— fără nici un folos însă — de Adunarea de atunci.

Îşi poate închipui oricine cari trebuiau să fie rezultatele acelei tendenţe funeste. Aproape toată ura, toată înveninarea luptelor politice, solidaritatea dintre nulităţi pentru a combate şi răsturna orice merit adevărat — acest concurent periculos al nimicniciei şi ignoranţei — , dispreţul reciproc şi necuviinţa reciprocă, frazeologia goală, puţinătatea de caracter — toate aproape— [î]şi au izvorul în acea tendenţă funestă , în împrejurarea că aproape toţi românii relativ luminaţi deveniseră candidaţi interesaţi la demnităţile publice. Până azi încă România e în pericolul de-a deveni ceea ce erau republicele în decadenţă ale Greciei şi Roma în timpul discompunerii sociale.

După câte vedem astăzi nu se poate admite că dezvoltarea României a fost normală. Din contra: a fost în gradul cel mai mare anormală, sacrificându-se , în favorul ei, bunăstarea, sănătatea şi moralul tocmai a acelor clase pe cari liberalismul esploatator şi ignorant pretindea a le emancipa.

Ceea ce dar a adus dezvoltarea de pân' acum n-a fost o nouă clasă de producători, nu ridicarea muncitorului la un nivel mai nalt de cultură şi de bun trai, ci o nouă clasă de stăpânitori, o aristocraţie nouă, compusă din oameni cu puţină ştiinţă de carte dar cu multă impertinenţă, cu mult spirit de şicană şi de-o ruşinoasă mlădioşie de caracter.

Congresul economic adunat la Iaşi n-a avut nici un cuvânt de laudă pentru dezvoltarea economică a României şi nici l-a putut avea. Din contra, regresul zilnic al negoţului şi meseriilor între români, substituirea zilnică a elementelor indigene prin cele străine, rezia administraţie, decăderea bisericii, insalubritatea regimului sub care trăieşte ţăranul, toate acestea au preocupat, incidental sau de-a dreptul, luarea aminte a congresului. Progrese n-au putut constata nimenea, nici căutându-le cu lumânarea.

Când lucrările Congresului se vor publica în ediţie autentică vom reveni asupra lor. Deocamdată stabilim numai că caracterul tuturor deziderateloor acestei adunări este constatarea de enorme goluri pe toate terenele vieţii materiale şi morale.

Admitem ca apreciaţiile oamenilor asupra cestiunilor de pură politică să poată fi determinate prin temperamentul fiecărui: ca unul să crează că e bun ceea ce altul crede că ar fi rău. Dar oare tot astfel e cu realitatea ? Tot astfel e când ochii cari văd atribuie realităţii relele pe cari ea le cuprinde în adevăr ?

Zilnic vedem foile guvernamentale polemizând cu noi în privirea aceasta, lăudând starea actuală, batjocorind pe cea din trecut. Suntem departe a fi *laudatores temporis acti* în mod absolut; ceea ce afirmăm însă în puterea cuvântului este că, cu acele trebuinţe puţine ale societăţii din trecut şi cu mijloacele prisositoare de-a le realiza, starea oamenilor era mai fericită decât azi. E drept că Domnul nu era Rege, dar avea mai multă autoritate în ţara sa proprie; e drept că bogăţii enorme nu se grămădiseră în lăzile industriaşilor politici, dar ceea ce nu exista deloc şi nicăiri era mizeria. Nu era om în ţară care să n-aibă o ocupaţiune certă, o piaţă sigură pentru munca sa. Azi e fără 'ndoială altfel. Toate silinţele ce şi le dau oamenii în direcţia ideilor economice sunt la dreptul vorbind o încercare de-a se-ntoarce în multe priviri la trecut, când munca naţională, multă - puţină , era organizată de tradiţii şi aşezăminte, când proprietatea imobilă era îngrădită de protecţia legilor, când intrarea străinului în organismul social era mai grea.

Iniţiativa luată de societatea Concordia e lăudabilă în orice caz. Dar succesul deziderateloor congresului atârnă în mare parte de-o bună administraţie a statului, care nu ştim daca în mersul

---

actual al lucrurilor mai e cu putinţă a se introduce. Pentru a favoriza dezvoltarea economică se cere ca mecanismul administrativ să fie mai puternic, mai puţin atârnător de fluctuaţiuni politice decum e la noi. Din contră, observăm că toate propunerile de reformă, mai ales cele preconizate de d. C. A. Rosetti, tind a preface şi mai mult organele statului într-o pleavă bătută când încolo când încoace de vântul întâmplării şi de vicisitudini electorale.

[21 octombrie 1882]

[„GRUIE SÂNGER...”]

Gruie Sânger în traducere germană a apărut acum de curând la librăria Wlh . Friedrich din Lipsca. Este o broşură [de] 28 pagine, în ediţie elegantă. Traducerea e făcută de d. L. V. Fischer din Erlangen , lângă Passau , în Bavaria. D. Fischer e unul dintre literaţii germani care-n anii din urmă au atras atenţia publicului german asupra literaturei noastre, comunicându-i în traduceri mai mult ori mai puţin reuşite unele dintre productele noastre literare pe care le-au socotit mai bune, parte proză, parte versuri. Îndeosebi d. Fischer a tradus pân' acum , pe cât ştim, numai versuri, pe care le-au publicat în deosebite foi periodice din Germania. Astfel ne aducem aminte de o traducere a Răsunetului lui A. Mureşianu, publicată în *Magasin für die Literatur des Auslandes* şi de câteva poezii ale lui Alexandri publicate în Dioskuren , în Oester *Gartenlaube. Gruie Sânger* nu este dar prima încercare a traducătorului şi asta se vede aproape la fieştecare vers. Metrul e cel original şi în foarte multe versuri traducătorul a izbutit să reproducă farmecul deosebit pe care-l are limba marelui nostru poet.

[22 octombrie 1882]

[„ARTICOLELE CE NI LE TRIMITE..."]

Articolele ce ni le trimite din când în când *Delfinul* au proprietatea de-a escita organele roşii pân-la furie.

Ştim prea bine, şi organele adversarilor ştiu asemenea, că în lumea ziaristică e o regulă de-a respecta în întregul ei individualitatea unui autor, de-a respecta stilul lui, care e în genere în legături intime cu natura şi cu temperamentul lui, şi ei ştiu că a atribui unui partid întreg ceea ce un singur membru afirmă este o sofismă comună, de tot recomandată deja de Gerard Hamilton ca mijloc lesnicios, însă nu onest, de-a sprijini trebuinţele cauzei.

Daca recomandăm aceste articole atenţiei deosebite a cititorului, din aceasta dumnealor deduc numaidecât că împărtăşim cu desăvârşire, ca în reproducere galvanoplastică , punctul de vedere al autorului, pe când în realitate consideraţia noastră de căpetenie este că articolul e interesant, scris c-o deosebită energie de stil şi meritând — ca orice lucrare interesantă — atenţia cititorului, chiar atunci când n-ar reflecta pe deplin sau în toate punctele opinia noastră.

Audiatur ! Nu 'nţelegem ce fel de libertate de cuvânt ar fi aceea când cineva n-ar putea să-şi susţie vederile cu toată energia naturii sale proprii. Stilul şi judecata sunt tocmai la oameni talentaţi cestiuni de temperament. Precum fiece instrument are tonul său specific tot astfel fiece om are predispoziţia sa firească, pasională , de-a aprecia şi zugrăvi lucrurile; ar fi o goală pedanterie , demnă de bucherii foilor roşii, de-a reteza un stil viu, o apreciaţie energică, numai pentru că nu împărtăşim toate ideile sau punctul de vedere din care autorul scrie.

Admitem ideea determinismului întru cât priveşte caracterul individual precum şi acel al unui partid. Unui om i se pot arăta exemplele cele mai strălucite de îmbogăţiri prin fraudă , de înălţări prin trădare, de impunitatea aproape proverbială de care sunt apărate marile crime şi marii criminali — toate acestea el le va recunoaşte ca adevărate, dar a le imita nu va ajunge niciodată. Pentru că nu poate. *Velle non discitur,* zice sfântul Augustin , a voi nu 'nvaţă nimenea din faptele altuia.

E drept că roşii au venit la putere prin influenţa străină, şi anume sub presiunea vestitei alianţe de trei din Reichstadt, apoi prin amăgirea a o seamă de elemente liberale şi conservatoare

---

pe cari le-au eliminat îndată ce a trebuit să lucreze sub acea influenţă care-i adusese. E oare asta un cuvânt ca conservatorii să-i imiteze sau, în genere, sunt ei în stare de a-i imita ? Noi credem că nu. Ei, a cunoaşte şi a constata ceea ce fac ei şi a *face* ceea ce fac sunt două lucruri foarte deosebite.

Imputarea acelora cari ignorează frumoasa lege descoperită de un sfânt şi confirmată de ştiinţele moderne este aşadar în esenţă următoarea: ,,De ce nu imitaţi pe roşii ?".

Pentru că nu putem. Există cu toate acestea oameni de bine cari cred a putea vorbi astfel:

> De ce nu sunteţi ca ei ? În loc de-a crede că puteţi împinge lumea lăsaţivă împinşi. De ce nu faceţi, fiind la putere, ceea ce fac adversarii voştri ? E drept că ci au pururea patriotismul în gură; faceţi şi voi astfel, dezrădăcinaţi-l însă din inimă, unde degeaba 'l aveţi în adevăr, şi veţi vedea ce folositor lucru este de-a spune una şi a face alta. Ştiţi prea bine că pretinsul patriotism al lor e un moft. Un patriot nu fură; ei fură pe un cap de sting. Prefecţi numiţi de pomană în funcţiile lor au plătit în doi-trei ani, de pe spinarea unor judeţe sărace, milioane de datorii; Warszawsky a fost numit director de ministeriu; cel însărcinat cu afacerea răscumpărării a făcut milioane — şi totuşi patrioţi sunt. Relele ce vin din afară ori dinlăuntru, trebuie să le consideraţi ca fatale, ca aduse de împrejurări neatârnate de voinţa oamenilor. În loc de-a vă opune curentului fatalităţii acomodaţi-vă cu el. În vorbă, în gazete, în adunări puteţi spune orice v-ar putea dezvinui sau arunca vina asupra altora. Dar în realitate, în taină, faceţi ceea ce împrejurările şi interesul personal vă dictează. Uite cum face Brătianu. Ştia că, de la Reichstadt încă, se hotărâse cedarea Basarabiei ? Ce să se opuie dar la un rău inevitabil ? S-a dus singur la Livadia. Ştia că războiul oriental are să se facă ? E drept că la Mazar Paşa era turc, dar a intrat în apele războiului omul numaidecât. Răscumpărarea drumului de fier vi se impunea ? Aţi trăgănat-o ani întregi doar aţi scăpa de ea. O ! el a făcut altfel. În Senat a mărturisit în adevăr că e silit din afară, în gazete însă o numea *cestiunea cea mai populară.* A făcut-o, a dat ocazie amicilor să devie milionari de unde n-aveau de pe ce bea apă, încât aceleaşi rele pe cari împrejurările v-ar fi condamnat poate să le faceţi voi le-a făcut el ca un om cuminte, numai le-a făcut cu mult mai rele decum aţi fi fost în stare voi să le faceţi vreodată. Daca domnia împrejurărilor e absolută şi fatală, în loc de-a vă opune acelei fatalităţi , ca eroii tragediilor vechi, mai bine aţi intra în apa lor, căci oricât de răi aţi fi, atât de înjosiţi , atât de străini, atât de adânc de putrezi ca roşii tot nu sunteţi. Daca răul trebuie să se facă, faceţi-l încai voi, căci ar fi mai mic de cum [i]l fac aceşti oameni. În orice caz trădători n-aţi fi decorat şi înălţat, directori la ministerii n-aţi fi pus banditi; oricât de răi aţi fi fost, mai răi decât aceştia nu puteaţi fi. Cât despre ţară ? Dar cui [î]i pasă de ea ? Singurul ei folos ar fi doar că, din natură, nu sunteţi predispuşi de-a fi atât de comuni, de haini la inimă şi de maloneşti cum sunt roşii, că, personal vorbind, sunteţi mai curaţi decât ei. Ceea ce însă ei au făcut era în ordinea lucrurilor să se facă, oricât v-aţi fi opus, căci patriotismul şi sentimentele sunt răi conducători în viaţa practică. Vorbiţi ce poftiţi, daţi-vă aere de mari patrioţi cum îşi

dau ei; fiece şir, fiece vorbă să fie umflate de fraze patriotice, dar faceţi ceea ce e inevitabil a se face, chiar rău fie, şi umpleţi-vă buzunarele înainte de toate. Auzi miniştri, ca cei conservatori, cari să iasă săraci din cabinet ? Ba încă încărcaţi de datorii ? Apoi miniştri aţi fost ? Care e dintre roşii care - ar fi ieşit sărac, doar să fi fost din cale afară prost ? Stolojan, C. A. Rosetti, Giani, ba însuşi ilustrul Brătianu ? Dar ce-ar zice lumea întrebaţi ? Lumea ? Ceea ce zice de ei. Sunt isteţi, sunt oameni de afaceri — cel ce se conduce de patriotism, de sentimente, de principii e pur şi simplu naiv şi ridicol.

Ei bine, modul de-a scrie satiră cu aerul tentaţiunii nu e atât de nou pre cât s-ar părea. Un autor spaniol, Baltazar Gracian , pune pe doi tineri să călătorească prin lume sub conducerea unui personaj mitic , anume Desengano — dezamăgirea , deziluzia . Amândoi tinerii văd aceleaşi lucruri, aud aceeaşi esplicare din gura dezamăgirii , dar fiecare din ei se poartă cu totul altfel; pe Critil [î]l indignează ceea ce vede, pe Andrenio-l atrage de intră-n danţ. A fost din partea *Delfinului* o trăsătură de satiric de-a sfătui pe conservatori să lase focului idealismul lor politic şi să imiteze pe roşii.

— Dar daca ne vor imita, zic onorabilii, ne răstoarnă ?! Şi c-o furie dictată de instinctul de conservare foile lor se aruncă asupra articolului *Delfinului* să-l sfâşie, nu altceva.

Se 'nţelege că acest punct de vedere nu este al nostru şi că nu suntem în stare să imităm pe roşii. Cine-o ştie mai bine decât oricine e *Delfinul* însuşi. Autorul acelui articol întruneşte în el graiul dezamăgirii cu sfatul pe care Andrenio l-ar da, pe când în realitate Critil [î]l aude. Orice partid care va şti să practice virtuţile roşiilor, în urma legii progresului [î]l va întrece în aceste virtuţi. Tot ce spune *Delfinul* e adevărat. Adevărat că, prin conivenţă cu străinii, roşii au ajuns la putere, adevărat că n-a existat cestiune internaţională în care să nu cedeze — făcând mendre de opunere de ochii lumii — adevărat că nu le pasă lor de ţară cum nu ne pasă nouă de China; adevărat asemenea că partidul există numai prin impunitatea absolută a tâlhăriilor şi mizeriilor ce le comit zilnic membrii lui, adevărat că nu există om în ţara aceasta care să nu simtă dezgust de aceste naturi profund necinstite şi catilinare, dar de imitat nu-i poate imita nimenea care nu e născut din tina şi din minciuna din care ei s-au născut; căci *velle non discitur:* a voi nu se învaţă. A constata că toate acestea sunt adevărate şi a le imita sunt două lucruri atât de deosebite pre câtă deosebire există între judecătorul ce constată faptele şi între cel ce le comite. Indignarea ,,Românului" în contra articolului citat e atât de mare din cauză că în el partidul roşu îşi vede urâciunea proprie, enormă, îşi cunoaşte trăsăturile insuportabile pentru ochii lui chiar.

Ei, ceea ce *Delfinul* sfătuieşte pe Catargiu să facă Brătianu a făcut de mult şi va face-o pururea. Între un sfat platonic de-a face şi între realitatea ,,s-a făcut" deosebirea e cât cerul de pământ.

[23 octombrie 1882]

[„CÂND ANTISEMITISMUL E LA ORDINEA ZILEI ÎN GERMANIA..."]

Când antisemitismul e la ordinea zilei în Germania, Austro-Ungaria şi Rusia, iar România nu mai e singura ţară asupra căreia să se descarce oprobriul persecuţiunilor, e interesant a lămuri, ca termen de comparaţie, situaţia juridică şi socială pe care-au avut-o evreii pân-la 1848 în Austria.

Cată să premitem următoarea consideraţie. Afară de calităţi pe cari evreii le vor fi având ab antiquo, de la strămoşii lor, multe deprinderi rele ale neamului, multe scăderi de caracter sunt contractate sub presiunea regimului sub care trăiau în diferitele ţări ale Europei, din evul mediu începând şi până mai ieri. Era aşadar cu totul nedrept de-a impune României — prin Tractatul de la Berlin — să suporte necondiţionat toate defectele numeroasei sale imigraţiuni, defecte ce nu se datoreau tratamentului din România, ci celui suferit în alte ţări.

D. baron de Helfert , cunoscut ca istoric şi etnograf, în colecţiunea etnografică a cărui au apărut şi interesanta scriere asupra românilor din Austro-Ungaria, ne dă într-o carte Asupra cestiunii confesionale din Austria următoarele amănunte asupra situaţiei din trecut a evreilor austriaci:

> *Ei trebuiau să poarte petece galbene ca semn distinctiv, asemenea ciandalilor din India. Dar afară de asta legislaţiunea le impunea o sumă de umiliri. Purtătorii de litiere erau opriţi de-a purta în jeţuri persoane atinse de boale contagioase, servitori în livrea şi. . . evrei. Cu toate că ei plăteau o anume dare pentru persoana lor, nu se puteau servi de orice mijloc de comunicaţie. Abia sub Iosif II fură liberi a se arăta în locuri publice. N-aveau dreptul nici de-a fi cetăţeni, nici maiştri, nici să aibă proprietăţi imobile, ba chiar libertatea de-a se căsători atârna de vacanţa unui* loc în familie. *Pentru câştigarea acestui loc se cereau cinsprezece documente deosebite şi în urmă locul totuşi se punea la un fel de* licitaţie. *Apoi numai primul născut se putea însura, împrejurare prin care se escitau multe patimi urâcioase ş.a.m.d.*
>
> *Să se mai mire cineva că evreii, în amărârea lor în contra opresorilor , s-au oţărât cu totul, că caracterul întregului popor e corupt, să ne mai mirăm că mai târziu încercară a deveni din nimic totul ? Se 'nţelege însă : corupţiunea nu se putea tăgădui, în fabricaţiune şi negoţ evreii introduseră procederi pe de o parte cărpănoase , pe de alta nesolide ; unde se 'ncuibau la ţară ţărănimea începea să dea îndărăt în privirea averii şi corupţia morală asemenea se întindea, căci ei creau ţăranului o* sumă de necesităţi nouă, *ademeneau pe femei la cheltuieli de lux şi*

de mâncări, făceau din slugi hoţi şi gazde de hoţi. În Boemia li se făcea îndeosebi imputarea că oriunde s aşează ei slugile se abat de la calea dreaptă, hoţii desfac lesne lucruri furate ş.a.m.d.

Daca li se imută însă evreilor înclinarea de-a precupeţi şi a neguţa şi că nu se fac fierari sau lăcătuşi , lucrul e esplicabil : ei nu iubesc nici o muncă la care se cere puţină mişcare intelectuală şi poate nici n-or fi având putere fizică îndeajuns pentru ocupaţiunile de mai sus.

Daca evreii se plângeau de fanatismul religios de pe-atunci, ei alterau , cu ori fără ştire, punctul principal al cestiunii : ei trebuiesc consideraţi ca naţiune, *,,naţionalitate cu dispoziţii netăgăduit favorabile şi cu facultăţi intelectuale", dar, precum zice Mommsen,* ,,un ferment activ de discompunere naţională".

Asemenea un ferment politic. Ca atare se dovediră de la 1848 şi până azi. Închipuiască-şi cineva că evreii ar fi alungaţi din Austria ! Nu numai librarii şi comercianţii de obiecte de arte ar simţi lipsa lor, dar şi în salele de prelecţiuni şi concerte s-ar observa multe goluri, asemenea ar scădea mult puterea opoziţiei politice, căci evreul e din natură om al progresului. Aceasta se arătă numaidecât din luna martie a anului 1848. Evrei erau oratori în Dieta din Viena la 13 martie; un evreu (dr. Bruhl) ceru, ca deputat al mulţimii adunate în curte, libertatea cuvântului şi a presei, libertatea învăţământului, reprezentaţiunea în Confederaţia germanică , publicitatea şi verbalitatea procedurei judecătoreşti, constituţiune, egala îndreptăţire a tuturor confesiunilor. Afară de el vorbiră şi alţii, asemenea semiţi.

Un semn distinctiv al neamului este fără 'ndoială lăudăroşia, crearea de legende de vitejie. Se ştie că chiar în România, în timpul ultimului război, s-a făcut încercări de-a constitui legende glorioase în favorul sergenţilor de rit mozaic şi— în treacăt vorbind — în favorul altor creştini a căror nume nu sunt de origine română. D. de Helfert ne dă un asemenea caz din anul 1848, care, oricât de simplu povestit, nu e lipsit de ironie.

Iată cum stă cu alt eveniment în orice caz trist, dar care-au fost umflat la importanţa unei acţiuni capitale şi de stat: un fapt simplu a fost împodobit cu cele mai bogate înfloriturі de fantezie orientală, aci s-a născut o înjghebare istorică în spiritul lui Josephus Flavius, care c-un cuvânt se poate numi legenda Spitzer .

Până la apariţiunea cărţii d-lui Helfert toată lumea credea că în zilele din martie 1848 mulţi evrei ar fi căzut pentru cauza libertăţii, chiar în oraţiunile funebre ale rabinului era totdeuna vorba de evrei căzuţi. Critica minuţioasă a lui Helfert reduce numărul lor la. . . unul, Heinrich Spitzer , student în tehnică din Moravia, şi chiar acesta n-a căzut, ca un Winkelried ebraic , ca anteluptător sau predicator al libertăţii, ci ca jertfă nevinovată a unei salve date asupra unei mulţimi grămădite. Prin adaose nejustificate şi prin o frazeologie comună în zilele noastre s-au făcut din acesta ,,cel dentăi care şi-a vărsat sângele pentru libertate"; cel dentăi care c-o oratorie inspirată a apărat libertatea; în discursuri, în scris şi în desemne , a fost sărbătorit ca ,,cea mai nobilă jertfă care a căzut la 13 martie"; el prezisese ,,ca un profet" revoluţia; ,,el se săvârşi şi numele său va rămâne etern în panteonul istorici". O descriere cu portret

---

zice chiar următoarele:

> Tocmai rostea Carl (!) (Spitzer) cuvinte suspirate înaintea Dietei cătră conşcolari şi popor când apăru armată. Atunci Spitzer înaintă: ,,Să dea foc! Voi fi cel dentăi care va cădea pentru libertate?" ş.a.m.d.

Dar destul despre acestea; dacă evreii n-au fost adevăraţii anteluptători în faţa baionetelor , totuşi au fost conducătorii mişcării intelectuale. Deja în manifestul autorilor din Viena găsim că între 29 de semnatari a treia parte sunt evrei. A fost natural ca evreii să gândească numaidecât la emanciparea conaţionalilor lor şi că n-au lipsit enunciaţiuni în acest înţeles. E adevărat însă că cei mai însemnaţi dintre ei gândeau că trebuie să se procedeze fără a se băga înainte, ci să se lase creştinilor meritul emancipării. Un predicator izraelit zicea între altele:

> Ce e de făcut pentru noi ? Pentru noi ? Nimic. Totul pentru popor şi patrie, nimic pentru noi. Nici o vorbă de emanciparea evreilor daca alţii nu vor spune-o pentru noi. Întâi dreptul omului de-a trăi, de-a respira, de-a gândi, de-a vorbi; întâi dreptul cetăţeanului, a nobilului liber în îndreptăţirea sa, apoi vie evreii ! Să nu ni se imputeze că pururea şi pretutindenea gândim la noi şi numai la noi ! Nu faceţi nimic. Timpul nostru vine şi nu poate să lipsească !

Observaţii escelente, de-o valoare chiar mai generală, făcea Moritz Markbreiter ; el zicea între altele:

> Cestiunea evreilor nu este o cestiune de drept, ci un *obiect al simpatiei.* Evreul e pentru marea parte a poporului un obiect al antipatiei. Dar un obiect al antipatiei nu poate învinge prin aceea că se impune, ci, daca e cu putinţă, prin atitudine liniştită şi modestă.

.....

Am afirmat adeseori că roşii sunt în cea mai mare parte străini de origine. Descrierea de mai sus ne dă ocazia de-a face o analogie, justă după cum ni se pare. Şi ei au fost liberali la 1848, în scris şi în vorbă, şi ei încearcă a crea un fel de aureolă de martiriu şi de vitejii cari n-au existat nicicând în favorul membrilor partidului lor. C. A. Rosetti şi ai săi au fost un ,,ferment activ de discompunere

naţională" daca aplicăm dictonul lui Mommsen. În adevăr, un ferment atât de activ încât din toată ţara veche, din datini, biserică, legi n-a rămas nici urmă. Analogia între roşii Ţării Româneşti şi liberalii semiţi ai Austriei e mare în multe puncte.

E o idee pe care adesea am repetat-o, că liberalismul la noi e de origine străină, că a fost manifestarea invidiei elementelor imigrate în contra claselor vechi şi a instituţiilor cam grele şi protectoare ale României istorice. Precum ţara noastră a fost în urmă condamnată a purta efectele morale ale relei tratări pe care evreii au suferit-o în alte ţări, tot astfel, de la 1848, dincoace de Milcov, ea a început a suporta efectele morale ale tratamentului de care a avut parte imigraţiunea transdanubiană pe când trăia încă sub turci. Aceeaşi lipsă de respect pentru orice element tradiţional al vieţii publice pe care evreii o arată în aproape toate ţările au fost şi zestrea politică a roşiilor la noi în ţară. Şi acestei lipse de pietate pentru elementele moştenite ale vieţei noastre naţionale, acestui daltonism oarecum faţă cu calităţile şi natura poporului nostru, îi datoresc succesele lor de pân' acum .

[24 octombrie 1882]

[„DE CÂTE ORI AM SPUS PUBLICULUI...”]

De câte ori am spus publicului cititor că societatea anonimă de esploatare a roşiilor nu are nici un fel de principii politice, n-a gândit niciodată asupra reformelor ce le introduce, nu înţelege nici litera, nici importanţa lor, ci totul se reduce la un singur lucru, unul, etern acelaşi, etern nepreschimbat : mutrele confiscate ale patrioţilor de meserie să rămâie la putere.

În Adunare se discută acum un proiect pentru modificarea legii comunale, proiect a cărui întreagă tendenţă, de sus până jos, e electorală.

Între modificările propuse aflăm următoarele:

> Colegiul electoral comunal se compune:
> În comunele *urbane* de alegătorii col . I, II, III şi de... *delegaţii colegiului* al IV [-lea] pentru Cameră... Ei formează un singur colegiu şi aleg *prin scrutin de listă...* Alegerea delegaţilor colegiului al IV [-lea] se face conform dispoziţiunilor legii electorale pentru Cameră.

Aci vedem sufrajul universal al d-lui C. A. Rosetti, cu cunoscuta svârlire a colegiului al IV[-lea] sub epitropia delegaţiunii. Amestec straniu de demagogie şi despotism!

Dar şi mai interesant:

> În comunele rurale primarul şi ajutorii săi se aleg de consiliul judeţean (provizoriu de comitetul permanent).

Ceea ce va să zică: se numesc de comitet, *recte* de prefect.

Ei bine, aceşti liberali, aceşti ,,fraţi de popor, chica topor" — cum zice Millo în Paraponisitul — propun prin reformă ca colegiul al Iv-lea din oraşe, în alegerile comunale bineânţeles , să voteze prin delegaţiune, nu direct. Tot în această lege electorală *sui generis,* fenomenală desigur chiar pentru imperiul moscovit , se zice că primarii şi ajutorii de primari din comunele rurale vor fi *numiţi.* Ş-apoi să ni se mai zică că noi suntem reacţionari!

Colegiul al IV[-lea] în oraşe, care plăteşte toate dările indirecte, căruia, prin faimoasele şi costisitoarele îmbunătăţiri a d-alde Cariagdis şi a altora de această teapă, i se scumpeşte pânea din gură, lumânarea şi chibritul, să nu poată zice decât prin *delegaţiune* dacă toate aceste-i convin. Am înţelege, până la un grad oarecare, ca colegiul IV să joace un rol de inferioritate faţă cu alegerile din Adunare. Interesele ce se discută în Adunări ating o ţară; mizeria din Dorohoi ori din Râmnicul - vâlcii nu va fi pricepută de meseriaşul din Dealul Spirei ; el poate nu-şi dă seamă de influenţele ce se exercită acolo asupra populaţiunilor, el nu va putea pricepe problemul economic sau social care s-ar ivi acolo; pentru priceperea acestora se cer poate elemente mai culte, pe cari adesea şi din nefericire nici colegiile superioare nu ni le dau. Dar în mahalaua lui, în oraşul lui, pe uliţa lui chiar, omul să nu poată să judece isprăvile primăriei, să fie pus sub epitropie, să aleagă prin delegaţiune, iată ceea ce nu înţelegem, nu zicem din partea oricui, căci am înţelege-o de la guvern autoritar, absolutist, care vrea să le facă oamenilor bine cu de-a sila, n-o înţelegem însă din partea unei Adunări cari se porecleşte liberală, a unui guvern ce se pretinde liberal.

Poate în adevăr ca să fie bună o eforie numită în locul unui consiliu ales — dar în acea eforie desigur guvernul, asemenea autoritar, n-ar numi pe Cariagdi, ci ar alege un om cu cunoştinţe tecnice, în stare a pricepe lucrările de resort ale municipalităţii . Un guvern autoritar are a judeca oamenii pur şi simplu după aptitudinile lor, certificate prin şcoală şi antecedente, nu după simpatiile sau antipatiile ce le inspiră alegătorilor.

Odată însă pe terenul electoral, odată la discreţia simpatiilor ce le poate escita cutare paralitic sau cutare vânător de funcţie, să şi rămânem pe acest teren.

În viaţa comunala , sub o democraţie adevărată si istorică, stă temeiul libertăţii în genere. Omul mic din colegiul al IV[-lea], care *du reste* ştie a scrie şi citi tot aşa ca onor. Cariagdi, cată să se intereseze în mod intensiv de afacerile comunei, fie aceea rurală, fie urbană. Acest om mic nu ar putea să aibă sarcina de-a judeca afacerile complicate ale ţării, fie în afară, fie înlăuntru, căci se cere aci o putere de combinaţie care exige studii, studiile cer capital şi vreme, lucruri pe care omul mic

nu le are.

Dar întru cât s-atinge de casa, uliţa, mahalaua, oraşul lui el va dovedi o pricepere mai exacta , şi mai clară a lucrurilor decât mulţi oameni teoretici .

Altceva s-ar fi putut face demult pentru comune şi anume pentru cele rurale: se pot descărca de variile, infinitele servicii cec au a le presta statului. Dar la aceasta nu gândeşte nimeni, din contra, pe zi ce merge comunele devin mai mult instrumente directe şi servile ale administraţiei centrale. Afacerile comunei stau baltă din cauza poruncilor gobernului , cum zice ţăranul, şi de la ministru până la notarul de sat toţi stau în legătură pentru a aplica iluziile câte se născocesc de capete ingenioase în aerul mefitic şi bolnăvicios al Bucureştilor. Astfel se guvernează din nefericire de zeci de ani şi de aceea n-avem nici urmă de autonomie comunală, de aceea atribuţiile organelor comunale, în loc de-a interesa pe oameni şi a-i atrage, [î]i respinge; de aceea fiece primar, ajutor, membru etc. sunt plătiţi anume... ca să se intereseze ? nu, ca să nu se intereseze de comună.

Oare secretul unei vieţi comunale energice şi autonome să fie un privilegiu al raselor germanice ? Nu tocmai. Vedem un stat vecin, Austria, unde populaţiuni de rase foarte deosebite au o viaţă comunală de model alăturată cu slugărnicia către subprefecţi pe care-o au comunele noastre. Şi cu toate acestea autoritatea statului e acolo cu mult mai tare şi mai concretă decât la noi, unde personajele ce ne administrează, departe de-a fi obiectul stimei cetăţenilor, sunt din contra tot ce societatea consideră ca mai abject şi mai de nimic.

Dar unde mai punem una ? O modificare a legii comunale imediat înaintea alegerilor. Dar nu se va putea spune că o asemenea reformă *ad hoc,* imediat înaintea unor alegeri certe, este ticluită anume pentru trebuinţele electorale ale actualilor deţinători ai demnităţilor comunale ? Că toată reforma e pusă la cale de oamenii interesaţi în chestie, interesaţi anume să iasă la viitoarele alegeri ? Lucrul e atât de bătător la ochi încât nu ni se pare necesar a mai insista asupra lui. Şi-n adevăr, demult se şopteşte că variile şi costisitoarele nerozii făcute de primăria actuală

---

ar fi inspirând părinţilor cumularzi ai comunei o frică semnificativă în faţa unor eventuale alegeri; de aceea, schimbând legea, deci cu necesitate şi rezultatele ei, ar spera să obţie de la alegeri ticluite o ratificare mai spontană a onerosului trecut al primăriei.

[26 octombrie 1882]

[„ÎN ZILELE DE 12, 13 ŞI 14 MAI 1881...”]

În zilele de 12, 13 şi 14 mai 1881 se adunase la Sibiiu, din toate ţinuturile Ardealului şi Ţării Ungureşti locuite de români, un număr însemnat de delegaţi, trimişi de către alegătorii lor pentru ca să se consulte ce atitudine să ia românii în faţa alegerilor ce aveau a se face pe atunci pentru Camera din Pesta.

Am dat seamă de-atunci de încheierile luate de acea conferenţă de alegători. Acele încheieri cuprind programul partidului naţional - român , care se obligă a lupta pe cale legală pentru obţinerea următoarelor drepturi: 1) recâştigarea autonomiei Transilvaniei; 2) introducerea limbei române ca limbă oficială a administraţiei şi justiţiei în ţinuturile locuite de români; 3) numirea de funcţionari români sau, dintre neromâni, numirea acelora cari ştiu scrie şi vorbi limba română; 4) revizuirea legii asupra naţionalităţilor; 5) autonomia bisericelor şi şcoalelor confesionale; 6) crearea unei legi electorale pe baza sufrajului universal sau cel puţin investirea cu drept electoral a oricărui cetăţean ce plăteşte o dare directă; 7) colaborare cu cei ce ţin seamă de interesele şi bunăstarea poporului.

Conferenţa de-atunci a însărcinat pe comitetul ei electoral să compună un memorand esplicativ în cauză şi să-i dea cea mai întinsă publicitate.

Această lucrare au apărut acum în limbile franceză, germană şi maghiară, precum şi în cea română, şi poartă titlul: *Memorial compus şi publicat din însărcinarea Conferenţei generale a reprezentanţilor alegătorilor români, adunaţi la Sibiiu în zilele de 12, 13 şi 14 mai st.n. 1881—* (Sibiiu 1882/ 1 vol. 144 pag.).

Constatăm cu multă părere de bine că lucrarea aceasta, dictată de-un adânc sentiment de naţionalitate, e scrisă totuşi cu multă linişte, cu o demnă obiectivitate. Ne rezervăm plăcerea a da o seamă mai amănunţită despre cuprinsul ei; deocamdată însă credem a putea repeta ceea ce zic confraţii de peste munţi: ,,nici un român ştiutor de carte să nu întârzie a-şi procura această lucrare". Repede şi în corectă grupare urmează datele autentice cari dovedesc dreptul de autonomie al Ardealului, însemnătatea politică a românilor în evul mediu atât în Ardeal cât şi în judeţele dintre Tisa şi Carpaţi; c-un cuvânt un curs de istorie şi de drept public *in nuce . Pân' acum* n-a apărut nici o carte care să fi descris în mod atât de limpede situaţia politică a românilor din monarhia Habsburgilor.

Ziarele maghiare au şi început a discuta cuprinsul lucrării acesteia şi ceea ce constatăm pân' acum e că tonul ei liniştit şi plin de demnitate a impus adversarilor. Ar fi acum de datoria politicilor influenţi din România de-a da scrierii răspândirea ce i se cuvine în coloanele presei europene. Trebuie să se ştie odată că o jumătate a poporului românesc are a suferi, sub dominaţiune maghiară, cele mai mari nedreptăţi; că fiece zi aduce cu sine o nouă tentativă în contra existenţei naţionale a acestui element, considerabil ca număr, dar şi mai considerabil încă prin aptitudinile şi calităţile lui. Popor militar în decursul evului mediu întreg, producând din mijlocul lui mari eroi şi mari regi, românii au fost încet - încet jertfa unor uzurpaţiuni pe cari astăzi nu le justifică nimic, precum nu

erau justificate nici în trecut.

Pentru noi nu e îndoială că consângenii noştri din Ardeal vor izbuti a obţine de la Coroană şi de la împrejurări realizarea întregului lor program, pentru că presiunile maghiarilor, departe de-a le folosi acestora, au trezit şi mai adânc sentimentul naţional al vrednicului şi statornicului popor românesc. Observăm cu bucurie că, chiar în acele ţinuturi unde sufletul părea mai adormit , un spirit nou, dătător de viaţă, s-a deşteptat. Cine are dreptate la urma urmelor nu este pretinsul drept istoric sau dreptul public, durat în favorul unei singure naţionalităţi, a celei maghiare, cine are dreptate este realitatea etnologică, este adevărul. În numele adevărului şi sub suflarea lui binefăcătoare e scrisă şi această lucrare şi, pentru că niciodată în cursul istoriei n-am văzut adevărul învins ci pururea învingător, de-aceea şi acum putem prezice că, *per ardua ad astra ,* cauza română va triumfa.

[28 octombrie 1882]

ÎN FINE... TOT BINE

Suntem bine informaţi că Ministerul Instrucţiunii Publice a dat ordin d-lui Cumbaris *a expulza pe Vetzis din şcoală...,* din şcoala profanată de el despre care am vorbit în atâtea rânduri. În acelaşi ordin d. ministru impune directorului de formă, Cumbaris , ca să fie un director de fapt şi să organizeze şcoala şi să trimită programa şcoalei, care nu este aprobată, Ministerului spre aprobare; dacă d. Cumbaris nu va dovedi că ştie organiza o şcoală i se va retrage dreptul ce i s-a dat şi, dacă n-ar esecuta în parte sau în total ordinul ministrului, şcoala se va închide.

În acelaş timp ministrul a însărcinat pe revizorul şcolar a circumscripţiunei a observa dacă ordinul dat d-lui Cumbaris s-a esecutat sau nu şi a raporta ministerului.

Felicităm pe d. ministru pentru măsura energică şi conformă demnităţii ţărei. Aşa trebuie să lucreze bărbaţii eruditi, morali şi cu durere de viitorul ţărei. Dacă până aci ne-am bazat pe credinţe, acum ne bazăm pe fapt şi sperăm că cei ce au dat asemeni ordine vor şti a le executa.

Adevărul trebuie să triumfe; minciuna şi crima trebuie să cadă! Când este vorba de interese mari, naţionale, între cari ocupă primul loc educaţiunea şi instrucţiunea tinerimei noastre, toţi românii trebuie să aibă un singur sentiment, o singură inimă, şi-n ea trebuie să fie gravate cuvintele: progres şi moralitate !

[29 octombrie 1882]

[„PRECUM ASTRONOMUL...”]

Precum astronomul aşteaptă cu minutarul în mână trecerea unui corp ceresc printr-un anume punct către care îşi îndreaptă instrumentul său optic , tot astfel şi noi am putea sta cu ceasornicul înainte-ne, să urmărim cum se scurge nisipul şi cum se apropie din ce în ce termenul fatal al încetării libertăţilor publice, al dictaturii personale a d-lui I. C. Brătianu.

Degeaba foile guvernamentale ar face paradă de liberalismul lor; se apropie ora în care, în România, omului de la guvern îi va fi permis totul, cetăţeanului nimic; ora în care aparatul electoral, construit după reţeta tuturor stăpânilor absoluţi din lume, nu ne va mai da din urne decât creaturi ale unei persoane, ale unui singur om, ale despotului , ale d-lui I. Brătianu.

Chiar pân' acum lumea numea vizirat domnia ministrului nostru prezident. Ne putem închipui ce va fi de acum înainte, când, în comună, nu va exista decât un singur colegiu, a cărui majoritate va fi pururea compusă din delegaţii guvernamentali ai colegiului al IV[-lea]; iar Adunările vor fi alese asemenea de delegaţii acestui colegiu, trimişi de subprefecţi să majorizeze pe alegătorii din colegiul I şi II.

Ca o cetate luată prin surprindere opinia publică, opoziţia în Parlament, presa n-au avut nici timpul material necesar pentru a băga de seamă ce se pregăteşte: schimbarea, nimicirea întregului sistem electoral şi reprezentativ din România, substituţia clandestină a sufrajului universal, însă nu direct, ci strunit, legat bine de mâni şi de picioare, pentru a fi pururea o unealtă în mânile despotismului.

Iată ceea ce am fi trebuit să ştim demult.

Toţi oamenii aceştia s-au îmbogăţit. Pe ce cale e de prisos a o spune; nu e aproape unul care nu s-ar putea aranja sub un paragraf din Codul lui Vasile Vodă Lupu, după carele abuzul unei vrednicii publice pentru a face avere se pedepsea încă cu cordonul Sfintei Cânepe. Ei bine, aceşti oameni nu pot risca căderea. Ce s-ar alege, pentru numele lui Dumnezeu, de cei ce au trimis pe ţărani sub suliţi căzăceşti până dincolo de Balcani; ce s-ar alege de cei cari, însărcinaţi cu răscumpărarea, au făcut în acel timp milioane; ce s-ar alege, social vorbind, de toate elementele acestea oculte, brutale, comune, cari s-au cocoţat deasupra ţării, cari s-au îmbogăţit, cari, mai mult, s-au aristocratizat ?

Se 'nţelege . Mutre confiscate, cărora orice om onest le-ar fi închis uşa înaintea nasului, s-au ridicat sub domnia d-lui Brătianu în sferele de sus; formează aşa numita societate la balurile şi la curtea regelui. De gâtul unor banditi sau a unor trădători notorii s-au atârnat semnele de onoare ale

ţării; corectorii gazetelor roşii au ajuns milionari; toată plebea asta politică e azi scoasă din cutie, parfumată, înmănuşată , lustruită. E firesc lucru ca aceste elemente declasate ridicate din întuneric şi din ocupaţiuni adesea maloneste, intrate odată în atmosfera luminată de razele coroanei, să şi vrea să rămâie acolo.

Aceşti oameni vor să păstreze ce au. Nu numai averea — căci asta n-ar însemna nimic — nu! influenţa, vaza, rangul în ordinea socială, jeţurile din Adunare, cu un cuvânt tot ce sărmana vale a Dunării au avut de oferit meritului sau talentului, tot ce d. Brătianu a monopolizat pentru creaturile sale. Toate trebuiesc păstrate în mâna Pătârlăgenilor şi Costineştilor, toate trebuie să rămâie zestre inatacabilă a nulităţilor, o schimbare de guvern să nu mai fie cu putinţă; arhiliberalii au devenit arhiconservatori în ceea ce-i priveşte şi nu se sfiesc nici înaintea... dictaturei personale a d-lui Brătianu.

Credem că cititorul care e deprins cu Ţara Românească, cu mecanismul ei administrativ de-o perfectă onestitate, cu instinctele generoase ale subprefecţilor, cu independenţa aproape legendară a colegiului al Iv-lea , nu-şi vor face iluziuni în privirea aceasta.

Contopite toate colegiile într-unul singur, în care delegaţii celui al Iv-lea vor decide, soarta oricărei alegeri îndeosebi şi a tuturor laolaltă e de mai nainte cunoscută: ele vor fi de prisos, vor fi o ocazie dată ministerului de a-şi plăti cu diurne creaturile numite de subprefecţi şi de organele poliţieneşti, vor fi atotputernicia guvernamentală, fără umbră de opoziţie, fără putinţă ca un glas independent să mai pătrundă în Adunări, căci izvorul a toată independenţa, colegiile neatârnate de pân' acum , se desfiinţează.

Toate astea sunt bune şi frumoase.

Înţelegem chiar ca d. Brătianu să ne aducă aminte soarta gladiatorilor : *Morituri !* E drept să ne aducă aminte: clasele vechi ale României au sărăcit şi au căzut; vremea lor a trecut pentru totdeuna; toţi românii sunt săraci, toţi sunt egali. ,,Nu mă vreţi voi pe mine, dar vă voi eu pe voi. Am în mâna mea colegiul IV, inerţia pe care-o mişc încotro voi, şi din care fac colegiu I, cu el am în mână ţara, prin el fac din nulităţi oameni mari".

Ave Caesar !

O grijă îşi vor lua desigur oamenii atunci; grija opoziţiei, a controlului, a afacerilor publice. Vorba românului: ,,De ce 'ncărunţeşte nebunul ? De grija altora". Asemenea lucruri vor fi atunci naturalmente de prisos. Măria Sa, stăpânul nostru, d. Brătianu, ne va împărtăşi pe fiecine, după dragostea şi credinţa ce vom avea pentru el, cu câte un scaun în Parlament , cu câte-o funcţie, cu câte-o misiune; vom fi cu toţii — noi, supusul neam românesc — reduşi la rolul de-a solicita favorurile onor. Pătârlăgeanu sau Dimancea, favori preţioase, precum numai un valet le poate da. Poporul ? Dar cine vorbeşte de popor ? El nu votează *direct.* Nimeni nu va putea să strige înaintea a o mie de inşi: Iată, oameni buni, unde mergeţi. O nu ! O mie nu vor fi nicicând la un loc. Grupuşoare adunate sub supraveghearea poliţiei vor alege... un delegat pe sprânceană, om al stăpânirii, credincios, trecut prin toate. Apoi delegaţii aceştia vor majoriza colegiul I şi al Ii-lea şi vor alege pe cel recomandat de Escelenţa sa d. subprefect.

Ave Caesar !

În sfârşit d. Brătianu va putea să-şi realizeze fantazia de-a fi singur stăpânitor în România, de-a putea face tot ce vrea şi tot ce nu vrea. Tot ce nu vrea înafară. Un parlament îndărătul căruia să se ascunză în cestiuni exterioare nu va mai avea. Oricare putere îi va putea spune:

„Fii mai espeditiv , d-le prim ministru , ştim cum stau lucrurile la d-voastră. Vrei să pretinzi că ridicolele figurine pe cari le-ai numit deputaţi îţi rezistă ? Nu ne jucăm de-a baba oarba".

Mişelia înlăuntru, umilirea în afară — iată care va fi caracterul acestei dictaturi în România. Căci acesta nu este absolutismul monarhic, răsărit din iubirea unui mare cap încoronat pentru clasele de jos; nu, este absolutismul unui ambiţios pentru a asigura impunitatea creaturilor sale. Nu este Frideric II sau Iosif II... e Vitellius cu compţiunea adâncă, cu mijloacele moleşitoare, cu dezbărbătare .

Dar vor întreba unii: ce se va face monarhul în România când alăturea cu el — cel mai liber dintre români, acela a căruia libertate se răsfrânge asupra tuturor — se va ridica al doilea monarh, al valeţilor şi creaturilor, când România toată va fi îmbrăcată în livreaua celui din urmă?

Ce se va face ? Nu ştim. Ştim noi daca d. Brătianu mai are necesitate de El ? Poate că nu mai are. În orice caz, cu acest aparat electoral care nu e suficient nici măcar pentru a masca dictatura regentului-ministru , rolul monarhului e redus la nimic.

[2 noiembrie 1882]

[„ «MEMORIALUL» COMITETULUI...”]

,,Memorialul " comitetului ales de Conferenţa română din Sibiu ne descopere situaţia curioasă şi umilitoare ce li s-a creat românilor din monarhia habsburgică prin dualism şi prin măsurile guvernamentale ale maghiarilor. Popor străvechi pe teritoriul unei ţări autonome, care şi-a mănţinut independenţa ei în curs de sute de ani atât faţă cu regii Ungariei cât şi faţă cu turcii, românii, cari singuri formează două treimi a populaţiunii ţării — pe când maghiarii şi germanii abia formează o a treia parte — sunt puşi cu totul în afară din viaţa publică prin fel de fel de măsuri machiavelice şi persecutaţi în toate ale lor, cu o stăruinţă demnă de o cauză mai bună.

Începând cu pseudoistoriografii cari contestau originea şi vechimea poporului nostru în munţii Ardealului şi sfârşind cu măsurile d-lui Trefort , maghiar de origine franceză, care introduce cu de-a

sila limba maghiară în şcoalele rurale, vedem o lume întreagă, popor, diplomaţi, învăţaţi, conspirând pe întrecute în contra unui biet popor rustic din străvechime aşezat în acele locuri, viteaz la război, harnic şi liniştit în timp de pace, şi toate acestea — pentru ce ? Ştim noi bine pentru ce ? Pentru că n-are Dumnezeu de lucru, am zice.

În adevăr, nu s-ar crede şi cu toate acestea există până azi istoriografi cărora li se pare nimica toată a escamota un popor întreg de zece milioane de suflete din Dacia, a-l pune în Pind şi a-l face să vie de acolo îndărăt, prin suta a douăsprezecea, de peste Dunăre. Această teorie, susţinută întâi de Rosler , se bucură şi de favoarea maghiarilor şi astfel, cu vorbe, cu deducţiuni hazardate, cu combinaţiuni asupra unor timpuri egal de fabuloase pentru toate elementele din ţară, ei ar vrea să tăgăduiască drepturile şi existenţa unui popor de trei milioane, a unui element aievea care trăieşte, vorbeşte limba lui proprie, are cultura şi istoria lui proprie, cu un cuvânt al unui popor radical deosebit de cel maghiar.

Ce curioasă idee vor fi având maghiarii despre natura oamenilor şi a lucrurilor când încearcă a face într-o zi ceea ce o mie de ani n-au putut face ? Ce copilărie e din partea lor de - a - şi închipui că naţiunile pier de pe-o zi pe alta. Bascii din Spania vorbesc până azi limba bască , sudul Franţei vorbeşte şi cultivă limba provensală, în Belgia, sub pătura subţire de cultură franceză, subzistă două naţionalităţi deosebite, după dispariţiunea Imperiului bizantin şi a celui turcesc, adecă după o mie cinci sute de ani, vedem încolţind , cu toată lunga dominaţiune străină, toate naţiunile vechi ale Peninsulei tracice: albaneji, români, bulgari, sârbi, greci, unele scăzute la număr, altele crescute; dar toate vii. Ceea ce n-au putut face cultura bizantină sau cucerirea otomană vor face ungurii prin societăţi de maghiarizare ? În Rusia, dacă s-ar cutremura absolutismul ei actual, am vedea zeci de naţionalităţi deosebite răsărind intacte de sub pătura foarte subţire de predominaţiune moscovită .

Până la sfârşitul sutei Xv-a românii sunt în Ardeal şi Ţara Ungurească unul din elementele cele mai considerabile în viaţa politică. Trăind sub voievozi proprii şi sub legile lor proprii, fără amestec din partea Ungariei, ziditori şi apărători de cetăţi, pururea buni ostaşi, epoca de aur din ţările noastre, începută cu Mircea şi încheind cu Ştefan cel Mare, e o epocă de aur şi dincolo. Români sunt atât de numeroşi în munţii Ardealului încât fragmente ale populaţiunii Maramureşului fondează sub Dragoş statul Moldovei, fragmente din ţinutul Făgăraşului, Ţara Românească. Cine vrea să-şi facă o idee de energia CU totul elementară a acelui popor să considere că, optzeci de ani după fondarea ei, Moldova ajunge din colţul Ţării de Sus până-n Nistru şi la Cetatea Albă, Ţara Românească într-o sută de ani până în Dobrogea şi pe întreg malul drept al Dunării. E o epocă aceasta care în Ardeal produce pe Voievodul Iancu, cum îi zic baladele române şi slave, pe Ioan Huniad Corvin . Papa Piu II (Aeneas Silvius Piccolomini) născut pe la 1405, deci contimporan cu toată seria strălucită de eroi ai poporului românesc, zice despre Iancu

> ,,Ioannes Hunniades , cuius nomen caeteros obnubilat , non tam Hungaris quam Valachis , a quibus natus erat, gloriam auxit ".

Încă în suta a şaptesprezecea Miron Costin scrie regelui Poloniei că cel mai frumos şi mai corect dialect românesc, cel mai apropiat de graiul italic se vorbeşte în Satmar, unde, cu toată emigrarea lui Dragoş, românii rămaşi acolo sub fratele lui, Voievodul Balc , sunt atât de numeroşi ca şi când n-ar fi ieşit nimenea din ţară. E curios a auzi azi că, tocmai în acele clasice locuri, d-nii maghiari vor să înfiinţeze o episcopie *maghiară* de rit greco - catolic pentru români şi ruteni.

Şi când privim la munca seculară a acestui popor, la suma de putere musculară cheltuită, ne prinde mirarea. Ţinuturile în care locuiesc românii sunt răpite pustietăţii şi codrului. Fiece palmă de pământ de hrană e câştigată prin estirpare de codri seculari, prin curătură.

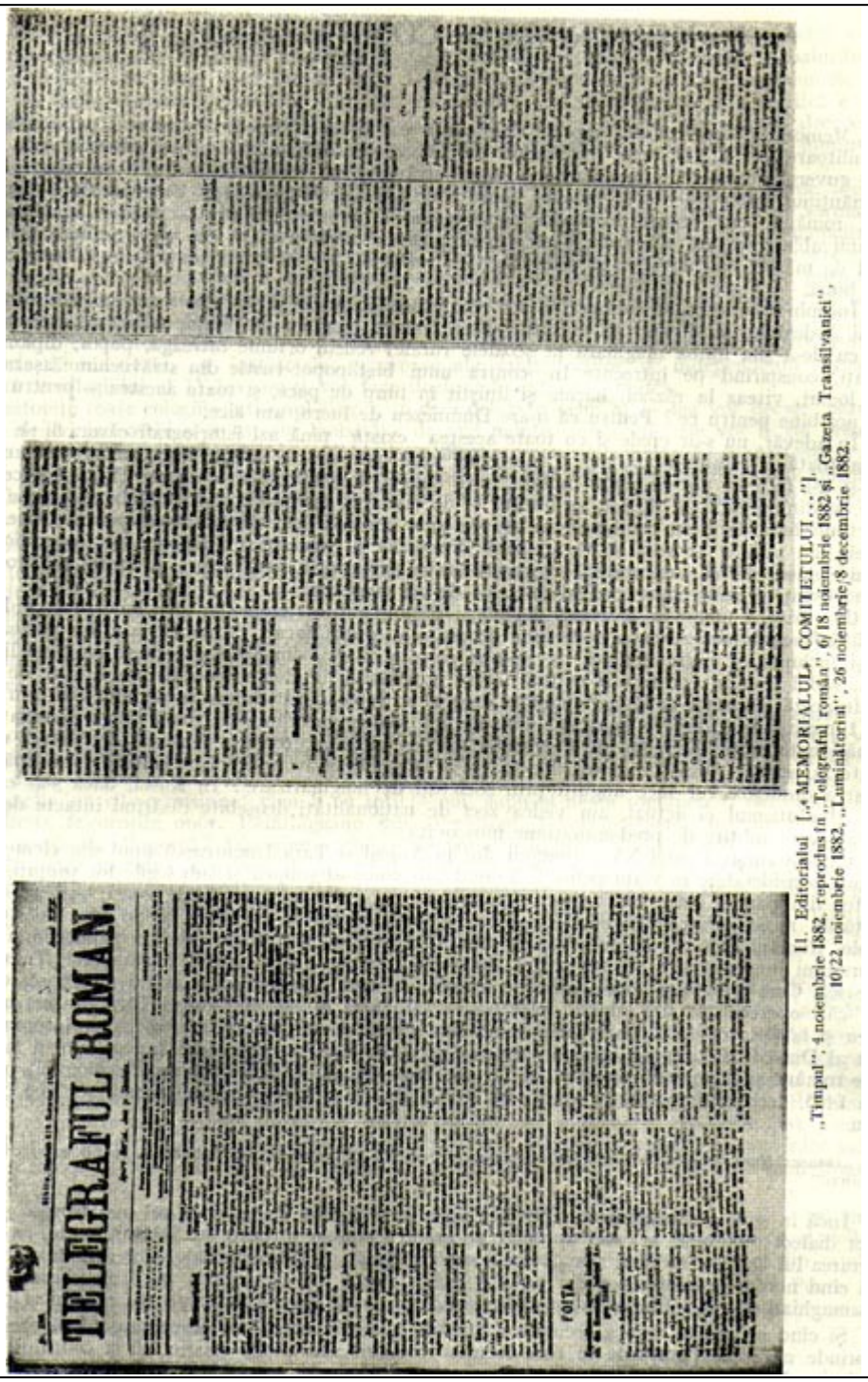

11. Editorialul [„MEMORIALULŪ COMITETULUI...”]. „Timpul”, 4 noiembrie 1882, reprodus în „Telegraful român”, 6/18 noiembrie 1882 şi „Gazeta Transilvaniei”, 10/22 noiembrie 1882, „Luminătorul”, 26 noiembrie/8 decembrie 1882.

Pe când maghiarul şi-a câştigat şesurile patriei sale păscându-şi caii şi plimbându-se , [î]l vedem pe român cucerind palmă cu palmă pământul de sub puterile naturii, [î]l vedem curăţind rădăcinile codrilor seculari şi creându-şi patria lui muntoasă pas cu pas.

Cred oare ungurii că caracterul acestei munci grele şi statornice nu s-a imprimat în toată fiinţa poporului românesc, cred ei că această viaţă n-a lăsat adânci urme psicologice în acest popor, atât de liniştit în aparenţă, dar de o cumplită îndărătnicie în fundul sufletului său? Românul nu uită nici binele, nici răul. N-a uitat fărâmăturile de graţie ce li s-a aruncat de către echitatea Casei de Austria; de aceea e unul din popoarele cele mai dinastice ale monarhiei; dar românul nu uită în veci nici răul ce i l-au făcut alţii. Moştenirea de aversiune şi de iubire o păstrează intactă şi de aceea orice încercare de-a-i contopi este zădarnică şi copilăroasă. E zădarnică în Rusia, unde un colos de zeci de milioane apasă asupra câteva sute de mii, unde limba se transmite numai prin viu grai din generaţie în generaţie; cu cât mai zădarnică va fi în Ungaria ?

Între mijloacele de-a înlătura pe români de la viaţa publică, cel mai de căpetenie e legea electorală escepţională, mănţinută ad-hoc pentru Transilvania. Legea aceasta e făcută în favorul esclusiv al populaţiunilor orăşeneşti — şi românii sunt în cea mai mare parte ţărani — apoi în folosul nobililor — toţi maghiarii sunt nobili şi votează direct, fără cens, fără nimic — şi a secuilor, cari iar

votează direct. Astfel s-au creat o lege anume pentru Ardeal, care pune alegerile în mâna neromânilor , încât numărul de reprezentanţi pe cari l-ar putea obţine poporul în asemenea condiţiuni e cu totul ridicol.

Totodată guvernul se sileşte prin legi agrare a aduce pe român la sapă de lemn. Deşi ţăranii au fost împroprietăriţi, deşi despăgubirea pentru pământurile ce s-au conferit e strălucită, totuşi, prin aşa numita comasare , i se iau locurile lui roditoare şi i se dau în schimb locuri rele, apoi i se iau curăturile şi i se dă în schimb pădure. S-au restrâns dreptul de păşune, încât numărul vitelor de muncă a scăzut în proporţii enorme. Sate deposedate , familii aruncate pe uliţi, mii de locuitori ameninţaţi a fi alungaţi din vetrele strămoşeşti — iată justiţia, iată administraţia maghiară. Pe de altă parte cârciumele constituie un privilegiu, evreii le arendează şi acolo — şi debitează băuturile lor nesănătoase; populaţiunea română descreşte şi degenerează.

Şi, deasupra acestei mizerii produse în mod artificial de către înţelepciunea de stat maghiară, mai vine mizeria morală, siluirea zilnică a limbei.

Un corespondent al ,,Gazetei generale" îşi propusese să descrie corupţia administraţiei maghiare. Dar omul mărturisi în fine că condeiul îi cade din mână, că o carte, nu un articol de jurnal abia ar fi în stare a o descrie. Şi de ce nu scrie această carte ? Pentru că

> *simţim scârbă — zice el — de acest organism care putrezeşte înlăuntru şi care cu toate astea trăieşte, ba chiar se 'ngraşă . Se înfioară cineva să arunce mai adânc privirea în rulajul acestei maşine şi nu e om care să creadă că va putea funcţiona în mod durabil, că e capabilă a trăi. Funcţionarii decretează dări fictive, care se încasează pe jumătate daca cel lovit de ele ştie a se precupeţi — împrejurare ce dovedeşte că totul e o escrocherie; aci sunt case de economie cari refuză a înapoia capitalurile depuse; aci i se cer ţăranului taxe pentru orice înregistrare cadastrală şi, oriunde ar vrea să se informeze, i se 'ntinde mâna goală. Judecătorului [î]i duci un râmător ori o butie cu vin şi eşti sigur să-ţi câştigi procesul — daca partea adversă n-o aduce doi râmători. Prădăciuni şi omoruri chiar se fac muşama pentru mită; e o justiţie care ameninţă a se 'năduşi în grăsimea ei.*

Iată regimul atrăgător de la care se pretinde să exercite asupra a trei milioane de români farmecul de - a - şi renega limba şi istoria lor şi de-a deveni maghiari.

Postulatul de căpetenie al memorialului e aşadar: autonomia Ardealului, căci autonom a fost în toţi timpii şi până acum şaisprezece ani, până la fuziunea făcută în contra voinţei esprese a românilor; în contra tractatelor din trecut, în contra dreptului şi bunului simţ, poate chiar în contra voinţei Coroanei, căci s-a făcut nu sub influenţa unei necesităţi dinlăuntru, ci sub presiunea împrejurărilor create de războiul austro - italo - german , când emigranţi maghiari, ştiuţi pe atunci de contele Usedom , deci şi de principele de Bismarck, pregăteau insurecţiunea şi dezmembrarea monarhiei habsburgice.

Aci, sub presiunea unor împrejurări independente de voinţa sa şi contrarie intereselor dinastiei îndeosebi, a Imperiului în genere, mâna monarhului a putut fi siluită să iscălească un act nedrept pentru unul din popoarele cele mai credincioase ale monarhiei şi favorabil pentru schimbăcioşii maghiari. Chiar în acest moment de cumpănă şi de silă, monarhul şi-a adus aminte de români; garantarea autonomiei lor bisericeşti şi şcolare au format cetatea îndărătul căreia naţiunea a mai putut lupta în contra cotropirii. Dar tocmai de această autonomie miniştrii moderni ai Ungariei cearcă zilnic a se atinge şi vor cerca poate până în momentul în care îndelung-- răbdătorul popor românesc va îngropa în ruine şi sânge tentativele lor.

[4 noiembrie 1882]

[„PE CÂND ÎN POLITICA ESTERIOARĂ...”]

Pe când în politica esterioară se operează o dislocaţiune şi o schimbare de front, d. C.A. Rosetti ne fericeşte din nou cu o scrisoare deschisă, adresată iubiţilor săi alegători. Se ştie că membrii majorităţii, pentru a împăca pe bătrânul lor şef, aşteptau să fie reales în colegiul devenit vacant şi, reintrat în Adunare, să-l pună din nou, cu entuziasm patriotic, în jeţul de prezident al Camerei. Speranţa de-a readuce pe păstorul rătăcit la turma cuvântătoare a patrioţilor se cam evaporează prin scrisoarea publicată în numărul de azi al „Românului". D-sa cere de la alegători să-i respingă candidatura în alegerea parţială, căci

> nu poate lua parte la lucrările unei Camere care, ajungând acum la sfârşitul carierei sale, nu mai are timpul şi poate nici putinţa de-a se mai ocupa de legile ce *demult* le-a propus d-sa (reforma electorală, electivitatea magistraturii) şi pe cari acum este silit a le supune dezbaterilor viitoarelor colegii electorale.

Nu putem tăgădui că această scrisoare are proprietatea a pune multe enigme opiniei publice. Amicul cel mai călduros al d-lui Brătianu şi cu toate acestea exilat de buna sa voie în Luteţia , cu toate astea supărat foc pe majoritatea sa fidelă, rezistând rugăciunilor prin viu grai şi înscrise ale credincioşilor, respingând genuflecţiunile a însuşi ilustrului d. Câmpineanu, iată lucruri cari, spuse deodată şi pe aceeaşi pagină, sunt proprii a escita o setoasă curiozitate, cu atât mai setoasă cu cât enigma va rămânea pururea neesplicată . Chiar duioasa reîntoarcere a păstorului la turma sa, chiar călduroase îmbrăţişări şi fericite lăcrimi de revedere ar da poate enigmei o încheiere mai mult ori mai puţin teatrală, dar n-ar dezlega-o .

Oncţioasă cum este şi cu duhul blândeţei , ca toate scrierile ilustrului nostru adversar, ne

întrebăm împreună cu cititorul până unde ne îndreptăţeşte ea de-a admite o sciziune în partidul liberal. Nimeni nu va putea zice că acest act, oricât de neted în formă şi oricât de ţinut în tonul blând - cuvântătorului Nestor, este o afirmare a concordiei din sânul majorităţii. Din contra, el dovedeşte neînţelegeri între majoritate şi d. C. A. Rosetti, deci între grupurile majorităţii ele 'n de ele. Până unde însă aceste neînţelegeri se răsfrâng şi asupra d-lui I. Brătianu e o cestiune la care nu noi, ci evenimentele vor răspunde.
[6 noiembrie 1882]

[„GRABA CU CARE...”]

Graba cu care s-a promulgat legea comunală cu aparatul ei electoral ne dovedeşte cât de mult era interesat partidul şi guvernul ca această lege să intre cât se poate de curând în vigoare. Graba a fost atât de mare încât un ziar din Capitală calculează cu drept cuvânt că, între votul ultim al Camerei şi publicarea prin ,,Monitor", n-a fost nici timpul material suficient pentru a supune noua lege sancţiunii regelui. Legea s-a promulgat deci fără să se fi sancţionat; d. ministru prezident pare a fi anticipat sancţiunea precum se scontează o poliţă înainte de termen.

Când vedem că o lege care modifică din temelie întreg regimul electoral al ţării se votează cu repejunea vaporului şi se promulgă fără să se fi sancţionat poate, putem constata din partea guvernului şi a legiuitorilor o mare uşurinţă, din partea opiniei publice o nepăsare tot atât de mare. Acesta şi este caracterul dezvoltării noastre întregi de la Unire încoace: uşurinţa advocaţilor legiuitori traducea zi cu zi texte străine de legi, copiate din ţări unde ele se potriveau şi aplicabile într-o ţară unde nu se potriveau nici cu starea de cultură, nici cu gradul civilizaţiei economice; iar ignoranţa nepăsătoare le aplauda, crezând că prin paragrafii traduşi din franţuzeşte starea ţării noastre va deveni egală cu aceea a Franţei sau a Angliei. Urmările au fost dezastroase precum se ştie. Neînţelese de popor şi de judecători, lesne de mânuit în favorul cametei şi mijlocitorilor, neputincioase întru a apăra pe român şi proprietatea lui funciară, ele au dat în curând precumpănire socială unei clase hibride de oameni, încât astăzi poate trei din patru părţi ale proprietăţii române au trecut în mâni străine şi semistrăine . Aşa numita revoluţiune socială, care s-a operat în ţara noastră de la Unire încoace, n-a avut de rezultat numai nivelarea deosebirilor de clase ce existau între români: nu, ea a fost totodată o suplantare a românilor prin elemente străine, o substituţie naţională. Acest proces de discompunere naţională s-au accelerat

---

şi mai mult în zilele Regatului; trebuia dar să se afle şi signatura acestei stări de lucruri, printr-un nou regim electoral, copiat din Statele Unite bunăoară, în cari în fiece an imigrează aproape o jumătate de milion ele oameni din toate ţările din lume şi unde încetul cu încetul spaniolii au fost suplantaţi prin anglosaxoni , iar aceştia sunt din ce în ce înlocuiţi prin germani.

În toate ţările monarhice ale Europei Constituţia şi legile păstrează urme ale trecutului; fiece popor a făcut mari progrese, însă le-a făcut în mod organic, păstrând pe de-o parte capitalul acela de instituţii care s-a dovedit bun în trecut, adaptându-se pe de altă parte împrejurărilor nouă prin alte legi. La noi trecutul e tabula *rasa:* totul e nou, de la numele statului până la atribuţiile primarului; veche este numai mizeria, care creşte din ce în ce, şi ceea ce promite a se învechi şi a creşte într-una sunt datoriile publice, sporite din nou c-o sută treizeci şi patru de milioane.

Noua lege comunală, ce constituie tiparul după care se va croi reforma electorală în genere, este poarta prin care intrăm sub regimul demagogiei autoritare. Rolul economicos care i se atribuie colegiului al patrulea, putinţa de-a majoriza prin delegaţii acestui colegiu pe toţi ceilalţi alegători pune soarta ţării întregi în mâna d-lui Brătianu şi-l preface în dictator pe cât timp va trăi, pe cât timp împrejurări neprevăzute n-ar răsturna partidul său de la guvern. Împrejurări neprevăzute zicem, pentru că ţara nu va mai putea-o face nici într-un chip. Rolul Coroanei se va reduce asemenea la nimic, căci, ales după principiile preconizate de d. C. A. Rosetti, ce devin lege prin admirabila dexteritate a d-lui I. Brătianu, Parlamentul viitor nu va putea cuprinde nicicând o minoritate atât de însemnată prin valoarea sau numărul membrilor săi încât aceasta să poată atrage în parte-i ţara prin activitatea ei parlamentară. E aproape de mintea omului că un asemenea Parlament, compus numai din recomandaţi şi din creaturi, ar fi tot atât de [de] prisos ca şi Parlamentul de sub Napoleon III, unde glasurile izolate ale opoziţiei se pierdeau ca în pustiu şi unde bărbaţi de stat ca bătrânul Thiers chiar puteau rămânea nebăgaţi în seamă.

Şi ce va face oare d. Brătianu cu puterea absolută ce-o solicită ? Va perpetua mecanismul administrativ şi fiscal de pân' acum ? Va spori *ad libitum* datoria publică, deja insuportabilă ? Va spori dările şi taxele, de-a căror zilnică introducere gem coloanele ,,Monitorului" precum gem contribuabilii ? Cine-o poate şti ? Ceea ce ştim numai este că materialul de oameni de cari ilustrul om de stat e încunjurat se compune din tot ce e moralmente decăzut în ţară şi că regimul demagogiei autoritare este şi mai favorabil dezvoltării viciilor şi cupidităţii . De aceea am încheia cu proverbul: Să nu dea Dumnezeu omului cât poate purta.
[10 noiembrie 1882]

[„ÎNCĂ DIN SESIUNEA TRECUTĂ...”]

Încă din sesiunea trecută se ascundea în cutele evenimentelor vestita lege privitoare la consiliile judeţene, acest fidel pendent al proiectelor cari au de ţintă introducerea votului universal

în România. Prin această lege, fragmentară şi ad-hoc ca şi cea comunală, se dispune şi pentru personalul menit a administra judeţul metodul de alegere sancţionat deja pentru comune. Acesta este al doilea pas spre demagogia autoritară , căci mai suntem încă în poziţiunea de-a putea număra aceşti paşi.

Nu vorbim aci de inichitatea sufrajului universal, mai ales în forma propusă de d. C. A. Rosetti. Oamenii sunt o dată din natura lor inegali , unul prin muncă şi merit se ridică pe scara socială, un altul rămâne pe loc, şi poate că trecerea din colegiu în colegiu, înălţarea politică a unui om într-o sferă din care [să poată] determina cu mai multă greutate voinţa publică să se fi considerat ca o răsplată datorită meritului sau, ca-n vremile vechi, ca o datorie pe cari calităţile superioare să fie obligate a le presta statului. În vechime aproape toate prerogativele, câştigate prin lupte şi muncă, erau în realitate datorii, era obligaţiunea celui ce o merita de-a servi statul mai mult şi mai bine decât altul care nu se distinsese. Votul universal le confundă toate acestea într-o apă; omul ce ar avea putinţa de-a se ocupa cu afacerile publice se confundă cu cel pentru care alegere şi elegibilitate sunt o belea, toţi sunt puşi pe aceeaşi linie: cel ce nu caută câştig în politică e pus în acelaş rang cu cei ce, prin industria aceasta modernă, nu au nimic de pierdut, ci totul de câştigat. Interesele claselor celor mai vechi şi mai importante ale poporului nostru se pun pe-o linie cu votul imigraţiunii de ieri de alaltăieri; şi cu toate acestea inichitatea e poate defectul cel mai mic al legii. La imputarea cumcă e nedrept de-a se şterge prin măsuri politice

---

deosebirile dintre oameni, rezultate din natura şi aptitudinile lor, ni s-ar putea răspunde că politica nu are a face nimic cu morala, că nu echitatea, ci rezultatele practice ale unei legi este ceea ce se are în vedere. Cari însă vor fi rezultatele acestei reforme, ce bine pentru ţară şi pentru instituţii poate rezulta din ea ? Decretată pentru comună şi judeţ şi în curând pentru Cameră, ea şterge până şi urma independenţei de caracter în colegiile electorale; colegiul al Iv-lea , devenit majorizator al tuturor alegătorilor, pururea guvernamental, ne va conduce la un despotism pseudo - parlamentar lipsit de orice control.

Chiar acum, când o mână de oameni independenţi tot mai găsesc mijlocul de-a pătrunde în Adunări, controlul nu este nimic mai puţin decât eficace; miniştri şi partid guvernamental trec peste întâmpinările cele mai justificate cu câte-o sofismă calculată după uşurinţa auditorului sau cu câte-o contraacuzare vulgară. Ce va deveni însă controlul ce are a-l exercita puterea legiuitoare când atotputernicia guvernamentală nu va mai avea a se teme nici de criticile cuviincioase ale unei opoziţii moderate ?

Abatele Galiani , o figură cunoscută în saloanele din vremea lui Ludovic al XV [-lea], zicea între altele:

> *În ţări neroditoare găseşti datini republicane şi guvern republican, navigaţie şi industrie, pace, linişte, economie, gol istoric şi urât; în ţări roditoare afli inegalitate de clase, glorie, onori, biruri mari, mult zgomot, mari răsturnări şi o istorie care are haz la citit.*

Fără îndoială România cată a se număra între ţările roditoare şi, deşi poate promiscuitatea etnică şi nestatornicia climei nu ne predispune la mari răsturnări, nici ne lasă s-ajungem la mare glorie — dar haz are istoria aceasta, mai ales cea modernă şi, veacurile viitoare nu vor putea să treacă fără un zâmbet de dispreţ peste uşurinţa cu care aruncăm de la noi bunuri morale pentru care un alt popor, mai aspru, mai primitiv şi mai tânăr, ar risca liniştea publică chiar. Ei bine, prin proiecte fragmentare şi votate ad-hoc se escamotează în România Constituţia şi regimul electoral şi această răsturnare cu susu 'n jos a sorţii politice a ţării, această desfiinţare prin subrepţiune a libertăţilor publice nu mai are puterea de-a turbura apatia în care am căzut.

Ce ne mai interesează pe noi, ce mai e în stare a ne mişca ?

S-ar părea că ne-am săturat de spectacolul inegalităţii, decretate oficial, între nulitate şi merit. Atâtea nulităţi s-au ridicat în cei din urmă ani, atâţia cavaleri de industrie s-au îmbogăţit încât spectacolul nu ne mai interesează şi pare c-am voi să vedem ceva nou, fie chiar cu preţul libertăţilor publice, fie chiar sub absolutism.

Nu mai e îndoială pentru nimenea că reformele ce se operează acum constituie începutul dictaturei d-lui I. Brătianu; nu e îndoială că colegiul sau al IV[-lea] ne va majoriza pe toţi, ne va închide gura tuturor. Pare c-am voi s-o vedem şi asta, pare c-am voi să asistăm la spectacolul ridicării unei pături de noi comedianţi politici, unei nouă serii de păpuşe dătătoare din mâni, unor noi speculanţi ai intereselor şi banului public.

Şi care e scopul măreţ pentru care sacrificăm cu uşurinţă ceea ce greu va fi de recâştigat ? O mare acţiune în afară, mari îmbunătăţiri înlăuntru, cărora li s-ar opune cineva ? Această lovire de stat, pe care o aprobă Parlament şi Coroană, are un scop superior actualităţii, o menire providenţială, o justificare istorică ? Nimic din toate acestea. Singura menire este perpetuarea la putere a unor ambiţii bolnăvicioase şi a unor nulităţi atât de comune şi atât de maloneste precum nici o ţară din Europa nu le mai poate produce.

[12 noiembrie 1882]

[„CU OCAZIA UNOR APRECIAŢIUNI...”]

Cu ocazia unor apreciaţiuni asupra partidelor din opoziţie, o foaie din capitală (,,Războiul"-

Weiss) crede a putea afirma că ,,peste puţin ziarul ,,Timpul" va înceta, iar membrii rămaşi în clubul conservator se vor contopi cu grupul d-lui G. Vernescu".

Nu este un mister pentru nimenea că grupurile opoziţiei caută de mult un teren comun de acţiune, o linie comună de purtare în activitatea lor politică şi parlamentară. Deosebirile de vederi fiind în mare parte puţin esenţiale, e natural ca din amândouă părţile oameni politici să fie dispuşi a desista de la o seamă din ele, în interesul consolidării opoziţiei. Dar despre încetarea ziarului ,,Timpul" nu este, nici a fost vodată vorba şi suntem autorizaţi a nega hotărâtor afirmarea ziarului menţionat mai sus.

[12 noiembrie 1882]

[„CÂTE ACTE ARE FARSA...”]

Câte acte are farsa şi al câtelea s-a jucat alaltăieri în Adunare ? După jalnica plecare a d-lui C. A. Rosetti la Paris lumea credea a fi scăpat pentru câtva timp de d-sa şi de proiectele d-sale; unii aveau chiar naivitatea de-a atribui d-lui I. Brătianu puţin simţ de om de stat, cât e firul de muştar măcar. S-ar fi putut crede în adevăr că, după atâţia ani de esperimentare consecutivă , d. prim ministru se va fi convins că nici frazele, nici principiile electorale chiar nu însemnează mult în viaţa unui popor; că ceea ce se cere înainte de toate pentru a-l administra bine şi pentru a-l conduce este muncă şi ştiinţă. Ar fi fost de crezut că d. prim ministru s-a convins în sfârşit de sterilitatea absolută a partidului său roşu şi a vecinicelor lui tendenţe de reforme, precum şi că ţara s-a săturat de ele, aşteptând, din contra, de la stabilitatea instituţiunilor o dezvoltare mai sănătoasă a intereselor ei.

Cine-a crezut-o s-a înşelat. Plecarea d-lui C. A. Rosetti la Paris, mânia sa aparentă asupra majorităţii Camerei, sciziunea de principii între el şi dioscurul său politic n-au fost decât tot atâtea scene de farsă, pentru a masca invazia ohlocraţiei autoritare, pentru a masca venirea acelor legi cari, modificând regimul electoral de pân' acum , pun pe toţi alegătorii la discreţia guvernului, fac cu neputinţă orice alegere liberă, prefac pe viitorii deputaţi în valeţi patentaţi ai guvernului, iar pe viitoarele guverne în creaturi neresponsabile a unui singur om.

O mască a fost deci totul şi nimic alta. Colegiul al III-lea a reales pe d. C. A. Rosetti, o Cameră fără biurou — deci legal incapabilă de-a lucra — l-a proclamat deputat şi, după ce această Cameră au comis în două zile două ilegalităţi consecutive, tot ea l-au proclamat preşedinte.

Nu mai există aşadar nici o îndoială că Adunarea împărtăşeşte vederile d-lui C. A. Rosetti: ea vrea contopirea colegiilor electorale, vrea electivitatea magistraturii. Pe de altă parte majoritatea aceasta fiind a guvernului Brătianu, iar d-sa, tăcând faţă cu proiectele radicale ale amicului său politic pare a consimţi la ele, împreună cu tot cabinetul.

Alegerea d-lui C. A. Rosetti la prezidenţia Adunării însemnează aşadar: contopirea colegiului I, al Ii-lea şi al Iv-lea într-unul singur, deci majorizarea tuturor drepturilor prin delegaţii guvernamentali ai colegiului al Iv-lea ; apoi electivitatea magistraturii, deci robia justiţiei sub regimul de partid, punerea onorii, vieţei, averii oamenilor la discreţia bandelor electorale ale lui Serurie.

Iată dar la ce avem a ne aştepta. Funcţiile de judecător ca şi cele de deputat vor deveni adevărate moşii, pe cari guvernanţi inteligenţi le vor putea pune în toată regula la licitaţie, precum se şi face în Statele Unite, şi ceea ce s-a întâmplat deja în unele ocaziuni se va repeta de regulă: judecătorii viitori din România vor putea stabili înţelegeri permanente cu Radu Anghel şi Palma - latâ , precum şi cu alte instituţii oneste, spre a împărţi, cu preţul impunităţii , venitul meseriilor lucrative, precum se 'ntâmplă asemenea în Statele Unite. În genere, lipsind orice control, ba chiar posibilitatea acestuia, guvernul va putea să-şi recruteze deputaţii şi administraţia din elemente esclusiv energice, încât cuviosul Simeon şi eroii de la 11 fevruarie să fie oarecum norma şi prototipul personalului onest şi fidel de care se va servi viitoarea omnipotenţă Rosetti brătianu .

[19 noiembrie 1882]

[„S-A ZIS CĂ ACELEAŞI CAUZE...”]

S-a zis că aceleaşi cauze produc de ordinar aceleaşi efecte. Aceasta explică îndeajuns, credem, noi, pentru ce priveliştea la care asistăm de şase ani nu este decât reproducţiunea fidelă a epocei agitate din 1868, care dezgustase ţara întreagă de regimul reprezentativ.

Camera de atunci, produs al reteveielor electorale şi al celei mai monstruoase ingerinţe administrative ce s-a văzut vrodată în România, rămăsese ca un model unic de servilism şi de platitudine parlamentară. Faimosul strigăt: Sus, băieţi ! Jos, copii ! a intrat deja în domeniul istoriei şi va înfiera pentru totdauna această nenorocită pagină a vieţei noastre constituţionale.

Nu credeam totuşi ca reînnoirea ei să mai fie posibilă. Lucru ciudat ! a fost de ajuns ca D. Brătianu să revie la putere pentru ca aceleaşi scene ruşinoase să se repete cu o preciziune aproape matematică. Desfrâul demagogic din 1868 se răsfaţă astăzi cu o intensitate încă şi mai mare, cu toată condamnaţiunea trecutului, cu tot progresul realizat de atunci. Aceiaşi oameni

ignoranţi, maloneşti şi cupizi cari au aruncat asupra trecutului un reflect atât de trist sunt şi astăzi „în fruntea bucatelor ", daca ne este iertat să ne servim de o expresiune scumpă vocabularului roşu. Toate lepădăturele , toate putregaiurile lui 1848 şi ale lui 1868 au ieşit iarăşi la lumină. Ţara nu mai

poate răsufla din cauza Seruriilor, Pătârlăgenilor. Mărgăriteştilor, Grigoreştilor , cari au năpădit-o de toate părţile ca o droaie de câini flămânzi.

Punctele de contact şi de asemănare între cele două epoce sunt în adevăr uimitoare. Camera slugarnică din 1868 îşi vede imaginea reprodusă în Camera ,,automaţilor " din 1882. Cuvântul de ,,automaţi" va rămânea, căci rareori el a fost mai bine aplicat. Scandalul chiverniselei neruşinate pe socoteala statului continuă, fie sub formă de grase pensiuni viagere , fie sub titlu de recompense patriotice atât de gustate odinioară, fie prin mijlocul diurnelor, misiilor în străinătate cari se cifrează la mii de lei, cumulului funcţiunilor practicat pe o scară întinsă, răscumpărărilor de lucrări problematice sau imaginare şi atâtea alte invenţiuni maestre datorite acestor lacomi patrioţi. De altă parte, favoarea şi nepotismul au luat nişte proporţiuni necunoscute până şi în cele mai nefaste timpuri ale Regulamentului. Pretutindeni administraţiunile publice sunt împănate de neamurile puternicilor zilei până la a zecea spiţă. N-a rămas locuşor în buget care să nu fi fost întrebuinţat pentru căpătuiala protegiatului cutărui sau cutărui roşu influent .

Din această cauză funcţionarii publici nu mai sunt astăzi servitorii ţărei care-i plăteşte, ci creaturele supuse ale partidei care i-a numit; şi cetăţeanul care, din păcate, are nenorocirea să nu împărtăşească ideea că d. Brătianu este un mare om de stat sau d. Costinescu un finanţiar fără seamăn se vede expus zilnic la cele mai incalificabile vexaţiuni.

Astfel asistăm cu toţii la o ediţiune revăzută şi augmentată a tuturor turpitudinilor cari au făcut atât de celebră prima trecere la putere a roşiilor. Oriîncotro întoarcem privirile dăm peste aceeaşi falsificare sistematică a instituţiunilor şi aceeaşi batjocură a principielor cari constituiesc patrimoniul sfânt al omenirii. În numele libertăţii, oamenii de la putere au comis şi comit pe toată ziua cele mai cutezătoare abuzuri de putere. Prefecţii şi subprefecţii regimului arestează , bat şi schingiuiesc pe cetăţeni, în dispreţul Constituţiunii şi al legilor. Lumea se plânge; se numesc anchete spre a se dovedi adevărul celor reclamate. Daca procurorul are destulă integritate de caracter spre a nu menaja pe culpabili şi a nu ceda nici unei intimidări rezultatul cercetărilor sale rămâne îngropat în cartoanele ministerelor şi funcţionarul abuziv continuă a desfide opiniunea publică indignată. În numele egalităţii, de care le este gura plină întotdauna, aceşti satisfăcuţi şi-au atribuit toate onorurile, toate sinecurele, toate privilegiele, ca o dovadă strălucită a dezinteresării şi a patriotismului lor. În numele fraternităţii, în fine, ei au mers cu neruşinarea până a vinde oamenii cu toba la mezat !

În mijlocul acestei dezlănţuiri de pofte şi de patime patriotice s-au operat şi câteva schimbări la faţă impuse de evenimente. Deodată cu cărunţeala părului, ermitul de la Florica a fost aclamat de semizeu. Cu ocaziunea acestei deificaţiuni toate dobitoacele apocalipsei au devenit fiinţe inteligente: ,,asinii " de odinioară, ca să ne servim de forma neologistă întrebuinţată de d. Maiorescu, s-au îmbrăcat în piele de leu şi Kogălnicenii , Lahovarii , Ioneştii s-au văzut nevoiţi să recunoască şi să proclame atotştiutori şi atotputernici pe dd . Dimancea, Serurie şi Iepurescu .

Să nu ni se zică că exagerăm lucrurile numai pentru plăcerea de a face opoziţiune guvernului. Înainte de a condemna noi pe aceşti oameni, împreună cu întreaga opiniune publică din ţară, ei s-au condemnat singuri între ei, şi-au aruncat unii altora epitetul de „hoţi", spre marele scandal al tuturor oamenilor de bine, s-au ameninţat cu puşcăria şi chiar din mijlocul atmosferei viţiate ce-i înconjoară s-a ridicat un glas spre a le striga: ,,E timpul să vă moralizaţi !".

Este adevărat că glasul a răsunat în pustiu, căci el pierduse demult dreptul de a le vorbi pe acest ton. Este însă netăgăduit astăzi că atmosfera politică a ţărei are trebuinţă să fie purificată de miasmele pestilenţiale ce o apasă; ,,moralitate" este cuvântul ce se află pe buzele tuturor.

Moralitate în alegeri, moralitate în administraţiune, moralitate în justiţie chiar, iată trebuinţele imperoiase ale momentului. În faţa chivernisiţilor şi a îmbuibaţilor zilei, opoziţiunea de toate nuanţele, unită asupra acestui program comun, va fi sigură de triumful ei.

[20 noiembrie 1882]

ROMÂNII, ÎNTEMEIETORI IMPERIULUI AL DOILEA BULGAR, AL ASANIZILOR, 1186-1257

Căderea Imperiului bulgar prin împăratul Basilios , ucigătorul de bulgari, la 1018 e una din întâmplările cele mai însemnate şi mai determinante din suta a unsprezecea , ba din întreg evul mediu. Imperiul roman al Răsăritului (numit cel romaeic) se restabili din nou şi ajungea de la Marea Adriatică până la Marea Neagră, de la Dunăre până la vârful

---

de sud al Peloponesului . Înlăuntru se înfrânsese domnia străină, visul unui imperiu bulgaro - roman se evaporase , sâmburul poporului bulgar căzuse pe câmpiile de luptă, oasele uriaşe ale bulgarilor se 'nnălbeau pe câmpul de bătălie de la Spercheios , pustiite erau şesurile de la Niş, Sophia şi de lângă Ovcepolye ; tăriile din munţi, ce păreau a nu se putea lua, palatele împărăteşti de la Târnovo şi Kastoria trecuseră în mânele romaeilor ; discordia şi trădarea membrilor Casei şişmanizilor grăbiseră căderea împărăţiei, iar căderea aceasta căta să înlesnească , ba să împlinească definitiv contopirea bulgarilor cu slavii şi slavizarea celor dentăi. Dar pe cât de greu a fost pentru romaei de-a aduce căderea acelei împărăţii, care le fusese atât de fatală adeseori, tot atât de greu era de-a umplea golul pe care-l produsese căderea dinastiei indigene şi pieirea politică a poporului. Deja, în interesul lor propriu, bulgarii fuseseră păzitori ai Dunării; cele mai scumpe amintiri istorice ale lor erau relative la respingerea *ruşilor lui Svjatoslav , a cărui incursiune, la a. 969, adusese cu sine*

căderea Imperiului bulgar de la Preslav şi incorporarea lui cu Imperiul romaeic sub Ioan Zimisches , la 971. Abia atunci, după căderea Imperiului de la răsărit, urmă cearta pentru moştenirea, între cei patru fii ai lui Şişman, carele, la 963, se lepădase de Imperiul de căpetenie şi de ţariul acestuia, Petru, şi întemeiase Imperiul de la Prespa (Ochrida, Kastaria). Dezbinarea între cele două imperii, la care poate c-o fi luat parte precumpănirea populaţiunii slave de pe lângă Ochrida, au înlesnit victoria romaeilor . Lupta de esterminare de sub Basilios, care-a ţinut patruzeci de ani, stricase cumplit nu numai celor învinşi, ci şi învingătorul suferi pierderi nemăsurate. Când Bulgaria era cucerită deja, pieri o oaste grecească, la 1040, în lupta cu Ştefan Vojslav , Domn în Zeta şi Travunia ; alte pierderi le aduse ridicarea bulgară de sub Petru Deljan , pretins fiu al ţarului Gavril, până ce şi acesta pieri prin alt şişmanid , Alusian , fiul ţarului Vladislav. Dar după acestea chiar se mai nimici o mare oaste romeică în strâmtorile de lângă lacul Scutari. Aceste stări înfricoşate grăbiră invazia polovţilor (pecenegilor) în Tracia veche şi în Macedonia. Ceea ce cruţase războiul bulgar pieri acum (1048—1051) şi când pecenegii, după ce sfărmaseră de trei ori despărţămintele de armată romaeică , trecură îndărăt peste Dunăre, veniră apoi, de la 1065 începând, crunţii cumani , se uniră cu pecenegi şi prădară , uciseră şi părăduiră ţările dunărene până adânc în suta a douăsprezecea. Când la 1122 a succes a-i bate bine pe pecenegi , vin cumanii în locul lor; ţară şi locuitori cad în starea unei nemărginite barbarii; Tracia aparţine unor păstori, unor nomazi români.

Se născuse o anarhie generală. Basilios lăsă să subziste cele treizeci de episcopii bulgare şi instalase în Ochrida un arhiepiscop grecesc, atârnător de patriarhul de la Constantinopol; poate spera să poată esercita prin episcopi o influenţă asupra locuitorilor din ţara supusă. Dar domnia militaristă de sub strategi şi apăsarea fiscală a romaeilor , înstrăinând provinciile de Imperiu, îngreuiau stăpânirea recâştigată ; clerul grecesc nu se putea împrieteni cu poporul bulgar, cu aceşti barbari ,,murdari şi puturoşi ". Theophylaktos , arhiepiscop din Ochrida, scria că acest popor „nu e bogat decât în răutate, că e decăzut la estremitate , că se îmbracă în piei puturoase şi face cu neputinţă petrecerea grecilor acolo". Apoi se mai întâmplă că ,,sârbii cari se numesc şi croaţi " făcură uz în folosul lor de catastrofa bulgarilor, cercară a-şi supune împărăţia de la Ochrida, arseră bisericile, pustiiră totul cu foc şi sabie, încât la 1073 arhiepiscopul scria că nici un diacon, nici un preot nu mai e în vestita odinioară biserică a bulgarilor. Această disoluţiune se manifestă, în toate privirile. Theophylakt menţionează pe-un apostat[1] care neliniştea Mokoi , o parte a Ochridei . Un bogomil trebuie să fi fost, fără îndoială. Nu mai puţin Dobromir , care adună la 1078 în Mesembria o gloată puternică de oaste. Un altul se mănţinu la Beljatowo , se căsători cu fiica unui principe cuman şi părăduia după plac în Tracia. Nu e neverisimil că agresiunea armată a bogomililor au înlesnit alipirea croaţilor la Roma, precum pe de - altă parte papa Grigorie VII, acordând coroană regală lui Zwonimir , s-a îndemat la o cerere analogă şi principele sârbesc Mihail, un fiu al acelui Ştefan Vojslav care s-a mănţinut în contra romaeilor şi care, la 1053, au obţinut titlul de protospatharios . Mihail apare în adevăr în scrisoarea papei ca rege slav, rex Slavorum , dar e recunoscut, mai mult ca rege de fapt decât legitim. El avea neînţelegeri cu arhiepiscopul din Spalato , în contra căruia favoriza pe episcopul din Raguza. Acest din urmă, avea fără îndoială să primească palliul , pe care Mihail [î]l solicita pentru un arhiepiscop, iar el însuşi pretindea pentru sine în dar un steag ca acela ce i se dăduse din partea papei noului rege al Croaţiei. Dar lucrurile începură curând să se clatine , căci Robert Guiscard , duce vasal al papei, incurse în Imperiul romaeic, regatul Croaţiei se uni cu Coroana Ungariei, sub Manoil Comnenul (1143—1181), stăpânirea romaeică se răspândi învingătoare pân-la Adriatica, Ungaria pare a se fi anexat pentru un timp oarecare la Împărăţia romaeică , ba chiar regele de ,,Tschechis "[2] , Vladislav din Boemia, deveni vasal al împăratului romaeic, carele credea a putea realiza unirea celor două împărăţii, a celui german cu cel romaeic, folosindu-se de cearta papei Alexandru cu Frideric I.

Aci apare deodată în fruntea unor evenimente nouă o naţionalitate care pân-atunci pare a nu fi avut o altă menire decât aceea de-a fi călcată de-a călare de slavi, bulgari, romei, pecenegi , cumani .

Lumea slavilor de sud nu-şi mai avea pe atunci centrul lângă Dunăre, ci la Ochrida şi în Diocleea sârbească, pentru care s-a întemeiat arhiepiscopia din Antivari, care deveni chiar Scaunul primatului sârbesc. Episcopii latine, cari dispărură mai în urmă[3] , corespundeau cu populaţiunea latină (romană) a ţărmului. Înlăuntrul ţării însă urmaşii provincialilor romani se prezintă sub formă de vlahi , aşezaţi în mijlocul bulgarilor, încât oraşele Ochrida, Prespal , Perlepe , Belgrad în Macedonia superioară, se prezintă ca oraşe vlaho-bulgare[4] . Încă în suta a paisprezecea locuiau în Cataro, Antivari, Dulcigno, Svac , Scutari, Drivasto latini, în suta a douăsprezecea locuitorii dinlăuntrul Dalmaţiei vorbeau în adevăr slavoneşte după Guilelm de Tyrus (1188), însă nu locuitorii din oraşele de pe ţărmuri. Existau vlahi înainte de toate în Thessalia , care se numea Marea Vlahie , µe???? ß?a??a[5] o Mică Vlahie era de cealaltă lature a Pindului, o Vlahie Neagră în Moldova[6] ; apoi erau vlahi în Rodope, în Dobrogea, lângă Anchialis şi Bizye[7] . Ansbert , autorul plin [de] cunoştinţe a istoriei cruciatei împăratului Frederic I, cunoaşte în apropiere de Thessalonika o ţară roditoare pe care-o numeşte Flachiam[8] . Mai mult. El, care numeşte pe marele Nemanja Mare Duce al Serbiei şi Rasiciei (Crassiae), el, care destinge foarte bine bulgari, serbi şi vlahi , numeşte de-a dreptul Blachi pe întemeietorii Imperiului al doilea bulgar, care apare sub numele domniei Asanizilor; Petru, care se cheamă şi Kalopetru , e domn al vlahilor (dominus Blachorum). Puterea lor, care se 'ntemeia pe unirea vlahilor cu cumanii, era la 1190 atât de mare încât putură face împăratului Frederic I propunerile cele mai mari în lupta în contra romaeilor ; o oaste sârbească avea să se unească cu el şi să ajute a cuceri Constantinopolul, iar Petru, care-şi aşezase deja pe frunte cercul de aur, după ce câştigase pentru el pe bulgari, avea să devie

[1] a servo et apostata . Ep . ***LXIV .*** *Traducerea latină a scrisorilor lui Theophylakt la Baronius după un* Codex vaticanic *nu coincide însă cu totul cu scrisorile publicate în ediţie separată.*

[2] *Cum scrie Kynamos .*

[3] Episcopatus Swarinensis *, Polatinensis , Arvastinensis , Svacinensis , Dulcinensis , Sarcanensis , Theiner ,* Vet .-monum . *I şi XIV.*

[4] Hopf *., Griechenland, p. 333.*

[5] Hopf *., p. 328-335 .*

[6] *l.c., pag. 61.*

[7] Jirecek *, p. 218. Serbii numeau despotatul Epirului Ţara Vlachioţilor . Rosler,* Locuinţele românilor în evul mediu, *p. 105 et sq.*

[8] *Nicetas zice în mod espres că vlahii trecură peste Istru şi se aliară cu învecinaţi Skyţi : ??? ?st??? d?ap???s?µe??? t??? ?? ?e?t???? S???a?? p??s?µ??a? p. 487.*

prin împăratul german (allemanic) stăpânitor al Constantinopolului. Rosler, în Romanische Studien , *are pe deplin cuvânt când atribuie o enormă consecuenţă hotărârii pe care - ar fi luat-o împăratul, căci poporul românesc, care umplea pe atuncea partea dinlăuntru a tuturor provinciilor Traciei, Macedoniei, Thesaliei , Moesiei , întrecea ca număr şi putere fizică pe poporul grecesc. . . Dar, trebuia s' adaoge , el nu era organizat, [î]i lipseau înainte de toate centrele orăşeneşti, nu era unit nici politiceşte, nici bisericeşte, nici teritorial, era pretutindenea şi nicăiri şi câştiga un sâmbure consistent totuşi numai prin bulgarii trăitori în oraşe.*

Cumcă însă mişcarea care, de la 1186 începând, a dus la ridicarea unui mare Imperiu vlahic a pornit de la vlahi, iar nu de la bulgari, se 'nţelege şi cumcă acest Imperiu se numeşte în mod impropriu bulgar, n-o spune numai Ansbertus , căruia, cu tot spiritul său foarte exact de observaţie, i s-ar putea atribui, străin fiind, o concepţie eronată a raporturilor naţionale. Într-un mod tot atât de hotărât concordă cu el unul din cei mai buni martori ai zilelor acelora, Choniatul Niketas [1] , precum şi autorul german al cruciatelor împăratului Frederic. El arată că fraţii vlahi au fost aciia cari-au răsculat întregul popor al vlahilor, de cari se ţineau şi ei [2] , şi-i înseamnă pe Asanizi ca vlahi, nu ca bulgari.

E înainte de toate necesar de-a privi mai de aproape darea de seamă a Choniatului , de vreme ce-a fost contimporan cu răscoala vlahilor şi de vreme ce, ca cunoscător eminent al evenimentelor din timpul său [3] , merită o deosebită recunoaştere.

El cunoaşte aşezările lor, zice că sunt mysii , moesianii de odinioară, numeşte pururea vlahi [4] *pe fraţii Petru şi Asan, aminteşte cauzele răscoalei lor, destinge pe bulgari de vlahi, pe cari fraţii voiesc să-i mişte la o răscoală comună, şi anume cu intenţia de-a nimici pe romaei* [5] *, încoronarea lui Petru de către sine însuşi în oraşul Pristhlava , războiul întâi cu vlahii şi cum într-acesta Petru şi Asan fură goniţi cu ai lor peste Istru şi cum se amestecară acum cu skyţii (cumanii) învecinaţi* [6] *, încât în răscoala aceasta se iveşte şi un al treilea component etnic constitutiv : blachii , bulgarii, cumanii. Blachii se supuseră în aparenţă împăratului Isaak Angelos, care neglijă de-a sfărâma cu totul răscoala şi le dete printr - asta blachilor putinţa de-a se reculege şi de-a izbucni din nou. Cum se întâmplă aceasta, Asan se 'ntoarse acum cu puternic sprijin din partea cumanilor şi acum ţinta sa era de-a face din blachi si bulgari un singur imperiu* [7] *, precum fusese şi mai înainte. Acesta a fost aşadar stadiul al doilea al ridicării. În lupta proximă Petru şi Asan răpiră flamura imperială şi hainele împăratului şi se împodobiră cu ele [8] . Apoi urmă un nou război cu blachii* [9] *, lupta împăratului cu blachii şi cumanii la Berrhoea , prinderea soţiei [lui] Asan şi predarea fratelui său Ioan ca ostatec ; războiul fu rău purtat. Când campoducele Constantinos Aspietes [î]i observă împăratului Isaak că oastea nu se poate lupta tot într-un timp şi în contra vlahilor şi în contra foamei, împăratul puse să-i scoată ochii. Blachii , ce făcuse tăriile lor inaccesibile , pustiau împreună cu cumanii provinciile romane, împăratul pierdu, la 1190, oastea şi podoaba capului său (??s??)*[10] *. Descrierea pe care Niketas o face despre purtarea împăratului Isaak Angelos confirmă pe deplin ceea ce tot el relatează, cumcă fraţii vlahi nu doreau nimic mai mult decât păstrarea acestui împărat* [11] *, a cărui incapacitate garanta vlahilor şi amicilor lor skythici victoria armelor. Cetele lor nu se puteau oare înarma cu armele pe cari romaeii fugari le pierdeau în strâmtorile munţilor şi pe cari le luau de la romaei oamenii lor ce se căţărau ca şi caprele* [13] *. Ei, vlahii şi cumanii, sunt aciia cari luptă mereu cu oştirile lui Isaak Angelos*[13] *. Vlahii sunt acei cari învinge* [14] *. Ei prefac Tracia într-o pustietate, ei dărâmă oraşele, ucid pe locuitori sau îi vând în robie în mari depărtări; ogor, pădure şi vie, orice semănătură şi sădire piere şi singurul rod al ridicării noului Imperiu din Trnwo este nimicirea culturii romaeice şi a rasei romaeice , ori pe unde numai o pot stârpi vlahii şi skyţii , cumanii. Tracia trebuia să devie o vizuină pentru animale sălbatece* [15] *. Un indiciu nu puţin semnificativ în privirea vlahilor, cari acum jucau rolul cel mare şi n-aveau aşezări numai din a dreapta Dunării, este că la disoluţiunea Imperiului romaeic al lui Angelos şi la întemeierea unui Imperiu latin nu se nasc state nouă greceşti numai în Nicaea , Herakleia , Sinope şi Trapezunt , ci Sguros Leon întemeiază unul în Korinth şi Nauplion* [16] *,* Chamaretos *Leon în Sparta, Mihail din neamul sebastocratorului Ioan în Nicopoli şi Durazzo (Epidamnos), marchizul latin Bonifaciu în Thessalonic şi Thessalia inferioară, iar în Thessalia superioară, care acum se cheamă Vlahia Mare, se ridică un alt principe, pe care Niketas nu-l citează cu numele. Dar şi francul* Robert de Clary *, cari au scris în limba franceză lupta latinilor cu grien , grecii, şi care descrie luarea Constantinopolului la 1204, nici el cunoaşte pe inamicul de moarte al latinilor şi romaeilor, Johannes , altfel decât sub numele de Johans li* Blaks [17] *şi tot aşa 'l numeşte pe nepotul şi urmaşul lui, după ce Sf. Dimitrie ucisese pe cel dentăi în octomvrie 1207, în*

timpul odihnei de noapte. Erau regi ai Vlahiei , rois de Blakie . *În acelaşi chip se esprimă* Geoffroi de Villeharduin : Johanris li rois de Blakie ; *dar întrebuinţează şi espresia* le roy de Blakie et de Bougrie [18] . Traducătorul neofrancez şi-au permis însă libertatea neistorică de-a face din el le bulgare sau roy de Bulgarie, *ceea ce apoi a trecut* în cărţile noastre de istorie [19] . Chiar *acolo unde Geoffroy spune espres* roi de Blakie *traducătorul pune* roi de bulgares [20] . Geoffroy *nu vorbeşte, ca Niketas , de skyţi, ci de cumani şi vlahi* [21]

Locuitorii prinşi ai oraşelor romaeice se târăsc, după porunca regelui Ioan, în Blaqui, în închisoare [1]. *Încet, încet se aude vorbindu-se (de la* 1206 *începând) şi despre un ţari al vlahilor şi bulgarilor* [2], *curând apoi numai despre unul cuman.*

Şi Henry de Valenciennes, *urmaşul lui* Geoffroy de Villeharduin, *vorbeşte regulat de* blas et comains[3], *el menţionează că Esclas, vărul domnitorului peste* blas et comains, *anume Burille, este vasal al împăratului Enric, pentru Blaquie la Grant.*

Faptele acestea ar trebui de sine înşile să fie îndeajuns pentru a dovedi că noul Imperiu bulgar al Asanizilor a fost înainte de toate un imperiu vlahic, deci românesc, şi că caracterul lui a fost cu precumpănire acesta.

Ceea ce pare a se opune încă acestei maniere de-a vedea este împrejurarea că fraţii Petru şi Asan au întemeiat Imperiul nou la Târnovo, capitala veche bulgară, afară de asta recunoaşterea Asanizilor de vlahi e în aparenţă contestată de însăşi afirmarea lor directă că s-ar fi coborând din neamul vechilor ţari bulgari, încât imperiul şi Casa domnitoare ar fi veritabil bulgare şi nu vlahe. Această obiecţiune va trebui s-o cercetăm cu amănunţime.

Nimeni nu va tăgădui faptul de [mai] sus şi daca cei doi fraţi vlahi voia să câştige importantul Tîrnovo şi po-porul bulgar, pentru o împreună ridicare în contra romaeilor, trebuiau să se îndrepte către vechiul oraş al ţarilor şi să facă din el punctul de plecare al răscoalei lor, să implice pe poporul bulgar în revoluţia care avea de scop nimicirea romaeilor. Nimic nu pricepeau bulgarii mai lesne decât că, după un ucigător de bulgari romaeic din Constantinopole, să urmeze un ucigător de romaei din Tîrnovo.

Cât s-atinge însă de originea ridicării bulgare, e sigur că ea n-a plecat de la bulgari, ci de la cei doi fraţi vlahi, CARI, precum se va vedea mai târziu, se numeau ei înşii romani, iar nu romaei sau latini. Cererea pe care Petru şi Asan o adresară împăratului Isaak Angelos şi a cărei impetuozitate i-a atras lui Asan o palmă peste obraz, după porunca sebastocratorului Ioan, palmă ce s-a plătit mai târziu cu atâta sânge romaeic, cererea aceasta ***era*** *relativă nu la bulgari, ci la intrarea vlahilor în serviciul militar romaeic şi, abia când cererea a fost respinsă în modul cel mai insultător, cei doi fraţi întreprinzători hotărâră a turbura şi pe bulgari, de a se avânta în fruntea lor şi, precum Nemanja între sârbi tindea la rumperea de domnia romaeică, tot astfel să lucreze şi ei în contra clătinătoarei domnii a Casei Angelos.*

Daca Petru şi Asan ar fi fost, precum se afirmă din nou, coborâtori din vechii ţari bulgari, ridicarea lor ar fi avut o formă foarte simplă. Ar fi trebuit numai ca în Tîrnovo să se refere la descendenţa lor şi bulgarii, cari făcuseră încercarea de-a scutura jugul romaeic ori de câte ori un descendent veritabil sau mincinos al vechilor ţari împlântase flamura independenţei, s-ar fi adunat cu entuziasm împrejurul lor [4]. *Dar nu se-ntîmplă nimic din toate acestea. Cei doi vlahi avură mai întâi nevoie de-un soi de profetese şi profeţi, cari spuneau că e în voinţa lui Dumnezeu ca vlahii şi bulgarii să se ridice. Ba de mirare e că însuşi Sf. Dimitrie trebuie să intervie, carele atât în Patras cât şi în Salonichi se dovedise ca cel mai mare adversar al slavilor, căci, precum cehii obicinuiau a ieşi la război în contra germanilor după ce invocase pe Sf. Wenzel, aşa romaeii ieşau în contra slavilor după ce invocase pe Sf. Dimitrie. Acum însă, după pustiirea Salonicului de către normani, sfântul îşi părăsise sanctuarul din oraşul grecesc, pentru a căuta un nou sanctuar în Târnovo, care nu fusese zidit de bulgari, ci de* vlahul *Petru. Daca însă Kalopetru avea de gând a influenţa şi asupra populaţiunilor greceşti nemulţumite cu domnia familiei Angelos, de-a-i răsturna pe aceştia şi de-a deveni împărat al romaeilor, desigur nu exista un mai bun mijloc decât de-a atrage în joc şi pe Sf. Dimitrie, patronul apărător al grecilor, care, precum Sf. Veit călătorise de la saxoni la boemi, călătorea acum de la Salonic la Târnove. Dar, cu toate acestea, lucrul nu mergea atât de lesne. Bulgarii şi vlahii trebuiau să se razime încă pe cumani, între cari fără nici îndoială locuiau şi vlahi, pe malul stâng al Dunării. Întemeiarea regatului sârbesc sub marele Nemanja pricinuia, după cum se esprima Ansbert, mari neajunsuri romaeilor, cari în mai multe rânduri bătuse pe bulgari. Unirea ţarului vlah al bulgarilor cu cumanii era însă atât de intimă încât Kalopetru putu să ofere împăratului german, în certurile acestuia cu bizantinii, o oaste auxiliară de 40 000 de bulgari şi de cumani, dacă-l va recunoaşte pe el de împărat romaeic. Frideric I respinsese însă oferirile serbilor din Diocleea; el nu intră nici în voia principelui vlahilor şi bulgarilor şi merse neoprit spre Ierusalim. Dar, în loc de a ajunge la Iordan, ajunse numai până lângă Saleph; cadavrul fu înmormântat în Antiohia eliberată. Cu greu împăratul Isaak îşi scapă viaţa, la 1190, în lupta cu bulgarii de lângă Berrhoea; când aceştia cuceriră Niş şi Sophia, ei duseră de acolo la Târnovo relicviile veritabilului patron al bulgarilor; S-tul Ioan din Ryl înlocui curând la bulgari pe romaeizândul sfânt Dimitrie. El nu putu scăpa însă pe Ioan Asan I nici de trădare, nici de ucidere. Fratele mai mic fu ucis la 1196, cel mai mare, Kalopetru, la 1197, amândoi de către* bulgari. *Al treilea frate fu ucis de-un cuman, la 1207* [5] *. După legendă căzu însă de mâna Sf. Dimitrie din Salonic, neocrotit de Ioan din Ryl, patronul* bulgarilor.

E important a afla cum indicau membrii nouăi Case vlahe de ţari originea lor. Această cestiune pare dezlegată de-o scrisoare a papei Inocenţiu III către legatul său, ca răspuns la plângerile regelui

Ungariei de la ***1204,*** *în care scrisoare papa spune espres că Petru şi Johannicius, cari se coboară din sângele foştilor regi, nu tind a ocupa, ci numai a recupera ţara părinţilor lor* [6].

Cu aceasta pare a se potrivi un pasaj din scrisoarea lui Johannicius (Kalojohannes), împăratul (imperator Bulgarorum et Blachorum), *în care se zice: ,,Dumnezeu privi la umilirea noastră şi ne aduse aminte de sângele şi de patria de la care descindem"*[7]*. Pe lângă această scrisoare, care, privită mai de aproape, se esprimă cu mare precauţiune şi care cerea papei o coroană (1202) precum o avea Petru şi Samoil, cari însă nu sunt numiţi strămoşi* (progenitores), *mai există ca pendent o scrisoare a lui Basilius, arhiepiscop din Zagora, către acelaşi papă, în care, ca motiv că demn este de-o coroană imperială, se citează întâi înclinarea lui Kalojoannes, precum ş-a întregului Imperiu, pentru biserica romană, apoi descendenţa acestuia din sânge* roman *(1202).* [8] *Într-o scrisoare anterioară, pe care Kalojoannes o adresase papei Innocenţiu şi din care acesta citează un pasaj, domnitorul bulgarilor şi vlahilor* (Bulgarorum et Wlachorum) *zice de-a dreptul* că strămoşii săi descindeau din Roma [9] *(1199 ?), că prin urmare nu* erau bulgari.

Altfel cancelaria romană *este aceea care numeşte pe foştii ţari, veritabili bulgari,* progenitores *al lui Ioanniţiu, în loc de* praedecessores, *încât din asta se naşte eroarea că vlahul, românul, care se laudă a fi de origine curat romană, n-a avut pe bulgari ca predecesori, ci ca strămoşi ! Innocenţiu menţionează rugămintea lui Kalojoannes pentr-o coroană romană, precum li se dăduse lui Petru Samoil şi altor predecesori ai lui Kalojoannes şi orânduieşte ca legatul destinat pentru*

---

[1] *p. 93, 94. Aci, în sfârşit, traducerea franceză zice Valachie.*

[2] *p. 102.*

[3] *Michaud I, p. 121, Traducerea franceză iar zice: les bulgares et les comains.*

[4] *?? ? ?e?? t?? t?? ????????? ?a? t?? ?????? ?????? ??e??e??a? ??d???se , Niketas p. 385.*

[5] *Acropolita, p. 236.*

[6] *duo fratres — de priorum regum prosapia descendentes terram patrum suorum non tam occupare quam recuperare ceperunt.* Theiner, *Vet. mon. Slav. merid. I, p. 36.*

[7] *reduxit nos ad memoriam sanguinis et patrie nostre a* qua *descendimus. Theiner, l.c. p. 15.*

[8] *tamquam heredes descendentes a sanguine* Romano. *Theiner, l.c. pag. 27.*

[9] *quod de nobili Urbis Romae prosapia progenitores tui originem traxerint. L.c. p. 11.*

Bulgaria să facă cercetări îngrijite în privirea coroanei acordată de biserica romană acestor predecesori [1] *. Johannicius să poarte deocamdată de grijă ca statutele aduse de legat să fie primite de întreaga biserică a bulgarilor şi vlahilor şi să fie observate . O espresie egală pentru duplul imperiu o 'ntrebuinţează Innocenţiu în scrisoarea către arhiepiscopul din Zagora (27 noiemvrie 1202*[2] *).*

Kalojoannes însă se numi după aceasta imperator Bulgarorum *şi-l asigura pe papa că grecii [î]i făcuseră prin patriarh propuneri de a-l încorona de împărat şi de a-i da şi un patriarh, căci, fără un asemenea, împărăţie nu poate sta*[3]*. Dar el voieşte să fie serv al S-tului Petru şi al Santităţii Sale. După asta Innocenţiu, care încă la 10 septemvrie 1203 [î]l numea pe Kalojoannes ,,Domn al bulgarilor", se decise la 25 fevruarie 1204 să-l recunoască de* rege al bulgarilor ai blachilor [4] *, să-i trimiţă coroană şi sceptru, să puie să-l încoroneze rege, să ridice pe arhiepiscopul din Trnwo la rangul de primat (nu patriarh) al Regatului bulgarilor şi vlahilor, să-i dea acestuia dreptul de-a încorona pe regii vlahilor şi bulgarilor, de-a sfinţi în orice biserică a Bulgariei şi Vlahiei chrisma , după care urmă declararea decisivă a împăratului întregei Bulgarii şi Vlahii.* [5]

În scrisoarea prin care Kalojohannes predă, în calitate de imperator al întregei Bulgarii şi Vlahii, imperiul său Scaunului papal vorbeşte de repetate ori de foştii împăraţi ai Bulgariei, Simeon, Petru şi Samoil [6] *. Este aşadar semnificativ că, chiar acolo unde era în interesul lui de a-i numi strămoşii săi, el întrebuinţează numai termenul* praedecessores, numindu-i *cu toate astea împăraţi, precum se numeşte el însuşi, şi pe lângă cari vorbeşte de un Imperiu al Bulgariei şi Vlahiei. Abia atunci când ceru direct de la papa Innocenţiu ca noul arhiepiscop de Trnowo şi primat al întregei Bulgarii şi Vlahii să fie ridicat patriarh, să se erige un patriarhat permanent în imperiul său, el însuşi să fie încoronat* [7] *, vorbeşte de împăraţii Simeon, Petru şi Samoil nu numai ca de nişte precedesori , ci ca de strămoşi. Innocenţiu se fereşte a-l recunoaşte de împărat; dar vorbeşte despre el cu termenii* ,,rex bulgarorum et Vlachorum qui imperat " [8] *; menţionează că bulgarii şi vlahii coboară din sânge roman* [9] *, ceea ce în orice caz nu se putea zice decât pentru cei din urmă. Abia acum, la 15 septemvrie 1204, papa, în scrisoarea către regele Ungariei, numeşte pe fraţii Petru şi Johannicius coborâtori din vechiul neam al regilor (bulgari)* [10] *, ceea ce ca fapt istoric nu are mai multă valoare decât menţiunea de mai sus că bulgarii* şi *vlahii ar fi de origine romană.*

Kalojohannes însă obţinuse ceea ce voise. Voise să fie împărat, ca ţarii de mai înainte; o putea face numai daca se răzima pe aceştia şi astfel predecesorii deveniră străbuni; papa consimţi la acestea, pentru a dovedi regelui Ungariei că noua ridicare nu era în sine o inovaţiune, că nu se făcea pe seama sau în paguba Ungariei, ci că fraţii victorioşi cereau numai îndărăt ceea ce era al lor. Numai în una papa nu intră în voia lui Kalojohannes: niciodată nu-l numi direct imperator, *nici pe primat patriarh; şi când acum Balduin , conte de Flandray , deveni împărat (latin) la Constantinopol, nici încoronarea, nici trimiterea de sceptru, coroană şi flamură* (vexillum) *nu mai erau de ajuns; imediat după victoria latinilor se arată la noul rege o supărare, care se manifestă deja în scrisoarea*

asupra încoronării îndeplinite . Kalojohannes se numeşte acum rege al întregei Bulgarii şi Vlahii [11] *, iar domnia sa* regnum, *ceea ce înseamnă că nu exclude cuvintele ßas??e?? şi ßas??e?a . Arhiepiscopul primat vorbeşte, din contra, de încoronarea împăratului, împlinită la 8 noiemvrie 1204, stil bulgar* [13] *. Împărţeala Imperiului Romaniei a urmat. Balduin de Flandra e acum împăratul peste un imperiu consistând din a patra parte decum fusese şi lupta între el şi împăratul - rege bulgaro - român izbucneşte. În curând contele Enric, fratele lui Balduin , regent al Imperiului (moderator), are a ne vesti despre reaua reuşită a bătăliei de la Adrianopole, de la 15 aprilie 1205, despre prinderea lui Balduin şi închiderea lui în temniţa lui Johannicius, domnul* vlahilor [13] *, care l-au atacat pe acesta c-o mulţime nenumărată de vlahi şi cumani. Innocenţiu III se văzu silit de a interveni pentru pace între bulgaro - vlahi şi latini; dar nu-i succese nici de-a obţine măcar eliberarea lui Balduin , a cărui închisoare deveni poate ceva mai suportabilă — la început fusese 'ncărcat cu lanţuri până în gât — , dar totuşi în urmă fu aruncat într-o prăpastie, cu mânile şi picioarele tăiate, unde pieri în mod vrednic de plâns. Oraş după oraş de pe teritoriul latino - grec fură acum prădate , populaţia ucisă; noul imperiu fu cel puţin întru atâta, bulgar, întrucât, ca-n zilele lui Krum , tara cea mai frumoasă deveni pustietate: numai animale sălbatece, dar nu romaei şi latini s-o mai poată locui. În sfârşit, trebui să vie însuşi Sf. Dimitrie şi să-l omoare, la vreme de noapte, pe Romaeoktonos ; Johannicius se dezbinase cu conducătorul bulgarilor şi acesta preferă, în loc de-a fi ucis, să ucidă el însuşi pe împăratul - rege (1207).*

Din cele mai de sus va fi rezultând însă cu siguranţă o serie de fapte:

1) Imperiu bulgar în adevăratul înţeles al cuvântului a fost numai cel mai vechi şi e despărţit de domnia Asanizilor prin sângeroasa domnie a lui Basilios Bulgaroktonos şi prin dominarea romaeică.

2) Întemeietorii reînnoitului Imperiu bulgar erau vlahi, şi nu bulgari, de origine români, iar noul Imperiu din anul 1186 era, vlaho - bulgar .

3) Ridicarea din anul 1186 a pornit de la vlahi, s-a sprijinit mai cu seamă, pe cumani, a atras în curentul ei şi pe bulgari şi astfel al doilea Imperiu bulgaro - vlah se deosebeşte în mod esenţial de cel dentăi; e un imperiu mai cu seamă vlah, care [se] numeşte bulgar pentru că fraţilor vlahi le succesese de-a deveni domni şi ai Bulgariei.

4) Abia după ce aceasta s-a întâmplat s-a născut silinţa de-a pune pe noul neam de domnitori vlahi în relaţiuni istorice şi de înrudire cu vechiul neam bulgar, ceea ce-a fost cu totul arbitrar şi eronat.

5) Întregul raport al vlahilor către bulgari şi cumani cată deci a se considera altfel decum se considera pân' acum . Ce deducţiuni sunt însă a se face dintr' aceasta pentru istoria românilor nu mai este obiectul acestor cercetări.

---

[1] *Scrisoare de la 27 noiemvrie 1202: et aliis progenitoribus tuisi in libris tuis regitur concessisse , l.c.p. 16 (p. 21)— l.c. p. 17.*

[2] *n.* XXIX .

[3] quia imperium *sine Patriarcha non staret .*

[4] *l.c. n. XLI .*

[5] *me dominum et imperatorem totius Bulgariae et Vlachiae , l.c. n.* ***XLIII*** *.*

[6] *n.* XLIII .

[7] *n. XLVI praedecessorum meorum Imperatorum Bulgarorum et Blachorum -- Symeonis Petri et Samuelis progenitorum meorum , l.c. pag. 29.*

[8] *Archiepiscopis Belesbuldensi et Prostlavensi , n. XLVII .*

[9] *Bulgarorum et Blachorum populis - descenderunt etiam ex sanguine Romanorum , n, XLVIII .*

[10] *l.c. p. 36.*

[11] *n. LXI .*

[12] *n.* LXI .

[13] a Johannicio *Blachorum domino, n. LXIII .*

---

6) Nu se mai cade desigur de-a vorbi de Imperiul Asanizilor ca de-un imperiu bulgar. S-ar comite numai aceeaşi eroare în care au căzut, după cum am dovedit, traducătorul francez al lui Villeharduin, când a schimbat arbitrar *Blaquie* în *Bulgarie,* ştergând astfel tocmai deosebirea caracteristică între Imperiul Asanizilor şi cel bulgar de mai nainte. Daca prin aceasta se şi pierde o bucată din istoria pur slavă, adevărul istoric poate câştiga numai. Imperiul era vlaho - bulgaro - cuman , dinastia vlahia.

(Monografie de C. cav . do Höfler , în ,,Analele Academiei din Viena")

[21 şi 23 noiembrie 1882]

[„SUNT DOI ANI ŞI MAI BINE...”]

Sunt doi ani şi mai bine de când foaia „Indépendance Roumaine" a publicat pentru prima oară mult discutatul *Avant-projet* al Austriei, acel reglement care se elaborase pentru supravegherea navigaţiunii pe Dunăre între Galaţi şi Porţile de Fier. Trei delegaţi ai Comisiunii Europene, întemeindu-se pe art. 55 al Tractatului de la Berlin, prezintară la 12 mai 1880 proiectul stabilit pe

baza unui elaborat preliminar al delegatului Germaniei.

În acel proiect se zicea la art. 3: ,,Executarea reglementului e pusă sub autoritatea unei Comisiuni, numită «Comisiunea *Mixtă* a Dunării», care rezidă în Rusciuc şi în care vor fi reprezintate Austro-Ungaria, Bulgaria, România şi Serbia, prin câte un delegat"; iar la art. 4: „Prezidiul [î]l va avea delegatul Austro-Ungariei. Hotărârile Comisiunii se vor lua cu majoritate de voturi: în caz de paritate, votul prezidentului decide."

Se ştie la câtă discuţiune au dat loc acest proiect, prefăcut în urmă în propunerea Barrčre, cum, în decursul tratărilor asupra lui, s-au schimbat miniştri de esterne şi reprezentanţi din străinătate, cum a dat ocazia la acele pasaje vitejeşti din discursul tronului cari mai la urmă au fost plătite c-o atât de amară umilire; c-un cuvânt asupra acestor două articole s-au vărsat multă mânie şi multă cerneală, s-au destituit un ministru plenipotenţiar, un caz fără precedent în analele noastre, s-a dat întregei afaceri aparenţele şi aerul unei mari acţiuni de stat... cu ce rezultat însă şi cu ce prespective , iată întrebarea ?

Ne-ar place a crede că rezultatul va fi mai bun decât acele cu cari guvernul ne-au obicinuit în cestiunile exterioare. Deocamdată însă înregistrăm ştirea ce ne-o aduce presa străină că Anglia ar fi adresat puterilor o invitare pentru întrunirea unei conferinţe internaţionale la Londra, referindu-se la art. 54 şi 55 ai Tractatului de la Berlin.

Aceşti articoli, privitori la Dunăre, se rostesc în următorul chip:

> Art. 54. Un an înainte de espirarea termenului hotărât pentru durata Comisiunii Europene a Dunării puterile se vor înţelege asupra prelungirii mandatului ei, precum şi asupra modificaţiunilor ce vor crede necesare a SE introduce.
>
> Art. 55. Regulamente pentru navigaţiune, poliţia fluvială şi supravegherea de la Poarta de Fier până la Galaţi se vor elabora de către Comisiunea Europeană, asistată de delegaţi ai statelor ţărmurene, şi se VOR pune în concordanţă cu cele ce s-au stipulat şi se vor stipula de acuma-nainte pentru parcursul din jos de Galaţi.

La conferenţa aceasta puterile vor fi reprezentate, după cum se afirmă, de către ambasadorii lor respectivi din Londra, pe lângă cari se va mai delega câte un al doilea plenipotenţiar. Poate că Conferenţa îşi va începe activitatea ei chiar în decemvrie curent şi se presupune că în patrusprezece zile lucrările ei vor fi terminate. De pe acum deja se afirmă că nu mai există nici o divergenţă esenţială de păreri între puterile mari, nici în privirea prelungirii mandatului Comisiunii Dunărene, nici în privirea reglementului de navigaţie şi supravegheare, pe cari ea l-a elaborat în sesiunile închise. Desigur că sub acest reglement nu se poate înţelege decât Anteproiectul , fie în forma lui primitivă, fie cu modificaţiunile propunerii Barrčre. Aceleaşi sorginţi cari ne dau amănuntele de mai sus asupra viitoarei conferenţe cred a putea afirma că acordul general dintre puteri va sili şi pe România să desiste de la opunerea ei de pân' acum în contra stipulaţiunilor acelora ale reglementului menţionat cari au format obiectul protestărilor ei.

[23 noiembrie 1882]

[„RAPORTORUL ÎNSĂRCINAT A APĂRA...”]

Raportorul însărcinat a apăra răspunsul la discursul tronului, onor. Costinescu, având a răspunde d-lui Al. Lahovari în privirea balanţei continuu nefavorabile a negoţului nostru internaţional , a crezut a putea afirma că balanţa aceasta nu are nici o însemnătate şi că teoria ei e condamnată de ştiinţă.

Cată să constatăm că raportorul e în contrazicere cu redactorul ,,Românului”. Foaia partidului cuprinde din contră o sumă de articole cari, departe de-a ridiculiza teoria aceasta, afirmă că nefavoarea continuă a balanţei comerciale ameninţă ţara cu *inaniţiune,* cu sleire . Contrazicerea între raportor şi redactor, cari amândoi sunt una şi aceeaşi persoană, se esplică însă lesne. Raportorul avea a combate discursul unui adversar politic pe când redactorul scria sub impresia adevărului.

E ceva elementar ca oricine care cheltuieşte mai mult decât produce să se ruineze cu timpul; şi ceea ce e adevărat pentru individ n-ar fi adevărat pentru colectivitate ?

Statele industriale ne prezintă în adevăr cazul aparent că, cu toată balanţa nefavorabilă, starea economică dinlăuntru e bună. Dar în realitate statele acele produc mai mult decât consumă ; materiile brute cari formează obiectele de import capătă 'nlăuntrul ţării, prin activitate industrială, o valoare încincită şi înzecită decum aveam înainte, încât, deşi ar importa mai mult decât esportă, bunurile dinlăuntrul ţării se înmulţesc şi ceea ce se 'nmulţeşte şi mai mult este aptitudinea de-a produce aceste bunuri, e puterea productivă a industriei naţionale. Naţiile agricole, din contră, esportă materii brute a căror valoare nu se poate sui decât în margini restrânse, a căror masă chiar nu poate spori în infinit; în schimb ele importă obiecte industriale menite a se consuma şi deteriora , fără a lăsa nici o urmă din aptitudinele naţionale, fără a spori puterea de producţiune a poporului.

Această deosebire, întemeiată pe natura lucrurilor, face ca balanţa comercială să aibă o însemnătate mai mare pentru un popor agricol decât pentru unul industrial. Ne permitem dar aci a aminti cuvintele pe cari le-am produs şi cu altă ocazie în această cestiune, întemeiaţi pe critica căreia a fost supusă teoria balanţei de către economişti moderni.

Şcoala liberului schimb zice în adevăr că balanţa comercială, proporţia dintre esportul şi importul unei ţări e ceva ce nu merită a fi relevat, ceva ce n-are nevoie de-a fi observat şi îngrijit de

către economia politică a statului, pentru cauza că un escedent al importului asupra esportului trebuie în scurt timp să se echilibreze de la sine. Această doctrină e însă numai pe jumătate adevărată.

Se 'nţelege că escedentul importului asupra esportului trebuie să se echilibreze , *dar cum* şi *cu ce mijloace* ? Considerând cazurile acele în care esportul rămâne în mod permanent în urma importului, an cu an, precum se 'ntâmplă la noi, vom descoperi că echilibrarea balanţei comerciale nu se face prin schimb de valori reale, ci numai prin *contractarea de datorii*. Plusul importului se acopere prin esportarea *de efecte de-ale statului, de obligaţiuni, de acţii etc.* Producţiunea unor asemenea înscrisuri de datorie e în realitate mijlocul prin care economia unui popor, strivită de-o puternică concurenţă străină, e pusă în starea de-a consuma ani întregi mai mult decât produce. Daca am putea afla suma enormă reprezentată de obligaţiunile statului, de scrisuri funciare, c-un cuvânt de efecte române de pe pieţele străine, am constata lesne că aceasta, adică datoria, a fost mijlocul de-a echilibra balanţa nefavorabilă.

S-ar putea răspunde la aceasta că esportul de efecte de-ale statului, de obligaţiuni etc. nu poate ţinea în infinit; că există o limită a creditului oricărui popor faţă de străinătatea la care ajungând străinătatea nu mai face credit ţării îndatorate sau [î]l face cu condiţii din ce în ce mai grele. Până s-ajungă însă o ţară de - a - şi slei cu totul creditul în străinătate, până ce cursul efectelor şi acţiilor ci s-ajungă a scădea atât încât să nu se mai poată impune pieţelor saturate decât cu mari pierderi, până atunci esperienţa ne învaţă că e prea cu putinţă ca o ţară să cumpere ani îndelungaţi mai mult din străinătate decum [î]i vinde şi că nu poate echilibra balanţa nefavorabilă decât prin datorii din ce în ce mai mari.

O balanţă continuu nefavorabilă are însemnătate şi pentru ţările acele cari, din alte cauze, necomerciale , sunt deja îndatorate faţă cu străinătatea. Astfel de ex. un stat care va voi să aibă o influenţă politică ce stă în disproporţie cu puterea lui face cheltuieli mai mari decât poate suporta producţiunea anuală indigenă, deci acoperă plusul, consumat pentru scopuri politice, cu datorii contractate în străinătate.

Daca un asemenea stat va avea, pe lângă greutăţile financiare, şi o balanţă comercială continuu nefavorabilă, poate fi sigur că, pe calea aceasta de retrogradare economică, va ajunge la faliment.

Daca, după cele de mai sus, am întreba prin ce s' acoperă disproporţia dintre consumaţiunea noastră şi producţiune am răspunde: prin datorii ipotecare asupra moşiilor şi caselor noastre, prin datorii publice, c-un cuvânt prin împuţinarea capitalului naţional. În lupta economică pe care-o reprezintă pentru noi cifrele proporţiei dintre import şi esport, România e învinsă gradat şi pe zi ce merge, până ce va ajunge la starea Egipetului şi a Turciei. Atunci poate că nimeni nu va mai încerca a închide ochii publicului asupra însemnătăţii balanţei comerciale, dar atunci va fi prea târziu. După părerea noastră chiar azi e prea târziu, ţara fiind supusă unui continuu proces de înstrăinare economică şi de dezorganizare politică.

[26 noiembrie 1882]

[„E GREU A AFLA...”]

E greu a afla o formulă pentru cele ce se petrec; cu toate astea nu credem să fie cineva care să poată afirma că dispoziţia spiritelor la noi e normală şi sănătoasă. Oamenii simt o apăsare , asemenea celei produse de atmosfera îngreunată de furtună, apăsare de care nimeni nu-şi poate da seama de unde vine, dar care se manifestă prin o sumă de incidente. Desigur nu e pură întâmplare că se 'nmulţesc omorurile, aceste morţi fizice prin violenţă, precum se sporesc falimentele , aceste decese economice asemenea violente. Nu credem ca circulare să poată înlătura cauzele sociale din cari răsar asemenea fenomene. În sfera vieţii morale pare a nu mai fi existând nici o idee serioasă care să 'ncălzească sufletele şi să le ridice din mizeria vieţii dă toate zilele. Ideile religioase sunt subminate de-un materialism brutal, ideile morale substituite prin maxime epicureice şi prin cinism; scandalele se 'nmulţesc şi iau formele cele mai degradatoare ; ideea naţionalităţii chiar, atât de roditoare şi în stare a ţine loc multor goluri ale culturii, e subminată de teoreme cosmopolite şi socialiste. C-un cuvânt, zi cu zi ne americanizăm , zi cu zi devenim mai nepăsători faţă cu soarta poporului nostru propriu şi-n mijlocul acestei nepăsări , caracteristice numai pentru popoarele guvernate de despotism, singurul nerv care mişcă elementele dominante este goana după influenţă şi aur.

Precum corpurile cereşti răsar şi apun , tot astfel credinţa popoarelor vechi le dădea zeilor un răsărit pe orizontul conştiinţei omeneşti şi le dădea un amurg de seară şi o asfinţire. După apunerea lor ce putea să rămâie în urmă decât întunerec şi haos ?

Tot astfel constelaţiunea de idei morale şi naţionale cari au luminat trecutul nostru, care ne-a mânat pe calea dezvoltării, înclină spre apus, nici una din credinţele din trecut nu rezistă digoluţiunii şi, ca să întrebuinţăm un frumos cuvânt al Bibliei, semnele vremii se înmulţesc.

Mânaţi de spiritul străin a unor mizerii străine, ne luptăm pentru sufrajul universal sau pentru electivitatea magistraturii. Marii oameni ce se pretind reprezentanţi ai poporului românesc întreg, cei ce pretind a personifica idealurile noastre naţionale, lupta de emancipare ce ne absoarbe de un secol şi jumătate, aceştia nu au în vedere decât utopii cosmopolite, proprii a ne dezorganiza şi mai mult, a slăbi în noi simţul de conservaţiune naţională şi, daca se servesc din când în când de ideile

comune poporului românesc, o fac numai debitându-le ca pe-o marfă, pentru a-şi câştiga popularitate.

Faţă cu aceste fenomene de discompunere pe toate terenele nu e oare o datorie pentru oamenii de bine de-a se opune uniţi acestui curent fatal care ameninţă a atomiza pe cel mai numeros popor din răsăritul Europei ? Căci la ce alt tinde demagogia la noi şi pretutindenea decât de-a nimici clasele, identitatea lor de interese şi de vederi, de-a le desface în indivizi, de-a opune pretutindenea numărul şi mulţimea valorii, culturii şi meritului ? A confunda pe toţi românii independenţi în colegiul al Iv-lea , a majoriza prin acesta, ce alt poate să 'nsemneze decât a nimici din rădăcini clasele purtătoare de idei, pe cele cari înţeleg interesele naţiunii, şi a le îneca în masa celor ce, neştiind nici scrie şi citi, nu sunt în stare a înţelege interesele lor proprii, necum acelea ale colectivităţii naţionale ?

Ameninţaţi dinlăuntru şi dinafară de discompunere, având a lupta cu duşmanul demagogiei interne, care, ca o boală organică, mănâncă încheieturile societăţii, pe când duşmanul estern caută a absorbi naţionalitatea, suntem în prada frigurilor dinlăuntru şi lovirilor din afară, stăpâniţi cu toate acestea, în timpul crizei, de-o mână de feneanţi şi de facem-treburi , de-un grup de esploatatori pentru cari nu există alte cestiuni decât acelea ale stomacului lor propriu.

Se 'nţelege că pentru aceste elemente orice mijloc de-a rămâne deasupra e binevenit; nici unul din ilustraţiunile lor nu va avea slăbiciunea de-a se întreba care e preţul cu care se perpetuă domnia cupidităţii şi a corupţiei. Foile lor vor încerca să dovedească că nenaturală e unirea elementelor din opoziţie. În realitate însă pericolele ce ameninţă statul şi naţionalitatea sunt cu mult superioare deosebirilor de vederi ce vor fi existat vreodată între membrii opoziţiei.
[27 noiembrie 1882]

[„DEPEŞA DIN URMĂ...”]

Depeşa din urmă prin care d. C. A. Rosetti a declarat a nu putea primi nici scaunul de deputat, nici acel de prezident al Adunării, din cauză că între d-sa şi majoritate există deosebiri de principii, a avut asupra multor spirite din partid efectul unui ferment de discompunere.

Onorabilii senatori şi deputaţi se adună şi se sfătuiesc de mai multe zile ca să afle un mijloc: cum i-ar pune capăt legei electorale actuale, pentru a o pune în concordanţă cu reforma comunală deja votată şi mai cu seamă cu dorinţa d-lui C. A. Rosetti de-a democratiza colegiile.

Se ştie că pentru a împlini dorinţa marelui om nu se cere nimic mai mult, nimic mai puţin decât convocarea unei Adunări de revizuire, în care părerile predilecte să întrunească o majoritate de două treimi.

În Cameră sunt aşadar elemente destule care înclină a cere convocarea unei asemenea Adunări , cu scopul de-a desfiinţa colegiul I şi al Ii-lea , temeiul oricării opoziţii, şi a pune în mâna partidului, cel puţin pentru timpul în care împrejurările ar îngădui rămânerea lui la putere, această armă cu două tăişuri .

Alţii, înzestraţi cu o doză mai mare de precauţiune, cari ştiu din esperienţă că soarta puternicilor din această lume schimbătoare este, întrevăd momentul în care alt partid ar putea ajunge sus, care, uzând la rândul său cu aceeaşi înlesnire de aparatul electoral preconizat de d. C. A. Rosetti, ar face orice opoziţie cu neputinţă.

Daca acest aparat e propriu a asigura domnia unui partid pentru un timp nedeterminat, el e un instrument totodată care, ajuns la mâna adversarului, ar servi de minune la nimicirea partidului liberal. Considerând mijloacele multiple de presiune, de cari dispune un guvern, atârnarea a o sumă de alegători de bugetul statului, miile de favori pe cari puterea are mijlocul de-a le împrăştia, ne întrebăm ce-ar mai deveni un partid în opoziţie, fie acela conservator, fie liberal, fără acea mână de oameni independenţi din colegiul I a căror cultură şi neatârnare [î]i face capabili a rezista ademenirilor şi a-şi formula votul după opinia lor mai bună, nu după interes? Daca în împrejurările actuale, când aceste colegii există, lupta e atât de grea şi atât de nepotrivită între guvern şi opoziţie, ce-ar deveni ea sub un regim electoral în care colegiile să fie astfel compuse încât de mai înainte să se ştie că sunt guvernamentale ? Orice opoziţie ar fi nimicită; atotputernicia absolută n-ar mai găsi nici o margine, nici un frâu, nici un control în acţiunea ei.

Iată dar inconvenientele proprii a nelinişti pe partidul liberal, chiar şi a-i inspira teamă de acea atotputernicie pe care reforma Rosetti o pune în mâna unui om.

Guvernul, pe de altă parte, păstrează o completă rezervă faţă cu amicii reformei electorale. D. Ion Brătianu, care nu opune niciodată o părere proprie tendenţelor democratice ale amicilor săi, dar care cu toate acestea ştie a le înlătura de minune şi a face ceea ce voieşte, stă cu braţele încrucişate, un adevărat sfinx, înaintea partidului în discordie; nici ţara, nici amicii săi nu au mijlocul de-a afla în care parte înclină cancelarul, daca el voieşte reforma legii electorale şi convocarea unei Adunări de revizuire sau daca nu le voieşte.

Din esperienţă ştie fără îndoială că, în vremi de restrişte pentru el şi partid, singurul azil pe care-l aflară aspiraţiunile sale de mărire politică era acel colegiu I pe care reforma amicului său [î]l desfiinţează. În Ţara de Sus a Moldovei, pe unde şi-a 'nţărcat dracul copii[i], cum zice românul, pe unde lupii Hotinului îşi dau bună dimineaţă cu lupii Dorohoiului, acolo a trebuit să alerge un om astăzi atât de popular, un om care râvneşte la renume european, pentru a fi ales ! Căci atât de impopular devenise, în toate colegiile, în urma concesiei Strusberg, încât numai în acel colţ de ţară

se mai afla o mână de oameni cari să-i aprecieze talentele, cu toate greşalele sale din trecut. Întrucât priveşte deci esperienţa personală a primului nostru ministru, desigur că valoarea pe care o dă colegiului I trebuie să fie foarte mare, desigur ştie ce pavăză puternică

---

a libertăţii tuturor o formează tocmai acea mână de oameni, acele resturi de rasă încăpăţânată pe cari banul străin nu le-a putut desfiinţa încă.

Opune-va odiseea sa personală tendenţelor de reformă ale exilatului amic, primi-va atotputernicia cu picioare de lut care i se oferă ? Nu ştim, dar, fiindcă omului [î]i place a spera ceea ce doreşte, ne permitem a crede că rezerva guvernului însemnează că el nu voieşte nici reforma electorală, nici electivitatea magistraturii. Deşi din relaţiile prezidentului de consiliu cu vestitul descoperitor al melcilor simpatici ştim că sâmburii demagogiei au fost semănaţi din tinereţe încă în creşterea sa politică, ştim pe de altă parte că, pe lângă teoremele abstracte de liberalism cari formează urzeala cugetării sale, mai are şi o doză de oportunism care-l fereşte de aplicarea pân-în ultimele consecvenţe a sofismelor anarhice.

[28 noiembrie 1882]

[„ÎN NUMĂRUL SĂU DIN URMĂ...”]

În numărul său din urmă ,,Românul” contestă însemnătatea balanţei comerciale, pentru a se pune de astă dată în acord cu opiniile esprimate de d. Costinescu în Cameră, unde d-sa a arătat

> că balanţa comercială, astfel cum rezultă din statisticele oficiale, nu este un element cu ajutorul căruia s-ar putea judeca despre situaţiunea economică a unei ţări.

Discuţiunea noastră cu foaia guvernamentală e lesnicioasă. Pe când astăzi ,,espresiunea de balanţă comercială” este pentru „Românul” ,,goală şi fără de nici un înţeles”, tot această foaie emitea o opinie absolut contrarie acum doi ani. Deşi azi nu mai e „un element cu ajutorul căruia s-ar putea judeca drept situaţiunea economică a ţării, totuşi foaia acestuia d. Costinescu, reproducând după „Monitor” statistica importului şi esportului pe 1879, zicea următoarele:

> Cifrele acestei statistice sunt foarte elocinţi . Ele dovedesc că Balanţa comercială a României e foarte rea şi îngrijitoare...
>
> În cursul anului trecut averea publică a României a jertfit pe altarul progresului străinătăţii enorma sumă de aproape 66 milioane lei.
>
> Oricari ar fi teoriile ce se pot face asupra balanţei comerciale, *nimic nu va putea suprima faptul, dat pe faţă de aceste cifre, că producerea noastră nu e îndestulătoare spre a acoperi cheltuielele ce facem,* că pe fiecare an *capitalul naţional se micşorează* în loc de-a creşte şi, în sfârşit, că, mergând tot astfel, vom slăbi din ce în ce, până ce vom ajunge **la inaniţiune.**
>
> Situaţiunea e *grea* şi perspectiva ce ne discopere din cele mai *îngrozitoare.*

Precum cititorul vede, limba nepreocupată a ,,Românului” era cu totul alta decât limba preocupată a oratorului care avea a combate pe un adversar politic. Pe atunci cifrele erau elocinţi , ele dădeau pe faţă faptul că producerea noastră nu e îndestulătoare, că capitalul naţional se micşorează, că mergem spre inaniţiune, iar astăzi ? Astăzi aceleaşi cifre... sunt goale şi fără de nici un înţeles.

Astăzi ,,Românul” ne opune autoritatea d-lui Leroy - beaulieu . Între el şi „Timpul” nu stă nici un moment la îndoială.

Ca să venim în ajutor confraţilor, le putem spune că acum doi ani ne puteau opune o autoritate şi mai mare încă, pe însuşi Adam Smith, împreună cu toată şcoala anglo - franceză a liberului schimb . Autorităţi de citat în contra teoriei balanţei există de mult.

Aşadar poziţia noastră faţă cu ,,Românul” e lesnicioasă: n-avem decât să-i opunem propriile sale cuvinte.

Dar nu de aceasta e vorba, căci de puţin interes e daca, într-o discuţie teoretică, noi sau adversarul ar avea dreptate. Lucrul cel important e decăderea economică a ţării, în special a elementului românesc, o decădere care ne face a lua apărarea ,,Românului” de-acum doi ani în contra sa însuşi şi de-a repeta ceea ce am zis în aceste coloane. Balanţa comercială defavorabilă dovedeşte, pentru o ţară agricolă, că ea consumă mai mult decât produce.

Plusul consumaţiunii ei se acoperă prin datorii contractate în străinătate. Puţine înscrisuri se află în ţara noastră; cele mai multe titluri ale statului şi ale societăţilor de credit sunt peste hotare, în mâni străine. Am putea zice că proprietarii adevăraţi şi în perspectivă ai bunurilor ipotecate din ţară sunt detentorii străini de titluri române.

De ce însă o balanţă nefavorabilă are o însemnătate escepţională pentru o ţară agricolă ?

Pentru că ţările industriale introduc materii brute, plătite ieften, cărora prin muncă industrială le dau o valoare înzecită, încât acelaşi volum, aceeaşi greutate de materie e înzestrată, prin concursul aptitudinilor şi meşteşugului , cu calităţi ce nu le avuse înainte şi care-i sporesc utilitatea. Astfel producţiunea ţărilor industriale nu are virtual nici o margine; numai debuşeuri destule de-ar avea, ar merge evident în infinit. Din contra, producţiunea ţării agricole are margini determinate:

pământul nu se poate înmulţi din cât este; productivitatea lui nu se poate spori în infinit, produsele în fine au, relativ, o valoare constantă. De 'ndată ce anual se cheltuieşte mai mult peste această valoare constantă ţara nu mai află alt mijloc de a-şi acoperi deficitul decât ipotecând însuşi capitalul cu care lucrează—pământul.

Pentru noi nu e îndoială că statul agricol, pentru ca să prospereze , are nevoie de-o organizaţie mult mai simplă, mai patriarhală , mai puţin costisitoare decât statele industriale că cel dentăi, încărcându-se cu sarcini disproporţionate cu puterea lui de producere, ajunge a-şi împinge populaţiile în mizerie, o mizerie atât de acută încât pentru dări publice se vând oameni în piaţă, precum se vindeau negrii pe ţărmii Africei.

Dar creditul statului e sus, ni se zice. Să nu se uite cumcă aveţi încă ce vinde. Mai sunt de vândut trupurile de moşii ale statului, mai e de vândut dreptul de-a le cumpăra; mai sunt de vândut încă multe din România din câte strămoşii au păstrat.

Şi, daca ne veţi întreba care e împrejurarea ce inspiră străinătăţii încredere în solvabilitatea statului român, vă vom spune asemenea care e.

Din ce în ce elementele naţionale sunt substituite prin cele străine; siguranţa că România devine un simplu nume pentru a însemna colonii din centrul Europei lângă Dunăre, siguranţa că poporul nostru nu mai e în stare de - a - şi recâştiga vreodată pământul patriei sale din mâni străine, pe această siguranţă că viitorul e al lor în această ţară, ei creditează guvernului.

Mai zilele trecute reprodusesem în „Timpul” un articol asupra situaţiei averii fonciare în România, scris fără îndoială de-un economist:

> Oricine cunoaşte starea plugarului român — zice autorul — poate spune că o mare parte din proprietăţile cedate acum optsprece ani celor 800000 de foşti clăcaşi sunt vândute într-un mod mai mult sau mai puţin *latent...* Şi să nu se crează că lucrurile se petrec altfel cu proprietarii cei mari. Luaţi de curiozitate o plasă şi cercetaţi cine erau acum 50 de ani proprietarii moşiilor celor mari din acel ocol şi comparaţi acele nume cu ale proprietarilor lor de astăzi: veţi găsi că *trei pătrimi* din ele au trecut în mâinile grecilor, bulgarilor şi la evrei deghizaţi. Să nu ni se zică ca toţi vechii proprietari români au fost incapabili, risipitori şi jucători.

Ei bine, acesta e modul cu care se plătesc anuităţile şi disproporţia balanţei comerciale, acesta modul în care în genere un popor îşi plăteşte diferenţa între consumaţiune şi producţiune: înstrăinarea capitalului naţional. Această vorbă pe care foaia guvernamentală a rostit-o acum doi ani ar trebui s-o menţie şi astăzi.

Pentru cel care observă substituţia zilnică a elementelor române prin elemente străine, care vede cum totul ne scapă din mână şi că advocaţii şi politicianii noştri sunt cu desăvârşire prinşi de curentul de-a înstrăina prin toate mijloacele ţara lor, pentru acela perspectiva unui viitor mai bun pentru poporul românesc nu există. Rămas îndărăt din cauza nestatorniciei istoriei sale, trebuind să deprindă *a priori* şi prin şcoală oarecum ceea ce alte popoare au deprins prin tradiţie şi esperienţă proprie, fără putere de a putea rezista în afară, subminat de-o imigraţiune lacomă, numeroasă şi despreţuitoare de ţară, guvernat chiar de elemente străine, pentru cari patrie şi naţionalitate sunt nu convingeri ci pretexte de-a parveni, acest popor, cel mai numeros şi cel mai inteligent în Orient, e condamnat la o sigură pieire, precum e condamnat la mizerie. Dar se vor mai inventa încă zece, douăzeci de ani decoraţii pentru trădători şi pornografi , dar se vor mai improviza demnităţi publice pentru nulităţi şi pentru naturi catilinare, dar se vor mai vinde ţărani în piaţă pentru a hrăni pe aceşti oameni, în sine vorbind, istoria românilor se încheie în secolul acesta poate pentru totdauna.
[1 decembrie 1882]

[„«MORALITATE ÎN ALEGERI...»”]

,,Moralitate în alegeri, moralitate în administraţiune, *moralitate în justiţie chiar,* iată trebuinţele imperioase ale momentului: opoziţiunea de toate nuanţele, unită asupra acestui program comun, va fi sigură de triumful ei.”

Cu aceste cuvinte am terminat noi primul Bucureşti al ziarului de la 20 noiembre trecut. Daca ne-am permis a le reproduce astăzi cauza este că faptele au venit să ne dea dreptate foarte curând. Demisiunea motivată a d-lui Ion S. Brătianu, fost preşedintele al Tribunalului de

---

Comerţ din Ilfov, demisiune pe care am publicat - o în numărul de alaltăieri, ridică cu brutalitate vălul ce acopere planurile guvernamentale şi ne pune din nou faţă-n faţă cu vestita ,,influenţă morală” care va face celebru pentru vecie numele actualului şef de cabinet.

Negreşit ar fi multe de zis asupra acestei demisiuni, venită tocmai în ora din urmă şi în momentul unei permutări. Lucrul este însă fără interes pentru cititori, cari probabil nu se aşteaptă să găsească caractere catoniane printre membrii familiei de la putere.

Lăsăm deci la o parte mobilul ce a împins pe tânărul magistrat să-şi dea demisia şi luăm act numai de revelaţiunile sale, revelaţiuni cu atâta mai zdrobitoare cu cât ele vin din partea unui membru credincios al partidului şi aliat prin legături de sânge cu primul ministru chiar.

Or, ceea ce rezultă în mod netăgăduit prin această petiţie este că guvernul caută, uzând şi abuzând de atotputernicia sa, să transforme pe magistraţi în agenţi electorali.

Cunoşteam de mult colosalele preparative ce se fac în vederea viitoarei campanii electorale. După câte ştim, ele vor întrece cu mult tot ce ţara a avut ocaziunea să vadă în trecut în asemenea

materie. Nu credeam totuşi ca cutezanţa oamenilor de la putere să meargă până a dezonora justiţia, făcând-o unealtă de partid şi servindu - se de dânsa în alegeri spre a oprima voinţa şi conştiinţa alegătorilor.

Nimeni nu mai trebuie să-şi facă astăzi iluziuni asupra monstruoasei ingerinţe guvernamentale ce se pregăteşte în umbră. Câteva alegeri parţiale ce au avut loc de curând au dovedit până la evidenţă că nu mai este nimic de aşteptat de la guvern şi că cetăţeanul, spre a-şi putea da votul în libertate, trebuie să conteze numai pe energia lui, legile şi oamenii fiind neputincioşi spre a-l apăra în contra presiunii puterii executive. Astfel, bunăoară, prefectul Chiriţopolu , în ajunul unei alegeri de deputat la colegiul IV din judeţul ce administrează, a schimbat cu grămada pe toţi învăţătorii de sate bănuiţi că nu simpatizează cu guvernul şi i-a înlocuit cu creaturi de al căror devotament este sigur întotdauna.

Pe cât însă sunt de făţişe şi de neruşinate planurile guvernului faţă cu viitoarele alegeri pe atât trebuie să fie de energică şi de încordată rezistenţa opoziţiunii. Nu este demn pentru ţară a se lăsa să fie intimidată de o mână de oameni cari şi-au făcut demult din patriotism o meserie şi al căror trecut ne spune îndestul vor ce fi capabili să facă în viitor.

Toată lumea este sătulă de domnia acestor paraziţi. Naţiunea voieşte să răsufle un moment, căci grumajii [î]i sunt apăsaţi de politica d-lui Brătianu, care o înăbuşeşte . Ea are trebuinţă de repaos spre a-şi reculege puterile şi a reîncepe munca zilnică, muncă fără de care popoarele ca şi indivizii nu pot trăi.

Acest repaos, această linişte, de care simte atâta trebuinţă, ea nu o va putea găsi cât timp „dictatorul" şi partizanii săi vor fi la putere. Înlăturarea lor, prin urmare, se impune ca o cestiune politică şi socială de prima ordine.

Atât mai rău daca cetăţenii nu vor înţelege acest adevăr !

[2 decembrie 1882]

[„«DE ÎMBUNĂTĂŢIRI RELE...»"]

„De îmbunătăţiri rele cât vrei suntem sătui ", zicea un scriitor pe la anul 1840; şi, daca vrea cineva să judece acest saţiu de îmbunătăţiri din ce în ce mai rele, n-are decât să măsure gradul de nepăsare politică cu care publicul întâmpină vestitele propuneri de reformă ale Constituţiei şi legii electorale.

Dar se va da regelui sau Parlamentului dreptul de a declara război ? Dar se va introduce noul titlu în Constituţie ? Dar se vor şterge din număr, ca o definitivă recunoaştere a faptului îndeplinit, judeţele ce s-a şters demult din trupul, indivizibil , dragă - doamne , al ţării ? Cine mai ia în serios toate acestea, cui i-ar veni în minte să atribuie acestor lucruri importanţa unor acte de stat ?

Zece — douăzeci de ani de luptă parlamentară şi ziaristică se desfăşoară în ţările Apusului când legea fundamentală e să se schimbe; la noi pensia reversibilă votată unui patriot merită cu drept cuvânt mai multă atenţie decât o schimbare a Constituţiei.

Cu drept cuvânt zicem. Nu prin vorbe tipărite şi votate de două treimi a Adunării chiar se întemeiază monarhia într-o ţară, ci prin spirit monarhic, prin încredere în această formă de stat. Acest spirit nu se face, nu se improvizează; el se *naşte* din istoria naţională, e inerent poporului. Noi însă, după mărturisirea celui mai de căpetenie politician, trăim în realitate sub republică

şi cată să credem ceea ce ne zice d. C. A. Rosetti, căci e un om, ce e drept, străin în România, care însă a văzut multe lucruri şi ştie desigur a destinge între monarhie şi republică; distinge cu atât mai bine cu cât elementele politice republicane în ţară sunt tot atât de venetice ca şi el.

În realitate, în noaptea în care Carada şi C. A. Rosetti, două venituri orientale, au pus la cale textul Constituţiei actuale, s-a ucis principiul monarhic în România, au murit pentru totdeauna Mircea Bătrânul şi Ştefan cel Mare; au murit atât de mult în inima tuturor încât un Simulescu poate preface în puşcărie mormântul celui dentăi, cum ar preface şi pe-al celui de al doilea daca acesta n-ar avea fericirea de a dormi în pământ străin. Prin acea cartă pusă la cale de doi samsari politici s-au declarat egali samsarii popoarelor străine cu poporul ţărilor române. În acel moment naţionalitatea română din aceste ţări şi-au lepădat armele, recunoscând că pe veci merită a fi esploatată de străini. În decursul întregului nostru trecut, esceptând epoca de tină şi înjosire a fanarioţilor, monarhul avea puterea de a-şi apăra poporul. El [î]i ştia nevoile şi greutăţile, nu punea pe umărul românului mai mult decât poate purta, distingea bine între ceea ce este drept şi neclintit din această ţară şi-ntre ceea ce e venitic şi suprapus. Matei Basarab răscumpăra cu bani din visterie pământuri încăpute pe mâini străine; astăzi trei din patru părţi ale acestor pământuri sunt în asemenea mâini. Se înţelege că cu pământul trec drepturile publice, cu acestea Parlamentul, cu Parlamentul puterea.

Astfel doi conspiratori au aplicat cuţitul de disecţie asupra principiului monarhic precum rezulta din istoria noastră şi au făcut din el o umbră, luându-i iniţiativa, luându-i orice voinţă, orice gândire, orice acţiune proprie. E indiferent dar titlul când el se dă umbrei unei instituţiuni.

Domnul nu mai are dreptul de a pedepsi pe tâlharul pus în funcţie, el n-are dreptul de-a apăra poporul în contra celor ce învederat îl exploatează, nici asupra vânzătorilor de ţară şi Domnie el nu mai are dreptul spadei. Luându-se puterii supreme atributele ei înalte, ele s-au depus în mâna Caradalelor; prin chiar legea fundamentală s-au consfinţit domnia veneticilor şi a parveniţilor — republica C. A. Rosetti.

Să urmărim dar gradele de tranziţie în care domnia acestor elemente se 'ntăreşte şi mai mult,

să urmărim cu câte palme devine tot mai adânc mormântul poporului nostru în ţara sa proprie.

Ingrată misiune în adevăr, şi cel ce simte zi cu zi cam relele politice se schimbă în rele fizice, cum exploatarea exercitată de aceste elemente asupra poporului se preface în morbiditate, sărăcie şi moarte, cum viaţa poporului nostru este preţul cu care se plăteşte această pseudocivilizaţie, acela ar fi vrut de mult să 'nchiză ochii, ca să nu mai vază ce se petrece.

Suntem însă condamnaţi de-a asista şi la cel [din] urmă atentat făcut asupra elementelor rămase independente în ţară, la modificarea electorală, care, nimicind drepturile politice ale proprietăţii istorice, sfărâmă pavăza din urmă care apăra capul acestui popor.

[3 decembrie 1882]

[„AVEM SUB OCHI EXPUNEREA OFICIALĂ...”]

Avem sub ochi expunerea oficială a situaţiunii judeţelor ţării pe anul 1880. Impresiunea ce ne-a produs citirea acestei lucrări făcute de comitetele permanente este din cele mai dureroase. Cine mai păstrează încă iluziunea că guvernul d-lui Brătianu a umplut ţara de fericiri n-are decât să-şi arunce privirea asupra acestor expuneri şi va vedea deosebirea enormă ce există în fapt între declamaţiunile ziarelor oficioase şi realitatea lucrurilor.

Bilanţul cu care se încheie situaţiunea fiecărui judeţ este mai pretutindeni acelaşi:

În prima linie, descreşterea populaţiunii, descreştere provocată de traiul mizerabil al locuitorilor şi de epidemiile variate ce-i bântuie periodic;

Scăderea avuţiei publice prin împuţinarea vitelor, cari constituie principala avere a ţăranului român ;

Nesiguranţa proprietăţii şi a averii cetăţenilor prin sporirea numărului făcătorilor de rele

Părăsirea cultului, multe din biserici fiind văduve de servitori

Instrucţiunea publică aflată în cea mai deplorabilă stare, din cauza condiţiunilor cu totul primitive ale localelor de şcoală acolo unde se găsesc şi a soartei precarie de care se bucură învăţătorii

---

Căile de comunicaţiune lăsate în plata lui Dumnezeu. În fine, administraţia comunelor încredinţată pe mâna unor oameni netrebnici, corupţi şi venali, a căror singură ţintă este de a se înavuţi pe nedrept din averea administraţilor lor.

Iată, în lineamente generale, binefacerile realizate pe socoteala ţării de regimul actual.

Cum vedem, decrepitudinea morală şi intelectuală de care suntem izbiţi merge în paralel cu degenerarea fizică; una serveşte de complement celeilalte.

Astfel, tot progresul de care ni se împuiază urechile există numai la suprafaţă; fundul este o adevărată mocirlă . Pe când droaia satisfăcuţilor şi a chivernisiţilor zilei se răsfaţă în onori şi se îngraşă din sinecure, masa naţiunii suferă de toate neajunsurile fizice şi morale.

Hrana ţăranului este redusă astăzi la cea mai simplă expresiune, pentru că toată munca lui de peste an nu ajunge să plătească nenumăratele biruri pe cari stăpânirea părintească a d-lui Ion Brătianu i le-a pus în spinare. Daca [el] reuşeşte a-şi scăpa vita din bătătură din gheara teribilului perceptor, vine peste noapte hoţul şi i-o fură şi, oricum ar face, el este obligat să rămâie tot sărac.

În asemenea condiţiuni este de toată evidenţa că ţara merge către o adevărată ruină. S-a zis, şi cu drept cuvânt, că ţăranul este temelia casei. Ori, slăbindu-se necontenit această temelie, edificiul întreg al statului român poate să se prăvălească. Daca aceia cari au în mână soarta şi viitorul ţării nu văd primejdia, atât mai rău pentru ei, — atât mai rău mai cu seamă pentru cetăţenii cari - i sufăr încă în fruntea afacerilor publice.

Este un adevăr dureros astăzi că administraţiunea d-lui Brătianu n-are altă preocupaţiune, nu urmăreşte alt scop decât mănţinerea sa la putere prin toate mijloacele putincioase, morale şi imorale. Aceasta explică pentru ce, de şase ani, asistăm la repeţirea uneia şi aceleiaşi drame, care se numeşte decadenţa fizică şi intelectuală a României. Grija prefectului roşu nu este de a sili pe sătean să-şi trimită copiii la şcoală arătându-i foloasele instrucţiunii; nu este de a-l ajuta şi de a-l ocroti în vremuri de nevoie, de a-l învăţa principie de igienă casnică, de a-l îndemna să nu lase în părăsire biserica, de a-i inspira idei de patrie şi de solidaritate naţională; grija prefectului roşu este ca alegerile să se facă după chipul şi asemănarea guvernului. Aci se mărgineşte tot rolul său: încolo lucrurile vor merge cum va da Dumnezeu! Sub domnia acestor falşi patrioţi prefectul nu mai este mentorul şi părintele administraţilor săi; el este sicarul puterii centrale, asupritorul lor. Ce-i pasă acestei slugi credincioase, care, lipsită de orice valoare proprie, nu însemnează ceva decât prin partidul din care face parte, ce-i pasă lui Chiriţopol, lui Anastasiu şi lui Stătescu, bunăoară, daca numărul morţilor din judeţul său întrece pe al născuţilor, daca epizootia decimează vitele locuitorilor, daca tâlharii se înmulţesc, daca siguranţa publică descreşte şi daca belşugul de odinioară al satelor este înlocuit prin sărăcie lucie ? Nu pentru îndreptarea acestor rele a fost numit el prefect; el are o misiune mai înaltă, mai nobilă şi mai demnă de dânsul: aceea de a asigura alegerea de deputat a unui Iepurescu, a unui Dimancea, a unui Pătârlăgeanu şi a atâtor alte talente distinse cari onorează partidul său. Din momentul ce această grea sarcină este realizată, prefectul îşi freacă mânile cu satisfacţiune, căci rolul său a încetat.

Cât timp, prin urmare, destinele ţării vor fi încredinţate pe mâinile unor astfel de oameni, pentru cari cuvintele de patriotism şi de conservaţiune naţională nu sunt decât mijloace întrebuinţate pentru căpătuiala partidului, vom avea să înregistrăm cu durere bilanţul de care am

vorbit mai sus şi care se traduce prin degenerarea fizică şi intelectuală a naţiunii.
[4 decembrie 1882]

[„S-O LOVI...”]

S-o lovi nu s-o lovi, iat-o frântă că ţi-am dres-o . Cam aşa, în bobote, ni se răspunde de cătră foile guvernamentale de câte ori relevăm lucruri reale şi pozitive, ca şi când le-am vorbi chinezeşte şi nu ne-ar pricepe. Una zicem noi, alta răspund dumnealor.

Să zicem că toate foile sunt pline de mizeriile reale de cari sufere ţara ? Să venim cu statistica, multă - puţină câtă se face la noi, pentru a proba că în ţara aceasta, care se numeşte românească, elementul românesc este cel care scade la număr, el e cel atins de morbiditate şi moarte, că nici catolici, nici izraeliţi, nici oameni de vro altă lege n-au a înregistra pierderi anuale atât de însemnate ca poporul ortodox, adecă cel de limbă română ? Să citäm din nou economişti

---

vrednici de credinţă cari arată că trei din patru părţi ale proprietăţii rurale au trecut deja în mâna unor străini deghizaţi ? S' arătăm cum douăzeci la sută din copiii născuţi sunt nelegitimi , făcuţi în concubinaj ? Să spunem în fine că aproape 30 000 de oameni, numai în capitală, sunt trecuţi în recensimentul din urmă între *indivizi fără nici o profesie* ?

Nu mai vorbim de Moldova. Stările de lucruri, incuria administrativă din acea jumătate a României — mizeria ţăranului, decreşterea populaţiei rurale şi morbiditatea ei, toate acestea îşi bat joc de orice descriere, lasă în urmă puterea oricărei pene.

Şi daca le relevăm acestea, daca arătăm nu ceea ce noi zicem, ci lucruri ce le constată în scrierile lor teoretice chiar membri ai partidului: un Aurelian, un Ioan Ghica ş.a., daca afirmăm că e clar ca ziua că, cu toată pretinsa civilizaţie, dăm îndărăt — ce ni se răspunde ?

Românii s-au bătut bine la Plevna.

Ba ni se citează pasaje din ,,Timpul”, privitoare la purtarea oştirii noastre ca şi când ar fi având a face una cu alta.

Ei, şi turcii s-au bătut bine la Plevna şi cu toate acestea praful s-alege de Împărăţia turcească.

O satiră din anul 1821 zice:

Toate ar fi mers mai bine, daca turcul n-ar fi fost
Vrednic numai la războaie, dar în politică prost.

Acelaşi lucru 'l putem spune despre câte se petrec la noi. Politică proprie nu numai că nu s-a făcut vrodată, dar cei mai mulţi oameni par a avea o înnăscută incapacitate de-a înţelege importanţa cuvântului. Nu este şi n-a fost nicicând politică frământarea bizantină de a parveni, intrigile personale de harem şi serai şi goana după aur a o mână de străini deghizaţi, constituiţi în societate de esploatare.

Nici o reformă din câte se propun nu se face din punct de vedere obiectiv, pentru că aşa ar fi bine să se facă, ci pentru că e oportun, pentru că un interes de partid o dictează.

Oare politică să se poată numi apucăturile bizantine ale unui I. Brătianu, acestui om care-şi bate joc de toţi bărbaţii din ţară, care-i înalţă pentru a-i sfărâma, pentru a-i arunca apoi într-un colţ, ca să le fie silă lor înşile de ei ?

Oare politică să fie a se servi de oameni corupţi, a căror viaţă şi privată şi publică e un adevărat scandal, şi-a face din ei sâmburul partidului său ? Politică e din partea acestui om de stat de-a acoperi hoţiile coreligionarilor săi, politică de - a - şi îmbogăţi soitarii prin afaceri scabroase, politică oare de-a da pradă ţara şi instituţiile, viitorul poporului, bunăstarea lui în mâna unor elemente inculte şi perverse totodată, de cari sunt pline Adunările ? Politică e de-a decora pe trădători şi de a-i pune în evidenţă, când asemenea oameni, chiar folositori să fi fost faptelor sale, cată să rămâie în umbră, pentru a nu răpi poporului întreg credinţa în onestitate ?

Şi care-i scopul cu care se nimiceşte moralmente şi fizic poporul nostru, căci statistica ne dă dreptate în toate privirile: se nimiceşte.

Daca în fruntea guvernului ar fi o comisie străină am şti scopul: substituirea. Există străini cari nu fac nici un mister din aceasta; alt popor pe aceeaşi espresie geografică e parola multora din ei.

Care poate fi scopul d-lui Brătianu îndeosebi ?

D-sa ştie, oricât de puţină istorie să fi învăţat, că liberalismul e dizolvant, cu atât mai dizolvant când, paralel cu el, avem zilnic imigraţiunea ? D-sa ştie că, oricât de rău ar fi fost trecutul — retrograd chiar — al ţării noastre, această ţară era înainte de toate a românului, ceea ce azi nu mai este ? D-sa ştie că toate elementele c-o ambiţie estravagantă de-a parveni sunt naturalmente eterogene şi că a le da vânt, precum le dă, înseamnă a înstrăina ţara ? Le ştie fără îndoială sau, daca nu le ştie, n-are decât să privească mutrele dimprejurul său pentru a se convinge pe deplin. Le pasă acestor cumularzi, acestor samsari politici, acestor ignoranţi, de ţară, cum ne pasă nouă de China.

Şi când toate acestea sunt învederate, când, mulţumită unei politici vitrege de chiverniseală , în toate punctele se observă un regres înspăimântător a elementului român, ce ni se răspunde?

,,Românii s-au bătut bine”. ,,N-aveţi încredere în vitalitatea poporului”, o frază a d-lui Dim. Sturza.

Toate popoarele agricole şi păstoreşti sunt războinice. Dar ce dovedeşte asta ? Dovedeşte poate că, cu toată bravura, al nostru nu dă îndărăt ?

Daca politica străină, împreună cu străinii ce ne guvernează, tind la substituirea elementului român prin scursături din toate unghiurile lumii, daca nici unul din relele ce bântuie populaţiunile noastre nu merită atenţia aşa numiţilor oameni de stat şi daca la toate mizeriile ce relevăm nu primim alt răspuns decât digresiuni asupra gloriei militare [î]i putem asigura pe adversari că — din nenorocire — va veni o zi în care nimeni nu va mai putea conta pe un popor sărăcit

---

şi demoralizat. Istoria îşi are logica ei proprie; nici un neam nu e condamnat de a suporta în veci un regim vitreg, corupt şi mincinos, chiar daca acel regim se exercitează de către fiii lui proprii, cu atât mai puţin când se exercită de stârpituri orientale. Ne temem că aproape e ziua în care simţul conservaţiunii fizice, revoltat de maltratările administrative şi fiscale şi de exploatarea escesivă din partea străinilor, va preface poporul nostru într-o unealtă lesne de mânuit în contra a chiar existenţei statului.
[5 decembrie 1882]

[„OBSERVĂM CĂ UNIREA...”]

Observăm că unirea între grupurile opoziţiei nu-i face multă plăcere ,,Românului”. Onorabilii confraţi găsesc că deosebirile între sinceri - liberali şi sincer - conservatori sunt atât de mari încât nu e cu putinţă a se stabili o programă comună, că grupurile sunt una numai în negaţiune , pentru a forma un partid obstrucţionist ş.a.m.d. Când lipseşte ideea răsare numaidecât un cuvânt nou care nu prea are înţeles, dar care ţine locul ideii. ,,Obstrucţionişti ” e bine şi felicităm pe confraţi pentru îmbogăţirea dicţionarului de porecle. Trăim în ţara poreclelor, ne-am deprins cu toate, încât, precum am suportat titlul de reacţionari, fără a o fi, credem că putem suporta fără pagubă şi pe acesta. Unde-a mers mia, meargă şi suta.

Din nou ni se spune bunăoară că dorim întoarcerea stării de lucruri înainte de 1700, că ,,vorbim cu deliciu de un Domn român de sânge, înconjurat de-o aristocraţie istorică”, ba ,,Românul” are chiar aerul de-a ne face o imputare din aceasta. Să ne-nţelegem: nu dorim nici una, nici alta.

Dar de ce n-am aminti cu iubire trecutul ? Fără îndoială vechii Domni cari şi-a întins armele până-n Dunăre şi Nistru, ei, ,,scut creştinătăţii” precum [î]i numea biserica şi evul mediu, n-au existat pentru a face ruşine generaţiei actuale, şi acea aristocraţie, cu independenţa ei de caracter, cu curajul ei, ale cărei privilegii consistau în datorii către ţară mai grele decum alţii aveau a le purta, asemenea n-ar fi vro pagubă dac' ar exista şi astăzi. Dar de la părerea de rău după veacuri trecute de neatârnare până la dorinţa nerealizabilă de-a restabili trecutul e o mare deosebire.

Daca ne place uneori a cita pe unii din Domnii cei vechi nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate întoarce.

Nu. Precum lumina unor stele ce s-au stins de mult călătoreşte încă în univers, încât raza ajunge ochiul nostru într-un timp în care steaua ce au revărsat-o nu mai există, astfel din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie până la noi, pe când cauza acestei străluciri, tăria sufletească, credinţa, abnegaţiunea nu mai sunt. Degeaba pitici moderni ar îmbrăca zalele lor mâncate de rugină daca nu pot umplea sufletele cu smerirea şi credinţa celor vechi.

Ci nu de ei poate fi vorba când discutăm ceea ce se petrece în zilele noastre; nu virtuţile lor de eroi şi de sfinţi pot fi măsura virtuţilor confiscate ale ilustraţiunilor actuale. Nu abnegaţiunea, onestitatea vulgară, care e dator s-o aibă orice om de rând, nu eroismul, sentimentul celei mai simple datorii, iată ceea ce căutăm în zădar la adversarii politici. Nu restabilirea trecutului; stabilirea unei stări de lucruri oneste şi sobre, iată ţinta la care se mărgineşte oricine din noi.

Este sau nu adevărat că prezidentul acestei Adunări a numit-o compusă din oameni vrednici de puşcărie şi carantină ? Este sau nu adevărat că nu există, între şefii partidului chiar, nimenea care să crează în onestitatea acestui partid ? Daca n-ar fi decât această mărturisire, ea ar fi îndeajuns pentru a face cu neputinţă perpetuarea la guvern a unor asemenea elemente. Stigmatizaţi de chiar şefii lor cu epitetul de putregaie şi de oameni corupţi, orice ar pretinde că vor să facă de acu-nainte, la ce ne putem aştepta de la ei ? Din coada de câine sită de mătasă nu se face. Corupţia dinlăuntrul partidului, vânătoarea brutală după aur şi influenţă ar fi motive îndeajuns pentru ca toţi oamenii de bine, fie chiar deosebiţi în principii, să se unească în contră-le , nu pentru a opune reforme la reforme, ci pentru a restabili domnia celei mai vulgare onestităţi , celui mai vulgar spirit de echitate. Nu poate o naţie să fie pururea condusă de ne-adevăr şi de corupţiune. Nu i se poate spune zi cu zi ce progrese enorme face, în acelaşi timp în care membrii ei sunt scoşi în vânzare ca vitele la târg. Nu se poate vorbi de sporirea avuţiei

---

publice în acelaşi timp în care populaţiunea decreşte pe-un pământ roditor şi înzestrat cu toate de natură. Nu se poate vorbi de progresul luminii când nici trei la sută nu ştiu citi şi scrie.

Când toate concurg pentru a dovedi că domnia ignoranţei şi cupidităţii privilegiate e cu neputinţă în România şi că ceea ce se cere înainte de toate e un guvern onest, ni se spune că unii din opoziţie sunt prea liberali, alţii prea reacţionari şi că o unire între ei nu e cu putinţă. Noi credem însă că sunt o sumă de lucruri cari n-au a face cu subtilităţile teoretice ale deosebirii între principii liberale şi conservatoare. Asemenea deosebiri nu mai pot exista între partide de vreme de principiile supreme nici nu sunt în discuţie. Nu e în discuţie alegerea între monarhie şi republică, nu drepturile

sau datoriile cetăţenilor, nu Constituţia; o luptă pentru religia politică nu mai e la loc şi cu cale de vreme ce problemele ei sunt rezolvate prin legile actuale, prin Constituţia actuală. Toată discuţia asupra unor lucruri ce nici nu sunt în cestiune, nici formează pentru cineva obiectul vreunei controverse e stearpă, fără soluţiune practică, şi, după cât ştim, nu preocupă pe nimeni şi nu de ea e vorba.

Ceea ce simţim cu toţii însă sunt relele reale cari bântuie ţara, rele cari nici au a face măcar cu principiile conservatoare sau cu cele liberale şi pentru a căror înlăturare nu se cere dialectică şi oratorie, ci muncă, echitate şi adevăr.

Mizeria materială şi morală a populaţiunilor, destrăbălarea administraţiei, risipa banului public, cumulul, păsuirile , corupţia electorală, toate acestea n-au a face, la dreptul vorbind, cu cutari sau cutari principii de guvernământ. Oricare ar fi guvernul şi oricare vederile sale supreme, corupţia şi malonestitatea trebuie să lipsească din viaţa publică; oricare ar fi, pe de altă parte, religia politică a unui guvern, ea nu-i dă drept de-a se servi de nulităţi venale, de naturi catilinare, de oameni de nimic pentru a guverna. Chiar numai tendenţa, clar formulată, ca statul să fie guvernat de oameni de cea mai elementară probitate şi să 'nceteze de-a fi mărul de ceartă între cavaleri de industrie şi de facem-treburi, cuprinde un întreg program faţă cu aceia cari nu cred în nimic şi pentru cari principiile politice n-au fost decât pretexte de-a parveni şi de-a se îmbogăţi.
[9 decembrie 1882]

[„ÎN SFÂRŞIT SENATUL...”]

În sfârşit Senatul a scuturat amorţeala în care zăcea de atâţia ani sub influenţa sirenei Brătianu. Un curent galvanic a străbătut membrele îmbătrânite ale acestui corp şi, pentru prima oară, ne-a fost dat să-l vedem răspunzând cu demnitate şi bărbăţie la presiunile cutezătoare ale puterii centrale.

Oricât s-ar masca faptul de cei interesaţi, este netăgăduit că votul de la 7 decembre, care trimite în judecata Înaltei Curţi de Casaţiune şi de Justiţie pe generalul Slăniceanu, constituie o înfrângere umilitoare a ,,dictatorului”. Opiniunea publică nu s-a înşelat un singur moment asupra importanţei politice a acestei şedinţe şi toată lumea este de acord spre a recunoaşte că ceea CE un cap de cabinet, respectuos către reprezentaţiunea naţională, ar trebui să facă în asemeni împrejurări ar fi să-şi depuie demisiunea în mâinele M. S. Regelui.

Că d. Brătianu nu va urma această linie de conduită, singură demnă, singură admisibilă pentru un ministru constituţional care se respectă, aceasta o ştim mai dinainte. Acest ministru n-a iubit niciodată situaţiunile limpezi şi onorabile; caracterul său respinge orice rezoluţiune virilă . Om de tenebre şi de politică bizantină, el va căuta să escamoteze acest vot care-l loveşte cu brutalitate în faţă şi, prin influenţa atotputernică, dizolvantă, fatală, de care dispune, va sili pe venerabilele momâi din palatul Academiei să revie asupra neaşteptatei lor hotărâri. Aceasta nu va fi nici cea dintâi, nici cea din urmă încercare a sa.

Nu dară de consecinţele ce va avea acest vot, cu privire la tristul erou al zilei, ne interesăm astăzi, ci de veleităţile de independenţă faţă cu ,,Vizirul” ce s-au manifestat deodată în sânul maturului corp.

Nu mai era un mister pentru nimeni că d. Brătianu luase sub înalta sa protecţiune pe ministrul de război acuzat că a fost mituit de ovrei ca cel mai de rând membru al partidului roşu. Faptul era de o gravitate fără seamăn şi cel mai elementar bun simţ impunea în mod imperios atât protectorului cât şi protegiatului să ceară ca lumina să se facă degrabă, pentru onoarea armatei care avusese pe acel militar în fruntea ei, pentru onoarea ţărei care-i încredinţase un post atât de înalt. Din nenorocire, păcatul era vădit, pipăit, indiscutabil şi d. Brătianu

---

n-a putut găsi alt argument spre justificarea protegiatului său decât să strige senatorilor: — Şi eu am făcut tot aşa ! Atât de mult era convins primul ministru de devotamentul, de supunerea, de platitudinea acelora la cari se adresa, atât de mult despreţuia el opiniunea publică, înaintea căreia făcea atâtea temenele ipocrite odinioară, încât căpătase convicţiunea că este destul să afirme solidaritatea sa cu tripotagiurile ovreieşti ale actualului reprezentant al Râmnicului Sărat spre a-l scăpa curat ca argintul din încurcătura în care-l aruncase teribilul d. Grădişteanu.

Ştim cu toţii scandalul ce a urmat acestei incalificabile intervenţiuni , scandal fără precedent în istoria politică a oricării ţări constituţionale. Nu numai ministrul abuziv sau taxat astfel n-a fost trimis înaintea supremei instanţe judecătoreşti a ţărei, după cum cerea legea şi morala publică, după cum a reclamat-o el însuşi, dară încă a fost numit şef al statului - maior al armatei, pe care raportul d-lui Grădişteanu afirma că a dezonorat-o , şi, acum în urmă, ca încoronare a operii, numit — căci nu este cu putinţă a se zice că a fost ales — numit senator !

Desfiderea aruncată opiniunii publice nu putea fi mai pe faţă, nici voinţa Coroanei siluită cu mai mare cutezanţă. Trebuia în adevăr la cârma statului un ministru autoritar şi fără sfială de legi şi de oameni ca d. Brătianu pentru ca să asistăm la desfăşurarea unui atare cinism guvernamental.

Astfel, graţie presiunii sale neobosite , ceea ce se anunţase la început ca o dramă, destul de tristă, căci era vorba de onoarea unui ofiţer superior român, era aproape să se termine ca o mizerabilă farsă, în care generalul Slăniceanu şi protectorul său făceau *le pied de nez* Senatului întreg. Femeia frumoasă se termina în coadă de peşte...

Din norocire, înscenarea farsei a lăsat mult de dorit; lucrurile au fost ticluite aşa de

transparent încât şi cei mai credincioşi au stat la îndoială în faţa ruşinei ce li se cerea să sancţioneze. De aceea, când nevinovatul d. Orleanu şi-a citit raportul, făcut în numele faimoasei comisiuni de ,,informaţiune", prin care fostul ministru de război era spălat de toate păcatele comise şi se conchide că nu e necesitate de trimitere înaintea Curţii de Casaţiune, murmure destul de expresive s-au ivit printre senatori. Palidul ministru de justiţie abia a avut curajul să răspundă discursului virulent al prinţului Dimitrie Ghika, care a sfârşit prin a înţelege în cele din urmă că ceea ce pretindea guvernul însemna pur şi simplu sinuciderea morală a Senatului.

Rolul decisiv însă în această afacere a fost rezervat generalului Florescu care, cu un tact superior, cu o sobrietate de cuvinte exemplară , a arătat colegilor săi câte pericole pot decurge pentru prerogativele şi demnitatea Senatului din imixtitunea continuă şi făţişă a guvernului în voturile sale.

Numirea d-lui Slăniceanu ca şef al statului - major al armatei în condiţiuni atât de anormale , când un vot de blam al Senatului stă suspendat d-asupra capului său, acuzându-l de concusiune şi de tripotagiuri , — această numire este o adevărată *crimă* din partea guvernului, căci şeful statului - major nu este destul să fie inteligent şi capabil în lucrările sale, el trebuie să fie *cinstit* şi, până la proba contrarie, cinstea d-lui Slăniceanu este bănuită .

Se ştie cari au fost consecinţele acestui discurs: cu o majoritate de 20 voturi în contra a 8, Senatul a decis trimiterea fostului ministru în judecata Curţii de Casaţie, numind în acelaş timp şi comisiunea de acuzare.

Ce va face această comisiune, compusă din elemente atât de disparate, ne este cu greu să o spunem. Oricare va fi rezultatul final al cestiunii Slăniceanu, un lucru rămâne de aci înainte câştigat pentru toată lumea: votul de blam ce a izbit deopotrivă atât pe fostul cât şi pe actualul ministru de război.

[11 decembrie 1882]

[„DIN CAPUL LOCULUI AM OBSERVAT..."]

Din capul locului am observat că rău şi fără cale Creditul Funciar Rural se adresează la tribunal în procesul ce-l intentează d-lui Alex. Ciurcu. Distingerea care se face între acţiune publică şi acţiune privată ni se pare o subtilitate arbitrară în materie de presă, cu atât mai arbitrară în chiar cazul de faţă. Activitatea Creditului nu este o activitate privată. Concesionată de stat, având privilegiile ei, prin urmare drepturi escepţionale, stând în legătură cu toată lumea capitaliştilor precum şi cu toată lumea proprietarilor, având o activitate publică şi o răspundere

---

publică, se prea poate întâmpla ca gestiunea Societăţii să fie supusă unei critice aspre, mai mult — se poate zice, fiindcă suntem la noi în ţară — că se fură.

Ei, şi nu s-o fi furând la noi în ţară !

Când vedem atâţia oameni cari din nimic au ajuns milionari, fără a înfiinţa fabrici, fără a face agricultură, şi când ştim că pentru majoritatea oamenilor banul se datoreşte muncii, la ce să atribuim aceste îmbogăţiri ca din senin ? Dar vom numi-o agiotaj, dar păsuială, dar favoare guvernamentală, destul că sume de aur se duc în mâni cari n-au oferit societăţii un echivalent de servicii pentru ele şi poate ca juridic lucrul să fie îngăduit sau să poată scăpa printre picături; moralmente şi economic vorbind e o spoliaţie. Spoliaţie sistematică, de sus până jos. O pensie reversibilă de ex. care se plăteşte unui om ce nu şi-a petrecut timpul în serviciul statului, ci urmărindu-şi ambiţiile sale personale, e după a noastră părere o spoliaţie a tezaurului. Da-ne-va d. C. A. Rosetti în judecata tribunalului că nu poate mânca şi el o pâine de răul nostru ?

Nu credem.

Dar, pentru a ne întoarce la cazul nostru, orice delict, fie de natură privată, fie de natură publică, care se consumă şi se comite *prin presă* nu poate veni decât înaintea Curţii cu Juraţi. Cuvântul tipărit, iată termenul de căpetenie. Cuvântul tipărit se judecă de Curtea cu Juraţi. D. Ciurcu a afirmat ceva prin cuvânt tipărit. D. Ciurcu vine înaintea juraţilor. Daca juraţii vor judeca că afirmarea d-sale tipărită e o calomnie, că această aserţiune calomnioasă au adus pagubă Creditului, cestiunea acelor pagube poate fi urmărită mai departe, pân-atunci însă nu.

Nu vorbim aci ca amici ai libertăţii presei. Se poate că noi înşine am dori să vedem respectate multe lucruri; am voi să vedem respectate credinţele religioase şi tradiţiile naţionale, am voi poate să vedem neatinse bunurile ideale ale poporului şi ale istoriei noastre, dar n-o putem face. Vorbim aci de textul pozitiv al legii fundamentale, care nu permite nici o urmărire a presei decât înaintea juraţilor. La conştiinţa publică se adresează tiparul, conştiinţa publică să-l judece.

Poate cineva să nu fie mulţumit cu libertatea absolută a presei. Indiferent. Pe cât timp Constituţia subzistă şi trimite orice enunţare a presei, de orice natură ar fi, înaintea juraţilor, acolo trebuie să şi meargă. Cine nu e mulţumit se va plânge de Constituţie, va cere modificarea ei; dar, pân' a nu se modifica, tribunalele nu devin competente de-a judeca nici ceea ce se petrece , nici ceea ce nu se petrece în presă.

Şi s-au petrecut multe în presa din ţară. Ziare scrise în limbi străine sau şi de străini au insultat adesea poporul şi istoria noastră. Mai mult. Era destul să sosească în mijlocul nostru vrun om dintr-o bună familie română pentru ca o pană ocultă să-l denigreze în ochii publicului, nu pentru altceva decât pentru singura cauză ca e român şi că familia lui a fost domnească în România. Denigrări de cea mai înjosită speţie, a căror sorginte era cu toate astea foarte sus, al căror

instrument era vrun erou de tristă figură. Ei, pe tribunalul secţia cutare nici nu l-a durut capul de asta, pentru că n-avea dreptul să se ocupe. Curtea cu Juraţi ar fi trebuit să judece şi la dânsa nu s-a adresat nimenea. Sunt cestiuni acestea cari se ţin de conştiinţa chiar a poporului românesc şi când această conştiinţă suportă injuriile ce se aduc oamenilor de frunte ai naţiei aceştia sunt destul de generoşi pentru a nu apela la ea, pentru că ruşinea naţională ar fi ruşinea lor. Libertatea presei poate fi un rău, dar e înscrisă în Constituţie; nici o excepţie, nici o tâlcuire într-altfel a Constituţiei nu se încape.

Singura pedeapsă care s-a aplicat regulat celora cari au abuzat de această libertate, celora ce-au insultat Coroana şi familia regală de ex., a fost câte-un *Bene merenti* aplicat pe piept.

Daca Creditul Funciar Rural se crede calomniat, calea la Curtea cu Juraţi [î]i e deschisă, cealaltă cale însă, mai recomandabilă , e de a solicita pentru jurnalistul de care se crede atins una din acele plăci de metal cu care s-au decorat Orăşanu şi semenii lui.

[12 decembrie 1882]

DEZMINŢIRE

Unele ziare par a-şi fi făcut o plăcere din a comunica fel de fel de ştiri eronate asupra ,,Timpului". O asemenea ştire, într-o formă neobicinuită şi puţin colegială, o găsim trecută în ,,România liberă" de azi. N-avem decât a repeta declararea categorică făcută în atâtea rânduri că nici este, nici a fost vrodată vorba de încetarea ,,Timpului" şi că toate amănuntele date în această privire de ,,R[omânia liberă]" sunt inexacte.

[12 decembrie 1882]

ROŞII DIN PARIS

Următoarele rânduri le reproducem dintr-o foaie străină şi anume „Wiener Allgemeine Zeitung":

> *Consiliul radical roşu din Paris face adeseori demonstraţiuni politice, dar cată să-i dăm oarecare dreptate dacă discută din când în când cestiunea prefecturei poliţiei, căci în privinţa aceasta Parisul se află într-o stare excepţională, ce nu întâlnim nici într-o ţară europeană, afară doară în Turcia şi Rusia. Poliţia prefecturei e un stat în stat, ba şi mai mult. La 12 aprilie 1881 preşedintele actual a Camerei a zis în şedinţă publică despre prefectul poliţiei: ,,Acest funcţionar poate, după plac, a se substitui şefului său ierarhic* (ministrului de interne) *şi chiar autorităţii guvernului". Albert Gigot , ca prefect, a dat o circulară în care a recunoscut expres că ,,poliţia poate numai cu multă greutate să observe dispoziţiunile legei (!) privitoare la apărarea libertăţei personale". Un alt prefect de poliţie de mai nainte mărturiseşte că, ,,deşi însuşi este legist , totuşi în cele din urmă s-a deprins de a nu-i mai păsa de legalitate". Poliţia prefecturei e suverană, împiedecând şi mersul justiţiei chiar în cazuri importante criminale. Astfel s-a întâmplat că scandaluri publice ce preocupau tot oraşul, n-au ajuns înaintea tribunalului. Nici chiar prefecţii cunoscuţi ca republicani n-au permis măcar un control oficios asupra faptelor lor. Din aceste cauze consiliul comunal adeseori a voit să refuze cele 23 milioane pentru întreţinerea prefecturei poliţiei, cerând desfiinţarea sau reorganizarea poliţiei. Câte cheltuieli nu se fac aci despre cari nu se dă nici o socoteală, căci nici nu pot fi justificate ? Să ne aducem aminte de prefectul de poliţie Leon Renault ; de procesul Cissey - yung şi de tot spionajul de atunci, plătit în timp de mai mulţi ani şi aceasta numai pentru nişte intrigi nedemne şi infame..."*

[12 decembrie 1882]

[„PE CÂND LA NOI..."]

Pe când la noi în ţară atenţia publică e absorbită de fenomenele de corupţie şi de cădere, ce le prezintă un partid în disoluţiune, ale cărui miasme se răspândesc, umplând spiritele cele mai bune de slăbiciune şi de îndoială, în afară de marginile ţării noastre se pregătesc lucruri proprii a da o altă faţă Europei.

Deşi, până mai ieri, se ştia de toată lumea că relaţiile dintre Germania şi Austro-Ungaria sunt bune, că, în aproape toate cestiunile esterioare, aceste puteri merg mână 'n mână, totuşi nimeni nu cunoştea mai de aproape natura acestor relaţii, nu ştia daca ele consistă într-un consimţimânt de mai nainte stabilit asupra tuturor cestiunilor ce s-ar putea ivi în urma Tractatului de la Berlin sau daca ele mergeau mai departe, constituind o alianţă adevărată, fixată prin documente autentice.

Ocolul pe care d. de Giers, ministrul de esterne al Rusiei, l-a dat — în afaceri de familie — Curţilor Europei au dat însă ocazie la o sumă de descoperiri cari au început a nelinişti spiritul public şi a dovedi că situaţia politică e plină de furtună şi de pericole.

Imediat în urma plecării sale din Germania, unde fusese foarte bine primit şi avuse o întrevorbire cu principele de Bismark, o foaie acreditată , ale cărei inspiraţiuni se datoresc oficiului de esterne, a afirmat că înţelegerea între Austria şi Germania nu este numai un fel de acord în privirea intereselor comune, ci e stabilită în scris prin act autentic.

Austria n-a prea fost mulţumită cu enunţarea aceasta publicistică, căci, când un lucru se întâmplă în taină şi e menit a rămânea tăinuit, descoperirea nu poate fi decât neplăcută, mai ales când ea e de natură a da loc la esplicaţiuni între două puteri de o potrivă şi rivale cum e Austria şi Rusia. Cu toate acestea, în momentul întâi ştirea aceasta era de natură a linişti lumea financiară şi

politică. Oricât de puternic ar fi imperiul de la nord, nu poate risca un război în contra celor două mari puteri ale Centrului Europei. În contra uneia din ele chiar succesele ar fi neînsemnate şi pierderile mari; în contra amândurora Rusia ar rămânea învinsă.

Dar numaidecât se ivi o altă ştire care slăbi în mod considerabil efectele celei dentâi . „Gazeta de Colonia" comunică condiţia de căpetenie pe care se întemeiază alianţa austro-germană. Nu în orice caz era valabilă şi obligatorie pentru amândouă părţile. Numai atunci când una din aceste două puteri ar fi atacată din două părţi, cealaltă e obligată a-i veni în ajutor. Daca atacul s-ar întâmpla numai dintr-o singură parte, cealaltă aliată e liberă în acţiunea ei şi poate decide orice crede că ar fi practic pentru dânsa. Cheia acestei convenţiuni pare a fi următoarea: după încheierea Tractatului de Berlin, Germania a prevăzut posibilitatea unei alianţe ruso - franceze , pe când Austria, care, prin ocupaţiunea Bosniei şi Herţegovinei, iritase în grad mare

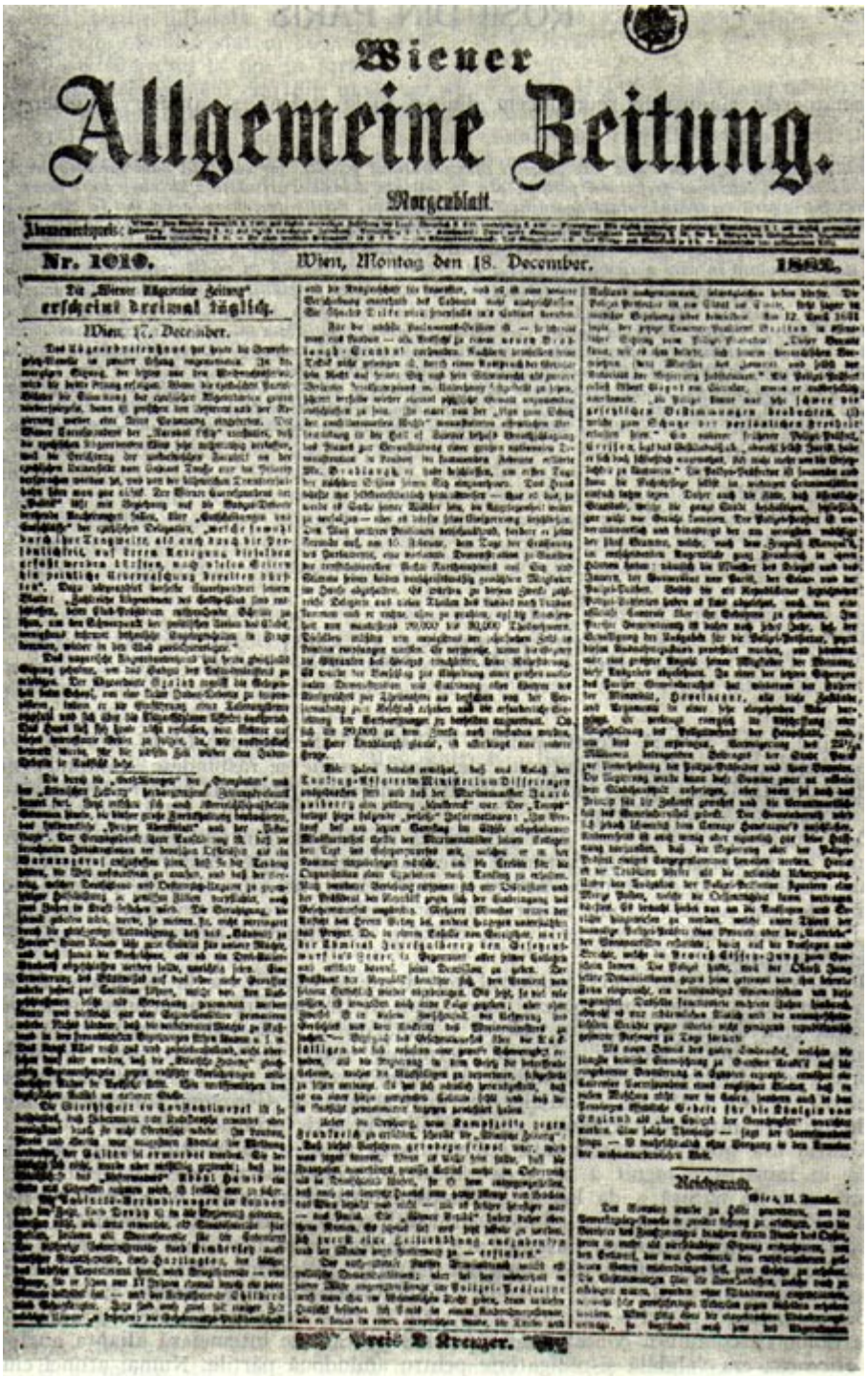

Wiener
Allgemeine Zeitung.
Morgenblatt.
Nr. 1010. Wien, Montag den 18. December. 1882.
Die „Wiener Allgemeine Zeitung" erscheint dreimal täglich.
Wien, 17. December.
Preis 5 Kreuzer.

12. Editorialul WIEN 17. DECEMBER, publicat în „Wiener Allgemeine Zeitung", 6/18 decembrie 1882, din care Eminescu traduce un fragment.

---

susceptibilitatea Rusiei, putea să presupuie că această din urmă va apela şi la Italia. În decursul politicei sale de unitate, Italia a cam perindat alianţele; ea a câştigat Lombardia prin alianţă franceză, Veneţia prin cea germană; se putea deci presupune că, pentru a câştiga Triestul şi Trentinul , nu va fi surdă la propunerile Rusiei.

Cum însă ar ieşi alianţa austro-germană, calculată cazuistic pe aceste eventualităţi de mai nainte determinate, daca Germania n-ar avea a face decât cu Franţa şi nu cu Rusia, daca Austria n-ar avea în contră-i decât Rusia şi nu Italia ? Aceasta a fost întrebarea gravă ce s-a născut în urma descoperirii de mai sus şi care a imprimat înţelegerii un caracter şi mai problematic. Abia se pusese în avanscenă aceste amănunte asupra înţelegerei austro-germane şi se născuse siguranţa că în ea nu mai e loc pentru un al treilea, când ni se dete un nou signalment al ei: nu este încheiată decât pe cinci ani; s-a stabilit la 1879 şi espiră în octomvrie 1884.

Toate aceste descoperiri la un loc au făcut a se presupune că evenimentele la cari ele se referă se apropie, o presupunere întărită încă prin înarmările Rusiei, prin crearea de nouă drumuri de fier strategice spre marginea Poloniei, prin întărirea graniţelor ei. În fine, zilele din urmă secretarul cel mai intim al principelui de Bismarck, fiul său, contele Herbert, a sosit la Viena cu depeşi pentru ambasadă şi pentru contele Kalnoky. Acest din urmă eveniment caracterizează pe deplin gravitatea situaţiunii. Va fi avut a aduce admoniţiuni Austriei de-a nu se încrede în asigurările de pace ale Rusiei şi de a se pregăti repede în vederea unui apropiat război ? Acesta se presupune c-ar fi cuprinsul misiunii sale, căci acelaşi sfat l-au repetat foile germane la adresa Italiei, căreia i-au făcut grave imputări pentru că n-a creat căi ferate strategice şi nu e îndestul de preparată pentru ofensivă când ar veni momentul de a-şi ţinea cuvântul cu care a intrat în alianţa austro-germană.

E curios ca în preziua unor evenimente, ale căror urmări sunt aproape incalculabile, cei ce ne guvernează să nu aibă alte griji decât de-a semăna dezbinarea şi neliniştea prin propuneri de reformă constituţională. Oamenii aceştia, care-n fiece zi inventează un nou teren pentru aplicarea maniei lor de înnoire şi prefacere , par a voi să ameţească ţara, s-o preocupe atât de mult cu luptele dinlăuntru încât, în cazul unor complicaţiuni esterioare, să nu ştie unde-i e capul.

N-ar fi oare bine ca primul ministru , în loc de-a se preocupa de prefacerea colegiilor şi de electivitatea magistraturii, să aibă ochii aţintiţi asupra celor ce se petrec în afară şi să recomande amicilor săi politici nu numai cumpăt, dar chiar o renunţare momentană la planurile lor de reforme demagogice ?

[15 decembrie 1882]

[„ÎN FINE PRECEDENTUL...”]

În fine precedentul e creat.

Tribunalul de Ilfov secţia I s-a pronunţat asupra cestiunii competenţei în procesul Ciurcu. Prezidentul d. Costescu şi judecătorul d. Carp au respins declinarea de competenţă şi a ordonat examenul de fond; singur d. A. Eustatiu a fost, din contra, de părere a se admite escepţiunea de incompetenţă .

Ştim că românii au libertatea de a gândi, a vorbi, a scrie, a tipări orice doresc; libertate garantată prin Constituţie. Pentru ceea ce gândim şi credem, pentru ceea ce zicem nu ne - aşteaptă rugul inchiziţiei , pentru ceea ce tipărim nu ne - aşteaptă revocare cu de-a sila, cum i s-a impus lui Galilei.

Se poate oare pretinde că o *aserţiune* tipărită cauzează cuiva o pagubă materială *legitimă* ?

Daca aserţiunea e adevărată, adevărul n-are, nu poate avea pedeapsă, nici poate cu drept cuvânt să păgubească pe cineva. Când o aserţiune adevărată aduce cuiva pagubă, acela merită s-o aibă, activitatea aceluia e atunci desigur nelegitimă, reprobată fie de legile pozitive, fie de morală, şi nu vedem cum un adevăr, de orice fel ar fi şi orice materie ar privi, poate fi întâmpinat de cereri de despăgubire sau de pedeapsă.

Dar aserţiunea e calomnioasă ? Atunci cel atins poate cere despăgubire. Ceea ce susţinem însă este că, în *materie de presă,* nu are tribunalul dreptul de-a caracteriza o aserţiune, nu are dreptul de a cerceta daca ea este adevărată, deci exemptă de penalitate sau calomnioasă, deci meritând penalitate şi dând loc la despăgubiri.

Acţiunea penală e aci cea de căpetenie; de la hotărârea ei atârnă accesoriul despăgubirii. Până a nu se decide daca aserţiunea este sau nu o calomnie, până a nu se caracteriza ca atare, nu poate fi vorba de accesoriu , pentru că, pe cât timp o sentenţă nu s-a dat — şi numai juraţii

---

o pot da — există prezumpţiunea că aserţiunea încriminată e adevărată. Adevărul neavând pedeapsă, nu poate cauza daune legitime.

Nu ni se vorbească de cazuri analoge, de crime ce se judecă de juraţi şi cari dau loc la cereri de despăgubire înaintea tribunalului. Acele crime sunt fapte constante sau constatate. O aserţiune însă, pentru a deveni calomnioasă, trebuie declarată ca atare de către cel ce se cuvine şi aceasta nu se poate face decât adresând juraţilor întrebarea dacă aserţiunea merită sau nu numele de calomnie. Tribunalul nu poate prejudeca. Precum nu poate declara de criminal pe cel ce n-a fost încă judecat de juraţi, tot astfel nu poate numi calomnioasă o aserţiune care n-a fost numită astfel prin o sentenţă a juraţilor.

Precum pentru prevenit, înainte de-a fi condamnat, există prezumpţiunea că e nevinovat, tot astfel pentru orice aserţiune tipărită există presupunerea că e adevărată, deci nevinovată, înainte de-a se statua contrariul de judecătorii ei fireşti.

Tribunalul ar fi competent numai într-un caz şi acesta este: ca o aserţiune *adevărată* să poată cauza o pagubă *legitimă* cuiva şi să poată trage după sine o cerere de despăgubire, asemenea *legitimă.* Dar aceasta e inimaginabil. Căci dacă aserţiunea e adevărată, paguba nu poate fi legitimă şi nici cererea de despăgubire; daca nu-i adevărată, e o calomnie, dar caracterul de calomnie nu i-l pot atribui decât juraţii.

Insistăm atât de mult asupra acestui punt pentru că precedentul poate avea urmări incalculabile. Orice aserţiune, orice apreciaţie scrisă sau tipărită poate cauza pagube cuiva. Dar un zugrav nu are talent, îşi espune tablourile ş-o constatăm aceasta prin critică tipărită ? Proces de despăgubire. Nu-şi poate desface tablourile; l-am discreditat. Dar o cântăreaţă n-are glas şi o arătăm aceasta ? Proces de despăgubire; nu se poate angaja; am discreditat-o. Dar o bancă angajează banii

clienţilor ei în afaceri problematice ori hazardate; o descoperim ? Despăgubire, căci nu mai poate face treburi. Şi aşa *in infinitum.* Ca să arătăm ce puţin temeinică e o asemenea interpretare, vom cita un caz anecdotic din Grecia. Un cleft care pretindea a fi comis acte eroice în războiul Independenţei a cerut pensie de la Cameră. Camera ar fi fost dispusă de-a i-o vota daca o gazetă nu s-ar fi ridicat contra. L-a discreditat. Acesta a adresat tribunalului o cerere de despăgubire. Daca gazetarul nu scria, pensia era să se voteze; prin aserţiunea însă că n-o merită cleftul a fost păgubit. Nu ştim ce va fi decis tribunalul; ştim însă că cleftul i-a tras gazetarului o bătaie. Precum se vede cazul e tragic.

Nu trebuie să uităm înainte de toate că regimul libertăţii presei este o derogare de la dreptul comun. Presa poate comite tot soiul de delicte cari, daca nu s-ar fi făptuit pe hârtie şi prin tipar, ar fi de competenţa tribunalelor ordinare. Calomnie şi injurie prin viu grai se judecă de tribunal; calomnie şi injurie prin presă — de juraţi. Pagubele ce rezultă din delicte ordinare se judecă de tribunalele ordinare; pagubele de pe urma delictelor de presă — de juraţi. Constituţia franceză, care prescrie anume aceasta, nu e decât consecuentă cu sine însăşi; ea trage numai în scris o concluzie care se 'nţelege de sine şi care rezultă în mod firesc din chiar principiul libertăţii presei.

Daca Constituţia noastră nu se esprimă tot astfel nu trebuie să uităm că nu intenţia legiuitorului nostru a fost de a sustrage presa de sub judecătorii ei naturali, ci că, deprinşi a copia cum suntem, am copiat *textul* belgian. Textul l-am copiat; controversa eventuală, intenţiile eventuale, mai mult sau mai puţin probabile, ale legiuitorului belgian nici n-au trecut prin mintea legiuitorului nostru, precum n-a gândit în acel moment la opinia respectivă a împăratului Chinei .

Repetăm încă o dată: nu vorbim aci ca amici ai libertăţii absolute de presă. Sunt poate lucruri pe cari noi înşine am voi să le vedem respectate şi a căror cruntă batjocorire , cu părere de rău, am văzut-o recompensată cu *Bene-merenti.* Nu amici ai presei; dar datori suntem a menţine înţelesul pe care Constituţia 'l are. Dar ne convine această libertate, dar nu ne convine — nu aceasta e în cestiune. Pe cât timp Constituţiunea zice aşa şi nu altfel, pe cât timp judecata asupra cuvântului tipărit în anume condiţii aparţine juraţilor nu putem admite nici din cauză de oportunitate, nici prin esplicaţiuni subtile competenţa altor judecători.

Dar — se zice — presa noastră abuzează; ea nu se mulţumeşte numai cu combaterea personalităţii publice, atinge viaţa privată a oamenilor. O, n-o face în măsura în care s-ar cuveni.

Într-o societate onestă, viaţa oamenilor, în genere, trebuie să fie astfel încât casa lor să poată fi de sticlă. Când s-ar şti din ce cuiburi de pupăză iese multe din ilustraţiunile politice, ele n-ar mai fi ilustraţiuni. Licenţa presei, orice s-ar zice, nu e decât urmarea firească a licenţei de moravuri publice şi private. Într-o ţară în care trădarea se decorează, afacerile Warszawsky se bucură de impunitate, reputaţia de-a fi vicios şi desfrânat nu închide cuiva nici o uşă, la orice palat ar fi, presa nu poate fi decât cum este. A-i închide gura prin asemenea măsuri ar fi numai a înainta ipocrizia, a arunca un văl de ochii lumii asupra putrejunii sociale.

E prea adevărat că am văzut şi nume oneste târâte în noroi pe când desfrâul trecea cu ochi bisericoşi, mascând sub aparenţe ipocrite mlaştina inimei. Dar aceasta s-a întâmplat mai

---

rar şi, daca s-a întâmplat, o mărturisim, oamenii oneşti din această ţară au un defect fundamental, apatia, care se răzbună asupra lor.

Demult oamenii de bine ar fi trebuit să formeze o ligă de regenerare naţională, demult ar fi trebuit să se opuie licenţei în toate: fie aceea în familie, fie 'n biserică, fie 'n societate, fie 'n presă. Dar, cu o nepăsare care adeseori se numeşte lipsă de prejudiţii, ei au îngăduit ca fundamentele morale ale vieţii noastre, ca bunurile ideale ale poporului lor să fie surpate şi măcinate de demagogie şi nu e decât firesc ca, în urma caosului intelectual, în urma surpărei oricărei autorităţi de origine umană sau dumnezeească , să urmeze caosul de moravuri, desfrâul, cinismul. Naturile oneste sufăr şi ele, dar nu sufăr prin ceea ce fac, ci prin ceea ce-a omis a face.

[17 decembrie 1882]

[„PE CÂND CONSTATĂM CU TOŢII...”]

Pe când constatăm cu toţii apatia ce-o întâmpină proiectele de reformă ale d-lui C.A. Rosetti, apatie justificată prin sila pe care-o produce în spirite reversibilul ce le propune şi cavalerii de industrie cari s-au îmbogăţit pe urmele lui, tot atunci foaia din Strada Doamnei ne spune că

subiectul tuturor discuţiunilor publice şi private este cestiunea revizuirii Constituţiunii.

Nu e exact.

Din contra, lumea ar fi bună - bucuroasă de-a se vedea scutită de întreprinderea aceasta. Ea ştie că orice propune d. C. A. Rosetti nu poate avea decât un scop, unul singur: îmbogăţirea a d-alde Carada şi Costinescu, perpetuarea parveniţilor la putere, chiverniseala elementelor corupte.

Acesta a fost din capul locului scopul propunerii.

La noi, în ţara indiscreţiunii, afli adeseori cuprinsul celor mai intime certuri politice şi nu facem decât a completa ştirile ce le avem daca atribuim bunăoară d-lui C. A. Rosetti următoarele vorbe, adresate d-lui I. Brătianu.

,,E prea adevărat că oamenii noştri nu sunt oneşti, că cel mai bun dintre ei încă tot merită carantina ori puşcăria. Dar sunt oamenii noştri. E drept că toată plebea aceasta nu ştie carte; că

directorii de bancă naţională, prefecţii, administratorii de domenii sunt recrutaţi dintre absolvenţii a patru clase primare, că nimic nu se poate compara cu neagra neştiinţă a acestor adunături. Dar, înc' odată , sunt oamenii noştri. Tu vrei să te încunjuri cu alte elemente, vrei oameni mai curaţi şi mai cu carte ? Rău faci. Pe cât trăim, cu oamenii noştri trebuie să mergem; şi cu cât mai înjosiţi sunt, cu cât mai nemernici, cu cât mai ignoranţi, cu atâta serviciile pe cari ni le-au făcut în trecut sunt mai mari. Să nu uiţi că ţara aceasta a fost o ţară onestă. Cum îţi închipuieşti tu că fără aceste elemente am fi putut noi ajunge undeva ?"

Nu acestea sunt poate cuvintele textuale întrebuinţate între cei doi auguri , dar acesta e înţelesul şi n-am făcut decât să 'mbrăcăm scheletul conversaţiei în formă mai dramatică. Să nu se crează că cei doi oameni nu ştiu cu cine au a face, nu cunosc pe deplin natura şi instinctele perverse ale celor de cari se servesc. ,,N-a sosit încă timpul de-a mă despărţi de hoţi" a zis într-o zi d. Ioan Brătianu, iar fratele său, Dumitru, i-a caracterizat şi mai energic.

În ce consistă dar lupta, în ce deosebirea de vederi ? D. C. A. Rosetti zice pur şi simplu: aut sint *ut sunt, aut non sint ,* vorba ce-o zicea papa despre iezuiţi . Sau roşii să fie aşa cum sunt, o adunătură de ignoranţi şi facem-treburi, sau să nu fie deloc. Puterea lor, raţiunea lor de-a fi este tocmai aceasta; în virtutea unui alt principiu nu pot exista. Precum animalele răpitoare există în virtutea rapacităţii lor, astfel titlul la existenţă al roşiilor nu sunt calităţile lor cele bune, ci cele rele. Acum însă, în preziua unor nouă alegeri, a sosit timpul de-a perpetua domnirea acestor elemente. ,,Nu mai e cu putinţă a fi pururea în război cu ţara. Nu mai e cu putinţă a avea la orice alegere o mână de oameni independenţi în contra, cari, daca ne-ar putea răsturna, ar putea spune adevărul. Să dăm cel din urmă război acestor oameni, îşi zice d. C.A. Rosetti, să nimicim cetatea colegiilor în care se adăpostesc , şi ţara a noastră va fi pentru totdeuna".

Parcă auzim pe lady Macbeth:

> *Prea mă tem de temperamentul tău: prea e plin de laptele iubirii de oameni pentru a apuca drumul cel mai scurt. Ţi-ar plăcea să fii mare: nu eşti lipsit de ambiţie; dar răutatea îţi lipseşte,* tovarăşa *ambiţiei. (I.5)*

Aceasta e unica necesitate a schimbării Constituţiei, rămânerea la putere a roşiilor astfel cum sunt. Căci, din punct de vedere obiectiv, o schimbare a legii fundamentale nu se poate face decât prin înţelegerea între toate partidele. Pact se numeşte acesta şi încă fundamental: aşadar trebuie să fie părţi cari să pacteze . Ce pact se poate numi însă o propunere unilaterală impusă de d. C. A. Rosetti şi de oamenii lui ? Cine pactează aci ? Carada de o parte, Costinescu de alta ? O, ei se 'nţeleg foarte bine oriunde e ceva de luat, încât anume pact între asemenea elemente e cu totul de prisos.

Zilele trecute pare a fi sosit însă o scrisoare de la augurul din Paris, prin care împinge partea fidelă a partidului să stăruie asupra revizuirei şi să dea bold d-lui Brătianu.

Acesta e cuvântul pentru care foaia din Strada Doamnei aduce aminte în public d-lui Brătianu fraza ce a rostit, că „este în perspectivă a se întruni o Cameră de revizuire", încât [î]i repetă proverbul că omul se leagă de limbă şi adaogă:

> Declaraţiunea a rămas; ţara a ţinut şi ţine seamă de ea şi de aceea întrebarea daca se va revizui sau nu Constituţiunea e însoţită pretutindeni de surprinderea pentru tăcerea ce guvernul a păstrat până acum în privinţa revizuirii.

Deie-ni-se voie a constata, spre marea părere de rău a confraţilor, că ţara nici ţine, nici a ţinut seamă de cele trei vorbe, spuse în treacăt, pentru că n-a avut pentru ce ţine seamă de promisiuni cu mult mai importante. Poate pentru întâia dată simte şi ministrul - prezident ce sătulă e ţara de reforme, ce însetată după aplicarea serioasă a legilor existente, ce înclinată a vedea în orice reformă o nouă nenorocire.

Afară de aceea, dacă semnele nu înşală şi daca complicaţiuni esterioare se vor ivi, momentul pentru a pune în cestiune drepturile regelui şi drepturile alegătorilor ar fi desigur cel mai rău ales. Câte ademeniri nu s-ar putea răspândi într-o ţară nenorocită şi săracă daca o influenţă vecină ar voi să le semene ? În preziua sau în timpul unui război alegeri de Constituantă ar însemna încolţirea tuturor ambiţiunilor şi trezirea acută a tuturor durerilor şi nemulţumirilor. N-avem nevoie a adăuga că s-ar afla pururea cineva care să se folosească de ele şi că speranţa şi interesul sunt acei sofişti admirabili, acei samsari intelectuali cari lesne conving pe oameni că interesele lor ar fi identice cu interesul istoric al ţării.

[19 decembrie 1882]

[„FOI DIN GERMANIA...”]

Foi din Germania şi din Franţa înregistrează cu multă seriozitate, ca un semn al gravei situaţii politice din România, ştirea că prezidentul Senatului nostru şi-ar fi dat demisia.

Bietele foi!

În adevăr, lucru miraculos , prinţul Dimitrie Ghica îşi dăduse demisia, fără să fie cea mai mică perspectivă de căderе a cabinetului Brătianu, încât lumea, deprinsă a judeca în analogie, credea aproape că d. Brătianu trebuia să fi păţit ceva pe neaşteptate, trebuia să fi căzut în dizgraţie pentru ca prinţul să se grăbească a-l părăsi ca pe o corabie ce arde. De astă dată ne-am înşelat însă. Prinţul este numai... susceptibil. Susceptibilitatea-l făcuse să se retragă — bat-o norocul!

D. Ion Brătianu a declarat însă că nişte fapte cărora nu le dăduse nici o însemnătate împinsese pe prezidentul Senatului la acest pas, dar, în urma esplicaţiunilor ce a dat, l-a convins că n-a fost cea mai mică intenţie a guvernului de a-l atinge. În orice moment a păstrat toată stima şi consideraţiunea pentru preşedintele Senatului în persoana prinţului Dimitrie Ghica... (o lacrimă curse aci din ochii ministrului prezident...). Eu unul aş fi nenorocit pentru această demisie — sfârşi plângând.

Preşedintele Senatului a răspuns asemenea înduioşat.

Nici talentul oratoric — zise d-sa — nici vreo mare învăţătură nu mi-a creat poziţiunea de care mă bucur în ţară.

Ce e drept e drept. Nici cea mai neagră calomnie nu va putea afirma contrariul, nu va putea spune că prinţul ştie multă carte sau că e orator. Nici n-am îndrăznit măcar a-l contrazice în privirea aceasta, de vreme ce ştim că e susceptibil şi susceptibilitatea — bat-o norocul — nu suferă contrazicere.

D-sa ne mai spune totodată

că singura sa avere e onoarea... poziţiunea sa o datorează conduitei corecte...

Nici aci nu vom contrazice... Nu vorbim aşadar de termenul „onoare" precum [î]l înţelegem noi, ci de el aşa cum [î]l înţelege d-sa, pentru că e important de-a se şti aceasta.

Erau zile, şi tocmai depărtate nu sunt, în care în acelaş Senat acelaş bărbat politic se declara cu trup cu suflet nu numai membru, dar şef al marelui partid conservator din ţară. Acest partid conservator este astăzi în opoziţiune; pe principe însă 'l aflăm în rândurile guvernamentalilor. Mai mult încă, pentru a se şti bine ce 'nsemnează demisiunea sa, adaogă

să fie bine înţeles, ca să s' auză de toţi în ţară, că nu mă retrăgeam ca *să trec în opoziţiune*. Numai aciia *cari nu mă cunosc îndestul* ar fi în stare să crează că aş putea face o asemenea neconsecuenţă şi a mă pune-n contradicţiune cu un *princip* pe care l-am declarat în mai multe ocazii.

Numai acei cari mi-l cunosc *îndestul* ar putea să crează că d-sa — Doamne fereşte — ar trece în opoziţiune şi ar contrazice principul .

Principele are principul ... de-a nu fi niciodată în opoziţiune. Alb cu albii, roş cu roşii, d-sa are privilegiul de-a culege în orice împrejurări foloasele politice şi de-a nu purta pierderile. Onoarea de-a fi pururea guvernamental, alături cu cei cari nu numai vor binele ţării, teoretic vorbind, ci cu cei cari-l practică prin răscumpărări, prin cumul, prin diurne, aceasta e onoarea de care se vorbeşte. E o purtare absolut corectă, consecuentă în felul ei, care pe - alocurea se numeşte altfel, dar prinţul — binevoieşte a o numi onoare şi onoare trebuie să se cheme.

Şi ce-i mai impune această... onoare?

... Aş comite o trădare *cătră mine* şi . . . cătră ţară a părăsi *postul* pe care-l am.

Nu postul, prinţe ... să ne-nţelegem... posturile. Plural ! Pluralul fatal al unui substantiv eterogen numit ,,post". Şi sunt multe, multe sunt cele salariate cu diurne mari, încât produc o sumă de câteva mii de galbeni pe an.

Dar naivul cititor va 'ntreba cum un om care ,,n-are vreo mare învăţătură", precum singur mărturiseşte, poate conduce atâtea treburi mari?

Vezi că ştie a iscăli şi încă 'n două chipuri — şi slavoneşte şi latineşte, şi cu potcoave şi fără. E călare pe amândouă.

Academia noastră, care şi-a luat greaua misiune de-a compune un dicţionar al limbei române, cată să ţie seamă de-o împrejurare. Termenii au la noi, în Orientul dunărean, un alt înţeles decât în Apus, încât să nu cumva să copieze definiţiile din lexice franceze ori latine, căci s-ar păcăli .

Astfel, la vorba *cap,* în loc de-a zice că e partea în care rezidă creierii, principalele simţiri şi centrul sistemului nervos, în dicţionarul român trebuie specificat : *cap,* orice obiect care sună a gol.

Eroism însemnează a fi de gardă la suveran, cu jurământ de două ori depus şi a-l umfla noaptea ca pe un pui de găină din pat, dându-l peste graniţă.

Decoraţie, semn ce se conferă eroismului de mai sus, pentru a-l distinge de aşa numiţii oameni cinstiţi.

Desigur că şi vorba *onoare* ar căpăta un senz analog.

Aceste modificări ale înţelesului lexical al cuvintelor sunt neapărate, întâi pentru a oglindi cu fidelitate ceea ce gândesc oamenii la pronunţarea lor, al doilea pentru a se ţine seamă de înţelesul cari li se atribuie de către bărbaţi de autoritate.

[23 decembrie 1882]

[„ÎN SFÂRŞIT «ROMÂNUL» S-A HOTĂRÂT...”]

În sfârşit ,,Românul" s-a hotărât să vorbească.

Adevărul este că tăcerea prudentă observată de organul din Strada Doamnei de la începutul procesului dintre Societatea Creditului Funciar şi d. Ciurcu, redactor al ziarului „l'Independance roumaine", ne pusese pe gânduri. Ni se părea straniu ca aceia cari, pe când guvernul conservator se afla la putere, au făcut atâta gălăgie în favoarea libertăţii tiparului să tacă ca mormântul tocmai când această libertate era ameninţată în mod serios. Căci nu e de glumit: sentinţa celor doi magistraţi ai Tribunalului din Ilfov însemnează pur şi simplu, pentru orice om cu mintea sănătoasă,

ştergerea articolului din Constituţiunea ţărei care îndrituieşte numai pe juraţi să cerceteze şi să judece delictele de presă. Cine oare, în adevăr, va mai avea naivitatea să se adreseze la juriu spre a cere pedepsirea unui gazetar când instanţele civile [î]i deschid braţele ,,cu dragoste şi iubire" şi-i promit atâtea dulci satisfacţiuni băneşti? Cu câteva procese de presă, daca norocul îl va ajuta, cutare patriot îşi va putea crea un capital destul de frumuşel pentru sprijinul bătrâneţelor sale!

Aşteptam dară cu nerăbdare ca oracolul partidului roşu să deschidă gura, spre a vedea ce are să ne spuie într-o afacere atât de gravă.

Tăcerea i-a fost îndelungată, meditaţiunile au trebuit să fie adânci. Nimic mai sfânt şi mai dulce pentru demagog decât libertatea de a înjura guvernul cât timp este în opoziţiune; nimic însă mai natural decât autoritarismul lui faţă cu alţii din momentul ce a ajuns la putere.

Dilema în care erau puşi confraţii noştri la ,,Românul" era dificilă: să declare că tribunalele ordinare au competenţa să statueze asupra cererilor de despăgubiri formulate de Creditul Rural era a se pune în cea mai flagrantă contrazicere cu ei înşişi, deoarece au susţinut în trecut că şi refuzul inserţiunii unui răspuns în ziar constituie un delict de presă, de atribuţiunea exclusivă a juriului; să afirme că aceste tribunale nu pot avea nici un amestec în asemenea cestiuni era a lăsa încă jurnalelor opoziţiunii, cari au făcut deja atâtea zile amare consorţiului Brătianu - rosetti , posibilitatea de a demasca şi pe viitor chiverniselele , ilegalităţile, turpitudinile ce se comit de o mână de oameni în numele principielor liberale.

Oricât de dificilă era poziţiunea, trebuia să se lămurească lucrul la un fel. De aceea în numărul de alaltăieri, „Românul" şi-a luat inima-n dinţi şi, aproape de sfârşitul articolului său de fond, cu un regret vizibil, a făcut această importantă deşi tardivă declaraţiune, din care ne permitem a sublinia unele expresiuni semnificative:

> Suntem astăzi ca *totdauna* pentru cea mai mare şi mai nemărginită libertate a presei; însă *astăzi* ca *totdauna,* voim ca presa să fie reprezintătoare ...
>
> Mai declarăm în modul cel mai categoric că, după Constituţiunea noastră, numai juriul este competent a judeca *orice fel* de delict de presă...

D' aţi şti însă câte întortochieturi de frază au trebuit confraţilor noştri, câte lacrimi de crocodil s-au crezut obligaţi să verse până să ajungă la această mărturisire furişată ! Ascultaţi, mă rog:

> *O parte* din presa română, în loc de a se mănţine în rolul înalt şi binefăcător ce i-ar mări prestigiul şi i-ar asigura autoritatea în viaţa publică a ţărei, se coboară, din contra, atât de jos pe terenul calomniei şi al injuriei personale încât degradă demnitatea presei, îi ruinează prestigiul şi o face astfel să nu-şi poată împlini rolul ce este menită a juca în conducerea afacerilor publice.

Ei ! iluştri moralişti în ale tiparului, ia să stăm puţin la vorbă împreună ca să vedem cine e cauza acestei decadenţe pe care cu jale şi cu mâhnire o proclamaţi ? Cum! să vă fie oare memoria atât de scurtă încât să fi uitat că, într-o vreme nu tocmai depărtată, nu era zi de la Dumnezeu în care să nu acuzaţi pe Mavrogheni că fură milioanele ţărei, pe Theodor Rosetti că face *gheşefturi* cu drumurile de fier, pe Boerescu, pe „baronul" Boerescu, că a vândut ţara austriacilor pentru o nenorocită decoraţiune? Cum! nu vă mai aduceţi aminte că luni întregi aţi imprimat în locul de onoare al ziarului vostru această calomnie idioată la adresa partidului conservator, că ,,ţara a fost îngenucheată la picioarele contelui Andrassy"?

Cu toate acestea *hoţul* Mavrogheni, gheşeftarul Theodor Rosetti, trădătorul Boerescu au fost şi sunt miniştrii plenipotenţiari, funcţionarii voştri, ceea ce ne-a dat demult măsura respectului ce aveţi pentru voi înşivă.

Cu toate acestea pe contele Andrassy l-aţi primit cu braţele deschise la Sinaia, ca pe cel mai cordial prieten şi nu ştim daca nu i-aţi atârnat de piept şi marea cruce a *Stelei României*!

Când am auzit vorbindu-se pentru întâi oară de cei 20 000 franci ceruţi de Creditul Rural d-lui Ciurcu, pe cale civilă, ne-am zis că, daca toţi aceia cari au fost insultaţi, batjocoriţi, calomniaţi prin ,,Românul" ani întregi, i-ar fi cerut despăgubiri pe această cale, demult gazeta d-lui Rosetti ar fi încetat de a mai vedea lumina zilei şi n-ar mai fi avut astăzi ocaziunea să o auzim dând exemple de moderaţiune în limbagiu şi de bună cuviinţă celorlalte foi. ,,S-a schimbat boierul!" a zis odată d. Kogălniceanu adresându-se triplului milionar Stolojan. ,,S-a schimbat gazetarul!" zicem şi noi astăzi confraţilor de la „Românul", ale căror licenţe de stil nu mai aveau nici o limită odinioară.

Ne-am mărginit a reaminti numai câteva fapte, cunoscute dealtminteri de toată lumea, spre a se vedea cine e sorgintea răului, daca rău există, şi cui incumbă răspunderea acestui rău.

Ţinem însă, înainte de a termina, să relevăm o pudică exclamaţiune a numitei foi.

> În ce ziare austriace, franceze, belgiane , engleze — strigă ea scandalizată — se văd neomeniile de cari sunt pline unele din ziarele de la noi ?

Ne permitem a-i întoarce exclamaţiunea şi a o întreba la rândul nostru:

În ce ţară *civilizată* din lume s-a mai văzut ca tot ceea ce este mai ignorant, mai putregăit, mai venal şi mai corupt printre fiii ei, să se răsfeţe în fruntea prefecturilor şi a administraţiilor publice şi să pretindă a conduce la liman bun carul statului?

Personalităţile se impun astăzi ca o necesitate politică destul de tristă, însă inevitabilă, căci asemeni oameni vor să ocupe posturile de onoare şi de încredere ale ţării fără a poseda niciuna din însuşirile trebuincioase, strălucind din contra prin lipsa acestor însuşiri şi prin apucăturile lor viţioase sau imorale. Iată de ce presa română apucă aşa de des pe terenul acestor personalităţi: urmărind vindecarea corupţiunii moravurilor publice ce ne roade de atâta timp, ea este nevoită să denunţe pe înşişi autorii ei, în speranţa că va putea stârpi răul din rădăcină pe viitor.

Aceia însă cari au dat semnalul mai întâi , cari, târâţi de pasiunile lor politice, nu s-au sfiit să acuze pe ,,protivnici" de toate infamiile închipuite , făcând pe lume să creadă că nu mai există om onest şi patriot dezinteresat în această ţară, aceia cari au împins licenţa polemicei până a insinua asasinatul şi a provoca detronarea suveranului, aceia nu au dreptul de a se erige astăzi în moralizatori ai presei, căci sunt condamnaţi mai dinainte de propriele lor păcate, de trecutul lor.

Colecţiunile „Românului" sunt de faţă spre a dovedi că aceia cari au uzat şi abuzat mai mult de libertatea presei în România au fost redactorii de pe vremuri ai acestei foi. Era un timp când mândra deviză a organului din Strada Doamnei, *Voieşte şi vei putea,* fusese înlocuită cu alta, mai practică şi mai semnificativă: *Calomniază şi vei fi.*

[24 decembrie 1882]

[„UN CALORIMETRU SIGUR...”]

Un calorimetru sigur pentru a măsura gradul de fierbinţeală şi de supărare al ,,Românului" este tonul în care scrie. Daca unirea între grupurile opoziţiei şi hotărârea lor de a lucra împreună în alegeri n-ar fi atât de supărătoare pentru foaia din Strada Doamnei, desigur ar ignora-o sau o ar înregistra cu un ton mai cuviincios.

Dar halul la care trebuie să fi ajuns foaia confraţilor noştri prin această unire e astfel încât nu se sfieşte de-a pune o declaraţie de conlucrare, concepută de oameni oneşti şi cu oarecare vază în societatea română, în rândul manifestelor asociaţiunii Pietraru, Pătescu şi Cârlova, în rândul manifestelor anonime.

Ca şi când ţara întreagă n-ar fi ştiind din ce elemente consistă partidul conservator şi cel sincer liberal, ca şi când membrii acestor partide s-ar recruta, pe departe măcar vorbind, din aceleaşi elemente din cari recrutează roşii. Pietraru? Dar era roşu, funcţionar în Ministeriul de Finanţe. Pătescu ? Dar era inspector şcolar al guvernului roşu pe două judeţe şi tot atât de liberal în principiile lui ca ilustrul Fundescu bunăoară.

Ne pare rău că foaia din Strada Doamnei îşi tăgăduieşte atât de lesne adepţii ei naturali, căci acei oameni, Oricât de răi să fi fost, nu erau decât fructe ale creşterii pe care ,,Românul" o dădea cu profuziune cititorilor săi înainte de-a ajunge un jurnal oficios şi cu resurse mai calmante.

Actul convenit între barbaţii politici conservatori şi sinceri liberali nu este un manifest şi nici poate fi numit astfel. Pornind din iniţiativa conducătorilor cunoscuţi ai amândoror partidelor, se stabileşte prin el principiul de conduită, adresat opoziţiunii de orice nuanţă, de-a vota împreună în alegerile viitoare. Programul partidului guvernamental este schimbarea Constituţiei, negaţiunea ei; noi credem însă că o schimbare e şi neoportună , şi nepractică, programul pozitiv al opoziţiei este aşadar menţinerea Constituţiei tale - quale . Ni se pare că nimic nu e mai natural decât o unire pentru menţinerea unei legi şi unei organizări existente. Aci agresiunea se 'ntâmplă din partea proiectelor Rosetti şi a partidului său; pentru cel ce se apăra de această agresiune terenul legii existente este un program mult mai definit şi mult mai sigur decât proiectele atât de divergente de reformă ale agresorilor.

Cu toate acestea ,,Românului" i se pare nenaturală unirea.

Pentru a dovedi ce nenaturală ar fi „Românul" scoate pasajele, fie din discursuri, fie din jurnale, cari dovedesc din trecut certuri între conservatori şi sinceri liberali. În fond nu se poate răspunde la această imputare decât prin circumstanţa că asemenea incidente sunt mai mult ori mai puţin o cestiune de temperament. Din pasajele chiar citate de ,,Românul" şi de alte foi se vede că ele sunt

---

dictate de-o mânie momentană, proprie temperamentului sanguinic, care în fond e generos, deşi în formă e uneori aspru în fond, zicem, căutăm să dăm o esplicare psicologică.

În formă şi faţă cu adversarii noştri un asemenea răspuns e cu totul de prisos. Când „Românul" era în opoziţie, nu cu ton sanguinic, nu din mânie momentană, ci din contra, c-o perfidie flegmatică şi preconcepută i se imputa regelui sustragere de bunuri publice (Piatra Arsă), i se zicea că e un pion (fără s) în minele Prusiei, în fine, broşura d-lui baron de Hahn, actual ministru, e desigur tot ce s-a putut scrie mai veninos, atât în contra regelui cât şi în contra miniştrilor săi. Cu aceeaşi rece perfidie se numea d. Cogălniceanu maestru în sustracţiune — şi cu toate acestea mai târziu a fost ministru alături cu d. Brătianu — un altul, învinuit a fi aruncat cadavrul sângerând al României la picioarele contelui Andrassy, a fost ministru alături cu d. Brătianu; mai mult, tocmai oamenii în contra cărora ,,Românul" a strigat imputându-le crime sunt aciia la concursul cărora

guvernul d-lui Brătianu apelează astăzi.

Cum zicem, ceea ce în coloanele noastre s-a întâlnit accidental şi prin escepţie în „Românul" se 'ntâmpla în toate zilele când era în opoziţie, ba foaia din Strada Doamnei este din nenorocire aceea care-a introdus acest ton în presă şi în Parlament şi nu e mirare daca un diapazon , cultivat în curs de douăzeci şi şapte de ani în coloanele unui ziar, răsună uneori, prin contagiu nervos, şi în partea adversarilor.

Admirabilă însă este aristocratizarea roşiilor. Cu ce înmănuşat dispreţ vorbeşte azi ,,Românul" de Ţicu , Pitpalac , de sfinţia sa popa Tache etc. ?

Ca şi când cine ştie cine ar fi roşii? Adică ce mi-e Serurie, ce mi-e Ţicu ? Ce mi-e Pitpalac , ce mi-e Musceleanu ?

Ca şi când agitatorii electorali de-o parte sau de alta erau de altă calitate şi din altă substanţă? O deosebire e fără îndoială ... dar între soarta ulterioară a acestor oameni. Daca Pitpalac ar fi fost roşu ajungea deputat. Câţi Pitpalaci sunt azi în scaunele Adunării, neavând nici cultură mai multă decât acela, nici fiind de altă estracţiune ! Pare că nu toată lumea ştie că reteveiul a fost tata bâtei şi că inventorul sistemului — eroul de la şapte - nuci şi Zece - mese — e astăzi unul dintre stâlpii morali ai regimului Brătianu?

Istoria lui Pitpalac nu este decât un epizod din marea istorie a d-lui Petre Grădişteanu.

Cu asemenea digresiuni, cu imputări pe cari ,,Românul" şi le-ar putea face sie însuşi cu mai mult cuvânt decât altora, de vreme ce aşchia o vede în ochii altora, bârna din ochii proprii nu, el caută a se mângâia pe sine de evenimentul unirii opoziţiei, care-i este neplăcut.

Am făcut de atâtea ori autopsia stării morale şi materiale a ţării şi apăsarea insuportabilă produsă prin politica roşie e atât de simţită de toţi încât numai ea ar fi fost de ajuns de-a uni toate spiritele bune ale acestei generaţii împrejurul unui singur steag.

Acum însă reformele propuse tind mai departe; tind la perpetuarea acestui sistem de guvernământ, la omnipotenţa partidului roşu în ţară. Organizaţia actuală, bună - rea , tot mai prezinta oarecari garanţii pentru pătrunderea a o mână de oameni independenţi în Adunări. Din momentul ce şi aceste garanţii ar fi înlăturate, nu mai poate fi vorba nici de principii, nici de partide; un stăpân autotputernic , încunjurat de creaturile lui, şi o masă, inertă , intimidată de poliţie şi de arhistrategii gardei naţionale — iată ţara!

A opri realizarea unei asemenea stări de lucruri e o datorie şi nu reîmprospătarea unor vechi certuri şi disensiuni va opri pe cineva de la îndeplinirea ei.

[25 decembrie 1882]

1883

[„SE 'NCHEIE ...”]

Se 'ncheie şi după datina noastră cu ziua de astăzi un şir de evenimente măsurate după apuneri şi răsăriri de soare şi fixate în memoria noastră cu cifrele acestei măsurători.

Daca privim regularitatea fenomenelor lumii siderale şi o comparăm cu nestatornicia sorţii omeneşti, am putea crede că altceva se petrece în ceruri, altceva pe pământ. Cu toate acestea, precum o lege eternă mişcă universul deasupra capetelor noastre, precum puterea gravitaţiunii le face pe toate să plutească cu repejune în caos, tot astfel alte legi, mai greu de cunoscut, dar supuse aceleiaşi necesităţi, de la care nu este nici abatere, nici excepţie, guvernează oamenii şi societăţile.

Oricât de mici am fi pe acest glob atât de neînsemnat în univers, a cărui an întreg de câteva sute de zile nu sunt măcar un ceas pentru anul lui Neptun de şasezeci de mii de zile, totuşi ce multe şi mari mizerii se petrec în atât de scurt timp, cât de multe mijloace nu inventează oamenii spre a-şi face viaţa grea şi dureroasă!

S-ar crede că cu cât cunoştinţele înaintează, cu cât omul câştigă convingerea despre nimicnicia lui şi despre mărimea lui Dumnezeu ar scădea deşertăciunea care este izvorul urei şi al dezbinărilor ; că încredinţându-se că nu numai nimic este, ci chiar mai puţin decât nimic, de vreme ce viaţa omenirei întregi este ceva accidental şi trecător pe coaja pământului, mintea lui va fi izbită cu atâta adâncime de acest mare problem încât să poată uita patimele mici cari-l mişcă, mai puţin însemnătoare decât o picătură în ocean, decât o clipă în eternitate.

Dar nu este astfel.

Se vede că aceeaşi necesitate absolută care dictează în mecanismul orb al gravitaţiunii cereşti domneşte şi în inima omului; că ceea ce acolo ni se prezintă ca mişcare e dincoace voinţă şi acţiune şi că ordinul moral de lucruri e tot atât de fatal ca şi acel al lumii mecanice.

De aceea vedem că marile evenimente istorice, războaie cari zguduie omenirea, deşi par a atârna de decretul unui individ, sunt cu toate acestea tot atât de inevitabile ca şi un eveniment în constelaţiunea cerească. E drept că cei vechi n-aveau cuvânt de-a pune oroscopul şi de-a judeca după situaţiunea aparentă a luminilor ceea ce se va petrece odinioară pe pământ, dar cu toate

acestea în naivul lor chip de-a vedea se ascundea un adevăr, acela că, precum o constelaţiune e dată cu necesitate, tot astfel evenimentele de pe pământ se 'ntâmplă într-un şir pare că de mai nainte determinat.

Daca, după constelaţiunea împrejurărilor celor din urmă, am pune oroscopul anului ce vine, nu multă speranţă ne-ar inspira, nu multă bucurie ne-ar face. Din nou cestiunea Orientului sau mai bine a împărţirii împărăţiei otomane e obiectul ce preocupă lumea politică şi se poate ca evenimentele din Egipet să fi fost cel dentâi stadiu al desfăşurării cestiunii. În adevăr, după înfrângerea insurecţiunii a început a se desemna cu claritate alianţa austro-germană şi a se da pe faţă înarmările Rusiei.

Franţa, gata a fi privitoarea interesată la uriaşa ciocnire dintre lumea slavă şi cea germană, gata chiar a participa — *si fata favebunt* — , a pierdut însă tocmai în preziua anului nou pe bărbatul care reprezenta politica ei de acţiune. Cu toate acestea nu credem ca moartea unui om, oricâtă însemnătate suspensivă ar avea pentru evenimente, să le poată înlătura cu totul.

În acest conflict, pe care viitorul îl indică cu claritate, ce se va alege de cei mici? Poporul nostru mic este pus tocmai ca o muche de despărţire între furtuna ce vine din apus pentru a întâmpina pe cea din răsărit. Oricare ar fi soarta armelor, oricare norocul războiului, Oricât de înţeleaptă va fi politica micului popor, rezultatul evenimentelor va fi totuşi stabilirea unei preponderanţe politice, pururea fatală nouă, chiar daca nu ne-ar ameninţa cu nimicirea totală.

Oare în preziua unor evenimente determinante pentru soarta noastră fac bine oamenii ce ne guvernă de-a pune cestiunea revizuirii Constituţiei? Fac bine a propune escluderea din viaţa publică a elementelor celor mai luminate ale poporului, cari s-au dovedit în toţi timpii a fi şi cele mai patriotice, prin suprimarea colegiului I ?

Nu numai că nu fac bine, dar chiar şeful acestui guvern a recunoscut-o aceasta, căci însuşi tindea la amânarea reformelor, întemeindu-se pe probabilitatea evenimentelor ce bat la poarta cetăţii noastre. Cu toate acestea curentul fatal de înnoituri care e caracteristic pentru epoca de spoială în care trăim împinge pe majoritate la punerea unor cestiuni ce nu pot decât să turbure ţara şi să accentueze deosebirile de interese şi de partid între oameni.

Cu părere de rău cată să constatăm că, cu toată bătrâneţea prematură a năravurilor , inteligenţa politică a acestei ţări arată uneori semne de copilărie. Ca un sfinx mut încă şi cu ochii închişi stă anul viitor înaintea noastră, dar ştim bine că multe are de zis, că cumplite sunt enigmele ce le va rosti, că în prăpastie va cădea cel ce nu va fi în stare să le dezlege.

Iar Edipul destinelor noastre se uită în faţa acestui sfinx şi, în loc de a fi pătruns de seriozitatea adâncă, tragică poate, a fizionomiei lui, el s-apropie de monstru pentru a-i răspunde cu ... jucăriile noastre constituţionale ... Fără îndoială ceea ce are să se 'ntâmple se va 'ntâmpla , dar e păcat şi nu e demn ca, atunci când timpurile sunt foarte serioase, un popor să joace mica comedie a luptelor sale dinlăuntru.

[1 ianuarie 1883]

[,,«NOUA PRESĂ LIBERĂ» DIN VIENA...”]

,,Noua presă liberă" din Viena, ce ne era odată atât de contrară, e de un şir de ani încoace o susţiitoare statornică a guvernului din Bucureşti. Ne abţinem de la orice presupuneri cari ar putea esplica această schimbare de atitudine a foii vieneze; ne mulţumim cu faptul că în toată presa europeană guvernul din Bucureşti nu pare a avea un apărător mai cu stăruinţa decât acea foaie.

Faptul acesta va servi cititorului nostru ca un reagent pentru a curăţi şirurile ce le împrumutăm acelei foi de orice ingredienţă sentimentală şi pentru a constata pur şi simplu lucrurile petrecute în Conferinţa de la Londra asupra cărora foaia citată pare bine informată.

Iată dar ce zice în numărul ei de vineri:

> *Ştirile din urmă de la Conferenţa din Londra ne dau o imagine clară şi în parte cu totul nouă a situaţiei. Vedem din ele că puterile sunt în realitate unite faţă cu România şi că tocmai Rusia, despre care aveam presupuneri întemeiate că încurajază într' ascuns împotrivirea României, este cea ce se opune cu stricteţă pretenţiunilor române. Cată să conchidem dintr' aceste că d. Giers s-a înţeles asupra cestiunii dunărene cu contele Kalnoky în timpul în care s-a oprit în Viena, adică că Austria s-a învoit cu dorinţele Rusiei în privirea braţului Chiliei şi a obţinut în schimb sprijinul în cestiunea Comisiunii Mixte.*
>
> *Conferenţa a primit în unanimitate proiectul Barrere, deci a surpat din temelie orice speranţă a României de-a atrage în parte 'şi pe vreuna din puterile mari. Deşi toate guvernele au admis pe timpul tratărilor între cabinele propunerea franceză, totuşi oamenii din Bucureşti par a fi crezut că la urmă vor câştiga sprijinul vreunei puteri mari.*
>
> *De credinţa aceasta nu s-au ales nimic. Totodată declaraţiunile pe care Granville le-a făcut reprezentantului român* i-a luat României orice perspectivă de-a câştiga, cel puţin ulterior, un vot deliberativ . *Propunerea de-a-i acorda numai un vot consultativ* a fost pusă de Germania *şi susţinută numaidecât de Rusia; ba reprezentantul Rusiei s-a esprimat chiar cu multă, vioiciune* în contra egalei îndreptăţiri a României. *În una din şedinţele viitoare, când se va decide cestiunea Chiliei, Rusia, ca negustor isteţ, va şti să facă a i se plăti votul, dar câştigul pe care politica rusească [î]l va obţine nu va fi de nici un folos pentru România.*
>
> *Deşi Conferenţa nici nu gândeşte de-a întrebuinţa mijloace coercitive pentru aducerea la*

îndeplinire a deciziunilor ei, totuşi primirea unanimă a proiectului Barrere înseamnă că România e diplomaticeşte învinsă. Comisia Mixtă a Dunării, ÎN contra căreia bărbaţii din Bucureşti s-au opus cu atâta îndărătnicie, e aprobată de Europa şi toate puterile au recunoscut în mod hotărât că existenţa ei e de interes comun. Litigiul nu mai e între Austria şi România, ci între România şi puteri. Fără îndoială un câştig teoretic pe care-l ştim preţui; dar o impresie morală oarecare trebuie să exercite în Bucureşti faptul că, prin proprie îndărătnicie, România s-au izolat cu totul. Totuşi Conferenţa pare a voi să asigure României o retragere onorabilă, ţinându-i deschisă perspectiva unei semnări ulterioare a protocolului.

Austria a făcut asemenea ceva din parte 'şi pentru a înlesni României întoarcerea. Reprezentantul nostru în Conferenţă a procedat cu multă, cruţare şi în mod conciliant. La început a declarat chiar că e în contra refuzării votului deliberativ cuvenit României; mai târziu abia s-a unit cu majoritatea. Contele Karolyi a mai declarat că, daca România va admite propunerile austriace, Austria înclină a mai face multe concesiuni privitoare la executarea reglementelor, la mânuirea poliţiei fluviale şi la alte dispoziţiuni. lată o preîntâmpinare cât se poate de amicală. Afară de asta se ştie de un an încoace că guvernul austriac voieşte a propune toate uşurările şi concesiile numai pentru a ajunge la regularea definitivă a cestiunii Dunării.

Se iveşte în adevăr un simptom că condescendenţa mare a guvernului nostru n-a rămas fără efect asupra adversarului îndărătnic din Bucureşti. Deşi d. Ghica, conformându-se instrucţiunilor stricte ale lui Sturza, a protestat sus şi tare în mod solemn în contra deciziunilor conferinţei, totuşi a vorbit cu contele Karolyi în alt ton decât cel susţinut de ministrul Sturza în Cameră. Sturza a vorbit eroic, Ghica elegic . A debutat cu aceeaşi propunere pe care noi am făcut-o acum câteva zile, că o înţelegere directă între Austria şi România ar fi la urma urmelor ceea ce poate fi mai bun. Căci atunci s-ar putea rezolva repede şi amicabil şi alte cestiuni pendente, precum aceea a tratatului de negoţ. Modul în care vorbeşte reprezentantul României dovedeşte îndeajuns că şi în Bucureşti se înţelege necesitatea de-a pune capăt opunerii în contra Europei unite şi a stabili bune raporturi cu puternicul vecin, care nu cere nimic neechitabil şi care vede sprijinite pretenţiile sale prin hotărârea unei conferenţe.

Multe întâmplări de după culise au contribuit în zilele din urmă a mai îmblânzi România. În Bucureşti oamenii contaseră nu numai pe Rusia, ci mai mult încă pe Anglia. Acum o săptămână se zicea că guvernul englez va face să cază propunerea Barrere şi va lua partida României. Ba Anglia a ameninţat chiar cu asta, dar numai în aparenţă şi cu intenţia vicleană de a şi precupeţi adeziunea cătră puterile răsăritene în schimbul încuviinţării planurilor sale din Egipet. Afacerea pare a fi reuşit atât de bine ca şi cea pe care a mijlocit-o d. de Giers la Viena. Conferinţa a semănat mult c-un bâlci în care se face trampă .

Rusia a abandonat România pentru că-n schimb a primit făgăduinţa Austriei de-a favoriza regularea braţului Chiliei; Anglia a sacrificat Regatul pentru Egipet. România se poate mângâia doar cu faptul că-n cazul din urmă Franţa a fost cea care-a plătit cheltuielele, căci în momentul în care vorbim cestiunea egipteană e poate hotărâtă în mod definitiv fără participarea Franţei. Când unei puteri mari i se întâmplă asemenea lucruri, cu cât mai mult trebuie România să se supuie sorţii şi să-şi puie întrebarea daca n-ar fi mai cu minte ca, prin tratări cu Austria, să dea forma cea mai lesne de mistuit acestui lucru inevitabil. Daca Conferenţa a contribuit de-a trezi o asemenea convingere în Bucureşti, atunci nu s-a convocat cu totul fără scop şi în zădar; dar cumcă ea n-a fost necesară, pentru ca la urma urmelor totul să se aranjeze între Bucureşti şi Viena, ideea aceasta i se impune oricărui politician, Oricât de mândri ar fi de munca lor modernii Danaiz cari în Londra cară apă cu ciurul .

Atâta zice „Noua presă liberă". Daca curăţim aceste şiruri de ingredienţele de bunăvoinţă şi mângâiere pe care foaia vieneză le aduce guvernului din Bucureşti, pentru motive asupra cărora nu insistăm, rămân faptele povestite cari, fără altă deducere logică, reprezintă prin ele înşile sterilitatea totală a politicei guvernului. Izolaţi cu desăvârşire, căzuţi sub ura Rusiei, despreţuiţi de Germania cu toate că un dinast al ei ocupă tronul României, stăm în faţa lumii ca nişte milogi de cari SE - NDURĂ Austria însăşi, căutând a îndulci prin politeţe cel puţin hapul amar al viitoarei vasalităţi economice şi politice.

[9 februarie 1883]

[„DACA CINEVA ÎNDRĂZNEA...”]

Daca cineva îndrăznea să zică că cestiunea dunăreană e compromisă prin actele cabinetului d-lui Brătianu i se răspundea pe toate tonurile că e de rea credinţă , că sunt acuzări vage, făcute din spirit de opoziţie sistematică, pentru a răsturna guvernul.

Astăzi, când propunerea Barrere e primită de unanimitatea Conferenţei din Londra şi această din urmă discută poate până şi mijloacele coercitive pentru a aduce la îndeplinire deciziunile ei, faptele confirmă acuzările multiple ale opoziţiunii şi se dovedeşte că nu numai guvernul a compromis cestiunea prin făgăduielele ce-au alunecat a le face Austro-Ungariei, ci a fost peste aceasta de cea mai învederată rea credinţă faţă cu opoziţia când la toate descoperirile ce se făceau ni se răspundea că inventăm şi că combatem numai din ambiţie şi ură.

Precum o descoperire nouă aruncă lumină retrospectivă asupra descoperirilor din trecut, le dă alt înţeles şi arată ce legătură intimă exista între ele, tot astfel faptul că Conferenţa din Londra a tratat România în mod vitreg, neprimind-o în sânul ei şi dispuind despre ea fără de ea asupra intereselor şi suveranităţii ei aruncă o lumină nouă asupra purtării din trecut a guvernului şi ne descopere seria întreagă de greşeli cari au trebuit să dea la urma urmelor acest fatal rezultat.

Încă în iunie 1881 ,,Românul" spunea următoarele:

> Putem recapitula precum urmează concesiunile făcute condiţional de guvernul românesc după cererile stăruitoare ale *mai* tuturor cabinetelor (nu a tuturor).
>
> I. Înfiinţarea unei *Comisiuni Mixte* pentru supravegherea navigaţiunii şi regulamentelor de poliţie fluvială între Galaţi şi Porţile de Fier;
>
> II. *Admiterea Austriei în Comisiunea Mixtă.*
>
> III. *Prezidenţia Comisiunei Mixte să aparţină delegatului Austro-Ungariei.*
>
> Cine ştie să facă *concesiuni nemerite şi la timp* merge foarte adesea cu paşi mai siguri spre împlinirea scopului său decât aceia *cărora le place a se făli cu o împotrivire îndârjită şi zgomotoasă !*

Va să zică acum doi ani deja guvernul găsise nemerit *şi la timp* de a concede Comisia Mixtă, admiterea neriveranei Austrie în ea, prezidenţia ei de drept la o masă unde nu erau decât riverani. Nici astăzi Austria nu pofteşte altceva decât ce guvernul român a ştiut să facă, nici Conferenţa din Londra nu cerc în esenţă mai mult decât punctele de mai sus. Aceste concesiuni, cari neapărat caută să se fi rezemând pe un text pozitiv, pe o piesă din corespondenţa noastră diplomatică cu cabinetul din Viena, sunt o adeziune dată acum doi ani încă la hotărârile actuale ale Conferenţei.

Daca însă guvernul ar fi şi încercat de-a lua de atunci încoace o altă direcţie, mai putea el să inspire cuiva încredere în urma concesiilor făcute mai sus? Daca azi ne plângem în contra areopagului european, avem oare dreptul de-a ne formaliza atât de mult de procederea lui, fie chiar neauzită în dreptul ginţilor, când membrii acelui areopag ne pot răspunde: ,,Nu facem decât ceea ce voi înşivă aţi făgăduit a face?"

Astăzi d. I. Ghica e însărcinat a face şi a făcut chiar declaraţia că

> nu putem admite introducerea Austro-Ungariei într-o comisiune unde ea n-are dreptul de-a figura alături cu statele riverane. Nu există o vorbă în Tractatul de la Berlin care să justifice această pretenţiune. O respingem şi nu vom accepta deciziunile Conferenţei, care - ar tinde a ne-o impune.

La această declaraţie solemnă contele Karolyi poate răspunde: Acum doi ani aţi admis ca Austria neriverană să fie nu numai primită în Comisia Mixtă, dar chiar s-o prezideze de drept. Aşa aţi înţeles Tractatul de la Berlin pe atunci; pentru a fi consecuenţi trebuie să-l interpretaţi tot astfel şi acum. Voi cu mâna voastră aţi risipit orice controversă asupra Tractatului întru cât vă priveşte; opinia voastră este dată demult; singuri v-aţi rostit sentinţa de vasalitate economică şi politică.

Odată părăsit terenul clar al Tractatului de Berlin, se 'nţelege că o politică începută în dileme şi contraziceri căta să se încurce din ce în ce mai mult în propriile sale iţe .

,,Pactul social" ne face în privirea aceasta următoarele descoperiri:

> Cu tot refuzul formal al Camerei, d. Stătescu, fiind ministru de esterne, propusese din proprie autoritate Austro-Ungariei de-a înlocui Comisiunea Mixtă c-o Comisiune de *supravegheare* compusă din reprezentanţii statelor riverane şi din doi delegaţi aleşi în fiece an în sânul Comisiunii.
>
> Partea bună a acestei propuneri era că într-un răstimp oarecare Austria n-ar fi participat la această Comisiune.
>
> Austria n-a voit să primească propunerea Stătescu.
>
> Între acestea vine d. Sturza la putere şi, fireşte ca un dar de bună sosire, se grăbi a face Austriei un cadou frumos.
>
> A declarat Austriei că România ar consimţi ca unul din cele două posturi de delegaţi ai Comisiunii Europene în sânul Comisiunii de supravegheare *să se încredinţeze în mod perpetuu delegaţilor austriaci şi că chiar prezidenţia de drept a Comisiunii* de supravegheare să fie asemenea dată în mod perpetuu.
>
> Efectul acestei propuneri era că delegaţii celorlalte puteri nu mai puteau exercita în sânul Comisiunii de supravegheare decât o delegaţiune timporară, care nu le dădea nicicând dreptul de prezidenţie.

> Mulţumită ingenioasei propuneri a ministrului nostru de afaceri străine, celelalte puteri se aflau reduse la o poziţiune dintre cele mai umilite în raport cu Austria, iar pentru România rezultatul era acelaşi sub ministerul Stătescu ca şi sub ministerul Sturza: aservirea Dunării la Austria.

„Pactul social" afirmă pozitiv că propunerea ce-o descopere a fost făcută de d. Sturza în ultima sa călătorie la Viena şi la Berlin, fără autorizarea reprezentaţiunii naţionale.

Şi în propunerea d-lui Sturza regăsim cele trei puncte din ,,Românul" de la iunie 1881: I. Comisiunea Mixtă botezată ,,de supravegheare"; II. Participarea Austriei neriverane în ea. III. Prezidenţia ei de drept.

A mai susţine astăzi, după aceste descoperiri, că cestiunea n-a fost compromisă, din capul locului chiar, ar fi o curată copilărie. Fără autorizarea Corpurilor legiuitoare, fără ştirea ţării, aducându-se în cabinet, fără nici o cauză parlamentară învederată, miniştri noi, asupra misiunii sau tendenţelor cărora toată lumea era în întunerec, s-au făcut promisiuni contrarii textului Tratatului de la Berlin, s-au părăsit singurul teren sigur pe care ţara putea păşi, şi astăzi am ajuns că ceea ce guvernul a lunecat a promite ni se impune vrând - nevrând . Odată porniţi pe acest coborâş , fără

îndoială unul din vecini nu putea sta nepăsător faţă cu concesiile făcute, pe sub mână celuilalt, deci astăzi se prezintă şi el cu cererea privitoare la braţul Chiliei şi, din resentiment în contra duplicităţii guvernului român, cere escluderea reprezentantului regelui din Conferenţă.

Puterile celelalte, reduse prin propunerea lui Sturza de a asista ca privitori timporari la eterna prezidenţie de drept a Austriei, taxate din iniţiativa noastră de a cincea roată la car, găsesc de cuviinţă că, dacă e vorba să-i facă Austriei asemenea concesiuni, s-o facă încai în socoteala lor proprie şi în schimbul unor compensaţii pe alte terene decât după bunul plac al unui ministru din Bucureşti.

Izolarea completă a României este aşadar pe deplin esplicabilă.

[10 februarie 1883]

[„ADMIRABILA DIBĂCIE...”]

Admirabila dibăcie a oamenilor noştri de stat fu în timpii din urmă atât de mare încât toate puterile întrunite în Conferenţă au fost în contra noastră şi singurul nostru apărător — din ironie — Austria. Cabinetul din Viena pare a nu fi numai un escelent diplomat, ci cată a fi având o vână dramatică rară, căci nu e lesne a se servi de atât de mari şi de nobili actori pentru a produce un efect final atât de maestru.

În adevăr, ce-a putut fi mai frumos? Germania căreia ne-am plecat în toate cele, ţara de naştere a regelui nostru, o putere ce nu are nici un interes imediat la Dunăre, e în contra primirii noastre în Conferenţă. Franţa, căreia îi datorim nu numai cultura, dar şi ideile noastre nesănătoase, din iubire pentru care am devenit nişte maimuţe ale ei, îmbătrânindu-ne înainte de vreme, pentru a aduce măcar cu ea, ea e mai papală decât papa, mai austriacă decât Austria şi, fără nici un câştig pentru sine, din contra, cu perspectiva de-a pierde simpatiile pe care-a ştiut să le inspire în trecut, ajunge până a cere executarea în numele Europei. Italia, obiectul afecţiunilor noastre, până şi inutila Turcie , toate cu câte n-avem a împărţi nimic nici în clin nici în mânecă, în contră-ne , iar pentru noi ... cine ? Adversarul.

În adevăr, multă minte i-a trebuit guvernului nostru pentru a dezinteresa pe toate puterile în cestiunea Dunării şi a da puternicei Austrie o ocazie atât de frumoasă de a juca pe generoasa biruitoare. Înadins să fi căutat cineva să facă lucrurile atât de rău, nu s' ajungea la un rezultat aşa de faimos ca cel obţinut la Conferenţă. Toată politica noastră stă în faţa lumii atât de ineptă încât însuşi adversarului i s-a făcut milă de ea. Dac - am fi privitori numai, ca la teatru, lucrul ar fi comic în adevăr, dar asupra noastră se descarcă toate, şi atât de falsă, atât de izolată e poziţia noastră prin inepţia celor ce conduc destinele ţării, atât de bine au ştiut pretinşii noştri oameni de stat să stârnească toată Europa în contră-ne , încât stăm uimiţi şi ne aşteptăm la o mai mare comedie, ne aşteptăm să vedem pe aceşti oameni pretinzând să-şi facă şi un merit din această nemaiauzită stare de lucruri.

Am arătat ieri că de la 1881 încă, dintr-un timp în care Dunărea putea fi scăpată, deoarece expediţiunea egipteană nu avusese loc, fără nici o silă din afară decât cea unilaterală a părţii interesate , guvernul nostru oferise deja Comisia Mixtă, admiterea puternicului neriveran, prezindenţia lui de drept. Mai mult. N-am fi ştiut nimic de anteproiect daca ,,L'Indépendance roumaine" n-ar

---

fi avut ocazia să şi-l procure. Deputaţi ca Dimitrie Brătianu, ca Chiţu, nu ştiau absolut nimic despre aceasta. Ei înşişi au fost uimiţi de graba fatală cu care guvernul alunecase pe clina concesiunilor şi d-lui Dumitru Brătianu îndeosebi uşurinţa — ca să nu zicem mai mult — a politicei esterioare a guvernului i-a deschis ochii, de s-a spăimântat de abisul înaintea căruia stăteam. A trebuit acest eveniment de înspăimântătoare gravitate ca, la bătrâneţe, să-i cază vălul de pe ochi, pentru ca să vază în fine de ce sunt capabili şi înăuntru cei ce în afară lucraseră astfel. Când a spus că nu mai e om onest în ţară n-a vorbit poate numai de deputaţii ce-i stăteau în faţă: ochii i s-a despăienjenit , pentru a vedea lunecând înainte-i neatârnarea acestei ţări de 'mpreună cu Dunărea. Calimach Catargiu, silit de bănuiala aruncată asupra lui, descopere duplicitatea guvernului, e ameninţat cu darea în judecată şi moare de supărare. Cogălniceanu, bolnav şi bătrân, reîntinereşte în culmea vieţii sale pentru a apăra Dunărea, mişcătoarea pavăză de argint a neatârnării noastre străvechi, a căreia pierdere totdeuna robie au însemnat. Iar ţara aceasta, ameţită ca un taur de demagogia ei internă, de zdreanţa roşie a republicei de disculţi, e distrasă de la cestiunea cea mare, pierde ca pe nişte cărţi pe joc simpatiile tuturor popoarelor europene, pentru a se ocupa de mijlocul cum să asigure reuşita în alegeri a paraliticilor ei politici.

Cu aceste mizerii dinlăuntru ni s-a distras atenţia până în momentul când ne vedem singuri, părăsiţi de toată lumea, puşi la discreţia, avizaţi la bunăvoinţa unui vecin puternic, sub a cărui stăpânire consângenii noştri sunt apăsaţi, persecutaţi c-o ură oarbă de conlocuitorii lor.

În fine rezultatul final al politicei noastre dunărene se rezumă în următoarele trei modificări pe cari Conferenţa le-a introdus în şedinţa ei de marţi, în propunerea Barrere:

1. Austria şi România având amândouă a lua parte în Comisia Mixtă, reprezentanţii lor respectivi din Comisia Europeană din Galaţi nu vor fi chemaţi, când le va veni rândul, în Comisia Mixtă, încât nici o putere să nu dispuie de un vot dublu în Comisia Mixtă;
2. Secţionarea Dunării de la Porţile de Fier până la Brăila se va face longitudinal şi nu transversal , pentru a se feri orice stat riveran de orice amestec străin;

3. Numirea subinspectorilor de navigaţiune i se atribuie fiecărui stat ţărmurean, care va fi astfel însărcinat cu executarea materială a reglementelor în propriile sale ape.

E lesne de văzut că prezidentul unic în această Comisie ar fi Austria, puterea mare pusă în fruntea unor state pe cari Conferenţa le-a tratat de nesuverane , neadmiţând pe nici unul din ele în sânul ei. E pe de altă parte asemenea sigur că cel dentâi delegat al Comisiei Europene ar fi, după ordinea alfabetică, al Germaniei (Allemagne), asupra atitudinii căruia, tocmai în anul hotărâtor pentru soarta viitoare a Dunării, nu suntem în drept de a ne face nici o iluzie.
[11 februarie 1883]

MANOPERE ELECTORALE

D. Brătianu cu Simuleştii şi Chiriţopolii săi începe a-şi bate joc de lume. Consiliul comunal din Vâlcea şterge din listele electorale pe membrii familiei Lahovari, sub pretextul ridicol că n-ar fi naturalizaţi. Asemenea farse nedemne, prea ridicole pentru a fi jignitoare chiar, se petrec ziua-n amiaza mare, asemene copilării se patronează de guvern şi de partidul său. Un Simulesc , om care în câţiva ani de prefectură înjghebează avere şi plăteşte datorii enorme — numai din leafă, se 'nţelege — şi oameni de teapa aceasta, pentru care ocuparea unei funcţiuni publice e o ocazie de-a se îmbogăţi prin spoliare, găsesc timp pentru asemenea farse nedemne, iar d. Chiţu e îndestul de naiv ca să nu zicem altfel pentru a spune că asemenea ignom [in]ii ,,sunt deprinderi ale trecutului şi că ar fi intrat în moravuri prin şcoala ce conservatorii ar fi dat-o ţării".

Deşi lucrul e în sine destul de absurd pentru a-i da o mai mare importanţă decum i se cuvine, dar, de vreme ce adversarii de rea credinţă se servesc până şi de asemenea invenţiuni în manoperele lor electorale, vom spune numai că, abstracţie făcând de demnităţile publice pe cari le-au ocupat în ţară membrii ei, familia Lahovari însăşi e, prin alianţă şi moştenire, urmaşă familiei Socoteanu de peste Olt. [1]

---

[1] Când, în urma victoriilor principelui Eugeniu de Savoia şi a Tractatului de la Passarovitz , 1718, Austria a ocupat Oltenia, un Gheorghe Socoteanul — boero primae classis — de pe Jiul inferior a fost propus de cătră o deputaţiune şi numit comisar imp[erial] al provinciei Oltenia.

Reproducem aci cuvintele d-lui Alexandru Lahovari prin cari a interpelat în Cameră pe d. ministru de interne asupra cazului acestuia, care, ca manoperă electorală, e desigur monstruoasă şi unică în felul ei.

„In diesem officio (Comissarius provincialis) ist durch die Deputation vorgeschlagen und von mir derweilen acceptiret worden: der Bojar Georgiza Sokotanul , weszen Eigenschaften mir in gleichen ohnbekannt seynd ; doch wird Er gerumt in der Lechenkunst wohl erfahren und ein sonsten accurater Mann zu zeyn ". (În acest oficiu de comisar al provinciei s-a propus din partea deputaţiunii şi a fost acceptat între acestea de cătră mine boerul Gheorghiţă Socoteanul, ale cărui calităţi nu-mi sunt cunoscute în afacerile acestea, însă după renume ar fi bine esperimentat în arta calculului şi în genere un om integru .)
Vezi *Documente privitoare la Istoria românilor* de Eudoxiu de Hurmuzaki , vol. VI, anii 1700—1750, p. 308, 318, 321, 326 et sq.
[13 februarie 1883]

REPUBLICANII FRANCEJI

Cine sunt bărbaţii de stat în ale căror mâini se află astăzi încredinţate destinele Franţei? Cetind într-o foaie vieneză răspunsul la această întrebare, ne-am adus aminte fără voie de tagma demagogilor, anarhiştilor şi cumularzilor noştri. Iată bunăoară ce ne spune foaia vieneză despre unele personaje din proaspătul cabinet francez:

D. Ferry are un ce mic şi înjosit în sine şi în politica sa, dar un Lucru nu i se poate contesta: are o voinţă de fier, este un bărbat de o mare energie. **(Voieşte şi vei putea!)** *El este din Lorena şi oamenii d-acolo sunt cunoscuţi în Franţa ca încăpăţânaţi . Voinţa sa cea fermă l-a adus unde este şi-l face conducătorul majorităţii Camerei,* fără, să fie *popular în realitate.*

D. Ferry este omul execuţiunilor politice. Aceasta nu e afacerea cea mai plăcută, poate nici cea mai curată. Ea te sileşte înainte de toate să te înconjori cu oameni ce sunt de o calitate cam problematică. *Pentru oarecari misiuni sunt tocmai inevitabili cerţi complici, oricât de neplăcuţi şi compromiţători ar fi. Nu poţi să-ţi alegi oamenii; ai trebuinţă de ei, pentru că nu găseşti mai buni. Nici un diplomat cumsecade nu poate apăra înaintea Europei măsuri de proscriere şi de aceea un Challemel - lacour devine ministru de externe. D. Challemel - lacour a fost un favorit al lui Gambetta; el a fost odinioară un publicist escelent şi e un orator bun. Foile franceze au povestit că tatăl său şi moşul său au ajuns toţi , pentru înşelătorii şi incendieri , în ocne şi au murit acolo. Dar din împrejurarea că se trage dintr-o familie de criminali, nimeni nu va face o imputare noului ministru; este o onoare pentru dânsul dacă,*

plecând de la începuturi aşa de grozave, a ştiut să se urce unde este. Dar ca literat d. Challemel - lacour , cu tot talentul său, este un şarlatan. El a trăit în Germania şi în Elveţia, cunoaşte literatura germană şi filozofia, ceea ce face pe cineva să fie în Franţa numaidecât un bărbat celebru, un ,,filozof" .Ceea ce povesteşte domnia sa compatrioţilor săi despre relaţiunile sale cu Arthur Schopenhauer este o minciună...

La 1870 d. Challemel - lacour deveni prefect al departamentului Rhonei şi pe atunci s-a silit să organizeze un fel de terorism jacobin . Cu ocazia unor arestări politice el a trimis vestita telegramă: ,,Fusillez moi ces gens la !" După război a fost condamnat la 100 000 franci despăgubiri către mai multe persoane.. .

Tres faciunt collegium: *al treilea este d. Thibaudin - commagny , faimosul general. Şi în locul lui s-ar fi luat altul, dacă se găsea. În toată armata franceză nu e un general care să vrea a face ceea ce este gata să facă d. Thibaudin . Despre călcarea cuvântului de onoare comisă la 1870 s-a vorbit destul...*

Ceilalţi miniştri noi nu merită menţiune, afară doară de d. Waldeck - rousseau , care a fost ministru de interne sub Gambetta. El e un bărbat tânăr şi unul dintre gambettiştii cei mai talentaţi; un bun orator şi jurist. Toţi ceilalţi din cabinet sunt mediocrităţi basse , ce nu dau materie nici pentru un epigram . Şi apoi cu asemeni oameni să învingi criza, să fortifici Republica, să guvernezi Franţa !!

Într-adevăr, câţi franceji vor mai fi cu mintea sănătoasă politică cată să se revolteze contra unui asemenea guvern, contra unei atari politice, care experimentează în mod mizerabil cu lucruri şi persoane. Nişte mâini de gogomani se joacă în modul cel mai frivol cu libertatea şi chiar cu existenţa Republicei. În Revoluţia cea mare s-a cerut pentru prima oară o *lege de proscripţiune ; atunci a fost Mirabeau care a strigat către ceata încă foarte mică a jacobinilor : ,,Cele treizeci de voci să tacă!" Şi ele au tăcut; legea de proscriere a căzut. Dar unde este azi un Mirabeau , care prin tunătoarea sa voce să facă pe fanatici şi nebuni să amuţească şi să scape libertatea de cei mai periculoşi duşmani ai ei, de aceia cari se folosesc de formele ei şi invocă numele ei spre a o nimici ?*

Demagogul uzează şi abuzează de libertate ca de o armă pe care pururea e gata să o înlocuiască cu viclenia şi topuzul tiranului laş .

[16 februarie 1883]

[,,«DACIA VIITOARE», IATĂ TITLUL...”]

,,Dacia viitoare”, iată titlul unei nouă reviste politice ce apare de două ori pe lună la Paris. Preţul pe an e numai de cinci lei, dar în sine e nepreţuită, nepreţuită ca document, ca semn al timpului în care intrăm, ca signatură a culturii şi creşterii politice pe care va avea-o generaţia viitoare, dominantă în România, prin îngrijirile d-lui C.A. Rosetti.

Ceea ce ne uimeşte mai cu seamă şi ne întristează când trecem peste stâlpii acestei reviste este lipsa de convingere, lipsa de energie sfântă, caracteristică pentru tinerimea tuturor popoarelor; este aerul flegmatic cu care sunt scrise monstruozităţile acestea. E ceva greoi şi fără de talent în stil, ceva înjghebat şi neîntreg în idei, ceva ce seamănă a negustorie cu. nouă principii politice. Din nou naţionalitatea se ia ca firmă de prăvălie, pentru a debita sub ea ideile nesănătoase ale radicalismului cosmopolit. Aceşti domnişori se pun la tocmeală cu poporul românesc, poate pentru posturile bugetare la cari aspiră în viitor.

> ... Suntem cu totul logici fiind socialişti - iredentişti . Dar trebuie să se ştie dinainte *că n-am voi cu nici un preţ* să se piardă munca noastră pentru formarea unui regat, imperiu sau republică română de la *Dnistru*[1] pân' la Tisa, în care pătura domnitoare (română sau românizată) să urmeze a trăi trântoreşte , din munca poporului românesc... Pentru ce-am lucra şi noi pentru Dacia viitoare daca după formarea ei am fi tot unde suntem şi acum ? Putem noi îndemna pe românii de pretutindene să se folosească de cele dentâi nenorociri ale străinilor [pentru] a-şi da mâna, prin urmare putem cere de la mii şi mii de oameni să se primejduiască pentru ca să nu fie, după realizarea Daciei, decât tot ca înainte, proletari ?
>
> Ce-i drept putem să-i îndemnăm, dar e de crezut că nu ne vor asculta şi vor face bine.

Vorbit-ar-fi oare tot astfel Şincai ce, purtând în desagi istoria românilor, a murit sub un gard?

Dar există oameni între români pentru cari vorba ce se debitează de două ori pe lună pe învelitoarea acelei reviste este atât de sfântă că nu cutează s-o pronunţe, pentru a n-o vedea târâtă în noroi de sarcasmele străinilor, cari n-ar avea decât a ne scoate ochii cu lipsa noastră de cultură, cu slăbiciunea noastră politică înlăuntru şi-n afară, cu corupţiunea care mănâncă societatea noastră, pentru a ne spune: Voi voiţi un asemenea lucru? Pe când cei mai mulţi dintre noi se cred nevrednici, în adâncul sufletului lor nevrednici de a ridica vălul de pe acest ideal, cunoscând că numai o altă generaţie, curăţită prin abnegaţiunea şi durere, poate îndrăzni să gândească la ea, aceşti domni, pentru cari istoria suferinţelor noastre e un basm, pentru cari mormintele eroilor noştri sunt bune de prefăcut în puşcărie, pentru cari nimic din ce au trecut nu e vrednic de veneraţiune , îşi dau aerul a ne zice: Putem scoate Dacia din buzunar, dar nu *voim* decât atunci când veţi fi socialişti. Parcă s-ar pune în sfârşit la mezat pentr-un preţ oarecare până şi idealul unora din eroii şi martirii noştri, a cărui realizare e mai departe decât orişicând.

Şi oare Italici i-a mers atât de uşor precum şi 'nchipuiesc aceşti domni ?

Încă din suta a treisprezecea Dante divinul, din a cincisprezecea ingeniosul Machiavelli au pus

în serviciul acestei idei enorma lor putere de cugetare, ei, capete pe cari natura o dată le formează la o mie de ani, pentru a le sfărâma pe de-apururi... şi cât de târziu s-a realizat ?

În suta a nouăsprezecea abia.

Dar ce-aţi învăţat din trecutul greu al poporului nostru ? Fiece palmă de pământ cultivat e câştigată prin dezrădăcinare de păduri seculare şi apărată cu cel mai bun sânge al strămoşilor. Toată munca aceasta e o lungă şi penibilă muncă de apropriaţiune . Din câteva ponoare de munte ale Carpaţilor un popor mic la număr, în contra căruia se decretează cruciade ca în contra saracenilor , urât din cauza statorniciei sale în credinţa străbună , exclus din viaţa publică a Europei pentru că nu e catolic, smulge palmă cu palmă, ţinut după ţinut din mânile omului duşman şi a naturii duşmane şi, fără cod de legi, fără şcoală, fără oraşe, fără nici un mijloc de cultură, nici acela al limbei sale scrise, se bate cu Baiazid Fulgerul şi cu Mohamet II, care calcă în contră-i pe două imperii surpate şi pe paisprezece capete de regi, şi când această luptă crâncenă şi profund onestă durează încă în toate ţările locuite de români, domnişorii moleşiţi în braţele Luteţiei cer ca poporul nostru să se dezintereseze de proprietatea sa ? Cine ? Ţăranul din Ialomiţa care munceşte singur pân-la o sută de pogoane pe an, muncă pe care musculatura a două sute de bonjurişti n-ar putea-o presta ?

Buni bucuroşi am trebui să fim daca românii n-ar fi împiedecaţi în mod nedemn de către adversarii lor politici, prin persecutarea instituţiilor de cultură pe cari le posedă, prin persecutarea limbei, bisericii, naţionalităţii lor. Emanciparea aceasta, libertatea de-a se întrece muncind, în condiţii echitabile, cu adversarii lor, nu striviţi de atotputernicia şi de nedreptatea statelor în cari trăiesc, iată tot la ce pot aspira românii cu drept cuvânt, sub orice guvern ar trăi, şi iată care ar trebui să fie misiunea generaţiunii viitoare.

---

[1] Româneşte: Nistru.

Însă tinerii domnişori înstrăinaţi sunt departe de a-şi cunoaşte poporul lor propriu comoara de energie şi de îndărătnicie naţională grămădită în el prin munca seculară, sănătatea judecăţii lui când vorbeşti cu el de asemenea lucruri. E drept că ideile demagogice, exemplele de parvenire fără muncă şi merit, au alterat puţin echilibrul ideilor lui abituale, dar - din norocire s-ar putea zice - măsurile demagogice prea a inundat repede şi în şivoi ţara pentru ca să nu dezvelească toate relele ce-au adus şi pentru ca să nu-l facă a-şi pierde iluziile de ele.

Dar să lăsăm toate acestea. Orice soi de demagogie, fie roşie, fie monarhică, e pentr-un popor ca starea de dezagregaţiune pentru un corp. O societate compusă nu din clase adecă din organe c-o activitate specifică ci din indivizi, e ca un corp în discompunere chemică în care fiece molecul, scăpând din sfera de atracţiune a semenului său, nu mai însemnează nimic, pentru ca totul să nu mai însemneze nimic.

Venim la un alt act datorit domnişorilor noştri, a cărui origine numai prudenţa nu poate fi: vorbim de adresa înmânată d-lui Clemenceau .

Daca d. Rochefort sau d. Felix Pyat erau în Parlament desigur că unuia din ei i se adresa actul faimos, dar, în lipsa acelor ilustraţiuni, d. Clemenceau e fericitul care are a suporta această onoare.

Nu ştim în adevăr daca cestiunea dunăreană va câştiga mult prin sprijinul binevoitor al onor. d. Clemenceau ; ştim însă una: cuprinsul acelei adrese e îndreptat atât de mult în contra vecinei noastre imediate, Austro-Ungaria, şi în contra atotputernicei Germanii de astăzi, şi soarta Dunării atârnă atât de mult de aceste două şi atât de puţin de onor d. Clemenceau încât adresa ni se pare şi fără consecuenţe practice şi fără oportunitate.

Recunoscători vom fi cu toţii fără îndoială d-lui Clemenceau pentru dezinteresatul său sprijin, căci intenţiunea sa e fără îndoială lăudabilă şi cavalerească, dar despre rezultatele ei practice în cestiunea Dunării avem părerea de rău de-a ne îndoi.

Cată să relevăm însă un pasaj din acea adresă, care merită oarecare cenzură:

> *În martie 1871 colonia germană din Bucureşti se adună pentru* a serba înfrângerea Franţei.
>
> *Studenţii din Bucureşti, indignaţi de* insulta *adusă* doliului *nostru naţional, căci inimile tuturor românilor sângerau de nenorocirile Franţei, împresoară sala banchetului,* pătrund în ea şi aruncă pe fereştri pe toţi germanii, mai întâi pe consulul lor.

Acestea sunt — fie cu iertare — lucruri cu totul neadevărate. Colonia germană serba nu înfrângerea Franţei, ci ziua naşterii bătrânului monarh care conduce soarta Germaniei, aceasta cu permisiunea Consiliului nostru de Miniştri. În sala banchetului n-a pătruns nimeni, pe fereşti n-au fost aruncat nimenea, mai puţin decât oricine d. de Radowitz; iar curajoşii aranjatori ai scandalului de stradă au fost risipiţi... prin salve de tun ? Ferească Dumnezeu ! C-o duşă rece dată de pompierii M. Sale, cari în timp de pace au prozaica meserie de-a stinge nu numai casele, ci şi focurile patriotice.

Iată adevărul. Ne-ar părea rău daca d. Clemenceau ar fi indus în eroare de acea tiradă şi ne îndoim că mişcarea ar fi avut loc daca în faţa romanilor care făceau gălăgie s-ar fi ivit un singur dac, sub formă de dorobanţ , c-o armă încărcată.

[17 februarie 1883]

[„SĂ NU SE SUPERE CONFRAŢII NOŞTRI...”]

Să nu se supere confraţii noştri de la ,,Românul" daca le vom aminti o zicătoare ţărănească: „Boul se leagă de coarne, omul de limbă".

Pasajul din ,,Românul" prin care se promite înfiinţarea Comisiei Mixte, primirea Austriei neriverane în ea precum şi prezidenţia ei perpetuă, prin care se laudă înţelepciunea guvernului de-a face la timp concesiuni nimerite şi se impută opoziţiunii îndărătnicie şi imprudenţă, acel pasaj leagă de limbă şi pe guvern şi pe partid şi pe confraţi. Acel pasaj, pe care „Binele public" [î]l reproduce zi cu zi în fruntea coloanei întâi , pe care noi l-am citat asemenea în polemicele noastre cu confraţii, arată învederat că cestiunea Dunării a fost compromisă din capul locului. Orice discuţie ni se pare de prisos aci; ceea ce s-a tipărit nu se poate face netipărit ; ceea ce s-a făcut nu se face nefăcut ; c-un cuvânt: ,,Boul de coarne, omul de limbă".

Dar fost-a intenţia guvernului bună sau lăudabilă când a alunecat a face acele făgăduinţi cari compromiteau cestiunea şi ne răpeau încrederea puterilor apusene ? Ce să zicem ? Suntem siguri că ,,Românul" ar pune mâna-n foc pentru a jura că intenţia a fost cea mai bună. Iadul — zice Dante — e pavat cu cele mai bune intenţiuni din lume. Cu cele mai bune intenţii, dar cu o rea politică, rezultatele sunt rele, dezastroase chiar, şi scuza că inima a fost curată rămâne o copilărie în viaţa politică.

Ar fi de recomandat să fim serioşi în discutarea acestei cestiuni, d. Brătianu a fost — poate — amăgit prin fel de fel iluziuni pe cari adversarul a ştiut să i le farmece dinaintea ochilor şi, ca să-şi prinză visul de picioare, a făcut — precum se ştie — o călătorie pe la câteva Curţi. Acesta este momentul dramatic în care s-au făcut promisiunile adesea citate, cari sunt echivalente cu însuşi primirea în principiu a anteproiectului austriac. Dar acest moment ne-a costat mult. E de prisos a spune că Franţa, Rusia, Anglia — toate puterile c-un cuvânt — n-au avut decât să afle scopul acelei călătorii, precum să şi vază promisiunile făcute, pentru a se dezinteresa cu totul în cestiunea Dunării şi a lăsa România să alunece pe clina ce i-o crease duplicitatea guvernului ei. Prin acel act d. Brătianu a pierdut încrederea a cinci cel puţin din şapte puteri.

Dar d-sa se supără. Urmează discursul tronului, îmbrăcat de sus până jos în zale şi platoşe de oţel: ţara 'l vede, quiriţii aplaudă, crezând că lucru mare ce asigurări trebuie să fi având primul nostru ministru de la puterile din apus pentru a vorbi cu atâta *emphasis* . Aş! Nimic ! Scuzele plecate ale blondei sale umbricule , curbele adevărat orientale, cu fruntea la pământ, cari dedeau umbrei o formă de elipsă ne-a dovedit că discursul era un act de vitejie neprecugetată , care a răsuflat în urma celei mai mici ameninţări, răspândind asupra ţării un aer de nespusă umilinţă. Acesta e al doilea moment dramatic în care ţara a pierdut încrederea şi a celor din urmă două puteri, încât azi le vedem pe toate în contra noastră.

Să stăm strâmb dar să vorbim drept. De la război încoace au fost o sumă de momente în cari o atitudine fermă ar fi scăpat cu toată siguranţa cestiunea Dunării. Au existat momente în care interesele nici unei puteri nu fuseseră încă angajate prin acte ulterioare, în cari ele nu aveau nici a cere compensaţii, nici a le da, în cari Dunărea noastră nu devenise încă un obiect al politicei de compensaţiuni. Toate acele momente preţioase cabinetul d-lui Brătianu le-a lăsat să treacă neîntrebuinţate sau le-a risipit în deşert fără ţintă, dându-le pe mâna a diferiţi copii mari cari se joacă de-a diplomaţia şi cari de câte ori fac, fără s-o ştie poate, afacerile străinilor, se cred cumplit de fini.

Nu mai relevăm modul incalificabil cu care în acest timp au fost tratat personalul nostru diplomatic, oameni de valoarea unui Kogălniceanu sau a unui Callimach Catargiu. Acum, când lacul s-a limpezit, ţara vede bine cine-a avut dreptate, cine nu. Toate acestea le zicem pentru

---

cazul când intenţiile guvernului ar fi fost bune şi actele sale numai nişte greşeli. Dar din cabinetul d-lui Brătianu au făcut parte oameni asupra intenţiei cărora chiar există grave bănuieli, oameni ce par a-şi fi făcut un program din aservirea noastră economică.

Nu ştim în adevăr prin ce peripeţii va mai trece cestiunea. Rusia declarând însă că primeşte condiţia cuprinsă în contrapropunerea Angliei, de care e legată aprobarea cererii sale, adecă primind ca reglementul pentru gura Chiliei să nu intre în vigoare decât cu aprobarea Comisiunei Europene de la Galaţi, e probabil că Conferinţa se apropie cu paşi grabnici de sfârşitul lucrărilor sale.

Ce se va întâmpla atunci în privire-ne ?

,,Le Temps", al cărui corespondent din Londra se zice că ar fi stând în relaţiuni cu fatalul d. Barrere, ne spune că membrii Conferenţei vor semna două protocoale deosebite: unul la semnarea căruia va putea fi admisă şi România, apoi un altul, în care se va declara că, dacă România va stărui în rezistenţa sa, puterile vor stărui asemenea în menţinerea hotărârilor Conferenţei.

Faţă cu asemenea rezultate de politică esterioară, ce să facem noi cu patriotismul, cu bunele intenţii etc. ale guvernului ? Să le conservăm în alcool , ca pe nişte mostre organice, pentru edificarea generaţiilor viitoare ? E evident că n-avem ce face cu ele şi că invocarea zilnică a virtuţilor problematice cari ar fi animând pe patrioţii roşii nu sunt în ochii nimărui o compensaţie pentru pierderile reale ce le suferă ţara sub acest regim.

[19 februarie 1883]

[„CAMERA A PRIMIT...”]

Camera a primit cu mare majoritate proiectul de lege al gradaţiunii salariilor profesorale, un deziderat pe care corpul nostru didactic [î]l manifestase demult şi în deosebite rânduri.

Principiul gradaţiunii e just nu numai pentru această ramură, ci pentru toate serviciile publice de la îndeplinitorii cărora se cer cunoştinţe speciale cu greu şi în mult timp câştigate, fără a li se da cu toate acestea perspectiva înaintării. Spre deosebire de statele antice, statul modern e sărac. Societatea, în mişcarea ei industrială şi economică, deschide o sumă de ramuri de activitate bine plătite şi atrage tinerimea inteligentă la ele, încât statul, care din parte 'şi are asemenea o sumă de lucrări tecnice şi speciale de îndeplinit, e prea ades în pericol de-a fi servit prost, pentru că plăteşte prost.

În ţările din Apus titlurile şi decoraţiile formează un surogat încă respectat pentru răsplătirea meritelor pe care statul nu e în stare a le recompensa băneşte; onorile pe care el le gradează după însemnătatea serviciilor aduse ţin locul unei sporiri îndestulătoare a salariilor şi lucrul nu este tocmai nepractic de vreme ce pentru amorul - propriu al oamenilor din Apus o distincţiune e adesea mai preţioasă decât o recompensă bănească.

La noi risipa şi abuzul ce s-a făcut cu aceste semne le-a luat orice valoare în ochii publicului, încât cei mai mulţi oameni privesc conferirea lor mai mult ca un fel de jignire decât ca o distingere. Odată însă ce aceste semne sunt lipsite de chiar raţiunea lor de-a fi, odată ce nu se conferă pentru a distinge şi măguli meritul, ci după plac şi pentru cauze electorale, purtarea lor încetează de-a fi o onoare şi nu mai pot fi întrebuinţate ca un mijloc legitim pentru a răsplăti muncă şi merite, deci statul e pus în necesitatea de a recurge la alte mijloace, mai reale, spre a face faţă acestei trebuinţe.

În privinţa profesorilor o şi face, de astădată prin legea gradaţiunii .

Rămâne numai ca şi membrii corpului didactic să se convingă că aceasta e tot ce se poate face pe cale bugetară pentru îmbunătăţirea sorţii lor materiale şi de-acum înainte să evite ocupaţiunile străine sferei lor de activitate. Un profesor, cu cât o fi mai bun, cu cât se ocupă mai îndeosebi cu obiectul său şi se va specializa cu atât terenul altor ocupaţiuni devine mai străin pentru el, cu atât mai apt va fi pentru catedra ce-o ocupă, dar totdeodată mai neîndemânatic pentru orice soi de alte ocupaţiuni. În ştiinţă va înainta, căci nu este una din ele care să stea pe loc. Pe toate terenele se fac în fiece an descoperiri nouă şi chiar numai datoria de-a rămânea în curentul ştiinţei contimporane e îndeajuns pentru a-i ocupa profesorului tot timpul său desponibil şi puterea sa desponibilă de muncă. Şi cu cât cineva se adânceşte mai mult într-o ramură de ştiinţă cu atât ea devine mai interesantă, cu atât setea de a şti se măreşte. Prin chiar natura spiritului omenesc, nici una din ştiinţe nu poate avea sfârşit, de aceea perfectibilitatea fiecăreia e infinită. Fiecare din ele merită ca o inteligenţă omenească să i se consacre ei viaţa

---

întreagă, dar se 'nţelege că din momentul acela inteligenţa destinată ştiinţei trebuie pusă la adăpostul luptei pentru existenţă, la adăpost de vicisitudinile celorlalte clase ale societăţii.

Pân' acum profesorii erau condamnaţi la un fel de stagnaţiune, căci o înaintare pe scară ierarhică nu există pentru omul special, iar munca sa, Oricât s-ar fi perfecţionat prin esperienţă şi studiu, rămânea retribuită pururea în aceeaşi măsură. După legea nouă timpul de serviciu e măsura după care se judecă şi se remunerează progresele în ştiinţă şi metoda de predare ce se presupune că profesorii le-ar fi făcut şi, daca nu există înaintare pe cale ierarhică, cel puţin un spor al retribuţiei la anume perioade de ani asigură profesorului o existenţă lipsită de griji, liberă a se ocupa cu cercetarea şi propagarea adevărului.

Dar tocmai asupra cercetării şi propagării adevărului cată să insistăm. Daca în corpul nostru didactic există multe şi onorabile excepţiuni, nu putem tăgădui pe de altă parte că o seamă dintre profesori de liceu, mulţi dintre cei de universitate nu sunt în curentul ştiinţei moderne. De când au ieşit de pe băncile şcoalei n-au mai pus mâna pe carte. Erori demult invalidate prin esperienţă şi argumente foiesc până astăzi atât în prelecţiuni cât şi în cărţile lor didactice. Mulţi dintre cei mai bine văzuţi chiar nu au sentimentul onestităţii literare; o sumă de cărţi puse în mâna elevilor sunt plagiate neruşinate de pe cărţi străine, cu atât mai scandaloase cu cât plagiatorii s-au dispensat până şi de cunoştinţa elementară a limbei române, dând textele străine într-o formă nemistuită şi necorectă , proprie a nimici simţul logic al şcolarilor.

Mulţi se ocupă cu lucruri cu totul străine de sfera activităţii lor. Vreun text vechi, compilat acum douăzeci de ani, le serveşte şi azi pentru prelecţiuni şi toate orele în afară din şcoală le consideră ca ore libere, pe cari le consacră negoţului, întreprinderilor, politicei ş.a.m.d. Prin provincie mai cu seamă [î]i vedem nu numai luând parte activă la politică, dar devenind şefii facţiunilor provinciale şi combătând pe adversari cu un venin şi cu o răutate care-a devenit proverbială tocmai pentru profesori şi care le-a atras din partea publicului multe epitete. Pe cât timp se zicea că corpul didactic e uitat de Dumnezeu n-am fi crezut poate s-avem dreptul de-a releva defectele pe care el le are în ţara noastră. Dar, din momentul în care şi pentru el se deschide calea unei înaintări continue, măsura care vom pune-o va fi neapărat mult mai exigentă decât în trecut.

Profesorii trebuie să se specializeze de acum înainte. Din simpli absolvenţi ai facultăţilor, din simpli licenţiaţi, ei trebuie să devie cu timpul învăţaţi adevăraţi în ramurile lor şi să facă de prisos emigrarea tinerimii noastre în străinătate. La noi, unde cultura a fost de secole înţelenită , nimeni nu are scuza că antecesori iluştri nu i-ar mai fi lăsat nimic de lucrat; din contra, tuturor li se prezintă posibilitatea de-a câştiga prin muncă o reputaţie respectată.

[22 februarie 1883]

MANIFESTUL STUDENŢILOR UNIVERSITĂŢII DIN BUCUREŞTI CĂTRE PRESA ROMÂNĂ

Publicăm mai la vale manifestul tinerimii universitare din Bucureşti adresat presei române în cestiunea Dunării. Fără îndoială preţuim sentimentele patriotice ale tinerimei noastre şi nici am dori ca ea să fie altfel în această privire decum este. Dar, ca şi cu ocazia adresei înmânate d-lui Clemenceau, ne îndoim de rezultatele practice ale acestei manifestări. E poate rău de-a provoca ironia sorţii şi desigur o ironie e ca, imediat după înmânarea acelei adrese, d. Barrere să fie înaintat la rangul de secretar de stat de către guvernul său. Oare tinerimea noastră e convinsă că opunerea oamenilor ce ne domină e serioasă în Cestiunea Dunării, că ei sunt nevinovaţi ca copiii nou născuţi ? Puterile fac ceea ce se face în lume, fără scrupule escesive ele urmăresc pe socoteala noastră şi a oricui interesele lor politice şi economice; atitudinea noastră ar trebui să fie de-a nu ne face complici vinovaţi ai procederilor lor. În privirea aceasta însă nu avem nici un cuvânt de-a da guvernului de la noi un absolutoriu , nici credem că merită sprijinit fie chiar prin manifeste ale tinerimii. Trecutul ne învaţă că el nu s-ar folosi de acest sprijin decât pentru [a] masca complicitatea sa deja dovedită în această cestiune.
[24 februarie 1883]

[„CE DOREŞTE «L'INDÉPENDANCE ROUMAINE» DE LA OPOZIŢIE ?”]

Ce doreşte ,,L'Indépendance roumaine" de la opoziţie ? Să declarăm că Conferenţa de la Londra e nedreaptă cu România ? Că împărăţia vecină, cerând Comisia Mixtă pe Dunăre, pretinde ceva escepţional, ce nu e prevăzut în Tratatul de la Paris şi-n cel de la Berlin ? Că jurisdicţiunea esclusivă pe braţul Chiliei nu se poate obţine decât în contra Tratatului de la Paris, care pune toate gurile Dunării fără escepţiune sub autoritatea Comisiunii Europene ? Asta s-o declarăm ? Dar cine se îndoieşte despre asta ? Dar chiar acele puteri cari tratează acum în Conferenţă se îndoiesc ele un moment că ceea ce pretind este mai mult decât dau tratatele? Dar daca n-ar fi astfel, daca totul s-ar reduce la o simplă interpretare de text, fără sporire de drepturi, fără modificarea esenţei chiar a instrumentului de pace de la Berlin, ar mai fi fost nevoie de Conferenţă, s-ar mai ridica discuţiuni ? Fără îndoială nu.

Din nenorocire tratatele nu mai au longevitatea pe care o aveau înainte. Un drept pozitiv şi codificat al ginţilor nu există şi, chiar dac' ar exista, nu ştim ce sancţiune ar avea. Tratatele se menţin în vigoare prin echilibrul real al puterilor europene, prin raporturi oarecum de greutate şi de forţă, şi dreptul scris e mai mult arma celui slab şi un mijloc de-a trezi conştiinţa acelui echilibru. Din punct de vedere mai înalt am putea zice că adevărul rămâne adevăr oricât de rău l-ar apăra cel care-l susţine, că dreptatea rămâne dreptate oricât de puţin iscusit ar fi advocatul care luptă pentru ea. Tot din acest punct de vedere se poate zice că e fără precedent ca despre o ţară pe deplin neatârnată, despre pământul, despre apa, despre locuitorii ei alţii să hotărască fără s-o întrebe, fără s-o primească chiar între ei. Am zice mai mult. Oricât de rău ar fi fost apărătorul cauzei noastre — şi desigur că mai rău ca d. Brătianu n-a putut fi nimenea — nu pe apărător aveau a-l considera puterile, ci cauza însăşi, care rămâne dreaptă chiar daca cel ce-o apără e nedrept. Uneori ne vine a crede chiar că în Conferenţa de la Londra unele din puteri ne apără fără s-o mărturisească mai bine decum înţelegem noi s-o facem şi că, în conştiinţa lor, împărtăşesc acea măreaţă idee de dreptate pe care cel slab înclină a o avea.

Dar, cum am zis, toate aceste le spunem din punct de vedere al dreptăţii, ale cărei postulate n-au din nenorocire o altă sancţiune decât cel mult generozitatea firească a celor mari, o generozitate uneori alterată de interese.

Dar nu aceasta vrea ,,L'Indépendance roumaine", ci mai mult:

> Opoziţiunea n-a înţeles că, unindu-se cu guvernul şi ajungând prin acest act de înalt patriotism să împiedice dominaţiunea Austriei pe Dunărea română, ea scăpa fără îndoială guvernul, dar scăpa şi ţara.

Care guvern, fie-ne permis a întreba?

Cel din 1881, care găsea că e prudent şi la timp să admită Comisia Mixtă, participarea Imperiului la ea, prezidenţia permanentă ? Cel de azi, care nu vrea toate acestea ? Dar *nu* vrea? Ştim noi sigur, ştim pozitiv ceea ce vrea sau nu vrea guvernul nostru ? Nu ştim nimic. În toate cestiunile ne-am trezit cu surprinderi, ca şi când încrederea ţării acesteia ar trebui escamotată. Că aşa este, vom cita un singur caz. Manifestul, numit al tinerimii universitare din Bucureşti, pe care l-am tipărit cu oarecari rezerve în numărul nostru de ieri, e escamotat de la un număr mic de studenţi de către un agent al partidului roşu, e revăzut, fără ştirea semnătorilor sperăm, de onor. Radu Mihai, încât majoritatea studenţilor a pregătit un protest în contra-i pe care-l comunicăm mai la vale, neputându-ne opri de a-i lăuda tonul serios şi plin de inteligentă linişte. Va să zică nici măcar inima tinerimei nu e cruţată de ademeniri, ca să zicem aşa, poliţieneşti, cu sinceritatea ei înnăscută, ea să şteargă greşalele guvernului, ea să şteargă acel pasaj fatal din ,,Românul" (iunie 1871) prin care se dădea tot ce pretinde azi Imperiul în Conferenţa de la Londra?

Tot astfel nu înţelegem cum opoziţia poate fi chemată a împărtăşi răspunderea unei rele

politici esterioare. Să ne unim ? Dar care caz grav ne-a găsit vreodată dezbinaţi? Când lucrurile ajung la o încordare estremă desigur că românii sunt uniţi, dar nu de aceasta e deocamdată vorba. Ceea ce se cere e ca opoziţia, care de ani de zile, de pe când trăia Epureanu încă, a dat alarmă în cestiunea aceasta, să ajungă a împărtăşi până şi răspunderea morală a purtării necorecte a guvernului. Aceasta ni se pare o cerere prea mare. Exemplul onor. D. Ionescu — pe care noi îndealtmintrelea nu l-am numit trădător — nu ne ademeneşte deloc, deşi d-sa trebuie să fi ştiind ce face şi n-are nevoie de învăţămintele noastre.
[26 februarie 1883]

[„E CURIOS CUM LEGILE...”]

E curios cum legile cele mai importante trec cu iuţeala fulgerului prin conştiinţa votatorilor noştri. Vorbim de convenţiunea de estrădare cu Ţările de Jos sub care vedem semnul preţiosului d. Mitileneu . În sine n-avem nimic de zis în contra unei convenţiuni de estradare pentru crime comune, încheie-se ea cu Ţările de Jos sau cu oricare alt stat; cestiunea e cu totul alta: ca nu sub numele şi firma de estradare pentru crime comune să se strecure estradarea pentru delicte politice sau pentru fapte conexe cu crimele politice şi rezultate din ele.

Nu Olanda este ţara care ne-ar inspira vreo îndoială în privirea interpretării convenţiunii. Există însă alte state, în care stările de lucruri sunt departe de a fi atât de fericite, pline de regulă şi soliditate, precum sunt în harnica şi inteligenta Olandă ; se poate deci ca această convenţie cu totul inofensivă, daca privim statul cu care se încheie, să devie esenţial alta daca se va încheia cu alt stat în aceeaşi formă şi cu acelaş text.

Art. 11 al Constituţiunii zice:

> Toţi străinii aflători pe pământul României se bucură de protecţiunea dată de lege persoanelor şi averilor în genere.

Credem că nici o punere la cale internaţională nu poate şi nu trebuie să zădărnicească acest principiu constituţional. Sub numirea de „străinii aflători pe pământul României" se cuprind în cazuri multe românii din provinciile vecine cari nu sunt încă împământeniţi.

Pentru noi însă e just ceea ce permit legile noastre, injust ceea ce ele opresc.

Dreptul de a caracteriza faptul, de a-l numi delict politic sau comun, de-a recunoaşte că merită sau nu să fie pedepsit, trebuie să aparţină justiţiei noastre şi nu interpretării străine.

Pe cât convenţia aceasta nu e sancţionată încă şi nici a trecut prin Senat ar fi de dorit să nu se primească decât amendată, şi anume: că faptul trebuie caracterizat de justiţia statului căruia i se cere estradarea, rezervă relevată şi de Franţa în ocazii analoge. N-am dori ca prin interpretări subtile, prin analogii etc. să se nimicească dreptul de azil de care se bucură refugiaţii politici în ţările noastre. Toate tocmelele ţării acesteia sunt prea slabe pentru ca-ntr-o zi să n-avem poate noi înşine nevoie de dreptul de azil al străinătăţii. N-am voi să vedem estradaţi de pe pământul României, sub pretextul poate a unor delicte comune, oameni politiceşte oricât de vinovaţi, dar nevinovaţi şi în înţelesul legilor noastre şi după conştiinţa noastră publică.
[26 februarie 1883]

[„NE SILIM A PĂSTRA...”]

Ne silim a păstra faţă cu confraţii de la ,,Românul" toate formele urbanităţii , deşi reaua lor credinţă e uneori atât de revoltătoare încât silinţa noastră întâmpină însemnate dificultăţi. Chiar confraţii trebuie să înţeleagă că toate în lumea aceasta au o margine, că nu pot merge cu neadevărul atât de departe încât să ne atribuie nouă acte de cari ei şi numai ei sunt vinovaţi în mod patent.

Să rezumăm, pentru a nu ştiu câta oară, ceea ce e în cestiune.

„Românul" — nu altă foaie de-o importanţă secundară şi de opinii problematice — el, organul marelui partid numit liberal naţional , în numărul de la 2 iunie 1881, recapitulează — în numele guvernului român, să fie bineânţeles — concesiunile făcute Austriei. Iată - le textual:

I. Înfiinţarea unei *Comisiuni Mixte* pentru supravegherea navigaţiunii şi a regulamentelor de poliţie fluvială între Galaţi şi Porţile de Fier.

II. *Admiterea* Austro-Ungariei în Comisiunea Mixtă.

III. *Prezidenţia* Comisiunii Mixte să aparţină *delegatului Austro-Ungariei.* Şi încă *cum* se fac aceste concesiuni ? Nimerite. La timp. Mergând *sigur* spre împlinirea scopului. Nu ca aciia — adecă cei din opoziţie — cari se fălesc c-o împotrivire îndârjită şi fac zgomot.

Nimeni nu presupune, credem, că opoziţia ar fi fost atât de machiavelic perfidă încât să introducă acel pasaj — în numele guvernului — în preţioasele coloane ale ,,Românului" fără ştirea redacţiei, cu ignorare deplină din partea onor. Costinescu şi a celorlalţi.

Verba volant , scripta manent . Ceea ce-or fi pus la cale prin viu grai onorabilii în cestiunea Dunării s-au uitat, aşa precum se uită apele acestui râu după ce s-au revărsat în mare. Ei! Cum n-avem noi ceva scris din vremea întrevederilor de la Livadia ? Alta ar fi politica Ţării Româneşti atunci !

Am reprodus aceste scripta şi ce era mai natural decât să zicem: Dar oare daca contele Kalnocky ar scoate ochii cu ele reprezentantului României din Londra ?

,,Românul" prinde această ocazie cu mânile — cel ce se-neacă se prinde de-un pai — şi are îndrăzneală a zice că procurăm argumente adversarului. *Noi* le procurăm ? *Noi* le-am scris? *Noi* am intrat în tratări, noi cei cari iubim a ne făli c-o împotrivire îndârjită şi cari facem zgomot ? *Noi* procurăm acest argument — negru pe alb — , nu colecţia ,,Românului" de la 1881?

Nu cumva acest pasaj— în numele guvernului — care nu era decât rezumatul tratărilor verbale şi în scris între Viena şi Bucureşti era necunoscut la Viena ? Nu cumva noi, publicându-l , am atras atenţia asupra lui pentru că nu se ştia ? Ne pare rău în adevăr, dar cumplit de nerozi trebuie să-şi fi închipuind „Românul" pe cititorii săi pentru a-i crede capabili de-a admite una ca asta. Foile oficioase din Viena în relaţie cu Ministeriul de Esterne a aflat asta din „Binele public", nu-i aşa ?

Astfel de lucruri odată puse pe hârtie, adversarul le trece, însemnate de două ori cu creion roşu, în cartoanele sale, căci adversarul are desigur ochi mult mai ascuţiţi pentru asemenea lucruri decât opoziţia din ţară, indusă în eroare de propriul ei guvern.

Şi-n urma acestei descoperiri, ,,Românul" binevoieşte a ne atribui următoarele idei:

> Opoziţiunea îşi zice : dacă dăm sprijinul nostru guvernului în această cestiune, poziţiunea lui se întăreşte... Pentru a răsturna guvernul, pe de o parte îl împingem la rezistenţă, iar pe de alta să dovedim că el a compromis cestiunea pentru ca în momentul în care vom veni la putere să facem concesiunile pe cari străinii le cer.

Admirabil! Iată în adevăr reţeta cu care roşii au ajuns întotdeuna la putere.

Apoi daca pe noi, cari n-am dat nimic, n-am oferit şi nu oferim nimic, ne ţineţi capabili de-o asemenea ignominie , de ce puteţi fi capabili d-voastră, cari aţi oferit tot ? Şi încă *cum.* Nimerit. La timp. Mergând *sigur* spre împlinirea scopului.

Dar aceasta e politica ce înşivă aţi urmat-o. Făcându-vă mai turci decât turcii — ,,suntem turci", esclama foaia partidului — împingeaţi guvernul conservator la rezistenţă absolută în contra punerilor la cale de la Reichstadt şi în acelaşi moment eraţi înţeleşi cu factorul de căpetenie al acestor puneri la cale. Guvernul conservator a că ut atunci jertfă bunei sale credinţe, jertfă hotărârii sale de-a păzi cu sfinţenie Tractatul de la Paris, de-a nu se amesteca în certurile celor mari, tocmai pentru a nu face din ţară un obiect de compensaţiune . Cei mari îşi urmează politica lor cum vor; puterea ce-o au preface adeseori voinţa lor în drept; dar nu noi aveam s-o facem, pentru cari fiece şir de tratat ţine locul armatelor ce nu le avem. Nu ne e greu a mărturisi că pentru omul onest o asemenea jertfă e uşoară. Mic ori mare fie un popor, sunt bunuri morale asupra cărora nu exista tranzacţie legitimă; şi când un om de stat crede că, în contra dreptului, în contra opiniunei publice, în contra tradiţiilor de onoare, totuşi trebuie să transige, acel om de stat trebuie să ştie cu ce preţ o face: şi că preţul trebuie plătit. ştiind-o aceasta, poate face sacrificiul cel mai înalt de care un muritor e capabil, acela de a se stinge el, om drept, purtat de-o adâncă convingere, sub pata infamiei , nefiindu-i nici măcar permis de-a se apăra daca apărarea sa ar fi în stare a compromite cauza. Astfel, pentru sute de ani şi-a întunecat numele Machiavelli, pentru că, pentru realizarea celui mai sfânt scop, propunea mjiloacele cele mai infame. Şi cu toate acestea era o eroare enormă, tocmai pentru că enorm era spiritul ce-o concepuse . Nu prin mijloacele propuse de el s-a realizat scopul. Energia şi munca celei mai tinere dintre rasele Italiei au făcut ceea ce mijloacele lui n-ar fi ajuns niciodată să facă.

Nu ni se mai atribuie dar o politică de care suntem incapabili.

E clar că nimeni nu poate primi solidaritatea politicei esterioare a guvernului. Daca guvernul rezistă în adevăr, el n-are nici o nevoie de asentimentul opoziţiei. Daca cere acest asentiment n-o face pentru a rezista.

Ceea ce vrea guvernul este de-a atrage şi opoziţia în labirintul duplicităţii lui, în care trei miniştri au jucat trei roluri diametral opuse în aparenţă, pe când firul Ariadnei e în mâna d-lui Brătianu, un fir care nu duce decât la o singură poartă: mănţinerea la putere a Caradalelor sale, a toată demagogia, ignorantă şi malonestă care ne guvernează. Nu credem că d. Brătianu mai crede în ceva. În momentul în care un avânt puternic al simţirilor noastre ne-ar arunca pe căile sale, el, augurul, ar fi cel întâi care, între intimii şi comunii săi Mihăleşti, ar zâmbi de sinceritatea noastră.

A ne uni cu protestări copilăreşti nu ni se pare nici cuviincios, nici folositor. Cuviincios nu, pentru că susţinerea oricărui drept trebuie să fie demnă şi nu cel ce se laudă de cu seară e vrodată de temut; folositor nu, pentru că enunciaţiuni retorice nici sporesc, nici împuţinează puterea de care dispunem sau acţiunea ce avem a o întimpina .

Un singur lucru însă le putem spune onor. confraţi de la ,,Românul". În cei din urmă ani s-au grămădit atâtea nenorociri pe capul poporului ăstuia şi a bietei ţării ăştia încât — cu voia dumnealor — ne permitem a fi de-acum înainte mai prudenţi faţă cu cursele fine ale d-lui Brătianu şi a nu mai crede nimic din ceea ce zice. Iar confraţilor le-am recomanda să nu judece pe toată lumea după sine şi să binevoiască a crede că mai există şi oameni probi în ţara aceasta. Daca e vrun partid care să fi dovedit că nu *cu orice preţ* voieşte să stea sau s-ajungă la guvern, desigur cel conservator a dovedit-o îndestul.

[1 martie 1883]

[,,APELUL CĂTRE PRESĂ..."]

Apelul către presă al unui număr de şaptezeci de studenţi a fost dezavuat de majoritatea studenţilor universitari printr-un protest formal, publicat şi în numărul trecut al ,,Timpului". „Românul" a refuzat a publica acel protest, sub cuvânt că se face politică. Adecă *Apelul la presă,* în adevăr politic, l-a publicat; protestul nepolitic , menit a-i lua şi actului celui dentâi caracterul ce-l avea, nu l-a publicat, deşi poartă mai mult semnături de la studenţi în adevăr universitari , nu de la poduri şi şosele. Dar... apelul la presă e revăzut de onor. Radu Mihai, comandat chiar printr-un fel de pseudostudent , pe când protestul e inspirat de vederi mature şi corecte. Apoi cel dentâi e politic, cel de-al doilea nepolitic , motiv destul pentru „Românul" de-a nu-l publica pe cel din urmă. Nouă ne pare rău că studenţii, în nevinovăţia şi sinceritatea lor, se fac pârghie pentru... dac' ar şti ei pentru cine ? O, tineri ! al căror ideal culminează în d-alde Mihălescu şi Carada!

Din Paris aflăm asemenea amănunte asupra modului de înjghebare a adresei înmânate d-lui Clemenceau. Se răspândi vorba că studenţii români vor merge la acest deputat să-l roage să intervie în favoarea României în cestiunea Dunării. Ajunşi înaintea casei deputatului din Montmartre , li se vorbi despre o notă ce se redactase de câţiva studenţi, în care sunt espuse ,,interesele vitale ale ţării în cestiunea Dunării". Introduşi fiind la d. Clemenceau, li se citi acea notă, în care se pretindea că sunt espuse... interesele vitale etc., dar care în realitate era un manifest revoluţionar. După ce, prin prezenţa lor, studenţii susţinuseră un manifest de care cei mai mulţi nu avuseră nici o cunoştinţă, deputatul — încântat fără îndoială a vedea înainte-i atâţia presupuşi discipoli ai doctrinelor sale — căci d. Clemenceau, e cu tot radicalismul său politic, unul din oamenii cei mai învăţaţi din Franţa —[î]i rugă să iscălească acel manifest.

Ce era de făcut? Să părăsească sala protestând? Bărbatul care-i primise nu ştia fără 'ndoială nimic, că cei mai mulţi dintre studenţi nu avuseră idee de cuprinsul acelei aşa - numite note şi de culoarea ei politică ori socială. Vrând - nevrând au iscălit toţi. C-un cuvânt, sprijinul bărbatului politic în cestiunea Dunării le e fără 'ndoială binevenit tuturor, dar cea mai mare parte dintre studenţii ce-au semnat adresa n-au ştiut de mai nainte ce cuprindea.

[1 martie 1883]

[„VA SĂ ZICĂ..."]

Va să zică Tractatul de la Londra e termenul tecnic sub care de-acum înainte vom avea să însemnăm vasalitatea economică şi politică a României. Dacă baronul Worms nu interpela pe guvernul englez, de e adevărat că Conferenţa dunăreană a hotărât a da Rusiei, sub oarecari condiţii, dreptul exclusiv de control asupra braţului Chiliei şi că se pregăteşte un tratat care înlăturează art. 16 al Tratatului de la Paris, daca lordul Fitz - maurice nu avea ocazia de-a răspunde şi de-a împărtăşi Camerei Comunelor articolele noului tratat, am fi putut aştepta mult şi bine vro lămurire din partea minţitorilor noştri oficioşi ; singura cale pe care poporul nostru îşi mai poate afla soarta e aceea a interpelării în Parlamentul englez.

Guvernul şi foile sale — departe de-a ţine publicul român în curentul celor ce se petrec — continuă a arunca praf în ochii lumii, ba ministrul de esterne nu se sfieşte a încredinţa pe senatorii şi pe deputaţii convocaţi că viitorul tractat e favorabil României, atât de favorabil încât numai bine se poate da iama Constituţiei şi legii electorale, neavând nici o grijă despre cele din afară.

După relaţiunile date Camerei Comunelor, tratatul, care va rezuma în sine lucrările Conferenţei dunărene, cuprinde următoarele nouă articole:

Art. 1. Jurisdicţiunea Comisiunii Europene se întinde şi asupra distanţei dintre Galaţi şi Brăila.

Art. 2. Puterile Comisiunii Europene sunt prelungite pentru o perioadă de 21 de ani, cu prelungiri succesive din trei în trei ani, daca unul din contractanţi n-ar propune modificări cu un an mai nainte de espirarea mandatului Comisiunii.

Art . 3. Comisiunea Europeană nu va exercita *nici un control efectiv asupra braţului Chiliei, acolo unde amândouă ţărmurile aparţin aceluiaş stat.* (Rusiei).

Art. 4. Partea aceea a braţului Chiliei care scaldă ţărmii României şi Rusiei este supusă regulamentelor cu care se administrează braţul Sulinei, *sub supraveghearea delegaţilor Rusiei şi a României.*

Art. 5. Rusia şi România mai nainte de-a întreprinde lucrări în braţul Chiliei vor supune planul acestor lucrări Comisiunii Europene.

Lucrările executate la Ceatal din Ismail vor fi sub controlul Comisiunii din Galaţi.

La caz de divergenţă între Rusia şi România sau chiar în sânul Comisiunii în privinţa lucrărilor de executat, puterile vor decide.

Art. 6. Rusia păstrează dreptul de-a stabili plăţi spre acoperirea cheltuielilor lucrărilor sale, dar cu condiţiunea de-a refera puterilor.

Art. 7. Regulamentele adoptate de Comisiunea Europeană la 2 iunie 1882 sunt declarate aplicabile pentru navigaţiunea pe Dunăre între Porţile de Fier şi Brăila.

Art. 8. Toate celelalte aranjamente anterioare relative la Dunăre sunt mănţinute .

Art. 9. Tractatul din Londra va fi ratificat de cătră puteri într-un termen de 6 luni.

Daca privim veselia şi uşurinţa cu care membrii majorităţii parlamentare de la noi au primit comunicarea unor asemenea stipulaţiuni, daca vedem graba cu care secta Dimancilor s-aruncă din

nou asupra Constituţiei şi legii electorale ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, ca şi când situaţia din afară ar fi cât se poate de senină, putem zice: volenti *non fit injuria.* Oricât de mare ar fi nedreptatea ce i s-ar face acestei ţări prin noul tractat de la Londra, *organul voinţii ţării,* această adunătură de parveniţi lacomi şi ignoranţi din care se compune partidul roşu şi majoritatea Adunării, înghite cu bucurie această pilulă , mai mult, se serveşte de ea pentru a căuta mijloace nouă de mănţinere la putere.

Odată vasalitatea în afară stabilită, trebuiesc create şi înlăuntru condiţiile vasalităţii. Trebuie nimicită influinţa pe care o mână de oameni liberi, intelectual şi material neatârnaţi, o mai poate exercita asupra opiniei publice şi a mersului lucrurilor; trebuie creat un aparat electoral care să-i dea guvernului pururea o majoritate servilă şi înjosită, aleasă de către subcomisari de poliţie; voturile proprietăţii istorice şi ale inteligiţii trebuiesc aruncate şi stinse în mulţimea celor ce se obţin printr-un cinzec de vin şi, odată declarându-se formal printr-un tratat că ţara aceasta e o slugă, să fie şi în realitate compusă din slugi ale slugilor străinătăţii; drept care s-a şi hotărât ieri citirea a treia a propunerii de revizuire.

Aceasta o vrea un Dimancea, aceasta o mai vor şi alte guri de vacă, cari prin cine ştie ce ironie a evenimentelor esploatează onoarea de-a purta nume mai vechi şi mai române.

Volenti non fit injuria. Concesiunile *nimerite, la timp şi ducând sigur la scop,* pe cari guvernul le-a făcut Austro-Ungariei, încă din mai 1881, când ministrul de esterne declara că ,,putem primi *Comisiunea Mixtă* fără să ne abatem de la Tractatul de la Berlin, că încercarea de-a înlătura pe Austria din Comisiune ar fi zadarnică, că cestiunea prezidenţei *permanente* o e cestiune de curtenie şi de politeţă", acele concesiuni Tractatul de la Londra nu face decât să le înregistreze în dreptul public şi să le sancţioneze.

Toată rezistenţa deci cu care se laudă foile guvernului nu este decât un neadevăr şi o comedie pusă la cale nu pentru a servi de mijloc de apărare, ci cu ţinta unică de-a amăgi ţara. Izolarea completă în care s-a aflat România în Conferenţa de la Londra, părăsirea ei de către toţi nu ne dovedeşte decât un singur lucru. Demult toate puterile — una câte una — s-au convins că guvernul şi Parlamentul din această ţară nu numai că nu voiesc a apăra nimic, ci din contra precupeţesc hotarele şi drepturile ei de suveranitate pentru a rămânea în buget. Demult a trebuit să se convingă oricine că statul român a devenit sub acest regim un institut pentru căpătuirea şi pensionarea tuturor nevolnicilor intelectuali pe cari i-a produs Orientul şi cari au ajuns a stăpâni ţara ca pe o proprietate privată, ale cărei drepturi şi interese ei le speculă pentru cumul şi pensii reversibile.

Cine dar să mai apere o colectivitate politică care ea însăşi nu mai ştie a se apăra şi se lasă amăgită, esploatată, înjosită de tot ce ea are mai comun, mai ignorant şi mai malonest? Volenti *non fit injuria.* O ţară care vrea şi suportă un guvern de Dimanci şi Mihăleşti aceea vrea şi suportă înstrăinarea Dunării, vrea şi suportă robia economică şi vasalitatea politică.

[3 martie 1883]

HORATIUS - OVREU

Directorul unui liceu din Triest a căutat să arate într-o broşură că poetul roman Quintus Horatius Flaccus , favoritul împăratului August şi amic al lui Maecenas , a fost evreu de naştere. Autorul acelei broşure spune că tatăl lui Horatiu a fost un evreu erudit din Alexandria care-şi crescuse pe fiul său în credinţa şi în înţelepciunea părinţilor. De aceea filozofia vieţei exprimată de Horatiu în versurile sale este aceeaşi ce se găseşte în cărţile sacre ale ovreilor cunoscute sub numele de *Cărţile înţelepciunei.* Toate acestea autorul caută să le demonstreze prin numeroase citate. Afară d-asta el află o trăsătură curat iudaică în epicureismul şi humorul lui Horatiu şi sub acest raport compară pe poetul roman cu Heinrich Heine . Într-o satiră a lui, Horatiu zice: *,,Credat Judaeus Apella ”* şi autorul broşurei susţine că *Apela* nu e altceva decât Abeles . La aceasta un glumeţ a observat că Horatius Flaccus cată să se traducă prin Horatius Flekeles .

[6 martie 1883]

[„MESAJELE DE ÎNCHIDERE...”]

Mesajele de închidere şi deschidere a seziunilor Adunărilor se fac în ţara noastră în chipul următor: fiece ministru înseamnă pe-o foaie fraza mai mult sau mai puţin lăudăroasă relativă la ramura sa de administraţie pe care ar voi s-o vază trecută în mesaj. Unul dintre miniştri împreunează peticele într-un întreg, daca nu se 'ntâmplă s-o facă aceasta regele însuşi. Un mesaj e aşadar departe de-a cuprinde o judecată proprie a Coroanei asupra situaţiei sau o cerere proprie a ei — el nu e decât o laudă a actelor guvernului şi a majorităţii parlamentare formulată de cei interesaţi. Atârnă în adevăr de bunul simţ al Coroanei de-a atenua lucruri ce sunt în prea mare contrazicere cu starea reală, atârnă asemenea de sentimentul de bună cuviinţă a consiliarilor de-a nu face din mesaj o reclamă electorală sau de popularitate, dar de consideraţii de simţ şi cuviinţă nu se conduce mai nimenea la noi.

Nu ne mirăm deci daca mesajul cu care s-a dizolvat majorităţile actuale e plin de laude la adresa lor. Efectul odios pe care l-a făcut îmbogăţirile membrilor majorităţii şi destrăbălarea administraţiei d-lui Brătianu nu se poate ironiza în adevăr mai bine decât prin complimentele ce şi le adresează reciproc aceşti oameni, prin laude ce nu le cred nici cei ce le pronunţă, nici cei ce le ascultă.

Dar, daca afirmaţiunile acelui act nu sunt în stare de-a induce pe nimenea în eroare asupra

stării reale a ţării, golurile ce le prezintă reticenţele lui sunt cu atât mai semnificative. Ele ne îndreptăţesc la argumente *a silentio ,* la adevăruri deduse din tăcere.

Astfel, ministrul de esterne este acela care nu se foloseşte deloc de ocazie pentru a-şi adresa laude. Asupra cestiunii Dunării tăcere absolută.

Cu toate acestea iată un ministru care - ar fi avut multe de zis. Ar fi putut arăta de ex. că politica sa esterioară a izbutit a ne înstrăina simpatiile tuturor puterilor.

Încă din şedinţa a doua a Conferenţei de la Londra, când lordul Granville a dat citire scrisorii d-lui Ioan Ghica prin care cerea admiterea României, s-au dat pe faţă izolarea deplină în care ne aflăm. Deşi lord Granville, în calitate de plenipotenţiar al ospitalierei Anglii , spera că se va aproba admiterea României de vreme ce e reprezentată în Comisia Europeană din Galaţi şi va fi în cea Mixtă, totuşi contele Munster , plenipotenţiarul reprezentant al M. Sale germanice, s-a opus la admiterea cu drepturi egale a României. Contele era gata să recunoască că România are interese mari la soluţiunea acestei cestiuni dar Conferinţa cată să-şi păstreze caracterul ei european şi să evite a-i da României egalitate de drepturi. Daca, mănţinându-se principiul unanimităţii , i s-ar da României un vot, s-ar crea o situaţie în care ea, prin *veto* al ei, ar putea împiedeca lucrările Conferenţei. Exact în acelaşi ton au fost ţinute declaraţiunile celorlalte puteri. Austria recunoscu că situaţia creată prin Tractatul de la Berlin dă drept României de-a lua parte la dezbateri; cu toate astea, ţinând seama de obiecţiunile Munster , revine de la această opinie. Franţa e tot de părerea că România are dreptul de-a intra, dar obiecţiunile contelui sunt serioase ... Italia se află în situaţiunea celorlalte puteri, Rusia şi Turcia asemenea.

Curios e dar că nici una din puteri nu ne-au contestat dreptul de-a participa la Conferenţă, cu toate astea afacerile noastre esterioare au fost astfel conduse încât nici una din ele n-au voit a ne primi în realitate.

Incidentul acesta din şedinţa a doua prevestea rezultatul Conferenţei pe care-l vedem în Tractatul de la Londra. Acel tractat dă Rusiei jurisdicţiunea exclusivă pe braţul Chiliei, Comisiei Europene jurisdicţiunea pe celelalte guri până la Brăila, Austriei preponderanţă politică de la Brăila la Porţile de Fier, c-un cuvânt supune suveranitatea acestei ţări la trei stăpâni deosebiţi: Europa, Austria, Rusia.

Ei bine, asupra unor asemenea lucruri, asupra Tractatului de la Londra de ex., guvernul nu găseşte de cuviinţă de-a ne da vreo asigurare. E ca şi când acest Tractat n-ar exista, ca şi când ţara n-ar avea nici o nevoie de-a şti opiniile guvernului în privirea lui pentru a ţine seamă de ele în alegeri şi a-şi formula încrederea pentru sau în contra acelor opinii.

Acest sistem al tăcerii într-o cestiune de existenţă se urmează demult şi ne dovedeşte că şi acum d. Brătianu va urma a lucra fără consentimentul Parlamentului, fără ştirea şi voia ţării, surprinzându-ne numai cu fapte complinite, cărora să nu li se poată aduce nici o modificare ulterioară.

O tăcere analogă se păzeşte asupra reformelor constituţionale. Deşi Camera se dizolvă în urma voturilor, asupra unor propuneri de revizuire nici o vorbă a guvernului, nici una a Coroanei nu arată opinia cabinetului în privirea aceasta.

Un singur lucru s-ar fi putut observa cu toate acestea în acest mesaj: că nimeni, absolut nimeni din toată ţara n-au reclamat aceste reforme. Ele au răsărit din sorginţi *a priori,* din crierii d-lui C.A. Rosetti; nici un ziar, afară de cel personal al d-sale, nu le-a susţinut; guvernul n-a putut observa nici o mişcare a opiniei publice în favorul lor.

Afirmările contrarii ale ,,Românului' sunt pur şi simplu neadevăruri spuse pentru mângâiarea personală a redactorilor săi.

Cu toate astea guvernul acesta, plin de merite precum el singur zice, cată să fi având şi el o opinie în privirea revizuirii, pe care ţara se cuvenea s-o cunoască.

Astfel, în afară de laudele banale şi de puţin preţ pe cari guvernanţii găsesc cuviincios a şi le adresa tocmai în privirea celor două cestiuni de căpetenie de natură a nelinişti spiritele, guvernul e cu totul mut, gata a se justifica cu această tăcere când votul ţării va fi contrariu aspiraţiunilor de demagog cosmopolit ale d-lui C.A. Rosetti; gata asemenea a transige cu străinătatea şi cu demagogia dacă-i va succede să scoată prin prefecţii săi majorităţi servile.

S-a văzut că toate încercările opoziţiei de-a obţine declaraţiuni clare de la guvern au fost zădărnicite prin sălbătăcia majorităţii, că nu i s-a lăsat opoziţiei nici chiar putinţa de-a se adresa la tron precum au încercat a o face, întâi de pe tribună, apoi prin cerere de audienţă. Tăcerea guvernului în privirea celor două cestiuni vitale în preziua alegerilor seamănă prea mult a conspiraţie ocultă în contra intereselor acestei ţări, o conspiraţie agravată încă prin plecarea regelui în, momentele hotărâtoare. Ţara are nevoie de tot curajul ei civic pentru a scutura din spatele ei atât vasalitatea economică cu care e ameninţată cât şi robia politică sub elementele demagogiei, ignorante şi maloneste, ce se oploşesc sub aripile d-lor Rosetti brătianu .

[10 martie 1883]

SITUAŢIA DIN ARDEAL

I.P.S.S. mitropolitul românilor răsăriteni din Ardeal şi Ţara Ungurească, d. Miron Românul, a adresat protoiereilor din arhidieceză o circulară. Ea opreşte pe cler de-a lua parte la adunările populare cari protestează cu atâta legitimitate în contra proiectului de lege al cărui scop e maghiarizarea institutelor secundare române de învăţământ.

Înainte de toate mărturisim că nu discutăm motivul care-a putut împinge pe prelat la răspândirea acestei circulare. Ştiam că, din nenorocire, mitropolitul românilor prea e o persoană oficială pentru a se putea sustrage de la influenţa guvernamentală şi nici nu se poate pretinde ca orice mitropolit să fie ca Şaguna, care punea ordine ministeriale ungureşti *ad acta,* fără a le 'nvrednici măcar de-un răspuns şi care, când dreptatea era în partea poporului său, o susţinea în contra a orice şi a oricui. Se prea poate aşadar ca circulara aceasta să fie comandată de la Pesta, de unde i s-a şi administrat mitropolitului, prin ziare ungureşti, ameninţări de trimitere la mănăstire.

Ceea ce ni se pare însă straniu în această circulară şi lucru la care nu ne-am fi aşteptat este tendenţa pe care I.P.S. Sa binevoieşte a o atribui adunărilor populare, tendenţă substituită, care dă circulării caracterul unei denunţări aproape.

Mai întâi se zice că adunările *,,au un caracter politic".*

Daca e neapărat de-a li se atribui un asemenea caracter, am întreba de când românii în ţara lor proprie şi strămoşească au căzut, prin vro sentenţă judiciară , sub interdicţiune politică, de când li s-a detras numai lor liberul exerciţiu al dreptului întrunirilor, garantat chiar de-o Constituţie ca cea ungară, în cari să poată discuta liberi şi neîmpiedecaţi atentatul făcut asupra limbii, naţionalităţii şi bisericii lor de către reprezentanţii minorităţii populaţiunii din ţară?

> Conducătorii — mai zice circulara — se pun pe teorii cari eschid *simţul ce se numeşte patriotism* şi eschid respectul către *bazele actuale ale dreptului public...* Din partea inteligenţei i se dă poporului în mod ostentativ impuls într-o direcţiune care trece marginile loialităţii *...*

Simţul ce se *numeşte* patriotism poate să se fi eschizând; simţul ce *este* patriotism după cum [î]l înţelege toată lumea — escepţie făcând de maghiari — nu sufere fără 'ndoială nici o scădere prin manifestări. Căci poate fi cineva bun patriot şi rău maghiar — lucrurile nu au a face una cu alta — şi, *viceversa,* poate fi cineva fanatic maghiar şi rău patriot, ceea ce maghiarii sunt în genere. Patriot e omul care contribuie la bunăstarea şi înflorirea tuturor elementelor din ţara sa; prin ridicarea simultană a tuturor, patria se ridică. Maghiarii, din contra, văd idealul lor de stat în ruinarea naţiunilor conlocuitoare, în apăsarea lor intelectuală; ei atentează la cel mai de căpetenie instrument de cultură al unui popor, la limba lui, pentru a-i impune în schimb idiomul ocult al unei mici şi izolate rase, idiom cu forme organice fino - tartare , cu lexicon slavonesc. Radical deosebit în structură de câteşitrele grupurile mari de limbi europene, acest idiom prezintă dificultăţile unei limbi moarte fără a prezenta nici unul din foloasele ei. Cine ştie limba română are calea deschisă la tezaurul intelectual al limbilor romanice moderne, are în fine cheia la limba latină, la civilizaţiunea antică. Cine ştie ungureşte nu ştie nimic decât ungureşte, un idiom nefolositor, purtat de o literatură săracă, de-o cultură ştiinţifică înapoiată, care nu deschide nici o poartă în Europa şi — în treacăt vorbind — nici în restul lumii. Cu învăţarea acestui idiom milioane de oameni cheltuiesc un enorm echivalent de putere intelectuală... cu ce folos? Evident că nici unul.

> Se esclude respectul către *bazele actuale ale dreptului public . . ?*

Dar ce este legea naţionalităţilor, ce autonomia confesiunilor decât *drept public?* Ce sunt aceste decât un pact între popoare şi Coroană, în care cele dentăi, în schimb cu sacrificiile ce le aduc, obţin un minim de libertate pentru creşterea şi cultura lor? Cine ignorează acest drept public, cine esclude respectul către el nu sunt nimenea alţii decât maghiarii. Ei sunt acei ce falsifică pactul dualist; ei acei cari, prin călcări de legi fundamentale, zguduie încrederea popoarelor în sfinţenia semnăturii monarhului, ei sunt aciia în fine cari, prin simţul lor revoluţionar înnăscut, sapă sistematic în inima popoarelor iubirea seculară către dinastie. Cât despre loialitate , ne pare că anul 1848 şi 1866, memoriile unui Kossuth, reminiscenţele politice ale unui conte Usedom şi ale principelui de Bismarck ne-ar da curioase probe pentru ilustrarea ,,proverbialei loialităţi " a maghiarilor către Casa domnitoare căreia nu i se poate tăgădui meritul de-a-i fi mântuit de sub domnia turcilor şi de a-i fi făcut *posibili* în mijlocul Europei.

I.P.S. Sa se mai plânge că aceste adunări ,,[î]i pun piedeci în cale atunci când în acord cu prea sfinţii fraţi episcopi ar vrea să apere cu mijloace loiale adevăratele interese naţionale bisericeşti ..."

Aci observăm că de mult i s-a opus atât I.P.S. Sale, cât şi în genere clerului, sofisma guvernamentală, întrebuinţată dealmintrelea în toate ţările, că tot ce fac, fac fără ca poporul să participe. Aceasta o zicea lumea oficială şi foile ungureşti.

De-acum înainte imputarea de-a voi altceva decât poporul n-o mai poate face clerului nici guvernul, nici maghiarii. E clar că populaţiunile române cer mai mult respect pentru bunurile lor morale câştigate decum [î]l cer episcopii chiar şi nu ne îndoim că-l vor şi obţine.

Dar

> teoriile politice... sunt apte de-a servi în mâna celor răuvoitori ca argumente plauzibile pentru a ne denunţa de adversari ai statului ...

În mâna celor răuvoitori de bună seamă. Cu ori fără umbră de adevăr, cu ori fără cauză, rău - voitorii vor crea din nimic chiar argumente plauzibile pentru ei şi pentru proşti spre a denunţa pe români. *Stat pro ratione voluntas e* regula celui răuvoitor , care nu poate fi niciodată convins prin argumente pentru că nu vrea a fi convins.

Încă un cuvânt.

Popor autohton pe pământul părinţilor lor, într-o ţară care *n-a fost niciodată cucerită de unguri, deşi a stat în legătură cu Ungaria,* românii n-au avut a mulţumi inferioritatea lor politică inegalităţii de condiţii sociale, ci religiei lor, ritului care, în tot timpul atotputerniciei papale în Europa,

---

era persecutat. O dovadă despre asta e că aproape toată nobilimea actuală a Transilvaniei — escepţie făcând de două, trei familii secuieşti — e de rasă română şi datoreşte titlurile ei originare ducilor Făgăraşului, domnilor Ţării Româneşti, iar maghiarizarea ei o datoreşte catolizării ulterioare. Încă la 1511 Stoe de Bethlen nu era decât boier făgăraşan . Pe când şeful neamului devine catolic şi maghiar, neamul însuşi, *gens,* e până azi ţărănesc în judeţ. Un Mailat , catolizat şi maghiar, e prezident al Senatului din Pesta; neamul e ţărănesc până astăzi în Ţara Oltului . Candea (Cândeştii), familie răspândită la amândouă poalele Carpaţilor, în Ţara Românească şi-n Ardeal, devine maghiarizat Kendefy ş.a.m.d.

În acel timp de luptă fără conştiinţă în care naţionalitatea era adeseori confundată cu religia asemenea transfugiu dintr-un popor într-altul era mai lesne de executat. Dar de la reformaţiune încoace, la noi îndeosebi de la Matei Basarab, care-a dat poporului unitatea de limbă şi de credinţă, deznaţionalizarea chiar individuală e aproape cu neputinţă. Cărţile de sub Matei Basarab sunt pentru români ceea ce Biblia lui Luther a fost pentru popoarele Germaniei; un reagent puternic ce-a făcut din poporul românesc un popor deosebit, incapabil de-a se confunda cu altele, şi care, cu toată împrăştiarea sa politică, rămâne unul şi acelaşi.

Prin valoarea de cultură ce-a dobândit-o limba noastră, prin claritatea ei analitică, prin legătura ce stabileşte între noi şi ţările din apus, atentatele asupra ei devin atentate în contra lumii romanice şi a civilizaţiunii omeneşti în genere. Dar e o lege constantă a istoriei că, atunci când un popor luptă cu civilizaţiunea, cel ce se consumă şi cade în luptă nu este civilizaţiunea ci poporul.

Cine nu vede însă că maghiarii îşi consumă cele mai bune puteri ale existenţei lor pentru realizarea unei utopii, pentru a face, în câţiva ani de dualism, ceea ce n-au putut face într-o mie de ani de egemonie politică şi socială? Un mecanician modern ar putea să calculeze enorma cantitate de putere, de muncă şi sudoare omenească care se risipeşte în zădar, nu pentru a unifica statul prin împăcarea tuturor, ci din contra pentru a spori puterea de repulsiune şi de discompunere ale elementelor constitutive ale Ungariei.

Şi aceasta în numele aşa numitei idei maghiare de stat.

Dar o *idee de stat* nu este o teorie ce se inventă, punându-şi cineva degetu 'n gură. Oricât de mare bărbat de stat şi-ar închipui cineva că este, nu trebuie să uite legea: *causa aequat effectum .* Când o mie de ani de supremaţie politică n-au dat maghiarilor în privirea deznaţionalizării altor elemente decât un rezultat aproape *nul,* e evident că puterea lor de asimilare *(causa)* este *nulă.* O idee dreaptă de stat va fi aceea care va formula funcţiunea de dezvoltare a elementelor reale din care ţara se compune, care va recunoaşte ceea ce există în adevăr: o ţară poliglotă, locuită de rase deosebite. Precum şviţera n-are cuvânt de-a înfiinţa un departament de marină şi a discuta legi de navigaţiune, tot astfel e nesocotit a crede că, prin simplă inspiraţie, un stat, prin natura şi istoria lui poliglot, se poate preface în stat c-o singură limbă. A se lupta însă în contra unor puteri constante e egal cu a se lupta în contra rotaţiunii pământului în jurul său, în contra consecuţiunii regulate de noapte şi zi.

[12 martie 1883]

GR. M. JIPESCU , POESII
BUCUREŞTI, 1883

D. Gr. Jipescu , cunoscutul autor al Opincarului *,* e unul din rarii scriitori care, şi în proză şi în versuri, mânuie limba curată a poporului. Broşurica apărută acum cuprinde câteva poezii ţinute în ton atât de original încât mai nu se pot deosebi de cele în adevăr poporane .

Astfel, bunăoară, citim:

MARIA MERILOR
(Meri sau Cojocaru e sat în Domboviţa)

Floricică de mărar ,
Umblă vestea-n Cojocar
Şi de-aci peste hotar
Că mândruţa Merilor ,
Surioara zorilor,
Păuniţa stânelor ,
Îmi taie vederile
Şi-mi uscă apşoarele
Şi-mi seacă inimele.
Curca Radii din pătul
Se ghemuie , stă pitul
Noaptea când aude fîl !

Cucul trist , pe-un nuc uscat,
Boian, mut, nedejugat ,
Grivei , uitându-şi de sat,
Amuţesc în ascultare,
Lunca, vere, conten n-are,
De-al ei cântec tot tresare.
Iar Niţu la văzul ei
Ochii-i scăpară scântei,
Unde-i unu vede trei;
Săgetat, topit, uscat,
Ale friguri l-apucat —
Zace, bietul, fermecat.

Alta:

CIREAŞA

Roşată , dulce, voioasă
Fragedă şi răcoroasă,
Din muguraş în pruncie
Mă gătesc cu flori o mie.
Şi, de soare sărutată,
Cresc iute, ş-apoi deodată
Mă roşesc că mi-e ruşine
Când frunza s' uită la mine,
Că mă vede preschimbată,
Arzând de foc, foc de fată
Şi din coadă verde, lungă,
Dau să fug, să nu m' ajungă
Bătrâneţele cu vânt
Să m-arunce la pământ.

Vişina, duşmană soră ,
Pe când fetele la horă
Ca cerceii la ureche
Mă pun pereche - pereche
,
Posomorâtă'năsprită ,
Parcă din simţ e sărită ,
Mă tot spune la mierliţe .
Piţigoi şi grangoriţe ,
Că sunt bună de mâncat:
Şi când e spre revărsat
Mă pomenesc, din visare
Că mă iau, cum ţi se pare?
La ciocneala ! Cioc în
cap !
Zac rănită, ţip — da'
scap ?

Ar fi de recomandat ca nimeni să nu scape ocazia de-a cumpăra această broşurică, care nu costă decât un franc. Ce puţini oameni mai scriu în adevăr româneşte în zilele noastre!
[13 martie 1883]

[„ARMATA NOASTRĂ...”]

Armata noastră posedă o pletoră atât de mare de oameni speciali, cu cunoştinţe profunde, strategice, tactice, fortificatorii, atâta amar de învăţătură încât ne mai putem şi lipsi de câte unul din ofiţerii generali, dovediţi buni, dovediţi ştiutori de arta lor.

La urma urmelor nu ne rămâne generalul Călinescu, Serurie, întreg statul major al gardei civice, n-avem armata bravilor ,,apărători ai independenţei”, n-avem ,,baioneta inteligentă” care face de prisos orice altă baionetă? Există un pericol atât de mare ca general Călinescu şi vestitul locotenent - colonel , doctor în drept de la Pisa şi prezident Republicei Ploieştilor, să inunde această ţară cu lumina cunoştinţelor lor tecnice, încât d. Brătianu poate — daca intrigile sale politice o cer — să creeze altor ofiţeri generali o situaţie care să-i silească a se retrage.

Iată în adevăr ce s-a întâmplat:

Generalul Manu e cunoscut ca unul din cei mai capabili şi mai speciali ostaşi. Ca inspector general al artileriei era pe deplin în rolul său, de vreme ce această armă cere cele mai multe cunoştinţe speciale. Nimeni nu se îndoieşte că artileria s-a resimţit de activitatea sa, căci ea e arma care s-a distins cu deosebire şi în timpul războiului şi în timpul manevrelor.

Iată în sfârşit un om care era la locul lui.

Dar pentru ca oamenii să nu rămâie la locul lor există d. Brătianu, care, pe lângă mica providenţă din cer ce dă oamenilor talent şi putere de acţiune, joacă în România pe marea providenţă a fevruariştilor , a republicanilor convertiţi, a doctorilor de la Pisa redeveniţi militari, a acelor eroi garibaldiani pe cari istoria-i distinge prin o profundă tăcere ş.a.m.d.

De două ori deja actualul ministru de război a 'ncercat să sape în mod subversiv poziţia meritată şi cu drept câştigată de d. general Manu. Întâia oară pare că s-ar fi interpus M. Sa Regele. De astă dată însă — în preziua plecării M. Sale, fără considerare pentru starea de sănătate şi de osteneală a monarhului — s-a supus semnăturii sale liste lungi de numiri (66 de decrete cu sute de nume proprii) cari la drept vorbind pun toată puterea armată în mâna d-lui Brătianu şi a oamenilor săi.

Tot cu această ocazie de punere în aplicare a legii comandamentelor d. general Manu se numeşte cap al diviziunii a 8-a , cu reşedinţa în Roman, fiind de mai 'nainte sigur că generalul nu va primi această... înaintare. Căci o înaintare ierarhică *este* — în alt chip nici d. Brătianu n-ar fi avut curajul să însceneze lucrul — dar o înaintare despre care se ştia că nu va fi primită şi că generalul va prefera să demisioneze.

Răul de căpetenie care dizolvă la noi orice încredere în stat şi în urmă orice încredere de sine însuşi, atât de necesară fiecărui om de merit, este *politica.* D. Brătianu — ajuns din nefericire ministru de război — ignorant în ale războiului, ca şi în toate cele, face politică în armată. Pentru a fi recunoscut de d-sa trebuie să fii omul d-sale, trebuie să stai cu d-sa în relaţii analoge cu cele în care stă Carada cu firma din Strada Nouă.

Până ieri administraţie şi Parlament erau în mânile d-sale; prin reforma electorală vrea să puie mâna pe Corpul electoral; prin eligibilitatea magistraturii mâna pe justiţie, prin aplicarea legii

---

comandamentelor pune mâna pe armată—încât nu mai rămâne decât un singur lucru: mâna pe Coroană. Cine ştie însă trecutul d-lui Brătianu desigur că-l ştie capabil şi de aceasta. Ar fi păcat numai să nu se 'nece , ca cineva, la mal.
[15 martie 1883]

RADICALII FRANCEJI
[„RADICALII DIN FRANŢA...”]

Radicalii din Franţa îşi urmează agitaţiunea pentru desfiinţarea Senatului. Credem că nici demagogii români nu vor rămânea îndărăt mult timp. În zilele din urmă s-a mai ţinut în Paris o întrunire, prezidată de senat[or]ul Laurent - pichat , având de secretar pe deputatul Pelletan . Acesta a dat cetire unui proiect de manifest către ţară, redactat de comitetul provizoriu. Proiectul a fost primit de Adunare cu vii aplauze. În acest act se zice că liga nu-şi va da sentinţa asupra votului prin care Camera a respins revizuirea Constituţiei, ci se va întoarce numai spre viitor, va urmări o idee şi va căuta să-i accelereze victoria. Revizuirea cată să triumfe

> pentru că—se zice în manifest—Constituţia de la 1875 a fost stabilită de monarhişti şi n-a fost întocmită spre a organiza onest un guvern democratic, ci din contra, spre a o depune la picioarele unei oligarhie; pentru că, întrucât timp voinţa sufragiului universal este paralizată, nu poate reuşi nici o reformă politică sau socială şi nici un regim nu poate avea durată, fiind împins într-o parte şi alta între două puteri ostile; pentru că adevărata cauză a eşecurilor şi crizelor ce enervează democraţia zace tocmai în legile constituţionale, pentru că, cu un cuvânt, a amâna revizuirea va să zică a amâna politica

republicană.

Statutele adoptate de Adunare indică drept scop al ligei o agitaţiune legală pentru o organizare mai bună a Republicii. Comitetul central al ligei e compus din câte un delegat al fiecărui colegiu electoral şi câte un reprezentant al gazdelor favorabile ligei.
[16 martie 1883]

[„N-AVEM BUCURIE...”]

N-avem bucurie de tinerimea ce studiază la Paris. E azi învederat pentru oricine că tinerii cari 'şi fac educaţiunea acolo, întorşi în ţară, sunt de o remarcabilă sterilitate intelectuală şi că, în schimbul unei ştiinţe cât se poate de puţine, vin cu pretenţiuni exagerate, cu trebuinţe insaţiabile , cu totul disproporţionate cu puterea de producţiune a poporului nostru. De la un timp încoace e şi mai rău. În loc de-a munci—sunt atât de vaste regiunile de muncă intelectuală în toate direcţiunile —îşi umplu capul cu fel de fel de utopii politice şi sociale, se erigează în mânuitorii nu numai ai poporului nostru, ci ai omenirii întregi, iar când se-ntorc înapoi doza lor de cunoştinţe e atât de neînsemnată încât mai nici unul nu e în stare de-a se hrăni prin munca sa proprie, ci trebuie să aibă recurs la protecţiunile politice ale coruptei noastre demagogii, trebuie să se închine la d-alde Brătianu şi C.A.Rosetti cari, în schimb cu o absolută renunţare la orice demnitate personală sau convingere, le aruncă câte-un os ori două, liniştindu-le astfel toate pretinsele focuri de beatificare a omenirii.

A pretexta principii mari pentru a obţine funcţii, pensii reversibile, favori, iată şcoala pe care a creat-o d. C.A.Rosetti în ţară, urmând-o el însuşi din tinereţe şi până azi.

De soiul acesta e şi tagma de patrioţi în perspectivă care redijează „Dacia viitoare”. Superese cât vor pofti; noi nu vom înceta a zice că ţăranul de la Dunăre ar avea alte lucruri de făcut în Paris decât de-a simpatiza cu comunarzii, de-a afişa utopii cosmopolite şi de-a tăia câinilor frunze.

În numărul din urmă al aşa numitei „Dacia viitoare” ne spun că

> sufletul dumnealor se indignează când văd că aşa numiţii politici, acei farisei fără *animă,* voiesc a le da lecţiuni de sentiment românesc.

Noi suntem acei farisei fără animă cari am afirmat că dumnealor profanează în adevăr idealul politic al strămoşilor, punându-l ca etichetă pe marfa dumnealor proaspătă, ce se coace o dată pe săptămână.

Dumnealor ne răspund:

> Ei, onorate ziar conservator, *marele* idei nu se profanează când ele se împărtăşesc de junime şi se îmbrăţişează cu o căldură pe care numai această etate o poate s-o *aibe;* ele se profanează de aceia care nu le întrebuinţează decât ca instrument politic. Strigaţi dar cât veţi putea, insultaţi-ne şi acuzaţi-ne cât veţi voi, fiţi sicuri că nu veţi reuşi a ne face să deviem sau să ne oprim din calea noastră nici chiar pentru a vă arunca o căutătură de dispreţ.

Cu asemenea tirade retorice, rău scrise, nu ne ia nimenea ochii. Am mai îmbătrânit pe malurile Dâmboviţei . Deci, cu iertarea dumnealor, fie zis: farisei, cu ori fără de *animă,* precum ştim a număra pân-la patru tot astfel spunem şi adevărul, oricare ar fi impresiile cu care-l vor întâmpina cei atinşi de el.

Ceea ce contestăm noi e că dumnealor au îmbrăţoşat ceva cu căldură.

,,Dacia viitoare” e rău scrisă, fără stil, fără idei, fără entuziasm, semn de bătrâneţe prematură, de incapacitate de căldură.

Ca dovadă că pomadaţii partizani ai Comunei nu numai că nu ştiu nimic, dar nici nu pricep *limba* ce-o vorbeşte poporul din care pretind a face parte, citătm următorul pasaj:

> Pe urmă acest fiu al patriei austro - ungureşti mă întrebă pentru a depărta aceste triste idei: ,,Ce mai nou prin *ţară ?”* fără a adăuga cel puţin epitetul ,,românească”, ca şi când el ar fi fost din aceeaşi ţară cu mine, el austro - ungur !

Sancta simplicitas !

Ţară în gura acelui austro-ungar nu e substantiv comun, ci nume *propriu.* Spre deosebire de Moldova, de Ardeal, de Banat, de Maramureş, ardelenii numesc Valahia şi *ţinutul Făgăraşului* Ţară. Cine trece în ţinutul Făgăraşului se zice c-a trecut *în Ţară.* Cine vine din acel ţinut se zice până azi că vine din... *Ţară* şi că trece în Ardeal. Numele propriu de ,,Ţară” se dă dar Valahiei lui Mircea I, pe când dumnealor [î]l atribuie sentimentalismului de ocazie al unui călător.

Iara noi — nu fie cu bănat — am mai adăogi o vorbă, fără a ne preocupa mult de căutătura de dispreţ.

Nu cu utopii comunarde, nu urmând pe fanariotul C.A. Rosetti, care-a corupt această ţară şi-a făcut din vicleşug, din tâlhăria patronată a amicilor săi politici, din fraze, mijloace de câştig, se va putea ridica vreodată acest popor.

O singură buruiană de leac există pentru acest scop: *munca.* Muncă, nu comunalism ; muncă, nu benchetuiri cu gunoaiele civilizaţiei franceze; muncă, nu pornoscopie pe bulevarde; muncă, nu pomadă, iată mijlocul care va ridica poporul nostru.

Această ,,Dacie viitoare" nu e însă nimic alt decât un mijloc de-a crea celor ce numără pietrele şi mână muştele la apă reputaţiuni uzurpate, pentru ca, reîntorşi în Ţară, să aibă vreun cuvânt aparent de-a pretinde lefuri enorme de pe spinarea şi din munca reală a poporului lor.

Nu credem că mai credeţi în ceva, când ştim pe paiaţul ţarigrădean care vă inspiră, şi numai probe de muncă serioasă, pe cari nu ni le dă mai nici unul din voi, ne-ar putea schimba convingerea.

[18 martie 1883]

[,,«ROMÂNUL» CAUTĂ A JUSTIFICA..."]

,,Românul" caută a justifica refuzul d-lui mareşal al Curţii de-a prezenta cererea de audienţă a senatorilor din opoziţie M.S. Regelui. Argumentul său de căpetenie nu are meritul originalităţii ; e acelaşi pe care mareşalul însuşi l-a dat: „că există un regulament din 1874 care prescrie că audienţe colective nu se pot acorda decât autorităţilor".

Dac' ar fi să ne plătim de - acest răspuns c-un argument *ad hominem,* valabil în toate cazurile pentru redactorii „Românului", am putea zice c-am studiat cu foc coloanele din 1876 ale foii azi oficioase şi că dovezile ce le-au adus tot ea când era în opoziţie ne-a convertit atât de complet că rău se interpreta regulamentul încât am ajuns şi noi la rara ocazie de-a deodată dreptate foii acesteia şi de-a admite ca bune şi valabile temeiurile ce le aducea... *atunci.*

Dar, precum am zis, argumentul ar fi *ad hominem,* absolut valabil faţă de redactorii foii oficioase, nevalabil însă cu omul care nu s-ar fi legat prin nimic în această cestiune.

Găsim dar că acel regulament — oricare i-ar fi originea — rău şi fără cale s-a interpretat în modul în care se face.

Delegaţiunea unui oraş care-a ars, comitetul unei societăţi pentru înfiinţarea unei Academii, nu sunt de ex. autorităţi ale puterii publice; cu toate acestea nu credem că d. mareşal să opuie vreodată vestitul său regulament primirii unor asemenea oameni.

Pentru scopul polemic al acestor şiruri ar fi fost îndeajuns de-a opune „Românului" propriile sale cuvinte de la 1876 în această afacere; dar noi nu ne sfiim a declara că rău se interpretă regulamentul faţă cu oameni cari prin mandatul lor au un caracter public şi cărora nu li se poate tăgădui dreptul de-a aduce Coroanei rugăminţi în cari nu e implicat deloc interesul lor personal, ci asemenea un interes public.

Dac - am căuta să esplicăm regulamentul după cum ne convine nouă ce lesne ne-ar fi a zice: Dar oare roşii la 1874 era *prezentabili* la Curte ? Apoi— slavă Domnului — i-am apucat în vremile acelea. Mulţi cari azi umblă ţanţoşi în cupele pe atunci îmblau iarna cu pălărioară de paie şi cu hainuţă de dril . De ! Patria nu recunoscuse încă că patru clase primare şi un curs de violoncel dau dreptul la ocuparea demnităţilor ei. Pe atunci existenţele bântuite de furtună ale roşiilor erau termometre vii pentru studii de climatologie ; azi ei sunt exemplare escelente pentru Klemmatologie . Suntem siguri că cei mai mulţi din dumnealor vor pricepe acest termen din urmă.

Ce era partidul roşu ? O adunătură de oameni ignoranţi, în mare parte străini de această ţară, vicioşi, incapabili de muncă, maturi în cele mai multe cazuri de apucarea unor meserii maloneste sau de puşcărie, constituind în adevăr elemente de-a căror contact *colectiv* trebuia ferită nu numai Curtea, dar orice instituţie.

Nu ca elemente *politice;* ca elemente social problematice, moralimente căzute, ar fi trebuit să li se închiză uşa regelui.

Iată esplicarea pe care am da-o noi acelui regulament dac' ar fi vorba să răspundem numai cum ne convine nouă.

Dar zice ,,Românul": „e un obicei care există şi se respectă la Curţile europene".

Curţile europene nu dovedesc însă nimic în privirea Curţii noastre. Toată originea dreptului public e alta la noi, alta în Apus; la noi Domnul n-a pus nicicând o coală de hârtie între el şi cetăţeanul onest.

Astăzi... roşii, doctori în ştiinţele evitate de morală, au în adevăr *privilegiul* de-a intra, pe când omului onest [î]i rămâne cel mult datoria de-a o solicita intrarea, desigur nu din deşertăciune, ci pentru cuvinte cu mult mai grele.

Daca nu ne-ar fi din cale afară silă, am spune noi cine sunt aciia şi... *acelea* a căror moravuri, pretinse private, sunt de-o publicitate atât de pronunţată încât ar trebui să le 'nchiză intrarea, a căror prezenţă, chiar sporadică, incomodează societatea cea bună. S-a primit persoane, vulgo cu steag, la baluri şi la petreceri de-o onoare... pe atât de puţină pe cât de cunoscută, şi asta numai pentru că erau fiici sau neveste de politiciani roşii. Şi aceşti oameni, a căror vieţi sunt nişte mlaştini, abia întrecute de cinismul lor public, aceşti oameni esplică regulamente de primiri la Curte. Ei, dintre cari cei mai mulţi, nu după reglemente scrise, ci după cea mai elementară cuviinţă n-ar merita a trece un prag onest !

Dar să lăsăm lecţiile de respect pentru Curte, pe cari nu le dau de astă dată republicani deghizaţi, oameni cari au batjocorit şi tron şi Curte zeci de ani de-a rândul, şi să venim la altele.

> Deci, după d. general Florescu, zice oficiosul, *revizuirea în sine* nu e un motiv de îngrijire pentru nimeni... *(ci numai în împrejurările actuale)* ea poate şi trebuie să se facă în *alte* împrejurări.

Daca confraţii s-ar convinge că pentru asemenea sofisme, remarcabile prin platitudinea şi petulanţa lor, nu mai găsesc în ţară cititori destul de naivi, ce bine - ar fi.

Va să zică o criză organică încetează de-a fi o criză când nu mai plouă afară.

Ideea firească că criza unei schimbări a Constituţiei e în genere plină de pericole, dar că se agravează încă prin situaţia din afară, e atât de complicată pentru capetele confraţilor încât se prefac a fi incapabili de-a o pricepe.

Apoi mai citim:

> E firesc ca susţiitorii şi amicii *subscriitorilor petiţiunii de la Iaşi...* să nu voiască ea reforma constituţională să se facă în sens liberal...

Această frază e în adevăr culmea neruşinării gazetăreşti .

Va să zică subscriitorii petiţiunii de la Iaşi sunt actualii membri ai opoziţiei. Generalul Florescu, d-nii Kogălniceanu şi Vernescu au iscălit petiţiunea de la Iaşi. Şi nu este numai un neadevăr la adresa opoziţiei, e o injurie, îndealtmintrelea gratuită, adusă unor oameni care sprijinesc acum guvernul d-lui Brătianu.

Promotorul acelei petiţiuni, autorul ei e prinţul Gr. M. Sturza. Niciodată noi, oricari ar fi fost schimbările de opinii ale prinţului, nu le-am reprobat, pentru un motiv foarte simplu. A putut fi ieri conservator, poate fi azi liberal, mâni republican; o mărturisim: caracterul şi dezinteresarea sa vădită ne-a oprit de la orice reprobare . Am avut ocazie de-a constata că prinţul Gr. Sturza, spre marea deosebire de alţii, nici funcţii vânează, nici se teme a pierde funcţii, nici umblă după păsuieli, nici are rude de pus în slujbă, c-un cuvânt schimbările sale sunt dictate poate de bunul său plac, niciodată, absolut niciodată de interes.

În timpul din urmă prinţul s-a arătat favorabil proiectelor d-lui Brătianu sau în genere n-a făcut nici o opoziţie, nici chiar în cestiunea reformei constituţionale.

Apoi sunt oameni d-nii de la ,,Românul” când ne impută nouă în colectiv acea petiţie semnată de bărbaţi cari au trecut de mult abizul ce-i despărţea de d. Brătianu ?

Cestiunea cu petiţia de la Iaşi e asemănătoare cu aceea a Convenţiei comerciale.

D. Boerescu era autorul ei principal, în timpi în cari în adevăr se putea justifica că prin acel act câştiga României o suveranitate pe cari vecinii nu recunoşteau c-o putem exercita. După asta, d-sa devine consiliarul şi amicul roşiilor, şi astăzi ? Astăzi, tot noi să purtăm singuri ponosul, iar alţii să aibă folosul ?

Să ne punem în poziţia „Românului”. Să presupunem că *noi* am fi avut a suferi în trecut, prin vorbe sau prin măsuri luate bunăoară de d. Kogălniceanu, e o simplă presupunere aceasta, în timpul când d-sa a fost coleg al d-lui Brătianu. Cădea-ni-s -ar nouă oare de-a face azi *roşiilor* o vină din acele vorbe sau măsuri pe cari i le-am presupus d-lui Kogălniceanu, astăzi când un program comun de muncă ne uneşte ? Fără îndoială nu. Ar fi nedrept faţă chiar cu un adversar atât de nedrept precum sunt roşii; ar fi o estremă lipsă de cuviinţă cătră bărbatul cu care ne-am unit.

Dar roşii n-o simt aceasta. Zilnic vorbesc de Tractatul de negoţ şi au alături pe d-nii Boerescu şi Dim. Ghica; vorbesc de petiţiunea de la Iaşi şi ca mâni semnatarii de căpetenie ai acelei petiţii vor fi alături cu ei, căci în contra lor nu sunt.

Purtarea aceasta a foii oficioase cu amicii şi aliaţii partidului e atât de comună încât îşi caută pereche.

[20 martie 1883]

[„CAM ÎN AJUNUL...”]

Cam în ajunul războiului oriental un român vorbea la Berlin c-un tânăr diplomat asupra roditoarei ţări de lângă Dunăre, pe care o numea patria sa, înşirând străinului fel de fel de cai verzi pe pereţi despre toate câte i se păreau bune în valea de jos a clasicului râu.

> România *?* — răspunse diplomatul zâmbind. lată o vacă bună de muls. Cât despre români, îmi vine a repeta vorba generalului Jaltuchin : ,,Cel mai bun dintre ei e tot bun de spânzurat fără judecată”.

Cuvintele acestea ne-au rămas în minte, căci în adevăr vacă de muls pentru toată lumea, pentru coţcarii străini, pentru cei indigeni fie de un sex ori de altul, vacă cum e ţara noastră rar se va mai găsi. Rău o fi fost şi 'nainte , dar de când politicianul venetic, C. A. Rosetti, şi-a ridicat adunăturile, cioclovinele de câte patru clase primare în sus, starea de lucruri de la noi nu-şi mai poate găsi pereche.

Se vede că nu le mai ajung roşiilor furtişagurile făcute cu ocazia răscumpărării liniilor Stroussberg şi Cernavoda chiustenge ; iar le-a venit gust de gheşefturi cu milioanele şi de giumbuş economico - financiar . Conform regulii din Machiavelli că cine vrea să se ţie la putere

cată să distreze opinia publică cu întreprinderi nouă, pretinse pline de viitor, înaintea alegerilor vin cu fel de fel de iscodituri cari au un scop îndoit: întâi de-a face pe gurile căscate să li se ia vederile, apoi pentru a crea ocazii de afaceri scabroase.

Uneori oameni de-o exemplară bună credinţă şi patrioţi cum se cuvine ne zic din convingere: ,,Ce folos au luptele aceste politice între partide ? De ce nu 'ncetează odată ? De ce românii nu-şi dau mâna pentru a asigura prosperitatea ţării lor ?”

Sinceri or fi asemenea oameni, pătrunzători nu sunt.

Apoi oare cu oameni *politici* avem noi a face ? Stupidul de Serurie, gheşeftarul Carada, paraliticul şi ramolitul Cariagdis, camardinerul Chiriţopol sunt oameni politici ?

Apoi oare lupte *politice* sunt cele de la noi ?Politică e că o cioclovină ca actualul redactor de la ,,Românul”, comun, ignorant şi impertinent, cu patru clase primare, din nimic, adecă din coate goale a poliţiei din Iaşi şi din vivandieră a regimentului de muschetari, ajunge răscumpărător de drumuri de fier şi milionar ? Politică e cu linia Cernavoda chiustenge , care s-a plătit bob numărat c-un preţ întreit de ceea ce făcea, de s-au înţolit o sumă de golani roşii ? Politică este spoliarea sistematică pe care-o practică această plebe nesăţioasă de şapte ani de zile, fără ca să se afle în ţara asta *un* procuror, *un* judecător de instrucţie care să puie mâna în piept acestor oameni de nimic, să-i întrebe de unde s-a îmbogăţit ?

Aceasta nu mai e politică; e pur şi simplu lupta a o mână de oameni în contra unor bande fără trecut şi pudoare, fără scrupul, cari s-au constituit în guvern şi Parlament.

Altora iar le vine a ne zice să moderăm expresiunile pe cari le adresăm acestor oameni; ni s-ar cere să fim mai înmănuşaţi faţă cu cefele groase de sceleraţi, bune numai să le pipăie mâna călăului. Parecă această tagmă de oameni pricepe cuvânt bun şi creştinesc, parec' ar fi capabilă a înţelege exact un adevăr cât de simplu. Incapabilă de adevăr, incapabilă de-o scânteie de onestitate şi de dezinteresare, numai dându-i cu boldul , ca bivolilor , această carne cu ochi, neruşinată şi nesimţitoare, mai e în stare a da urme de pricepere.

Acest exordiu ni s-a părut necesar pentru a indica cititorilor noua tentativă de spoliare a acestor oameni.

Dunărea e o cale de apă gata, care n-are nevoie de nici o cheltuială de construcţiune, o cale cum numai Dumnezeu a putut-o face. Pe trei guri puternice ea se varsă în mare. Două din acele guri sunt cu totul pe teritoriu român; pe una lucrează Comisia Europeană pentru a o ţine în stare de navigabilitate . Dar ceea ce Dumnezeu dă *gratis* plebea noastră roşie vrea să ne puie să plătim de-a doua oară. Nu gurile pe cari şi le-a creat Dunărea singură după capul ei sunt bune pentru colosala *marină* română, care nu mai încape în apele noastre; Dunărea trebuie învăţată minte de d-alde musiu Costinescu, [î]i trebuie altă cale de la Cernavoda la Chiustenge. Acesta-i moftul cel mai nou al patrioţilor.

În vremea lui Herodot, 484 înainte de Hristos, acum două mii patru sute de ani — de la Anadan babadan , cum s-ar zice —, o albie a gurilor Dunării curgea între Cernavoda şi Chiustenge. De această albie s-a folosit o societate engleză pentru ca să construiască — fără terasament — acel mizerabil drum de fier care i-a costat 6 milioane şi pentru care noi, graţie împrejurării că suntem nişte gură - cască , iar roşii nişte gheşeftari, l-am plătit cu 16 milioane, adecă zece milioane peste preţul cu care-l oferise societatea engleză din capul locului.

De cum s-a operat acea scandaloasă afacere am văzut pe samsarii ei mofluji ridicând magazii luxoase în capitală, de unde 'nainte n-aveau de pe ce bea apă.

Dară aceasta nu-i de ajuns.

Nu ajunge că s-a îmbogăţit toate rubedeniile veneticului bizantin pân' într-a şaptea spiţă; nu sunt de ajuns bacşişurile cu care s-a cumpărat voturile majorităţii Adunării; acum cele şaisprezece milioane trebuiesc aruncate în apă, drumul de fier mutat din albie alături, iar în locul lui... canal la Chiustenge !

Un simplu cap de pod n-avem precum [î]i cer cele mai elementare exigenţe strategice şi economice spre acea pustietate, abia bună ca o mână de mocani să-şi pască oile pe ea, lăsaţi în ştirea lui Dumnezeu şi în toiul lor de voinici, şi acum... canal trebuie, care să coste zeci de milioane din spinarea aceluiaşi ţăran săcătuit care abia trăieşte de la mână la gură, a aceluiaşi proprietar care nu mai poate vinde nimic, pentru că nu capătă nici un preţ pe grâne faţă cu concurenţa americană şi rusească.

Şi fără a fi publicat studii, fără a se fi ales măcar Parlamentul, fără ca aceşti samsari să aibă autorizarea cuiva ne spun că convingerea dumnealor, luminată prin bacşişuri , este

> că acest canal se va face, că noua gură a Dunării se va crea; *când,* nu pot spune, dar se va face negreşit; natura-l arată, *interesul României* precum şi interesul întregului comerţ european [î]l impune.

Interesul României ! Cele două - trei vaporaşe ale statului şi câteva luntri pescăreşti , cari se pot mişca foarte bine pe gurile ce ni le-a dăruit Dumnezeu, au nevoie de-o nouă gură, pe care să n-aibă ce transporta şi ale cărei venituri să fie pururea inferioare cheltuielelor de amortizare, ca la toate întreprinderile lor patriotice, ca la calea Stroussberg, ca la Offenheim , ca la toate cu-n cuvânt.

[23 martie, 1883]

„PESTER LLOYD” ŞI ROMÂNII DIN TRANSILVANIA

Cititorul ce-ar binevoi a se uita din nou la numărul ,,Timpului” de sâmbătă 13 martie va vedea că, daca am fi fost profeţi, tot n-am fi putut cita mai exact pasajele acele din circulara excelenţei sale d-lui Miron Românul cari vor servi presei ungureşti ca denunţări şi ca puncte de acuzaţie. În articolul lui ,,Pester Lloyd” pe care-l reproducem mai la vale se va vedea că pasajele a căror enunţare din partea mitropolitului am reprobat-o noi sunt exact aceleaşi cu cari foaia maghiară scoate ochii românilor.

Însă această foaie e cunoscută ca oficioasă, inspiraţiunile ei se datoresc unor sorginţi din sferele guvernamentale ale Ungariei. Păstrându-ne intenţia de-a răspunde la articolul foii oficioase, dăm de astădată apostrofele ei ca o probă cât de mult rău se poate face unui popor întreg prin câteva şiruri necumpănite şi inexacte, cum poziţia oficială pe care-o ocupă Escelenţa Sa dă unor neadevăruri o greutate pe care nici un fel de faptă şi nici un fel de discurs din timpul adunărilor populare n-o justifică. ,,Pildele rele molipsind datinele cele bune” am văzut şi pe P. S. Sa Episcopul Aradului urmând exemplul dat în Sibii şi creându-se , din senin şi din nimic, un pretext de persecuţie în contra aspiraţiunilor legitime ale poporului român.

Deducţiunile pe cari ,,Pester Lloyd” le face din circulara mitropolitului, punerea în paralelă a cuvintelor prelatului cu pasaje şi espresiuni din ,,Telegraful” -Fundescu bunăoară, un pamflet cotidian fără nici o responsabilitate morală sau politică, va dovedi Î. P. S. Sale că chiar dac' ar fi voit să oprească clerul de la întruniri, conform vreunui ordin ministerial, ar fi avut dreptul s-o facă ca autoritate ecleziastică supremă; dar că nu trebuia, pentru a-şi motiva ordinul circular fără umbră de adevăr, pus[ă] în suspiciune legitimitatea cererilor credincioşilor săi. Considerente atât de lipsite de temei încât scriitorii maghiari înşişi, pentru a le da măcar aerul unei probabilităţi, sunt nevoiţi a le documenta prin citaţiuni din ,,Telegraful” -Fundescu ori din alte foi, mai bine scrise poate, dar despre cari se ştie că enunţările lor nu angajează nici o sferă politică şi pe nici un bărbat politic.

Lăsăm să urmeze articolul, rezervându-ne a-l comenta în alt rând.

Meetingurile române din Transilvania au produs o mişcare care, de ce merge, de ce atinge cercuri mai întinse, mişcare ce merită cu atât mai mult atenţiunea generală cu cât stă în legătură cu aspiraţiuni foarte caracteristice. Motivul manifest şi imediat al acestor adunări ale românilor transilvăneni e precum se ştie discuţiunea în Dietă asupra proiectului de lege privitor la şcoalele secundare. Conducătorilor românilor nu le era de ajuns că mitropolitul, în numele bisericii sale, a făcut obiecţiuni înaintea Parlamentului în contra acestui proiect de lege; nu, pe lângă aceasta mai trebuiau şi manifestaţiuni ,,spontane ” ale ,,voinţei poporului”, cari să dea acelui protest o putere şi o eficacitate deosebită. Şi-n adevăr ! Daca e vorba să relevăm repejunea şi preciziunea cu care s-au înscenat meetingurile române din Braşău , Sibiiu, Deva, Cluj, Turda, Cahalm , Făgăraş şi din alte locuri, cei ce le-a pus la cale merită desigur toată lauda. Din aceasta putem deduce învăţământul important că acest popor se dirige de către conducătorii Lui după voinţa şi intenţia lor c-o lesniciune care ne pune pe gânduri. Alta e însă intenţiunea ce este a realiza prin aceste adunări demonstrative.

Discursurile şi rezoluţiunile precum şi personajele determinante din aceste meetinguri nu ne lasă nici o îndoială că avem a face cu un nou tour de force *al dacoromanismului . Pentru a ne da această probă de putere proiectul de lege al şcoalelor secundare a fost un pretext numai; resortul veritabil e mânuit de alte puteri cu nişte scopuri foarte îndepărtate . În mijlocul certelor noastre parlamentare, adesea meschine, şi împresuraţi de nu mai puţin însemnatele sfezi de zi, pierdem prea adeseori din vedere mersul lucrurilor din Orientul meridional , şi totuşi acolo s-a 'nrădăcinat pentru Ungaria, ba poate pentru monarcie* (?) o *cestiune de existenţă, care pân' acum nu s-a dezvoltat deloc în favorul nostru.*

Despre adunările din urmă ale românilor foile noastre n-au adus decât notiţe insuficiente; dar pastoralele mitropolitului, român şi ale episcopului din Arad ne învaţă că avem a face cu manifestaţiuni foarte critice. Mitropolitul constată în circulara sa că aceste adunări zgomotoase de popor au luat ,,o direcţiune şi un caracter politic de-aşa natură încât nu pot fi decât stricăcioase intereselor de existenţă ale poporului român”. El ne mai spune că ,,teoriile” dezvoltate în adunări stau în contrazicere cu ,,patriotismul” şi cu respectul ce li se cuvine instituţiunilor fundamentale de drept public. Conducătorii adunărilor populare duc poporul ,,pe-o clină repede” şi-l împing ,,într-o direcţiune care trece marginile loialităţii”.

Să fie bine înţeles ! Mitropolitul român este acela care vorbeşte astfel în circulară către clerul său propriu. Avem aşadar un martor clasic pentru aserţiunile gravante pe care capul bisericei române ortodoxe le-a scris — desigur după informaţiuni amănunţite asupra celor petrecute şi cu intenţiunea cea mai bună. Indignarea cu care-a fost primită această admoniţiune de către inteligenţa română ne întăreşte în credinţa veracităţii acestor enunţări, cari îndealtmintrelea ni se confirmă şi din alte sorginţi competente (?). *Pietrele aruncate în ferestrele rezidenţei metropolitane , precum şi atacurile fără moderaţiune a presei române de dincoaci şi de dincolo de Carpaţi, impertinentul ,,protest în zale” cu care-a*

umplut lumea tinerimea română din Sibiiu, îndreptat în contra ,,neadevărurilor tendenţioase" cuprinse în pastorala de mai sus dovedesc nu mai puţin turburarea întinsă şi adâncă, pe cari le-a produs descoperirile *mitropolitului în iniţiatorii şi complicii noului scandal dacoroman . Împrejurarea că procurorul a procedat în contra unora din personajele compromise sporeşte numai seriozitatea situaţiunii.*

Pentru cel ce cunoaşte stările de lucruri de dincolo de Ţara Moţilor, precum şi din învecinata România, fenomenele din urmă nu-i produc nici o surprindere, ci i se prezentă numai ca nişte efecte ale unor cauze de mult cunoscute şi ades deplorate . La aceste sorginţi dar trebuie să ne ducem pentru a ne forma o idee limpede şi o judecată exactă asupra mişcării Românilor din Transilvania.

Rădăcinile mişcării de azi ajung pân-la 1848, ba în parte chiar dincolo de-acea eră; dur dorinţele şi reclamaţiunile românilor din Transilvania, au primit o formă mai concretă de la 1867 încoace. Fără consultarea şi consenţimântul celor mai vechi locuitori ai Transilvaniei, *precum conducătorii numesc foarte impropriu poporul lor, s-a făcut atunci pactul dualist între Ungaria şi Austria şi, ca consecuenţă ulterioară a lui, realizarea uniunii legale a Ungariei cu Transilvania*

Românii transilvăneni se 'nfioară atât de acel pact nefast cât şi de uniune, pe care-o numesc fuziune inadmisibilă şi stăruie într-o politică de pasivitate, încât nu iau parte la alegerile în Parlament, nici la alte acţiuni politice de însemnătate de drept public şi toate legile şi instituţiunile pe care legislatura ungurească le-a creat de la anul 1867 încoace românii le consideră numai ca de facto *şi impuse, iar nu ca existând* de jure *şi durabil - obligatorii .*

În această politică de abstinenţă, care nu e în fond decât o stare perpetuă de război în contra legislaturii ţărei proprii, se creşte tinerimea română din Transilvania; ei [î]i servesc sferele inteligente ale acestui popor; această politică o predică toate scrierile şi foile românilor, atât de la noi cât şi de dincolo, din Regat; aceasta e atmosfera politică în care, de două decenii, trăiesc peste două milioane şi jumătate de cetăţeni ai statului nostru. Şi această atitudine a românilor se 'ntăreşte încă prin aceea că, conducătorii de azi o pun înainte ca sfânt patrimoniu al marelui mitropolit Şaguna.

Acest întâi archiepiscop şi mitropolit român - ortodox , care-a murit în anul 1873, a lăsat (după cum arată d. Slavici) următorul testament poporului său:

,,Nici o înţelegere cu maghiarii ! Orice înţelegere directă între români şi maghiari implică în sine ideea unei acţiuni în contra dinastiei. Toate speranţele românilor se 'ntemeiază numai pe împăratul".

După aceste idei conducătoare ale politicei române moderne *conflictul între rase trebuie mănţinut în permanenţă, ba scelerateţa unei asemeni politici de asmuţare merge atât de departe, încât încercările unei înţelegeri pacinice între popoare se consideră ca un act* în contra dinastiei. Loialitatea simulată *către dinastie nu e în realitate decât o ilustraţiune a cuvântului: ,,Voim stăpân pe împăratul pentru a nu avea nici un stăpân".*

Din acest izvor răsar apoi ca necesitate naturală toate acele regretabile şi culpabile induceri în eroare ale poporului românesc, care din natură chiar e obicinuit de-a se lăsa influinţat şi dus de bună - voie de alţii. Şi când, acum vro doi ani, începuse a miji şi printre românii din Transilvania un simţ mai bun, o pricepere mai sobră a stării de lucruri, conducătorii au pus cea mai puternică pârghie morală pentru ca, în conferenţa generală a delegaţiilor români din mai 1881, să fortifice din nou punctul de vedere al pasivităţii. Prea bine le-a succes încă; căci cine poate nega că majoritatea precumpănitoare a aşa numitei inteligenţe române: *preoţi, institutori, advocaţi, cărturari, neguţători, proprietari ş.a.m.d. e plină cu totul de ideile unei aversiuni ostile în contra legilor fundamentale ale ţării noastre. Mitropolitul Miron Roman o spune aceasta fără pospai, şi el trebuie să-şi fi cunoscând oamenii.*

Dar încotro ţinteşte această atitudine hotărât ostilă a românilor transilvăneni ? Să se ia sama numai la deciziunile conferenţei generale din 1881 şi să s' asculte cele mai nouă discursuri şi rezoluţiuni ale meetingurilor şi oricine se va convinge că pretinsa pasivitate politică are în fond ţinte foarte active.

Înainte de toate e vorba de restabilirea uniunii personale între Transilvania şi Ungaria *sau de* recâştigarea autonomiei transilvane; *apoi stabilirea acelei egale îndreptăţiri pentru români ca, în toate regiunile locuite de ei,* numai *limba română să fie legal permisă în administraţie şi jurisdicţiune*

(N. B. Aci „Pester Lloyd" se cam întrece. Nu *numai*, ci şi limba română. Nu nur, ci *auch*).

De acestea se leagă instituirea unei reprezentaţiuni române naţionale *care, după cum se pretinde, ar fi existat din bătrâni şi pe care maghiarii şi saşii au înlăturat-o în mod criminal.*

Se 'nţelege că şi părţile rupte în mod arbitrar, partes adnexae , *trebuiesc restituite principatului Transilvaniei, pentru ca în chipul acesta să fie gata bastionul pentru* Dacia viitoare.

Toate dorinţele aceste modeste se găsesc pe larg în Memorandul *românilor din Transilvania, care-a fost scos la lume, înzestrat c-un aparat istoric în aparenţă plin de greutate şi care în multe locuri din străinătate a făcut deja efect, şi ceea ce-i lipseşte acestei*

scrieri ca ascuţiş şi limpezime aceea ne-o spun fără sfială Irredenta română *şi presa ei din România şi din Paris. Ce zicea, în decemvrie anul trecut, cu ocazia iubileului Habsburgilor, ,,România liberă" ? ,,Austria a sprijinit cu umerii săi clădirea dărâmată a statului unguresc, s-a făcut complice cu despotismul hunic şi a menţinut pân-în zilele noastre sclavia naţionalităţilor (în Ungaria). Oare dreptatea eternă va mai îngădui mult timp această pată pe care-o aruncă existenţa acestui imperiu parazit pe fruntea secolului libertăţii şi civilizaţiunii ?"*

Un demn pendent la această obrăznicie este faptul că în şcoalele României se învaţă că ,,Patria Română" cuprinde regiunile ,,Temesiana " (Banatul Temişorii), Transilvania, Maramureşul, Crisiana (regiunea Mureşului şi a Crişului) şi Bucovina. În fine foile asmuţătoare de lângă Dâmboviţa ajung atât de departe, încât nu mai numesc Transilvania decât ,,România de peste Carpaţi".

În adevăr trebuie să se mire cineva de liniştea şi de răbdarea sferelor noastre conducătoare, şi duioasă ne-a părut mai cu seamă, demult încă, acea grijă cu care Ministerul nostru de Esterne şi diplomaţia noastră au căutat a ridica de subsori megalomania dacoromână . Nu numai că ţărilor vasale Turciei li s-a creat o poziţie suverană ca Regat român şi s-a introdus în şirul statelor europene, mai cu seamă prin solicitarea şi sprijinul nostru, dar am sacrificat (şi aceasta e şi mai rău) interesele noastre cele mai vitale politice şi economice la Dunărea de Jos şi am adus cele mai grele rane ţării noastre proprii din curată îngăduinţă şi din grija pentru neastâmpăratul megaloman .

Şi pentru toată iubirea şi toate sacrificiile culegem azi răsplata sub forma politicei de asmuţare a unei Irridente române *şi a afiliaţilor ei de la noi. Am uitat că în Orient nu obţine cineva succese prin îngăduire şi bunăvoinţă, ci prin putere şi străşnicie . Nu se va face oare odată uz de această veche esperienţă faţă cu agitatorii şi provocatorii români de dincoace şi de dincolo de Carpaţi ?*

[23 martie 1883]

[„SE 'NŢELEGE CĂ, DUPĂ MANIFESTUL..."]

Se 'nţelege că, după manifestul partidului roşu, publicat în Monitorul- fundescu , toate în ţara aceasta merg strună şi de minune, încât daca le-ar da cineva crezare, România s-ar fi aflând în apogeul fericirii şi al gloriei. Cel ce bunăoară nu vede că am pierdut mii de oameni pe câmpul de luptă, obţinând drept unic rezultat cedarea Basarabiei, că azi, când ţara e independentă şi fostul voievod rege, se cere ca o târzie compensaţie a recunoaşterii acestor titluri Dunărea

---

romană; cine nu observă că, în acelaş timp în care politicianii se îmbogăţesc, toate clasele acestui popor, de la Vlădică pân-la opincă, dau îndărăt, acela nu poate decât să aplaude la toate laudele pe cari partidul roşu, cu cunoscutul său esces de modestie, şi le aduce singur prin acel manifest.

Oricât am face din acest act obiectul cercetărilor noastre amănunţite, nu vom găsi nimic nou, afară doar de unele nume iscălite sub dânsul, pe cari ne obicinuiserăm a le vedea într-altă parte, dar pe cari le întâlnim alături cu. onor. Costinescu. Aceleaşi glorificări vechi şi de atâtea ori răsturnate a faptelor partidului, aceleaşi acuzări neadevărate ori nedrepte la adresa opoziţiei, c-un cuvânt un act cârpit din petece de reviste insipide ale ,.Românului", lipite cu platitudinea abituală a acestor oameni pe cât de lipsiţi de talent pe atât de insinuanţi în vorbe şi de incapabili de adevăr.

Astfel emancipare economică se numeşte de ex. răscumpărarea hârtiilor Stroussberg făcută c-un preţ îndoit decum se cotau, un fapt care afară de îmbogăţirea a o sumă de patrioţi prin joc de bursă n-a avut alt rezultat decât sporirea enormă a capitalului datoriei publice.

Tot în rândul emancipării economice se trece răscumpărarea liniei Cernavoda chiustenge , plătită de trei ori pe atâta pe cât face şi decum ceruse societatea engleză din capul locului. Se vorbeşte, desigur pentru oamenii din provincie, de-un port la mare pe care l-am fi având, adecă tot de aşa - numitul port de la Chiustenge care, pentru toate spiritele cunoscătoare , nu există pân' acum decât în fantazia scriitorilor „Românului".

În fine vine o polemică lungă la adresa opoziţiei, cu privire la legea electorală în care iar nu se face decât a se repeta toate neadevărurile zise şi rezise pân' acum . Se vorbeşte şi aci despre lesniciunea cu care s-ar fi corumpând colegiile superioare restrânse, ca şi când rezultatele pe cari ni le-a dat sufrajul universal în cele din urmă alegeri comunale, adecă abţinerea absolută a imensei majorităţi a alegătorilor şi participarea la ele numai a politicianilor şi gardelor civice, nu ne-ar fi dat un tablou fidel şi o idee exactă despre mizeria şi servilitatea unor alegeri făcute în asemenea condiţiuni. Sofismele spuse deja de d. C.A. Rosetti în articolele sale asupra acestei cestiuni se repetă pentru nu ştim a câta oară, ca şi când realitatea, adecă practicarea reformei în alegerile ce-au avut loc n-ar fi dovedit că guvernamentali şi numai guvernamentali pot ieşi din urne şi că la urma - urmelor lupta se reduce în asemenea caz la intrigile din chiar partidul roşu, la certe meschine dintre Serurie şi Sarkez . Sarkez şi Serurie, la apostrofe comune şi înjurături de uliţă între gheşeftari căpătuiţi şi cei cari caută a se căpătui. Alegerile comunale din Bucureşti, cari au umplut consiliul cu capete de post şi oameni de facem-treburi, de tot ce marele oraş are pe de o parte mai mărginit, pe de alta mai puţin onest, membrii comitetului central roşu nu sunt în stare a

le considera ca o adevărată şi sângeroasă dezminţire la teoria demagogică a d-lui C.A. Rosetti că colegii numeroase ar fi dând reprezentanţi mai buni.

Se 'nţelege cumcă ceea ce vede toată lumea, scopul şi esenţa acestei reforme, nu numai că nu e mărturisită, ci se tăgăduieşte chiar. Întărirea sistemului parlamentar o numesc dumnealor, când în realitate reforma nu-nsemnează decât punerea întregului corp electoral la dispoziţia d-lui Ioan Brătianu, pentru ca să facă cu dânsul orice va pofti.

Am văzut deja cum d. Brătianu, pentru a se menţine cu orice preţ la putere, pune pe rând mâna pe toate ramurile administraţiei publice, numind pretutindenea în frunte creaturile sale. Astfel am văzut cum plecarea regelui n-a servit decât pentru a-i pune în mână armata întreagă, în care azi deosebiţii Pilaţi au cele mai mari roluri. Pentru a da asalt ultimelor rămăşiţe de independenţă a alegătorilor din colegiul I şi II am văzut plouând pe capetele lor nevinovate sute şi iar sute de decoraţii; depreciarea unui semn public de onoare i s-a părut d-lui I. Brătianu un preţ foarte ieften când e vorba ca, prin ultima lovitură dată organizării noastre, să-şi cumpere absolutismul său politic.

Iar absolutismul său politic nu se pune deloc la cale pentru a realiza vreo mare idee de care căpăţânele strâmte ale roşiilor nici nu sunt capabile, ci numai pentru a menţine pe de-a pururea o bandă de esploatatori în posesiunea resurselor statului. Al doilea imperiu în Franţa s-a servit în adevăr cu elemente incalificabile, dar totuşi nu se poate tăgădui că guvernul avea şi în afară şi în lăuntru mari idei. În nimic nu va semăna guvernul personal al d-lui Brătianu cu acela al lui Napoleon III decât în corupţiunea şi în înjosirea elementelor sale guvernamentale.

Faţă cu guvernele econoame , modeste, harnice ale Domnilor români de la 1821—1857, faţă cu guvernul de emancipare politică şi socială a lui Vodă Cuza se va 'ncepe de-acum înainte, în zilele lui Carol îngăduitorul, a doua ediţie a domniei fanarioţilor. Înjosirea de caracter şi linguşirea slugoilor pe cari d. Brătianu i-a ridicat va fi singurul titlu de recomandare; orice merit, orice mişcare onestă a inimei şi a conştiinţei, orice virtute care dă vieţii publice energie şi claritate va fi proscrisă din mijlocul acestor oameni de rând, atât de rând precum numai infecţiunea proverbială a Orientului i-a putut produce.

Ave Cesar!

Când citim manifestul acestui comitet central ceea ce ne mai izbeşte este că o seamă dintre membri sunt oameni cari au dovedit o mare înclinare la întreprinderi financiare hazardate, cari să-i facă a se îmbogăţi repede şi fără muncă. Văzând în frunte pe fondatori de-ai *Creditului Mobiliar,*

---

pe antreprenori de-ai armatei, pe advocaţi ai statului etc., ne putem închipui ce teren al negrei specule şi al jocului de bursă va fi România daca d. Brătianu va izbuti să ajungă la îngenunchearea deplină a acestei nefericite ţări.

[25 martie 1883]

[„ORICÂTE MERITE ŞI-AR ATRIBUI...”]

Oricâte merite şi-ar atribui roşii în politica interioară şi esterioară, totuşi nu vor putea tăgădui şi nici tăgăduiesc un lucru care absoarbe toată valoarea laudelor şi veracitatea protestărilor de patriotism. Acest lucru e: corupţiunea adâncă a oamenilor din cari partidul se compune. Corupţiunea aceasta e şi publică şi privată; şi forul şi căminele sunt privelişte ei. Vieţile private ale marei majorităţi a roşiilor — escepţiunile confirmă regula — sunt incalificabile din punctul de vedere al ideilor abituale de morală ale poporului nostru; vieţile lor publice sunt de o lipsă de scrupul şi de cuviinţă precum nu se mai află în nici o parte a lumii. E numai natural ca, într-o ţară centralizată cum e a noastră, toată lumea să se resimtă de moravurile odioase ale tagmei şi putrejunea, pornită din sfere guvernamentale şi legiuitoare, să se 'ntinză ca o boală contagioasă asupra poporului întreg.

Azi nu mai e om, de orice temperament şi de orice opinie ar fi, care să 'ndrăznească a pune la îndoială acest adevăr neesceptând pe înşişi capii partidului.

Singur d. Ioan Brătianu simte că acest rău fundamental [î]l face imposibil pe el şi pe ai săi în opinia ţării. E de mirat lucru, însă nici un teren al vieţii publice n-a rămas nepângărit de apucăturile comune ale acestei plebe de sus. Începând cu Cozia, locul de repaos al celui mai mare Domn al Ţării Româneşti, prefăcut în puşcărie pentru a crea o sinecură unei rude a Simulescului, nu cunoaştem instituţie a cării esenţă şi raţiune de-a fi n-ar fi fost dezonorată de aceşti oameni.

La palat se numeşte în bătaie de joc adiutant regal un erou de la 11 februarie şi de la Ploieşti; funcţiunile cele mai însemnate din armată se ocupă, asemenea în bătaie de joc, de fevruarişti, pentru a insufla se vede oştirii întregi spiritul de onoare şi de fidelitate care-a domnit în acea noapte; prezident în Cameră e asemenea un fevruarist , căruia nu i-ar încredinţa cineva păzirea unui pui de găină, necum a intereselor unei ţări; deputaţii guvernului în fine sunt recrutaţi din tot ce e mai ignorant şi mai puţin moral în ţară.

O împrejurare desigur curioasă e că nimenea nu tăgăduieşte starea de decadenţă în care se află partidul, nici ei singuri.

Nu vorbim aci de ceea ce-a declarat d. Dimitrie Brătianu, despre *hoţii ce merită puşcăria* şi

gheşeftarii ce merită carantina; nu de ceea ce-a declarat d. Ioan Brătianu însuşi, în Senat, că nu mai poate sătura *poftele nesăţioase ale amicilor săi politici;* afirmări pe cât de cunoscute pe atât de adevărată.

Nu de asta vorbim numai.

Nu e unul dintre ei, oricât de mic şi de nerod, care c-un zâmbet triumfător să nu declare că aşa este; că, în adevăr, moralmente — imposibili sunt roşii, dar că tocmai într - această consistă *spiritul lor politic.* Omul care s-ar zbate din răsputeri în contra unei asemenea morale şi a unei asemenea maniere de a vedea nu e decât pur şi simplu un om... mărginit. C-o zâmbire ironică, cum n-o găsim decât în încăperile poliţiei, la inocenţele californiane prinse în flagrant delict cu degetele în buzunarele altora, ci esprimă această convingere de atât timp şi cu atâta stăruinţa încât ea a început a pătrunde până şi în spirite pe deplin corecte ale unor oameni ce n-au a-şi imputa nimic.

Astfel un deputat, din cei mai scrupuloşi în toate afacerile, ba chiar în toate nimicurile vieţii sale publice şi private, ne zicea într-un rând următoarele:

> Ce să-i faci ! Natura omenească e natură omenească. În faza în care - am intrat nu mai întrebăm daca cutare sau cutare fură. Cestiunea onestităţii e secundară în viaţa publică de azi şi, la dreptul vorbind, onest nu e decât cel ce e născut astfel. Dar averile acestea, ce nu sunt nici moştenite, nici muncite, ci făcute peste noapte şi din nimic, sunt furate într-un chip sau într-altul; dar societatea lor privată în care se perândează reciproc într-o absurdă promiscuitate, e o societate profund imorală ? Dar partidul nu consistă decât din virtuţi în discompunere cari neînsănătoşesc ţara ? Ei şi ? E cu putinţă ca aceşti oameni să se regenereze ? Fără îndoială nu. Ei nu pot decât să degenereze fizic, precum au *degenerat* moraliceşte, şi anume în copiii şi nepoţii lor, cari, de nu vor ajunge a umplea temniţile , desigur se vor stinge în institute de alienaţie şi în spitaluri. Dar pe cât timp aceste elemente există la lumina soarelui, oricât de rele ar fi, oricât de înjosite — ceea ce nimeni nu contestă — ele au o raţiune a lor de a fi şi trebuie să ţinem seamă de ele.

Aceasta era părerea unui om cu totul sincer şi dezinteresat. Cu atât mai mult e politica unui om nesincer ca d. Ioan Brătianu. D-sa e pe deplin convins de putrejunea morală a partidului, că nu e cu putinţă imaginaţiune care să descrie instinctele brutale şi vicioase ale tagmei, că nu se află preot care să poată atinge cu vorba adâncul mişeliei lor, nu moralist care să poată ghici substanţa sperjură din care sunt compuse aceste hoituri cu asemănare de om. Căci, în adevăr, ruşine i-ar fi oricărui om c-o umbră de scrupul ca, după ce-au călcat, la 11 fevruarie, un jurământ de onoare de două ori depus, să se mai îndese în fruntea afacerilor ţării; ruşine unui altuia ca, după ce s-au îmbogăţit prin specule, să-şi lase nevasta şi copiii, cu cari trăise în sărăcie, pentru a se înhăita cu curtizane; ruşine unui al treilea de-a ocupa înalte demnităţi, de-o importanţă morală eminentă, când viaţa sa conzistă din tranzacţii zilnice cu devergondajul . Dar roşii par a nu cunoaşte ruşinea. De-o corupţiune atât de naivă sunt încât li-i silă de fiinţa lor proprie când o văd reprodusă în exemplare analoage şi mai toţi dintre ei înfundă cu copiii lor institutele statului, pentru a scăpa cât de curând şi a nu le mai duce grija.

Ei bine, le ştie acestea d. Ioan Brătianu şi cu toate astea îşi zice:

,,Daca n-ar exista asemenea oameni deşertăciunea mea s-ar fi putut urca atât de sus într-o ţară serioasă? Aceşti oameni [î]mi sunt trebuincioşi . Eu le dau ce vor, ei îmi dau ceea ce-mi trebuie: o poziţie şi un renume nemeritat . Suntem chit. Oameni cu scrupule morale, naturi de elită cari gândesc ce nu numai a face altora rău, dar a vieţui chiar implică deja o vină, a căror instincte sunt corecte ca cumpăna cu care se cântăresc piesele de aur, asemenea naturi nu-mi trebuiesc. Ceafa groasă de mucenic îngrăşat a lui Warszawsky, iată ce-mi trebuie mie. Înainte cu ei".

D. Brătianu nu înţelege că regimul sub care trăieşte un popor nu poate continua a fi o imposibilitate morală. Ţinta d-sale politică este aşadar de a merge înainte cu aceste elemente cari, moralmente imposibile şi intelectual sterpe, au devenit cu toate astea atât de puternice, prin chiar activitatea d-sale, încât o luptă în contra lor prezintă rizicul de a fi pierdută.

D.C.A. Rosetti simte acelaşi lucru, dar soluţiunea problemului este alta pentru d-sa. Fără îndoială vede că aceste elemente sunt imposibile — cel mai imposibil dintre toţi d-sa însuşi. Cu toate acestea, vrând - nevrând , cultura a făcut oarecare progres în ţară; cu simple mofturi ca luarea Transilvaniei nu se mai pot lua ochii nimărui. Fiindcă însă tot sistemul de idei abituale de morală şi de onestitate ale poporului nostru e diametral opus actelor şi purtării roşiilor, d-sa îşi propune de-a săpa teoretic însuşi fundamentele moralei şi pentru aceasta găseşte un sprijin în tinerimea aceea care, la Paris, îşi culege preceptele la Mabille .

Morala cuviinţei, după aceşti domnişori, e un moft; altruismul e tot. Faptele omeneşti şi cugetele lor nu sunt nici bune nici rele; ele sunt moralmente indiferente. Pozitiv morale sunt cele altruiste . Cineva poate avea cele mai negre vicii; pe cât timp e alturist e om cum se cade. Venus vulgivaga , dacă e altruiste , chiar *foarte* altruistă , e o femeie din ... societate. Patriotism şi naţionalitate sunt nişte mofturi. Nu există decât apăsători şi apăsaţi, din cari cei dentăi trebuiesc nimiciţi, cei din urmă ridicaţi. E indiferent cine locuieşte în România. Dar mongoli , dar zuluşi ,

lucrul nu are absolut nici o importanţă. Toată lumea trebuie convertită la altruism prin mijloace ca împărţirea averilor, ca poliandria şi poligamia ş.a.m.d. Cam aceste sunt principiile „Daciei viitoare" şi ale roiului de tineri ce vor ferici în curând ţara cu prezenţa lor. Precum există acide în stare a discompune orice corp organic, astfel există negaţiuni capabile a nimici întreg complexul de idei abituale ale unui popor şi, precum totdauna orice descompunere produce o mişcare iregulară, tot astfel aceste idei, culese din moralul Mabilului , rod adânc rădăcinele chiar ale vieţii noastre publice. Se negă patria, se negă naţionalitatea, se negă familia, averea, tot ce dă conzistenţă unui organism politic — şi asta este ceea ce vrea d. C.A. Rosetti. Căci numai atunci când elementele viitorului vor fi şi mai perverse decât roşii aceştia devin posibili, devin comparaţi cu anarhiştii şi nihiliştii, oameni de ordine, o societate oricât de rea, dar tot nu aşa de rea ca deplina anarhie şi deplinul desfrâu. Decât comunism mai bine cezarism , îşi va zice fiecine şi prin cezarism , la care tinde acum d. Brătianu se susţine orice guvern abil care va şti să sperie lumea ca umbra roşie a Comunei universale.

Astfel, unul dintr-o direcţie, altul din cealaltă, sapă încet pe sub pământ toate temeliile istoriei şi statului român, ca doi săpători de mine cari, pornind din direcţiuni opuse, încep a auzi întreolaltă târnăcoapele cu cari minează . Ţinta comună a amânduror, de-o ştiu sau de n-o ştiu, este la urma urmelor nimicirea naţionalităţii române.

[30 martie 1883]

[„TOATE PROTESTAŢIUNILE GUVERNULUI..."]

Toate protestaţiunile guvernului şi foilor sale în cestiunea Dunării nu sunt decât făţărnicii . Am arătat că, încă acum doi ani, ,,Românul" declarase în numele guvernului că e la timp şi cu cale de-a concede Austriei Comisiunea Mixtă, prezidenţia permanentă şi votul preponderant. În urma zgomotului ridicat de foile opoziţiunii guvernul s-a hotărât să urmeze aceeaşi politică sub alte aparenţe: d. Dim. Sturza nu e decât continuatorul fidel al politicei d-lui Boerescu, şi a face toate concesiile este de pe acum hotărârea statornică a cabinetului.

Protestaţiunile din cei din urmă timpi nu sunt decât pur şi simplu *reclame electorale.* Odată alegerile terminate în favorul guvernului, el nu va mai găsi nici o piedică în cale pentru a admite în întregul lor stipulaţiunile Tractatului de la Londra.

Alegători din colegiul I şi al Ii-lea ! Ştiţi care e *meritul* pentru care aţi fost acoperiţi cu decoraţii ? Acel merit e să alegeţi deputaţi cari să primească fără discuţie cesiunea Dunării române în mâni străine. Precum trădarea de tron e înălţată şi decorată, astăzi meritul de căpetenie pe care guvernul nostru [î]l răsplăteşte este trădarea de ţară.

Mai mult; diplomaţia însăşi [î]i dă guvernului nostru acest termen, care se acordă condamnaţilor la moarte, şi nu va face paşii definitivi pentru obţinerea concesiunilor decât după ce alegerile vor fi terminate, majoritatea asigurată.

Cine se mai îndoieşte despre aceasta n-are decât să citească depeşa din Londra pe care-o reproducem aci.

Iată în adevăr ce i se depeşează ziarului ,,Le Temps" de către corespondentul său:

Conform cu informaţiunile mele precedente, lord Grandville a fost însărcinat din partea Conferenţei Dunării de-a notifica statelor riverane deciziunile Conferenţei şi de-a face pe lângă România demersuri amicale, dar stăruitoare, pentru a o determina să adere la deciziunile reuniunii europene.

Notificarea adresată statelor riverane s-a făcut acum zece zile. Cât despre demersurile ce privesc România — demersuri ce trebuiesc sprijinite colectiv de către toate puterile — ele au fost amânate în comună înţelegere pentru şase săptămâni, adecă până după alegerile pentru Parlamentul român *cari vor avea loc. Motivul acestei amânări este că puterile, dorind pe d'o parte de a* nu aduce un element străin de agitaţiune în dezbaterile electorale, *judecă pe de altă parte că e preferabil de-a aştepta, pentru a lucra pe cale diplomatică, ca puterile guvernamentale şi legislative să fie definitiv constituite, după cum va fi rezultatul noualor alegeri.*

Din sorginte autorizată aflu că reprezentantul României a mulţumit plenipotenţiarului francez din conferenţă pentru modificările aduse proiectului primitiv al Comisiunii Europene şi a căror iniţiativă el a luat-o.

De acord cu depeşa de mai sus, ,,Le Temps" scrie:

Se ştie că Conferenţa, despărţindu - se , a lăsat un termen deschis de şase luni pentru ratificarea Tractatului de la Londra şi a protocoalelor ce-i sunt anexate; totodată i-a lăsat prezidentului facultatea de-a o convoca pentr-o ultimă dată, spre a împlini această formalitate. Aceste deciziuni au fost inspirate de ideea curtenitoare de-a rezerva României un mijloc pentru a reintra în concertul european. ,,Times" crede a şti că lord Grandville nu va uza de această facultate înaintea espirării termenului semestrial şi, daca până în acel moment adeziunea României nu va fi sosit la Foreign - office , *conferenţa se va reuni de drept şi va sancţiona rezoluţiunile sale precedente, cu toată abstenţiunea guvernului român. ,,Times" atribuie guvernului român intenţia de-a se strecura, din afacere făcând distincţie*

între Tractatul de la Londra şi anexele lui. Dar ziarul englez observă cu drept cuvânt că această distingere e inadmisibilă în practică, pentru că adoptarea reglementului care-a insituit Comisiunea Mixtă formează tocmai unul din articolele Tractatului. Evenimentele vor da probabil dreptate, previziunile lordului Granville şi sfârşitul agitaţiunilor electorale va aduce fără îndoială în Regatul dunărean o apreciare mai justă a cestiunii; demersul pe care l-a făcut ministrul României la Londra, după instigaţiunea guvernului său, spre a mulţumi reprezentanţilor noştri din Conferenţă pentru modificaţiunile introduse după iniţiativa lor în proiectul primitiv al Comisiunii permite în adevăr să sperăm *că cabinetul din Bucureşti, scăpat* de toate preocupaţiunile străine *(electorale !), va da cea mai deplină dreptate operei diplomaţiei europene.*

Înaintea şi în timpul alegerilor publicul e dar prevenit de-a nu crede absolut nimic din toate protestaţiunile foilor guvernamentale întru cât vor privi cestiunea Dunării.
[1 aprilie 1883]

[„ÎN MAREA ÎNTRUNIRE...”]

În marea întrunire a opoziţiunii unite care s-a ţinut la Iaşi d. G. Vernescu a atras atenţiune culegiului I şi al II[-lea] asupra unui pericol social pe care tagma patriotică ar voi să-l evoce din senin: le-ar conveni adecă dumnealor o nouă cestiune rurală, o nouă împroprietărire.

Pentru a explica starea înapoiată în care se află ţăranul, d. C.A. Rosetti nu recurge la cauzele patente şi cari scot ochii orişicui; nu acuză bugetul cheltuielilor urcat cu 40% de câţiva ani, pentru a hrăni pe toţi nevolnicii intelectuali şi fizici ai partidului său; d-sa nu înţelege că, daca pensii reversibile se mănâncă, daca hârtii Stroussberg se cumpără cu preţ îndoit, daca Costineştii se-nţolesc

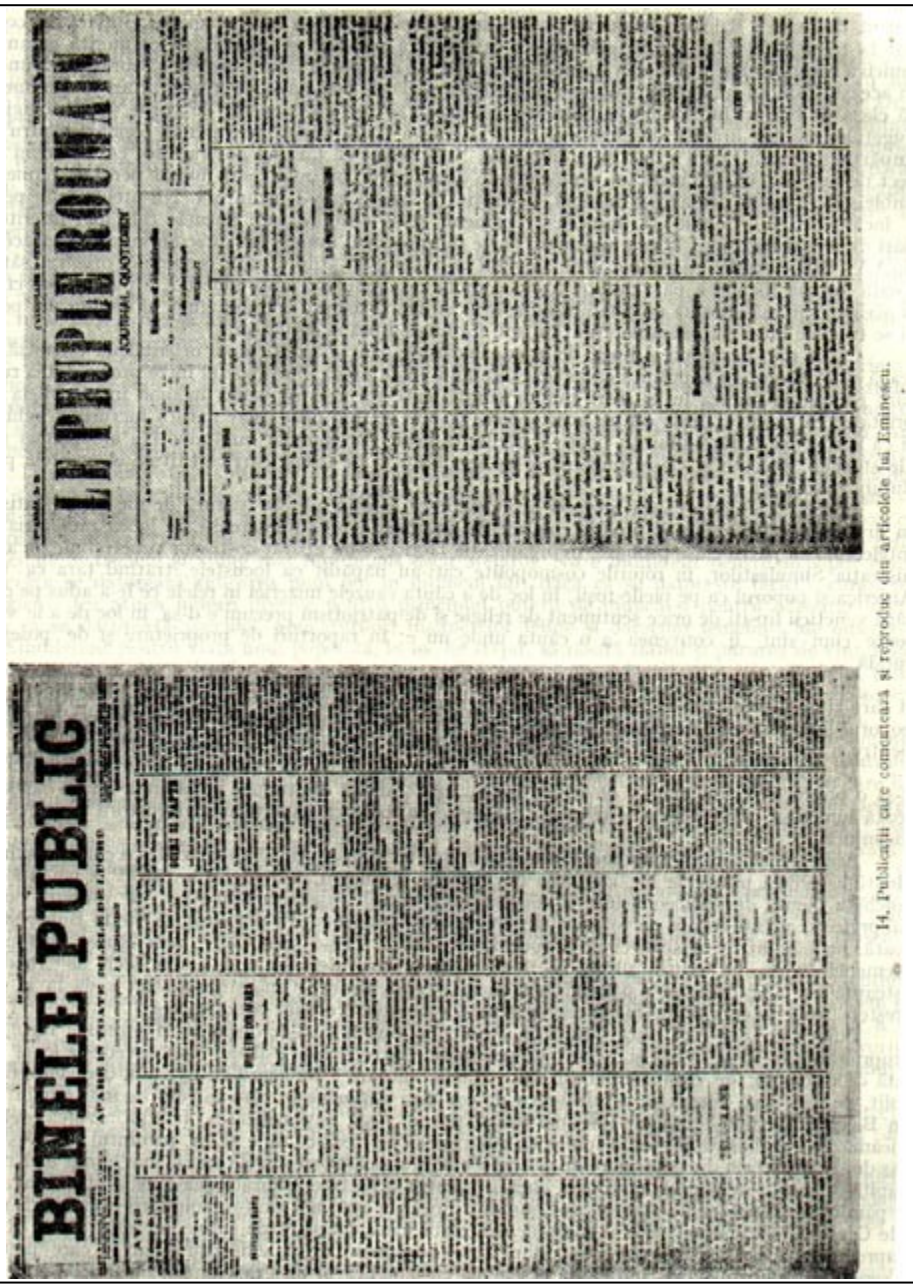

14. Publicații care comentează și reproduc din articolele lui Eminescu.

şi Caradale huzuresc de bine, daca Cernavodă - chiustenge se plăteşte cu preţ întreit pentru ca rudele sale să aibă de unde se 'mbogăţi , toate lucrurile acestea trebuiesc plătite la urma urmelor cu 'n echivalent de muncă fizică a cuiva, în ultima linie a ţăranului. D-sa nu binevoieşte a înţelege că ceea ce bat la tălpi hoţii d-lui Dimitrie Brătianu cari merită puşcăria şi gheşeftarii ce merită carantina, amicii a căror lăcomie d. Ioan Brătianu a declarat a n-o mai putea sătura, trebuie să corespunză undeva în această ţară cu sudoarea reală, cu încordarea reală de braţe a unui creştin uitat de Dumnezeu; că clasa de hoituri improductive din care face parte şi d-sa ca negustor de vorbe şi pomanagiu al bugetului trebuie hrănită de cineva şi că acel cineva îşi înjumătăţeşte pâinea copiilor pentru a o împărţi cu feneanţi cum e d-sa şi cu alte lifte . Nu înţelege că ţăranul nostru e tot cel de acum trei - zeci de ani, dar că sarcinele lui a devenit de douăzeci de ori mai mari numai pentru a ţinea cu îmbielşugare toată demagogia lacomă, necinstită şi leneşă care-l încunjură. Nu 'nţelege că, pentru a încălţa vitele, trebuie să muncească oamenii şi să renunţe, sub formele cele mai diferite de dări directe şi indirecte, la cea mai mare parte din produsul muncii lor, precum au arătat-o aceasta d. A.V. Millo, condei cu condei, prin bugetul ce-a făcut în studiul său economiei oricărui sătean. Toată sarcina socială a parveniţilor roşii, a miilor de cumularzi improductivi, e purtată de cineva şi această sarcină enormă nu poate rămâne fără influenţă asupra traiului zilnic al omului din popor, ci se traduce între cei patru pereţi ai lui sub formă de lipsă şi de datorii.

Creier plin de utopii şi lipsit de orice cunoştinţe exacte, politicianul oriental nu poate să 'nţeleagă că e absolut cu neputinţă ca nevoia ţăranului să se nască din raportul între proprietatea rurală care recurge la munca lui şi între munca rurală, care recurge asemenea în mod inevitabil la

proprietate; că raportul firesc dintre aceste două trebuie să fie, prin chiar natura lucrurilor, echitabil şi că starea rea a ţăranului nu poate fi atribuită decât cheltuielilor improductive ale tagmei roşii, ale statului, precum şi clasei numeroase de ignoranţi şi de leneşi cari constituie elementele partidului guvernant .

În loc de a căuta cauza mizeriei acolo unde ea este în adevăr văzută de medici şi statistici : în drumuri de fier ce nu-şi produc cheltuielile, în armata prea numeroasă, în lenea proletariatului intelectual cu patru clase primare, în organizaţia factice, c-un aparat costisitor şi netrebnic, în administraţia Simuleştilor, în roiurile cosmopolite cari-au năpădit ca locustele , tratând ţara ca pe-o America şi poporul ca pe pieile - roşii ; în loc de a căuta cauzele mizeriei în relele ce le-a adus pe capul ţării veneticii lipsiţi de orice sentiment de religie şi de patriotism precum e d-sa, în loc de a le vedea toate cum sunt, îi convenea a o căuta unde nu e: în raporturi de proprietate şi de posesiune rurală.

Iar mai trebuie o împroprietărire acestui om care n-are o palmă de pământ sub soarele ţării şi care trăieşte din pomenele bugetului. Proprietarii sunt, se 'nţelege , de vină, pentru că nu insultă poporul lor românesc oferindu-i pământ de pomană, ci-l cred destul de vrednic şi destul de onorabil pentru a plăti c-o parte mică a produsului capitalul de pământ ce-l ia pe seama lui.

D. C.A. Rosetti ar voi ca întreg poporul să ajungă în starea de-a produce acea silă morală ce d-sa o produce ca pomanagiu; ca nimeni să nu mai trăiască din munca şi virtutea lui de bărbat, ci toată lumea să ceară *panem et circenses,* să devie parazită ca cămătarii şi negustorii de vorbe ce-l înconjură.

Anul trecut ţăranii inundaseră Bucureştii spre a cere pământ. Camera a ales o comisiune însărcinată a cerceta plângerile lor, compusă din d-nii G. Vernescu, Aurelian, Cantilli, P. Carp şi Lecca. Ancheta făcută de acea comisiune a constatat că ţăranii fuseseră instigaţi ... de primari, notari, subprefecţi, agenţi fiscali, de toţi aceşti paraziţi cari - i sug măduva din oase, să vie la Bucureşti, să ceară, nu pământ de la stat, ci pe proprietăţile private. Li s-a spus că ... *tata* Ruset făgăduieşte asemenea lucru, din avutul altora, se 'nţelege , căci dintru ale sale nu le-ar da decât pe ,,Doamne - aşteaptă ” şi cinstita ieşire a părului prin căciulă. *Tata* Ruset ? Om care n-a ştiut a da la ai săi o creştere utilă şi cum se cuvine şi care pretinde a da creştere unui popor întreg!

Cumcă aceasta este ţinta d-lui C.A.Rosetti şi cumcă nu i-ar displăcea o continuă regulare a proprietăţii din 15 în 15 ani şi o continuă confuziune între al meu ş' al tău ne-o dovedeşte foaia redijată de discipolii , de copiii sufletului său: ,,Dacia viitoare”. De acord cu bătrânul demagog cosmopolit, pe care ne-a succes de a-l dezbrăca de coaja sa *naţionale* în care se gera de mai român decât un Basarab băştinaş , această tinerime neagă patria, negă naţionalitatea, familia, averea, religia; cheamă pe vagabonzii din toată lumea să 'mpărţească aci ceea ce nu e al lor, pământul smuls pas cu pas de străbuni prin dezrădăcinare de păduri seculare şi apărat cu sângele lor cel mai bun şi mai nobil. Capitalul enorm de energie naţională cheltuit pentru a preface înfiorătoarele pustietăţi ale avarilor în pământ românesc e după dumnealor bun de aruncat în apă; noi am fost squaterii şi pionierii , nobilele Caradale sunt numai bune să moştenească. Iată ideea măreaţă pe care-o reprezintă *tata* Ruset, împreună cu acea tinerime care ţine pe ţară atâtea zeci de mii de chile de grâu pe an şi care pretinde a reprezenta viitorul ţării când caută a semăna cu panglicarul ţărigrădean din Strada Doamnei.

[7 aprilie 1883]

[„PRIN DISCURSUL ŢINUT LA ATENEU...”]

Prin discursul ţinut la Ateneu d. C.A. Rosetti a continuat a afirma că colegiile superioare sunt coruptibile din cauza micului număr; că se fac întregiri , se speculează voturile ş.a.m.d. Nu noi vom fi aceia cari să contestăm cu desăvârşire aceasta, căci pădure fără de uscături nu se poate. Oratorul de la Ateneu cată să fi cunoscând pe amicii săi politici din colegiul I şi să fi ştiind, în calitate de fost staroste, cam ce fel de deprinderi şi ce spirit negustoresc vor fi adus şi în colegiul I, al proprietăţii istorice, oamenii banului şi ai diferenţei, odinioară stărostiţi de d-sa, după ce ei au cumpărat moşii. Cât despre trecut şi de oamenii cari au rămas din trecut, d. C.A. Rosetti însuşi nu va tăgădui că, daca aceştia nu s-ar fi distins prin nimic alt, prin caracter neatârnat şi prin dezinteresare în afacerile publice s-au distins desigur.

Şi tocmai la elementele acestea şi la cele asimilate lor ne adresăm noi şi solicităm în toate zilele de la ele ca, în numele libertăţii şi intereselor acestui popor întreg, să nu renunţe la sfera lor de influenţă politică şi socială la care Constituţia le dă un drept; să nu facă ca votul lor cel dezinteresat să cază în aceeaşi urnă, să aibă aceeaşi valoare şi aceeaşi greutate cu votul oricărui venetic, oricărui negustor de vorbe, oricărui politician de meserie.

De şase sute de ani — am zis — viaţa României e legată de proprietatea istorică, de proprietari istorici. De şase sute de ani aceştia, în timpi de cădere, aproape numai ei au ţinut sus ideea statului şi a naţionalităţii române. Respectul de sine, dispreţul, poate naiv, dar justificat în contra înnoiturilor străine au făcut cu putinţă ca poporul să se redeştepte din somnul de o sută de ani, somn care s-a început când cel din urmă din Basarabi au căzut pe eşafod şi care s-a sfârşit abia în secolul nostru.

Da ! Familiile vechi sunt menite a se stinge, pentru că n-a vrut Dumnezeu ca un copac al pădurilor sale să crească până la cer. Da ! în locul stejarului secular stejarul cel tânăr se - nalţă în sus — neam vine şi neam trece — aceasta e legenda veacurilor. Dar nu e indiferent pentru un

popor ce răsare în locul stejarului, nu [e] indiferent când plante parazite, oricât de trecătoare ar fi ele, îşi înfig rădăcinile în trunchi şi ajung mai repede sus decât stejarul. Nu e indiferent pentru un popor cărui *principiu* se datorează ridicarea unui om în mijlocul lui: daca ea se datoreşte tăriei, curajului, energiei — tot atâtea numiri diverse pentru principiul puterii de muncă şi pentru bărbăţie — sau daca ea se datorează speculei, apucăturilor, instinctelor feline şi oarecum femeieşti ale omenirii. Nu e indiferent pentru viaţa unui popor ca, în loc de stejar, să răsară slabul şi pururea de vânt legănatul mesteacăn. Nu e indiferent daca cei ce se ridică au sau nu rădăcini adânci în pământul ţării. Nu e, c-un cuvânt, indiferent daca soarta unei ţări e condusă de oamenii ei proprii sau de aristocraţia diferenţelor de preţ şi diferenţelor de opinii, de aristocraţia cursului de bursă şi a limbuţiei.

De aceea credem a putea afirma că în colegiul I se află încă, cât timp nu ştim, multe elemente independente, dezinteresate, având cultura necesară şi timpul necesar de a se ocupa cu controlul afacerilor ţării, şi că aceste elemente nu trebuiesc să renunţe cu nici un preţ la dreptul pe care li-l dă Constituţia de a exercita un asemenea control. Şi fiindcă onor. d. C.A. Rosetti citează pe d. George Cantacuzino, care ar fi având mai multe moşii decât toţi proprietarii la un loc, zicem şi noi: Da! n-ar exista nici un inconvenient dacă d. George Cantacuzino ar intra de-a dreptul în Senat, fără a mai fi ales de cineva, şi nu e nimenea în ţara aceasta care n-ar avea încredere în exactitatea şi în corectitudinea cu care d. George Cantacuzino ar exercita acest control asupra afacerilor ţării, cari, întru cât sunt publice, sunt şi ale sale. Singurul principiu care s-ar opune unui asemenea fapt este principiul de stat, că legile nu se fac pentru persoane — luate individual — ci pentru grupuri de persoane şi grupuri de interese.

Cazurile de coruptibilitate pe cari ni le citează d. C.A. Rosetti nu probează nimic. Excepţiuni au existat totdauna. Pot fi şi în acest colegiu oameni cari 'şi speculează voturile; dar nu credem că în genere se face aceasta. Şi, în adevăr, am văzut în trecut că atotputernicia unui guvern ar fi în ţara aceasta absolută, gardele d-lui Serurie şi delegaţii subprefecţilor ar alege pururea pe toţi favoriţii guvernului eventual daca n-ar exista acest colegiu întâi, singurul capabil de a rezista, chiar în contra elementelor sale proprii.

Proba ce s-a dat cu ocazia revizuirii art. 7 e îndeajuns, credem, a dovedi greutatea şi direcţia de mişcare a acestui colegiu, căci suntem aproape siguri că, daca el n-ar fi existat, nu numai *categoriile Costinescu,* ci toţi străinii ar fi azi cetăţeni români.

Dar să lăsăm aceste adevăruri generale, pe care d. C.A. Rosetti le combate cu îndărătnicie, voind a arăta că albul e negru şi negrul e alb. Dacă nu admite ceea ce zicem mai sus nu cunoaşte istoria ţării ce pretinde că e a sa şi nu voieşte să vază adevărul. C-un om însă care nu vrea să vază, discuţiunea e aproape de prisos.

Vom face numai o comparaţie, pe care-o vor înţelege toţi. O roată care se 'nvârteşte împrejurul axei sale descrie de ex. o cale de un metru pe secundă , însă o cale ce se-ntoarce în sine însăşi, încât, pentru a constata câtă distanţă ar fi parcurs în linie dreaptă, am trebui să măsurăm circumferinţa

---

roţii şi s-o multiplicăm aceasta cu numărul secundelor . Un alt corp împins înainte să zicem că ar face asemenea un metru pe secundă. La roată nu vedem distanţa ce ar fi parcurs-o ; la un corp împins o vedem. Tot aşa e cu coruptibilitatea d-sale. Ea e mai mare în colegiul III şi al Iv-lea , dar — vorba noastră — se 'nvârteşte în cercul ei strâmt şi, dac - am vedea de câte ori se 'nvârteşte , am observa că distanţa ce-ar parcurge e mult mai lungă decât acea pe care a parcurs-o celălalt corp a cărui împingere a costat oarecare muncă.

Pe un alegător din colegiul I [î]l corupi împingându-l cu făgăduinţa că pui pe nepotu - său în slujbă. Un nepot prost — o salba dracului — mai mult într-o funcţie a statului. Numărul lor e legiune, căci nu e singura cale a nepotismului .

Tot atât de lesne corupi o mie de oameni învârtindu-i cu vorba că n-o să-i iai o zi la gardă ori la alte prestaţiuni.

Cestiunea principală nu este asta. Cestiunea e ca omul de stat care dirige să aibă bunul simţ de a se servi cât se poate de puţin de asemenea mijloace, de a se feri chiar cu totul de ele.

Iar coruptibilitatea în sine şi ca rău constant atârnă cu totul de alte împrejurări: atârnă de adâncimea culturii, de valoarea pe care oamenii o dau adevărului recunoscut. Coruptibilitatea de moravuri şi superficialitatea de educaţie merg aproape mână 'n mână.

Figura cu roata, împrumutată mecanicei, ne dă ocazia de-a repeta un adevăr foarte vechi: nici o lege electorală, nici o constituţie, nici o punere la cale omenească nu e capabilă să ridice în mod spontan treapta de cultură în care se află un popor, precum nici o vorbă, nici un volum scris nu e în stare a înmulţi puterea unui copil. Acest spor nu se câştigă decât prin *muncă.* O muncă crescând în progresiune mică, dar continuă, va spori puterile copilului la maximul posibil; o muncă intelectuală, crescând asemenea în progresiune, va spori cultura unui popor la maximul ei şi prin aceasta capacitatea lui de a înţelege interesele publice. Dar pentru aceasta trebuie timp, una la mână; economie de forţe, două la mână.

Cine însă cheltuieşte forţele naţionale pentru a întreţine cu ele clase întregi de Caradale şi de Serurii, de oameni improductivi, incapabili de muncă şi avizaţi la buget şi la favori guvernamentale, acela nu poate pretinde să aibă ce cheltui pentru cultura poporului său.

Blocul de marmură din care - ai tăiat un satir nu mai e bun să tai din el pe Minerva.

[14 aprilie 1883]

[„D. C.A. ROSETTI A REÎNCEPUT...”]

D.C.A.Rosetti a reînceput să scrie în ,,Românul”, de astă dată cu multă nervozitate şi c-un zel aproape febril. Ne pare rău că pentru asemenea escitaţiuni nervoase nu avem alt mijloc de recomandat decât gheaţă, gheaţa rece a reflecţiunii şi a neîncrederii . În numărul de azi al „Românului”, d-sa, revenind la utopia sa revizionistă, ne spune că colegiul I ar câştiga foarte mult primind pe al Ii-lea în sânul său, l-ar mobiliza şi l-ar lumina şi alte lucruri de soiul acesta. Am avut cu toate astea onoarea a spune d-lui C.A. Rosetti că cultură şi moralitate nu se improvizează în întruniri electorale, ci se câştigă prin muncă necontenită, prin necontenită absorbţiune de adevăruri ce privesc natura în genere şi inteligenţa omenească îndeosebi şi că misiunea de-a lumina poate să şi-o aproprieze d-sa, care are nenorocire de-a învăţa pe oameni lucruri ce sigur nu le pricepe, dar noi aşteptăm această lumină şi această moralizare de la timp, de la şcoală, de la capetele eminente pe cari poporul nostru va fi în stare a le produce din sânul său, nu însă de la combinaţiuni legislative şi electorale, oricât de ingenioase ar fi ele.

Dar în genere curioasă rămâne toată maniera sa de-a vedea, precum şi săriturile sale sofistice. Ieri încă colegiul I era coruptibil , azi el e cel mai patriot şi cel mai moral şi se face apel la el de-a ridica la sine şi de-a moraliza şi celelalte colegii.

Colegiul I e corupt, zicea d-sa. Dar, pentru ca să-l moralizeze, d-sa nu trimite în el pe oameni cari ar fi obţinut doctoratul sau licenţa în vreo ramură de ştiinţă şi de la cari s-ar putea spera că ar aduce lumină în colegiu, nu, ci împinge în el pe ţărani, lipsiţi de învăţătură, cu 600 de lei venit anual adică elemente mai sărace, mai puţin luminate şi desigur mai coruptibile decât cele actuale. D-sa e acela care are rarul curaj de a zice: ,,Colegiu corupt, alege - mă pe mine şi pe-ai mei, pentru ca noi — rezultaţi din corupţiunea ta — să te moralizăm desfiinţându-te ”. Aceasta e o mare insolenţă spusă oamenilor celor mai neatârnaţi din ţară şi celor cari au posibilitatea măcar a unei culturi înalte, dar d. C.A. Rosetti cunoaşte regula lui Machiavelli: „Cine vrea să-şale lumea, să n-o ia subţire, ci gros, ca să-i ia ochii”.

Şi foarte gros a luat-o d. C.A. Rosetti, împreună cu d. Brătianu. Cititorul ar face bine să ne dea crezare şi să ştie că toată revizuirea aceasta e un moft pus la ordinea zilei pentru a escita pe de-o parte patimele mulţimii, pe de alta susceptibilitatea claselor culte, pentru a vârî ura şi discordia între fiii unei şi aceleiaşi ţări şi a întuneca conştiinţa noastră în cestiunea Dunării. *Revizuire* se zice, *Dunăre se 'nţelege* ; lege electorală se zice, Polonie se 'nţelege .

Oare n-am văzut apărând în ,,Românul”, ca din senin, acum în preziua alegerilor, cestiunea unui canal Cernavoda chiustenge ? Cu toate acestea lucrul e foarte simplu. Nu e vorba numai de-a se da preponderanţă unei puteri vecine asupra Dunării noastre; nu, e vorba chiar de a-i asigura această preponderanţă, creând pentru negoţul ei o anume gură a Dunării, din banii noştri, din sudoarea aceluiaşi ţăran pe care d. C.A. Rosetti se preface a-l iubi atât. Pe când ţara întreagă e răscolită de patimi escitate în mod artificial, ceea ce se tratează în acest moment şi ceea ce se precupeţeşte e Dunărea. Comedia revizionismului , cu păpuşile ei şi cu panglicarii ei politici, e în faţă scenii ; îndărătul acestei scene se pierde Dunărea. De mult ziarele din Paris ne-a spus-o aceasta; termenul de şase luni pentru ratificarea Tractatului de la Londra nu e nimic alt decât termenul cerut pentru a face alegeri în România, a ameţi ţara cu cestiuni interne de-o asprime socială, încât asupra intereselor sale imediate alegătorul să piarză cu totul din ochi interesul cel mare al suveranităţii statului român pe Dunărea sa.

Dar revizuirea nu este solicitată în mod serios?

Ba foarte serios, numai în mod incidental. Odată Dunărea pierdută, odată vasalitatea în afară stabilită, trebuie stabilită şi vasalitatea din lăuntru. Când, în urma sacrificării suveranităţii noastre în afară, guvernul din Bucureşti n-ar mai fi decât delegaţiunea unei puteri străine ... în Polonia, şi Corpul electoral trebuie lucrat şi împărţit astfel încât opoziţie să nu mai fie cu putinţă. Deja trei din colegii sunt aproape pururea guvernamentale; toate trebuiesc guvernamentalizate . Daca până în ziua de azi se mai aflau în colegiul I resurse pururea puternice pentru a determina înclinaţiunile şi declinaţiunile politicei noastre esterioare e vorba acum ca acest colegiu să se desfiinţeze şi ca busola politică a guvernului vasal s-arate pururea spre nord - vest .

Iată firele cari mişcă păpuşăria . Şi nu e opinia noastră aceasta, ci opinia foilor bine informate din Franţa şi în fine părerea sferelor diplomatice. În străinătate s-au promis totul ... după alegeri, de vreme ce guvernul vrea ca aceste alegeri să fie cele din urmă, să fie mormântul tuturor alegerilor adevărate.

Se vede că arta de-a guverna e în România sinonimă cu arta de-a amăgi poporul, de a-l cloroformiza cu utopii demagogice, pentru a amputa una câte una bucăţile vii ale ţării. Şi buni chirurgi sunt în privinţa aceasta cei doi părinţi ai demagogiei noastre, anarhistul din Strada Doamnei şi autoritarul de la Florica. Dar la toate tiradele neuropatice — se ştie că d. C.A. Rosetti sufere de ameţeli, cum a spus-o la Ateneu — răspundem în mod constant:

Nu credem că mai credeţi în ceva!

[16 aprilie 1883]

[„E ÎNVEDERAT CĂ REFORMA ELECTORALĂ...”]

E învederat că reforma electorală, în favorul căreia s-a declarat în sfârşit şi d. Ioan Brătianu, nu tinde la alta decât a pune sufrajul întreg în mâna armatei sale de funcţionari şi de a face ca suflet de om în ţara asta să nu mai poate trăi decât graţie acestei hidre improductive cu zeci de mii de capete care se numeşte mecanism guvernamental.

D.C.A. Rosetti însuşi se plângea mai deunăzi că aşteptăm totul de la guvern, nimic de la iniţiativa proprie.

> Guvernul, zicea acum câteva luni ,,Românul”, devine un fel de maşină pneumatică care absoarbe toate puterile vii ale naţiunii şi nu lasă loc la nici o dezvoltare individuală, la nici o iniţiativă liberă. Este natural ca într-o asemenea stare de lucruri să se vorbească în orice moment şi la orice ocaziune de *vizirat.* Nici nu poate un şef de guvernământ să fie altfel decât atotputinte . Chiar fără voia sa, el este silit să aibă înrâuriri pretutindenea, căci toate instituţiunile, de orice natură, depind de dânsul.

Dar ce însemnează desfiinţarea colegiului I decât a pune la dispoziţia guvernului până şi acea mână de oameni cari n-au nevoie *să cearâ* nimic de la el, de vreme ce cultura şi averea lor [î]i face neatârnaţi?

Numărul funcţionarilor a crescut din nefericire sub guvernul liberal în progresiune geometrică.

Numai atomizarea comunelor rurale a făcut că, unde odinioară era *un* primar, sunt azi patru, unde era un scriitor sunt opt.

Răscumpărarea drumurilor de fier şi luarea Regiei din partea statului a 'nmulţit cu zecile de mii — după mărturisirea d-lui Brătianu însuşi — funcţiunile dependente direct de la stat.

S-au luat de la străini şi s-au dat la români, zice d. Brătianu.

Aşa este, nimeni n-o contestă.

Dar oare asta să fie cestiunea principală?

Lăsând la o parte drumurile de fier, cari, dacă azi lucrează cu pagubă, se speră că odinioară cel puţin vor lucra cu câştig, restul de funcţionari de la Regie şi de la alte resorturi sunt oameni a căror activitate — oricât de onorabilă ar fi — este improductivă. Putea-va cineva să numească „producţiune” Regia de ex., a cărei unică activitate consistă în a înzeci preţul tutunului de la mâna producătorului pân-la mâna consumatorului? Ei bine, iată mii de oameni cărora Dumnezeu le-a dat musculatură pentru ca, mişcând-o să producă muncă mecanică, cărora le-a dat creier, pentru ca, mişcându-l , să producă muncă intelectuală şi cari n-au altă treabă pe pământ decât ca, printr-o organizaţie foarte complicată şi cu o sumă de resorturi, să *scumpească în mod artificial tutunul.*

Daca această sumă de oameni luaţi unul câte unul ar face toţi astronomie bunăoară, ştiinţă care şi ea, în puritatea ei, e improductivă, totuşi ţara aceasta ar fi cu mult mai folosită. Echivalentul de muncă fizică care întreţine suma aceasta de oameni s-ar traduce în ei într-un echivalent de muncă intelectuală, fără folos imediat, dar desigur mai preţioasă şi mai esenţială decât ... scumpirea tutunului.

Şi daca întrebăm cine ţine în spinare această sumă de oameni care nu ne face nici măcar bucuria de-a contribui prin lucrarea ei intelectuală la ridicarea nivelului de cultură a poporului nostru, vom trebui să răspundem neapărat: Cine alt decât producătorul mare şi cel mic, ţăranul mare şi cel mic, asupra cărora se răsfrâng în linia din urmă toate greutăţile sociale.

Şi apoi se mai miră cineva că amândouă clasele de producători, proprietarul mare şi ţăranul, dau îndărăt, că li se substituie străinii, cari îşi fixează în imobile averile făcute prin cămătărie , că ţara întreagă ameninţă a se împărţi în două mari grupuri de oameni: funcţionari *români* şi proprietari străini?

Cum să poată fi altfel când statul însuşi este acela care tinde a detrage pe român de la orice muncă serioasă şi productivă, când pentru fiece absolvent a patru clase primare există directorate de bancă şi sinecure publice bine plătite, când guvernul este acela care favorizează coruperea oamenilor prin crearea de posturi bugetare din ce în ce mai numeroase?

Pe lângă armata permanentă, care, din cauza relei noastre situaţii internaţionale, cată să fie mare în raport cu puterea noastră economică şi consumă 40% a bugetului ordinar, cheltuiţi în mod improductiv, d. Brătianu tinde parecă a preface şi restul ţării într-o armată de funcţionari salariaţi şi votatori în care să se 'nregimenteze toată suflarea omenească.

Cine ştie ce curat maşinală e activitatea imensei majorităţi a celor ce zgârie hârtie şi cine ţine seamă de faptul că orice lucrară maşinală şi improductivă tâmpeşte pe oameni nu se va mira de aerul de secături pe care-l are aproape toată generaţia noastră guvernantă. Mintea unor asemenea nenorociţi degenerează precum ar degenera musculatura unui om care ar şedea toată viaţa în pat. Moleşirea instrumentului intelectual, lenea de-a gândi proprie tuturor biurocraţiilor şi, ca rezultat final, incapacitatea de-a munci în mod productiv, iată rolul atotputerniciei statului precum o visează d-nii roşii.

Şi nu e de ajuns puterea monopolizatoare care o are deja statul până azi; d. Brătianu mai tinde a absorbi şi a majoriza pe de-a pururea şi puţinele elemente independente din colegiul I,

cari, de rău de bine, ne-au dat pân - acuma pe oamenii serioşi şi c-o erudiţie mai solidă şi a căror dezinteresare e garantată pân-la un grad oarecare prin neatârnarea lor economică.

Daca privim cum soarele, mişcând uriaşul său corp arzător, trimite enorme cantităţi de căldură şi lumină universului, cum acea căldură absorbită de aer se preface în vânturi, absorbită de suprafaţa mării se preface în nouri şi ploaie, absorbită de uscat se preface în păduri şi câmpii înfloritoare, în viaţă şi mişcare, vom vedea că esenţa proprie a universului văzut e mişcarea, e munca.

De aceea, tot ce se mişcă şi munceşte se dezvoltă, tot ce nu munceşte degenerează.

Statul român numai, ca o escepţie de la regula universală, pare a fi acea curioasă instituţie care vrea să monopolizeze totul şi să ia oamenilor orice motiv de mişcare şi de muncă, dând fiecărui absolvent a patru clase primare câte-o ţâţă a bugetului ca răsplată pentru perpetua înşirare de slove negre pe hârtie albă.

Pentru a realiza pe deplin acest ideal vrea revizuirea Constituţiei şi legii electorale, iar, pentru a face presiune asupra alegătorilor, ministrul prezident se coboară însuşi la rolul de agitator, de unde ne fericeşte cu cele mai curioase teorii asupra istoriei române sau a dreptului român vechi, pe cari le cunoaşte atât de bine ca şi pe-ale Chinei.

La Ateneu, înconjurat de sute de lefegii cari nădăjduiesc întru d-sa, nu s-a sfiit a calomnia pe adversarii săi politici. Despre Lahovăreşti a zis de ex. că n-au tradiţii în ţară, că nu cunosc ţara nefiind de la descălecare. Ca şi când Brătienii ar fi din zilele lui Radu Negru! Măsura simţului istoric şi a tradiţiilor d-lui Brătianu este prefacerea mormântului lui Mircea I în puşcărie pentru a crea o sinecură unei rude a Simulescului. Cu asemenea antecedente d. Brătianu este desigur cel din urmă care - ar avea dreptul de-a vorbi de tradiţii.

Iar, pentru a dovedi că se razimă pe elemente independente, d-sa citează trista figură a prinţului Dimitrie Ghica:

„Esprim în faţa lumii, înaintea d-voastră, omagiele mele principelui Dimitrie Ghica, care la toate ocaziunile cele mari a uitat de unde vine, care e clasa din care iese, cari - i sunt amicii de inimă, şi a dat totdeuna concursul său acolo unde-a văzut că un interes mare naţional e în joc şi poate fi în pericol”.

La această laudă adusă celui ce cumulează lefuri de 35 000 pe an vom cita ca răspuns câteva pasaje din „Românul” d-lui I.C. Brătianu pentru a ilustra proverbul latin: *Tempora mutantur et nos mutamur in illis.*

Guvernul Golescu - brătianu a angajat afacerea (Stroussberg).

Guvernul Dumitru Ghica - boerescu a **efectuat-o ,** a subscris contractul, a **dat** afacerea ...

Ei sunt cei cari au compromis afacerea şi, pe lângă dânsa, încă şi ceea ce cu nici un preţ nu trebuiau să compromiţă, precum au făcut cu faimoasele două chei cari trebuiau să ţie închisă lada cu averea ţării prin Jacques, prin Brandt , prin renumitul **Ambron ,** prin trăznitoarele epistole puse în dosar, prin manoperele d-lui Boerescu şi prin faimoasele raporturi duble , unul public ş' altul secret, al. d-lui Văcărescu ...

> Ce se cuvine d-lor miniştri *Dumitru Ghica,* Boerescu ş.c.l. *sub adiministrarea cărora s-au făcut* **mişeliile** în traseuri , în proiecte, în planuri, în construcţiune şi în toate celelalte **uriaşe şi ruşinoase hoţii** atât de bine cunoscute şi dureros plătite de ţară ? („Românul”, 24 şi 25 aprilie 1875).
>
> ...D. Boerescu, ministru, deputat şi membru al mai multor societăţi financiare şi comerciale; *d. Dumitru Ghica, deputat, preşedinte al Camerei* şi-n acelaşi timp *preşedinte al consiliului de administrare la Societatea Bleichroder ?*
>
> Ce fel ? D. Dumitru Ghica, preşedinte al Camerei şi-n acelaşi timp preşedinte al Societăţii Bleichroder, care ne-a 'nşelat şi ne stoarce mereu la milioane, şi d. Boerescu găseşte că aceasta este cu totul corect ? (,,Românul”, 8 iuniu 1875).

Judecat după şirurile de mai sus ale ,,Românului” prinţul Dumitru Ghica îşi dă concursul acolo unde... se fac mişelii, uriaşe şi ruşinoase hoţii, el prezidă Societatea Bleichroder, care ne-a 'nşelat , cu - un cuvânt el e oriunde ... *,,un interes mare naţional e în joc şi poate fi în pericol”.*
[23 aprilie 1883]

[„E SĂTULĂ ŢARA DE VORBE...”]

E sătulă ţara de vorbe, de îmbogăţirea peste noapte a geşeftarilor prin răscumpărări şi cumul de corăbii pe uscat şi de canaluri între Cernavoda chiustenge , de imoralitatea erijată în titlu de merit pentru a guverna România; sătulă de îmbunătăţiri rele, cari nu au de scop decât perpetuarea la putere a unui partid de feneanţi şi de samsari ai intereselor publice.

Mai mult; toată lumea simte că schimbarea ce se propune legii electorale are un scop îndoit: întâi, de a distrage atenţiunea ţării de la cestiunea Dunării tocmai în momentul când s-au întrunit Comisiunea Europeană şi când se vorbeşte de nouă tratări ce s-ar fi început între Viena şi Bucureşti; al doilea, de-a nimici cele din urmă rămăşiţe de independenţă şi de control cari le mai dădeau alegerile pân' acum .

Pân' acum colegiul al Iv-lea şi al III-lea erau aproape pururea *zestre* guvernamentală; unul e condus la urnă de subprefecţi, celălalt de şefii gardei civice; colegiul al Ii-lea e asemenea espus presiunilor celor mai neruşinate şi tentaţiunilor imorale; cestiunea e deci a se nimici şi colegiul I, tăria a o mână de oameni independenţi cari mai au îndrăzneala de-a judeca singuri actele guvernului şi de-a împiedica uneori ca ţara să devie cu totul terenul de esploatare al străinătăţii, exercitată prin samsarii dinlăuntru.

Deşi dar, în împrejurări ordinare, orice guvern are majoritatea asigurată în urma nenumăratelor mijloace de influenţă de care dispune; deşi colegiul al Iv-lea şi al III-lea sunt aproape în totalitate guvernamentale, iar al Ii-lea devine cu înlesnire guvernamental; deşi existenţa colegiului I

---

mai nu are un alt rol în ţara aceasta decât a face cu putinţă să pătrunză puţină lumină şi neatârnare de caracter în Parlamentul de maşini votatoare , guvernul actual nu se mulţumeşte cu atâta. Lui nu-i trebuie nici un control şi nici o opoziţie; vrea să dispuie în stăpân absolut, necontrolat de nimene, de buget, de Dunăre, de interese interne şi esterne; el vrea atotputernicia înlăuntru pentru a masca servilismul în afară.

Ziare franceze cari au dovedit că sunt bine informate în privinţa cestiunii Dunării, ,,Le Temps" între altele, ne-a spus curat că termenul de şase luni acordat de puteri pentru ratificarea Tractatului de la Londra nu e nimic alt decât timpul material pe care l-a cerut de la ele guvernul de samsari ce domneşte asupră-ne pentru ca în cursul acestei jumătăţi de an să ucidă colegiul I, să şteargă din legea electorală chiar posibilitatea unei reprezentaţiuni independente şi apoi să primească tot ce străinătatea va impune, cu un Parlament compus din cumularzi, păsuiţi şi funcţionari.

,,Să treacă alegerile în cari vom şti a distrage atenţia tuturor prin cestiuni interioare; să obţinem majoritatea pentru revizuire şi va fi bună şi pentru Dunăre. Îngăduiţi-ne dar până vom amăgi ţara şi vom pune mâna pe ea şi - atunci să vedeţi ce slugi plecate va avea străinătatea în noi. Atunci vă dăm Dunărea, vă dăm poduri peste ea pentru traficul internaţional, plătite tot din sudoarea poporului nostru, vă dăm construcţii de canaluri de la Cernavoda la Chiustenge, vă dăm tot ce poftiţi."

Iată limbajul pe care-l ţine guvernul în străinătate, iată pe ce mâni am ajuns. Toate agitaţiile, toată reforma constituţională nu e decât apucătura unor samsari ai intereselor ţării, cari ştiu să ameţească prin mizerii interne pe oamenii pe cari vor să-i înşele şi să-i păgubească.

E ca şi când un samsar, solicitând să cumpere moşia unui om, i-ar fi dat acestuia o doftorie drastică pentru ca, ameţit de tăieturile din lăuntru, să iscălească de nerăbdare şi de durere vânzarea.

Ei bine, toate acestea le-am pus în vederea alegătorilor; le-am spus să nu se uite în gura panglicarului ţarigrădean din Strada Doamnei, pentru care şi ţara aceasta şi poporul acesta şi interesele materiale şi morale ale românimii întregi nu sunt decât o marfă de vânzare, un obiect de speculă pentru a-şi îmbogăţi rudele şi partizanii, un obiect de trafic zilnic şi de câştig zilnic.

Nu vom zice că nimenea nu ne-a ascultat. Vom constata cu durere însă că — precum în judeţul Sucevii două treimi din alegătorii înscrişi în liste sunt funcţionarii plătiţi din buget — ţara întreagă geme sub o plasă complicată de interese ce atârnă de guvern şi de administraţie şi că în cele mai multe părţi nu mai poate rezista.

Nu mai poate, nu mai poate. Visul inoculat de acest venetic, cumpărătoarea *en gros* de conştiinţi, opinii şi caractere, au ajuns la un grad ce ne înspăimântă şi ne face a pierde speranţa în orice dezvoltare sănătoasă a poporului nostru.

În ce stare a ajuns bietul poporul nostru ?

În colegiul I şi II sunt o sumă de oameni ce au procese cu statul. E natural. A cincea parte a teritoriului e a statului; el e vecinul de moşie al tuturor, toţi sunt vecinii lui de moşie. O sumă de oameni sunt arendaşii lui pentru proprietăţi mici şi mari. De aci o sumă de procese şi de tranzacţiuni de împăcare. Încheiarea acestor tranzacţiuni s-au suspendat pân-în preziua alegerilor. Acum sunt citaţi o sumă de oameni la administraţia Domeniilor spre a li se oferi .. . împăcarea şi a le cere în schimb ... votul. Colegiul III e mânat de şefii de gardă civică şi votează pe plutoane şi în pas gimnastic pe candidaţii guvernului. În fine halul la care-a ajuns colegiul IV nu mai e de descris. Acela despre care s-ar crede că e cel mai luminat, fiind împrejurul capitalei, colegiul IV de Ilfov, n-a ales pe un sătean, nu pe d. Opran, care, dacă nu o altceva, e om cinstit cel puţin, a ales deputat pe un individ anume Toma Filitis. Ştie lumea cine e acest individ? Acesta e proprietarul care la 1864, mirosind că se va face împroprietărirea, le-a luat *tuturor* clăcaşilor de pe moşia sa pământurile ce le aveau în posesiune ereditară, iar la 2 mai a declarat că *el nu are clăcaşi pe moşie.*

Deşi Codul Caragea şi toate legiuirile ulterioare priveau pământul ţărănesc ca *posesiune ereditară, inalinenabilă din familia săteanului, testată ultimogenitului ,* a fost cu putinţă ca acest om, însemnat de Dumnezeu cu ciungia , să escamoteze posesiunile ţăranilor. Nici un bulgăre din pământul muncit de ei în sute de ani nu li s-a dat; ţăranii de pe acea moşie sunt simpli salahori, espuşi condiţiilor oricât de grele, pentru că nu au razimul unui pământ propriu. Şi pe acest străin, pe acest spoliator fără de conştiinţă şi ruşine, l-au ales poliţia d-lui Radu Mihai în colegiul al Iv-lea de Ilfov !

Da, o minciună este colegiul IV, o minciună aţi făcut din alte două, o minciună, în fine voiţi să faceţi din colegiul I.

Iată ce zice „Naţiunea” d-lui Dimitrie Brătianu în privinţa aceasta:

> La colegiul al Iv-lea birourile sunt în toată ţara ale guvernului. Şi cum putea fi altfel ? „Delegaţii au fost duşi, nu ştim de cine, ca nişte vite la tăiere ”. Nu noi am zis-o, ci d. C. A. Rosetti şi avem dreptul a-l crede pe cuvânt.
>
> În capitală d. Romul N. Opran a fost eliminat. Candidatura d-sale a fost retrasă pentru ca să facă loc d-lui Toma Filitis. Unii pretind că delegaţii ar fi cerut această schimbare. Neexactitate ! Ce-i drept, o parte din ei cereau pe un sătean; dar dorinţa celor mari a fost altfel, Agenţi d-ai poliţiei se vedeau întruna printre ei. Recomandăm guvernului pentru o medalie mai cu seamă pe d. Christescu (agent al poliţiei secrete). D-sa a fost: aproape neîntrerupt la postul său.

> Am mai văzut în curtea primăriei doi domni — desigur nu ai opoziţiei — care **împărţeau parale delegaţilor** după ce ieşeau din sala unde votaseră . Şi se mai miră d. Rosetti că, domnii candidaţi nu şi-au expus profesiunea de credinţă către delegaţi ! Ce trebuinţă aveau să facă aceasta când aveau la îndemână argumente *sunătoare* pentru convingerea celor la care se adresau ?
>
> Partid liberal, lege liberală, alegeri libere !...

E invederat că, în asemenea stare de decadenţă, alegerile pentru Cameră nu puteau ieşi decât cum au ieşit.

De aceea facem apel încă o dată la colegiul I şi al Ii-lea pentru Senat. *Patres conscripti !* Părinţi înscrişi în analele şi documentele domneşti ale acestor ţări, părinţi ai patriei, aveţi îndurare de ţara voastră! Nu lăsaţi ca demagogia compusă din venetici şi din cavaleri de industrie să strivească cea din urmă rămăşiţă de libertate şi de neatârnare a acestui popor; nu lăsaţi ca un popor, azi încă liber, să nu mai fie mâni decât o turmă necuvântătoare mânată de poliţie şi de funcţionari; scăpaţi ceea ce mai este de scăpat: dreptul vostru de-a controla această companie anonimă de bandiţi care a pus mâna pe ţara voastră.

[29 aprilie 1883]

[„CÂND OPOZIŢIUNEA...”]

Când opoziţiunea a 'ncercat , în Senat şi în Cameră, să implore pe M. Sa Regele a garanta libertatea alegerilor ea a avut fără îndoială cuvânt. Ea ştia cu ce guvern are de-a face ţara, ştia că cetăţenii au să se aştepte din partea societăţii anonime nu numai la presiuni, ameninţări şi corupţie, ci la mai mult, la atentate asupra vieţii.

De la un capăt la altul al ţării furtul de bilete din urne, violarea secretului voturilor şi scrierea lor sub controlul agenţilor administrativi, bătăile şi încercările de ucidere au fost la ordinea zilei; nelegiuiri s-au comis începând de la ministrul prezident pân'la scriitoraşul din sat. Toată haita flămândă de indivizi cari nu ştiu a munci şi a căror unică speranţă este un guvern ignorant ca cel roşu, care să-i hrănească din buget, s-a zvârlit asupra ţării ca lupii în turma de oi; începând cu capitala şi sfârşind cu nordul estrem al ţării, pretutindeni presiuni, pretutindeni corupţie, pretutindeni nelegiuire.

Dar să 'ncepem cu capitala şi cu judeţul Ilfov.

Deja la alegerea colegiului I pentru Cameră s-au început călcările făţişe de lege.

Alegerea a fost nulă, pentru că majoritatea e de 223 plus unul, adecă de 224, iar d. Câmpineanu a avut un vot mai puţin decum se cere.

Dar au votat pentru d. Câmpineanu oameni cari n-aveau dreptul.

Cel întâi, d. Eugeniu Stătescu. D-sa a votat în calitate de proprietar în comuna Baloteşti (plasa Snagov). Acea proprietate de *zestre* nemaifiind a d-sale, nu mai putea vota în calitate de proprietar al unei moşii *străine.* Indignarea alegătorilor, văzând că *însuşi ministrul justiţiei,* consilierul M. Sale, fraudează legea c-un cinism nemaipomenit, a fost atât de mare încât din toate părţile răsună strigătul: ,,Afară, mişelule ! Afară, neruşinatule !”.

Un alt alegător al d-lui Câmpineanu e d. Nicolae Gavril, alias Nicolake Chelu , samsar cunoscut din vremea afacerilor Mihălescu - warszawsky . Acest d. a avut o casă în Bucureşti, strada Belvedere ; dar acea casă s-a espropriat de către Direcţiunea Căilor Ferate, a fost dărâmată şi locul e proprietatea statului.

În fine, cele trei voturi peste 220 ale d-lui Câmpineanu erau signalele de înec ale unei corăbii, ele aparţineau la trei miniştri: Aurelian, Stătescu, Câmpineanu însuşi.

La colegiul II de Ilfov pentru deputaţi alegătorii au protestat alegerea de la 22 aprilie, pe următoarele cuvinte:

Îndată după instalarea biuroului provizoriu, începându-se votarea pentru biuroul definitiv, secretul votului şi legalitatea operaţiunii au fost cu desăvârşire nimicite, fiindcă:

În loc de-a se scrie buletinele de către alegători, iar cei fără ştiinţă de carte să se adreseze altor alegători, de încredere, agenţii electorali îi trămitea într-o sală depărtată, unde este secretariatul general al primăriei, şi acolo scriitorii oficiali le scria buletinele de votare.

Alţi aginţi , violând asemenea secretul votului, ameninţau pe alegători şi le impuneau a le arăta buletinele, dându-le altele, scrise de mai 'nainte .

La paravanele din sală agenţi turburători se instalaseră cu forţa, ca să poată ameninţa sau vorbi cu oricine voia să intre spre a-şi scrie votul.

După paravane agenţi poliţieneşti şi comunali făceau pe scriitorii permanenţi , notând pe cei ce-ar fi votat în contra candidaţilor oficiali şi scriind buletinele chiar celor ce ştiau scrie.

Cei cari au cutezat să ceară secretul votului, să garanteze conştiinţa alegătorilor, aceia au fost îmbrânciţi şi insultaţi.

În faţa acestora, mulţi din alegătorii liniştiţi s-au retras, coprinşi de indignare văzând că nu mai era o operaţiune demnă, serioasă, legală, ci o formalitate întristătoare.

În urma prezentării acestui protest, d-l Em . Pache Protopopescu a declarat că-şi retrage candidatura, deoarece votul nu era liber.

La colegiul al Iv-lea de Ilfov delegaţii au fost duşi nu ştim de cine ca nişte vite la tăiere, precum a zis-o d. C.A. Rosetti. D. Romul N. Opran a fost eliminat. Candidatura d-sale a fost retrasă, pentru ca să facă loc d-lui Filitis. Agenţi d-ai poliţiei se vedeau întruna printre delegaţi. În curtea primăriei doi domni, desigur nu ai opoziţiei, împărţeau parale delegaţilor după ce ieşeau din sala unde votaseră.

Astfel d. Filitis a fost *numit* deputat pentru că poliţia voia să-i plătească cele *şase* voturi cu care a contribuit în colegiul I.

La Galaţi sângele cetăţenilor a curs în ziua de 24, a votării colegiului III. Bâtele şi ghioagele plumbuite au fost singure libere să spargă capetele cetăţenilor şi să arunce spaima până în sânul familiilor în dimineaţa zilei de 24, zi neagră pentru alegerea colegiului III, bătăuşii înarmaţi cu ghioage plumbuite stâlceau pe cetăţeni în curtea localurilor de alegere, pe stradă şi chiar în domicilii , spărgându-le capul sub ochii agenţilor poliţiei, cari stăteau impasibili .

Şiroaie de sânge curgeau din capetele cetăţenilor şi în masă s-au dus alegătorii la primul procuror, arătându-i capetele.

Toată noaptea de 24 spre 25 bătăuşii au cutrierat suburbiele cu ciomegele în mâini aruncând groază în cetăţeni.

Înşişi membrii biuroului definitiv de la secţiunea II, primind ameninţări, nu mai avură siguranţă a veni să-şi exercite misiunea a doua zi, la 25, şi suspendară votarea, cerând siguranţa vieţii de la autorităţile superioare.

Alegătorii erau secuestraţi de teroare pe la casele lor.

Urna ce conţinea buletinele zilei de 24, învelită în pânză şi acoperită de sigiliele alegătorilor, stătea sub paza sentinelelor . Bandele de bătăuşi rămaseră singure stăpâne pe situaţiune în ziua de 25. Atunci se făcu planul a se inventa un nou biurou nelegal ; pe la orele 2 p.m. se votă fără control şi se proclamară nişte închipuiţi aleşi ai colegiului III.

Numele cetăţenilor cu deosebire stâlciţi de bătăuşi plătiţi sunt următoarele:

1. Tudor Mihail are capul spart drept în creştet.
2. Haralamb Dobrea are capul spart de şapte centimetre şi sângele-i curgea şiroaie.
3. Tudor Mihăilescu are piciorul zdrobit şi umflat.
4. Vasile Tudor are la spate şi picioare răni mai mari decât pumnul.
5. Mihail Teodor este zdrobit la ureche şi umărul stâng al obrazului.
6. Ştefan Ivan este stâlcit la spate şi mâni.
7. Niculae Manoli , din Vadu Ungurului, e bătut în mod grav.
8. Tachi Gănescu acoperit de răni şi vânătăi pe spate şi mâni.
9. Comerciantul G.V. Radu a fost bătut de banda bătăuşilor şi hainele rupte bucăţi.
10. D. Tudor Petrovici a fost bătut şi umplut de vânătăi de banda electorală.

Numele capilor de bătăuşi până acum cunoscute sunt:

1. Ilie Ţepeluş 2. Ioan Pelin 3. Vasile Bojoagă 4. Ştefan Căldăraru 5. Dimitrie Anagnosti 6. Gh . Ionescu 7. C. Cealăcu 8. Const. Radu (Mocanu) 9. N. Tâmpeanu 10. Ştefan C. Râmniceanu 11. Ivanciu Gheorghiu .

La Râmnicul Vâlcii, încă înainte de alegeri, manifestul partidului liberal era iscălit de unsprezece persoane, din cari şase funcţionari, agenţi direcţi ai guvernului, şi doi membri din consiliul comunal ales de prefect.

Astfel funcţionarii şi agenţii direcţi ai guvernului ingerau prin manifeste de partid asupra alegătorilor supuşi administraţiunii lor. Neavând decât dreptul de-a vota a doua zi conform convingerii lor, ei se erijară în adversari politici ai administraţilor lor, de la cari primesc leafă.

Aci mijloacele cele mai mişeleşti se întrebuinţară numai să scoată din urnă deputaţii guvernamentali şi mai cu osebire pe cei doi cumnaţi ai Simulescului, d-nii I. Vilacrose şi dr. N. Mălărescu .

Toţi funcţionarii administrativi şi serviciul telegrafic chiar erau la dispoziţia d-lui I.Vilacrose

; ore întregi şedea cu şeful staţiei închis la aparatul telegrafic, vorbind cu diferiţi alegători de la Drăgăşani

Horez, Ocna; şi particulari cari veneau cu telegrame trebuiau s-aştepte până când isprăvea d. Vilacrose.

Dar Râmnicul Vâlcii, paşalâcul Simulescului, e terenul clasic al tuturor nelegiuirilor .

Acolo au fost scăzuţi fără voia lor la foncieră , pentru a fi declasaţi în colegiul II, oameni cu averi cunoscute, iar, ca compensaţiune pentru scoaterea adevăraţilor proprietari mari din colegiul I, autentici şi din vechime înscrişi în acel colegiu, s-au introdus o sumă de *funcţionari ai prefecturii* ce n-au decât 20 pân'la 30 de pogoane. Acolo, din majoritatea obţinută de d. dr. Măldărescu, care era de 34, 27 *de inşi sunt funcţionari ai guvernului,* încât în realitate d-sa n-a avut decât 7 voturi. Şi acest d. doctor, cumnat Simulescului, va veni în Cameră să combată *corupţiunea* din colegiul I, introdusă de el însuşi.

Ce-au fost, asemenea, majorităţile în alegerile din judeţul Suceava?

Colegiul I. 34 alegători, dintre care 31 funcţionari, 6 rude cu funcţii fără vot.

Colegiul II. 39 alegători, dintre care 17 funcţionari, 5 rude cu funcţii fără vot.

Colegiul III. 93 alegători, dintre care 57 funcţionari.

Total 166 alegători, dintre cari 98 de funcţionari.

Scăzându-se numărul funcţionarilor din numărul total, rămân 68 alegători independenţi de administraţie şi de buget.

Unde vorbesc ţifrele orice comentar este de prisos.

Proteste energice semnate de-o sumă de alegători au venit din Iaşi, din Giurgiu, din Bacău, din Brăila, din Craiova, de pretutindenea c-un cuvânt, în contra violaţiunii secretului votului, în contra ingerenţelor turbate ale agenţilor administrativi.

În judeţul Botoşani, la Curteşti , la Călineşti , la Deleni , la Botoşani, alegerile col . IV au fost violentate în mod nemaipomenit.

După ce două sate, Călineştii şi Grigoreştii , au votat în cea mai mare parte pe aceiaşi delegaţi, rămânând candidaţilor impuşi de subprefectură numai câţiva alegători, s-au furat din urnă voturile adevărate, s-au aruncat bilete false cu numele guvernamentale şi s-a făcut râs de adevăr! Aşa îs că delegaţilor votaţi de aproape unanimitatea alegătorilor nu ştim dacă le-a rămas un vot măcar!

123 de locuitori au protestat, trimiţând în reşedinţă 15 delegaţi cu protest iscălit de obştie !

Ţăranii zic în suplică:

Voturile noastre, la alegerea de delegaţi la care am fost chemaţi în zilele de duminică şi de luni 10—11 aprilie curent, *au fost furate din cutia de vot,* în care au fost puse şi înlocuite cu altele, scoţându-se vicleneşte delegaţi pe care nici *i-am visat, pe cari nu-i ştim, străini, venetici pe care nu-i voim.*

Cu toţi, sute de oameni !, am votat într-un fel; şi din cutie apoi am văzut că iese altfel !

Unul venea... şi punea, douăzeci de voturi pentru oamenii rămaşi acasă !

S-au luat voturile puse de noi şi s-au pus hârtii prefăcute, false !

La ce ne mai întreabă cari sunt dorinţele noastre, voinţele noastre în alegeri, când pe urmă se calcă în picioare şi se fură şi se pune în loc altele, mincinoase.

Nu voim să ne poarte ca boii ! Suntem români şi cerem dreptate *ca să nu ne-o facem şi singuri!*

În fine punctul culminant al infamiei electorale ni se relatează din Romanaţi , acest brav judeţ care s-a purtat atât de bărbăteşte încât merită numele său de *Roma nati* (născuţi la Roma).

Administraţia, cu dări în judecată şi persecuţii neauzite, a crezut de cuviinţă să-şi atragă voturi pentru candidaţii ei. Tânărul St. Panait, cetăţean proprietar în oraşul Corabia, având vederi politice contrare guvernului, subprefectul plăşii Oltenii de Jos, Gr. Leoveanu , cu reşedinţa în Corabia, a crezut de cuviinţă să aresteze pe numitul, sub cuvânt că este condamnat la o amendă de 32 franci, şi să-l trimiţă la reşedinţa judeţului, în Caracal, distanţă de 40 kilometri pe jos, legat de gât şi mâini cu lanţuri, escortat de 2 călăraşi. Călăraşii au avut ordin să-l poarte prin toate comunele unde aveau hârtii de dat pe la primării, astfel că percursul a fost de peste 5 poştii .

Aceasta e chiar uvertura operei Pahod *na Sibir!!*

Pretinde-vor nişte Adunări alese în asemenea condiţiuni că sunt espresiunea adevărată a ţării?

Constatăm că suntem în plină revoluţie de sus.

Condiţia de existenţă a unei societăţi omeneşti este *paza legii pozitive.*

Când în alte ţări ori în alţi timpi se calcă legea, totuşi se admite o ficţiune care să legitimeze călcarea.

Când romanii, după bătălia de la Cannae , au fost siliţi să înarmeze pe sclavi şi pe puşcăriaşi în contra lui Hannibal au zis, în cel mai suprem pericol pentru ţară, *,,să presupunem* că aceşti oameni sunt *liberi",* căci după lege numai cei liberi aveau dreptul de-a muri pentru patrie.

Fără nici un pericol, în timp de linişte internă şi externă, legea electorală, cu toate dispoziţiile ei penale, e luată în bătaie de joc de administraţia unei ţări întregi, de la ministrul de justiţie începând, pân'la cel din urmă zgârie - hârtie .

Dar călcarea de lege făţişă comisă de-o pătură de oameni în detrimentul ţării întregi e o stare permanentă de revoluţie.

Putrezit-au îndestul mărul acestei ţări pentru a cădea în poalele unei puteri străine? Face acest guvern *lovitura sa de stat* cu ucideri, intimidări şi corupţiune în folosul vreunui cuceritor?

Iată cestiunea ce ni se impune cu necesitate.

Precupeţi de hotare şi de sânge omenesc, samsari vânzători intereselor ţării cătră regele Stroussberg şi cătră toţi străinii, roşii pot afirma c-au adus ţara aceasta la apogeul corupţiunii, destrăbălării, orgiei guvernamentale.

Ave Caesar!

[3 mai 1883]

[„DUPĂ CE ILIE ŢEPELUŞ...”]

După ce Ilie Ţepeluş, Ion Pelin şi Vasile Bojoacă au demonstrat cu ghioagele plumbuite cetăţenilor din Galaţi că e bună revizuirea şi după, ce au spart opinia adversarului de 'mpreună cu capul, ,,Românul” mai citeşte asupra celor stâlciţi moliftele mari de ,,ducă-se pe pustii”. Vorba ceea: unde-i doare pe ei, unde-i pipăie d. C.A. Rosetti?

După ce de la un capăt al ţării la celălalt s-a petrecut în aceste alegeri toate presiunile şi infamiile câte sunt numai cu putinţă, după ce lista de alegători n-a fost în cele mai multe judeţe decât o listă de funcţionari, după ce s-au introdus în liste oameni cari n-au dreptul de a vota, după ce, în ajunul alegerilor, s-au făcut nenumărate schimburi în funcţiuni numai pentru a obţine voturi în favorul guvernului, după ploaia de decoraţii, după bătăi şi schingiuiri , după ce în toată ţara secretul votului a fost o minciună şi alegerile s-au făcut în condiţii diametral opuse legilor în vigoare, încât cele mai multe sunt lovite de nulitate, după ce în sfârşit aceste alegeri n-au fost decât o *lovitură de stat* îndeplinită prin brutalitate şi corupţiune, ,,Românul” ne cântă că ţara s-a esprimat în libertate şi voieşte revizuirea:

> Noi zicem că (colegiile I şi II) au voit s' afirme că simt trebuinţa de a se întruni cu confraţii lor proprietari din este două colegii, fiindcă cunosc că este între dânşii deplină identitate în idei şi interese.

Se 'nţelege .

La Suceava, unde din 166 de alegători 98 sunt funcţionari, interesele celor 68 de alegători independenţi şi ideile lor sunt identice cu a celor 98 de lefegii ai bugetului. La Râmnicul Vâlcii, unde din 34 de voturi obţinute de candidatul guvernului 27 erau ale lefegiilor, interesele şi ideile protejaţilor Simulescului sunt identice cu interesele proprietăţii istorice.

În realitate secretul loviturii de stat a d-lui Brătianu consistă într-aceea că a prefăcut într-o sumă de judeţe majoritatea alegătorilor în funcţionari, că logofătul Coate goale , individul cu patru clase primare şi un curs de violoncel, Caradaua vulgară e stăpânitoarea României moderne. Aceste clemente cari n-au nimic şi nu ştiu nimic, cari fug de muncă ca diavolul de tămâie, acestea constituie cadrele şi armata marei partide naţionale liberale.

A le asigura acestora stăpânirea deplină în România este scopul loviturii de stat. Un stat guvernat de Coate goale şi Zgârie - hârtie e însă un stat pierdut. Cinic, meschin vânător de cumul şi câştig, ilicit înlăuntru, slugarnic în afară, acest element al unei biurocraţii inepte , ignorante şi comune este nu numai rămăşiţa, dar totodată matca în care se puieşte cea mai stângace din toate formele de guvernământ: absolutismul.

Daca e vorba de vigoarea organică a unei comunităţi omeneşti, e mai bine ca aceasta să fie un trib de ciobani liberi, fără cultură, pururea gata de luptă, mai bine un trib de mulgători de iepe, cutreerând deşerturile , migrând de-a lungul râurilor, ademenit de constelaţiile de la amiazăzi, decât o turmă de oameni guvernată de un roi de coate goale în care paragrafii reglementelor traduse din franţuzeşte se bat în capete şi unde totul, demnitatea omului şi a statului, să atârne de judecata unui imens număr de cioclovine bugetare.

Da! O lovire de stat este; o lovire de stat executată de paraziţi în contra elementelor producătoare şi cu rădăcini în această ţară; o lovire făcută în interesul străinilor, cari se vor bucura văzându-ne de-a pururea condamnaţi a fi conduşi de Simuleşti, Chiriţopoli şi Cercheji ; o lovire de stat în care Caradaua comună şi Seruriul comun va domni de mână cu Ilie Ţepeluş şi Ion Pelin; o lovire de stat impertinentă în jos, umilită şi linguşitoare în sus, lovirea de stat a ciocoiniciei speculante şi invidioase în contra tuturor elementelor libere şi producătoare ale acestei ţări.

Daca revizuirea se va face, libertatea s-a dus din România. *Verba docent, exempla trahunt .*

Degeaba am mai predica evangelia libertăţii; nu va mai fi materialmente cu putinţă ca naturi independente şi întregi să poată sparge pătura de slugi ale guvernului, slugi cari, *daca ar îndrăzni să voteze în contra candidatului oficial vor fi imediat date afară,* după cum zice Chiriţopol.

Şi caractere libere nemaiputând pătrunde, ele nu vor mai putea servi de prototip şi de exemplu purtării politice a poporului. Paguba produsă neatârnării caracterelor este însă atât de mare şi de esenţială încât n-am mai vedea nici un mijloc de a restitui această pierdere. Deja lumea îşi adaptează moravurile după virtuţi patente ca acelea ale unui P. Grădişteanu sau Costinescu ! Îşi poate închipui cineva ce va fi când numai asemenea virtuţi în discompunere vor reprezenta cariatidele ce susţin bolta moralei şi demnităţii publice.
[5 mai 1883]

APOSTOL MĂRGĂRIT

,,Journal d'athčnes ” primeşte din Salonic ştirea că Apostol Mărgărit e pus în temniţă. Haina dare de seamă a organului grecesc e următoarea:

> Faimosul Apostol Mărgărit, care şi-a câştigat o tristă notorietate *speculând românismul ,* a fost adus în lanţuri din Monastir (Bitolia) şi a fost internat imediat în închisoarea guvernului. Cuvântul exact pentru care acest *renegat al elenismului* a fost arestat şi întemniţat nu se ştie încă. Se zice cu toate astea că el însuşi ar fi provocat arestarea şi întemniţarea sa, pentru a amăgi cu mai multă dibăcie încă pe acei români cari, din Bucureşti, visează la românizarea *greco - românilor (?!)* din Macedonia şi pentru a obţine alte sume de bani. Se adaogă asemenea că se aşteaptă trimiterea a sume mari din Bucureşti, cari vor servi să *cumpere autorităţile otomane* pentru ca ele să elibereze pe acest cavaler de industrie.
>
> Aflu asemenea din scrisori primite din Bitolia că acest îndrăzneţ speculator călătorea prin satele locuite de *greco - români ,* le povestea sătenilor izbânzile românilor de la Plevna şi-i invita de-a alege câte-un băiat din fiece sat şi de a-l trimite la şcoala militară din Bucureşti. Terminându-şi studiile, aceşti tineri vor putea să se întoarcă în satele lor, unde se vor pune în capul concetăţenilor, pentru a-i conduce în război în contra *turcilor (?!)* cu scopul *de-a uni Macedonia* cu *România (? !).* Daca aceste informaţii sunt exacte, nu mai e îndoială că faimosul emisar, în loc de-a fi stricăcios elenismului , e şi mai stricăcios românilor, a căror bună credinţă o esploatează prin asemenea insanităţi.

Expresia de *greco-român* e atât de improprie ca şi afirmarea că iedul e fiul zimbrului. Nu există greco-român, precum nu există greco - spaniol sau greco - englez . Românii din triunghiul tracic sunt tot atât de români şi tot aşa de puţin greci ca cei din Maramureş de ex. E o viclenie comună a numi pe-un popor radical deosebit de cel grecesc ba grec vlahofon , ba greco-român, ba câte toate. Ca şi când cercetările unui Miklosich, Tomaschek, Thunmann şi alţii se pot escamota prin neadevăruri greceşti. *Greco-român* şi por'-de *câine* sunt combinaţii ibride de noţiuni diametral opuse şi au aceeaşi nuanţă de înţeles ironic. Ori e cineva grec, ori e român; una din două: amândouă deodată nu poate fi nimenea.

Dar articolul foii greceşti nu e, precum se poate vedea, decât o denunţare spre a ponegri pe Apostol Mărgărit în faţa autorităţilor otomane. Rolul de *denunţător* [î]l ia asupră - şi corespondentul din Salonic al foii greceşti, un rol pentru care nu invidiem pe greci, înclinaţi îndealmintrelea din natură la asemenea *onorabilă* ocupaţie.

Denunţarea, voind a fi vicleană, nu e decât absurdă.

A trimite băieţi la şcoală militară din Bucureşti şi a crea din ei cadre în contra *turcilor* pentru a *uni Macedonia cu România* e o aserţiune atât de încornorată încât nimeni nu e îndestul de simplu de-a o crede.

Dar a trimite băieţi în şcoala militară şi a face din ei ofiţeri cari să lupte *alături cu turcii în contra grecilor,* când acestora le-ar veni pofta să realizeze harta etnocratică a d-lui Paparrigopulos , iată o idee cu mult mai probabilă, pe care-o recomandăm tuturor macedoromânilor.

Nu unirea cu România o vrea cineva, ci concordia deplină între albaneji, turci şi macedoromâni, pentru a apăra patria lor tracică de apetiturile de cucerire din Atena.

Foaia afirmă despre Apostol Mărgărit că speculează românismul . Daca Mărgărit ar fi grec, am crede-o. Am crede că face *acolo* ceea ce un C.A. Rosetti face *aci, la noi:* speculă cu toate ideile şi cu toate sentimentele. Chiar numele etnic al poporului nostru e o marfă pentru acest venetic ce se vinde cu 20 de bani numărul. Dar Mărgărit fiind român, avem cuvânt a admite că e de bună credinţă .

Pentru noi nu există îndoială că acei cari fac pe spionii chiar *gratis* şi fără nici un interes, de vreme ce e în natura lor de-a o face, trebuie să-l fi denunţat în mod mincinos pe Mărgărit, inducând în eroare bună credinţa autorităţilor turceşti. Turcul, neâncrezător din cauza multelor nenorociri

---

ce-au căzut asupra patriei lui, înclină lesene a se crede trădat, pe când adevăraţii, perpetuii , statornicii trădători ai Împărăţiei otomane au fost şi sunt pân-în ziua de azi, în cele mai multe cazuri grecii. Chiar ambasadori ai Porţii de naţionalitate greci au trădat fără mustrare de cuget interesele suveranului lor căruia-i depuseseră jurământ de credinţă.

Graeca fides nulla fides .

Românii Peninsulei Balcanice sunt cunoscuţi din evul mediu ca romaioctoni , ca esterminatori de greci. Pentru a fi ceea ce au fost părinţii lor n-au nevoie de alt decât să rămâie români. Cineva nu poate renega ceea ce nu-i al său; un român nu poate renega elenismul; el nu se poate decât lepăda de ceea ce nu numai nu e al său, dar e diametrul opus întregei lui naturi. Abia există în lume vreo deosebire mai mare decât între caracterul drept şi deschis al românului şi cel pervers şi parazitic al grecului.

[5 mai 1883]

[„EXISTĂ DOUĂ FELURI DE ARGUMENTE...”]

Există două feluri de argumente, unele *ad rem,* cari afirmă sau neagă însăşi esenţa lucrului în discuţie, altele *ad hominem,* cari sunt pe deplin valabile pentru persoana căreia te adresezi . Pentru catolic bunăoară e îndestul de a cita autoritatea papei, daca el crede în ea, pentru a înfrânge observaţiunile ce ni le-ar face; pentru-un moametan e destul a cita Coranul . O vorbă a papei, un citat din Coran sunt în cazul acesta argumente pe deplin valabile pentru oamenii cu cari discutăm şi, daca ei neagă ceea ce noi citäm textual de ex., atunci sunt de rea credinţă şi nu merită să discutăm cu ei.

S' ascultăm înainte de toate unele argumentaţiuni ale „Românului”.

> Daca s-au comis ilegalităţi în alegeri am zis şi o repeţim:
> *Culpa este a celor ce s-au supus acestor ilegalităţi.*
> *Culpa este a celor ce nu le-au constatat, nu le-au denunţat justiţiei, nu le-au înlăturat* prin puterea unirii celor mai mulţi pe terenul legalităţii.

Argumentaţiunea aceasta e [de] tot hazul.

Daca Ilie Ţepeluş i-a spart capul cuiva cu ghioaga plumbuită, culpa nu e a lui Ţepeluş, ci a celui ce s-a lăsat să-i spargă capul.

Daca un subprefect mână pe delegaţi la alegeri ca pe vite la tăietoare , culpa nu-i a subprefectului, ci a delegaţilor.

Daca un primar fură biletele autentice din urne şi le înlocuieşte cu altele false, culpa nu-i a primarului, ci a biletelor cari s-au lăsat a fi furate.

Daca un pungaş şterge ceasornicul din buzunar, culpa nu-i a lui, ci a ceasornicului.

Argumentaţia ,,Românului” e absurdă; e bună pentru triburile sălbatice, unde toţi cată să se apere în contra tuturor şi mai cu seamă în contra acelora cari s-ar constitui în bandă guvernamentală.

Într-un stat ca oamenii cei întâi chemaţi a păzi cu sfinţenie legile după înţelesul şi litera lor sunt guvernul şi organele lui. Când guvernul le calcă, când organele lui îşi bat joc de legea electorală şi de voinţa alegătorilor, când de sus porneşte nelegiuirea , corupţiunea şi presiunea, puţini vor fi cei în stare să reziste, cu atât mai puţini cu cât statul va fi mai centralizat, cum e al nostru, cu cât va dispune de mai multe funcţii, cum dispune al nostru, cu cât se va fi schimbat într-un azil de nevolnici reversibili, fizici şi intelectuali, tot ca al nostru.

Dar imputarea „Românului” e un cerc vicios. Pentru a constata, a denunţa, a înlătura ilegalităţile ai nevoie de autorităţile publice. Cetăţeanul le sesizează pe ele; ele legalizează semnăturile, ele fac cercetările legal valabile. Dar când ele sunt amestecate până peste urechi în alegeri, când agenţii administraţiei şi ai justiţiei sunt tocmai ei aciia cari formează şi dirig bande de bătăuşi, când tocmai ei sunt cei cari falsifică alegerile de la un capăt al ţării la altul, cui să te adresezi cari să dea valoare oficială constatărilor sau denunţărilor de abuzuri?

Cetăţenii din Galaţi i-au depeşat d-lui prim ministru curat:

> Alegeţi deputat pe cine *vreţi,* dar, pentru numele lui Dumnezeu, cruţaţi-ne viaţa, d-le prim ministru !

În asemenea împrejurări mai e cu putinţă de-a înlătura prin *unire* bandele de ucigaşi?

Când însă guvernul, cu tot aparatul său de oameni, calcă sistematic legile în picioare cu unicul scop de a falsifica voinţa alegătorilor la opiniunea cărora pretextează a apela, când el nu aşteaptă

în linişte să vază care-i opinia alegătorilor, ci voieşte ca, cu de-a sila şi în ruptul capului, să iasă din urne partizanii unor idei preconcepute, e evident că el face o lovitură de stat în toată forma, el este acela care dă cetăţenilor exemplul dispreţului legilor; că el, cel chemat a le păzi, este cel dentăi care le calcă în picioare, dând astfel lumii întregi dreptul de a le călca asemenea. Revoluţiunea de sus, nelegiuirile de sus justifică revoluţiunea şi nelegiuirile de jos.

Dar să ne întoarcem de unde - am plecat.

Se poate ca noi să nu fi demonstrat îndeajuns de clar pentru inteligenţa redactorilor ,,Românului” infamiile comise cu ocazia acestor alegeri; se poate asemenea ca argumentarea noastră să nu fie concludentă pentru a dovedi că Adunările ce se vor convoca sunt legalmente *incapabile* de-a rezolva cestiunea revizuirii. Catolici fiind confraţii, le trebuie un edict

al papei, maometani fiind, vor pasaje din Coran. Daca ceea ce noi zicem nu obligă pe ,,Românul” de - a - şi schimba opinia, ceea ce zice organul d-lui Dimitrie Brătianu, fratele ministrului prezident, va fi desigur un adevăr indiscutabil pentru confraţi, de vreme ce — la venirea acestui bărbat din Constantinopol — era privit ca unicul ce rămăsese credincios drapelului liberal, unicul care era cheia bolţii partidului.

Ei bine, d. Dimitrie Brătianu, indignat de candidaturile oficiale, a stigmatizat la Argeş purtarea ministeriului, adecă a frăţâne-său, declarând că ,,nu primeşte a reprezenta judeţul Argeş cu preţul candidaturii oficiale”.

Iar ,,Naţiunea” de la 5 mai cuprinde următorul memorabil pasaj:

> S-a, zis de multe ori că Constituţiunea noastră a fost un compromis şi, plecând d' aci , unii susţin că, împrejurările ce esistau la 1866 nemaiexistând astăzi, a sosit timpul d' a *modifica dispoziţiunile cari au fost rezultatul compromisului.*
>
> Nu suntem de această părere.
>
> La popoarele libere Constituţiunile *nu pot fi decât nişte compromise,* căci trebuie să aibă în vedere toate interesele, atât acelea ale majorităţii cât şi *ale minorităţii.* La noi n-a fost, nici nu este cestiune de carte (decretate de guverne absolute ori de autocraţi). Aci naţiunea, prin mandatarii săi speciali şi împreună cu tronul, îşi regulează legea legilor.
>
> Este dar absolut ilegitimă o modificare constituţională ce s-ar face de un singur partid sau de-o coterie ce ar impune ţării pe mandatarii ei prin presiune şi ingerinţă electorală.
>
> O asemenea revizuire a pactului fundamental ar constitui un act ilegal şi în contradicţiune cu principiele primordiale ale sistemului parlamentar şi constituţional întru - un stat democratic ca al nostru.
>
> *Prin urmare* este datoria atât a opoziţiunii cât şi a adevăraţilor liberali d' a nu se face complicii unei revizuiri constituţionale *ce s-ar vota de o Cameră constituantă* care nu reprezintă decât voinţa atotputernică a guvernului.

Coranul a vorbit.

O modificare a Constituţiei făcută de un singur partid e absolut ilegitimă.

Ea ar fi un act ilegal.

E datoria adevăraţilor liberali de a nu se face *complicii* revizuirii.

Nu poate fi cineva *complice* decât la *crime.*

E o crimă a revizui Constituţia în asemenea împrejurări.

Nu noi o zicem; d. Dumitru Brătianu, care fără 'ndoială e un *adevărat liberal,* proclamat ca atare de ,,Românul”, este cel ce spune acestea.

Pe catolici [î]i convingem cu cuvintele papei, pe maometani cu Coranul. Oare confraţii de la ,,Românul” nu sunt obligaţi a da crezare cuvintelor ,,Naţiunii”? Cuvintelor fostului lor prezident de Cameră, fostului prezident de Consiliu, fratelui ilustru al ilustrului Ioan Brătianu? Da, după toată probabilitatea omenească vor da crezare şi minune ar fi daca d. C.A. Rosetti nu s-ar convinge de puternicele cuvinte de mai sus: că *ilegitimă, ilegală* e o revizuire votată de o Cameră ,,care nu reprezintă decât voinţa atotputernică a guvernului”.

[7 mai 1883]

PARIS, 19 MAI

,,Journal des debáts ”, constatând strălucita izbândă electorală a cabinetului român, recunoaşte că rivalităţile partidelor şi dislocaţia parlamentară făcuse trebuincioasă revizuirea Constituţiei. Acest ziar adaogă:

> Ameninţată deodată de Austria şi Turcia, izolată în nişte state slave din Balcani, România nu poate evita numeroasele primejdii ce o înconjură decât cu condiţia ca să reducă la strictul minimum luptele parlamentare şi de a da un ajutor devotat cabinetului I. Brătianu.

(Iată o apreţiere care va unge la inimă pe patrioţi, N.R.)

[10 mai 1883]

[„SILA MORALĂ...”]

Sila morală pe care-o produce menajeria de curiozităţi zoologice din Dealul Mitropoliei ne face să ne 'ntrebăm cu drept ce caută acolo o seamă de oameni de o reputaţie curată şi mai cu seamă la ce mai reclamă asupra monstruozităţilor din aşa-numitele alegeri puse la cale de Ţepeluş, Pelin et Compania?

La ce urechi se adresează bunăoară fraza:

> *Votarea pe faţă a domnului prefect Chiriţescu este* în toate privinţele condamnabilă şi neadmisă de lege. *?*

Ca şi când într-un singur judeţ din ţară alegerile n-ar fi fost făcute sub exercitarea unor acte *în toate privinţele condamnabile* .

Ca şi când mai există lege în ţara aceasta.

Ca şi când adunătura acestei majorităţi ar fi consistând din alţi indivizi decât din cei numiţi de oameni ca Chiriţopol şi Simulescu.

Unde e sancţiunea acestor descoperiri? Cine să le judece?

Filitis Ciungu , care-a frustrat pe ţărani de posesiunile lor ereditare, care a plătit cu bani voturile ce i s-au dat acum?

Vilacrose — ales de Simulescu — individ cretinizat în templele Venerei vulgivage?

Dioscurii emancipaţi Epurescu - fundescu ?

Dolichodactilul milionar Costinescu?

Aceste vase prin care o societate coruptă îşi scurge urâciunea şi decrepitudinea morală au ele măcar o umbră de înţelegere pentru adevăr, o umbră de apreciare în materie de drept şi de morală ?

Locul de reflecţie ce li se cuvinte acestora este, după cuvântul sfânt al d-lui Dimitrie Brătianu, *puşcăria* pentru unii, *carantina* pentru alţii.

Ei bine, înaintea acestei puşcării , numită astfel de chiar cel ce-o prezida , înaintea acestei carantine zoologice pline de contagiul malonestităţii şi a minciunii mai vine cineva să arate nelegiurile din alegeri; înaintea lor, cari nu sunt decât gangrena produsă de acele nelgiuri ? Dar trebuie să fie cineva budist pentru a crede că Dumnezeu n-a putut fi cu totul nedrept şi c-a putut să pună şi în putrefacţie o scânteie de adevăr. Omul pozitiv ştie că cretinizarea morală exclude orice sentiment de bine şi orice putere de judecată dreaptă şi că numai cele două institute recomandate de d. Dimitrie Brătianu pot scăpa societatea română de asemenea creaturi.

Numai *exempli gratia* citäm aci povestirea alegerilor din Galaţi făcută de d. Nicu Catargiu. Acest bărbat bătrân şi onest şi-a făcut naraţiunea sa simplă fără a avea o umbră de speranţă măcar de-a vedea invalidate, în urma descoperirilor sale, vreuna din aşa-numitele alegeri.

Numai pentru a ilustra cuvintele mesajului:

„... mulţumesc ţării pentru *liniştea* şi *ordinea* ce-au domnit *pretutindeni* în tot timpul perioadei electorale...”

Reproducem în cele următoare descrierea alegerii din Galaţi.

[17 mai 1883]

[„ÎNFIINŢAREA UNEI MITROPOLII...”]

Înfiinţarea unei mitropolii romano - catolice în Bucureşti ne-a dovedit fără îndoială o lipsă de tact din partea Scaunului papal.

Creştinii eterodocşi , mai ales cei de confesiune catolică, au fost în toate timpurile nu numai toleraţi , ci chiar şi îmbrăţişaţi pe pământul românesc. Vechea episcopie a Milcovului o singură dată a fost ameninţată, sub Despot Vodă Hercalidul , care nu era de legea ţării (ci calvin), s-a bucurat însă totdauna de protecţia Domnilor pământeni ai Moldovii. Tot astfel episcopia catolică din Târgovişte. De - asemenea guvernul imperial austriac, luând măsuri pe la începutul secolului trecut pentru strămutarea la Craiova a Scaunului episcopal de Nicopoli, n-a întâmpinat nici o rezistenţă în Oltenia. În timpul nostru, în sfârşit, biserica papală a înfiinţat în ţară mai multe aşezăminte de învăţământ, fără ca prin aceasta să fi deşteptat vreo prevenţiune în opinia publică

---

a ţării. Ba, atunci când monseniorul Paoli a pus în lucrare proiectul său de a zidi o catedrală catolică în Bucureşti, românii ortodocşi au contribuit deopotrivă cu străinii catolici aflaţi în ţară pentru ca aceştia să-şi poată vedea cât mai curând dorinţa împlinită. Au fost dar românii atât de toleranţi încât au privit cu un fel de mulţumire cum încet - încet se organizează în mijlocul lor o biserică ai cărei membri sunt aproape toţi străini, a cărei preoţime e adusă din alte ţări, al cărei cap atârnă de o putere străină şi nu are datoria de-a se supune legilor ţării. Tari în credinţa lor, românii nu s-au temut de biserica papală şi-au respectat pe aceia cari, deşi eterodocşi, ţineau să se închine în felul lor.

Înfiinţînd metropolia de la Bucureşti Scaunul papal i-a silit pe românii ce ţin la unitatea confesională a neamului lor să înceapă o luptă hotărâtă în contra bisericii catolice. Căci dintre două una: ori noua metropolie s-a înfiinţat fiindcă s-au sporit creştinii de rit latin în România — şi atunci e rău; ori s-a înfiinţat fiindcă se sperează că ei se vor spori pe viitor — şi atunci e şi mai rău. Interesul nostru naţional este ca noi şi numai noi să ne sporim în ţara pe care noi şi numai noi am apărat-o timp de veacuri, noi şi numai noi am pregătit-o prin curături pentru cultură; trebuie dar să combatem pe toţi cari lucrează în vederea unui element străin.

Dar lipsa de tact a Scaunului papal e mult mai gravă.

Moldova a avut trei Domni eterodocşi; unul a înfiinţat episcopia romano - catolică a Siretiului, altul şi-a dat silinţă să lăţească protestantismul în Moldova, iar despre al treilea, Gaspar Vodă Graţiani , care trecuse chiar (cu învoirea papei) la confesia ortodoxă, cronicarul zice următoarele: „Acest Gaspar Vodă niciodată post nu au avut, ci, pre ascuns, în toate posturile mânca carne.”

Popor ce veacuri de-a rândul a luptat pentru lege, românii au identificat religia cu naţionalitatea şi-i socotesc străini pe toţi cei ce nu sunt de legea neamului românesc, străini şi chiar mai puţin curaţi, mai prejos de noi. Ei totuşi au primit cu entuziasm pe Domnitorul de confesie romano - catolică . Ce-i drept, speranţa poporului român a fost, şi este, că dinastia întemeiată de acest Domn nu va fi catolică, ci românească, adecă ortodoxă; timp de şaptesprezece ani însă niciodată nu s-a simţit în ţară că avem domn eterodox . Chiar atunci când nu mai rămăsese nici un mijloc neiertat de care actualii consiliari ai Majestăţii Sale să nu se fi folosit ca să combată tronul, cestiunea confesională a rămas neatinsă. Nu ne aducem aminte ca binemeritatul literat Orăşanu să fi zis vreodată în vreuna din eminentele sale satire că Domnul e papistaş ; nu s-a folosit de această armă, pentru că ştia că s-ar fi indignat chiar şi patronii săi, cari altfel aplaudau orice atac făcut contra tronului.

Înfiinţându-se metropolia catolică din Bucureşti, spiritul public al poporului român a trebuit să se schimbe şi astăzi e cu putinţă ca să se atace tronul din punctul de vedere confesional.

În toate timpurile, Scaunul papal i-a socotit pe principii catolici drept agenţi ai propagandei catolice.

Străbunii noştri au fost persecutaţi de către regii catolici ai Ungariei *nu pentru că erau români,* ci pentru că papa îi amenința pe regi cu escomunicarea dacă vor fi îngăduitori cu schismaticii . O mare parte din românii din munţii despre nord a părăsit, sub Bogdan Vodă Dragoş, patria lor, a Maramureşului, pentru că un rege catolic voia să le impuie confesiunea catolică. Fraţii noştri rămaşi în Ardeal au suferit veacuri întregi cele mai mari asupriri anume pentru că nu erau catolici. Habsburgii , luând stăpânirea asupra Ardealului, izbutesc în scurt timp a desfiinţa metropolia ortodoxă de la Alba-Iulia, pe-al cărei titular [î]l sfinţea de drept mitropolitul din Bucureşti. Prin asta produc între români dezbinarea confesională care i-a slăbit atât de mult. Tot acei Habsburgi, luând stăpânirea Olteniei, încep să organizeze propaganda catolică şi desigur ei ar fi izbutit să provoace o dezbinare confesională în Oltenia dacă Tractatul de Belgrad nu-i silea să se retragă.

Astăzi însă, după o sută şi cincizeci de ani, Scaunul papal urmează mai departe cu lucrarea începută atunci.

Şi care este momentul ales pentru aceasta ?

Avem un Domn romano -catolic şi cu părere de bine a fost primit în mijlocul nostru augustul moştenitor prezumptiv , al doilea Domn romano -catolic . Luând dar drept punct de plecare cele din trecut, Scaunul papal speră că protecţia de care s-a bucurat biserica papală până acum va fi şi mai întinsă pe viitor.

,,Vom avea de astăzi înainte două biserici: una a *ţării,* alta a *Curţii;* doi capi bisericeşti, unul părinte sufletesc al ţării, iar altul al familiei regale şi a-l celorlalţi străini aşezaţi în ţară: între ţară şi dinastia este un abis netrecut .”

Astfel ar vorbi astăzi consiliarii Maiestăţii Sale (d. Câmpineanu de ex.) dacă s-ar afla în opoziţie şi n-ar lipsi a produce efectul dorit asupra mulţimii lesne de condus la care s-ar fi adresând.

Nouă însă, şaptesprezece ani de domnie ne-au dat convingerea că Maiestatea Sa a intrat în ţară cu hotărârea de a duce mai departe tradiţiunile bunilor Domni pământeni, ale lui Mircea

---

şi Ştefan, ale lui Matei Basarab, tradiţiuni pre cari Constantin Vodă Brâncoveanu le-a sfinţit prin martiriul său; şi niciodată în timp de şaptesprezece ani nu am slăbit în această convingere, niciodată nu ni s-a dat ocazia să regretăm Domniile pământene.

Iar astăzi înfiinţarea metropoliei catolice din Bucureşti ne pune în nedumirire , pentru că ne cunoaştem adversarii şi ne temem ca un cumva ei, într-un viitor mai apropiat ori mai depărtat, să recurgă la armele de cari astăzi nu se folosesc pentru că sunt la guvern şi nu în opoziţie.

Metropolia romano - catolică a fost creată anume spre a slăbi poziţiunea dinastiei de Hohenzollern în România: ea este una dintre măsurile prin care Austro-Ungaria, în deosebit Ungaria şi mai îndeosebi poporul maghiar, voieşte să-şi asigura o înrâurire determinantă asupra popoarelor din Orient.

Coroana Ungariei este dată de un papă; cel dentăi rege al Ungariei a fost pus între sfinţi şi regii Ungariei toţi au fost maiestăţi *apostolice.* La anul 1526 coroana sfinţită a Sfântului Ştefan a trecut la Habsburgi, cari, chiar mai nainte de-a fi purtat această coroană fuseseră cavaleri ai papismului , pentru al căruia triumf s-au luptat în Germania, în Ţările de Jos, în Spania şi în Orient timp de veacuri îndelungate. Tradiţiile familiei de Habsburg, identice cu ale coroanei ungare, sunt dar acelea al căror fir se urmează acum prin România în Orient: metropolitul romano -catolic din Bucureşti este, întocmai ca prezidentul Comisiunii Mixte, un agent al puterii austro-maghiare.

Domnul Kállay , unul dintre cei mai însemnaţi oameni politici ai maghiarilor, cunoscător al stărilor de lucruri din Orient, ne-a spus acum câteva zile că poporul maghiar este menit a fi mijlocitor între Apus şi Răsărit.

Ideea nu e nouă, nu pentru întâia oară emisă. Acum vo cincizeci de ani, ,,cel mai mare maghiar”, comitele Szecheny , a scris o carte întreagă asupra ei. De-atunci încoa maghiarii îşi dau toată silinţa s-o vulgarizeze atât în Ungaria cât şi în Europa.

Dar în timpul din urmă convingerea că maghiarii sunt incapabili a împlini această misiune se răspândeşte în sfere din ce în ce mai largi. Popor turanic , ci nu sunt capabili a primi nefalsificată cultura rasei noastre şi, în acelaşi timp, n-au nici o legătură cu popoarele din Orient.

Întocmai dar precum papa a proclamat dogma infalibilităţii , pe când ea era pusă la îndoială de către catolici chiar, d-l Kállay proclamă că poporul maghiar e menit a duce cultura în Orient, când acest popor însuşi începe a se îndoi mult şi bine despre capacitatea lui în această privire.

Opintirile ce le face guvernul Ungariei spre a zădărnici încercările de dezvoltare a popoarelor nemaghiare sunt pentru omul cu judecata limpede tot atâte dovezi că maghiarii sunt un popor ce se simte ameninţat în existenţa sa.

Aceasta ne-o mărturisesc maghiarii înşişi, atât prin ziarele lor cât şi în Parlament.

În acelaş timp d-l Tisza îşi dă toată silinţa să câştige o înrâurire determinantă asupra bisericii sârbeşti din Ungaria. Actualul mitropolit sârbesc din Carlovăţ e numit şi impus. Acum câteva săptămâni acest mitropolit a consacrat pe mitropolitul anticanonic din Serbia, iar mai zilele acestea d-l Tisza, primind o deputaţiune a bisericii sârbeşti, accentuează rangul de patriarh al mitropolitului sârbesc de la Carlovăţ .

Sinodul ,,patriarhal" se va întruni aşadar pe viitor la Buda-Pesta şi aici se va muta mai curând ori mai târziu şi scaunul „patriarhal".

Maghiarii au dar relaţii cu Orientul, căci al doilea patriarh e la Buda-Pesta, iar jurisdicţiunea acestui patriarh se întinde peste otarele Ungariei, deocamdată până în Serbia liberă, unde el a consacrat pe actualul mitropolit al independentului regat sârbesc.

Aceste relaţii cu popoarele din Orient sunt însă mai mult ori mai puţin problematice: maghiarii voiesc să aibă relaţii directe şi de câţiva ani încoa ne-o spun mereu prin foile lor. Mitropolia romano - catolică înfiinţată acum din nou e menită a le crea aceste relaţiuni.

Aceasta o vor maghiarii şi tot aceasta o voieşte şi dinastia Habsburgilor.

Răspândirea confesiunii romano - catolice a fost pentru Casa de Austria în toate timpurile o *cestiune de putere,* mai ales astăzi. Căci tot pe temelii confesionale se poartă lupta care de aproape trei sute de ani s-a încins între cele mai însemnate două dinastii din Germania, cea de Habsburg şi cea de Hohenzollern. Această luptă se urmează în Germania sub forma de ,,Kulturkampf ", iar la noi se începe acum prin înfiinţarea mitropoliei catolice. Politica Habsburgilor se bifurcă în următoarea dilemă: ori izbutesc să propage catolicismul în România — şi atunci şi-au ajuns scopul — ori întâmpină o rezistenţă hotărâtă la români, şi atunci înstrăinează ţara de domnul ei, care e un Hohenzollern, şi atunci au ajuns un alt scop, tot atât de important.

Nu-i vom învinovăţi pe maghiari, nici pe Habsburgi, pentru această politică agresivă: orişicine e răspunzător înaintea istoriei de mjiloacele cu cari 'şi urmăreşte scopul şi nu anticipăm nici mersul, nici părerea istoriei.

Repetăm însă: a fost o lipsă de tact din partea Scaunului papal de a da mână de ajutor la punerea în lucrare a acestui plan. Căci, provocaţi fiind, noi vom fi datori a ne apăra şi biserica papală va pierde poziţia pe care a avut-o până acum în ţara noastră. Nu tăgăduim că Austro-Ungaria va putea găsi situaţiuni în care ne va impune ceea ce pân' acum am dat de bună - voie ; un lucru însă nu va putea să ni-l impuie nici o putere din lume: bunăvoinţa cu care i-am întâmpinat pe catolici pân' acum . Aceasta au pierdut-o, ni se pare, pentru totdeauna. Din ziua în care s-au făcut complici unei acţiuni îndreptate contra dinastiei şi contra neamului românesc au pierdut orişice drept la simpatiile noastre, ne sunt deopotrivă cu păgânii şi cu toţi cei fără de lege.

Noi, poporul latin de confesie ortodoxă, suntem în realitate elementul menit a încheia lanţul dintre Apus şi Răsărit; aceasta o simţim noi înşine, se simte în mare parte de opinia publică europeană, aceasta o voim şi, daca dinastia va împărtăşi direcţia de mişcare a poporului românesc, o vom şi face.

Oricât de adânci ar fi dezbinările ce s-au produs în timpul din urmă în ţara noastră, când e vorba de legea părinţilor noştri, care ne leagă de Orient, şi de aspiraţiunile noastre, care ne leagă de Occident şi pe cari sperăm a le vedea întrupate în dinastie, vrăjmaşii, oricari ar fi ei, ne vor găsi uniţi şi tot atât de tari în hotărârile noastre ca şi în trecut.

[20 mai 1883]

[„DIN CAUZA UNEI SELECŢIUNI ..."]

Din cauza unei selecţiuni mărginite la un număr mic de indivizi, împreunată cu sleirea progresivă a productivităţii pământului pe care trăiesc, se nasc, mai cu seamă în locuri izolate de munte, guşaţii cretinizaţi — neaude - neavede-neagreul pământului, mai mult buşteni decât oameni. Atât organele simţurilor cât şi iritabilitatea musculară sunt degenerate la aceşti oameni: nici impresii din afară, nici motive dinlăuntru nu sunt în stare a-i mişca în mod normal.

Se vede că d. Ion Brătianu a comandat Chiriţopolilor săi ca cu asemenea indivizi să-i populeze simulacrul de Adunare din Dealul Mitropoliei; căci te trec fiorii când vezi menajeria ce se crede chemată a modifica legea fundamentală a ţării şi care în realitate n-a fost înjghebată decât pentru a se opera o lovire de stat.

Mulţi roşii sunt de-o decrepitudine fizică vădită; mulţi n-au două dramuri de creieri veritabili

în cap; dar pentru cei mai mulţi cretinismul *moral* e semnul distinctiv al existenţei lor.

Nu avem deloc de gând de-a ne supăra pentru asta. Nimeni nu se mai supără pe bolnavii incurabili . Simptomele patente ne împing însă a scrie şiruri ca o încercare de studiu psihopatic nicidecum ca o apostrofă politică.

Cum să numim în adevăr pe aceste bipede cari n-au nici ruşine, nici onoare, nici remuşcare, cari, incapabile de bine şi adevăr, nu pot fi puse în mişcare de nici un motiv abstract şi uman, ci numai de nesaţiul pântecelui şi de viciile cari - i mănâncă pe la toate încheieturile ?

Cine cunoaşte de ex. pe acest Dimancea, foarte mărginit şi foarte impertinent, care nu pricepe nimic şi s' amestecă în toate, care nu-şi datoreşte cariera sa decât împrejurării că e nepot al d-lui Brătianu, cine cunoaşte pe Vilacrose, înţelepţit , precum am zis, în sacerdoţiul templelor Venerei vulgivage, pe ultrarevizionistul şi ultraliberalul d. Ştefan Belio , cunoscut pentru fel de fel de ultrarevizuiri de altă natură, cine cunoaşte pe luceferii negri Epurescu - fundescu , născuţi amândoi sub zodia ciorilor, şi vede această introlucare prezidată de cel mai fără de scrupul, cel mai cinic şi mai sofist dintre ei, de veneticul care plăteşte cu ură binefacerile patriei sale adoptive — n-ar mai fi adoptat-o ! — acela îşi poate face o idee de situaţia în care se află omul cuvântător rătăcit din fatalitate în acea menajerie.

Închipuiască-şi cineva la **ce rol** ar fi fost redusă opoziţia rămânând în acea mişină .

Închipuiască-şi cineva că oameni oneşti şi serioşi erau trimişi acolo ca să vorbească — cu cine ? Să convingă — pe cine ?

Pe-un Dimancea, pe-un Epurescu, pe Vilacrose, pe dolichodactilul Costinescu, pe mucenicul Simeon ?

E cu putinţă a vorbi cu asemenea oameni, necum a-i convinge ? Sunt ei oameni ? Sunt în stare să aprecieze un adevăr, să înţeleagă o idee, să simtă greutatea unui lucru, când ei n-au

---

Dumnezeu, n-au scupule , n-au conştiinţă ? Când nici o izbire morală nu mai e 'n stare a-i face să roşească ?

E ca şi când Laplace ar fi trimis să explice mecanica cerească şi ordinea divină a lucrurilor din lume înaintea unei adunări de idioţi !

Lucrul cel mai bun pe care opoziţia putea să-l facă era să nu recunoască această întrolucare , s-o părăsească înainte de-a se constitui. Ceea ce s-a făcut. Astfel oamenii mai întregi şi mai luminaţi din ţară au scăpat de sarcina penibilă de-a sta de vorbă şi de ceartă cu toată strânsura comună, ignorantă şi malonestă din care se compune majoritatea roşie. Mai au gust să înjure şi să întrerupă ? Înjure-se încai ei în ei, înjure reciproc pe cei ce-au fost în stare a produce asemenea caricaturi morale cum sunt ei. Cu oameni în puterea cuvântului nu sunt vrednici să vorbească şi nu vor mai vorbi.

Şi d. Ioan Brătianu gândeşte să prefacă strânsura aceasta în Adunare ordinară ? Va să zică vrea d-sa să mai domnească patru cinci ani cu o majoritate compusă din... scursăturile corupţiei sale administrative ?

Nul şi neavenit e tot ce fac, tot ce zic aceşti oameni.

Puşcăria şi *carantina* propuse de fostul lor prezident de Consiliu şi fost prezident de Cameră, de fratele drept al actualului prim ministru , iată ce merită aceşti oameni, iar nu să dicteze legile unei ţări.

Zilnic *hidoasa pocitură,* precum numeşte nemuritorul Alecsandri pe reptilul care a muşcat ţara aceasta de călcâiul ei achilic , ne vine cu reţete revizioniste în „Pseudo - românul ”, adecă ar vrea să discute. Ca şi când oameni ca pocitura, al căror creier, prin preformaţiune ereditară, e predestinat a produce neadevăr şi vicleşug, pot să discute cu noi onest şi fără sofisme vre-o cestiune din lume.

Bună—rea fie Constituţia, n-o discutăm cu oameni cari n-au dreptul de-a o discuta cu noi. Pact între ţară şi dinastie, Constituţia e un instrument de pace internă, întărit prin jurământul regelui, e proprietatea ţării. Numai reprezentanţii ţării, nu reprezentanţii lui Pelin şi Ţepeluş, au dreptul de-a o schimba. Nu avem a discuta cu furi şi gazde de furi preţul şi calitatea unor lucruri cari nu sunt ale lor.

Nu cei ameninţaţi cu puşcăria şi carantina de propriul lor şef pot modifica o iotă măcar din ceea ce constituie legământul între ţară şi Coroană. Nu apetiturile gaştei , pe care d. Ioan Brătianu însuşi a declarat în Senat a nu le mai putea sătura, pot să determine direcţiunea de mişcare a unei ţări cari a trăit şi s-a mişcat de la 1200 şi până azi, în timpi pe când cele mai multe din mutrele confiscate ale acestei introlucări se aflau încă peste Dunăre, încinse cu tei şi vânzând bragă.

Nu poate ţara aceasta, pururea liberă şi pururea vârtoasă prin caracterul poporului ei, să îngăduie a fi cretinizată cu de-a sila prin legi inspirate bilateral de demagogia cosmopolită şi de tendenţele absolutismului personal. Nu discutăm libertatea noastră şi a poporului nostru cu cârdul de ciori pe cari le-am emancipat. Între liber şi libert nu există punere la cale în privinţa dreptului public, căci condiţiile sunt absolut inegale . Cel dentăi n-are decât de pierdut, cel de-al doilea numai de câştigat.

[21 mai 1883]

[„PARTIDA ŞTEFAN BELLIO ...”]

Partida Ştefan Bellio , C. A. Rosetti, Dimancea, Costinescu, Epurescu, ca să nu mai citǎm decât cele mai mari ilustraţiuni ale ei, neîncetat a aruncat prin ziarul ,,Românul” invective opoziţiunii unite, care n-a priceput şi nu pricepe, n-a simţit şi nu simte, n-a preţuit şi nu preţuieşte binefacerile nespuse ale revizuirii constituţionale.

Aceşti îndărătnici nu vor să recunoască moralitatea şi curăţenia unei reforme electorale votate sub auspiciile de mai sus. În faţa neomeniei acestor retrograzi , organul d-lui Ştefan Bellio , C. A. Rosetti, Costinescu, Dimancea, Epurescu e *tutti quanti,* sleind se vede toate argumentele serioase, recurge şi la câteva glume de bun - gust , comparând pe senatorii şi deputaţii ce s-au retras din această nobilă şi onestă societate cu cuirasierii din *Marea Ducesă de Gerolstein , foarte viteji în cuvinte, dar la luptă neajungând niciodată la timp.* Mai întâi de toate, acei cuirasieri nu se află în *Marea Ducesă de Gerolstein ,* dar în altă operetă bufă , numită *Les Brigands* (sau *Tâlharii*).

Daca d-nu Rosetti cita pe Corneille şi pe Racine, i-am fi iertat asemenea confuziuni , dar în materie de literatură bufonă [î]l credeam că-şi cunoaşte mai bine autorii clasici. Odată restabilită exactitatea citaţiunii , ne vom învoi şi noi cu ,,Românul” a spune că opoziţia, care reprezintă după dânsul pe cuirasieri, într-adevăr poate prea târziu a sosit; de-aceea *Les Brigands* sau *Tâlharii* sunt stăpâni pe situaţiune şi au drept, o mărturisim şi noi, să râzǎ de jandarmi, întocmai ca tovarăşii lor din opereta lui Offenbach.

[21 mai 1883]

[„CÂND ACUM CÂTEVA LUNI...”]

Când acum câteva luni de zile d. C. A. Rosetti trimise de la Paris poruncă către credincioasele şi supusele sale slugi din Dealul Mitropolii pentru revizuirea Constituţii, el denunţă colegiurile **restrânse** ca nişte focare de imoralitate şi de corupţiune.

Corupţiune ! imoralitate ! repetară d' atunci pe toate tonurile vestalele de la „Românul”, care se vede că nu cunosc sau au uitat zicătoarea românească despre dracul care râde de porumbe negre. Corupţiune ! imoralitate ! răspund foiţele marelui partid al patrioţilor cu lefuri multe. Corupţiune ! imoralitate ! iată cuvintele care în discuţiunile zilei, după vechiul obicei al jurnalului d-lui Rosetti, au să ţie loc de argumente, de probe, de logică şi de bun simţ ; ele vor înlocui vestitul: *eşti austro - maghiar* din 1868 şi *bătaia de picior a consulului prusac , sau* România *aruncată la picerile contelui Andrassy* din anii 1871—75.

Un lucru care totdauna a deşteptat mirarea noastră este dispreţul adânc pentru publicul cititor ce se dovedeşte în aceste procedări de polemică; nemărginita încredere ce are d. Rosetti în ignoranţa şi uşurinţa clienţilor „Românului”; desăvârşita lipsă de respect pentru acel popor cu care stă la vorbă, pe care pe faţă-l tămâiază , şi pe care-l numeşte suveran, dar pe care-n fapt [î]l batjocoreşte ca curtezanii de opere bufe pe regele Hurluberlu I-ul sau Cacatoes al XIII-lea.

Cum nu se teme ca nu cumva printre cititorii jurnalului său să se găsească vrun om în fire şi cu minţile întregi care să-şi zică: ,,Dar proşti ne mai crede d. Rosetti pe noi românii când vine de ne vorbeşte de compţiune şi imoralitate !” Cum poate să crează d-lui că noi, în această ţară, nu ne cunoaştem unii pe alţii ? Că nu ştim cine este cinstit şi cine nu ? Că n-am auzit unde se află stările scandaloase şi lefurile cumulate ? În ce parte dezinteresarea şi în ce parte specula neruşinată a tot ce este mai sfânt ?

Ne zice d. Rosetti: colegiurile restrânse sunt imorale şi corupte; colegiele numeroase sunt azilul virtuţii şi al independenţii.

Dar, pentru Dumnezeu, am înţelege aceste afirmări daca legea electorală n-ar fi creat decât colegiuri restrânse; în lipsa unui punct de comparaţiune, iluziunile ar fi permise; şi am înţelege ca să se facă o încercare nouă, o experienţă a cărei rezultate fiind necunoscute încă ar putea da legitime speranţe de îndreptare a relelor existente.

Dar acesta este cazul ? Oare cu legea din 1866 n-am experimentat şi colegiile numeroase ca şi cele restrânse, cele cu vot direct ca şi cele cu două graduri de votaţiune ? Nu le cunoaştem pe toate ? Nu le-am văzut funcţionând ?

Ce ne zice d. Rosetti ? Colegiurile restrânse sunt imorale; colegiurile numeroase sunt azilul virtuţii; colegiurile restrânse permit falsificarea voinţei naţiunii; cu colegiuri numeroase vom avea o adevărată reprezentaţiune naţională.

Şi, ca o ironie a destinului, tocmai în momentul când d. Rosetti ne făcea un tablou încântător al veacului de aur ce ne aşteaptă când vom avea numa colegii numeroase, tocmai a doua zi după apelul ce face alegătorilor coleg. [al] IV-lea ca să trimeaţă ţărani în sânul Adunării legiuitoare, colegiul cel mai numeros, colegiul ţăranilor, colegiul celor patru milioane de săteni, stâlpul şi temelia casei româneşti trimite în Cameră pe d. Ştefănică Belio la Teleorman, pe d. P. Grădişteanu la Tecuci, cum trimisese odinioară pe d. Oscar Eliat la Râmnicu Vâlcii. Iată adevăraţii reprezentanţi ai ţăranilor; iată adevărata espresiune a clasei muncitoare din România, adevăraţii propovăduitori ai regimului de virtute care va înlocui vechea corupţiune !...

Faţă cu sploziunea (ca să vorbim ca stiliştii de la ,,Românul” !) de ilaritate care izbucni la

ştirea că sub regimul libertăţii alegerilor d. Ştefănică Bellio este alesul colegiului ţărănesc din Teleorman credeţi oare că ,,Românul" a rămas fără cuvânt ? Nu: alţii poate s-ar fi încurcat în splicaţiunile lor; organul d-lui Rosetti îşi aduse aminte de vorba românească: ,,Nu crede bărbăţele

ce vezi tu, crede ce-ţi zic eu" şi, fără nici o sfială, nici una nici două, el ne dărui nouă, opozanţilor , reapţionarilor , pe d. Ştefănică Bellio.

Dar vai ! d. Bellio, socrul de ieri, de azi şi de mâine, reclama, se supăra: el şi răspunse scurt şi coprinzător : ,,D-le redaptor , rău m-aţi trecut între reapţionari şi antirevizionişti : sunt ultraliberal şi ultrarevizionist ".

Ai dreptate, d-le Ştefănică Bellio ! Aşa e: noi românii suntem imorali, desfrânaţi. D-ta ai să ne îndreptezi . Nu ştim ce este munca, probitatea; o să ne înveţi d-ta. Lascar Catargiu, generalul Manu, G. Vernescu, Al. Lahovari, Gr. Păucescu, Al. Ştirbei etc. sunt nişte nenorociţi, corupţi şi corupători ; o să-i faci dumneata oameni de treabă; ei reprezintă trecutul, d-ta eşti viitorul; ei au jefuit pe ţărani, [î]i vei apăra d-ta.

Du-te dar la Adunarea din Dealul Mitropoliei; nu vei mai avea nenorocirea d' a găsi acolo pe acei oameni corupţi: ei au fugit şi v-au lăsat liberi să moralizaţi Ţara românească. **Te** vei întâlni acolo cu d, Petre Grădişteanu, reprezentantul ţăranilor din Tecuci; cu d. Stolojan, care a tratat în Cameră pe d. Skileru de cămătar care despoaie şi ruinează pe ţărani; cu Skileru , care a aruncat în faţa lui Stolojan milioanele câştigate în timpul ministeriului său; cu Mihălescu - warşawsky şi alţi atâţia, şi cu toţi împreună veţi lucra la regenerarea morală a Ţării româneşti; veţi stârpi corupţiunea şi imoralitatea; din ticăloşi şi necinstiţi ce eram până acum ne veţi face oameni de treabă...

Numai, pentru Dumnezeu ! deşi ultraliberal şi ultrarevizionist , moderează-te puţin, ca nu cumva, din mult zel, să ne moralizezi prea mult şi să nu ieşim toţi după chipul şi asemănarea d-tale.

[24 mai 1883]

[„DACĂ VORBIM DE ADUNĂTURA..."]

Dacă vorbim de adunătura de parveniţi lacomi, ignoranţi şi maloneşti din care se compune partidul d-lui C.A. Rosetti, „Pseudo - românul " ne răspunde că: *Naţiunea* ar trebui să fie *putredă de corupţiune* pentru a suferi o asemenea stare de lucruri.

Negamus consequentiam .

Incult este poporul nostru — e adevărat — şi, pentru că e incult, se ridică gunoaiele sociale deasupra lui; corupt nu este încă.

Blestemul semidoctismului , a culturii superficiale consistă în admiterea formelor esterioare ale civilizaţiei fără a fi pătruns fondul şi ideile ei.

Un popor îşi selectează oamenii săi conducători după un principiu oarecare; acel principiu e fundamentum divisionis , *e* punctul de vedere din care el judecă oamenii şi împrejurările. În evul mediu, când ţara trăia în războaie, vitejia era principiul în virtutea căruia un om se putea ridica din mijlocul poporului în sus; azi principiul în virtutea căruia oamenii ar fi să se ridice ar trebui să fie munca fizică şi cea intelectuală; dar munca, nu aparenţele muncii; producerea reală, nu specula, gândirea proprie, nu plagiatul, onestitatea, nu aparenţele onestităţii, virtutea, nu pretextarea virtuţii.

Dar pentru ca un popor să preţuiască, exact valoarea muncii fizice şi a celei intelectuale se cere un grad de cultură pe care al nostru nu-l are încă. O spunem încă o dată: naiv şi indolent ca toate popoarele tinere, se află în epoca cea mai rea, de tranziţie între barbaria sănătoasă şi cultura sănătoasă; judecata sa veche s-a dezechilibrat fără a fi înlocuită printr-o judecată nouă, deci înclină a lua aparenţele drept fond, a crede că d. C.A. Rosetti e român pentru că se numeşte ,,Românul" şi a-l crede patriot pentru că d-sa singur se proclamă patriot.

Astfel trădătorul numindu-se erou, plagiatorul, geniu, pungaşul mare financiar, panglicarul om politic, cămătarul negustor, speculantul de idei om cu principii şi speculanta de sineşi femeie onestă, judecata poporului nostru s-a falsificat din ce în ce şi, la formarea sferelor sale ideale, el a pierdut pretutindenea punctul de plecare sănătos, principiul genetic , fundamentum divisionis .

Atât de putred şi de mincinos e mediul pe care d. **C.A.** Rosetti l-a creat împrejurul său încât e de-ajuns ca cineva să intre în contract cu roşii, să vrea să voteze pentru un roşu, spre a deveni necinstit.

Fiindcă ne place totdeuna a ilustra teoriile noastre cu exemple concrete, vom cita scandaloasa alegere a d-lui Tache Giani la Dâmboviţa. Acest fost ministru de justiţie, acest om învăţat la

Paris, de la care s-ar fi putut aştepta o corectitudine formală măcar în purtarea politică, ne dovedeşte pur şi simplu că e un speculant venetic, lipsit de orice scrupule, prin modul în care a fost ales.

Între alegătorii săi vedem:

17 funcţionari ai guvernului
2 alegători fără cens legal şi în fine, ca culminaţie :
6 alegători *fără nici un cens.*
De aceşti din urmă ne vom ocupa în special.

Întâi sunt cei trei fraţi Chrysenghis , nepoţi a d-lui Giani, câteşitrei cu studii făcute în străinătate, cărora cultura şi creşterea lor aleasă le-a permis a vota în *conştiinţă* pentru unchiul lor în virtutea unui act *fals* de cumpărătură a unui pământ al bisericii din comună Bâldana .

Apoi vin fraţii Dimitrie şi Scarlat Ghica — fiii d-lui John Ghica (sau a *prinţului,* cum [î]i place a se numi fostul *bei* de Samos). Aceşti d-ni nu posedă o *palmă* de pământ în Dâmboviţa şi cu toate acestea au votat ca proprietari ai unor părţi din Ghergani .

O probăm.

La tribunalul judeţului Dâmboviţa sunt înregistrate , în noiemvrie 1881, *două acte de renunţare* ale fraţilor Scarlat Ioan Ghica şi Dimitrie Ioan Ghica — identice în privirea formei, neidentice în privirea cuprinsului, căci prin fiecare din ele fraţii renunţă, în favoarea tatălui, la părţile lor respective din Ghergani . Iată actul nr. 592.

Act de renunţare

Subsemnatul Scarlat Ioan Ghica declar prin aceasta că moşia Crângul-lupului , care face parte din moşia Gherganii , ce *se făcuse donaţiune mie* de către părintele meu Ioan Ghica prin actul transcris de tribunalul Dâmboviţa la no ..., astăzi *de-a mea bunăvoie* şi fără *nici o rezervă*[1] din parte-mi, în coînţelegere cu părintele meu, declar că renunţ la această donaţiune, considerându-se actul cu *nul şi* de *nul efect.*

Asemenea, ca procurator al d-lui Ioan Ghica, autorizat cu procură autentificată de tribunalul Ilfov, secţia de notariat sub no. 1292/ 81, declar că d. Ioan Ghica, convenind cu mine asupra renunţării ce fac la donaţiunea imobilului vorbit mai sus, *acceptă această renunţare cu beneficiul ce-i acordă.*

Spre credinţă s-a făcut acest act, care se va autentifica după cererea noastră de Trib. Dâmboviţa , *făcând anotaţie şi în registru în care se află transcrisă donaţiunea.*

(Semnat) *Scarlat I. Ghica*

În actul de renunţare no. 593, d. Scarlat Ioan Ghica, ca procurator **al** fratelui său Dim. Ioan Ghica, face o declaraţie analogă în privinţa moşiei Săbieştii , tot parte din Ghergani , ce-i fusese donată acestui din urmă.

Aceste acte, preţioase amândouă, sunt autentificate de Trib. Dâmboviţa . Declaraţia legală de autenticitate e semnată de prezidentul Nanu *Giani,* de d. A. Botea , de grefierul A. Stoenescu .

Actualul ministru plenipotenţiar din Londra, d. Ion Ghica, donase fiilor săi aceste părţi de moşie *tocmai pentru ca ei să aibă dreptul de-a vota în colegiul I.*

Vânzând însă moşia Boldul (din R. Sărat) ovreiului galiţian Solomon Zibalis , o avere dotală a trebuit asigurată în Ghergani , deci acele donaţiuni, *făcute pentru a conferi drepturi politice,* trebuiau desfiinţate, Gherganii descărcaţi de ele.

Odată însă donaţiunile *nule* şi de *nul efect,* dreptul politic rezultând din ele e asemenea nul şi de *nul efect.* Fraţii Scarlat şi Dimitrie de doi ani încoace nu mai aveau dreptul de-a vota în colegiul I de Senat şi Cameră la Dâmboviţa .

Iată la ce hal ajunge cine intră-n cârd cu C.A. Rosetti, Giani, Carada, Cariagdis şi cum i-o mai fi chemând. La escrocherie politică, la uzurpare de drepturi. Şi aceasta s-a 'ntâmplat în judeţul în care-a trăit omul cel mai drept, duşmanul a toată necinstea şi a toată înşelăciunea , sfânt - adormitul renăscător al poporului românesc, Matei Vodă Basarab.

Iată cum se aleg revizioniştii la noi! Iată cum ţara vrea *revizuirea !* Iată cum, mână mânjind pe mână şi amândouă obrazul, Guliţă ajunge deputat al colegiului II de Dâmboviţa .

Acest deputat are obiceiul de-a cita des Englitera. ,,La noi, în Englitera, e aşa ş-aşa şi pe dincolo".

Un ţăran din Ghergani găsise nişte ouă de cioară. *„La noi, în Englitera,* un asemenea ou costă 6 pân-la 7 franci."

La *noi,* în România, sămânţa de ciorovină e mai ieftenă: dovadă mulţimea de pui zburătăciţi în Dealul Mitropoliei. Asta e pozitiv.

Dar oare la *voi,* în ... Englitera, votează cineva în colegiul I pe baza unor acte de donaţiune *nule* şi de *nul efect?* La *voi,* în ... Englitera, fură cineva dreptul unui judeţ *eminamente istoric* de-a se reprezenta în Sfatul ţării în favorul unor venetici pripăşiţi ca Tache Giani? La *voi,* în ... Englitera, Cariagdis [î]l cheamă pe lordul - mayor al Londrei, C.A. Rosetti pe şeful partidului liberal? La *voi,* în ... Englitera, plebea Ţarigradului domneşte în toate şi peste toate?

[1] *nici ... electorală?*

,,Ori te poartă cum *ţi-e* vorba, ori vorbeşte cum ţi-e portul".

Daca la voi, în Englitera, predominarea îndelungată a onestei rase anglo - saxone şi ţinerea morţişă la tradiţiile trecutului, la legea şi limba strămoşilor, au făcut din acea ţară cea mai puternică din lume, tot astfel şi la noi, în România, predominarea poporului român, a tradiţiilor lui

de drept şi istorice va duce această ţară la culmea puterii pe care i-au menit-o Dumnezeu.

Aşa e, d-le C.A. Rosetti !

Faceţi averi, vă creaţi gloriole de-o zi, vă credeţi mari în închipuirea d-voastră! Dar va veni o zi în care o uşoară suflare a pieptului acestei ţări va spulbera toată pleava din Bizanţ, în [care] nici prin vis nu va trece generaţiilor viitoare ca un C.A. Rosetti a fost *posibil* măcar pe pământ românesc.

Precum marii şi înţelepţii egipteni, gonind pe hyxoşi , au nimicit orice urmă ce-o lăsase pe pământul sfânt al râului cu izvoarele necunoscute, tot astfel o generaţie mai bărbată va zdrobi toate urmele ce le faceţi pe acest pământ.

[26 mai 1883]

[,,MIERCURI SEARA...”]

Miercuri seara metropolitul romano -catolic s-a întors de la Roma şi a fost primit cu mare pompă la gara Târgoviştii. Peste cincizeci de preoţi catolici, elevii seminarului de la Cioplea şi câţiva dintre notabilii comunităţii romano - catolice din Bucureşti l-au felicitat pe *viitorul prelat român* şi cu ocaziunea aceasta s-au văzut cele dentăi pălării late în Bucureşti. De la gară, monseniorul Paoli s-a întors la Bărăţie , unde-şi are *deocamdată* reşedinţa. Alaiul de vreo şaptezeci de trăsuri a trecut de-a lungul podului Mogoşoaii şi, desigur, trecând prin lumina lămpilor electrice de la palat, manifestanţii şi-or fi zis cuvintele: Alea jacta *est.* Erau multe flori, cununi, ghirlande mari, buchete de tot felul, multă veselie era şi multă speranţă oglindită în deosebitele feţe.

Puţin timp după încheierea Tratatului de la Berlin monseniorul Paoli a fost la Viena, unde împăratul Francisc Iosif I l-a primit în mai multe rânduri. Întorcându-se din această călătorie, zelosul prelat s-a apucat de zidirea catedralei şi, pe când se puseseră temeliile ei, în cercurile mai intime ale bisericii române unite din Ardeal se vorbea despre înfiinţarea unui seminar român romano -catolic în Bucureşti. Era vorba să se adune pentru acest seminar profesori *români,* formaţi la *Blaj,* la iezuiţii din Pesta, în seminarul Sfânta - barbara din Viena ori în colegiul *De propaganda fide* din Roma, c-un cuvânt cei mai distinşi dintre preoţii românilor greco - catolici .

Acest plan produsese oarecare amărăciune chiar în cercurile chemate a da elementele pentru realizarea lui, căci, deşi buni catolici, *cei mai mulţi dintre preoţii români uniţi sunt încă şi mai buni români.* Astfel tocmai din aceste cercuri a străbătut ştirea că monseniorul Paoli primeşte din Viena o însemnată subvenţiune anonimă şi că în curând se va înfiinţa în Bucureşti o metropolie romano - catolică .

Deşi aflaserăm încă de pe atunci despre toate aceste, nu le-am dat nici o importanţă; la urma urmelor era mai bine ca ţara să fie surprinsă, oarecum speriată, pentru ca deodată să-şi adune toate puterile.

Răspândindu-se, în sfârşit, ştirea despre înfiinţarea metropoliei din Bucureşti, două dintre ziarele capitalei, ,,Binele public” şi ,,România liberă”, au grăbit a da expresiune simţimântului de jignire pe care ştirea aceasta l-a produs în ţară.

Abia acum, după ce-am fost atinşi de amărăciunea colegilor noştri *liberali,* noi, organ al elementelor conservatoare, ne-am pronunţat şi noi asupra atitudinei ce credem că trebuie să se ia faţă cu propaganda catolică.

Şi astă dată însă am fost cei mai moderaţi; un singur cuvânt aspru nu se găseşte în articolul nostru de atunci; din contra: am stăruit asupra primejdiilor ce-ar putea să rezulte pentru noi din lupta pentru religie, dacă în această luptă ne-am lăsa să fim împinşi spre intoleranţă , fie religioasă, fie naţională.

Orişicine, citind cu luare aminte acel articol al nostru, va fi simţit că unul dintre motivele pentru care combăteam intoleranţa era cu desăvârşire politic: *avem o dinastie populară, dar încă străină şi de tot tânără.*

Îndeosebi astăzi nu avem nici un interes particular de a susţine această dinastie; o susţinem numai pentru ca soarta ţării noastre e legată de dânsa.

Nu ni se poate dar zice c-am f*ost* reacţionari, „ruginiţi ” ori pasionaţi în cestiunea metropoliei catolice; aspri am fost numai faţă cu noi înşine şi-am cerut prin câteva articole de-a rândul ca episcopatul nostru *să combată propaganda anticreştină ,* să ia măsuri severe contra feţelor bisericeşti *cu purtări scandaloase* şi să stăruiască pentru ridicarea nivelului de cultură al preoţimii noastre, să-i deie dar bisericii *tăria de care va avea trebuinţă în lupta ce-o aşteaptă.*

Aflăm însă că episcopatul nostru este hotărât a începe o acţiune anticatolică .

Fără îndoială preoţii sunt cei dentăi chemaţi a apăra biserica; nu putem însă aproba hotărârea episcopatului nostru de-a se pune el însuşi în fruntea mişcării. Lupta, după părerea noastră, trebuie să fie purtată de credincioşi, cu binecuvântarea numai a capilor bisericeşti. Aceasta cu atât mai mult cu cât capul statului este catolic. Popor ortodox în puterea cuvântului, noi nu voim să ştim nici de cezarismul , în care biserica nu are nici o importanţă în viaţa politică, nici de cezaro - papismul *muscălesc.* Avem doi capi, unul lumesc, altul bisericesc; fieştecare independent, nici unul slugă celuilalt, şi ordinea publică a ţării noastre ar fi ameninţată când

aceşti capi ar începe a se combate unul pe altul.

Văzând dar atitudinea episcopatului, ne-am crezut datori a lăsa la o parte toate rezervele şi-a pune în vederea tuturora cumcă: mişcarea anticatolică ce se produce în ţară prezintă pericolul că poate să fie esploatată ca un instrument în contra dinastiei şi, prin urmare, mişcarea ar putea deveni fatală pentru ţara noastră. Monseniorul Paoli, am zis, *este preşedintele unei Comisiuni Mixte în materie de conştiinţă religioasă,* un agent al Curţii din Viena care şi-a pus alternativa: ori fac propagandă în Orient, ori slăbesc poziţia dinastiei Hohenzollern în România.

,,Timpul" e perfid, îşi permite a zice reptilul fondurilor secrete, ,,Gazette de Roumanie".

Suntem perfizi noi, care spunem adevărul; nu sunt însă perfizi aceia cari 'l ştiu mai bine decât noi şi-l ascund.

Iată, după ,,Ortodoxul ", informaţiunile pe care i le dă capul nostru bisericesc Sfântului Sinod în cestiunea în care noi suntem acuzaţi de perfidie:

> Cu această ocaziune socot de datoria mea a informa pe Sf. Sinod că eu, din motivul celor publicate în jurnale, respectiv de impunerea unei jurisdicţiuni papale în capitală sub titlu de arhiepiscopat , în contra tratatelor din vechime şi a uzului ţării, am abordat pe d. ministru preşedinte al Consiliului şi am espus drepturile sfintei noastre biserici, apărate energic chiar de sultanii Imperiului otoman, şi l-am rugat să-mi dea informaţiune dacă este vreo stăruinţă oficială în această afacere şi dacă nu cumva guvernul a luat vreun angajament. D. ministru m-a asigurat că nu este nimic şi nu se face nimic.
>
> Tot astfel am fost asigurat şi de către d. ministru al cultelor că nu este nici o ameninţare în contra drepturilor noastre ecleziastice şi nici se poate să fie.
>
> Nu m-am mărginit aci.
>
> Temându-mă să nu se fi luat vreun angajament mai nainte, am rugat pe d. V. Boerescu, fost ministru de esterne, să-mi dea cuvenitele informaţiuni. De către domnia sa nu mai puţin am fost asigurat că, deşi s-au făcut oarecari încercări în această, privinţă, totuşi guvernul n-a putut şi nici poate lua vreun angajament, căci o asemenea cestiune nu poate fi tratată decât de către puterile centrale ale statului, adecă, de către Adunările ţării în unire cu guvernul.

Guvernul nu ştie aşadar nimic.

Fără de ştirea şi învoirea lui se fac toate.

Dar cine ştie atunci ?

Maiestatea Sa Regele, ar zice *perfizi,* carele cu ocaziunea revizuirii voieşte să-i deschiză catolicismului o poartă largă în Constituţiunea noastră.

Acum catolicismul, mai târziu coloniile străine; încet - încet ţara aceasta trebuie să fie pătrunsă de-un spirit mai sănătos şi altoită cu elemente mai sănătoase.

Am dori să ştim dacă d-l Brătianu e de părere că este bine să se vorbească astfel în ţară?

Ce se petrece aici !? Este d-l Ioan Brătianu tras pe sfoară ori *inteligentul* d-l Ioan Brătianu are de gând să tragă pe sfoară pe Austria şi pe papa? Cum l-a mai tras şi pe principele Gorciacoff !

Foia franţuzească cea loială ne spune că e vorba ca, în loc de un episcop *in partibus ,* să-l avem pe monseniorul Paoli drept concetăţean , iar, în loc de franciscani , să li se dea ciangăilor din Moldova preoţi *români,* crescuţi în seminarul ce se va înfiinţa în Bucureşti, fără îndoială cu cheltuiala statului, *din veniturile moşiilor luate de la mănăstirile noastre.*

Noi ştim mai mult: monseniorului Paoli şi sufraganilor săi le sunt rezervate locuri în Senat; seminarul va avea rang *academic* şi se va înfiinţa în Bucureşti o capelă în care serviciul divin se va celebra în românește, conform cu ritul oriental, de către nişte preoţi români uniţi cu biserica papală. Papa nu voieşte să ne ia naţionalitatea, ci *religia* strămoşească ...

Ce vor însă cei din Viena şi cei din Pesta?!

În numărul de la 1 iunie, ,,Allgemeine Zeitung" din Munich publică, sub titlul: *Propaganda catolică la slavii de sud* un articol cu desăvârşire asemănat celui publicat de noi sunt acum opt zile. Citind acest articol, orişicine ar fi dispus a crede că el a ieşit tot din pana noastră, dacă s-ar vorbi şi de noi într-însul. Ne mărginim a indica cititorului că-1 vom comunica curând în traducere.

Habsburgii au făcut şi fac propagandă catolică; o fac din Bosnia şi-o fac din Bucureşti.

După părerea foii germane, la slavii de sud ea va produce o turburare, dar succese nu va putea să aibă; după părerea noastră, la noi ea va avea chiar mai puţine succese, dar va putea să slăbească poziţia unui rege catolic.

A fost deci o lipsă de tact politic din partea Scaunului papal de-a fi dat mână de ajutor pentru punerea în lucrare a unui plan ca acesta; am zis-o în rândul trecut şi o repetăm şi acum.

Papa ne împinge — din nefericire — spre Rusia şi sileşte pe un rege catolic să lupte de 'mpreună cu noi contra bisericii al cărei fiu este — ori să se desparţă de-o ţară care l-a iubit şi-a fost totdeauna gata să-şi dea sângele pentru mărirea lui.

Astfel toată seria de fapte şi de combinaţiuni enumerate concurg în mod concentric pentru a ne dovedi că pasul pe care biserica Apusului o face în împrejurările de faţă în Orient este lipsit de tactul politic îndealtmintrelea atât de propriu acelei biserici.

[29 mai 1883]

[„D. DIMITRIE IOAN GHICA..."]

D. Dimitrie Ioan Ghica ne-a trimis o întâmpinare relativă la afirmarea noastră că fraţii Dimitrie şi Scarlat I. Ghica au votat în colegiul I de Dâmboviţa fără să fi avut dreptul acesta.

Daca d. Dimitrie I. Ghica se mărginea pur şi simplu la restabilirea faptelor şi la protestaţiunile ce-ar fi avut a le face în numele său am fi fost fericiţi să publicăm întâmpinarea d-sale tale - quale , cu beneficiu de inventar se 'nţelege , adecă cu rezerva de a ne face observaţiunile noastre.

Dar, cu acea abilitate atât de comună în ţara noastră, d-sa s-a folosit de exordiul sau introducerea întâmpinării pentru a face oarecari observaţiuni estetico - stilistice la adresa „Timpului", lucru la care fără îndoială nu avea nici un drept. Exordiul discursurilor şi scrisorilor are cu totul altă menire şi trebuie să se ţie de obiect ca şi restul.

Am răspuns aşadar d-lui Dimitrie Ion Ghica că, daca binevoieşte a şterge acele observaţiuni, suntem gata a-i împlini cererea cu cea mai mare bucurie, dar, daca stăruieşte ca acel pasaj să rămâie, ne dispensează, spre marea noastră părere de rău, de datoria, îndealtmintrelea plăcută, de-a da satisfacere unui bărbat care s-ar crede nedreptăţit prin şirurile noastre.

Că nu primim lecţii de stil decât doar de la *maiştri* de stil se 'nţelege de la sine. În epoca de grecituri stilistice, de forme fără fond şi de vorbe fără 'nţeles , noi am crezut că, scriind româneşte drept şi fără înconjor, numind lucrurile pe numele lor şi alegând cei mai exacţi echivalenţi lexicali , atât pentru ideile cât şi pentru resentimentele noastre, vom contribui a însănătoşa spiritul public de platitudinea cu care l-a 'mbolnăvit demagogii ignoranţi şi perverşi de la organele roşii. Când un om care lucrează tot în direcţia noastră, a adevărului, ne-ar da consilii, le-am primi; de la oricine nu le primim.

În urma acestei rezerve d. Dimitrie I. Ghica şi-a retras articolul, pentru a-l publica în ... ,,Românul", ni se pare. N-avem nimic de zis; liber să facă ce pofteşte.

Dar înainte de-a şi-l retrage noi l-am citit.

Observăm, una la mână, că noi am spus despre *amândoi* fraţii că au votat fără drept. Unul din ei a răspuns, celălalt n-a răspuns. Aşadar afirmarea noastră, întru cât e nerelevată , se confirmă în parte cel puţin prin tăcerea celuilalt.

Observăm, două la mână, că d. Dimitrie I. Ghica afirmă cumcă în locul moşiei la care-a renunţat i s-a donat alta, Colacul, tot din trupul Gherganilor .

Cu privire la aceasta am citit chiar două acte făcute la legaţiunea din Londra, după petiţia dată ministrului nostru de acolo de către el însuşi, acte autentificate în fine de Trib. Dâmboviţa .

Aşadar Colacul este a d-sale, şi în virtutea Colacului a votat.

Dar, colac necolac , şi proprietatea aceasta are un cusur.

E o moşie a statului vândută d-lui Ion Ghica pentru a fi plătită în rate. D-sa îşi rezervă pentru sine prin acel act dreptul de-a tăia *pădurea.* Pădurea se taie şi se vinde, dar, daca nu ne 'nşelăm , *din costul moşiei nu i s-a plătit statului pân' acum nici o rată* .

Plus moşie *minus* datorie egal 0 (a - a = 0).

E *curioasă* proprietatea aceasta!

D. Dimitrie Ioan Ghica va concede că un act poate fi îmbrăcat în toate formele legii şi cu toate acestea *contrar spiritului ei.*

În orice caz legea noastră electorală a voit ca proprietari *reali* să voteze în colegiul I, nu proprietari fictivi cu un drept de alegere uzurpat prin acte economicoase .

Oare aşa se face la ... noi, în Englitera?

[31 mai 1883]

[„REPRODUCEM MAI LA VALE..."]

Reproducem mai la vale admirabilul manifest al d-lui Dumitru Brătianu, publicat în numărul de azi al „Naţiunii". Admirabil ca formă şi ca cuprins. În rând cu descrierea energică a domniei şi manoperelor speculanţilor roşii, găsim şi o critică la adresa opoziţiunii unite. Alianţa opoziţiunii unite

> nu servă decât a paraliza adevărata acţiune şi a liberalilor şi a conservatorilor şi a împiedeca prin urmare întărirea sau mai bine reconstituirea partidului liberal şi a partidului conservator; fără de cari partide regimul parlamentar nu poate prinde rădăcini.

Fiecine are logica punctului de vedere pe care-l ocupă. Nu discutăm deci ceea ce zice d. D. Brătianu la adresa noastră; vom afirma numai că *alianţa* în contra domniei unei societăţi de esploatare şi a unui guvern precum le descrie d-sa însuşi în şirurile de mai la vale a fost o datorie imperioasă ce li se impunea tuturor.

[1 iunie 1883]

[„MAI JOS URMEAZĂ..."]

Mai jos urmează cuvintele rostite de M. Sa către comisiunea numiţilor din Dealul

Mitropoliei. Ni se spune prin ele că *iubire de patrie* bate în pieptul celor pe cari fostul lor şef şi prezident, d. Dumitru Brătianu, i-a ameninţat cu puşcăria şi carantina, a căror lăcomie chiar d. Ioan Brătianu a declarat a n-o mai putea sătura.

Iubire de patrie şi maturitate pentru Văcăreşti sunt identice în zilele M. Sale, în cari toate cuvintele şi-au schimbat înţelesul, de au azi o semnificare diametral opusă la ceea ce-o aveau odinioară în gura şi conştiinţa acestui popor onest. Prezidentul Republicei Ploieştilor e model de fidelitate, binemeritatul Orăşanu model pe poet al Curţii, C.A. Rosetti sufletul ideii monarhice ... Radu Anghel şi Costinescu culmea iubirii de patrie.

[3 iunie 1883]

[„DUP-O TĂCERE ÎNDELUNGATĂ...”]

Dup-o tăcere îndelungată s-a pronunţat, în fine, şi ,,Românul” în cestiunea Mitropoliei romano - catolice din Bucureşti. În două articole deosebite se încearcă a slăbi adevărurile stabilite de noi.

Acum câteva săptămâni, înalt Preasfinţia Sa Părintele Mitropolit Primat l-a întrebat pe *amicul său* politic, d-l I.C. Brătianu, dacă sunt ori nu întemeiate ştirile răspândite în privirea înfiinţării unei mitropolii romano - catolice în Bucureşti şi ... a primit răspunsul că *,,Nimic nu se face”.*

N-avem dar nici un cuvânt de-a felicita pe capul nostru bisericesc pentru amicii politici pe cari şi i-a ales.

Tot astfel ,,Românul” ne spune în numărul de la 1 iunie *că ,,nu va discuta cestiunea în sine”.* Nu-i putem felicita nici pe cititorii „Românului” pentru organul pe cari l-au ales.

Oare de ce nu discută ,,Românul”?

Organele de publicitate sunt create anume pentru a discuta cestiunile de interes public. Fiece partid îşi arătă prin ele vederile, pentru ca opinia publică să fie lămurită asupra scopurilor ce urmăreşte .fiecare din ele.

Îndată însă ce un partid are vederi pe care le ştie în *opoziţie cu simţimântul public,* organul lui *nu discută* cestiunile în sine. D-l I.C. Brătianu ţine să fie popular, însă se fereşte de-a spune adevărul,

---

pentru că ştie că scopurile ce urmăreşte sunt în opoziţie cu conştiinţa noastră publică şi de-aceea nici „Românul” nu are voie să discute *cestiunea în sine.*

Colegii noştri din Strada Doamnei merg însă şi mai departe. Ei îşi dau silinţă să *ascunză* adevărul.

> La Bucureşti — zic ei — exista, din *timpi foarte depărtaţi, o* episcopie catolică. Acum, după ceea ce spune ,,Timpul”, acea episcopie se va preschimba în mitropolie.
>
> Situaţia de drept şi de fapt a acelei autorităţi ecleziastice întru nimic *nu spune* că s-ar schimba din ceea ce era până acum.

E inexactă informaţia ce-o dă „Românul” cititorilor săi despre *spusele* noastre.

La Bucureşti n-a existat *niciodată o* episcopie catolică.

Monseniorul Paoli a fost episcop nu de Bucureşti, ci de *Nicopoli.*

Împăratul Carol VI a mutat reşedinţa episcopiei paulicane de la Nicopoli la Craiova, iar în urmă, de la Craiova, reşedinţa s-a mutat la Bucureşti, dar aceasta nu în *timpi foarte depărtaţi.*

Tot atât de puţin adevărat este că episcopia se va *preschimba* în mitropolie.

S-a *înfiinţat o mitropolie de Bucureşti* al cărei sufragan poate fi unul de Nicopoli.

N-am spus, în sfârşit, că *situaţia de drept şi de fapt* a acestei autorităţi ecleziastice întru nimic nu se schimbă.

Monseniorul Paoli a fost episcop *in partibus infidelium ,* iar, după dreptul canonic al bisericii apusene, asemenea episcopi se numesc pentru acele ţări ale necredincioşilor în care cultul catolic este îngăduit, fără ca biserica papală să aibă o poziţie oficială în organismul statului.

Acum monseniorul Paoli nu este mitropolit *in partibus infidelium ,* ci mitropolit de Scaun sistemizat : el a fost în trecut un reprezentant al Scaunului papal şi vorba e ca pe viitor să fie un dignitar bisericesc *român.* Am zis dar că pe viitor vor fi în România două biserici, doi capi bisericeşti.

Ştiind că se adresează la un public alcătuit de oameni cari nu cunosc îndestul istoria ţării lor, ,,Românul” îşi da silinţa să falsifice adevărul istoric şi să-i inducă totodată în eroare asupra *situaţiei de drept şi de fapt* a noului mitropolit catolic.

Dar nici atât nu e destul.

Am insistat într-un articol pentru mănţinerea toleranţei atât religioase cât şi naţionale, iar într-altul am zis:

> Orişicine, citind cu luare aminte acel articol al nostru, va fi simţit că unul dintre motivele pentru care *combatem intoleranţa* era cu desăvârşire politic: **avem o dinastie populară, dar încă străină şi de tot tânără.**

Tot pentru acest cuvânt am dezaprobat atitudinea episcopatului nostru în cestiunea mitropoliei catolice, căci, ziceam noi, nu e bine ca să înceapă capul nostru bisericesc o luptă în care poate s-ar vedea silit să se despartă de cel lumesc.

E bine, ori nu, să se înfiinţeze o mitropolie catolică în ţara noastră? Iată o cestiune pe care încă noi n-o discutăm în sine, în mod absolut pentru toţi timpii şi pentru toate împrejurările. Ceea ce afirmăm însă e: că rău, cu desăvârşire rău facem permiţând acest lucru într-un timp în care avem un rege catolic şi un moştenitor prezumtiv care e asemenea catolic şi de la care, popor tolerant ce suntem, nu cerem renegarea. Principele Anton de Hohenzollern, capul augustei noastre dinastii, german de viţă veche, a trebuie să renunţe la tronul unei ţări germane pentru că era catolic; noi, românii, suntem mai toleranţi ca ... germanii şi, îndeosebi noi, ceşti de la „Timpul", stăruim să şi rămânem toleranţi, mândri de conştiinţa noastră naţională, plini de respect pentru a celorlalţi.

Acesta este punctul nostru de vedere.

> Îndeosebi astăzi n-avem nici un interes *particular* de-a susţine această dinastie; o susţinem numai pentru că, *soarta ţării noastre e legată de dânsa.*

Cu toate aceste „Românul" vine să le spuie cetitorilor săi că exploatăm simţimântul naţional.

Despre partidul *conservator* zice „Românul" una ca aceasta?!

Ia să vedem cine surpă poziţia dinastiei de Hohenzollern în România!?

De câte ori s-a produs în ţară vreun curent contra d-lui I.C. Brătianu, întreţinuţii şi amicii săi politici şi-au dat silinţa de-a dirige acest curent în contra Coroanei.

Astfel, în cestiunea Strousberg, în care s-a aruncat toată vina asupra Domnului, pentru că înşelătorul era german. Sunt încă vii în amintirea tuturor cuvintele d-lui Câmpineanu despre abisul dintre ţară şi Coroană Republica de la Ploieşti şi scandalul de la sala Slătineanu sunt lucruri pe cari noi, oamenii cu principii monarhice, ni le reamintim mereu ca un fatal *memento.*

Deci vom răspunde celor de la „Românul" următoarele:

„Voi aţi făcut dinastia de Hohenzollern *impopulară* şi, dacă este adevărat ceea ce zicea d-l Câmpineanu şi ceea ce făcea d-l Candiano - popescu , conservatorii au săvârşit un act *impopular* când au scăpat situaţia prin sprijinirea dinastiei, un act care i-a făcut pe un timp îndelungat pe conservatori chiar impopulari şi imposibili. Şi tot voi aţi făcut, în urmă, ca nimeni să nu mai fie pe viitor dispus a menţinea această dinastie, când vi s-ar mai prezenta vro ocazie de a o răsturna".

V-aţi ajuns scopul: partidul *conservator* nu mai are nici un interes **particular** de-a susţinea dinastia, pe al cărei întemeietor l-aţi împins în o direcţie radicală; o susţinem numai pentru că interesele ţării sunt legate de dânsa.

Şi nu are viitor dinastia care se reazimă pe elementele republicane, căci ele o susţin numai câtă vreme le vine lor la socoteală, câtă vreme au interese *particulare* de-a o susţinea; asta voiam s-o zicem!

Rău face ,,Românul" când umblă cu sofisme; am zis-o cu perdea şi n-ar fi trebuit să ne silească a vorbi mai pe faţă.

Sunt lucruri ce nu, se pot încerca în ţara aceasta fără de a produce o adâncă zguduire: unul dintre aceste este schimbarea relaţiilor religioase.

De aceea în punctul acesta politică de partid să nu facem.

Am zis că, oricât de adânci ar fi dezbinările ce s-au produs în timpul din urmă, politica bifurcată a Austro-Ungariei ne va găsi strâns uniţi - şi-am zis-o aceasta din convingere.

Domnul I.C. Brătianu va fi având motive politice de a-i face concesiuni Scaunului papal în forma şi Austro-Ungariei în fond; mai curând însă ori mai târziu va trebui să se încredinţeze că nimeni nu poate în ţara aceasta îndrăzni ceea ce se plănuieşte.

După informaţiunile noastre, monseniorul Paoli a fost ţinut timp îndelungat *in petto* şi n-a fost creat în congregaţie publică decât în urma unui aranjament avut cu guvernul român.

Iată şi punctele principale ale acestui aranjament:

> [1)] biserica romano - catolică va fi recunoscută drept *a doua biserică constituită* în România; 2) mitropolitul catolic DIN Bucureşti va avea sufragani în România şi în Bulgaria, însă, va fi proclamat *cetăţean român* şi va avea poziţia mitropoliţilor noştri ortodoxi ; 3) seminarul romano - catolic de la Cioplea va fi prefăcut în seminar romano - catolic *român.*

Dacă ,,Românul" poate să declare că aceste informaţiuni sunt inexacte, vom înceta şi noi a ne mai preocupa de cestiunea mitropoliei romano - catolice din Bucureşti.

Este monseniorul Paoli tot *in partibus infidelium* ori nu?

Iată întrebarea la care cerem un răspuns precis. Şi, dacă este *in partibus infidelium,* prea puţin ne pasă, poarte chiar titlul de papă. Dacă nu este însă *in partibus,* noi, conservatorii, avem în statul român rolul de a apăra tradiţiile neamului nostru şi, mai presus de toate, pe cele religioase şi ne vom folosi în această apărare de toate mijloacele, în puterea cuvântului: *de toate.* Căci nu apărăm numai religia, ci totodată şi dinastia noastră, şi monarhia.

Vrednicul de amintire Alexandru Ioan I. Cuza n-a fost răsturnat de conservatori: conservatorii s-au mărginit a nu-l susţine când adversarii lui politici au voit să-l răstoarne. Şi motivul care i-a îndemnat pe conservatori a consimţi la răsturnarea unui monarh era cu desăvârşire monarhic: le părea că o dinastie străină va fi mai trainică decât una pământeană. De aceea ei nu au consimţit decât după ce *răsturnătorii , oamenii cu idei republicane,* au luat angajamentul de *a sprijini* dinastia străină. Acei răsturnători au pornit, dar n-au sprijinit dinastia decât *condiţional,* câtă vreme aveau interese *particulare* de a o sprijini şi şi-au dat totodată silinţa de a slăbi poziţia ei. În două rânduri s-au încercat s-o răstoarne; în două rânduri s-au expus conservatorii pentru ea.

Acum, dacă monseniorul Paoli nu este *in partibus,* vorba e să se facă o a treia încercare, mai bine pregătită.

D-l Brătianu va încerca să-i creeze mitropolitului catolic în statul român o poziţie analoagă cu a primatului nostru; această încercare va produce în ţară un curent puternic contra celor ce o fac. Spre a-şi scăpa dar popularitatea, d-l Brătianu iar va îndrepta acest curent contra Coroanii, zicând că Majestatea Sa a stăruit în interesul coreligionarilor săi.

O va zice şi va fi crezut.

Iară conservatorii nu se vor mai putea expune pentru dinastia de Hohenzollern fără de a se pune în contrazicere cu ei înşişi, de vreme ce ei susţin primatul esclusiv al ortodoxiei.

Iată situaţia de care ne temem şi de care trebuie să se teamă şi d-l Brătianu dacă ţine în adevăr la ţară.

Noi credem că d-l Brătianu, care este foarte bun şef de partid, dar un foarte slab om politic, este împins de alţii şi sperăm că în curând va înţelege că-i vorbeam ca amici când îi ziceam: ,,Bagă de seamă; faci treburile Austriei!”.

O ultimă observaţie.

Descoperind cititorilor noştri că îndărătul înfiinţării mitropoliei catolice este mâna politicei orientale a Austriei, am spus că această din urmă putere ne împinge *din nefericire* într-o sferă de acţiune opusă ei, spre Rusia. Unii au crezut a putea esplica cuvântul pus în parantez ca şi când ar coprinde o aluzie răuvoitoare la adresa Imperiului Nordului. Nu. Ne ferim în toate ocaziile de-a atinge fie cât de puţin susceptibilitatea puternicilor noştri vecini. Ceea ce am voit să zicem este că, deosebiţi prin limbă şi rasă de popoarele înconjurătoare, deşi suntem un popor mic, voim să trăim în sfera noastră *proprie* de activitate şi că în orice caz e o nefericire pentru noi — un corp mic — de-a fi împinşi sub radiul de atracţiune al unui corp incomparabil mai mare. E o nefericire pentru cel mic de-a avea nevoie de sprijinul celui mare.

Cu toate acestea, când toate interesele morale şi istorice ale poporului ne-ar sili să recurgem la un asemenea sprijin, mintea sănătoasă ne-ar îndemna s-o facem fără părere de rău.
[5 iunie 1883]

[„AR FI FOST DREPT...”]

Ar fi fost drept, credem, ca eroul cel mai sublim al naţiunii, ca marele Ştefan Vodă, campionul creştinităţii, admirat de Europa întreagă în toată a doua jumătate a secolului al cincisprezecelea, s-ar fi cuvenit zicem ca acest mare geniu român, revenit între noi în imagine plastică, în carne şi-n oase de bronz, să treacă la nemurire în ochii celor vii fără a fi exploatat în trecerea sa.

Dar regimul roşu nu a voit aşa şi a trebuit ca, după pielea de bronz a lui Ştefan cel Mare, să-şi tragă el o porţiune de glorie şi de mărire pe seama sa.

Alţii au luat iniţiativa erigerii unei statue lui Ştefan cel Mare, alţii şi-au depus obolul spre realizarea acestei pioase fapte; iar, când lucrul a fost de tot gata, când n-a mai rămas decât târnosirea , cum am zice, a statuei prin adunarea inimelor românilor în jurul ei şi tămâiarea ei cu amintirea faptelor eroului naţional, atunci iată deodată un guvern hrăpitor că îmbrânceşte pe ctitori şi ia el asupră - şi să prezinte publicului scumpa imagine.

Mai mult decât atâta: porniţi pe această pantă a hrăpirii , miniştrii duc la Iaşi pe deputaţii şi senatorii creaţi de dânşii, duc diferiţi impiegaţi, spre a oficializa sărbătoarea.

Pun apoi în gura Majestăţii Sale vorbele următoare:

„Încredinţez Iaşilor, leagănul Unirii, această statuă! ... „

Cum? M. Sa, după guvernul roşu, poate încredinţa cuiva un lucru ce nu este al său?

Atunci averea fiecăruia nu mai e sigură a sa şi dintr-un moment într-altul trebuie să se aştepte cineva să i se smulgă în silă şi să se facă uz de dânsa de către guvern cum ar voi.

Aceasta este consecuenţa logică, fatală a însuşirii guvernului de a face inagurarea statuei de la Iaşi şi de a da ieşenilor , ca de la sine, un lucru ce nu-i aparţine.

Într-adevăr, faptul acesta este cu atât mai cutezător cu cât, daca s-ar cerceta listele de subscriere pentru erigerea statuei lui Ştefan cel Mare, nu se va găsi să fi pus vreun ban într-acest scop unul măcar din toţi cei ce au pus înainte individualitatea lor la inaugurare şi au căutat să culeagă lauri de pe scumpa memorie a sublimului domn român!

Istoria ne spune că, în toată glorioasa lui domnie, neobositul şi neînvinsul erou, care a avut

pe rând să lupte cu toate limbele străine ce ne înconjurau, a dus o viaţă de griji şi de amărăciuni .

Trecând în mormânt, scăpase de ele; readus pe pământ, reînviat în memoria noastră, fatalitatea se vede că cere să i se verse cupa amărăciunii şi în simpla figuraţiune , spre a-i chinui sufletul pe unde se va fi aflând astăzi.

Putea fi ceva mai cuviincios şi mai corespunzător simţimântului de veneraţiune ce viază în tot românul pentru memoria lui Ştefan Vodă decât să participe poporul, în masa lui cea mai compactă, la serbarea numelui marelui domn şi să-i depună închinările lui de aproape?! ...

Ei bine, amesticul arbitrar al guvernului a depărtat acea masă mare populară care era gata să se rădice spre a merge la Iaşi, a ţinut în rezervă chiar şi partea cea mai cu greutate a populaţiunii ieşene şi, în jurul statuei, pe lângă vreo trei sute de oficiali şi oameni ai poliţiei bucureştene, aduşi pe socoteala statului, n-a strălucit decât miile de jidovi, atraşi de solemnitate ca spectatori, spre imagine spăimântătoare a stării de jale în care a ajuns patria eroului sărbătorit!

Daca acum vom părăsi terenul arbitrariului guvernamental spre a caracteriza procedarea guvernului ca act de administraţiune publică, ea ne înfăţişează o tendinţă centralizatoare care dă dezminţire patentă principielor profesate de către roşii pretinşi liberali.

Principiul descentralizator prescrie a se lăsa localităţilor dreptul de acţiune, a le permite să trăiască în ele însele, a li se acorda autonomia; şi pentru o afacere de caracter local se cuvenea ca guvernul, care nu caută centralizarea, să lase localităţii onoarea organizării serbării şi să n' asiste el decât ca invitat, ca oricare particular.

Nu-şi are logica aci obiecţiunea că, spre a da un caracter naţional serbării, guvernul a luat în mâinele sale organizarea ei.

Caracterul naţional este însăşi fapta erigerii statuei. Nu e nevoie de stampila d-lor Rosetti brătianu pentru a se naţionaliza o figură ce se venerează de către tot românul.

În fine, spre a nu-şi dezminţi năravurile, vameşii şi fariseii au turburat spiritul ce reînviază între noi după mai mulţi seculi de repaus şi 1-au privat de contactul entuziast al tutor românilor, adoratori ai săi.

[12 iunie 1883]

[„MAI LESNE SE TORC...”]

Mai lesne se torc puzderiile, pe cari cineva le are în cap în loc de creieri, decum se toarce cânepa reală.

La această idee ne-au adus o foaie ungurească oficioasă, „Nemzet” •— care, ameţită de rolul Porţilor de Fier, ca arteră de transport, preface deja tot Orientul în ţară ungurească, face din Buda capitala universului şi poartă făclia civilizaţiunii până-n Siberia, la fino-tatari ... fraţii veritabili ai maghiarilor.

A duce civilizaţiunea în Orient?

Dar pentru a o *duce,* trebuie cineva s-o *aibă.* Civilizaţiunea ungurească e egală cu zero; zero ridicat la orice potenţă posibilă rămâne tot zero.

Cumcă ungurii, ca toate popoarele de stepe, sunt cavaleroşi şi nu tocmai răi la inimă n-am avea de tăgăduit. Dar sunt şi rămân turci. Turcul vulgar era om onest şi ospitaliar, dar, din cauza unei constante incapacităţi de cultură, i s-au superpus în Constantinopole fel de fel de mameluci din toate neamurile posibile şi imposibile, cari, împlinind formalitatea tăierii împrejur, se moametanizau, câştigând prin asta pretextul şi ocazia de-a fura şi de-a slei împărăţia până la măduva oaselor. Aceste elemente, pentru a-şi păstra dominaţiunea prin mănţinerea întunerecului, escitau fanatismul religios şi de rasă al bietului popor turcesc în contra conlocuitorilor lui istorici, până ce lumea, dezgustată de acest simulacru de organizare, a cărui principiu de stat era nedreptatea, fanatismul şi apăsarea, a condamnat unanim împărăţia la pieire.

Era un popor cu mari calităţi, dar — conform teoriei corelaţiunii creşterii şi scăderii, descoperită de Darwin — defectele corespunzătoare acelor calităţi erau egal de mari.

Cam în starea asta se află ungurii, căci spunem sincer: poporul acesta pare încă atât de inept în toate privirile încât ne vine a râde când românii pretind a vede-a în ei nişte adversari serioşi. Maghiarul e un adversar comic, e ca Tersites din *Iliada* lui Homer.

Fără îndoială, pentru a duce civilizaţiunea în Orient, maghiarii vor fi căutând a câştiga simpatiile popoarelor dunărene, căci civilizaţiune cu de-a sila nu se poate; dor de zor nu se ştie pe la noi.

Elementul cel mai numeros, mai avut şi mai luminat de lângă Dunăre sunt însă românii.

Să vedem acum în ce chip d-nii maghiari caută a câştiga simpatiile românilor din Ardeal pentru ca, mediat, să le câştige pe-ale noastre.

Într-o adunare pseudoarheologică ţinută la Deva, în 30 mai, un domn.... *doctor* (?) anume Solyom Fekete (pare o traducere din Salman Schwartz) — îndealmintrelea prezident de tribunal, obligat pân-la oarecare grad de-a fi om serios — a susţinut că în comitatul Unedoarei — în care *nu* sunt unguri — românii ar fi schimbat numirile localităţilor şi că ei s-ar fi substituit ungurilor. Spre ex.

Numele Josani ar fi - Közeptelek

,, Densuş - Dömsös
,, Uroiu - Aranyos
,, Crăscior - Körös-csor
,, Câmpul lui Neag - Nyak-mezö
ş.a.m.d.

Aceasta o susţine un aşa-numit învăţat pentru un ţinut în care populaţia, de aproape 200 000 de suflete, e *exclusiv românească* şi de lege răsăriteană, pentru un ţinut din care a ieşit familia Corvinilor, probabil şi a Basarabilor şi a dinaştilor din Moldova chiar.

Căci iată ce zice Miron Costin în această privire:

> Marca muntenilor prezintă un *corb (corvus)*
> Tradiţiunea despre începutul lor e următoarea:
> Pe când românii locuiau încă în Făgăraş, o frumoasă copilă căzând în dragoste cu Domnul Ardealului şi simţindu-se grea, principele [î]i dă un inel de aur şi o trimite înapoi la părinţi, poruncindu-i de-a reveni după ce va naşte, cu copilul şi cu semnul.
> Fata naşte pe *Negru* şi, luîndu-1 în braţe, întovărăşită de un frate al ei, purcede în drum. Dar într-o dumbravă sora şi fratele adorm de oboseală, lăsând inelul drept jucărie în mânile copilului, ca să nu plângă.

> Prin o minunată întâmplare, un *corb* flămânzit , privind de pe stejar cum străluceşte ceva în mânile copilului se aruncă, ia inelul şi-l înghite.
> Copilul ţipă, zgâriat de ghearele corbului; muma sare în picioare, frate - său se trezeşte şi ambii privesc cu durere pierderea inelului cu care era legată parola principelui.
> Dar nici însuşi corbul nu se mişcă, înţepenit prin efectul unei mâncări atât de nenaturale ; unchiul copilului încordează arcul, se apropie, loveşte; şi corbul cade jos cu săgeata.
> Pipăind inelul în gâtul pasărei , tânărul [î]l lasă acolo, păşeşte vesel înainte şi, aducând pe soru-sa cu copilul la Domnul Ardealului, [î]i dă în mână inelul şi-i ofereşte şi pe minunatul corb.
> De atunci Ţara Românească *are un corb în sigiliu.*
> Principele Ardealului dede lui Negru titlul de voievod.
> Crescând mare, prin mijlocirea tătâne-său, Negru capătă voivodatul Făgăraşului.
> Acesta a fost fondatorul Ţării Româneşti ...

Corbul e marca dinastiei *Corvinilor* dincolo de Carpaţi, a dinastiei *Basarabilor* dincoace. Abia în secolul nostru poeţii Văcăreşti au acvilizat corbul şi Domnii de la 1821 încoace l-au substituit în marca ţării.

Dar legenda de mai sus nu dovedeşte numai legătura între Corvini şi Basarabi, ci mai mult: perzistenţa miturilor de origine arică în memoria poporului nostru.

Legenda lui Costin e legenda Sakuntalei , dramatizată în limba sanscrită de Kalidasa . E aceeaşi poveste — numai în Sakuntala corbul e înlocuit printr-un peşte din râul Ganga .

Dar ce ştiu ungurii?

Li s-a superpus ca element de cultură tot veneticul, incapabil de-a fi profesor de patru clase primare dincolo de Laita şi, fiindcă acest soi de oameni privesc ştiinţa şi istoria ca un fel de marfă care trebuie apretată după gusturile primitive ale ungurilor, de-aceea volume de plagiate şi de neagră ignoranţă se scriu de către d-alde Hundsdorfer (răsbotezat în Hunfalvy) prin cari, fără nici o probă pozitivă, prin reticenţe şi sofisme, se tăgăduieşte continuitatea românilor în Dacia.

Parec' ar simţi că Unedoara e leagănul dinaştilor români, de-aceea s-aruncă cu toată furia de maghiarizare asupra acestui ţinut. E probabil că şi dinaştii Moldovei sunt originari din Haţeg. Nepotul de soră a celui din urmă Piast , Ludovic I, rege polon şi maghiar, a donat la 1363 satul Zalazd din ţinutul Hunedoarei contelui Vladislav, fiul lui Muşat din Almagiu , şi fiilor săi Petru, Ioan, Alexandru şi Muşat. Un Petru Muşat e Domn în Moldova (1375—1392) şi întemeietorul dinastiei din care, ca culminaţiune , a răsărit Ştefan V Muşat cel Mare. Chiar maramureşenii par a fi din Haţeg. Ce e *Maramureş* decât o combinare între numele român al Porţii de Fier (Marmura) şi numele Murăşului, care curge la nordul ţinutului?

Astfel sub un Piast şi mai târziu sub un Jagelon (din Litvania) care, pe lângă Coroana Poloniei, era ales — prin influinţa lui Ioan Corvin — rege al Ungariei, românii se ridică şi se răspândesc în Carpaţi şi în promontoriile lor, ba le dau ungurilor chiar pe regele Matei I — şi tocmai acest ţinut, ilustrat prin strămoşia a trei dinastii române, să fie acela în care poporul nostru să se fi substituit maghiarilor? Vârfurile cele mai înalte ale Părincului (Paniculum), Schelvoiului , Cârjei şi Retezatului au nume ungureşti?

La banchetul dat în onoarea acelei adunări pseudoarheologice un alt înţelept — îndealmintrelea notar public, cu. clasicul nume Sandor Iosef, a ridicat un toast—într-un ţinut *curat românesc, bineânţeles* — zicând: „Să trăiască tot ce e maghiar! *Să piară tot ce nu e maghiar!”* Invers: „Să piară tot ce e maghiar! Să trăiască tot ce nu e maghiar!” Onorabilul Sandor va recunoaşte că se potriveşte ş-aşa.

La intrarea ciangăilor imigranţi în Deva, nişte ciobani se uitau, desigur râzând, căci românul e de felul lui râzător, la sărăcimea care trecea pe drum. Un alt ungur, notar la fondurile orfanilor (români bineânţeles), fonduri cari se fură regulat în Ungaria, le zise răstindu-se ,,în lături, călăilor !”.

Iată în ce mod maghiarii vor să ducă civilizaţiunea în Orient!

Dar ca probă de marea ignoranţă a adunăturilor cari guvernează Ungaria vom cita faptul următor:

În ţinutul Solnoc - dobâca , populat în majoritate de români, li s-a împărţit comunelor câte-un dicţionăraş româno - maghiar de nume proprii ca să serve pentru a traduce numele noastre de botez în echivalente curat ungureşti.

Se ştie ce rol joacă Mineiele adică *Vieţile Sfinţilor* şi *Calendarul* în viaţa poporului nostru.

Datina e ca copilul să primească numele sfântului în a cărui zi s-a născut, încât onomastica şi ziua de naştere cad astfel fireşte în una şi aceeaşi zi. Numai din respect deosebit pentru voinţa naşului românul se abate de la această regulă. E natural aşadar ca numele de botez ale românilor să fie foarte variate, ceea ce înlesneşte constatarea identităţii mai mult decât daca pe toţi i-ar chema Janos şi dă totodată un teren vast fantaziei poporului, care scurtează aceste nume sau le adaoge cu sufixe dezmierdătoare.

Nu lungim aceste şiruri spre a arăta cum traducerea aproape a oricărui nume probează ignorarea celor mai elementare cunoştinţe de istorie şi de linguistică. Înşirăm numai mai la vale aproape totalitatea acelor termene, din cari se va vedea că aproape toate sunt fals traduse. Numai

---

câteva probe: Anania, nume biblic de bărbat, e tradus prin numele femeesc Anna; Ephraim, numele unei ginţi ebraice, se traduce cu tartaricul Elemer; Hierotheus cu Rudolf; Eustachius cu Albert; Zenobia, regina Palmyrei, cu tartaricul nume de barbat Zeltan ş.a.m.d. Cititorul le poate vedea pe toate sub un titlu special.

Şi aceşti oameni săraci, ignoranţi, maloneşti în politică şi în ştiinţă, vor să ducă civilizaţiunea în Orient ?!

[15 iunie 1883]

TRADUCERI UNGUREŞTI

Relativ la cele scrise mai sus reproducem, rectif când se-nţelege traducerea pe care un maghiar a făcut-o numelor de botez ale românilor din Solnoc:

Afimia	din Euphemia (bineprevestitoare) se traduce cu. Amalia;
Anania	nume biblic de bărbat, se traduce prin Anna. Prorocul Anania, ungurindu-se, devine androgin.
Artemie	(de la *artemia* sănătate, întremare) se traduce prin *Aurel.*
Ariton	(Chariton, Gratiosus) se cheamă Ambruş (Ambrosius).
Dochia	(gr. Eudokia, buna favoare) ungureşte = Dorrotya. Pe Eudochia, nevasta împăratului Teodosiu, autoarea poemei
Despa	*Homerokentra, o* chema Dorottya ?
Efrem	(*Despina,* Despoina — stăpână, împărătească, fiica lui Neptun şi a Cererii) se cheamă pe ungureşte Döme, adică Dumitru.
Eufrosina	numele biblic Ephraim se traduce cu numele tartar Elemčr.
Firona	(de la gr. *euphrosyne,* veselie, plăcere, Hilaria, una din cele trei graţii) se cheamă ungureşte Erszebet.
Gafta	(Verona) nume de femeie se traduce prin numele bărbătesc
Gherman	Ferenc (Francisc).
Gerasim	(Agathe, Bona) se traduce cu Gizella.
Gapia,	(lat. germanus, frate drept) se cheamă Gyerö.
Agapia	(gr. Gerasmios, Spectabilis) se cheamă Gyárfás.
Istratie	(gr, agape, iubire) se cheamă Agnes.
Iftimie	(gr. Eustratios, bine oştitorul) se cheamă ung. Szende (blând).
Iroftie	(gr. Euthymios, cel cu mimă bună) se botează Imre (Emeric).
Istafie	(Hierotheus) se traduce cu Reszo (Rudolf).
Isai	(gr. Eustachius, cel ce dă bune roade) se cheamă Albert
Ilontie	(nume biblic Iesaias) se cheamă István (Stefan).
Iov	(Leontius) se traduce cu Lajos (Ludovic).
	(nume biblic: Hiob) se traduce cu Ioszef.

Până şi cartea lui Iov, acea parte pesimistă a *Bibliei* din care se vede că lumea e deşartă ca învăţătura ungurească, nu scapă de traducere.

Condratie	(St. Quadratus, episcop în Atena pe la a. 126, discipol al apostolilor, autor al unei *Apologii a creştinilor* adresată
Melentie	împăratului Adrian) se numeşte Kálmán
Melentia	(gr. Meletios, silitorul) ung. Máte
Minodora	(Meletia) ung. Martha
Macoveiu	(purtătoare de dar) ung. Minna

Maxim	nume ebraic *Maccabaeus,* ung. Marton (Martin)
Mirilă	(Maximus) ung. Miksa
Martial	diminutiv de la Mirea, ung. Karoly
Nichita	(Martialis) ung. Marte (Martinus)
Nastasia	(Niketas, învingătorul, Victor) ung. Nandor (Ferdinand)
Olimpiu	(Euthanasia) ung. Anna
Pantea	(Olympios — cerescul) ung. Otto
Pintea	(Panteleemon gr.) Pantaleon
Porfir,	(item de la Pintilii - Panteleemon) ung. Petö
Porfirie	(Porphyraios, de purpură) ung. Péter

Pelagia	(pelagia marina, ergo Marina) ung. Panna
Parasca	(Paraskeve, pregătire,, sf. Vineri), ung. Piroşca (Rosa)
Paraschiva	(item Paraskeve) ung. Piroşka
Rafila	(Rachela, nume biblic) ung. Rosza
Spiridon	(Speiridion) ung. Simon
Sofron	(sophron, înţelept) ung. Szombor
Sofrona	(sophronia gr. înţelepciune) ung. Sara
Zamfira	(de la Sappheiros, Zamfir, piatră nestimată albastră) ung. Samu
Sema	(Xenia, peregrina, alienigena = străină) ung. Szeren
Tifor	(-chifor, Nikephoros, purtător de biruinţă — Victor) ung. Tibor
Tanasia	(Euthanasia), ung. Anna
Trifan	(triphanos, triluciu) ung. Tamas (Toma)
Titiana	(fem. de la *Tatius* şi *Tatianus* Tatiana, nume italic) ung. Terez
Telentie	(Terentius, nume latin) ung. Lorincz (Laurentius)
Trif	(Trif-an, triphanos, triluciu) ung. Tihamer, nume tartaric
Tira, Tirila	(Kyrillus) ung. Karoly
Titian	(Tatianus) ung. Tizian
Tiim	(-chim, -achim, Ioachimus, nume biblic) ung. Ieno
Usztina	(Augustina) ung. Iulia
Villa	(slav. vila nympha) ung. Sibylla
Vârtan	Vârtoc (slav de la vurut, hortus — Olitor) ung. Vidor (Vasile)
Vasilică	(Vasil-ică, Vasile, bazileus, rege) ung. Laszlo (Vladislav)
Zenobia	(numele vestitei împărătese a Palmyrei prinsă de Aurelian şi purtată în triumf; asemenea numele unui oraş al Syriei lângă Euphrat întemeiat de ea) ung. Zoltan (fiul lui Arpad).

Am propune autorului maghiar să s-apuce de traducerea de opere istorice şi geografice după acelaşi metod şi cu aceleaşi cunoştinţe linguistice. Ne-am pomeni atunci că pe Caesar 1-a chemat Şulem-Fekete, pe Alexandru al Macedoniei Elemer, iar pe Napoleon Rosza Sandor.
[15 iunie 1883]

[„SERBAREA GUVERNAMENTALĂ...”]

Serbarea guvernamentală care s-a ţinut la descoperirea statuei lui Ştefan V cel Mare (1456—1504) a dat ocazie la oarecari estravaganţe din partea roşiilor, cari n-au rămas fără, urmări de nu grave, supărătoare cel puţin.

Serbare *guvernamentală* zicem, pentru că din capul locului s-a băgat de seamă că roşii n-au îndestul tact pentru a nu se servi chiar de-o asemenea ocazie în favorul panglicăriei revizioniste şi a frazelor sforăitoare şi că se adună împrejurul bronzului ce reprezintă pe marele Domn nu spre a-1 glorifica pe El, ci spre a lustrui nulităţile lor sub razele numelui său.

De aceea lumea mai bună n-a venit la serbare.

Regele a fost primit în Iaşi de cătră paragrafele bugetului statului, despărţite în plutoane de funcţionari, de cătră viitorul foarte problematic al şcoalelor primare şi de cătră câţiva negustori izraeliţi.

Societatea ieşană în înţelesul adevărat al cuvântului s-a abţinut cu totul de la serbare, lăsând câmp deschis lumii oficiale şi oficioase.

Şi la ce să fi venit oare ? S-audă pe d-nii Cariagdi, Grădişteanu şi C. A. .Rosetti vorbind despre Ştefan Vodă, a cărui istorie o cunosc tustrei la un loc atât pre cât cunoaştem noi istoria Chinei ? S-auză pe un d. Verussi, pictor de profesie şi ofiţer al stării civile din graţia stăpânirii, zicând că un scaun din satul Vânătorii Neamţului e tronul lui Ştefan Vodă ? S-auză valuri de ignoranţă revărsându-se asupră-le, din partea unor oameni cari n-au ochi ca să priceapă suta a cincisprezecea şi pe oamenii ei şi cari, fără umbră de respect pentru. adevăr, drapează pe gigantul trecutului în hainele pestriţe ale unei păpuşi ? Să vii să vezi cum asemenea inteligenţe laudă în faţă pe Ştefan şi fac aluzie, în dos, la contimporanii de care atârnă favorile publice? Pentru asta să

fi venit cineva, că s-auză nesfinţindu-se religia trecutului prin platitudini moderne?

Cu toate ca discursurile aveau acrul unor improvizaţiuni nemistuite, nedemne de numele eroului, foile din Buda au luat în serios aiurările unui d. Grădişteanu bunăoară, au scris filipice

au neliniştit până şi pe calmii oficioşi din Viena, ba i-a dat chiar foii din Strada Doamnei ocazia ieftenă de-a declara cu emfază:

> Vom fi învinşi, dar, căzând astăzi cu onoare, naţiunea română va reînvia mâni şi-n acest *mod va re 'nvia* în toată întregimea ei.

,,În acest mod va re 'nvia ” e locuţiune clasică. Se vede că există mai multe moduri pentru a muri şi a învia.

Alţii dintre oratori au numit Iaşii cetatea lui Ştefan cel Mare, deşi chiar copiii ştiu că Iaşii sunt scaunul lui Lăpuşneanu şi că Suceava era cuibul Domnului Moldovei. E ca şi când s-ar numi Bucureştii cetatea lui Radu Negru, deşi acesta la Câmpulung rezida .

În fine clasicul d. Grădişteanu spune că — într-o exploziune *de dragoste* — ,,bea în sănătatea femeilor române, căci atât valorează un popor cât valorează femeile sale”.

A esploda pentru atâta lucru dovedeşte un grad aproape necuviincios de combustibilitate . În orice caz în acest toast ar fi putut — d-sa îndeosebi — să lase cu totul afară numele unei Auguste persoane, care va fi puţin cam... uimită de onoarea ce i-o face d. Grădişteanu.

D-sa nu uită nici pe consiliarii tronului — pe *bătrânii ţării* cum îi numeşte — dintre cari unul, d. Ioan Brătianu, a dat o dovadă strălucită de respect faţă cu *cele rămase din bătrâni,* prefăcând mormântul lui Mircea cel Mare în puşcărie pentru a crea o sinecură unei rude a Simulescului. Apoi onorabilul mai vorbi şi de alţi oameni, de cari n-avea nici un drept de-a vorbi:

> Sunt unii cari lipsesc de la această solemnitate — nu ştiu pentru ce şi nici voiesc să cercetez — români sunt şi ei; să nu-i uităm, Maiestate ... Ei te iubesc ca noi toţi (de ex. ca baronul de Hahn, Candiano, Orăşanu) căci ei văd în Maiestatea Ta nu pe regele României, ci pe *regele românilor,* cu concursul *cărora Maiestatea Ta vei recăpăta pietrele preţioase* ce mai lipsesc însă din coroana lui Ştefan cel Mare.

În adevăr lipseşte Basarabia din acea coroană !

Şi tu, Doamne Ştefane, stăteai mult şi rece asupra acestei adunări de precupeţi de hotare şi n-ai izbit cu ghioaga Ta răpuitoare de eroi în capetele acestor reptile , acestor agenţi provocatori ai străinătăţii.

O Doamne, Doamne, că mare mult ne-ai uitat !

Tu, scutul Creştinătăţii şi cetatea Crucii, ai ascultat pe un C. A. Rosetti care-şi bate joc de legea Ta strămoşească şi care ca mâni se va îngropa ca patrupedele , fără preot şi fără lumină.

Tu, care de patruzeci de ori, în patruzeci de bătălii te-ai aruncat în rândul întâi al oştirii, căutând martiriul pentru ţară, asculţi oameni pentru cari patria şi naţionalitatea sunt o marfă pe care-o precupeţesc ?

Tu, ale cărui raze ajung până la noi ca şi acelea ale unui soare ce de mult s-a stins, dar a cărui lumină călătoreşte încă mii de ani prin univers după stingerea lui; tu, care, însuţi nemuritor, ai crezut în nemurire şi, lumină din lumină, ai crezut în Dumnezeul luminii, s' asculţi pe aceşti oameni incapabili de adevăr şi de dreptate, pe aceşti traficanţi de credinţe şi de simţiri ?

În adevăr, ce fericire pentru *toţi* românii, ce onoare de-a fi cetăţeni într-o ţară în care d. Grădişteanu, strălucitor prin morală şi dezinteresare, ajunge om mare ! Ce fericire pentru *toţi* românii a vedea mâna regelui lor strângând pe-a onorabililor eroi din glorioasa noapte de 11 fevruarie ?

Ce fericire pentru *toţi* de-a se vedea cetăţenii unui stat în care fidelitatea fevruaristă se decorează, în care se pun semne de onoare pe piepturile celor ieşiţi cu succes din academia Văcăreştilor !

Ar fi pentru toţi românii o onoare, o fericire nespusă de-a trăi într-o ţară guvernată de semenii morali ai d-lui P. Grădişteanu.

Sunt naivi cari cred că a urmări o *idee* politică cu orice preţ e rău; că nu e indiferent principiul de viaţă în virtutea căruia un popor se constituie, că e mai trainic un popor incult, sărac, dar onest, decât unul, oricât de cult, dar nelegiuit şi lipsit de orice scrupule. Sunt de ex. oameni cari cred că e mai bine a renunţa la un plan decât de a-l urmări prin mijloace care - ar face ca un popor întreg să aibă aceeaşi concepţiune de onestitate şi jurământ care au preponderat în glorioasa noapte. Chiar Ştefan Vodă va fi avut ideea naivă, el care punea ideea mai presus de toate. Dar el nu ştia nimic — d. Grădişteanu e un înţelept şi un virtuos. După ce ţara noastră s-a moralizat atât de mult, în zilele lui Carol îngăduitorul, ar trebui să mai atragem şi pe alţi români în sfera noastră de profundă moralitate şi de profundă onestitate publică şi privată.

Poate că numai oameni răi or fi zicând că cei ce speculează patriotismul şi naţionalitatea la umbra mormintelor, cei ce, pentru a stoarce aplauze, compromit poziţiunea conaţionalilor din alte ţări, ar fi agenţi provocatori ai străinătăţii, plătiţi sau plătibili , de vreme ce asemenea oameni sunt venali !

Ei, dar românii sunt păţiţi şi nu vă vor asculta. Alte mâini, mai pure, alte inimi, lămurite în flacăra durerii şi a abnegaţiunii , vor ridica semnul tainei cei mărturisite înaintea unui popor

ce-şi aşteaptă mântuirea, nu mâni de negustor de vorbe şi de principii, nu mâni de speculanţi de sentimente.

Cât despre Austria, ştim că, cu tot zgomotul gazetelor sale, ea nu va da nici o importanţă

aiurărilor unor oameni uşori şi ameţiţi. Viena ne cunoaşte mai bine decum ne cunoaştem noi înşine şi n-o induc în eroare asemenea declamaţiuni goale.

Numai unele rectificări ne permitem.

O foaie din Viena (,,Deutsche Zeitung") numără pe d. Grădişteanu între familiile din Moldova. A păzit Dumnezeu Moldova de - asemenea virtuţi.

Zgomotele foilor ungureşti sună ca totdeuna a deşert, pentru că presa lor înclină a exagera toate. La Viena rezidă din contra o politică calmă şi de veacuri bine sfătuită , o dinastie străveche, care, în decursul lungii sale vieţi istorice, va fi trecut cândva şi prin apele demagogiei şi va şti, din Regestae dacă nu din practică, la câtă umilire ajunge o coroană şi un popor, care, ca noi, coboară în noroiul desfrâului şi al neadevărului .

[18 iunie 1883]

[,,«MONITORUL» DE IERI, DUMINECĂ..."]

,,Monitorul" de ieri, duminecă, publică următorul comunicat, privitor la toastul d-lui Grădişteanu:

> Ziarele din ţară şi cele din străinătate se ocupă de oarecari cuvinte pronunţate cu ocaziunea festivităţilor ce au avut loc la Iaşi, la inaugurarea statuei lui Ştefan cel Mare. Cuvintele aceste, *în parte exagerat, în parte neexact reproduse,* au fost pronunţate *prin surprindere* d'o persoană *care n-avea nici un rol oficial la acea solemnitate.* În tot cazul, guvernul, îndată ce şi-a dat seamă de caracterul ce-ar fi putut să li se atribuie, *a oprit publicarea lor în ,,Monitorul oficial".* Ele ar fi trecut *negreşit nebăgate în seamă* dacă ziare *ostile ţării* nu le-ar fi esploatat.
>
> Dacă fiecare cetăţean adevărat iubitor de ţară trebuie să regrete orice cuvinte nesocotite cari pot turbura bunele relaţiuni internaţionale, mai ales cu puterile vecine, fie aceste cuvinte zise chiar de-o singură persoană, guvernul nu poate decât a dezaproba în modul cel mai energic şi pe cale oficială, asemenea manifestări şi tendenţe, orideunde ar proveni ele, pe cari dealtmintrelea bunul simţ al naţiunii le-a judecat deja.

Cu această ocazie ne-aducem aminte de-un curios incident. Pe la 1867 apărea în Bucureşti o foaie umoristică, ,,Scrânciobul", redijată de spiritualul d. Grădişteanu. Pe-atunci, d. Brătianu încuraja încă insurecţiunile din Bulgaria şi, ca şi acum, partidul roşu se lăuda cu aşa ceva ca luarea Transilvaniei. D. Grădişteanu nu era încă roşu; s-a făcut mai pe urmă, mai ales de când a început a-i trebui foarte mulţi bani. Spiritualul domn a publicat atunci în „Scrânciobul" o caricatură în care întreg partidul său actual era reprezentat desculţ, cu părul ieşit prin căciulă, în frunte cu Papiu mergând să ia Transilvania.

Ideea uniunii politice poate fi periculoasă pentru poporul întreg, poate fi inoportună, nepractică, superfluă chiar, ea poate fi politiceşte indiferentă. Dar atât de grozav de ridicolă precum o găsea d. Grădişteanu nu este şi n-a fost niciodată. Din contra, sincer şi dezinteresat mărturisită, este o idee respectabilă. Furia cu care a ridiculizat-o d-sa atunci a indignat atât de mult pe ardelenii aflători în Bucureşti încât au, dus acel număr al ,,Scrânciobului " cu procesiune în faţa Academiei şi l-au ars pe rug în prezenţa publicului. *Liber igni , auctor patibulo dignus .*

Oare acelaş d. Grădişteanu care şi-a bătut joc de ideea unităţii la 1867 este azi sincer ? E alt caracter şi altă inteligenţă în acest domn decum era acum cincisprezece ani ? E d-sa azi capabil a avea alt cult pentru o idee decum [î]l avea atunci ? Credem că nu.

Cunoscând o dată maniera de-a fi a d-lui Grădişteanu şi ştiind că d-sa, în acelaş chip în care şi-a bătut joc de-o idee, e în stare s-o preconizeze , însă desigur nu *gratis,* ci în schimb c-o plată oarecare pentru limba sa de advocat, ne 'ntrebăm cine să-l fi pus să rostească memorabilele sale declamaţiuni din Iaşi ?

Evident guvernul; acelaş d. Brătianu care la 1867 înarma insurecţiunea bulgară şi aiura de luarea Ardealului ca şi când ar fi fost vorba de-a se lua un dejun la Florica.

Aşadar: pus de guvern a vorbit dezinteresatul d. Grădişteanu.

De-aci urmează că comunicatul pe care l-am publicat mai sus nu este pus de bunăvoie unde stă, ci în urma unei impuneri din afară, a unei presiuni formale din partea legaţiunii imperiale şi regale.

D. Brătianu a făcut pururea paradă de vorbe, ca şi cu vestitul mesaj, iar în urma unei asemenea parade vin scuzele umilite ale blondului d. Stătescu, cari restabilesc, prin adâncă şi

---

servilă umilinţa, echilibrul deranjat prin cuvinte îndrăzneţe. Astfel, obraznici în cuvinte, Iaşi în acte, d-lor espun ţara la umiliaţiuni .

Cu unica ţintă de-a câştiga popularitate şi de-a ajunge la putere au esploatat în mod cinic ideile, nemature sau neoportune , cari sunt în stare a încălzi inima poporului nostru, iar ajunşi odată la guvern le renegă.

Toată lumea înţelege ca un guvern să fie silit şi să se simtă obligat de a fi prudent; dar ceea ce nu pricepe nimenea e acea fanfaronadă ticăloasă, urmată de scuze şi de umiliaţiuni cari nu se răsfrâng numai asupra dumnealor, cari nu au ce pierde, ci cad asupra naţiunii întregi.

De aceea nu este exact ceea ce afirmă comunicatul, că toastul din Iaşi a fost rostit prin *surprindere* de către o persoană care n-avea nici un ,,rol oficial la acea solemnitate". D. Grădişteanu e, atât prin prezentul cât şi prin trecutul d-sale, espresiunea cea mai pură a regimului actual, a fost patru ani de-a rândul oratorul şi leaderul guvernului Brătianu în Senat şi e azi deputat în Cameră, unde în cestiunea revizuirii va juca fără îndoială acelaş rol de apărător al

guvernului ca şi-n Senat.

Conform ceremonialului stabilit de d. mareşal al Curţii M. Sa este *atât* de scrupulos în această privinţă încât nici măcar pe nişte bieţi moşnegi înălbiţi în grijile ţării şi ale neamului românesc, cum sunt Lascar Catargiu, Florescu şi Kogălniceanu, nu vrea să-i primească fără observarea *ad literam* al acelui reglement ceremonios , conform, zicem, acelui ceremonial *strict de la care nu există abatere posibilă* pentru nimenea, *oricine ar fi acela,* onorabilul d. Grădişteanu a fost *însărcinat să poarte un toast în sănătatea Maiestăţii Sale, Reginei,* lucru care n-a putut fi încredinţat, după toate regulile etichetei ş' ale bunei cuviinţe , decât personajului celui mai important şi celui mai *respectabil* din acea respectabilă adunătură care are onoarea a înconjura pe M. Sa Regele. Mai mult încă. În faţa tuturor, M. Sa Regele a binevoit a strânge mâna acelui onorabil ... orator.

Astfel, când guvernul este *inter pocula* şi e vorba să s-arunce praf în ochii lumii, lasă cu bucurie s' alunece vorbe nesocotite şi provocări ridicule; dar când s-a risipit şi fumul gloriei şi fumul vinului, când guvernul se regăseşte faţă-n faţă cu varga ridicată a legaţiunii imperiale, atunci, se 'nţelege , prin comunicate umilisime şi *impuse,* caută a retracta pe cât poate, c-un aer servil şi nedumerit , declamaţiunile cari i-a scăpat la chef de şampanie.

Un adevăr am voi să-i rămâie cititorului din toate acestea: că. d. Grădişteanu a vorbit ca *reprezentant al guvernului;* că comunicatul care l-a dezminţit e datorit presiunii Austriei.
[21 iunie 1883]

[„MÂINE VOM PUBLICA...”]

Mâine vom publica articolul din ,,Neue freie Presse” privitor la toastul ridicat de d. Petre Grădişteanu. Ne rezervăm a mai vorbi asupra acestui incident caracteristic; deocamdată observăm numai că, prin retractările şi scuzele sub forma de comunicate făcute de guvern prin „Monitorul” de ieri, cestiunea pare terminată pe calea diplomatică între guvern şi Imperiul austriac, însă nu o credem terminată între guvern şi ţară. Guvernul va avea să dea seamă opiniunii publice, întâi: pentru declamaţiunile nesocotite ale oficialului d. Petre Grădişteanu, declamaţiuni cari nu sunt câtuşi de puţin ale unei persoane private, cum zice mincinos comunicatul. D. Petre Grădişteanu a avut situaţiunea de leader al majorităţii în fostul Senat, astăzi este deputat în Constituantă şi unul din purtătorii steagului moralităţii rosetteşti în cestiunea revizuirii. El este Benjaminul preşedintelui Consiliului, va să zică nu este o persoană privată şi fără nici un rol oficial la acea solemnitate şi, oricât de binevoitor ar fi d. Grădişteanu pentru guvernul de astăzi, nu credem să sufere în tăcere dispreţuitoarele cuvinte ale „Monitorului”. A doua minciună a comunicatului , cumcă cuvintele d-lui Grădişteanu n-au fost nici esagerate nici neesact reproduse, ca martori avem sutele de persoane cari le-au auzit, ca probă scrisă ,,Monitorul” însuşi, care, vorbind despre toastul d-lui Grădişteanu, vorbeşte de cuvinte bine - simţite , cu aplauze frenetice . În sfârşit, avem chiar mărturia personajului în cestie şi scrisoarea care a trimis-o ,,României libere”. Dar cea ce dă o neasemănată importanţă acestui discurs de sfârşit de masă este prezenţa Regelui la banchet. Orcine ştie că, atunci când se întâmplă ca un suveran sau un preşedinte de republică să asiste la o solemnitate de felul acesta, toate discursurile şi cele mai neînsemnate toasturi cari au să fie ridicate sunt comunicate guvernului, numărul şi textul lor

---

este hotărât dinainte şi nimănui nu-i este permis nici a improviza o cuvântare care n-ar fi fost autorizată dinainte, nici a schimba ceva în textul discursului său. în Franţa, care este o republică, aşa se petrec lucrurile. D. Grevy n-a consimţit să asiste la banchetul de inaugurare al noului Hotel de Ville decât după ce a fost complecta înţelegerea între guvern şi municipalitatea Parisului asupra coprinderii discursurilor ce trebuia rostite şi nu era vorba atunci decât de chestiuni curat interioare. La noi, o ţară mică, înconjurată de puternici şi uneori indispuşi vecini, un Petre Grădişteanu îşi permite a atinge şi compromite cele mai delicate cestiuni ale politicei esterioare şi a le rezolva în faţa guvernului şi a regelui *ex abrupto* şi cu vreo zece pahare de şampanie în creieri. Şi aceia cari înconjoară pe Regele, atât de severi asupra etichetei în alte împrejurări, în cari ar fi rezultat mult bine şi puţin rău a i se da o uşoară atingere, permite în faţa lui să se calce toate regulele, nu numai ale etichetei monarhice, dar chiar ale celei mai simple bune - cuviinţe ; şi toată tagma oficială adunată în această sărbătoare găseşte firesc şi cuviincios ca să luăm Basarabia, Banatul, Bucovina, Transilvania la sfârşitul mesii , cu armata de sticle goale şi de pahare sparte. Ca d. Grădişteanu să fi fost special însărcinat de mareşalul Curţii şi de minister să închine în sănătatea femeilor române şi celei mai nobile din ele, a augustei şi respectatei soţii a Regelui, asta e o cestie de etichetă interioară pe cari familiarii palatului o combină, o hotărăsc după cum cred mai bine. Dar nu tot aşa merge când acelaşi d. Grădişteanu, din ce în ce mai aprins, sare şi peste hotarele ţării şi peste marginile celei mai vulgare prudenţe ; căci aceste hotare sunt păzite în timp de războel de armate şi de întăriri serioase şi, în timp de pace, de bunele cuviinţe diplomatice. Care este rezultatul unor asemenea destrămări guvernamentale ? Rezultatul cel întâi şi cel mai trist este de a profana şi păngări un ideal frumos, o idee patriotică şi măreaţă, care desigur pentru moment e respinsă de toţi oamenii politici şi chiar de patrioţii înţelepţi, dar care are dreptul să doarmă tainică şi liniştită în cugetul câtorva nobili visători. A o lua cu brutalitate din casta ei locuinţă şi a o da pe mâna oficialilor este tot atâta ca şi cum ai târî o vergină în saturnalele curtizanilor. Altă consecinţă este: de a reprezinta poporul român ca un popor revoluţionar, neliniştit, care se uită necontenit peste hotarele vecinilor săi şi nu aspiră decât

la răsturnări şi la anexiuni , pe când în adevăr acel popor pacinic n-are alte aspiraţiuni în afară decât a păstra ce are şi înăuntru de a fi ceva mai puţin jefuit de banda guvernamentală.

Acei dar cari în fapt dau Basarabia, dau Dunărea, dar în cuvinte anexează toată românimea de la Nistru până la Tisa comit o îndoită crimă, întâi: de a înstrăina ce avem; al doilea: de a scuza până la un oarecare punct pe vecinii noştri de cotropirile lor, fiindcă le dau pretext prin fanfaronadele lor mişeleşti, la cari ei cei dintâi nu cred, le dau pretext de a încălca drepturile noastre pentru a-şi apăra propriele lor hotare. Acest pretext este bun şi diplomaţia străină ştie minunat să se serve cu dânsul, deşi ea cunoaşte mai bine cât de puţin are a se teme de România lui Ion Brătianu şi a lui Petre Grădişteanu. Laşitate în acte, obrăznicie în cuvinte: iată deviza guvernului actual, pe care viitorimea i-o va lipi pe frunte.

[22 iunie 1883]

[„O PROBĂ PENTRU CELE AFIRMATE...”]

O probă pentru cele afirmate în numărul nostru de alaltăieri cu privire la toastul d-lui Grădişteanu şi totodată o verificare a aserţiunii că guvernul austriac ia cam *peste picior* elucubraţiunile acestui buchet de virtuţi în descompunere ne dă ,,Neue freie Presse” prin articolul pe care-l publicăm imediat la vale.

Constatăm că foaia vieneză, cu sânge rece, discută declamaţiunile acestui domn cunoscut în România prin nestatornicia sa politică şi prin venalitatea sa advocăţească.

Dar iată articolul în întregul lui:

În capitala României s-a răspândit faima că reprezentantul Austriei va cere explicaţiuni guvernului român asupra unui discurs ţinut de d. Grădişteanu la Iaşi *cu ocazia dezvălirii statuei lui Ştefan cel Mare, Reprezentantul Austriei nu ,s-a achitat încă de misiunea sa numai pentru că ministrul de esterne lipseşte pentru moment din Bucureşti, dar întrebarea relativă i se va pune d-lui Sturza numaidecât îndată ce se va fi întors la post.*

Cititorii noştri ştiu de ce soi a fost discursul care a izbucnit din d. Grădişteanu. S-au afirmat lucruri pe cari nu ne obicinuisem a le auzi decât de la membrii Irredentei din Italia, iar impresiunea penibilă pe care-a trebuit s-o producă 'n Austria se adaoge încă prin faptul că în prezenţa regelui s-a ţinut discursul, ba chiar lui i s-a adresat. D. Petre Grădişteanu, care a vorbit cel din urmă la banchet - în favorul căruia însă ora înaintată se poate invoca ca circumstanţă atenuantă — a

Neue
Freie Presse.
Morgenblatt.
Nr. 6764. Wien, Mittwoch, den 27. Juni 1883.
Wien, 26. Juni.
Der heutige „Jahrhundertsturm".
Feuilleton.

13. Editorialul WIEN, 25 IUNI, publicat în „Neue freie Presse", 15/27 iunie 1883. tradus de Eminescu [„O PROBĂ PENTRU CELE AFIRMATE..."]. „Timpul", 23 iunie 1883.

---

ridicat un toast în sănătatea provinciilor surori Bucovina, Banatul şi Transilvania, cari ar fi lipsind încă, din nefericire, Coroanei României, dar cari poate nu-i vor lipsi totdauna. Apoi, adresându-se către rege, zise: ,,Frumoasă este coroana voastră, Sire, dar mai lipsesc încă câteva mărgăritare din ea; fie ca ele să înmulţească într-o zi podoaba Coroanei Voastre!" „L'Independance roumaine", după care citäm şi noi, adaoge că regele Carol ar fi ciocnit cu d. Grădişteanu şi i-ar fi strâns mâna zâmbind.

Cumcă o asemenea întâmplare nu poate luneca fără urmă pe lângă guvernul austriac înţelege oricine. Asemenea acte de sinceritate prea izbesc în buna cuviinţă internaţională pentru ca să le laşi să treacă fără reprimandă şi găsim cu cale şi în regulă ca reprezentantul nostru din Bucureşti să primească avizul de-a se informa mai de-aproape de la d. Sturza asupra acestui discurs de banchet. Nu ne îndoim o clipă că ministrul de esterne se va sili a

face declaraţii cari să satisfacă. El o datoreşte nu numai demnităţii Austriei, ci şi interesului bine înţeles al ţării sale, care e avizată a trăi în pace fi prietenie cu Austria şi care desigur n-are nici un motiv de-a vedea sporindu-se prin provocaţiuni nesocotite ale unor patrioţi prea aprigi acea rea voinţă pe care România a produs-o deja prin atitudinea ei în cestiunea dunăreană.

D. Grădişteanu nu va provoca nici un război între Austria şi România; ministrul de esterne se va lepăda de dânsul fără îndoială. Dar ideea pe care-a rostit-o cu atâta nesocotinţă, la un loc atât de nepotrivit, nu bate câmpii numai în capul d-sale, ci în multe altele şi, atunci când vinul i-a dezlegat limba, a dat numai espresiune unei idei care ne revine în toate visurile megaloromâne . Dar e foarte periculoasă această frumoasă idee; nu atât pentru Austria, care va şti desigur să-şi mănţie posesiunile în contra României, ci pentru compatrioţii d-lui Grădişteanu mai cu seamă. Vaza Austriei nu sufere tocmai mult daca un senator român mănâncă la desert câteva provincii, dar bunele relaţiuni între monarhia noastră şi România se pot zgudui daca s-ar repeta prea des asemenea aluziuni flămânde la proprietatea noastră.

Ne-ar părea foarte rău de una ca aceasta, căci, cu toată disensiunea care desparte pentru moment Austria de România, cu toată îndărătnicia ce se opune la Bucureşti în contra deciziunilor Conferenţei de la Londra, credem că e o necesitate politică ca între Viena şi Bucureşti să existe relaţiuni bune.

România e singurul stat al Peninsulei Balcanice care nu e slav; singurul care nu-şi întemeiază toată speranţa, tot viitorul, toată existenţa pe sprijinul Rusiei. După cel din urmă război Bucureştii s-au putut convinge cât plăteşte amiciţia rusească, cum diplomaţia rusească răsplăteşte ajutorul dat la vreme de nevoie.

Sârbi, muntenegreni şi bulgari privesc cu speranţă şi încredere la Petersburg; spiritul lor naţional arată, ca acul magnetic, pururea spre miazănoapte.

Ei s-ar confunda bucuroşi în imperiul universal pe care-l predică apostolii panslavismului; ar privi fără durere cum naţionalitatea lor proprie dispare în cea rusească.

România însă, remarcabil avanpost latin în Orient, are voinţa tare şi îndreptăţită de-a duce o viaţă proprie naţională; numai cu îngrozire se gândeşte la eventualitatea de-a fi înghiţită de Rusia.

Alianţa cu Rusia n-a fost considerată la Bucureşti din alt punct de vedere decât ca mijloc necesar pentru a ajunge la scopul eliberării şi autonomiei naţionale.

De când le-a câştigat pe acestea, România se sileşte cu îngrijire a le şi păstra.

Ea veghează cu zel ca nimeni să nu i se prea apropie şi toată posomorârea în cestiunea dunăreană se reduce poate la faptul că ea nu vrea să sufere nici măcar aparenţele unei ştirbiri a suveranităţii sale.

Un stat tânăr cu asemenea sentimente e avizat a sta bine cu un vecin puternic care n-are nici cea mai depărtată intenţiune de-a-i ştirbi independenţa, în orişice privire ar fi. Convingerea aceasta o au chiar bucureştenii . Oricât de mare - ar fi neîncrederea pe care ocuparea Bosniei şi Herţegovinei a produs-o între popoarele slave ale Peninsulei Balcanice, nici cei mai aprigi adversari ai noştri din România n-au afirmat că am fi având de gând a anexa părţi ale Regatului sau c-am fi aspirând măcar a exercita o influenţă, asupra politicei lui precum a exercitat-o într-adevăr Rusia de la anul 1855 până la 1879.

Din contra; Austria e acea putere care poate oferi un sprijin României când patronatul Rusiei prea s-ar face simţit la Bucureşti.

Daca România va fi silită într-o zi să se refugieze în braţele Austriei nu va avea teamă de a fi sugrumată în ele, precum i s-ar putea întâmpla în cele ruseşti.

Dar nici Austria nu are motive mai mici de-a cultiva relaţiuni bune cu România. Celelalte state balcanice nu vor fi nicicând amice sincere ale monarhiei noastre. Pe noi nu ne înşeală nici măcar amabilitatea din Belgrad şi ştim unde ar înclina Serbia dac' ar trebui s-aleagă ca din senin între Austria şi Rusia.

Oricât de slavofilă ar fi deocamdată politica noastră internă, ea nu va câştiga nici o inimă în Peninsula Balcanică şi, daca e vorba să căutăm a câştiga amici pe acolo, desigur nu ne vom îndrepta privirile nici la Cettinie nici la Belgrad, ci numai la Bucureşti.

Austria şi România au marele interes comun de-a mănţine pana pe care istoria şi etnografia a înţepenit-o între Rusia şi slavii de sud; pentru Austria conservarea României e aproape tot atât de importantă ca şi pentru România însăşi.

Aşa ceva nu se schimbă întru nimic prin discursuri superflue a d-alde d. Grădişteanu şi acei oameni din România cari gândesc ca d-sa ar fi mult mai folositori patriei lor dacă s-ar convinge de vechiul proverb german: ,,Tăcerea e de aur".

Cât despre conversaţiunea pe care reprezentantul nostru o va avea în curând cu d. Sturza, am dori ca ea să fie insuflată de spiritul conciliaţiunii .

Din cauza unui toast spus în stare cheflie Austria se va certa tot atât de puţin cu România precum nu se turbură relaţiunile noastre cordiale cu Italia pentru că o seamă de sanguinici nesocotiţi răguşesc strigând după Tretin şi după Triest.

Am reprodus în întregul său articolul din ,,Neue freie Presse". Tonul său liniştit, frazele sale binevoitoare la adresa guvernului României, care fac contrast cu atitudinea întregei prese de peste

Carpaţi, nu ne lasă nici o îndoială asupra originei lui oficioase. ,,Neue freie Presse" este un împăciuitor . El vrea să înlesnească guvernului românesc calea esplicaţiunilor şi a scuzelor. După războinicul P. Grădişteanu, care a fost însărcinat să mângâie sentimentul unui şovinism factice şi să încălzească niţel primirea foarte rece la care cu drept cuvânt regele şi guvernul său se aşteptau la Iaşi, iată pe blândul şi încovoiatul d-l Sturza care trimite înainte pe ,,Neue freie Presse" ca să-i ceară audienţă de la ministrul de la Ball Platz .

Nu luaţi în seamă pe acest nesocotit, zice d-l Sturza prin organul său ,,Neue freie Presse" *noi suntem buni amici ai Austriei, buni vecini. Vedeţi, n-avem decât un singur inamic, un singur adversar comun: pe Rusia. Iertaţi-ne , iertaţi-ne ! Iartă-i ,* zice ,,Neue freie Presse", *şi de astă dată. Mă port eu garant pentru dânşii. Nu vor mai face. Se vor purta bine d' aci înainte.*

Această rusofobie cu timp şi fără timp este semnul caracteristic al articolelor inspirate de Ministerul nostru al Afacerilor Străine. D-l Sturza pare iscălit în acest articol ca şi când l-ar fi redactat în persoană. Noi vom zice d-lui Sturza: înţelegem până la un punct oarecare necesitatea de a împăca susceptibilităţi diplomatice pe cari singuri le-aţi provocat prin imprudenţa voastră. Aţi vrut în faţa lui Ştefan cel Mare să ridicaţi piticia voastră până la înălţimea marelui Domn şi, neputând a-i aduce prinos mari şi nobile fapte, i-aţi adus declamaţiuni seci şi provocări după masă, fără să vă gândiţi că după beţie vine deşteptare şi că beţia cuvintelor e mai periculoasă decât a vinului. A doua zi v-aţi trezit cu doftorul la căpătâi şi cu d-l reprezentant al Austriei în salonul Ministerului Afacerilor Străine. Mergi dară d-le Dimitrie Sturza, mergi după obicei, îngenunche-te într-un comunicat umil, cere iertăciune, arde la Bucureşti ceea ce ai adorat la Iaşi !

Astfel nu făcea Domnul Ştefan când sărea din Suceava şi da piept la patru hotare. Dânsul nu vorbea multe, mai cu seamă după masă, dar nici hanul tătarilor, nici califul musulmanilor, nici regele Poloniei, nici regele Ungariei nu l-au văzut cerând iertare decât de la Dumnezeu. Dar aste timpuri sunt trecute !. . .

Să caute d-l Dimitrie Sturza să împace pe acei pe cari cu nesocotinţă i-a atins. Însă îi dăm o povaţă amicală: închinându-se Austriei şi cerând iertare cum i se cuvine, să se ferească să atingă pe ceilalţi vecini ai noştri, tot atât de dârji şi de puternici; să nu mai inspire multe articole în felul celui din ,,Neue freie Presse" căci de ! Cine ştie ! Să nu fie silit mâine să facă scuze şi Rusiei...
[23 iunie 1883]

[„COMPARAT CU TONUL LINIŞTIT..."]

Comparat cu tonul liniştit şi plin de demnitate pe care organe oficioase şi neoficioase din Viena l-au avut fată cu extravaganţele din Iaşi ale d-lui Grădişteanu tonul articolului de mai la vale din ,,Pester Lloyd" este impertinent, iar ideile sunt tixite de cele mai sfruntate neadevăruri istorice şi politice.

Pe acest ton sunt din nefericire ţinute toate apreciaţiunile câte ne vin din partea maghiarilor sau mai bine a gazetarilor pseudomaghiari de origine semitică.

Pentru a aprecia după adevărata lui valoare psicologică articolul din ,,Pester Lloyd" am trebui să fim semitologi . Dar valoarea lui *istorică şi politică* ne rezervăm plăcerea de-a o discuta punct cu punct, căci, daca nu putem descoperi originea etnopsicologică a impertinenţei parveniţilor ovrei, cunoaştem însă bine istoria română, maghiară şi polonă şi ne rămăşim a nimici punct cu punct toate neadevărurile politico - istorice afirmate de ,,Pester Lloyd".

Deocamdată iată articolul foii *oficioase* din Pesta:

> Toastul pe care senatorul Grădişteanu l-a ţinut la banchetul festiv din Iaşi merită o atenţiune oarecare nu numai prin cuprins, ci şi prin corelaţiunea împrejurărilor în cari s-a rostit, daca nu de altceva măcar pentru a arăta printr-un exemplu eclatant şi în lumina adevărului cam ce fel de relaţiuni de *,,bună vecinătate"* sunt cele dintre monarhia noastră şi statul român.
>
> Ni se zice ca o scuză în adevăr că nu prea trebuie să ţinem seamă tocmai de cel din urmă dintre toastele unui banchet, de vreme ce dispoziţiunea cheflie a celor de faţă trebuie să fi ajuns la culme.
>
> Dar ne mai aducem aminte şi de zicătoarea, asemenea adevărată, *in vino veritas*[1] (în vin adevărul) şi observăm anume că graiul cel neîngrădit al senatorului şovinist n-a făcut alt decât a spune-n gura mare ceea ce mişca inima celor de faţă.
>
> Între cei de faţă se afla însă şi regele Carol al României. Prezenţa lui devine, în faţa acestui toast, de-o semnificaţiune caracteristică prin împrejurarea că dânsul a ciocnit graţiozamente cu oratorul, i-a strâns zâmbind mâna şi abia după aceea a părăsit sa*la.*
>
> Discursul senatorului constituie însă o provocare directă la adresa Austro-Ungariei.
>
> D. Grădişteanu a îndrăznit a ridica un toast.
>
> „Pentru provinciile surori ale regatului nostru (român) şi anume pentru *Bucovina, Transilvania* şi *Banat,* cari, din nenorocire, lipsesc încă dintre odoarele Coroanei noastre (române), dar care nu vor lipsi poate pentru totdauna".
>
> Apoi se adresează direct către Rege şi zice:
>
> ,,Frumoasă e Coroana Voastră, Sire, dar [î]i lipsesc încă unele mărgăritare. Fie ca într-o zi ele să mărească podoaba ei."
>
> După această tiradă neruşinată, Regele în adevăr s-a retras, dar se 'nţelege că, în împrejurările amintite mai sus. proprii a ne pune pe gânduri.

Cine crede că senatorul Grădişteanu n-a esprimat decât părerea sa individuală şi se mângâie cu speranţa ce-o au mai mulţi oficioşi din Viena că relaţiunile asupra banchetului sunt inexacte sau că avem a face numai ,,c-o colosală lipsă de

tact a oratorului", iar nu c-o duşmănoasă demonstraţiune politică contra împărăţiei vecine; cine are această naivă credulitate cu acela în adevăr nu vom discuta.

,,Credinţa omului e împărăţia sa cerească", zice proverbul german.

Noi din Ungaria însă avem motive de-a ne păzi bine.

1. ,,Pester Lloyd" atribuie un înţeles cu totul greşit locuţiunii in vino veritas. Ea a luat naştere în Polonia sub influenţa latinităţii medie şi nu înseamnă de loc că ,,la vin spune omul adevărul".

Din contra, nu există stare mai amăgitoare în privirea caracterului decât cea de beţie. Cel sincer devine mincinos, cel fricos se laudă cu curajul, cel vesel devine plângător, cel tăcut vorbăreţ.

Deci*: in vino non est veritas*.

Proverbul are cu tot alt înţeles. La germani, la slavi, la românii din suta a şaptesprezecea asemenea existau între amici dueluri de beţie, lupte frăţeşti de încercare în băutură din cari să se vază care pe care-l va culca mai întâi la pământ.

Deci in vino veritas însemnează ,,nu-ţi amăgi pe amic la băutură; pe când el bea în realitate tu nu turna vinul pe mânecă, pe gulerul cămăşii sau pe după spate, pentru ca el să bea mai mult decât tine şi să-l biruieşti prin înşelăciune. — Adevăr la vin !" Cantemir (Descriptio Moldavie) descrie un duel de acest soi, petrecut la Focşani între un moldovean şi un muntean, zice el. O probă că în asemenea ocazii omul îşi schimbă firea e d. Grădişteanu însuşi. Senatorul acesta e acelaşi Grădişteanu care, la 1867, îşi bătea joc prin coloanele şi caricaturile ,,Scrânciobului" tocmai de ideea pe care la chef a preconizat-o . (Nota red . T.)

Ridicarea monumentului pentru Ştefan Vodă cel Mare al Moldovei n-a fost nimic decât o demonstraţiune şovinistă.

Istoria e în perplexitate daca e vorba să se dovedească în ce consistă mărimea acestui vasal al coroanei Ungariei (?!).

Infidelitate, nestatornicie, pradă, esploatare crudă a unor ocaziuni întâmplătoare *sunt departe de-a da cuiva dreptul la un epitet glorificator .*

Dar în această, privire cei din Bucureşti şi laşi pot face ce poftesc.

Mai puţin cuviincios e însă când în institutele de învăţământ ale României se predau neadevăruri istorice patente (?). *Astfel citim în mult întrebuinţatul manual al lui Treb . Laurian asupra* Istoriei românilor *(ediţiunea a patra p. 310* et sq.) *că Ştefan Vodă a nimicit oastea craiului unguresc Mateius (Corvinus) la Baia în Moldova şi l-ar fi pus pe fugă pe rege (25 noiemvrie 1467),* deşi tocmai contrariul e adevărat (?) şi, deşi *Ştefan Vodă a fost acela care a cerut printr-o solie iertare regelui şi a* jurat credinţă suveranităţii coroanei Ungariei (?), *regele Matei a mănţinut nestrămutată această suveranitate, asemenea predecesorilor săi, şi e caracteristic pentru istoriografia şovinistă şi tendenţioasă din România* că acest raport juridic de vasalitate a amândoror Principatelor dunărene către Coroana Ungariei se reface cu bună ştiinţă (?!).

În lumina unei asemenea desfigurante istoriografii Ştefan Vodă din Moldova şi Mihai Viteazul din Ţara Românească au fost ridicaţi prin panglicării la rolul de reprezentanţi ai unei politici independente şi naţionale române *şi politica aceasta se pune înaintea tinerimei ca ţintă vrednică de dorit a tuturor aspiraţiunilor.*

Din nenorocire scrutarea şi istoriografia maghiară a neglijat până acuma a da atenţiune deplină raporturilor de stat şi relaţiunilor Coroanei Ungariei către foastele ei ţări vasale (Bosnia, Serbia, Bulgaria, Ţara Românească şi Moldova).

Secţiunea istorică a Academiei Maghiare de Ştiinţă precum şi Societatea Istoriografică ar afla multe probleme interesante, politiceşte chiar însemnate, *a căror soluţiune abia s-a 'ncercat pân' acum în mică parte.*

Dar să ne întoarcem la faimosul toast al d-lui Grădişteanu. Am zis mai sus că nu vedem în el emanaţiunea unei „colosale lipse de tact", nu vederile individuale ale unui politician cu mintea pe dos sau palavrele unei inspiraţiuni de şampanie.

Noi vedem în acest toast şi-n purtarea Regelui confirmarea unui program politic care de mult nu mai este un secret pentru noi. Acest program se predică pe faţă în şcoli, se predică în întruniri şi în Camera Deputaţilor, se proclamă zi cu zi în gazetele de orice nuanţă, începând de la cele mai radicale şi sfârşind cu cele mai strict conservatoare şi strict oficioase.

În iulie 1881 scria ..Republica Ploieştilor":

„Visul de aur al românilor este de-a întemeia un puternic stat român care s-ajungă de la Nistru pân-la Tissa, de şa marginile Galiţiei până la Dunăre, şi care să cuprinză Basarabia, Bucovina, Transilvania, Moldova, Ţara Românească *li* Banatul Temişorii... *Aceasta e coroana*

pe care voim a o pune pe capul regilor sau a conducătorilor noştri".

(Ne mirăm de enorma îndrăzneală a d-nilor de la ,,Pester Lloyd" de-a cita anume o foaie care *n-a existat niciodată* în România, şi foaia şi citaţia par a fi invenţiuni gratuite. Nota red .T.)

Oare acest program nu este identic cu cel proclamat de d. Grădişteanu în faţa Regelui ?

Se 'nţelege ; c-o deosebire caracteristică: Basarabia, această a patra *dintre mărgăritarele ce lipsesc Coroanei române, senatorul anexioman n-a pomenit-o deloc.*

În Iaşi substratul politic e rusofil (?), *aci domneşte evangelia despre protecţiunea puternică a ţarului* drept - credincios *căruia România trebuie să i se arunce în braţe din momentul în care s-ar isca un război între Rusia şi Austro-Ungaria.*

Astfel ne vestiră foile române mai deunăzi şi-n acest chip s-au motivat necesitatea fortificaţiunii *României* în contra Austro-Ungariei (?) *şi sporirea artileriei române. E vorba ca Regatul României să devie un aliat* căutat *şi, fiindcă domnii de lângă Dâmboviţa n-au pierdut încă cu totul spiritul de afaceri al Fanarului, îşi zic în socoteala lor că cele trei mărgăritare ce mai lipsesc şi pe cari le posedă Austro-Ungaria au o valoare mai mare şi sunt mai apetisante decât mărgăritarul basarabian pe care, în cazul unei fidele alianţe [î]l aşteaptă ca* prezent *de !a mărinimia rusească.*

Asemenea fantazii i se par copilăroase apusanului dar în Orient altfel stau lucrurile. Aci fantazia şi apetiturile au cârma 'n mână. Pasiunea domineză, raţiune şi dreptate sunt vorbe fără de 'nţeles . Cine măsură Orientul cu măsura europeană se 'nşală . Acest fapt constatat prin esperienţă trebuie relevat îndeosebi şi cu privire la România.

Atât la noi cât şi în Viena suntem în prada unei grave erori în privirea României; roadele s-arată pe zi ce merge.

Pentru numeroasele servicii pe cari monarhia noastră le-a adus în multe rânduri vecinei Românii n-am cules în schimb decât batjocură, dispreţ şi ameninţare directă.

Această purtare a României faţă cu noi nu s-a ameliorat de când noua coroană romană împodobeşte creştetul unui Hohenzollern.

Europa a rămas pân' acum străină de politica noului regat şi va rămânea şi de acum înainte cu toată pretenţioasa latinitate a românilor (?)

Zi cu zi ni se vestesc şicane nouă la cari sunt expuşi în România cetăţenii noştri, negoţul şi comunicaţiunea noastră, produsele industriei noastre.

Oare starea aceasta de lucruri să se declare în pemanenţă ?

Cu cât mai mare e îngăduirea ce-o exercităm faţă cu neastâmpăraţii oameni de lângă Dâmboviţa cu atât li se umflă creasta, cu atât mai neruşinate sunt pretenţiunile şi cererile lor.

Iar ceea ce se vorbeşte sau se scrie în Bucureşti, în laşi, oriunde în România în contra Ungariei şi a Austriei află cale în Transilvania şi în Ungaria de sud - est şi e întâmpinat cu aprobare din partea multora, cu simpatie deplină.

Să nu ne înşelăm prin corespondenţe oficioase de domolire şi să ne lămurim o dată faptul că în România se face o politică care e duşmănoasă monarhiei noastre. (?)

Consecuenţele unui asemenea fapt urmează de sine.

[24 iunie 1883]

AUSTRIA ŞI GUVERNUL NOSTRU

„Neue freie Presse" de la 22 iunie vine şi confirmă ştirea că guvernul austro-ungar nu s-a mulţumit cu comunicatul din „Monitorul oficial" român privitor la rodomontadele roşii din Iaşi. Numita foaie scrie, între altele:

Întâmplările de la banchetul din laşi preocupă necontenit lumea diplomatică. Cabinetul vienez a declarat oficial că nu se poate mulţumi cu comunicatul apărut în „Monitorul oficial" din Bucureşti şi, în sensul acesta, la 20 iunie deja, ministrul de externe a însărcinat pe ambasadorul austro-ungar, baronul Mayr , să ceară de la guvernul român declaraţiuni pozitive şi precise.

După cum ne încredinţează foaia vieneză, mai ales cei din Pesta sunt îndârjiţi , nu atât contra celor vorbite de d. Grădişteanu, ci contra discursului pronunţat la Iaşi de d. C. A. Rosetti, care a numit pe regele Carol „Rege al românilor". Regele a răspuns la acest discurs, ce s-a reprodus şi în ,,Monitorul oficial", ca fiind unul din discursurile oficiale.

Acum *mărgăritarele* d-lui Grădişteanu şi *Rigatul* d-lui Rosetti reclamă de la guvernanţii noştri tot atâtea genuflexiuni şi umile rugăciuni de iertare !

[26 iunie 1883]

++

++++++++++++++

1888

ICONARII D-LUI BELDIMAN

O foaie ecleziastică din capitală a propus, în unul din numerile sale, ca să se ia măsuri serioase pentru a se răspândi în ţară icoane fabricate la noi, fie pe cale litografică , fie cromolitografică , pentru a înlocui în casele ţăranilor mulţimea de icoane străine care se văd pe păreţi. Tot obiectul acesta îl tratează şi d. A. Beldiman, fost ministru plenipotenţiar la Sofia, într-un articol publicat în ,,Voinţa naţională" — însă d-sa, descriind acest inconvenient, îndealmintrelea cunoscut de toată lumea, [î]i atribuie totodată o importanţă politică, pe care desigur în ochii unei judecăţi sănătoase n-o poate avea.

E exact că ţara e plină de asemenea icoane, a căror loc de fabricaţiune e Rusia. Dar numai satele ? În oricare monastire ar merge d. Beldiman va găsi sute de obiecte bisericeşti, nu numai

ROMANIA LIBERA

APARE IN TOATE ZILELE

16. ICOANELE D-LUI BELDIMAN, „România liberă", 13/25 noiembrie 1888.

în Rusia, parte cumpărate, parte dăruite. Constatăm înainte de toate că chipurile de sfinţi, de mânăstiri ruseşti etc., c-un cuvânt de zugrăvituri bisericeşti, sunt fără proporţie mai numeroase decât portretele împăratului şi împărătesei.

Care să fie cauza acestei răspândiri a unei arte primitive în populaţiunea română ? Noi credem că nu o alta decât lipsa absolută a unei industrii similare în ţara noastră. În Rusia, unde

fabricaţiunea de icoane e foarte răspândită de vreme ce, din cauza caracterului cam bigot al populaţiunii, mai în fiece stabiliment chiar în cele ale autorităţilor publice vezi icoane şi candele, se poate prea lesne şi e chiar probabil ca să existe în unele cazuri o supraproducţiune de asemenea obiecte de valoare problematică, şi fiindcă orientul nostru este ţinta de export — mlaştina de scurgere — a tot ce supraproducţiunea europeană are de prisos, e aproape natural ca şi ruşii să caute să răspândească operele lor de artă problematica în satele noastre. Înainte icoanele religioase ce se vindeau în România erau aproape esclusiv fabricate la Gherla (Transilvania). Aceste erau în adevăr producte româneşti, dar să mărturisim adevărul, erau foarte primitive. Fabricate de ţărani simpli şi naivi, fără nici o cultură artistică, ele erau combătute de chiar unii episcopi din Transilvania, cari se sileau a introduce chipuri ceva mai bine făcute, pentru a deprinde ochii cu forme corecte, mai cu seamă pentru că în genere se credea în ipoteza ca femeile în stare puerperală ar putea naşte, uitându-se la asemenea icoane, tipuri monstruoase. Se ştie că produsele greceşti din Orient sunt cam tot atât de primitive ca şi icoanele din Gherla, şi ca şi produsele ruseşti de prin anii 1840—50, cari erau de o sluţenie fenomenală.

Se vede însă că această industrie, care înainte era exercitată şi în Rusia după metoda maiorului Papazoglu, a luat în urmă oarecare dezvoltare, mai ales prin invenţiunea cromolitografiei , încât se pot produce icoane - de nu artistice - cel puţin suportabile , superioare şi produselor orientale şi celor din Gherla. Noi credem că numai superioritatea relativă a articolului rusesc a fost cauza răspândirei , iar nicidecum tendinţe politice.

Nu-i vorba, nu e absolut cu neputinţă ca să nu fie amestecat şi gândul vreunei panslavist fanatic în istoria aceasta, dar în genere ne vine totuşi a crede că supraproducţiunea şi interesul negustorilor de icoane şi superioritatea acestora asupra caricaturilor bizantine sunt adevărata cauză a răspândirei .

A atribui o gravitate politică serioasă acestui lucru, precum o face d. Beldiman, e o exageraţie şi o gogoriţă din cale afară fantazistă . Desigur nu aceste sunt mijloacele pentru a cuceri un popor. Răul ce se naşte din lipsa fabricaţiunii acestor obiecte s-ar putea vindeca lesne, căci cromolitografii de pe tablouri clasice italiene ale figurilor sfinte precum le face un Rafael, un Correggio , un Murillo ar goni lesne şi caricaturile orientale şi cele moscovite. Din nenorocire însă chipurile de sfinţi în biserica orientală sunt făcute după un tipar anumit, încât toţi mucenicii cu chipuri uscate de pustnic au fiziognomii tradiţionale. Sfântul Nicolae are aceeaşi barbă şi aceeaşi chelie pe toate icoanele Orientului. Aceste chipuri artistul nu are voie să le schimbe şi pe când tablourile din Roma şi Florenţa, chiar cele adânc religioase, sunt reproducerea omului în cele mai nobile forme ale existenţei lui, icoanele orientale rămân reproducerea unor mumii şi schelete, cari au mult asemănare cu chipurile ţepene şi convenţionale din zugrăviturile străvechi ale egiptenilor . În ele nu e artă, e manieră.

D.A. Beldiman fiul e un om cu cultură modernă; d-sa e un produs al civilizaţiei germane, al şcoalelor din Berlin. Ar trebui deci să constate cu spiritul critic care e caracteristic şcoalei germane, că nu politica rusă, despre care ne abţinem a vorbi nefiind în cestiune, ci confesiunea religioasă a ruşilor e singura cauză a răspândirii acelor caricaturi — căci de! pictură în puterea cuvântului n-ar putea-o numi nici d. Beldiman. Din nefericire formalismul şi persistarea staţionară în obiceiuri vechi şi adesea netrebnice sunt cu mult mai răspîndite în biserica orientală, decât în aceea a Occidentului. Acolo artele au găsit o încuragiare spornică; penelul lui Rafael, arhitectura unui Michelangelo , muzica unui Palestrina au fost în serviciul bisericii; acolo arta oratorică şi-a avut eroii ei şi daca vom judeca bine, vom vedea că chiar cultura universitară superioară se datoreşte, cel puţin în începuturile ei, bisericii. Se poate ca rolul ei să fi trecut în zilele noastre, în care nu mai avem idealuri şi când arta însăşi a devenit un instrument al utilitarismului. Dar daca acel rol a trecut, el a fost realizat măcar prin epoce de glorie artistică şi ştiinţifică, pe când biserica orientală a vegetat într-un formalism gol şi sterp.

Acesta e răul specific şi istoric oarecum care face cu putinţă propagarea sluţeniilor moscovite la noi, şi acesta trebuie combătut. Cât despre politica rusească, credem că ştie a-şi alege mijloace mai inteligente pentru propagarea tendenţelor ei. E ,,Adevărul” de ex., care reprezintă admirabil unele tendinţe ale acelei politice, pe cari însă nu găsim nici o necesitate de a le critica, de vreme ce sentimentul de conservare al românilor ni se pare îndestul de puternic pentru a rezista la asemenea încercări.

Dar altă enormitate la sfârşitul articolului d-lui Beldiman.

> Este sau nu adevărat că înaintea alegerilor d. prim ministru s-a întâlnit la Ruginoasa cu principele Urusoff ?

Ei bine, nu ştim şi nici nu e nevoie să ştim dacă primul ministru s-a întâlnit sau nu cu prinţul Urusoff . Prinţul — fost ministru plenipotenţiar în ţară — are fără îndoială multe cunoştinţi şi în Bucureşti şi în Iaşi, dar ceea ce putem asigura e că scopul venirii sale în România numai scop politic n-a fost.

M.E.

[13 noiembrie 1888]

IAR ICONARII

D. Alexandru Beldiman junior ne face onoarea de a reveni asupra vestitei cestiuni a iconarilor , răspunzând la articolul publicat în „România liberă”. Domnia sa ne impută că am fi schimbat şi terenul şi obiectul în discuţiune, că am vorbit numai de icoanele bisericeşti — atinse de domnia sa numai în treacăt — pe când cestiunea ce i se pare importantă e răspândirea portretelor cromografice ale împăratului rusesc şi a membrilor familiei sale.

Permită-ni-se de a fi în privinţa aceasta de o opiniune contrară.

Icoanele bisericeşti, introduse din cauza identităţii confesiunii şi ritului religios, sunt incomparabil mai pernicioase prin răspândirea lor, decât icoanele de caracter politic. Importul celor dentăi datează de zecimi de ani şi a preparat spiritele pentru răspândirea celor din urmă, căci, pe când influenţele politice sunt în genere schimbăcioase şi trecătoare, influenţa religioasă şi confesională persistă adeseori secole întregi şi determină cea mai intimă şi mai adâncă convingere a conştiinţei unui popor.

Portretele împăratului pot fi şi ele stricăcioase, dar împăratul nu e nemuritor; din momentul în care va avea soarta comună a tuturor oamenilor portretele sale nu vor mai însemna nimic, prea puţini îşi vor mai aduce aminte de numele lui chiar, şi va fi privit de generaţia următoare ca o rămăşiţă fără de înţeles a trecutului. Din contra icoanele bisericeşti persistă pe cât timp poporul ţine la confesiunea religioasă moştenită şi de aceea şi în trecut în numele religiei s-au întreprins invaziile ruseşti în Principate şi în Peninsula Balcanică, precum mii de alte crime şi nedreptăţi s-au comis în cuprinsul istoriei omenirei în numele religiei şi sub pretexte religioase. Suntem siguri că dacă n-ar exista comunitatea religioasă cu ruşii, nu s-ar afla nici urmă de iconărie rusească în ţară la noi.

De aceea ar trebui să se creeze, nu cu mari sacrificii, o industrie similară la noi care să poată concura cu produsele ruseşti şi să le înlocuiască.

Dar pericole în adevăr grave nu se vor produce niciodată în mod serios prin icoane. Cauzele cari ar putea slăbi siguranţa statului Român sunt cu totul de altă natură: sunt economice şi sociale.

Daca vom continua ca în trecut, a nu realiza nici o reformă pentru ridicarea claselor muncitoare, daca prin măsuri înţelepte nu vom îmbunătăţi starea ţăranului, ci-l vom lăsa să vegeteze în mizeria actuală, daca nu se va introduce o echitate mai mare în relaţiunile lui de muncă, se poate întâmpla ca efecte esterioare să aibă oarecare influenţă asupra celor nemulţumiţi. Dar printr-o stare economică şi de cultură mai dezvoltată şi având bunul trai necesar, desigur că încercări esterioare de a-i ademeni prin icoane şi portrete n-ar avea nici un succes.

[20 noiembrie 1888]

FÂNTÂNA BLANDUZIEI

În sânul naţiunilor civilizate există foarte mulţi cari cred că organizaţia socială şi cea politică nu e conformă cu preceptele unei raţiuni normale, nici cu rezultatele date de ştiinţele experimentale , fizice şi naturale, şi că o asemenea situaţiune nu poate fi continuată în mod stăruitor şi consecvent în direcţiunea apucată. Cu toate că învăţătura şi civilizaţiunea se răspândesc aproape în toate ţările europene şi transatlantice , că descoperiri nouă pe terenul industrial sporesc condiţiunile bunului trai, omenirea e mai nemulţumită decât orişicând.

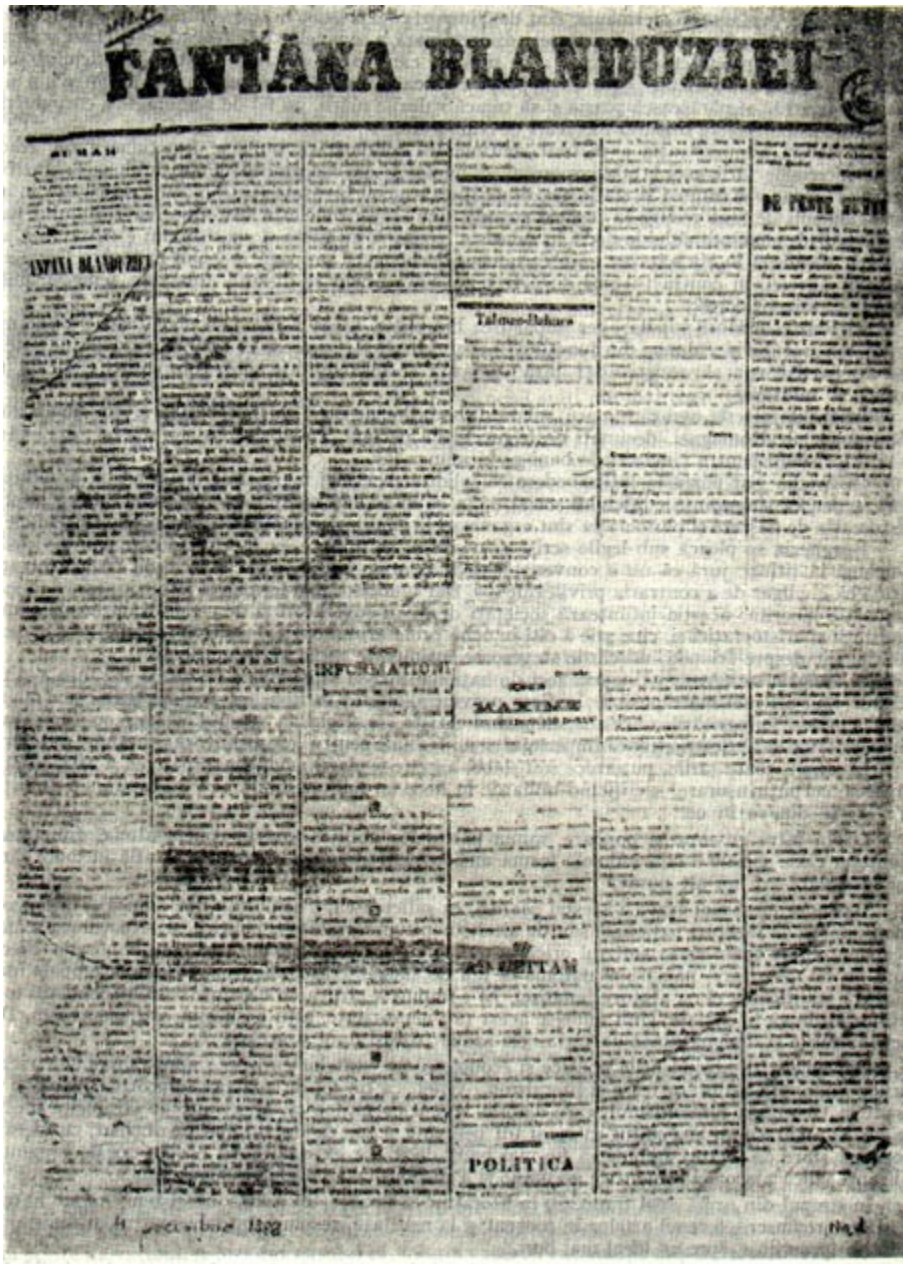
FÂNTÂNA BLANDUZIEI

17. FÎNTÎNA BLANDUZIEI, „Fîntîna Blauduziei", 4 decembrie 1888.

Daca ne vom uita în Germania, stat de o importanţă politică ridicată în linia întâia, vom observa că nici legile excepţionale, nici puterea discreţionară a organelor poliţieneşti, nici chiar starea de asediu, nu pot suprima cu desăvârşire acea mişcare care roade din temelie stâlpii edificiului social. Afară de aceea un rău ascuns, care nu se poate explica cu toată lămurirea cerută, împinge mii şi iar mii de indivizi să-şi părăsească patria şi să treacă valurile mării, un fel de hemoragie a corpului naţional ce se împotriveşte oricărei încercări de vindecare.

În Rusia administraţia a pierdut sentimentul solidarităţii publice, funcţionarii nu. gândesc nici la interesele ţării, nici la ale poporului, ci numai la ale lor proprii; toate mijloacele sunt bune pentru ei: chiar venalitatea şi traficarea dreptăţii. Oamenii învăţaţi caută o armă desperată în nihilism. Oamenii de stat recurg la leacuri stranii: unul vede binele în introducerea regimului parlamentar, altul, neavând nădejde decât în asiatism , reclamă întărirea despotismului ereditar; un altul crede cu stăruinţă în eficacitatea unui tratament derivativ şi propagă războiul în contra Germaniei, Austriei, Turciei, în contra tuturor daca trebuie. Şi, pe când se discută asemenea remedii, militarismul şi mizeria cresc.

În Franţa oratori populari cer împărţirea bunurilor. Clasa a patra se pregăteşte a pune mâna pe puterea statului şi a alunga din funcţii şi sinecure burghezia, care, de la 1789, singură deţine

puterea. Vechile partizi vor să reziste, dar fără speranţă şi fără unitate, prin comploturi clericale , monarhice şi militare.

În Italia mizeria agrară e mare, salahorii lanurilor de orez din Lombardia şi din singurătăţile mlăştinoase ale Romagnei , decimaţi de friguri şi de pelagră , emigrează în stoluri, iar, daca rămân în ţara lor, vând pentru cincizeci de bani pe zi munca lor.

În Anglia s-ar părea la întâia vedere că soliditatea e mai mare. Dar, privită mai de aproape, se va vedea că singuranţa edificiului social e din ce în ce mai compromisă. E adevărat că biserica, aristocraţia de naştere şi plutocraţia sunt organizate în mod puternic şi au o idee exactă de interesele lor.

Burghezia se pleacă sub legile scrise şi nescrise ; se preface cu făţărnicie c-ar fi evlavioasă şi se - nchină la titluri, jură că nu e convenabil decât ceea ce satisface pe cei zece mii de aristocraţi şi afirmă că e vulgar de a contraria privilegiile lor. Dar muncitorul şi fermierul rămân în afară de această conjuraţie ipocrită ; aceştia înfiinţează societăţi de liberi - cugetători şi de republicani, arată pumnii regalităţii şi aristocraţiei şi, cine ştie a citi în ochii proletarului englez, vede că furtuna va fi ameninţătoare. Cât despre Irlanda, mişcările sângeroase întâmplate acolo sunt cunoscute.

În Austria sau Austro-Ungaria zeci de naţionalităţi se luptă unele cu altele şi caută a-şi face reciproc răul cel mai mare posibil, în fiece provincie, adesea în fiece sat, majorităţile chiar relative caută a nimici minorităţile; acestea, neputând rezista, se prefac a se supune, dar cu turbarea în inimă şi dorind chiar destrucţiunea Imperiului ca mijloc unic pentru a ieşi dintr-o situaţiune nesuferită.

În sfârşit, toate ţările, puternice sau slabe, au câte-o plagă nevindecată şi cred a afla, dacă nu scăparea, cel puţin uşurare, sacrificând miliarde în fiece an militarismului , cu o spaimă şi anxietate care creşte din ce în ce.

Lupta între guverne şi popoare, mânia partidelor politice una în contra alteia, frământarea diferitelor clase sociale e fără îndoială forma unei boale generale a epocii. Ea se află în toate ţările, deşi în fiecare are un alt nume.

Dar o formă şi mai gravă a acestei boale e cea sufletească, e nemulţumirea adâncă şi melancolia, independente de legături naţionale sau de altele, neprivind graniţele politice şi situaţiunea socială, şi cari umplu cu toate astea sufletul oricărui om care e la nivelul civilizaţiei contemporane. Fiecine simte un fel de iritare , pe care o atribuie la mii de cauze accidentale, mai totdauna eronate dacă nu caută justificarea ei cu ajutorul analizei . El e împins a critica cu asprime dacă nu condamnă toate manifestaţiile vieţii sociale. Unii numesc acest rău nervozitate, alţii pesimism, alţii scepticism. Dar, oricât numirile şi designaţiunea ar varia, ele acopăr totuşi unul şi acelaşi rău.

Din nefericire neajunsurile politice şi economice ale statelor europene n-au rămas fără o înrâurire determinantă asupra artelor şi literaturei. Astfel, ca un fel de adăpost împotriva realităţii s-a născut în Germania romantismul , care descria veacul de mijloc cu colori atât de strălucite precum desigur în realitate nu le-a putut avea, şi tot pentru a scăpa de un prezent insuficient, cu ideea ca orice altă stare de lucruri trebuie să fie mai bună decât cea existentă, s-a născut şcoala romantică în Franţa, fiică a şcoalei romantice germane şi a dispreţului byronian pentru lume.

În timpul din urmă apoi francezii, în literatură şi în arte, au admis un sistem, numit naturalist, care circumscrie terenul artelor în prezent şi la realitate, respinge întoarcerea trecutului şi orice aspiraţie spre viitor, spre un ideal mai bun.

Dar şi naturalismul reprezintă poate tablouri de fericire şi părţile frumoase ale vieţii? Nu, C- un exclusivism care i se impută, el se leagă numai de părţile cele mai urâte şi mai lipsite de mângâiere ale civilizaţiei, se sileşte a arăta pretutindenea corupţia, suferinţa, lipsa consistenţei morale omul murind într-o societate în agonie. Cât despre arta modernă, chiar daca nu se poate opri de-a recunoaşte frumuseţa ş-a o copia, caută a o mânji, amestecând ideea că forma nobilă şi pură, servă

---

pentru scopuri puţin înalte şi cari o profanează. Corul e batjocurit în maiestatea frumuseţei prin trăsături de senzualitate şi de libertinaj , cari nu lipsesc în mai niciunul din tablourile contimporane.

Cât despre filozofie, pesimismul e la modă: Schopenhauer e Dumnezeu, Hartmann profetul său. Pozitivismul lui Auguste Comte nu face nici un progres; filozofii francezi nu mai studiază decât psihofiziologie , filozofia engleză nu mai merită numele de metafizică şi se ocupă de chestii practice de ordine secundară, nu de soluţiunea unor probleme universale. Numai Germania are o metafizică vie, dar şi aceea e întunecoasă şi desperată.

Nu noi vom contesta meritele extraordinare ale marelui filozof german. În adevăr, el a risipit prin criticile lui energice dominaţiunea acelui filozofem compus din o goală şi stearpă frazeologie pe care Hegel o introdusese şi care a stăpânit spiritele în curs de un sfert de secol. Dar afară de acest merit au înlăturat prin critica lui şi alte sisteme, ce exercitau o dominaţiune mai restrânsă la unele universităţi, precum acelea ale lui Schelling , Fichte , Schleiermacher etc. Era necesar să se purifice atmosfera ştiinţifică de miasmele unei frazeologii în care cuvinte abstracte lipsite de cuprins şi neînsemnând aproape nimic pretindeau a rezolva problemele universului. Însă tocmai această critică meritoasă a frazeologiei deşerte a descoperit şi contradicţiunea constantă între

ideile noastre şi formele civilizaţiei, ne-au descoperit necesitatea de a trăi în mijlocul unor instituţiuni ce ni se par mincinoase şi ne-a făcut pesimişti. În acest conflict pierdem adeseori bucuria de a trăi şi dorinţa de a lupta; acesta e izvorul relei dispoziţii care munceşte pe oamenii culţi din mai toate ţările.

Arta antică însă, precum şi cea latină din veacul de mijloc erau lipsite de amărăciune şi de dezgust, erau un refugiu în contra grijelor şi durerilor. Literatura şi artele sunt chemate dar să sanifice inteligenţele de această boală psicologică a scepticismului, şi de aceea, în amintirea acelei arte, care putea face asemenea minuni, am pus acestei foi numele ,,Fântâna Blanduziei", numele izvorului ce răsărea de sub un stejar în vecinătatea oraşului Tibur, izvor care întinerea şi inspira şi despre care Horaţiu spune (în piesa d-lui Alecsandri):

Fântâna Blanduziei ! vei deveni tu încă
Celebră 'ntre izvoare când voi cânta stejarul
Ce 'nfige rădăcina-i adânc în alba stâncă,
Din care ieşi vioaie şi vie ca nectarul.

Dacă în autorii anticităţii, plini de adevăr, de eleganţă, de idei nemerite şi cari vor rămâne pururea tineri, găsim un remediu în contra regresului intelectual, nu vom uita că şi în timpurile noastre există un asemenea izvor pururea reîntineritor , poezia populară, atât cea de la noi cât aceea a popoarelor ce ne încunjură. De aceea am dat şi acestei literaturi un loc larg în coloanele noastre.

Pentru ca foaia să intereseze pe toţi cititorii, i-am dat varietatea necesară şi sperăm că concursul unui public binevoitor nu ne va lipsi.

E.

[4 decembrie 1888]

FORMĂ ŞI FOND

Puţini se îngrijesc de fenomenul, constatat prin date statistice, că populaţiunea română scade la număr, că are în fiece an un plus al mortalităţii asupra natalităţii şi că golurile ce le lasă astfel românii sunt suplantate parte prin imigrarea de elemente străine, a căror curgere din occident e necontenită, parte prin sporirea parazitică a dementului evreiesc.

S-a crezut acum câteva decenii că introducerea formelor exterioare de cultură apuseană va putea suplini lipsa de cultură solidă şi substanţială şi neajunsurile răsărite dintr-o dezvoltare neregulată a trecutului nostru istoric. Experienţa însă a dovedit că introducerea de forme lipsite de cuprins sunt departe de a prezenta o compensaţiune exactă a sacrificiilor pe cari le cere înfiinţarea, că poporul sărăceşte prin risipa de muncă, cu totul disproporţională cu foloasele ce le poate culege din aceste inovaţiuni. A fost dar natural ca, în urma acestei extenuaţii de putere, multe rele endemice şi altele de caracter epidemic să se ivească şi să decimeze populaţiunile. Astfel rasa română scade şi străinii sporesc. Numărul infirmilor la recrutaţie a crescut din an în an, ţara a fost bântuită de pelagră, de intoxicaţiune palustră , de anghină , vărsat, toate astea în urma influenţei pernicioase cu o exercită asupra sănătăţii mlaştinile , locuinţele insalubre şi neaerate , hrana neîndestulătoare şi munca excesivă .

Ar trebui în sfârşit a se da un atac eroic cauzelor cari produc degenerescenţa şi diminuarea populaţiunilor, ar trebui ca interesul general să nu ni se pară o utopie, o acţiune zadarnică sau o idee nerealizabilă. Nepotrivite vor fi fost pentru noi înaintatele forme a civilizaţiunii pripite, introduse ca o plantă exotică pe pământul nostru, dar cu încetul şi cu stăruinţă cultura se va aclimatiza şi, din cosmopolită, va deveni naţională.

Nu numai reforma legilor agrare e necesară pentru ridicarea stării igienice şi materiale a cultivatorilor, ci o serie de măsuri bine şi înţelept chibzuite , care să ţie seamă de toate neajunsurile populaţiunii. Daca s-a făcut un început bun cu propunerea de reforme, mai trebuie să le urmeze acestora dispoziţiuni cari să augure sanificarea deplină a relelor ce bântuie în mod constant satele şi cari, continuând cu asprimea de acum, ar putea pune în cestiune însăşi existenţa poporului.

M.E.

[11 decembrie 1888]

1 8 8 8

Acum, când anul înclină spre sfârşit, credem de cuviinţă, deşi evităm orice aprecieri hazardate, să dăm o scurtă dare de seamă asupra stării în care se află diferitele state ale continentului nostru.

În Franţa tonul fundamental al orchestrei politice îl dă generalul Boulanger .

El pretinde a simţi o iubire aprinsă pentru Republică, însă afirmă totodată că ea e siluită de Camere, de miniştrii, de prezident; deci cere revizuirea Constituţiunei şi o Constituantă. El impută

Camerelor corupţiune, dar pentru agitaţiunea sa proprie nu se sfieşte a recurge la ajutoarele pecuniare ale inamicilor Republicei. El promite a fi Gambetta şi Bonaparte într-o persoană şi-n adevăr are câte ceva comun cu ei amândoi. Ca şi Gambetta nu e duelist , ca şi Bonaparte n-are talent oratoric, ci-şi citeşte discursurile de pe o bucată de hârtie cu ochelarii pe nas. Deci nu se poate şti de ce e mai bun: de dueluri ori de discursuri. Dar jură că va ajunge pe Gambetta şi pe Bonaparte în părţile lor bune, în arta lor politică superioară şi într-o strategie care să întreacă pe a tuturor.

Rochefort, care a combătut până acum orice personalitate ce a deţinut puterea, mai întâi pe napoleonizi , apoi pe Gambetta, Grevy şi acum pe Sadi Carnot , e azi conducătorul boulangismului . Dacă-i faci imputări, declară că el l-a inventat pe generalul şi că tot astfel îl poate răsturna când va voi.

Republica pare a exista mai mult prin adversarii ei, care unul faţă cu altul sunt neîncrezători . Imperialiştii sunt împărţiţi în victorişti şi jeromişti ; roialiştii în philipişti şi albi de Spania. După aceşti din urmă Don Carlos ar putea fi în acelaşi timp rege al Spaniei şi al Franţei.

Dar răul fundamental de care sufere Republica pare a rămânea dorul de „revanche ” pe care-l are în inimă. Dorinţa de războinare a prefăcut Republica a treia într-un gigantic stat militar, cu un buget al războiului şi al marinei de aproape un miliard pe an, încât are 72 de baterii de câmp mai mult decât Germania.

Dar menirea unei republice ar fi să debordeze chiar de pace şi de bun trai, să aibe escendente bugetare, să plătească datoriele statului, să scază dările, pentru a câştiga majoritatea imensă a populaţiunii, pe lucrător, pe ţăran, pe meseriaş ?

La asemenea argumente dorul de războinare răspunde: Franţa a creat America de Nord, Grecia, Belgia şi Italia şi să nu poată redobândi Alsacia - lorena ? Şi iarăşi se aruncă miliardele în gura militarismului, încât astfel opiniunea publică ezită a alege între dorinţa de pace şi cea de războinare. Himera alianţei ruseşti aprinde şi la zelul războinic, deşi această alianţă şchiopătează din toate punctele de vedere. Cât despre Rusia, unele indicaţiuni vor ajunge a determina starea în care se află. Din banii ei de hârtie se afirmă că a şasea parte ar fi bani falşi, pentru că funcţionarii emit şi cheltuiesc din nou biletele confiscate. Astfel, în vârtejul luptei de control, probitatea nu poate exista. Chiar Petru cel Mare, cu energia lui estraordinară, n-a putut să-i puie capăt corupţiunii administrative, cum n-a putut cuceritorul Bizanţului. Mohamed II, când se convinse de venalitatea unui cadiu , puse să-l execute şi să-i tragă pielea peste scaunul judecătoriei, pentru a-l preveni pe succesor. Totuşi paşalele se grămădeau după acest post şi rămăseseră, ca şi mai înainte, tot venali.

Politica rusă seamănă c-o clădire care în orice parte are alt aspect. Înlăuntru patriarhală, în afară turburătoare , afirmând iubirea de pace şi totuşi grămădind trupe în apropierea frontierelor . În acelaşi timp simulează a fi putere asiatică şi durează căi ferate spre Samarkand , cu două ramuri spre Persia şi Afganistan, ca şi când India i-ar fi ţinta; ca şi când nu s-ar şti că Bizanţul rămâne visul ei de aur şi Orientul Europei ţinta de acţiune.

Germania, de când e imperiu, adecă de la începutul nouăi sale existenţe, de optsprezece ani, a contractat datorii de 1 150 milioane. Noul împărat, ostaş din creştet până în talpă, e cu toate aceste inspirat de dorinţa de a menţine pacea, deşi amiciţia de astă primăvară cu vecinul de la nord nu prea pare întemeiată. Cele trei corpuri de armată de la Vilna , Varşava şi Kiev, împreună cu cele două armate de rezervă de la Petersburg şi Moscova, seamănă prea mult cu o ameninţare a Triplei Alianţe.

Se pare că în Anglia şeful partidului conservator, Salisbury, şi-ar fi propus să rezolve în sfârşit cestiunea agrară din Irlanda avansând fermierilor preţul de cumpărătură a pământului ce-l cultivează , până la concurenţa de cinci mii de lire sterline. Cât despre înarmările puterilor continentale, Anglia, avându-şi interesele angajate în Asia, desigur că nu se va amesteca. De când Prusia a dat exemplul înarmării generale, toate ţările au imitat-o şi s-au întrecut în această privinţă. Anglia însă nu voieşte să introducă serviciul obligatoriu pentru toţi şi înarmarea generală, pentru a deveni prada militarismului; rămâne deci la sistemul ei vechi de angajament cu plată.

Parlamentul din Italia asemenea a votat o sumă de 126 de milioane pentru cheltuieli extraordinare de război, numai Parlamentul n-a găsit încă resursele pentru a acoperi anuităţile unei asemenea datorii. Comisiunea credea că ministrul de finanţe ar putea realiza suma anuităţilor necesare, şase milioane pe an, prin economii din alte paragrafe, însă acest expedient pare cu neputinţă.

Astfel, în toate unghiurile continentului lumea e neliniştită prin grija unui viitor încărcat de furtună şi numai solicitudinea dovedită de unii monarhi de a apăra şi susţine interesele păcii ne pot da încredinţarea că şi în cursul anului viitor ne vom putea bucura de bunurile ei.

E.

[25 decembrie 1888]

1889

ZIUA DE MÂNE

Anul acesta care declină spre sfârşitul său n-a prezintat semne caracteristice distinse cari să-l deosebească cu mult de premergătorii lui. El trece fără mult folos pentru popoare, dar şi fără nenorocire şi calamităţi, căci binele suprem al păcei s-a păstrat — deşi cu multe sacrificii — şi Europa a fost scutită de a fi aruncată în peripeţiile funeste ale unor războaie de exterminare . Cu toate că un suveran ajuns la adânci bătrâneţe şi altul, atins de-o boală ce n-avea vindecare, au fost supuşi ineluctabilei legi a naturii de care toţi oamenii fără deosebire sunt stăpâniţi, totuşi puterea politică n-a făcut decât să-şi schimbe deţiitorul , fără a-şi schimba direcţiunea, încât în realitate lucrurile stau cam tot astfel precum stăteau şi în trecut pe vechiul nostru continent; iar naţiunile continuă a munci azi precum au muncit ieri, aşteptând să se producă circumstanţe şi condiţiuni de trai mai favorabile şi mai bune.

Statele diferite ce trăiesc cu neliniştea zilei de mâine s-au înarmat şi se pregătesc a face faţă evenimentelor ce sunt cu putinţă.

Germania e înarmată ca şi când ar presimţi grave evenimente. Rusia se reculege mereu, zicând însă tare ceea ce vrea, dar şi mai tare ceea ce nu vrea. Austro-Ungaria începe a avea din nou încredere în sine însăşi. Fără îndoială va rămâne încă mult timp în Tripla Alianţă, dar alianţa a 'ncetat de fi pentru ea sinonimă cu supunerea. În Cislaitania contele Taaffe guvernă în mod echitabil, ţinând samă de interesele tuturor naţionalităţilor, orice ar zice germanii austriaci. Cât despre d. Tisza noi ştim ce face în Translaitania . În Serbia, Scupcina a votat cu mult entuziasm noua Constituţiune, lucrată de marea comisiune instituită de regele Milan pentru acest scop. În Grecia se fac încercări de-a se ameliora situaţiunea materială şi morală. Turcia îşi merge calea ei veche, ceea ce n-ar fi tocmai rău dacă n-ar creşte mereu încurcătura finanţelor sale.

Silinţele diplomaţiei de-a o atrage în Tripla Alianţă n-au avut succes, încât marele vizir, câştigat pentru ea, s-a văzut în necesitatea de a-i întoarce spatele pentru a se mănţine la putere.

Italia oficială continuă a face cauză comună cu Alianţa, cel puţin pe cât probează aparenţele. Anglia s-a grăbit a lua parte la campania de pe ţărmul oriental al Africei. Spania, stăpânită de un

---

guvern liberal, lucrează în tăcere şi repară puţin câte puţin urmările dezastroase ale ultimelor sale revoluţiuni consecutive. Poate că nu e tocmai departe ziua când va juca din nou în Europa rolul care i se cuvine. Portugalia, Elveţia, Belgia, Olanda, Danemarca, Suedia şi Norvegia sunt ţări cari consacră puterile lor în mod esclusiv numai dezvoltării bunului trai dinlăuntru şi prosperităţii publice, fără a se nelinişti de cele ce se petrec dincolo de graniţele lor.

Intrăm deci în anul nou cu prevederile cele mai pacifice şi aceste prevederi se vor realiza fără îndoială; ele se vor realiza cu atât mai mult cu cât în acest moment nimenea nu e în stare de-a face război. Aproape toate naţiunile sunt preocupate de mari probleme politice, economice şi sociale, de soluţiunea cărora atârnă viitorul lor. Deci le e cu neputinţă de-a se gândi la altceva. Apoi necesitatea păcii e atât de mare încât nici un suveran n-ar îndrăzni să ia asupră - şi răspunderea de-a desfăşura flagelul îngrozitor al războiului. Răspunderea ar fi atât de zdrobitoare încât nimeni nu consimte şi nu vrea să şi-o asume .

E.

[1 ianuarie 1889]

DIN MANUSCRISE

[„«BINELE PUBLIC», REPETÂND ASERŢIUNEA...”]

2264

,,Binele public”, [34r] repetând aserţiunea[1] ,,Românului” că noi am fi declarat ,,cumcă în ţara aceasta, de la Cerneţi până la Focşani şi de acolo până la Dorohoi, nu există decât două tabere: albi şi roşii”, ne impută că uităm pe liberalii independenţi.

Întâmpinarea noastră ar putea fi laconică[2]. N-am făcut nicicând declaraţia ce ne-o atribuie ,,Românul” şi „Binele public”, n-am tăgăduit existenţa *de facto* a nici unuia din grupurile politice, prin urmare tot ce zic ziarele în cestiune în privirea aceasta se aseamănă[3] cu lupta lui Don Quixotte cu morile de vânt, e o polemizare cu creaţiuni proprii ale fantaziei lor, cu adversari ce singuri şi-i imaginează, singuri combat[4]. Asta ne aduce aminte de Pepelea care, având chef de ceartă şi neavând de cine se lega, îşi scotea căciula, o punea dinainte pe-un genunchi şi 'ncepe a o mustra, închipuindu-şi că mustră pe cine ştie cine[5].

Daca n-am [35r] avea[6] decât să respingem polemice sterile cari combat idei ce nu noi le-am emis[7] şi declaraţii ce nu noi le-am făcut[8], n-am avea decât să somăm pe confraţii noştri ca să dovedească *când* şi *unde* am susţinut ideile[9] ce ni se atribuie, pentru a face ca discuţia să înceteze de la[10] sine, lipsindu-i punctul de controversă, axa împrejurul[11] căreia argumentarea raţională e silită a se învîrti[12].

Dar[13], pe lângă aceste substituiri gratuite de idei ce nu se află nicăiri[14] în coloanele foii noastre, mai sunt o sumă de presupuneri, de recriminări tot atât de puţin fundate , a căror esenţă se rezumă în acuzarea că partidul[15] conservator e reacţionar, doreşte reintroducerea privilegiilor, înlăturarea Constituţiei ş.a.m.d.

Pe acest [36r] teren întâlnim o sumă de subtilităţi, de deosebiri cari se aseamănă cu tăiarea unui fir de păr în două şi cu certele între cele două biserici pentru cuvântul *filioque.* Astfel se fac din ţânţari armăsari[16], nemaivorbind de variile acuzări cari n-au absolut nici un cuvânt de existenţă, în care nu e nici un atom de adevăr.

Englejii au recunoscut demult că logomahia prea subtilă asupra principiilor de guvernământ şi de organizare e un semn sau de nematuritate sau de decadenţă politică[17].

---

1. *deasupra lui* vorba *şters 2. iniţial* ar putea fi foarte laconică *apoi* ar putea fi de tot laconică 3. *după* asemăna *şters 4. iniţial* cu gogoriţe pe cari singuri şi le imaginează, singuri le combat 5. *iniţial* Astfel românul când are chef de ceartă îşi scoate căciula şi o pune pe genunchi şi 'ncepe s-o mustre *apoi* Astfel românul când are chef de ceartă şi n-are cu cine se certa îşi scoate căciula şi-o pune pe genunchi şi 'ncepe a se certa cu ea, imaginându-şi „că se ceartă” că mustră pe cine ştie cine — împăratu - roşu din poveste. 6. *iniţial* Daca am avea 7. *iniţial* ce noi nu le-am emis 8. *iniţial* declaraţii ce nu le-am făcut 9. *după* noi *şters* 10. *supraintercalat* 11. *după* oarecum *şters* 12. *iniţial* argumentaţia reală cată să se învârtească 13. *după* Ni se pare că punctul „e” acesta e elucidat . N-am susţinut ceea ce ni se atribuie, deci nimeni nu ne poate imputa ceea ce nici am zis nici am făcut *şters* 14. *iniţial* Dar pe lângă aceste insinuări gratuite cari nu sunt cuprinse nicăiri. 15. *iniţial* al căror esenţă e ca parti[dul] 16. *iniţial* Din < nimicuri> pitici se creează uriaşi, din ţânţar armăsar 17. *după* etnică *apoi* naţională *şters*

[„PRICEPEM DURERILE...”]

2264

Pricepem durerile [208r] ce-i pricinuiesc ,,Românului” adunăile[1] de la Iaşi, deşi nu înţelegem acuzările ce le ridică în contra persoanelor cari au luat parte la acele adunări, nici în contra rezervelor ce le-au ridicat de faţă cu diletantismul administrativ al d-lui C. A. Rosetti. Deja faptul

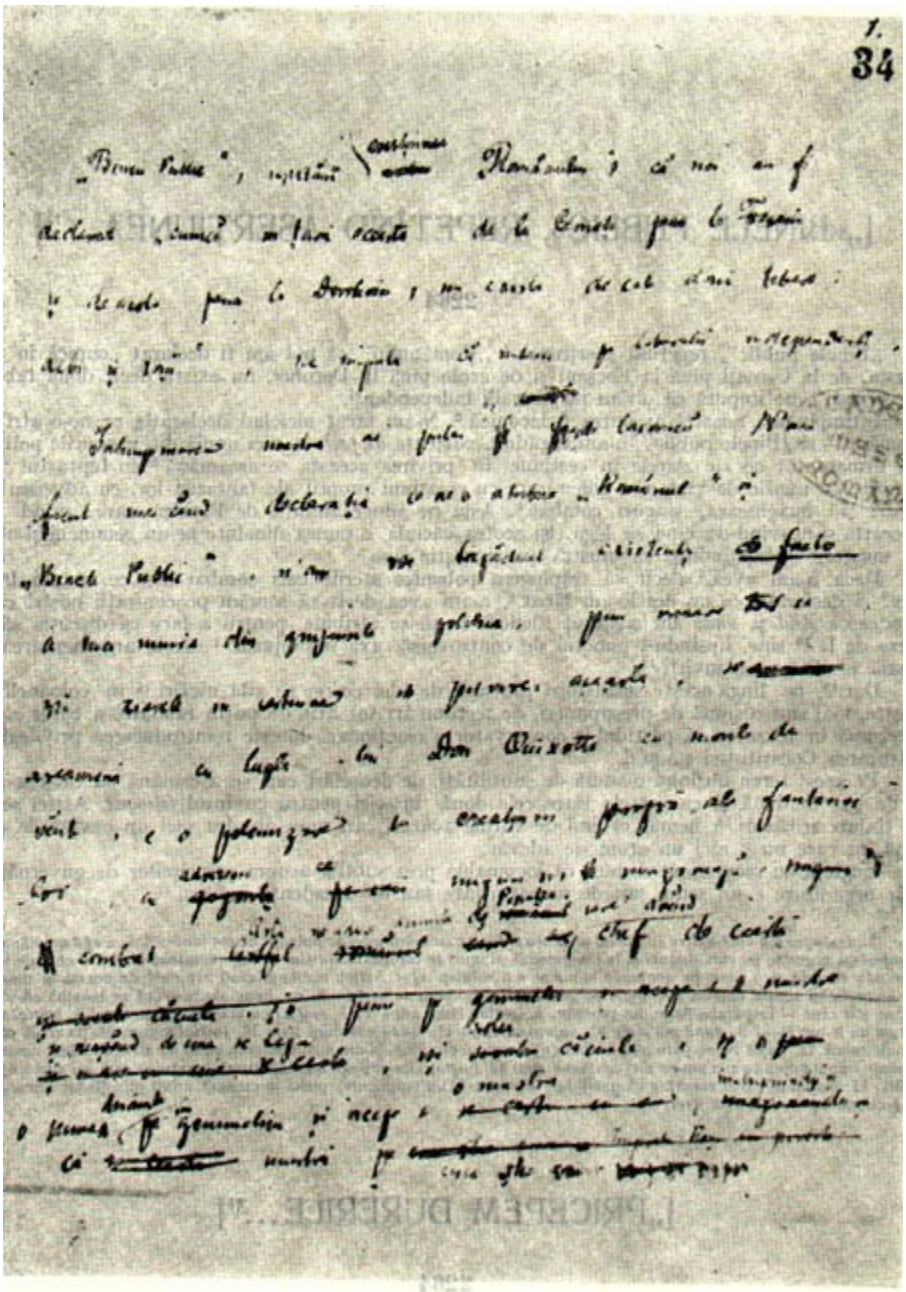

18. [„BINELE PUBLIC”. REPETÎND ASERŢIUNEA...”]. BAR, ms 2264, 34, paginat de Eminescu 1.

că în Ţara Românească protestaţiile n-au fost atât de energice ca în Moldova trebuia să convingă pe confraţii noştri că altele sunt raporturile aci, altele dincolo şi că nu se pot regula din topor şi după un singur calup. Proprietarii zic cu drept cuvânt că nu li se poate contesta lor, purtătorii ideilor de eliberare a poporului, voinţa de-a face totul pentru îmbunătăţirea sorţii ţăranului, dar pentru îmbunătăţirea, nu pentru demagogizarea lui. Nu vom releva toate câte s-au zis în acea adunare, căci multe sunt fără temei, multe eronate. O dovadă despre relele rezultate ale legii tocmelelor este sărăcirea ţăranului din Moldova şi, ca o urmare neapărată, ce se putea prevedea cu siguranţă matematică, sărăcirea constantă a proprietarilor tocmai a celor mari şi înrădăcinaţi şi ridicarea în locu-le a altor elemente nouă, cari sunt departe de-a avea calităţile celor vechi.

1. *iniţial* Pricepem durerile ,,Rom[ânului ”] ce-i pricinuieşte [adunările]

[„D. ROSETTI VREA CA NEGUSTORII...”]

2264

D. Rosetti [381r] vrea ca negustorii, care, afară de puţini olteni, ardeleni [1] şi macedoromâni, sunt străini în ţară, să fie politiceşte şi social egali cu românii. Nu degeaba li se zice burtă verde . E *costumul* bulgar.*

1. după *şi* şters

[„CU GHEŞEFTARI...”]

2264

cu gheşeftari [285r] ca Carada, cu eroi ca Candiano, cu oameni de onestitatea lui S. Mihălescu. Mai [1] bine rob în ţara drepţilor [2] decât om mare în ţara în care malonestitatea, trădarea [3] nocturnă [4] , vicleşugul şi pehlivănia sunt merite şi titluri de înaintare. Toată mândria noastră de rasă [5] , tot sângele strămoşilor, toată vigoarea şi înţelepciunea lor [6] , naivă şi tânără, buna [7] lor credinţă şi dreptatea lor neclintită protestează în contra pângăririi istoriei noastre naţionale de către un asemenea venetic.

1. *după* Mai *şters 2. după* dr[epţilor] *şters* 3. malonestitatea, trădarea nocturnă, *deasupra lui* pungăşia *şters* 4. *supraintercalat cu cerneală violetă* 5. de rasă *deasupra* lui noastră, *şters apoi supraintercalat cu cerneală violetă* 6. *iniţial* toată vigoarea lor, toată înţelepciunea lor 7. *după* buna *şters*

[„MAI BINE...”]

2257

Mai bine [244v] *rob* sub dominaţiunea unui popor onest [1] decât *egal* cu aceste canalii fizic şi moral decrepite.

1. *iniţial* Mai bine rob sub un popor onest

[„LEGEA TOCMELELOR...”]

2264

Legea tocmelelor [207r] trebuie schimbată, trebuiesc create neapărat condiţiile bunului trai al ţăranilor, căci altfel chiar existenţa naţională a României [1] e ameninţată. În loc de-a ne certa pe barba lui Ştefan Vodă am face poate mai bine a ne certa pe aflarea obiceiului pământului din vremea lui, care-i asigura puterea militară formidabilă de care se bucura într-o vreme atât de depărtată îndrăzneţul Domn al Moldovei. De aci am afla că munca omului de ţară n-a fost nicicând robită , ci rezultatul unei tranzacţiuni în genere avantagioasă pentru el; că, chiar pământurile pe cari le avea în arendă, le - avea din neam în neam, nu pe un răstimp scurt; că beţia era pedepsită ca un lucru de ruşine şi de batjocură, în loc ca [2] esploatarea şi lăţirea sistematică a [3] acestui viciu prin colportori [4] jidani să fi fost [5] un izvor de venituri; că [6] proprietatea era sfântă, deşi nu era decât *jus utendi* , nu un [7] *jus abutendi* . A trăi cu [8] ideile în vremea Regulamentului Organic, a celei întâi legiuiri, introduse de străini, în ţările noastre, şi a uita că datoria noastră naţională, a tuturor, e de-a ne cotorosi de toate urmele păgâne a unor legiuiri dictate de spiritul despotismului muscalesc [9] .

1. *după* ţării e ameninţată şters 2. *după* de-a forma un izvor de veni[t] *şters 3. după* ace[stui] *şters* 4. *după* jida [ni] *şters 5. iniţial* să fie *6. după* pentru *şters 7. după* jus *şters 8. după* în vremea Regula[mentului] *şters* 9. *iniţial* legiuiri muscăleşti dictate de spiritul< ui> despotismului şi de robia tătară.

[„D. M. KOGĂLNICEANU DÂND PUBLICITĂŢII...”]

2264

D. M. Kogălniceanu [345r] dând publicităţii şi a doua parte a scrierii sale asupra *Cestiunii dunărene,* în care reprezintă cu multă viociune şi cu admirabilă claritate conflictul dintre vederile sale pozitive şi atitudinea îndoielnică şi echivocă [1] a fostului ministru de esterne Boerescu, va fi bine să ne reamintim amănuntele cestiunii [2] .

Pretenţiunile actuale ale guvernului austro-ungar sunt cunoscute. Pentru aplicarea[3] regimentelor de navigaţiune, poliţie fluvială şi supraveghere de la Porţile de Fier până la Galaţi ea cere instituirea unei *Comisii Mixte* compuse din riverani, între cari se numără fără cuvânt şi ea, sub[4] prezidiul permanent al Austriei şi ... cu vot preponderant, la care în urmă pare a fi renunţat.

Nimic din toate acestea în Tractatul de la Berlin.

Art. 55 al acelui instrument zice:

> Regulamentele de navigaţiune, de poliţie fluvială şi de supravegheare de la Porţile de Fier până la Galaţi *vor fi elaborate de Comisiunea Europeană* asistată de delegaţii statelor riverane şi se vor pune în armonie cu acelea ce au fost sau vor fi edictate pentru parcursul în jos de Galaţi.

În adevăr la 2 iulie 1878 baronul de Haymerle a făcut propunerea în Congresul de pace (Protocol nr. 11) ca

> un[5] comisar delegat de Comisiunea Europeană să privegheze executarea acestor regulamente,

sperând poate[344r] că acel comitet delegat va fi pururea cel austriac (cu[7] calitatea de inspector general), dar această propunere a fost respinsă de Congres.

După propunerea baronului de Haymerle, regulamentele aveau să se elaboreze de Comisia Europeană; executarea lor[8] se cuvine statelor ţărmurene; *supraveghearea executării se cuvine unui delegat al Comisiei Europene.*

Congresul[9] respingând supraveghearea din partea unui singur delegat, o păstrează aşadar[10] întregei Comisii Europene.

Însă deja la 1879, pe când d. Kogălniceanu era ministru de interne, află că cabinetul din Viena corespunde[11] cu cel din Pesta asupra unor avantaje ce ar avea să le ceară de la Europa[12]

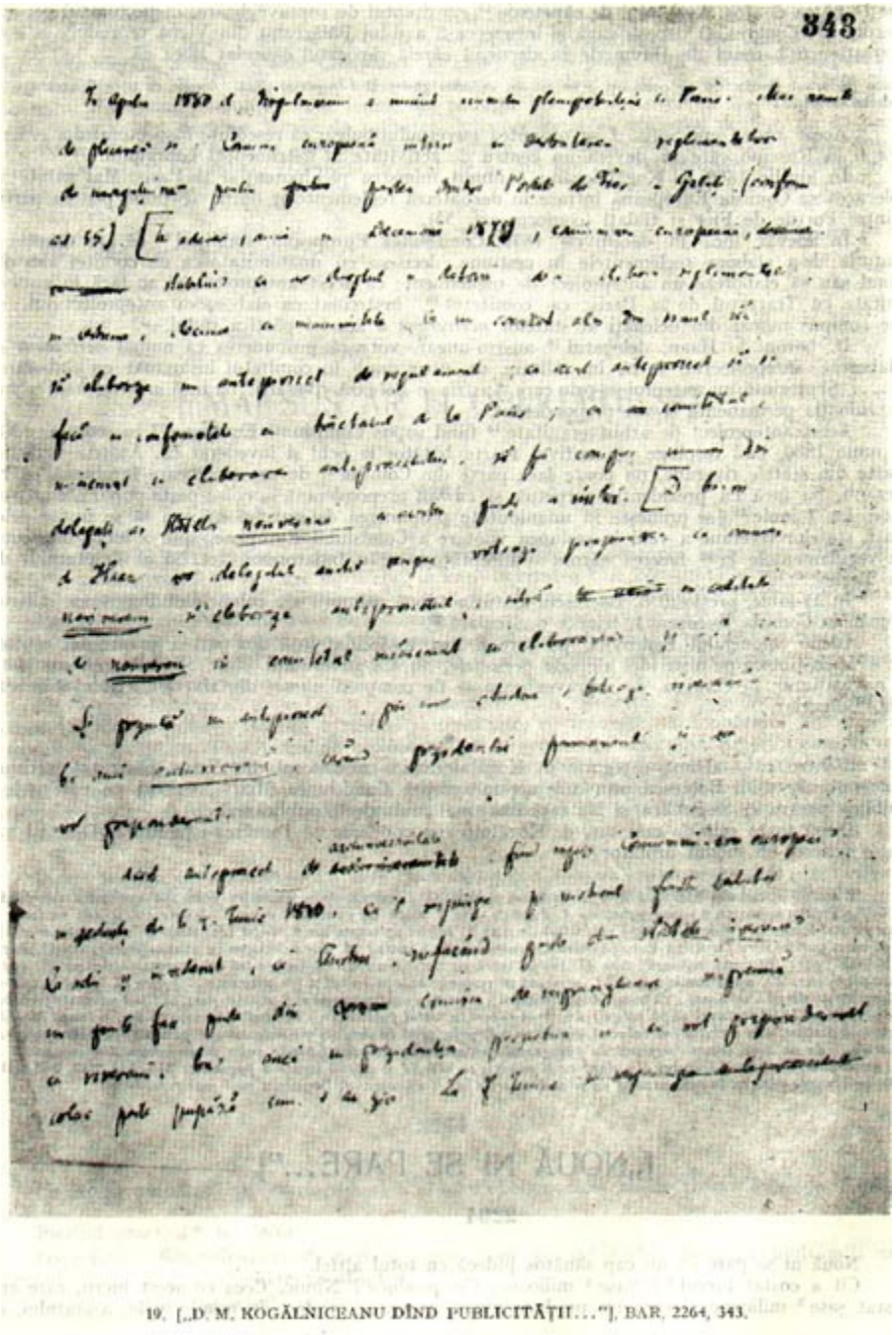

19. [„D. M. KOGĂLNICEANU DÎND PUBLICITĂȚII...”], BAR, 2264, 343.

pe Dunărea de Jos. Avantajul de căpetenie [13] era dreptul de supravegheare, inspectoratul general, respins de Congres. O depeşă vagă şi întunecoasă a d-lui Bălăceanu din Viena reproduce o conversaţie cu baronul de Haymerle în decursul căreia răposatul cancelar zicea că

> daca guvernul român nu ar consimţi a se uni cu vederile guvernului imperial (fără a spune ce vederi) acesta se va adresa *aiurea*.

Acest *aiurea* era Sofia. I se promitea guvernului bulgar că reşedinţa inspectoratului general va fi la Rusciuc, care va deveni un centru de activitate în detrimentul Giurgiului.

În aprilie [343r] 1880 d. Kogălniceanu e numit ministru plenipotenţiar la Paris. Mai nainte de plecarea sa Comisia Europeană intrase în dezbaterea reglementelor de navigaţiune pentru partea dintre Porţile de Fier şi Galaţi (conform art. 55).

În adevăr, încă în decemvrie 1879, Comisiunea Europeană, stabilind [14] că are dreptul şi datoria de-a elabora reglementele în cestiune, decisese cu unanimitate ca un comitet ales din sânul său să elaboreze un anteproiect de regulament; ca acest anteproiect să se facă în conformitate cu Tractatul de la Paris; ca comitetul [15], însărcinat cu elaborarea anteproiectului, să fie compus numai din delegaţi ai statelor *neriverane* a acestei părţi a râului.

D. baron de Haan, delegatul [16] austro-ungar, votează propunerea ca numai *neriverani* să

elaboreze anteproiectul, intră în calitate de *neriveran*[17] în comitetul însărcinat cu elaborarea şi... ? Şi prezintă un anteproiect prin care Austria se botează riverană, ba încă *arhiriverană,* cerând prezidenţia permanentă şi vot preponderant.

Acest anteproiect de arhiriveranitate[18] fiind supus Comisiunii Europene[19] în şedinţa de la *4* iunie 1880, ea-l respinge pe motivul foarte bătător la ochi şi învederat că, Austria nefăcând parte din statele riverane, nu poate face parte din Comisia[20] de supravegheare împreună cu riveranii , ba încă cu prezidenţia perpetuă şi cu vot preponderant — colac peste pupăză, cum s-ar zice.[342r] La 7 iunie[21] se primeşte în unanimitate propunerea delegatului rus: ca să se invite delegaţii statelor riverane a veni în sesiunea viitoare a Comisiunii Europene, spre a lucra împreună la regulamentele la[22] facerea cărora o 'ndreptăţeşte şi o îndatorează art. 55 al Tractatului de la Berlin.

În 23 iunie, preţiosul d. Boerescu, alăturând două memorii ale colonelului Pencovici, delegat român în Comisia Europeană, trimite o circulară[23] .

Ideile colonelului[341r] Pencovici, pe care a fost însărcinat însă din partea guvernului central de a le susţine ca pe nişte idei ale sale personale, nu ale guvernului, sunt: 1) libertatea completă a navigaţiunii, 2) Comisia de supravegheare să fie compusă *numai* din riverani (România, Serbia, Bulgaria).

•

[Pentru că — afirmă categoric d. Kogălniceanu — ministerul din Viena păstrează scrisori *autografe* ale d-lui Boerescu prin care acesta acceptă Comisiunea Mixtă, scrisori pe cari nu le publică pentru că[346r] nepublicarea [îi] rapoartă] mai mult decât publicarea.

După toate cele de mai sus, d. Kogălniceanu conclude că Dunărea 'i pierdută. D-sa îşi încheie scrierea în modul următor[24] :

---

1. iniţial *atitudinea* dub *[itativă]* apoi *nesigură şi chiorâşă 2.* iniţial *să ne amintim cum stă cestiunea* detali *[at] 3.* iniţial Pentru *aplicarea şi supraveghearea* 4. după *cu* şters 5. după *un comis[ar]* şters *6.* textele culese aici cu corp 8 apar în ms . barate cu creionul *7.* după *sub titlul de* şters *8.* iniţial *aplicarea lor 9.* după *L[a]* şters *10.* supraintercalat *11.* după *cores[punde]* şters *12.* după *Euro [pa]* şters *13.* iniţial *Acest avantaj* 14. după *decisese cu unanim[itate]* şters *15.* după *în[sărcinat]* şters *16.* după *vo[tează]* şters *17.* iniţial *intră ca neriv* [eran] *18.* deasupra lui *arhiriveranitate* şters *19.* după Euro *[pene]* şters 20. după *comisia* şters *21.* urmează *se respinge anteproiectul şi [se primeşte ...]* şters *22. după la care-o îndreptăţeşte* şters *23. urmează ,,Vă trimit două memorii ... pentru uzul personal al d-voastre* şters, *ca fiind un citat (probabil poetul le dădea la tipar direct după volum) 24. prin raport la textul publicat în ,,Timpul" urmează în* ms . *o lungă lacună,* malefială *desigur, căci textul a fost redactat, cum stau mărturie, până în detalii, ultimele, cuvinte păstrate pe 346r , pe care, pentru a le da un sens, le-am complinit cu paragraful respectiv din articolul tipărit; suita fragmentelor din manuscris a fost restabilită cu ajutorul textului din ziar; ca şi alteori, ea vădeşte o greşită* legare *a paginilor:* 345, 344, 343, 342, 341, 346; *ca aproape peste tot în ms ., urmând un citat din cartea lui Kogălniceanu, Eminescu nu-l mai reproduce*

[„NOUĂ NI SE PARE..."]

2264

Nouă ni[206r] se pare că un cap sănătos judecă cu totul altfel.

Cât a costat lucrul[1] ? Şase[2] milioane. Cât produce ? Nimic. Ceea ce acest lucru, care au costat şase[3] milioane şi care nu produce nimic, ar putea produce în mânile mele, a statului, e

---

treaba mea şi nu a vânzătorului. Toate drepturile acestea sunt legate în mod indisolubil de linia Cernavodă - chiustenge .

Cine-o vinde aceasta se 'nţelege că vinde totdeodată[4] drepturile ce le are Compania pe cât timp e proprietară a liniei. Poate Compania, încetând de-a fi proprietară a liniei, să dispuie de portul Constanţa ? Nu. Poate, nemaifiind proprietară , să esploateze 90 de ani linia ? Asemenea nu. Poate, în asemenea condiţie, să ia lemne din pădurile statului ? Asemenea nu. Toate acestea se ţin de linie, sunt drepturi legate de calitatea de concesionar al drumului de fier, nu de persoana cutare ori cutare. Ar fi în adevăr curios ca cineva să cumpere o grădină[5] de veci şi după asta să mai aibă a[6] cumpăra îndeosebi dreptul de a sădi sau de-a tăia copaci şi dreptul de-a ieşi şi a intra pe poartă.

---

1. *după* lucrul *şters 2. după* 6 *şters* 3. *după* 6000 *şters 4. după* şi accesoriile *apoi* tot ce e ataşat *succesiv şterse* 5. *deasupra lui* casă *şters 6. după* a cumpăra *şters*

[„MAI SUS AR FI OBLIGATE..."]

2264

mai[1] sus[312r] ar fi obligate a face mari concesii ideii monarhice arioeuropee , care nu e nici despotică, nici demagogică, ci o stare de drept, în care libertatea[2] de conştiinţă a persoanei[3] şi a

grupului etnic primează [4] orice consideraţie de stat. Prea e turanic sistemul de guvern din Rusia, prea domneşte cezaro - papismul d-lui Pobedonoszow , prea se conservă o idee de stat străină nobilei şi personalei [5] rase arioeuropee [6] . Numai mongolii ascultă de un om mai mult decât de conştiinţa lor şi fac din capul statului cap al bisericii, din stăpânul ordinei materiale a lucrurilor stăpânitor al ordinei morale.

Cât despre România, ca e, cum [7] o defineşte d. C. A. Rosetti, ,,O republică cu titlul de monarhie". Nu moştenirea istorică a neamului românesc, cu tradiţiile lui monarhice din suta a treisprezecea începând, ci un teren de esploatare, în care America superpusă, America greco-ovreiască stăpâneşte asupra poporului istoric, constituită în republică de gheşeftari şi cavaleri de industrie. Şi ea [8] ar trebui să facă concesii mari principiului monarhic şi fiziocratic al predominării politice a rasei române, a rasei istorice din această ţară, în faţa amestecăturii cosmopolite a actualilor ei stăpânitori.

---

1. *după* România şi Rusia mai* *şters 2. după* conştiinţ [a] *şters* 3. *deasupra* omului *şters* 4. *după* e de-o **valoare** *şters 5. deasupra lui* individualistei *şters* 6. *după* arioeu [ropee] *şters* 7. *după* ceea ce *şters* 8. *deasupra lui* aceasta *şters*

[„CU RUSIA..."]

2264

Cu Rusia [393r] autocrată şi cezaro - papistă a d-lui Pobedonoszow nu ne putem înţelege. Numai c-o Rusie

Pierind cnu [t]ul * în *Sofia,*

Da, e firesc. Emancipaţi-vă de ruşi şi atunci vom sta de vorbă. Bulgarii mulţumiţi cu starea de vasalitate şi ** chiar vasalitatea

Trebuie să cază în mânile noastre.

[RĂSPUNSURI I]
[„DEJA GERARD HAMILTON..."]

2264

Deja [12r] Gerard Hamilton, vestitul fost membru al Parlamentului din Irlanda, între multele mijloace de combatere a politicei [1] citează şi asta: ,,E rar ca în cursul unei dezbateri vrounul să nu aducă ceva de nesusţinut ; cu puţină artă vei arăta că aceasta este opinia întregului partid".

Aşa o pate partidul [2] conservator şi şefii lui cu d. C. A. Rosetti.

Dintr-un scandal povestit de *Fantasio* (un pseudonim al cărui nume adevărat d. C. A. Rosetti [î]l ştie fără îndoială) d. C. A. Rosetti conclude asupra moralităţii [3] partidului conservator zicînd [4] :

> „Timpul" este organul direct şi oficial al acestei partide; denunţ opiniunii publice moralitatea şi respectul ce au pentru adevăr ş' onoarea familiei şefii partidei conservatoare reprezintate oficial prin ziarul „Timpul"... Aşadar calomnia şi faptele degradatoare sunt o plăcere pentru d-voastră; aşadar este [5] o speranţă plăcută pentru partita d-voastre de-a se cunoaşte de toţi [6] ...

Fără [13r] aprindere [7] , d-le C. A. Rosetti, şi nainte de toate nu generaliza. Cum şi de ce te adresezi d-lor Lascar Catargiu, general Florescu şi c.l. pentru lucruri cari [8] nu-i privesc nici în clin, nici în mânecă ? Ce au a împărţi aceşti bărbaţi politici cu fiica d-tale ori [9] cu scandalurile ce se povestesc în Bucureşti? Nimic, absolut nimic. Un articol semnat de-un pseudonim [10] al [11] cărui echivalent se poate afla oricând [î]l priveşte pe *autor,* pe cel care a scris şi iscălit, nu pe alt om, necum pe alţi oameni, necum un partid întreg. Nu generaliza, căci generalizarea e o sofismă. Nimeni din [12] partidul conservator nu e dator să-ţi afirme sau să-ţi tăgăduiască cele spuse de cronica din ,,Timpul" afară de un singur om, autorul, ş' acela a făcut-o [13] după măsura de convingere ce-o are însuşi despre istoria ce-a povestit-o .

Daca e [14r] o calomnie ceea ce *Fantasio* a scris, e o calomnie şi mai mare [14] ceea ce zici, d. C. A. Rosetti, arătînd [15] că parcă partidul, şefii lui, ar fi scornit aşa ceva ca să te ponegrească pe d-ta. D-ta ştii bine că acest zvon a îmblat prin Bucureşti, ştii bine că *Fantasio* nu l-a inventat, ştii bine că el a reprodus numai ceea ce lumea îşi şoptea, fără s-o afirme negru pe alb. *,,De prin lume adunate şi iarăşi la lume date"* zice Anton Pann despre poveştile lui; tot aşa poate zice *Fantasio* despre cronicele sale [16] .

,,Românul" [17] , pentru [15r] a justifica asemenea întinderea responsabilităţii scriitorului cronicei şi asupra partidului [18] , adecă sofisma generalizării [19] , publică un pasaj din declaraţiunea făcută în ,,Timpul":

> Se instituie pe lângă redacţiune un comitet etc. cu misiunea de-a veghea ca *ideile susţinute în ziar*

să fie conforme cu tendenţele partidului [20]

Ideile ? Dar ce idei a esprimat *Fantasio* ?

Ideile susţinute în ziar privesc apreciarile [21] asupra politicei ţării, nu pe [22] X sau pe Y din scandalurile ce se povestesc în Bucureşti şi [23] pe cari cronistul le reproduce daca vrea [24] .

Dar să [16r] revărsăm oarecum raze şi asupra pretinsei crime ce i se atribuie lui Fantasio [25] .

Scripta manent [17r] — ceea ce a scris [26] e faţă şi numai de aceasta poate fi vorba, de nimic încolo. *Fantasio* povesteşte [27] despre două femei învederat [28] rele că s-ar fi păruit pentr-un ibovnic [29] . Acesta e lucrul rezumat oarecum în toată cruditatea lui; *Fantasio* s-a rostit mai elegant; precum n-a povestit de la sine, el nici n-a numit *a nume* pe nime [30] , pentru că nici nu se cade. A cita numele proprii a virtuţilor cu tarif ar însemna a face reclamă pentru ele. Fantasio a pus aşadar un **X,** un Y , un Z, litere ce se 'ntrebuinţează în algebră pentru însemnarea valorilor dubii [31] .

D. C. A. Rosetti pune mâna pe o asemenea literă algebraică şi recunoaşte în ea pe fie-sa . Să fie dumnealui sănătos daca presupune aşa ceva [32] — dar nu ne priveşte. Nu stă *a nume* (adecă cu nume propriu) citat în ,,Timpul” [33] nimenea [34] , n-avem nici a afirma, nici a tăgădui supoziţiunile d-lui C. A. Rosetti.

O fi [18r] având poate [35] cuvinte să se recunoască pe [36] sine ori pe cineva din familie fie 'n farsele lui Meilhac şi Halevy [37] , fie 'n tablouri caricate , fie 'n scandaluri povestite în gazete, dar cuvinte cari - să ne ierte - nu ne privesc.

În a doua scrisoare d. [38] C. A. Rosetti mai descopere alte indicii în cronica „Timpului” despre cari pretinde că-1 îndreptăţesc a presupune că sub semnul algebraic fie-sa e înţeleasă, şi anume [39] pasajul:

D-na X, al cării nume sonor poartă bonetul frigian [40]

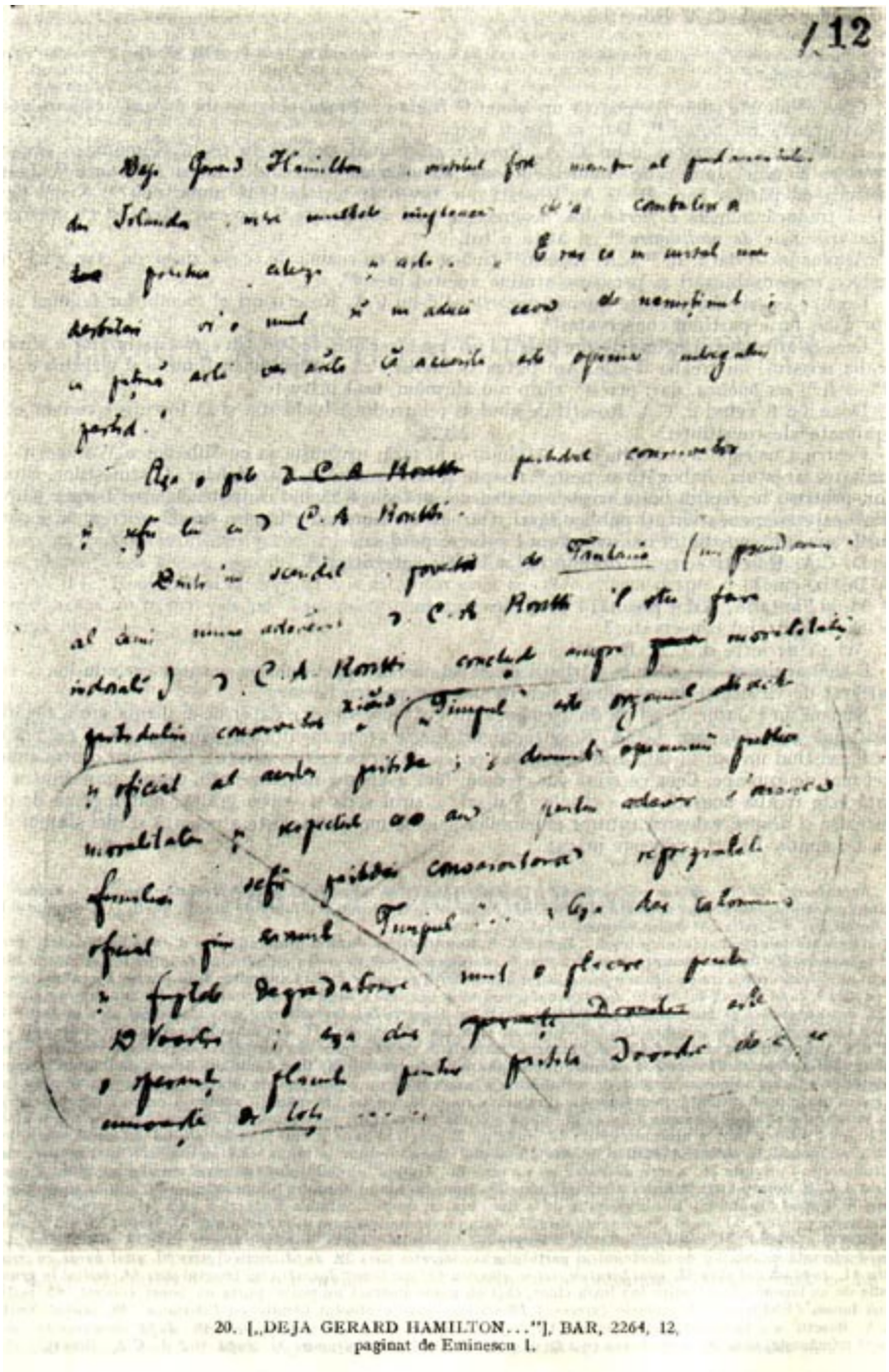

20. [„DEJA GERARD HAMILTON..."], BAR, 2264, 12, paginat de Eminescu I.

Ce zice aci d. C. A. Rosetti ?

Numai *una* este în România femeia căreia, în fericita înviare a naţiunii la 1848 (vorbă să fie) i[41] s-a dat numele de ,,Libertate - sofia "[12] .

Care e[19r] numele sonor ce poartă un bonet[43] frigian ? Fraza chiar e un *lapsus,* căci un nume nu poate purta un bonet[44] . Dar să lăsăm astea.

E inexactă afirmarea d-lui C. A. Rosetti că numai pe una în toată România o cheamă *Libertatea.* E plină lumea de numele grecesc Eleutheria , care e identic cu *Libertatea*[45] **.** Lefter şi Lefterii cât păru-n cap. D. C. A. Rosetti n-a inventat nici la 1848 nimic nou[46] . N-a[47] făcut decât să traducă numele Lefteria din neogreceşte[48] în româneşte[49] , precum făcea şi cu versurile în *Ceasurile* sale *de mulţumire*[50] , şi atâta e tot.

Aşadar înc-o dată: d.[51] C.A. Rosetti[52] ţină-se mai cu seamă de *ce* s-a zis şi de *cine* a zis; nu amestece responsabilităţi şi persoane străine acestui lucru[53] .

Ceea *ce*[20r] s-a zis dar nu este *numele propriu* al d-lui C.A. Rosetti ori al membrilor familiei sale, şi *cine* a zis nu e partidul conservator[54] .

Ceea ce [21r] afirmăm categoric despre d-sa [î]l priveşte; ceea ce credem sau ceea ce ştim, făr' a afirma, e treaba noastră, nu treaba d-sale. Am putea să credem că — republican fiind — şi virtuţile CE le [55] apără ar fi [56] *res publica,* dar, precît [57] timp n-o afirmăm, nu-l priveşte.

Doar n-o fi având d. C.A. Rosetti de *gând* să reintroducă Inchiziţia şi să tortureze convingerile neesprimate ale conştiinţei?

Pentru a ne esplica corupţia ce-a răspândit-o în ţară, tovărăşia sa cu Mihăilescu - warszawsky , impunitatea acestuia, îmbogăţirea peste [58] noapte şi fără muncă a Caradalelor, Costineştilor, Stolojenilor , pentru a ne esplica toate acestea mintea noastră şi-o fi făcând ea ipotezele ei şi asupra cuibului din [59] care asemenea virtuţi publice răsar. Dar, pe cât timp nu afirmăm ceea [60] ce credem şi ştim, lucrurile aparţin conştiinţei noastre şi nu-l privesc pe d-sa.

D. C.A. Rosetti [22r] cere ,,o dezminţire nobilă [61] , categorică" [62] .

De la cine?

De la Fantasio? A dat precât [î]l iartă convingerea.

De la partidul conservator?

Aci să ne ierte d. C.A. Rosetti.

D-sa [63] apelează [23r] în zadar la bărbaţii de căpetenie din partidul conservator cerându-le... ce? Un atestat de virtute şi de moralitate pentru sine sau pentru fie-sa.

Nimeni nu e dator de a-i da un asemenea atestat, nimeni nu e dator de-a afirma sau a tăgădui supoziţiunile ce [64] şi le face d. C.A. Rosetti singur despre vreun membru al familiei sale şi ne îndoim că ar fi existând un om în ţara asta [65] care i-ar putea da un asemenea atestat, fie [66] chiar dintre amicii săi cei mai de aproape. Ceea ce ştim sau credem, fără a afirma negru pe alb, despre moralitatea sa privată este treaba noastră, nu a d-sale. A d-sale e şirul scris şi vorba grăită; convingerea despre valoarea sa şi despre valoarea tuturor efuziunilor sale de moralitate este a noastră şi nici suntem datori a i-o spune, nici [î]l priveşte măcar .

Reproducem aici, în ordinea convenţională a paginării caietului manuscris, suita de redactări care, prin reducţii şi sintetizări constituie materia celor două RĂSPUNSURI *publicate de Eminescu în ,,Timpul" din 27 martie* (Un răspuns d-lui C.A. Rosetti) *şi 6 aprilie* (Al doilea răspuns d-lui C.A. Rosetti). l. iniţial mijloace de-a combate atare politică 2. *după d.* C.A. *Rosetti şters* 3. *după part [idului]* şters* 4.*după* parti[dului] şters; zicând *suprainterca*lat 5. *după* speranţa d-voastră *şters 6. citat barat de poet cu creion albastru, ca de altfel toate celelalte citate din acest articol; cu acelaşi creion albastru poetul face şi numerotarea paginilor 7.* Fără aprindere *deasupra lui* Du calme *şters* 8. *după* pe *şters 9. după* şi cu *d[-ta]şters 10.după pseu şi pseud şterse succesiv* 11. *după* care se *[poate]şters* 12. *după* absolut nimeni *şters* 13. *deasupra lui o* va face sau nu *şters 14.* şi mai mare *deasupra lui* îngrozitoare *şters* 15.*iniţial* ceea ce faci d-ta, ar[ătând] *apoi* scornin [d] 16. *urmează* Dar să ve [nim de unde am plecat] *şters* 17. *după* Aşadar, spre a reveni de unde am plecat, d. C.A. Rosetti face un apel < zădarnic> zadarnic la bărbaţii de căpetenie din partidul conservator cerându-le ... ce? Un atestat de < bunăpurtare > virtute, o afirmare de ceea ce cred ei despre < fie-sa> fiica d-sale ori despre d-sa însuşi. Nimeni nu e dator de-a da un asemenea atestat de moralitate < şi credem că nu e [om]> poate nici este om în ţara aceasta care i l-ar putea da de bună credinţă *şters pentru a fi reluat în final* 18. *iniţial* ,,Românul", pentru a putea lărgi responsabilitatea scriitorului cronicei şi - asupra alt[ora] 19.adecă sofisma generalizării *suprainterca*lat 20. *citat barat cu creion albastru* 21. *după* politica ţării şi apreciarea *şters 22. după* pe X *şters* 23. *după* şi cari *şters 24.iniţial* cronistul nostru le-a reprodus nu numai în interesul ştirilor diverse 25. *iniţial* Dar să venim la crima ce i se atribuie lui Fantasio, care îndealtmintrelea-l priveşte *26.*a scris *deasupra lui* s-a scris în ,,Timpul" *şters* 27. *după* al cărui pseudonim, al unui nume adevărat d. C.A. Rosetti 'l ştie fără nici o îndoială *şters* 28. femei învederat *deasupra lui mujeri şters 29. iniţial* pungaş *apoi cicisbeu* 30. *iniţial* < Fantasio> El n-a povestit de la sine; era un zgomot ce îmbla din gură 'n gură prin Bucureşti. El n-a numit a nume pe nime. 31. *după* necunoscute *şters* 32. daca presupune aşa ceva *suprainterca*lat 33. *iniţial* Nu stă a nume fie-sa scrisă în ,,Timpul" 34. *suprainterca*lat 35. *deasupra lui* dumnealui *şters* 36. *după* şi-n farsele *şters* 37. *după* Haley *şters* 38. *după* adresată membrilor de căpetenie ai partidului conservator *şters* 39. *după* anum [e] *şters* 40. *citat barat cu creion albastru* 41. *după* i-a dat *şters* 42. *citat barat cu creion albastru* 43. un bonet *deasupra lui* bonetul *şters* 44. *iniţial* în genere e chestie de un lapsus (de-a susţine în> fraza chiar, căci un nume abstract nu poate purta un bonet concret. 45. *iniţial* E plină lumea < Elef [teria]> de numele < grecesc> Eleutheria *,* care e absolut identic cu *Libertatea.* 46. *iniţial* Aşadar d. C.A. Rosetti n-a inventat nici aci nimic. 47. *după Grec* precum este de origine *şters* 48. *după* neog [receşte] şters 49. *după* ro [mâneşte] *şters* 50. *iniţial* ceea ce-a făcut *şi* în *Ceasurile de mulţumire* 51. *după* ţină d. C.A. Rosett [i] *şters*

---

52. *iniţial* d. C.A.Rosetti egalitarul 53. *iniţial* nu amestec responsabilităţi străine, pe care le-o fi privind corupţia publică şi politică răspândită în ţară de d-sa, nu defectele vieţii sale private oricare ar fi ele 54. *urmează* Şi atâta susceptibilitate ? Un partid să ia răspunderea pentru ce s-ar scrie în < satire) pagina de satire? Despre femei ,,din popor" chiar „Românul"

cuprinde adeseori ştiri curioase, dar d. C.A. Rosetti nu e din popor, e din Fanar, deci din societate, şi aci se schimbă regulele. Permită-ne a i-o spune că societatea în care intră cei ce şi-au călcat *,,onoarea* militară şi *jurământul* militar" la 11 februarie, societatea fără onoare şi fără jurământ nu este aceea care poate pretinde < respectul cuiva> un tratament deosebit şi vorbele de moralitate şi onoare pe care d. C.A. Rosetti le întrebuinţează cu profuziune nu le prea înţelege — permită-ne a i-o spune - nici nu le-a înţeles vreodată. *şters* 55. *deasupra lui* le va fi apăr[înd] *şters* 56. ar fi *deasupra lui* sunt *şters* 57. *după* precum *şters* 58. *după* Carada[lelor] *şters* 59. *după* privat *şters* 60. *după* aceste lu [cruri] *şters* 61. *după* categorică *şters* 62. *citat anulat cu creion albastru* 63. *iniţial* Aşadar, spre a reveni de unde am plecat, spunem că d. C.A. Rosetti 64. *după* d-lui C.[A. Rosetti] *şters* 65. *iniţial* ne îndoim că ar fi un om în ţara asta 66. *după* de nu *şters*

[„D. C.A. ROSETTI FACE DIN NOU APEL..."]

2264

D. C.A. Rosetti [197r] face din nou apel la mai mulţi din membrii cei mai influenţi ai partidului conservator în privirea cronicei iscălite *Fantasio* şi voieşte a implica responsabilitatea politică a acestor bărbaţi cu responsabilitatea jurnalistică a cronicarului ,,Timpului" [1] . Şi [2] , cu aceasta restricţiune chiar, numai [3] ceea ce s-a spus în „Timpul" despre d-ta ori ai d-tale [4] , *a nume,* clar, categoric, aceea te priveşte, d-le Rosetti [5] , şi ai dreptul a insista, dar ceea ce *crede* cineva despre d-ta sau ce *ştie făr' a afirma* [6] *,* aceea nu te priveşte pe d-ta, precum ceea ce substitui d-ta unui X din ,,Timpul" nu ne priveşte pe noi.

1. *iniţial* în responsabilitatea jurnalistică a spiritualului cronicar al ,,Timpului" 2. *după D.* C.A. Rosetti cu asta bate ca la o uşă cu toba, ce nu i se deschide, şi se adresează la oameni cari nici într-o privire, nici în privirea culturii, nici în privire socială, nu sunt de-o seamă cu d-sa, cerându-le oarecum un testimoniu de bună purtare privitor la un membru al familiei sale . Egalitate da, d-le C.A. Rosetti, dar această egalitate nu merge in infinitum *şters* 3. Şi, cu această restricţiune chiar, numai *supraintercalat* 4. oi ai d-tale 5. d-le Rosetti *supraintercalat* 6. *deasupra lui* spune *şters*

[„MARFA PATRIOTISMULUI..."]

2264

Marfa patriotismului [199r] d-lui C.A. Rosetti vânzându-se cu bun preţ şi prin mezat, fiind strigător al preţului [1] onor. Giani, d. C.A. Rosetti a scos o altă marfă la maidan, virtutea sa casnică. *Fantasio,* sub a sa răspundere, a reprodus sub [2] rubrica *Cronica* un zvon [3] public, o poveste ce îmblă din gură 'n gură prin Bucureşti, ca două muieri [4] rele, amândouă măritate se vede, s-au smuls de păr pentr-un amant. Fantasio, al cărui nume sta îndealtmintrelea oricând la dispoziţia d-lui C.A. Rosetti, precum şi a tuturor cari cred a fi fost insultaţi prin el, n-a numit în realitate nici un nume, precum se şi cade. A cita numele virtuţilor cu tarif ar fi a face reclamă pentr-o breaslă veselă, care face adeseori politică, dar nu are a face cu politica.

Acestea sunt [198r] singurele esplicări ce ne credem datori a le da d-lui C.A. Rosetti în privirea nouăi mărfi pe care-o scoate în gazetă.

Daca însă insistă numaidecât de a-şi recunoaşte fiica sub o literă algebraică din şirul unor istorii scandaloase noi nu-l putem opri de la una ca aceasta, facă ce-o pofti. E liber a presupune orice pofteşte despre vlăstarele d-sale şi o fi [având] cuvinte poate de-a presupune, cuvinte însă ce nu ne privesc.

1. al preţului *suprain*tercalat *2.după* un zgomot şters 3. *deasupra lui* zgomot *şters* 4. *după* muieri *şters*

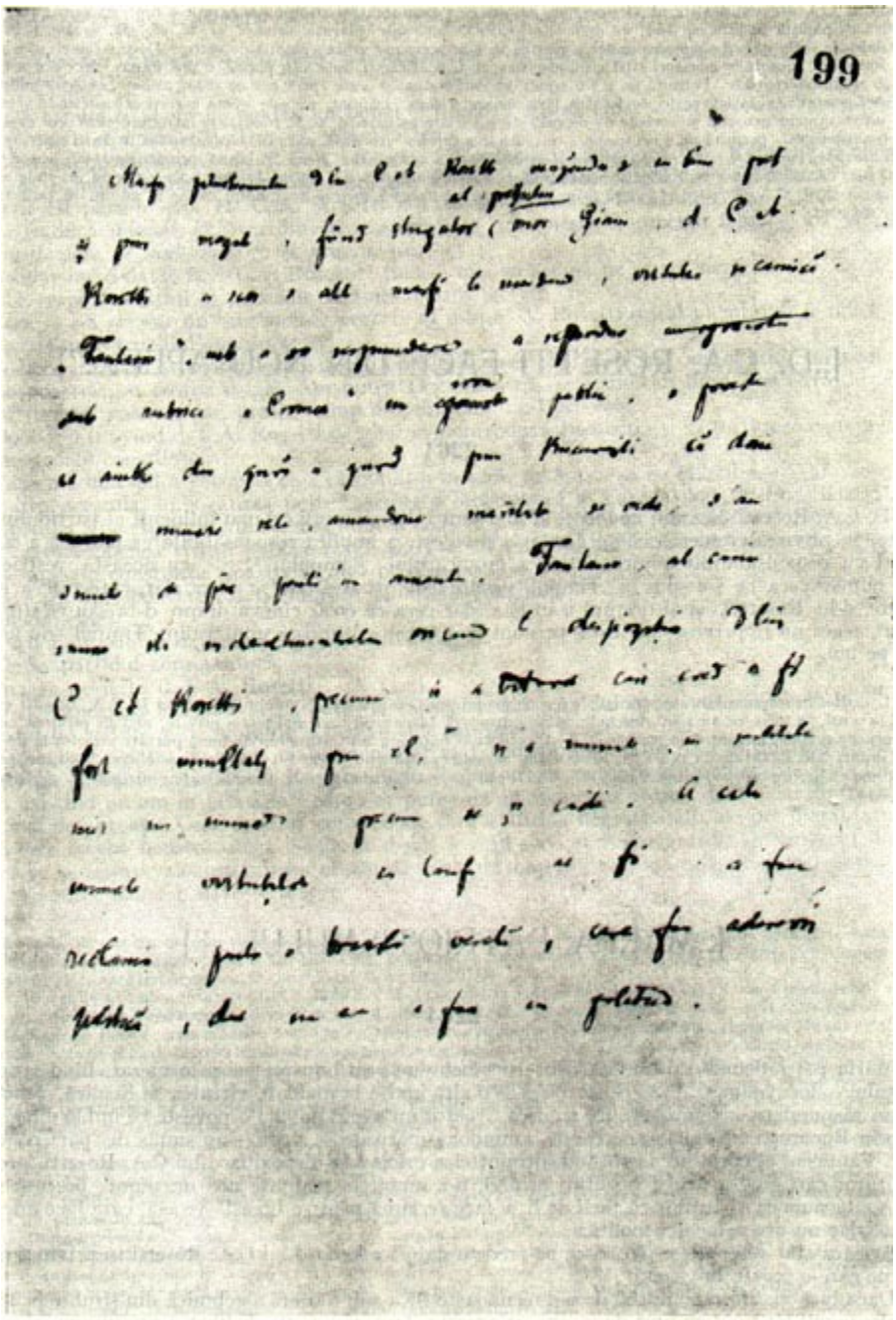

21. [„MARFA PATRIOTISMULUI..."], BAR, 2264, 199.

[„*FANTASIO* PUNE..."]

2264

Fantasio pune[200r] un *x,* un y , un *z,* în sfârşit una din literele[1] cari se 'ntrebuinţează în algebră pentru a însemna mărimile *dubii*[2] . D. C.A. Rosetti pune mâna pe-o asemenea literă şi recunoaşte pe fie-sa. O fi având cuvinte să-şi recunoască familia şi-n farsele lui Meilhac şi Halevy, şi-n tablourile[3] maiştrilor olandeji, şi-n scandalurile povestite de gazete, dar cuvinte cari, să ne ierte d. C.A. Rosetti, nu ne privesc. Destul avem a lupta cu imoralitatea adâncă, cu lipsa sa de pudoare publică, pentru ca să mai cercetăm şi cuibul privat[4] din care aceste calităţi ale sale pot răsări[5] .

În o a doua scrisoare, adresată membrilor de căpetenie din partidul conservator, d. C.A. Rosetti mai află şi alte indicii în cronica lui *Fantasio,* despre[8] cari pretinde că-1 îndreptăţesc a

prezuma că sub semnul algebraic [201r] fie-sa e înţeleasă şi anume pasajul

D-na **X.,** al cărei nume sonor poartă bonetul frigian.

Ce zice aci d. C.A. Rosetti:

Numai *una* este în România femeia căreia, în fericita înviare a naţiunii la 1848, i s-a dat numele de ,,Libertate - sofia ”

Aceasta este absolut inexact. Sunt o sumă de femei în România pe cari le cheamă Eleutheria şi o sumă de oameni pe cari [îi] cheamă Lefter. Şi acesta este singurul nume pe cari un grec putea să-l dea fie-sei , pentru că numai un grec poate avea imprudenţa să dea un asemenea nume [7] de vreme ce romanii erau de felul lor satirici, ca şi românul, şi unui om care şi ar fi numit fiica astfel i-ar fi zis: *Cave , pater, ne Libertas tua res*[8] *publica fiat .*

1. *după* cifrele *şters* 2. *deasupra lui* < necuno > necunoscute *şters* 3. *deasupra lui* pictura *şters* 4. *supraintercalat 5.* ale sale pot răsări *deasupra lui* publice răsar *şters* 6. *după* cari *şters 7. iniţial* şi acesta este adevăratul nume, pentru că numai un grec poate da fie-sei un asemenea nume, Romanii 8. *după* respublica fiat *şters*

[„D. C.A. ROSETTI POATE FI...”]

2264

D. C.A. Rosetti [212r] poate fi din parte-ne din societatea şi familia celora cari la 11 fevruarie şi-au călcat jurământul militar şi onoarea militară., printr-un act de nespusă laşitate şi de negriită tradare , oameni de [1] cari mâna călăului chiar s-ar dezonora atingându-i .

Şi un asemenea om ne vorbeşte de moralitate şi respect, de adevăr şi de onoare! Măcar atâta pudoare ar fi trebuit să-i rămâie să nu pomenească idei [2] sfinte pe cari nici e în stare să le priceapă, necum să le practice.

1. *după* pe cari *şters* 2. *deasupra lui* lucruri *şters*

[„DIN STRĂINĂTATE...”]

2264

din străinătate, [239r] pentru că reflecta pentru [1] cei guvernaţi corupţiunea adâncă a clasei guvernante şi pentru că în adevăr din cuiburi infecte de [2] corupţie casnică nu poate ieşi nici moralitate publică. Cine se recunoaşte sub litere algebraice pe sine însuşi şi pe ai săi are poate raţiuni îndeajuns de-a se recunoaşte, dar raţiuni cari pe noi nu ne privesc.

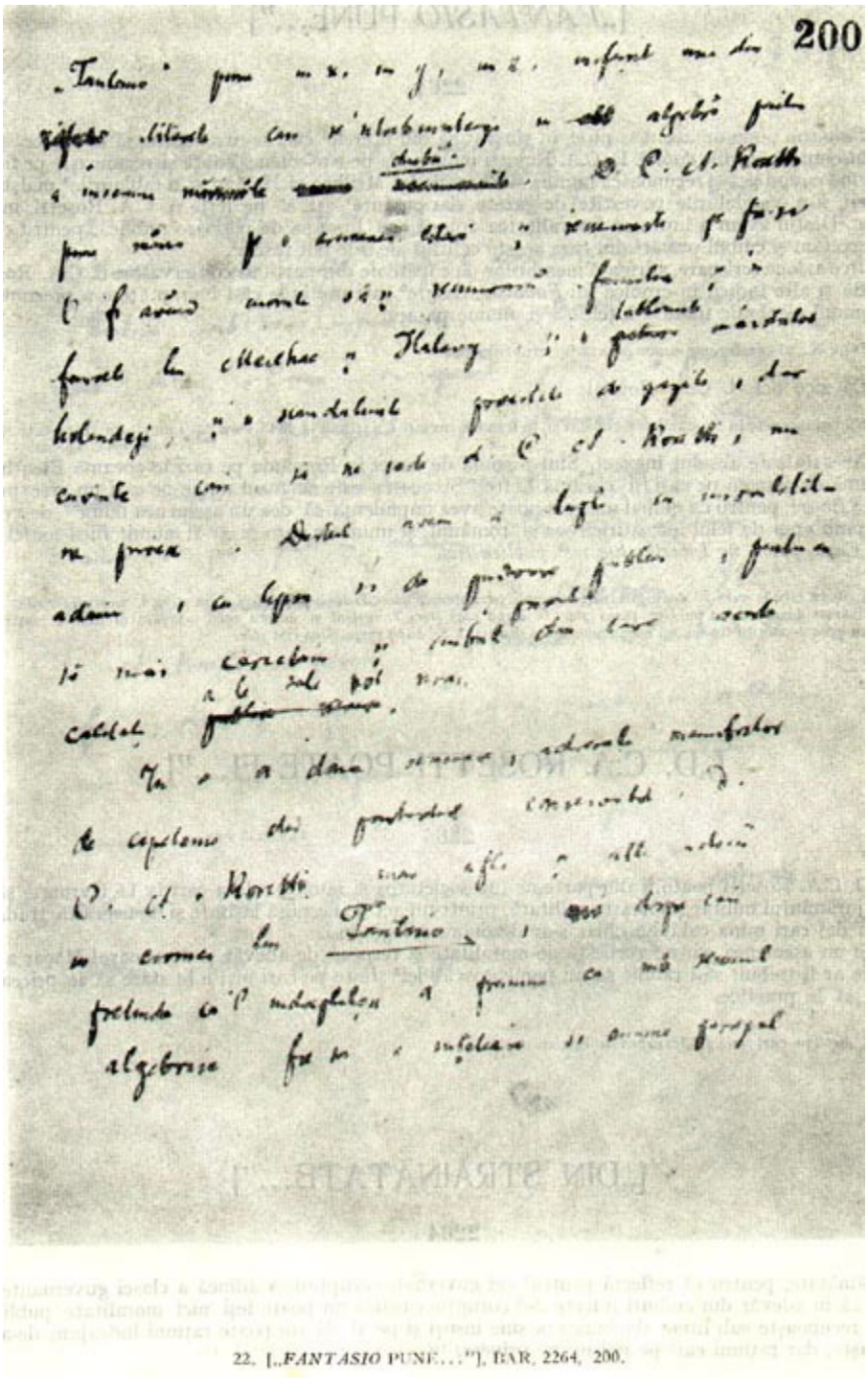

22. [„*FANTASIO* PUNE...”], BAR, 2264, 200.

Fiind tocmai în Săptămâna patemelor ne aducem aminte de cuvântul din Evanghelia lui Luca, cap. XXIII , v. 3. ,,Iară Pilat l-au întrebat pre el zicând: ,,Tu eşti împăratul jidovilor? El răspunzând au zis lui: *Tu zici !”*

În ,,Timpul” s-a vorbit poate [3] ceva despre nişte muieri rele — indiferent fiind numele lor propriu—iar d. C.A. Rosetti are bunătatea de-a recunoaşte pe una în public? [4] *Tu zici!* [5] Noi n-avem nici a afirma, nici a tăgădui nimic în privirea aceasta; şi e curat afacerea d-lui C.A. Rosetti de a-şi recunoaşte chipul şi [210r] asemănarea fie în tablourile maiştrilor olandeji, fie în farsele lui Moliere, fie în articolele „Timpului”. [Î]l priveşte.

Altceva ne priveşte în numele d-lui C.A. Rosetti. D-sa se numise pe sine şi pe-ai săi în *societate,* adecă în societatea cea bună românească, cum am zice. Permită-ni-se aci a ridica o strictă rezervă. Familiile bune româneşti datează multe din suta a treisprezecea şi a paisprezecea după Hristos şi au fost alături cu cei dentăi Basarabi şi Dragoşizi . Acestea au ridicat între [6] ele şi alte familii prin încuscrire , dar aci se sfârşeşte totul. Nu toţi pungaşii pe cari i-au adus fanarioţii,

nu toţi Cârjaliii şi Caragialâii , nu toate stârpiturile Fanarului şi ale Orientului, nu toţi bandiţii lui Pazvan şi Ypsilant [7] pot pretinde a fi din societatea romană. Din societatea românilor ,,Românului" de cari era încunjurat d. Chiţu la banchet da; dar nu din societatea românilor adevăraţi şi în sensul propriu al cuvîntului [8] . Aci, în orice mocan din Săcele ori din Rucăr e mai multă nobleţă de rasă omenească, mai multă capacitate de adevăr, mai multă curăţie de [217r] moravuri private şi publice decât în întreagă [9] pătura superpusă de [10] plebe străină şi semistrăină care stăpâneşte azi România. D. C.A. Rosetti va fi făcând parte din societatea celor cu cari s' aseamănă , s-adună, se potriveşte, din societatea *română* nu face parte, să ne ierte dnia-lui. Ce-ar zice oare răp . Nasturel - herăscu daca d. C.A. Rosetti s-ar pretinde dintr-o societate cu el? El ai [11] cărui strămoşi fusese cancelari sub Mircea cel Mare, sub Matei Basarab, sub cel din urmă din Basarabi — Constantin Vodă? Ce-ar zice când i s-ar spune că un grec, un venetic fanariot se pretinde a fi din societatea română?

1. *după* imoralitatea claselor *şters* 2. *deasupra lui* din *şters* 3. *supraintercalat* 4. are bunătatea de-a recunoaşte pe una în public? *deasupra lui* găseşte că una din ele e fie-sa. *şters* 5. *după* Te priveşte! *apoi* Nu ne priveşte *succesiv şterse.* 6. *după* printre *şters* 7. nu toţi bandiţii lui Pazvan şi Ypsilant *supraintercalat* 8. *iniţial* şi propriu vorbind 9. *supraintercalat* 10. *după* de greco - bulgari ce stăpâneşte azi România *şters* 11. *după* care [fusese] *şters*

[„MORALA PUBLICĂ..."]

2264

Morala [211r] publică [1] îşi are şi ea legile ei, a căror alterare nu poate aduce [2] decât o deplină încurcătură, o deplină viţiare a simţului public în genere, a celui individual în parte. În adevăr, într-un timp în care vedem strălucind sub Steaua României pe conspiratorii de la Ploieşti pe de-o parte, pe autorii scabroaselor afaceri pe de alta, când va să zică înalta trădare e răsplătită ca o virtute, iar scabroasele afaceri îl sfinţesc [3] pe-un individ şi-i acordă imunitatea de-a [4] conduce singur cercetarea în contra sa, aberaţia trebuie să ajungă şi mai departe, trebuie ca omul onest şi considerat să fie bănuit, de vreme ce [5] s-o fi erijat unde-va principiul [6] că ţara aceasta trebuie coruptă până-n măduva ei, pentru ca să fie coaptă a cădea în [7] braţele deplinei anarhii şi şi mai departe.

1. Morala publică *deasupra lui* Lumea morală 2. *deasupra lui* fi *şters* 3. *după* acoperă *şters* 4. *iniţial* de - a - şi 5. *după* s-a erij [at] *şters* 6. *după* în afară *şters* 7. *după* în mânile vrunui cuceritor *şters*

LA ADRESA D-LUI *NICU XENOPOL*

2264

Criticul [214r] — *non emunctae naris* — de la ,,Pseudo - românul " [1] , d. Nicu Xenopol [2] , scrie un lung articol în ,,Telegraful — Fundescu" în care se *preface* a se fi mîhnit [3] pe-o dare de seamă a mea asupra [4] *Novelelor* lui Slavici în care am relevat [5] şi insolenţele criticului de la ,,Românul". Insolenţe , zicem, pentru că nu putem a îngădui [6] ca oameni cari abia şi-au şters praful de pe coate de-a doua

---

zi să 'nceapă cu acea obraznică suficienţă caracteristică grecilor şi evreilor de-a se pronunţa [7] negativ asupra [8] scrierilor unor [9] oameni pe cari nici nu sunt în stare a-i pricepe.

Se preface, zicem, a se supăra pe partea [10] substanţială a dării noastre de seamă [11] .

Într-această [214v] unică privire vă doare pe toţi, fie faraonul hel dentăi de la „Tel[egraful]" fie criticul *non emunctae naris* de la ,,Pseudo - românul " [12] .

1. *după* ,,Românul" *şters 2.* d. Nicu Xenopol *deasupra lui* cari *şters* 3. *deasupra lui* supărat *şters* 4. *după* din *şters 5. iniţial* în care i-am relevat 6. *iniţial* pentru că nu vedem pentru ce am îngădui 7. *iniţial* de-a contesta 8. *după* despre *şters* 9. *după* unor *şters* 10. *iniţial* pe darea no[astră de seamă] 11. *urmează* pe când *şters* 12. *după* „Românul" şters

[„D. XENOPOL NE VA DA DECI VOIE..."]

2264

D. Xenopol [214v] ne va da deci voie a releva o cestiune care nu priveşte publicul. Orice - ar

inventa şi dumnealui şi ,,Telegraful" despre terminaţia numelor sau despre originea mea, asta nu opreşte pe părintele meu de-a fi fost *boier* moldovenesc, nici fie cu bănat, proprietar de moşie, alegător în colegiul I şi în rând cu neamuri cari fără îndoială se pot urmări pîn-în [1] timpul lui Alexandru cel Bun. Pe de altă parte, orice aş zice în bine sau rău despre d. Nicu Xenopol, asta nu opreşte ca părintele său să fi fost îngrijitor al [2] temniţei din Iaşi şi [3] străin, ni se pare ovrei de origine, în orice caz român [nu]. Ierte-mă d. Xenopol, dar realităţile acestea, or fi având importanţă ori nu, e totuşi o realitate [4] cunoscută de toată [lumea] în [210v] sfera noastră, care nu se poate schimba. Aşadar, tot ce scorneşte despre originea mea sunt pure minciuni, iscodite de-o fantazie bolnăvicioasă , precum şi trebuie s-o aibă un redactor al ,,Pseudo-Românului". Singura invenţie pe seama mea [5] , neadevărată dar având o umbră de probabilitate, e că aş fi armean de origine [6] , un lucru care nu m-ar supăra deloc, de vreme ce armenii [7] sunt mai vechi în ţara noastră decât chiar Dragoş al Maramureşului [8] . Dar chiar această supoziţie e gratuită; şi se bazează. pe faptul că sunt originar din Botoşani, [în care] colonia armeană e din secolul al treisprezecelea.

1. *iniţial* pân'la 2. *după* de *şters* 3. *după* şi ovrei de origină *şters* 4. *iniţial* dar lucrurile acestea, < or> or fi având importanţă ori nu, rămân lucruri reale *5. iniţial* în seama mea 6. *iniţial* de origine armean 7. *după* cu ade [vărat]* *şters* 8. *după* şi decât ro [mânii] *şters*

[„MI-AM ADUS APOI AMINTE..."]

2264

Mi-am adus [217r] apoi aminte de suplantarea romanilor în Bizanţ de către greci şi de mizeria [1] morală şi intelectuală care s-a încuibat acolo timp de-o mie de ani. Peste el vin turcii cari se [2] contagiază de putrefacţiunea acestui imperiu şi — cu toată zestrea lor umană de probitate [3] şi vitejie — putrezesc în [4] câteva [212v] sute de ani ca de ciumă. Cum? Această mizerie seculară, această corupţie seculară, această pungăşie şi acest spionaj secular să fi trecut fără a lăsa urme în organizaţia fizică şi morală a unei fiinţi atât de impresionabile precum e omul? O mie cinci sute de ani de putrejune bizantină să nu fi trecut în sufletul, în creierul, în vertebrele fanarioţilor? Aceste stârpituri fizice, mioape , înclinate a avea o cocoaşă, să nu fie şi ca suflet miopi , să n-aibă cocoaşa morală corespunzătoare? Căci ceea ce această canalie intelectuală nu poate pricepe niciodată este *adevărul.*

•

că un [216r] grec -— în calitate de [5] *ambasador* al Moldovei — au precupeţit Bucovina, pe când Domnul albanez şi-au lasat să-i taie capul pentru ea [6] . Că un grec au vândut jumătate [7] ţara Moldovei şi [8] că iarăşi greci a fost aciia cari au vândut din nou petecul ce nu se dăduse vândut. Încât

---

m-am convins că tot răul, toată mizeria, toată infamia de care e pătată viaţa noastră publică grecilor se datoreşte. Daca se va lua pe rând numele ofiţerilor cari [9] în noaptea de 11 fevruarie şi-au călcat jurământul şi onoarea militară se va afla că sunt greci de origine. Se va zice că mulţi s-au asimilat cu românii, mulţi sunt buni patrioţi, bun români. Ei bine, aşa fie. însă aci, etnologic vorbind, am zice cu Sf. Augustin: *pater semper incertus* . Etnologic vorbind oamenii aciia nu sunt greci: sunt albanezi ori în genere ilirii şi tracii cei peninsulari cari [10] s-au grecit , au trecut drept greci, dar n-au fost greci. Am zice că grecul se [214r] distinge prin miopie fizică, abstracţie făcând de daltonismul intelectual pentru tot ce e virtute, pentru tot ce e onestitate, pudoare. De ce grecii sunt miopi? Pentru că în anticitate ochiul lor nu putea pricepe nici toate culorile, chiar Homer nu le cunoaşte pe toate, pentru că zestrea lor fiziologică e din altă epocă a pământului şi ochii lor fizici au fost epuizaţi de civilizaţia bizantină şi nu mai pot ţine pas cu dezvoltarea înainte a altor ochi omeneşti. La toate rasele îmbătrânite şi decrepite miopia se va găsi des.

Nu se pot altoi, pentru că uscătura nu se poate altoi. Sunt stârpituri morale, stârpituri fizice, stârpituri intelectuale, catâri etnici.

fizic stârpituri, [217r] intelectual catîri [11] , incapabili a pricepe ori a produce un adevăr, moralicește mlaştine infecte de neruşinare şi de libertinaj. **O!** natura nu minte niciodată! Când pune-o viaţă *-n două picioare — miop, cu privirea ascuţită şi vicleană, înclinat a avea o cocoaşă fizică, i-a dat totodată şi cocoaşa morală în suflet, i-a [dat] suflet de grec mizerabil pentru vecii vecilor. Privirea popoarelor arice e sau clară şi curajoasă sau adînc [12] tristă. Englezul are ochi sinceri*. Slavul ochi trişti. Nici unul din popoare nu are ochi de pungaşi şi de spioni cum le are un Roset ori un Pantazi Ghica.

---

1. *după* corupţia *şters 2. după* putrezesc *şters* 3. *iniţial* cu toate calităţile lor um[ane] *apoi* capitalul lor uman de onesti [tate] 4. *după* repede *şters 5. în* calitate de supraintercalat 6. *de la* pe când Domnul *până aici supraintercalat* 7. *după* B[asarabia] *şters* 8. *după* pe bani *şters* 9. *urmează* au luat puterea *şters* 10. *urmează* au trecut de greci dar n[-au fost greci] *şters* 11. *iniţial* moralicește catâri

apoi catâri moraliceşte 12. *după* melan [colică] *şters*

[„NU GĂSIM O ZICERE...”]

2264

nu găsim [242r] o zicere care să coprinză pe acest *?,* ba încă, deşi avem în limba noastră vreo vorbă împrumutată de la greci care să aibă în sine pe *?,* rumânii nu-l citesc decât ca pe *t*[1] sau, cari voiesc să se pocească , aceia-l citesc ft ... Această slovă sau glăsuire *?* este născută în braţele căldurii şi moliciunii Asiei şi Africei, unde oamenii vorbesc din gât mai mult şi din vârful limbii cei lăţite de căldură. De acolo au venit şi grecii în[2] Grecia şi de-acolo au şi adus-o. În tot locul unde oamenii sunt sănătoşi şi toate organele vorbirii şi le au întregi, desăvârşite şi sănătoase, acolo acest fel de glăsuire cu *9* nu este socotit decât ca un lefet sau o greşală a naturii; un acest fel de om ce pronunţiază aşa trebuie să aibă felurimi de adjective spre batjocură, precum peltic, gângav şi altele. Cum poţi dumneata să gândeşti că poate naţia noastră să se 'nobileze prin lefeturile şi greşalele naturii?

1. *după* th *şters* 2. *deasupra lui* din *şters*

[„ÎN DISCURSUL ŢINUT LA l MAI...”]

2264

În discursul [292r] ţinut la 1 mai în Adunarea deputaţilor d. Kogălniceanu. a constatat din nou că, încă de la 26 fevruarie (10 martie) 1881[1] , d. V. Boerescu adresase reprezentanţilor României din străinătate o circulară prin care le zicea ,,că toate puterile au primit Comisiunea Mixtă[2] ”.

Ei bine, nu era exact[3] .

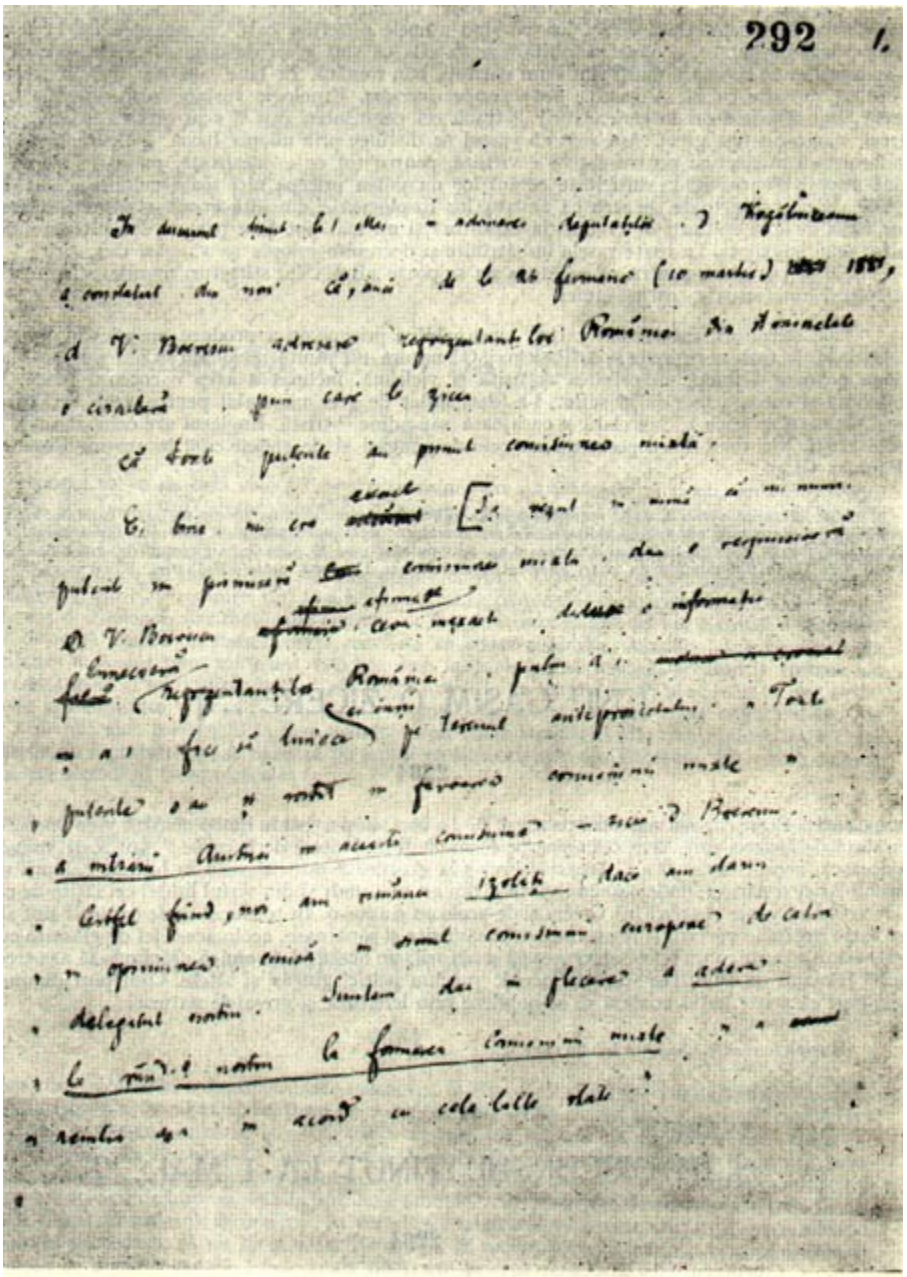

23. [„ÎN DISCURSUL ŢINUT LA 1 MAI..."], BAR, 2264, 292, paginat de Eminescu 1. -

S-a văzut în urmă că nu numai puterile nu primiseră Comisiunea [4] Mixtă, dar o respinseseră . D.V. Boerescu afirmase [5] ceva inexact, dăduse o informaţie lunecoasă [6] reprezentanţilor României, pentru a-i face să lunece ei înşii pe terenul anteproiectului [7] .

> Toate puterile s-au şi rostit în favoarea Comisiunii Mixte şi *a intrării Austriei în această Comisiune,* zicea d. Boerescu. Astfel *fiind*, noi am rămânea *izolaţi* daca am stărui în opiniunea emisă în sânul Comisiunii Europene de către delegatul nostru. Suntem dar în plecare a *adera la rândul nostru la formarea Comisiunii Mixte* şi a reintra [8] aşa în acord cu celelalte state.

Toate acestea [293r] erau din cuvânt în cuvânt inexacte.

Fără de-a respinge pe faţă cererile Austriei, unele din puteri [9] erau adânc nemulţumite de atitudinea şovăitoare a guvernului român şi-l suspectau a fi, pe sub mână, în înţelegere cu Viena. Pe când reprezentanţii noştri din străinătate încercau ca bună credinţă [10] să pledeze în favorul drepturilor ţării, miniştrii străini le râdeau în faţă [11] , presupuind că aceste vulpi orientale, după ce ştiau [12] de înţelegerea cu. Viena, voiau să-şi dea aerul de-a protesta în contra pretenţiilor austriace spre a amăgi [13] c-un cusur subţire puterile [14] apusene şi pe Rusia mai cu seamă. De esces de

sinceritate Europa ş-aşa nu ne-a crezut nicicând capabili; secta[15] etnică ce ne guvernează au îngrijit, de patruzeci de ani încoace, ca şi românilor să le iasă în străinătate reputaţia de care 'nainte aveau a se bucura numai consângenii d-lui C.A. Rosetti[16].

Astăzi d. Stătescu [294r] afirmă cu aceeaşi gravitate pe care şi-o dădea d. Boerescu[17] ,,că toate puterile au aderat la propunerea Barrere[18]". Oare după ce afirmarea celui întâi ministru al cabinetului Brătianu s-au dovedit a fi nu numai inexactă, dar poate[19] cu *intenţie* inexactă[20], afirmarea[21] celui de-al doilea să[22] fi meritând mai multă crezare?

D. Stătescu ne zice în adevăr[23]:

> Nu ţin la eticheta lucrului, cât la lucru chiar. Daca eticheta a devenit odioasă şi este o sperietoare atât de mare încât ar fi destul s-o aplice cineva unui lucru bun[24], pentru ca el să devie neacceptabil; ei bine, putem să modificăm eticheta. *În loc de Comisie Mixtă s-o numim Comisie de supravegheare.*

Când prin[25] urmare d. Stătescu declară a ţinea atât de mult la Comisiunea Mixtă a propunerii Barrere încât [295r] puţin [î]i pasă cum ar chema-o, numai[26] Comisiune Mixtă să fie, oare să nu fim în drept a repeta acuzarea ce-o face d. Kogălniceanu[27], ca d. ministru de esterne *,,nu se poate degaja[28] de actele predecesorului său[29]"*?

Faţă însă c-o asemenea împrejurare şi cu faptul[30] că guvernul actual, departe de-a voi să apere Dunărea, a spus chiar inexactităţi[31] reprezentanţilor din străinătate, ce[32] sfat[33] mai poate da ţara, care[34] să nu fie în pericolul de-a încăpea pe mâna relei -credinţe ? Dar o notă analogă cu cea de la 26 fevruarie 1881 e în stare a răstălmăci şi a falsifica votul cel mai clar şi mai hotărit[35]; în stare a obliga ţara la lucruri pe care ea nici de gând n-a avut să le conceadă; în stare, c-un cuvânt, să substituie o politică străină şi[36] interese străine vederilor ţării şi intereselor noastre[37].

Trăim în epoca suplantării[38] generale.

Precum poporului [296r] românesc i se substituie pe aceeaşi espresie geografică Caradalele şi străinii în genere, tot astfel[39] interesului nostru naţional i se substituie propunerea Barrere şi vederile[40] Austriei. Lucrul nu e decât firesc şi în ordinea decadenţei noastre naţionale[41]. Această substituire[42], acest *qui pro quo* formează chiar obiectul zilnicei bucurii a ,,Pseudo Românului"[43].

Ce rămâne însă de făcut decît[44] de-a esprima pur şi simplu absoluta neîncredere într-un guvern care, prin neadevăruri spuse în favorul unei politici[45] străine, a încercat să compromită cu intenţie, dacă n-au şi izbutit a compromite, cestiunea Dunării? Ce rămâne de[46] făcut faţă d-un[47] guvern care înainte de toate e de rea credinţă ?

El vine şi strigă: ,,Arde casa! Ce sfat îmi daţi"? Sfatul ar fi să ia apă s-o stingă, dar acesta l-ar da cel ce nu ştie cu cine are a face. Individul ce strigă ,,Arde!"[48] n-are, în cazul nostru[49], nevoie de nici un sfat, el[50] singur [297r] a pus foc casei şi dacă, naiv şi de bună credinţă, i-ai da consiliul să toarne apă[51], el se va preface că te ascultă cu cea mai mare grabă, dar va turna... untdelemn. Ce sfat i se poate da[52] omului în care n-ai încredere şi care-a dovedit în mod irecuzabil că nici o merită[53] ? Doar acela să scape lumea[54] de el înainte de toate; apoi vom. vedea ce e de făcut.

Dar se 'nţelege că acest sfat nu le place roşiilor. Când le spunem[55] vorba ce Shakespeare o pune uneori[56] în gura persoanelor sale: *„Mergi[57] de te spânzură, căci ţi-ai încheiat socotelele cu lumea[58] !"* atunci sentimentul cam[59] friguros al nimicniciei[60] intră în d. C.A. Rosetti, 1[61] -apucă istericalele[62] şi 'ncepe a aiuri[63].

,,Nu există partid conservator, pentru că[64] nu vrea să ne scape [de] cordeaua de matasă[65] ! Dac' ar exista, ne-ar [298r] întinde o propunere şi nu ne-am zugruma[66]. Dar nu există, nu[67] există pentru că ne lasă[68] să ne zbatem şi nu ne taie funia[69].

Cam aceasta este argumentarea ,,Pseudo-Românului" de alaltăieri, mortificat de rezerva absolută pe care şi-a impus-o partidul conservator în cestiunile esterioare faţă c-un guvern în care n-are nici o încredere[70]. Dar oare cel ce nu face ceea ce faceţi d-voastră nu[71] există? Oare e un cuvânt

---

acesta[72] ? Daca noi nu ne croim pensii reversibile, am murit[73] ? Daca nu ne creăm lefuri de zeci de mii de franci din buget ni s-a luat pânza de pe faţă[74] ? Dacă nu proclamăm republica la Ploieşti şi nu amenințăm cu asasinatul am dat ortul popei[75] ? Oare numai aceea se numeşte existenţă care se manifestă prin minciună şi malonestitate[76], precum se manifestă existenţa voastră[77] de străini pripăşiţi în România?

---

1. *după 1884 şters 2. citat barat cu creion albastru* 3. *deasupra lui* adevărat *şters* 4. *după* Com[isiunea] *şters 5. cuvântul a mai fost scris de două ori dar şters 6. deasupra lui falsă şters 7. iniţial* pentru a-i induce în eroare *şi* a-i face să lunece pe terenul anteproiectului 8. *după* reint [ra] *şters* 9. *iniţial* cele mai multe dintre puteri 10. *supraintercalat* 11. *iniţial* le râdeau cu milă în obraz *12. după* pe sub mână *şters* 13. *deasupra lui* pentru a trage pe sfoară *şters* 14. *după,* ac[este] *şters 15. după* d-alde C.A. Rosetti şi *şters* 16. *iniţial* de patruzeci de ani şi mai bine, ca în străinătate să le iasă şi românilor numele pe care nainte l-aveau numai grecii. Se ştie că au a se < plânge numai grecii> bucura numai grecii. < Lumea> Lumea cunoaşte că „grec" în franţuzeşte e sinonim cu pungaş (înţeles figurat i se da cuvântului „grec" în franţuzeşte> Oricine ştie ce înţeles figurat i se dă în franţuzeşte

vorbei „grec” 17. *iniţial* cu aceeaşi greutate cu care afirma d. Boerescu 18. *citat barat cu creion albastru* 19. *supraintercalat 20. după* falsă *şters* 21. *după* pentru a < face> înainta interesele unei puteri străine *şters* 22. *după* merită mai multă crezare *şters* 23. *deasupra lui* într-un răsuflet *şters* 24. *după* chiar *şters* 25. *deasupra lui* prin *şters* 26. *după* zică-i chiar „Madame Donau ”, precum a botezat-o publicul bucureştean *şters 27. după* Cog [ălniceanu] *şters* 28. *după* de tot *şters 29. citat barat cu creion albastru* 30. *iniţial,* faţă cu faptul 31. *deasupra lui* neadevăruri *şters* 32. *după* pentru a face să lunece pe < terenul> < terenul> terenul concesiilor *şters* 33. *după* poate să [dea] *şters* 34. *după* ce vot mai poate da *şters* 35. *iniţial* cel mai hotărât 36. *după celei şters 37.după ei şters* 38. *iniţial* suplantaţiunii 39. *iniţial* Precum poporului românesc i se suplantează şi i se substituie Caradalele şi toţi străinii, tot astfel 40. *deasupra lui* interesele *şters* 41. *urmează şi de* stat *şters* 42. *după* atitudine *şters* 43. *urmează* Ce bucurie pe el că partidul *şters* 44. *iniţial* Ce rămâne în adevăr de făcut încât 45. *deasupra lui* puteri *şters* 46. *după* în adevăr *şters* 47. d-un *supraintercalat* 48. *urmează* Sfătuiţi-mă ! *şters* 49. în cazul nostru *supraintercalat* 53. *după* căci *şters* 51. *iniţial* i-ai da sfatul să toarne apă 'n foc 52. *după* dar *şters* 53. *iniţial* ca n-o merită. 54. *iniţial* Sfatul să se spânzure şi să scape lumea 55. *după* spunem şters 56. *iniţial* Shakespeare < spune> pune adeseori 57. *după* Eşti *copt*\ *şters* 58. *deasupra lui* noi *şters* 59. *după intră, şters* 60. *deasupra lui* cânepei *şters* 61. *iniţial* şi-l apucă 62. *iniţial* istericalele greceşti 63. *urmează* Atunci turbă grecul din *el şters* 64. pentru ca *deasupra lui* căci *şters* 65. cordeaua de matasă *deasupra lui* de streang *şters* 66. *iniţial* ne-ar întinde băţul unei propuneri pozitive şi nu ne-am îneca 67. *după* nu există *şters* 68. *după* lăsăm *şters* 69. *iniţial* ne zbatem în spânzurătoare şi nu ne taie streangul *70. frază scrisă printre rândurile textului iniţial* Dar mănânce-vă ciorile şi ajunge-aţi în neant . < Ajungere-aţi în realitate unde sunteţi> Dar ajungere-aţi unde sunteţi deja moralicește 71. *după* c-un cuvânt *şters 72. aceste două interogative sunt scrise pe marginea din stânga; iniţial înlăuntru textului* cel ce nu face ceea ce faceţi voi nu există? *apoi* Dar oare cel ce nu face ce face d-voastre nu există; *textul a fost transcris pe margine pentru lizibilitate* 73. *deasupra lui* nu existăm *şters* 74. ni s-a luat pânza de pe faţă *deasupra lui* am < murit> murit *şters* 75. *după* popii *şters 76. deasupra lui* pungăşie *şters* 77. *urmează* putredă *şters cu care se şi încheia fraza.*

[„ÎNCĂ UN CUVÂNT ŞI ÎNCHEIEM.”]

2264

Încă un [302r] cuvânt şi încheiem.

Fără îndoială — din toate reiese aceasta — că d. Boerescu, preocupat pururea de specule de bursă, de înfiinţări de Credite Mobiliare, de forma[1] diferitelor decoraţii[2], de persoana sa[3], vestită de la Convenţia comercială încoace, nu e decât ceea ce-l arată a fi fizionomia sa confiscată, un viclean fără[4] idei mari şi organice, un oportunist, un negustor de espediente, un om incapabil poate de-o hotărâre energică şi clară. Nu noi ne vom erige vrodată în apologiştii acestui „faiseur ” politic, care are darul de-a compromite aproape[5] orice cestiune pe care va pune mâna. Şi tocmai pentru aceasta adevăratul său partid politic [303r] nu poate fi compus din oameni ai ţării. Ovreiaşi pomadaţi şi frizaţi, galopini de bursă, gheşeftari şi antreprenori în doi peri, iată elementele pe cari le[6] încurajează şi cari 'l încunjură; cu[7] aceştia; singurii ce[8] sunt tot atât de uşori ca caracter şi inteligenţă, d-sa face politică, economie naţională, istorie ... literatură chiar.

Dar, pe de altă parte, crede[9] că d. Kogălniceanu[10] — cu toată importanţa ce-o dădeau Mircea şi Ştefan cel Sfânt Dunării şi porturilor ei — crede în adevăr că numai cestiunea economică e cea care-o împinge pe Austria spre Orient, că numai preponderanţa economică o sileşte la subrepţiuni ca acea a d-lui[11] baron de Haan? Ştim prea bine că inima d-lui Kogălniceanu i-a[12] lăsat-o moştenire părinţii din părinţi, că nu din pură întâmplare se numeşte patriotică[13], ca aceea a Pherekyzilor şi Gianiilor ... dar[14] patriotismul[15] însuşi nu poate merge uneori atât de departe încât, asupra intereselor economice, să întunece pe cele politice? Desigur că, întru cât s-atinge de campania sa personală, niciodată om politic n-a nimicit pe adversarul său în modul în care-a făcut-o d. Kogălniceanu şi fără îndoială buna dreptate, bunul simţ, [304r] claritatea de vederi e în partea sa; nehotărârea, bizanti [ni]smul, *„şiretlicul prost”,* cum zice autorul foarte nimerit, în partea guvernului şi a d-lui Boerescu.

Dar nouă ni se pare — poate ne amăgim în privirea aceasta şi de[16] aceea nu dăm părerii noastre o formă categorică — ni se pare că, mai cu seamă în timpul de faţă, nu e cestiune *numai* de Dunăre. Există oameni — d-nii Hitrowo şi Skobelef bunăoară — cari nu au tocmai darul discreţiunii şi a căror vorbe sunt de natură a pune interesele economice în linia a doua. Nu zicem că linia a doua nu trebuie apărată; ea e sprijinul, rezerva, scăparea liniei întâia de luptă, a celei politice, însă e foarte prudent a nu uita de dragul castelului brâul puternic de întărituri politice, cari ele formează obstacolul întâi menit a sfărâma asaltul[17] impetuos al inamicului. Care e inamicul? Asta e cestiunea[18].

Poate că [305r] n-a sosit momentul în care s-avem a alege, între două rele esenţiale, pe cel mai

mic. [305r] Dar, daca acel moment ar sosi, e sigur [19] d. Kogălniceanu că tot acea politică ar urma-o în cestiunea dunăreană precum o urmează azi? Patriotismul d-sale cunoscut ne face a ne îndoi daca, în asemenea momente, ar fi tot atât de sigur pe vederile sale ca şi astăzi.

---

1. *după* decoraţiile *şters 2. iniţial* obiecte de tinichigerie < cu care-şi> cu care-i place a-şi împodobi pieptul său 3. de persoana sa *sintagmă anulată de poet, reintrodusă de noi din necesităţi contextuale* 4. *după* comun *şters 5. până aici începutul frazei anulat de poet, reintrodus de noi din necesităţi contextuale* 6. pe cari le *deasupra lui* ce le încura [jează] *şters 7. după de la aceştia fostul m[inistru]şters 8. deasupra lui* cari *şters 9. după* crede *şters* 10. *după* Cu o [gălniceanu] *şters* 11. *după* baronu [lui] *şters* 12. *după* e moştenită *şters* 13. *iniţial* că nu este din pură întâmplare în pieptul său şi nu din pură întâmplare se pretinde patriotică 14. *modificat din* Dar 15. *după* patr [iotismul] *şters* 16. *după* nu punem ideea noastră în[tr-o formă categorică] *şters* 17. *după* uriaşul *apoi* impetu [osul] *şters* 18. *urmează* Amândoi însă, după a noastră părere, acela care promite a fi mai slab. Ne-ar duce prea departe dac - am arăta toate cuvintele pentru cari credem că unul va fi < desigur> mai slab decât celălalt *şters* 19. *urmează* că *eliminat aici ca o simplă anticipare a lui* că *următor*

[„NU DREPTUL FRANCEZ...”]

2264

Nu dreptul [314r] francez *concret,* formulele de drept francez trebuia să ni le - aducă ; nu canalul Senei, [ci] formulele după cari se construieşte un canal, pe cari să le adaptăm căderii râurilor noastre şi să le traducem aci în cifre concrete.

[„LEGE MODIFICATOARE ...”]

2264

Lege modificatoare [390r] legii de percepţie de la 11 mai 1867 (26 m.* 1868) art. 25 al. 4.

Dreptul agenţilor fiscali de-a urmări contribuţiunile datorate statului, împreună, cu zecimile adiţionale, încetează la finele anului al 3-lea de la începutul fiecărui exerciţiu.

Inalienabilitatea teritoriilor ţărăneşti, abuzuri — lege nouă
Legea tocm [elelor] agricole — „ ,, „

[„S-A ORÂNDUIT...”]

2264

S-a orânduit [357r] procuror al C[urţii] Populeanu să facă o anchetă. D. P[opuleanu] ca caracter care merită încredere; dar ne întrebăm, auzind că d. Kiri [ţescu] este menţinut în funcţiune, deşi minist [rul] s-a convins din cele petrecute că e încă o mişelie a lui: A vrut serios ministr [ul] să facă o cercetare

---

şi ***, [sau să-şi] cocoloşească şi să-şi spele favoritul ? O să poată să descopere cineva mărginit de mijloacele ce un prefect fără scrupul şi fără ruşine dispune? Pişca - stânjenul , Pişca - Şerban Vodă. Ce-o să poată să descopere un om cât de onest — prefect fără scrupul şi fără ruşine.

[„PROROC MINCINOS S-AR FI NUMIT...”]

2257

Proroc mincinos [372r] s-ar fi numit acela care acum şase ani ar fi prezis următoarele lucruri:
Ca după şase ani bugetul cheltuielelor se va urca cu 40%.
Că funcţiile se vor înmulţi la îndoit de ce au fost.
Că ele vor atârna aşa de mult una de alta încât autorităţile supreme să poată impune la câteva zeci de mii de oameni, pân-la ajutorul de scriitor din sat, purtarea sa politică.
Ca, după un sistem regulat, se vor opri procente din leafa fiecăruia pentru scopurile partidului.
Ca din ce în ce va deveni mai greu de - a - şi agonisi mijloace de subzistenţă în neatârnare de guvern şi că sporirea lefilor va spori numărul celor ce caută posturi şi supunerea lor către oamenii cari pot distribui aceste posturi.

[„*ONORABILUL JOSUA QUINCY …*”]

2257

Onorabilul Josua Quincy [372r] *povestea, într-o prelecţiune ţinută la Boston, ca a văzut pe cineva dând în New York , cu ocazia alegerii de deputat în Congres, 25 de*[1] *dolari pentr-un singur vot şi, mirându-se onorabilul că un om putea plăti atâta pentr-un singur vot*[2] *, i s-a dat asigurarea că, dacă acest candidat va fi reales, va face o speculă cu mult câştig; în sesiunea din urmă primesc 30000 de dolari pentru că izbutise*[3] *a trece un bill şi putea plăti un preţ bun*[4] *. Există oameni cari, printr-un serviciu de 5—6 ani* [373r] *în Congres, s-au făcut enorm de bogaţi, cari, fără a poseda o*[5] *mie de dolari, au ieşit din Parlament c-un sfert de milion de dolari.*

(„New York Daily Times”)

_____

1. supraintercalat *2.* iniţial pentr-un *vot 3.* după *iz [butise]* şters *4.* după *pr[eţ]* şters *5.* după *un dolar* şters

[„ADMIŢÂND CHIAR CĂ LAUDELE…”]

2264

Admiţând chiar că laudele ce şi le[1] administrează partidul roşu prin organele sale proprii ar fi laude sincere şi că defăimările ce le aruncă asupra opoziţiei conservatoare mai cu seamă[2] ar fi crezute[3] măcar de cei ce le aruncă, lucru de care cată să ne îndoim în cele mai multe cazuri, rămâne totuşi întrebarea ce valoare pot avea laude aduse de amicii, adesea de complicii săi proprii, ce crezare cată a se da defăimărilor unor adversari fără scrupule în alegerea mijloacelor lor de combatere. Pe de altă parte întrebăm — abstracţie făcând de orice vederi[4] de partid — ca fel de testimoniu de[5] sărăcie intelectuală şi-ar da acest organ daca am găsi că administraţia unui Chiriţopol e bună, stilul unui Fundescu[6] ori Bibicescu escelent, versurile lui Serurie vrednice de laurul pururea verde ori politica unui Pherekydis eminamente românească? Nimic nu degradează atât de mult intelectual

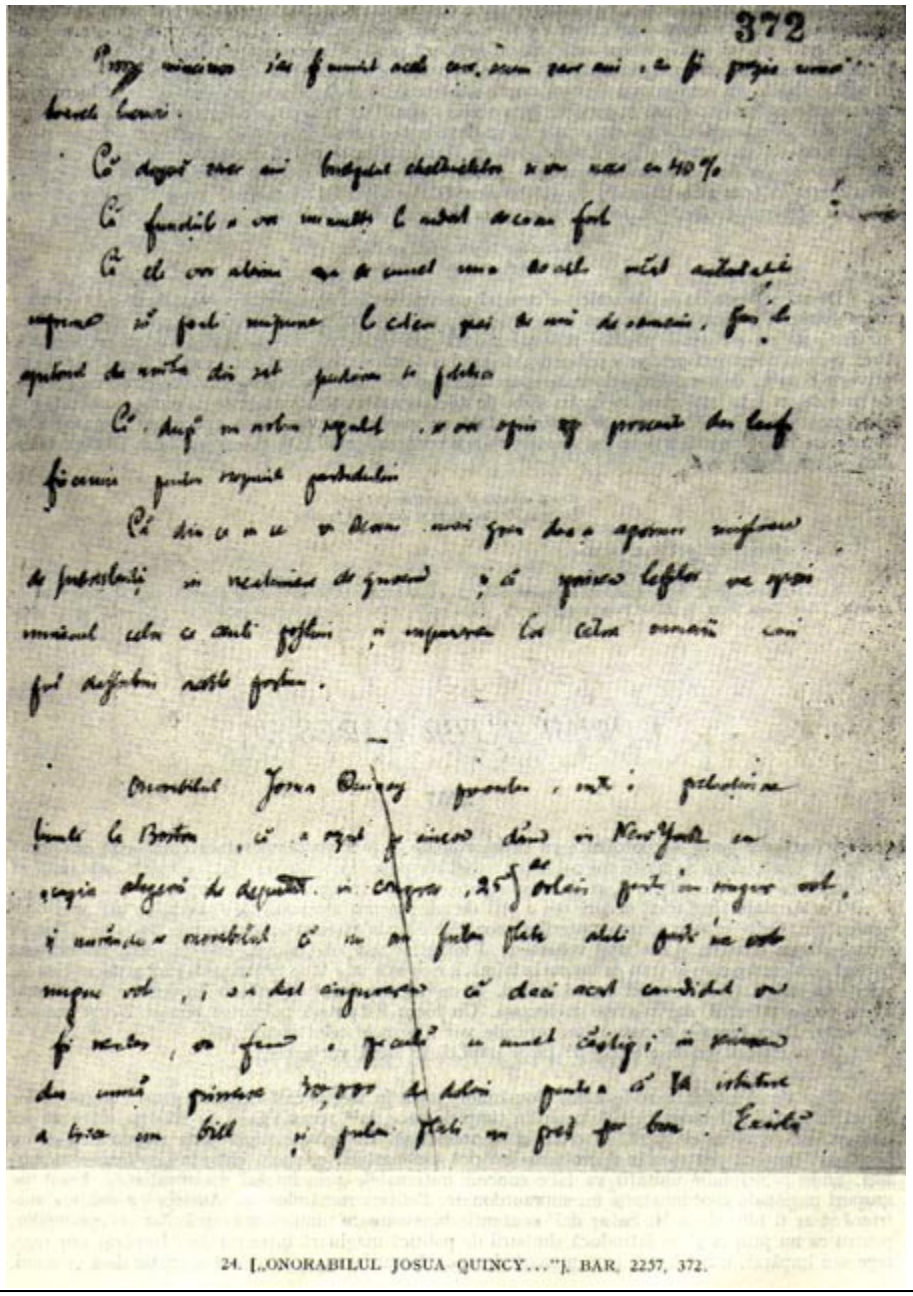

24. [„ONORABILUL JOSUA QUINCY..."]. BAR, 2257, 372.

ca admirarea şi lăudarea răului. Helvetius zice cu drept cuvânt: *Le degré d'esprit nécessaire pour nous plaire est une mesure assez exacte du degré d'esprit que nous avons.* Daca n-am fi în stare a cunoaşte sau a [326r] preţui binele, calea-vale; lucrul se scuză pân-la un oarecare punct. Ceea ce e bun şi frumos în feliul său la apariţiunea lui în lume e atât de nou şi de străin prin originalitatea sa încât la întâia vedere nu cere numai s-avem minte sănătoasă, dar să ne şi deprindem cu acest lucru nou; se cere deci oarecare cultură în specialitatea acelui lucru. Dar venerarea celor rele, false, stupide sau absurde chiar nu are nici o scuză; prin asta se dovedeşte în mod irevocabil că eşti un dobitoc şi că vei rămânea dobitoc pân-la sfârşitul vieţii, pentru că mintea nu se 'nvaţă , ci se moşteneşte de la mama. *La faveur prodiguée aux mauvais ouvrages est aussi contraire aux progrčs de l'esprit que la déchainement contre les bons* zice Voltaire, iar Göthe zice: Obscurantismul *veritabil nu consistă în oprirea răspândirii adevărului, claritǎţii , folositorului , ci în aceea că i se dă curs şi trecere minciunii.*

Văzut-am laurii sfinţi ai gloriei
De frunţi comune pângăriţi .

De aici [327r] se vede de ce obrăznicie e capabil un cap de rând când ai comis greşeala de a-l proclama mare spirit. A o face aceasta e un mijloc care nu se scuză prin nici un scop. Ş-apoi să vezi cu ce air distingue un asemenea păcătos priveşte asupra celor [mai] mari oameni cari au

existat vrodată. Prea jos pus de natură pentru a se bucura de nespus de rara apariţiune a unui spirit în adevăr mare, priveşte c-un fel de aer de superioritate asupra acestui om mare, ca asupra unuia ce-l treci cu vederea de sute de ori şi în [ale] cărui încercări slabe de diletant arăţi cu rece preţuire de nimic, jumătate ironic, jumătate cu milă [7] . Acest air distingue faţă cu meritul adevărat e o apucătură cunoscută a [8] tuturor şarlatanilor călări şi pe jos, dar îşi [9] ajunge pururea scopul faţă cu capete slabe. Distins, fastidios, despreţuitor ...

Arată mândri şi nemulţumiţi:
Îmi par de bun neam şi din bună familie.

Nu-i ajungi cu prăjina la nas.

---

1. *supraintercalat 2.* mai cu seamă *supraintercalat 3. după* asemenea *şters 4. după* p[artid] *şters* 5. *după* şi-ar da această foaie daca *şters 6. după* Fund[escu] *şters 7. după* mil [ă] *şters* 8. *după* a. şarlatanilor *şters 9. după* nu-şi *şters*

[„PRIMI INTER PARES..."]

2257

primi inter pares [280r] — coordinate cu supraordinate — precum temperatura cată [1] a se echilibra [2] şi tocmai din aceasta se naşte mişcare, tot astfel un popor se cultivă, caută a ieşi la suprafaţă şi dintr' aceasta se naşte mişcarea sa de emancipare, pe care nimeni n-o poate opri.

Daca opinia Ung[ariei] despre noi e atât de rea precum afectează a [o] avea, cu atât mai bine pentru noi. Orice eroare asupra puterilor [3] noastre [4] este în paguba adversarului. Daca nu [5] sunt în eroare asupra noastră, şi limbajul vehement al foilor lor ascunde numai, c [6] -o manieră lăudăroasă, frica şi slăbiciunea care le stau ca un cui la inimă, iar cu atât mai bine pentru noi, căci atunci ştim că, oricît [7] va striga, ţine [8] în taină seamă de noi. A ne întrece însă [9] în epitete înjurioase cu ei mai avem poate talentul, dar n-avem înclinarea. Un lucru li-l putem mărturisi numai: Beuge *machen gilt mehr.* Daca lupta e necesară, nu injuriile vor fi armele celui victorios.

Ce mi-e rusul , ce mi-e ungurul? Ia pe unul dă în altul, vorba ceea.

Da, aşa e.

Casa de Austria, care le-a dat r[omânilor] totul în trecut ca [10] răsplată pentru purtarea lor eroică în război şi iubirea lor [11] de neam în timp de pace, în [12] această Casă de Austria, care nu i-a nedreptăţit ca alţii, ei speră, ei cred, ei se 'ntemeiază Ei privesc supremaţia ungurească ca un accident nenorocit pentru ei în dezvoltarea istorică a monarhiei, ei speră chiar în ramificarea monarhiei, unde principiul [13] unităţii va face [281r] concesii raţionabile principiului decentralizării , bazat pe grupuri naţionale coordonate şi nu supraordonate . Politica românilor din Austria e politica *austriacă* şi ar fi bine daca M. Sa ar da [14] o atenţie binevoitoare numirii mitropoliţilor şi episcopilor , pentru ca nu prin ei să se introducă sâmburii de politică maghiară între români. Împărat sau rege, rege sau împărat, e indiferent cum monarhul românilor ardeleni va avea buna graţie de-a se numi.

Dar să stea în [15] legături mai directe cu unul din cele mai credincioase şi mai tinere popoare, care n-are vro [16] istorie glorioasă îndărătul său şi care bucuros ar fi să facă din istoria sângelui sau vărsat şi a culturii sale câştigate o victorie a Casei de Austria.

C-o Transilvanie mulţumită vrem Dacia? Dar modeşti ne cred maghiarii. O, noi mergem mai departe. C-o Transilvanie mulţumită vrem Imperiul Roman al Orientului. Căci o formă oarecare trebuie să ia în viitor Peninsula Balcanică daca e vorba să nu cază pradă cuceririlor din răsărit. Dar va fi o confederaţie dunăreană [17] , dar un Imperiu Roman al Orientului, lucrul îmi e indiferent. Dintre popoarele coordonate superioritatea va fi a aceluia care va munci şi va cugeta mai mult, şi lucrul se 'ncheie aci.

România a plătit-o aceasta şi a plătit-o scump: întâi, ca avantagie economice concese pe zece ani negoţului austriac, al doilea, prin discreditarea şi căderea unui partid onest, al treilea, prin venirea în locul acelui partid a tuturor adunăturilor orientale din ţară.

1. *deasupra lui* căta *lăsat neşters* 2. *deasupra lui* egali[za] *şters* 3. *după* noastră, *apoi* adversa [rului] *şters* 4. *după* adversarului e în pag[uba] *şters 5. după* nu s-ar [înşela] *şters* 6. *după* sentimentul *şters* 7. *deasupra. lui* oricât *şters* 8. *iniţial* trebuie să [tină] 9. *supraintercalat* 10. *după* pe *şters* 11. *după* d[-lor] *şters* 12. *iniţial* deci în această 13. *după* unita [tea] *şters* 14. *după* lua seama *şters* 15. *după* d[irect] *şters* 16. *deasupra lui* nici o *şters* 17. *după* balcanică *şters*

[„AR FI O EVIDENTĂ NEDREPTATE..."]

2257

ar fi o [279r] evidentă nedreptate de-a ne plânge de lucruri pe cari le-am suferit chiar de la acei cu cari acum avem un program comun[1] de muncă[2], precum şi o lipsă estremă[3] de delicateţă.

l. *după* de [muncă] *şters 2. după* mu [ncă] *şters* 3. *după* de [delicateţă] *şters*

[„FELUL MEU, GURĂ MARE...”]

2257

Felul meu, [279r] gura mare fără de lucru mare, nu e de tine, tu ai stăpân şi vrei să te 'nţelegi cu. Mine asupra unor[1] lucruri cari sunt ale stăpânului. Ce folos d' aci ? Mai bine mă 'nţeleg eu de-a dreptul cu stăpânul tău, care este ş' al meu, asupra unui[2] lucru care-i al lui, nu-i al tău.
— Da' cine şi dincotro?

1. *deasupra lui* unui [lucru] *şters 2. după* lucrului lui *şters*

[„MAI MULŢI POLITICIANI...”]

2257

Mai mulţi [279r] politiciani mai de mâna a doua cari cred că tot ce zboară se mănâncă a şi intrat în vorbă cu d. Melchior Lonyay. Mai pe urmă d. Melchior Lonyay, care confundase atât de lesne lucru. cuprins cu lucru cuprinzător, a confundat şi mai rău lucrul altuia cu-al său propriu şi, într-o vecinică confuzie între al meu ş' al tău, s-au irosit * cu totul din politică[1]

1. *urmează încă un rând, indescifrabil; pe verso se află scris Melchior Lonyay* ***1872***

[„DE NU MAI VIN..”]

2257

De nu [279v] mai vin [ca] odată tatarii cu arcuri uşoare, azi vin ruşii cu tunuri Krupp. Asta-i crima[1] .

1. *descifrare* ipotetică a întregului fragment

[„NOI [Î]I ASIGURĂM...”]

2257

Noi [î]i [279v] asigurăm că românii, să vrea numai, în trei zile şi s-ar părea că de când e lumea şi pământul n-a existat picior de ungur în Ardeal. Dar nu *vor,* şi ştiu ei bine de ce nu vor.

[„CE AŞTEPTĂM NOI...”]

2257

Ce aşteptăm [279v] noi decât să vină* Rusetachi ***, care - ar vrea să dea numelui nostru *** un caracter grecesc.

[„UITE, UITE...”]

2257

Uite, uite — a prins [281v] mămăliga coajă, nu-i glumă. Apoi pare că ne cam ştim de multişor cu d-nii unguri, slavă Domnului. Le-am apucat*** alături.

[„DE DRAGUL...”]

2257

De dragul [281v] unui ţigan n-are să-şi schimbe Ardealul numele.

[„DAR DE VREME CE...”]

2257

Dar de [281v] vreme ce noi vrem nu numai să supunem popoarele pământului, ci să şi le fericim totodată şi, ştiind focul fraţilor maghiari de-a se [1] reîmprospăta prin elemente omogene, deasemeni nobili descendenţi, vom aduce pe turcii din Imp[eriul] bizantin — pe toţi cu mic cu mare — şi i-om aşeza în Ungaria, asemenea pe tatarii din [2] Dobrogea.

1. *după* aduce *şters* 2. *după* şi pe cerchezi *şters*

[,,SĂ NU SE CREAZĂ...”]

2264

Să nu [286r] se crează deci că ungurii au mai puţină duşmănie [1] în contra elementului românesc decât alte neamuri străine. Din contra, la ei duşmănia creşte în [2] patratul neputinţei. Cu cât neputinţa de-a maghiariza pe români e mai simţită cu atâta învierşunarea e mai mare. Daca dincolo de Carpaţi elementul românesc ar fi considerat precum se cuvine, egal îndreptăţit cu celelalte naţionalităţi, liber în dezvoltarea lui materială şi intelectuală, alipirea morală a lui ,,Pesther Lloyd” ar [3] avea poate ceva ademenitor pentru români. Dar, în starea de duşmănie în care se află lucrurile, înseamnă a **** [4] contra noastră înşine, a da sprijn celui ce loveşte în noi, a iubi pe cei ce ne urăsc. Creştinesc precept , dar neurmat de nimenea, nepractic.

1. *după* ură *şters 2. deasupra lui* cu *şters* 3. *după* ar fi poate *apoi* s-ar putea recomanda ca consideraţie *succesiv şterse* 4. *după* a întări pe *şters*

[,,DEOSEBIREA ÎNTRE CELE DOUĂ SOCIETĂŢI...”]

2264

Deosebirea între [257r] cele două Societăţi e aşadar esenţială. Cea din Bucureşti urmăreşte în adevăr emanciparea economică, nu s-a amestecat nicicând în jocul de ambiţii din [1] care consistă în mare parte [2] viaţa politică la noi, s-a păzit chiar de acest teren pe [3] care a lupta e poate o datorie, dar [4] a încetat de-a fi o onoare, şi-a [5] mărginit de bunăvoie [6] câmpul ei de activitate [7], abstracţie [8] făcând de partide [9], de guverne, de [10] luptele pentru funcţii, onoruri şi diurne. Clubul din Iaşi are altă origine şi altă menire. Fondat după iniţiativa unor cumularzi şi vânători de diurne de cari lumea se miră de unde au atâţi bani de cheltuit, a fost întrebuinţat ca un mijloc viguros în alegeri, ,,negoţ şi industrie” au fost pretextul aparent, inscripţia [11] pentru [12] cei naivi, influenţa electorală - scopul veritabil şi unic al activităţii Clubului. Odată viciat în originea sa, nu ideile sunt lucrul de căpetenie pentru el [13].

1. *după* vul [gare] *apoi* vulgare *şters 2.* în mare parte *supraintercalat* 3. *după* sing [ur] * *şters* 4. *după* pentru *şters* 5. *după* şi *şters* 6. *deasupra lui* ca însăşi *şters 7. deasupra lui* luptă *şters 8. după* acel al demolării economice a poporului *şters* 9. *deasupra lui* partizi *şters* 10. *după* de persoane şi de locuri *şters* 11. *după* tabla *şters* 12. *după* pentru *şters* 13. nu ideile sunt lucrul de căpetenie pentru el *şters dar restituit aici aici raţiuni contextuale*

[,,SCRIIND ACELE ŞIRURI...”]

2270

Scriind acele [62r] şiruri pline de amărăciune ne-a trecut prin minte raportul ambasadorului bizantin, Priscus , trimis la Curtea lui Attila. Acolo găsi un roman care fusese adus ca prizonier, dar îşi recâştigase libertatea şi se afla [1] bine. Acesta spuse uimitului Priscus : că aci nu e eternă şicană, ca-n Imperiu, că judecăţile sunt strict drepte, că judecătorii nu. sunt venali, că generalii [2] nu mănâncă continue bătăi ca ai romanilor, încât prin aceasta birurile să devie în permanenţă insuportabile. Ceea ce cineva câştigă cu muncă onestă, de aceea se poate bucura în linişte, cu

totul opus stărilor de lucruri din Imperiu. Un alt scriitor vechi, Salvian, observă că acei romani cari fug la goţi nu se tem de nimic mai mult decât ca să redevie romani. Ba chiar toţi oamenii mici ar căuta refugiu la goţi daca ş-ar putea lua cu ei puţina avere ce-o posedă. Căci acolo nu li-i permis celor mari, ca la romani, să asuprească pe cei mici. (Salvianus: *Una et consentiens illic Romanae plebis oratio, ut liceat eis vitam, quam agunt, agere cum barbaris. Et miramur, si non vincuntur a nostris partibus Gothi , cum malint apud eos esse quam apud nos Romani ? Itaque non solum transfugere ab eis ad nos fratres nostri omnino nolunt; sed ut ad eos confugiant, nos relinquunt.)*

1. *modificat din* se află 2. *după* bătăile c[ontinue] * *şters*

[„BIZANTINUL PRISCUS ...”]

2270

Bizantinul Priscus [63r] fu trimis la anul 448 la Curtea lui Attila, regele hunilor, în Ungaria de azi. Prisci excerpta .

[„SALVIANUS, PREOT DIN MARSILIA...”]

2270

Salvianus, preot [63r] din Marsilia, născut la 390 dintr-o familie galică . Noul Ieremia . Din numeroasele sale uvraje a rămas[1] un tractat, *De gubernatione Dei* (V, 8), în care spune că barbarii au fost însărcinaţi de Dumnezeu ca să pedepsească lumea romană.

1. *iniţial* n-a rămas decât

[„DAR, SE VA ZICE...”]

2264

Dar, se va [262r] zice, ce au făcut conservatorii în timpul acesta ? Conservatorii ? De[1] câte ori un guvern liberal - autoritar sau liberal -roşu încărca ţara cu zeci sau cu sute de milioane de datorie nouă, ei căutau s-o plătească din pământ, din iarbă verde. Disconcertaţi ei înşii de-o mişcare

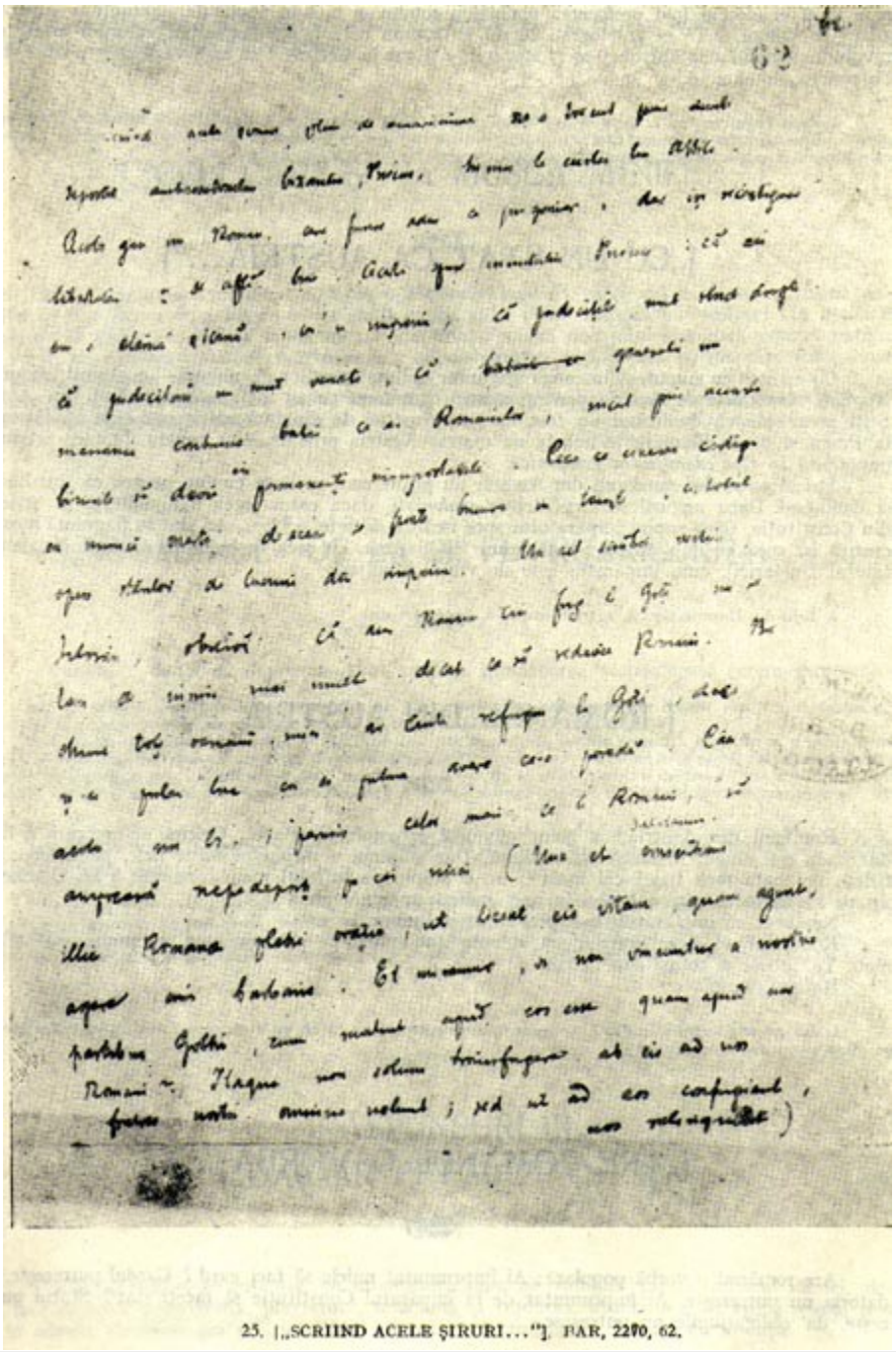

25. [„SCRIIND ACELE ŞIRURI...”]. BAR, 2270, 62.

al cărei efect a fost prefacerea poporului românesc într-un popor de aspiranţi la funcţiuni, adecă la boierii, cei [2] ce înţelegeau lucrul se luptau ca o barcă împotriva valurilor mării, căci revoluţia sociala , departe de-a se fi isprăvit, c şi azi în fierbere [3] şi nu [a] va înceta poate [5] decât cu pieirea Românici [6] ,

1. *după* Palialive *şters 2. după ei* în[ţelegeau] *şters* 3. *după* clocote *şters 4. după* dovada articolele ,,Românului ” *şters 5. supraintercalat* 6. *urmează* căci în revoluţia socială ce s-apropie străinii numără aproape un milion, graţie cosmopolitismului care-a inspirat toate legile noastre organice traduse din alte limbi *şters*

[„CU UN STAT CA AUSTRIA...”]

2264

Cu un stat [318r] ca Austria, din cauza ungurilor, a [1] maloneştilor de unguri — e absurd,

domnilor. Nu daţi vina Casei de Austria pentru prostul tratament ce au a îl suferi românii din Ardeal. Ştiţi prea bine că dualismul i-a fost imp[us] Austriei de dinafară; ştiţi prea bine că Pacea de la Praga şi d. de Bismark îndeosebi au castrat Austria prin dualism pentru a-i face acţiunea [2] impotentă în *Confederaţiunea germanică.*

Îndealtmintrelea germanii din Austria au putut cere ce li se cuvine pentru că sunt liberali şi demagogi. Daca ungurii sunt politiceşte *maloneşti,* daca calcă legea naţionalităţii şi articolul din Constituţie, daca supun împăratului spre iscălire decrete şi [3] legi cari sunt în flagrantă inconsecuenţă cu ceea ce împ [ăratul] i-a făgăduit lui Şaguna, cu ceea ce e înscris în legile fundamentale al Ung[ariei], cum împăratul este de vină ? Pozi [ţia]

1. *după* din Ungaria, *şters* 2. *supraintercalat* 3. *după* cari *şters*

[„ROMÂNUL DIN AUSTRIA...”]

2264

Românul din [382r] Austria [1] a ţinut cuvântul ap[ostolului] Pavel: Oricine să 'ncerce a fi liber, dar daca eşti slugă, fii slugă cu credinţă. Dar stăpânul e stăpân pe mine fizic, pe puterea mea fizică, pe viaţa mea fizică cel mult [2] ; nu e stăpân pe **sufletul** meu, care este a lui Dumnezeu, nu pe limba mea, care e limba *în care grăieşte sufletul meu.*

Neplăcut ca împ [ăratul] le-a pus vataf pe ungur.

Rom[ânul] va zice: Frate, iartă, dar nu sunt stăpân pe puterea mea, ci numai pe sufletul meu. Te iubesc şi totuşi dau în tine.

Italiani, bosniaci.

1. din Austria *supraintercalat 2.* pe mine fizic, pe puterea mea fizică, pe viaţa mea fizică cel mult *deasupra lui* pe viaţa şi pe avutul meu *şters*

[„ARE ROMÂNUL O VORBĂ...”]

2267

Are Românul [87v] o vorbă populară: Ai împrumutat nuiele să faci gard ? Gardul putrezeşte, da' datoria nu putrezeşte. Ai împrumutat de la împăratul Constituţie să faceţi stat ? Statul putrezeşte, da' obligaţiunile nu putrezesc.

Aţi combinat obligaţii către Coroană şi naţionalităţi să faceţi stat maghiar. Statul maghiar putrezeşte, naţionalităţile nu putrezesc.

[„[CEL] CARE-ŞI VA MUŞCA MÂNILE...”]

2264

[Cel] care-şi [288r] va muşca mânile c-a făcut o asemenea lege *El* va fi cel care se va ruşina de-o astfel de lege *El* va fi; cel care se va simţi umilit că a putut mângâia cu sufletul său astfel de speranţe *El* va fi; cel care-şi va recunoaşte neputinţa contra dreptului şi contra voinţei naţiunii *El* va fi; cel care va trebui să mărturisească imposibilitatea de-a planta pe democraticul pământ românesc sistemele împrumutate de la vechiele state feudale ca Germania *El* va fi; cel care-n fine va pierde din aceste cauze orice prestigiu, orice autoritate şi *cea mai de pe urmă rămăşiţă de consideraţiune în ţară El* va fi.

[„«ROMÂNUL» DE LA 22 FEVRUARIE 1874...”]

2264

„Românul” [289r] de la 22 fevruarie 1874 publica următoarea respectuoasă cerere guvernului:

Art. 79 (Codul Penal) prevede pedepse aspre contra celor cari, prin presă, ar comite vreo ofensă , contra persoanei M. Sale Domnitorului sau contra ,,vreunui alt membru al familiei Domnitorului”.

Însă M. Sa Domnitorul fiind fără îndoială din cea mai numeroasă familie princiară din Europa şi presa democratică română neavând nici un exerciţiu în genealogia familiilor princiare, guvernul este rugat foarte respectuos să binevoiască a publica prin [290r] „Monitorul oficial” un tablou lămurit de

membrii vechei şi ilustrei familii a M. Sale Domnitorului Carol I al României (Karl - eitel - friedrich - Zephirin - ludwig , principe de Hohenzollern sigmaringen etc. etc. etc.).

La 24 fevruarie reapare aceeaşi [1] *respectuoasă* cerere, cu o observaţie importantă tipărită cu litere de-un deget:

O familie atât de numeroasă ca a M. Sale Domnitorului Carol I dobândeşte necontenit noi membri, fie prin naşteri, fie prin căsătorii, pe cari presa română este în imposibilitate de-a-i cunoaşte.

Guvernul mai este dar respectuos rugat *să* ne ţie necurmat prin „Monitorul oficial” în curentul tuturor naşterilor de ambele sexe şi al tuturor căsătoriilor ce se vor săvârşi în ilustra familie a M. Sale Domnitorului Carol I.

1. *după* ace[aşi] *şters*

[RĂSPUNSURI II]
[„DAC' AR FI FĂCUT-O...”]

2264

Dac' ar fi [372r] făcut-o cu intenţie, cu intenţiunea de-a ne indigna pân-în adâncul inimei, de-a ne face să voim pornografia , plagiatul [1] , minciuna şi tradarea, atunci şi-ar fi ajuns scopul şi ar fi în adevăr un mare om politic. Din nenorocire nu credem c-a făcut-o cu intenţie.

După asta nu [2] mai lipseşte decât ca ateistul C. A. Rosetti să se facă mitropolit primat şi madame [3] Pupăză damă de onoare.

1. *după* minciuna *şters 2. după* numai *şters* 3. madame *supraintercalat*

[„DEŞI NIMIC ALT DECÂT...”]

2264

Deşi nimic [373r] alt decât nepotul sârboteiului tafecciu care-a vândut creştetul sfânt al domnului Tudor [1] în mânile grecilor, se pretinde acum de boier mare, la care alţii n-ar fi vrednici a fi slugi măcar.

Dar acest autor a mers şi mai departe. S-a declarat întâi el însuşi renăscător [2] al dramei şi poeziei române, a pus în foaie [3] în *margini negre* de doliu numele tuturor oamenilor cuviincioşi [4] cari nu voiau să [5] se aboneze la *asemenea* literatură şi să-i fie intim în familiile lor, a făcut albie de câine pe nemuritorul nostru Alecsandri, necum pe alţii. Şi răsplata ?

Bene-merenti clasa I — după recomandarea ilustrului Urechia ni se pare.

1. *iniţial* Deşi nimic alt decât nepotul tafecciului sârb care-a vândut pe Tudor, capul sfânt 2. *după* refor [mator] *şters* 3. în foaie *supraintercalat* 4. oamenilor cuviincioşi *deasupra* familiilor oneste *şters parţial* 5. *după* să primească asemenea lucru *şters*

[„EXISTĂ ACI ÎN BUCUREŞTI...”]

2264

Există aici [375r] în Bucureşti un soi de smintit de care se păzeşte toată lumea — sârb de neamul lui, şi anume strănepotul [1] acelui sârbotei trădător, Macedonski, care-a vândut creştetul sfânt al lui Tudor pe mâna adunăturilor de vagabonzi ale grecului Ypsilante [2] . Acest individ - smintit în opinia oricărui om — , deşi nepot de sârb prost, se pretinde neam de boier de Ţara Românească, ca şi când n-ar fi existând nimene — în satul lui Cremene — care să ştie vorbirea acestei ţări. Dar nu numai atât. El, în gândul lui de dobitoc, e mai mare poet decât Alecsandri şi, ca s-o dovedească, înjură pe venerabilul [3] bătrân în modul cel mai neomenos: el e mai învăţat decât toată Academia la [un] loc, deci face Academia albie de câine. Ca să dăm o probă de producţiunile clasice ale acestui idiot cerem scuze cititorilor noştri că [4] citäm o probă din necuviinţele lui poreclite [5] *literare.*

•

Urmează apoi [376r] scene intime din institutul de morală, în care autorul se rătăceşte.

Ei bine — care e răsplata ? *Bene-merenti* cl. I - Un escroc , un plagiator, un pornograf —

decorat !

Ei bine ! Să mai primească [6] sau să mai poarte cineva o medalie pe care-o poartă un asemenea om de nimic ! Daca se poate una ca aceasta !

Ba sârbul a găsit şi un lăudător - un grec — Giuvaras

Escrocheriile din Dobrogea.

---

1. prefixul stră - *supraintercalat 2. iniţial pe* mâna lui [Ypsilante] *apoi* pe mâna grecului; lui Ips [ilante] *apoi* pe mâna < puşlamalelor > ad[unăturilor] lui Yps [ilante] 3. *după* băt [rânul] *şters* 4. *deasupra lui* să *şters 5. după* lit [erare] *şters* 6. Să mai primească sau *supraintercalat*

[„NOUL BIZANŢ...”]

2264

Noul Bizanţ [376r] s-a cretinizat moraliceşte şi intelectual sub domnia turcului şi trebuia să se *cretinizeze* . Grecul, popor negustoresc de ţărm de mare, nu munceşte şi nu ştie a munci. El trăieşte din tranzacţii — umilit cu turcul, obraznic cu creştinul supus.

[,,NOROCUL NOSTRU...”]

2264

Norocul nostru [377r] în epoca fanarioţilor a fost că nu toţi pretinşii greci erau în [1] realitate greci. Cei mai mulţi dintre ei aveau numai limba grecită , însă era ori albaneji ori bulgari. Dar amândouă popoarele au sânge tracic în ele, sunt înrudite cu noi şi s-au asimilat lesne. Grecul veritabil [2] nu se va asimila niciodată.

---

1. *deasupra lui rel şters 2. după* ad[evărat] *şters*

[,,MAIORESCU”]

2264

Maiorescu [12v]
Caracteristica lui *Anghel* [:]
E instr [uit]
E gentil (Ramshorn)
E nobil
E d-ai noştri

Cine vorbeşte
Dimancea
Epurescu
Guluţă Effendi

[,,CONS[ILIUL] COMUNAL”]

2264

Cons[iliul] comunal
Cariagdi
Anton Mavrus
Dr. Sergiu
Gr. Serurie
Nae Manolescu
Porumbaru
Marin Christu [1]
Triandafil
Toroc Mişu
Stancu Bechianu
V. Hernea
P. Buescu
(Lahovari)

Cam[era] de Comerţ
Socec
Preş . Cost.
Atanasiu- Cugler
Nae Ionid băcanul

Cons[iliul] judeţean
Voreas
Aurelian preşed
[inte]
Alexandrescu

1. *urma pană* , Buescu *şters pentru a fi reluat mai jos*

[„CE SPUNE ÎN TOATE DISCURSURILE D-LUI ?”]

2264

Ce spune [315r] în toate discursurile d-lui? Să mă lovească pe mine.
Dictatura.
A doua zi după lovitura de stat Cuza a 'ntâlnit pe M. K .—*pied de nez* (sfârlează) — lovitura de stat este a lui Cuza. Ca să facă fapte mari.
Toată lumea a fost cu dumnealui.
Da drepturi naţiunii întregi.
Voieşte [315v] să 'mpingă * lucrurile şi să facă dictatură în favoarea mea. Lovitura de stat — pentru a da puterea altuia.

[„CONDIŢIUNILE CELE MAI PROPRII…”]

2264

Condiţiunile cele [313r] mai proprii unei naţiuni în cutare situaţiune.
Oameni cari nu citesc nici o carte, nici un jurnal.
Lahovari, mult talent, cu multă instrucţiune.
Cari sunt tradiţiunile d-lui Lahovari? Sunt tradiţiuni româneşti? Nepotul caimacamului de la Craiova din timpul Zaverei nu ştie româneşte, vorbeşte rău româneşte. Când vorbeşte Lahovari rom[îneşte]*** ***
când nici [313v] nu ştie rom[îneşte].
De convenţie numai[1] .
Un regim foarte liberal şi poziţie parlamentară.
Dionisie *Fotino.*
Epoca apelpisiţilor .
Zavera . Caimacam la Craiova.
De la aceşti d-ni nu pot s' aştept un program, numai d. Cogălniceanu putea să facă un program de guvernare, are cunoştinţele cerute.

1. *iniţial* Convenţie numai

[„DACA ŞINCAI…”]

2263

Daca Şincai [46r] ţinea la pântece desigur Iosif II, care-a vorbit cu dânsul, l-ar fi făcut profesor * aulic * la Viena; se 'ngrozeşte *. Dar Şincai era român, era mândru. Şincai n-a fost la Roma şi la Iosif II ca să se vândă *; a murit sub un gard.

[„E CURIOS…”]

2275B

E curios [82r] că 'ntr-o rasă pură nu există invidie. Fiecare se bucură de ridicarea unuia dintre ei. E d-ai noştri, cum s-ar zice. Iluzionismul[1] identităţii merge atât de departe încât evreii prefac pe orice om mare în jidan. Mie mi s-a 'ntâmplat s-aud pe unul zicând că Brahm, fiul neutrului *

Brahm, n-ar fi decât Abraham şi în consecuenţă de-al nostru şi Napoleon I al franţuzilor ar fi iudeu . Horatius Fleckeles .

1. *modificat din* Iluzia

[„DACA MAGHIARII…”]

2264

Daca maghiarii, [385r] atunci când erau mari şi tari, n-au putut deznaţionaliza pe nimenea, cu atât mai puţin vor putea-o astăzi, când sunt sub o dominaţiune de nu străină, desigur însă grozav de neutrală, şi care nu poate să-i încurajeze la persecuţiunea naţionalităţilor decât în detrimentul lor. Căci [1] ori[ce] persecuţiune e o sumă [2] [de] putere *vie* cheltuită în zădar care, întrebuinţată în [3] munca pentru ridicarea rasei [4] maghiare, ar fi roditoare, pe când astfel *e stearpă* şi n-are alt rezultat decât a împiedeca şi pe ceilalţi în dezvoltarea lor.

1. *după* Ori *şters* 2. o sumă *supraintercalat* 3. *după* pentru *şters 4. după* poporului *şters*

[„A SPUNE GRECULUI...”]

2257

A spune [415r] grecului că e român înseamnă a-l lăuda şi a-l împinge [1] să fie om cumsecade. Dar a spune românului că nu e român e o insultă gravă, demnă numai de un grecotei malonest [2] cum e redactorul „Pseudo [3] - Românului”.

1. *după* sf[ătui] *şters* 2. *supraintercalat* 3. *supraintercalat*

[„AUSTRO-UNGARIA AR TREBUI...”]

2257

Austro-Ungaria [244r] ar trebui să simţă că Tratatul de la Londra e o *cursă* ce i s-a pus de către celelalte puteri şi că *c'est un jeu au plus fin.*

[„EMANCIPAREA ECONOMICĂ ŞI INTELECTUALĂ...”]

2257

Emanciparea economică [244r] şi intelectuală a întregului popor românesc.

Nu ne mai trebuie epitrop în nimic şi nicăiri. Nu trebuie nici unguri epitropi, nici germani, nici ruşi. Încolo admitem orice formă de convieţuire cu alte popoare, fie aceea o convieţuire cu maghiarii sub Coroana Sf. Ştefan, fie cu [1] toate celelalte popoare în Imperiul habsburgic sub

Coroana de Austria — idealul [2] unităţii *politice* ne e cu desăvârşire indiferent. Un singur lucru putem pretinde de la oricine: să respecte naţionalitatea noastră cum o respectăm noi pe a lor. Crede oare Austria să câştige preponderanţă pe Dunăre permiţând ungurilor infamiile câte se comit?

Precum nu [245v] admitem în dezvoltarea muncii noastre şi a economiei noastre epitropia unui negoţ exercitat de străini, precum nu admitem în dezvoltarea noastră intelectuală epitropia unei limbi străine — pe chiar sora franceză, necum nemţeasca , slavoneasca sau ungureasca — având noi epitropi naturali limba latină şi [3] fiica ei, limba românească din suta a şaptesprecea , tot astfel... precum nu adm [item] în bis[erica] noastră [4] epitropia Bizanţului sau a Romei, tot astfel evident că nu admitem nici epitropie pe Dunăre şi sfătuim pe tot românul să facă asemenea nouă. Pe tot românul, oriunde ar fi [5] , sub a oricui stăpânire s-a afla.

1. după *cu nemţii* şters 2. după *un [ideal]* şters *3.* după *şi limba* şters *4.* urmează, decontextualizată , trimiterea subliniată *Pasajul din Jiricek Traci 5.* iniţial *de oriunde ar fi*

[„UN POPOR SE NAŞTE...”]

2257

Un popor [245v] se naşte prin *reacţiunea* unei rase în contra unei dominaţiuni străine:

ruşii — tatarii
ungurii — românii

spaniolii — olandejii

Naturile generoase ţin cu cel slab şi vin în ajutorul lui. Astfel se sporeşte puterea acestuia. Contra lui *Mohamed* pol[onii] şi ung[urii] n-au luat parte din *invidie*.

[„STĂPÂNUL POLITIC...”]

2257

Stăpânul politic [245v] a trupului şi a raporturilor lui de avere poate fi ici un Habsburg, colo un Romanov , dincolo un Rachenberg sau un Obrenovici; pe sufletul lui, pe limba lui, pe inima lui e stăpân Dumnezeu şi el, şi nimenea 'ncolo .

[„CITIM ÎN «JOURNAL DES DÉBATS »:...”]

2264

Citim în [320r] „Journal des débats”:

Se ştie că ratificarea Tractatului de la Londra, care regulează cestiunea Dunării, a fost amânată pentru şase luni, pentru a da statelor riverane timpul de-a consimţi la aranjamentele cari au fost luate în această privinţă de către puteri. Se asigură pe de altă parte că cabinetul din Londra a făcut cei dentăi paşi la Bucureşti pentru a îndemna pe guvernul român de-a adera la deciziunele Conferenţei. Reprezentanţii marilor puteri vor sprijini paşii guvernului britanic şi nu mai e nici o îndoială [că] negociaţiunile începute vor izbuti a da[1] *un rezultat satisfăcător. România nu va putea în adevăr să se retranşeze în indefinit într-un non possumus din care ar sili-o să iasă interesele ei proprii chiar. Ştim, e drept, că România are multe remonstrări (greifs) de făcut; dar e tot atât de puţin just de-a pretinde că interesele ei ar fi fost cu totul ignorate*

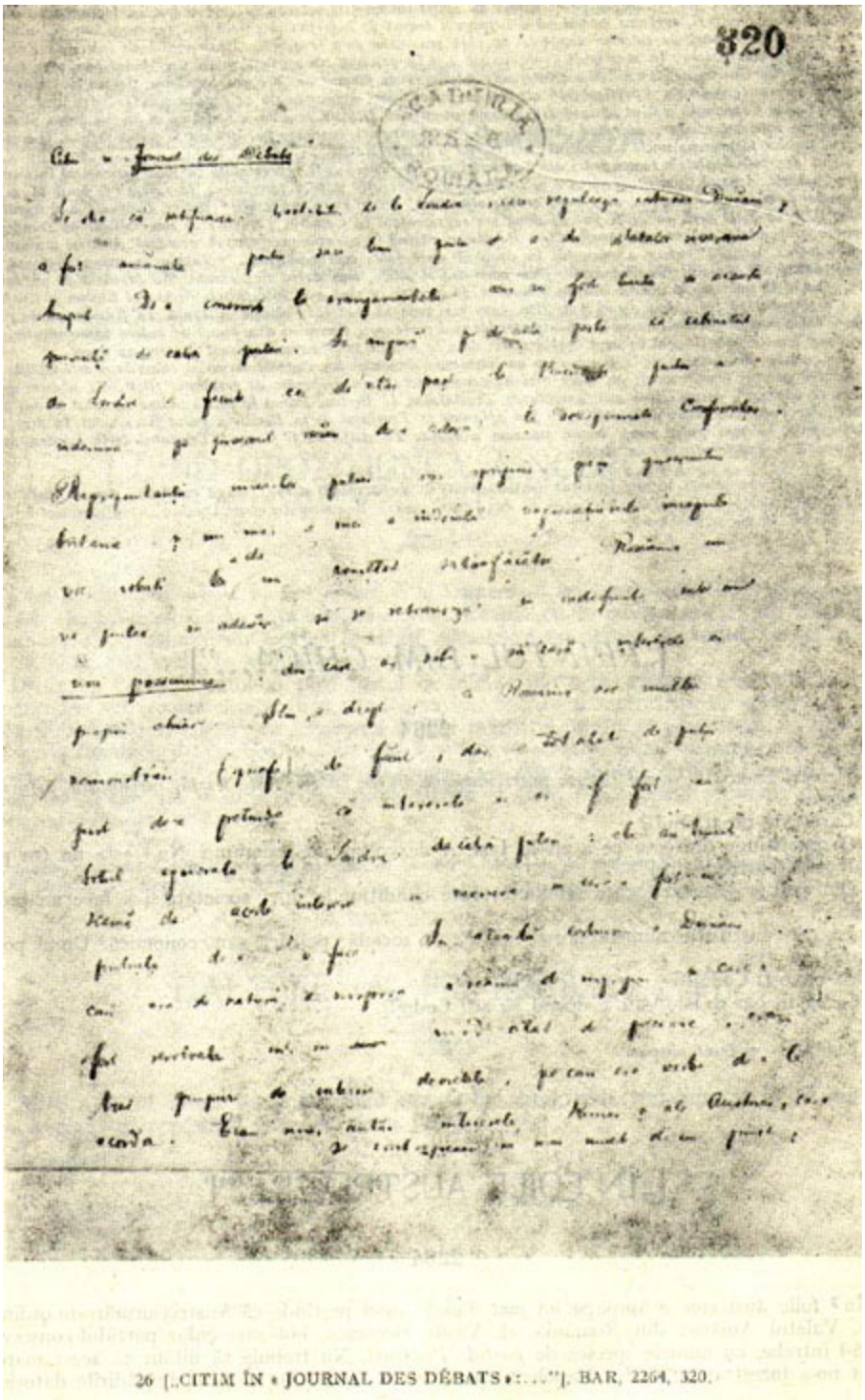
320

26 [„CITIM ÎN «JOURNAL DES DÉBATS»:..."]. BAR, 2264, 320.

la Londra de către puteri: ele au ţinut seamă de aceste interese în măsura în care a fost cu putinţă de-a o face. În această cestiune a Dunării, cari era de natură a inspira o seamă de îngrijiri şi care-a fost rezolvată într-un mod[2] *atât de pacinic, erau trei grupuri de interese deosebite pe cari era vorba de-a le acorda. Erau mai întâi interesele Rusiei şi ale*

Austriei, cari [321r] *se contraziceau în mai mult de-un punct şi în privirea cărora înţelegerea s-a putut face spre satisfacerea amânduror părţilor interesate. Apoi veneau interesele micilor state ţărmurene, precum România, Serbia şi Bulgaria; şi în fine veneau interesele generale şi particulare*[3] *ale marilor puteri, cari asemenea nu se puteau neglige . Am avut deja ocazia de-a spune*[4] *cum Conferenţa a ştiut să iasă din această situaţiune delicată şi grea. Se 'nţelege că ea nu putea să dea satisfacere tuturor intereselor; dar, acordând Austriei şi Rusiei oarecari avantaje pe cari nu le putea refuza, le-a şi impus, în favorul statelor ţărmurene unele concesiuni cari merită a fi apreciate.*

Una din principalele[5] *remonstrări ale României era că Austria va fi reprezentată în*

mod permanent în Comisiunea Mixtă a Dunării. Această Comisiune având a se compune din delegaţii statelor ţărmurene, la care - ar fi venit să se adaoge un delegat al Comisiunii Europene, ales după ordine alfabetică, Austria era cea dentăi putere designată a-şi trimite reprezentantul şi, prin acest fapt, ea ar fi fost de două ori reprezentată în Comisia (Mixtă) de navigaţiune pe Dunăre[7] *, care nu trebuie confundată cu cea europeană. Deci România, văzând în această prerogativă acordată Austriei o ameninţare a independenţei ei,* [322r] *această putere a renunţat la dreptul unei duble reprezentaţiuni. lată o concesiune serioasă, care - ar trebui să satisfacă*[8] *pe cei din Bucureşti. Dar mai sunt şi altele, mai puţin importante. S-a prevăzut de ex. cazul când România nu s-ar înţelege cu Rusia asupra planului de lucrări ce sunt a se întreprinde în braţul Chiliei şi Conferenţa a decis ca diferendul să fie supus direct puterilor, cari vor avea să judece în ultimă instanţă. În fine România şi Serbia ridicaseră obiecţiuni în privirea numirii subinspectorilor şi a diviziunii fluviului din punct de vedere administrativ. Asupra acestor două puncte puterile sunt în mod egal dispuse de-a le acorda satisfacerea legitimă la care au drept.*

Executarea Tractatului de la Londra nu va întâmpina deci nici un obstacol serios şi, chiar daca dificultăţile, ridicate de elaborarea acestui tractat ar fi cu mult mai numeroase, totuşi nu desperăm de rezultatul final. Ne aducem aminte de îndoielele ce născuse[9] *, acum câţiva ani, executarea Tractatului de Berlin. Părea la întâia vedere că acest tractat va fi nerealizabil, dar puţin câte puţin dificultăţile au fost aplanate şi Tractatul de la Berlin a putut fi executat, în dispoziţiunile sale principale,* [323r] *în mai puţin timp decum cutezam a spera. Tot astfel va fi şi cu Tractatul de la Londra, care, nu e decât o anexă a Tractatului de la Berlin.*

_____

1. iniţial *vor izbuti la un rezultat [satisfăcător] 2.* după *mo[d]* şters *3.* după *parţial[e]* şters *4.* după *zice* şters *5.* după *prin[cipalele]* apoi *prin[cipalele]* şters *6.* după *întâi* şters *7. de navigaţiune pe Dunăre* suprainterca lat *8.* după *satisfa [că]* şters *9.* în ms *se născuse*

[*„PRINŢUL DIM. GHICA...”*]

2264

Prinţul Dim. Ghica, [313r] un interes mare naţional în joc, o impresie tristă, nu amară, principiuri , nu program.

Care este programul ?

O repetiţiune din ceea ce a zis la Iaşi. A dezvoltat un program ? Nu este un om politic Un advocat foarte distins.

Om politic [este cel] care studiază toate condiţiunile unei societăţi şi-şi face un program al său.

La care instituţie numele său e lipit *, fie socială, politică sau economică? Omul politic e cel care are idei.

Să cunoşti Codul.

Ca să fii om de stat nu e destul să ştii Codu [l].

_____

1. *după* V, *adăugat ulterior.*

[„ÎN FOILE AUSTRIACE...”]

2264

În[2] foile austriace [209r] e aproape un mot d'ordre de-a pretinde că Austria urmăreşte ordinea în Orient. Valetul Austriei din România, d. Vasile Boerescu, botezase chiar partidul conservator, fără să-l întrebe, cu. numele specios de partid al ordinei. Nu trebuie să uităm că acest mare om de stat ne-a înzestrat cu Codul Napoleon, prin care s-au desfiinţat toate îngrădirile datoriei *codificate*

a pământului pentru păstrarea proprietăţii în mânile pământenilor. Iată ce zice d. ex. *Codul Caragea,* cap. III, §

Cei ce vând lucru nemişcător , atunci numai poate să-l vânză la alţii, când mai nainte vor da de ştire celora ce au cădere sau[3] epitropilor lor.

Se protimisesc la cumpărătoarea celor nemişcătoare:

a) rudele de sus şi de jos;

b) rudele de alăturea până la a patra spiţă când sunt şi părtaşi sau devălmaşi ;

c) rudele de alăturea pân' la a patra spiţă când sunt şi vecini;

d) cei ce sunt numai rude de alăturea până la a patra spiţă;

e) cei ce sunt numai părtaşi sau devălmaşi ;
f) cei ce sunt numai vecini: (1) cei ce se vecinesc în lung; (2) cei ce se vecinesc în lat; (3) cei ce se vecinesc la un colţ.

Am fi vrut să ştim cum ar fi putut cumpăra străinii moşii şi case sub asemenea legiuire.

1. *acest text are semnele grafice ale unei note de subsol: linie orizontală scurtă şi asterisc* 2. *după* Atât *şters* 3. *după* sau protimisis *şters*

[„CÂND OPOZIŢIUNEA A 'NCERCAT ...”]

2264

Când opoziţiunea [232r] *a 'ncercat* în[1] Senat şi în Cameră să implore pe M. Sa Regele a garanta libertatea alegerilor ea a avut fără 'ndoială cuvânt. Ea ştia cu ce guvern are a face ţara, ştia că cetăţenii au să se aştepte din partea societăţii anonime[2] nu numai la presiuni, ameninţări şi corupţie, ci la mai mult, la atentate asupra vieţii.
De la un capăt la altul al ţării furtul de bilete[3] din urne, violarea secretului voturilor[4] şi scrierea lor sub controlul agenţilor administrativi, bătăile şi încercările de ucidere au fost la ordinea zilei; nelegiuri s-au comis, începând de la[5] ministrul - prezident pân-la scriitoraşul din sat. Toată haita flămândă de indivizi cari nu ştiu a munci şi a căror unică speranţă este un guvern ignorant ca cel roşu, ce[6] să-i hrănească din buget, s-a zvârlit asupra ţării ca lupii în turma de oi, începând cu capitala şi sfârşind cu nordul estrem al ţării, pretutindeni presiuni, pretutindeni corupţie, pretutindeni nelegiuire.

1. *după* atât *şters 2. iniţial* societăţii anonime de bandiţi 3. *deasupra lui* voturi *şters* 4. *deasupra lui* votului *apoi* voturilor *şters 5. supraintercalat* 6. *deasupra lui* care *şters*

[„ALTFEL «N. FR. PRESSE»...”]

2264

Altfel, ,,N. fr. Presse” [381r] se înşală când admite un antagonism real între slavii de sud şi români. Avem[1] cu toţii sânge *tracic* în vinele noastre.
T/ r români
T/ s bulgari, sârbi
T/ t albaneji
Un substrat comun *etnic şi linguistic.* Un radical comun drept *bază*

1. *după* suntem *şters*

[„CEL MAI AUTORIZAT...”]

2264

Cel mai autorizat [323r] *din şefii opoziţiunii, d. Florescu, s-a asociat la aceste energice cuvinte ale primului ministru şi a zis că-n ,,ziua de pericol toţi, românii fără escepţie vor uita vechile lor disentimente, pentru a se întruni într-un singur partid, partidul naţional.” („Journal des débats”)*

(Demisia din armată a generalului Manu; Eraclie Arion)

[„ÎN LOC DAR DE-A GĂSI...”]

2264

În loc [287r] dar de-a găsi necuviincios articolul în cestiune s-ar fi căzut mai bine ca indulgenţa lui relativă să dicteze tăcere celora cari s-au crezut în drept de-a se simţi atinşi. Ceea ce-am indicat noi, mai mult ironic şi în paralelă c-un caracter de comedie, nu este *singura* indicaţie despre care am putea vorbi; sunt şi altele, cari ar putea să fie şi mai simţitoare pentru susceptibilităţile diverse[1] .
Asemenea nu ne-am fi crezut în drept a accentua o numire atât de nemerită din partea unui

stat străin; l-ar privi aceasta pe acel stat străin. Dar în privirea ţării *noastre* suntem în dreptul nostru de-a pretinde ca asemenea alegeri [2] delicate să cază asupra unor oameni despre cari, daca nu se vorbeşte nimic de bine, măcar de rău să nu aibă nimeni a vorbi.

Oricine ne va putea crede că d. Ştefan Belu e pentru noi o persoană indiferentă şi om ca oricare altul, încât, pe câtă vreme

1. urmează Asemenea nu ne-am fi c[rezut] *şters* 2. *după* numiri *şters*

[„ANGLIA ŞI RUSIA...”]

2257

Anglia şi Rusia [278r] în Asia.

Cestiunea Orientului european. Întru cât e solidară Germania cu Austria nu ştie nimenea. Pommercher Musketier . Franţa şi Italia în Tunis. Spania. Egipetul.

Danemarca, Suedia şi Norvegia, Portugalia, Olanda, Belgia şi Svitera. Olanda. Boerii [1] . Vechile privilegii ale boerilor. Propunerea Schaepmann (62: 16) analogă cu Bradlaugh.

Belgia ministeriul Frere Orban . 1 600000 majori. 116000 Parlament 1/ 10. Consiliile provinciale, 1 / 6 [2] .

1. *grafic mai veche pentru* buri *, populaţie* olandeză *din Sudul Africei* 2. *după 7/ 10 şters*

[„DE ACOLO AU IEŞIT TREI DINASTII ROMÂNE...”]

2264

De acolo [379r] au ieşit trei dinastii române: Basarabii, Muşaţii şi Corvinii . De acolo cel mai mare erou cu care se leagă ungurii, Ion Corvin, şi cel mai mare rege al lor, Matei cel Mare, care-a luat Viena. Vor să strice *** degeaba li-i

Soc. istorico - arheologică . Şcoala preparandală .

[„UNIAD IOAN”]

2264

Uniad Ioan, [389r] vestit om despre care legenda spune multe. Născut la Uniad la 1387 [1] .

Tatăl său un om însemnat.

Ioan s-a distins deja sub Sigismund (de Luxemburg).

Împăratul Albrecht l-a numit la 1438 ban de Severin, unde are ocazie a-şi câştiga glorie împotriva turcilor.

După moartea lui Albrecht, Uniad se declară pentru Vladislav I în contra văduvei regale Elisabeta.

1442 împreună cu Nicolae Uilac (Nicolaus Olacus) deveni voievod al Ardealului şi câştigă o biruinţă strălucită asupra turcilor.

1. *după* 183[7] *şters*

[„ŞTEFAN V MUŞAT...”]

2264

Ştefan V Muşat [387r]
ca culminaţiune a trei dinastii române

[„CA TOŢI ROMÂNII ADEVĂRAŢI...”]

2263

Ca toţi [6v] românii adevăraţi Ştefan Vodă era ardelean de origine şi anume mureşan. Ca şi Uniad Corvinul , ca şi Basarabii toţi. Dar ce e Maramureş decât o combinaţie de cuvinte între

Marmura (numită Poarta de Fier) şi Mureş, râul care trece prin ea.

[„DEŞI ÎN REALITATE...”]

2257

deşi în realitate [416r] poporul maghiar n-a ajuns niciodată la predominare în ţara lui proprie, nici în trecut, nici azi. Îndată după stingerea dinastiei lui Arpad, s-a succes până în ziua de azi o serie de dinastii străine recrutate [1] de departe şi de aproape, încât singura dinastie naţională cu care se laudă este familia arhiromânească a Iancului, voievodul Ardealului, a Corvinilor. Bonfiniu deducea familia dintr-o *gens* de patricii de la Roma; realitatea este însă că Corvinii erau boieri români de neam, iar îndeosebi tatăl voevodului Iancu ţinea în căsătorie pe o fiică din familia Paleologilor din Constantinopole. De aproape înrudiţi cu Basarabii, ba poate ei înşii Basarabi, aveau în marca lor un Corb c-un [2] inel în gură. Acest corb cu inelul în gură este însă identic cu corbul legendei lui Radu Negru. Radu Negru, zice Miron Costin, a trecut din Ţara Făgăraşului munţii şi-n şesul Ţării Româneşti a găsit [3]

1. *după* din toate *şters* 2. *după* cu un *şters* 3. a găsit *deasupra lui* s-a 'nsurat *şters*

[„ACEŞTI OAMENI...”]

2257

Aceşti oameni [244V] o simt aceasta şi de aceea joacă rolul de **agenţi provocatori:** Grădişteanu, virtutea în descompunere. Cariagdi, Carada. **Agenţi provocatori ai Rusiei.**

[„AM FI CURIOŞI...”]

2257

Am fi curioşi [245r] cine întreabă pe d. Grădişteanu care sunt nestematele românilor ? Tot aşa de bine, la o privinţă, pe a regelui Spaniei, dar pe noi nu ne priveşte. D. G[rădişteanu] nu este nici român, nici neromân -— cată ce este d. Grădişteanu.

[„ARE OMUL UN STĂPÂN...”]

2257

Are omul [245r] un stăpân şi acela e **infinitul.** Dezvoltarea omului nu merge în infinit, ci pân' la o proporţională . Nici un copac nu creşte pân' la ceri.

[„D. GRĂDIŞTEANU N-ARE NIMIC DE PIERDUT...”]

2257

D. Grădişteanu [245r] n-are nimic de pierdut, absolut nimic, nici chiar renumele de om cu castitate de moravuri şi cu onestitate de conştiinţă. D-sa nu are decât de câştigat... cât se poate de mult şi ŕ *tout prix.*

[„CINEVA POATE FI OBLIGAT...”]

2257

Cineva poate [245r] fi obligat prin locul naşterii sale de-a servi în armata ungurească, adecă de a-şi da puterile, trupul şi viaţa fizică pentru statul ungur, dar *limba* ungurească nu e nimenea dator [2] de-a o învăţa, nimeni dator, nici sie însuşi, nici lui Dumnezeu,

1. *după* de-a [servi] *şters 2. deasupra lui* obligat *şters*

[„ÎNAINTEA BUBUITULUI ...”]

2257

Înaintea [245v] bubuitului **** se pleacă Universul. Se ple [acă] o oaste duşmană, se pleacă regele duşman.

•

Birui-vor * Domnii sodomiei bizantine şi ai cezaro - papismului cu capul de popă şi trupul de priap ?

[„DISPREŢUIEŞTE ORICE SOI DE SPECULĂ...”]

2257

DispreţuieŞte orice [245v] soi de speculă: fie specula de idei a politicianului , a gazetarului venal, fie specula de bani a cămătarului şi[1] a negustorului uzurar , fie specula de tine însuţi, a lingărie şi a cocoteriei . Munca, iubit popor românesc, iată sufletul şi creatoarea [2] tuturor lucrurilor mari.

1. *după* fie *şters* 2. *supraintercalat*

[„MUNCA, IUBIT POPOR ROMÂNESC...”]

2263

Munca, iubit [43r] popor românesc.
Iar ţie [43v] îţi zic:
Munca, iubit popor românesc,
Există un secret — Dumnezeul lumii
mecanica universului

[„O ORGANIZARE ÎNTRE ROMÂNI...”]

2257

O organizare [246r] între români asemenea Soc[ietăţii] francmasonilor şi a iezuiţilor, ca a bisericii catolice. Pretutindene oameni ***, cari să ţie registru de tot sufletul românesc. Cel slab trebuie încurajat şi **lăudat** pentru ca să devie bun; trebuie trezită deşertăciunea lui, *decorat* la nevoie, trezite mii de speranţe în el, în caz de estremă nevoie **ajutat** chiar. Să se simtă că Soc[ietatea] **Matei Basarab** reprezintă **o putere enormă.**

[„DECI NU [ESTE] EXACT...”]

2257

Deci[1] nu [415r] [este] exact ceea ce afirmă M[onitorul] că cuvintele din Iaşi au fost rostite prin surprindere de către o persoană care n-avea nici un rol oficial la acea solemnitate.

1. *după* Asemenea *şters*

NOUA ROMĂ

2263

A se [42r] convinge turcii că Imperiul trebuie restaurat , prin introducerea limbilor naţionale în biserică şi prin trezirea patriotismului local, escitat şi în contra ruşilor, şi în contra austriacilor. Grecii trebuie eliminaţi cu totul din guvernarea bisericei române şi substituiţi prin *arabi* în Orient prin *români* în Europa. Odată un *român* patriarh, el va numi români episcopi în ţinuturile locuite de ei, albaneji episcopi unde ţările sunt locuite de albaneji.

Datoria publică turcească, acoperită în Anglia prin subscripţiuni benevole . Convins poporul englez că turcii *trebuiesc economiceşte emancipaţi.* Datoria publică odată plătită, se va institui un Reichsrechnunghof care va ţine pururea în cumpănă echilibrul bugetar.

Patriarhii or înfiinţa la [1] Const[antinopol] o Academie de limbi orientale. Gaster româneşte. Se vor preda pentru turci ştiinţele necesare şi pentru celelalte naţionalităţi asemenea. Liceu septilingv . Limba română şi greacă [2] şi cea bulgară obligatorii. Funcţionarii obligaţi a şti toate limbile judeţului pe care îl administrează. La** mănăstire română, la Ierusalim strană română.

1. *după* o A[cademie] *şters* 2. *după* cea [geacă] *sau* [bulgară] *şters*

[„V-O SPUN FRANC, D-LOR...”]

2263

V-o spun [43r] franc, d-lor, servesc pe **românii** din partidul conservator, nu pe greci. Pe acele rămăşiţe de *boieri români* din vremea domniilor noastre legitime, ale Basarabilor şi a Muşatinilor . Scuip în toţi Domnii fanarioţi, scuip în toţi grecii [pe] cari i-au adus. Mi-e ruşine că a fost cu putinţă ca toată plebea şi toată canalia bizantină s-ajungă a domni în această ţară, mi-e scârbă de ei şi-i urăsc.

[„CU AJUTORUL AUSTRIEI...”]

2263

Cu ajutorul [43r] Austriei. Trebuie cumpărată* alianţa cu naţiile apusene: Franţa, Anglia, Italia — trebuie ca Austria să susţie pe turci în Europa ŕ *tout prix,* trebuie ca un austriac să vie în România, să abdice Carol în taină în favorul Casei de Austria — să-l vedem de e patriot. Silit să dea o formală abdicare în mâna unui partid oarecare — se va alege momentul în care această abdicare să fie utilizată - momentul morţii de ex. — şi adusă Casa de Austria aci.

•

Nu facem [44r] guvernul decât daca ne dă un **act formal de abdicaţie în mână.**
Nu putem lăsa soarta istorică a ţării pe asemenea mâni.

[„ARDELENII SĂ NU SE FACĂ...”]

2263

Ardelenii să [44r] nu se facă [1] cetăţeni români, ci să rămâie supuşi austriaci, ca să se poată 'ntoarce cu toate drepturile în Austria. Să ceară românii consul general [2] la Bucureşti. Eu sunt născut în Bucovina, tată-meu e bucovinean, un grec ca Vogoridi n-a fost în stare a-1 [3] face cetăţean.

•

Societatea: **Carpaţii şi Balcanii,** societatea tuturor românilor veniţi în ţară.

1. *iniţial* să nu fi fost [făcuţi] 2. *supraintercalat* 3. a-l *repetat din inadvertenţă la început de rând*

[„NOI NU SUNTEM NEMULŢUMIŢI...”]

2263

Noi nu [44v] suntem nemulţumiţi în contra Rusiei, nu avem nimic de zis în contra tendenţelor *ei,* dar în orce caz nu ne place nici despotismul monarhic, nici cezaro - papismul bisericesc. Desfăcându-se [d]într-o legislaţie nici legitimă şi nici umană — aceste două rămăşiţe a instinctelor tartarice cari se găsesc numai la turci şi la mongoli — popoarele orientale ar avea o garanţie că amestecul viitor al Rusiei în afacerile lor va fi un amestec dictat de legile umanităţii şi echităţii. Pân-atunci colosul de fier cu picioarele de lut reprezintă un pericol social şi politic pentru Europa întreagă şi nu numai pentru noi, popoare romanice sau germanice, ci chiar pentru slavii cari au istoria lor proprie şi cultura proprie.

Degeaba. Tatarul [45r] slavizat din Rusia poate fi vită, omul arioeuropean nu e dobitoc. În el reacţiunea e pururea deplină. Cu cât vrei să-i impui ceva mai mult cu atât natura omenească se revoltă în el. Dragostea * de legea Sfântului George şi legea * de bravură şi temeritate ne-au înnobilat pe toţi. Nu suntem vite de jug, nu suntem sclavi abjecţi a nici unui papă, a nici unui cezar. E un raport între noi şi-ntre cei ce din mila lui Dumnezeu poartă comanda lumei — un raport de proporţionalitate de putere, de echitate, de dreptate. Nu fantazia bolnavă a unui umil

pomanagiu încoronat prin mila diavolului, nu ea va dicta voinţa noastră cătră viaţă, dorinţa noastră cătră lumină.

[„POLONILOR...”]

2263

Polonilor, veniţi [46r] la ruteni, ţineţi la ruteni, trăiţi la ruteni, ei sunt singurii cari vă deschid calea de libertate.

A-i combate va să zică a-i susţine, a-i face simpatici Rusiei tartare.

Ruteni, ţineţi la Casa de Austria.

CU PATERNITATE INCERTĂ

1882

[„ÎNAINTE DE SĂRBĂTORI...”]

Înainte de sărbători se răspândi vorba că d-nu C.A. Rosetti şi-ar fi dat demisia de la Ministeriul de Interne.

Însuşi „Românul”, organul d-lui ministru de interne, a publicat această ştire sub rubrica „Informaţiunilor”, dar fără nici un comentariu. Şi, deşi „Monitorul oficial” n-a confirmat-o, acest fapt se poate considera ca sigur.

Şi oricine simte că el prezintă o importanţă cu totul escepţională.

Este adevărat că, sub guvernul actual, retragerea unui ministru are aceeaşi însemnătate cu schimbarea unui subprefect.

Câţi oameni vin şi revin la ministeriu fără să se ştie nici pentru ce au venit, nici pentru ce se duc, nici pentru ce iar revin.

Dar nu e vorba de un ministru oarecare.

Este vorba de d-nu **C.A.** Rosetti, făcătorul şi întemeietorul partidului liberal şi unul dintre cele două capete ale acestui partid bicefal .

D-nu C.A. Rosetti este I.C. Brătianu, adică primul ministru ; şi d-l I.C. Brătianu, adică primul ministru, este C.A. Rosetti, a zis „Românul”.

Şi cine nu ştie că aceste două persoane au fost totdauna nedespărţite în acţiunea lor politică

şi au format amândoi o singură individualitate politică!

De aceea toţi se întreabă: ce însemnează retragerea d-lui C.A. Rosetti?

În zadar am căutat, în organele oficioase, un răspuns la această întrebare. N-am aflat nimic sigur şi nu putem nici astăzi răspunde decât cu presupuneri.

Două sunt mai ales zgomotele cari au dobândit oarecare tărie.

Se zice mai întâi că între d-l C.A. Rosetti şi d-l I.C. Brătianu esistă o deosebire fundamentală de idei în privinţa organizării interioare a ţării.

Este adevărat că amândoi s-au adăpat de la izvoarele cele mai necurate ale demagogiei franceze şi au fost uniţi trup şi suflet pe cât a fost vorba să facă opoziţiune.

Dar, odată ajunşi la guvern, nu se mai înţeleg deloc: unul se deşteaptă a fi conservator, ba, după alţii, chiar retrograd; iar celălalt a rămas tot demagog!

Această esplicaţiune prezintă multe probabilităţi.

Pe când d-nu C.A. Rosetti se afla încă prezident al Camerii legiuitoare, ţara întreagă fu câtva timp mişcată de propunerea nesocotită de a se declara magistratura electivă, aceea ce, daca s-ar fi realizat, ar fi produs o perturbaţiune generală care ar fi avut drept rezultat dezorganizarea complectă a acestei a treia putere din stat.

Abia veni la minister şi ţara fu din nou neliniştită prin circulările sale arbitrarie, care dezbina pe proprietari şi arendaşi de ţărani în relaţiunile lor agricole. Şi apoi depuse, între altele, legea consilielor judeţene, ce coprinde în sine votul universal şi legea tocmelelor agricole, prin care se face imposibilă orice învoială dintre proprietar şi muncitorii de pământ şi se dă o lovitură de moarte agriculturei.

Se pretinde că d-nul C.A. Rosetti ar întâmpina dificultăţi în admiterea acestor legi şi că, de aceea, se şi retrase de la minister.

Daca aceasta ar fi adevărata cauză, demisiunea d-lui C.A. Rosetti şi-ar avea importanţa sa politică, căci, printr-însa, s-ar dovedi că d. Brătianu respinge acum ideile demagogice şi anticonstituţionale cari au format crezul său politic şi cărora numai d. C.A. Rosetti le-a rămas credincios.

Cât pentru noi, nu putem primi de adevărată această ruptură dintre d. Rosetti şi Brătianu; nu ne putem închipui pe d. Rosetti fără d. Brătianu, nici pe d. Brătianu fără d. Rosetti; nici putem crede că d. Brătianu să[-şi] fi schimbat acum, la bătrâneţe, ideile ce a profesat toată viaţa sa, şi să fi renunţat pentru totdauna la visul încântător de a experimenta asupra ţării noastre ideile extravagante ale socialismului.

Şi pe urmă nici intră în deprinderile radicalilor de a avea idei de organizare lămurite. Din contra, având idei nerealizabile şi văzând că ele nu pot să treacă în fapte şi în instituţii, radicalii le schimbă cu înlesnire după timpuri şi împrejurări, sau cel puţin le amână de azi pe mâne.

De aceea noi credem că, daca deosebire de vederi esistă între dd . Rosetti şi Brătianu, această deosebire esistă numai asupra aplicării.

Se pare că d. Rosetti, mai nerăbdător şi poate mai stăruitor în ideile sale, aflându-se la putere, crede momentul priincios pentru a-şi pune în aplicare vederile politice şi că d. Brătianu, mai sfiicios, şi voind să treacă şi om de stat, nu crede încă momentul venit de a ataca bazele pe cari repauză societatea noastră şi se opune la legile inoportune şi cutezătoare ale colegului său, de teamă mai ales de a nu speria lumea şi de a pierde, pentru totdauna, puterea.

Oricum ar fi, o deosebire de vederi esistă, şi ea se pare că e prima cauză a retragerii d-lui C.A. Rosetti.

Alta se şopteşte că ar mai fi cauza retragerii d-lui C.A. Rosetti.

Se mai afirmă că d-l C.A. Rosetti s-ar fi retras dezgustat de a vedea cu ,,ochii săi" corupţiunea funcţionarilor administrativi adunaţi prin prejurul stupului cu miere al bugetului şi pe cari însă nu i-ar fi putut depărta fără pericolul de a nimici cu desăvârşire ,,marele partid". Nu e vorba, aceasta dorinţă ce se atribuie d-lui C.A. Rosetti, de a fi voit să aducă oarecare moralitate în partidul său, mai nu s-a simţit; căci, afară de cele petrecute cu primarul de la Câmpina şi de demisiunea prefectului de Vâlcea, această dorinţă, de va fi avut-o vreodată, a rămas în stare platonică. D-l Rosetti are însă împrejurul său şi ţine încă prin prefecturi oameni înfieraţi de opiniunea publică pentru abuzuri şi prevaricaţiuni .

Şi cu toate astea cele petrecute de la o vreme încoace dă oarecare temei acestor zgomote.

Toată lumea şi - aduce aminte de retragerea d-lui I.C. Brătianu din capul guvernului. D. I.C. Brătianu însuşi a esplicat cauzele retragerii sale; d-sa, amărât, dezgustat de corupţiunea ce se încingea în partidul său şi simţindu - se neputincios de a o înfrâna, a veştejit-o cu o energie şi o indignare pe care abia o ating ziarele opoziţiunii, şi a declarat că se retrage pentru totdauna!

Lumea aştepta să vază ce se va face: Veni-va un bărbat mai răbdător decât d. I. Brătianu, care să sufere corupţiunea pe care acesta nu o putuse suferi şi să caute a trăi bine cu dânsa, sau un om mai energic decât d. I. Brătianu, care să poată a o înfrâna?

În aceste împrejurări veni din Constantinopol d. D. Brătianu, care, din cea dintâi zi, risipi nedomiririle; el apostrofă majoritatea cu cuvintele îngrozitoare ,,Hoţii la puşcărie şi speculatorii la carantină".

Dar, din acea zi, şi-a tăiat aripele, şi, după ce a lâncezit două - trei luni de zile în guvern, s-a văzut silit, de o putere nevăzută dar irezistibilă, ca să se retragă!

Corupţiunea crescândă a partidului, care zdrobise pe fratele său, l-a zdrobit şi pe d-sa; d. D. Brătianu a fost tot atât de neputincios în faţa ei ca şi fratele său d. I. Brătianu!

Aceşti doi bărbaţi căzuţi, nimeni nu mai era în stare să constituie guvernul, şi partidul liberal era în ajunul de a cădea, cu toate majorităţile sale, supt cea mai ruşinoasă inculpare , formulată de doi din capii săi: corupţiunea!

Atunci au căzut cu rugăciuni către d. I. Brătianu, atunci au făgăduit că se vor pocăi . Şi d. I. Brătianu se hotărâ în fine să vie, dar de astă dată nu voi să mai vie singur; luă în minister pe d. C.A. Rosetti, celălalt cap al partidului, zicându-şi , desigur, că amândoi vor avea mai multă putere contra viermelui ce roade partidul liberal.

D. D. Brătianu veni şi el să întărească pe coreligionarii săi politici, ca preşedinte al Camerii, şi spuse lămurit, în discursul de mulţumire, că cestiunea de căpetenie era înfrânarea corupţiunei !

Şi cu toţii se puseră la lucru, şi d. Rosetti începu cu primarul de la Câmpina . Toată lumea zicea: I. Brătianu este neputincios; D. Brătianu şi mai neputincios; dar cu Rosetti nu se joacă, are să taie în carne vie!

Dar imediat auzim de certuri în adunările partidului, vedem interpelări în cari d. C.A. Rosetti este bătut!

În urma acestor fapte, când auzim că d. Rosetti se retrage nu suntem autorizaţi a crede că aceeaşi cauză care a depărtat pe d. I. Brătianu şi pe D. Brătianu [î]l ucide şi pe d-sa; nu suntem autorizaţi a crede că se retrage pentru că se vede neputincios de a îndeplini scopul pentru care venise?

Dar, daca aceasta este cauza căderii d-lui Rosetti, atunci se dovedeşte că nici cei trei bătrâni ai partidului împreună nu pot să-l lecuiască de boala lui, se dovedeşte că corupţiunea partidului liberal este boală fără leac.

Şi atunci ne întrebăm ce va face d. Brătianu: se va îmblânzi d-sa, aşa încât să poată să trăiască cu corupţiunea pe care s-a declarat neputincios de a o vindeca şi cu care declarase, acum un an, că nu poate trăi? Va mai consimţi d-sa să serve de paravan tuturor turpitudinilor ce se petrec sub ochii săi?

În această privinţă să aşteptăm faptele pentru a ne pronunţa.

Oricum ar fi, căderea d-lui Rosetti aduce o zdruncinare guvernului din care anevoie se va dezmetici .

Căci, daca adevărata cauză sunt legile depuse şi măsurile luate de d-sa, unde mai este unitatea de vederi a partidului liberal, atât de trâmbiţată de ziarul ,,Românul”?

Iar daca, din contră, cauza căderii este corupţiunea nevindecată a partidului său, atunci d. Rosetti a căzut nu pentru. mult rău ce a făcut ţării de când e la minister, ci pentru puţin bine ce a încercat să facă!

[5 ianuarie 1882]

[„UNA DIN ACUZAŢIUNILE...”]

Una din acuzaţiunile ce se aruncă necontenit partidului conservator de către organele partidului roşu este că acest partid ar urmări cu stăruinţă *restabilirea privilegielor* foastelor clase privilegiate. Această acuzaţiune ridiculă , şi pe care nici cei ce o repetă mereu n-o iau în serios, formează pentru onor[aţii] noştri confraţi de la „Românul” baza chiar a polemicei lor. De câte ori într-o discuţiune rămân fără de cuvânt, de câte ori au trebuinţă de a face o diversiune , de-a fugi de necesitatea de-a răspunde la oareşicare cestiuni indiscrete , vorbesc de privilegiuri *;* demonstră cu gravitate şi cu argumente metafizice că aşa e natura omului; că oricine s-a bucurat vreodată d-un privilegiu şi l-a pierdut nu. poate să nu dorească a-l redobândi. *Privilegiu ! clase privilegiate !* acesta răspunde la tot, ca cuvintele magice *Sans dot !* ale nemuritorului Moliere.

Ei bine, lucru ciudat, daca e un om care a creat în această ţară democratică privilegiuri în folosul său propriu şi al familiei sale, acest om este tocmai d. C.A. Rosetti, fondatorul, directorul şi inspiratorul „Românului”!

Aceasta o vom demonstra lesne, nu cu vorbe pompoase sau cu declamaţiuni, ci cu fapte şi cu ţifre precise.

Într-adevăr, ce este ,,privilegiu” ?

Acest cuvânt derivă din două cuvinte latineşti privata *, lex;* adică o lege făcută nu pentru obştea cetăţenilor, nu pentru folosul tuturor, ci pentru interesul unui particular, unei persoane private. De aceea ziceau strămoşii noştri în limba lor energică: *Privilegia odiosa sunt.*

Ei bine, cum să numim legea care a fost votată anume pentru a redeschide rândurile oştirii unui membru al familiei d-lui C.A. Rosetti şi prin care i s-a recunoscut două graduri peste cel ce-l avea în momentul când ieşise din oştire?

Iată o lege de *privilegiu;* căci a fost făcută pentru. un particular şi numai pentru dânsul; căci a fost făcută în contra dispoziţiilor legii generale care regulează poziţiunea ofiţerilor. Această lege este şi *nedreaptă,* căci, prin darea unui grad superior acestui *privilegiat,* a închis drumul ofiţerului care, după regulele comune, ar fi avut drept la acest grad; şi în sfârşit fiindcă acordă drepturile şi privilegiurile acelui grad unui om care în curs de mai mulţi ani părăsise cariera militară şi care, în

virtutea acelei legi de *privilegiu* dobândea dreptul d' a comanda la alţi ofiţeri mai vechi, d-a-i pedepsi chiar, d' a cere supunere şi ascultare de la acei cari, pe când d-sa se ocupa de interesele sale particulare, rămăsese în front, suportând toate greutăţile şi toate mizeriile unui serviciu penibil.

Ciudată democraţie, în care rudenia cu un om puternic dă asemenea privilegiuri ! Ciudată egalitate pentru toţi ofiţerii cari n-au fericirea d' a face parte din familia marelui pontif al democraţiei şi al egalităţii!

Să trecem la al doilea exemplu.

Care era altădată principalul şi cel mai odios privilegiu al clasei de sus?

Acea clasa privilegiată nu plătea *capitaţia,* nici prestaţia pentru drumuri ca restul naţiunii.

Nedrept privilegiu într-adevăr! Şi care bine s-a şters din legiuirile tuturor popoarelor moderne. A visa restatornicirea acestor privilegiuri din alte vremuri ar fi copilăresc! Ar fi absurd!

Să vedem acum: cât plătea pe vremea aceea un cap de familie (plugar sau muncitor)? 30 l[ei] vechi capitaţie; plus 6 zile prestaţie pentru drumuri cari pe vremea aceea erau preţuite a 6 l[ei] v[echi] (v. Regulam [entul] organic, partea finanţiară). Iată dar suma ce o plătea un plugar, ce n-o plătea un boier: 36 l[ei] v[echi].

Dar a nu vărsa casa fiscului o sumă de bani, sau a lua din acea casă o sumă echivalentă, nu este tot una? Evident că da: Cine nu înţelege că a avea un venit de 1000 l[ei] mai puţin sau o cheltuială de 1000 lei mai mult pentru fisc este unul şi acelaşi lucru?

Ei bine, legea care-a creat pentru d. C.A. Rosetti o pensiune capitalizată şi reversibilă este o lege care-a constituit în favorul d-sale şi al familiei d-sale un privilegiu identic cu acela de care se bucurau foastele clase privilegiate. Daca d. Rosetti, slujind statului un timp oareşicare, ar fi primit o pensie în condiţiunile în care o primeşte orice funcţionar, atunci într-adevăr d-sa ar fi democrat şi apostol al egalităţii; legea comună, legea tuturor ar fi şi legea d-sale.

Dar a primi pe fiecare an, din punga statului, din banii săracului, o sumă însemnată, şi aceasta în virtutea unei legi făcute numai pentru d-sa, aceasta se numeşte *privilegiu,* căci este o lege făcută pentru un particular, *privata lex.*

Să calculăm acum câte familii privilegiate reprezintă numai persoana d-lui C.A. Rosetti, inimicul privilegiurilor, apostolul egalităţii.

Cum am văzut, toată darea plătită de-o familie pe vremea privilegiurilor era de 36 lei vechi pe an.

D. Rosetti a primit:

1) Pensia capitalizată cu efect retroactiv în valoare 158000 l[ei] n[oi],a cărei dobândă legală este de 15 800 l[ei] n[oi] sau l[ei] vechi *42* 600 pe an.

2) 3 000 l[ei] v[echi] pe lună pentru viitor, sau 36 000 l[ei] v[echi] pe an.

Total 78 660 lei vechi pe an.

Adică suma luată de d. Rosetti singur din punga ţării pe fiecare an reprezintă privilegiul a 2175 familii boiereşti din vremea Regulamentului.

Într-adevăr 2175 familii care nu plătesc fiscului suma de 36 l[ei] v[echi] pe an reprezintă pentru fisc o pagubă de ... 78 660 l[ei] v[echi]

d. C.A. Rosetti primeşte pe fiecare an suma de .....78 660 l[ei] v[echi].

Rezultatul este matematic identic.

Aşadar singur d. Rosetti, inimicul privilegiurilor, reprezintă şi concentrează în persoana şi în familia d-sale privilegiurile a 2175 familii de boieri din regimul Regulamentului.

Iată cine acuză pe conservatori că visează restatornicirea desfiinţatelor privilegiuri.

Nu suntem oare în drept să zicem: ,,Păzeşte, Doamne, ţara şi visteria de asemenea democraţi, căci de aristocraţi se va păzi singură" ?

A! daca amicii politici ai d-lui Rosetti ar fi făcut o contribuţie voluntară între dânşii; dacă toţi aceia pe care i-a ridicat protecţiunea d-sale ar fi manifestat recunoştinţa d-lor prin adunarea unei sume de bani cât de mare, n-am avea nimic a zice; afaceri de familie. Dar a lua banii ţăranului, banii adversarilor politici, a face generozităţi din punga altora, aceasta este o manifestă călcare a drepturilor minorităţii. Majoritatea de azi dispune de punga ţării; dar numai pentru cheltuielile care ne privesc pe toţi: administraţie, justiţie, datorie publică, oştire, drumuri etc. însă a lua banii noştri, ai conservatorilor, cari credem că d. C, A. Rosetti a fost şi este un element funest şi corumpător în organismul statului nostru; că politica ce-a susţinut, că modul cum a susţinut-o au făcut un rău, ireparabil poate, moravurilor noastre politice şi moralităţii publice, aceasta este o adevărată deturnare de bani publici, o spoliaţiune a minorităţii. Şi, de câte ori **va** veni biletul galben al perceptorului cu ameninţări de sechestru **şi** de urmărire, de atâtea ori, aducându-ne aminte că o părticică, cât de mică, a banilor ce plătim fiscului, va intra în punga d-lui Rosetti, vom repeta: Spoliaţiune! Privilegiu! D. Rosetti este acela care a restabilit privilegiul în ţara aceasta!

Ne înşelăm! D. Rosetti este într-adevăr neîmpăcat inimic al privilegiurilor, şi iată cum a dovedit-o.

Există mai în toate ţările din lume, în Franţa republicană ca şi în China, un privilegiu de-o natură specială. Acest privilegiu consistă în dreptul pentru câţiva cetăţeni d' a purta pe persoana lor un semn exterior prin care se deosebesc de ceilalţi muritori; în China de ex. o pană de păun,

sau un nasture de sticlă; la noi o panglicuţă roşie şi albastră. Mare privilegiu într-adevăr! Violaţiune a principiurilor de egalitate! Cum ? Cutare chinez să aibă la căciulă o pană de păun şi altul numai de cocoş? Aceasta a revoltat sentimentele democratice ale d-lui Rosetti. Sunt în contra privilegiurilor, a zis d. Rosetti; nu pot primi *privilegiul* d' a purta la piept o panglică roşie şi albastră pe când alţi cetăţeni n-au acelaşi drept! Şi acest bărbat antic a refuzat marele cordon al *Stelei României,* al *Coroanei României* etc.

Ei bine, noi reapţionarii am ruga prea umilit pe d. şef al partidului democratic să binevoiască a considera că un privilegiu încă mai nesuferit este acela al unui cetăţean care are dreptul să meargă pe fiecare lună la visterie să primească sub nume de recompensă o sumă de 3000 l[ei] v[echi], pe când alţi cetăţeni, conservatori, sinceri liberali, fracţionişti etc. fac operaţiunea inversă, adică scot din punga lor banii cu cari se plăteşte recompensa acelui democrat într-adevăr *privilegiat.*

Privilegiu pentru privilegiu. Am ruga pe d. Rosetti să aleagă privilegiul cel inofensiv, adică acela d' a purta oricâte panglici , de orice culori şi dimensiuni; căci, cât de scumpă să fie panglica, am putea să-l îmbrăcăm de sus până jos cu panglici multicolore şi tot nu ne-ar costa 78 660 l[ei] v[echi] pe an!

Poate să râză d-lui de acest privilegiu!

Car *il a de l'amour pour les réalités .*

Noi reapţionarii-i vom zice: Aşa trebuie patria să răsplătească pe aceia care s-au jertfit pentru binele public: cu o panglicuţă, nu *cu bani,* căci altminterea politica devine speculă şi patriotismul negustorie.

[12 ianuarie 1882]

[„ÎN ŞEDINŢA CAMEREI DIN 15 IANUARIE...”]

În şedinţa Camerei din 15 ianuarie curent d. deputat A. Vizanti a atras atenţiunea guvernului asupra zgomotelor răspândite în public în privinţa neregularităţilor ce se fac la Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni cu împrumuturile pe efecte. În special onorabilul deputat a criticat dispoziţiunea luată de consiliul de administraţiune al acelei Case de a se primi acţiunile Băncei Naţionale pe valoarea de una mie. D. Vizanti a făcut să reiasă că, în cazul unei panice finanţiare care ar cuprinde piaţa, cum din nenorocire se întâmplă astăzi în Franţa, Casa ar fi expusă la pagube simţitoare prin scăderea acestor efecte la cursul normal, care este de 500.

În faţa unor observaţiuni atât de judicioase s-a sculat îndată ,,financiarul”, Gr. Eliad, cel cu cheul de la Brăila, şi inevitabilul d. Fleva, spre a taxa de „nepatriot ” pe onorabilul interpelator. D. Fleva a început chiar, cu competenţa-i recunoscută, o fantastică desertaţiune finanţiară, spre a proba d-lui Vizanti că acţiunile Băncei n-au să scadă niciodată deoarece d-sa posedă mai multe mii în pozunarul d-sale.

În faţa unui argument peremptoriu de felul acesta şi a asigurărilor date de dd . Brătianu şi Chiţu că Consiliul de administraţiune al Casei de Depuneri e foarte sever, mai cu seamă că face parte dintr-însul şi „teribilul d. Poroineanu.”, d. Vizanti s-a declarat satisfăcut.

Iată-ne dar cu desăvârşire asiguraţi.

[19 ianuarie 1882]

[„PENTRU A PATRA OARĂ...”]

Pentru a patra oară majoritatea guvernamentală a Senatului, împinsă negreşit de o voinţă ocultă, are curajul să invalideze pe alesul colegiului I din Iaşi, onorabilul d. Holban.

N-am fost niciodată amicii politici ai d-lui Holban; nu ne putem împiedica însă de a ne exprima dezgustul ce simţim în faţa manoperelor de tot felul întrebuinţate de guvern spre a ajunge la acest rezultat.

Iată un cetăţean pus afară din lege, considerat ca un paria politic, căruia i se interzice dreptul de a intra în reprezentaţiunea naţională, cu toată voinţa energică şi reiterată a mandanţilor săi, fiindcă astfel este bunul plac al d-lui I. C. Brătianu! Pentru ca să se vadă că nu exagerăm nimic şi că această alegere trebuia să fie casată cu orice preţ, punem sub ochii cititorilor noştri propriile cuvinte ale unui membru al partidului chiar, d. N. Voinov .

> Daca îndrăznesc a lua cuvântul în contra raportului onor. majorităţii a comisiunei, a zis d-sa, fără îndoială că, am convingerea deplină că nu am să ajung la reformarea concluziunilor acelui raport. *Ştiu că este o hotărâre deja luată ca alegerea d-lui Holban să fie casată nu numai pentru întâia oară, dar şi pentru a doua, a treia şi a cincea oară...*

Cum vedem, niciodată exclusivismul guvernamental nu s-a manifestat cu mai multă putere ca în cazul de faţă. Este suficient să expunem pretextele mizerabile pe cari s-a întemeiat majoritatea Senatului spre a invalida alegerea pentru ca ţara întreagă să vadă în ce mod este

respectată voinţa cetăţenilor sub regimul actual.

Din 62 de votanţi necontestaţi d. Holban a întrunit 33 de voturi, iar adversarul său, d. general Racoviţă, numai 29. La vot se prezentase însă şi un oarecare Weissengrün , care fusese respins de biurou pe motiv că sentinţa tribunalului de Iaşi, care-l înscrisese în liste, fusese investită cu formula executorie în timpul vacanţelor.

Primul motiv de invalidare a fost dară că rău a procedat biuroul refuzând dreptul de vot acestui domn.

Cel de-al doilea motiv, descoperit în pripă de administraţiune, care se vedea bătută, a fost că dd . Al. Negrutzi , Panait Balş şi Costache Angonescu erau înscrişi şi în listele electorale ale altor districte şi, astfel, nu aveau dreptul să voteze în Iaşi...

D. N. Voinov însă, care a apărat cu multă căldură alegerea, a dovedit în mod indubitabil , de o parte că d. Weissengrun era decis să voteze pentru d. Holban, după cum [î]i scrisese, şi prin urmare singurul care avea dreptul să se plângă de excludere era candidatul opoziţiunii, iar de alta că cele trei persoane contestate figurau pe listele definitive ale Iaşilor, unde chiar domiciliază şi nimeni nu le putea interzice dreptul de a vota acolo.

S-a probat însă mai departe că, chiar în cazul extrem când s-ar considera că au votat pe nedrept dd . Negrutzi , Angonescu şi Balş, totuşi majoritatea absolută era în favoarea d-lui Holban şi alegerea trebuia validată .

Acest rezultat însă nu convenea majorităţei , care, cu toată exhortaţiunea elocuentă a d-lui Voinov, s-a grăbit să admită concluziunile raportului, prin 31 voturi în contra a 11.

Nu mai vorbim de modul cum s-a făcut alegerea în sine, căci e cunoscută demult sistema de influenţă morală a d-lui Brătianu. O simplă întrebare însă am voi să-i facem:

A fost un timp când d-sa nu găsea expresiuni destul de severe, epitete destul de energice pentru a înfiera candidatura oficială şi ingerinţa administraţiunei în alegeri. Am voi să ştim cum oare trebuie calificată candidatura d-lui general Racoviţă, şeful diviziunei teritoriale a Iaşilor? Ce fel să denumim alegerea d-lui colonel Pascu, aflat sub ordinele directe ale candidatului, ca preşedinte al biroului provizoriu?

> Nu ştiu daca este bine a dori candidatura oficială, a zis d. Voinov; dar, daca am avea-o, atunci să avem cel puţin curajul a declara în mod oficial candidatura, iar nu făţiş...

Francheţa reclamată însă de onorabilul senator n-a convenit niciodată partidului ce ne guvernă. Aceasta nu împiedică pe d. Brătianu să afirme că alegerile se fac în cea mai deplină libertate şi că elementul militar, pe care tinde a-l amesteca în politică, se bucură de cea mai completă independinţă în privinţa votului - ceea ce i-a atras această apostrofă indignată a d-lui Iorgu Radu:

— Apoi să nu mori de necaz!

[28 ianuarie 1882]

[„AVEM A ÎNREGISTRA...”]

Avem a înregistra dureroasa ştire a încetării din viaţă a d-lui Ioan Constantin Cantacuzino. Născut la 1824, puţin în urma restabilirii domniei naţionale, de la anul al 23-lea al vieţii a intrat în serviciul statului, într-un timp în care trebuinţa de oameni luminaţi era mai mare. Începând prin a fi judecător la Tribunalul Ilfov, a fost de-a rândul judecător la Tribunalul de Comerţ, apoi director la Ministerul de Justiţie, preşedinte la Curtea de Apel din Bucureşti şi, în fine, cel din urmă preşedinte al înaltei Curţi de Justiţie din Muntenia; în calitatea aceasta l-au aflat Unirea Principatelor şi suirea pe tron a lui Vodă Cuza. Sub Alexandru Ioan I a fost în trei rânduri ministru de justiţie, asemenea sub locotenenţa domnească, precum şi în zilele regelui Carol. Împreună cu P[rea] S[finţia] s[a] Părintele Episcop Melchisedec a fost trimis în misiune la St Petersburg. Ales fără întrerupere în Adunările legiuitoare, când în Senat, când în Cameră, de la chiar întemeierea acestor Corpuri, activitatea sa publică a fost întreruptă prin o gravă boală, a cărei prelungire în curs de mai mulţi ani s-a încheiat prin încetarea din viaţă. A fi contimporanul activ al celor mai însemnate evenimente din viaţa poporului său, a contribui într-un grad mai mare decât alţii la actele de eliberare şi ridicare a ţării din trista părăginire a secolului trecut e un monument îndestul pentru viaţa unui singur om.

Non omnis moriar , multaque pars mei
Vitabit Libitinam ...

„Nu de tot voi muri; partea mai bun-a mea va scăpa de mormânt” zice Horaţ , şi aceasta e mângâierea celor cari prin viaţa lor pun piedeci statornice pasului nimicitor al vremei, precum şi al celor cari rămân în urmă-le pentru a-i plânge şi a-i imita.

[29 ianuarie 1882]

[„ÎN ZIARUL NOSTRU...”]

În ziarul nostru din 7 februarie a apărut un articol privitor la cererea de audienţă a delegaţiunei proprietarilor din Moldova. Prin acest articol ziarul nostru, în deplinul său drept de apreciare, găsea că n-a fost nemerit refuzul de a se primi acea delegaţiune de către M. S. Regele, refuz care s-a comunicat prin d. mareşal al Curţei.

Modul de a espune aprecierile noastre a părut d-lui mareşal că conţine intenţiuni răuvoitoare pentru d-sa personal şi-a cerut redacţiunei ziarului nostru esplicaţiuni în această privinţă. Ne credem datori, pentru stabilirea adevărului, a declara că articolul nostru din 7 februarie n-a avut câtuşi de puţin ţinta de a atinge persoana d-lui Theodor Văcărescu, pentru care avem cea mai deplină stimă.

Şi pentru că veni vorba de acest incident regretabil, am vrea ca să terminăm cu dânsul şi de aceea vom zice două cuvinte asupra comunicatului pe care ni l-a dat ,,Monitorul”.

Am publicat înadins acest comunicat fără nici un comentariu ca să se vază că, cu toate scuzele arătate de „Monitor” în acel comunicat, impresiunea produsă în public prin opunerea guvernului de a lăsa pe reprezentanţii agricultorilor din 14 districte ale ţării de a se apropia de tron şi a spune M. S. Regelui păsurile şi nevoile agriculturei a fost foarte penibilă şi că toată lumea a condamnat acest act cel mai puţin lipsit de tact.

Încolo, scuzele guvernului sunt că ceremonialul Curţii domneşti, după spatele căruia s-a pus guvernul, nu este de curând, că el a fost făcut sub guvernul d-lui Lascar Catargiu şi tot sub guvernul d-lui Lascar Catargiu s-a aplicat pentru prima oară delegaţilor de la Mazar Paşa. Comunicatul pare că ne zice: Voi aţi făcut acest ceremonial, voi l-aţi aplicat: supuneţi-vă legii pe care înşivă aţi făcut-o. Cam aceste ne zice comunicatul şi iacă răspunsul nostru: Oricare ar fi data acelui comunicat, guvernul conservator n-a luat nici o parte la facerea lui. Mai mult decât atât, guvernul conservator n-a oprit niciodată pe nimeni de a se apropia de persoana M. S. fie chiar ca delegat al mai multor cetăţeni şi de a invoca protecţiunea M. S. pentru interesele lor ameninţate.
[12 februarie 1882]

[„DACA INSISTĂM ASUPRA ŞEDINŢEI...”]

Daca insistăm asupra şedinţei Adunării de la 25 februarie o facem, întâi, pentru că ne lasă timp cestiunea tocmelelor care vine abia luni în discuţia adunării, al doilea, pentru că arareori ni s-a dat un asemenea buchet de turpitudini ca în acea interesantă şedinţă, încărcată cu toată imoralitatea partidului roşu. Numai o asemenea şedinţă la care se pot aplica vorbele lui Goethe:

,,Einer dieser. . . Ehrenmanner
,,Wird vom andern abgethan ;
(Unul din aceşti. . . onorabili
[î]l dă pe bete pe celalt;)

numai o şedinţă în care corb la corb scoate ochii, în care vezi pe Mărgăritescu, antreprenor de unt de rapiţă , la drumul de fier, sărind în ajutorul unui Grigorie Eliad, antreprenor de cheiuri pe uscat şi de şosele pe apă, unde un Dimancea caută a pune beţe în roţile discuţiei, ne poate da o idee despre căderea morală a partidului roşu. Aci Fleva dă în Eliad şi Eliad în Fleva, aci se latră cu turbare gheşeftarii aleşi în Adunare pentru ca în numele ţării şi a alegătorilor lor să-şi facă treburile.

Căci iată în adevăr ce ne descopere d. Nicorescu în privinţa obligaţiunilor ce-şi ia un Eliad în calitate de deputat.

D. Eliade, care la 13 martie 1876 cedase Financiarei această antrepriză, vine la 2 martie 1881, când s-a făcut propunerea de tranzacţiune, şi face ministerului o notificaţiune *prin care se împotriveşte la tranzacţiune.* însă aceasta nu era decât o *împotrivire simulată,* care poate avea de scop să mai impuie sindicatului încă o tranzacţiune, căci în adevăr la 15 octombre trecut, atunci când s-a cerut la Tribunalul comercial de Ilfov omologarea tranzacţiunii încheiate între masa falimentului şi Ministerul de Finanţe, tot atunci s-a cerut omologarea unei a doua tranzacţiuni, încheiată între masa aceluiaşi faliment cu d. Gr. Eliade.

Iată ce zice masa falimentului într-o adresă către judecătorul comisar, de la 29 septembre 1881:

,,Lucrarea cheiului mergând neregulat, Societatea Financiară, în scopul de a impiedica periclitarea garanţielor ei date, s-a văzut nevoită, să ia în mână construcţiunea cheiului. Pentru acest sfârşit s-a încheiat o convenţiune între d. Gr. Eliade şi Societatea Financiară, din 13 martie 1876, prin care se stipula următoarele:

Societatea se îndatora să termine cheiul din portul Brăila, *in comptul şi pericolul d-lui Gr. Eliade,* făcând cheltuielile necesare şi având în schimb dreptul să primească toate sumele

rezultând din întreprindere .....

Masa falimentului nu poate ieşi din situaţiunea încurcată în care se află decât cu participarea d-lui Eliade.

D. Gr. Eliade recunoaşte pe masa falimentului deplină proprietară pe lucrările efectuate, material şi maşini, de la cheiul Brăila.

Recunoaşte masei dreptul esclusiv de a regula cestiunea cheiului din portul Brăila şi de a transige cu Ministerul Lucrărilor Publice şi primăria Brăila asupra construcţiunii şi tuturor punctelor privitoare la întreprindere, obligându-se ***să*** *intervină în această cauză pe lângă zisele autorităţi spre a se obţine acest rezultat."*

Afară de acestea, masa falimentului mai declară că „consideră pe d. Gr. Eliade achitat de suma de 4,375,000 lei pe care el o recunoaşte de bună datorie a sa şi pe care i-o reclamă sindicatul în capital şi dobânzi."

Este de remarcat că această, sumă de 4,375,000 lei, de care se declară achitat d. Eliade nu are, în tranzacţia de care e vorba, nici un echivalent; afară numai dacă nu se consideră ca atare *obligaţiunea ce-şi ia d. Eliade* de a interveni pe lângă zisele autorităţi spre a obţine o tranzacţiune în cestiunea cheiului Brăila.

Iată aşadar un *deputat* care se obligă *formal* de-a interveni — negreşit cu influenţa sa de deputat şi de membru în partid, căci în calitate de negustor de spirtoase intervenţiunea sa ar fi de prisos — se obligă, zicem a interveni pe lângă ministeriu pentru a obţine o tranzacţiune în favorul unei societăţi falite.

Cititorul îşi aduce aminte asemenea că, drept garanţie, s-a afectat moşia Călugărenii, preţuită pe 1,400,000 fr. Ei bine cum s-a făcut acea preţuire? Aci lăsăm. cuvântul d-lui Al. Lahovari ca să ne-o spuie.

La 1873 jumătate moşie a fraţilor Vartiade a fost apreciată aproape 500,000 lei, o apreciare *foarte rea, foarte exagerată* şi aş cere ca acei cari au făcut acea apreciare să se pedepsească.

În 1876 s-a făcut progres.

Cealaltă jumătate de moşie s-a preţuit aproape 900,000 *lei.* Vedeţi că progresul merge înainte. În locul garanţiei lui Rosental se depune cealaltă jumătate de moşie a fraţilor Vartiade , evaluată la suma de 876,000 lei.

Aşadar, şi în 1873 şi în 1876, preţurile au fost exagerate; acele preţuri au fost făcute de primăria de Brăila, şi nu poate fi responsabil nici ministerul de la 1873, nici cel de la 1876. Nu e responsabil nici un guvern; dar în fine aceasta a fost una din cauzele pentru cari contractul cheiului Brăila a devenit o afacere detestabilă. Este evident că, daca garanţia ar fi fost suficientă, statul putea să râdă de propunerile concesionarului sau ale Societăţii Financiare.

Dar aci stă nenorocirea acestor afaceri; *se găseşte totdauna un expert complezent care dă o preţuire întreită şi împătrită,* şi pe o garanţie astfel împătrită se face un avans care nu mai poate fi acoperit; atunci concesionarul , după ce a luat banii... vorbesc în general, nu vorbesc de specia d-lui Eliad..., când el ştie că garanţia sa este inferioară banilor luaţi, este la largul său şi poate râde de stat sau de comuna cu care a contractat.

Dar despre această moşie afectată ca garanţie şi preţuită exagerat de *onorabila* comisie a comunei Brăila, d. Cantilli ne mai spune ceva şi mai curios. Iată ce anume:

Vartiade prin testamentul său lasă moşia Călugărenii la trei fii ai săi, din care unul murind [î]l moşteneşte muma şi o lasă, cu condiţiunea ca *această moşie să nu se poată înstrăina, şi aceasta sub legea Caragea la 1861.*

Iată, cum se esprimă testamentul: ,,Iar Calugărenii va rămânea pentru cei trei băieţi, de al căruia venit se vor folosi dimpreună, cu muma sa, *şi să nu poată vreo ată să se împrumute asupra moşiei sau să o înstrăineze etc."*

Aci d. Cantilli, care *apără tranzacţiunea,* ne va da voie să-i spunem că cestiunea e foarte simplă. Sau moşia e proprietatea absolută a garanţilor , şi atunci statul are de unde se despăgubi, sau nu este a lor, şi atunci acel care-a afectat ca garanţie către stat un lucru ce nu era al lui, minor sau major fiind, a comis un act sau de abuz de încredere, sau de escrocherie, pentru a induce statul în eroare şi a-l face să plătească sume în vânt. *Tertium non datur.* Nu rămâne decât alegerea între procesul civil şi cel corecţional. Şi statul ar câştiga ori pe unul ori pe altul.

Dar d. Eliade ne mai spune ceva în treacăt:

Când primarul din Brăila a venit şi mi-a propus să-i dau 35,000 franci ca să-mi plătească un cupon am spus d-lui Lascar Catargiu, faţă, cu Măria Sa, că primarul [î]mi cere bani ca să-mi plătească cupon-ul . *Acel primar a fost trimis înaintea justiţiei,*

Şi într-adevăr primarul de Brăila de-atunci, care era deputat din majoritate, a fost dat în judecată, arestat chiar preventiv , luat de pe băncile Camerei. Oare azi? S-ar mai da în judecată, s-ar mai aresta preventiv , s-ar mai smulge de pe banca Adunării *un deputat al majorităţii?* Ca mai ba. Azi îşi fac mendrele în Adunare şi

votează cu un *singur* vot, al *antreprenorului,* tranzacţii în favorul aceluiaşi antreprenor.

Iata dar chipurile în cari în România, în epoca liberalismului, se fac averi. Se dezvoltă o industrie — poate originală — dar în orice caz *sui generis:* industria cheiurilor pe uscat, industria voturilor prin surprindere, a garanţiilor preţuite înzecit, industria minorilor, industria testamentelor invocate *post festa.* O ţesătură întreagă de nesoliditate morală, de tertipuri şi panglicării acopere ţara aceasta şi fiecare ochi în ţesătura aceasta e sau un deputat roşu sau un afiliat de-al lor.

Şi în faţa acestor nouă şi ciudate feluri de industrii cari creează averile roşiilor, d. Gr. Eliade zice:

Ziua şi noaptea am alergat şi dormeam în trăsură; mi-am dat sudoarea, sângele meu pentru această avere.

D. Gr. Eliad şi-a dat sângele pentru avere!! Nu înţelegem în adevăr cum şi-a vărsat preţiosul său sânge în serviciul societăţii. Se vede ca hemoragiile ruşinoase se numără, de la venirea roşiilor la putere, între sacrificiile pentru apărarea demnităţii personale şi a intereselor publice!

[4 martie 1882]

[„D. VASILE BOERESCU A DEPUS..."]

D. Vasile Boerescu a depus pe biroul Senatului, în şedinţa din 16 martie curent, o propunere pentru înfiinţarea a două posturi de agregaţi pe lângă Facultăţile de drept din Bucureşti şi Iaşi.

Am căutat în expunerea de motive a acestui desideratum motivele pe cari s-a întemeiat onorabilul senator şi n-am găsit nici unul, căci simpla sa afirmaţiune cumcă la facultăţile noastre s-ar fi simţind necesitatea înfiinţării agregaţilor nu ni se pare, ca să ne servim de limbajul juridic, un argument decisiv în cauză. Sântem dispuşi, din contra, sa primim propunerea sub beneficiu de inventar, când vine mai cu seamă din partea unei persoane direct interesată în cestiune cum este d-sa. Profităm totuşi de ocaziune spre a zice cuvântul nostru asupra stării învăţământului în general şi asupra celui superior în particular şi să vedem până la ce punct măsura proiectată e de vreun folos.

Toată lumea va recunoaşte, credem, împreună cu noi, că progresul realizat în ramura instrucţiunii publice, ca în multe altele din nefericire, e numai la suprafaţă. Ne-am mulţumit, de obicei, cu aparenţele şi n-am căutat niciodată dacă realitatea lucrurilor corespunde sau nu cu ele. Ne-a fost de-ajuns ca eticheta să fie sonoră şi nu ne-am îngrijit să vedem daca produsul, daca *marfa* e bună. Aceasta explică dragostea nemăsurată ce am avut şi avem pentru luxul costisitor şi zadarnic, pentru ceea ce francezul numeşte *le clinquant :* ca să ne servim de o expresiune cunoscută, am alergat întotdauna după lucrurile superflue şi n-am băgat de seamă că ne lipsesc cele necesare. Exemplele cu Şcoala Normală Superioară şi cu Facultatea de Teologie, de curând înfiinţate, sânt cunoscute de toţi şi nu ştim cine ar fi în stare să ne dovedească folosul pe care-l aduc statului aceste două instituţiuni. Zicem *folosul,* căci consideraţiunile de vanitate naţională ne lasă îndiferenţi . Care va fi, în adevăr, profitul moral ce am putea trage din faptul că ne-am îmbrăcat cu pene străine spre a surprinde buna credinţă a celor naivi? Negreşit, spiritele superficiale se vor minuna văzând pe hârtie starea înfloritoare a învăţământului în ţară şi vom avea plăcerea facilă de a fi citaţi, sub acest raport, printre naţiunile cele mai culte. Noi însă, cari nu ne plătim cu cuvinte, voim altceva decât satisfacţiunea unui amor - propriu copilăresc. În locul unui edificiu imens prin proporţiunile lui, dar şubred la bază, preferim o clădire mai modestă, însa aşezată pe puternice temelii.

Or, un lucru este constant: am pus fel de fel de ornamente, unele mai bizare decât altele, pe frontispiciul edificiului şcolar şi am lăsat să se dărâme temelia, pe care am fi putut-o întări aşa de uşor. Am rămas încântaţi contemplând învelitoarea casei şi nenumăratele cariatide ce o susţin şi n-am văzut că restul e în ruină şi ameninţă să, se prăvălească dintr-un minut într-altul. Starea instrucţiunii primare, prin sate mai cu seamă, e vrednică de jale: bieţii învăţători n-au locale unde să-şi adăpostească şcolarii; lemnele le lipsesc şi copiii tremură de frig; lefurile li se achită la câte trei luni o dată şi atunci Dumnezeu ştie cu câtă bătaie de cap şi după câte străgăniri ! Fiul ţăranului va rămânea astfel încă multă vreme în ignoranţa adâncă a părintelui său, căci stăpânirea se vede că

---

are altceva de făcut decât satisfacerea acestei trebuinţe necesare şi imperioase. Să se întrebe cei interesaţi şi se va vedea atunci la ce se reduce tot progresul trâmbiţat de statisticele oficiale.

Dacă învăţământul primar e atât de deplorabil cel secundar nu lasă mai puţin de dorit. Constatăm însă aci o tendinţă oarecare de amelioraţiune , datorită nu guvernului, ci elementelor tinere cari au primenit sângele din vinele îmbătrânite ale corpului profesoral. Din nefericire incuria guvernamentală a venit să paralizeze şi aci generoasele lor silinţe. Programele s-au modificat şi se modifică cu repeziciunea figurelor din caleidoscop şi nici un profesor nu mai e sigur de cursul ce va fi chemat să predea, de astăzi până mâine. Localele se află într-o stare de dărăpănare neiertată. Nici o îmbunătăţire în colecţiuni, în muzee , în materialul şcolar în genere.

Retribuţiunile profesorilor, cu toată legea de gradaţiune , cu toate reclamaţiunile adresate Ministerului şi Camerelor, au rămas tot cum erau acum cincisprezece ani, deşi preţul obiectelor de subsistenţă s-a împătrit : leafa unui profesor de gimnaziu de astăzi e de trei ori mai mică decât a unui inspector de poliţie.

Dacă trecem la învăţământul superior priveliştea e încă şi mai tristă. Rezultatele produse până

acum sânt cu desăvârşire umilitoare. Oricât ne-ar costa mărturisirea, trebuie să recunoaştem că facultăţile cu cari ne mândrim în faţa străinilor sânt departe de a fi la înălţimea misiunei ce le este încredinţată. Personalul lor, în mare parte, se recomanda prin o completă inaptitudine . La facultăţile de litere şi de ştiinţe cursurile se ţin, de ordinar, în faţa unor săli văduve de auditor. Rarii studenţi ce le frecuentează sânt atraşi mai mult de bursele ce le plăteşte statul decât de dragostea lecţiunilor. Catedrele au devenit astfel nişte adevărate sinecure.

Singură Facultatea de Drept putea fi o excepţiune la regula comună, atât prin valoarea incontestabilă a corpului profesoral cât şi prin ardoarea cu care tinerimea urmărea cursurile la început. Din nenorocire instituţiunea decade pe fiecare zi din cauza incalificabilei procedări a profesorilor. Nu o dată presa s-a făcut ecoul plângerilor unanime ale studenţilor. Iregularitatea în cursuri a devenit proverbială. Absenţele profesorilor se numără cu lunele, graţie culpabilei lor nepăsări, epoca esamenelor e un moment de teroare pentru studenţi, cari, cu. pieptul palpitând de grijă şi emoţiune, aleargă când după unul, când după altul, fără să parvie a aduna nenorocita comisiune prevăzută de lege spre a-i asculta. Examenele se amână indefinit şi adeseaori trece o sesiune întreagă fără nici un rezultat. În asemeni condiţiuni ne putem lesne închipui îndelunga răbdare a bieţilor tineri, cari, zilnic hărţuiţi şi enervaţi prin atâta aşteptare, nu ştiu când are să se sfârşească martirul la care sânt expuşi. Pare că profesorii au adoptat într-adins această tactică, spre a-i dezgusta de învăţământul patriei lor. S-au văzut exemple numeroase n cari studenţi plini de viitor şi de bună - voinţă , au pierdut în cele din urmă răbdarea şi au plecat, cu cele mai mari sacrificii, în străinătate, spre a-şi obţine acolo diplomele destinate a le deschide porţile viitorului.

Şi convicţiunea noastră este că neglijenţa corpului profesoral al acestei facultăţi, atât de capabil şi de luminat de altminteri, trebuie privită cu mai multă severitate decât insuficienţa membrilor celorlalte institute universitare, cari au fost chemaţi la nobila funcţiune de-a instrui tinerimea într-un moment când personalul didactic era atât de sărac.

Aşadară, când sânt atâtea reforme, atâtea îmbunătăţiri de introdus în toate ramurele învăţământului, să ne fie permis a nu înţelege utilitatea înfiinţării agregaţilor, care constituie un adevărat lux, de care universitatea noastră nu simte nici o trebuinţă pentru moment. Proiectul d-lui Boerescu ne aduce aminte involuntar propunerea giuvaergiului dintr-o comedie a lui Moliere: *Vous etes orfevre , M. Josse* ! Sântem ispitiţi a striga onorabilului profesor. Se vede cât de colo că d-sa pledează *pro domo sua.*

Posturile de agregaţi ce se propune a se crea pe viitor vor fi nişte mijloace de căpătuire a *copiilor de casă* ai cutărui om influent al zilei; ele vor constitui o sarcină zadarnică pentru buget, fără nici un profit apreţiabil pentru instrucţiunea publică şi, din acest punct de vedere, sântem cu totul în contra înfiinţării lor.

[23 martie 1882]

[„FIINDCĂ VORBIRĂM..."]

Fiindcă vorbirăm de învăţământ, fie-ne iertat a publica tabloul dat de Ministerul Instrucţiunei Publice relativ la absenţele profesorilor din şcoalele secundare ale statului în cursul anului şcolar 1880—1881 şi 1881—1882 până la 15 februarie curent. El este foarte instructiv şi denotă gradul în care instrucţiunea publică este căzută la noi. Pin parte-ne, mulţămim Ministerului

---

pentru lumina ce aduce în acesta cestiune atât de gravă. L-am ruga însă, pentru a fi complet, să binevoiască a ne comunica o atare statistică şi despre lipsirile profesorilor de la facultăţi, cari se ştie că au devenit un adevărat scandal.

NUMIREA ŞCOALEI	Nr. profesorilor	abs. făcute		Totalul absenţelor
		în curs. an. şc. 1880—81	în curs. an. şc. 1881—82 p. la 15 f. a.c.	
Liceul Sf. Sava	30	306	204	510
" Matei Basarab	28	297	217	514
" Craiova	27	108	112	220
" Iaşi	28	678	274	952
" Botoşani	20	445	178	623
" Bîrlad	22	248	319	567
Gimnaziul Cantemir, Buc.	12	86	60	146
" Lazăr	16	107	113	220
" Mihai-Bravul	16	95	91	186
" Ştefan cel Mare, Iaşi	15	121	71	192
" Alexandru cel Bun, Iaşi	19	229	129	358
" Galaţi	11	42	61	103
" Bacău	8	54	53	107
" Unirea, Focşani	10	72	26	98
" Real din Brăila	16	73	45	118
Seminarul Socola Iaşi	16	207	170	377
" Buzău	9	103	51	154
" Curtea de Argeş	13	113	103	216
" Galaţi	9	59	32	91
" Rîmnicu-Vîlcea	11	89	80	169
" Huşi	9	35	39	74
Şcoala com. reală, Bucureşti	14	68	76	144
" " Cuza, Galaţi	12	41	41	82
" " Iaşi	8	7	31	38
" " Craiova	9	28	29	57
" centrală de fete, Buc.	13	170	125	295
" " " Iaşi	12	18	23	41
" " " Crai.	12	52	47	99
Externatul secondar de fete, Bucureşti	12	18	44	62

[23 martie 1882]

[„LA 13 MARTIE 1882..."]

La 13 martie 1882 a murit în Râmnicul Vâlcea d-l Constantin Lahovari, fost senator Născut la 1814, răposatul se coborea din nişte familii care din timpuri depărtate au fost în serviciul ţărei, mai cu seamă în Oltenia şi în judeţul Vâlcea. La 1832 Constantin Lahovari, ca cea mai mare parte din junimea de atunci, intră în armata română, care se reforma după. aproape un secol şi jumătate, timp în care românii uitaseră cu totul meseria armelor. El fu dară unul din acei ofiţeri care puseră atunci temelia acestei instituţiuni ce mai târziu era ursită a reîntineri gloria strămoşească. La 1848 fu coprins, ca mulţi, de nobila idee a libertăţii politice şi a neatârnărei naţionale şi îmbrăţişă cu căldură şi sinceritate acele idei din cari alţii trebuiau în urmă să, facă o speculă. Constantin Lahovari servi în armata lui Magheru , împărţi toate restriştele ei, se retrase cu dânsa în Transilvania înaintea forţelor ruseşti. Exilat în urma acestor evenimente, el reintră în ţară când se domoli furtuna politică. Sub domniile următoare el ocupă cu probitate funcţiunile de prefect al judeţului Vâlcea, membru al Curţii din Craiova şi în mai multe rânduri reprezintă în Senat judeţul său. Om onorabil în toată puterea cuvântului, membru din partidul conservator, ceea ce n-au esclus niciodată la dânsul sentimentele cele mai liberale şi patriotice, el nu lasă decât regrete tuturor acelor ce l-au cunoscut.

[3 aprilie 1882]

[„ÎNTR-UN STIL BLAJIN ..."]

Într-un stil blajin , inspirat numai de dragoste şi de iubire, „Românul" de la 5—6 aprilie curent se plânge că presa din opoziţiune se mulţumeşte să acuze pe guvern că tot ce a lucrat pentru ţară de şase ani e rău, fără să arate prin ce mijloace s-ar putea face mai bine. O sfătuieşte apoi, tot cu acelaşi ton ademenitor, să lase criticele sterile de o parte şi să-şi exprime limpede şi curat vederile ei asupra îmbunătăţirilor ce ar trebui introduse.

Mărturisim că această dojenire politicoasă a bătrânului organ de publicitate ne-a făcut o impresiune cu atât mai plăcută cu cât era neaşteptată. Nu prea eram, ce e dreptul, obicinuiţi cu asemenea fraze pline de miere şi de nectar din partea confraţilor noştri. Polemicele lor, din contra, se recomandă, de ordinar, printr-o acrimonie şi o rea credinţă cari desfid orice veleitate de discuţiune.

Deşi s-a zis demult că excepţiunea confirmă regula, vom considera ca o datorie de confraternitate să le răspundem cu aceeaşi blândeţe, în speranţa că o vor adopta ca normă de conduită în viitor.

După ce arată că opoziţiunea se mărgineşte numai să atace faptele miniştrilor actuali, ,,Românul" se întreabă cu mirare:

Dar oare n-au făcut ei bine că, după sute de ani de amorţire , au avut încredere în naţiune şi au făcut un rezbel?

DD . Rosetti brătianu au făcut, în adevăr, războiul şi probă despre aceasta sânt, vai! milioanele cheltuite şi cei zece mii de bravi căzuţi pe câmpiile Bulgariei. Nu credem însă că au dreptul să se fălească cu campania întreprinsă şi să se învăluie în ,,cutele gloriosului drapel al armatei", după, cum le-a observat cu atâta elocuenţă d. Blaremberg.

Nimeni nu va contesta că împrejurările în cari s-a început războiul erau din cele mai gingaşe. Naţiunea întreagă, şi armata în special, tremură indignată ascultând bârfelele aruncate asupra neamului român de gazetele ungureşti şi ovreieşti. Sentimentul unanim era că, în faţa atitudinei inexplicabile a Turciei, intrarea noastră în campanie se impunea cu o necesitate neînlăturabilă . Şi putem afirma că orice partid s-ar fi aflat la putere în asemenea momente n-ar fi fost în stare să oprească în drumu-i curentul patriotic care străbătea ţara de la un capăt la celalt.

Meritul dară al acestor oameni de stat a fost nu de a *face* războiul, ci de-a *ceda* unei cerinţe generale, pentru că nu puteau face altfel.

Socoteala însă ce le va lua istoria nepărtinitoare nu va fi atât de simplă pe cât îşi închipuiesc. Nu ştim daca coroana ce le va pune pe cap nu va fi plină de spini. Ceea ce constituie greşeala lor de căpetenie — şi, în politică, greşeala se numeşte *crimă* — este că, o dată intraţi în acţiune, nu s-au priceput să profite de evenimentele în mijlocul cărora lucrau. Au făcut războiul, au risipit sângele generos al celor mai valoroşi copii ai patriei; însă, prin neprevederea, prin slăbiciunea, prin neglijenţa lor, au lăsat să se răpească mărgăritarul preţios al ţării, Basarabia, tot atât de scumpă românilor pe cât este de scumpă Alsacia - lorena pentru franceji.

Nu erau destule deja provinciele smulse de la sânul patrie - martire : [î]i trebuia încă şi acest sacrificiu pururea dureros ?

Paharul amar pe care în perfectă cunoştinţă de cauză l-au impus României ar trebui să le mai taie pofta, credem noi, de a vorbi de meritele lor. Din nenorocire, gura le e plină necontenit de laude pe cari şi le atribuie singuri, fără să se gândească un moment cât e de trist reversul medaliei .

Nu le recunoaştem, aşadară, dreptul de a se făli cu acest război, care a dovedit lumei patriotismul şi bravura strămoşească a oşteanului român, însă, în acelaşi timp, a dat pe faţă pentru totdauna uşurinţa de caracter şi inaptitudinea iremediabilă a celor cari erau la guvern.

Cât despre prestigiul ţării în urma acestui război şi a proclamării regatului, am avut cu toţii trista ocaziune să vedem cum [î]l înţeleg ei. Faptele sânt prea recente şi ne doare din inimă ca să mai insistăm asupra lor.

Iată ce ar trebui să adaoge confraţii noştri, daca sânt în adevăr de bună credinţă , în urma întrebării mirate de care am vorbit.

„Nici o ţară n-are o libertate mai absolută", mai declară ,,Românul". Fie-ne iertat să adăogăm noi: libertatea sărăciei şi a jafului .

Cine ar putea tăgădui că astăzi, oricari ar fi aparenţele înşelătoare, mizeria bate cumplit la uşa ţăranului ? Simptome caracteristice sânt proporţiunile neauzite pe cari de câţiva ani le-a luat brigandajul , ca în epocele cele mai funeste. Trebuie să fi ajuns cuţitul la os pentru ca drumul mare să se umple de răifăcători .

Confraţii noştri ne vor zice că exagerăm lucrurile şi ne vor da, ca probă că ţara merge bine, pe câţiva *gheşefturi* (întrebuinţăm cuvântul pentru că a intrat în obiceiuri) cari şi-au rotunjit cu o facilitate nepomenită averile pe socoteala ei. Din nenorocire, marea maioritate a naţiunei sufere, căci impozitele sânt grele şi se împlinesc cu călăraşi. O frământare adâncă, deşi latentă, se află de cealaltă parte a Milcovului, unde nemulţumirea e generală şi nu aşteaptă decât o ocaziune spre a prorupe .

Ce a făcut guvernul ca să preîntâmpine aceste nemulţumiri, de cari nu ne îndoim că este informat ? Unde-i sânt măsurile luate ca să poprească valurile ameninţătoare ale potopului ovreiesc cari au înghiţit deja parte din cele mai frumoase şi istorice oraşe ale patriei lui Ştefan şi ameninţă să înghită şi pe celelalte ?

Când marii proprietari moldoveni s-au prezentat la Maiestatea Sa spre a expune păsurile ţării, guvernul a silit pe rege să le refuze audienţa cerută, ca o probă, negreşit, a „libertăţei absolute" de care ne bucurăm.

Ah ! dară adversarii noştri se cred dibaci zicându-ne : ,,toate bune. Sânt, o recunoaştem, multe şi numeroase rele de vindecat. Arătaţi-ne leacul ."

Răspunsul e simplu.

Tendinţele partidului ce se intitulează liberal, dară care, pentru noi, este pur şi simplu demagogic, sânt radicalmente opuse vederilor noastre. Şcoala d-lui Rosetti voieşte comoţiunile violente, superpunerea nesocotită a intereselor, predomnirea numărului fără cens şi fără capacitate. Noi urmărim, din contra, stabilitatea în instituţiunile ce ţara şi-a dat, siguranţa proprietăţei, influenţa legitimă a meritului şi a inteligenţei, respectarea cu sfinţenie a Constituţiunei.

Cum dară ne vom înţelege ? Or programa a căreia realizare o urmăresc e bună, şi atunci sfaturile noastre sânt fără folos, de vreme ce sânt decişi mai dinainte să nu ţie nici o socoteală de ele; or este rea şi vătămătoare, şi în acest caz nu pricepem ce mai caută la putere ?

Ne cred dânşii atât de naivi încât să le încredinţăm *leacurile* noastre ? De când oare medicul conştient şi prevăzător îşi lasă doctoriile destinate să aline durerea bolnavului pe mâini netrebnice, cari pot să le compromită, efectul? Şi apoi, ţinut-au vreodată seamă de leacurile ce li s-au recomandat ?

De şase ani de când sânt la guvern ei [î]şi exercitează empirismul lor asupra forţelor vii ale naţiunei, slăbind-o şi dezorganizând-o , fără să ştie în mod hotărât unde au să ajungă. De câte ori vreun organ al opoziţiunei le afirmă că măsura la care tind e periculoasă, ei strigă: ,,Voim lumină !" şi-şi astupă urechile ca să n' audă . Ca să nu le citărn decât un exemplu, ţinut-au oare socoteală de manifestaţiunea clară şi categorică a opiniunei publice în contra electivităţei magistraturei ?

Nu e de ajuns să declare că voiesc şi doresc discuţiunea, ci trebuie ca declaraţiunea lor să fie sinceră. Toată lumea însă s-a convins cu prisos că sinceritatea de care fac atâta paradă. în vorbe e un mjiloc ingenios, deşi puţin recomandabil, spre a amăgi pe cei lesne crezători.

Piară ţara, numai dânşii să fie la guvern: iată deviza lor.

[9 aprilie 1882]

[„ASEARĂ, 11 APRILIE..."]

Aseară, 11 aprilie, a fost o numeroasă adunare politică în sala Herdan, la care-a luat parte mulţi alegători din Bucureşti din toate colegiile şi mai multe delegaţiuni din partea judeţelor.

Precum oraşele noastre au un miez comercial, dar periferiile sânt satele ce odinioară înconjurau centrul şi cari acum s-au contopit cu el, elementul naţional şi în Bucureşti, urmaşii lui Bucur Ciobanul, nu sânt a se căuta în stradele strălucite ale centrului, ci în satele alipite de oraş, în părţile lui cari erau odinioară agricole.

Începând cu. această clasă puternică şi sănătoasă de oameni şi încheind cu fii de Domni români, putem zice că în adunarea de ieri toate clasele fără deosebire erau reprezentate.

O învederată animaţiune domni când d. Lascar Catargiu deschise şedinţa, nu spre a croi figuri şi vorbe frumoase, ci pentru a spune pe scurt, cu tonul lui de absolută sinceritate şi bună credinţă , relele ce bântuie ţara şi cari o aşteaptă în urma nesăbuitelor opintiri de înnoituri ale partidului de la guvern.

Pentru a lămuri în amănunte cestiunile la ordinea zilei d-sa dete cuvântul d-lui Iancu Lahovari. Tema era desigur bogată, pentru că lungă este ,,Tabla mişeliilor" partidului roşu, încât

---

în privirea ei s-ar putea cita cântecul spaniol: ,,De-ar fi marea o cerneală, iară cerul o hârtie, n-ar ajunge să se scrie".

Şi-n adevăr, d. Iancu Lahovari începu prin a cita acuzarea zilnică ce-o fac roşii, că în ţară ar fi existând apăsaţi şi apăsători, exploataţi şi exploatatori. Dar, daca ne uităm împrejuru-ne, vedem oare pe pretinşii exploatatori, vedem pe proprietarii mari ori pe arendaşi îmbogăţindu-se ? Se 'mbogăţeşte , pe de altă parte, ţăranul ? Merge negoţul, merg meseriile, pe cât sânt româneşti, bine ? Din contra, toate dau îndărăt; o singură meserie merge bine, un singur negoţ, cel de fraze patriotice, cel politic. În sferele acestei industrii se ridică oameni din nimic şi devin milionari, marfa vorbelor ridică palate unor inşi cari ieri n-aveau nici măcar o căsuţă modestă. Ceea ce progresează în adevăr nu este nici agricultura, nici industria, nici grapa, nici dalta, ci bugetul cheltuielilor statului. D. Iancu Lahovari citează în treacăt bugetul, în adevăr infim , al domniilor române: douăzeci de milioane în amândouă ţările, cari nici nu se cheltuiau măcar toate, căci fiece an se 'ncheia cu economii şi cu escedente. Ei bine, sub regimul financiar de atunci numărul populaţiunii era acelaş ca şi azi, puterea lui de producţiune aceeaşi, ba poate mai mare şi, cu toate acestea, fără ca populaţia să fi sporit, fără ca puterea ei de producţie să se fi augmentat , fără ca modul de-a munci să se fi îmbunătăţit, se iau azi de pe spatele aceluiaş popor 121 milioane, ba în realitate 140 de milioane pe an. Rezultatele sânt învederate: populaţia, în loc de-a spori, scade; în loc de-a păşi înainte, dă mereu îndărăt, şi cine se înmulţeşte sânt străinii cari înlocuiesc pe român. E un popor ce moare de fericirea de-a fi guvernat de roşii, încât, daca lucrurile vor merge tot în direcţia aceasta, în curând nu vor mai avea pe cine să facă fericiţi. D-sa încheie arătând toate

inconvenientele electivităţii magistraturii.

Adunarea ceru în unanimitate s' auză pe d. Maiorescu. Aspectul salei se schimbă. Oratorul veni în mijloc şi adunarea formă de jur împrejurul lui un cerc.

Care e progresul real făcut de ţară, întrebă dumnealui, pentru a îndreptăţi la sufrajul universal, la electivitatea magistraturii ? Daca dintre recruţi, floarea tinerimii din sate, abia 6 la sută ştiu a citi, care e procentul celor ce ştiu a citi în populaţia întreagă ? Unul sau doi la sută. Oricât de bună şi inteligentă ar fi mulţimea, are ea mijlocul de-a controla viaţa publică neştiind nici citi, nici scrie ? Punându-se în mâna ei soarta judeţelor, prin sufrajul universal propus, ce va fi asta decât a da judeţele în realitate pe mâna amăgitorilor , pe mâna clasei negustorilor politici ? Şcoala şi biserica trebuie să dea poporului cunoştinţele şi creşterea trebuitoare pentru a şti să îngrijească fiecare mai bine de sine însuşi şi de aci va veni şi judecata pentru îngrijirea intereselor publice. Electivitatea magistraturii, ce se propune, e o reformă republicană, care există numai în America. Dar americanii , cari se compun din o mare amestecătură de popoare şi unde împământenirea e imediată, chiar şi când e vorba de viaţa practică de stat abdică lesne de la principiile *a priori*. Când e vorba de chineji nu mai stă teoria ,,de om şi om". Aci vor să oprească imigraţiunea, ei cari îndealmintrelea nu opresc imigraţiunea nimărui. Aşadar şi noi, când e vorba, pe alt teren, de electivitatea magistraturii, să ne întrebăm ce-ar fi ea în practică ? Ar fi punerea justiţiei în mâna acelor deputaţi atotputernici cari azi ţin judeţele ca într-un fel de arendă, împreună cu toate funcţiunile administrative. Reforma mai e apoi şi republicană, pe când poporul românesc de la 'nceputurile lui e monarhic. Chiar existenţa sa politică cere ca el să fie monarhic, căci o republică între două mari monarhii ar fi jucăria acestora şi totdauna s-ar găsi facţiuni politice în ţară ce s-ar lăsa întrebuinţate de străini în contra a chiar intereselor statului.

În fine, d. Al. Lahovari luă cuvântul, pentru a supune votului întrunirii o moţiune. Cu tonul său energic rezumă din nou ceea ce zisese antevorbitorii săi. D. C. A. Rosetti, care n-are un petec de pământ în ţară, ne face legi de agricultură, d-nialui, care n-a citit în viaţa-i o carte de drept, ne face legi de organizare judecătorească şi licenţiaţi de Paris n-au ruşine de a-şi pune iscăliturile sub un proiect, nu al d-lui Rosetti, ci a copilului d-lui Rosetti. D-sa, ateu după principiile revoluţiei ce le profesează, ne va face legi pentru organizarea bisericii. Astfel un om, până ieri fără avere, fără ştiinţă de carte, fără talent oratoric măcar, pune mâna pe-o ţară întreagă şi face ce-i place cu ea. Electivitatea magistraturii ar fi o calamitate nemaipomenită. Azi un partid dispune de averea noastră publică, de 121 milioane pe an. Atunci ar dispune tot partidul politic de averea noastră privată, de onoarea noastră, de tot ce e protejat de justiţie.

D-sa dete apoi citire următoarei moţiuni:

În proiectele asupra electivităţii politice a magistraturii şi a introducerii sufrajului universal în alegerea consiliilor judeţene, supuse la dezbaterea Camerei, adunarea vede o *primejdie pentru ţară* şi o *călcare a Constituţiunii* şi invită, opoziţiunea a le combate în Corpurile legiuitoare şi în genere a organiza o rezistenţă legală în toată ţara în contra unor asemenea tendenţe ale partidului de la guvern

Adunarea votă cu unanimitate moţiunea şi se despărţi strigând : ,,Trăiască regele ! Jos fanariotul !".

[13 aprilie 1882]

[„BĂTRÂNUL ORGAN AL PARTIDEI LIBERALE...”]

Bătrânul organ al partidei liberale, în numărul de joi, 6 mai, revine la ideea lui favorită, că în ţară nu există decât o singură partidă, aceea pe care o reprezintă acest organ, şi că partida conservatoare nu are principii, căci principiile şi ideile sale s-au învechit şi nu mai sunt conforme cu spiritul naţiunii.

> Un fapt de mare, de foarte mare însemnătate s-a constatat în România.
> Faptul acesta este că n-avem decât o singură partidă !

Şi mai jos adaogă:

> Aşadar partidei conservatoare [î]i lipsesc toate elementele cari constituie o partidă şi care-i dau putinţa de-a veni la guvern.

Ca să susţie această concluzie, ,,Românul" spune mai întâi un neadevăr patent, că adică, în cestiunea Dunării, partidul conservator nu a esprimat o idee lămurită şi precisă.

Apoi face, după cum voieşte d-sa, istoria faptelor întâmplate de la 1848 încoace şi, după ce demonstrează că este neapărată trebuinţă, pentru ţară, ca să existe o partidă conservatoare, ceea ce este adevărat, sfârşeşte îndemnând:

> Pre cei cari au suflet din partida cea veche să-şi lase morţii şi să caute elemente noi pentru a face o

partidă conservatoare naţională şi progresistă .

Pentru că partida de la guvern nu mai poate merge înainte, deoarece unii au ostenit iar alţii au nevoie de noi puteri ca să răstoarne instituţiile existente:

> Cei din partida noastră cari au ostenit sau s-a bolnăvit *să reintre îndată* în focarul naţiunii, spre a dobândi de a dânsa idei şi puteri noi, *pentru luptele cele noi ce vom avea neapărat pentru noua reconstituire a statului român.*

Că în partidul liberal, astfel cum este înjghebat, sunt unii cari voiesc să răstoarne instituţiunile actuale ale ţării, supt pretext de reorganizare, iar alţii, mai practici, aceia pe care ,,Românul" [î]i numeşte osteniţi, cred că momentul n-a venit încă ca să arunce ţara în ghearele demagogiei, aceasta o ştim de mult; aceasta o probează pe fiecare zi certele din sânul partidului şi antagonismul surd dar adânc dintre dd . Rosetti şi Brătianu; ba încă noi am denunţat, pentru prima oară, ţării acest pericol şi, pe cât a stat în puterea noastră, i-am deschis ochii asupra planurilor nesocotite ale partidei de la putere.

Şi oricine vede cât de abil este articolul de care vorbim al ,,Românului", care, pe de o parte, spune ţării că nu. există partid conservator şi prin urmare să se arunce în braţele d-ei sale; iar, de altă parte, gâdilă egoismul acelora cari se cred în stare de-a crea partide politice. Căci din nenorocire sunt mulţi cari caută satisfacţiunea intereselor lor personale la adăpostul unui partid organizat şi puternic şi sunt câţiva cari, în îngâmfarea lor oarbă, [î]şi închipuiesc că vor inventa proza şi se depărtează de partidul conservator, cu speranţa de-a crea ei alt partid conservator.

Şi pentru abilitatea aceasta nu putem decât să felicităm pe confraţii noştri.

Dar să se susţie ca partidul conservator nu există, că principiile şi ideile lui sunt învechite şi că principiile propagate de ,,Românul" sunt ideile progresului, aceasta este un neadevăr pe care nu putem să-l trecem sub tăcere şi pe care trebuie să-l dezminţim îndată. Principiile noastre în adevăr le-am formulat în modul cel mai lămurit şi mai categoric prin programele partidului.

Şi de astă dată, ca să nu ne repetăm, vom împrumuta expresiunea principiilor noastre celui mai mare gânditor din Francia, celui mai mare publicist din secolul nostru.

D. H . Taine adresează, în prefaţa unei opere nemuritoare, pe care a publicat - o anul trecut, demagogilor din ţara sa aceste câteva cuvinte pline de o tărie nestrămutată şi de o ironie amară:

> *Mai am părerea de rău de-a prevedea că această operă va displace la mulţi din compatrioţii mei. Scuza mea este că mai fericiţi decât mine, ei au mai toţi principii politice şi se servesc cu ele ca să judece trecutul. Eu nu aveam, şi chiar am întreprins să scriu cartea mea tocmai ca să caut. Până acum am găsit d-abia unul, aşa de simplu încât se va părea copilăresc şi abia îndrăznesc; să-l anunţ. Cu toate acestea trebuie să o fac; pentru că toate părerile ce voi arăta izvorăsc din el, şi, adevărul lor se măsoară cu adevărul lui. Acest principiu stă, întreg în această, observaţiune* că o societate omenească, mai ales o societate modernă, este un lucru vast şi complicat . *Prin urmare este anevoie de-a o înţelege. De aceea este anevoie de-a o mânui bine. Rezultă de aci că* un spirit cultivat este mai capabil de treaba aceasta decât un spirit incult, şi un om special decât un om care nu e special. *Din aceste două adevăruri nasc multe alte consecinţe: dacă cetitorul va voi să se gândească nu va avea bătaie de cap să le descurce singur*.

Iacă principiile partidului conservator rezumate de unul din bărbaţii cei mai eminenţi ai acestui secol şi care s-a ocupat în special cu ideile politice ale Franţei, de unde a împrumutat şi demagogii noştri pe ale lor.

Cititorii noştri şi aduc aminte în adevăr că ceea ce am susţinut mereu prin coloanele acestui ziar este ca oamenii luminaţi ai naţiunii, proprietari, comercianţi, profesii liberale, trebuie să aibe o înrâurire mai mare asupra afacerilor publice decât oamenii mai puţin luminaţi. Că prin urmare suveranitatea este o funcţiune publică pe care fiecare să o poată esercita în interesul tuturor şi pe care un cetăţean să o exercite cu atât mai mult cu cât este mai capabil. Aceasta este ideea Constituţiunei noastre şi aceasta este ideea partidului conservator, după cum era şi natural.

Deoarece partida liberală, nu numai prin organul ei ,,Românul", dar chiar prin legi propuse în Corpurile legiuitoare, susţin o idee opusă, ca adică suveranitatea este un drept al fiecăruia, că toţi caută să o exercite deopotrivă sau, după expresiunea d-lui Taine, că cel incult poate să mânuiască interesele societăţii ca şi cel cult, şi omul care nu e special ca şi omul special. Şi tocmai de aceea demagogii noştri cer ca să se înfiinţeze sufrajul universal şi să se aleagă judecătorii !

Iacă ideea fundamentală care desparte în toate ţările şi care a despărţit în toate timpurile partidele politice. Şi când ,,Românul" spune că nu există partid conservator, pentru că d. Lascar Catargiu, în Senat, şi d. Lahovari, în Cameră, nu au spus ce propune partidul conservator asupra cestiunii Dunărei, mai întâi arată că nici nu pricepe cari sunt ideile ce constituiesc partidele politice şi pe urmă afirmă un neadevăr:

Partidul conservator a spus ideea lui în privinţa cestiunii Dunării încă demult, după cum vom arăta în numărul viitor al ,,Timpului".

[8 mai 1882]

[„CITITORII NOŞTRI...”]

Cititorii noştri au auzit vorbindu-se negreşit de o adunare a sătenilor, botezată cu pomposul nume de congres agricol, ce trebuia să aibă loc la 29 august expirat în Curtea de Argeş.

Daca a fost ceva sau nu n-am putea-o spune deocamdată, căci n-a transpirat nimic până acum. Ştim numai că iniţiativa întrunirii a fost luată de deputatul Schiler , reprezentant al Gorjului în Cameră.

Scopul acestui meeting extraordinar şi cu totul contrariu obiceiurilor ţărei nu prea este expus cu destulă claritate în apelul publicat de comitetul organizator . Vorbe late şi sforăitoare câte pofteşti ; nimic însă precis, nimic determinat.

Daca trebuie să dăm crezământ unor zgomote ce circulă, ,,congresul” ar fi provocat de d. C.A. Rosetti însuşi, care şi-a pus în cap să fie cu orice preţ Mesia ţăranului român. Prezenţa d-lui Smedeanu între membrii organizatori ar dovedi cu prisos că impulsiunea a fost dată de oficina politică din Strada Doamnei.

De mult urmărim pas cu pas fiecare mişcare a celebrului agitator de mase, pentru ca să căutăm a limpezi lucrul şi de astădată.

D. Rosetti şi-a început agitaţiunea prin faimoasele circulări ministeriale prin care subprefecţii şi ceilalţi agenţi administrativi erau invitaţi să îndemne pe ţărani a nu mai munci şi a nu-şi mai executa angajamentele luate faţă cu proprietarii. Efectele acestor îndemnuri nesocotite s-au tradus, după cum se ştie, printr-o turburare adâncă adusă raporturilor dintre moşieri sau arendaşi şi cultivatori, turburare de care aceştia din urmă mai ales au avut să sufere.

Din această cauză legea de tocmeli agricole propusă de fostul ministru de interne a întâmpinat o energică rezistenţă atât în Cameră cât şi în Senat şi a fost cu totul modificată în părţile ei cele mai esenţiale.

Bătut pe acest teren după o luptă din cele mai înverşunate , directorul ,,Românului” a căutat primul pretext venit spre a se retrage din minister, unde se afla deja în divergenţă de opiniuni cu d. Brătianu, şi a reînceput lupta în ziarul său.

Legea de tocmeli agricole era destinată să fie primul inel al lanţului de reforme politice şi sociale ce concepuse d. Rosetti pentru fericirea ţăranului român. După dânsa avea să vie aceea asupra monopolului cârciumelor prin sate şi aceea asupra modificării legii consilielor judeţene şi comunale.

Deocamdată lucrul s-a înmâlcit asupra acestor două legi din urmă. Negreşit, se aşteaptă redeschiderea Corpurilor legiuitoare spre a putea fi readuse la ordinea zilei.

În adăstare , d. Rosetti nu-şi pierde vremea. Deodată cu. campania întreprinsă în „Românul” în contra legii electorale, pe care o acuză de toată imoralitatea ce domneşte în alegeri, d-sa adună pe ţărani şi, sub pretext de a-i face să se cunoască mai de aproape, tinde la o adevărată mişcare agrarie în contra unui inimic nevăzut.

Negreşit, ţăranii sunt liberi să se întrunească sau nu, deoarece acest drept este garantat tuturor românilor de Constituţiune. O întrunire în masă însă, în condiţiunile proiectate, prezintă ceva de anormal şi fiecine este în drept să se întrebe care este scopul ce se urmăreşte. Cuvintele vage de ,,înfrăţire” şi de ,,banchet ţărănesc” nu sunt îndeajuns ca să justifice această excepţională convocare a elementului rural. Sub aceste expresiuni se ascunde o tendinţă pe care ne credem în drept a o bănui, de vreme ce nimeni nu voieşte să ne dea cheia enigmei.

Daca n-am cunoaşte pe d. Rosetti şi apucăturile sale revoluţionare n-am avea nici o grijă şi am aplauda chiar adunarea proiectată, în speranţa că ar putea să iasă dintr-însa o ameliorare a soartei săteanului, atât de oropsit şi atât de batjocorit de acest guvern pretins liberal.

Din nenorocire ceea ce voieşte acest om politic nu mai e un mister pentru nimeni astăzi. Am avut adeseori ocaziune să arătăm că agitaţiunile Irlandei i-au deşteptat gustul de a provoca — păstrându-se orice proporţiuni — o frământare socială şi la noi. O revoluţiune fie cât de mititică e un ideal care se potriveşte de minune cu educaţiunea politică a fostului mazzinist .

Convicţiunea noastră fiind ca asemeni agitaţiuni sterile pot să constituie un adevărat pericol la un moment dat, ne credem datori să cerem explicaţiuni asupra ,,congresului” de la Curtea de Argeş, căci voiam să cunoaştem hotărât care este scopul pentru care a fost convocat.

Mişcarea din Irlanda este justificată până la un punct oarecare prin raportul anormal dintre munca şi capital, dintre sătean şi proprietar. Din fericire pentru noi suntem departe de a ne găsi în această situaţiune. Proprietarul român este interesat ca ţăranul să nu fie în mizerie, căci de bunăstarea acestuia este legată prosperitatea moşiei sale. Sunt negreşit excepţiuni nenorocite, proprietari fără suflet şi fără Dumnezeu cari s-au jurat să fie călăii cultivatorului sătean. Am dovedit adesea cu exemple că un Pişca sau un Leca nu sunt modele de dezinteresare şi că soarta ţăranilor de pe moşiile acestor faimoşi patrioţi n-ar fi tocmai de invidiat.

Aceste triste excepţiuni însă nu fac decât să confirme regula care este solicitudinea pe care întotdauna proprietarul român a avut-o pentru cultivator.

Adevăratul împilător al ţăranului nu este decât administraţiunea, decât guvernul care-l exploatează şi-l sugrumă în modul cel mai neomenos. Am arătat altădată că, în schimbul birurilor enorme ce plăteşte stăpânirii, nu i se dă absolut nici un echivalent; siguranţa averii şi a vieţei sale

este o minciună; instrucţiunea publică se află numai pe hârtie; biserica este dărâmată sau văduvă de servitori; spitale nu există decât în imaginaţiunea comitetelor permanente; căile de comunicaţiune sunt în starea cea mai deplorabilă.

Când dară ni se vorbeşte de nevoile şi de păsurile ţăranului, când sunt tendinţe de a-l desface din masa naţiunii şi de a-l organiza în castă, suntem în drept să ne întrebăm cu îngrijire în contra cui va fi îndreptată această forţă compactă şi puternică ce se organizează.

Cerem explicaţiuni, căci ne plac situaţiunile limpezi. Vorbele deşerte şi-au făcut vremea. Voim ca ţara să ştie lămurit ce scop se urmăreşte şi cari sunt tendinţele întrunirii de la Curtea de Argeş.

[5 septembrie 1882]

[„CINE SE MAI ÎNDOIEŞTE...”]

Cine se mai îndoieşte de bunele intenţiuni ale ,,corpului ponderator” de pe Bulevard n-are decât să citească proiectul de răspuns la mesajul tronului redactat de ilustrul şi simpaticul d. Vasile Boerescu. Ce vast câmp de activitate acest raportor - model a deschis Senatului tocmai acum la sfârşitul legislaturei ! Ce de reforme în perspectivă!

Nici una din importantele cestiuni politice, sociale, religioase, economice şi financiare n-a fost uitată Ar trebui evident ani întregi pentru ca fiecare dintr-ânsele să fie studiată cu seriozitatea necesară Ceea ce însă ar putea să sperie o activitate tânără şi fără experienţă, pare o jucărie pentru maturii membri ai celei d' a doua jumătăţi a Parlamentului, a căror febrilă activitate nu cunoaşte nici margini, nici obstacole.

În ajunul morţii sale, Senatul voieşte să-şi dea sufletul cu demnitate; ambiţiuni senile îl frământă şi-l galvanizează la apropierea alegerilor.

Să ascultăm numai expunerea reformelor proiectate în ultima oră, spre a ne convinge cât de bogat şi de variat este programul ce-i prezintă *leaderul* său.

În primul rând figurează încurajarea şi dezvoltarea agriculturei, comerţului şi industriei române.

Clişeul este deja cunoscut: el zice totul şi nu zice nimic în acelaşi timp, ceea ce constituie un neînsemnat mijloc de recomandaţiune către alegători fără multă trudă şi bătaie de cap.

Imediat însă după această idee fundamentală a răspunsului - program vine o tiradă cu totul originală şi neaşteptată; o punem în întregul ei sub ochii cititorilor, căci mărgăritarele sunt foarte preţioase:

> ... Totodată,, prin propagarea *moralei religioase* şi întinderea instrucţiunii în toate clasele societăţii, vom ridica nivelul moralei şi al culturei intelectuale, vom răspândi simţimântul *bunului trai* şi vom deştepta conştiinţa dreptului şi a datoriei, mai ales între populaţiunile rurale, cari merită mai cu deosebire a fi obiectul solicitudinei noastre.

Daca am voi să fim dificili cu. savantul raportor, l-am întreba ce are a face cestiunile de agricultură, de comerţ şi de industrie cu morala religioasă? Dar în fine aceasta poate fi o simplă scăpare de condei fără nici o importanţă practică.

Observăm totuşi că, până aci, răspunsul înoată în vag, se pierde în generalităţi cari au aerul a spune ceva, pe când în realitate nu spun nimic.

Venind la marile lucrări economice ce sunt de realizat, d. Vasile Boerescu declară că ,,cele mai dintâi, acelea cari merită preferinţă”, sunt cele relative la înmulţirea căilor de comunicaţie, judeţiane şi comunale, cari să lege între dânsele toate oraşele, toate satele, toate centrurile de producţiune şi de consumaţiune.

Aci programul ia o formă pozitivă şi lămurită; ceea ce nu s-a putut face în şapte ani de domnie absolută şi necontrolată a partidului de la putere se va face în câteva săptămâni, şi alegatorii din toată ţara vor fi mulţumiţi. Daca, pe ici pe colea, va mai rămânea neexecutat câte un crâmpei de cale sau câte un pod de cea mai imperioasă necesitate, grija va fi lăsată pe seama viitoarei legislaturi , care altminteri n-ar mai avea cu ce să se ocupe.

În ceea ce priveşte dară mijloacele de comunicaţiune aflate astăzi într-o stare atât de înapoiată, românii să nu mai aibă nici o grijă, căci d. Boerescu [î]i asigură cu mâna pe conştiinţă că totul va fi îndreptat spre satisfacţiunea obştească.

Trecând din domeniul economic în acela al reformelor interioare, zice raportul, câmpul nu este mai puţin vast. Cu o bunăvoinţă exemplară, d. Vasile Boerescu înregistrează toată seria de reforme şi de clişeuri cari ilustrează mesajiele d-lui Brătianu de la venirea sa la guvern, dar pe cari ţara n-a avut încă fericirea de a le vedea realizate: reforme în justiţie, în administraţiune, în instrucţiune, în finanţe, în mai tot mecanismul nostru administrativ.

Daca trebuie să credem cuvântul fostului ministru al afacerilor străine, care şi-a mâncat credinţa aşa de des, fie zis în treacăt, toate aceste reforme vor trebui să asigure principiul *stabilităţii* şi al *independenţei,* ele vor fi de natură să întărească ,,principiul autorităţii şi al proprietăţii, să garanteze interesele publice şi private, drepturile şi datoriile fiecăruia, exerciţiul tuturor libertăţilor, *încurajarea meritului şi capacităţii”;* în fine ,,să ridice nivelul *moralei publice”.*

Ceea ce e curios de observat de câtva timp este trebuinţa ce se simte în sferele guvernamentale de a se vorbi de *morala publică.* Se vede că această nenorocită morală publică a suferit grave atingeri , căci toată lumea caută să-i redea prestijiul pierdut. Reuşi-vor însă a o face tocmai aceia care, cu o amabilitate de un caracter american aşa de pronunţat, s-au tratat de *hoţi*

între ei şi s-au ameninţat reciproc cu puşcăria? Nu o credem; şi de aceea lăsăm naţiunii sarcina de-a pune în paralel vorbele şi făgăduielele lor de astăzi cu faptele şi cu turpitudinile de ieri. O dată acest paralel făcut, socotim că el va avea de rezultat condemnaţiunea desăvârşită a oamenilor şi a partidului actual de la guvern.
[3 noiembrie 1882]

[„VIZITA MINISTRULUI DE ESTERNE...”]

Vizita ministrului de esterne al Rusiei, d. de Giers, la Varzin, săhăstria abituală a principelui Bismarck, a dat loc la multe conjecturi mai mult sau mai puţin ingenioase. Însemnătatea călătoriei ministrului rusesc la Curţile Europei, neesceptând Vaticanul , cată în adevăr să fie destul de mare, deşi organele opiniei publice n-au aflat tocmai mult în privirea ei.

Se ştie că d. de Giers este om al păcii, că rolul său de bărbat de stat de pân' acum a consistat în a păstra legăturile dintre cele trei imperii, un rol adeseori zădărnicit atât prin evenimentele ce se petrec înlăuntrul Rusiei cât şi prin nestatornicia constelaţiunii europene.

El reprezintă în Rusia pe adversarul politicei panslaviste de agresiune, a tendenţelor de cucerire atât de pronunţate în contele Ignatief, care e antipodul său politic. Daca sferele din Petersburg au găsit de cuviinţa de a-i încredinţa o misiune în călătoria ce-a întreprins-o, asupra înţelesului ei nu poate fi nici o îndoială.

Poate că Rusiei să nu-i fi rămas nimic alt de făcut decât de-a se asigura de pace şi a reîncheia legăturile pe cari le-a avut mai nainte cu Austria şi Germania.

Acum un an lumea apuseană n-avea nici o grupare determinată; Franţa avea încă mânile libere şi putea să ofere alianţa ei şi Rusiei, şi Angliei şi Italiei. Dar afacerile din Tunis au adus o turburare în relaţiunile dintre cele două puteri latine; Italia s-a simţit jignită de procederile: Franţei, o mână abilă a izbutit a săpa un abiz între cele două naţiuni surori şi Italia s-a alăturat, vrând - nevrând , la alianţa austro-germană.

Mişcarea lui Arabi în Egipt, intervenţiunea unilaterală şi neautorizată a armatei engleze, drepturile pe cari cabinetul din Londra caută a le deduce din înăbuşirea insurecţiunii egiptene, toate aceste au izbutit a răci şi relaţiunile dintre Anglia şi Franţa şi a preface pe cele două puteri amice în puteri rivale.

Anglia a ocupat gurile Nilului, canalul Suez, Marea Roşie, poziţiuni pe cari desigur NU de bunăvoie le va părăsi vreodinioară. Chiar daca Franţa ar anexa Tunisul la Algeria, daca Italia ar lua Tripolis şi Spania Marocul , toate acestea nu opresc preponderanţa Angliei pe Marea Mediterană , pe care-o domină prin Cipru şi Egipt, prin forturile de la Alexandria şi Damasc.

Dar chiar daca ar izbuti o înţelegere între Francia şi Anglia în privirea regimului din Egipet şi daca compensaţiunile oferite ar fi suficiente pentru a înăbuşi deocamdată rivalitatea, oricând se vor putea naşte puncte nouă de conflict. În timpul din urmă se iveşte o nouă complicaţiune în Madagascar , o insulă de mărimea teritorială a imperiului german la coasta răsăriteană a Africei şi în drumul spre Indii . Republica Franceză pretinde a i se recunoaşte suveranitatea asupra insulei, ceea ce indigenii au refuzat prin ambasada trimisă la Paris. La ameninţarea Franţei cu intervenţiune armată ambasada a alergat în Anglia, care se vede a fi gata a trimite vase de război în porturile insulei, pentru a opune o contragreutate vaselor franceze ce sunt a se trimite acolo.

Din toate aceste însă rezultă clar că Franţa e izolată de când ţărmii de nord ai Africei au devenit prada comună care seamănă perpetuă neînţelegere între popoarele apusene. Slăbiciunea tuturor, dezbinările latente fac a se accentua şi mai mult unica alianţă reală, acea dintre Germania şi Austro-Ungaria; Germania îndeosebi are ocazie şi timp de-a ajunge puterea întâia din Europa, de-a ţinea în mânile ei cumpănă echilibrului european. Rusia, izolată şi ea prin neputinţa politică la care e condamnată Franţa, încearcă să încheie din nou legăturile vechi cu Germania, cari [î]i asigurau odinioară un vot atât de greu în concertul european.

Nimeni nu ştie până astăzi care va fi fost obiectul deliberaţiunilor dintre cancelarul Germaniei şi ministrul Rusiei, însă situaţia generală lasă a se conchide că Rusia trebuie să fie asemenea jignită de progresele Engliterii în Orient, căci această din urmă pare a se erige în moştenitorul universal al Împărăţiei turceşti, un rol pe care mai până ieri [î]l însuşise Rusia. Crede ea a putea câştiga pe Germania şi Austria în contra Angliei, folosi-se-va Anglia însăşi de situaţie pentru a intra în concertul austro - italo - german şi a-şi asigura astfel atât posesiunile nouă cât şi pacea universală printr-o alianţă cuadruplă ? Iată întrebări al căror răspuns numai viitorul ni-l poate da.
[24 noiembrie 1882]

UN NOU ZIAR [„DE LA 1 IANUARIE VIITOR...”]

De la 1 ianuarie viitor va începe a ieşi în Iaşi, sub direcţiunea unuia din bărbaţii noştri politici, d. George Mârzescu, un ziar cotidian sub numele ,,Pactul social”.

Din programul acestui ziar vedem că el va susţinea revizuirea Constituţiunei, spre a fi pusă în armonie cu regalitatea, va cere ca încoronarea regilor să se facă pe viitor în Iaşi şi că tot acolo Camerele de revizuire să-şi ţie şedinţele. În privinţa acestor Camere ideea ziarului este că ele

trebuie a se dizolva în orice caz îndată ce lucrarea pentru care au fost alese se va isprăvi.

,,Pactul social" va susţinea ca în Constituţiune să se determine bine prerogativele regale, pentru ca în evenimentele grave ce pot izbucni puterea executivă să nu-şi mai adăpostească responsabilitatea la spatele reprezentaţiunei naţionale. Va cere ca raporturile de unitate dogmatică a bisericei române cu patriarhii din Constantinopol să fie bine determinate, pentru a nu li se da o interpretare prea întinsă; va cere înfiinţarea unui Consiliu de Stat; va susţinea ca împământenirea să fie de două feluri, mică şi mare, şi că numai aceasta din urmă să atragă plenitudinea drepturilor politice; dreptul de a poseda imobile rurale să fie considerat ca un drept politic; va susţinea inamovibilitatea magistraturei, reforma legei electorale în cens, ca deputatul să nu mai fie sclavul alegătorilor, va susţinea ca ministeriale toate să nu mai fie absorbite de şeful cabinetului şi reduse la rolul de simple biurouri ale sale; va susţinea ca legislaţiunea noastră să fie pusă în armonie cu Constituţia; va stărui pentru libertatea în alegeri; va cere ca benedicţiunea religioasă să fie obligatorie pentru căsătorii; va cere înfiinţarea unei societăţi de credit funciar rural în Iaşi, va cere ca dreptul la pensiune să fie reglementat prin Constituţiune etc.

„Pactul social" promite a fi un ziar nepărtinitor şi în nici o legătură cu partidele existente în ţară.

Cunoscând pe d. Mârzescu ca un om de valoare nu putem decât augura mult bine pentru ziarul ce va ieşi sub a sa direcţie. Îndeosebi ne pare bine de apariţiunea acestui organ de publicitate în Iaşi, unde ziaristica este foarte rău reprezentată de un timp încoace.

[17 decembrie 1882]

[„MULŢI ÎNCLINĂ A CREDE..."]

Mulţi înclina a crede că cestiunea moralităţii unui regim e indiferentă pentru buna sau reaua politică pe care el o face. Cu toate acestea nu-i :aşa. Minuni să facă un regim din momentul în care fapte şi afirmări autorizate dovedesc disoluţiunea lui morala, el pierde orice fel de autoritate în ochii guvernanţilor săi si oriunde domneşte cuviinţa în viaţa publică un asemenea regim cade fără îndoială.

Oricât de mult succesul uimeşte ochii oamenilor, oricât sunt dispuşi a uita păcatele m favorul faptelor de oarecare importanţă, o corupţie făţişă [î]i face a nu crede în valoarea acestor fapte, a nu le lua în serios. De câte ori dar foile partidului roşu vorbesc cu mare zgomot de pretinsele acte mari ale guvernului, răspunsul pe care lumea cu drept cuvânt [î]l dă e: Cum se poate ca mari şi naţionale să fie faptele unor oameni cari n-au avut nicicând în vedere binele general, ci au vânat cu o imperturbare aproape unică în felul ei numai interesele lor private?

Cine mai cutează astăzi să tăgăduiască stricăciunea adâncă a elementelor din cari se compune partidul guvernamental? Sunt cunoscute cuvintele neparlamentare chiar cu cari d. D. Brătianu, fratele ministrului - prezident , au apostrofat majoritatea, se cunosc cauzele acestei prime rupturi în şirurile roşiilor. A ajunge să zici că nu mai [e] un om onest în această ţară este fără 'ndoială culmea ce-o atinge decepţiunea unui om politic; a ameninţa pe mandatarii naţiunii, pe oamenii ei de supremă încredere, cu carantina şi puşcăria şi a nu afla nici o contrazicere în privirea aceasta, iată ceva care se 'ntâmplă numai la noi.

Ce sunt dar criticele cele mai aspre ale gazetelor, ce epitetele cele mai odioase, ce în fine chiar desfrâul cuvântului scris alături cu acele declaraţiuni, făcute franc înaintea ţării şi putem zice a lumii întregi, că cei mai mulţi dintre deputaţii guvernamentali sunt buni de carantină şi puşcărie şi că nu se mai află om onest în această ţară? Cetitorul abia 'şi face o închipuire de efectul acestor cuvinte. Până şi ziarele din Statele Unite au reprodus discursul fostului prezident al Camerei.

Întrebăm acum, oare naţiunea care are asemenea guvernanţi, precum [î]i merită, are dreptul de-a exista pe faţa pământului? Oare, la un moment dat, aceste cuvinte nu se vor cita ca o dovadă că românii sunt incapabili de a se guverna singuri, că nu merită o neatârnare de care nu se folosesc decât pentru a spolia poporul şi a face instituţiile de batjocură?

Avem astăzi înainte-ne un alt specimen de declaraţie politică, scrisoarea adresată de d. Alex. Sihleanu ziarului „Naţiunea". D. Sihleanu a fost viceprezident al Adunării, este membru în comisia bugetară ş.a.m.d. Vreo mare lumină de biserică nu e şi adeseori am avut ocazia a vorbi cam în glumă despre acest domn cu idei foarte estreme şi de-un liberalism cu totul exagerat. Dar un lucru nu i se poate tăgădui: se bucură de numele unei perfecte onestităţi, ceea ce în ţara noastră e o calitate.

Ei bine, ce ne zice d-sa?

Blastămă ceasul în care-a crezut în onestitatea, virtutea, sinceritatea, francheţa, probitatea, capacitatea politică a guvernanţilor actuali. Când cineva blastămă ceasul în care-a crezut în acele virtuţi e evident că contrariul există. Guvernanţii sunt aşadar maloneşti, vicioşi, nesinceri , improbi , incapabili. Acestea le-o spune fostul lor viceprezident.

A trebuit să-şi acopere faţa, zice, şi să fugă ca de contagiu de-o majoritate guvernamentală, când, într-o noapte a anului trecut, la Senat, şeful partidului a declarat că nu mai poate *sătura nesaţiul membrilor majorităţii* şi că de-aceea se retrage.

Va să zică şi d. Ion Brătianu a făcut asupra partidului său o enunţare analogă cu cea făcută de fratele său, ca ceea ce-o face azi d. Sihleanu.

Spună-ni-se , ar putea să existe ţară în care o majoritate astfel caracterizată de oamenii ei proprii să poată pretinde a guverna? Există ţară în care un guvern să se poată întemeia pe

asemenea elemente?

Desigur nu. Numai la noi a fost cu putinţă ca după o asemenea declarare şi după retragere, ilustrul cancelar să se 'ntoarcă la guvern în capul aceloraş oameni, ca să continue acelaş regim al virtuţii.

Degeaba se impută dar presei opoziţiunii tonul ei vehement. Chiar daca s-ar feri de orice espresie mai colorată, n-ar avea decât să reproducă cu fidelitate cuvintele prezidentului şi a viceprezidentului Adunării ori acelea ale şefului de partid şi de cabinet, pentru ca culmea calificaţiunilor în rău să fie ajunsă. Dacă faţă cu noi foile guvernamentale pot striga calumniare audacter *semper aliquid haeret , putea-vor* oare afirma că şi d. Ioan Brătianu calomniază? Şi încă pe cine? Pe colegii, pe amicii săi politici.

[30 decembrie 1882]

1883

[„ASTĂZI LA 12 ORE...”]

Astăzi la 12 ore şi jumătate M. Sa Regele va da citire în persoană mesajului de dizolvare a Corpurilor legiuitoare.

E drept că M. Sa nu va avea în faţa-i opoziţiunea, ci numai pe membrii majorităţii. Alaltăieri au demisionat opoziţiunea din Cameră, ieri din Senat. Atât în adunarea aşa numiţilor părinţi conscrişi cât şi în târgul de interese din Dealul Mitropoliei opoziţiunea a încercat să dovedească inoportunitatea revizuirii în împrejurările actuale, a încercat să adreseze un cuvânt măcar tronului, pentru a-l ruga ca, în momente când neatârnarea ţării în afară şi instituţiile dinlăuntru sunt în invederat pericol, cel puţin libertatea alegerilor să fie garantată, de astădată măcar, — poate ultima dată în care mai există alegători în România cari sunt în stare a-şi da seama de gravitatea cestiunilor şi a situaţiei. Toate în zădar.

Oameni bătrâni, mult timp şi în deosebite rânduri consiliari ai tronului, cunoscuţi pentru inteligenţa politică probată şi de-un caracter probat, sunt delegaţi de opoziţie ca să ceară o audienţă M. Sale, să espuie pericolele situaţiunii, să ceară un cuvânt care să liniştească ţara. Un regulament oarecare, care nu e *lege,* care nu poate prejudeca nici unul din drepturile cetăţenilor, necum acelea ale reprezentanţilor naţiunii, care nu poate reglementa legea fundamentală, Constituţia, ce dă oricărui cetăţean dreptul de-a se plânge direct suveranului, un asemenea regulament se opune de mareşalul Curţii ca piedecă şi M. Sa va pleca imediat după dizolvarea Adunărilor fără ca o ţară întreagă adânc agitată de cestiunile de existenţă care i se pun, să poată auzi un cuvânt care s-o asigure în contra maltratărilor oamenilor ce-o guvernă.

Pentru d. Brătianu a venit timpul acţiunii clandestine. Prin reforme electorale de natură a lovi în drepturile şi influenţa claselor luminate, a acelora care rezumă în ele conştiinţa istorică şi de drept al acestui popor, d-sa speră a ameţi capul acestei naţiunii, pentru ca, atunci când ea va fi orbită de durerile ei din lăuntru, maistrul chirurg care-a amputat deja Basarabia să amputeze şi Dunărea în tot lungul ei.

Să nu ne mai îndoim că d. Brătianu care la început părea contrar revizuirii şi care poate şi azi e în teorie contra, o primeşte ca espedient practic pentru a distrage atenţia ţării de la cele ce fără ştirea, ba fără prezenţă chiar a Parlamentului, se vor face în cestiunea Dunării. Petecul roşu al reformelor electorale scos din buzunarul de demagog desculţ al veneticului C.A. Rosetti va ameţi

---

ochii şi mintea acestei ţări când se va înstrăina de sub a ei suveranitate apa ei de căpetenie şi brâul neatârnării ei, Dunărea.

Şi pentru ca această ameţeală să fie completă, pentru ca celor persecutaţi să nu le rămâie nici tronul, azilul acela care preface statul într-o instituţie dumnezeească, bărbatul care-l ocupă pleacă în străinătate, încât, daca ţara în momentele acelui interregn s-ar grămădi la treptele tronului cerând dreptatea ce i se cuvine, când şi-ar ridica ochii ar vedea cu uimire că persoanei suveranului i s-a substituit alţii şi că mutra de maimuţă a unui paiaţ roşu rânjeşte cu ironie din înălţimea pângărită .

În timpul în care regele va lipsi se va face cea din urmă şi cea mai desperată încercare de-a stoarce, dintr-o ţară liberă încă, o adunare de creaturi capabile de-a transige asupra tuturor

intereselor ei. Organizatorii alegerilor d-lui Brătianu, Chiriţopolii, Anastasii şi Simuleştii, sunt cunoscuţi îndestul prin actele lor de călăi pentru ca [să] nu se desemne în ochii fiecăruia mizeriile şi atrocităţile viitoarelor alegeri.

Pe mâna acestor oameni de rând, fără conştiinţa şi fără pudoare, se lasă ţara întreagă, cu siguranţa că, atunci când aceşti bandiţi vor atenta la onoarea şi la averea oamenilor, aceştia vor fi prea mult preocupaţi de soarta lor proprie pentru a mai gândi la păstrarea hotarelor ţării.

Nu! Rezistenţa cu care se laudă precupeţul de hotară de la Livadia nu va avea niciodată loc; niciodată dorobanţul nu-şi va încărca arma pentru a apăra Dunărea; războiul pe care străinătatea ni-l declară se va purta acum; mandatul de executare cu mâna armată [î]l are d. I. Brătianu; opoziţia este oastea care, om cu om, va fi atacată de creaturile sale nenumărate până ce, în sfârşit, va cădea ceea ce ilustrul C.A. Rosetti numea Plevna reacţiunii, până ce, cu paralizarea celui din urmă om liber, ţara aceasta se va putea precupeţi petec cu petec în schimbul favorii oferite de străinătate de-a rămânea Caradalele esploatatoare pe de-a pururea.

De dimineaţă se cunoaşte ziua. Deja Senatul, fără a cunoaşte Tratatul de la Londra sau modul cum guvernul a apărat cestiunea Dunării, a dat un vot de încredere propus de acel cadavru moral, ale cărui virtuţi în discompunere au dezonorat orice guvern căruia i-au servit.

Senatul deci, aprobând purtarea d-lui. Brătianu, care şi azi este exact aceeaşi individualitate ceea ce era şi la 1881, n-a făcut decât să consimtă la anteproiectul modificat de delegatul Franţei, ale cărui puncte de căpetenie guvernul a găsit că e *nimerit* şi *la timp* de-a le concede acum doi ani încă D. Brătianu va îngriji ca Adunările viitoare să aibe exact fizionomia Senatului actual.
[6 martie 1883]

[„ONORABILII CONFRAŢI...”]

Onorabilii confraţi de la ,,Românul” au sarcina ingrată de-a lua apărarea prinţului Dumitru Ghica, căruia noi i-am bănuit purtarea d-sale din Senat şi n-am prea pus vorbe pe ales pe hârtie cari să-i placă, ci le-am pus aşa grămadă, cum le spune românul când se supără, i-am vorbit de bojoc bunăoară, n-ar fi cu supărare cinstitei feţe a măriei sale că de! nu se cade să zici aşa vorbă din topor când stai faţă cu - un om de neam, şi cam după neam merg toate.

Dar ne-am gândit şi noi că unu-i adevărul, oricum l-ai spune, şi, văzând purtarea prinţului în aceste zile de cumpănă, ne-am zis: Ei, cui nu i-ar plăcea să trăiască mereu ca găina la moară şi ca popa la zile mari? Dar nu merge; mai sunt şi altele în lumea asta.

Ori tăceaţi , ori ziceaţi ceva mai bun decât tăcerea, iată sfatul ce l-am da confraţilor de la ,,Românul”.

Căci faţă cu prinţul îndeosebi, poziţia noastră este, din nefericire pentru d-sa, atât de lesnicioasă încât parcă ne-ar zice: Vino lupe de mă mănâncă de-a gata.

Iată ce ne 'nşiră „Românul”:

> E un merit ca un conservator să adopte principiile liberale, să se conforme ideilor secolului ŞI să meargă cu progresul.

Dar oare, dac' ar înţărca murgana , tot cu progresu - ar merge? Şi-o să 'nţarce-odată , pasămite că nu sunt în toate zilele Paştile şi atunci s-or convinge şi confraţii că unii sunt prietenii mesei alţii ai nevoii .

Dar să lăsăm aceste că înainte mult mai este.

Ce mai zice „Românul”?

> Cine a uitat că ilustrul Thiers a fost unul din cei mai îndârjiţi conservatori ... şi totuşi, în ultimii ani, Thiers a fost susţiitorul cel mai devotat, chiar întemeietorul Republicei. Zisu-i-a cineva pentru aceasta ,,c-a avut un bojoc servil în locul inimei” cum se degradă la noi ,,Timpu1 ” a o zice unui din patrioţii cei de mai de frunte ai României? Nu! compatrioţii l-au respectat . . . şi amar l-au plâns când au ajuns la capătul zilelor.

Şi nouă ne-ar veni a plânge ... dar de halul în care a ajuns prinţul. Ni se pare că-i o mică deosebire. Nu-i vorbă, e mai de neam prinţul decât bătrânul Thiers, dar în celelalte nu prea e potriveală, între a primi faptul îndeplinit al Republicei şi între a ajunge staroste de Fundeşti, vătaf de romai cum s-ar zice, e o deosebire cât cerul de pământ, pe care vom dovedi-o mai la vale.

Ia s-o luăm pe rând.

Faţă cu propunerea de reformă a Constituţiei, opoziţia s-a opintit din răsputeri să facă, ca şi de astă dată, lucrurile să se petreacă cum s-au mai petrecut înainte. O constituţie e de-a puterea [a] fi privită ca un pact între partide, iar partidele reprezentând ele însile grupuri de vederi şi de interese ale unui şi aceluiaş popor, e învederat că împăcarea şi înţelegerea între ele e o împăcare de vederi şi interese în care mai lasă unul, mai lasă celălalt , pentru că lucrul să se hotărască cu judecata, nu cu lopata.

Aşa s-a urmat totdeuna la noi şi, când mi s-a urmat aşa, bucluc a fost ş-am mers din rău în mai rău.

Şi acum e vorba de modificarea Constituţiei, a acelui pact statornicit între toate partidele, între toate interesele pe de-o parte, între Coroană şi puterea statului pe de alta. Dar d. Brătianu vrea acum ca nu toţi, ci numai oamenii d-sale, parveniţi de ieri, de alaltăieri, Fundeştii şi Caradalele, toată plebea aceasta înţolită nu prin muncă, ci prin politică şi numai prin politică, să realizeze o reformă care să-i dea toată ţara pe mână, cu mic cu mare.

D. Brătianu are mania de-a persecuta pe omul liber şi neatârnat, pe omul care are curajul de-a spune verde ce are la inimă, pe omul ce trăieşte din seul lui şi nu i-i ruşine să zică: Iartă-mă, nu e cum spui d-ta, ci cum spun eu. Aceasta-i sportul d-lui Brătianu, patima d-sale de vânătoare, pentru ca, deşert cum e, nu vede că paralizarea oricărui om liber e o pagubă pentru ţară şi, despot cum e, ar vrea ca toată lumea să fie păpuşă în mâna d-sale, adică toată lumea să fie ceea ce e bezedeaua astăzi.

Ei, nu merg lucrurile aşa de lesne !

În şedinţa Senatului de la 4 martie, d. general Florescu a espus cu tonul său bărbătesc, limpede, fără încunjur ceea ce vrem, ceea ce ţara vrea.

> Opoziţiunea s-a adresat la guvern, s-a adresat la majoritatea Senatului şi a implorat atât pe Senat cât şi pe guvern să înlăture cestiunea revizuirii, căci numai astfel am putea corespunde la apelul de înfrăţire făcut de preşedintele Consiliului, care, în contrazicere cu sine însuşi, aruncă între noi tăciunele discordiei. M. Sa Regele are drept după Constituţie a nu adera la această inoportună, ca să nu zic periculoasă, operaţiune a revizuirii Constituţiunii. Patru deputaţi şi senatori, d-nul Kogălniceanu, d. Vernescu, d. Catargiu şi cu mine, vechi consiliari ai tronului, am cerut audienţă ca să spunem M. Sale că în împrejurările de faţă, e bine să se amâne revizuirea Constituţiunii şi daca M. Sa nu ne-ar fi aprobat, căci nu avem pretenţiunea de a fi infalibili , să rugăm respectuos ca cel puţin să ia măsuri pentru ca să ne asigure libertatea alegerilor. Dar nu numai n-am fost primiţi, dar încă ni se răspunde de mareşalul palatului că nici nu supune M. Sale cererea noastră, fiind contrarie unui oarecare articol din regulamentul Curţii.
>
> Iată răspunsul textual care l-am primit . . .

Aş, răspuns ! A mai putut cineva să citească vreun răspuns ! Cui [î]i sări ţandăra aci decât prinţului Dimitrie Ghica ? A avut cineva cap să vorbească de răul d-sale !

> Regulamentul nu-i dă voie să vă dau voie să vorbiţi. Nu pot lăsa să se amestece în dezbaterile noastre tronul! Nu pot permite asemenea discuţiune! etc. etc.
>
> Ho, ţară ! că doar nu dau tătarii !

Apoi ia să vedem, mă rog, oare în ocaziuni absolut şi exact analoge cu cea de faţă, fost-a tot acest d. Dimitrie Ghica atât de ... susceptibil. Se ştie că susceptibilitatea e slăbiciunea d-sale, bat-o norocul !

În 1879 revizuire. Pericole din afară.

Astăzi revizuire. Pericole din afară Exact aceeaşi situaţie.

La 8 martie 1879 cu ocazia discuţiunii asupra citirii a doua a propunerii de revizuire, opoziţiunea, în cap cu nimeni altul decât cu prinţul Dimitrie Ghica, depune pe biroul Senatului o moţiune pe care-o publicăm într-altă parte în întregul ei pentru iubitorii de asemenea lucruri, dar din care estragem aci următoarele:

> 3. Principala din aceste garanţii (pentru revizuire) este punerea naţiunii, a tuturor partidelor şi grupurilor politice din ţară, în poziţiunea d' a putea liber şi independent a-şi alege mandatari în viitoarele Camere de revizuire.
>
> 4. Această asigurare, datorită liberei espresiuni a votului, nu se poate avea decât: fiind în capul guvernului un minister compus din reprezentanţii deosebitelor partide din ţară.
>
> 5. Cu un asemenea minister şi în asemenea condiţiuni naţiunea a procedat la facerea Constituţiunii din 1866 şi astfel acestui fapt, că pactul nostru fundamental a fost nu espresiunea unui partid, ci o lucrare naţională la care-a luat parte toate

---

partidele politice, sub conducerea *unui guvern format de reprezentanţii acestor partide,* acestui mare fapt se datoreşte respectul ce naţiunea română păstrează pentru această Constituţiune . . .

6. *În asemenea condiţiuni şi cu un asemenea minister* se cuvine dar a se face şi revizuirea acestei Constituţiuni , care iarăşi trebuie să fie rezultatul liber şi ne]mpiedecat al vieţii naţionale, iar nu ... *espresiunea unui singur partid condus de-un minister escluzivist . . .*

Senatul, rostind în faţa ţării şi *a tronului* aceste principii, înaintea dizolvărei sale de drept, crede a împlini o ultimă şi mare datorie de constituţionalism.

Cine credeţi d-voastră c-a iscălit cel întâi această ultimă şi mare datorie *de* constituţionalism?

Cine alt decât prinţul Dimitrie Ghica ?

Va să zică pe-atunci se cereau garanţii de libertatea alegerilor, se cerea un guvern compus din reprezentanţii tuturor partidelor, nu espresiunea unui singur partid, condus de-un minister esclusivist . Mai mult: se făcea apel la *tron,* ca o ultimă şi mare... etcetera .

Şi s-a *citit* propunerea în Senat şi a fost pusă la vot chiar !

Cine le cerea toate acestea ?
Prinţul Dimitrie Ghica.
Astăzi... ?

... nu pot permite asemenea discuţiune! nu pot lăsa să se amestece tronul în dezbaterile noastre.

Dar ceva şi mai nostim .
Precum [î]l vedem azi ocupând între nenumăratele prezidenţii posibile şi imposibile şi pe aceea a comitetului nostru roşu, tot astfel, la 1879 ce putea fi decât... *tot prezident,* dar al comitetului central al opoziţiei, se 'nţelege .
În această calitate adresează urbi *et orbi* alegătorilor din toată ţara un apel pe care îngăduitorul cititor [î]l va găsi într-altă parte, dar din care estragem aci următoarele:

Trebuie să căutăm salvarea intereselor noastre sociale şi politice în unirea şi cooperarea noastră a tuturor . . .
Cunoaştem cu toţii starea grea şi nemulţumitoare în care se află astăzi ţara atât sub raportul politic esterior cât şi sub raporturile interioare. *Ne temem cu toţii că alte pericole şi mai mari s-ar putea ivi pe viitor, de natură a compromite chiar existenţa noastră naţională.* (Ca azi !)
Opoziţiunea din Senat, conservatoare şi liberal moderată şi de toată nuanţele politice moderate strânse împreună, a făcut în ziua de 8 martie *un apel la unirea tuturor partidelor . . .*
La acest apel nu a voit să răspunză partidul radical! .. .
Aceasta trebuie să ne 'ngrjească ... Reprezentaţiunea viitoare a ţării să fie espresiunea *nu a unui singur partid, ci a tuturor intereselor şi opiniunilor ţării.*
Garanţia pentru libertatea viitoarelor alegeri nu o mai putem avea în compoziţiunea şi imparţialitatea guvernului actual, nici în deprinderile sale.

Acelaş guvern, aceeaşi compoziţiune , aceeaşi lipsă de imparţialitate, aceleaşi precedente fatale în politica dinlăuntru şi din afară şi cu toate acestea ?. . . Cu toate acestea...

e un merit ca un conservator să adopte principiile liberale.

Curios merit !
De unde, sub acel apel la alegători, prinţul era subsemnat, încă alături cu d-nii G. Gr.Cantacuzin, Al. Orăscu, gen. Tell, gen. Florescu, pr. Ştirbei, Dim. Vioreanu , G. C. Filipescu, V. Boerescu, azi ?
Azi îl vedem tot *prezindent,* se 'nţelege , dar iscălit alături cu d. Fundescu, care şi-a mâncat biserica, cu onor. Costinescu, a cărui îmbogăţire din nimic şi peste noapte ar merita cercetări din partea judecătorului de instrucţiune, cu d. Teodor Chiriţă , ceprăzar şi vizitiu la droşca cu care-a fost deportat Vodă Cuza, cu onor. Sergiu (recte Sarkez), cu plagiatorul şi cumulardul dr. Romniceanu , cu vestitul Scrurie , başbulucbaşa al masalagiilor , în sfârşit cu toată tagma
Ei, degeaba ! La rău hal a ajuns prinţul Dumitru Ghica. La aşa, hal încât vulpea cea fină de C. A. Rosetti râde 'n pumni de această comedie, dar telegrafiază foarte serios: *,,Ca propuitor al revizuirii,* nu pot şi nu trebuie să fiu membru al nici unui comitat electoral", deci nici al celui prezidat de prinţul.
Un singur sfat mai rămâne să-i dăm prinţului. Acu, de ! s-a mântuit şi trebuie să se obicinuiască cu împrejurările în comitatul electoral pe care-l prezidă se vorbesc mai multe limbi pe care prinţul nu le-o fi pricepând , de pildă romaica a onor. Fundescu. D. dr. Barbu Constantinescu care, în calitatea sa de filolog şi filantrop, s-a ocupat şi de această ramură obscură a limbilor arice, i-ar putea da lecţiuni prinţului, foarte folositoare pentru a se înţelege în noul mijloc social în care-a intrat.
[16 martie 1883]

[„NU ESTE CESTIUNE..."]

Nu este cestiune cu care să se laude guvernul roşu mai mult decât cu cestiunea financiară. În toate situaţiunile financiare pe care le prezintă pe fiecare an Adunărilor, în toate expunerile ce fac la proiectele lor de legi financiare, în toate discursurile lor din Cameră, în raporturile lor asupra bugetelor şi acum chiar, în manifestul pe care îl adresează alegătorilor, defăimează pe partidul conservator şi asurzesc lumea cu laudele ce-şi adresează. Susţin cu sfruntare: Am moştenit de la conservatori financiele statului zdruncinate, le-am adus în stare înflorită; ei echilibrau bugetele lor cu împrumuturi, noi avem bugete cari ne dau pe fiecare an excedente ; ei sporeau impozitele, noi le micşoram . De nenumărate rânduri li s-a răspuns şi li s-a demonstrat netemeinicia arătărilor lor.
Fiindcă însă în ,,Românul" de mai zilele trecute se revine iarăşi asupra aceloraşi acuzaţiuni şi laude, ne propunem azi a face un extract din chiar situaţiunile prezintate de dânşii, pentru a arăta alegătorilor cu ţifre împrumuturile reale ce roşii au făcut în timpul guvernării lor pentru a acoperi cheltuielile lor bugetare nemăsurate şi atât de mult sporite prin pensiuni reversibile, cheltuieli diplomatice şi lefuri la favoriţi, precum şi suma colosală la care au suit datoria publică.

Din nenorocire pentru ţară suntem siguri ca această stare de lucruri se va termina prin o catastrofă; cu dispariţiunea numerarului şi înlocuirea lui cu bilete de hârtie se mai acoperă încă pentru moment prăpastia vistieriei, dar publicul a început să se resimtă. Nu este o operaţiune pe care dânsul are a o face care să nu-l îndatoreze la un impozit de cel puţin 2%, şi nu un impozit anual, ci un impozit care se reproduce la fiece operaţiune. Agio pe care îl are aurul în pieţele noastre este astăzi de 2 1/ 4%; tendinţe sunt de a-l vedea sporind, iar nicicum scăzând. Compare-se această stare cu epoca de subt conservatori, când, ca să se cumpere aur, se plătea cel mult 1/ 4%.

Dar, cu vestita scădere a rublelor , câte sume d. Sturza n-a luat din buzunarele oamenilor, cu ce impozit colosal nu i-a lovit ! Bietul contribuabil primea de la stat rubla cu. 4 lei şi statul i-o reprimea cu 3 1/ 2 lei; adică statul subpunea în profitul său pe bietul contribuabil la peste 14%. Scump plăteşte nenorocitul alegător fericirea de a fi ţara administrată de d-nii Sturza, Câmpineanu, Gogu Cantacozino şi *tutti quanti !* Iacă impozitele ascunse puse de dânşii; de cele pe faţă nu mai vorbim.

Dar să venim la cestiunea echilibrării bugetului prin împrumuturi anuale. Şi aci aceeaşi procedare. Nu împrumuturi făcute pe faţă, ci împrumuturi făcute pe furiş; doar nu se vor descoperi de burtă verde .

Ca să ne dăm seama lesne de fapt, să aplicăm sistema la particular. Dacă am un venit prezumat de 1 000 galbeni pe an pot cheltui fără pagubă aceeaşi sumă, cu condiţiune ca mia de galbeni să intre exact în casa mea până la finele anului. Dacă însă nu ar intra până la finele anului 1 000 galbeni ci numai 750 şi cheltuiala mea anuală nu se poate înlătura, pot recurge la expedientul de a mă împrumuta timpural suma ce-mi lipseşte, de 250 galbeni, cu condiţiune însă ca îndată ce voi încasa aceşti bani să achitez împrumutul ce făcusem, de 250 galbeni. Daca însă, în loc ca să plătesc în anul în care îmi intră acei buni datoria ce contractasem , [î]i întrebuinţez la alte cheltuieli, de lux sau de desfătări ale mele, pentru care bugetul meu anual nu-mi dă resurse, risipesc averea mea şi mănânc capitalul meu.

Acest adevăr, simplu de priceput de fiecine, a servit de principiu la prescripţiunile legii noastre de contabilitate , care regulează afacerile financiare ale statului şi prescrie ca rămăşiţele să nu serve la echilibrarea bugetului. Pe baza acestui principiu d-l general Manu, pe care ,,Românul" îl citează în numărul său de alaltăieri, a făcut o critică d-lui ministru de finanţe din 1876, când a combătut împrumutul ce cerea. Unindu-ne cu citaţiunea ,,Românului", să ne dea voie acest ziar, care vede paiul în ochiul adversarului său şi nu vede bârna din ochiul său propriu, să-l aplicăm şi la cestiunea roşiilor de la 1877 încoa.

Este dar constant că rămăşiţele din venituri ale anului precedent, când se încasează în anii următori, se fac venit al acestor ani, însă nu pentru echilibrarea acestor bugete, ci pentru plata mandatelor reportate şi neplătite din acei ani, şi excedentul care ar rămânea pentru plata datoriilor ce ar fi fost contractate spre a face faţă momentan la neajunsul din venituri. A face altfel este a se împrumuta şi a se împrumuta ascuns pentru cheltuieli bugetare şi a spori datoria publică.

Iacă sumele împrumutate astfel de guvernul roşu şi care în definitiv au constituit datoria de 30 milioane pe care nu i-a fost ruşine a o pune cu perfidie în spinarea moşteniri de la guvernul conservator:

În anul 1877 rămăşiţe împlinite ..... lei	4	689
Se scad credite reportate şi plătite ..... lei	337	
Escedent pe care roşii l-au *împrumutat* pentru a plăti	1	381
cheltuielile lor bugetare din 1878 ..... lei	355	
În anul 1878 rămăşiţe împlinite		
Se scad credite reportate şi plătite.....	3	307
Escedent pe care roşii l-au *împrumutat* pentru a plăti	982	
cheltuielile lor bugetare din 1879	7	959
În anul 1879 şi trei luni din 1880 rămăşiţe împlinite ...	394	
Se scad credite reportate şi plătite	1	837
Escedent pe care *roşii l-au împrumutat* pentru a plăti	718	
cheltuielile lor bugetare din 1880.		
În anul 1880-1881 aprilie rămăşiţe împlinite	6	121
Se scad credite reportate şi plătite	676	
Escedent pe care roşii l-au *împrumutat* pentru a plăti	12	901
cheltuielile lor bugetare din 1881	028	
În anul 1881—1882 aprilie rămăşiţe împlinite .... lei	5	322
Se scad credite reportate şi plătite	261	
Escedent pe care roşii l-au *împrumutat* pentru a plăti		
cheltuielile lor bugetare din 1882	7	578
În anul 1882—1883 aprilie rămăşiţe prevăzute în	767	
buget	16	456
spre a se încasa în 1883	224	
Roşii *au făcut* dar în cursul a şapte ani *un împrumut*	1	974

real 901
de ..... lei
La care adăogând împrumutul cu bilete ipotecare de... 14 481
lei 323
şi cel de la Casa Rurală cu ocazia convertirei .....lei 6 476
Împrumut de 018
1 944
912

4 531
106

5 000
000

41 020
854
26 200
000
4 000
000
71 220
854

ceea ce reprezintă un împrumut anual de peste 10 milioane.

Consecuenţa firească a acestui mod de administrare este sporul peste măsură a datoriei publice. Într-adevăr, iacă situaţiunea deplorabilă a acestei datorii: la finele anului 1877, prin urmare la epoca pe care roşiilor le place a o desemna ca epoca când au moştenit pe conservatori, datoria publică era

De 515 490
La 1 aprilie 1882 această datorie publică este de 270
.... 592 191
plus renta, parte emisă şi parte a se emite de peste 007
Adică *un spor* de 134 000
000
727 191
007

Bilanţul roşiilor este dar în timp a ultimei guvernări a lor de şapte ani:

Împrumuturi făcute peste 71 milioane.

Datoria publică sporită cu peste 211 milioane; şi în schimbul acestor bani ce ne-au dat? Inundarea ţării cu bani de hârtie.

Faţă cu aceste ţifre *exacte* mai lăudaţi-vă ! Masca vi s-a rupt.

[3 aprilie 1883]

[„ÎNTR-UNA DIN REVISTELE NOASTRE...”]

Într-una din revistele noastre de acum o săptămână zisesem că rămăşiţele de venituri ale anului precedent, când se încasează în anii următori, se cuvine fără îndoială să fie înscrise ca venituri ai acestor ani; însă *nu* pentru echilibrarea bugetelor curente, ci pentru plata mandatelor reportate şi neplătite din trecut, iar escedentul ce-ar rămânea cată a se întrebuinţa pentru plata datoriilor ce-ar fi fost contractate provizoriu şi cu care s-au făcut faţă la neajunsul momentan care-a avut loc asemenea în trecut.

Guvernul actual n-au urmat astfel.

În loc de-a plăti cu rămăşiţele împlinite fie mandate reportate, fie datorii contractate provizoriu, adecă în loc de-a plăti cu rămăşiţe de venituri rămăşiţe de cheltuieli, d-lor au plătit cu ele cheltuieli curente, nepreocupându-se deloc de împrejurarea că aceste sume, încasate ca venit perceput asupra trecutului, corespundeau cu datorii temporare contractate în trecut.

Dar se 'nţelege că cine ia un fond destinat pentr-un anume scop, pentru plata unei anume datorii din trecut, şi-l întrebuinţează într-altă parte sau [î]l priveşte ca un spor de venit şi ca un motiv pentru sporirea cheltuielelor sale *actuale,* acela rămâne dator cu fondul acesta abătut de la destinaţia lui.

Astfel an cu an, cheltuind rămăşiţele pentru alte destinaţiuni decât cea firească, a plătirii rămăşiţelor de cheltuieli, guvernul s-au împrumutat în realitate pân' acum cu 71 220 854 lei, ceea

ce reprezintă un împrumut anual de peste 10 milioane.

Consecuenţa firească a fost sporirea datoriei publice.

La 1877 totalul datoriei publice era 515 490 270;

Astăzi, emiţându-se renta pe deplin, va fi de 727 191 007.

Deci o sporire enormă a datoriei publice în câţiva ani, cu suma de aproape 212 milioane şi împrumuturi făcute de peste 71 milioane.

Aceste cifre, a căror exactitate e confirmată de situaţiunile oficiale publicate pân' acum , nu se pot tăgădui de nimenea.

Un buget e ca o ecuaţiune . Suma termenelor din membrul întâi, venitul, trebuie să fie egală cu suma termenilor din membrul al doilea, cheltuiala, pentru ca ecuaţiunea să fie exactă. Daca însă cheltuielele s-au făcut toate în realitate, adecă toţi termenii din membrul al doilea s-au sleit, fără ca veniturile să se fi încasat toate, cestiunea ce ni se impune este daca termenii neîncasaţi sunt încasabili , daca ei reprezintă drepturi reale şi constatate ale statului, a căror percepere a fost întârziată momentan sau amânată din cauze anormale. Daca rămăşiţele sunt reale, ecuaţiunea rămâne exactă; un deficit real nu e cu putinţă. Ceea ce se poate ivi este un deficit momentan, care s-acopere lesne c-un împrumut provizoriu, dar care împrumut trebuie plătit numaidecât, îndată ce termenii restanţi au fost încasaţi , întâmplă-se aceasta în orice moment ulterior.

Neţinând seamă de acest principiu şi luând aparenţele unor strâmtorări momentane drept realitate constantă, s-au născut legenda Strat, a căreia veracitate a contestat-o din capul locului nu numai foaia aceasta, dar şi Parlamentul de pe atunci.

Pentru a ne lămuri lucrul prin o figură, să ne 'nchipuim bugetul unui an sub forma unei cumpene cu cele două talere sau terezii. Pe unul din talere se pun deodată cheltuielele, devreme ce ele sunt de mai 'nainte sigure, pe talerul opus se pun veniturile ca contragreutăţi , în măsura în care se 'ncasează . Se poate deci ca la sfârşitul anului veniturile să nu se fi încasat toate, se poate ca NU toate contragreutăţile corespunzătoare să se fi aşezat în talerul opus, şi cumpenele nu sunt în echilibru. Cestiunea e însă: *există* în realitate acele contragreutăţi ? Evident că existau şi o dovadă despre aceasta e că s-au încasat în anii următori sub forma de rămăşiţi . Era vorba însă ca cu aceste rămăşiţi să se echilibreze cumpăna anului trecut:, nu aceea a anului următor. Însă, oricât de dezechilibrată s-ar fi arătat cumpăna unui an trecut prin întârziare de încasări, dumnealor, în loc să acopere golurile prin rămăşiţele ce se încasau în mod retardatar , iau aceste venituri târzii, cari nu sunt decât echivalentul unor cheltuieli trecute, şi le trec în bugete curente, le privesc ca pe un spor de venit curent, care le dă ocazie de-a spori şi cheltuielele curente, iar datoria din trecut rămâne datorie.

Vom da un exemplu şi mai clar. Să ne 'nchipuim că în anul 1870 statul, pentru a zidi o şcoală care costă 1 000 franci, a vândut un pământ cu 1 000 franci. Cumpărătorul pământului întârzie cu plata din cauze independente de voinţa lui; statul se 'mprumuta c-o 1 000 de franci în aşteptarea de a încasa suma de la debitor şi zideşte şcoala. Iată o datorie contractată pe deplin acoperită prin creanţa datornicului . În 1871 vine alt guvern şi zice: datoria contractată de stat pentru a zidi şcoala rămâne datorie, iar mia de franci, luată de la debitor , se consideră ca un spor de venituri al anului 1871 şi se cheltuieşte pentru altceva. Iată politica financiară a roşiilor. Neplătind nici o obligaţiune din trecut cu rămăşiţe încasate cari priveau trecutul, au ajuns să ridice legenda Strat în acuzătoare perpetuă a finanţelor predecesorilor lor, contând se 'nţelege pe aversiunea pe care-o are publicul mare pentru orice cestiune de cifre.

Dar creditul statului s-a urcat, ni se zice. Permite-ni-se a observa aci că ridicarea creditului unui stat se datoreşte arareori guvernanţilor, în împrejurările cele mai dese însă unor consideraţiuni cu totul [de] altă natură Statul Peru a câştigat un credit public enorm în urma descoperirii sedimentelor de guano , care-a scăzut în măsura în care sedimentele au fost esploatate şi esportate . Dar în genere sunt o sumă de împrejurări care contribuie la urcarea sau scăderea creditului unui stat fără ca el să aibă vreun merit la aceasta şi prea adeseori situaţiunea politică generală e determinantă în asemenea lucruri. În preziua unui război creditul tuturor statelor se scumpeşte; când sunt perspective de pace, el se iefteneşte .

Daca ar fi să căutăm mai deaproape cauza sporirii creditului României, le-am spune confraţilor că, întru cât priveşte poporul nostru, n-am avea tocmai multe motive de-a ne bucura. Creditul mai poate spori şi în cazul când pieţele străine ar spera a vedea România prefăcându-se într-o colonie internaţională de elemente economic mai înaintate, cari vor putea plăti în viitor

---

ceea ce românul n-ar putea plăti azi, adecă când acesta ar zice: Datoriile contractate le va plăti viitorul proprietar suplantat, daca nu le va putea plăti actualul proprietar al României. Lucrul e indiferent pentru venetici, precum şi pentru capitalurile internaţionale, nu e însă indiferent pentru acela care nu înţelege raţiunea de-a fi a unei Românii fără români, fără acest element etnic specific, altul decât cele ce-l înconjură. Se 'nţelege că o Turcie populată de germani şi-ar plăti lesne datoriile, dar credem că lucrul n-ar fi indiferent pentru turc.

Ei bine, imigraţiunea necontenită de elemente străine este una din cauzele constante ale urcării creditului statului român. Dar n-avem nici un motiv de-a ne bucura de această împrejurare.

Dar să venim acum la maniera de-a discuta a confraţilor.

Teoria pe care am espus-o mai sus le dă ocazie să zică:

Aceste cuvinte dovedesc grosolana *ignoranţă* a organului conservator în ceea ce priveşte administrarea finanţelor şi comptabilitatea etc.

Să admitem un moment că în adevăr n-am cunoaşte deloc legea de comptabilitate. De când necunoaşterea unor dispoziţiuni de administraţie financiară constituie o stare de ignoranţă ? Ignoranţa consistă în a nu cunoaşte legile naturii şi legile minţii noastre proprii astfel cum ele se reflectă în ştiinţele exacte, nu însă a nu cunoaşte paragrafe de dispoziţii eventuale, croite de oameni, cari azi sunt unele, mâne altele. Dar se 'nţelege , cele patru clase primare cari redijează ,,Românul" vor pricepe mai bine ce e ştiinţa, ce neştiinţa.

Amintim confraţilor ceva, îndealtmintrelea cunoscut de toată lumea, că *adevărul* este acela care doare pe oameni, nu neadevărul. Când se prefac a fi atât de naivi de-a ne numi pe noi ignoranţi, o să zâmbim: afirmarea nu ne supără. Oricât de mică închipuire ne-am face despre valoarea sau întinderea cunoştinţelor noastre, ceea ce ştim e ca fiecare din noi, individual vorbind, a muncit mai mult în privinţa asta în viaţa sa decât tot personalul de redacţie al ,,Românului" la un loc.

Şi în fine, c-un aer triumfător, „Românul" conchide să citim art. 63 et sq. din legea comptabililăţii generale a statului unde se spune că ,,după ce exerciţiul unui an bugetar e închis, rămăşiţele lui se trec ca venituri în anul viitor".

Exact ceea ce am zis şi noi în numărul de la 3 aprilie şi la începutul acestor şiruri... numai cu un adaos: ,,se trec ca venituri ale anului viitor, cu rezerva de-a se plăti cu ele datoriile corespondente din trecut".

[12 aprilie 1883]

[„DE MULTE ORI AM SUSŢINUT..."]

De multe ori am susţinut în acest ziar că partidul pretins liberal constituie o adevărată societate de esploatare a credulităţii publice, care vinde publicului naiv vorbe frumoase şi fraze sforăitoare şi primeşte în schimb realităţi sunătoare sub formă de lefuri, diurne, pensiuni, recompense, misiuni etc. Am avut curiozitatea să răsfoim bugetul, sau mai bine zis numeroase şi variate bugete, şi iată rezultatul necomplect încă, fiindcă multe ne-a scăpat, al investigaţiunilor noastre.

Supunem această mică lucrare statistică bieţilor contribuabili cari, suntem siguri, au primit pentru sărbătorile Paştilor biletul galben cu 4 şi 6 zecimi adiţionale ale d-lui perceptor al guvernului liberal şi ultraliberal de averea publică şi, pe când săracul muncitor adună leu cu leu ca să poată potoli setea acestui Gargantua nemilostiv , sunt alţi contribuabili, mai favorizaţi de soartă, cari nu numai sunt păsuiţi, dară cărora li se distribuie diurne, pensiuni, lefuri, jetoane de prezenţă şi neprezenţă , tantieme etc. ale deosebitelor stabilimente de favoritism create tot cu banii celor dintâi anume pentru aceşti din urmă, pentru a-l îmbogăţi şi a le înlesni mijlocul de a-şi zidi palaturi pentru dânşii şi rudele lor. Dăm un mic rezumat de aceşti favorizaţi, în capul cărora nu vom uita a pune, *a tout seigneur tout honneur* pe baizadeau Mitică.

1. Luminăţia *sa prinţul Dim. Gr. Ghika*
   1. Efor la spitalele civile din Bucureşti 6 000
   2. Preşedintele consiliului d' administraţie şi al comitetului dirigent al Societăţei d' asigurare Dacia - româna : ....
      a) Tantiema în consiliul d' administraţie 6 548

	b) [Tautiema în] comitetul dirigent.....	15 280
	c) Jetoane de prezenţă.....	600
		22 428
3.	Preşedinte în consiliul d-administraţie al căiei ferate Lember Cernovitz-Iaşy, jetoane de prezenţă	1 000
4.	Preşedinte în consiliul d-administraţie al Societăţii de Construcţiuni, jetoane de prezenţa	1 000
	Preşedinte în consiliul d-administraţie a1 Creditului Fonciar Rural, jetoane de prezenţă	3 000
5.	Preşedinte în consiliul d-administraţie al Regiei Tutunurilor şi al Sărei, jotoane de prezenţă	800
6.	Preşedinte în consiliul d-administraţie al Domeniilor Statului, jetoane de prezenţă	800
	Preşedinte al Senatului cu diurnă, în pespectivă	
7.	Preşedinte al Societăţii Funcţionarilor Publici, jetoane de prezenţă	60
		35 088

8.

9
.

2. Dimitrie Kariagdi

1.	Primar al Capitalei	12 000
2.	Pensionar al statului	11 000
3.	Deputat cu diurnă de doi galbeni pe zi, socotită pentru 6 luni ...	4 050
4.	Preşedinte al Creditului Fonciar Urban	3 000
5.	Preşedinte al Societăţii pentru învăţătura Poporului Român	?
		30 050

3. Petre Aurelianu

1.	Ministru de culte şi instrucţiune publică	30 000
2.	Directorul Şcoalei de Agricultură	8 880
3.	Profesor la Herestrău	4 996
4.	Deputat cu diurnă de 2 galbeni pe zi pentru 6 luni	4 050
5.	Membru al Academiei	?
6.	Membru în consiliul d-administraţiune al Societăţei Unirea, jetoane de prezenţă	600
7.	Membru în consiliul d-administraţiune al Societăţei Economia, jetoane de prezenţă	400
8.	Preşedinte al Consiliului general Ilfov	?
9.	Membru în consiliul d-administraţie al Regiei Tutunurilor şi al Sărei, jetoane de prezenţă	
10.	Membru. în consiliul d-administraţie al Societăţii Geografice	800
		?
		49 726

4. Dimitrie Sturdza

1.	Ministru de esterne	30 000
2.	Senator cu diurnă, în perspectivă	?
3.	Director al Creditului Fonciar Rural	18 000
4.	Membru al Oficiului Statistic	300
5.	Membru în consiliul d-administraţie la Regia Tutunutilor şi al Sărei, jetoane de prezenţă	800
6.	Preşedinte al Academiei	?
7.	Administrator al averei prinţului Mihail Sturdza (punem şi acest din urmă condei, fiindcă nu e permis ca un om al căruia timp trebuie să fie deplin absorbit cu atâte slujbe publice gras plătite ca să mai găsească timpul a se ocupa cu administrarea unei averi străine !)	30 000
		79 100

---

5. *Doctorul Râmniceanu*

1.	Membru la Comitetul permanent d' ilfov	8 400
2.	Deputat cu diurnă de 2 galb . pe zi pentru 6 luni	4 050
3.	Medic la Şcoala Militară	3 600
4.	Profesor de patologie	5 000
5.	Doctor la Spitalul de copii	8 400
		29 450

6. *Gogu Cantacozino*

1.	Director la Regia Tutunurilor şi al Sărei	20 400
2.	Membru la Consiliul d' administraţie la Casa de Depuneri	800
3.	Membru la consiliul d' administraţie al Domeniilor Statului	800
4.	Membru la consiliul d' administraţie la Creditul Fonciar Rural	3 000
		25 000

7. Colonel Nicolae Bibescu

1.	Vicepreşedinte al Senatului cu diurnă, în perspectivă ...	?
2.	Pensionar al statului	9 000
3.	Efor la Aşezămintele Brâncovineşti	12 000
4.	Membru în consiliul d' admimstraţie al Casei *de* Depuneri	800
		21 800

8. *Pană Buescu*

1.	Deputat cu diurnă de 2 galbeni pe zi pentru 6 luni	4 050
2.	Director al Societăţei d' asigurare Unirea	12 000
3.	Profesor la Herestrău , cu leafă şi diurnă	4 996
4.	Membru la Comitetul teatrelor	3 600
5.	Consilier ajutor la municipalitate	8 000
		32 646

9. *Theodor Ştefănescu*

1.	Director la Şcoala de Comerţ, anual lei	600
2.	Profesor	4 400
3.	Director la Banca Naţională	12 000
4.	Tantiema de la Banca Naţională	12 000
5.	Cenzor la Fabrica de hârtie (jetoane)	1 000
6.	Epitrop la biserica Negustori	??
	Total	30 000

Această listă nu este complectă; e greu a-i urmări în nenumăratele sinecuri în care se ascund patrioţii noştri şi desigur că am făcut multe omisiuni fără voie. Vom publica pe curând o listă nouă şi rugăm pe publicul contribuabil, din al căruia sânge se îngraşă aceste lipitori, să ne trimeaţă toate informaţiile trebuincioase. Cum vedem patriotismul a devenit un adevărat comerţ şi încă din cele mai lucrative, care, pe lângă altele multe, mai are şi acest avantagiu că nu plăteşte nici chirie, nici patentă, nici zecimi, fie comunali fie judeţene, nici are trebuinţă de vreun capital fie intelectual, fie bănesc.

Bon appétit , Messieurs .

[23 aprilie 1883]

[„REPREZENTAŢIA DE ASEARĂ...”]

Reprezentaţia de aseară de la Teatrul Naţional, dată în beneficiul d-lui Ştefan Iulian, a reieşit pe deplin. Sala era plină de un public ales.

Succesul serei l-a avut în mare parte beneficientul şi d-ra A. Welner , căreia trebuie să-i recunoaştem zilnic un progres mare.

În comedia *Iulian e blond sau brun?,* ambii, atât simpaticul Iulian, în rolul lui Sitaridis , cât şi d-ra Amelia , în rolul Sevastiţei , soţia lui, au avut momente din cele mai frumoase. De altminteri şi publicul a ştiut a-i răsplăti prin salve de aplauze, chemându-i de vreo trei ori. Comedia aceasta, de d. St. Velescu, a plăcut publicului.

Nu trebuie să uităm pe d. Mateescu, care şi-a îndeplinit ca totdeauna cu talent şi conştiinţiozitate datoria. Numai talentului său se datoreşte necăderea comediei Vila *regală,* a cărei nesfârşite monoloage plictisise publicul.

Atât pentru azi.

[5 mai 1883]

[„NU SE POATE TĂGĂDUI...”]

Nu se poate tăgădui că d-l Dimitrie Brătianu ştie să concentreze termenii, să ne dea chintesenţa situaţiunii anormale de astăzi în câteva cuvinte numai.

D-sa făcuse un apel către dl. I. Marghiloman — numit senator la Argeş — şi către prinţul Dimitrie Ghica — *numit* la Olt — ca să desiste de la nişte mandate stoarse prin ingerinţe guvernamentale.

D. Marghiloman a şi dat urmare acestui apel, adresând alegătorilor colegiului **II** de Argeş o scrisoare ale cărei cuvinte sunt cântărite c-o fină ironie:

> Vă mulţumesc pentru onoarea ce mi-aţi făcut numindu-mă reprezentantul d-voastră, reprezentant însă al unui judeţ *pe care nu-l cunosc,* care, probabil, *tot atât de puţin mă cunoaşte, aş* fi espus ori să nu împărtăşesc sentimentele mandanţilor mei, ori să tălmăcesc rău opiniunile lor. Datoria mea este deci să declin mandatul cu care m-aţi onorat ... *deşi nu-l solicitasem .*

D. Dimitrie Ghica însă - prinţul - a crezut că poate ignora cu desăvârşire îndemnul pe care i-l făcuse d. Dimitrie Brătianu, a crezut că nu este deloc *sub* demnitatea sa de-a fi *numit* senator de agenţii guvernului. Astfel asupra domniei sale se îndreptează concentric atât îndemnul d-lui Dimitrie Brătianu cât şi ironia scrisorii de mai sus şi ni-l arată într-o curioasă lumină.

Numitul de la Olt prezidează Senatul şi judecă acum în afacerea sa proprie.

Ca să vedem indecenţa cu care prinţul judecă oameni mai *statornici în* principii şi necăpătuiţi prin cumul de funcţii vom cita faptul următor.

La adresa prin care biuroul aşa numitului Senat l-a invitat pe d. Dim. Brătianu să ia parte la dezbateri d-sa a răspuns cu următoarea scrisoare:

Domniei sale d-lui Preşedinte al Senatului
Domnule Preşedinte,

Regret că s-a validat alegerea colegiului I de senatori de Argeş, alegere viciată prin ingerinţele guvernamentale, în contra căreia am protestat verbal şi prin scris. Protestarea mea s-a publicat şi în urmă *am refuzat de-a primi mandatul de senator ce* mi-a trimis preşedintele biuroului electoral.

Răspunzând la adresa no. 663 cu care m-aţi onorat, politeţa-mi face datoria să vă rog, domnule preşedinte, să cereţi de la Adunarea *ce* preşedeţi încuviinţarea d' a *declara vacant colegiul I de Senatori din Argeş. Să nu se crează însă prin aceasta că eu văz espresiunea voinţii ţării în o Adunare a cării membri în cea mai mare parte sunt aleşi în condiţiuni şi mai rele decât acelea în cari am fost ales eu şi din care s-au retras mai toţi aceia cari reuşiseră a pătrunde într-însa fără a fi delegaţi ai guvernului.*

Primiţi vă rog, d-le preşedinte, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.
D. Brătianu

Cu-n cuvânt:

O Adunare ai cărei membri sunt aleşi prin ingerinţe guvernamentale şi din care s-au retras toţi aceia cari reuşiseră a pătrunde într-însa fără a fi delegaţi ai guvernului, o asemenea Adunare nu este espresiunea voinţei ţării.

Nefiind espresiunea voinţei ţării, nu are dreptul a revizui Constituţiunea.

Scrisoarea e corectă în toate formele ei; nici un cuvânt în ea pe care lexiconul bunei-cuviinţe nu l-ar admite.

Cu toate acestea prinţul Dimitrie Ghica n-a voit să dea citire scrisorii pentru că*... termenii din ea sunt prea aspri.*

Ni se pare cu toate acestea că, în timpul din urmă, epiderma prinţului s-a solidificat atât de mult încât poate suporta termeni mai aspri decât cei de sus. Escesul de susceptibilitate pe care-l manifestează e pur şi simplu o prefăcătorie.

O observaţie finală.

Zilnic „Românul” revine la reţetele sale de modificare a Constituţiei şi cearcă a dovedi ba că opoziţia se contrazice, ba că d. Kogălniceanu îndeosebi a arătat necesitatea modificării ş.a.m.d.

Ne-ar fi uşor a discuta teoretic cu confraţii şi de a le arăta *in nuce* dezvoltarea dreptului public şi privat, la români bineânţeles , din începuturi şi până la 1700, când, împreună cu dinastia legală, s-au stins şi sufletul dreptului Românesc.

Ne-ar fi lesne a arăta cari sunt cerinţele timpului modern, cari direcţia de mişcare pe care poporul nostru ar trebui s-o aibă în viaţa sa publică.

Dar toate acestea sunt în realitate de prisos. Cele două bâlciuri de conştiinţe, din Dealul Mitropoliei şi din muzeul de mumii şi de exemplare zoologice împăiate , *nu au dreptul de-a revizui nimic.* Bună, rea, nu-i priveşte Constituţia cum pe noi nu ne priveşte China. N-au ajuns încă Ţepeluş şi Pelin să stabilească legea fundamentală a României.

Nu noi o zicem aceasta: *Papa dixit* . Singurul care, *după ,,Românul”,* a rămas fidel drapelului de la 1848, d. Dimitrie Brătianu o zice. Nelegitimitatea celor două bâlciuri ne dispensează de-a mai vorbi în sens pozitiv în cestiunea revizuirii, o dispensă de care [ne] folosim cu părere de bine, căci nu este nici comod, nici plăcut de-a discuta cu oameni *atât* de ignoranţi şi *atât* de sofişti precum sunt confraţii de la „Românul”.

[19 mai 1883]

[„ÎN CE UN MINISTER...”]

În ce un minister L. Catargiu, Chr . Tell, N. Blaremberg, Vernescu, general Mann, A. Lahovari ar fi mai extraordinar decât a fost ministerul pe care ţara l-a privit cu mirare şi care a fost întocmit sub prezidenţia d-lui I.C. Brătianu, cu miniştri ca d.B. Boerescu, Stolojanu, N. Creţulescu şi generalul Lecca?

Mai ar fi această deosebire în favoarea celui dintâi că, deşi între bărbaţii de mai de sus au putut fi divergînţe de păreri, totuşi nici unul din ei n-a arestat pe celalt, nici n-a redactat vreun act de acuzaţiune, cum s-a întâmplat d-lui N. Creţulescu şi G. Lecca, Stolojanu şi B. Boerescu.

Cel puţin între bărbaţii denunţaţi de pseudo-,,Românul”, în lipsă de o unitate absolută în trecutul politic, există o legătură puternică care este stima reciprocă a unora pentru ceilalţi,

legătura ce nu îndrăznim să afirmăm că a existat între ministrul atotcredincios , atotputernic a lui Vodă Cuza şi între maiorul care a arestat noaptea în Palat pe acest Domnitor, între ministrul lui Lascar Catargiu, d. B. Boerescu, şi între d. Stolojanu, redactorul actului de acuzaţie a ministerului Catargiu.

Venerabilul director al ,,Românului", care a prezidat la aceste împerechieri puţin oneste, este cel din urmă care ar trebui să-şi acopere pudica-i faţă în prevederea unui minister care ar întruni pe membrii opoziţiunii unite. Cel puţin aceştia ar avea, pentru a motiva înţelegerea lor, în opoziţiune ca şi la guvern, o cauză comună, puternică şi un scop onorabil: apărarea regimului constituţional în contra tendinţelor de guvern personal ale d-lui I. Brătianu şi scăparea principielor sociale de încercările demagogice - socialiste ale d-lor Schileru - rosetti .

Întreprinderea este destul de onorabilă şi primejdia destul de mare pentru a lăsa cu totul în umbră nişte divergînţi mai mult decât secundare în faţa unor asemenea interese de căpetenie.
[19 mai 1883]

TRANSCRIERI

ÎNTREBĂRILE DIN PARTEA BUCOVINEI ŞI RĂSPUNSURILE DIN PARTEA BOIERILOR LA 1782

2307

(NB : Pe-o pagină [28r] sunt scrise întrebările, pe-a doua, paralel cu ele, răspunsurile.)

19 ponturi de întrebări din partea Bucovinei, cum se arată mai gios pe număr.
Întrebări din partea Bucovinei. — Răspunsurile din partea Divanului Moldaviei.

No. 1 (Î) Târgurile cele trei, ce sunt în Bucovina şi piste tot pe moşiile stăpânitoriului ţărei, după cum mai întâi au fost hotărâte, de se vor găsi în vreun izvod şi sunt hotarnici asupra lor ?

No. 1 (R) în vremile vechi ale[1] stăpânirii Moldaviei au fost condici , întru care se afla înscris nu numai pricinile oraşelor, ci şi hotarăle lor cum şi alte pricini a ţării, cari din vremelnice întâmplări şi prăzi şi din robii ce sunt ştiute de toate megieşile ţării Moldaviei, toate acele condici s-au prăpădit şi nu se află, fără numai din testamenturile şi hrisoavele ce au dat luminaţii Domni din[2] locul domnesc danii, ce s-a putea înţelege, după cum vor fi scriind-o , cum şi din hotărârile cari mai pe urmă din poruncă domnească s-au făcut, după vreme, după ştiinţa stăpânirii.

2. (Î) Moşiile ce se stăpânesc din vremile vechi şi moşiile ce le au dăruit Domnu de-au fost obicei să se arăte prin scrisori şi semnele hotarălor şi de se poate găsi în arhiva Ieşului hotarnici şi scrisori de

acest feliu ?

2. (R) Tot locul ţării Moldaviei *dintru început loc domnesc au fost* şi, la locurile unde s-au socotit ca să fie târguri, le au numit şi le-au făcut târguri *cu loc împregiur îndestul spre îndestuarea orăşenilor* şi în condicile *vechi ce s-au pomenit mai sus ori fi fost şi semnele hotarălor, măcar că şi din locurile târgurilor, încă şi târguri întregi mai pe urmă, stăpânitorii Domni au dat danie cui au vrut* cu ispisoace gospod de stăpânire, cum şi toate moşiile ce se stăpânesc *din vremile vechi şi mai pe urmă de luminaţii Domni sunt date danii cu hrisoave domneşti după slujba şi cinstea fieştecăruia ,* pe cât au vroit Domnul şi la unele din testamenturile Domnilor au fost arătate şi semnele hotarălor, iar nu la toate; iar la *condicele cele vechi, care s-au prăpădit,* după cum mai sus s-au pomenit, or fi fost pre larg înscris atât pricinile cât şi semnele hotarălor tuturor moşiilor, însă din întâmplările tulburărilor multe ispisoace vechi şi mai nouă s-au prăpădit şi pe urmă după încredinţate dovezi şi vrednici mărturii de stăpânire [29r] au rămas temeinică stăpânire fieştecăruia , iar arhiva Moldaviei de hotarnici , de scrisori şi de alte pricini nu se află din vremelnice întâmplări precum, mai sus s-au arătat.

3. (î) Veniturile podurilor şi alte venituri ce au fost domneşti, de le au stăpânit Domnii însuşi sau cu scrisori le-au dat altora?

3. (R) Veniturile podurilor şi alte venituri de moşii, ce au fost domneşti, în câtă vreme au fost domneşti s-au strâns şi veniturile lor pe sama domnească de cei rânduiţi de Domni pristavi , iar după ce dintr' acele moşii cu poduri şi cu alte venituri li au dat luminaţii Domni dintru început şi pân' acum danie cui au vrut, au luat acei cu daniile şi veniturile podurilor şi alte venituri şi se stăpânesc şi pân' acum de acei cari le au.

4. (î) Un stăpân de moşii ce nu are copii sau moştenitori, de are putere a face cu moşiile sale ce-i va fi voia, adică de au putut lua pe un străin să-l facă moştenitoriu pe moşiile lui fără voia Domnului ţării şi când vreunul fără moştenitor moare şi pe altul n-au făcut moştenitoriu pe moşiile sale şi nici diată n-au făcut, cui se cade să rămâie moşiile acele?

4. (R) Cel nu are copii sau alţi moştenitori este volnic a face moştenitoriu pe moşiile sale şi pe un străin, fără de a lua voie şi de Domnul ţării. Iar când va muri fără moştenitori, adică de nu va avea rude şi nici pe altul străin n-a apuca a-l face moştenitoriu [3] pe moşiile lui, nici diată nu va face, atuncea moşiile şi toată averea lui rămân a stăpânitoriului ţării.

5. (Î) Când face vreunul diată, ce trebuinţă este să mai facă şi de poate fieştecare stăpân de moşii să facă diată sau are osebire unul de altul?

5. (R) Fiiştecare om slobod şi neoprit de pravilă poate să facă diată pe averea sa, care diată este datoriu să o încredinţeze spre dovadă, cumcă este chiar a lui, ori cu însuşi a lui iscălitură şi cu vrednici de credinţă marturi ori şi numai cu însuşi a lui iscălitură fiind adeverită şi fără prepus; *însă cel mai puţin păzind a tria parte din averea sa pentru moştenitoriu după pravilă .*

6. (Î) De face cineva vreo împărţală moştenitorilor săi, în viaţa sa, şi au făcut vreunul (?) dintre dânşii strâmbătate , de rămâne acea împărţeală în puterea ei, adică: părintele ce stăpâneşte o moşie, care se cade să rămâie în moştenire atât părţii bărbăteşti cât şi femeieşti, şi el sau au depărtat pe fată sau au dat feciorului, sau pe fecior l-au depărtat şi au dat fetei ?

6. (R) Poate fiiştecine în viaţa sa să facă împărţală lucrurilor lui moştenitorilor lui, după a lui însă voinţă şi altă nu se caută nici se socoteşte, fără numai dacă pe vreunul dintre ceşti moştenitori l-au făcut [30r] desăvârşit moştenitoriu ori

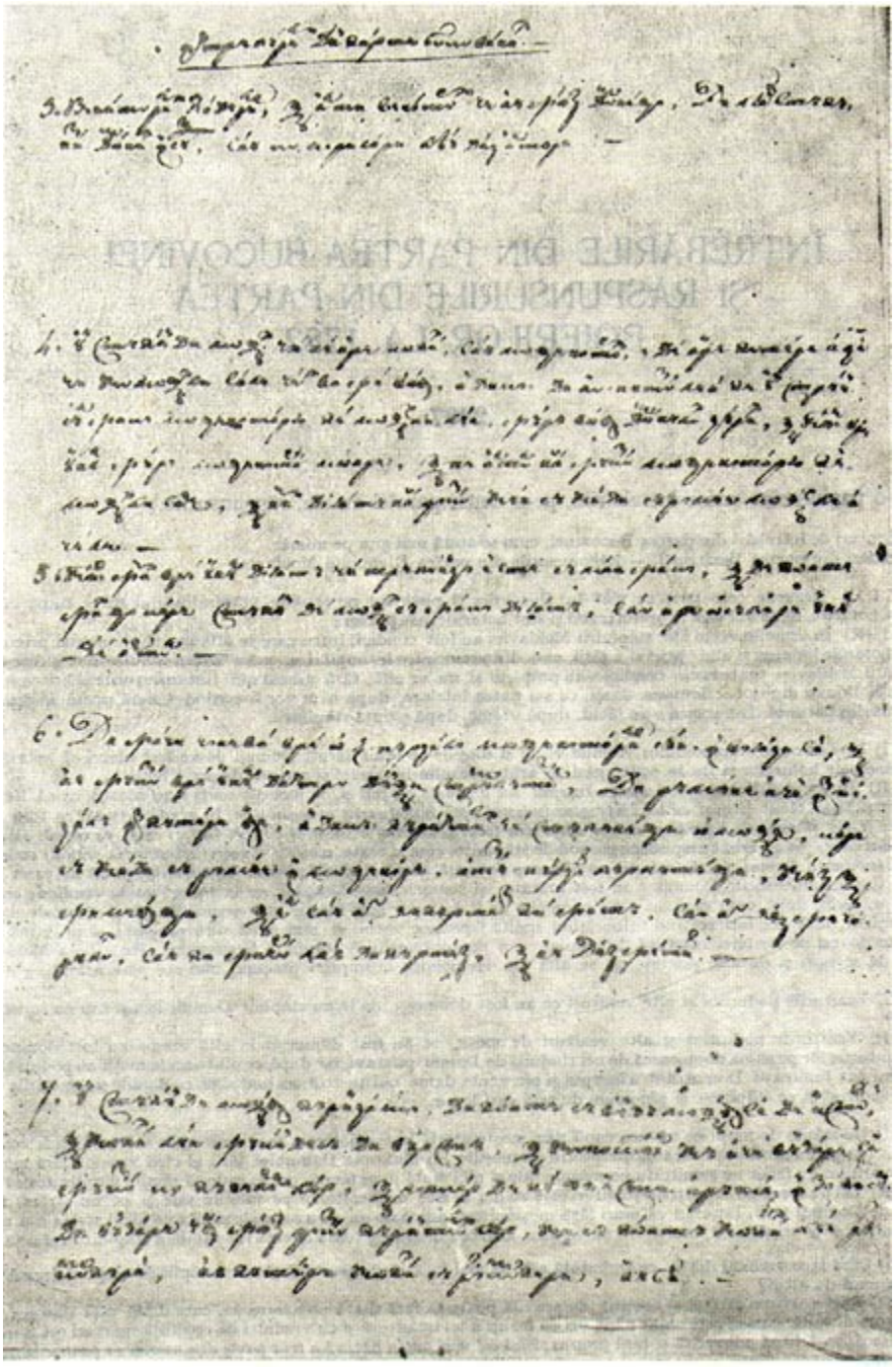

27. ÎNTREBĂRILE DIN PARTEA BUCOVINEI ..., BAR, 87, 57 v.

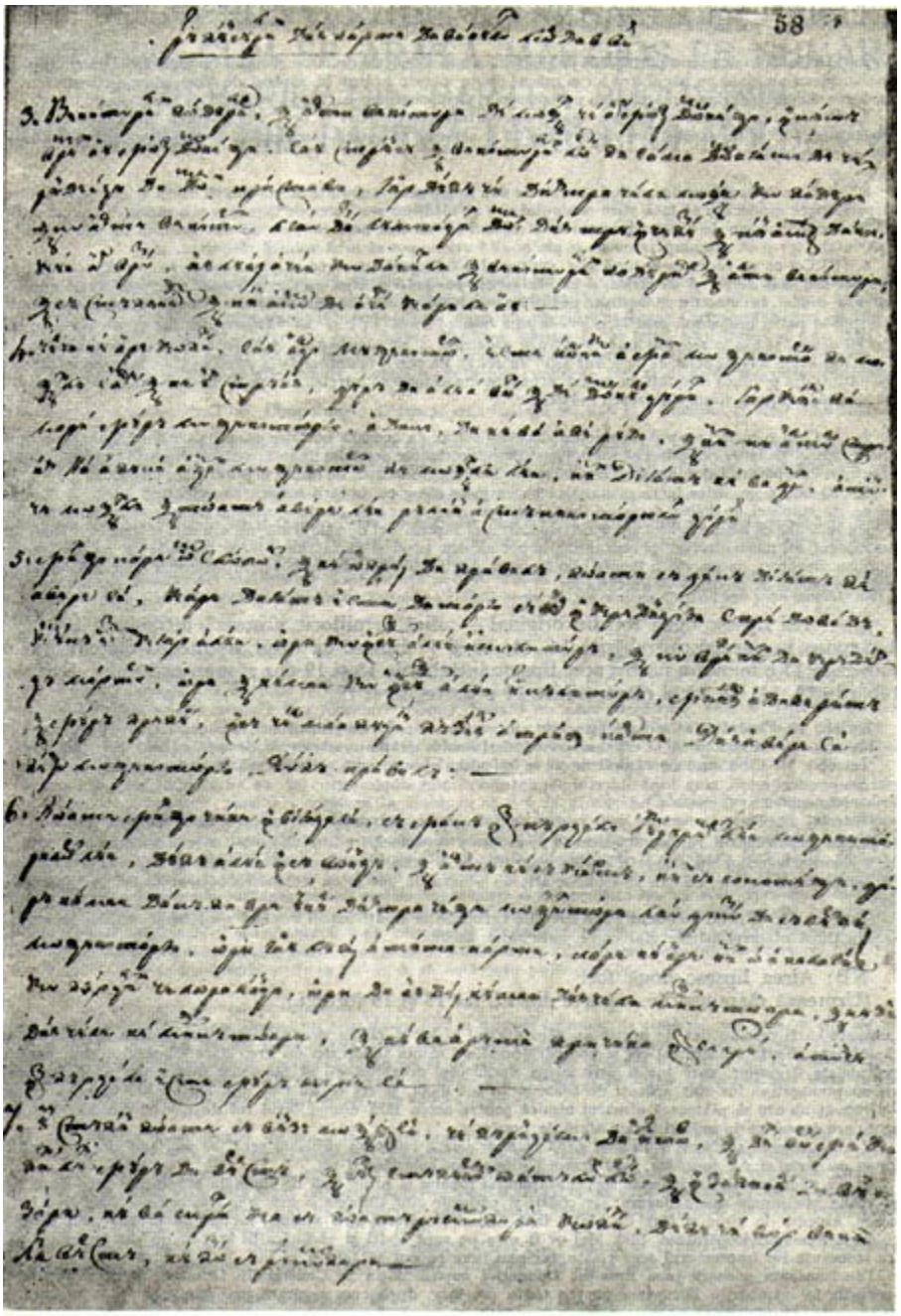

28. RĂSPUNSURILE DIN PARTEA BOIERILOR ... BAR, 87, 58r

i-au lăsat atâta parte care nu are nici o analoghie cu părţile celorlalţi, ori de au dat numai din cele mişcătoare şi nu şi din cele nemişcătoare şi *nu va* arăta *pricina în scris,* atuncea împărţala este fără tăria sa.

7. (Î) Un stăpân de moşia părinţască de poate să vânză moşia sa de istov şi copiii lui făcându-se de vârstă şi cunoscând că acea vânzare s-au făcut cu păgubirea lor şi măcar de nu şi este arătat în zapisul de vânzare ce-au fost făcut părintele lor, ca să poată copiii lui răscumpăra — au putere copiii[4] să răscumpere, au ba?

7. (R) Un stăpân poate să. vânză moşia sa cea părintească de istov şi de i vor fi copiii lui fără de vârstă şi sub stăpânirea tatălui lor şi în zapisul de vânzare nu va fi scris ca să poată răscumpăra copiii, după ce vor veni la vârstă, nu pot să răscumpere.

8. (Î) Un stăpân de moşie, căzând la datorie sau având altă trebuinţă şi voieşte să vânză moşia sa de istov, de este dator prin ştirea giudecăţii să facă, ştire neamului său şi răzăşilor ş-a cere de la neam

sau răzăşi de voiesc să dea preţul moşiei, şi vînzînd [5] moşia de tot după vremi moştenitorii lui să dea acel preţ ce au dat neamul lui sau răzăşii [6] sau străinii părintelui lor şi să răscumpere moşia şi pân'la câtă vreme pot să aibă volnică răscumpărare?

8. (R) Cel ce va cădea la datorie sau pentru altă trebuinţă va vrea să vânză moşia sa are datorie să întrebe mai întâi *pe fiii săi, însă de vor fi de vârstă,* şi pe *neamuri şi pe răzăşi şi, când nu vor vrea aciia să o cumpere, atunci poate să o vânză şi la străini.* Iar când nu va înştiinţa pe fiii, de vor fi de vârstă sau neamurile sau răzăşii, după ce vor afla de vânzare au voie pân-în patru luni după *pravilă şi pân-în şase luni să tragă* (?) *şi să răscumpere. Iar de nu vor afla de* [7] *vânzare nici or* [8] *şti nemică şi pân-la zece ani au voie să tragă giudecată şi să răscumpere,* însă încredinţându-se giudecătoriul că n-au aflat *mai înainte şi sorocul acest de zece ani este la cei ce nu vor fi înstrăinaţi din pământul lor;* iar când moşia se va vinde pentru datorii din porunca dreptăţii la mezat, atunci n-are datorie să întrebe nici pe fii nici pe neamuri, nici pe răzăşi, nici pot să mai răscumpere, fiind vânzare cu publicaţie.

9. (Î) Când o moşie au pus oareşicine zălog cu soroc , cu această hotărâre că nu va plăti banii la sorocul arătat, să rămâie moşia de istov neputând să mai răscumpere; de rămâne acest fel de interesat contract în puterea sa sau zapisele ce se fac între cumpărătoriul şi vânzătoriul şi nu se fac înaintea giudecăţii , de rămân în puterea lor au ba ?

9. (R) Moşia [31r] sau orice lucru nemişcător ce va pune zălog cu hotărât soroc , ca neplătind banii să rămâie de istov de mi va da stăpânul al doilea zapis cu desăvârşită vânzare sau acel ce ţine zălogul de nu va avea cartea giudeţului , întru care se arată că s-au dat acel zălog de istov, atunci zapisul cel de zălojitură nu are nici o tărie şi oricând ori acel ce au pus zălogul , ori moştenitoriul şi neamurile lui pot să dea banii şi să ia zălogul , iar zapisele ce se fac între cumpărători şi între vânzători, de nu vor fi făcute nici înaintea giudecăţii [9] de oareşcare pricini şi vor fi încredinţate cu iscăliturі a oamenilor vrednici de credinţă — au tăria lor.

NB : Aici lipsesc două foi din original — adică nemijlocit urmează întrebările 10, 11, 12, 13, fără răspuns în paralel, întrebările 14, 15, 16 şi 17 lipsesc cu totul, asemenea răspunsurile 14, 15, 16, iar de la 17 e numai o parte; apoi lipsesc întrebările 18 şi 19 dar răspunsurile sunt. Deci urmează întrebările 10, 11, 12, 13 şi răspunsurile 17 o parte, 18 şi 19.

Întreb. 10. Când din întâmplare nu poate cineva să arate dovezi şi scrisoare pe moşia ce o stăpâneşte, dar stăpâneşte moşia sa cu odihnă, până la câţi ani poate să slujască stăpânirea lui spre dovadă că este dreaptă a lui?

[Întreb.] 11. Când unul au stăpânit moşia sa cu odihnă peste suma anilor hotărâţi şi după vremi vine altul cu bune scrisori asupra acei moşii, cine după obiceiul pământului rămâne stăpânitoriu ; cel ce au stăpânit atâţi ani sau cel ce poate cu scrisori dovedi că ar fi moşia a lui?

[Întreb.] 12. De este vreme prescripţiei , adică pân'la patruzeci ani sau mai mult au mai puţin, atât la boieri sau la mănăstiri sau mazili ruptaşi totdeuna (?) sau au vreo deosebire, fiindcă osebit este cunoscut că în vremile tulburărilor scrisorile boierilor au căzut în mânile mazililor şi a mazililor în mânile boierilor şi acum mulţi ca aceştia, cari fără dreptate ţin scrisorile, cu cari se folosesc atât cu vânaturile , cât şi cu slobozirea ce s-ar cădea să aibă cel adevărat stăpân.

[Întreb.] 13. Şi fiind cunoscut că în vremile turburărilor mulţi mazili ruptaşi s-au făcut stăpâni pe moşii, cu unii ca aceştia după obiceiul pământului ce se cade să se facă?

NB : Aicea lipsesc două foi!
(Urmează răspunsurile, o parte din 17, iar 18 şi 19 întregi.)

...luminate cărţi [32] ce s-au dat de opştie au rămas locul al lor şi rămân şi vânzările de la unul la altul iarăşi temeinice şi stăpânitoare şi atât vânzătoriul cât şi cumpărătoriul nu rămân îndatoriţi cu vreo dare stăpânului ţării pentru loc, iar la cheltuielele târgurilor, cari vor fi prin ştirea rânduitului dregător, au să răspundă numai târgoveţii birnici ţării, iar boierii cu prerogativa lor sunt apăraţi de toate şi în tot locul, şi cel ce au fost mai înainte de ţăran şi pe urmă s-au făcut târgovăţ nu are să plătească nimărui nimică pentru aceea fără numai birul lui după cislă fiindcă târgoveţul ţăran birnic nu are deosebire de ceilalţi ţărani afară de bresle.

R. 18. *Armenii şi jidovii n-au avut după dreptate voie a cumpăra moşii la ţară, de veci nici au, iar casă i dugheni în târguri au putut şi pot cumpăra, însă armenii numai pot cumpăra şi vii.*

R. 19. Dumbrăvile şi rediurile sunt a stăpânului locului şi nime fără de învoiala stăpânului moşiei nu este volnic a lua lemne sau nuiele sau a darma ; iar codrii şi pădurile sunt slobode şi are voie fieştecine a tăia şi a lua orice fel de lemne, neoprit de nime şi fără de plată, însă numai locuitorii ţării aceştia, iar cei de prin locurile megieşilor sunt opriţi după firmanul împărătesc, însă [de] or fi sate pe supt codri şi păduri alţii străini nu sunt volnici a tăia lemne pentru trebuinţa lor împregiurul acelor sate, iar mai înuntru pot să taie şi să ia.

Din luminata poroncă prea Înnalţat Domnului nostru Măria Sa Constandin Dimitriu Moruz Vveod s-au făcut răspunsurile la întrebările Bocovinei pentru toate pre larg, după cum se arată mai sus.

Let : 1782: fevr. 19.

Iscăliţi boierii Divanului

Ioan Cantacuzino vel Logofăt
Neculaiu Rosăt vel Vornic
Ştefan sturza vel Vornic
Gheorghe Sturza vel Vornic

ALTE ŞEPTE PONTURI DE ÎNTREBĂRI DIN PARTEA BUCOVINEI, CUM SE ARATĂ MAI GIOS PE NUMĂR. ÎNTREBĂRILE DIN PARTEA BUCOVINEI. RĂSPUNSURILE DIN PARTEA DIVANULUI MOLDAVVIEI .

2307

Î. 1. Se vorbeşte [33r] că mai înainte din vremi hotarăle Câmpulungului rusesc au mers mai mult spre hotarăle Galiţiei spre cuturi ş' acei stăpâni de acolo pe 'ncet , pe 'ncet în puterea lor s-au lăţit?

R. 1. Hotarul Câmpulungului rusesc mai înainte vreme după ştiinţă au fost hotar Cirimuşul Negru, şi din întâmplările tulburărilor, nefiind căzuta purtare de grijă despre Moldova, găsind prilej leşii, s-au întins şi s-au lăţit cu stăpânirea până la Cirimuşul Alb, ş' acei stăpâni leşi de acolo cu învechirea stăpânirii au rămas stăpâni în puterea lor. Iar în arhiva ţării leşeşti trebuie să se afle înscris hotarăle vechi până unde au fost şi de-acolo s-a putea îndrepta.

Î. 2. Poate că acest ocol al Câmpulungului rusesc mai înainte au fost loc domnesc şi când l-au luat alţii în stăpânirea lor?

R. 2. Ocolul Câmpulungului rusesc din început au fost loc domnesc precum şi tot pământul Moldavviei şi pe urmă Domnul ce au stăpânit după vremi au dat danie, după cum s-au arătat mai pre larg la al 2-lea pont la copia cu 19 ponturi.

Î. 3. Atât mazilii cei vechi cât şi lăciutorii zic că hotarăle Moldavviei mai înainte se stăpânea până la Sarafineşti de către Horodinca şi pârâul Sarafineţului până în Nistru, iar acum cei din Galiţia au luat o bucată mare de loc. De nu este vreo dovadă sau cu ce au luat moşii acea bucată de loc?

R. *3.* Hotarăle Moldavviei mai înainte după ştiinţă au fost până la Sarafineşti de către Horodinca şi pârâul Sarafineţului până în Nistru şi din întâmplările tulburărilor s-au lăţit leşii cu stăpânirea după cum s-au arătat mai sus la pontul întâi.

Î. 4. De au fost slobod sau de este şi acum obicei ca moşiile să se împărţască la răzăşi în bucăţele mici şi de-au avut fieşte care putere pe părticica sa a face crişme , velniţi , mori, prin care se aduce mari stricăciune locuitorilor?

R. 4. *Moşiile răzăşeşti [34r] s-au împărţit şi se împart şi acum în părticele mici pe câţi răzăşi sunt şi se cuvine fieştecăruia partea sa şi pe părticica sa este volnic a face fieştecare crâcimă , fiindcă nu aduc stricăciune,* cum şi mori pot să facă, de nu va îneca una pe alta; iar, când va îneca una pe alta, atunce nu pot să facă fieştecine moară pe părticica sa, ci numai câte mori vor încăpea pe toată moşia ca să nu aducă înecătură una alteia, intrând la acele mori părtaşi toţi răzăşii câţi or fi, fieştecare după analoghia părticicăi sale, prinzând şi la cheltuială asemenea.

Î. 5. Cum se orânduiesc mazilii i ruptaşii la Moldova să dea birul lor; pe particelele de moşie ce au, sau pe averea lor, şi ce privileghii au aceştia şi ce sunt datori atât stăpânitoriului ţării sau cât răspublicui să slujască?

R. 5. Dajdia mazililor i a ruptaşilor nu se socoteşte după părţile de moşie ce au, ci se aşază după putinţă, însă mai cu uşurare decum plătesc ceilalţi birnici, fiindcă se află în slujbe împărăteşti şi domneşti fără plată, făcând slujba lor tot aici în ţară. Privileghia ruptaşilor este fiind aleşi din ţărani cu birul lor deosebit şi la desetină au deosebire până la 30 bucăţi să plătească boiereşti, iar ispravnicilor sunt supuşi la toate şi la greşelele lor au voie ispravnicii să-i şi pedepsească. Iar privileghia mazililor este, fiind aleşi şi *mai* socotiţi decât ruptaşii şi la desetină pe câte bucate vor avea drepte a lor să plătească boiereşti şi ispravnicii n-au volnicie să rânduiască mazilii la vreo slujbă fără carte domnească de poruncă înscris ca să rânduiască şi din mazili cum şi la greşalele lor n-au volnicie ispravnicii a-i pedepsi, fără numai îi trimit la Divan cu faptele lor înscris şi de la Divan li se hotărăşte pedeapsa lor.

Î. 6. *Ce sunt acei ce se numesc aici şleahtici ?*

R. 6. *În pământul Moldovei nimene nu s-au numit nici se numesc cu nume de sleahtici , iar unii ce sunt de neamuri vechi, cari strămoşii şi moşii lor au stătut boieri după vremi,* care se cheamă *neamuri, şi* aceştia sunt *deosebiţi şi mai cinstiţi din mazili având încredinţate dovezi de la Divan şi de la Domni de alegerea neamului lor şi privileghia acestora este să nu plătească dajdie şi desetină , să plătească boiereşte , la unele din poronci şi la slujbe, care sunt mai mari se rânduiesc cu deosebite cărţi domneşti scrise către însuşi ei iar, nu către ispravnici.*

Î. 7. Ce orânduială au argaţii, de poate fieştecare boieriu sau mazili să ţie argaţi câţi îi va fi voie şi aceştia, de au vite, arături şi fânaţe, prin care fac şi deosebită gospodărie, de sunt slobozi de bir şi de alte orânduieli ?

R. 7. Atât boierii [35r] şi mazilii pot să ţie argaţi cât li-a fi de *trebuinţa cu tocmală* şi birul argaţilor , *fiind însuraţi, plătesc după cislă* la satul unde este legat cu birul, *iar, fiind holtei şi şezând în casa*

stăpânului, nu se supără cu birul; iar boierii au deosebit şi liude scutelnici daţi de la Domnie pentru slujba casălor după stepina boierii fieştecăruia, *cari scutelnici nu se supără nici la o rânduială, ce ar fi pe ţară.*

Din luminată porunca prea înnălţat Domnului nostru Măria Sa Constantin Dimitriu Moruz Vveod s-au făcut răspunsurile la întrebările Bucovinei pentru toate pre larg, după cum se arată mai sus.

Iscăliţi boierii Divanului Let 1782 fevr. 19

Ioan Cantacuzino vel Logofăt, Ştefan Sturza vel Vornic, Nicolai Rosăt vel Vornic, Gheorghe Sturza vel Vornic, Lascarachi Rosăt vel Vornic, Scărlătachi Sturza Hetman

---

1. *iniţial* a**,** *transformat în* ale *cu creionul roşu cu care s-au făcut toate intervenţiile din acest text, inclusiv sublinierile* 2. *după* danii *şters* 3. *după* pe *şters* 4. *iniţial* au copiii lui putere 5. *iniţial* văzând 6. *după* st[răinii] *şters 7. supraintercalat* 8. *după* or *şters* 9. *iniţial* giudeţului

[DIN *LEGIUIREA CARAGEA]*

[ANAFORA OBŞTEASCĂ A PĂRINŢILOR ARHIEREI ŞI A DUMNEALOR BOIERILOR]

2257

... Alcătuirea [440r] acestei pravili este o desluşire a *Pravilelor împărăteşti (Codex Justinianaeus)*[1] şi a vechilor şi a canonisitelor obiceaiuri ale pământului, nefiind împrotivitoare celor vechi urmate pân' acum .

[PENTRU LUCRURI]

[§ 3.] Verice se clădeşte pe pământul nostru fără ştirea şi voia noastră se face al nostru.
[§ 4.] Orice se sădeşte fără voia şi ştirea noastră, în pământul nostru, al nostru se face.

[CAP. 9 PENTRU CLACĂ]

§ 1. Claca este [439r] un chip de clădire în Ţara Rumânească şi se întocmeşte când *stăpânul* moşiei primeşte pe clăcaş, adecă pe săditoriu , să şază pe moşia lui.

§ 2. Datoriu este clacaşul să lucreze stăpânului moşiei: 12 zile pe an, şi, de se va tocmi de acum înainte vreunul din stăpânii moşiilor cu clacaşul pe *mai puţine zile,* tocmeala aceea să nu aibă tărie, *iară, câte tocmeli sunt făcute până acum pe mai puţine zile decât 12, acele să se păzească.*

§ 3. Care din stăpânii moşiilor cu vicleşug se va tocmi cu clăcaşii altuia să-i facă lui clacă mai *puţine* zile decât 12 şi-i va trage pe moşia sa, acesta — când se va vădi — să piarză, *privilegiul* clăcii şi să plătească şi stăpânului moşiei claca clăcaşilor ce au tras.

§ 4. Clăcaşul , afară de claca de 12 zile, să *are* stăpânului moşiei încă o *zi* primăvara sau toamna, să-i dea şi un car de lemne la Crăciun, cărându-le ori la moşia lui sau aiurea, unde are stăpânul trebuinţă de dânsele, până la un loc cu depărtare de şase ceasuri.

§ 5. De no [444r] va avea stăpânul nimica a lucra, atunci să-i dea clăcaşul *un leu* de fiecare zi.

§ *6. Să nu fie volnic stăpânul să aducă pe clăcaş de la moşia ce locuieşte pe alta să lucreze,* fără numai când moşia [8] [î]i va fi cu depărtare *cel mult de trei ceasuri.*

§ 7. Clăcaşul să nu poată să facă curătură (despădurire) fără voia inscris a stăpânului, *cuprinzătoare unde şi cât loc să care ,* iară, urmând împrotivă, să-şi piarză osteneala şi să ia curătura stăpânul moşiei.

§ 8. *Stăpânul să nu poată să ia curătura clăcaşului ce o are de la părinţi sau o face cu voia stăpânului.*

.....

§ 15. Clăcaşul , fugind de pe moşie sau *murind fără de moştenitori, de nu e dator visteriei,* să stăpânească stăpânul casa lui, grădina lui şi curăturile lui.

[§] 16. Clăcaşii [443r] să dea stăpânului moşiei:
Din douăzeci vedre din vinul său o vadră domnească (5%)
Din *zece* clăi de grâu, de orz, de mei, una (10%).
Din tot pogonul de porumb patru baniţe de porumb bătut sau opt cocoloşi cu baniţe de ocă 22 (5%).
Din toate celelalte roduri de la zece [4] una (10%). Toate acestea cărându-le la casa stăpânului ce are pe moşie

Cap. G [441r]
PENTRU MOŞTENIRE

§ 2. Dreptăţile mortului ce se moştenesc sunt:
1. Toată, averea lui, afară din boierii, din privilegiurile persoanei sale şi afară din pedeapsa pentru vinele persoanei sale.

Cap. 1 [442r]
PENTRU DOBÂNZI

§ 2. Să nu plătească nimeni pentru alte datorii dobândă mai multă decât unul la zece [5] într-un an.

[PENTRU VÂNZĂRI] [445r]
Partea III Cap. 2

§ 7. Cei ce vând lucru nemişcătoriu atunci numai pot să vânză la alţii când mai nainte vor da de ştire celora ce au cădere sau protimisis (sau epitropilor lor) şi aciia, nev [rând] să cumpere, vor iscăli zapisul vânzării .

Se protimisesc la cumpărătoarea celor *nemişcătoare:*

a. Rudele de sus şi de jos;

b. Rudele de alăturea până la a patra spiţă când sunt şi părtaşi sau devălmaşi;

c. Rudele de alăturea până la a patra spiţă, când sunt şi vecini;

---

d. Cei ce sunt numai rude de alăturea pân-la a patra spiţă;

e. Cei ce sunt numai părtaşi sau devălmaşi;

[f .] [6] Cei ce sunt numai vecini: (întâi) ce se vecinesc în lung, (al doilea) ce se vecinesc în lat, (şi al treilea) cei ce se vecinesc la vreun colţ.

Iară când doi inşi sau mai mulţi se vor întâmpla să aibă deopotrivă cădere şi vor vrea toţi să cumpere, deopotrivă împărţesc şi lucrul ce se vinde.

1. *completarea lui Eminescu; de asemenea toate sublinierile din această transcriere îi aparţin* 2. *şters în manuscris* 3. *după* mo[şia] *şters 4. după* 10 *şters 5. deasupra lui* 10 *şters 6. în ms ., din inadvertenţă,* e

[„PUTEM RECAPITULA...”]

2264

Putem recapitula [394r] precum urmează concesiunile făcute condiţional de guvernul românesc, după cererile stăruitoare ale *mai* tuturor cabinetelor:

I. Înfiinţarea unei *Comisiuni Mixte* pentru supraveghearea navigaţiunii şi regulamentelor de poliţie fluvială între Galaţi şi Porţile de Fier;

II. *Admiterea Austriei* în Comisiunea Mixtă.

III. *Prezidenţia* Comisiunii Mixte *să aparţină delegatului Austro-Ungariei.*

Cine ştie să facă *concesiuni nimerite şi la timp* merge foarte ades cu paşi mai siguri spre împlinirea scopului său decât aceia cărora le place a se făli c-o *împrotivire îndârjită şi zgomotoasă.*

(„Românul”, 6 iunie 1881)

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIE

Cuprinde ediţiile din publicistica lui Eminescu în care sunt incluse articole din perioada 1882—1883, 1888—1889 precum şi lucrările consacrate publicisticii din aceşti ani sau în care se fac referiri la ea. Bibliografia generală a publicisticii lui Eminescu se va da în ultimul volum din această secţiune.

I

1. Eminescu, Mihail, *Opere complecte* cu o Prefaţă şi UN studiu introductiv de A. C. Cuza. Iaşi, Librăria Românească [şi] Institutul de Arte Grafice, 1944 p. 396-398.

2. Eminescu, M., *Scrieri politice.* Ediţie comentată de D. Murăraşu. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1931, p. 301— 336; Ediţia a II-a. Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1935], p. 321—350; Ediţia a III-a. Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1937], p. 387-422.

3. Eminescu, M., *Opere* IV. Ediţie îngrijită de Ion Creţu. Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 346-571.

4. Eminescu, M., *Opera politică. Volumul II; 1880— 1883.* Ediţie îngrijită de I. Creţu.

Bucureşti, Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 394-555.

5. Eminescu, Mihai, *Despre cultură şi artă.* Ediţie îngrijită de D. Irimia. [Iaşi], Editura Junimea, 1970, p. 115—122, 218, 258-259, 293-297.

6. Eminescu, M., *Scrieri de critică teatrală* cu un studiu introductiv şi note de Ion V. Boeriu. Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 153- 154.

7. Eminescu, M., *Articole şi traduceri.* I. Articole literare, cronici dramatice, E. Th. Rotscher, *Arta reprezentării dramatice* (traducere). Ediţie critică de Aurelia Rusu. Introducere de Aurel Martin. Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 155- 170, 268.

8. Eminescu, Mihai, *Icoane vechi şi icoane nouă* (Pagini de ziar). Antologie, studiu introductiv, note şi glosar de Gh. Bulgăr şi Al. Melian. [Bucureşti], Editura Eminescu, 1974, p. 212-233.

9. Eminescu, Mihai, *Scrieri pedagogice.* Ediţie critică de Mihai Bordeianu şi Petru Vladcovschi. Cu un cuvânt înainte de Mihai Bordeianu. Iaşi, Editura Junimea, 1977, p. 211—214.

10. Eminescu, M., *Fragmentarium.* Ediţie după manuscrise, cu variante, note, addenda şi indice de Magdalena D. Vatamaniuc. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 51, 109-113, 125, 143, 144, 243-245, 294, 411, 479-489, 563, 617, 619-621.

11. Eminescu, Mihai, *Economia naţională.* Antologie, studiu introductiv, note şi comentarii de Vasile C, Nechita. Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 225-255.

II

12. Xenopol, N., *Un critic de la ,,Timpul": d-l Mihai Eminescu.* TEL, XII (1882), nr. 2968, 2 apr., p. 2—3.

13. Moscu, S., *Un răspuns.* TEL, XII (1882), nr. 2973, 8 apr., p. 3.

14. Macedonski, Al., *Viaţa de apoi.* LIT, III (1882), nr. 7, iul., p. 393-397.

15. Nicoleanu, L. Gh., *Eminescu şi ,,Fântâna Blanduziei"* I. FBL, II (1889), nr. 1, 1 oct., p. 1.

16. Petra Petrescu, N., *Din juneţea lui Eminescu.* F, XXXVI (1900), nr. 1, 2/14 ian., p. 6—7, nr. 2, 9/21 ian., p. 13—14.

17. Juvenal, *Eminescu gazetar politic.* ŢAN-B, I (1911), nr. 2, 15 *nov.,* p. 157—158.

---

18. Ibrăileanu, G., *Spiritul critic în cultura românească.* Ediţia a II-a. Iaşi, Editura Românească, 1922, p. 153—192; Ediţie selectivă, introducere, note şi tabel cronologic de Const. Ciopraga. Iaşi, Editura Junimea, 1970, p. 119—142; *Mihai Eminescu,* Studii şi articole. Ediţie îngrijită, prefaţă, note şi bibliografie de Mihai Drăgan. Iaşi, Editura Junimea, 1974, p. 29—34; *Opere I,* Ediţie critică de Rodica Rotaru şi Al. Piru. Prefaţă de Al. Piru. Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p, 102-126.

19. Lăzăreanu, Barbu, *Max Nordau, Eminescu şi Petronius.* ALA, III (1923), nr. 115, 4 febr., p. 4.

20. Morariu, Leca, *Eminescu şi Max Nordau.* JL, XII (1923), nr. 4—5, apr.—mai, p, 126—127.

21. Lovinescu, E., *Istoria civilizaţiei române moderne. II. Forţele reacţionare.* Bucureşti, Editura Ancora, [1925], p. 139—153; [Ediţia a II-a]. Ediţie, studiu, introductiv şi note de Z. Ornea. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 298-305.

22. Maiorescu, Titu, *Istoria contemporană a României (1866—1900).* Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Co, Societate anonimă, 1925, p. 104—287.

23. Gh. B.-D. [G., Bogdan-Duică], *Eminescu la „Timpul".* BME. II, (1931), nr. 7, p. 121-122.

24. Călinescu, G. *Viaţa lui Mihai Eminescu.* Bucureşti, Editura Cultura Naţională, [1932], p. 367—375; Ediţia a IV-a revăzută. Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1964, p. 277—282,

25. Murăraşu, D., *Naţionalismul lui Eminescu.* [Bucureşti], Editura Bucovina I. E. Torouţiu, [1932], p. XXIX—XXXIV.

26. Torouţiu, I. E., *Studii şi documente literare Vol. III ,, Junimea"'.* Bucureşti, Institutul de arte grafice „Bucovina", 1932. p. 114—115; *Studii şi documente literare Vol. IV ,,Junimea''.* Bucureşti, Institutul de arte grafice ,,Bucovina", 1933. p. 143-171.

27. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. I. Filozofia teoretică. Filozofia practică.* Bucureşti, Editura Cultura Naţională, [1934], p. 92-222; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2).* [Bucureşti], Editura Minerva, 1970, p. 125-223.

28. Iorga, N., *Istoria literaturii româneşti contemporane I. Crearea formei.* Bucureşti, Editura Adevărul, 1934, p. 124— 166.

29. Torouţiu, I. E., *Studii şi documente literare. Vol. V ,,Junimea".* Bucureşti, Institutul de arte grafice ,,Bucovina", 1934, p. 121.

30. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. II. Cultura. Descrierea operei.* Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1935, p. 5—129; *Opere 12 Opera lui Mihai Eminescu (1).* (Bucureşti), Editura pentru Literatură, 1969. p. 337-523.

31. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu V. Analize. Eminescu în timp şi spaţiu.* Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1936, p. 299-311; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2).* [Bucureşti], Editura Minerva, 1970, p. 556-566.

32. Kirileanu, Gh. T" *Despre articolele lui Eminescu din ,,Timpul" (1882).* BME, VIII (1937),

nr. 15, p. 1-3.
33. Massoff, Ioan, *Istoria Teatrului Naţional din Bucureşti 1877—1937.* Bucureşti, Editura Librăriei Universala, Alcalay & Co, [1937], p. 135-140.
34. Cioculescu, Şerban, *Ziaristul.* RFR, VI (1939), nr. 7, 1 iul., p. 118-133.
35. Maiorescu, T., *Însemnări zilnice.* Publicate cu o introducere, note, facsimile şi portrete de I. Rădulescu-Pogoneanu, II (1881-1886). Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Co S.A., [1939), p. 46, 149-150.
36. Cioculescu, Şerban, *Viaţa lui I. L. Caragiale.* Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1940, p. 127—129, 246-249; Ediţia a II-a revăzută. [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1969, p, 95—97, 204-207.
37. Brătescu-Voineşti. I. Al. *Din pragul apusului.* Bucureşti, Cartea Românească, (1943), p. 184—185.
38. Cioculescu, Şerban, *Din reacţiunile lui Eminescu la ,,Timpul".* VRE, XV (1943), nr. 714, 5 sept., p. 8.
39. Perpessicius, *Jurnal de lector completat cu Eminesciana.* [Bucureşti], Casa Şcoalelor, [1944], p. 105, 257—261,
40. Vârtosu, Emil, O *satiră în versuri din Moldova anului 1821.* SMIM, II (1957), p. 465—540.
41. Pop, Augustin Z. N., *Contribuţii documentare la biografia lui Mihai Eminescu.* [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962, p. 400-416, 432-444.
42. Perpessicius, *Eminescu şi cazul de la liceul ,,Matei Basarab".* VR-2, VII (1964), nr, 4—5, apr.—mai, p. 184-189; *Eminesciana.* Tabel cronologic Dumitru D. Panaitescu. Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 289—301; *Eminesciana.* Ediţie îngrijită, prefaţă şi bibliografie de Dumitru D, Panaitescu. Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 298—309, 459— 468, 530-532.
43. Massoff, Ioan, *Eminescu şi teatrul.* [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1964, p. 153—167.
44. Creţu, I., *Pseudonime şi semne convenţionale folosite de Eminescu.* RITL, XIV (1965), nr. 1, [ian.—mart.], p. 197-201.
45. Dragomirescu, M. I., *Publicistica lui Eminescu.* LL, IX (1965), p. 109—131,
46. Marino, Adrian, *Viaţa lui Alexandru Macedonski.* [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1966, p. 169—199.
47. Creţu, I., *Mihail Eminescu. Biografie documentară.* [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1968, p. 231—370.
48. Vatamaniuc, D., *Ioan Slavici şi lumea prin care a trecut.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, p. 208-229, 258-265.
49. Pop, Augustin Z. N., *Eminescu la Constanţa.* TOMIS, IV (1969), nr. 9, sept., p. 7; *Întregiri documentare la biografia lui Eminescu.* Bucureşti, Editura Eminescu, 1983, p. 96—100.

50. Massoff, Ioan, Teatrul românesc. Privire istorică. Volumul III. Teatrul din Bucureşti în perioada 1877—1901. [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1969, p. 45—53.
51. Bucur, Marin, C. A. Rosetti. Mesianism şi donquijotism revoluţionar, Bucureşti, Editura Minerva, 1970, p. 392—428.
52. Netea, Vasile, C. A. Rosetti. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1970, p. 334-336.
53. Vatamaniuc, D., Ioan Slavici. Opera literară [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970, p. 8-10, 41-42.
54. Bulgar, Gh., Momentul Eminescu în evoluţia limbii române literare. Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 235—240.
55. Munteanu, G., Constante ale gazetăriei eminesciene. TRIB-1, XVI (1972), nr. 33, 17 aug., p. 5; nr. 34, 24 aug., p. 6.
56. Munteanu, George, Hyperion 1 Viaţa lui Eminescu. Bucureşti, Editura Minerva, 1973, p. 282—365
57. Piru, Al., Analize şi sinteze critice. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1973, p. 160—161.
58. Muscă, Vasile, Gândirea social-politică eminesciană. ECHINOX, IV (1974), nr. 4, apr., p. 12—13.
59. Gafiţa, Mihai, Faţa ascunsă a lunii. Studii de istorie literară epoca 1870—1900. [Bucureşti], Editura Cartea Românească, [1974], p. 201-275.
60. Vintilă, Petru, Eminescu. Roman cronologic. [Bucureşti], Editura Cartea Românească, [1974], p. 500—562.
61. Vatamaniuc, D., Un alt arbore genealogic. MANUSCRIPTUM, VI (1975), nr. 1, [ian.—mart.], p. 38—43.
62. Liu, Nicolae, Eminescu şi ,,Fântâna Blanduziei". ST, XXVI (1975), nr. 2, febr., p. 8—10.
63.. Pascu, Ştefan, Eminescu, om politic. MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr. 1, [ian.-mart.], p. 31.
64 Raşcu. I. M., Eminescu şi cultura franceză. Ediţie îngrijită de Albert Schreiber şi D. Murăraşu. Prefaţă de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 55—191.
65. Vatamaniuc, D., Blajul, vatra strămoşilor lui Eminescu. MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr.

1, [ian.—mart.], p. 127-138.
66. Bucur, Marin, 0 sursă documentară în scrierile politice ale lui Eminescu. ,, Ţăranul" de A. V. Millo. CME, IV (1977), p. 185-195.
67. Eminescu în documente de familie. Ediţie de Gh. Ungureanu. Documente literare. Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 411-414.
68. Karagici, Vuk Stefanovici, Cântece populare sârbeşti. Traduceri în româneşte. Prefaţă, ediţie îngrijită şi note de Gh. Cardaş. Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. XVIII. XXI-XXVI, p. 386-387.
69. Călinescu, G., Mihai Eminescu. Studii şi articole. Ediţie îngrijită, postfaţă şi bibliografie de Maria şi Constantin Teodorovici. Iaşi, Editura Junimea, 1978, p. 142—152.
70. Bucur, Marin, Pseudonimul ,,Fantasio" şi Eminescu. RITL, XXVII (1978), nr. 1, ian.—mart., p. 55—60.
71. Slavici, Ioan, Opere IX. Memorialistică. Varia. [Ediţie de C. Mohanu şi D. Vatamaniuc]. Bucureşti, Editura Minerva, 1978. p. 93-98, 116-134, 156-175, 781-787.
72. Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979. p. 312-332.
73. Nechita, Vasile, Teoretician al economiei naţionale. CRO-1, XV (1980), nr. 2, 11 ian., p. 7.
74. Rusu, Aurelia, Două dintre articolele din ,,Timpul". ST, XXX (1980), nr. 1, ian., p. 17—19; nr. 2, febr., p. 43, 53; Lecţiuni şi convergenţe. Bucureşti, Editura Eminescu, 1984, p. 69—87.
75. Vatamaniuc, D., Mistuitoarea dragoste de ţară. MANUSCRIPTUM, XII (1981), nr. 2, [apr.-iun.], p. 35-41.
76. Vatamaniuc, D., Gazetarul şi morala publică. MANUSCRIPTUM, XII (1981), nr. 3, [iul.-sept.], p. 8-11.
77. Vatamaniuc, D., ,,Cestiunea Dunării" şi suveranitatea naţională. MANUSCRTPTUM, XIII (1982), nr. 1, [ian.-mart.], p. 24-30,
78. Vatamaniuc, D., Eminescu, Locke şi Montalembert. ST, XXXIII (1982), nr. 6, iun., p. 8—10.
79. Copoiu, N., Despre gândirea istorică a lui Mihai Eminescu. LUC-B, XXV, (1982), nr. 31, 31 iul., p. 1, 3.
80. Vatamaniuc, D., Morala gazetarului - articole polemice. MANUSCRIPTUM, XIII (1982), nr. 2, [apr.-iun.], p. 10-16.
81. Vatamaniuc, D., Reflexii polemice. MANUSCRIPTUM, XIII (1982), nr. 4, [oct.—dec.], p. 8—10.
82. Vatamaniuc, D., Literatura universală în manuscrisele eminesciene şi în proza sa politică. VR-2, LXXVIII (1983), nr. 3, mart., p. 1—12.
83. Oprea, AL, Dosar al gândirii social-politice eminesciene (I—XIII). LUC-B, XXVII (1983), nr. 15, 16 apr., p. 1, 6; nr. 16, 23 apr., p. 1, 7; nr. 17, 30 apr., p. 1, 6; nr. 18, 7 mai, p. 10; nr. 19, 14 mai, p. 1, 7; nr. 21, 28 mai, p. 1, 7; nr. 23, 11 iun., p. 1, 7; nr. 24, 18 iun., p. 1, 7; nr, 25, 18 iun., p. 3; nr. 26, 2 iul., p. l, 7; nr. 27, 9 iul., p. 1, 5; nr. 28, 16 iul., p. 1, 11; nr. 29, 23 iul., p. 6.
84. Vatamaniuc, D., ,,Luceafărul". 100 de ani de la apariţie. ST, XXXIV (1983), nr, 4, apr., p 4-6.
85. Vatamaniuc, D., Din nou despre ,,Cestiunea Dunării" şi suveranitatea naţională. MANUSCRIPTUM, XIV (1983) nr. 3, [iul.—sept.], p. 20—25.
86. Vatamaniuc, D., Eminescu şi ,,Memorialul" românilor transilvăneni din 1882. ST, XXXIV (1983), nr. 9, sept., p. 13.
87. Muşat, Mircea [şi] Ion Ardeleanu. De la statul geto-dac la statul român unitar. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 290-320, 348-431.

88. Oprea, Al., în căutarea lui Eminescu gazetarul. Bucureşti, Editura Minerva, 1983, p. 115—234, 295—304.
89. Murăraşu, D., Mihai Eminescu. Viaţa şi opera. Bucureşti, Editura Eminescu, 1983, p. 253-300, 398—399.
90. Georgescu-Vîşte, Ion şi Victor Săhleanu, M. Eminescu, ştiinţele vieţii şi problemele medico-sanitare. În Momente din trecutul medicinii, Studii, note şi documente. Sub redacţia dr. C. Brătescu. Bucureşti, Editura Medicală, 1983, p. 479-496.
91. Vatamaniuc, D., Un an mai târziu. RITL, XXXI (1983), nr. 4, [oct.—dec.], p. 136.
92. Pop, Augustin Z, N., Întregiri documentare la biografia lui Eminescu. Bucureşti, Editura Eminescu, 1983, p. 99—100..
93. Vatamaniuc, D., Ipostaze. MANUSCRIPTUM, XV (1984), nr. 2, [apr.-iun.], p. 138-143.
94. Vatamaniuc, D., Eminescu şi Macedonski. ST, XXXV (1984), nr. 6, iun., p.6—8.
95. Bădescu, Ilie, Sincronism european şi cultură critică românească. Contribuţie de sociologie istorică privind cultura
modernă românească. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, p. 80-84, 236—244, 251-262, 278—314.
96. Lovinescu, E., Mihai Eminescu. Ediţie critică, prefaţă, note, variante, bibliografie şi indice de Ion Nuţă. Iaşi, Editura Junimea, 1984, p. 47-49, 191-280.

97. Vatamaniuc, D., Eminescu şi cultura şi civilizaţia popoarelor orientale. VR-2, LXXX (1985), nr. 1, 1 ian., p. 11—31.
98. Ungheanu, Mihai, Exactitatea admiraţiei. [Bucureşti], Editura Cartea Românească, 1985, p. 293—331.

ADDENDA ŞI CORRIGENDA

TEXTE

GOSPODĂRIA STATULUI

2264

La Români [396r] trebuieşte denumită cu terminul tecnic, inventat de Roscher ,,Raubsystem", sistem de răpire, adică de-o esploatare care nimiceşte reproducerea[1] economisită privat, adică de acel[2] plus care se adaoge la capitalul de reproducţiune şi care face ca aceasta din urmă să fie mai mult decât producţiunea care-a precedat-o [3].

De aceea fiecare producţiune la noi stagnează şi, fiindcă o stagnaţiune e cu neputinţă înmulţindu-se trebuinţele — adecă dezvoltarea subiectivă a dorinţelor omeneşti-, de aceea realizarea acestor trebuinţe începe din ce în ce a nu mai sta în proporţiune cu producerea; omul consumă din ce în ce mai mult decât produce, într-una ş-aceeaşi măsură — şi, producţiunea, pierzând şi capitalul ei primitiv, dă îndărăt. Lipsa de putere de abstracţiune, care-i carac[ter]istica fracţiunilor şi guvernelor de la noi, dă statului aspectul unei instituiri[4] calculate numai pentru domeniul[5] de faţă; nici viitor, nici trecut măcar, nu joacă vreun rol în această luptă pentru esistenţă, a cărei tendinţă e succesul momentan, a cărei producţiune [e] de la mână la gură. E o stare asemenea aceleia a unei naţiuni migratoarie[6] pripăşită pentru un timp[7] oarecare pe o întindere de pământ, care, nepăsătoare pentru trecut, care-i este indiferent, şi pentru viitor, pentru care nu are grijă, cearcă a stoarce din prezent toate bucuriile pe care acesta le [396v] poate da, chiar daca prin aceasta prezentu1[8] ar deveni incapabil de a forma temeiul unui viitor stabil. E ca şi un om care[9] stoarce din averea [sa] toate plăcerile ce i le-ar putea procura, va să zică o risipeşte cu nesocotinţă, fără a-i trece prin gând măcar că chipurile[10] în care trece toată fiinţa sa individuală şi care reprezentă eternitatea ascunsă în persoana lui trecătoare, copiii[11] lui, vor îmbla odată mizeri şi dezmoşteniţi pe acest pământ. În[12] necunoaşterea radicală a armoniei intereselor generaţiunea prezentă îşi consumă ca o flacără tot oloiul, toate[13] izvoarăle de esistenţă, prin aceea că le-ncarcă cu o consumaţiune relativ[14] prea mare, astfel încât generaţia ce-i urmează se va stinge, ca putere de stat, ca un grăunte lăsat pe un pământ cu desăvârşire sărăcit, necapabil[15] de-a-1 hrăni.

1. *deasupra lui* capitalul *şters. 2. după* car[e] *şters* 3. *deasupra lui* antecedat-o *şters* 4. *corectat* din instituţii 5. *deasupra lui* prezent *şters 6. după* călăt[oare] *şters 7. deasupra lui* moment *şters* 8. *după* exact *şters* 9. *după* care cheltuieşte toată averea sa fără a se gândi *parţial şters* 10. *deasupra lui* icoana *şters* 11. *după* şi *şters* 12. *iniţial* O necunoaştere radicală 13. *după* cu [o consumaţiune] *şters* 14. *după* prea *şters* 15. *după* şi *şters*

[„DACĂ ROMÂNIA E DESTINATĂ PIEIREl...”]

2264

Dacă România [397r] e destinată pieirei, după cum ne-o arată jurnalele opoziţiunei, atuncea venirea orişicui la putere[1] este indiferentă, căci tot ce piere e organic (ceva neorganic nu poate

pieri), tot însă ce-i organic e destinat unei[2] pieiri neînlăturate şi moartea sa este o cestiune de timp, prin urmare în sine astă moarte nu poate fi nici oprită, nici accelerată, căci, c-un cuvânt, de privim trecutul, vedem că nimic nu s-a putut întâmpla altfel decum[3] s-a întâmplat într-adevăr, vedem că cauza e identică cu necesitatea, când însă ştim că orice trecut a fost odinioară viitor, că prin urmare şi viitorul nostru va deveni odată trecut, cu acelaşi caracter de necesitate intrinsecă, atuncea ne convingem că pentru[4] un stat la care pornirea spre pieire se constată, după cum e al nostru, şi a cărui nimicire e decisă de nepăsarea internă şi de interese esterioare, ba din

a[5] cărui boală şi decadenţă locuitorii ce dau tonul îşi fac materie predilectă de discuţie, nu spre a le îndrepta[6] (căci cine vrea să-ndrepte nu aşteaptă să vie la guvern pentru aceasta), ci spre a denigra o putere foarte neputincioasă în asemenea materie, pentru a uza de foloasele materiale ale acesteia, unui asemenea stat zic îi este indiferentă schimbarea de guverne, şi fiecare face bine care-naintea diluviului general cearcă [397r] a trăi cât se poate de bine şi cu plăcere, asemenea*** în vremea ciumei[7] din Florenza. Într-adevăr statul e un organism ca orişicare altul, ca statul albinelor, al furnicelor şi ca corpul de esemplu. Daca un organ nu-şi îndeplineşte funcţiunea sa este probabil că nu el este de vină, ci o cauză esterioară[8], venită[9] de din afară. Este ştiut în fiziologie că boalele se nasc din reacţii în contra lumei esterioare, ce influinţează sau au influinţat asupra organismului, iar nu din natura intrinsecă a acestuia. Asemenea, daca un organ al societăţii, de es. judecătorii, nu funcţionează după legi, ci după natura inerţiei lor, adică după natura rea a omului particular, cauza este că corpul întreg se află într-o nesalutarie reacţiune contra puterilor naturei, corpul întreg al statului e bolnav. De aceea[10] este pe deplin îndreptăţită partida care-şi apară cu orice mijloace starea ei la putere, căci o alta, care promite mai mult poporului, [398r] desigur că-1 înşală.

Naţionalismul este un semn rău la un popor. Nimeni nu ţine atâta la esistenţa sa decât acela ce are s-o piardă în curând (şi aceasta se simte instinctiv) şi nimeni nu-ngrijeşte mai[11] mult pentru[12] ţinerea la un loc a individului său decât cel ce are să se desfacă prin moarte. Nicăiri nu se manifestă voinţa de viaţă mai tare decât acolo unde viaţa este periclitată sau prin boală internă sau prin pericol estern.

1. la putere *supraintercalat 2. supraintercalat* 3. de *supraintercalat* 4. *supraintercalat* 5. din a *deasupra lui* la [a] *şters* 6. *urmează* ci numai *şters* 7. *iniţial* la ciuma 8. *după* sau *şters* 9. *după* sau *şters* 10. De aceea *deasupra lui* N[aţionalismul] *şters* 11. *după de* s[ănătatea sa] *şters* 12. *după* de să[nătatea sa] *şters*

[„DAS MORGENBLATT DER «N[EUEN] FR[EIE] PR[ESSE»...”]

2258

Das Morgenblatt [294r] der ,,N[euen] fr[eien] Pr[esse]" vom 2. Februar enält einen Leitartikel, der[1] die Culturverhäl[t]nisse[2] sowohl der Rumänen überhaupt, wie des Landes Rumänien im Besonderen behandelt. Der Artikel verdient eine Erwider[un]g, nicht sowohl des Tones, dessen er sich bedient, und [der] unserer Meinung, für ein Blatt europäischen Namens sich nicht geziemt, sondern vielmehr der objecktiven Unwahrheiten wegen, die er enthält [3].

Die[4] Behandlung v[on] Tatsachen[5] des Volkerlebens hat zwei wesentlich verschiedene Grundformen, aus denen sich 2 Anschauungsweisen ergeben, von denen die eine für die richtige Erken[nt]niss der Dinge nachtheilig[6] werden dürfte[7]. Die eine Ansicht ist diejenige welche einen subjektiven Maßstab der Beurtheil[un]g an gegebene Tatsachen anlegt. Die andere welche die Tatsachen ohne innere[8] Eingenommenheit betrachtet u[nd] in[9] ihrem Seinsgrunde ihre innere Berechtigung zu sehen sich bemüht[10]. Um aber ein Volk welches in seiner Entwicklung[11] begriffen ist, zu verstehen, kann u[nd] darf man nicht an ihm den Maßstab europäischer Zustände anlegen, sondern man muß im Gegentheil in dem Momente der Beurtheil[un]g[12] seine[13] durch Gewohnheit bceinflußte Anschauungsweise zu vergessen suchen, sein geistiges Auge auf einen Augenblick entwohnen, davon[14] absehen, daß man in einem Culturstaat lebt, der eine[15] Jahrhundertela[nge] Entwicklung nach sich hat, um nicht ohne es zu wissen, in[16]***[17] geläufig gewordene Complex[18] v[on] Begriffe[n] u[nd] Anschauungen tief verwebt* zu werden mit welchen eine richtige Beurtheil[un]g schlechtwegs[19]***[20] wird. Jedes neue Volk ist ein wurzelhaft* neues[21] Sein[22], mit[23] einem unbekannten, zu erörternden Inhalte. Nur im gänzlichen Vergessen derjenigen Begriffe, die einem seine Zeit u[nd] seine Gemeinschaft mitgibt, liegt die Garantie des Verständnisses fremder Zustände. Wir müssen im Voraus*[24] offen bekennen, daß ein Deutscher u[nd] ein Fremder überhaupt nicht im Stande ist, die Zustände im Rumänien so derzustellen, daß diese[25], wie jedes naturgemäße Sein, durch sich selbst gerechtfertigt erscheinen sollen.

Zum ersten sind die Fürstenthümer kein diplomatisches Meisterstück*, noch ist ihre Constitution eine Folge des Pariser Friedens; sondern die betreffenden[26] Artikel im Pariser Frieden sind der Ausfluß der schon seit lange vorhanden gewesenen Idee der Constituir[un]g. Die

[sic!] Gedanke[27] der Constituirung der Fürstenthümer in einen einheitlichen Staat[28], die[29] Absicht sich von der russischen Protektion loszulösen um ein neutrales Territorium zwischen den drei Kaiserreichen

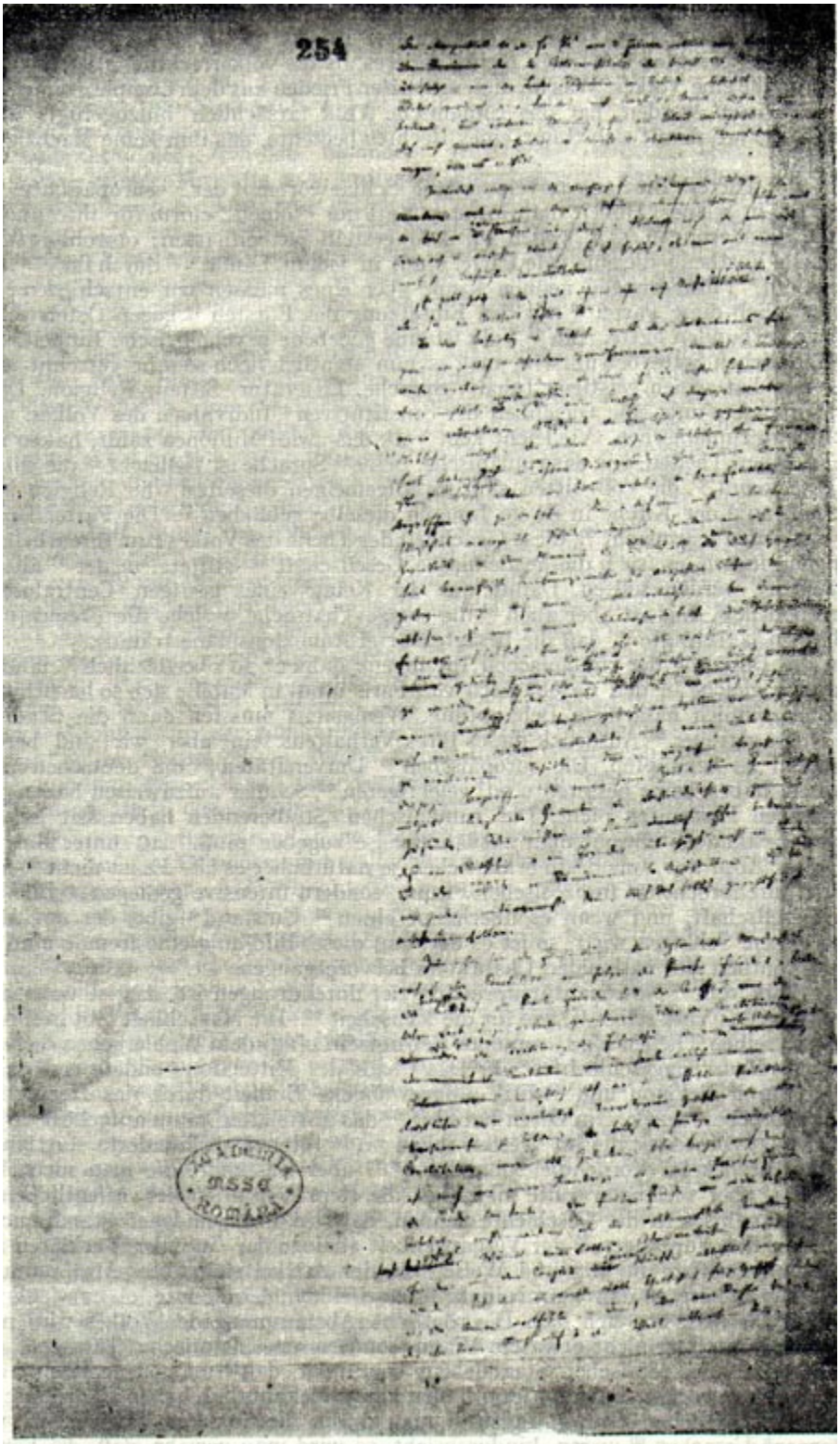

31. [„DAS MORGENBLATT DER »NEUEN FREIE PRESSE«..."], BAR, 2258, 254, articol redactat de Eminescu în germană.

zu bilden, selbst[30] die heutige rumänische Constitution waren als Gedanken schon lange vorhanden ehe noch von einem Krimkriege, od[er] einem Pariser Frieden die Rede sein konnte. Der Pariser Friede war[31] in den besagten* Artikeln nichts anderes als die volkerrechtliche Anerken[nun]g längst gehegter[32] Wünsche eine Volkes. Was im diesem Pariser Frieden aus dem Complex seiner[33] Wünsche absichtlich ausgelassen worden, hat das rumänische Volk tatsächlich hinzugefügt, indem es die Union vollführte, u[nd] damit sich[34] nur eines Rechtes bediente, das ihm keine Macht auf der Welt absprechen kann.

Daß[35] die Partei [254v] Bratians unverstandene Schlagwörter der europäischen Radicalen nachbetet[36] u[nd] in S[einer] Hoheit dem Fürsten Karl nur[37] einen Schirm für ihre an dem Staate zu verübenden Plünderungen sah, wollen wir dahingestellt bleiben lassen; obwohl es fraglich ist[38], ob man materielle Vortheile die eine jede Partei u[nd] in jedem Lande*[39] durch ihr[e][40] Gelangung* zur Macht genießt, Plünderungen nennen kann; aber eines müssen wir entschieden[41] in Abrede stellen; daß nämlich diese Partei[42] mit der Einsetzung des Fürsten[43] gegen Österreich gerichtete Annexionspläne verbunden hatte. Ein[44] Volk ist eine gegebene psychologische Einheit, ein Subjekt mit einem einheitlichen Selbstbewußtsein, mag es nun staatlich noch so sehr getrennt sein. Diesses Selbstbewußtsein hat seinen geistigen Inhalt: Sprache, Litteratur, Sitten, Religion. Diese Einheit hat zu ihrer Voraussetz[un]g eine Gleichheit der constitutiven* Individuen des Volkes, u[nd] gerade so ist es auch beim rumänischen. Vielleicht kein Volk das zwlöf Millionen zählt, hat so wenig* Verschiedenheit in seinen Theilen, wie das rumänische. Seine[45] Sprache ist vielleicht[46] die einzige, welche kaum* Dialekte kennt[47], die Volkssitten sind im allgemeinen dieselben, die Religion ist mit aller formalen[48] Spalt[un]g der Kirche in ihrem Inneren dieselbe geblieben[49]. Die Partei Bratians hatte es sich nur* zur Aufgabe gemacht[50], diese Gleichheit der Theile des Volkes zum öffentlichen Bewußtsein zu bringen, indem es [sic!] die academische Gesellschaft[51] stiftete, in der[52] alle Theile des Volkes repräsentirt werden sollten. Damit war der Keim* eines gestigen Centralorganes u[nd] nicht Erobererpolitik[53]. Das ist aber auch[54] die enzige Thatsache, welche die Fremde[n][55] machen konnte zu glauben berechtigte[56], daß die besagte Partei Annexionspläne träume.

Ob nun die Bild[un]g der rumänischen Intelligenz dahier* so oberflächlich[57] u[nd] inhaltslos ist, daß man eine gleiche in den Cafehäusern von Paris u[nd] in Mabille sich so leichthin * aneignen könnte, ist eine ziemlich hasardirte Behauptung. Wenigstens müssten dann die Studienzeugnisse dieser Leute[58] ein getreuer[59] Ausdruck dieses ihres Verhaltens sein; aber wir sind berechtigt das gerade Gegentheil zu behaupten. Die europäischen[60] Universitäten[61] die deutschen sowohl wie die französischen, haben keine besseren u[nd] gelehrigeren[62] Schüler aufzuweisen haben [sic!], selbst in den inländischen Elementen nicht. Die rumänischen Studierenden haben seit jeher glänzend [die] Prüfungen bestanden; obwohl man ausnahmsweise zugeben muß, daß unter ihnen auch hie u[nd] da ein leerer Kopf war, was desto erklärlicher, je natürlicher es ist. Es ist nicht [63] fortwährend von der Roheit durchbrochener französischer Firniss, sondern intensive gediegene* Bild[un]g in der rumänischen Gesellschaft, und wenn es überhaupt einen[64] Umstand* gibt, der auf den ganzen Culturzustand einen Schatten wirft, so ist es der, daß diese Bild[un]g eine fremde u[nd] nicht eine aus der [65] Bestimmtheit des nationalen Charakters hervorgegangene ist.

Daß das [255r] Volk vom[66] Nationalitätenprinzip* tief durchdrungen ist, das ist wahr, ist aber ein Vortheil sowohl für das Volk selbst[67], wie für die Menscheit[68]. Die Menschheit lebt in ihren Völkern, wie ein Ganzes in seinen Theilen u[nd] von dem Bewußtsein u[nd] dem Wohlergehen dieser hängt die Entwickelung des Menschengeschlechtes ab. Das Chaos des Mittelalters endete erst dann, als die der Menschheit durch Religion und Politik aufgezwungene Einheit durch das Hervortrethen der Nationalitäten gebrochen wurde. Im Osten hat aber[69] das Mittelalter kaum aufgehört, u[nd] darum ist es natürlich, daß Processes die im Westen schon im[70] 16ten J[ahr]hunderte stattfanden, dort[71] sich erst[72] jetzt entwickeln. Vornehme Schmähung* [73] über Zustände, die man nicht begreift, ist nichts seltenes[74] - aber verlangen sollte man, daß die Repräsentanten der öffentlichen Mein[un]g Europas wenigstens insofern die Geschichte kennen, daß sie überwundener Standpuncte bewußt sein sollen, um aus den Vorgängen [75] der Vergangenheit analoge der Gegenwart erklären zu konnen.

Unverzeihlich ist aber die Art und Weise, wie der Artikel sich über Abst[ammun]g u[nd] Sprache des Volkes äussert, so *daß* man beinahe in Zweifel kommen könnte, ob es wirklich ein *deutsches* Blatt ist[76], das man vor sich hat. Die römische Abstammung des Volkes wird negirt. Nun ist aber diese Abst[amm]ung nicht etwa ein Wahn, sondern eine historische Tatsache, u[nd] noch dazu so tief im Wesen des römischen Staatslebens begründet, daß[77] man keine Rechtfertigung für eine so urtheilslos hingeworfene Behaupt[un]g finden kann. Bekanntlich haben alle römischen Kriege einen[78] volkswirtschaftlichen Grund. Indem[79] man durch die äusseren Thatsachen, welche der Ausdruck interner* Ursachen[80] waren, hindurchsieht, so wird man gewahr, daß die Veranslassung der römischen Kriege weder Rachesucht* noch Eroberungslust, sondern die fortwährende Ubervolkerung der Stadt u[nd][81] Latiums waren. Es wurde erobert, um zu colonisiren. So wurde Dacien erobert u[nd] colonisirt, die römischen Kunststrassen* in Siebenbürgen, die TraJansschanze in Rumänien, die Überreste der [82] Stembrucke über die Donau, die Namen [83] der altesten Städte im colonisierten

Dacien[84] sind[85] unabweisbare Belege für die Colonisation Daciens durch den Kaiser Trajan, u[nd] der beste Beweis ist wo[h]l das rumänische Volk selbst. Denn es ist nicht wahr, daß die Volkssprache[86] aus keltischen[87] Elementen besteht u[nd] mit slawischen und gothischen, zum[88] ganz unerkennbaren Theile auch mit romanischen Bruchstücken versetzt ist. Die rumänische Sprache ist formal die reinste romanische die es überhaupt gibt; u[nd] daß sie es ist, ist[89] nicht vielleicht eine selbstgefällige Behaupt[un]g rumänischer Litteraten, sondern die kritische Begründung dieser Tatsache verdankt* [sich] fremden, besonders deutschen Gelehrten. Diez, Raynouard, Fuchs, Miclosich, Max Müller, Mussafia [255v] u. a. gediegene Porscher u[nd] Fachmänner, machen eine nähere Erört[erun]g über diesen Gegenstand[90] geradezu unnöthig. Ferner ist es nicht wahr, daß die rumänische Schriftsprache aus italiänischen, französischen u[nd] sogar spanischen Wörtern gebildet ist u[nd] nur von den Einge weihten verstande wird. Paralell mit der geistigen Entwicklung eines Volkes nehmen auch die Comunicationsmittel der Sprache, die Worte u[nd] deren Combinationen zu, anders ausgedrückt: die Sprache bereichert sich. Das ist zuerst ein rein natürliches Product, welches die Leute so gebrauchen, wie es unmittelbar aus dem Geiste hervorgeht, ohne viel darüber nachzudenken, u[nd] ohne daß die Kunst irgend einen Einfluß auf[91] ihre[92] Bildung hätte[93]. Dieser Sachverhalt ändert sich aber bald. Sowie die allgemeine Bild[un]g des Volkes zunimmt[94] theilt sich die Arbeit auch nach diesem Puncte; nur *ein* Theil des Volkes beschäftigt sich ausschließlich mit der Cultur u[nd] befordert sie schnell; der andere Theil bleibt zurück. Der gebildete u[nd] ungebildete Theil des Volkes fangen[95] bald an sich durch die äusseren Zeichen des Gedankens zu unterscheiden, wie sie sich durch den[96] Gedankenschatz selbst unterscheiden. Sobald sich aber die gebildete Sprache vom gemeinschaftlich[en] Stamme losgelöst hat, verfolgt sie ihren eigenen Weg; verarbeitet durch[97] Kunst, Wissenschaft, durch die feineren Formen der menschlichen Verhältnisse in den höheren Sphären der Gesellschaft, entfernt sie sich immer mehr u[nd] mehr von der Volkssprache, u[nd] nimmt einen von diesser verschiedenen Character an, obwohl sie aus ihrem Schosse hervorgegangen ist. Diesses ist auch das naturgemäße V[er]h[alt]niss der rumänischen Schrift- zu der Volkssprache; denn[98] nicht der Wort[99] sondern der Gedankenschatz ist das, was einstweilen für den Ungebildeten unverstanden bleiben muß, nicht die äusseren[100] Zeichen, sondern die Begriffe. Das Wahre an der ganzen Assertion* ist die sporadisch gepflogene aber falsche Idee einer Regeneration der rumänischen Sprache durch die lateinische*. Dieser ist aber nun[101] uberwundener Standpunct. Die ernste u[nd] bedeutsamste Richtung in der rumänischen[102] Litteratur überhaupt* sucht die Bereicherung der Sprache nicht in der Reception von Fremdwörtern, möge diese auch aus verwandten Sprachen vor sich gehen, sondern im Gebrauch des Wortschatzes der in [der] Sprache des Volkes aufbewahrt liegt, u[nd] besonders in der organischen Entwickelung der Sprache selbst.

Der Bauer [256r] ware verthiert u[nd] ohne Menschenbewußtsein ! Daß er arm u[nd] verkommen, das geben wir schon zu. Die Ursachen sind vielfache u[nd] tiefliegende, weil sie einen düsteren[103] historischen Hintergrund haben. Aber[104] nicht die Leibeigenschaft des Bauern, die in *der* Form, wie sie in Europa da war, in Rumänien nie existiert hat, ist die Ursache seiner Verkommenheit[105], sondern die fortwährenden fremden Invasionen. Die Auspress[un]g durch fremde Elemente hat ihn so arm u[nd] elend, aber d[a]rum* auch so tiefsinnig u[nd] ernst gemacht. Daß er nicht verthiert ist, beweist die überaus reiche u[nd] schone Volkspoesie u[nd] die Fulle der bissigen Satyre, mit welcher er [sich] über die Fremden ergeht*. Es ist ein origineller und frischer Geist in diesem Volke, der durch all seine Verkommenheit u[nd] Armuth hindurchleu[ch]tet*, u[nd] niemand hat ein Recht es verthiert u[nd] ohne Menschenbewußtsein zu nennen, am wenigstens aber Subjekte, die es gar nicht kennen. Die[106] Autoritaten auf[107] welche der Artikel seine Aussagen stütz scheinen im Allgemeinen nicht besonderen Wert zu haben. Ein österreichischer Beamter aus Czernowitz characterisirt die dortigen Landedelleute[108] in einer Weise, die mehr für ein pathologisches* Symptom unrichtiger innerer* Seelenzustände angesehen würde, als für eine ernste, objektive Erkenntniss. Bekanntlich sind die Landedelleute in der Bucovina das gebildete u[nd] vorurtheilsfreieste Element, das es überhaupt im Lande gibt. Und auf solche, nichts weniger als geistreiche Aphorismen begründet man Anklagen gegen eine Nation !

Die Parteikämfe in Rumänien sind der eigentlichste u[nd] getreueste Ausdruck der verschieden[en]-artigen fremden Einflüsse auf den noch unselbständigen nationalen Geist. Wir bedauern[109] sie, aber wir [finden] sie nichtsdestoweniger gerechtfertigt, weil sie an sich so natürlich u[nd] so leicht erklärbar sind, daß man höchstens ihre unabweisbare psychologische Notwendigkeit beklagen als ihre Träger anklagon sollte[111].

Der Mittelstand ist in seinen Keimen natürlich da, ist aber zumeist *nicht* jüdischer Herkunft. Daß aber vom Keim bis zur Entwicklung noch viel, nämlich* diese selbst liegt, das[112] wollen wir nicht läugnen, nur[113] muß man sich einmal über die Ursache [n] klar werden, die einen Mittelstand im Lande nicht aufkommen lassen. Dar Tod der gewerblichen[114] Mittelklasse in einem in der Entwickl[un]g begriffenen Lande ist die fremde Industrie. Gewerbe u[nd] Industrie konnen nun einmal nicht concurriren; der Kampf zwischen beiden ist zu ungleich, als daß das erstere

---

sich[115] der letzteren nachhaltig entgegenstellen konnte. Nun hat man aber diesen Tod der wirtschaftlichen Entwickl[un]g dadurch[116] gegeben, daß man durch einen Artikel des Pariser

Vertrages[117] den Schutzzoll im Vorhinein[118] ausschliesst. Dieses nun ist das fatale Moment im[119] besagten* Vertrage, welches den rumänischen Staat zu einem*** macht; man hat ihm Leben gegeben aber die wesentlichsten Bedingungen des Lebens entzogen abgesprochen[120]. So wurde die Bildung eines zwischen den Bauern u[nd] der höhern Klasse der Gesellschaft vermittelnden [Standes] gehemmt, das politische Gleichgewicht im Innern ist unmöglich, so daß überall die Paralisirung der Existenz das Endresultat eines solchen Sachverhaltes ist.

Die Entwickl [256v] [un]g der Industrie ist nun in einem Lande etwas absolut notwendiges, indem sie aber unmöglich wird solange[121] mit Jahrhunderten fortgeschrittene Länder ihr Concurrenz machen, so folgt daraus daß das Schutzsistem vernünftig angewendet etwas notwendiges ist bis wann die nationale Industrie, auf einem gewissen Puncte der Entwickl [un]g angelangt, die freie Concurrenz unter- (aus-) halten kann. Unter dem Schutzsistem hat sich die Industrie Deutschlands entwickelt. Indem man einerseits die inneren Hindernisse beseitigte[122] andererseits die Concurrenz mit fremden, viel fortgeschritteneren Ländern abschwächte, gelangte Deutschland mittelst eines vernünftigen Schutzsistems eine der bluhendsten Industrien zu haben. —Die V[er]w[a]lt[un]g*, die natürlich die Aufgabe hat die Bedingungen zur Entwickl[un]g des Gewerbes u[nd] der Industrie zu schaffen, sieht sich durch den[123] besagten Artikel in eine Zwangslage versetzt, die es [sic!] nicht ab[zu]schütteln vermag; u[nd] will sie es dennoch thun, so droht man ihr z. B. mit der Macht der ganzen österreichischen[124] Monarchie.— An der Nichtentwickl[un]g des Mittelstandes in Rumänien, ist nicht das Land u[nd] die Nation sondern ganz Europa Schuld; welches zu Gunsten[125] selb[st]süchtiger Interessen[126] nicht ansteht (-stand) die innere wirtschaftliche Entwickl[un]g eines Landes verkümmern zu lassen, dessen kraftige[127] Existenz von grosser Wichtigkeit für die Welt sein könnte. Es ist wahr, Österreich hat das grösste Interesse daran, daß der Schutzzoll in den Donauländern nicht eingeführt werde, weil seipe industriellen Producte so reichlichen Absatz dort finden, u[nd] die Sperrung der Donauhäfen[128] ein empfindlicher Schlag für den österrechischen Handel wäre[129]. Aber dieser Schlag ist nur ein[130] momentaner; die Sicherheit* die ein innerlich kräftiger Staat von Osten her* bietet, könnte nicht genug theuer bezahlt werden, und* wo die Gegenwart, die nur ein Moment mit der Zukunft, die kein Ende hat, in die Wa[a]ge fällt, werden wir diese der ersteren opfern.

1. *înainte de* über Rumänien *şters* 2. *după* der *şters* 3. *după* Zuvörderst wollen wie die oberflächtiche Art *(după* Beweis *şters)* [und] Weise zu caracteris mit der man Dinge und Zustände (caracteris mit der man Dinge und Zustände *şters)* characterisiren suchen, mit der [man] sich an ein categorisches Urtheil über Dinge u[nd] Verhältnisse wagt, die man nicht sonderlich zu verstehen scheint. Es ist fraglich, ob man mit einem einfache[n] Behaupten d[er] Tatsachen. Es gibt zwei Arten, mit denen man eine Sachen und Verhältnisse (und Verhältnisse *supraintercalat)* behandeln u[nd] über sie ein Urtheil fällen kann. *tăiat de Eminescu cu linii oblice* 4. *înainte de* In *şters* 5. *după* eines *şters 6. după* ist *şters* 7. werden dürfte *supraintercalat* 8. *supraintercalat* 9. *supraintercalat* 10. zu sehen sich bemüht *supraintercalat* 11. *după* bis *şters* 12. *după* die *şters* 13. *supraintercalat* 14. *înainte de* sein *şters* 15. *supraintercalat* 16. *după* das allge*meine şters* 17. *scris deasupra* 18. *supraintercalat* 19. unmöglich *şters 20. mit* welchen eine richtige Beurtheil[un]g schlechtwegs *** *supraintercalat* 21. *după* Begriff *şters 22. scris deasupra* 23. *înainte de* oder besser gesagt ein System von Begriffen mit einem neuen, unbekannten *şters* 24. *după* darauf *şters 25. scris deasupra lui* sie *şters* 26. *supraintercalat 27.* Die Gedanke *scris deasupra lui* Die Idee *şters* 28. einheitlichen Staat *scris deasupra lui* einiges Land *şters* 29. *înainte de* die rumänische Constitution, wie sie heute vorliegt, waren [im] Jahre 48 *şters* 30. *înainte de* die *şters* 31. *scris deasupra lui *** şters* 32. *scris deasupra lui* bestehender *şters* 33. *scris deasupra lui* dieser *şters* 34. *supraintercalat* 35. *înainte de* Wir wollen nicht darüber streiten. Wir wollen nicht darüber streiten s[eine] Hoheit den Fürsten Karl bewogen hat die rumänische Krone anzunehmen oder ob die Verfass[un]g der Schild des inneren *şters* 36. *după* um *şters* 37. u[nd] in S[einer] Hoheit dem Fursten Karl nur *supraintercalat* 38. *supraintercalat* 39. *după* v[on] ihrer Macht *şters* 40. *scris deasupra lui* das *şters* 41. *scris deasupra lui* absolut *şters* 42. diese Partei *supraintercalat* 43. *după* ein „Werkzeug für gegen Österreich gerichtete Annexionspläne. An *şters* 43. *scris deasupra lui* *** *şters* 45. *scris deasupra lui* Die rumänische *şters* 46. *supraintercalat* 47. *scris deasupra lui* hat *şters* 48. *supraintercalat* 49. *după* und das Bewußtsein *şters 50. după* das Bewußtsein 51. *scris deasupra lui* Verein *şters* 52. *scris deasupra lui* welchem 53. *propoziţie intercalată* 54. aber auch *supraintercalat* 55. *după* glauben *şters* 56. *scris deasupra lui* machen glauben *neşters* 57. *după* ist *şters* 58. *după* ein A *şters* 59. *supraintercalat* 60. *după* Schul *şters* 61. *după* sowoh[l] *şters 62.* u[nd] gelehrigern *supraintercalat* 63. *după* französischer Firniss *şters* 64. *după* Unglück *şters* 65. *după* nationalen *şters 66. după* dem *şters* 67. *supraintercalat* 68. *după* Die Form des Zusammenlebens der Menschheit ist eben ihre Trennung in Volker, u[nd] die Entwicklung des Menschengeschlechtes ist an die Verschiedenheit der Volker gebunden *şters* 69. *după*** *şters* 70. *supraintercalat* 71. *înainte de *** şters* 72. sich erst *scris deasupra lui* sich *şters* 73. *după* von *şters* 74. *scris deasupra lui zeigt daß* man über schon *şters* 75. *scris deasupra lui* Processen *şters* 76. *supraintercalat* 77. *după es* eine *şters* 78. *după* national-ökonomischen 79. *înainte de* Durch die äusseren

şters 80. *înainte de* Triebe *şters* 81. *după* Italiens *şters* 82. *după* Bruck *şters* 83. *după* vieler *şters* 84. colonisirten Dacien *scris deasupra lui* Rumänien *şters* 85. *după* *** *şters* 86. *scris deasupra lui* *** *şters 87. după* *** *şters* 88. *după* Theil mit *supraintercalat şi şters* 89. *înainte de* weiss man dafür *şters* 90, *după* u[nd] gar dazu mit dieser u[nd] in diesem *şters* 91. *după* die *şters 92. supraintercalat* 93. *supraintercalat* 94. *scris deasupra lui* wächst *şters* 95. *după* sich *şters* 96. *după* Inhalt *şters 97. după* die *şters* 98. *după* es *şters* 99. *după* schatz *şters* 100. *supraintercalat* 101. *supraintercalat* 102. *supraintercalat* 103. *scris deasupra lui* schwarzen *şters* 104. *supraintercalat* 105. *scris deasupra lui* Verarmung *şters* 106. *înaintea. lui* Wer von *şters* 107. *după* die *şters* 108. *cupă* u[nd] das Volk *şters.* 109. *după* diese *şters* 110. *după* *** *şters, scris deasupra lui* Existenz *şters* 111. *după* Der Mittelstand *şters* 12. *după* will *şters* 113. *înainte de* aber *şters* 114. *supraintercalat* 115. *supraintercalat* 116. *supraintercalat* 117. *după* das Schutzsystem für die Turkei *şters* 118. *scris deasupra lui* Voraus *şters* 119. *după* *** *şters* 120. *supraintercalat* 121. *după* ihr Länder

---

şters 122. *supraintercalat* 123.*după* ob *şters* 124. *supraintercalat* 125. zu Gunsten *supraintercalat* 125*. după *** şters* 126. *după* *** *şters* 127. *în original;* Lebenskräftige *scris deasupra lui* Lebens- *şters* 128*. după* wäre *şters* 129. *supraintercalat* 130. *supraintercalat*

[„FOAIA DE DIMINEAŢĂ A LUI «NEUE FREIE PRESSE»...”]

Foaia de dimineaţă a lui „Neue freie Presse” din 2 februarie conţine un articol de fond care tratează situaţia culturală atât a românilor în genere cât şi a ţării, România, în special. Articolul merită o replică, mai puţin din cauza tonului de care se foloseşte şi [care] după părerea noastră nu se potriveşte unui ziar de nume european, ci mai ales din cauza neadevărurilor obiective pe care le conţine.

Tratarea unor date din viaţa popoarelor are două forme fundamentale, deosebite în esenţă, care duc la 2 moduri de a privi lucrurile, dintre care unul s-ar putea să devină dezavantajos pentru cunoaştere. Una dintre modalităţi este aceea care aplică faptelor date criteriul subiectiv de judecare. Cealaltă care priveşte faptele fără vreo părtinire interioară şi se străduieşte să le găsească justificarea intrinsecă în însăşi condiţia lor de existenţă. Pentru a înţelege însă un popor în dezvoltare nu trebuie aplicată la el unitatea de măsură a stărilor europene ci, dimpotrivă, în momentul judecării sale trebuie să încerci a uita modul tău de a privi lucrurile, influenţat de obişnuinţă, să-ţi dezobişnuieşti pentru o clipă ochiul spiritului, să faci abstracţie de faptul că trăieşti într-un stat de cultură, care are în spate o dezvoltare seculară, spre a nu fi profund marcat, fără să ştii, de un complex de noţiuni şi concepţii devenite uzuale cu care o judecare adecvată să devină din capul locului imposibilă. Fiecare popor nou este o existenţă autentic nouă, cu un conţinut necunoscut care trebuie dezbătut. Numai în uitarea completă a acelor noţiuni pe care ţi le transmite timpul tău şi comunitatea ta stă garanţia înţelegerii unor stări de lucruri străine. Trebuie dinainte să recunoaştem deschis că un german sau un străin în general nu este în stare să prezinte situaţia din România astfel încât ea să apară, ca orice existenţă naturală, justificată prin sine.

În primul rând principatele nu sunt o capodoperă diplomatică şi nici constituţia lor nu este o consecinţă a păcii de la Paris; ci articolele respective ale Păcii de la Paris sunt rezultatul unei idei de constituire de mult existente. Ideea constituirii principatelor într-un stat unitar, intenţia de a se desprinde de protecţia rusească, spre a forma un teritoriu neutru între cele trei imperii, chiar constituţia românească de azi — toate acestea au fost prezente ca idei mult înainte de a putea fi vorba de vreun război în Crimeea sau de o Pace de la Paris. Pacea de la Paris în articolele pomenite n-a fost altceva decât recunoaşterea internaţională a legitimităţii dorinţelor de mult resimţite ale unui popor. Ceea ce în Pacea de la Paris a fost eludat voit complexul dorinţelor sale, poporul român a adăugat în fapt prin realizarea Unirii, folosindu-se astfel doar de un drept pe care nici o putere din lume nu i-1 poate contesta.

Că partidul lui Brătianu repeta lozinci neînţelese ale radicalilor europeni şi n-a văzut în Înălţimea Sa Principele Carol decât o pavăză pentru jafurile pe care urma să le comită asupra statului — să lăsăm asta în suspensie; cu toate că este îndoielnic dacă avantajele materiale de care fiecare partid în fiecare ţară beneficiază prin ajungerea sa la putere se pot numi jafuri; un lucru însă trebuie să-1 tăgăduim cu hotărâre: că tocmai acest partid ar fi legat de înscăunarea Principelui planuri anexioniste îndreptate împotriva Austriei. Un popor este o unitate psihologică dată, un subiect cu o conştiinţă de sine unitară, oricât de împărţit ar fi din punct de vedere statal. Această conştiinţă de sine îşi are conţinutul său spiritual: limba, literatura, obiceiurile, religia. Această unitate are drept premisă o uniformitate a indivizilor care constituie poporul, şi întocmai aşa este şi la cel român. Poate nici un popor care numără douăsprezece milioane nu are părţile sale atât de puţin diferite ca cel român. Limba sa este poate singura care aproape că nu cunoaşte dialecte, obiceiurile populare sunt în general aceleaşi, religia a rămas, cu toată sciziunea formală a bisericii, aceeaşi în sinea ei. Partidul lui Brătianu nu-şi propusese altceva decât de a aduce la conştiinţa publică această uniformitate a părţilor poporului, ctitorind Societatea Academică, în care trebuiau să fie reprezentate toate părţile poporului. Astfel [cuvânt indescifrabil] a fost a unui

organ spiritual central şi nu politică expansionistă. Dar acesta este oricum singurul fapt care ar putea îndreptăţi străinătatea să creadă că acest partid ar visa planuri de anexiune.

Dacă apoi cultura intelectualităţii româneşti este atât de superficială şi lipsită de conţinut încât uşor ai putea să ţi-o însuşeşti în cafenelele pariziene sau la Mabille — este o afirmaţie destul de hazardată. Ar trebui atunci măcar certificatele de studii ale acestor oameni să fie o expresie fidelă a unui astfel de comportament; dar suntem în măsură să susţinem de-a dreptul contrariul. Universităţile europene, atât cele germane cât şi cele franţuzeşti, nu au elevi mai buni şi mai studioşi nici măcar printre elementele din ţară. Studenţii români dintotdeauna au trecut strălucit examenele, cu toate că trebuie să recunosc că în mod excepţional a mai fost printre ei din când în când şi câte-un cap sec, lucru pe cât de firesc, pe atât de explicabil. Nu doar lustru franţuzesc prin care străbate permanent grosolănia, ci cultură intensă, solidă este în societatea românească, şi dacă totuşi există un fapt care aruncă o umbră pe întreaga situaţie culturală atunci este ace1a că această cultură, este una străină şi nu ieşită din configuraţia caracterului naţional.

Că poporul este adânc pătruns de principiul naţionalităţii — este adevărat, dar este un avantaj atât pentru poporul însuşi cât şi pentru omenire. Omenirea trăieşte în popoarele ei precum un întreg în părţile sale, iar de conştiinţa şi

---

bunăstarea acestora depinde dezvoltarea speciei umane. Haosul evului mediu s-a sfârşit abia atunci când unitatea impusă omenirii de religie şi politică a fost sfărmată prin apariţia naţionalităţilor. În Răsărit însă evul-mediu nu prea s-a sfârşit şi este firesc deci ca unele procese care în Occident au avut loc deja în secolul 16 să se desfăşoare acolo abia acum. Dispreţuirea distinsă a unor stări de lucruri pe care nu le pricepi este ceva des întâlnit — dar ar trebui să se ceară ca reprezentanţii opiniei publice europene să cunoască măcar într-atât istoria ca să fie conştienţi de anumite puncte de vedere depăşite şi să poată explica prin evenimentele trecutului ceea ce se petrece analog în prezent.

De neiertat este însă, felul în care articolul se exprimă despre originea şi limba poporului, aşa încât s-ar putea isca dubii dacă este într-adevăr un ziar *german* cel pe care îl ai în faţă. Originea romană a poporului este negată. Dar această origine nu este de fel o halucinaţie, ci un fapt istoric şi pe deasupra unul atât de adânc întemeiat în viaţa statului roman încât e imposibil de găsit o justificare pentru o afirmaţie azvârlită cu atâta lipsă de judecată. Precum se ştie toate războaiele romane au un temei economic. Pătrunzând faptele exterioare care au fost expresia unor motive interne, ne vom da seama că mobilul războaielor romane n-a fost nici setea de răzbunare, nici pofta de cucerire, ci continua suprapopulare a oraşului şi a Latiumului. S-au făcut cuceriri spre a coloniza. Aşa a fost cucerită şi colonizată Dacia. Şoselele romane în Transilvania, Valul lui Traian în România şi rămăşiţele podului de piatră peste Dunăre, numele celor mai vechi oraşe din Dacia colonizată sunt dovezi incontestabile ale colonizării Daciei de către împăratul Traian, iar cea mai bună dovadă este poporul român însuşi. Căci nu este adevărat că limba poporului constă din elemente celtice amestecate cu frânturi slave şi gotice şi, într-o măsură cu totul neglijabilă, şi romanice. Limba română este, formal cea mai pur romanică din câte există; şi că aşa stau lucrurile nu este deloc o afirmaţie vanitoasă a unor literaţi români; întemeierea critică a acestui fapt se datorează unor învăţaţi străini, mai ales germani. Diez, Raynouard, Fuchs, Miclosich, Max Muller, Mussafia şi alţi cercetători şi specialişti serioşi fac de-a dreptul superfluă o dezbatere mai amănunţită a acestui subiect. Apoi nu este adevărat că limba română cultă ar fi formată din cuvinte italieneşti, franţuzeşti şi chiar spaniole şi că n-ar înţelege-o decât iniţiaţii. Paralel cu dezvoltarea spirituală a unui popor sporesc şi mijloacele de comunicare ale limbii, cuvintele şi combinaţiile între ele, altfel spus: limba se îmbogăţeste. Aceasta este mai întâi un produs pur natural pe care oamenii îl folosesc aşa cum răsare nemijlocit din spirit, fără să mai reflecteze asupra acestui lucru şi fără ca arta să aibă vreo influenţă asupra formării ei. Dar această situaţie se schimbă curând. Pe măsură ce sporeşte cultura generală a poporului, se divide munca şi în această privinţă: numai o parte a poporului se ocupă exclusiv de cultură şi o promovează, rapid; cealaltă parte rămâne în urmă. Partea cultă şi cea necultă a poporului încep curând să se deosebească prin semnele exterioare ale gândirii, aşa cum se deosebesc prin tezaurul însuşi de idei. După ce limba cultă s-a desprins însă de trunchiul comun, îşi urmează propriul drum; prelucrată de artă, ştiinţă., de formele mai rafinate ale relaţiilor umane în sferele mai înalte ale societăţii, ca se îndepărtează din ce în ce mai mult de limba populară şi capătă un caracter deosebit de-al acesteia, cu toate că a ieşit din sânul ei. Acesta este şi raportul firesc al limbii române literare faţă de cea populară; căci nu tezaurul de cuvinte, ci cel de idei este ceea ce deocamdată este menit să rămână neînţeles de către cel incult, nu semnele exterioare, ci noţiunile. Adevărat în toată aserţiunea aceasta este că s-a cultivat sporadic ideea, greşită, a regenerării limbii române prin cea latină. Dar acesta este acum un punct de vedere depăşit. Direcţia serioasă şi cea mai însemnată a literaturii române caută îmbogăţirea limbii nu prin receptarea unor neologisme, fie chiar din limbi înrudite, ci prin folosirea tezaurului lexical păstrat ÎN limba poporului şi în special prin dezvoltarea organică a limbii însăşi.

Ţăranul este, zice-se, abrutizat şi fără conştiinţă umană! Că este sărac şi decăzut, asta desigur recunoaştem. Cauzele sunt multe şi adânci, pentru că au un fundal istoric sumbru. Dar nu iobăgia ţăranului — care în *acea* formă în care s-a găsit în Europa n-a existat niciodată în România — este cauza decăderii sale, ci neîntreruptele invazii străine. Stoarcerea sa de către elemente

străine 1-a făcut atât de sărac şi mizer, dar de aceea şi atât de melancolic şi grav. Că nu este abrutizat o dovedeşte poezia populară deosebit de bogată şi frumoasă şi mulţimea satirelor muşcătoare cu care îi tratează pe străini. Este un spirit original şi proaspăt în acest popor care străbate prin toată decăderea şi sărăcia lui şi nimeni nu are dreptul să-1 numească abrutizat şi fără conştiinţă umană, cu atât mai puţin indivizi care nici nu-1 cunosc. Autorităţile pe care îşi sprijină articolul declaraţiile în general nu par să aibă o valoare prea mare. Un funcţionar austriac din Cernăuţi îi caracterizează pe nobilii de ţară de acolo într-un mod care s-ar părea că e mai degrabă un simptom patologic al unor stări sufleteşti dereglate decât o informaţie serioasă, obiectivă. Cum se ştie nobilimea de ţară din Bucovina este elementul cult şi cel mai lipsit de prejudecăţi care există, în toată ţara. Şi pe astfel de aforisme nicidecum spirituale se construiesc acuzaţii împotriva unei naţiuni!

Luptele între partide în România sunt expresia cea mai proprie şi fidelă a diferitelor influenţe străine asupra spiritului naţional încă nematurizat. Noi le regretăm, dar le găsim totodată justificate pentru că sunt în sine atât de firești şi de uşor explicabile încât am putea cel mult deplânge necesitatea lor psihologică incontestabilă iar nu să-i acuzăm pe cei care le poartă.

Pătura de mijloc există desigur în germene, dar în mare parte ea *nu* este de origine evreiască. Nu vrem să negăm că de la germene la starea evoluată este mult, şi anume tocmai evoluţia însăşi, dar trebuie să. ne dăm seama cu claritate de cauzele care nu permit să se ridice o pătură de mijloc în ţară. Moartea clasei de mijloc meşteşugăreşti într-o ţară pe cale de dezvoltare este industria străină. Meşteşugul şi industria nu pot concura; lupta între ele este prea inegală ca primul să se poată opune în timp celei de-a doua. Dar moartea i-a fost pricinuită dezvoltării economice tocmai prin faptul că unul din articolele Tratatului de la Paris exclude din capul locului vama de protecţie. Acesta este momentul fatal în tratatul pomenit, care face din statul român [cuvânt indescifrabil]; i s-a dat viaţă, dar totodată condiţiile

---

esenţiale pentru a trăi i-au fost refuzate. Astfel a fost frânată formarea unei [pături] care să medieze între ţărani şi clasele superioare ale societăţii, un echilibru politic pe plan intern nu este posibil, aşa că, peste tot rezultatul final al unei astfel de stări de lucruri este paralizarea existenţei.

Dezvoltarea industriei este desigur ceva absolut necesar într-o ţară, dar ea devenind imposibilă atâta vreme cât îi fac concurenţă ţări avansate cu secole, rezultă că un sistem de protecţie aplicat judicios este ceva necesar până în clipa când industria naţională, ajunsă la un anumit punct de dezvoltare, să fie în stare a suporta concurenţa liberă. în condiţiile sistemului de protecţie, Germania şi-a dezvoltat industria. Înlăturând pe de-o parte piedicile interne şi atenuând pe de alta concurenţa cu ţări străine mult mai avansate, Germania a ajuns cu ajutorul unui sistem de protecţie să aibă una din industriile cele mai înfloritoare. Administraţia, a cărei sarcină este desigur de a crea condiţiile pentru dezvoltarea meşteşugului şi a industriei, se vede supusă prin articolul pomenit unei constrângeri pe care n-o poate înlătura; şi dacă vrea totuşi s-o facă, atunci va fi ameninţată, de exemplu, cu întreaga putere a monarhiei austriece. De nedezvoltarea păturii de mijloc în România, nu ţara şi naţiunea, ci toată Europa e de vină; care, de dragul unor interese egoiste, n-a ezitat să lase să se atrofieze dezvoltarea economică internă a unei ţări a cărei vitalitate ar putea fi de mare importanţă pentru lume. Este adevărat, Austria are cel mai mare interes ca vama de protecţie să nu fie introdusă în ţările dunărene, pentru că. produsele sale industriale găsesc acolo o desfacere atât de bogată, iar închiderea porturilor dunărene ar fi o lovitură sensibilă pentru comerţul austriac. Dar această lovitură este doar una de moment; securitatea pe care o oferă un stat din răsărit puternic în interior s-ar putea să fie de nepreţuit, şi unde cade pe cântar prezentul, care e doar o clipă, cu viitorul care n-are sfârşit, îl vom sacrifica pe acesta celui din urmă.

[„ÎNCÎT BUNĂTATEA D-SALE...”]

2264

încât bunătatea [205v] d-sale de a se arăta dispus să esplice consunanţa* *ad litteram* din întâlnirea în idei a două genii e în cazul nostru cel puţin de prisos.

[„IAR CÎND SE VOR ÎMPLINI...”]

2264

Iar când [388r] se vor împlini aceste toate? Legenda zice când Buga va suna de seară, când sf[ânta] mănăstire Putna se va lumina din morminte!

[„CONVENŢIA CU AUSTRIA...”]

2261

Convenţia cu [62r] Austria. Act de tradare. cu 8 zile înainte *** de a pune * [în] esploatare proiectul, material nedumerire.

Brăt. proiectul deviză * — convenţiune comercială (palat şi colibă) legea aceasta simplă. Prs. unei adm. drum. de fier pătruns * de toată valoarea acestei convenţiuni — chestie de tapaj, beţele-n roată.

Brăt.

Cons. conv. împrumut oraş. Bucureşti. Casa de Depuneri. esport. însemnate.

[„RIGA”]

2264

Riga. [212v]

Dar cine nu vede intenţia de batjocură? D. C. A. Rosetti pare că nu ştie că, precum din *lex* se face *lege,* din *rex* trebuie să se facă *rege*[1]. O ştie... dar rigă se zice la figurile de pe cărţile de joc. Ca şi riga de treflă, ca riga de cupă, voia să se numească şi să fie Regele României.

1. *g* latin înaintea lui *e se* pronunţa *ge: intellegere*-înţelegere, *collegere*-culegere, *regem*-rege, *legem*-lege.

[„D-VOASTRĂ NU VREŢI LIBERTATEA...”]

2267

D-voastră nu [162r] vreţi libertatea, vreţi egalitatea, cea mai mare duşmană a libertăţii. Aceasta o vor toţi străinii. Ce să vrea un grec ca C. A. Rosetti decât să fie egal cu românul fără a fi îndeplinit condiţiile de muncă ale românului? Ce să vrea un ţigan ca Fundescu sau ca Epurescu decât să fie egali cu românul, făr-a fi capabil de-a avea creierul sau musculatura românului?

[„NIMIC DIN CE E CARACTERIZAT...”]

2264

Nimic din [391v] ce e caracterizat nu e *adaptabil.* Carbonul[1] cristalizat în hexacontetraedri, care se numeşte diamant nu se adaptează el, ci maistrul politor trebuie să adapteze a[r]hitectura* lui ca să-1 facă să răsară cât se poate de curat în feţele[2] şi apa sa. Carbonul în formă de cărbune se adaptează la orice uz. C-un cuvânt [392r] canalia e totdauna adaptabilă. În inadaptabilitate consistă caracterul şi adevărul. Cei inadaptabili trebuie să dea într-o lume direcţia mişcării şi a cristalizaţiunii, nu canalia moale şi corumptibilă [3] ca ceara.

1. *deasupra lui* Diamantul *lăsat neşters 2. deasupra lui* luminile *lăsat neşters* 3. *modificat din* corumptă

[„A FURA ZIUA...”]

2264

a fura [391r] ziua lui Dumnezeu şi munca românului

[„ÎN SUTA A XV...”]

2257

În suta [415r] a XV avanscena teatrului Universului este ocupată de *români.* Românii sunt poporul cel mai însemnat al Europei. Ioan şi Matei Corvin în Ardeal, Banat şi Ungaria, Mircea şi Vlad Dracul

în Ţara Românească, Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare în Moldova.

[„PÎNĂ ÎN SUTA A ŞAPTESPREZECEA...”]

2257

Până în [415v] suta a şaptesprezecea sub Matei Basarab românii erau relativ unul *din* popoarele cele mai culte din Europa şi incomparabil mai cult decât germanii sau ungurii, tot astfel în suta a XV românii au fost unul din cele întâi popoare militare şi războinice. Două state puteau să-i întreacă: Spania şi Turcia.

[„D-LOR NE-NTREABĂ...”]

2264

D-lor [284r] ne-ntreabă ce ne pasă nouă. Dar cum să nu ne pese când tot românul veritabil e ardelean de origine. Vorbeam aci de cei veritabili (nu de Cariagdi, Pherekydes, C. A. Rosetti).

[„NE PARE RĂU...”]

2257

Ne pare [247r] rău că interesul[1] de-a apăra ţara noastră de bănuială* ne sileşte a spune câteva adevăruri, dar Regele nostru ... nu e ca toţi oamenii[2]. *Probă: Candiano. Macedonski.*

1. *după* trebu[ie] *şters 2. deasupra lui* e un bărbat cam propriu în feliul său *şters*

[„MIŞCAREA LUI LUTHER...”]

2257

Mişcarea lui [415v] Luther în Germania. Calvinismul şi Calvin în Transilvania. Reacţiunea românilor. Traducerea Bibliei superioară lui Luther. Unitatea limbei orare şi scrise.

COMENTARII

GOSPODĂRIA STATULUI

Se păstrează în manuscrisul **2264, 396rv,** cu intervenţii din timpul elaborării.
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum”, **XI,** nr. 1 [ianuarie—martie] 1980, p. 18.
Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 228-229.

Eminescu elaborează acest text, cum arată scrisul, în epoca studiilor universitare la Viena. Face parte dintr-un grupaj de foi, de acelaşi format şi calitate a hârtiei, care cuprinde şi o listă de lingerie dată Ia spălat în lunile septembrie, octombrie şi noiembrie, scrisă în germană, fără să se indice şi anul. Sumele de plată sunt însă trecute în şilingi, moneda naţională austriacă. Elaborarea textului trebuie situată, dacă ţinem seama de aceste elemente, între septembrie 1870 şi iunie 1872. Poetul lipseşte din Viena, în acest interval, numai în timpul pregătirii şi ţinerii serbării de la Putna din iulie-august 1871.

Wilhelm Roscher, economist german, funcţionează la Universităţile din Gottingen şi Lipsca şi se face cunoscut, cum arată Eminescu în editorialul *[,,«Românul» nu are cuvânt...”]* din 15 ianuarie 1882, prin tratate care serveau ca manuale de studii în instituţiile superioare de învăţământ din Germania (v. *supra,* p. 33—35).

Eminescu aplică teoriile profesorilor săi în materie de economie politică la realităţile social-politice din România.

[„DACĂ ROMÂNIA E DESTINATĂ PIEIREI...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 397rv —398r,** cu intervenţii din timpul elaborării.
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XI, nr. 1, [ianuarie—martie] 1980, p. 17—18. Se tipăreşte în volum, prima dată, în. M. Eminescu, *Fragmentarium.* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981,p.229-230.

Textul *este* elaborat ca şi cel anterior, în epoca studiilor vieneze. Face parte din acelaşi grupaj de pagini, cu o *grafie* identică.

Consideraţii asupra instabilităţii regimului politic din România după instaurarea monarhiei în 1866 şi asupra campaniei de presă a Partidului liberal împotriva guvernului conservator venit la conducerea ţării în martie 1871. Documentul cel mai important, care se întâlnea în presă, îl constituia *Petiţia de la Iaşi,* întocmită de Grigore M. Sturdza şi prezentată Adunării deputaţilor în martie 1871 (22, p. 48—65). Aici se exemplifică şi cu modul necorespunzător cum funcţiona justiţia. *Petiţia...* oferea presei, cum spune Eminescu, ,,materie predilectă de discuţie", „înaintea diluviului general".

Când vorbeşte de ciuma din Florenţa, Eminescu are în vedere evenimentele din 1348 descrise de Giovanni Boccaccio în *Decameronul.*

[„DAS MORGENBLATT DER «NEUEN FREIE PRESSE»..."]

Se păstrează în manuscrisul **2258, 254rv—256r,** cu intervenţii din timpul elaborării.
Este publicat în traducerea lui Gerhardt Csejka în ,,Manuscriptum", X, nr. 3, [iulie—septembrie] 1979, p. 16—22. Nu se dă şi descifrarea sa, ci se reproduce, în fotocopie, textul german.

Eminescu redactează acest răspuns polemic în epoca studiilor la Berlin, când funcţionează şi ca secretar la Agenţia română de aici. Foloseşte coli ministeriale şi scrie numai pe jumătatea lor, cealaltă rămânând albă, cum proceda şi în întocmirea actelor oficiale. De altfel expunerea sobră şi sistematică lasă impresia că stăm mai curând în faţa unui raport documentar şi informativ decât a unui articol polemic cu foaia vieneză.

Problema fundamentală pe care o pune Eminescu în discuţie priveşte modul de interpretare a fenomenelor istorice din Europa. Poetul face distincţie între evoluţia ţărilor din apusul şi răsăritul continentului. Această distincţie îl situează printre premergătorii cercetărilor mai noi în această direcţie (95, p. 1—46).

Eminescu respinge teza ziarului vienez, potrivit căreia România reprezenta o ,,capodoperă diplomatică", teza invocată şi astăzi în unele cercuri politice ostile poporului român. Tratatele internaţionale, ţine să precizeze poetul, nu fac decât să consemneze stări de lucruri *de facto* care nu mai puteau fi ignorate.

Dezvoltarea poporului român în condiţiile social-politice din răsăritul Europei explică unitatea sa în spaţiul geografic pe care îl locuieşte, limba, cu puţine dialecte, şi cultura cu o largă bază, populară. Eminescu se situează în demonstraţia sa pe linia Şcolii ardelene, fără exagerările reprezentanţilor acesteia de mai târziu.

Condiţiile social-politice din spaţiul Europei răsăritene explică şi psihologia ţăranului român. Vitregia evenimentelor istorice şi sărăcia care îl apasă nu i-au anihilat spiritul vioi şi nici capacitatea creatoare. Poetul invocă, ca o mărturie de necontestat, creaţia noastră populară.

Eminescu vorbeşte aici, pentru prima dată, de prezenţa a două culturi, una a intelectualităţii, de provenienţă străină, şi alta populară, care determină caracterul ei naţional. Se impune atenţiei şi distincţia între tinerii trimişi la studii în străinătate. Dacă aici cei cari îşi petreceau timpul în cafenele sunt prezentaţi ca excepţii, mai târziu ocupă locul central în publicistica eminesciană şi sunt supuşi unei critici virulente şi necruţătoare.

Eminescu avea opinii rele despre partidele politice din România, cum se desprinde şi din alte însemnări din manuscrise. Poetul le face vinovate că serveau interesele puterilor străine.

Programul de viitor, schiţat de Eminescu, prevede măsuri protecţioniste pentru apărarea producţiei naţionale. Se cuvine observat însă că propune asemenea măsuri temporar, până la înlăturarea concurenţei străine. Aici vorbeşte poetul, pentru prima dată, de importanţa dezvoltării industriei în ţările agrare.

Eminescu pune în discuţie în polemica sa cu ziarul vienez câteva din tezele pe care le dezvoltă în publicistica de mai târziu.

[„ÎNCÎT BUNĂTATEA D-SALE..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 205v,** într-un grupaj de file, rămase, în parte,

albe. Este scris pe ultima filă, de-a curmezişul, în dreapta, jos. Primele două file sunt ocupate cu însemnarea *Iar în privirea ciudatei bunevoinţe,* din epoca ieşeană (OPERE, IX, 484).

Reprezintă un fragment dintr-un articol de G. Zotu, pe care Eminescu şi-1 notează, probabil, din memorie. Poetul integrează textul într-o transcriere completă în articolul *Observaţii critice,* publicat în „Curierul de Iaşi", în 12 august 1877. ,,Arătând această perfectă consunanţă ad litteram — se arată aici -- între d. Maiorescu şi Mill, noi am fi dispuşi a o esplica printr-o întâlnire de idei a două genii, *daca nu ne-ar fi cam greu a înţelege o asemenea întâlnire chiar în cuvinte, chiar în puncte şi virgule"* (OPERE, IX, 415).

Eminescu invoca acest citat în polemica sa cu G. Zotu pe marginea *Logicii* lui Maiorescu purtată în presă, în august-septembrie 1877 (OPERE, IX, 409, 414-417, 422-424, 485-486).

[„IAR CÎND SE VOR ÎMPLINI..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 388r,** paginat de Eminescu: 5. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 237.

Final pregătit pentru articolul *[„La anul 1774..."],* publicat în ,,Curierul de Iaşi" în 16 septembrie 1877 (OPERE, IX, 429—431) şi înlocuit cu textul: *,,Aprinde-se-vor candelele pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?".*

Buga este unul din clopotele cu care înzestrează Ştefan cel Mare mănăstirea Putna în 1482 şi de care se leagă diferite legende cu circulaţie în lumea satelor bucovinene[1].

[1]Dimitrie Dan, *Mănăstirea Putna* — Cu două apendice — Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Inst. de Arte Grafice ,,Carol Gobl" S-r St. Rasidescu, 1905, p. 31. Clopotul cântăreşte 1565 kg şi este supus unor ,,repoleiri" în 1760. 1793, 1818. A fost lucrat de Mihail Făgăraş, ,,maistru clopotar".

[„CONVENŢIA CU AUSTRIA..."]

Se păstrează în manuscrisul **2261, 62r,** în primă redactare.

Eminescu îşi face aceste însemnări pe ultima copertă a unui caiet tipărit de Librăria Socec & Co din Bucureşti. Sunt precedate, pe fila **61v,** de 10 versuri dintr-o versiune a poeziei *Scrisoarea II,* pe care Perpessicius o datează ca fiind din 1880 (OPERE. II, 261).

Dezbaterile din Adunarea deputaţilor şi din Senat în legătură cu încheierea Convenţiei comerciale cu Italia, din decembrie 1880, readuc în discuţie şi Convenţia comercială cu Imperiul austro-ungar din 1875. Eminescu se ocupă de ea în articolul *[,,Convenţiunea de comerţ..."],* din 20 decembrie 1880, şi o prezintă ca un act politic în afirmarea independenţei naţionale (OPERE, **XI,** *449—450).*

I.C. Brătianu, primul ministru al guvernului liberal, deţinea *şi* Ministerul Finanţelor în decembrie 1880, încât se explică de ce răspundea de încheierea tratatelor de comerţ.

[„RIGA"]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 312v,** în primă redactare.

Eminescu comentează schimbarea titlului de domn în cel de rege în editorialul *[,,D. Vernescu a interpelat..."],* publicat în *3* martie 1881, cu prilejul ridicării .României la rangul de regat (OPERE, XII, 90—91). „Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti, 27 mărţişor/8 priar 1881,* în care reproduce cea mai mare parte a comentariului poetului pe această temă [1].

Textul reprezintă, probabil, conceptul fragmentar al unui răspuns pregătit pentru oficiosul liberal.

[1] ROM, XXV (1881), 28 *mart., p. 281.*

[„D-VOASTRĂ NU VREŢI LIBERTATEA..."]

Se păstrează în manuscrisul **2267, 162r,** intercalată între însemnări de fizică şi matematică.

Eminescu pune în discuţie problema egalităţii într-un context asemănător în editorialul *[,,A aştepta să culegi...”]* din 16 aprilie 1881 (OPERE, XII, 135-136).

[„NIMIC DIN CE E CARACTERIZAT...”]

Grupăm, cu acest titlu, însemnări din manuscrisul **2264,** scrise cu creionul:
391r —392r *[„Nimic din ce e caracterizat...”]*
391r *[,,A fura ziua...”]*
Prima însemnare se tipăreşte în volum în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 292.

Concepte pentru exemplificarea teoriei predominării *şi* selecţiei negative expusă în editorialul *[,,Căutând a explica...”]* din 6 august 1881. ,,Nu superioritatea organică învinge — scrie Eminescu — ci adaptabilitatea c-un mediu dat de timp, istoriceşte, dat de spaţiu, geograficeşte. Dar naturile viguroase vor căta să întipărească mediului caracterul lor, cele slabe se vor adapta ca ceara unui mediu nedemn chiar, încât slăbiciunea e din acest punct de vedere un titlu la existenţă. De mult gândeam la o asemenea modificare a teoriei luptei pentru existenţă, văzând cazurile în cari decrepitudinea. şi paraziţii ajung a exploata *şi* stăpâni elemente sănătoase şi puternice”. (OPERE, XII, 279—281). Eminescu oferă aici ,,o viziune materialistă asupra societăţii” (95, p. 261).

[„ÎN SUTA A XV...'']

Grupăm două însemnări din manuscrisul **2257,** scrise cu aceeaşi cerneală şi grafie greu lizibilă:
415r *[„În suta a XV...”]*
415v *[,,Până în suta a şaptesprezecea...”].*
Fila este paginată de Eminescu pe verso: 3.
Însemnarea din urmă se tipăreşte în volum în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 562—563.

Domnitorii invocaţi de Eminescu în aceste însemnări se întâlnesc frecvent în articole. Dinastiile domnitoare din cele trei provincii româneşti sunt prezentate în editorialul *[,,Adevărul că, în decursul...”]* din 9 august 1881 şi tot aici se aduce în discuţie şi puterea militară a lui Matei Basarab (OPERE, XII, 283—286).

[„D-LOR NE-NTREABĂ...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 384r;** cu creion pe verso-ul unei *Dovezi* trimisă de Garda civică, rămasă cu rubricile necompletate.

Însemnare pregătită de Eminescu, după câte s-ar părea, pentru articolul *[,,O neînţelegere...”]* din 14 august 1881. Aici respinge opinia ziarului ,,Bukarester Tagblatt” care înclina să-i considere transilvăneni pe Carada, Cariagdi, Giani (OPERE, XII, 293).

[„NE PARE RĂU...”]

Se păstrează în manuscrisul **2257, 247r;** însemnare scrisă pe verso-ul unei *Dovezi* de 1a Garda civică, cu rubricile necompletate; o propoziţie indescifrabilă.

Eminescu manifestă mari rezerve faţă de Carol I, între altele şi pentru faptul că se înconjură de persoane cu trecut antidinastic. Problema aceasta este pusă de Eminescu în discuţie şi în însemnarea *[,,Regele a comis greşala...”],* din manuscrisul 2264 (OPERE, XII, 497).

Însemnările sunt utilizate în editorialul *[,,«Pseudo-Românul» ca să explice...”]* din 27 august 1881 (OPERE, XII, 312).

[„MIŞCAREA LUI LUTHER...”]

Se păstrează în manuscrisul **2257, 415v,** paginată de Eminescu: 3.
Se tipăreşte în volum în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p.246.

Concept utilizat *în* editorialul *[,,Cu timpul a început a se recunoaşte...”]* din 10 octombrie 1881 (OPERE, XII, 363 364). Luther este menţionat şi în articolul *Situaţia din Ardeal* din 12 martie 1883

(v. *supra,* p. 268—270).

CORRIGENDA

Completează comentariile din OPERE, XIV, 1024, 1025, 1026, 1027, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037 şi OPERE, VII, 399-400.

Eminescu acorda o atenţie deosebită Iui Henry Charles Carey (1793—*1879),* economistul american, întrucât se preocupă de integrarea tuturor categoriilor sociale în munca productivă. Tratatul său, *Principles of Political Economy, în* trei volume, tipărit la Philadelphia în 1837—1840, este tradus în germană, *Die Grundlagen der Socialwissenschaften* (Deutsch herausgegeben von Carl Adler. Band 1-3. München, 1863—1864). Eminescu cunoaşte şi al doilea tratat al lui Carey, *Principles of Social Science,* tot în trei volume, tipărit la Philadelphia în 1858-1859. Tratatul este tradus în franceză, *Principes de la science sociale* (Traduits en français par M. M. Saint-Germain-Leduc et Aug. PIanche. I—III. Paris, 1861). Să mai notăm, în sfârşit, şi ediţia lui M. Mc Kean, *Handbook of Social Science,* după care se dă şi o traducere în germană, *Lehrbuch Volkswirthschaft und Socialwissenschaft* (Vom Verfasser autorisirte und mit Zusatzen erganzte deutsche Ausgabe von Carl Adler. Munchen, 1866).

Eminescu îşi propunea să întocmească un dicţionar de economie politică *în care* să ia ca bază primul tratat al lui Carey. „Pe Carey *îl* cumpăr *[î]n* ediţia mare — notează *în* manuscrisul **2264, 319v** — [î]l leg cu hârtie intercalată, şterg toate pasajele netrebnice din el, traduc justa linea tot ce e sănătos ca idee. Tot aşa fac şi cu List şi cu alţi economişti *ce-mi convin.* Fac un mic dicţionar de Grundbegriff der N[ationalen] Oeconomie cu un sistem prevăzător de rezultante ale ideii generale *Producţiune''.*

Tratatul lui Carey de economie politică stă *în* atenţia lui Eminescu în mai multe articole publicate în ,,Timpul", *Situaţiunea din Franţa* din 18 noiembrie 1877, *[,,Atât «Cumpăna» cât şi «Apărătorul» găsesc...”]* din 30 octombrie 1881 *(OPERE,* XII, 383—387), *[,,Adunările legiuitoare sunt convocate...”]* din 31 octombrie 1881 (OPERE, XII, 387—389). ,,Pentru noi — scrie Eminescu *în* articolul din 30 octombrie 1881 — e exactă definiţia Iui Carey «Valoarea e măsura economizării de muncă» „. Poetul integrează în acest editorial şi un citat din tratatul lui Carey privind comerţul. Atrage atenţia, tot acolo, şi asupra ediţiei lui Carl Adler, în trei volume, tipărită Ia München în 1863—1864 şi laudă buna traducere germană.

Eminescu nu realizează dicţionarul de economie politică la care se referă *în* însemnarea transcrisă mai sus, însă îşi face numeroase extrase din cel de-al doilea tratat al economistului american. Aceste extrase se păstrează dispersate în manuscrisele **2267** şi **2270,** două caiete consacrate problemelor de fizică şi în manuscrisele miscelanee **2257** şi **2264.** Extrasele le-am tipărit în OPERE, XIV, în secţiunea *Articole şi excerpte,* orânduite tematic *şi* fără să indicăm sursele folosite de poet, întrucât la acea dată n-am avut acces la toate ediţiile tratatelor economistului american. Schiţăm un tablou al acestor extrase făcute de Eminescu din tratatul *Principles of Social Science* păstrând titlurile date de noi şi completându-le cu alte câteva după sintagma iniţială. Cum Carey îşi împarte materia pe volume şi o tratează în capitole *şi* paragrafe, orânduim şi noi extrasele în succesiunea din cele trei volume şi facem trimiteri la acestea, la capitolul şi paragraful respectiv şi la pagina din volumele XIV, VII şi din cel de faţă. Aici se găsesc şi indicaţii privind manuscrisele în care se păstrează extrasele. Adoptând acest sistem, putem fi urmăriţi fie după ediţia americană, fie după traducerile în alte limbi.

Din *Principles of Social Science* vol. I:

1) *[,,Economia politică ...”]*
Cap. I, § 5, XIV, p. 947
2) *[„Simbria naturală...”]*
Cap. I, §5; XIV p. 941
3) *[„Din consideraţii de natură practică ...”]*
Cap. I, § 5; XIV, p. 950
4) *[,,Sociologia...”]*
Cap. I, § 7; XIV, p. 911-912
5) *[„Foaia e pentru plantă ...”]*
Cap. I, § 7; XIV, p. 972
6) *[,,Păgânul, închinătorul de idoli...”]*
Cap. I, 7; XVI, p. 930-931
7) *[,,Toate generaţiile...”]*
Cap. I, § 7; XIV. p. 931
8) *[„S-a dezvoltat o literatură...”]*
Cap, II, § 1. XIV, p. 930
9) *[,,Fierul e izvorul...”]*
Cap. II, § 1; XIV, p. 936, 938
10) *[,,Pretutindenea s-arată...”]*
Cap. II, § 1 ; XIV, p. 944
11) *[,,Cu cât o făptură e mai imperfectă...”]*
Cap. II, § 2; XIV, p. 959
12) *[,, Varietatea sau diversitatea...”]*
Cap. II, § 2; XIV, p. 958
13) *[„ Populaţia Franţei...”]*
Cap. III, § 1; XIV, p. 950
14) *[,,Fenomenele universului văzut...”]* Cap. III, § 1; XIV, p. 956
15) *[,,În perioada silurică...”]*
Cap. III, § 1, 2. 3; XIV, p. 959, 965-970
16) *[,,În stomahul plantei...”]*
Cap. III, § 1; XIV, p. 959

17) *Teoria lui Ricardo*
Cap. IV, § 1; XIV. p. *942*
18) *[,,Şesul nemăsurat..."]*
Cap. IV, §7; VII, p. 399-400
19) *Despre muncă*
Cap. VI, § 6; XIV, p. 938
20) *[,,Maşina societăţii consistă..."]*
Cap. VIII, § 10; XIV, p. 908-909
21) *[,,Darea cea mai mare şi mai grea..."]*
Cap. X, § 4; XIV, p. 946
22) *[,,Unii economişti..."]*
Cap. X, § 7; XIV, p. 936
23) *[,,Plantatoriul era îndealtmintrelea..."]*
Cap. XI fără paragrafe; XIV, p. 942-943
24) *[,,Căderea oraşelor din Irlanda..."]*
Cap. XII, § 4; XIV. p. 944
25) *Transport*
Cap. XIV, § 2; XIV, p. 944-946
26) *[,,Moara e netrebuincioasă..."]*
Cap. XVII, § 9; XIV, p. 948
27) *[,,Sistemul are tendinţa..."]*
Cap. XVII, § 9; XIV, p. 949-950
28) *[„Oricine care a avut ocazia..."]*
Cap. XVII, § 9; XIV, p. 949
29) *[,,Dacă Mac Culloch ne arată..."]*
Cap. XVII, § 9, XIV, p. 946-947
30) *[,, Ţăranul în Anglia ..."]*
Cap. XVIII, § 4; XIV, p. 941
31) *[,,E timp ca oamenii de stat..."]*
Cap. XVIII, § 6; XIV, p. 911
Din *Principles of Social Science* vol. II:
32) *[,,Onorabilul Josua Quincy..."]*
Cap. XXVIII, § 15; v. *supra*, p. 358
Din *Principles of Social Science* vol III
33) *[,,Centralizare şi absenteism..."]*
Cap. XLIV, § 11; XIV, p. 944
34) *[,,Un fapt vrednic de însemnat..."]*
Cap. XLVI, § 2; XIV, p. 977.

Din manuscrise nu putem cunoaşte statutul ce-1 au aceste extrase în textul original şi nu ne putem face o părere nici asupra criteriilor care stau la baza selecţionării lor. Este interesant să constatăm, astfel, că extrasele de la poziţiile 6, 12, 17, 18, 22, 28, 29, 31, 32, 33, 34 sunt note de subsol în care Eminescu reţine numele autorilor, titlul publicaţiei respective şi pagina. Un exemplu ilustrativ oferim şi în acest volum. Extrasul *[,,Onorabilul Josua Quincy..."]* este însoţit de o trimitere la publicaţia „New York Daily Times", încât s-ar putea crede că poetul o consultă direct, pe când în realitate preia textul, cu indicaţia bibliografică din tratatul economistului american. Carey integrează în expunerea sa citate ample din lucrarea lui E. Peshine Smith, *Political Economy,* pe care n-o cunoaştem decât în ediţia franceză a lui Camille Baquet, *Manuel d'economie politique* (Paris, 1854). Mare parte din extrasele făcute de Eminescu aparţin, în realitate, lui E. Peshine Smith şi sunt preluate prin intermediul tratatului lui Carey. Se găsesc în această situaţie şi extrasele pentru care trimite la David Ricardo, John Stuart Mill, Mathias Jakob Schleiden, Marc-Rene-Anne-Marie de Montalembert, Francois-Xavier-Joseph Droz, S. Laing, precum şi la diferite publicaţii, ca ,,New York Daily Times".

Constatările noastre lasă deschisă problema consultării directe a lucrărilor pe care le citează Eminescu în manuscrisele sale. Să precizăm, deocamdată că Eminescu îşi face aceste extrase să-i servească ca argumente în susţinerea unor teze din publicistica sa. Unele din ele sunt utilizate în acest scop şi poetul le anulează, cum se vede şi din reproducerea din volumul de faţă (v. *supra,* p. 359). Suntem îndreptăţiţi să susţinem, cum facem şi cu alt prilej, că manuscrisele lui Eminescu se impune să fie privite, chiar şi numai sub aceste aspecte, ca instrumente de lucru.

După stabilirea statutului extraselor de mai sus, au mai rămas doar câteva texte din această categorie, incluse în OPERE XIV, pentru care se cer investigaţii viitoare.

OPERE XI

Investigaţiile întreprinse ulterior tipăririi volumelor OPERE XI şi OPERE **XII** ne-au condus 1a identificarea în publicaţiile străine a unui mare număr de articole traduse de Eminescu de aici, precum şi a unora din cele integrate în editorialele sale sau la care face trimiteri. Publicaţiile străine folosesc datarea după calendarul gregorian. Dăm în paranteze drepte şi datarea după calendarul iulian folosită în presa noastră în secolul trecut.

Completează *Comentariile* la următoarele articole din acest volum:

FRANCIA : ARTICOLUL VII (p. 495)

Dezbaterile din Senatul francez, la care se referă Eminescu, sunt prezentate de ,,Journal des débats" în editorialul *Paris. Mardi, 9 Mars* publicat în 26 februarie/10 martie 1880[1]. De aici îşi extrage poetul informaţiile privind poziţia lui E. Renan, H. Taine şi a celorlalţi intelectuali francezi privind modificarea legii instrucţiei publice.

[1] JDEB (1880), [26 febr.] 10 mart., p. 1.

[„«LE NORD», ZIAR DE ÎNCREDERE...”] (p. 499)

Editorialul *Bruxelles, 19 mars 1880,* pe care îl reproduce Eminescu în traducerea sa, se publică în ziarul ,,Le Nord” în 8/20 martie 1880[1]. Poetul reţine numai prima secţiune a editorialului ziarului din Bruxelles, pe care o traduce integral.

[1] LNO, XXVI(1880), nr. 80, [8] 20 mart., p. l.

[,,«JOURNAL DE[S] DÉBATS» ÎN NUMĂRUL SĂU DE LUNI...”] (p. 500)

Eminescu reproduce, în traducerea sa, editorialul *Paris. Samedi, 20 Mars,* publicat în ,,Journal des débats” în 9/21 martie 1880[1]. Corectăm, astfel, *datarea 10/22 martie 1880,* indicată de poet pentru apariţia editorialului în publicaţia franceză.

[1] JDEB, (1880), [9] 21 mart., p. 1.

[„«LA REPUBLIQUE FRANCAISE» SCRIE...”] (p. 500)

Înlocuirea lui N. Calimaki-Catargi cu C. A. Rosetti, ca reprezentant al României la Paris este anunţată de ziarul ,,La Republique française” într-un articol, *[„On annonce qu'a la suite...”],* publicat în 10/22 martie 1880[1]. Ziarul revine asupra acestei informaţii într-o corespondenţă, *Bucarest, 11 Avril,* în care arată ca N. Calimaki-Catargi urma să se întoarcă la Paris[2].

[1] REFR, X(1880), nr. 3039, [10] 22 mart., p. 1.
[2] *Idem,* nr. 3054, [26 mart.] 6 apr., p. 1.

[„ACUM DOUĂ SĂPTĂMÎNI...”] (p. 500—501)

Extrasul cu care îşi încheie Eminescu articolul este făcut din editorialul *Paris. Samedi, 20 Mars,* publicat în „Journal des débats” în 9/21 martie 1880[1]. Poetul traduce editorialul cu câteva zile mai înainte (p. 74-75) şi reia aici numai finalul.

[1] JDEB, (1880), [9]21 mart., p. 1.

[„PUBLICUL NOSTRU...”] (p. 501)

Paul Leroy-Beaulieu se ocupă de răscumpărarea de către stat a căilor ferate franceze în articolul *[,,Une des commissions de la Chambre...”],* publicat în „Journal des débats” în 11/23 martie 1880[1]. Fraza: *,,Afară de Belgia, în privinţa relei administraţii şi exploatări a căilor ferate de către stat mai este încă un exemplu foarte însemnat: Australia”* nu este în textul original şi Eminescu o introduce ca legătură între ultimele fragmente. Deşi traducerea poetului se înfăţişează ca un text continuu, ea se constituie, în realitate, din trei fragmente: (,,Una dintre comisiile... o jumătate de milion”, ,,Este ştiut... călătorie de încercare”, ,,Statul australian. . . şi de transporturi”).

[1] JDEB, (1880), [11] 23 mart., p. 1.

CUM SE PETREC ALEGERILE ÎN ANGLIA, CUM ÎN ROMÂNIA ? (p. 505)

Eminescu îşi extrage informaţiile privind alegerile din Anglia şi numărul deputaţilor în Camera Comunelor din articolul *Paris, 30 Mars,* publicat în „Journal des débats” în 19/31 martie 1880[1].

[1] JDEB, (1880), [19] 31 mart., p. 1.

[„«LE NORD» ORGANUL CANCELARIEI...”] (p. 508)

Fragmentul reprodus de Eminescu din ziarul ,,Le Nord” reprezintă a doua secţiune, din cele patru ale editorialului *Bruxelles, 10 Avril,* publicat în 30 martie/11 aprilie 1880[1]. Informaţiile de aici completează pe cele din articolul anterior cu privire la alegerile din Anglia.

[1] LNO, XXVI (1880), nr. 102, [30 mart.] 11 apr., p. 1.

[„UN INCIDENT FOARTE NEPLĂCUT...”] (p. 513)

Eminescu construieşte, pe baza telegramei *Constantinopole, le 24 Avril, soir,* publicată în ,,Journal des débats” în 14/26 aprilie 1880[1], nu scenariu spre a ilustra situaţia în care se puneau unii diplomaţi români prin lipsa de tact politic. Din compararea textului francez cu articolul lui Eminescu se desprinde că şi fragmentul de frază: ,,s-a declarat *satisfăcut* prin această explicaţie, exprimându-şi părerea de rău c-a făcut nişte paşi *nejustificaţi”* reprezintă o traducere şi nu comentariu al poetului, cum a fost interpretat în absenţa originalului francez.

[1] JDEB, (l880), [14] 26 apr., p. 1.

[„ASUPRA LUCRURILOR CE SE PETREC LA NOI...”] (p. 514)

Corespondenţa reprodusă de Eminescu este datată *Bucharest 13/25 Avril* şi se publică în ,,L'Indépendance belge” cu titlul *Nouvelles de Roumanie,* în 19 aprilie/1 mai 1880[1]. Corespondenţa menţionează că M. Kogălniceanu era şi editor al vechilor cronici româneşti. Poetul reproduce corespondenţa integral, poate şi pentru aceste informaţii de ordin cultural.

[1] INDB, L1 (1880), nr. 122, [19 apr.] 1 mai, p. 3.

[„«JOURNAL DES DEBATS» ÎN NUMĂRUL SĂU...”] (p. 514—515)

Ziarul francez publică editorialul *Paris. Samedi 1er mai* în 20 aprilie/2 mai 1880[1]. De aici extrage Eminescu fragmentul pe care îl integrează în articolul său.

[1] JDEB, (1880), [20 apr.] 2 mai, p. 1.

[„ÎN NUMĂRUL NOSTRU DE VINERI...”] (p. 515)

Corespondenţa la care trimite Eminescu, *Bucarest 13/25 avril,* se publică în ,,L'Indépendance belge” în 19 aprilie/1 mai 1880[1]. Poetul o reproduce în articolul *[,,Asupra lucrurilor ce se petrec la noi...”]* din 25 aprilie 1880, cu care ne-am ocupat mai sus.

[1] INDB, LI (1880), nr. 122, [19 apr.] 1 mai, p. 3.

POLITICA NOULUI CABINET ENGLEZ (p. 521)

Politica externă a guvernului englez este comentată de ziarul ,,Le Temps” în al doilea editorial, *[,,C'est une chose curieuse...”],* publicat în 12/24 mai 1880[1]. Eminescu arată în prezentarea introductivă motivele pentru care îl preia din ziarul francez. Poetul reproduce articolul integral.

[1] TEMPS, XX (1880), nr. 6974, [12] 24 mai, p. 1.

[„ÎN NUMĂRUL SĂU DE LA 6 IUNIE...”] (p. 527)

Depeşa studenţilor români către Henri Rochefort se publică, cum arată Eminescu, în ziarul ,,Le Mot d'ordre” în 25 mai/6 iunie 1880 [1]. Este inserată la rubrica *Derniere heure.*

[1] LMDO, IV (1880), nr. 158, [25 mai] 6 iun., p. 1.

[„ASUPRA ALEGERILOR JUDEŢENE...”] (p. 531)

Eminescu reţine din editorialul *Bruxelles, 25 Juin 1880,* publicat în ,,Le Nord”, în 14/26 iunie 1880, a treia secţiune, *[„Des elections pour les conseils generaux...”],* consacrată vieţii politice din ţara noastră[1]. Textul este reprodus integral.

[1] LNO, XXVI (1880), nr. 178, [14] 26 iun., p. 1.

[„AM POMENIT ÎN NUMĂRUL NOSTRU DE ALALTĂIERI...”] (p. 531)

Comentariile ziarului ,,Le Temps” privind aplicarea hotărârilor Conferinţei de la Berlin sunt cuprinse în al doilea editorial, *[,,On dit qne le gouvernement ottoman...”],* publicat în 14/26 iunie 1880[1]. Din prezentarea introductivă, cu care însoţeşte articolul din ziarul francez, se desprinde că Eminescu avea motive să formuleze rezerve cu privire la hotărârile Conferinţei de la Berlin.

[1]TEMPS, XX (1880), nr. 7007, [14] 26 iun., p. 1.

[„CU TOATE CĂ...”] (p. 531—532)

Ziarul ,,Le Nord" se ocupă de remanierea guvernului liberal, condus de I. C. Brătianu, în editorialul *Bruxelles,* 29 *Juin 1880,* publicat in 18/30 iunie 1880[1]. Articolul reprodus de Eminescu formează a cincea secţiune, *[,,Des informations de Bucarest..."],* din editorialul ziarului din Belgia.

[1] LNO, XXI [(1880), nr. 182, [18] 30 iun., p. 1

[„DIN SORGINŢI OFICIOASE...''] (p. 544)

Problema revoluţionarilor ruşi care activau pe teritoriul ţării noastre este discutată în editorialul *Bruxelles, 1er août 1880* publicat în „Le Nord" în 21 iulie/2 august 1880[1]. Ziarul din Bruxelles consacră acestei chestiuni o secţiune, *[„0n sait qu'il a été question..."],* a editorialului său.

[1]LNO, XXVI (1880), [21 iul.] 2 aug., p. 1.

[„PE CÂND FOILE AUSTRO-GERMANE..."] (p. 545)

Eminescu reproduce un fragment din editorialul *Bruxelles, 8 août 1880* publicat în ,,Le Nord" în 28 iulie/9 august 1880 [1]. Poetul transcrie acest fragment, *[,,Les résultats pratiques de l'entrevue..."],* ca o ilustrare a tezei sale cu privire la păstrarea strictă a neutralităţii ţării noastre.

[1]LNO, XXVI (1880), nr. 222, [28 iul.] 9 aug., p. 1.

[„ÎN PRIVINŢA CESTIUNII DUNĂRII..."] (p. 546—547)

Opiniile publicaţiilor ,,Grenzbote" şi ,,Allgemeine Zeitung" în chestiunea dunăreană sunt comentate de ziarul **,,Le** Nord'' în editorialul *Bruxelles, 11 août 1880* publicat în 31 iulie/12 august 1880[1], Eminescu urmărea cu atenţie discuţiile din proza străină, cum vom vedea şi mai departe, cu privire la chestiunea dunăreană.

[1] LNO, XXVI (1880), nr. 225, [31 iul.] 12 aug., p. 1.

[„ASUPRA CESTIUNII DUNĂRENE CITIM..."] (p. 547)

,,Journal des débats" publică articolul reprodus de Eminescu ca al doilea editorial, *[,,Les opérations periodiques de la commission européenne du Danube..."],* în 31 iulie/12 august 1880[1]. Poetul se opreşte la acest editorial pentru faptul că prezenta şi opiniile presei germane (,,Grenzbote", „Neue freie Presse") în chestiunea dunăreană.

[1]JDEB, (1880), [31 iul.] 12 aug., p. 1.

SCHOPENHAUER ÎN FRANŢA (p. 552)

Circulaţia operei lui Schopenhauer în Franţa este comentată de Ad. Le Beroullet, în cronica sa literară, *Courvier litteraire,* publicată în ,,Le Temps" în 13/25 august 1880[1]. Aici prezintă traducerea lui J. A. Cantacuzino, *Aphorismes sur la sagesse dans la vie.* Jules Clartie face remarcile ironice la adresa lui Schopenhauer, pe care le relevă Eminescu, în

cronica vieţii pariziene, *La vie de Paris,* publicată în acelaşi ziar în 12/24 august 1880 [2]. E. Caro

tratează despre pesimismul lui Schopenhauer în două capitole din cartea sa *Le pessimisme au XIXe siecle,* publicată în 1878[3].

[1] TEMPS, XX (1880), nr. 7066, [13] 25 aug., p. 3.
[2] *Idem,* nr. 7065, [12] 24 aug., p. 3.
[3] E. Caro, *Le pessimisme au* XIXe *siècle.* Leopardi-Schopenhauer-Hartmann, Paris, Librairie Hachette et Cie, 1878, p. 117-l51, 211-246.

[„ASUPRA CESTIUNII DUNĂRENE...”] (p. 553)

„Journal des débats" publică acest al doilea editorial, *[,,On a traité ici..."],* în 23 august/4 septembrie 1880 [1]. Eminescu omite numai fraza introductivă. Articolul ,,Grenzbote" este prezentat de poet în 5 august 1880 (p. 285).

[1] JDEB, (1880), [23 aug.] 4 sept, p. 1.

[„DESIGUR CĂ RELAŢIILE...”] (p. 554)

Corespondenţa *Lettres de Russie. Saint-Petersbourg, 5 septembre,* reprodusă de Eminescu, se publică în ,,Le Temps" în 28 august/9 septembrie 1880[1]. Poetul omite începutul şi un aliniat final. Articolul prezintă interes pentru cunoaşterea raporturilor dintre Imperiul austro-ungar şi Imperiul ţarist.

[1]TEMPS, XX(1880), nr. 7081, [28 aug.] 9 sept., p. 1,

[„«BUKARESTER TAGBLATT» NU OBOSEŞTE...”] (p. 556—557)

Poziţia Franţei în ,,chestiunea orientală" este prezentată de ziarul ,,La liberte" în articolul *La France et l'Europe* publicat în 30 august/11 septembrie 1880[1].

[1] LLIB, (1880), [30 aug.] 11 sept., p. 1.

[„CU PRIVIRE LA MEMORIUL ANONIM...”] (p. 558)

Memoriul guvernului român în chestiunea dunăreană ESTE comentat de ziarul ,,Le Parlement" în editorialul, *Paris. Vendredi 2-1 Septembre,* din l2/24 septembrie 1880[1]. Ziarul francez pune la contribuţie O corespondenţă austriacă *[,,La Correspondance autrichienne..."].* Sunt extrase din editorialul ziarului francez numai două fraze (,,nu ţine îndestul... ale Austro-Ungariei", ,,cine-i cuminte... Porţile de Fier").

[1]LPAR, II (1880), nr. 263, [12] 24 sept., p. 1.

[„CESTIUNEA DUNĂREANĂ PREOCUPÎND...”] (p. 558)

Eminescu reproduce prima secţiune a editorialului *Bruxelles,* 27 *Septembre* 1880, *[,,Le «Times» prend la défense..."]* publicat în ,,Le Nord" în 16/28 septembrie 1880. Polemica ziarului ,,Le Nord" cu publicaţia *engleză* reflectă poziţia Imperiului ţarist în chestiunea dunăreană.

[1]LNO, XXVI (1880), nr. 272, [16] 28 sept., p. 1.

BALANŢA COMERCIALĂ (p. 573)

Editorialul *Berlin, 5. November. Die Bedeutung der internationalen Handels-Bilanz,* se publică în ziarul ,,Die Post" în 25 octombrie/6 noiembrie 1880[1] . Editorialul din ziarul german este reprodus integral.

[1]POST, XV (l880), nr. 395, [25oct.] 6 nov., p. 1-2.

[„AGENŢIA HAVAS NE NOTIFICĂ...”] (p. 574)

Eminescu integrează în discursul critic al doilea editorial, *[,,L'Autriche poursuit sur tous les points...”],* publicat în ,,Le Temps” în 29 octombrie/10 noiembrie 1880[1]. Ziarul francez face o bună

caracterizare a politicii Curţii din Viena în chestiunea dunăreană.

[1] TEMPS, XX (1880), nr, 7143, [29 oct.] 10 nov., p. 1.

[„E O FIERBERE ÎN UNGARIA...”] (p. 578)

Articolul reprezintă, ca şi cel de mai sus, al doilea editorial, *[,,On ne peut retire le traite de Berlin...”],* publicat în ziarul ,,Le Temps” în 6/18 noiembrie 1880[1]. Sublinierea din partea finală aparţine poetului şi prin ea caută să atragă atenţia asupra politicii Curţii din Viena în Balcani.

[1]TEMPS, XX (1880), nr. 7151, [6] 18 *nov.,* p. 1.

[„ASUPRA PRETINSULUI PROTEST...”] (p. 579)

Comentariul ziarului ,,Le Temps” privind libertatea navigaţiei pe Dunăre este cuprins în articolul *[,,Un corespondent nous fait part de quelques observations...”],* publicat în 11/23 noiembrie 1880[1]. Curtea din Viena căuta pe toate căile să-şi asigure controlul pe Dunăre de la Turnu Severin la Marea Neagră, deşi nu era şi aici ţară riverană.

[1]TEMPS, XX (l880), nr. 7150, |11] 23 nov., p. l.

[,,«L’INDÉPENDANCE BELGE» ANUNŢĂ...”] (p. 579)

Corespondenţa din Viena se publică în ,,L'Indépendance belge” cu titlul *Vienne, 20 novembre. Nouvelles d'Autriche. Corresp. particuliere de ,,L'Indépendance”* în 13/25 noiembrie 1880[1]. Eminescu dă un extras din corespondenţa din ziarul belgian (,,Se crede. .. în această afacere”).

[1]INDB, LI (1880), nr. 328, [13] 25 NOV., p. 2.

[„OBICINUIŢI A ŢINEA PE CITOR...”] (p. 591)

Situaţia internă din România este comentată de ziarul „Le Nord” în ultima secţiune din editorialul *Bruxelles, 18 decembre 1880 [,,Dans une des dernieres seances de la Chambre des deputes de Roumanie...”],* publicat în 7/19 decembrie 1880[1]. Eminescu reproduce textul integral. Se cuvine reţinut faptul că ziarul din Bruxelles trimite şi la articolele poetului din „Timpul” cum face şi cu alte prilejuri.

[1]LNO, XXVI (1880), nr. 354, [7] 19 dec., p. 1.

OPERE XII

Completează *Comentariile* la următoarele articole din acest volum:

ŞCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ SECŢIA BUCUREŞTI [1] (p. 517)

Eminescu trimite pentru plagiatul lui I. Crăciunescu la lucrarea lui J.-M. Guardia, *L'Education dans l'ecole libre* şi arată că profesorul bucureştean pune la contribuţie, fără să mărturisească, *Cap. III. Le professeur.* Poetul indică şi pagina,

---

însă trimiterea sa este incompletă de vreme ce citatul se extinde şi pe pagina următoare. Fragmentul al doilea, marcat prin punctele de suspensie, face parte din Cartea a II-a, *Le maître. Cap. I. Le corps enseignant* [2]. Se cuvine observat şi faptul că textul francez reprodus de Eminescu cuprinde omisiuni de cuvinte şi chiar părţi de frază.

[1]J.-M. Guardia, *L'Éducation dans l'ecole libre.* L'ecolier. — Le maître. — L'enseignement. Paris, G. Pedone Lauriel, Editeur, 1880, p. 225-226.

[2] *Idem,* p. 194.

ŞCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ SECŢIA BUCUREŞTI [2] (p. 520—521)

Cartea lui Robert le Barrois D'Orgeval, *La Propriété littéraire,* se publică în 1868[1] şi tratează această problemă în legislaţia din Franţa, Anglia, America, Austria, Belgia, Spania, Italia, Portugalia, Germania şi Rusia. Se încheie cu prezentarea convenţiei internaţionale privind proprietatea literară încheiată între Franţa şi alte ţări.

[1]Robert le Barrois D'Orgeval, *La Propriete littéraire.* En France *et à* l'étranger. Son histeire. Sa législation suivie des conventions internationales. Conclues jusqu'a ce jour avec les principaux Etats de l'Europe, Paris, E. Dentu, Libraire-Editeur, Ernest Thorin, Libraire-Editeur, 1868, 199 p.

LOUISE MICHEL (p. 523)

Ziarul „Gaulois" publică interviul *Chez Louise Michel* în 13/25 ianuarie 1881 [1]. Eminescu transcrie numai un fragment.

[1]GAUL, XIII (1881), nr. 500, [13] 25 ian., p. 1-2.

[„ÎN NUMĂRUL NOSTRU PENULTIM..."] (p. 535)

Problema ridicării României la rangul de regat este comentată de ,,Le Nord" în mai multe articole. Eminescu reproduce acest editorial, *Bruxelles, 14 Mars[,,La reponse faite..."],* publicat în 3/15 martie 1881[1]. Aici se consemnează şi ,,povestirea" ziarului ,,Neue freie Presse" în chestiunea proclamării regatului.

[1]LNO, XXVII (1881), nr. 74, [3] 15 mart., p. 1.

[„ZIARELE FRANCEZE..."] (p. 537)

„Journal des débats" publică editorialul *Paris. Dimanche, 27 Mars [,,Le Parlement roumain..."]* în 16/28 martie 1881[1]. Eminescu omite începutul. *Scrisoare deschisă,* adresată de Lascăr Costin lui A. D. Holban, apare în ,,Românul" în 22 februarie 1881[2].

[1]JDEB, (1881), [16] 28 mart., p. 1.
[2] ROM, XXV (1881), 22 febr., p. 171.

[„DIN MEMORIILE..."] (p. 539)

Editorialul din „Journal des débats", *Paris. Samedi, 2 Avril [,,La proposition Windthorst..."],* integrat de Eminescu în articolul său, se publică în 24 martie/5 aprilie 1881[1]. Poetul îl reproduce integral.

[1]JDEB. (1881), *[24* mart.*]* 5 apr., 1.

MOARTEA ÎN DINASTIA RUSĂ (p. 539)

Eminescu pune la contribuţie numărul special din suplimentul literar al ziarului ,,Figaro", publicat în 7/19 martie 1881[1]. Publicaţia franceză consacră acest număr asasinării ţarului Alexandru al II-lea. Aliniatul cu oare deschide Eminescu traducerea (,,Dinastia Holstein-Gottorp... bombele nihiliştilor") reprezintă o parafrazare a expunerii din „Figaro" privind evenimentele din Rusia. Aparţine poetului şi trimiterea din final (,,În numărul viitor. . . acestui ţar".).

[1]FIGLIT, VII (1881), nr. 12, [7] 19 mart., p. 2.

ASASINAREA LUI PETRU III (p. 539)

Biografia se publică tot în suplimentul literar al ziarului ,,Figaro", din 7/19 martie 1881[1.] Aparţine lui Eminescu fraza introductivă („După cum am spus... de Petru III") care nu se află în textul francez.

[1]FIGLIT, VII (1881), nr. 12. [7] 19 mart., p. 2.

MOARTEA CATARINEI II (p. 539)

Eminescu reproduce şi această biografie din suplimentul literar al ziarului „Figaro” din 7/19 martie 1881[1]. Operează însă în text mai multe omisiuni între care şi indicaţia colecţiei în care se tipăreşte lucrarea lui Ch.-Fr.-Ph.-Masson de Blamont, *Memoires secrets sur la Russie.*

[1] FIGLIT, VII (1881), nr. 12, [7] 19 mart., p. 2.

ASASINAREA LUI PAUL I (p. 540)

Este a patra biografie reprodusă de Eminescu din suplimentul literar al ziarului ,,Figaro” din 7/19 martie 1881[1]. Poetul nu marchează trecerea la cea de-a doua secţiune a expunerii (,,Prinţul Platon Zubof şi generalul Bennigsen...”) şi nu subliniază cuvintele lui Suvorov, prin care făcea aprecieri cu privire la unele măsuri ale ţarului.

[1] FIGLIT, VII (1881), nr. 12, [7] 19 mart., p. 2.

MOARTEA LUI ALEXANDRU I (p. 540)

Biografia, a cincea, a ţarilor ruşi, este reprodusă de Eminescu din acelaşi supliment literar al ziarului ,,Figaro” din 7/19 martie 1881[1]. Poetul omite finalul, în care se prezintă legăturile ţarului cu Franţa.

[1]FIGLIT, VII (1881), nr. 12, [7] 19 mart., p. 2.

MOARTEA LUI NICOLAE I (p. 541)

Biografia lui Nicolae I este întocmită după broşura *Les dernieres heures de la vie de l'empereur Nicolas I,* tipărită la Viena în 1855. Eminescu preia însă biografia din suplimentul literar al ziarului ,,Figaro” din 7/19 martie 1881[1]. Omite finalul de concluzii privind situaţia din Rusia. Această pagină din ,,Figaro litteraire” este semnată: *Scriptor şi se* constituie într-un reportaj asupra asasinării lui Alexandru al II-lea, cu incursiuni şi în istoria familiei domnitoare din Rusia ţaristă.

[1]FIGLIT, VII(1881). nr. 12, [7] 19 mart.. p. 2.

BISMARCK CA SOCIALIST (p. 546)

Eminescu traduce din editorialul *Fürst Bismarck als Socialist,* publicat în ,,Allgemeine Zeitung” în 13/25 aprilie; 1881[1], numai începutul. Se opreşte la această parte întrucât aici se fac aprecieri asupra opiniilor cancelarului german cu privire la progresul societăţii omeneşti.

[1]AAZ, (1881), nr. 115, [13] 25 apr., p. l.

[„TRĂIM ÎNTR-O ŢARĂ CIUDATĂ...”] (p. 554)

Cuvântarea lui D. Brătianu este comentată de „Figaro”, cum arată şi Eminescu în 9/21 mai 1881[1]. Poetul reţine numai reflecţiile ziarului francez cu privire la nivelul dezbaterilor din Parlamentul român.

[1]FIG, XXVII (l88l), nr. 141, [9] 21 mai, p. 1.

SITUAŢIA ÎN RUSIA [„GUVERNUL RUSESC...”] (p. 562)

Evenimentele din Rusia sunt prezentate de ziarul ,,Kolnische-Zeitung” într-o corespondenţă, *Russland. Petersburg, 10 luni,* publicată în 30 mai/ 11 iunie 188l[1]. Eminescu parafrazează textul din ziarul german.

[1]KZEIT, (1881), nr. 160, [30 mai] 11 iun., p. 2.

[„ «L'EUROPE DIPLOMATIQUE» PRIMEŞTE...”] (p. 571)

Corespondenţa din Petersburg, *Lettre de Russie. Saint-Petersbourg, 14/26 Juin 1881, se* publică în ,,L'Europe diplomatique” în 21 iunie/3 iulie 188l[1]. Eminescu omite începutul şi sfârşitul.

[1]EDIPL, VI (1881), nr. 27, [21 iun.] 3 iul, p. 3.

[„DEMAGOGII SUNT ACEIAŞI...”] (p. 574)

Eminescu prezintă opiniile presei franceze cu privire la manifestaţiile prilejuite de festivităţile din 14 iulie pe baza a două, editoriale, unul din „Figaro”, *Memoire d'aujourd'hui,* publicat în 3/15 iulie 1881[1] şi altul din ,,La République française”, *Paris, 11 Juillet,* apărut în 30 iunie/12 iulie 1881[2]. Poetul integrează în parafrazarea sa şi fragmente, în traducere, din textele franceze (,,fêtes nationales comme un des plus puissantes moyens d'education publique”).

[1]FIG, XXVII (1881), nr. 196, [3] 15 iul,, p. 1.
[2]REFR, XI (1881), nr. 3514, [30 iun.] 12 iul., p. 1.

[„ZILELE DIN URMĂ SE COMENTASE...”] (p. 576)

Întâmplările relatate de Eminescu sunt comentate de ziarul ,,Egyetértés” în două corespondenţe, *Bukarest, Jul. 17* şi *Bukarest, Julius* 29, din 8/20 iulie şi 20 iulie/l august 1881[1]. Ziarul maghiar ia atitudine, într-un articol, *Budapest, Julius 28[2],* împotriva poziţiei adoptată de „Timpul” în chestiunea dunăreană. Unele articole la care se referă ziarul aparţin poetului.

[1] EGY, XV(1881), nr. 198, [8] 20 iul. p, 1; [20 iul.] l aug., p. l.
[2] Idem, nr, 207, [17] 29 iul., p. l.

[„D. MINISTRU PREZIDENT...”] (p. 576)

Cuvântarea lui Kálmán Tisza se publică în ,,Pester Lloyd” în 6/12 iulie 1881[1] ;i este comentată în editorialul din acelaşi număr.

[1]PEL, XXVIII (1881), nr. 196, [6] 12 iul., p. 12.

[,,ÎN «PESTHER LLOYD» GĂSIM...”] (p. 592)

Entrefiletul *[,,Zur Donanfrage...”],* reprodus de Eminescu, se publică în ,,Pester Lloyd” în 18/30 august l881[1].

[1] PEL, XXVIII (l88l), nr. 238, [18] 30 aug., p. 2.

[„ZIARUL «UNGARISCHE POST» ADUCE AMĂNUNTE...”] (p. 592)

Informaţiile privind conflictu1 de graniţă sunt extrase de Eminescu dintr-o corespondenţă din ,, Ungarische Post”, *Klausenburg, 29. August,* reprodusă în ,, Pester Lloyd” în 18/30 august 1881[1].

[1] PEL, XXVIII (1881), nr. 238, *[18]* 30 aug., p.3

[,,«CORESPONDENŢA POLITICĂ» DIN VIENA...”] (p. 593)

Eminescu trimite 1a ziarul vienez însă reproduce integral o corespondenţă, Wien, *30. August,* publicată în ,,Pester Lloyd” în l9/31 august l88l[1].

[1]PEL, XXVIII (1881), nr. 239, [19] 31 aug., p, 2.

[,,MAI ZILELE TRECUTE ERA VORBA...”] (p. 595)

Eminescu revine asupra informaţiilor din ,,Corespondenţa politică”, cu care se ocupă în articolul din 23 august 188l (p. 307—308). Aprecierile la adresa României sunt cuprinse în editorialul *Budapest, 3. September,* publicat în ,,Pester Lloyd” în 22 august/3 septembrie 1881[1].

[1]PEL, XXVIII (1882), nr. 243, [22 aug] 3 sept., p. 2.

[„PRIN MARTIE...”] (p. 598)

Editorialul *Paris. Dimanche, 27 Mars. [,,Le parlement roumain..."],* comentat de Eminescu în articolul *[,,Ziarele franceze..."],* din 25 martie 1881 (p. 108—110), se publică în ,,Journal des débats" în 16/28 martie l88l[1]. Poetul reia textul integrat în articolul din 25 martie 1881, însă operează cîteva omisiuni.

[1]JDEB, (1881), [16] 28 mart., p. 1.

[„«LE RENSEIGNEMENT PARISIEN» SCRIE..."] (p. 610)

Aprecierile ziarului francez în chestiunea dunăreană sunt cuprinse în editorialul *Paris, 5 octobre. La question du Danube,* publicat în 14/26 octombrie 1881[1]. Eminescu omite, cum precizează, citatul făcut de ziarul francez din ,,Românul", oficiosul guvernului liberal.

[1]REPAR, I (1881), nr. 151, [14] 26 oct., p. 1.

[„DEŞI ÎN CESTIUNEA DUNĂRII..."] (p. 613)

Chestiunea dunăreană este comentată de ziarul ,,Renseignement parisien" în editorialul *Paris, 3 novembre 1881. La sentinelle du Danube,* publicat în 26 octombrie/6—7 noiembrie 1881[1]. Eminescu omite două citate din ,,Românul", comentate favorabil de ziarul francez. Poetul presupunea că acesta stătea în relaţii cu guvernul român.

[1]REPAR, I (1881), nr. 160, [26 oct.] 6-7 nov., p. 1.

[„«JOURNAL DES DÉBATS» SCRIE..."] (p. 616)

Ziarul francez consacră chestiunii dunărene editorialul *Paris, Lundi 14 novembre [,,Les declarations faites par M. de Kallay..."],* publicat în 3/15 noiembrie 188l[1]. Eminescu reproduce editorialul integral. „Journal des débats" remarcă, pe bună dreptate, preocuparea Imperiului austro-ungar de-a ţine în izolare micile state vecine de politica europeană.

[1]JDEB, (1881), [3] 15 nov., p. 1.

[„«LE RENSEIGNEMENT PARISIEN»...''] (p. 617)

Eminescu extrage fragmentul pe care îl comentează din articolul *La Roumanie et l'Autriche,* publicat în ziarul francez în 5/ *17* noiembrie 188l [1]. ,,Le Renseignement parisien" îşi schimbă titlul în ,,L'Echo de France" în 6/18 noiembrie 1881[2].

[1]REPAR, I (1881), nr. 170, [5] 17 nov., p. 1.
[2]ECFR, I (1881), nr. 171, [6] 18 nov., p. 1.

[„«L'ECHO DE FRANCE» URMEAZĂ..."] (p. 619)

Ziarul francez face în articolul *La Roumanie et le Danube,* publicat în 11/23 noiembrie 1881[1], o sinteză a informaţiilor din ,,Messager de Vienne", ,,La France"[2] şi alte publicaţii privind chestiunea dunăreană. Eminescu omite, cum precizează , (,,După ce foaia franceză... urmează") citatele din ,,Românul" şi din ,,Timpul". Ziarul francez face o caracterizare a articolului lui Eminescu *[,,Îmblă vorba.. ."],* publicat în „Timpul" în 4 noiembrie 1881 (p. 392, 394) şi reproduce două fragmente în traducere franceză. ,,D'autre part « Timpul » — scrie ,,L'Echo de France" — organe de l'opposition conservatrice s'ecrire ironiquement:

On trouve des hommes à l'esprit délié qui sauront trouver un moyen d'appliquer la formule du comte Andrássy sur l'identite des intérêts de la Roumanie et de l'autriche-Hongrie?.

Quelle belle ère de prospérité pour la Roumanie. Nos ports seraient régis par des capitaines impériaux-royaux et leur autorité des phanariotes". Am reprodus rândurile de mai sus ca o ilustrare a ecoului stârnit de articolele lui Eminescu şi în presa străină din afara hotarelor ţării.

[1] ECFR, I(1881), nr. 175, [11] 23 nov., p. 1.
[2] LFRA, (1881), [10] 22 nov., p. 2-3 *(La question du Danube).*

[„DE CÂTE ORI POZIŢIA..."] (p. 613)

Eminescu are în vedere editorialul *Berlin, 8. November. Der Reichskanzeler,* publicat în ziarul ,,Post" în 28 octombrie/ 9 noiembrie 1881[1], pe care îi traduce, cum vom arăta mai departe.

Merită să reţină atenţia interpretarea ce-o dă informaţiilor din ziarul german.

[1]POST, XVI (1881), nr. 308, [28 oct.] 9 nov., p. 1.

[„ARTICOLUL DIN «POST»..."] (p. 615)

Comentariile ziarului ,,Post" privind retragerea lui Bismarck sunt cuprinse în editorialul *Berlin, 8. November. Der Reichskanzeler,* menţionat mai sus. Eminescu îl traduce integral.

Comentariile ziarului berlinez prezintă interes îndeosebi pentru cunoaşterea opiniei publice germane faţă de politica lui Bismarck.

[,,«LE NORD» SCRIE..."] (p. 622—623)

Colecţia ziarului ,,Le Nord" pentru iulie-decembrie 1881, păstrată în fondurile de la Versailles ale Bibliotecii Naţionale a Franţei, recuperată din redacţia unui ziar, se prezintă cu numeroase decupări de texte pentru reproduceri sau altă destinaţie. Pentru acest motiv articolul de faţă nu a putut fi identificat.

[„«LE NORD» ZICE CĂ..."] (p. 625)

Eminescu reproduce integral o secţiune din editorialul *Bruxelles, 10 decembre 1881 [,,Bien qu'aucune modification..."],* publicat în ziarul din Bruxelles în 29 noiembrie/11 decembrie 1881[1].

„Le Nord" prezintă şi ziarele româneşti, *[,,Les journaux roumains..."]* şi în numărul din 21 noiembrie/3 decembrie 1881, se ocupă de articolul lui Eminescu *[,,Cestiunea Dunării..."]* din 6 noiembrie 1881. (p. *395*-396) şi arată că în chestiunea dunăreană guvernul liberal avea două morale: una în politica internă şi alta în cea esternă[2].

[1] LNO, XXVII (1881), nr. 345. [29 nov.] 11 dec., p. 1,
[2] *Idem,* nr. 337, [21 nov.] 3 dec., p. 1.

[„CONTELE HOYOS SOSIND LA VIENA..."] (p. 628)

Eminescu reproduce articolul *Wien, 23 December* din ,,Fremden-Blatt"[1] care face referire şi la editorialul *Paris, 20 Decembre [,,Il ne parait pas que la declaration"...],* publicat în „Journal des débats" în 9/21 decembrie 1881[2]. ,,Fremden-Blatt" rezumă opiniile ziarului francez.

[1] FREM, XXXV (1881); nr. 354, [12] 24 dec., p. 1.
[2] JDEB, (1881), [9] 21 dec., p. 1.

VICTOR HUGO (p. 642)

Festivităţile consacrate sărbătoririi lui V. Hugo sunt prezentate de ,,Journal des débats" într-un articol, *La fete de Victor Hugo,* publicat în 16/28 februarie 1881[1]. Informaţiile din „Timpul" sunt însă extrase dintr-o sursă neidentificată.

[1] JDEB, (1881), [16] 28 febr., p. 2.

SUFRAJUL UNIVERSAL (p. 642)

Editorialul lui E. Zola, *Le suffrage universel,* din care reproduce ,,Timpul", se publică în „Figaro" în 27 iulie/8 august 1881[1]. Zola nu este un scriitor preţuit de Eminescu şi paternitatea traducerii nu poate fi demonstrată cu certitudine. Poetul preia însă şi texte ale altor scriitori, faţă de care avea rezerve, dacă acestea îi serveau în demonstrarea tezelor sale.

[1] FIG, XXVII (1881), nr. 220, [27 iul.] 8 aug., p. 1.

[„PRINTR-O INDISCREŢIUNE..."] (p. 642)

Documentele prezentate de Eminescu se publică în ,,Egyetértés" sub formă de corespondenţe,

Budapest, Szeptember 20 şi *Wien, 13. September,* în 9/21 septembrie 1881[1]. Sunt reproduse integral.

[1] EGY, XV (1881), nr. 260, [9] 21 sept.. p. 1.

CADRUL ISTORIC AL PUBLICISTICII LUI M. EMINESCU *

CRONOLOGIE

1821

Revoluţia de emancipare naţională şi socială condusă de T. Vladimirescu.
18—19/30--31 ianuarie Conform unui plan stabilit între *Comitetul de oblăduire,* instituit la Bucureşti la moartea domnitorului Alexandru Suţu şi Tudor Vladimirescu, acesta pleacă în Oltenia, unde

* BIBLIOGRAFIE

*** *1848 la români. O istorie în date şi mărturii.* Ediţie Cornelia Bodea, vol. I—II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982.

*** *Românii la 1859. Unirea principatelor române în conştiinţa europeană. Documente externe,* vol. I—II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984.

*** *Independenţa României. Documente,* vol. I—IV, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.

*** *1918 la români. Desăvârşirea unităţii naţional-statale a poporului român. Documente externe,* vol. I—II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

*** *Istoria României în date,* Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1971.

*** *Istoria lumii în date,* Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1972.

*** *Istoria României,* vol. III, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1964.

*** *Independenţa României,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.

*** *Istoria Parlamentului şi a vieţii parlamentare din România până la 1918,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983.

*** *Unirea Principatelor şi Puterile europene,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984. M. Muşat şi I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Nicolae Corivan, *Relaţiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984.

Beatrice Marinescu, *Romanian -british political relations. 1848—1877,* col. Bibliotheca historica Romaniae, Studies, 66, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983.

Şerban Rădulescu-Zoner, *Dunărea, Marea Neagră şi Puterile Centrale, 1878—1898,* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982.

Gh. Platon şi V. Cristian, *Istoria modernă a României,* Compendiu pentru uzul studenţilor, Iaşi, Universitatea Al. I. Cuza, Facultatea de Istorie şi Filozofie, 1980.

C. C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor,* Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1979.

A. Stan, *Grupări şi curente politice în România între Unire şi Independenţă,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979.

Dan Berindei, *Epoca Unirii,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979.

Gh. Cristea, *Contribuţii la istoria problemei agrare în România. Învoielile agricole (1866—1882). Legislaţie şi aplicare.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.

Paraschiva Câncea, *Viaţa politică din România în primul deceniu al independenţei de stat,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1974.

Constantin Vlăduţ, *Ion Câmpineanu,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973.

A. Oţetea, *Tudor Vladimirescu şi revoluţia de la 1821,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1971.

C. C. Giurescu şi Dinu Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri şi până astăzi,* Bucureşti, Editura Albatros, 1971.

C. Căzănişteanu, Dan Berindei, M. Florescu şi V. Niculae, *Revoluţia română de la 1848,* Bucureşti, Editura Politică, 1969. Nicolae Ceachir, *România în sud-estul Europei (1848—1886),* Bucureşti, Editura Politică, 1968. Traian P. Lungu, *Viaţa politică în România la sfârşitul secolului al XIX-lea. (1888—1899),* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967.

C. Gane, P. P. *Carp şi locul său în istoria politică a ţării,* Bucureşti, Editura Ziarului Universul, 1936.

C. Bacalbaşa, *Bucureştii de altădată,* vol. I—IV, Bucureşti, Editura Ziarului Universul, 1927—1932.

T. Maiorescu, *Istoria contemporană a României 1866—1900,* Bucureşti, Editura Socec, 1925.

E. Lovinescu, *Istoria civilizaţiei române moderne,* Bucureşti, Editura Ancora, 1925.

C. I. Băicoianu, *Dunărea. Privire istorică, economică şi politică,* Bucureşti, Tipografia ,,Eminescu", 1915.

Ioan C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834—1848,* Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1915.

va declanşa revoluţia de emancipare naţională de sub dominaţia otomană Revoluţia izbucneşte în condiţiile intensificării mişcări de eliberare naţională a popoarelor din Peninsula Balcanică supuse Porţii şi adâncirii antagonismului dintre Imperiul ţarist şi Imperiul otoman.

23 ianuarie/3 februario *Proclamaţia de la Tismana-Padeş.* Tudor Vladimirescu lansează un apel către populaţie în vederea unei cât mai largi participări la revoluţie. Proclamaţia, accentuând latura socială a revoluţiei, dar în fapt referindu-se critic mai ales la regimul politic şi la boierii care nu vor adera la mişcare, are un larg ecou în rândul ţăranilor care participă la revoluţie, considerând-o drept o mişcare general antifeudală. Perspectiva unui război ţărănesc va duce la încordarea raporturilor dintre Tudor şi boierii, afiliaţi ori nu Eteriei, dispuşi să sprijine numai o mişcare de eliberare naţională.

21 martie/2 aprilie Tudor, în fruntea forţelor revoluţionare, intră în Bucureşti; evenimentul fusese precedat în cursul lunii de o succesiune de proclamaţii în numele Adunării norodului (armata revoluţionară), singura în măsură să confirme pe noii mandatari ai puterii executive. Primit de boieri cu ostilitate ca instigator al ţăranilor împotriva regimului feudal, Tudor constrâns de dezavuarea mişcării de către ţarul Rusiei şi de împăratul Austriei precum şi de pericolul unei invazii otomane, consimte, în vederea unei concilieri, să cheme pe răsculaţi ,,la ordine", la respectarea ,,rânduielilor" ţării. În numele Obşteştii Adunări T. Vladimirescu întreţine o intensă corespondenţă diplomatică: memorii către împăraţii Rusiei şi Austriei, menite să justifice şi să legitimeze revoluţia, petiţii către Poartă şi paşalele de la Dunăre cerând restabilirea vechilor raporturi de suzeranitate stipulate în capitulaţii în virtutea cărora principatele beneficiau de dreptul de-a-şi alege domni pământeni şi de un grad mai mare de autonomie.

8/20 aprilie Are loc întâlnirea dintre Tudor Vladimirescu şi Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, organizaţie secretă greacă al cărei program prevedea declanşarea unei insurecţii generale antiotomane în Balcani susţinută îndeaproape de armata ţaristă. Deşi mişcarea eteristă fusese la rândul ei dezavuată de ţar, Al. Ipsilanti spera încă în realizarea planului iniţial. Se stabileşte doar un acord parţial asupra desfăşurării acţiunilor militare şi asupra ţelurilor urmărite.

1/13 mai Trupele otomane pătrund în ţările române pentru a reprima revoluţia. Acţiunile lor militare sunt însoţite de represalii asupra populaţiei civile.

27 mai/8 iunie în urma sentinţei unui tribunal militar instituit de Ipsilanti, Tudor Vladimirescu este executat la Târgovişte, acuzat pe nedrept de trădarea cauzei antiotomane; trupele de panduri se împrăştie, o parte din ele rezistând totuşi în continuare turcilor până la 17/29 iulie, când sunt definitiv învinse la Slobozia; trupele eteriste fuseseră zdrobite la Drăgăşani în 7/19 iunie.

1822

2 martie Nota Imperiului ţarist, Austriei şi Angliei către Poartă prin care se reclamă evacuarea principatelor şi instaurarea unei administraţii civile.

17 aprilie La Constantinopol, convocaţi de Poartă, delegaţii marii boierimi din principate revendică restabilirea pe tron a Domnilor pământeni, excluderea grecilor din funcţiile civile şi eclesiastice, rezervarea funcţiilor publice exclusiv pentru români, restabilirea şi sporirea vechilor privilegii ale boierimii dar şi introducerea unor reforme de inspiraţie burgheză.

l/13 iulie Ca urmare a revoluţiei lui Tudor şi a cererilor marii boierimi sunt restabilite domniile pământene, prin Ioniţă Sandu Sturdza în Moldova şi Grigore Dimitrie Ghica în Ţara Românească.

septembrie Se redactează în Moldova *Cererile cele mai însemnătoare ce se fac din partea obştei Moldovei,* proiect de constituţie parţial liberală, expresie a revendicărilor boierimii mijlocii, adoptat de Domnitor şi înaintat Porţii, ceea ce atrage reacţia puternică a boierimii mari; un contraproiect de constituţie preconiza o republică aristocratică şi îi califica pe petiţionari drept *cărvunari* şi *ciocoi* (în sensul de oameni cu stare materială recent constituită). Imperiul ţarist, sprijinitor al marii boierimi, dezaprobă vehement orice schimbare în vechile rânduieli ale ţării, iar Imperiul otoman, care avea să sprijine parţial revendicările boierimii mijlocii şi mici, respinge proiectul, ceea ce îl determină *pe* Ioniţă Sandu Sturdza să amâne aplicarea lui. Această ,,constituţie" SE înscrie în seria numeroaselor proiecte similare prezentate îndeosebi Porţii, Imperiului ţarist dar şi altor puteri europene (209

---

proiecte de reformă între 1769 şi 1830, multe vizând întărirea autonomiei sau chiar obţinerea independenţei).

1823

februarie Mihai Sturdza, în numele marii boierimi moldovene emigrate în urma evenimentelor din 1821, adresează reprezentantului diplomatic al Curţii imperiale ruse la Iaşi o serie de memorii prin care blama mişcarea cărvunarilor sprijinită de Domnitor, în numele principiilor conservatoare (termen folosit şi definit acum pentru întâia oară), derogând prin aceasta de la principiul de interes naţional al neintervenţiei puterilor străine în politica internă.

1826

25 septembrie/7 octombrie Se încheie *Convenţia ruso-turcă de la Akkerman,* care stipulează, în ceea ce priveşte principatele, alegerea de către Divanuri pe o durată de 7 ani a Domnitorilor care să aibă asentimentul puterilor semnatare, anularea pe timp de 2 ani a tributului către Poartă şi libertatea comerţului sub rezerva asigurării cu grâne a Imperiului otoman; Divanurile erau chemate să elaboreze măsuri de ameliorare a administraţiei; se permite întoarcerea în ţară şi repunerea în drepturi a boierilor refugiaţi în urma revoluţiei din 1821. Prevederile asupra reorganizării interne vor fi zădărnicite de izbucnirea războiului ruso-turc din 1828-1829.

1827

Se fondează la Goleşti, din iniţiativa lui Dinicu Golescu, Ion Heliade-Rădulescu şi Stanciu Căpăţâneanu, *Societatea literară,* cu un vast program de promovare a culturii naţionale şi având în vedere şi o serie de reforme politice de esenţă liberală.

1828

Apare la Sibiu *Gramatica românească* a lui Heliade-Rădulescu, prin care autorul promova înlocuirea alfabetului chirilic prin cel latin şi acceptarea neologismului romanic ca mijloc de îmbogăţire şi modernizare a lexicului.

25 aprilie/7 mai În urma declanşării războiului ruso-turc, trupele Rusiei ţariste trec Prutul. După îndepărtarea Domnilor pământeni se va instaura în principate până în aprilie 1834 o administraţie militară rusă condusă succesiv de contele Pahlen, generalul Jeltuhin şi generalul Kiselev.

1829

Printre primele periodice româneşti apărute în principate, ,,Curierul Românesc" (Bucureşti 1829—1848) cu suplimentul literar ,,Curierul de ambe sexe" (1837—1847), editate de I. Heliade-Rădulescu şi „Albina Românească" (Iaşi 1829—1850, 1858) cu suplimentul literar ,,Alăuta românească" (1837—1838), editate de Gh. Asachi, vor contribui alături de alte publicaţii la precizarea poziţiei ideologice a burgheziei în ascensiune.

2/14 septembrie *Pacea ruso-turcă de la Adrianopol* marchează accentuarea protectoratului Rusiei ţariste în principate. Se reconfirmă autonomia administrativă a acestora cu limitarea drepturilor de intervenţie a Turciei şi se stipulează numirea pe viaţă a Domnitorilor, desfiinţarea monopolului otoman asupra principalelor produse ale ţărilor române, libertatea comerţului, dreptul de liberă navigaţie pe Dunăre şi Marea Neagră a vaselor româneşti, fixarea graniţei pe talvegul Dunării şi pe braţul Sf. Gheorghe; Imperiul ţarist anexează Delta Dunării, iar Poarta restituie Ţării Româneşti raialele Brăila, Giurgiu şi Turnu şi Moldovei lacul Brateş; se hotărăşte elaborarea Regulamentelor organice. Ocupaţia rusă este menţinută până la plătirea de către Poartă a despăgubirilor de război. Una dintre principalele consecinţe ale Tratatului este intrarea principatelor în sfera relaţiilor economice capitaliste.

1830

30 martie Se încheie la Bucureşti lucrările de elaborare a *Regulamentelor organice,* alcătuite, conform instrucţiunilor amănunţite primite de la Petersburg, de către un Comitet de reformă compus din două secţiuni, munteană şi moldoveană, sub preşedinţia consulului general rus. Regulamentele revizuite şi aprobate de puterea protectoare prevedeau: separarea puterilor; — puterea executivă era reprezentată de către Domnitor — ales pe viaţă din rândul boierimii mari, de către Adunarea Generală Extraordinară—, secondat de Sfatul Administrativ Extraordinar, format din 6 miniştri numiţi; puterea legislativă aparţinea atât Domnitorului, care avea iniţiativa *legilor, cât* şi Adunării Civice (Obişnuita Obştească Adunare), alcătuită din *42* de deputaţi în Ţara Românească şi 35 în Moldova, sub preşedinţia de drept a mitropoliţilor; articolele 52 şi 54, afectând grav autonomia principatelor stipulau: ,,Orice act sau hotărâre a Obişnuitei Obşteşti Adunări şi a Domnului care vor fi împotriva privilegiurilor Prinţipatului şi a tractaturilor sau hatişerifurilor întărite pentru folosul acestui Prinţipat, precum şi împotriva drepturilor Curţii suzerane şi a Curţii protectoare trebuie să se socotească desputernicite şi neţinute în seamă". „Obişnuita Obştească Adunare are căderea să arate prin anaforale năpăstuirile şi plângerile ţării; şi încă de va fi trebuinţă să le facă cunoscut la amândouă Curţile însemnând mijloacele ce va chibzui mai bine pentru a lor îndreptare"; se dispunea separarea justiţiei de administraţie, organizarea instanţelor judecătoreşti şi autoritatea lucrului judecat; definirea în linii mari a atribuţiilor organelor centrale, a căror competenţă e general teritorială, a instituţiilor de servicii publice specializate etc. În aprilie se anexează la Regulamente legea privind organizarea armatei naţionale. Se mai dispunea abolirea monopolului breslelor şi preconizarea unor măsuri de protecţie şi încurajare în vederea dezvoltării industriei; dezvoltarea comerţului şi prin desfiinţarea vămilor interne; crearea unei bănci naţionale; adoptarea principiului modern al bugetului statului bazat pe fixarea cheltuielilor publice în funcţie de veniturile fiscului, pe aprobarea lui de către Adunarea Obştească şi pe controlul veniturilor şi cheltuielilor de către un organ special; introducerea capitaţiei (impozit pe cap de familie) şi abolirea diferitelor categorii de privilegiaţi fiscali exceptând boierimea şi clerul; fixarea suprafeţei de pământ (arătură şi islaz) pentru ţăranii clăcaşi, în funcţie de numărul maximal de vite ai fiecărei familii. Prin stipularea dreptului absolut al marilor proprietari asupra unei treimi din pământ, ţăranii încetează să mai beneficieze de diversele drepturi de folosinţă urmând a deveni simpli chiriaşi, proprietari exclusiv asupra forţei lor de muncă. Se impun clăcaşilor, în afara dijmei, 12 zile de clacă pe rezerva proprietarului măsurate nu calendaristic, ci după norma de muncă fixată de Regulament şi care nu se putea îndeplini decât în 2—3 zile. Proprietatea absolută, desfiinţarea drepturilor de folosinţă şi tocmelile libere pentru prisoase (islaz pentru plusul de vite şi plus de arătură pe bază de învoială nelegiferată) consacră procesul de transformare a domeniului feudal în proprietate de tip burghez şi implicit apariţia unei relaţii de producţie incipient capitaliste. Regulamentele dând celor două principate o organizare aproape identică, şi reprezentând interesele de clasă ale marii boierimi şi totodată interesele politicii puterii protectoare, vor fi promulgate în Ţara Românească la 1/13 iulie 1831 şi în Moldova la 1/13 ianuarie 1832, şi vor rămâne în vigoare, exceptând durata revoluţiei de la 1848, până în 1858.

1831

29 noiembrie Are loc prima şedinţă a Adunării Obşteşti a Ţării Româneşti; în Moldova, prima şedinţă a Adunării Obşteşti are loc un an mai târziu, la 27 noiembrie.

1834

17/29 ianuarie Se semnează la Petersburg convenţia ruso-turcă prin care Imperiul Otoman recunoaşte Regulamentele Organice, care suferiseră, în cursul discuţiilor de confirmare, modificări importante eludând drepturile puterii suzerane prin transferarea lor indirectă puterii protectoare constant preocupată de-a aservi complet principatele. Reducerea rolului miliţiilor numai la asigurarea ordinii interne, sustragerea sudiţilor (locuitori ai principatelor aflaţi sub

protecţia unor puteri străine) judecăţii tribunalelor ţării, dar mai ales articolul adiţional: „în viitorime orice modificaţii ar voi să facă mai în urmă Domnul la Regulamentul organic nu se vor putea înfiinţa şi a se pune în lucrare decât după o înadins dezlegare a Înaltei Porţi şi cu primirea Curţii Rosii" sunt măsurile care ilustrează politica reală a Imperiului ţarist în ţările române. ,,În mod excepţional" primii domnitori ai principatelor sunt numiţi de semnatarii convenţiei.

22 martie/3 aprilie Sunt numiţi ,,pe viaţă" de către Poartă, la propunerea Rusiei ţariste, domnitorii Al. D. Ghica (1834—1842) în Ţara Românească şi Mihail Sturza (1834—1849) în Moldova. Perioada domniilor regulamentare incluzând şi domnia alesului Gh. Bibescu (1842—1848) în Ţara Românească va fi caracterizată prin amestecul brutal şi permanent al puterii protectoare în viaţa politică şi economico-administrativă a principatelor. Independent de gradul de obedienţă al domnitorilor, puterea protectoare va întreţine şi va agrava dificila acomodare cu regimul constituţional atât a puterii executive cât şi a celei legislative, ceea ce va paraliza în mare măsură activitatea organelor centrale în vederea dezvoltării economice a principatelor şi modernizării lor. Implicit se va contura şi va lua proporţii opoziţia mai mult sau mai puţin precaută a domnitorilor şi a marii boierimi implicată în activitatea politico-legislativă la adresa protectoratului abuziv. Ea se va manifesta şi în rândul boierimii mici şi mijlocii şi al intelectualităţii în contextul revendicărilor burghezo-democratice ale acestora.

1838

noiembrie Partida naţională din Adunarea Obştească a Ţării Româneşti, condusă de I. Câmpineanu, care opusese o înverşunată rezistenţă la votarea articolului adiţional din Regulamentul Organic se întruneşte în vederea redactării manifestului program *Declaraţia de principii a partidei naţionale* sau *Act de unire şi independenţă; se* consideră ilegale numirea ca domnitor a lui Al. Ghica şi Regulamentul organic şi se cere adoptarea unei noi constituţii şi unirea principatelor sub o domnie ereditară, vizându-se deopotrivă independenţa. Ion Câmpineanu, animator al *Societăţii filarmonice* al cărei scop, nemărturisit, era de-a milita pentru revendicări şi reforme burghezo-liberale, va redacta şi un proiect de constituţie prevăzând între altele emanciparea clăcaşilor fără împroprietărire şi vot universal. Memoriile menite a aduce la cunoştinţa cercurilor politice franceze, engleze şi otomane aceste deziderate vor urmări şi un eventual sprijin prin care I. Câmpineanu să devină domnitor.

1840

Apar la Iaşi, sub direcţia lui M. Kogălniceanu, ,,Dacia literară", moment important în structurarea ideologiei paşoptiste, în promovarea culturii şi literaturii naţionale şi ,,Arhiva românească", prima publicaţie consacrată studiilor şi documentelor istorice.

1842

În Dieta Transilvaniei se votează legea, nesancţionată, care prevedea introducerea progresivă, într-un interval de 10 ani, a limbii maghiare ca limbă oficială a Transilvaniei, măsură care atrage protestele românilor şi ale saşilor.

1844

9/21 ianuarie — 29 octombrie/10 noiembrie Apare la Iaşi hebdomadarul „Propăşirea" („Foaie Ştiinţifică şi Literară"), editat de M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Ion Ghica şi P. Balş, în care publică N. Bălcescu *Puterea armată şi arta militară de la fondarea principatului Ţării Româneşti şi până acum*.

1845

Apare la Bucureşti, până în 1851, „Magazin istoric pentru Dacia" sub direcţia lui Aug. T. Laurian şi N. Bălcescu.

1846

1846—1847 Se încheie o convenţie între Ţara Românească şi Moldova privitoare la desfiinţarea vămii dintre ele, care intră în vigoare la 1 ianuarie 1848.

1848

Se desfăşoară revoluţia română parte integrantă a marelui seism politic care a zguduit continentul de la Paris la Iaşi şi Bucureşti (,,primăvara popoarelor").

februarie—martie La Paris în cadrul mai multor şedinţe comune revoluţionari munteni şi moldoveni între care N. Bălcescu, A. Golescu-Negru, I. Alecsandri şi V. Mălinescu vor stabili un program comun de luptă, în esenţă burghezo-democratic, şi desfăşurarea simultană a revoluţiei în ambele principate. Aceste deziderate nu se vor împlini, prin măsurile autorităţilor, revoluţionarii moldoveni nereuşind să ajungă în timp util la Iaşi. Revoluţionarii munteni vor acţiona şi în vederea stabilirii unor posibilităţi de colaborare cu mişcarea revoluţionară din Transilvania.

27 martie/8 aprilie —29 martie/10 aprilie Începe revoluţia română. După difuzarea de către revoluţionari a unui manifest-apel are loc la Iaşi, cu asentimentul domnitorului M. Sturdza, o adunare populară care hotărăşte redactarea de către un comitet din sânul adunării a unei petiţii urmând a fi înaintată Domnitorului. *Petiţia proclamaţiune. a boierilor şi notabililor moldoveni,* redactată de V. Alecsandri, deşi moderat liberală, va fi numai parţial acceptată de Domnitor care, în seara zilei de 28 martie/10 aprilie, va reprima armat revolta. Unii conducători ai revoluţiei vor fi arestaţi şi exilaţi: M. C. Epureanu, Al. I. Cuza etc., alţii se vor expatria. Activitatea revoluţionarilor moldoveni va continua şi în ţară şi în emigraţie mult radicalizată. Mişcări ţărăneşti ca ecou al revoluţiei vor frământa Moldova mult timp după înăbuşirea acesteia.

3/15—5/17 mai Precedată de o succesiune de proclamaţii şi de o adunare pregătitoare (Blaj, 18/30 aprilie) are loc Marea Adunare de la Blaj, pe Câmpia Libertăţii; 40 000 de participanţi adoptă cele 16 articole ale programului social şi politic al revoluţiei din Transilvania. Se protestează vehement împotriva art. 7 din proiectul de constituţie maghiară revoluţionară, care prevedea încorporarea Transilvaniei în Ungaria. Două delegaţii urmau să prezinte doleanţele românilor Curţii din Viena şi dietei principatului Transilvaniei. Alături de tribunii cauzei românilor din Transilvania Simion Bărnuţiu, Gh. Bariţiu, Al. Papiu-Ilarian. T. Cipariu, I. Buteanu, Avram Iancu, Andrei Şaguna etc. participă la adunare revoluţionari munteni şi moldoveni. Concomitent cu Marea Adunare de la Blaj are loc prima adunare de la Lugoj (4/16 mai—5/17 mai) formulând revendicările naţionale ale românilor din vestul Transilvaniei, radicalizate ulterior (la congresul de la Timişoara, 13/25 iunie şi a doua adunare populară de la Lugoj, 15/27 iunie).

17/29 mai Ignorând voinţa populaţiei româneşti majoritare în Transilvania, dieta din Cluj votează încorporarea principatului Transilvaniei în Ungaria (vot sancţionat de împăratul Ferdinand I la 29 mai/10 iunie), ceea ce provoacă încordarea relaţiilor dintre revoluţionarii români şi cei maghiari.

9/21 iunie *Adunarea de la Islaz.* Ion Heliade-Rădulescu citeşte proclamaţia reprezentând proiectul unei constituţii liberale înaintate. Se formează un guvern provizoriu. Adunarea marchează începutul revoluţiei în Ţara Românească. Minuţios pregătită, începând încă din martie, de un comitet revoluţionar, ulterior lărgit prin revenirea revoluţionarilor munteni de la Paris, comitet care va adopta proclamaţia către popor şi va fixa programul şi măsurile organizatorice în vederea unei optime desfăşurări a acţiunii, revoluţia trebuia să izbucnească simultan (la 9/21 iunie) la Bucureşti, la Telega în judeţul Prahova, la Islaz în judeţul Romanaţi şi la Ocnele Mari în judeţul Vâlcea. Măsurile pentru preîntâmpinarea revoluţiei luate de autorităţi vor zădărnici perfecta simultaneitate a acţiunilor, ceea ce nu va afecta desfăşurarea cu succes a mişcării care se va bucura de adeziunea maselor populare şi a unei însemnate părţi a armatei.

11/23 iunie Se declanşează revoluţia la Bucureşti. Domnitorul Gheorghe Bibescu semnează constituţia revoluţionară şi recunoaşte guvernul provizoriu revoluţionar de la Bucureşti. Protestul la adresa noii constituţii şi a noului regim instituit la Bucureşti, urmat de retragerea din capitală a consulului ţarist, îl determină să abdice şi la rândul său să părăsească ţara (13/25 iunie). Poarta, unde comitetul revoluţionar avea un abil ambasador în persoana lui I. Ghica, va adopta o atitudine de expectativă faţă de desfăşurarea evenimentelor din Ţara Românească.

14/26 iunie Un prim complot având în frunte pe mitropolitul Neofit, menit a restabili vechile rânduieli, eşuează. Se constituie guvernul provizoriu, din care fac parte: mitropolitul Neofit, I. Heliade-Rădulescu, Şt. Golescu, Chr. Tell, Gh. Magheru, Gh. Scurtu, I. Câmpineanu, C. V. Filipescu, Ion Voinescu II, Nicolae Bălcescu, A. G. Golescu-Negru, C. A. Rosetti şi I. C. Brătianu şi care

---

avea să conducă Ţara Românească timp de trei luni, dând curs celor mai urgente măsuri prevăzute în constituţia liberală Se iau măsuri în vederea reorganizării armatei permanente şi organizării gărzilor naţionale şi trupelor neregulate.

19 iunie/1 iulie Trupele ţariste concentrate încă din februarie pe malul stâng al Prutului pătrund în Moldova.

19/31 iulie Suleiman paşa cu o oaste de 20 000 de ostaşi trece Dunărea. Influenţat de deplina adeziune a maselor la schimbările survenite în viaţa politică a ţării, Suleiman paşa va angaja tratative cu noile autorităţi.

2/14—16/28 septembrie Are loc a treia adunare de la Blaj, impusă de situaţia creată românilor prin anularea de către Curtea din Viena a tuturor cuceririlor revoluţiei maghiare. În efortul de-a se reorganiza militar spre a rezista Habsburgilor, guvernul şi Camera revoluţionară maghiară continuă a nesocoti, a sfida chiar, drepturile naţionale şi sociale ale altor naţionalităţi. Românii îşi reafirmă doleanţele naţionale şi sociale. Adunarea recunoaşte ca suzerană în principatul Transilvaniei numai Curtea din Viena (care va dovedi de altfel cu ocazia ocupării Transilvaniei de către armatele imperiale, în noiembrie, că nu e dispusă să ţină seama de revendicările naţionale ale românilor). Se va forma o armată ţărănească organizată pe legiuni, care va trece la lupta împotriva administraţiei maghiare şi a gărzilor nobilimii.

13/25 septembrie în urma intrării în Bucureşti a trupelor conduse de Fuad efendi (la intervenţia cabinetului de la Petersburg, Suleiman paşa fusese revocat şi poziţia Porţii se radicalizase), revoluţia este lichidată. Capii revoluţiei se văd siliţi să părăsească ţara. Se vor organiza în emigraţie şi vor susţine o intensă activitate menită să atragă atenţia Europei asupra situaţiei principatelor.

15/27 septembrie Trupele ţariste sub comanda lui A. N. Luders trec Milcovul şi pătrund în Muntenia.

1849

ianuarie—iulie Moţii conduşi de Avram Iancu vor rezista eroic în faţa armatelor revoluţionare maghiare care reocupând Transilvania şi Banatul dezlănţuiseră o sângeroasă campanie de represalii împotriva românilor. Intrarea trupelor ţariste în Transilvania şi Ungaria (iunie) va marca începutul ofensivei contrarevoluţionare şi o tardivă alianţă între Avram Iancu şi guvernul maghiar (iulie) mijlocită de Bălcescu nu va mai putea modifica cursul evenimentelor.

19 aprilie/1 mai Se semnează la Balta-Liman convenţia ruso-turcă consemnând pe plan politic internaţional înăbuşirea revoluţiilor din principatele române şi prevăzând: numirea Domnitorilor de către sultan pe 7 ani (Barbu Dimitrie Ştirbei în Muntenia şi Grigore Alex. Ghica în Moldova); dizolvarea Obşteştilor Adunări şi înlocuirea lor prin Divanuri legislative compuse nu numai din membri de drept, ci şi din membri numiţi de Domnitor; menţinerea principatelor sub ocupaţie ţaristă, în scopul împiedicării oricărei mişcări insurecţionale (ocupaţia avea să dureze trei ani, pe cheltuiala principatelor — 42000000 ruble aur); se prevede înfiinţarea unor comisii speciale însărcinate cu revizuirea Regulamentelor organice în sensul ameliorării situaţiei care generase revoluţia; se indică celor doi Domnitori ai principatelor să ia măsuri în vederea reglementării legislative a raporturilor dintre boieri şi ţărani.

1853

21 iunie/3 iulie Fără a fi declarat război Porţii armatele ţariste trec Prutul declanşând *Războiul Crimeei,* conflict între Imperiul otoman, Franţa şi Anglia de o parte, şi Rusia ţaristă de alta, pentru avantaje economice şi politice în Orient şi în sud-estul Europei. De schimbarea echilibrului de forţe pe care se spera s-o antreneze conflagraţia se leagă intensificarea activităţii politico-diplomatice a revoluţionarilor români exilaţi, menită să contribuie, alături de generala mişcare unionistă care cuprinsese principatele, la crearea climatului favorabil realizării statului naţional român modern.

1854

aprilie—septembrie După o serie de acţiuni diplomatice ale marilor puteri, menite să determine Curtea imperială rusă să evacueze principatele, armatele austro-turce ocupă Muntenia şi Moldova.

Politica Austriei habsburgice în perioada ocupaţiei (1854—1857) va ilustra intenţia de-a transforma o stare vremelnică într-o luare în stăpânire statornică.

1855

1/13 octombrie Apare ziarul unionist ,,Steaua Dunării", editat de M. Kogălniceanu şi reprezentând principala tribună pentru susţinerea campaniei în favoarea autonomiei şi unirii principatelor.

1856

13/25 februarie —18/30 martie Se desfăşoară lucrările *Congresului de pace de la Paris,* ca încheiere a Războiului Crimeei. În privinţa principatelor române se stipulează: suprimarea protectoratului rusesc, menţinerea suzeranităţii otomane, punerea principatelor sub garanţia puterilor europene (Franţa, Anglia, Austria, Prusia, Rusia, Turcia şi Sardinia); se decide

convocarea Adunărilor sau Divanurilor ad-hoc, cu o componenţă care să reflecte cât mai exact interesele tuturor claselor sociale, chemate să se pronunţe asupra viitoarei organizări a principatelor; se instituie o comisie a puterilor, cu sarcina de a ancheta situaţia din principate şi a propune bazele viitoarei organizări;
se recomandă în mod special studierea reglementării relaţiilor agrare; se decide ca armatele austriece să părăsească principatele; se stipulează restituirea către Moldova a judeţelor Cahul, Bolgrad şi Ismail. Congresul proclamă neutralitatea Mării Negre şi libera navigaţie pe Dunăre; se hotărăşte crearea unei comisii permanente alcătuită din reprezentanţi ai statelor riverane Würtemberg, Bavaria, Austria şi Turcia şi comisari ai principatelor Moldova, Ţara Românească şi Serbia, cu atribuţia de a elabora un regulament de navigaţie şi de poliţie fluvială şi de a dispune şi executa lucrări necesare navigaţiei; la intervenţia statelor neriverane se creează o comisie europeană provizorie (după doi ani atribuţiile ei urmând a fi preluate de comisia statelor riverane) formată din reprezentanţii puterilor semnatare ale tratatului, numai cu atribuţii tehnice şi anume a face navigabile gurile Dunării de la Isaccea la Marea Neagră. în timpul Congresului s-au primit din principate memorii de protest împotriva menţinerii suzeranităţii turceşti şi a neluării în consideraţie a dezideratului unirii, care constituise unul din subiectele preliminariilor de pace.

17 iulie Poarta, cu asentimentul Austriei, numeşte pe Th. Balş, apoi de la 17 februarie/1 martie 1857 pe N. C. Vogoride, caimacami ai Moldovei şi pe Al. Ghica caimacam al Ţării Româneşti. Se spera ca aceştia îndeaproape influenţaţi de cele două puteri să stăvilească valul unionist care cuprinsese principatele.

1857

Autorităţile turceşti concesionează unei companii engleze construirea liniei ferate Cernavodă— Constanţa.

6/18 februarie Apare la Bucureşti ziarul unionist ,,Concordia" redactat de C. A. Creţulescu, organul oficios al mişcării unioniste.

iunie—iulie Se întorc din exil, în urma unui decret de amnistie, revoluţionarii de la 1848 care vor contribui la perfectarea organizării şi intensificarea mişcării unioniste.

23 iulie/4 august În urma alegerilor pentru Divanul ad-hoc al Moldovei, falsificate de caimacamul Vogoride cu complicitate turco-austriacă, la care, în semn de protest, unioniştii nu participă, Franţa, Rusia, Prusia şi Sardinia decid ruperea relaţiilor diplomatice cu Turcia, care refuza anularea alegerilor.

25 iulie/6 august — 28 iulie/9 august Întâlnirea, la Osborne, între Napoleon III şi Regina Victoria se finalizează printr-un compromis: Anglia, care susţinuse Turcia, consimte la anularea alegerilor din Moldova, iar Franţa renunţă de a mai sprijini realizarea completă şi imediată a unirii.

9/21 august Sub direcţia lui C. A. Rosetti apare ziarul „Românul", principala tribună de luptă a partidei naţionale din principate.

12/24 august Sub presiunea celorlalte puteri, Turcia anulează alegerile pentru Divanul ad-hoc al Moldovei; noile alegeri au drept rezultat o zdrobitoare majoritate unionistă.

22 septembrie/4 octombrie —21 decembrie/2 ianuarie 1858 în Moldova, **30 septembrie/12 octombrie —10/22 decembrie** în Ţara Românească se desfăşoară lucrările Divanurilor (Adunărilor) ad-hoc, încheiate cu rezoluţii similare, care reclamă: autonomia şi neutralitatea principatelor sub garanţia colectivă a celor 7 puteri, unirea lor într-un stat cu numele România, domn ereditar dintr-o familie domnitoare europeană, Adunare reprezentativă. Se exprimă dorinţa de a reuni cele două Adunări consultative, cele mai democratice reprezentative din Europa la acea dată, într-o singură Adunare Constituantă. Cu acordul puterilor, Adunările vor fi dizolvate printr-un firman turcesc.

1858

10/22 mai —7/19 august Se desfăşoară la *Paris* lucrările *Conferinţei* reprezentanţilor celor 7 puteri privitoare la reglementarea, prin *Convenţia de la Paris,* a situaţiei principatelor, care se încheie printr-un compromis între puteri. Principatele vor purta titulatura de *Principatele Unite ale Ţării Româneşti şi Moldovei,* având fiecare Domnitor pământean ales, guvern şi Adunare legislativă proprie; o Comisie Centrală pentru elaborarea legilor de interes comun şi Curtea de Casaţie (supremă instanţă judiciară) a ambelor principate vor avea sediul la Focşani; monopolurile, titlurile şi privilegiile boierilor vor fi abolite (cum de altfel statuaseră chiar ei în Adunările ad-hoc); se instituie responsabilitatea ministerială şi este fixată modalitatea alegerii deputaţilor pe baza unui cens foarte ridicat; se recomandă elaborarea unei noi reglementări

legislative a relaţiilor dintre proprietari şi ţărani.

Conferinţa va respinge Regulamentul de navigaţie şi poliţie fluvială elaborat, conform hotărârii Tratatului de la Paris, de comisia statelor riverane, în fapt de Imperiul austriac, care prin prevederile sale afecta principiul liberei navigaţii pe Dunăre asigurând Imperiului habsburgic deplina supremaţie pe întregul curs al fluviului. În consecinţă nu se va admite nici dizolvarea Comisiei europene — prorogată pe câte un an până în 1866, apoi pe 5 ani până în 1871 — Comisia europeană căreia i se va lărgi competenţa constituind în faţa tendinţelor Imperiului habsburgic garanţia reală a liberei navigaţii pe Dunăre.

1859

24 ianuarie/5 februarie Adunarea electivă din Ţara Românească, sub presiunea minorităţii liberale şi a maselor populare (se apreciase că nici un text din Convenţie nu era incompatibil cu dubla elecţiune a şefului puterii executive), proclamă în unanimitate ca Domnitor al Ţării Româneşti pe Alexandru Ioan Cuza, ales, tot în unanimitate, Domnitor al Moldovei la 5/17 ianuarie. În etapa imediat următoare se vor depune eforturi susţinute atât pe plan intern cât şi extern în vederea desăvârşirii unirii, a înfăptuirii statului unificat administrativ şi a modernizării tuturor sectoarelor vieţii publice. O deosebită atenţie se va acorda organizării armatei.

26 martie/7 aprilie —25 august/6 septembrie Puse în faţa faptului împlinit, puterile garante întrunite în conferinţă la Paris recunosc dubla alegere a lui Al. I. Cuza.

29 aprilie—11 iulie Se desfăşoară războiul franco-piemontezo-austriac, de care îşi leagă mari speranţe popoarele din sud-estul Europei în problema emancipării naţionale. În Principatele Unite Al. I. Cuza, cu concursul liberalilor radicali, acţionează. în vederea obţinerii independenţei şi chiar a eliberării provinciilor româneşti din Imperiul austriac.

1860

8/20 octombrie împăratul Austriei Franz Iosif I promulgă actul cunoscut sub numele de *Diploma din octombrie,* prin care se instituie guvernarea constituţională şi se acordă Transilvaniei statut autonom în cadrul Imperiului habsburgic.

1861

23 octombrie/4 noiembrie Ia fiinţă la Sibiu Asociaţia Transilvană pentru Literatură Română şi Cultura Poporului Român (ASTRA) care va juca un rol de prim ordin în viaţa culturală şi în lupta de eliberare naţională A românilor din Transilvania.

---

20 noiembrie/2 decembrie Sublima Poartă recunoaşte unirea politico-administrativă a Principatelor, rezultat al eforturilor tinerei diplomaţii româneşti sub directa conducere a domnitorului în vederea desăvârşirii unirii personale. La sugestia Austriei recunoaşterea se limitează la durata domniei lui Al. I. Cuza. Firmanul suspendă Comisia Centrală de la Focşani şi prevede posibilitatea înlocuirii ei cu o a doua Adunare legislativă, Senatul.

1862

22 ianuarie/3 februarie — 24 iunie/6 iulie Primul guvern unitar român, prezidat de conservatorul Barbu Catargiu.

24 ianuarie/5 februarie Se deschid lucrările primului parlament al Principatelor Unite, în prezenţa căruia Alex. I. Cuza proclamă unirea definitivă a Principatelor, cu capitala la Bucureşti. Adunarea, conform stipulaţiilor electorale din Convenţia de la Paris, preponderent conservatoare, va duce o politică ostilă reformelor Domnitorului, în special celei agrare, în conjunctura în care liberalii, divizaţi, nu puteau constitui o contrapondere eficientă. Ea va vota, în iunie 1862, un proiect de lege agrară ultrareacţionar, inspirat dintr-unul similar elaborat de Comisia de la Focşani în 1860 şi nesancţionat nici atunci de Domnitor. Liberalii, al căror proiect de reformă fusese respins de Adunare, vor recurge la organizarea unor mişcări revendicative ţărăneşti.

24 iunie/6 iulie — 11/23 octombrie 1863 în urma asasinării lui Barbu Catargiu se instaurează guvernul prezidat de liberalul moderat N. Kretzulescu. Fostul prim-ministru se situase pe poziţii social-politice ostile reformelor liberale şi se bucurase de o mare influenţă în rândul cercurilor conservatoare.

1803

3/15 iulie — 17/29 octombrie 1864 Se reuneşte la Sibiu Dieta Transilvaniei, în care, prin abţinerea ungurilor, pentru întâia oară, românii deţin majoritatea, şi care va vota legea egalei îndreptăţiri a populaţiei române şi pe cea privitoare la folosirea limbii române în viaţa publică.

toamna Ia fiinţă la Iaşi Societatea literară Junimea, din iniţiativa lui Titu Maiorescu, V. Pogor, Theodor Rosetti şi P. P. Carp.

11/23 octombrie — 26 ianuarie/7 februarie 1865 Guvern prezidat de M. Kogălniceanu, liberal democrat şi independent, care va seconda pe Alex. Ioan Cuza în perioada cea mai fertilă în realizări social-economice din cursul domniei sale.

decembrie Se votează legea privind secularizarea averilor mănăstireşti, care prevede trecerea în proprietatea statului român a bunurilor mănăstireşti atât închinate cât şi neînchinate; aveau să între în patrimoniul naţional moşii reprezentând peste un sfert din teritoriul ţării, în schimbul unei despăgubiri care n-a mai fost plătită niciodată.

1864

16/28 martie M. Kogălniceanu prezintă proiectul legii rurale, pe care, contrar uzanţelor, îl publică şi în ,,Monitorul oficial", dându-i astfel o largă publicitate. După discutarea lui în secţii, Adunarea legislativă va da vot de blam guvernului, dar Domnitorul nu va aproba demisia cabinetului Kogălniceanu, decis fiind să recurgă la lovitura de stat.

15/27 aprilie M. Kogălniceanu supune Adunării un proiect de lege electorală care comporta o de mult dorită de Domnitor lărgire a bazei electorale şi implicit o modificare în sens democratic a componenţei social-politice a Adunării.

2/14 mai Cuza dizolvă Adunarea legislativă. La proclamaţia dată cu acest prilej Domnitorul anexează textul unui proiect de constituţie: *Statut dezvoltând Convenţia de la Paris* sau *Act adiţional la Convenţia din 7/19 august 1858,* pentru care obţinuse în prealabil acordul puterilor garante. Dacă pe plan intern lovitura de stat va avea consecinţe pozitive — crearea premiselor unei mai intense angajări pe calea modernizării multilaterale punându-se capăt dominaţiei politice conservatoare-

---

şi negative — consfinţirea domniei autoritare, nici înainte, nici după lovitura de stat Domnitorul necăutând să-şi lărgească baza politică şi afectarea libertăţilor publice — pe plan extern ea va consolida poziţia de autonomie a ţării, marile puteri fiind puse pentru a doua oară în faţa faptului împlinit şi implicit a recunoaşterii lui. Măsura constituia soluţia Domnitorului la criza politică declanşată în fapt aproape de la începutul guvernării sale. Promotor al reformei agrare şi lărgirii bazei electorale, dar situându-se în alte privinţe pe poziţii liberal moderate printr-o mai justă apreciere a conjuncturii politice interne şi internaţionale, Domnitorul colaborase totuşi atât cu conservatorii cât şi cu liberalii radicali. Domnia excesiv autoritară instituită ulterior loviturii de stat va aliena pentru totdeauna nu numai relaţia cu principalele fracţiuni politice din ţară dar şi cu conservatorii şi liberalii moderaţi ca M. Kogălniceanu, care consideraseră lovitura de stat doar ca pe o etapă necesară soluţionării principalelor probleme cu care era confruntată ţara.

10/22 — 14/26 mai Are loc plebiscitul pentru aprobarea *Statutului,* opera personală a lui Al. I. Cuza, convins că ţara nu era încă pregătită pentru regimul constituţional parlamentar, şi a noii *legi* electorale. Statutul modifica dispoziţiile Convenţiei de la Paris în sensul extinderii drepturilor puterii executive în detrimentul celei legislative. Puterea legislativă era exercitată de Adunarea legislativă, Senat şi Domnitor, care avea doar el iniţiativa legilor, elaborarea lor fiind încredinţată Consiliului de Stat, organ consultativ al Domnitorului; Senatul sau Corpul ponderator era format din 9 membri de drept şi *64* numiţi; responsabilitatea guvernului faţă de Parlament era desfiinţată. Legea electorală dădea posibilitatea participării la viaţa politică mai ales a burgheziei mici şi mijlocii, prin statuarea a două colegii teritoriale, unul pentru judeţe, altul pentru oraşe; legea prevedea, înlăuntrul fiecărui colegiu, două categorii de alegători, alegătorii primari, cu un cens foarte scăzut *(48* lei), şi alegătorii direcţi, aleşi de cei dintâi, care la rândul lor îi alegeau pe deputaţi; eligibilii trebuiau să îndeplinească condiţia de a şti carte, restricţie importantă în epocă.

16/28 iunie Cu prilejul călătoriei lui Alexandru Ioan Cuza la Constantinopol se semnează *Actul adiţional la Convenţia din 7/19 august 1858,* în care se stipulează dreptul principatelor de a-şi modifica legile de administraţie internă fără aprobarea puterilor.

14/26 august Alex. Ioan Cuza promulgă prin decret *Legea rurală* prin care se legifera desfiinţarea clăcii şi a celorlalte servituţi feudale în schimbul unei despăgubiri acordate proprietarilor de moşii în decurs de 15 ani (despăgubire care nu reprezenta, ca în cazul unei împroprietăriri, preţul pământului, ci preţul capitalizat al prestaţiilor feudale) şi trecerea în stăpânirea ţăranilor a unor însemnate suprafeţe de pământ, corespunzătoare diferitelor categorii de săteni; în urma aplicării acestei legi au fost împroprietăriţi 463 544 de ţărani care au primit 1810311 ha din moşiile particulare şi ale statului. Legea a reprezentat cea mai importantă reformă social-economică din secolul XIX pe linia transformării capitaliste a agriculturii;

oportunitatea ei va fi acceptată chiar de conservatori, a căror atitudine retrogradă reclamase intervenţia repetată în problemă a înseşi marilor puteri şi care, pe de altă parte, vedeau în ea şi sursa unor viitoare avantaje ale moşierimii; într-adevăr noua reglementare a raporturilor agrare atribuia prea puţin pământ de hrană ţăranilor, suprafaţa prevăzută nedepăşind decât neglijabil pe cea acordată în folosinţă de legiuirile anterioare; prin fracţionare aceste loturi se vor pulveriza într-o generaţie; vechiul drept de folosinţă a pământului de către însurăţei şi valizi neîmproprietăriţi era desfiinţat (aceştia urmând conform legii să fie împroprietăriţi); nereglementându-se devălmăşia obligatorie a păşunilor, ci comasarea şi delimitarea acestora pentru împărţirea lor între locuitorii aceluiaşi sat, aceştia le transformă în terenuri de cultură, ceea ce avea să ducă la necesitatea, pentru săteni, de a apela la învoieli libere şi pentru păşune; aceste lacune şi deficienţe ale reformei agrare atrag necesitatea legiferării tocmelilor agricole, căci învoiala liberă, prevăzută de lege, dădea naştere la abuzuri; Kogălniceanu simţind nevoia unei reglementări, în spiritul legiuirii lui Grigore Ghica, va dispune supravegherea tocmelilor de către administraţie.

1865

26 ianuarie/7 februarie — 14/26 iunie Guvern C. Bosianu, constituit după demisia cabinetului Kogălniceanu.

5 iunie Iosif Vulcan fondează la Pesta revista literară şi enciclopedică ,,Familia” care din 1880 va apărea la Oradea.

20 august/l septembrie Se promulgă decretul imperial de închidere a Dietei din Sibiu şi de anulare a legislaţiei elaborate de aceasta în perioada 1863-1864; la 8/20 noiembrie se deschide la Cluj

---

noua Dietă a Transilvaniei în care nobilimea maghiară îşi asigurase o situaţie preponderentă şi care va vota la 24 noiembrie/6 decembrie încorporarea Transilvaniei în Ungaria.

1866

1866—1868 Criza europeană provocată de creşterea puterii Prusiei şi de declinul Imperiului austriac (războiul austro-prusian şi austro-italian din iunie-iulie) constituie conjunctura prielnică intensificării luptei de eliberare naţională. Liberalii radicali, cu asentimentul Domnitorului Carol, consideră situaţia propice pentru o intervenţie militară în provinciile româneşti din Imperiul habsburgic, pe fondul unor răscoale ale românilor de acolo. Dar, cu tot ajutorul acordat de România luptei de eliberare a maghiarilor şi în ciuda tratativelor duse cu ei la Bucureşti, aceştia refuză constant să cadă de acord fie şi asupra autonomiei Transilvaniei. Conjunctura se arată favorabilă şi obţinerii independenţei, vizându-se unirea eventuală a popoarelor din zonă într-o confederaţie balcanică, dar cu marcate rezerve din partea românească, care privea cu aprehensiune o schimbare a echilibrului existent între cele două imperii din Orientul Europei. În timpul guvernărilor liberale şi conservatoare din deceniul următor se va duce o politică de stimulare a focarelor de agitaţie din Imperiul otoman, fruntaşii mişcării de eliberare a bulgarilor pregătind o eventuală insurecţie pe teritoriul României.

11/23 februarie Alexandru Ioan Cuza este silit să abdice. Se instituie o locotenenţă domnească formată din N. Golescu, Lascăr Catargiu şi N. Haralambie, care va numi un guvern provizoriu.

11/23 februarie-10/22 mai Guvern* I. Ghica
interne D. Ghica
externe I. Ghica
finanţe D. A. Sturdza, P. Mavrogheni
justiţie I. Cantacuzino
culte C. A. Rosetti
război D. Lecca
lucrări publice D. A. Sturdza

Cuza se autoexilează la Viena, apoi la Florenţa şi moare la Heidelberg în 1873. Detronarea lui fusese determinată în principal de doi factori: 1. opoziţia grupărilor conservatoare şi radical liberale coalizate (,,monstruoasa coaliţie”, a cărei platformă politică începând din 1860 era răsturnarea guvernelor moderate ale lui Cuza apoi, de la sfârşitul lui 1862, când se încheie alianţa propriu-zisă, înlăturarea Domnitorului, înlocuirea lui cu un principe străin şi restaurarea regimului constituţional, făcea şi o intensă propagandă externă pentru obţinerea acordului puterilor garante la perpetuarea Unirii după eliminarea lui Al. I. Cuza; cât de riscantă era înlăturarea Domnitorului se vede între altele din veleităţile Porţii la o intervenţie militară şi din reactualizarea unui proiect mai vechi al lui Napoleon III, care oferea Austriei Principatele în schimbul Veneţiei). 2. criza

regimului personal instituit prin lovitura de stat, manifestată prin opoziţia crescândă a Adunărilor legiuitoare la ingerinţele puterii executive.

26 februarie/10 martie - 1/13 aprilie Au loc lucrările Conferinţei din Paris a celor şapte puteri garante privitoare la problema Principatelor, cărora le este recunoscută unirea şi după încetarea guvernării lui Alex. I. Cuza, precum şi dreptul de-a alege un principe străin dintr-o dinastie europeană.

28 februarie/12 martie Adunările votează proiectul de organizare a gărzii civice, în scopul menţinerii ordinii; garda urma să fie formată din locuitori ai oraşelor, între 20 şi *40 de* ani, neieşiţi la sorţi pentru armata permanentă.

18/30 martie Este promulgată legea tocmelilor agricole (proiectată în termeni mai favorabili ţăranilor, încă din ultimele luni ale guvernării lui Cuza). Se prevedea că toate tocmelile agricole trebuie legalizate de autorităţile comunale; neînţelegerile provenite din neîndeplinirea contractelor de lucrări agricole erau scoase de sub prevederile dreptului comun, legea stabilind ca ele să fie judecate de consiliul comunal, care avea şi datoria de a-şi pune imediat în aplicare hotărârile, putând recurge la sprijinul vătăşeilor şi al dorobanţilor. Legea îi obliga pe ţărani să respecte învoielile contractate liber, însă sub constrângerea economică creată de insuficienţele împroprietăririi,

* Mioara Tudorică şi Ioana Burlacu, *Guvernele României între anii 1866—1945* în ,,Revista arhivelor", an XLVII, vol. XXXII, nr. 2, 1970.

şi avea în esenţă menirea să le asigure marilor proprietari mâna de lucru necesară, în această fază de tranziţie precipitată de la relaţiile feudale la cele capitaliste.

1/13 aprilie Se constituie la Bucureşti, din iniţiativa lui C. A. Rosetti, *Societatea Literară Română,* for cultural panromânesc cu misiunea de a fixa ortografia şi de a elabora o gramatică şi un dicţionar.

2/14—8/20 aprilie Se desfăşoară plebiscitul pentru alegerea prinţului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen pe tronul României.

28 aprilie/10 mai îşi începe activitatea noua Adunare legislativă (devenită ulterior Constituantă), majoritar conservatoare din cauza disensiunilor dintre principalele grupări liberale: moderaţii care sprijiniseră domnia lui Cuza şi care vor fi împiedicaţi de toate grupările politice să intre în Adunare, moderaţii munteni grupaţi în jurul lui Ion Ghica, fracţiunea liberă şi independentă din Moldova condusă de N. Ionescu şi liberalii radicali grupaţi în jurul lui Ion Brătianu şi C. A. Rosetti. Adunarea va aproba alegerea lui Carol de Hohenzollern consacrată prin plebiscit. Christian Tell, I. Heliade-Rădulescu, N. Ionescu ş.a. se opun, preconizând o domnie pământeană.

10/22 mai Domnitorul Principatelor Unite, Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, Carol I, depune jurământ de Domnitor constituţional în faţa Adunării deputaţilor, a locotenenţei domneşti şi a guvernului provizoriu. Se înfăptuia astfel un mai vechi deziderat, formulat şi în Adunările ad-hoc, dictat de necesitatea de a impune şi consolida existenţa politică a Principatelor pe plan internaţional.

11/23 mai —14/26 iulie Guvern de coaliţie L. Catargiu

interne	L. Catargiu
externe	P. Mavrogheni
finanţe	I. C. Brătianu
justiţie	I. Cantacuzino
culte	C. A. Rosetti
război	I. Gr. Ghica
lucrări publice	D. A. Sturdza

1/13 iulie Se promulgă noua Constituţie a României (în vigoare cu modificări —1879, 1884, 1917 — până în 1923); în virtutea ei statul ia oficial numele de România cu steagul albastru-galben-roşu; se instituie regimul monarhiei constituţionale fără a se menţiona dependenţa de Imperiul otoman;. Domnitorul, şef al puterii executive şi al armatei, e socotit inviolabil (nonresponsabil), responsabilitatea revenind miniştrilor numiţi de el, şi deţine drept de veto absolut în sancţionarea legilor votate în prealabil de parlamentul alcătuit din Adunare şi Senat; patru colegii censitare, primele două exclusiv moşiereşti, aleg Adunarea şi două colegii, deosebite de primele, Senatul (doar 0,7% din populaţia ţării figurând în rândul alegătorilor); se consfinţesc: inviolabilitatea proprietăţii private, libertăţile cetăţeneşti, libertatea presei şi a întrunirilor politice. Constituţia avea la bază un proiect al cărui model era constituţia belgiană în vigoare, la acea dată cea mai

liberală constituţie din Europa. Proiectul prevăzând o singură Adunare legislativă aleasă de trei colegii censitare şi drept de veto suspensiv pentru Domnitor, va întâmpina o puternică opoziţie conservatoare. Neînţelegerile pe marginea proiectului duc la constituirea unui „comitet compromisoriu”. Conservatorii reuşesc să impună sistemul bicameral, dorit şi de Domnitor şi de puteri, şi dreptul de veto absolut (de care de altfel Carol nu se va folosi niciodată), liberalii — largile libertăţi individuale. Legea electorală era inclusă în Constituţie pentru a nu. putea fi modificată de Adunările ordinare, ci numai de o Constituantă. Liberalii mai obţin dreptul exclusiv al Adunării de-a vota bugetul. Sistemul electivităţii magistraturii este respins dar şi inamovibilitatea magistraţilor. Articolul 7 din proiect, prevăzând că religia nu constituie un obstacol la naturalizare iar împământeniţii se pot bucura de drepturi politice, întâmpină din motive economice opoziţia Adunării şi se votează o nouă redactare a articolului prevăzând că numai străinii de rituri creştine pot dobândi împământenirea. Cu tot ascendentul politic acordat marii proprietăţi funciare, Constituţia din 1866 este o constituţie esenţialmente burgheză, întemeindu-se pe principiile proclamate de Revoluţia Franceză. Regimul parlamentar astfel instituit intră în categoria sistemelor reprezentative parlamentare bazate pe preponderenţa guvernului, adică a puterii executive asupra celei legislative. Regele dispunea de formarea guvernului şi de dizolvarea Adunărilor iar guvernul, prin ingerinţe în alegeri, obţinea Adunări majoritar guvernamentale, simple organe de ratificare a activităţii legislative a acestuia; soarta guvernului depindea de Domnitor, de la care

---

primea puterea şi care singur putea să i-o retragă devenind astfel arbitru al luptei dintre partide. Totuşi mecanismul nu funcţiona după bunul plac al şefului statului, măsurile pe care le lua depinzând şi de presiunea crescândă a forţelor de opoziţie — aici rezidă explicaţia reală a manifestărilor antidinastice ale unor grupări politice ţinute prea mult timp departe de putere —, marea libertate a presei şi a întrunirilor permiţându-i să sondeze opinia publică şi să sesizeze momentul în care era necesar să desemneze un nou şef de guvern.

15/27 iulie —28 februarie/12 martie 1867 Guvern de coaliţie I. Ghica

interne	I. Ghica
externe	Gh. Ştirbei
finanţe	P. Mavrogheni
justiţie	I. Cantacuzino
culte	C. A. Rosetti; I. Strat
război	Ion Gr. Ghica; N. Haralambie; Th. Gherghel
lucrări publice	D. A. Sturdza

7/19 august Concesionarea liniei ferate Bucureşti—Giurgiu companiei engleze John Trevor Barclay — John Stainforth.

11/23 octombrie Firman al Porţii de investitură a lui Carol I, prin care Turcia recunoaşte unirea definitivă a Principatelor şi recomandă chiar ereditatea tronului.

1867

februarie în urma înţelegem de la hotelul Concordia între liberalii radicali, liberalii fracţionişti independenţi şi liberalii moderaţi grupaţi în jurul lui M. Kogălniceanu se constituie coaliţia — dominată de liberalii radicali - Care va răsturna guvernul I. Ghica şi va deţine puterea sub trei guverne liberale. Liberalii radicali — gruparea cea mai unitară, organizată şi disciplinată, pe cale de a deveni un partid puternic, pregătit pentru conducere — constituiseră la Bucureşti Societatea Amicii Constituţiunii, al cărei Comitet politic central coordona activitatea a numeroase comitete judeţene şi locale şi asociaţii secrete de tip revoluţionar în tradiţia mazziniană şi carbonară, recurgând la agitaţia politică de masă şi la presiunea populară asupra puterii. Programul lor politic de perspectivă preconiza, explicit sau nu: trecerea către o agricultură de tip capitalist, nu numai în ce priveşte relaţiile, ci şi prin organizarea ei modernă (investiţii, modernizare tehnică, irigaţii etc.) pentru a asigura ţărănimii statutul de pătură socială cu o pondere politică pe măsura rolului ei economic real, abolirea *legii* tocmelilor agricole şi a arendăşiei, reducerea fiscalităţii excesive, constituirea de credite pentru ţărani pentru a-i sustrage exploatării uzurare, consolidarea şi extinderea micii proprietăţi, răspândirea învăţământului elementar şi profesional la sate, ridicarea nivelului sanitar în vederea creşterii demografice a ţărănimii — toate aceste măsuri urmărind consolidarea statului Român modern si salvgardarea naţiunii în ansamblul ei; sprijinirea printr-o politică protecţionistă a dezvoltării industriei, comerţului şi institutelor de credit naţionale opunându-se ideii de dezvoltare naturală preconizată de conservatori, şi celei a liberului-schimb, posibil numai între ţări cu o dezvoltare economică de acelaşi grad. Această politică economică va favoriza dezvoltarea şi consolidarea micii burghezii autohtone.

Fracţiunea liberă şi independentă condusă de N. Ionescu, care controla Moldova şi care va rămâne tot timpul la scară provincială, era tributară ideilor sociale ale unora dintre conducătorii revoluţiei social-politice din Transilvania, în special ale lui Simion Bărnuţiu; manifesta tendinţe

republicane, urmărea îngrădirea elementelor alogene pentru dezvoltarea potenţialului economic al naţiunii, precum şi redistribuirea întregii proprietăţi funciare, promovarea liberului-schimb în detrimentul protecţionismului, considerat, împreună cu prohibiţiile şi monopolurile, neprielnice dezvoltării industriei şi împovărătoare pentru consumator.

Liberalii moderaţi împărtăşeau în mare ideile fundamentale ale liberalismului, mai ales pe cele economice, dar nu şi tehnicile radicale de organizare şi luptă politică.

17 februarie Se încheie acordul austro-maghiar asupra creării statului dualist Austro-Ungaria, împărţit în Cisleitania (Austria, cu capitala la Viena) şi Transleitania (Ungaria, cu capitala la Pesta). Contele Andrássy Gyula devine prim-ministru al Ungariei.

1/13 martie Apariţia bimensualului „Convorbiri literare" la Iaşi, apoi la Bucureşti (1875—1944).

1/13 martie —16/28 august Guvern de coaliţie liberală C. A. Kretzulescu

interne	Ion C. Brătianu
externe	Şt. Golescu
finanţe	Al. Vasescu
justiţie	C. A. Kretzulescu; Şt. Golescu
culte	D. Brătianu
război	Th. Gherghel; G. Adrian
lucrări publice	D. Brătianu

8 iunie împăratul Austriei, Franz Joseph I, se încoronează rege al Ungariei şi sancţionează legea încorporării Transilvaniei în Ungaria; la 12 iunie va abroga legile votate în Dieta de la Sibiu privitoare la egala îndreptăţire a naţiunii şi a limbii Române.

august. Societatea literară, devenită Societate Academică, îşi inaugurează lucrările în sala Ateneului.

17/29 august —30 aprilie/12 mai 1868 Guvern de coaliţie liberală Şt. Golescu

interne	Şt. Golescu; I. C. Brătianu
externe	Al. Teriachiu; Şt. Golescu
finanţe	Ludovic Steege; Gr. Arghiropol; I. C. Brătianu
culte	D. Gusti
justiţie	A. I. Arion; Gr. Arghiropol; A. I. Arion
război	G. Adrian
lucrări practice	D. Brătianu; Panait Donici

1868

1/13 ianuarie Apare la Sibiu revista „Transilvania", publicaţia ASTREI.

3 ianuarie Apare la Pesta, editată de Alex. Roman şi I. Poruţiu, revista „Federaţiunea".

1/13 mai — 15/27 noiembrie Guvern de coaliţie liberală N. Golescu

interne	I. C. Brătianu; A. I. Arion
externe	N. Golescu
finanţe	I. C. Brătianu
justiţie	A. I. Arion; C. Heraclide
culte şi instrucţie publică	D. Gusti
război	G. Adrian; I. C. Brătianu
lucrări publice	Panait Donici

În timpul celor trei guverne de coaliţie liberală (1/13 martie 1867—16/28 noiembrie 1868) se desfăşoară o intensă activitate legislativă; în domeniul agrar se reglementează aplicarea cu stricteţe a tocmelilor agricole, organizarea poliţiei rurale şi obligativitatea asigurării ei în scopul apărării proprietăţii, modificarea legii vânzării domeniilor statului, prin care se favoriza moşierimea de toate categoriile, în special cea mică şi mijlocie, şi burghezia interesată în agricultură; se legiferează construirea drumurilor publice, acordarea pensiilor, organizarea ministerului de finanţe, a activităţii judecătoreşti, a armatei (prevăzându-se mobilizarea întregului potenţial uman capabil de apărarea ţării, cu cheltuieli reduse), înfiinţarea unui impozit asupra băuturilor alcoolice, desfiinţarea monopolului de stat asupra tutunului (pentru încurajarea exportatorilor), reglementarea perceperii impozitelor, adoptarea unui nou sistem monetar şi fabricarea monedei naţionale (se adoptă leul ca unitate monetară şi sistemul monetar zecimal, bazat pe bimetalism). Se promulgă legea asupra construirii şi exploatării liniei ferate Suceava-Roman, concensionată unui consorţiu anglo-austriac. Concesionarea liniei Roman-Vârciorova, în condiţii oneroase pentru statul Român, consorţiului prusac Strousberg, impusă guvernului de

Carol I, interesat de pătrunderea capitalului german în România şi care va dispune, contrar prevederilor constituţionale interzicând accesul străinilor în funcţiile publice, şi numirea germanului Ambron în funcţia de comisar pentru supraveghere al statului Român, va întâmpina o puternică opoziţie în Adunări. Proiectul de lege electorală pentru interpretarea celei în vigoare şi care urmărea prin întărirea colegiului III şi desfiinţarea Senatului consolidarea poziţiei burgheziei în Adunările legislative nu va fi sancţionat de Senat.

16/28 noiembrie —1/13 februarie 1870 Guvern D. Ghica, de coaliţie între conservatori şi liberalii moderaţi:

interne	M. Kogălniceanu; D. Ghica
externe	D. Ghica; M. Kogălniceanu; N. Calimachi-Catargiu
finanţe	Alex. G. Golescu
justiţie	V. Boerescu; D. Ghica,; Gh. Gr. Cantacuzino
culte şi instrucţiune publică	Al. Papadopol-Calimah; Al. Krezulescu; G. Mârzescu
război	A. Duca; G. Manu

Liberalii radicali, care controlaseră trei guverne de coaliţie, sunt siliţi să se retragă de la conducere în primul rând sub presiunea puterilor garante, nemulţumite de: interesul radicalilor faţă de situaţia Românilor din Transilvania, tendinţa de emancipare a ţării de sub suzeranitatea otomană, favorizarea acţiunii revoluţionarilor bulgari pe teritoriul României, măsurile de îngrădire a poziţiei economice a evreilor; în al doilea rând, din cauza neconcordanţei de vederi cu Domnitorul în privinţa organizării armatei şi a neregulilor în funcţionarea concesionării căilor ferate. În fapt radicalii urmăriseră să subordoneze monarhia scopurilor lor politice şi, nereuşind, vor dezlănţui un larg curent de opoziţie antidinastică, mai ales în rândul păturilor sociale orăşeneşti. Guvernul D. Ghica, deşi venit la putere şi cu asentimentul liberalilor radicali, va retrage din Adunări proiectele lor de legi, va dizolva Camera şi va organiza noi alegeri care, strâns controlate de M. Kogălniceanu, ministru de interne, vor da o majoritate antiradicală.

7 decembrie Parlamentul maghiar votează legea naţionalităţilor şi legea învăţământului, prin care se proclamă existenţa în Ungaria a unei singure naţiuni, cea ungară, şi a unei singure limbi oficiale, maghiare.

12/24 decembrie Se deschide agenţia diplomatică Română la Viena, însărcinată cu reprezentarea intereselor României pe lângă guvernele de la Viena, Berlin şi St. Petersburg.

1869

26 ianuarie/7 februarie Conducătorii politici ai românilor din Banat şi Ungaria, reuniţi la Timişoara, pun bazele Partidului Naţional al Românilor din Banat şi Ungaria, de orientare activistă.

23—24 februarie — 7—8 martie Conducătorii politici ai Românilor din Transilvania, reuniţi la Miercurea, întemeiază Partidul Naţional al Transilvaniei, de orientare pasivistă.

1870

2/14 februarie —24 martie/5 aprilie Guvern Alex. G. Golescu

interne	Al. G. Golescu
externe	Al. G. Golescu
finanţe	I. Cantacuzino
justiţie	D. P. Vioreanu
culte şi instrucţie	G. Mârzescu
război	G. Manu
lucrări publice	D. Cozadini

După demiterea guvernului urmează aproape o lună de criză ministerială, simptom al crizei generale a regimului monarhiei constituţionale.

20 aprilie/2 mai—14/26 decembrie Guvern conservator Manolache Costache Epureanu

interne	M.C. Epureanu
externe	P.P. Carp
finanţe	C. Grădişteanu
justiţie	Al. Lahovari
culte şi instrucţie	V. Pogor; P.P. Carp
război	G. Manu
lucrări publice	Gh. Gr. Cantacuzino

19 iulie Izbucneşte războiul franco-prusian, care avea să se încheie la 26 februarie 1871 cu înfrângerea Franţei.

8/20 august Se declanşează şi este imediat înăbuşită mişcarea antidinastică de la Ploieşti, condusă de Al. Candiano-Popescu, care proclamă detronarea lui Carol şi instituirea republicii. Evenimentul

se înscrie în lunga serie de violente manifestări antidinastice ale liberalilor radicali şi fracţionişti care, împreună cu alte elemente de opoziţie, urmăresc, în speranţa că Germania va fi înfrântă în războiul cu Franţa, răsturnarea Domnitorului. Se recurge la campanii de presă, propagandă în străinătate, acţiuni conspirative de proporţii (se plănuise declanşarea simultană a revoluţiei republicane în 7 oraşe, între care Bucureşti şi Craiova). Propaganda antidinastică se folosea şi de falimentul companiei Strousberg, devenit obiect al unei anchete parlamentare.

noiembrie-decembrie Domnitorul Carol trimite suveranilor puterilor garante o scrisoare prin care le semnalează dificultăţile întâmpinate în guvernarea ţării din cauza instituţiilor ei prea liberale şi le cere ca la viitoarea conferinţă de la Londra să ia în considerare modificarea în sens restrictiv a sistemului politic din România. Concomitent Carol pregăteşte un memoriu preconizând înfiinţarea unui Consiliu de Stat cu largi atribuţii, restrângerea prerogativelor Camerei şi a dreptului de vot, crearea unui Senat permanent cu membri numiţi, limitarea libertăţii presei, desfiinţarea gărzii civice. Alcătuit cu concurs conservator, memoriul este ferm respins de guvernul Ion Ghica. El va fi urmat, în ianuarie 1871, de o scrisoare a principelui Carol către un prieten fictiv, publicată în „Allgemeine Zeitung" din Augsburg şi în care Domnitorul critica sever realităţile politice româneşti şi îşi exprima intenţia de a renunţa la tron.

18/30 decembrie —11/23 martie 1871 Guvern Ion Ghica

interne	I. Ghica
externe	N. Gr. Racoviţă; N. Calimachi-Catargiu
finanţe	D. A. Sturdza
justiţie	D. Cariagdi
culte şi instrucţie	N. Gr. Racoviţă
război	E. Pencovici
lucrări publice	D. Berindei

Guvernul îi e impus Domnitorului de către Corpurile legiuitoare şi reprezintă coaliţia tuturor fracţiunilor din Cameră ostile monarhiei.

1871

6/18 martie în urma unei anchete parlamentare, Camera adoptă hotărârea ca cei implicaţi în falimentara concesie Strousberg să fie urmăriţi pe cale judiciară, în ciuda ameninţărilor lui Strousberg că va şti, cu ajutorul guvernului german, să obţină despăgubirile considerabile pe care le reclama.

10/22—11/23 martie La sala Slătineanu, cu ocazia celebrării de către colonia germană din Bucureşti a aniversării împăratului Wilhelm I şi victoriei Prusiei în războiul franco-german are loc o violentă manifestare antigermană şi antidinastică, poate nu organizată de liberalii radicali, aşa cum aveau s-o afirme în repetate înduri, ci de conservatori, dar în atmosfera întreţinută timp de doi ani de grupările antidinastice. Manifestarea, protestul consulului german şi atitudinea primului ministru îl determină pe Domnitor, hotărât să părăsească ţara, să abdice. Parlamentul, convocat în şedinţă secretă de fostul locotenent domnesc Lascăr Catargiu, se declară pentru menţinerea principelui Carol pe tronul României,. evitând astfel să expună ţara unor grave complicaţii externe.

11/23 martie—4/16 aprilie 1876 Guvern conservator Lascăr Catargiu

interne	L. Catargiu
externe	G. Costa-Foru; L. Catargiu; V. Boerescu; L. Catargiu; I. Bălăceanu;
finanţe	P. Mavrogheni; G. Gr. Cantacuzino; I. Strat
justiţie	N. Kretzulescu; G. Costa-Foru; Manolache Costache Epureanu; Chr. Tell; Al. Lahovari
culte şi instrucţie publică	G. Costa-Foru; Chr. Tell; V. Boerescu; T. Maiorescu; P. P. Carp
război	Chr. Tell; I. Em. Florescu
lucrări publice	N. Kretzulescu; G. Gr. Cantacuzino; Th. Rosetti; Al. Lahovari

Guvernul, o dată cu instalarea căruia se încheie perioada de instabilitate guvernamentală şi parlamentară, de acomodare atât a grupărilor politice cât şi a Domnitorului cu regimul monarhiei constituţionale, rezulta din coalizarea fracţiunilor conservatoare: V. Boerescu şi Dimitrie Ghica (cu ziarul „Presa", devenit organul întregii coaliţii), M. Costache Epureanu, I. Em. Florescu, Gr. M. Sturdza, Chr. Tell, N. Kretzulescu, P. Mavrogheni, G. Costa-Foru, Junimea (P. P. Carp, Th. Rosetti, Ion Strat, Titu Maiorescu etc.) şi Juna dreaptă (Al. Lahovari, G. Gr. Cantacuzino, I. Cantacuzino etc.). Din cauza deosebirilor de vederi şi interese şi a veleităţilor de putere, coaliţia rămâne o alianţă la vârf a unor grupări politice care nu reuşiseră încă să constituie un partid bine organizat, cu şef unic şi un puternic organ de presă. Dincolo de nuanţele diverse, conservatorii militau pentru dezvoltarea organică şi naturală a societăţii Româneşti, reprobând o evoluţie precipitată şi vizând adecvarea treptată a ţării, prin stabilitate, ordine şi dezvoltare culturală, la instituţiile constituţionale. O tendinţă radicală se va manifesta prin *Petiţia de la Iaşi,* redactată de un „comitet politic al conservatorilor liberali", prezidat de Gr. M. Sturdza, care cerea: suprimarea sau îngrădirea a numeroase libertăţi politice, modificarea sistemului electoral prin mărirea censului la toate colegiile, investirea Domnitorului cu dreptul de a numi 16 senatori, reînfiinţarea pedepsei cu moartea, colonizarea cu germani etc. Petiţia, neluată în considerare de guvernul Lascăr Catargiu, era semnată de 80 de conservatori, între care figurau, cu anumite rezerve, şi junimiştii (cu excepţia lui P. P. Carp).

13 martie Se semnează la Londra de către cele 7 puteri europene tratatul consemnând revizuirea stipulaţiilor Tratatului de la Paris (1856) privitoare la regimul Mării Negre şi al Dunării. Se reafirmă principiul închiderii strâmtorilor şi se acordă Imperiului ţarist, care denunţase încă din 1870 principiul neutralităţii Mării Negre, dreptul de-a deţine flotă de război nelimitată şi arsenale pe litoral. Se hotărăşte prelungirea Comisiei Europene a Dunării cu 12 ani, condiţiile reuniunii proiectatei Comisii riverane urmând a fi stabilite printr-o înţelegere a statelor riverane, inclusiv România şi Serbia. Se manifestă şi cu acest prilej tendinţa Austriei de-a obţine un drept exclusiv asupra Dunării pe tot parcursul ei. Deşi forul internaţional refuzase să ia în discuţie doleanţe de mai mică importanţă ale României (consacrarea numelui ţării de ex.), el reafirma principiul neintervenţiei în afacerile interne ale statului naţional Român.

18 martie Are loc insurecţia proletariatului parizian, răsturnarea dominaţiei burgheziei şi instaurarea Comunei, proclamată oficial la 27 martie. La 21—28 mai Comuna este înăbuşită în sânge de către guvernul Thiers, refugiat la Versailles.

august Se înfiinţează societatea de asigurare Dacia, din iniţiativa lui V. Boerescu si G. Costa-Foru.

14/26—15/27 august Are loc serbarea de la Putna. Tineri din toate provinciile Româneşti, constituiţi într-un Congres al studenţilor Români de pretutindeni, au celebrat, într-o atmosferă de entuziastă solidaritate naţională, 400 de ani de la sfinţirea ctitoriei lui Ştefan cel Mare. Serbarea s-a bucurat de sprijinul financiar al lui Dimitrie Brătianu şi V. Boerescu.

8/20 noiembrie Se desfăşoară la Iaşi Congresul presei de nuanţă liberală, prezidat de A. D. Holban, în vederea stabilirii unei conduite comune în presa fracţiunilor faţă de problemele cu care era confruntată ţara. Congresul precedă o largă fuziune între fracţiunile liberale.

decembrie Se înfiinţează Şcoala Superioară de Război.

1872

6/18 mai Se deschide agenţia diplomatică Română la Berlin.

13/25 septembrie Se inaugurează oficial liniile Piteşti—Bucureşti—Buzău, Galaţi—Tecuci—Roman şi Gara de Nord. Se deschide linia ferată Bucureşti—Ploieşti.

1873

16/28 martie Se deschide agenţia diplomatică Română la Roma.

6 iunie Se încheie convenţia de la Schonbrunn (Viena) între Alexandru II, împăratul Rusiei, şi Franz Joseph I, împărat al Austriei şi rege al Ungariei. La **23 octombrie** aderă la convenţie şi Wilhelm I, împăratul Germaniei, constituindu-se *Alianţa celor trei împăraţi.* Guvernul conservator român încercă o apropiere de cele trei puteri în vederea obţinerii independenţei pe cale diplomatică. Liberalii radicali se opun, considerând că acestea reprezintă pentru România o primejdie mai mare decât Imperiul otoman în agonie şi preconizând o solidă consolidare financiară a ţării şi pregătirea armatei pentru acţiune militară.

2/14 noiembrie Se remite reprezentanţilor puterilor garante la Bucureşti nota ministrului de

externe *V.* Boerescu privitoare la dreptul României de a angaja negocieri cu caracter economic cu alte state.

1874

24 martie/3 aprilie Se deschide agenţia diplomatică Română la St. Petersburg.

aprilie Se înfiinţează societatea de asigurare România, sub conducerea conservatorului moderat Dim. Ghica.

26 noiembrie Parlamentul maghiar votează o nouă lege electorală, prin care se fixează pentru Transilvania un cens foarte ridicat care va exclude din rândul alegătorilor pe aproape toţi românii.

1875

ianuarie--martie Se constituie coaliţia de la Mazar Paşa (casa maiorului englez statornicit în România, Stephen Lakeman, fost ofiţer în armata otomană sub numele de Mazar Paşa), prin care se pun bazele Partidului Liberal, mai târziu Naţional-Liberal, încheindu-se astfel o activitate începută din 1871. La 24 mai/5 iunie formaţiile I. C. Brătianu — C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, Ion Ghica, A. G. Golescu, G. Vernescu, fracţiunea liberă şi independentă de la Iaşi şi conservatorul dizident M. C. Epureanu, subscriu programul cerând: respectarea Constituţiei inclusiv a legii electorale de către puterea executivă (Domnitor şi guvern), o politică externă care să ţină seama de interesele ţării (mai ales economice); îmbunătăţirea situaţiei populaţiilor rurale prin împroprietărirea unor categorii de populaţie, înfiinţarea de şcoli la sate şi aluziv intrarea tocmelilor agricole în competenţa dreptului comun, organizare şi justiţie în armată şi abolirea legii miliţiilor asupritoare pentru populaţia rurală, scăderea sarcinilor contribuabililor prin scăderea cheltuielilor ,,publice", descentralizarea administraţiei, magistraturii, clerului şi corpului didactic, şi avertizând că respectarea principiilor pactului fundamental poate ,,feri ţara şi instituţiile ei atât de excesele despotismului cât şi de comoţiunile violente ale răzbunărilor populare". Se alege un comitet format din 25 de membri, al cărui nucleu este puternicul grup al radicalilor.

22 iunie în urma proiectului avansat de V. Boerescu încă din 1873 şi a unor complicate tratative cu Poarta şi cu celelalte puteri garante, se semnează la Viena *Convenţia comercială* Româno-austro-ungară pe 10 ani, pe principiul liberului-schimb, păgubitoare din punct de vedere economic, dar reprezentând o victorie politică în direcţia dobândirii independenţei. Convenţia, votată de Camere în iulie, va fi aspru criticată de liberali care vor demisiona în masă din Corpurile legiuitoare în semn de protest.

9 iulie Izbucneşte la Nevesinje, în Herţegovina, răscoala antiotomană care, în august, se va extinde şi în Bosnia. Serbia şi Muntenegrul trimit voluntari şi arme. Se declanşează astfel criza orientală, care va dura până în 1878 şi în contextul căreia guvernul Român va face demersuri diplomatice pentru obţinerea neutralităţii şi independenţei României. Domnitorul Carol va considera posibilă numai rezolvarea pe calea armelor, cu concursul popoarelor direct interesate.

septembrie Au loc festivităţi organizate de Habsburgi la Cernăuţi în vederea sărbătoririi a un secol de la încorporarea Bucovinei în Austria, prilej cu care se inaugurează şi Universitatea din Cernăuţi. Partidul Naţional-Liberal Român organizează manifestări în memoria Domnitorului Grigore Ghica, care protestase cu preţul vieţii împotriva anexiunii.

decembrie Se înfiinţează societatea de asigurare Unirea, din iniţiativă liberală, fără sprijinul marilor comercianţi şi bancheri. Dintre cele trei societăţi de asigurare înfiinţate în aceşti ani, burghezia mare sprijinea Dacia şi România, cea mijlocie şi mică — Unirea.

1876

l5/27 martie Apare la Bucureşti cotidianul ,,Timpul", organ oficial conservator (1876—1884, 1889 — 1900, 1919—1922), preluând rolul ,,Presei" lui V. Boerescu, care trecuse în opoziţie. Nucleul organizatoric care va asigura apariţia ziarului şi-i va imprima orientarea ideologică îi numără pe: Lascăr Catargiu, I. Em. Florescu, P. Mavrogheni, G. Manu, C. Suţu, Al. Lahovari, T. Maiorescu, Th. Rosetti, A. Ştirbei, V. Pogor, G. Filipescu, N. Drosu, Gr. Păucescu, G. Băleanu, I.. Paciurea, A. Catargiu, P. Millo şi Gr. Triandafil.

15/27 martie Se semnează la Bucureşti Convenţia comercială şi de navigaţie româno-rusă, pe 10 ani.

31 martie/12 aprilie în urma destrămării coaliţiei conservatoare (paralel cu întărirea celei liberale), guvernul conservator Lascăr Catargiu demisionează, cu asentimentul Domnitorului, care vedea în conservatori o piedică în dobândirea independenţei pe calea armelor. *Legislaţia conservatoare* (1871—1876): legea împrumutului domenial (împrumut intern dobândit prin

ipotecarea a 381 domenii ale statului); legea pentru reînfiinţarea monopolului tutunului; legea pentru instituirea taxei de timbru şi înregistrare; legea asupra licenţelor din domeniul comerţului şi industriei băuturilor alcoolice; legea asupra convertirii datoriei flotante într-un împrumut perpetuu cu dobânda de 5%; legea pentru rezilierea concesiei Strousberg şi pentru preluarea concesiei de către bancherii G. Bleichroder şi A. Hansemann; legea pentru construirea liniei ferate de joncţiune Iaşi-Ungheni şi legea joncţiunii cu căile ferate din Austro-Ungaria prin Predeal; legea pentru mai buna organizare a cadrelor superioare ale armatei; legea pentru modificarea legii de organizare a puterii armate din 1868 (se dispune organizarea armatei teritoriale unice, puternic centralizată, după model german); legea consiliilor judeţene (pentru punerea în acord a legii similare din 1864 cu Constituţia şi legea electorală); legea sistemului electiv comunal (două colegii censitare la sate, patru la oraşe; primarul fiind numit de puterea centrală se realiza o centralizare autoritară a administraţiei); legea de modificare a legii tocmelilor agricole care specifica în ce cazuri poate fi autorizată încheierea unei învoieli, precizând că numai învoielile astfel prevăzute pot fi legalizate de consiliile comunale şi executate de administraţie; se introducea clauza de solidaritate, se transformau dobânzile în obligaţii de învoieli agricole şi se impunea obligativitatea ţinerii unei evidenţe scrise a învoielilor, pentru evitarea abuzurilor; măsurile, mult mai avantajoase pentru ţărani, din proiectul de lege propus de Senat şi sprijinit de L. Catargiu şi M. Kogălniceanu, au fost respinse de Cameră, în ciuda marelui număr de deputaţi liberali, Camera va introduce răspicat şi prevederea conform căreia se putea apela la sprijinul dorobanţilor pentru constrângerea ţăranilor; legea asupra alegerii mitropoliţilor şi episcopilor în vederea constituirii Sinodului Bisericii ortodoxe autocefale române; legea creditului funciar rural, credit funciar moşieresc constituit prin asocierea marilor proprietari, baza primei mari instituţii de credit modern din România; crearea creditului funciar urban; legea vamală cu clauze protecţioniste şi orientată în direcţia emancipării economice faţă de Poartă; se adoptă tarife generale; legea pentru încurajarea industriei zahărului etc. Legea pentru acoperirea deficitului bugetar din 1875 (prin emiterea de bonuri de tezaur de 16000000, plata lor urmând să se facă din împrumutul de 42 500 000 pe care guvernul fusese autorizat să-1 contracteze în străinătate pentru construcţii feroviare) şi legea privind construirea la Bucureşti a unei şcoli militare pregătitoare, ambele adoptate de Cameră, vor fi votate de Senat în timpul guvernului M. Costache Epureanu. Alte proiecte, ca înfiinţarea Băncii Naţionale, vor întâmpina o puternică opoziţie liberală şi nu se vor putea materializa.

4/I6 aprilie — 26 aprilie/8 mai Guvern de tranziţie I. Em. Florescu

interne	I. Em. Florescu
externe	D. Cornea
finanţe	Chr. Tell
justiţie	D. P. Vioreanu; D. Cornea
culte şi instrucţie	Al. Orăscu
război	I. Em. Florescu
lucrări publice	Th. Gherghel

27 aprilie/9 mai —23 iulie/4 august Guvern de coaliţie liberală M. Costache Epureanu

interne	G. D. Vernescu
externe	M. Kogălniceanu
finanţe	I. C. Brătianu
justiţie	M. Pherekyde
culte şi instrucţie	Gh. Chiţu
război	G. Slăniceanu
lucrări publice	M. Costache Epureanu

Sub acest guvern se votează credite pentru Ministerul de Război, necesare pregătirii armatei. Coaliţia liberală de la Mazar Paşa începe să se destrame, o dată cu venirea la putere, liberalii radicali căutând să se debaraseze de elementele moderate.

25 mai/6 iunie Tineretul liberal se organizează în Uniunea Democratică Română, sub conducerea lui Eugen Stătescu, apropiat prin idei de I. C. Brătianu.

iunie Alegerile pentru Cameră ca şi cele parţiale pentru Senat, din mai, dau o majoritate zdrobitoare radical liberală, cu. toată opoziţia ministrului de interne G. Vernescu. G. Chiţu şi Simeon Mihălescu sunt aleşi cu unanimitate, iar C. A. Rosetti şi N. Fleva aproape cu unanimitate.

16/28 iunie Se remite Imperiului otoman şi celorlalte puteri garante memoriul guvernului român, redactat de M. Kogălniceanu, prin care se cere: recunoaşterea oficială a numelui de România, recunoaşterea rangului diplomatic al agentului Român din Constantinopol, dreptul de a emite monedă cu efigia Domnitorului, dreptul de a acorda decoraţii şi de a încheia convenţii comerciale, reglementarea mai multor probleme de frontieră (printre care fixarea hotarului pe talvegul Dunării), dreptul de liberă navigaţie pe Dunăre, inviolabilitatea teritoriului Român, încheierea cu Imperiul otoman a unor convenţii: comercială, de extrădare, poştală şi telegrafică, ceea ce implica egalitatea între parteneri. Paralel cu acest memoriu Ministerul de Interne elaborează şi pune în circulaţie materiale de propagandă pentru neutralitatea României. M. Kogălniceanu propune formarea unei comisii parlamentare căreia să-i fie supuse actele diplomatice, întrucât problemele

externe erau foarte presante şi hotărârile trebuiau luate, cu toată răspunderea, nu numai de guvern, ci şi de parlament.

30 iunie Serbia şi Muntenegru declara război Imperiului otoman cu sprijin rusesc neoficial. România oficial adoptă o politică de neutralitate, neoficial, deschide graniţele pentru populaţia civilă din Serbia şi permite trecerea spre Serbia a sute de voluntari ruşi.

iulie-august Deputatul Pantazi Ghica prezintă Adunării propunerea iscălită de 30 de deputaţi de a se institui o anchetă parlamentară pe lângă fiecare minister şi prefectură; după discutarea în secţiuni, propunerea revine în Cameră semnată de 80 de deputaţi în frunte cu E. Stătescu;
se cere punerea sub acuzare a 11 miniştri conservatori, pentru violarea Constituţiei, abuz de putere, îngrădirea libertăţilor şi risipa banilor publici. Primul-ministru M. C. Epureanu, exceptat de la darea în judecată, nereuşind, ca şi Domnitorul de altfel, să oprească acţiunea, îşi dă demisia;
Camera numeşte o comisie de anchetă formată din 7 membri: Anast. Stolojan, raportor, N. Ionescu, E. Stătescu, N. Fleva, D. Giani. D. Brătianu — preşedinte şi N. Voinov — vicepreşedinte demisionează şi sunt înlocuiţi cu G. Misail şi E. Costinescu. Camera respinge propunerea de arestare a foştilor miniştri conservatori.

8 iulie Are loc întâlnirea secretă de la Relchstadt, între Franz Joseph I şi Alexandru II, secondaţi de ministrul de externe contele Andrassy şi de cancelarul A. M. Gorceacov, în vederea stabilirii poziţiei celor două imperii în conflictul oriental. în eventualitatea înfrângerii Turciei, urma să se acorde Serbiei, Muntenegrului şi Greciei independenţa şi extinderi teritoriale, iar Bulgariei, Rumeliei şi Albaniei autonomia. Constantinopolul devenea oraş liber. Imperiul habsburgic urma să împartă cu Serbia şi Muntenegru, Bosnia şi Herţegovina, iar cel ţarist să ocupe sudul Basarabiei şi regiunea Batum din Armenia.

24 iulie/5 august —24 noiembrie/6 decembrie 1878 Guvern I. C. Brătianu

interne	G. D. Vernescu; I. C. Brătianu; C. A. Rosetti; M. Kogălniceanu
externe	N. Ionescu; I. I. Câmpineanu; M. Kogălniceanu
finanţe	I. C. Brătianu; D. A. Sturdza; I. C. Brătianu; I. I. Câmpineanu
justiţie	E. Stătescu; I. I. Câmpineanu; E. Stătescu
culte şi instrucţie	Gh. Chiţu; I. C. Brătianu
război	G. Slăniceanu; A. Cernat; I. C. Brătianu; A. Cernat
lucrări publice	D. A. Sturdza; G. D. Vernescu; I. Docan; P. S. Aurelian; I. C. Brătianu

---

august La Sibiu are loc, din iniţiativă austriacă, întâlnirea dintre o delegaţie guvernamentală română condusă de I. C. Brătianu şi împăratul Franz Joseph I, prilej cu care partea română asigură Imperiul de dorinţa României de a duce o politică de bună vecinătate.

29 septembrie/11 octombrie Are loc întrevedere ruso-română la Livadia, (Crimeea), la care participă din partea română primul-ministru I. C. Brătianu, ministrul de război G. Slăniceanu ş.a., şi din partea rusă împăratul Alexandru II, cancelarul Gorceacov, ministrul de război D. A. Miliutin şi general Ignatiov, ambasadorul rus la Constantinopol. Se discută eventualitatea trecerii armatei ruse pe teritoriul Românesc în cazul unui război ruso-turc. Cum trecerea armatei ţariste era inevitabilă, România urmărea să nu devină teatru de război, să obţină garanţii în privinţa suveranităţii ci şi a integrităţii teritoriale. Întâlnirea coincide cu o concentrare masivă a armatei române. Paralel se continuă demersurile diplomatice pentru recunoaşterea de către puterile occidentale a neutralităţii absolute a României. După întâlnirea de la Livadia, se vor continua tratative secrete neratificate de St-Petersburg, până la sfârşitul anului Imperiul ţarist nefiind încă sigur de declanşarea războiului cu Poarta.

octombrie—noiembrie Se votează păstrarea mai departe a rezervelor sub arme şi un credit de 4000000 pentru completarea armamentului.

11/23 decembrie Se deschide conferinţa reprezentanţilor puterilor europene la Constantinopol care, în vederea evitării conflictului militar, cere Porţii să facă concesii popoarelor din Imperiu. În aceeaşi zi, pentru torpilarea conferinţei, se promulgă, cu încurajarea Angliei, o constituţie cu aparenţe liberale, elaborată de Midhat Paşa. România şi Serbia sunt declarate provincii privilegiate ale Imperiului otoman, ceea ce declanşează vehemente proteste din partea Parlamentului Român concretizate în moţiuni votate şi trimise Porţii şi marilor puteri. Tratativele dintre puteri vor continua în vederea salvgardării păcii, însă fără succes.

1877

15 ianuarie Se încheie la Budapesta convenţia secretă ruso-austro-ungară Rusia consimte la ocuparea Bosniei şi Herţegovinei de către Habsburgi, în schimbul neutralităţii în cazul unui război ruso-turc. Se stipulează ca cele două imperii să nu admită crearea unui mare stat slav în sudul Dunării.

aprilie—iunie Corpurile legiuitoare votează o serie de legi impuse de iminenţa războiului; legea rechiziţiilor militare; mobilizarea şi constituirea miliţiilor în corpuri active; modificarea legii gărzilor orăşeneşti; suspendarea oricăror procese şi urmăriri judecătoreşti pentru militarii aflaţi sub steaguri; executarea de către comunele rurale a lucrărilor agricole pentru rezerviştii chemaţi sub arme; acordarea de credite suplimentare Ministerului de Război; recrutarea corpului ofiţeresc;
legiferarea dreptului ofiţerilor români din armate străine de a servi în armata Română şi de a obţine cetăţenia română şi dreptul la pensie. Pentru acoperirea deficitului bugetar şi crearea de resurse suplimentare s-au luat unele măsuri financiare: taxa de 5% asupra salariilor, sporirea costului biletelor de tren şi a taxei de timbru şi înregistrare etc. S-au votat credite pentru armată până la un total de 19 833 131 lei, care urmau a fi acoperite cu bonuri de tezaur; cum procedaseră şi alte guverne în situaţii similare se dispune emiterea de bilete ipotecare (prima hârtie monedă din România) în valoare de 26 260 000 lei, garantate cu proprietăţile libere ale statului cu valoare cel puţin dublă, o măsură pozitivă care n-a adus inflaţie, înlesnind în schimb finanţarea războiului. Întrucât încasările statului prin plăţile făcute de armata rusă au fost excedentare în a doua jumătate a anului 1877, biletele ipotecare au fost puse efectiv în circulaţie în 1878, cu ele achitându-se în primul rând rechiziţiile pentru armată

3/15 aprilie M. Kogălniceanu preia din nou Ministerul de Externe.

4/16 aprilie Se semnează la Bucureşti Convenţia politică româno-rusă prin care guvernul român acceptă trecerea trupelor ţariste pe teritoriul Românesc, iar cel ţarist se angajează să garanteze integritatea şi suveranitatea României. La convenţia de principiu avea să se anexeze o convenţie specială (26 de articole) care prevedea între altele; legătura dintre armata rusă şi autorităţile locale să fie mijlocită numai de comisarii români; toate cheltuielile să revină guvernului rus şi să se plătească în aur; aprovizionarea trupelor să se facă la preţuri convenite; transportul trupelor să beneficieze de o reducere de 40%; unităţile militare imperiale să nu treacă prin Bucureşti.

6/18 aprilie Se publică decretul de mobilizare generală a armatei Române încheiată la 15/27 aprilie. Trupele Române ocupă poziţii defensive pe Dunăre. Totalul forţelor mobilizate se ridică la 100000 de oameni din care 58700, efectivul armatei de operaţii (1 602 ofiţeri) cu 12300 de cai şi 190 de tunuri. Sunt mobilizaţi pentru instruire 14000 de tineri din contingentul 1877.

10/22 aprilie Relaţiile diplomatice dintre România şi Poartă se întrerup.

11/23 aprilie Trupele ţariste trec frontiera României înainte ca Adunările să fi votat Convenţia Româno-rusă; trecerea şi înaintarea nu fuseseră în prealabil comunicate guvernului, care se alarmează. Pe 12/24 aprilie guvernul dă un comunicat prin care se anunţă intrarea trupelor ruseşti pe teritoriul României şi se dau indicaţii prefecţilor cu privire la atitudinea pe care trebuie s-o adopte; populaţia de la Dunăre e sfătuită să se retragă în interiorul ţării. Armata rusă din Balcani va avea un efectiv de 330 000 de militari, cea turcă 200 000, plus flotila de pe Dunăre.

12/24 aprilie Imperiul ţarist declară război Porţii, căutând să lase impresia că este mandatar al marilor puteri. Începe ofensiva din Caucaz. Domnitorul Carol şi primul-ministru vor insista în cursul mai multor discuţii purtate în aprilie-mai cu marele duce Nicolae, comandantul suprem al trupelor de operaţii din Balcani, ca armata Română să aibă peste Dunăre o bază proprie de acţiune şi conducere naţională, pentru ca la încheierea păcii contribuţia României la victorie să poată fi apreciată în mod corect. Rusia ţaristă va refuza iniţial propunerea de colaborare militară, apoi, într-o a doua fază, va lăsa să se înţeleagă că ar dori o asemenea cooperare, cu condiţia ca armata Română să fie comandată de marele duce Nicolae.

14/26 aprilie Corpurile legiuitoare se întrunesc în sesiune extraordinară pentru a aproba Convenţia româno-rusă şi a lua unele măsuri financiare cerute de necesităţile războiului. În mesajul de deschidere prezentat de Domnitor se amintea că toate stăruinţele depuse pe lângă Poartă şi celelalte puteri în vederea asigurării neutralităţii României au rămas fără rezultat; naţiunea Română nu mai putea conta decât pe ea însăşi; trecerea armatelor ruse fiind imperios necesară şi hotărâtă, guvernul s-a preocupat de menţinerea instituţiilor şi drepturilor politice, de garantarea hotarelor ţării şi de luarea unor măsuri pentru ca trecerea trupelor să fie cât mai puţin împovărătoare pentru populaţie; în acest scop s-a impus încheierea Convenţiei româno-ruse. În urma unor aprinse discuţii, Convenţia a fost votată la 16/28 aprilie, cu o majoritate constituită din reprezentanţi ai tuturor grupărilor politice.

21 aprilie/3 mai După ratificarea Convenţiei româno-ruse artileria turcă bombardează nu numai Brăila, unde erau trupe ruseşti, ci şi Calafatul, Bechetul, Olteniţa şi Călăraşii, unde trupele nu

ajunseseră deşi, la cererea Porţii, guvernul Român, în speranţa recunoaşterii neutralităţii, acceptase să retragă trupele de pe linia Dunării. Poarta, declarând pe Români drept rebeli, notifică pe cale diplomatică că sultanul dispune detronarea principelui vasal din România. Kogălniceanu va protesta pe lângă cabinetele europene, menţionând că toate acestea nu sunt de natură a menţine neutralitatea României.

26 aprilie/8 mai Artileria română de la Calafat deschide focul asupra Vidinului, ca replică la bombardamentele turceşti.

29 aprilie/11 mai Adunarea votează intrarea în război a României împotriva Imperiului otoman, lăsând guvernului libertatea de a alege momentul declarării independenţei de stat. Senatul ratifică hotărârea pe 30 aprilie/12 mai.

9—10/21—22 mai întrunit în sesiune extraordinară, Parlamentul Român proclamă independenţa de stat a României. Declaraţia de independenţă este citită de ministrul de externe M. Kogălniceanu. Se recomandă guvernului să facă demersurile diplomatice necesare recunoaşterii şi garantării noii stări de fapt pe plan internaţional. Marile puteri nu vor recunoaşte noul statut al României aşteptând încheierea războiului. În aceeaşi zi, ca prime acte ale statului suveran român, Parlamentul votează înfiinţarea ordinului Steaua României şi anularea tributului către Poartă (914000 lei), acesta urmând a fi afectat întreţinerii armatei. Dezbaterile s-au desfăşurat într-o atmosferă de mare entuziasm popular.

17/29 mai Se constituie comitetul din Sibiu pentru ajutorarea soldaţilor români răniţi în război. 350 de comitete similare declarate ilegale de autorităţi se vor organiza şi vor activa în provinciile Româneşti din Imperiul austro-ungar.

19/31 iulie După un prim atac asupra Plevnei, respins cu mari pierderi pentru armatele ţariste, marele duce Nicolae trimite Domnitorului Carol următoarea telegramă: „Turcii adunând cele mai

---

mari mase de trupe la Plevna ne zdrobesc. Rog să faci fuziune, demonstraţiune şi, dacă se poate să treci Dunărea cu armata după cum doreşti între Jiu şi Corabia. Demonstraţiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mişcărilor mele”. Analizând situaţia creată, guvernul Român şi Marele Cartier General au acceptat ca armata Română să participe la marea bătălie de la Plevna, urmând să se discute detaliile de cooperare, cu stabilirea precisă a naturii relaţiilor dintre cele două armate. Primele unităţi Române trec Dunărea şi preiau paza podului de la Zimnicea.

23 iulie/4 august În urma trecerii Dunării se reorganizează întreaga armată activă Română; armata de operaţii de sub conducerea generalului Al. Cernat e destinată acţiunilor din jurul Plevnei.

9/2l august în urma tratativelor purtate la Gornâi-Studen între Domnitorul Carol şi ţarul Alexandru II, în vederea reglementării cooperării celor două armate, cu respectarea individualităţii şi unităţii de comandă a armatei Române, se hotărăşte ca la Plevna să se constituie din trupele Române şi ruse un singur corp, armata de vest, sub conducerea Domnitorului Carol, având drept şef de stat-major pe generalul Zotov. Paralel cu începerea acţiunilor militare se continuă tratativele diplomatice cu cabinetele europene.

27 august/8 septembrie - 31 august/12 septembrie Patru asalturi succesive asupra Plevnei se soldează cu cucerirea redutei Griviţa 1, din sistemul de apărare al Plevnei, şi cu pierderea a 24% din efectivele româno-ruse angajate în cucerirea Plevnei. Plevna — punctul critic al frontului din Balcani — va fi încercuită şi asediată.

7—9/19—21 noiembrie După lupte grele trupele române cuceresc cetatea Rahova.

15/27 noiembrie Se reia activitatea Adunărilor legislative. În cursul dezbaterilor s-a evidenţiat necesitatea şi importanţa strategică a trecerii Dunării de către trupele Române în urma înfrângerii ruşilor în faţa Plevnei. Parlamentul este informat că, în eventualitatea eşecului campaniei ruse în sudul Dunării, otomanii intenţionau să dicteze condiţiile de pace la Bucureşti, impunând stabilirea unei linii fortificate pe Prut, apărată de garnizoane turceşti pe cheltuiala României, căreia i s-ar fi dublat tributul anual. M. Kogălniceanu informează că puterile europene s-ar fi opus acestor acţiuni, pe motiv că România însăşi declarase război şi se proclamase independentă; se impunea deci ca armata Română să contribuie efectiv la înfrângerea trupelor otomane. În cursul sesiunii parlamentare **noiembrie—iulie** 1878 se promulgă următoarele legi: deschiderea de credite extraordinare pentru armată; legea pentru asigurarea pensiei de urmaş pentru văduvele, copiii şi părinţii soldaţilor Români căzuţi pe front sau deveniţi invalizi; legea pentru înfiinţarea pe seama statului a patru orfelinate pentru copiii victimelor războiului; legi pentru deschiderea unor credite

extraordinare destinate întreţinerii prizonierilor turci conform regimului de prizonierat din statele civilizate; credite pentru asanarea locurilor infestate de epidemii; plata rechiziţiilor militare; scutirea pe viaţă a rezerviştilor luptători de unele contribuţii către stat; scutirea de impozite directe pe 1877 a populaţiei din Calafat, Bechet, Giurgiu şi Slobozia, care suferise cel mai mult de pe urma bombardamentelor otomane; măsuri în vederea aplicării articolelor 5 şi 6 (împroprietărirea însurăţeilor şi valizilor), din legea rurală 1864, luate în urma interpretărilor şi moţiunilor parlamentare cu privire la situaţia ţărănimii, care ducea tot greul războiului (măsuri care vor face posibilă împroprietărirea ulterioară a 48 342 familii ţărăneşti). În aceeaşi sesiune sunt puse în discuţia Adunării următoarele proiecte de lege, ulterior votate: reorganizarea agenţiilor diplomatice, prin care se modifica denumirea şi definirea funcţiilor reprezentanţilor români în străinătate în funcţie de noul statut al ţării; reglementarea responsabilităţii ministeriale; interpretarea legii electorale din 1866 în sensul întăririi Colegiului III**,** în care să intre numai burghezia urbană (liberalii radicali avuseseră intenţia să modifice legea. electorală în sens mult mai democratic, dar puternica opoziţie conservatoare era un semn că nu sosise încă momentul unei asemenea reglementări); legea prin care bancherilor care aveau relaţii cu străinătatea li se scădeau patentele de la l400—300 la 900—200 de lei, egalizându-le astfel cu cele ale bancherilor cu activitate internă; legea asupra organizării comunale, cu prevederi administrative şi electorale care să facă din comune nucleul organizării politice generale (în locul celor două colegii ale legii din 1874 se propunea un singur colegiu şi se întărea descentralizarea); legea pentru instituirea unui consiliu superior al armatei sub preşedinţia ministrului de război, menit să asigure, prin mijlocirea unei comisii permanente cu atribuţii legislative şi de control, o conducere colectivă a armatei.

28 noiembrie/10 decembrie Trupele Române cuceresc puternicele redute de la Opanez, din sistemul de apărare al Plevnei, luând prizonieri 7000 de ostaşi turci. După o tentativă nereuşită de a sparge încercuirea printr-un atac puternic, generalul Osman Paşa se predă colonelului român

---

Cerchez şi semnează capitularea armatei turce de la Plevna, compusă din 40 000 de soldaţi, 10 generali, peste 130 de ofiţeri superiori, 2000 de ofiţeri inferiori şi dotată cu 74 de tunuri.

1878

Apare ziarul ,,Binele public", editat de gruparea liberalilor moderaţi din jurul lui G. Vernescu.

Prin desprinderea unei părţi din fracţiunea liberă şi independentă se formează la Iaşi gruparea liberalilor moderaţi, sub conducerea lui G. Mârzescu, V. Conta, Gr. Cobălcescu, Gr. Buicliu, D. Brândza ş.a., cu organul de presă ,,Steaua României". Conservatorii considerau drept adevărat conducător al grupării pe M. Kogălniceanu.

Se constituie în jurul ziarului ,,Timpul" prima organizaţie conservatoare care îşi desfăşoară activitatea în baza unui statut. Acesta cuprindea prevederi privitoare la modalitatea de subvenţionare a ,,Timpului", acorda drept tuturor susţinătorilor materiali ai ziarului de verificare a gestiunii şi de fixare a orientării lui prin desemnarea, din rândul lor anual a 4 reprezentanţi care să colaboreze cu 3 delegaţi ai fondatorilor ziarului (A. Ştirbei, P. Mavrogheni, C. Suţu, T. Maiorescu, Th. Rosetti) în cadrul comitetului de redacţie al cotidianului. Nu toţi conservatorii vor fi mulţumiţi de orientarea ziarului; P. Mavrogheni şi P. P. Carp combat linia agresivă contra Domnitorului şi colaborarea cu M. Costache Epureanu.

ianuarie Consiliul de Miniştri al României îl trimite pe colonelul Eraclie Arion la Cazanlâc spre a trata cu delegaţii Porţii condiţiile armistiţiului şi preliminariile păcii între România şi Imperiul otoman; se preciza că va fi nul şi neavenit orice act care ar privi România şi la a cărui elaborare ea nu va fi participat; directorul cancelariei diplomatice a Marelui Cartier General al armatei imperiale ruse îi pune în vedere primului-ministru român să transmită la St. Petersburg vederile sale privind bazele păcii. Curtea imperială rusă transmite guvernului român prin intermediul generalului Ion Ghica, agentul diplomatic Român la St. Petersburg, ,,intenţia de a relua partea Basarabiei până la Chilia; în compensaţie România va primi Delta Dunării şi Dobrogea până la Constanţa", guvernul ţarist precizând că este pentru o înţelegere bilaterală La Viena ambasada imperială rusă afirma că retrocedarea a fost convenită între guvernul român şi cel rus; M. Kogălniceanu protestează, precizând că ştia din iulie 1877 de înţelegerea de la Reichstadt, prin care retrocedarea era convenită între cele două guverne imperiale şi nu între guvernul ţarist şi cel Român. La mijlocul lui ianuarie generalul Ignatiev are o întrevedere la Bucureşti cu I. C. Brătianu şi M. Kogălniceanu pentru reglementarea raporturilor între România şi Rusia, dar problemele litigioase nu pot fi soluţionate, rămânând ca ele să fie supuse discuţiei marilor puteri. În contextul încordării relaţiilor dintre Imperiul austro-ungar şi Imperiul ţarist, care nu mai era dispus să respecte înţelegerile bilaterale anterioare războiului, se spera ca integritatea teritorială a

României să nu fie afectată. Conflictul dintre cele două imperii va fi aplanat de cancelarul Bismarck care va pacifica şi relaţiile încordate dintre Anglia şi Rusia ţaristă.

12/24 ianuarie După un atac violent, trupele române ocupă Smârdanul, punct important al sistemului defensiv al Vidinului.

15/27 ianuarie Artileria română de pe amândouă malurile Dunării deschide foc masiv asupra Vidinului.

19/31 ianuarie Se semnează armistiţiul ruso-româno-turc.

februarie—iunie Se dezvoltă în prezenţa miniştrilor interpelări parlamentare provocate de ştirea. că unele din condiţiile de pace avansate Porţii ar afecta integritatea teritorială. a României. Primul-ministru declară că „niciodată naţiunea romana nu va consimţi nu la cesiunea, dar nici la schimbul unei părţi din teritoriul său". în Corpurile legiuitoare se votează moţiuni în sensul acesta, comunicate agenţiilor diplomatice Române. Dezbaterile continuă şi m lunile următoare în şedinţe publice, dar mai ales secrete, şi iau o turnură critica în aprilie, când deputaţi şi senatori critică concentrările de trupe ţariste în preajma Bucureştilor şi ameninţările cancelarului Gorceacov de a ocupa ţara şi a dezarma armata Română în cazul când guvernul ar mai protesta împotriva prevederilor Păcii de la San-Stefano. Proclamaţia lui Gorceacov ilustrează cu prisosinţă intenţiile guvernului de la Petersburg. ,,Locuitori ai Bucureştiului, complicaţiile politice survenite în ultimul timp fac indispensabilă ocuparea temporară a oraşului Bucureşti de către trupele armatei

---

imperiale ruse. Generalul locotenent contele Olsufiev este numit guvernator militar iar colonelul Tugenhold, locţiitor al guvernului militar al oraşului, iar pe toată durata ocupaţiei este declarată starea de asediu. Armata imperială nu vine ca inamic...". Se hotărăşte rezistenţă militară în Oltenia şi nord-vestul Munteniei şi retragerea Domnitorului şi guvernului la Craiova. În perspectiva Congresului de pace de la Berlin, Corpurile legiuitoare încurajează activitatea diplomatică a guvernului în direcţia admiterii României la lucrările Congresului. În acest context, I. C. Brătianu cere Camerei să voteze retragerea acţiunii intentate foştilor miniştri din guvernul conservator.

19 februarie/3 martie Se semnează la San-Stefano preliminariile de pace ruso-turce, prin care se recunoaşte independenţa României, Serbiei şi Muntenegrului şi autonomia Bulgariei, Bosniei şi Herţegovinei; Dobrogea este cedată Rusiei, care îşi rezerva dreptul de a o remite României în schimbul judeţelor din sudul Basarabiei; articolul 8 prevede că trupele de ocupaţie ruse din Bulgaria îşi vor păstra comunicaţiile prin România.

vara Intră în vigoare regulamentul pentru executarea articolelor 5 şi 6 din legea rurală din 1864, articole privitoare la împroprietărirea însurăţeilor şi valizilor, de pe moşiile statului, acţiune pregătită încă în 1876, dar întreruptă de izbucnirea războiului.

1/13 iunie—1/13 iulie Se desfăşoară lucrările Congresului internaţional de pace de la Berlin, consacrat revizuirii Tratatului de la San-Stefano. România participă numai cu titlu consultativ, prin audierea unei delegaţii alcătuită din I. C. Brătianu şi M. Kogălniceanu, care înaintase în prealabil Congresului un memoriu cuprinzând cererile României; Congresul recunoaşte independenţa României şi dreptul ei asupra Dobrogei — inclusiv Mangalia şi Silistra — şi Deltei Dunării; judeţele Bolgrad, Cahul şi Ismail sunt reanexate de Imperiul ţarist; recunoaşterea independenţei României era condiţionată pe de o parte de acceptarea acestor modificări teritoriale, pe de alta, ca şi cea a Serbiei, de prevederea ca drepturile politice şi civile să nu fie condiţionate de cultul religios. Această imixtiune în treburile interne ale unor state independente se datora în mare parte presiunilor exercitate, pe durata întregii crize orientale, de Alianţa izraelită, care urmărea apărarea intereselor populaţiei evreieşti din întregul Imperiu otoman şi care, în acest scop, zădărnicea încheierea de convenţii comerciale şi de credit între statele balcanice în plină conflagraţie şi Europa occidentală. În 22 iunie M. Kogălniceanu transmite in ţară că delegaţia română a refuzat să se supună verdictelor Congresului şi că ,,ţara are întreaga libertate de a se pronunţa". Lucrările Congresului vor reglementa regimul Dunării în sensul dorit de Austria - constant preocupată din interese economico-politice de a monopoliza fluviul şi în plus îngrijorată de noua situaţie de stat riveran creată Rusiei ţariste. Se menţine regimul de liberă navigaţie în virtutea căruia se impun dărmarea tuturor forturilor de pe malurile fluviului în aval de Porţile de Fier şi interzicerea navigaţiei bastimentelor de război pe aceeaşi porţiune. Austro-Ungaria obţine dreptu1 de-a efectua lucrările de la Porţile de Fier şi de-a percepe taxele necesare pentru acoperirea cheltuielilor. Comisia Europeană, din care urma să facă parte şi România, este menţinută, extinzându-i-se competenţa până la Galaţi, în completă independenţă faţă de autoritatea de stat. Braţul Chilia intră sub controlul absolut al Rusiei. Membrilor Comisiei Europene asistaţi de reprezentanţi ai statelor riverane le revine sarcina de-a elabora un regulament de navigaţie şi poliţie fluvială aplicabil numai pe porţiunea Porţile de Fier—Galaţi şi asemănător celui deja existent pentru Dunărea maritimă.

11 septembrie Agenţia diplomatică Română de la Viena este ridicată la rangul de legaţie, prima legaţie Română din străinătate. În următorii doi ani statul Român va avea legaţii la: Petersburg, Atena, Belgrad, Sofia, Roma, Bruxelles, Berlin, Londra, Paris.

15/27 septembrie Se deschide sesiunea Corpurilor legiuitoare, destinată mai ales dezbaterii prevederilor Tratatului de la Berlin. La 27 februarie/11 martie 1879 Adunarea deputaţilor votează o moţiune (cu o majoritate de 71 de voturi contra 19) în care se declară oportunitatea revizuirii articolului 7 din Constituţie, privitor la condiţiile de împământenire şi implicit de dobândire a drepturilor politice. Parlamentul va mai legifera: legea referitoare la neînstrăinarea pământurilor ţărăneşti primite în 1864, datorată iniţiativei lui C. A. Rosetti (posesorii loturilor ţăranilor împroprietăriţi trebuiau să restituie aceste loturi în schimbul unei despăgubiri invers proporţională cu beneficiile aduse în perioada înstrăinării); legea suplimentară privitoare la consulatele Române precum şi la administraţia centrală a Ministerului Afacerilor Străine; legea privind înfiinţarea Academiei Române. Se respinge proiectul privitor la lărgirea acţiunii de împroprietărire de pe moşiile statului a ţăranilor care luptaseră în războiul de independenţă.

octombrie În urma evacuării sudului Basarabiei Rusia recunoaşte independenţa României.

8/20 octombrie Dobrogea şi Delta Dunării intră oficial în componenţa României; autorităţile Române preiau administraţia noii provincii la 14/26 noiembrie.

25 noiembrie/7 decembrie-10/22 iulie 1879 Guvern I. C. Brătianu

Interne		I. C. Brătianu
externe		I. I. Câmpeanu
finanţe		D. A. Sturdza
justiţie		Eug. Stătescu
culte	şi	G. Cantili
instrucţie		I. C. Brătianu; N. Dabija
război		M. Pherekyde
lucrări publice		

decembrie Comisia Europeană desemnată să traseze în Dobrogea graniţa româno-bulgară votează ocuparea de către România a avanpostului de la Arab-Tabia, în virtutea prevederilor Tratatului de la Berlin, care stipula desfiinţarea sistemului defensiv al Silistrei; trupele Române ocupă fortificaţia, dar se retrag peste doi ani, când, în urma încordării relaţiilor diplomatice dintre România şi Imperiul ţarist, comisia revine la sfârşitul lui 1879 asupra hotărârii luate.

1879

Începe construirea liniei ferate Buzău—Mărăşeşti, prima executată de statul Român (va fi inaugurată la 18/30 octombrie 1881).

Se termină construirea căii ferate Ploieşti-Predeal.

Se deschide la Bucureşti sucursala agenţiei de presă Havas, prima agenţie de presă din România.

mai încep alegerile pentru Adunarea Constituantă (Camerele de revizuire), care urma să modifice Constituţia din 1866 conform prevederilor Tratatului de la Berlin.

22 mai Parlamentul ungar votează o nouă lege şcolară (legea Trefort) vizând maghiarizarea populaţiilor din Transilvania prin instituirea obligativităţii predării limbii maghiare pe teritoriul aparţinând Ungariei.

11/23 iulie - 9/21 aprilie 1881 Guvern I. C. Brătianu

interne	M. Kogălniceanu; I. C. Brătianu; Anast. Stolojan; Al. Tenachiu
externe	V. Boerescu
finanţe	D. A. Sturdza; I. C. Brătianu; I. I. Câmpineanu; I. C. Brătianu
justiţie	Anast. Stolojan; D. Giani
culte şi instrucţie	N. Kretzulescu; V. Boerescu; V. Conta
război	D. Lecca; G. Slăniceanu
lucrări publice	I. C. Brătianu; N. Dabija

5/17 august Se încheie convenţia româno-austro-ungară privind joncţiunea celor două reţele feroviare la Vârciorova.

7 octombrie Tratat secret de alianţă germano-austro-ungar împotriva Rusiei ţariste şi a Franţei, baza blocului militar al puterilor centrale.

13/25 octombrie Se votează legea de revizuire a articolului 7 din Constituţia României, care

prevede acum că ,,Diferenţa de credinţe religioase şi confesiuni nu constituie o piedică spre a dobândi drepturile civile şi politice şi a le exercita”; legea de revizuire mai stabilea modul de împământenire, care era individual, naturalizarea în bloc neacordându-se decât evreilor care participaseră la războiul de independenţă, în număr de aproximativ 900. Se urma astfel linia unei evoluţii fireşti a legislaţiei naţionale, dar cu sentimentul că România fusese supusă unor grave ingerinţe în treburile sale interne.

26 noiembrie/6 decembrie Italia recunoaşte independenţa României.

1880

Chestiunea Dunării Dacă după Congresul de la Berlin Austro-Ungaria fusese preocupată de-a întări autoritatea Comisiei Europene în opoziţie cu interesele Petersburgului şi amânase crearea Comisiei riveranilor, începând din 1880 va acţiona în vederea obţinerii controlului între Porţile de Fier şi Galaţi prin intermediul preconizatei comisii. Conflictul româno-austro-ungar va domina timp de trei ani toate dezbaterile Comisiei Europene a Dunării legate de reglementarea navigaţiei în aval de Porţile de Fier. În sesiunea mai-iunie 1880 a Comisiei un comitet alcătuit din delegaţii Austro-Ungariei, Germaniei şi Italiei prezintă un anteproiect de statuare a regimului de navigaţie între Porţile de Fier şi Galaţi prevăzând crearea unei comisii mixte însărcinată cu executarea şi supravegherea aplicării regulamentului de navigaţie şi poliţie fluvială pe Dunărea de Jos, compusă din câte un delegat al fiecărui stat riveran şi unul al Austro-Ungariei cu funcţia de preşedinte permanent şi dispunând de vot preponderent Comisiei Mixte urmau să-i fie subordonaţi nu numai inspectorii şi subinspectorii însărcinaţi cu controlul navigaţiei, ci şi căpitanii tuturor porturilor prin scoaterea lor de sub autoritatea teritorială. Tot în competenţa ei urma să intre şi aprobarea construirii oricărui fel de stabiliment pe malurile fluviului precum şi judecarea în ultimă instanţă a diferitelor contestaţii şi litigii legate de navigaţia fluvială. În plus Comisia Mixtă putea modifica ,,după nevoi” orice clauză a regulamentului de navigaţie. Anteproiectul odată aplicat ar fi afectat grav suveranitatea statelor riverane. Neobţinând adeziunea unanimă în Comisia Europeană a Dunării prin opoziţia României, demersul Austro-Ungariei va rămâne fără rezultat. România susţinea teza ca supravegherea aplicării regulamentului de navigaţie fluvială să intre în competenţa Comisiei Europene iar executarea acestuia să rămână un atribut al fiecărui stat riveran în parte. Căutând, în condiţiile internaţionale existente, să nu ajungă la o ruptură cu Puterile Centrale, guvernul Român va angaja tratative directe cu dubla monarhie, în schimbul acceptării acesteia în Comisia Mixtă, căutând să obţină renunţarea la votul preponderent. Austro-Ungaria, încurajată de Germania, nu va înţelege să cedeze în faţa României.

ianuarie Fracţiunea liberală condusă de Gh. Vernescu, liberalii sinceri, de orientare politică mai conservatoare, părăseşte partidul liberal, constituindu-se ca gruparea politica autonomă, cu organ de presă ,,Binele public”. Programul noii formaţiuni publicat în aprilie şi semnat şi de N. Ionescu, şeful fracţiunii libere şi independente de la Iaşi, prevedea: respectarea Constituţiei, îmbunătăţirea soartei ţăranilor prin învăţământ şi justiţie, fondarea unor instituţii de credit rural pentru sprijinirea marilor producători de cereale preocupaţi de prelucrarea industrială a produselor agricole, descentralizare, formarea unui corp competent de funcţionari, trecerea efectivă la învăţământul primar gratuit şi obligatoriu, promovarea învăţământului profesional, îmbunătăţirea situaţiei corpului didactic. Colaborarea strânsă a fracţiunii libere şi independente cu conservatorii anunţă viitoarea fuzionare a grupării G. Vernescu cu conservatorii.

Încep lucrările de rectificare şi adâncire a cursului Dîmboviţei — conform planurilor arhitectului Gr. Cerchez — încheiate în 1883. Dispar braţele secundare şi ostroavele, se taie coturile iar tranşeea adâncă săpată de la Ciurel la Abator va feri oraşul de inundaţii.

16/28 ianuarie Legea pentru înfiinţarea Casei de Economii.

29 ianuarie/10 februarie Se votează legea privind răscumpărarea de către statul român de la Societatea acţionarilor a căii ferate Roman—Vârciorova după tratative îndelungate şi sub presiunea Germaniei care condiţiona recunoaşterea independenţei de acceptarea răscumpărării căii ferate, preluată după falimentul Strousberg de un grup de bancheri din anturajul cancelarului Bismarck.

3/15 februarie Conservatorii, la iniţiativa lui M. Costache Epureanu, încep să-şi organizeze structurile de partid, publică un statut şi un program (de altfel foarte vag) şi înfiinţează la Bucureşti un Club politic central, al cărui preşedinte este M. Costache Epureanu şi, în perspectivă comitete locale (structuri organizatorice de inspiraţie liberală). Clubul va subvenţiona şi editarea ziarului ,,Timpul”, al cărui prim-redactor este numit M. Eminescu. M. Costache Epureanu neprezentând, prin oscilaţiile lui între partide, suficiente garanţii de stabilitate politică, nu reuşeşte să atragă înlăuntrul noii structuri de partid câteva dintre cele mai marcante personalităţi conservatoare printre care P. P. Carp, D. Ghica, G. Gr. Cantacuzino şi Gr. M. Sturdza. Gr. M. Sturdza va constitui Partidul Democraţiei Naţionale, având drept organ de presă ,,Democraţia naţională” şi preconizând o politică externă orientată în direcţia unei alianţe cu Imperiul ţarist. V. Boerescu şi Dim. Ghica, conservatori moderaţi, evoluaseră anterior, prin concepţiile lor economice, către partidul liberal şi intraseră în sfera de influenţă a lui I. C. Brătianu. Junimiştii au

parlamentare proprii şi atitudine rezervată faţă de acţiunile extra-parlamentare ale conservatorilor, inclusiv constituirea Clubului conservator, la care totuşi aderă în bloc.

8/20 februarie Germania, Anglia şi Franţa recunosc independenţa de stat a României.

25 februarie/9 martie O comisie de anchetă a Senatului îşi dă verdictul, declarîndu-1 nevinovat pe Simeon Mihălescu, acuzat de-a fi aprobat furnizorului armatei ruse Warszawski să facă transporturi peste Dunăre cu atelaje româneşti rechiziţionate şi ţăranii proprietari ai acestora.

9/21 martie Legea pentru organizarea Dobrogei

30 martie/11 aprilie Adunarea deputaţilor, la propunerea lui D. Giani, votează acordarea lui C. A. Rosetti a unei pensii de 1 000 de lei pe lună, reversibilă, la moartea titularului, asupra soţiei, plus suma de 150 000 lei plătibili imediat cu titlu retroactiv (propunerea mai fusese făcută în 1868, dar C. A. Rosetti refuzase).

17/29 aprilie Din iniţiativă guvernamentală se votează legea pentru înfiinţarea unei bănci de scont şi emisiune, Banca Naţională a României, cu un capital de 12 000 000 lei, cu privilegiul exclusiv de a emite monedă; o treime din acţiuni sunt deţinute de stat, restul de particulari, între care un loc important ocupă oameni de afaceri legaţi de cercurile partidului liberal. Primul director al Băncii, Teodor Mehedinţeanu, va fi urmat de Eugeniu Carada.

21 noiembrie/3 decembrie Se semnează la Sigmaringen actul de familie prin care prinţul Ferdinand de Hohenzollern-Sigmaringen, nepot de frate al lui Carol I, devine moştenitorul prezumptiv al tronului României.

decembrie Se publică comunicatul privitor la devalorizarea cu 12,5% a rublei şi retragerea cursului ei legal în România, urmând ca până la 31 decembrie 1881 rublele în circulaţie să fie primite de casele statului, pentru demonetizare.

3/15 decembrie Atentatul lui I. Pietraru asupra lui I. C. Brătianu; vor fi implicaţi în proces membri ai Partidului Democraţiei Naţionale, ceea ce-1 va determina pe Gr. M. Sturdza să dispună dizolvarea grupării şi desfiinţarea organului ei de presă, ,,Democraţia naţională”.

1881

Chestiunea Dunării. În contextul apropierii între Imperiul austro-ungar şi cel ţarist, finalizată prin alianţa celor trei împăraţi, guvernul român va căuta să prevină o înţelegere pe seama României pe de o parte prin grăbirea proclamării regatului — care va avea loc în martie şi nu în mai — iar pe de alta printr-o poziţie mai conciliantă în chestiunea Dunării. În martie România acceptă crearea Comisiei Mixte sub rezerva subordonării acesteia Comisiei Europene. Dar dacă actul adiţional referitor la regimul Dunării maritime întruneşte unanima adeziune (deşi, României lezându-i-se suveranitatea i se aplica un regim diferit de cel aplicat Rusiei sau, anterior anului 1878, Imperiului otoman), problema Comisiei Mixte rămâne iar în suspensie din cauza opoziţiei Marii Britanii delegatul englez, colonelul Siborne condiţionând acceptarea creării comisiei riveranilor în formulă austro-ungară de posibilitatea Comisiei Europene de-a cenzura orice decizie a preconizatului organism la cererea guvernelor interesate, poziţie evident menită să extindă autoritatea Comisiei Europene.
Anteproiectul Barrère. În acest context delegatul Franţei în Comisia Europeană, Camille Barrere, propune o soluţie de compromis între proiectul austro-ungar şi cel englez. În Comisia Mixtă care urma să rămână sub preşedinţia reprezentantului dublei monarhii urma să mai figureze încă un membru al Comisiei Europene ca delegat al acesteia. În ordinea alfabetică a nomenclaturii franceze a statelor (Allemagne, Autriche-Hongrie, France...) fiecare stat reprezentat în Comisia Europeană ar fi făcut parte timp de 6 luni şi din comisia statelor riverane. Astfel Austro-Ungaria şi România ar fi avut periodic în Comisia Mixtă câte două voturi. Oricum regulamentul pentru sectorul Porţile de Fier—Galaţi urma a fi aprobat de Comisia Europeană. Proiectul favoriza tot Austro-Ungaria deoarece în cursul primului an de funcţionare a Comisiei Mixte, când s-ar fi luat cele mai importante decizii, Germania şi Austro-Ungaria ar fi fost delegatele Comisiei Europene în Comisia Mixtă. Între timp România, în necunoştinţă de cauză până în septembrie cu privire la proiectul Barrere — negocierile secrete între Franţa, Austro-Ungaria şi Anglia pe baza

proiectului începuseră în iulie -, urmarea evoluţia relaţiilor dintre Austro-Ungaria şi Anglia, susţinând pe cale diplomatică dreptul fiecărui stat riveran de-a executa regulamentul de navigaţie în apele sale teritoriale. Ţinând seama de condiţiile internaţionale şi de experienţa Congresului de la Berlin, guvernul procedase cu multă prudenţă în demonstrarea punctului său de vedere fără să cedeze în fondul problemei Austro-Ungariei. În ţară, în urma desvăluirilor din presă (aprilie) cu privire la concesiile făcute de guvern Austro-Ungariei, se dezlănţuie furtunoase dezbateri în jurul chestiunii Dunării. Mesajul tronului din 15/27 noiembrie, în care guvernul, sub presiunea opiniei publice, îşi preciza, de data aceasta public, poziţia faţă de chestiunea Dunării, făcând aluzie directă la greutăţile create de autorităţile austro-ungare comerţului român de vite ,,sub pretext de epizotie", provoacă întreruperea relaţiilor diplomatice între cele două state. Guvernul va prezenta scuzele publice reclamate de Austro-Ungaria fără a abdica însă de la opoziţia făcută creării Comisiei Mixte.

Apare „Naţiunea", organ de presă al fracţiunii liberale condusă de Dumitru Brătianu cu vederi deosebite de cele ale guvernelor I. C. Brătianu; până în 1884 gruparea nu va susţine necesitatea înlăturării guvernului, ci va critica corupţia şi incompetenţa administraţiei, instabilitatea ministerială, excesul de centralizare, abuzul de putere — care provoacă disensiuni înlăuntrul partidului — şi va propune ca puncte de program: dezvoltarea industriei autohtone prin aplicarea protecţionismului vamal, îmbunătăţirea producţiei agricole ţărăneşti prin sprijinirea ei de către stat, dezvoltarea învăţământului rural. Din 1884 fracţiunea va milita pentru răsturnarea guvernului, acceptând ideea alianţei tactice cu alte grupări de opoziţie, liberale ori conservatoare, fără contopirea cu ele; o primă apropiere este aceea de gruparea M. Kogălniceanu.

Politica guvernamental-liberală de protecţionism vamal, excluzând reinstituirea regimului de *porto franco* pentru care militau gălăţenii, provoacă în oraşul de la Dunăre o puternică campanie antiguvernamentală al cărei ecou se va face ziarul ,,Vocea Covurluiului" organ de presă al unei puternice formaţii conservatoare.

Se înfiinţează Bursa din Bucureşti, prima bursă de valori din România.

1/13 ianuarie Titu Maiorescu publică în ,,Deutsche Revue" un articol care exprimă tendinţele junimiştilor de orientare a politicii externe a României către puterile centrale, poziţie indicând iminenta ruptură de partidul conservator şi o apropiere de politica externă a lui I. C. Brătianu. La rândul său, I. C. Brătianu, abil în a dezorganiza opoziţia şi a-şi asigura colaborarea forţelor ei mai redutabile, îi va ,,menaja" pe junimişti încă din 1879. Proiectele lor de legi (legea majoratului prevăzând inalienabilitatea şi indivizibilitatea micii proprietăţi ţărăneşti prin moştenirea ei numai de către fiul mai mare sau reprezentantul său direct — decembrie 1879 — sau legea pedepsirii celor care-şi interpuneau numele la cumpărarea de imobile rurale pentru persoane care nu aveau acest drept — decembrie 1880 —) nu vor fi direct respinse, ci trimise ,,spre discutare" în secţii, promotorii legilor respective putând spera în continuare dezbaterea şi legiferarea lor.

27 ianuarie/8 februarie I. C. Brătianu încearcă să formeze un guvern de coaliţie cu junimiştii, pentru proclamarea Regatului. Junimiştii, fără popularitate şi aderenţi, şi deci neputându-se lipsi, în cazul unei guvernări, de sprijinul conservatorilor din Parlament, prezintă cererea Clubului conservator, cerere respinsă sub motivul că nu era adresată întregului partid, care, abordat, ar fi reclamat într-o coaliţie guvernamentală poziţii cheie în mecanismul politic, inacceptabile pentru I. C. Brătianu.

13/25 martie Titu Maiorescu dezvoltă în Parlament o interpretare adresată primului-ministru în legătură cu necesitatea luării de măsuri severe împotriva mişcării socialiste. Socialiştii, care încercaseră în aceeaşi lună să aniverseze 10 ani de la proclamarea Comunei din Paris, fuseseră supuşi unor severe represiuni: arestări, expulzări, destituiri din funcţii. Titu Maiorescu considera că a venit timpul ca guvernul să imprime politicii interne o direcţie mai compatibilă cu consolidarea monarhiei şi vedea în ideologia socialistă, fără a-i înţelege, ca mulţi alţi oameni politici, raţiunile sociale, o primejdie împotriva ordinii stabilite. Dacă N. Ionescu făcea distincţie între nihilişti şi socialişti, apreciind că mişcarea socialistă nu primejduia instituţiile ţării, P. P. Carp recunoştea în naşterea socialismului simptomul unui dezechilibru social remediabil prin reformele socio-economice conservator-junimiste care stăteau sub imperativul stăvilirii procesului de proletarizare a ţării. Mişcarea socialistă din România apăruse din anii anteriori războiului de independenţă şi se dezvoltase treptat paralel cu dezvoltarea proletariatului. La Iaşi, Bucureşti şi în alte oraşe activau cercuri socialiste. Se depuneau eforturi în vederea creării unei organizaţii politice pentru gruparea forţelor revoluţionare şi intensificarea activităţii acestora. Dr. Russel publica în 1880 *Un studiu -psihanalitic urmat de câteva comentarii psihice* — program al mişcării cuprinzând

---

revendicări democratice paşoptiste dar preconizând desfiinţarea proprietăţii private şi trecerea mijloacelor de producţie ,,în proprietatea colectivă a grupurilor agricole şi industriale ale muncitorilor". Pe linia orientării către principiile socialismului ştiinţific era promovată ideea caracterului legic al dezvoltării sociale, se făceau aprecieri critice asupra statului şi partidelor burgheze, constituţiei în vigoare etc. Prin strădaniile cercurilor socialiste apăreau ziarele ,,Basarabia" — 1879, ,,România viitoare" — 1880. ,,Înainte" — 1880, toate suprimate de guvern până în 1881. Din 1880 se va intensifica procesul pătrunderii marxismului în gândirea socialistă din România. Măsurile represive luate de guvern împotriva mişcării socialiste din Iaşi în martie 1881 vor stânjeni temporar dezvoltarea ei dar în acelaşi timp vor atrage atenţia opiniei

publice asupra noului curent ideologic.

14/26 martie Parlamentul votează transformarea României în Regat, acţiune precipitată de I. C. Brătianu datorită în special chestiunii Dunării; pentru conservatori măsura era oportună în contextul mişcării socialiste (de care ei legau şi atentatul lui Pietraru asupra primului-ministru şi, pe plan extern, asasinarea ţarului Alexandru II --1/13 martie).

30 martie/11 aprilie P. P. Carp prezintă în Parlament, cu ocazia discutării bugetului, liniile directoare ale programului politic junimist, marcând şi prin aceasta tendinţa de separare a junimiştilor de conservatori. Definind democratizarea României ca o democratizare forţată, de sus în jos, nu efectul dezvoltării sociale, P. P. Carp consideră momentul 1881 ca punct maxim al democratizării. Se impune în etapa imediat următoare imperativul consolidării acestui stadiu prin măsuri organizatorice: garantarea micii proprietăţi prin legea majoratului şi modificarea legii tocmelilor agricole, în vederea constituirii unei trainice ţărănimi capitaliste; reorganizarea meşteşugarilor în corporaţii, pentru asigurarea dezvoltării unui precapitalism industrial; inamovibilitatea magistraturii, în scopul scoaterii acesteia de sub fluctuaţiile şi înrâuririle politice; condiţii severe de admisibilitate pentru funcţionarii de toate gradele; scutirea comunelor rurale de povara multelor sarcini fiscale şi administrative, care împiedicau concentrarea forţelor interne în vederea dezvoltării lor organice. ,,Noua eră" de reorganizare socială a României este considerată de junimişti indispensabilă dezvoltării intensive şi consolidării regimului existent. Unele dintre propunerile lui Carp vor intra în viitoarea legislaţie liberală.

aprilie—-iunie Se votează legea asupra soldei militare, însoţită de un minuţios regulament, codul de justiţie militară şi regulamente pentru organizarea şcolilor militare. Bazată pe principiul unei accentuate centralizări, organizarea armatei, în care regele avea un rol hotărâtor, era de inspiraţie prusacă.

7/19 aprilie Se votează legea prin care preşedintele Consiliului de Miniştri putea fi ministru fără portofoliu; opoziţia vedea în lege manifestarea tendinţei de întărire a autorităţii centrale, ea reprezentând într-adevăr începutul politicii de mână forte, ilustrată şi de votarea, în aceeaşi zi, a legii pentru expulzarea străinilor, destinată în special eliminării militanţilor socialişti.

10/22 aprilie—8/20 mai Guvern Dumitru C. Brătianu

interne	Eug. Stătescu
externe	D. Brătianu
finanţe	N. Dabija: D. A. Sturdza
justiţie	M. Pherekyde
culte şi instrucţie	V. A. Ureche
război	C. Slăniceanu
lucrări publice	N. Dabija

Schimbarea de guvern datorată demisiei lui I. C. Brătianu era probabil o manevră politică menită să deschidă calea către o guvernare radical liberală omogenă.

30 aprilie/12 mai — 2/14 mai Are loc la Sibiu conferinţa cercurilor electorale româneşti din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş, în care se hotărăşte unificarea într-un partid a românilor din Imperiu - Partidul Naţional Român din Transilvania; programul proclamă ca tactică politică ,,activismul" (participarea la viaţa politică) şi propune ca obiective recâştigarea autonomiei Transilvaniei, dobândirea dreptului de a folosi limba română în administraţie şi justiţie, revizuirea legii naţionalităţilor, extinderea dreptului de vot. Vincenţiu Babeş este ales preşedinte, Gheorghe Bariţiu este însărcinat cu redactarea unui memoriu. Guvernanţii maghiari încearcă să opună acestui partid unul moderat, condus de mitropolitul Miron Românul şi înfiinţat în martie 1884, cu ,,Viitorul" ca organ de presă proguvernamental.

---

mai—iunie Se creează Casele de credit agricol, stăvilirea ruinării ţăranilor prin exploatarea uzurară (dobânzile ajunseseră până la 50%) intrând în vederile liberalilor încă din 1878. În fapt, noua lege va fi mai puţin favorabilă ţăranilor cât arendaşilor, numai ei având posibilitatea de a împrumuta pe baza ipotecării inventarului agricol şi a recoltei.

10/22 mai Sărbătorirea publică a proclamării Regatului.

9/21 iunie —19/31 martie 1888 Guvern I. C. Brătianu

interne	C.A. Rosetti; I. C. Brătianu; Gh. Chiţu; I. C. Brătianu; Radu Mihai; C. Nacu
externe	Eug. Stătescu; D. A. Sturdza; I.I. Câmpineanu, I. C. Brătianu; M. Pherekyde
finanţe	I. C. Brătianu; Gh. Chiţu; G. Lecca; C. Nacu; D. A. Sturdza
justiţie	M. Pherekyde; Eug. Stătescu; Gh. Chiţu; Eug. Stătescu ; Gh. Chiţu; N. Voinov; I. I. Câmpineanu; C. Nacu; Eug. Stătescu; D. Giani

culte şi instrucţie	V. A. Ureche; P. S. Aurelian; Gh. Chiţu; D. A. Sturdza; C. Nacu
război	I. C. Brătianu; G. Angelescu; I. C. Brătianu; Şt. Fălcoianu; I. C. Brătianu; Al. Angelescu; I. C. Brătianu
lucrări publice	N. Dabija; D. A. Sturdza; Radu Mihai; P. S. Aurelian
agricultură, domenii, industrie, comerţ	I. Câmpineanu; A. Stolojan; I. C. Brătianu; V. Gheorghian; N. Gane

iulie Se înfiinţează Creditul Mobiliar Român şi Societatea de Construcţii şi Lucrări Publice.

august Conflict de frontieră între România şi Austro-Ungaria, în comitatul Trei-Scaune. Se instituie o comisie mixtă de arbitraj.

11/23 august Se publică în ,,Monitorul oficial" *Regulamentul de aplicaţie a legei pentru înfiinţarea de spitaluri rurale.*

noiembrie În urma agravării fricţiunilor pentru conducere înlăuntrul partidului conservator, demisionează din partid, în bloc, junimiştii şi partizanii lor. Tendinţele de apropiere ale grupării junimiste, sub conducerea lui P. P. Carp, de liberalii de la guvern se accentuează. P. P. Carp, numit în noiembrie 1882 ministru plenipotenţiar la Viena, ca expert în relaţiile Orient-Occident şi implicaţiile lor în zona balcanică, pune bazele unei alianţe secrete între România şi puterile centrale. Pînă în 1884 încercările de a constitui o coaliţie guvernamentală între liberali şi junimişti vor eşua din motive complexe, care, într-o perspectivă mai largă, se concentrează în jurul faptului că I. C. Brătianu nu putea să cedeze junimiştilor poziţii de putere care i-ar fi alienat, prin rezultatele lor, sprijinul partidului său, cel care îi asigura anvergura politică şi baza electorală necesară stabilităţii regimului şi căruia se vedea silit de altfel să-i facă concesii continue; cât despre junimişti, ralierea lor relativă la linia guvernamentală se va datora unei platforme ideologice comune.

11/23 noiembrie ,,Telegraful" informează cititorii că M. Eminescu urma să fie înlocuit la conducerea „Timpului" cu Gr. Păucescu, probabil datorită orientării spre liberali a junimiştilor.

1882

Chestiunea Dunării. În sesiunea Comisiei Europene a Dunării din primăvara anului 1882 reprezentantul României, colonelul Pencovici, este singurul care se mai opune proiectului Barrere. Cunoscând dorinţa puterilor europene de-a proroga mandatul Comisiei Europene, care, conform hotărârii Conferinţei de la Londra, expira la 24 aprilie 1883, Austro-Ungaria condiţionase adeziunea ei de acceptarea mult discutatei Comisii Mixte aşa încât marile puteri cedaseră. Delegatul României va prezenta un contraproiect care avea la bază dreptul statelor riverane de-a executa regulamentul de navigaţie şi poliţie fluvială combinat cu cel de larg control şi supraveghere „al Europei" şi care ferea statele ţărmurene de orice amestec în afacerile lor interne. Cum prin poziţia României Comisia Mixtă nu va întruni nici de astă dată unanimitatea voturilor, regulamentul, conform dorinţei statelor interesate în depăşirea impasului, urma să facă obiectul unei conferinţe a marilor puteri care trebuia să se întrunească oricum, conform Tratatului de la Berlin, pentru a decide soarta Comisiei Europene.

La 24 ianuarie/5 februarie 1882 C. A. Rosetti părăseşte guvernul, iar în 31 martie/11 aprilie îşi dă demisia din funcţia de preşedinte al Camerei. Ceea ce avea să fie, din 1884, fracţiunea

---

rosettistă începe să se manifeste cu o nuanţă de dizidenţă încă din 1876. Prezentarea în cursul anilor a unor proiecte de legi radicale (colegiu unic, electivitatea magistraturii, modificarea legii tocmelilor agricole, libertatea presei şi a individului etc.), măsurile de aceeaşi orientare pe care le ia, în calitate de ministru de interne, în anii 1878—1881, precum şi frecvenţele proteste împotriva abuzurilor guvernamentale, îl fac pe C. A. Rosetti progresiv indezirabil ca factor de guvernământ. Începând din 1882 scrie articole critice la adresa guvernului (în dezacord cu acesta şi din cauza orientării politicii externe către puterile centrale), rămânând însă în partid şi prieten public al lui I. C. Brătianu, deşi acesta se arăta puţin dispus să facă concesii ideologiei radicale de inspiraţie paşoptistă. În noiembrie 1884 C. A. Rosetti afirmă că nu se mai consideră membru al partidului încă din 1881, iar o scrisoare din ianuarie 1885 atestă şi ruperea relaţiilor personale cu I. C. Brătianu. Gruparea rosettistă (G. Panu, Gr. Serurie, D. Giani, Pană Buescu, P. Grădişteanu, V. A. Ureche etc.) se destramă în aprilie 1885, după moartea lui C. A. Rosetti.

Începe campania de presă în jurul modificării legii electorale, declanşată de ,,Românul" lui C. A. Rosetti, care se pronunţă pentru colegiul unic. D. Brătianu propune în „Naţiunea" contopirea colegiilor I şi II, conservatorii şi liberalii sinceri se opun oricărei modificări a constituţiei.

Joncţiunea la Predeal a liniilor ferate din Regat cu cele din Transilvania.

Apare la Sibiu, în română, maghiară, germană şi franceză, *Memorialul explicativ* al lui G. Bariţiu, prima publicaţie de acest fel adresată străinătăţii şi care cuprindea atât prezentarea istorică a problemei româneşti din Transilvania, cât şi motivarea cu argumente a revendicărilor românilor.

24 ianuarie Se înfiinţează la Bucureşti, cu sprijinul lui C. A. Rosetti, societatea ,,Irredenta română" (,,Carpaţii"), care avea să demaşte şi să combată până în 1918 politica de deznaţionalizare a popoarelor nemaghiare din Ungaria.

14/26 mai Se votează modificarea legii tocmelilor agricole. Proiectul, depus în ianuarie de C. A. Rosetti, a fost obiectul unor vii discuţii, mai ales în jurul oportunităţii unei legi speciale într-o chestiune care ar fi putut rămâne în competenţa dreptului comun. În fapt, inexistenţa unei mici proprietăţi ţărăneşti consolidate, care să se poată sustrage subordonării economice faţă de marea proprietate, impunea existenţa unei legi speciale, care să preîntâmpine abuzurile, punct de vedere susţinut de C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, P. P. Carp şi I. C. Brătianu. Principalele modificări ale legii vor viza: suprimarea responsabilităţii solidare a ţăranilor contractanţi şi a executării silite prin organe militaro-poliţieneşti, reducerea termenului pentru tocmelile privitoare la muncile agricole de la 5 la 2 ani, rezervarea a 2 zile pe săptămână pentru munca ţăranului pe ogorul său. Faţă de proiectul C. A. Rosetti se mai introduceau următoarele prevederi:
multiplicarea categoriilor de învoieli asupra cărora se aplica legea, prelungirea termenului tocmelilor pentru fâneţe de la 2 la 5 ani; în cazul în care proprietarul întârzia ridicarea dijmei (ceea ce împiedica ridicarea recoltei ţăranului) primarul şi doi consilieri comunali erau obligaţi să opereze dijmuirea în timp util, pentru a împiedica deteriorarea produselor.

1/13 iulie Statul român răscumpără calea ferată Cernavodă-Constanţa şi portul Constanţa de la compania engleză căreia îi fuseseră concesionate de Turcia.

noiembrie—aprilie 1883 Legislaţie. Modificarea legii recrutării din 1876, pentru cuprinderea unui număr cât mai mare de cetăţeni în armata permanentă, avându-se în vedere toate categoriile sociale şi profesionale; repunerea în vigoare, cu modificări, a legii comunale din 1864: constituirea colegiului comunal unic, statuarea alegerii primarilor din comunele urbane şi rurale de către consilierii comunali. Intră în dezbatere proiectul pentru modificarea sistemului de alegere a consiliilor comunale. La 22 decembrie/2 ianuarie este prezentată în Parlament propunerea de revizuire a Constituţiei pentru stabilirea unei concordanţe între textul constituţional şi noua situaţie a statului român, devenit regat, după ce în prealabil se constituise o comisie parlamentară pentru stabilirea articolelor din Constituţie care urmau să fie revizuite, dezbaterile dezvăluind că nu există o opinie unitară în această privinţă între membrii partidului liberal; se preciza că devenise necesară şi modificarea sistemului electoral, impusă de necesitatea unei mai largi participări la viaţa politică. Se constituie Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor; se promulgă legea pentru modificarea sistemului de alegere a consiliilor judeţene; numărul de colegii se reduce la trei, prin contopirea colegiilor I şi II, se accentuează separarea funcţiilor administrative de diverse alte atribuţii oficiale, precizându-se că nu sunt eligibili salariaţii statului şi comunei, primarii,

---

persoanele care aveau contracte pentru lucrări ale judeţului; se precizează atribuţiile consiliului judeţean şi lucrările pentru care era necesară aprobarea guvernului; se promulgă legea asupra administraţiei armatei, cu noi regulamente privind funcţionarea serviciului de intendenţă şi al celui sanitar; se promulgă legea pentru remunerarea corpului didactic, prin care se măreau salariile şi se fixau gradaţiile de vechime, care permiteau majorarea retribuţiei din 5 în 5 ani, cu 15, 30, 45 şi 60%; se stabilesc condiţiile de pensionare.

decembrie ,,Timpul" şi ,,Binele public" anunţă concomitent că înţelegerea dintre conservatori şi liberalii sinceri era un fapt împlinit. Unificarea opoziţiei va fi precipitată de anunţurile „Românului" privitoare la intenţiile liberalilor guvernamentali de a modifica Constituţia. Încă de la începutul anului 1881 conservatorii salutau, prin ,,Timpul", constituirea clubului „Binelui public" şi prezenţa la inaugurare a conducătorilor fracţiunii libere şi independente. În 1882 ,,Timpul" şi ,,Binele public" îşi prezentă şi aprobă reciproc articole de critică la adresa guvernului.

1883

Chestiunea Dunării. Are loc Conferinţa de la Londra (februarie-aprilie), la care participă numai marile puteri, reprezentanţii statelor riverane, România, Serbia, Bulgaria, nefiind acceptaţi decât cu vot consultativ. Guvernul român protestează, declarând că nu se simte obligat să se supună hotărârilor Conferinţei. Prin Tratatul încheiat la 10 martie se hotărăşte prelungirea mandatului Comisiei Europene încă 21 de ani şi extinderea competenţei acesteia până la Brăila. Braţul Chilia va fi practic scos de sub autoritatea Comisiei Europene. Se adoptă pentru porţiunea Porţile de Fier — Brăila regulamentul de navigaţie şi poliţia fluvială elaborat în sesiunea din primăvara anului 1882 de Comisia Europeană. Proiectul Barrere ce constituia ultima parte a documentului va suferi unele modificări: se prevede ca statele membre ale Comisiei Mixte să nu mai poată fi reprezentate în acest organism şi ca delegate ale Comisiei Europene şi se statuează ca numirea şi remunerarea

subinspectorilor de navigaţie să intre în competenţa autorităţilor teritoriale. Guvernele de la Bucureşti şi Sofia refuzând să ia în considerare prevederile Tratatului, acestea nu au putut fi puse în practică. O dată începute negocierile între Bucureşti, Berlin şi Viena referitoare la aderarea României la Tripla Alianţă, Austro-Ungaria va înceta să mai insiste asupra creării Comisiei Mixte.

1/13 ianuarie Se constituie la Paris un grup revoluţionar român (Vintilă C. A. Rosetti, Alex. A. Bădărău, Constantin Mille, Vasile G. Morţun şi alţii de inspiraţie socialistă, care editează, începând de la 1/13 februarie, ,,Dacia viitoare".

25 februarie/9 martie Are loc la Sibiu, sub preşedinţia lui G. Bariţiu, o adunare de protest împotriva celei de a doua legi şcolare promulgate de guvernul maghiar, care accentuează caracterul maghiar al învăţământului secundar.

20 aprilie/2 mai În urma emiterii în 7/19 martie a decretului de convocare a Camerelor de revizuire, încep alegerile parlamentare, în contextul intensificării mişcării de opoziţie; se formează o coaliţie electorală între conservatori, liberalii sinceri şi liberalii moldoveni (,,opoziţia unită"); din 134 de mandate de deputaţi şi 50 de mandate de senatori opoziţia obţine 12 mandate. Camerele de revizuire se deschid la 10/22 mai.

iunie Se constituie un comitet de conducere a opoziţiei fără contopirea formaţiilor politice coalizate. I. M. Florescu este însărcinat cu preşedinţia unui subcomitet care avea să redacteze programul opoziţiei.

3/15 iunie La Iaşi se inaugurează statuia lui Ştefan cel Mare, în prezenţa Regelui. P. Grădişteanu ţine un discurs cu aluzii la provinciile româneşti încorporate de imperiile vecine. Austro-Ungaria cere explicaţii. ,,Monitorul oficial" dezminte parţial, atribuind aserţiunile mai grave exagerărilor presei.

26 august/7 septembrie Are loc, la Gastein, întâlnirea dintre I. C. Brătianu şi cancelarul Bismarck, urmată de întâlnirea, la Viena, cu contele Kalnoky, ministrul de externe al Austro-Ungariei, în vederea încheierii tratatului de alianţă româno-austro-ungar, care se va semna la 18/30 octombrie şi la care Germania va adera în aceeaşi zi. Apropierea României de Puterile Centrale constituie reacţia la politica activă a Imperiului ţarist în sud-estul Europei. Alianţa va obliga guvernul român la acceptarea unor relaţii economice preferenţiale cu Austro-Ungaria şi Germania. Deşi

---

convenţia va rămâne secretă, linia generală a guvernului în politica externă şi implicaţiile ei economice devin obiectul unor violente atacuri din partea opoziţiei, care se va ocupa intens de situaţia românilor din Transilvania.

15/27 septembrie Apare în ,,Buletinul oficial" anteproiectul majorităţii liberale privitor la modificarea legii electorale şi la regimul presei; anteproiectul este atacat în lunile următoare, de pe poziţii opuse, de conservatori şi de liberalii rosettişti.

1884

martie Se constituie, prin fuzionarea conservatorilor, a liberalilor sinceri şi a fracţiunii libere şi independente, Partidul Liberal-Conservator. „Timpul" şi „Binele public" îşi încetează apariţia şi sunt înlocuite prin ziarul „România".

14/26 aprilie Apare la Sibiu ziarul politic şi cultural ,,Tribuna", condus între 1884 şi 1886 de I. Slavici; ziarul a avut un rol important în lupta de eliberare naţională a românilor din Transilvania.

19/31 iulie Apare la Iaşi ziarul ,,Lupta", organ al grupării liberal-radicale condusă de G. Panu.

9/21 iunie Se adoptă modificările intervenite în Constituţia României. Noua lege electorală mărind ponderea burgheziei bancare, industriale şi comerciale în Adunările legiuitoare, prevedea: mărirea numărului deputaţilor de la 130 la 183 şi al senatorilor de la 70 la 140, reducerea numărului colegiilor pentru Cameră (de la 4 la 3) prin unirea colegiilor I şi II, preponderent moşiereşti şi scăderea censului la colegiul I (1 200 lei, cu prevederea că venitul poate fi nu numai rural, ci şi urban, ceea ce înlesnea intrarea în acest colegiu al burgheziei mari); colegiul II exclusiv orăşenesc cuprindea: alegătorii cu impozit minim de până la 25 de lei votând indirect, printr-un reprezentant la 50 de alegători, şi alegătorii direcţi, cu un venit de la 25 la 1 200, precum şi categoria alegătorilor scutiţi de cens; colegiul III cuprindea alegătorii de la sate, de la un impozit oricât de mic până la 1 200 lei venit, care votau prin delegaţi. Colegiul I pentru Senat cuprindea alegători cu un venit de minimum 2 000 de lei anual, la care se adăugau unele categorii scutite de cens;
colegiul II cuprindea alegători cu un venit de între 1 000 şi 2 000 de lei şi posesori ai unor diplome de doctor în ştiinţe. Noua Constituţie modifica în sens parţial liberal, parţial restrictiv, şi regimul presei, interzicând arestul preventiv dar prevăzând judecarea delictelor de lez-majestate de către

tribunalele ordinare, ceea ce constituia o îngrădire a libertăţii comparativ cu judecarea de către juraţi precum şi suprimarea prevederii de desfiinţare permanentă a cenzurii. Se modificau titulaturile conform noii situaţii de Regat a ţării, se desfiinţa garda civică, se prevedea aplicarea Constituţiei în Dobrogea prin legi speciale, inalienabilitatea pe 32 de ani a pământurilor foştilor clăcaşi, ale însurăţeilor şi ale ţăranilor care cumpăraseră pământ de pe moşiile statului.

10/22 iunie Se votează legea creării Domeniului Coroanei (12 proprietăţi ale statului, însumând 128 286 ha). După adoptarea noii Constituţii şi a acestei legi liberalii radicali, în frunte cu C. A. Rosetti, demisionează din Corpurile legiuitoare, ceea ce consacră ruptura definitivă dintre C. A. Rosetti şi I. C. Brătianu. ,,Românul" rămâne organul de presă al liberalilor radicali. I. C. Brătianu va edita cotidianul ,,Voinţa naţională".

20 august/1 septembrie Apare la Bucureşti, din iniţiativa lui Luigi Cazzavillan, ziarul de informaţii ,,Universul", primul mare cotidian românesc, care avea să apară, cu unele întreruperi, până în 1953.

noiembrie Au loc alegeri din care rezultă un parlament fără opoziţie prin neparticiparea coaliţiei conservator-liberale şi invalidarea unor mandate; singura grupare tolerată de I. C. Brătianu în parlament sunt junimiştii, cu care va spera în continuare să poată colabora. Evidenta tendinţă de întărire a regimului autoritar va provoca o intensă campanie antidinastică a opoziţiei de toate nuanţele, care avea să dureze până la căderea guvernului. Noul parlament, în decursul activităţii sale (1884—1887), va dezbate şi legifera printre altele: legea asupra impozitului funciar, menită să stăvilească absenteismul şi arendăşia, cu nefaste consecinţe economice prin diminuarea venitului naţional; legea primei de export pentru fabricanţii de spirt din cereale şi coniac din vin şi legea pentru încurajarea producţiei ţesăturilor, sforilor, corderiei şi sacilor de iută; legea pentru organizarea monetăriei statului, a fabricii de timbre şi a depozitului general al timbrelor; legea ,,depozitului legal", prin care fiecare tipografie avea obligativitatea să trimită trei exemplare din fiecare

---

tipăritură bibliotecilor centrale din Bucureşti şi Iaşi şi Bibliotecii Academiei Române; legea pentru încurajarea şi dezvoltarea exploatării apelor minerale şi a produselor lor; legea pentru introducerea unui nou tarif protecţionist asupra importului, pentru încurajarea industriei române (legea va provoca declanşarea războiului vamal cu Austro-Ungaria care interzice formal importul de animale şi introduce taxe vamale prohibitive la articolele provenite din România); legea privitoare la componenţa camerelor de comerţ, care lărgea corpul eligibililor, dar menţinea rolul prefectului în alegeri; trecerea de la recrutarea după starea civilă la recrutarea după vârstă şi mobilizarea militarilor şi gloatelor prin decret regal, fără aprobarea Corpurilor legislative; legea monopolului de stat al tutunului; promulgarea unui nou Cod de comerţ, în locul celui din 1840; lege relativă la instituirea unei comisii pentru verificarea pământurilor date în conformitate cu articolele 5 şi 6 din legea rurală (verificarea aplicării *legii* din 1878); legea de încurajare a industriei, prin avantaje însemnate (scutiri de impozite şi de taxe vamale pentru maşini sau materii prime inexistente în ţară, reduceri pe căile ferate etc.) acordate pentru înfiinţarea de întreprinderi industriale cu un capital minim de 50 000 sau minimum 25 de lucrători timp de minimum 5 luni; legea pentru alegerea consiliilor comunale, care stabilea modul de elecţiune şi categoriile de eligibili, plus atribuţiile autorităţii comunale.

decembrie Se constituie la Bucureşti Cercul studiilor sociale, organizat de socialişti şi la care aderă pentru un timp şi intelectuali de orientare burghezo-liberală; cercul publică, din februarie 1885, ziarul „Drepturile omului", care începând din noiembrie, militează pentru întemeierea unui partid al muncitorilor şi, în perspectivă, participarea la viaţa parlamentară.

1885

ianuarie Junimiştii preiau ziarul ,,România liberă". Apărut la 15/27 mai 1877 sub direcţia lui A. T. Laurian, ca organ de presă al unui grup de tineri liberali, ziarul adoptase treptat o orientare nuanţat conservatoare. Gruparea îşi defineşte poziţia critică faţă de liberalii guvernamentali dezavuând lipsa unui program politic, stagnarea dezvoltării social-politice şi, ulterior, politica financiară şi monetară a guvernului, părăsirea principiilor liberale, abuzul de putere al primului-ministru şi mai ales al colaboratorilor săi; opoziţia era şi ea criticată pentru lipsa de omogenitate în componenţă şi de unitate a principiilor programate.

1/13 mai Decret regal prin care se ia act de Tomos-ul prin care Patriarhia de la Constantinopol recunoaşte autocefalia bisericii Regatului României.

20 mai/1 iunie România denunţă convenţia comercială cu Austro-Ungaria din 1875, prin politica vamală a partenerului, nefavorabilă economiei româneşti; reintră în vigoare tariful vamal protecţionist din 1874. Se declanşează conflictul vamal româno-austro-ungar care va dura până în 1891.

18 august Ia fiinţă Societatea pentru cultura maghiară transilvăneană (E.M.K.E.), ca o

contrapondere a ASTREI, cu scopul de a promova politica de maghiarizare.

noiembrie Ia naştere formaţia politică Opoziţia Unită din care fac parte Partidul Liberal-Conservator L. Catargiu — G. Vernescu,—care în aceeaşi lună anunţase depăşirea simplei alianţe printr-o contopire, cu enunţarea unui program comun în care conservatorii consimţeau la descentralizarea administrativă şi la libertatea presei—, şi Partidul Naţional-Liberal D. Brătianu, M. Kogălniceanu, C. Boerescu şi G. Mârzescu; unitatea de acţiune a acestei coaliţii se va realiza abia în martie 1887.

1886

toamna Alegeri comunale importante pentru opoziţie, de vreme ce autorităţile comunale care urmau să fie alese aveau calitatea de a controla modul de desfăşurare a alegerilor parlamentare din 1887.

1887

Gruparea junimistă începe să se desmembreze, o parte din membrii ei (V. Pogor, Leon şi Iacob Negruzzi, T. Rosetti) aderă la opoziţia liberal-conservatoare, N. Gane şi V. Bossi se aliază cu liberalii guvernamentali, iar P. P. Carp, după ce încercase o apropiere de conservatori, cu condiţia

neacceptată, a ieşirii acestora din coaliţia cu liberalii (Opoziţia Unită), rămâne să ducă o politică personală împreună cu un număr de partizani (T. Maiorescu, Al. Marghiloman, D. A. Laurian etc.).

mai La Sibiu are loc conferinţa Partidului Naţional Român, la care se adoptă pentru întreg partidul tactica politică a „pasivismului”, prin hotărârea de a nu participa la alegeri nici în Transilvania, nici în Banat, Crişana şi Maramureş; biruinţa liniei politice a celor grupaţi în jurul ziarului sibian „Tribuna” este marcată prin alegerea lui Gh. Bariţiu ca preşedinte al partidului şi a lui Ioan Slavici ca secretar.

octombrie Se constituie formaţiunea politică Liga de Rezistenţă, prin unirea disidenţei liberale, condusă de Nicolae Fleva, Al. Djuvara şi Take Ionescu, cu fracţiunea tinerilor conservatori din jurul ziarului ,,Epoca”, condusă de Nicolae Filipescu; Liga de rezistenţă este sprijinită de liberalii radicali şi socotită redutabilă de către junimişti; I. C. Brătianu după ce pierduse sprijinul elementelor valoroase ale partidului liberal îşi pusese mari speranţe în tinerii liberali care îl părăseau acum; o dată formată, Liga de Rezistenţă intră în coaliţie cu Opoziţia Unită.

1888

24 ianuarie/5 februarie — 25 ianuarie/6 februarie Alegerile aduc în parlament 54 de membri ai opoziţiei, printre care Lascăr Catargiu, D. Brătianu, Gh. Vernescu, N. Fleva, Al. Marghiloman, Take Ionescu etc. Opoziţia Unită îşi intensifică acţiunile antiguvernamentale. I. C. Brătianu încearcă iarăşi mai multe formule de guverne de coaliţie, dintre care una cu junimiştii, toate nereuşite.

20 martie începe violenta răscoală ţărănească (Muntenia martie-aprilie, Moldova aprilie-iunie), care va cuprinde 27 dintre cele 32 de judeţe ale ţării, cea mai mare mişcare de acest fel din ultimul sfert al secolului al XIX-lea; dacă primele impulsuri nu sunt cu totul străine de propaganda politică a opoziţiei, amploarea răscoalei va fi determinată în mod organic de gravele neajunsuri sociale şi economice care apăsau în mod cronic ţărănimea, în ciuda încercărilor de remediere din ultimele două decenii, care, toate, evitaseră soluţionarea radicală a problemei ţărăneşti.

23 martie/4 aprilie—11/23 noiembrie Guvern junimist Th. Rosetti

interne	Th. Rosetti
externe	P. P. Carp
finanţe	M. Ghermani
justiţie	Al. Marghiloman
culte şi instrucţie	T. Maiorescu
război	G. Barozzi
lucrări publice	Al. Ştirbei
agricultură, domenii, industrie, comerţ	T. Maiorescu; P. P. Carp

Noul guvern preia puterea în urma demisiei primului-ministru I. C. Brătianu, tot mai izolat din punct de vedere politic şi probabil puţin dispus să-şi asume luarea măsurilor represive după izbucnirea răscoalelor ţărăneşti. În timpul guvernării junimiste, şi ulterior de altfel, diferenţele între cele trei grupări conservatoare (liberali-conservatori, conservatori puri şi junimişti) se vor accentua, instaurându-se o perioadă de instabilitate guvernamentală ce avea să dureze trei ani.

3/15 mai Se semnează la Viena tratatul privind aderarea Italiei la Tratatul secret de alianţă din 18/30 octombrie 1883 încheiat între România, Austro-Ungaria şi Germania.

15/27 august Apare la Bucureşti cotidianul de orientare democratică ,,Adevărul'' (1888—1916, 1919-1937, 1946-1951).

14/26 octombrie Alegerile pentru Corpurile legiuitoare dau o compoziţie preponderent conservatoare parlamentului; ele sunt precedate, pentru prima oară în viaţa noastră politică, de publicarea în ,,Monitorul oficial" a programului partidului la putere.

12/24 noiembrie - 29 martie/10 aprilie 1889 Guvern Th. Rosetti

interne	Th. Rosetti
externe	P.P. Carp
finanţe	M. Ghermani
justiţie	Gh. Vernescu
culte şi instrucţie	T. Maiorescu
război	C. Manu
lucrări publice	
agricultură, domenii	Al. Marghiloman

4/16 decembrie Apare la Bucureşti foaia literară ,,Fântâna Blanduziei", condusă de un comitet de redacţie în frunte cu M. Eminescu.

1889

Se iau măsuri pentru redresarea financiară a ţării prin retragerea biletelor ipotecare şi introducerea etalonului de aur, renunţându-se astfel la bimetalism, a cărui consecinţă imediată era *agio-ul* şi corelativa inflaţie (preţul mondial al argintului scăzuse considerabil, ceea ce făcea ca valoarea nominală a monedei româneşti să scadă sub cea reală).

ianuarie Statul român răscumpără căile ferate concesionate, devenind proprietarul întregii reţele feroviare de pe teritoriul românesc (1 377 km).

29 martie/10 aprilie—3/15 noiembrie. Guvern conservator Lascăr Catargiu

interne	Lascăr Catargiu
externe	Al. Lahovari
finanţe	Gh. Vernescu
justiţie	N.L. Gherassi
culte şi instrucţie	V. Boerescu
război	C. Barozzi
lucrări publice	AI. Lahovari
agricultură, domenii, industrie, comerţ	Gr. Păucescu

Demisia guvernului Th. Rosetti se datorase între altele neînţelegerilor dintre miniştrii cabinetului asupra oportunităţii dării în judecată a ultimelor guverne I.C. Brătianu, acţiune ferm respinsă atât de junimişti cât şi de rege.

aprilie Din iniţiativa junimistă, se votează legea pentru înstrăinarea unor bunuri ale statului şi răscumpărarea embaticurilor, care suprima statului facultatea de a vinde bunurile sale în corpuri întregi şi prevedea ca la vânzarea fiecărei moşii a statului 2/3 să fie parcelate în loturi mici de 6 ha şi 1/3 în loturi de 10—25 ha.

15/27 iunie Moare M. Eminescu.

OXANA BUSUIOCEANU

32. Alexandru Ioan Cuza
(BAR, Cabinetul de stampe)

33. Mihail Kogălniceanu
(BAR, Cabinetul de stampe)

34. Locotenența domnească (Lascăr Catargiu, Nicolae Golescu, Nicolae Haralambie) și guvernul provizoriu din 1866 (Ion Ghica, Dimitrie Ghica, Petru Mavrogheni, Ion Cantacuzino, Dimitrie Lecca, C. A. Rosetti, D. A. Sturdza (BAR, Cabinetul de stampe)

35. Principele Carol (pictură în ulei de Nicolae Grigorescu) (BAR, Cabinetul de stampe)

36. Lascăr Catargiu
(BAR, Cabinetul de stampe)

37. Alexandru Lahovari
(BAR, Cabinetul de stampe)

38. Petre P. Carp
BAR, Cabinetul de stampe)

39. Titu Maiorescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

40. Manolache Costache Epureanu
(BAR, Cabinetul de stampe)

41. Vasile Boerescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

42. Nicolae Ionescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

43. George Vernescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

44. Ion C. Brătianu
(BAR, Cabinetul de stampe)

45. Dimitrie Brătianu
(BAR, Cabinetul de stampe)

46. Constantin A. Rosetti
(BAR, Cabinetul de stampe)

47. Eugeniu Carada
(BAR, Cabinetul de stampe)

48. Eugeniu Stătescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

49. Dimitrie Giani
(BAR, Cabinetul de stampe)

50. Gheorghe Chițu
(BAR, Cabinetul de stampe)

51. Vasile Alexandrescu-Urechia
(BAR, Cabinetul de stampe)

52. Dimitrie Carlagdi
(BAR, Cabinetul de stampe)

53. Mihail Pherekyde
(BAR, Cabinetul de stampe)

54. Emil Costinescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

55. Radu Pătărăgeanu
(BAR, Cabinetul de stampe)

56. Grigorie Serrurie
(BAR, Cabinetul de stampe)

57. Simion Mihălescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

58. Petre Grădișteanu
(BAR, Cabinetul de stampe)

59. Ion Fundescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

60. George Mîrzescu
(BAR, Cabinetul de stampe)

61. Nicolae Dimancea
(BAR, Cabinetul de stampe)

62. Franz Joseph I
(BAR, Cabinetul de stampe)

63. Alexandru II
(BAR, Cabinetul de stampe)

64. Napoleon III
(BAR, Cabinetul de stampe)

65. Otto Eduard Leopold Bismarck
(BAR, Cabinetul de stampe)

66. Benjamin Disraeli, lord Beaconsfield
(BAR, Cabinetul de stampe)

67. Alexandru Mihailovici Gorceakov
(BAR, Cabinetul de stampe)

68. Andrássy Gyula
(BAR, Cabinetul de stampe)

69. Osman Nuri Paşa
(BAR, Cabinetul de stampe)

70. William Ewart Gladstone
(BAR, Cabinetul de stampe)

71. Léon Gambetta
(BAR, Cabinetul de stampe)

72. Adolphe Crémieux
(BAR, Cabinetul de stampe)

INDICELE NUMELOR DE PERSOANĂ[1]

A

Abdur-Rhaman 25, 137
Acropolita, George 166, 225
Adler, Carl 574
Adrian, G. 603
Agarici, Ioan 508
Aksakov, Ivan 130
Albrecht II 136
Albrecht VI 377
Alecsandri, Ioan (Iancu) 596
Alecsandri, Vasile 7, 41, 50, 85, 96, 207, 302, 331, 368, 431, 452, 487, 526, 534, 547, 595, 596
Alexandrescu, Grigore M. 85, 133, 144, 480, 495
Alexandrescu, Grigore N. 504
Alexandru (fiul lui Vladislav) 314
Alexandru Basarab vezi Basarab I
Alexandru I (Battemberg) 27
Alexandru I (Romanov) 583
Alexandru II (Romanov) 21, 583, 608, 611, 612, 614, 621
Alexandru III (Romanov) 27
Alexandru III cel Mare (Macedon) 64, 146, 154, 165, 188, 316
Alexandru III (Rolando Bandinelli) 223
Alexandru cel Bun 179, 352, 435, 529, 568
Alexescu, G. 126, 462, 463
Alfons XII 27
Alpern 49
Alusian (fiul țarului Vladislav) 223
Aman, Theodor 102, 103, 455
Ambconn 289, 605
Anagnosti, Dimitrie 292
Anastasi 406
Anastasiu 235
Andrássy, Gyula A. 24, 43, 95, 248, 250, 303, 586, 604, 611
Angelescu, Al. 622
Angelescu, Gheorghe 44, 622
Anghel, Radu 221, 309, 334
Angonescu, Costache 390
Ansbert 223–225
Apolodor din Damasc 117
Arabi Paşa vezi Mohamed Mahmud Paşa
Ardeleanu, Ion 555, 591
Arghiropol, Grigore 605
Arion, A. I. 605
Arion, Emilie 376, 537, 615
Arion, Eustaţiu 506
Aristofan 164
Armăşescu (maior) 74, 445
Arpad 316, 377
Asachi, Gheorghe 593
Asen I 224, 225
Aşăneşti (familie domnitoare) 222
Aspietes, Constantin 224
Atanăsescu, Dimitrie 479
Atanasiu-Cegler, Const. 369
Attila 188, 364
August (Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus) 267
Aurelian (Lucius Domitius Aurelianus) 316
Aurelian Petre S. 155, 156, 170, 197, 198, 236, 284, 291, 369, 413, 432, 470, 485, 489, 495, 611, 622
Avram, H. 49
Avram, S. 49

B

Balcu, Vincenţiu 621
Bacallaşa, Constantin 591
Bach, Alexander Ianovvon 199
Bacon, (pseudonim) 460
Basarab I 75, 257, 446
Baican, Elie 89
Bain, Alexander 524
Balc (voievod) 215
Baliş, Mihail 139, 466, 467
Baliş, Panait 390, 595
Baliş, Th. 598
Baquet, Camille 575
Barbèer, Auguste 55
Bariţiu, George 26, 519, 531, 596, 621, 623, 624, 627
Baronius, Cezar 223
Barozzi, Constantin 627, 628
Barrière, Camille 37, 38, 62, 90, 92, 93, 98, 99, 104, 108, 109, 143, 149, 164, 227, 252, 253, 255, 260, 261, 355, 434, 455–457, 619, 622, 624
Barrois d'Orgeval, Robert le 582
Barthelemy de Saint Hilaire, Jules 25
Basarab I 39
Basarabescu, N. 6, 10, 99, 453, 454, 502
Basarabi (familie domnitoare) 39, 77, 80, 89, 112, 160, 284, 285, 313, 314, 349, 351, 376, 377, 380
Basilios II Bulgaroctonul vezi Vasile II Bulgaroctonul
Basilius (arhiepiscop) 225
Basta, Gheorghe 74
Bastiat, Frédéric 182, 481
Baudouin de Flandra (Balduin) 226
Bădărău, Alex. A. 624
Bădescu, Ilie 556
Băiceanu, C. I. 591
Bălăceanu, Constantin 60, 342
Bălăceanu, Ioan 607
Bălăşescu, Nifon 479
Bălcescu, Nicolae 50, 443, 595–597
Bălean (familie) 142
Băleanu, G. 610
Bărbat (voievod) 174
Bărnuţiu, Simion 160, 472, 596, 604
Bechianu, Stancu 369
Bela III 90
Beldiman, Alexandru 325–328, 522, 523
Bellio(Belu), Ştefan 301–304, 376, 515
Benjamin de Tudela (Navarra) 166
Bennigsen, Levin 583
Berindei, D. (ministru) 607
Berindei, Dan 591
Beroullet, Ad. Le 579
Bianu, Ioan 89, 544, 548
Bibescu, Gh. 595, 596
Bibescu, Nicolae 414
Bibicescu, Ioan G. 197, 358, 485
Bilcescu, George 21
Bismarck, Otto 26, 57, 100, 153, 217, 241, 243, 269, 366, 402, 488, 533, 584, 586, 615, 618, 624
Blanqui, Jérome Adolphe 433
Blanqui, Louis Auguste 36–38, 50, 433
Blaremberg, Nicolae 396, 416, 542
Bleichröder, Gerson 289, 610
Blumenfeld (doctor) 49
Boccaccio, Giovanni 570
Bodea, Cornelia 591
Boerescu, Constantin 626, 628
Boerescu, Vasile 8, 9, 21, 23, 35, 44, 46, 60–63, 81, 104, 105, 108, 110–112, 131, 248, 275, 282, 289, 307, 340, 342, 353, 355, 356, 374,

[1] Indicele cuprinde numele de persoană din text şi comentarii, nume înregistrate în atestarea consacrată. Atunci cînd aceasta nu a putut fi stabilită cu instrumentele de lucru ce ne-au stat la dispoziţie, păstrăm forma, din text. Am păstrat formele onomastice create de Eminescu după numele persoanelor cu care polemizează (Costineşti, Fundeţi, Mihăleşti, Pătărlăgeni). Acestea au semnificaţii caracterologice pentru anume categorii sociale.

393, 394, 401, 402, 408, 416, 442, 443, 507, 510, 529, 537, 542, 544, 606–610, 617, 618
Boeriu, Ion V. 553
Bogdan Dragoș vezi Dragoș
Bogdan-Duică, Gheorghe 554
Bojoagă, Vasile 292, 294
Boldur Lățescu, Teodor 113, 114
Bolintineanu, Dimitrie 479
Bolliac, Cezar 23, 58, 441, 453, 454
Bonifaciu (marchiz) 224
Bordeianu, Mihai 553
Bosianu, Constantin 601
Bossi, A. 626
Botea, A. 305
Boué, Ami 479
Boulanger, Georges-Ernest-Jean-Marie 332
Bradlaugh, Charles 25, 376, 537
Brahm (Abraham) 370, 371
Brandt 289
Braun, Wilhelm 535
Brătescu, C. 556
Brătianu, Dumitru 9, 23–25, 28, 133, 134, 148, 149, 152, 165, 173, 194, 245, 255, 280, 284, 290, 297, 298, 309, 386, 404, 415, 416, 465, 510, 512, 517, 534, 547, 584, 605, 608, 611, 620, 621, 623, 626, 627
Brătianu, I. C. 9, 21, 23, 28, 35, 36, 39, 43, 44, 46, 48–50, 60, 64, 66, 104–107, 115, 122, 123, 130, 131, 144, 149, 152, 154–156, 163, 164, 170, 172, 181, 191, 194, 195, 205, 208, 213, 214, 218–221, 230, 233–236, 238, 239, 245, 246, 248, 250, 253, 259, 260, 262, 264, 265, 267, 268, 271, 272, 274, 275, 279–281, 284, 287–289, 294, 297, 301, 302, 307, 309–312, 317–320, 355, 385, 386, 389, 390, 396, 399, 400, 402, 405–407, 416, 430, 436, 442, 455, 457, 470, 471, 487, 490, 492, 494, 496, 503, 506, 518, 520, 535, 540, 545, 562, 565, 567, 572, 579, 596, 603, 605, 609–612, 615–625, 627, 628
Brătianu, Ion S. 232, 494
Brătieni (familie) 289
Brândză, Dimitrie 89, 615
Brennus 38
Brîncoveanu 142
Brîncoveanu, Constantin 300, 351
Brîncoveanul, Emanuel 117
Brücke, Ernst 529
Brühl (doctor) 209
Buckle, Henry-Thomas 172
Bucur Ciobanul 397
Bucur, Marin 555
Buescu, Pană 369, 414, 623
Buiclin, Gr. 615
Bulgăr, Gheorghe 553, 555
Buol-Schauenstein (conte) 44
Burcă, G. 462
Burille 225
Burlacu, Ioana 602
Burlă, Vasile 444
Busuioceanu, Oxana 4, 628
Buteanu, Ioan 596
Byron, George Gordon 85

C

Cairoli, Benedetto 27
Calligari, V. E. 56, 441
Callimaki–Catargi N. 44, 60–62, 255, 259, 436, 576, 606, 607
Călinderu vezi Kalenderu, Ioan
Caloian, Ioniță 166, 225, 226
Calotescu-Varter, Cezar 523
Calvin, Jean 569
Camphausen, Otto von 43
Campini 115, 124
Candea (Cândești) 270
Canianu, Mihail 525
Candiano-Popescu, Al. 10, 31, 190, 310, 317, 339, 483, 509, 528, 533, 534, 569, 606
Canovas del Castillo, Antonio 27
Cantacuzino, Gheorghe Grigore 44, 285, 408, 409, 414, 606–608, 618
Cantacuzino, Ioan (logofăt) 422, 423
Cantacuzino, Ioan Constantin 390, 541, 602–604, 606, 608
Cantacuzino, J. A. 379
Cantemir, Dimitrie 324, 521
Cantilli, Grigore 284, 392, 617
Cantili 113
Carada, Eugeniu 51, 96, 101, 108, 112, 115, 119, 120, 142, 158, 160, 172, 173, 176, 234, 245, 246, 265, 271, 275, 294, 305, 339, 378, 573, 619
Caradale 33, 57, 108, 115, 116, 148, 159, 160, 167, 234, 264, 284, 286, 346, 347, 356, 406, 407
Caragea, Ioan Gheorghe 142, 159, 191, 290, 392, 424, 536, 537, 549
Caragiale, Ion L. 522, 554
Caragialîi 351
Caravelov vezi Karavelov, Petko
Cardaș, Gheorghe 555
Carey, Henry Charles 487, 530, 574, 575
Cariagdi, Dimitrie 119, 160, 211, 275, 305, 316, 369, 378, 413, 534, 538, 546, 569, 573, 607
Carlos 332
Carnot, Marie-François-Sadi 332
Caro, Elme Marie 580
Carol I (Carol Îngăduitorul) 30, 57, 96, 98, 137, 143, 157, 160, 186, 189, 279, 317, 322, 323, 325, 367, 380, 390, 441, 475, 518, 533, 539, 562, 564, 565, 573, 602–607, 609, 613, 614, 619
Carol I Robert 39
Carol VI 310
Carp, Petre P. 7, 24, 30, 56, 160, 284, 431, 591, 600, 606–608, 615, 618, 620–623, 626, 627
Carp (judecător) 243
Caruso, S. 437, 438
Catargiu 49
Catargiu, A. 610
Catargiu, Barbu 159, 600
Catargiu, Lascăr 6, 7, 92, 112, 124, 208, 304, 319, 344, 391, 392, 397, 400, 407, 416, 431, 434, 451, 502, 526, 543, 602, 603, 607, 608, 610, 618, 626–628
Catargiu, Nicu 298
Catarina a II-a vezi Ecaterina II
Catilina, Lucius Sergius 295
Cato (Caton) cel Bătrîn (Marcus Porcius Cato Maior) 55
Cazzavillan, Luigi 625
Căldăraru, Ștefan 292
Călinescu Alexandru 271
Călinescu, George 13, 434, 449, 488, 532, 554, 555
Căpățîneanu, Stanciu 593
Căzănișteanu, C. 591
Câmpineanu vezi Cîmpineanu
Cârciumărescu 127, 173
Cârciumărești 66
Cârlova 21, 249
Ceachir, Nicolae 591
Cealâcu, C. 292
Ceamara 432
Cedrenos 166
Cercheji 294
Cerchez, Grigore 618
Cerchez, Mihail C. 615
Cernat, Alexandru 611, 614
Cerevin (prefect) 27
Cezar (Caius Iulius Caesar) 128, 316
Challemel-Lacour, Paul 256, 501, 502
Chamaretos, Leon 224
Chiriță, Teodor 408
Chirițescu (prefect) 125, 298
Chirițopol 158, 162, 233, 235, 275, 295, 298, 358
Chirițopoli 24, 134, 159, 197, 255, 294, 301, 406
Chițimia, Ion C. 471
Chițu, Gh. 9, 23, 136, 170, 255, 351, 389, 611, 622
Chițu, Maria P. 450
Chițu, Petru 450
Choniates, Nicetas 166, 223, 224
Christescu (agent) 290
Christescu, N. 5–7, 11, 12, 429, 430, 500
Christu, Marin 369
Chrysenghis (frații) 305
Cialdini, Enrico 27
Cioculescu, Simona 4
Cioculescu, Șerban 554
Ciocîrlani 197

Ciocîrlii 197
Ciopraga, Const. 554
Cioranu, Mihai 459–461
Ciparîu, Timotei 596
Circa, Irimie 79
Cissey 241
Ciuflea, Ion 504
Ciupercescu 49
Ciurcu, Alexandru 239, 240, 243, 247, 248, 497–499
Cîmpîneanu, Ion I. 218, 291, 299, 310, 409, 508, 591, 595, 596, 611, 617, 622
Cîncea, Paraschiva 591
Cîrjalii [Cârjalii] 159, 351
Claretie, Jules 579
Clémenceau, Georges 258, 259, 261, 265
Climescu, I. 89
Cobălcescu, Grigore 615
Codrescu, I. 508
Cogălniceanu (familie) 49
Cogălniceanu, Grigorie 437, 438
Cogălniceanu, Ioan 40
Cogălniceanu, Mihail vezi Kogălniceana, Mihail
Comănescu, A. 156
Comnen, Emanoil vezi Manuel I Comnen
Comnena, Anna 166
Comte, Auguste 331, 524
Constantinescu, Barbu 79, 408, 545
Conta, Vasile 21, 107, 108, 458, 615, 617
Copoiu, N. 555
Corivan, Nicolae 591
Corjescu, Costache 49, 437, 438
Corneille, Pierre 303
Cornea, D. 610
Correggio (Antonio Allegri) 327
Corvin Ioan vezi Iancu de Hunedoara
Corvini 161, 313, 314, 376, 377
Cosma, Partenie 26
Costa-Foru, Anca 4
Costa-Foru, C. G. 520, 522, 607, 608
Costescu (judecător) 243
Costin, Lascăr 582
Costin, Miron 58, 168, 215, 313, 314, 377, 519
Costinescu, Emil 10, 58, 120, 194, 222, 228, 231, 245, 246, 263, 276, 279, 285, 295, 298, 301, 302, 309, 408, 446, 493, 508, 536, 611
Costinești 116, 148, 214, 282, 346
Coșbuc, George 450
Cousinery, Esprit Marie 479
Coxadini, D. 56, 606
Cralea, Marcu vezi Marco Cralevici
Crăciunescu, I. 581
Creangă, Ion 85, 89, 448, 449
Cretzulescu, Constantin vezi Kreţulescu, Constantin
Creția, Aurelia 4
Creția, Petru 4
Creţu, I. 472, 473, 495, 553, 554
Creţulescu, Nicolae 416
Creţulești 123, 142
Cristea, Gheorghe 432, 434, 450, 591
Cristian, V. 591
Csejka, Gerhardt 12, 570
Cumbaris 213, 489
Curpăn, I. 89
Cursarie, M. 180
Cuviosul Simeon vezi Mihălescu, Simeon
Cuza, A. C. 553
Cuza, Al. I. 6, 42, 48, 63–65, 96, 120, 191, 279, 311, 370, 390, 408, 435, 442–444, 483, 499, 509, 535, 541, 596, 599–602

D

Dabija, N. 116, 617, 621, 622
Damé, Frédéric 72, 444
Damocles 69
Dan, Dimitrie 571
Dan, Petre 519
Daniilescu, Gheorghe 455
Dante Alighieri 89, 134, 194, 201, 257, 259, 450
Darius (Darie) 154
Darwin, Charles Robert 172, 313
Daudet, Alphonse 86, 88, 449
David (fratele ţarului bulgar Simeon) 166
Deák, Ferenc 199
Decebal 77
Delfinul vezi Popasu, Pantelei
Densușeanu, N. 89, 450, 479
Depretis, D. 27
Derby, Edward-Geoffroy lord 43
Despot Vodă vezi Ioan Iacob Eraclid
Dexippus 532
Diez, Friedrich Christian 563, 566
Dilke, Charles 138
Dimancea, Nicolae 214, 222, 235, 266, 301, 302, 369, 392, 492, 534
Dimanci 266
Dimitrescu, Angel 79
Dimiu, Claudia 4
Djuvara, Al. 627
Dobrea, Haralamb 292
Dobromir 223
Docan, I. 611
Donici, Alexandru 85
Donici, D. 437
Donici, Panait 605
Dragoș (voievod) 39, 215, 299, 352
Dragoșizi (familie) 351
Dragomirescu, M. I. 554
Drăgan, Mihai 554
Drosu, Nicolae 437, 438, 610
Droz, François-Xavier-Joseph 375
Duca, A. 606
Dumont, Étienne 57
Dunajewski 26
Dunoyer, Charles 151

E

Ecaterina II 583
Eliad (Eliade), Grigorie 65–68, 127, 173, 389, 391–393, 444
Eliad, Ion vezi Heliade Rădulescu, Ion
Eliat, Oscar 303
Elisabeta (regina Angliei) 185
Elisabeta (soţia împăratului Albrecht) 377
Emil (pseudonim) 502
Enric (fratele lui Baudouin de Flandra) 225
Epureanu, Emanoil (Manolache) Costache (Kostaki) 30, 196, 262, 596, 606–611, 615, 618
Epurescu (Iepurescu) 222, 235, 298, 301, 302, 369, 492, 534, 568
Eraclid din Efes vezi Heraclit din Efes
Erbiceanu, Constantin 522
Erodot (poreclă) 548
Erostraţi 53
Escla 225
Eszlar 199
Eudochia Augusta (împărăteasă) 315
Eugeniu de Savoia 255
Eunapius 532
Eustaţiu, A. 243

F

Falk, Adalbert 43
Fantasio (pseudonim) 77, 84, 93, 344, 346, 347, 349, 350, 446, 528
Făgăraș, Mihail 571
Fălcoieni 123
Fălcoianu, Ștefan 504, 622
Fekete, Francisc Solym 313, 519
Ferdinand I 596
Ferdinand de Hohenzollern Sigmaringen 619
Feroumont (actor) 47
Ferry, Jules François Camille 256, 501, 502
Fichte, Johann Gottlieb 331, 524
Filibiliu, I. 71, 72, 74, 78, 79, 444, 445, 447
Filip II (al Macedoniei) 146, 165
Filipaşcu, Alexandru 538
Filipescu, C. V. 596
Filipescu, G. 610
Filipescu, Grigore C. 408
Filipescu, Nicolae 627
Filipescu-Vulpe 114
Filipeşti 142
Filitti, Ioan C. 591
Filitis, Toma 290, 292, 298, 512

Fischer, L. V. 207, 487
Fitzmaurice, Edmond George 265
Flavius Ioseph 209
Fleva, Nicolae 40, 67, 68, 142, 158, 160, 389, 392, 444, 446, 508, 540, 611, 627
Flevi 40
Florescu, Ioan Emanoil 92, 239, 274, 319, 344, 376, 407, 408, 451, 504, 545, 607, 608, 610, 624
Florescu, M. 591
Fontès (ministru) 27
Fotino, Dionisie 379
Francisc I 83, 136
Francisc Iosif I vezi Franz Joseph I
Franklin, Benjamin 121
Franz Joseph I 27, 306, 599, 605, 608, 611, 612
Frederic II 185, 214
Frère-Orban (Hubert Joseph Walther) 376, 538
Freycinet, Charles de Saulces 92, 153
Frideric I 223–225
Frideric II (Frederic cel Mare) 26
Frideric Wilhelm III 26
Frideric Wilhelm IV 26
Fritze, Ludwig 519
Fuad efendi 597
Fuchs, August 563, 566
Fundescu, Ion C. 5, 10, 95, 97, 122, 152, 249, 277, 278, 298, 301, 351, 358, 360, 408, 452, 461, 508, 516, 529, 531, 568
Fundeşti 115, 407

G

Gafiţa, Mihai 555
Galiani, Ferdinando 220, 491
Galilei, Galileo 189, 243
Galin (actor) 47
Galli, Emile 520, 522
Gambetta, Léon 27, 35, 43, 256, 332
Gane, C. 591
Gane, Nicolae 7, 85, 431, 448, 449, 622, 626
Ganem, H. 536
Garat, Dominique-Joseph 65, 444
Garfield, James Abraham 28
Gaspar Gratiani 299
Gavril (ţar) 223
Gavril, Nicolaealias Chelu, Nicolake 291
Gânescu, Tachi 292
Gebauer 60
Geoffroi de Villeharduin 224, 225
George Sand 449
Georgescu-Vişte, Ion 556
Geroldi, C. 532
Ghazi Muctar Paşa 25
Ghenadie (episcop de Argeş) 25
Gheorghe din Moldova (George Kernbach) 523
Gheorghian, V. 107, 174, 622
Gheorghiu, A. I. 438
Gheorghiu, Ivanciu 292
Gherghel, Th., 604, 605, 610
Ghermani, Menelas 627, 628
Ghica III, Grigorie 609
Ghica, Alexandru Dimitrie 595, 598
Ghica, Dimitrie 105, 239, 246, 252, 275, 289, 374, 406–408, 412, 415, 508, 510, 536, 545, 602, 606, 607, 618
Ghica, Dimitrie Ioan 305, 308, 516
Ghica, Grigore Alexandru 123, 439
Ghica, Grigore Dimitrie 23, 592
Ghica, Ion 23, 188, 236, 253, 267, 482, 495, 516, 595, 596, 602–604, 607, 609
Ghica, Ion Grigore 603, 604
Ghica, Pantazi 152, 159, 353, 470, 611
Ghica, Scarlat Ioan 305, 308
Giani, D. 91, 96, 101, 106, 108, 112, 115, 119, 158, 169, 208, 304, 305, 347, 573, 611, 617, 619, 622, 623
Giani, Nanu 305
Giani 108, 113, 116, 160, 356
Giers, Nicolai Karlovici de 241, 252, 402, 403
Gigot, Albert 241
Girardin, Émile 28
Giurescu, Constantin C. 591
Giurescu, Dinu 591
Gladstone, William Ewart 25, 57
Goethe (Göthe), Johann Wolfgang 360, 391, 524, 541
Gogu, Nicolae 478
Goldner, Herşcu 174, 178
Golescu, Alex. G. 596, 606, 609
Golescu, Dinicu 593
Golescu, N. 289, 602, 605
Golescu, Şt. 596, 605
Goleşti 142
Gorceakov, Alexandr Mihailovici 27, 153, 307, 470, 611, 612, 615
Gorjan, Ioan Gherasim 98, 453
Gracian, Baltazar 208, 487
Grandea, Grigore Haralamb 102, 452, 455
Granville, George Leveyon Gower 252, 267, 282
Grădişteanu, C. 606
Grădişteanu, Petre 80, 112, 239, 250, 295, 303, 304, 316, 317–325, 378, 446, 519–521, 538, 623, 624
Grădişteni 123
Grecescu, Alexandru A. 477
Grévy, Jules 320, 332
Grigoreşti 222
Grigorie VII (Hildebrand) 223
Guardia, J.-M. 581, 582
Guilelm de Tyrus 223
Guiscard, Robert 223
Guiteau, Charles 28
Guluţă Effendi 369, 534
Guriţă, G. 534
Gusti, D. 605

H

Haan 60, 62, 342, 356
Habsburgi 89, 90, 212, 278, 299, 300, 307, 372, 513, 514, 597, 609, 612
Hahn, Erdmann von vezi Sturdza, Dimitrie A.
Halévy, Ludovic 128, 344, 346, 349, 463, 515
Hamilton, Gerard 57, 297, 344, 345, 441, 488, 528
Hannibal 293
Hansemann, A. 610
Haralambie, N. 602, 604
Hartmann, Eduard von 331, 524, 580
Hasdeu, B. P. 87, 89, 450
Haymerle, Henric-Carol baron de 24, 46, 60, 61, 340, 342
Hegel, Friedrich 331, 523
Heine, Heinrich 267
Helfert, Joseph Alexander 209, 488
Helfmann, I. 27
Heliade Rădulescu, Ion 24, 50, 85, 491, 593, 596, 603
Helvetius, Claude Adrien 134, 360, 465, 530
Henke, V. R. 97, 452
Henric de Valenciennes 166, 225
Heraclie, C. 605
Heraclit din Efes 107
Herbert (conte) 243
Heresco-Năsturel, Constantin vezi Năsturel Herăscu, Constantin
Hernea, V. 369
Herodot 165, 276
Hiotu, Vasile 504
Hipocrat (Hippokrates) 185
Hitrovo 357
Hodoş, Al. 523
Hodoş, Iosif 26
Hodoş, Nerva 523, 544
Hohenzollern (casa) 187, 300, 307, 310, 311, 325, 514
Hohenzollern, Anton de 310
Holban, Alexandru D. 389, 390, 431, 541, 582, 608
Holştein-Gottorp (dinastie) 583
Homer 172, 313, 353
Hopf, Karl 223
Horatius, Quintus Flaccus 267, 331, 371, 391, 505, 535
Hoyos, Ladislau 24, 587

Höfler, Karl Adolf Konstantin 492, 493
Hugo, Victor 190, 587
Hunfalvy, Paul 314
Hurmuzachi, Eudoxiu 6, 256, 474, 501
Husanu, Ionel 554

I

Iagello (dinastie) 314
Iancu, Avram 159, 596, 597
Iancu de Hunedoara 215, 314, 315, 376, 538, 568
Ibrăileanu, Garabet 554
Ignatiev, Nikolai Pavlovici 27, 57, 403, 612, 615
Inocenţiu III (Lotario dei conti di Segni) 166, 225
Ioan 224
Ioan (fiul lui Vladislav) 314
Ioan Asan I 225
Ioan Asan II 224
Ioan, D. 508
Ioan Iacob Eraclid 298
Ioan Tzimiskes 223
Ioanniţiu vezi Caloian, Ioniţă
Ion Diacul 506
Ionescu (agent fiscal) 176
Ionescu de la Brad, Ion 432
Ionescu, Dumitru (Tache) 627
Ionescu, Gh. 292
Ionescu, Nicolae 24, 28, 115, 262, 470, 603, 604, 611, 618, 620
Ioneşti 222
Iorga, Nicolae 554
Iosif II 185, 209, 214, 370
Ipocrat vezi Hipocrat
Ipsilanti, Alexandru 591
Ipsilanti (Ypsilante), Constantin 101, 119, 159, 351, 368, 472
Irimia, D. 553
Isaak Angelos 224, 225
Ispirescu, Petre 89
Iuga Vodă 80
Iulian, Ştefan 414, 415, 547
Iuvenal (Decimus Iunius Iuvenalis) 55
Ivan, Ştefan 292

J

Jacques 289
Jagelon vezi Iagello
Jeltuhin, P. F. 275, 593
Jipescu, Gr. M. 270, 506
Jiquidi, Constantin 523
Jireček, Konstantin Jos. 223, 372
Johannes vezi Ioan
Johannicius (Kalojannes) vezi Ioniţă Caloian
Juvenal vezi Iuvenal
Juvenal (pseudonim) 553

K

Kalenderu, Ioan 164
Kalidasa 314, 519
Kallay, Benjamin 300, 586
Kálnoky, Gustav (conte) 38, 243, 252, 264, 624
Kalopetru vezi Petru
Kanitz, Felix Philipp 479
Karadžić, Vuk Stefanović 555
Karavelov, Petko 24
Károly de Nagykároly, Alajos 252, 253
Kauffmann, 21, 23
Kinnamos, Ioanes 223
Kirileanu, Gh.T. 12, 554
Kiriţescu (prefect) 126, 357
Kiseleff, Pavel Dimitrievici 593
Kogălniceanu, Mihail 6–9, 30, 40, 42, 44–46, 56, 60–62, 113, 114, 131, 191, 222, 248, 250, 255, 259, 274, 275, 320, 340–342, 353, 355–357, 370, 407, 416, 431, 433–436, 442, 443, 447, 459, 519, 527, 529, 533, 535, 554, 577, 595, 598, 600, 601, 604, 606, 609–617, 620, 623, 626
Kohn 49
Kossuth, Lajos 269
Kretzulescu, Al. 606
Kreţulescu, Constantin A. 101, 206, 598, 605
Kreţulescu, N. 600, 607, 608, 617
Krum 226
Kun, Robert 519

L

Lahovari 222, 255
Lahovari, Al. 23, 24, 30, 39, 92, 228, 256, 304, 370, 392, 398, 400, 416, 434, 451, 501, 534, 535, 606–608, 610, 628
Lahovari, Constantin 395, 542
Lahovari, Emanuel 501
Lahovari, Iancu 397, 398, 501
Lahovari, Ion N. 504
Lahovari, Nicolae 501
Lahovăreşti (familie) 289
Laing, Samuel 575
Lakeman, Stephen Bartlett 49, 132, 152, 208, 391, 609
Lamartine, Alphonse 85
Landau 21, 23
Laplace, Pierre Simon 302
Laurent–Pichat, Leon 272
Laurian, August Treboniu 23, 100, 324, 472, 514, 626
Laurian, Dimitrie A. 79, 514, 627
Lăpuşneanu, Alexandru 317
Lăzăreanu, Barbu 554
Leake, Martin William 479
Lecca (familie) 181
Lecca, Dimitrie 23, 284, 508, 602, 617
Lecca, G. 44, 181, 401, 416, 436, 622
Lecomte de Nouy, E.A. 23
Lejan, Guillaume 97, 452, 479
Leliu (pseudonim) 502
Leopardi, Giacomo 580
Leoveanu, Gr. 293
Leroy-Beaulieu, Paul 192, 231, 484, 494, 577
Lesseps, Ferdinand vicomte de 113
Letzu, Dimitrie 504
List, Friedrich 34, 35, 110, 432, 574
Liu, Nicolae 555
Locke, John 131, 132, 464, 555
Locusteanu, N.B. 508
Lomakin (general) 27
Lónyay, Menyhért, 361, 531
Loris Melikof 27
Lovinescu, Eugen 554, 556, 591
Lucullus, Lucius Licinius 114
Ludovic I de Anjou 39, 314
Ludovic XV 220
Luiz de Portugalia 27
Lungu, Traian P. 591
Luther, Martin 53, 270, 569, 573
Lüders, A. N. 597

M

MacCulloch, John Ramsay 575
Macedonski, Alexandru 152, 368, 452, 472, 533, 534, 553, 554, 556, 569,
Macedonski, Dimitrie 159, 368, 534
Machiavelli, Niccolò 153, 192, 257, 264, 275, 286, 504
Madjari, George 478
Maghera, Gheorghe 395, 596
Mailath, Ştefan 270
Maiorescu, Titu Liviu 5, 6, 8, 23, 24, 30, 58, 86, 89, 92, 95, 97, 160, 222, 369, 398, 430, 449, 451, 472, 473, 483, 487, 514, 515, 534, 541, 543, 554, 571, 591, 600, 607, 608, 610, 615, 620, 627, 628
Malshus 532
Malthus, Thomas–Robert 74
Mancini, Pasquale Stanislav 24, 27
Mandrea, G. 470, 482
Maniu, Vasile 127, 463, 514
Manliu, Ioan 79
Manole, Diamandi 505, 506
Manolescu, Grigore 523
Manolescu, Nae 369
Manoli, Nicolae 292
Manu, Gheorghe 271, 304, 376, 409, 416, 506, 534, 537, 545, 606, 610, 628

Manuel I Comnen, 223
Marat, Joachim 488
Marco Cralevici 477
Margaritis 165
Marghiloman, Al. 627, 628
Marghiloman, I. 415
Maria-Luiza de Habsburg-Lorena 488
Marian, George 5, 429, 430, 433
Marinescu, Beatrice 591
Marinescu, D.N. 523
Marinescu, G. 523
Marino, Adrian 554
Marionenau 514
Markbreites, Moritz 210
Martens, Feodor Feodorovici 160, 472
Martin, Aurel 553
Martinez de Campos, Arsenio 27
Marx, Karl 502
Masseli, Ioan 554, 555
Masson de Blamont, Ch.Fr.Ph. 583
Mateescu, Mihail 415
Matei Basarab 40, 53, 71, 73, 74, 80, 90, 101, 234, 270, 300, 305, 351, 379, 444, 516, 569, 572
Matei Corvin 314, 324, 376, 568
Maudsley, Henry 452
Mavrogheni, Nicolae 549
Mavrogheni, Petre 5, 44, 177, 248, 476, 602–604, 607, 608, 610, 615
Mavrus, Anton 569
Mayr (baron) 325
Mazar Paşa vezi Lakeman, Stephen Bartlett
Măldărescu, N. 292, 293
Mălinescu, V. 596
Mărgărit, Apostol 165, 293, 479, 512, 537
Mărgăritescu, D. 67, 391
Mărgăriteşti 66, 222
Mărzescu, George 403, 404, 344, 606, 615, 626
McKean, M. 574
Mecena (Caius Cilnius Maecenas) 267
Mehedinţeanu, Th. 619
Mehmet Ali (Mohammed Ali) 128
Meilhac, Henri 128, 344, 349, 463, 515
Melchisedec (episcop) 390
Melian, Al. 553
Menandrus 532
Menese (pseudonim) 502
Michaud, Joseph François 224, 225
Michel, Louise 582
Michelangelo (Michelangelo Buonaroti) 327
Micle, Veronica 463
Midhad, Ahmet 612
Mihai, Radu 262, 265, 290, 622
Mihai Viteazul 73, 74, 89, 188, 324, 445
Mihail (din neamul lui Ioan) 224
Mihail (fiu al lui Ştefan Vojislav) 223
Mihail IV Paphlagonianul 223
Mihail, Tudor 292
Mihăilescu, Şt. C. 79
Mihăilescu, Tudor 292
Mihălescu, Simeon, 10, 51, 99, 101, 108, 127, 133, 134, 148, 159, 160, 172, 221, 265, 291, 301, 304, 339, 347, 528, 540, 611, 619,
Mihăleşti 57, 91, 148, 159, 163, 167, 197, 264, 266
Miklosich, Franz 166, 295, 563, 566
Milan vezi Obrenovici, Milan
Miliutin, Dmitri A. 612
Mill, John Stuart 86, 87, 184, 449, 481, 524, 571, 575
Mille, Const. 624
Millo, A.V. 41, 167, 284, 435, 474, 535
Millo, Matei 211
Millo, P. 610
Miulescu, N. 99, 102, 453–455
Mirabeau, Honoré Gabriel Riqueti conte de 256
Mircea cel Bătrîn 39, 75, 76, 81, 89, 98, 124, 139, 179, 188, 215, 234, 273, 289, 299, 317, 351, 356, 446, 568
Miron, Dionisie 523
Miron Romanul 63, 71, 268, 277, 278, 442, 444, 505, 621
Misail, G. 611
Mitileneu, Mihail 263
Mohamed 372
Mohamed Mahmud Paşa 128, 403
Mohamet II 179, 256, 332
Mohanu, Constantin 508, 555
Moldoveanu 133
Molière, Jean Baptiste Poquelin 93, 351, 387, 394, 444
Molinari, M. Crust de 491
Moltke, Helmuth Karl Bernhard 153, 172
Mommsen, Theodor 209, 210
Momulembert, Marc-René-Anne-Marie de 132, 464, 555, 575
Montemores (conte) 25
Montesquieu, Charles de Secondat (baron de la Brède et de) 33, 87, 449
Morariu, Leca 554
Morţun, Costache 49, 437, 438
Morţun, Vasile G. 624
Moruz, Constantin Dimitriu 422, 423
Moscu, S. 452, 553
Movileşti 119
Mroziński 27
Muntaner, Ramon 166
Munteanu, G. 555
Murăraşu, D. 553–556
Mureşanu, A. 207
Murillo, Bartolomé Estelan 327
Muscă, Vasile 555
Mussafia, Adolfo 563, 566
Musset, Alfred de 86
Mustafa III 479
Muşat (fiul lui Vladislav) 314
Muşat, Mircea 555, 591
Muşatini 77, 112, 376, 380
Müller, Max 563, 566
Münster, contele 267

N

Nacii 113
Nacu, C. 622
Napoleon I 88, 185, 188, 316, 332, 371
Napoleon III 187, 219, 279, 598, 602
Năstase, L. 444
Năsturel-Herăscu, Constantin 351
Nechita, Vasile C. 553, 555
Negru Vodă vezi Radu Negru
Negruţzi, Al. 390
Negruzzi, Costache 85
Negruzzi, Iacob 431, 448, 626
Negruzzi, Leon 431, 626
Nemanja vezi Ştefan Nemania (mare duce)
Neofit (mitropolit) 596
Nero (Tiberius Claudius Drusus Germanicus) 129
Netea, Vasile 555
Nevtinav 154
Nicetas Choniates vezi Choniates, Nicetas
Nicolae (mare duce) 186, 613
Nicolae I 583
Nicolae, V 591
Nicolae-Văleanu, Ivancin 432
Nicolau (avocat) 513
Nicoleanu, L.G. 523, 553
Niebuhr, B.G. 532
Nicorescu, Nicolae 65–67, 127, 128, 392, 444
Nordau, Max 523–525, 554
Nuţă, Ion 556

O

Obedenaru, G. 188, 482
Obolensky (prinţ) 131
Obrenović (familie) 372
Obrenović, Miloš 333
Offenbach, Jacques 128, 303, 463, 515
Offenheim (bancher) 276
Olahus, Nicolaus (Nicolae Ulac) 377
Olsufiev (general) 616
Onu (ambasador) 113
Opran, Pera 112
Opran, Romul N. 290, 292
Oprea, Al. 4, 555, 556
Oprescu, Eugenia 4
Orăscu, Al. 408, 610

Orăşanu, N.T. 10, 240, 299, 309, 317, 464, 475, 497, 498, 528, 533
Orleanu, 239
Ornea, Z. 554
Orzaru, Tudor 76
Oscar (pseudonim) 502
Osman Paşa 100, 186, 614
Otetea, Andrei 591

P

Palait, St. 293
Paciurea, L. 610
Pahlen, Feodor Petrovici 593
Paleolog, Manuel 40
Paleologi (familie) 377
Paleologu, Mihail 504, 522
Palestrina, Giovanni Pierluigi da 113, 327
Panaitescu, Dumitru D. 554
Pandrav, D. 158
Pandravi 159, 160
Pann, Anton 76, 98, 155, 344, 446, 471, 525
Panu, Gheorghe (Guţă) 107, 174, 476, 623, 625
Paoli (prelat) 299, 306, 307, 310, 311, 314, 516
Papadopol-Calimah, Al. 606
Paparrigopolu 166, 179, 295
Papazoglu, I. 327
Papiniu, I. 432
Papiu-Ilarian, Alexandru 318, 596
Parnell, Charles Stewart 25
Pascu (colonel) 390
Pascu, Ştefan 555
Paşcanu 37
Patricius, Petrus 532
Paul I 340, 583
Pauly, Francescus 532
Parvangii 159
Parvanoglu Osman (Parvan) 351
Pătărlăgeanu Radu 152, 214, 235
Pătărlăgeni 115, 214, 222
Pătescu (inspector şcolar) 249
Păucescu, Grigore G. 5–7, 11, 12, 92, 304, 429, 430, 446, 451, 500, 504, 610, 622, 628
Pedone Lauriel, G. 582
Peiu Alexandru 66
Pelletan Charles-Camille 272
Pelin, Ioan 292, 294, 298, 302, 512
Pencovici, Alexandru 165, 179, 474, 477, 480
Pencovici, Eustaţiu 60–62, 342, 527, 607, 622
Pepito (actor) 47
Periano, Constantin 504
Perier (actor) 47
Perovskaia 27
Perpessicius 2, 444, 447, 471, 487, 554, 571
Petra-Petrescu, N. 553
Petronius 554
Petrov, C. 89
Petrovici, Tudor D. 292
Petru (fiul lui Vladislav) 314
Petru (ţar) 223–225
Petru III, 383
Petru cel Mare 185, 332
Petru Delian (Deljan) 223
Phrantzes, G. 166
Pherekydes, M. 49, 50, 78, 119, 142, 158, 358, 569, 611, 617, 621, 622
Pherekyz 160, 356
Piast 314
Picot, Emile 479
Piccolomini, Aenea Silvino (Papa Pius II) 215
Petraru, I. 21, 23, 249, 619, 621
Pilaţi 279
Pinetta, Mihail 512
Pintea, Gherasim 508
Piru, Al. 554, 555
Pisistratizi 78
Pişca 125, 127, 181, 358, 401
Pius IX 27
Planche, Aug. 574
Plato 107
Platon, Gh. 591
Platov Zubov 583
Pobedonoşev, K.P. 84, 343, 527, 528
Pogor, Vasile 437, 438, 495, 497, 600, 606, 610, 626
Pogor, Vasile (tatăl) 49, 548
Pop, Augustin, Z.N. 533, 554, 556
Popasu, Pantelei 205, 207, 208, 486–488
Popca, Nicolae, 26, 508
Popca, Radu 523, 524
Popescu, I. 523
Poplicane (Manichenas) 224
Popovici, C. 478
Populeanu, 126, 127, 357, 462, 463, 530
Poroineanu, C. 389
Porumbaru 369
Porumbiu, I. 605
Poujoulat, Jean-Joseph-François 224
Pouqueville, François-Laurent 479
Priscus 188, 364, 482, 532
Prazaek (ministru) 26
Procopiu, N. 523
Protagoras din Abdera 107
Protopopescu, Em. Lache 292
Purice (sprobul) 119
Pyat, Felix 258

Q

Quadratus (Condratic, episcop) 315
Quesnay, François 87
Quincy, Josua 133, 358, 359, 530, 575

R

Rachenberg (familie) 372
Racine, Jean 303
Racoviţă, Dumitraşcu 390
Racoviţă, N.Gr. 607
Radowitz, Joseph Maria von 259
Radu, Al. 489
Radu, G.V. 292
Radu, I. 174
Radu, Iorgu 390, 541
Radu Negru 30, 289, 313, 314, 317, 377
Radu Şerban 127
Rafael, Sanzio 59, 79, 327
Raleţi 123
Raşcanu 513
Raşcu, I.M. 555
Raţiu, Ileana 4
Raţiu, Ioan 531
Raynouard, François-Juste-Marie 563, 566
Rădocanu, Dan 432
Rădulescu, Andrei 549
Rădulescu, I.S. 523
Rădulescu-Pogoneanu, I.A. 554
Rădulescu-Zoner, Şerban 434, 436, 591
Râmniceanu vezi Romniceanu Grigore
Râmniceanu, Ştefan C. 292
Renan, Ernest 137, 466, 576
Renault, Léon 241
Ricardo, David 36, 433, 574, 575
Ringelescu, Avram 49
Roberts, D.F. 25
Robert de Clari (Clary) 224
Robin, F. 523
Rochefort, Henri 27, 258, 332, 502, 578
Roesler (Rösler), Robert 215, 224
Roman, Alex. 605
Romanesco, Aristiza 523
Romanov (familie) 372
Romniceanu, Grigore 82, 408, 414, 546
Roscher, Wilhelm 34, 431, 432, 559, 570
Rosenthal 49, 437
Rosenthal, E. 66, 392
Roset (familie) 353
Roset-Romovanu, Nicolae 41, 431

Rosetti, C.A. 7, 9, 23—25, 28, 30, 33, 35—37, 39, 41, 47, 48, 50, 51, 55—58, 64, 65, 73—75, 78—80, 83, 84, 87, 91—94, 96—98, 101, 111, 113, 115, 119, 120, 122, 127, 128, 130, 131, 137, 142, 144, 149, 152, 155, 158—160, 163, 169, 170, 172, 174, 178, 179, 185, 186, 190, 194, 196, 205, 207, 208, 210, 218, 219, 221, 230, 234, 240, 245, 246, 248, 249, 257, 268, 272, 273, 275, 279, 281, 282, 284—287, 290—292, 294, 295, 297, 302—306, 309, 312, 316, 317, 325, 337, 339, 343—347, 349, 351, 355, 356, 362, 368, 385—388, 396—401, 405, 406, 408, 416, 430, 431, 433, 434, 439—441, 445—451, 453, 459, 470, 472, 481, 488, 490—492, 494, 505, 509, 510, 515, 526—528, 531, 533—535, 540, 543, 555, 568, 569, 576, 596, 598, 602—604, 609, 611, 616, 619, 622, 623, 625
Rosetti, Libertatea-Sofia 92
Rosetti, Radu 432
Rosetti, Teodor 5, 44, 74, 80, 82, 92, 112, 177, 248, 448, 451, 476, 497, 541, 600, 607, 608, 610, 615, 626—628
Rosetti, Vintilă C.A. 624
Rosăt, Lascarachi (vornic) 422, 423
Rosăt, Neculaiu (vornic) 422, 423
Rösler vezi Roesler, Robert
Rosnovanu, G. 437
Rosny Léon de 24
Rotaru, Rodica 554
Rothschild 199
Rötscher, E. Th. 553
Ruffo, Fabrizio 448
Rusakov 27
Ruset vezi Rosetti, C.A.
Russel, Nicolae 21, 620
Rusu, Aurelia 553, 555

S

Sadi Ionescu, Al. 544
Saga sta Práxedes Mateo 27
Said Paşa 137
Saint-Germain-Leduc, 574
Salisbury, Robert Arthur Talbot Gascoyne-Cecil marchiz de 333
Sallustiu (Caius Sallustius Crispus) 205
Salvianus 189, 364, 482, 532
Samuil (ţar) 225
Sarasate, Pablo Martin Meliton y Navasques 58—60, 441
Sarkez vezi Sergiu Dimitrie
Say, Jean-Baptiste 151, 491
Săbiuţă (poreclă) 113
Săhleanu, Victor 556
Scarvulis 97
Schaepmann, Hermanus 376, 538
Schechter, Herşcu 49
Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph 331, 524
Schileru (Skileru) 304, 400, 416
Schiller, Friedrich 487
Schleiden, Mathias Jakob 575
Schleiermacher, Friedrich Ernst 331, 524
Schlicke, Bernhard 525
Schmeitner, Ernst 519
Schönfeld, Israel Iancu 49
Schopenhauer, Arthur 256, 331, 488, 502, 524, 541, 579, 580
Schreiber, Albert 555
Schwartz, Salman vezi Fekete, Francisc Solym
Scurtu, Gh. 596
Scurtu, I. 446
Semiramida 101
Seneca 129
Sergiu, Dimitrie 279, 369, 408, 534
Seruri 222, 286
Serurie, Gr. 58, 64, 108, 221, 222, 250, 271, 275, 279, 285, 294, 358, 369, 408, 492, 623
Seymour, Frederick Beau-Champ Paget lord 128, 138
Sguros, Leon 224
Shakespeare, William 355, 356
Siborne (colonel) 619
Sigismund II August 548
Sigismund de Luxemburg 337
Sihleanu, Alex. 80, 194, 404, 405, 544
Simeon I 166, 226
Simeon Mucenicul, Simeon Stilpnicul vezi Mihălescu Simeon
Simonescu, Dan 471
Simu, Ion 487
Simulescu 188, 234, 255, 280, 289, 292—294, 297, 317
Simuleşti 24, 255, 284, 294, 406
Skileru vezi Schileru
Skobelef, Mihail Dimitrievici 27, 50, 357
Slaveicov, Petko 24
Slavici, Ioan 7, 9, 84—86, 95, 97, 278, 351, 446, 448, 449, 470, 473, 482, 488, 508, 514, 522, 524, 529, 540, 554, 555, 625, 627
Slăniceanu, Gh. 115, 238, 239, 496, 611, 612, 617, 621
Smedeanu 400
Smith, Adam 231, 494
Smith, E. Peshine 575
Socoteanu (familia) 255
Socoteanul, Gheorghiţă 255, 256, 501
Spanciov (pseudonim) 502
Spencer, Herbert 163, 473, 524
Spinoza, Baruch 65
Spitzer, Heinrich 209, 210
Stainforth, John 604
Stan, A. 591
Stan Opiacă (pseudonim) 502
Stătescu, Eugen 25, 28, 30, 39, 40, 44, 105, 122, 156, 235, 253, 254, 291, 318, 355, 611, 617, 621, 622
Stelge, Ludovic 605
Stendhal (Henri Beyle) 448
Stoe din Bethlen 270
Stoenescu, A. 305
Stolojan, Anastase 23, 120, 208, 248, 304, 416, 508, 611, 617, 622
Stolojeni 346
Strat Ion D. 44, 103, 114, 604, 607, 608
Stroussberg, B.H. S. 39, 75, 114, 116, 123, 128, 160, 192, 195, 230, 275, 276, 279, 282, 289, 294, 310, 460, 605, 607, 610, 648
Sturza, Dimitrie A. 9, 106, 108, 156, 161, 163, 164, 169, 170, 187, 236, 250, 252—254, 282, 317, 320—323, 409, 413, 471, 473—475, 521, 533, 602—604, 607, 611, 617, 621, 622
Sturza, Gheorghe (vel vornic) 422, 423
Sturdza, Grigoric Mihail, 37, 41, 112, 275, 431, 459, 526, 570, 608, 618, 619
Sturdza, Ioniţă Sandu 592
Sturdza, Mihai Grigore 112, 413, 593, 595, 596
Sturza, Scarlatachi (hatman) 422, 423
Sturza, Ştefan (vel vornic) 422, 423
Sturza-Scheianu, Dimitrie 439, 548
Suleiman Paşa 597
Suvorov Aleksandr Vasilievici 383
Suţu, Alexandru 591
Suţu, C. 610, 615
Sviatoslav 223
Svonimir 223
Szapary 204
Széchényi, Istvan 300

Ş

Şaguna, Andrei 268, 278, 366, 508, 596
Şapira 49
Şelliabov 27
Şerban Vodă vezi Radu Şerban
Şincai, Gheorghe 159, 257, 370, 535
Şişman, Ivan 223
Şişmanaşi (familie domnitoare) 232

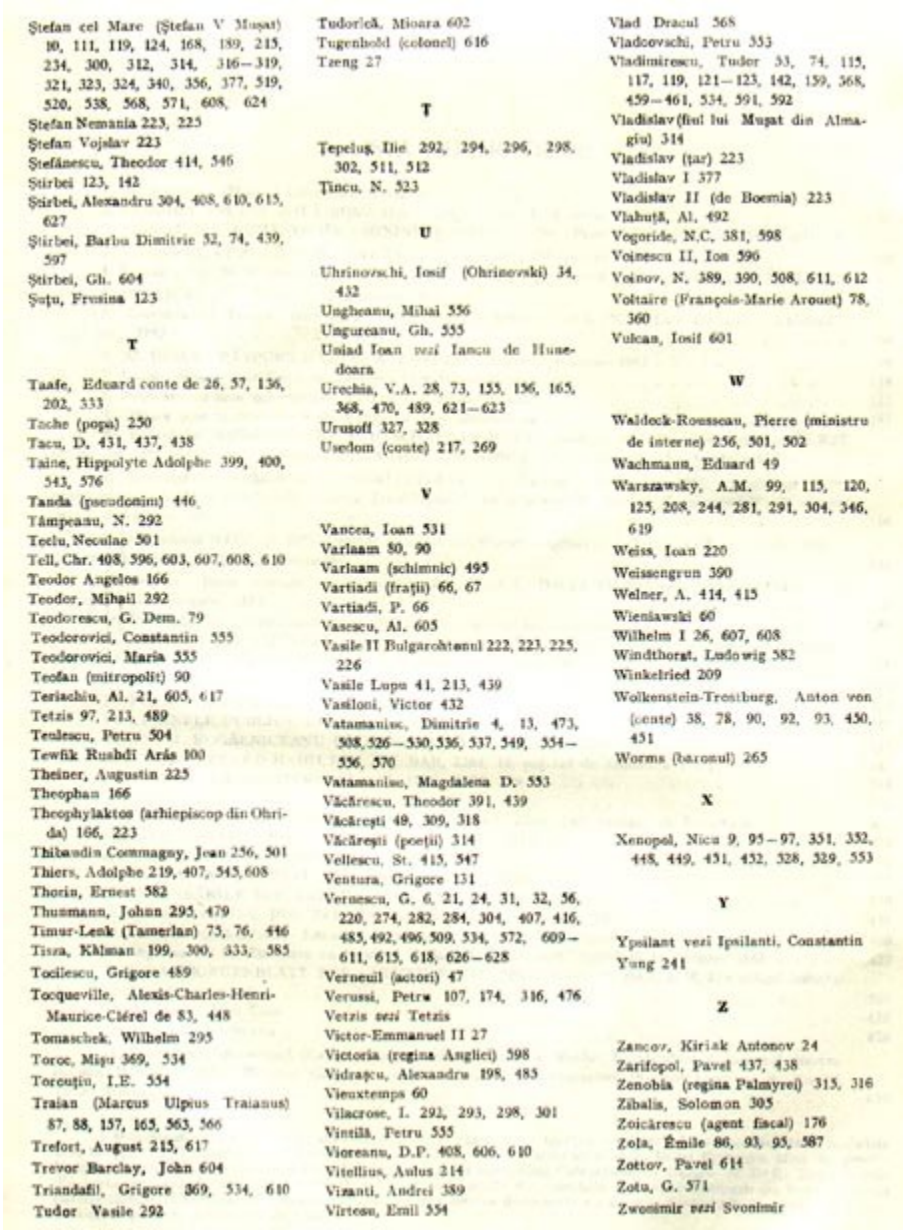

Ştefan cel Mare (Ştefan V Muşat) 10, 111, 119, 124, 168, 189, 215, 234, 300, 312, 314, 316–319, 321, 323, 324, 340, 356, 377, 519, 520, 538, 568, 571, 608, 624
Ştefan Nemania 223, 225
Ştefan Vojslav 223
Ştefănescu, Theodor 414, 546
Ştirbei 123, 142
Ştirbei, Alexandru 304, 408, 610, 615, 627
Ştirbei, Barbu Dimitrie 52, 74, 439, 597
Ştirbei, Gh. 604
Şuţu, Frusina 123

T

Taafe, Eduard conte de 26, 57, 136, 202, 533
Tache (popa) 250
Tacu, D. 431, 437, 438
Taine, Hippolyte Adolphe 399, 400, 543, 576
Tanda (pseudonim) 446
Tâmpeanu, N. 292
Teclu, Neculae 501
Tell, Chr. 408, 596, 603, 607, 608, 610
Teodor Angelos 166
Teodor, Mihail 292
Teodorescu, G. Dem. 79
Teodorovici, Constantin 555
Teodorovici, Maria 555
Teofan (mitropolit) 90
Teriachiu, Al. 21, 605, 617
Tetzis 97, 213, 489
Teulescu, Petru 504
Tewfik Rushdî Arás 100
Theiner, Augustin 225
Theophan 166
Theophylaktos (arhiepiscop din Ohrida) 166, 223
Thibaudin Coumagny, Jean 256, 501
Thiers, Adolphe 219, 407, 545, 608
Thoris, Ernest 582
Thusmann, Johan 295, 479
Timur-Lenk (Tamerlan) 75, 76, 446
Tisza, Kálman 199, 300, 333, 585
Tocilescu, Grigore 489
Tocqueville, Alexis-Charles-Henri-Maurice-Clérel de 83, 448
Tomaschek, Wilhelm 295
Toroc, Mişu 369, 534
Toroţiu, I.E. 554
Traian (Marcus Ulpius Traianus) 87, 88, 157, 165, 563, 566
Trefort, August 215, 617
Trevor Barclay, John 604
Triandafil, Grigore 369, 534, 610
Tudor Vasile 292
Tudorică, Mioara 602
Tugenhold (colonel) 616
Tzeng 27

T

Tepeluş, Ilie 292, 294, 296, 298, 302, 511, 512
Ţincu, N. 523

U

Uhrinovschi, Iosif (Ohrinovski) 34, 432
Ungheanu, Mihai 556
Ungureanu, Gh. 555
Uniad Ioan vezi Iancu de Hunedoara
Urechia, V.A. 28, 73, 155, 156, 165, 368, 470, 489, 621–623
Urusoff 327, 328
Usedom (conte) 217, 269

V

Vancea, Ioan 531
Varlaam 80, 90
Varlaam (schimnic) 495
Vartiadi (fraţii) 66, 67
Vartiadi, P. 66
Vasescu, Al. 605
Vasile II Bulgarochtonul 222, 223, 225, 226
Vasile Lupu 41, 213, 439
Vasiloni, Victor 432
Vatamaniuc, Dimitrie 4, 13, 473, 508, 526–530, 536, 537, 549, 554–556, 570
Vatamaniuc, Magdalena D. 553
Văcărescu, Theodor 391, 439
Văcăreşti 49, 309, 318
Văcăreşti (poeţii) 314
Vellescu, St. 415, 547
Ventura, Grigore 131
Vernescu, G. 6, 21, 24, 31, 32, 56, 220, 274, 282, 284, 304, 407, 416, 485, 492, 496, 509, 534, 572, 609–611, 615, 618, 626–628
Verneuil (actori) 47
Verussi, Petre 107, 174, 316, 476
Vetzis vezi Tetzis
Victor-Emmanuel II 27
Victoria (regina Angliei) 598
Vidraşcu, Alexandru 198, 485
Vieuxtemps 60
Vilacrose, I. 292, 293, 298, 301
Vintilă, Petru 555
Vioreanu, D.P. 408, 606, 610
Vitellius, Aulus 214
Vizanti, Andrei 389
Virteşu, Emil 554
Vlad Dracul 568
Vladcovschi, Petru 553
Vladimirescu, Tudor 53, 74, 115, 117, 119, 121–123, 142, 159, 368, 459–461, 534, 591, 592
Vladislav (fiul lui Muşat din Almaşiu) 314
Vladislav (ţar) 223
Vladislav I 377
Vladislav II (de Boemia) 223
Vlahuţă, Al. 492
Vogoride, N.C. 381, 598
Voinescu II, Ion 596
Voinov, N. 389, 390, 508, 611, 612
Voltaire (François-Marie Arouet) 78, 360
Vulcan, Iosif 601

W

Waldeck-Rousseau, Pierre (ministru de interne) 256, 501, 502
Wachmann, Eduard 49
Warszawsky, A.M. 99, 115, 120, 125, 208, 244, 281, 291, 304, 346, 619
Weiss, Ioan 220
Weissengrun 390
Welner, A. 414, 415
Wieniawski 60
Wilhelm I 26, 607, 608
Windthorst, Ludowig 582
Winkelried 209
Wolkenstein-Trostburg, Anton von (conte) 38, 78, 90, 92, 93, 450, 451
Worms (baronul) 265

X

Xenopol, Nicu 9, 95–97, 351, 352, 448, 449, 451, 452, 528, 529, 553

Y

Ypsilant vezi Ipsilanti, Constantin
Yung 241

Z

Zancov, Kiriak Antonov 24
Zarifopol, Pavel 437, 438
Zenobia (regina Palmyrei) 315, 316
Zăbalis, Solomon 305
Zoicărescu (agent fiscal) 176
Zola, Émile 86, 93, 95, 587
Zottov, Pavel 614
Zotu, G. 571
Zwonimir vezi Svonimir

Sfârşit de volum